LAZĂR CÂRJAN

CRIMINALISTICĂ

TRATAT

„Orice individ care se deplasează într-un mediu lasă urme”

Edmond Locard

TRATAT DE CRIMINALISTICĂ

Coperta: DEIMOS IMAGE
Redactor: Sorin Chifulescu
Tehnoredactare: Adrian Bucur
Corectură: Ruxandra Burlibaşa

Editura **PINGUIN BOOK** — Bd. Iuliu Maniu nr. 152A
bl. K, sc. A, ap. 10, sector 6

Departament difuzare: ☎ (021) 410.44.15;
0724.56.98.99
(021) 410.44.30;

Comenzi la: distributiepinguinbook@yahoo.com
C.P. 104 – O.P. 76 Sector 6 Bucureşti

ISBN 973-87323-3-6

Abrevieri

C.pen.	= Codul penal al României
C.pr.pen.	= Codul de procedură penală al României
P.C.C.	= Probleme de criminalistică şi de criminologie, revistă supliment a Buletinului intern, editată de Ministerul Justiţiei şi Parchetul General de pe lângă Curtea Supremă de Justiţie
P.U.F.	= Presses Universitaires de France
R.C.	= Revista „Criminalistica“
R.C.C.P.	= Revista de Criminologie, Criminalistică şi Penalogie
R.I.P.C.	= Revue Internationale de Police Criminelle, publicaţie oficială a INTERPOLULUI-ului
R.R.D.	= Revista Română de Drept
S.pen.; S.p.	= Sentinţa penală
T.U.B.	= Tipografia Universităţii Bucureşti

PARTEA I

FUNDAMENTELE CRIMINALISTICII

Capitolul I

DEFINIȚIA, OBIECTUL ȘI SISTEMUL CRIMINALISTICII

1. Definiția criminalisticii

1.1. Fondatorul Criminalisticii este considerat judecătorul de instrucție austriac **Hans Gross** (1847-1915), care a folosit pentru prima dată acest termen în *„Manual practic de instrucție judiciară pentru uzul procurorilor, judecătorilor de instrucție, ofițerilor și agenților de poliție judiciară, funcționarilor de poliție, jandarmilor, agenților din serviciul siguranței etc"*.[1] Un alt pretendent la titlul de fondator ar fi francezul **Alphonse Bertillon** (1853-1914), cel care are meritul de a fi introdus, în anul 1879, metoda de identificare antropometrică sau bertillonajul, despre care tatăl său, Louis Adolphe Bertillon, un ilustru statistician, va exclama cu uimire dar și cu legitimă mândrie: „Aceasta este știința aplicată. Va însemna o revoluție în activitatea poliției".[2] Într-adevăr, acest „tânăr palid, cu chipul fin și posomorât, cu mișcări leneșe și voce monotonă, (...) taciturn, suspicios prin natura sa, cu o tendință puternică spre sarcasm, indispus și nervos, de o pedanterie de nesuportat, (...) lipsit de orice simț estetic, va face înconjurul lumii cu alte două invenții: portretul vorbit și fotografia judiciară, devenind în scurt timp nu numai emblema Franței ci și a noii științe pe care a conturat-o: poliția tehnico-științifică."[3]

Pe de altă parte, oamenii de știință englezi cred, nu fără o argumentație riguroasă, că noua știință, Criminalistica, a fost întemeiată de nimeni altul decât **Sherlock Holmes**, celebrul erou al lui Sir Arthur Conan Doyle, care avea următorul crez: *„Ca toate celelalte științe, cea a deducției și analizei nu poate fi însușită decât cu prețul unor studii îndelungate și minuțioase; de altfel, viața este prea scurtă pentru a permite unui muritor să atingă perfecțiunea pe acest tărâm. Înainte de a se îndrepta spre aspectele morale și intelectuale ale temei, care prezintă cele mai mari dificultăți, cercetătorul ar trebui să încerce rezolvarea problemelor elementare. Să învețe mai întâi să citească dintr-o privire povestea unui om, meseria sau profesiunea pe care o exercită. Oricât de pueril ar putea să pară un asemenea exercițiu, el ascute facultățile de observație și te învață ce și unde să cauți. Unghiile, mâneca hainei, pantofii, genunchii pantalonilor, proeminențele degetului gros și ale celui arătător, expresia feței, manșetele cămășii – fiecare dintre aceste elemente relevă din plin profesiunea unui om. Este aproape de neconceput ca, adunând toate aceste date, un cercetător competent să nu se edifice asupra cazului pe care-l studiază."*

Dar iată cum a fost caracterizat de prietenul său, dr. Watson, acest ilustru personaj care primește și astăzi scrisori din lumea întreagă la adresa lui din Londra, Baker Street nr. 221B:

*„**Sherlock Holmes – deficiențe***

1. Cunoștințe de literatură – zero
2. Cunoștințe de filozofie – zero
3. Cunoștințe de astronomie – zero.
4. Cunoștințe de politică – slabe.

5. Cunoştinţe de botanică – inegale. Bune în ceea ce priveşte belladona, opiul şi, în general, otrăvurile. Habar n-are de grădinăritul practic.

6. Cunoştinte de geologie – cunoştinte practice, însă limitate. Îţi poate spune dintr-o privire ce diferenţă este între un fel de pământ şi altul. După o plimbare mi-a arătat pete de noroi pe pantalonii săi şi, după culoarea şi consistenţa petelor, mi-a spus în ce parte a Londrei fusese împroşcat cu noroi.

7. Cunoştinţe de chimie – profunde.

8. Cunoştinţe de anatomie – exacte, dar nesistematizate.

9. Cunoştinţe în domeniul literaturii de senzaţie – imense. Pare-se că ştie toate amănuntele legate de ororile petrecute de-a lungul secolului.

10. Cântă bine la vioară.

11. Este expert în lupta cu bastonul, în box şi scrimă.

12. Are solide cunoştinţe în ceea ce priveşte latura practică a dreptului englez." [4]

Prin Sherlock Holmes, Sir Arthur Conan Doyle (1859-1930) şi-a câştigat o binemeritată faimă de ***pionier al Criminalisticii.***

Dar prin ce se detaşează judecătorul Hans Gross de ceilalţi pretendenţi? El a fost cel care a denumit ***Criminalistică*** noua ştiinţă judiciară desprinsă din Medicina Legală, pe care a tratat-o ca pe un sistem autonom, unitar şi pluridisciplinar, anticipând cele trei părţi mari care s-au impus până astăzi: Criminalistica tactică, Criminalistica tehnico-ştiinţifică şi Criminalistica metodologică. În primul capitol, Hans Gross abordează probleme ca: *Educaţia şi Rolul judecătorului de instrucţie; Procedura de urmat; Despre părerile preconcepute; Câteva calităţi ale judecătorului de instrucţie; Despre cunoaşterea oamenilor; Orientarea; Judecătorul de instrucţie şi juraţii; Judecătorul de instrucţie expeditiv.*

El cerea judecătorului de instrucţie să dea dovadă de: zel şi hotărâre; abnegaţie şi perseverenţă; ascuţime de spirit şi cunoaştere a oamenilor; educaţie şi maniere amabile; cunoştinţe de orice fel; multă energie; exactitate absolută în redactarea proceselor-verbale.

Capitolul al II-lea este dedicat ***interogatoriului***: probleme de ordin general; audierea martorilor; percepţia; memoria şi cauzele care o influenţează; interogatoriul inculpatului.

Capitolul al III-lea, ***Inspectarea locurilor*** este consacrat, aşa cum ne sugerează titlul, locului faptei: metode de investigare, căutarea urmelor „ascunse" etc.

Capitolul V este intitulat ***Expertul şi maniera de utilizare:*** consideraţii generale; rolul medicinei legale; utilizarea microscopului pentru: urme de sânge; excremente; falsificarea scrisului; examinarea stofelor; examinarea urmelor de pământ; de pe arme şi unelte, urme de pantofi, urme de praf; utilizarea expertului în chimie, fizică, mineralogie, zoologie şi botanică; expertul pentru arme de foc; expertul în scris şi înscrisuri; folosirea fotografiei judiciare; recunoaşterea criminalilor cu ajutorul fotografiei; identificare antropometrică.

În Capitolul VI, Hans Gross abordează, pentru prima dată în lume, ***relaţia dintre Criminalistică şi mass-media:*** „Modul de a cere ajutor de la presa cotidiană."

Capitolul VII este dedicat practicilor infractorilor sau ceea ce denumim astăzi ***moduri de operare***: schimbarea fizionomici; schimbarea numelui; „îmbolnăvirea" subită a inculpatului sau a martorului în timpul interogatoriului: surditate, epilepsie, stare de slăbiciune, boală psihică; semne grafice; semne de recunoaştere a escrocilor etc.

În Capitolul VIII subliniază o problemă neglijată astăzi: **argoul infractorilor.**

Următoarele capitole tratează: armele de foc; desenul şi artele înrudite; amprentele de picioare şi alte amprente; urmele de sânge; urmele papilare; delicte: leziuni, răniri cu instrumente tăietoare şi arme de foc; otrăvirea; furtul; fraude; incendii; explozii ş.a.

Din parcurgerea *en passant* a problematicii tratate de Hans Gross ne facem o imagine clară a importanței acestui Manual de peste 1000 de pagini pentru uzul magistraților și funcționarilor angrenați în ancheta judiciară. Pe de altă parte, el reprezintă un *cumul sistematizat* al cunoștințelor înregistrate până la acea dată, care au impus Criminalistica drept o știință judiciară, cu caracter autonom, unitar și pluridisciplinar.

La Congresul Uniunii Internaționale de Drept penal, care a avut loc la Linz, în august 1895, s-a pus problema introducerii „unui învățământ special și complet de Criminalistică în programele facultăților de drept, pentru înarmarea magistratului cu cunoștințe practice."

Ministerul de Justiție și Ministerul de Interne din Austria l-au desemnat pe Hans Gross, încă din anul 1894, să țină un curs facultativ de criminalistică la Universitatea din Viena, la care au participat tineri avocați și magistrați, precum și ofițeri de poliție judiciară.

Merită să subliniem și apariția, la data de 1 octombrie 1898, sub direcția lui Hans Gross, a primei reviste de criminalistică intitulată ***Revista trimestrială de antropologie criminală și de criminalistică.***

Iată de ce, fără a diminua meritele francezului Alphonse Bertillon, și nici ale celebrului scriitor englez Sir Arthur Conan Doyle, creatorul inegalabilului Sherlock Holmes, se cuvine să dăm cezarului ce-i al cezarului, și să-i recunoaștem magistratului austriac Hans Gross titlul de fondator al Criminalisticii, știință și artă deopotrivă, aflată în slujba Adevărului.

1.2. Definiții

Hans Gross a definit Criminalistica o **„știință a stărilor de fapt în procesul penal"**.

„Criminalistica este un ansamblu de procedee aplicabile în cercetarea și studiul crimei pentru a se ajunge la dovedirea ei". (**Pierre Fernand Ceccaldi**)[5]

„Criminalistica este o știință judiciară, cu caracter autonom și unitar, care însumează un ansamblu de cunoștințe despre metodele, mijloacele tehnice și procedeele tactice, destinate descoperirii, cercetării infracțiunilor, identificării persoanelor implicate în săvârșirea lor și prevenirii faptelor antisociale". (**Emilian Stancu**)[6]

„Criminalistica este o știință exactă, multidisciplinară, de sine stătătoare, bazată pe preluarea și adaptarea științelor pozitive la descoperirea și analizarea macro și micro urmelor, inclusiv identificarea persoanei după semnalmente, produse biologice și testul ADN (amprenta genetică)". (**Lucian Ionescu**)[7]

Criminalistica, deopotrivă știință și artă, elaborează și folosește mijloace și metode științifice pentru descoperirea, fixarea, ridicarea și interpretarea probelor materiale, efectuarea expertizelor și constatărilor tehnico-științifice, în scopul descoperirii infracțiunilor, identificării infractorilor și probării vinovăției acestora.

1.3. Alte definiții

Marele criminalist român ***Constantin Țurai*** definea astfel Criminalistica: „Studiul criminalului și al crimei din punct de vedere fenomenologic constituie știința criminalisticii".[8]

Ion Mircea: „Criminalistica poate fi definită ca o știință care elaborează metodele tactice și mijloacele tehnico-științifice de descoperire, cercetare și prevenire a infracțiunilor."[9]

Paul Ștefănescu: „Criminalistica este o știință de graniță, care, pornind de la cercetarea și analizarea urmelor la locul săvârșirii unei infracțiuni, conduce la descoperirea făptuitorului și probarea în instanță a vinovăției acestuia."[10]

Dicţionar de criminalistică: „Criminalistica este o ştiinţă multidisciplinară care se ocupă cu elaborarea mijloacelor tehnico-ştiinţifice, a metodelor şi a procedeelor tactice de descoperire, fixare, administrare şi examinare a probelor, în scopul cercetării şi prevenirii infracţiunilor."[11]

S.A. Golunski: „Criminalistica este ştiinţa care are ca obiect anchetarea infracţiunilor, în scopul prevenirii şi descoperirii acestora."[12]

Pierre Bouzat şi Jean Pinatel: „Criminalistica este o ştiinţă a procesului, care, alături de partea ştiinţifică, include mai multe discipline: medicină legală, psihologie judiciară etc."[13]

Ehrenfried Stelzer: „Criminalistica este o ştiinţă socială, cu un mare procent integrat ştiinţelor naturii şi tehnicii, având ca obiect procese, legităţi, fenomene şi metode care sunt esenţiale pentru descoperirea şi cercetarea faptelor juridice."[14]

Ilie Stoenescu şi Savelly Zilberstein: „Criminalistica este ştiinţa care se află într-un continuu progres, ce pune la îndemâna instanţelor civile, deopotrivă cu cele penale, mijloace noi pentru aflarea adevărului, şi justiţia le foloseşte din plin."[15]

Jean Nepote: „Criminalistica este arta şi tehnica investigaţiilor penale."[16]

1.4. Metode proprii de cercetare

a. descoperirea, fixarea, ridicarea, examinarea şi interpretarea urmelor şi mijloacelor materiale de probă;

b. examinări comparative;

c. experimente;

d. organizarea cartotecilor, albumelor şi colecţiilor, în scopul identificării persoanelor, cadavrelor şi obiectelor corp delict sau produs al infracţiunii;

e. elaborarea versiunilor.

1.5. Metode împrumutate de la alte ştiinţe

a. din **fizică**: holografia; fonoscopia; analiza microscopică, spectrală şi atomică ş.a.;

b. din **chimie**: spectroscopia, electroforeza, cromatografia ş.a.;

c. din **medicină**: anatomia comparată, histopatologia;

d. din **matematică**: programarea lineară, calculul probabilităţilor, teoria mulţimilor vagi ş.a.

1.6. Caracterele criminalisticii:

– ***judiciar*** (desfăşoară o activitate în legătură cu rezolvarea unui conflict de drept);

– ***autonom*** (deosebit de cel al altor ştiinţe judiciare);

– ***unitar*** (sistem propriu);

– ***pluridisciplinar:*** constituie „*o punte de legătură între ştiinţele naturii şi ştiinţele juridice*". **(Camil Suciu)**

2. Sistemul criminalisticii

2.1. Obiectul de activitate este structurat pe patru domenii:

a. Fundamentele criminalisticii

Cuprinde probleme cu caracter general: definiţia, obiectul şi sistemul criminalisticii; metode generale şi specifice de cercetare; conexiunea Criminalisticii cu alte ştiinţe; principiile

fundamentale ale Criminalisticii; istoricul Criminalisticii; identificarea criminalistică; metode de prevenire şi combatere a criminalităţii ş.a.;

Tratarea acestui vast domeniu ca „noţiuni introductive“ a cauzat stagnarea cercetării teoretice şi practice a unor probleme care au o relevanţă deosebită pentru progresul Criminalisticii. Iată de ce, urmând exemplul altor ţări europene, am optat pentru structurarea obiectului Criminalisticii pe patru domenii de activitate. Am preferat să denumim primul domeniu Fundamentele Criminalisticii, întrucât termenul desemnează elemente de construcţie sau „ansamblu de astfel de elemente prin intermediul cărora se sprijină o construcţie, o lucrare etc.“, fiind sinonim cu „fundaţie, bază, temelie“.[17]

b. Criminalistică tehnico-ştiinţifică

Cuprinde ansamblul metodelor şi mijloacelor ştiinţifice pentru descoperirea, fixarea, ridicarea, examinarea şi interpretarea urmelor şi a altor mijloace materiale de probă, efectuarea expertizelor şi a constatărilor tehnico-ştiinţifice.

c. Criminalistică tactică

Însumează reguli şi procedee care guvernează ancheta penală, cum ar fi: reguli tactice aplicate în ascultarea martorilor; particularităţi tactice ale audierii persoanei vătămate; reguli tactice privind ascultarea învinuitului sau inculpatului; reguli tactice privind efectuarea confruntării, prezentării pentru recunoaştere, percheziţiei şi ridicării de obiecte şi înscrisuri; tactica efectuării reconstituirii ş.a.

d. Criminalistică metodologică

Desemnează reguli particulare de cercetare a diferitelor genuri de infracţiuni în raport cu regulile generale ale tehnicii şi tacticii criminalistice.

Termenul ***metodică***, folosit de mulţi autori, desemnează „Parte a didacticii generale care studiază principiile, metodele şi formele de predare adaptate specificului fiecărui obiect de învăţământ“. Am renunţat la el, optând pentru ***metodologică***, deoarece exprimă „totalitatea metodelor de cercetare folosite într-o ştiinţă“[18] (Dex, p. 626), fiind evidentă diferenţierea dintre *forme de predare* şi *metode de cercetare*.

În **practica occidentală**, structura Criminalisticii se prezintă astfel:

- **Procedee poliţieneşti** („Poliţia tehnică“): strângerea probelor şi conducerea anchetei;
- **Procedee ştiinţifice** („Poliţia ştiinţifică“): expertiza urmelor şi a altor probe materiale.
- **Procedee juridice**: administrarea probelor potrivit regulilor de drept.

În ţările anglo-saxone, pentru criminalistică se utilizează sintagma **„Forensic Sciences“** (“Ştiinţe legale“).

2.2. Conexiunea criminalisticii cu alte ştiinţe

a. Conexiunea cu Dreptul penal

Dreptul penal stabileşte faptele care sunt considerate infracţiuni, iar Criminalistica furnizează probe pentru identificarea făptuitorului şi probarea vinovăţiei acestuia.

b. Conexiuni cu Dreptul procesual penal

Dreptul procesual penal are ca obiect „studiul normelor juridice procesual penale şi al raporturilor juridice reglementate de acesta“. (**Ion Neagu,** „Dreptul procesual penal român“,

Editura Academiei Române, Bucureşti, 1989). Criminalistica oferă probe pentru pornirea procesului penal.

Codul de procedură penală cuprinde regulile după care se ghidează Criminalistica, referitoare la cercetarea locului faptei, ascultarea martorilor şi învinuiţilor, percheziţia şi confruntarea, constatările tehnico-ştiinţifice şi expertizele etc.

c. Conexiuni cu Dreptul civil şi Dreptul comercial

Criminalistica probează existenţa sau inexistenţa unor raporturi juridice prin activitatea expertală.

d. Conexiunea cu Medicina legală

Începuturile Criminalisticii au fost legate, până la identificare, de Medicina legală, aceasta din urmă propulsând-o, de fapt, ca ştiinţă autonomă. Există o întrepătrundere a celor două ştiinţe în domenii ca: cercetarea urmelor împuşcăturii, cercetarea plăgilor împuşcate, a leziunilor produse prin agent vulnerant (traumatologie mecanică), identificarea persoanelor şi cadavrelor etc.

e. Conexiunea cu Criminologia

Criminalistica răspunde la întrebarea: „Cine a comis infracţiunea?“ iar Criminologia la întrebarea: „De ce s-a comis?“. Cele două ştiinţe cooperează, în planuri diferite, pentru prevenirea criminalităţii.

f. Conexiuni cu Psihologia judiciară şi Psihiatria

Cele două ştiinţe oferă Criminalisticii caracteristicile psiho-sociale ale participanţilor la procesul penal: învinuit-inculpat, martor, persoană vătămată; minori, bătrâni, bolnavi psihic, persoane cu handicap etc., pentru adoptarea unor metode şi procedee tactice adecvate.

g. Conexiunea cu Logica

Folosirea observaţiei, descrierii, experimentului, comparaţiei; elaborarea şi verificarea versiunilor pe baza unor metode şi principii logice (analiză-sinteză, inducţie-deducţie, analogie, silogism etc.).

h. Conexiuni cu ştiinţele naturii: Biologie, Chimie, Fizică, Mecanică, Optică, Informatică, Genetică etc.

Criminalistica împrumută metode specifice acestor ştiinţe pentru descoperirea, ridicarea, ambalarea şi conservarea urmelor.

3. Principiile fundamentale ale criminalisticii

Sunt identice sau asemănătoare cu principiile Dreptului procesual penal:

a. Principiul legalităţii: investigarea infracţiunilor se desfăşoară în strictă conformitate cu procedurile legale (art. 2 C. pen. şi art. 2 C. pr. pen.).

b. Principiul aflării adevărului. Criminalistica furnizează datele necesare pentru realizarea dezideratului prevăzut de art. 3 C. pr. pen.: „În desfăşurarea procesului penal trebuie să se asigure aflarea adevărului cu privire la faptele şi împrejurările cauzei, precum şi cu privire la persoana făptuitorului.“

c. Principiul prezumţiei de nevinovăţie. Criminalistica administrează probe atât pentru dovedirea vinovăţiei, cât şi a nevinovăţiei, evitându-se părerile preconcepute.

d. Săvârşirea unei infracţiuni determină modificări materiale în mediul înconjurător.

• *„Nu poate exista infracţiune fără urme“* **(Ceccaldi)**. Şi tot el: *„Criminalistica se întemeiază pe faptul că un infractor, cel mai adesea fără ştirea sa, lasă întotdeauna urme la locul faptei; reciproc, el prelevă pe corpul său, pe hainele sale şi pe obiectele purtate, alte urme şi indicii, de obicei imperceptibile dar caracteristice pentru prezenţa sau acţiunea sa.“*

• Între fapta autorului şi modificarea survenită trebuie să existe un raport de cauzalitate.

e. Principiul identităţii. Prin identitate se înţelege:

– „coincidenţă, în toate aspectele, cu sine însuşi“; „asemănare perfectă“; „ansamblu de date prin care se identifică o persoană“.[19]

– „stare a unui obiect, desemnat prin două nume diferite, de a fi ceea ce este, în acelaşi moment al timpului şi în acelaşi loc din spaţiu“.[20]

– „faptul de a fi identic cu sine însuşi“; „asemănare, similitudine perfectă“.[21]

– „starea unui obiect de a fi identic numai cu sine însuşi, irepetabil, deosebit de toate celelalte obiecte, inclusiv de cele asemănătoare lui“.[22]

f. Principiul operativităţii în efectuarea investigaţiei penale

Trebuie să se ţină cont de două deziderate:

• „Timpul lucrează în favoarea infractorului“. **(Ion R. Constantin)**

• „O dată cu trecerea timpului se şterg urmele din amintirea oamenilor şi de pe obiecte, dispar oamenii şi obiectele.“ **(S. Kahane)**

4. Categorii de probe pe care le oferă criminalistica

a. După relevanţa lor pentru probaţiune:

• **probe disculpante** – prin care suspectul este exclus din cercul de bănuiţi (amprentele digitale);

• **probe indicative** – care arată producerea unei fapte dar nu şi autorul (explozia unei bombe);

• **probe coroborative** – care, împreună cu alte probe sau indicii, demonstrează o anumită stare de fapt (amprentele papilare: demonstrează prezenţa suspectului la locul faptei dar nu şi comiterea infracţiunii).

• **probe determinante** – probe relevante, care nu mai au nevoie de alte dovezi sau indicii (amprenta genetică – ADN).

b. Alte clasificări:

• **probe directe** stabilite prin lege (concentraţia de 0,80g/l alcool în sânge);

• **probe indirecte** sau circumstanţiale (deţinerea unui casetofon furat dintr-un autoturism);

• **probe corp-delict** (cuţitul sau arma cu care s-a comis omorul);

• **probe asociative** (sânge, păr, amprente digitale etc.), prin care se stabileşte legătura de cauzalitate dintre faptă şi autor.

Note la Capitolul I

1. A fost consultată ediţia franceză: **Dr. Hanns Gross** (,) counseiller de justice a Graz (Austrice). *Manuel pratique d'Instruction Judiciaire* à l'usage des procureurs, des juges d'instruction [,] des Officiers et des Agents de police judiciaire, Fonctionaires de la police, Gendarmes, Agents du service de la sûreté etc. Traduit de l'allemand par MM. Bourcart [,] Professeur à la faculté de Nancy [et] Wintzweiller, professeur d'allemand au Lycée de Nancy. Tome I et II. Avec une Préface de M. Gardeil [,] Professeur de Droit Criminel a la Faculté de Nancy. Marchal & Billard, Paris, 1899. Ediţia princeps a apărut în anul 1891 (A se vedea *„Forensics true crime scene investigations"* de **Dr. Zakaria Erzinçlioglu,** 2002 Barnes&Noble Bookc, p. 12)

2. **Jurgen Thorwald.** *Un secol de luptă cu delincvenţa*, Traducere: Dumitru Dorobăţ şi Gheorghe Scripcaru, vol. I, Editura Moldova, 1997, p. 23.

3. Idem, p. 16-17

4. Sir Arthur Conan Doyle, *Sherlock Holmes contraatacă, Semnul celor patru.* Romane poliţiste. Traducere de **Lazăr Casvan** şi **Rodica Lackner,** Editura Ploscău, 1991, p. 18.

5. **Pierre Fernand Ceccaldi,** „*La criminalistique*", Press Universitaires de France, Paris, 1962, p. 6.

6. **Emilian Stancu**, „*Tratat de criminalistică*", Editura Actami, Bucureşti, 2001, p.11.

7. **Lucian Ionescu**, „*Criminalistica. Note de curs*", Universitatea Creştină „Dimitrie Cantemir", Bucureşti, 2002, p. 5.

8. **Constantin Ţurai**, „*Elemente de criminalistică şi de tehnică criminală*", Bucureşti, 1947, p. 11.

9. **Ion Mircea**, „*Criminalistica*", Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1999, p. 3.

10. **Paul Ştefănescu**, „*În slujba vieţii şi a adevărului"*, Editura Medicală, Bucureşti, 1982, p. 16.

11. „*Dicţionar de criminalistică*", Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984, p. 48.

12. **S.A. Golunski**, „*Criminalistica*", Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1961, p. 7.

13. **Pierre Bouraz** şi **Jean Pinatel**, „*Traité de droit et de criminologie*", vol. I, Editura Sirey, Paris, 1963, p. 3-11.

14. **Ehrenfried Stelzer**, „*Teoria şi metodologia criminalistică generală*", Editura Ştiinţifică Germană, Berlin, 1977, p. 13.

15. **Ilie Stoenescu** şi **Savelly Zilberstein**, „*Tratat de drept procesual civil*", T.N.B., 1973, p. 95-96.

16. **Jean Nepote**, „*Situation actuelle et tendance d'evolution de la criminalistique*", R.J.P.C., nr. 384, ian. 1983, p. 2.

17. *Micul dicţionar academic*, vol. II, Literele I-Pr., p. 11.

18. *Dicţionar explicativ al limbii române*, Ediţia a II-a, Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998, p. 626.

19. *Mic Dicţionar Academic,* vol. III, Literele I-Pr, p. 11.

20. *Dicţionar Enciclopedic,* vol. III H-K, Bucureşti, 1999, p. 157.

21. *Dicţionar Explicativ al Limbii Române,* p. 470.

22. *Dicţionar de Criminalistică*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984, p. 105.

ISTORIA CRIMINALISTICII ÎN DATE ŞI CITATE

(după Edmond Locard, Jürgen Thorwald, Paul Ştefănescu)

Secţiunea 1: Începuturile criminalisticii pe mapamond

1. Perioada empirică

1.1. Falsificarea înscrisurilor (Edmond Locard)[1]

• „Falsificatorii au existat dintotdeauna. Suetoniu ne spune că Titus ar fi putut fi cel mai mare falsificator al epocii sale. Şi citim în Procopiu că Priscu din Emes, care contrafăcea scrisul contemporanilor săi, nu a fost demascat decât prin mărturisirea sa".

• Judecătorul roman Quintilianus a făcut uz de o amprentă însângerată pentru a achita un tânăr acuzat că şi-a omorât tatăl.

• 539. „În anul 539, Justinian citează în Novela 73 o eroare judiciară datorată unor experţi care au considerat fals un document a cărui autenticitate a fost stabilită ulterior. El scrie «Asemănarea scrisurilor mi se pare foarte suspectă: este un argument care ne-a înşelat de mii de ori; nu ne vom putea referi la ea până când nu vom avea probe mai bune». El negase deja în Novela 49 că s-ar putea obţine certitudine prin expertiza grafică. Şi a luat măsuri pentru a asigura autenticitatea pieselor care servesc pentru comparaţie".

1370. Carol al V-lea s-a pronunţat cu privire la o afacere de falsuri în care era implicat nobilul de la Rivière, prim şambelan al regelui.

1440. Lorenzo de Valla a demonstrat caracterul apocrif al documentului *Donatio Constantini*, stabilind că este scris în franceza curentă şi nu a epocii pretinse.

1569. „Cea mai veche încercare de a organiza expertiza grafică ar data din anul 1569, când un anume falsificator a contrafăcut în mod îndrăzneţ semnătura lui Carol IX şi când oameni având o competenţă recunoscută au primit sarcina judiciară de a examina acest document apocrif care constituia dubla crimă de fals şi lesmajestate".

1570 „... experţi grupaţi în «Comunitatea scriitorilor experţi verificatori» primesc de la Cancelarul de l'Hôpital, prin Ordonanţa dată la Saint-Germain des Prés, hrisovul prin care membrii noii corporaţii sunt calificaţi «Maeştri juraţi scriitori experţi verificatori ai scrisului, semnăturilor, conturilor şi calculelor contestate în justiţie»".

1609. François Demelle publică „Avis pour juger les inscription en faux" (Aviz pentru judecarea înscrisurilor în fals).

1613. „La 7 septembrie 1613, pe baza raportului senatorului Petean, o decizie a Parlamentului din Paris declara că «pentru verificarea scrisului şi a semnăturilor vor putea în viitor să fie luaţi şi numiţi, fie de judecătorie, fie de părţi, atât grefierii, funcţionarii lor, notarii,

precum şi scriitorii şi alte persoane capabile». Ceea ce desigur lăsa un loc prea mare persoanelor capabile. Aceeaşi decizie constata plângeri şi «mai multe inconveniente care au rezultat prin comunicarea pieselor la experţi»".

1.2. Desenul imuabil

• „Aceste reliefuri particulare cunoscute şi sub denumirea de modele, desene sau amprente papiculare, au fost remarcate din timpuri străvechi. Ele apar pe pereţii unui dolmen neolitic, pe sigilii chinezeşti din sec. al III-lea î. Cr., pe amfore greceşti cam din aceeaşi perioadă. Una din cele mai grăitoare dovezi este o sculptură indiană cu o vechime de multe sute de ani găsită în Canada, la marginea lacului Kejimkoojik; în conturul unei mâini pe partea volară sunt trasate modele papilare şi pliuri de flexie. Semnificaţia imprimării lor însă nu este elucidată." **(Lidia Cotuţiu)**[2]

• Neolitic. În Grota de la Gargas sunt descoperite, de către Regnault, amprente roşii şi negre aparţinând oamenilor primitivi.

4000-2000 î.Cr. Squier şi David au găsit amprente pe cărămizi nearse în lăcaşurile funerare mexicane.

2800 î.Cr. Au fost găsite (februarie 1925) două amprente în argila cărămizilor provenite din zidul cetăţii Ur.

100 d. Cr. Au fost găsite vase romane confecţionate din lut şi cărămidă, având imprimate amprentele făuritorilor.

650 e.n. În Coreea, amprentele digitale erau folosite în loc de semnătură.

1200 e.n. Chinezii distingeau două tipuri de desene digitale: „lo" şi „ki" **(Paul Ştefănescu)**.[3]

2. Perioada ştiinţifică

2.1. „Tratatul înscrierilor în fals" de Raveneau, 1666

„Lucrare capitală, aceea care până în ultimii ani, şi înainte de folosirea metodelor de laborator, era cel mai complet, cel mai bine informat, şi model, este „Tratatul înscrierilor în fals" al lui Raveneau, care a apărut în 1666 şi a trebuit să fie reimprimat în 1673. Toate precauţiunile, toată prudenţa unui spirit observator şi fin sunt expuse în această lucrare. El începe prin a da sfaturi foarte înţelepte privitoare la «ordinea în care trebuie considerate piesele în cauză şi cele de comparaţie». El recomandă să ne asigurăm de autenticitatea pieselor de comparaţie. El cunoaşte felurite falsuri (el semnalează falsul prin decalcare „contretirement") şi toate motivele care există de a privi cu neîncredere o scriere de la prima vedere: forma prea regulată a unui scris sau a unei semnături (semnătură obţinută prin calchiere), retuşări, tremurături, identitate perfectă a semnăturii. El cunoaşte toate dificultăţile expertizei şi obstacolele aproape de netrecut ridicate de unii falsificatori atât de bine antrenaţi încât «felul de scris pe care şi-l propun îl scriu tot atât de liber ca scrisul lor obişnuit». *El este primul care îndrăzneşte să se îndoiască:* «Se poate întâmpla să fim în imposibilitate de a descoperi falsul». El îndrumă expertiza spre detaliile cele mai minuţioase şi o îmbogăţeşte cu metode care, două sute de ani mai târziu, vor fi regăsite cu strigăte de triumf: examinarea celor două semnături – alipindu-le şi privindu-le prin transparenţă (este de fapt prima idee a fotografiei compozite);

examinarea modului de ţinere a peniţei; calitatea trăsăturii; cernelurile; El cunoaşte modul de a stabili dacă o scriere este veche sau nouă, dacă unele linii sau unele cuvinte au fost adăugate; dacă au fost adăugate, suprimate sau schimbate foi, dacă au fost alterate sau au fost substituite cifre, unele pentru altele. Şi unul din pasajele esenţiale din remarcabila sa carte unică este capitolul IX «Privitor la modul de a forma literele» în care dă o lecţie plină de înţelepciune caligrafilor, dar pe care aceştia, spre nefericirea expertizei, nu au respectat-o: «Nu trebuie să ne oprim la amănunt (la forma unei litere) pentru a hotărî dacă o piesă este falsă sau autentică, deoarece acesta este lucrul cel mai uşor de contrafăcut şi de imitat».

Se vede deci că Raveneau câştigase o foarte mare abilitate în expertiză, abilitate care l-a pierdut. În ziua în care a crezut că este mai îndemânatic decât falsificatorii, el nu a putut rezista tentaţiei de a dobândi uşor o avere. Dar a fost descoperit – poate chiar datorită metodelor pe care excelenta lui carte le răspândise – şi a fost condamnat." (**Edmond Locard**).

• „Expertiza nu a făcut nici un progres de la Raveneau" (**Alphonse Bertillon** citat de Magie Guiral şi Edmond Locard).

• 1667. „Ordonanţa din 1667 consacră titlul XII recunoaşterii şi verificării scrisului. În acelaşi an 1667, Pussort observă că «expertul este mult mai judecător al cauzei decât judecătorul însuşi»." (**Edmond Locard**).

• 1670. „Ordonanţa din 1670 se ocupă de instrucţia crimei de fals (Titlul IX)." (**Edmond Locard**).

• 1699. Etienne de Blégny, autorul unuia dintre primele tratate de medicină legală, descrie procedeele de verificare a scrisurilor.

• „Secolul XIX a fost perioada penibilă a expertizei grafice. Cauze răsunătoare au pus pe experţi în situaţii penibile. În Afacerea La Roncière (1835) experţii au văzut clar – dar cum justiţia nu i-a urmat, o primă discreditare a lovit expertiza. Situaţia a devenit mult mai rea cu Afacerea La Boussinière (1891) în care experţii, în prezenţa unei tehnici a falsului cu adevărat excepţională, au săvârşit marea greşeală de a fi tot atât de orbi ca anchetatorii şi magistraţii. Situaţia a devenit tragică o dată cu Afacerea Dreyfus (1894) şi hazlie cu Afacerea Crawford – Thérèse Humbert.

Totuşi, un progres sensibil a fost făcut prin grafologie. Desigur, grafologia nu este ea însăşi o tehnică de expertiză, dar ea tinde să studieze altceva decât forma literelor, caracterele generale ale grafismului. În acest fel, studiile grafologice au constituit o bază foarte utilă pentru ceea ce se poate numi grafoscopie". (**Edmond Locard**).

2.2. Identificarea antropometrică: de la arta intuiţiei la triumful ştiinţei

2.2.1. Eugéne François Vidocq (1775-1857)

• În anul 1810, pe vremea lui Napoleon Bonaparte, când criminalitatea a scăpat de sub orice control graţie războaiele prelungite, avea să se constituie La Sûreté, poliţia judiciară franceză, care va da lovituri năucitoare interlopei. Creatorul ei, Eugéne François Vidocq, născut la 22 iulie 1775 în Arras, „şcolit" în catacombele străzii pariziene, avea la 35 de ani o experienţă de viaţă care i-a permis să dea lovituri de graţie mediului din care provenea.

Iată calităţile care l-au impus ca cel mai fascinant poliţist din toate timpurile, şi care nu întâmplător i-a inspirat pe cei mai mari scriitori francezi ai epocii în care a trăit: Honoré de Balzac, Victor Hugo, Alexandru Dumas şi alţii:

• *Atlet desăvârşit, care mânuia la perfecţie floreta, spada, sabia, fiind în acelaşi timp un redutabil boxer şi luptător;*

• *„Cunoştea aproape 50 de meserii şi era în măsură să confecţioneze cu unelte improvizate, în câteva minute o cheie, sau să întocmească un document fals".*

• *Stăpânea arta deghizării şi a travestirii, realizând adevărate capodopere în ceea ce priveşte schimbarea sexului şi a profesiei. Ştia să se transforme într-un infirm – olog sau ciung – fără să trezească cea mai mică suspiciune.*

• *Permanent dădea dovadă de o fantezie fără astâmpăr, ce îi uluia pe cei din jur prin originalitatea sa.*

• *Era la curent cu stilul de a opera al diverşilor răufăcători, le cunoştea modul de viaţă, obiceiurile şi relaţiile cu tăinuitorii şi vânzătorii de ponturi. Privirii sale nu-i scăpa nici o ascunzătoare secretă în care un ocnaş ar fi putut dosi ceva, inclusiv în diverse locuri intime ale corpului.*

• *A văzut un mare număr de deţinuţi şi le-a reţinut figurile, memorând semnalmentele şi mai ales semnele particulare, cum sunt tatuajele.* ***Acest lucru ne îndreptăţeşte să afirmăm că, graţie intuiţie sale, a folosit cu mult înaintea lui Bertillon portretul vorbit.***

• *Reţeaua de informatori – o altă idee înnoitoare a lui Vidocq – constituia o adevărată lume ocultă, care îi supraveghea din umbră pe toţi: pe sărac şi bogat, pe urmărit şi urmăritor. Utiliza cu precădere în acest scop oameni compromişi, şi mai ales femei, recrutate nu numai dintre curtezane, dar şi din alte medii – de la portăreasă până la cea mai descurcăreaţă negustoreasă sau doamnă de la curte.*

• *Calitatea sa de organizator a reieşit mai ales din modul în care îşi clasa notele, informaţiile, din evidenţa dosarelor, acestea fiind în permanenţă reînnoite şi ţinute la zi.*

• *Din mărturiile contemporanilor săi şi ale celor care l-au cunoscut, unii în calitatea de subalterni şi elevi, a reieşit modul strălucit în care conducea o anchetă, cum ştia să culeagă indicii, să citească urmele şi să le interpreteze.*

• *Poseda arta de a face să vorbească un vinovat şi se pricepea ca nimeni altul să ia un interogatoriu"*[4]

• *Devizele lui: „Pentru a reuşi, trebuie să utilizezi trădarea, denunţul şi instinctele josnice ale oamenilor." „Totul se cumpără şi totul este corupt".*

Şi completează Jürgen Thorwald:

• *„Vidocq folosea mii de strategeme. Cu regularitate îşi planta oamenii în închisori prin arestări simulate, îi scotea tot prin evadări simulate sau prin morţi simulate. În acest fel obţinea un şir nesfârşit de informaţii. Cunoaşterea intimă a lumii interlope, a membrilor ei, a obiceiurilor şi metodelor de lucru, memoria sa vizuală neobişnuită şi o arhivă bogată conţinând portretele desenate ale criminalilor cunoscuţi şi descrierile înfăţişărilor şi metodelor lor de lucru, erau fundamentele sistemului său de identificare. Când funcţia lui de şef al siguranţei nu a mai putut fi ascunsă lumii interlope, Vidocq şi-a luat obiceiul de a vizita făţiş închisorile pentru a păstra o constantă legătură directă cu lumea criminală. Credea în legătura personală, în contactul permanent cu «chipul crimei»"*[5]

Vidocq a imaginat pentru prima dată o fişă în care se menţionau date necesare identificării: nume şi prenume, porecla, semnalmente, fapta comisă, mod de operare ş.a., formând o evidenţă care, deşi greoaie şi cu eficienţă redusă, constituie prima încercare de constituire a unui sistem ştiinţific de identificare. Această metodă a fost completată cu

folosirea fotografiei, inventată de Daguerre şi Niepce în 1826 şi introdusă, pentru prima dată în 1840, în practica închisorilor din Belgia.

Prin acei „moutons"[6] (oi) introduşi în închisori, Vidocq a perfecţionat activitatea de culegere a informaţiilor, inventând astfel informatorii şi agenţii sub acoperire de astăzi.

Vidocq rămâne în istorie şi prin înfiinţarea, după demisionare, (1833), a unei agenţii de detectivi particulari, „probabil prima din lume".[7]

El a intuit, printre primii, ca un veritabil criminolog, necesitatea prevenirii criminalităţii, luând măsuri de supraveghere nu numai a infractorilor, ci şi a victimelor. „Teoria sa, surprinzătoare pentru vremea aceea, a stat la baza victimologiei din zilele noastre".[8]

2.2.2. Alphonse Bertillon

Istoria l-a ales pe Alphonse Bertillon să inaugureze era ştiinţifică în Criminalistică (Jürgen Thorwald, p. 16). Nu avea de unde se ştie că, în 1860, un alt francez, Stevens, directorul închisorii din Louvain propusese, bazat pe teoriile lui Quételet, un sistem de măsurători pentru delincvenţi. „Stevens sugerase următoarele măsurători: circumferinţa capului, lungimea urechilor, lungimea picioarelor, statura şi circumferinţa toracelui. În acest fel, argumenta el, s-ar realiza identificarea în ciuda tuturor deghizărilor, schimbărilor de nume şi mutilărilor" (Jürgen Thorwald, p. 20).

Persiflat de şefi, urât de colegi, Bertillon va începe, de la încadrarea sa în poliţie, în anul 1879, o luptă acerbă pentru a introduce în poliţie metoda antropometrică de identificare, pe care o considera infailibilă, şi cu care a repurtat, într-adevăr, succese în perioada de probă care i s-a acordat în urma intervenţiilor tatălui său.

Făcând uz de celebritatea statisticianului belgian Quételet, potrivit căruia şansele ca două persoane să aibă exact aceeaşi înălţime erau de 1 la 4, el a adăugat constatarea sa că, de-a lungul vieţii, dimensiunile oaselor la adulţi rămân neschimbate. „Dacă, explica el, la înălţime se mai adaugă o altă măsurătoare, ca de exemplu lungimea trunchiului, şansa de a găsi aceleaşi dimensiuni la două persoane luate la întâmplare descreştea cu 1 la 16. Dacă s-ar lua în consideraţie 11 parametri ai unui delincvent şi aceştia ar fi trecuţi pe cartoteca de evidenţă, atunci, potrivit calculelor probabilităţilor, şansele de a găsi un alt delincvent cu exact aceiaşi parametri ar ajunge de la 1 la 4.191.304. Dacă se făceau 14 măsurători proporţia devenea 1 la 286.435.456. Mai adaugă şi faptul că sunt multiple caracteristicile fizice ce pot fi măsurate. În afară de înălţime, lungimea şi lăţimea capului, mai puteau fi măsurate lungimea diferitelor degete, lungimea antebraţelor şi a labei piciorului. Toate descrierile folosite până atunci, continua Bertillon, erau superficiale şi nu puteau fi catalogate cu uşurinţă. Sistemul de identificare bazat numai pe observaţii era imperfect şi supus multor erori: toate tipurile de fotografii erau înşelătoare şi, pe lângă aceasta, o colecţie bogată de fotografii nu putea fi examinată cu rapiditate. Cât priveşte parametrii menţionaţi de el, aceştia permiteau o siguranţă absolută, înlăturând erorile, disimulările." (Jürgen Thorwald, p. 21).

Într-un stil greoi, confuz pe alocuri, Bertillon demonstra că era intuiţiei, inaugurată de Vidocq, trebuia să fie înlocuită cu cea ştiinţifică, dar nu avea de unde să ştie că va ajunge în curând o celebritate nu numai în Franţa, ci şi în lume. Cu ajutorul mass-mediei, fără îndoială, care nu numai că a răspândit noua metodă de identificare dar a şi botezat-o: bertillonajul.

La 1 februarie 1888, Bertillon va fi numit director al Serviciului de identificare şi se va muta într-un nou sediu, unde i se va aproba să aibă în subordine şi studioul fotografic.

„Fotografii au fost nemuţumiţi când noul lor şef a dat ordin ca de atunci încolo fiecărui deţinut să i se facă două fotografii, una din faţă şi alta din profil, ambele luate de fiecare dată de la aceeaşi distanţă, cu aceeaşi intensitate a luminii şi în aceleaşi poziţii ale capului. Bertillon a standardizat procedeul de fotografiere pe mai departe prin fabricarea unui scaun special în care deţinuţii urmau să fie fotografiaţi.

De aici încolo, noile fotografii urmau să fie lipite pe cartotecile în care se înregistrau măsurătorile, cu un fişier ce cuprindea aproape un milion de cartoteci. Bertillon a continuat să perfecteze sistemul asupra căruia cugetase îndelung, cu descrierea verbală amănunţită a criminalului, descriere pentru care trebuia să-şi creeze o nouă terminologie. Noile fotografii şi acest *portrait parlé,* aşa cum îl numea el, vor oferi poliţiştilor o descriere a fiecărui infractor, mai exactă decât oricând înainte. Bertillon şi-a imaginat o terminologie de descriere capabilă să reflecte toate trăsăturile vizibile ale capului omenesc. Fiecare cuvânt sau expresie din această listă putea să fie reprezentat printr-o singură literă sau un grup de litere, adică o formulă care rezuma caracteristicile tipice ale infractorului". (Jürgen Thorwald, p. 38-39).

Semnalmentul decriptiv (portretul vorbit) a fost practicat, după cum arată Edmond Locard,, încă din cele mai vechi timpuri ca metodă de identificare. Este relevant, în acest sens, raportul proconsulului **Publius Lentullus,** despre un agitator turbulent, care se pare a fi nimeni altul decât domnul nostru Iisus Hristos:

„Are părul blond şi lung, fiind neted până la urechi şi de acolo cade în bucle pe umeri. O cărare la mijloc îl separă în două părţi egale. Barba pe care o poartă este de un blond mai deschis decât părul şi se termină în două vârfuri. Ochii sunt de un albastru clar, având expresie de obicei dulce, însă în unele reflectă o mânie teribilă. Buzele sunt uşor colorate în roz. Talia acestui om este normală şi e bine legat. El se ţine drept, vorbeşte puţin şi vocea îi este blândă. Nu a fost văzut râzând niciodată, însă a fost zărit adesea plângând. Are mâinile foarte îngrijite. Se numeşte Iisus, fiul Mariei."

Sico Cavalieri, citat de Paul Ştefănescu (*În slujba viţii şi a adevărului,* p. 102) susţine că primul care a imaginat portretul vorbit este **Leonardo da Vinci,** în *Tratato della pittura,* capitolul 189, intitulat: *Modul de a reţine şi reproduce un chip omenesc în profil – după ce a fost văzut o singură dată.* Dar meritul lui Bertillon nu poate şi nici nu trebuie să fie diminuat. Chiar şi fotografia a avut aplicaţii pentru identificare înainte de Bertillon, aşa cum subliniază R.A. Reiss (1875-1929) în lucrarea sa „Fotografia judiciară", apărută în 1903, devenită celebră:

„Utilizarea aparatului fotografic ca instrument de înregistrare este însă mult mai veche. Către anul 1868 fusese folosit deja pentru fixarea aspectului locului crimei etc. După «British Journal of Photography», Chicago a fost primul oraş în care, în 1855 a fost creat un atelier fotografic destinat exclusiv poliţiei şi justiţiei.

Veritabila introducere a fotografiei judiciare datează din 1884 (subl. noastră), epocă în care A. Bertillon a creat la Paris primul serviciu de identificare judiciară şi în care se rezervase un loc important fotografiei."

H. Grisom, citat de acelaşi Paul Ştefănescu, îl menţionează pe Macé, cel care era şeful lui Bertillon în 1879, că ar fi folosit pentru prima dată fotografia în justiţie, pe vremea când era comisar de poliţie în cartierul Notre Dame. Se pare însă că în Franţa, criminalii erau *dagherotipaţi* încă din anul 1841. Unele surse afirmă că primele dagherotipii ale criminalilor ar fi fost făcute după anul 1840, în Belgia.

A. Bertillon are meritul de a fi introdus **fotografia „signalectică"**, executată din profil, neretuşată, prin care se urmăreşte recunoaşterea unor semne particulare, şi **clasificarea fotografică.** Despre ultima avem o caracterizare făcută chiar de autor în „*Une aplication pratique de l'antropométrie*": „*veritabila originalitate a noii metode constă în a servi drept bază la o clasificare, care să permită regăsirea fotografiei unui recidivist cu ajutorul semnalmentelor cifrate, cu condiţia însă ca acesta să fi fost «măsurat antropometric» în prealabil.*"

În anul 1912, Bertillon a adus îmbunătăţiri fotografiei signalectice reducându-i scara de la 1:7, la 1:5, ceea ce i-a permis să surprindă mai bine detaliile iar asemănarea cu realitatea să fie mai mare. Tot el a creat „fotografia metrică", bazată pe două cifre: înălţimea dintre axa obiectivului şi sol plus distanţa dintre centrul obiectivului şi placă. Foile pe care sunt copiate probele au la margini cote care indică distanţele reale, astfel că elementele perspectivei pot fi reperate şi măsurate prin coordonate geometrice (Paul Ştefănescu, p. 111–113).

Bertillon a repurtat un adevărat triumf în cazul Roenigstein, alias Ravachol, demonstrând, pe baza măsurătorilor, identitatea acestui criminal periculos, acuzat de profanarea mormântului unei baronese şi de uciderea unui pustnic.

Bertillonajul a fost aclamat de mari specişti ca dr. Stockis şi dr. de Laveleye în Belgia, profesorul Balsio din Neapole, profesorul Ottolenghi, celebrul criminolog italian (1896); a fost introdus în acelaşi an şi de poliţiile din Portugalia, Danemarca şi Olanda, iar în 1897 a fost oficializat de toate statele germane.

Chiar marele Hans Gross s-a apucat să studieze bertillonajul şi a obţinut aprobarea Ministerului de Interne al Austriei să înfiinţeze un serviciu de identificare antropometrică la Viena (1898).

Dar, în timp, metoda s-a dovedit greoaie şi ineficientă. Bertillon, în ciuda victoriilor pe care le repurta dactiloscopia, a tras cu dinţii de menţinerea sistemului său. Viaţa avea să-i joace însă două feste care i-au atins orgoliul nemăsurat: Afacerea Dreyfus, în care a fost condamnat un om pe nedrept datorită prestigiului numelui său pus pe o expertiză grafică în care era diletant, şi moartea unui servitor, Joseph Reibel, în octombrie 1902, când i-a fost dat chiar lui, emblemeticul Alphonse Bertillon, să-l descopere pe criminalul Henri Séon Scheffer pe baza ... amprentelor digitale fotografiate pe o bucată de geam.

2.3. Consolidarea şi dezvoltarea criminalisticii în Franţa

• Cel mai mare criminalist al secolului XX este, după părerea autorului acestor rânduri, **Edmond Locard** (1877-1966), elev şi mai apoi colaborator al celebrului medic legist Alexandre Lacasagne. Născut la Lyon, ca şi Alphonse Bertillon, a urmat o carieră de medic militar, după care va fonda arhivele de antropologie criminală, care au apărut între anii 1886-1915. În 1910 a creat, la Lyon, primul laborator veritabil[9] de poliţie ştiinţifică, iar în 1929 a fondat Revista internaţională de criminalistică (Lyon, Editura Desvignes), având în Comitetul Director şi un român: Mina Minovici. Încă de la începutul carierei sale, Edmond Locard s-a plasat „sub patronajul iluştrilor săi predecesori Lacassagne, Bertillon, Gross şi Reiss..."[9] El a fost un admirator al ideilor lansate de Hans Gross şi Conan Doyle. Cu ultimul s-a întâlnit în faimosul laborator din Lyon, în anul 1921, comentând îndelung maniera de lucru a lui Sherlock Holmes, care, în celebrele sale investigaţii se baza pe… nimicuri, acele „mărunţişuri" pe care astăzi le denumim microurme. „Eu susţin că un poliţist expert sau un magistrat examinator nu ar considera citirea unui roman al lui Doyle ca fiind pierdere de

vreme... Dacă în laboratorul poliţiei din Lyon ne interesează tot felul de lucruri neobişnuite referitoare la problema prafului, aceasta se datorează asimiliării unor idei ale lui Gross sau Conan Doyle." Edmond Locard va formula un principiu care va fi respectat cu sfinţenie de toţi criminaliştii: „Tout individu se déplaçant dans un milieu laisse des traces" (Orice individ care se deplasează într-un mediu lasă urme).

În laboratoarele pe care le-a dezvoltat la Lyon va primi şi forma oameni de ştiinţă din mai multe ţări care s-au afirmat, devenind celebri: Carrel (Elveţia), Zaki (Egipt), Soderman (Suedia), Nicolae Episcopescu, Mihail Cireş (România) şi alţii.

În anul 1930 va fi ales consilier tehnic al Comisiei internaţionale de poliţie criminală (CIPC) care va deveni cunoscută sub denumirea OIPC – Interpol.

Între 1931-1939 va tipări un monumental Tratat de criminalistică la Editura Desvignes, în şapte volume, care va conferi Criminalisticii consistenţă şi strălucire.

• La jumătatea secolului XX, în Franţa existau cinci laboratoare interregionale de poliţie ştiinţifică: la Paris, Lyon, Marsilia, Toulouse şi Lille.

„La Paris, după Bertillon, Bazle şi Sannié în 1957, profesorul de medicină legală P.F. Ceccaldi este numit şef la serviciul identitatea judiciară din Paris şi are autoritate şi asupra laboratorului de criminalistică. Acest cercetător de înalt nivel va rămâne în această funcţie treizeci de ani până când va ieşi la pensie".[11]

• În anul 1985, ministrul de interne Pierre Joxe a dispus măsuri de modernizare a poliţiei judiciare: „Este creată, printr-o decizie din 8 martie 1985 o subdirecţie a poliţiei tehnice şi ştiinţifice care regrupează toate mijloacele de care dispune poliţia judiciară la nivel central, adică: cele patru servicii pariziene (BEO – Biroul de studii şi organizare; SCIJ – Serviciul central de identitate judiciară; SCTIJ – Serviciul central de prelucrare a informaţiilor judiciare; SCDD – Serviciul central de documentare şi difuzare) la nivel interregional, cele cinci laboratoare de poliţie ştiinţifică din Paris, Lyon, Marsilia şi Toulouse; la nivel regional, secţiunile tehnice ale SRPJ – Serviciul regional de poliţie judiciară, precum şi laboratorul central al prefecturii din Paris şi laboratorul de toxicologie al Institutului medico-legal din Paris; şi, la nivel local, posturile locale de identitate judiciară subordonate poliţiei judiciare sau siguranţei publice".[12]

1987. La 1 octombrie s-a înfiinţat Secţia tehnică de investigaţie criminală a jandarmeriei (STICG), care, în 1991 a fost transformat în Institutul de Cercetare Criminală a Jandarmeriei Naţionale (IRCGN), cu sediul la fortul Rosny-sous-Bois.

1992. S-a înfiinţat Consiliul superior al poliţiei tehnico-ştiinţifice, prezidat de către ministrul de interne, care publică un raport anual.

1994. S-a creat Consiliul superior de medicină legală, condus de către directorul afacerilor criminale şi graţiere al Ministerului de Justiţie.

1996. În luna septembrie, poliţia tehnico-ştiinţifică din Paris este mutată la Ecully (Lyon).

2.4. Criminalistica anglo-saxonă şi germană

1930 Crearea laboratoarelor de ştiinţe forensice în S.U.A., începând cu acest an. Primul laborator ştiinţific a fost fondat la Chicago.

1935. A fost creat Laboratorul Forensic Metropolitan din Londra.

1951. „În luna martie a fost creat Oficial Federal Criminal German (BKA – Bunderkriminalant), care va fi restructurat prin legea din 29 iunie 1973, fiind subordonat ministrului federal de interne. Una din sarcinile esenţiale ale BKA este, fără îndoială, rolul său

de serviciu de schimb de informaţii electronice şi/sau informatice ale poliţiei germane. De altfel, BKA este primul organism european care a informatizat unele aplicaţii ale criminalisticii: un sistem de codificare a amprentelor digitale în şir alfanumeritc (Erkennungdienst – termen german desemnând ansamblul dactiloscopie şi dactilotehnică); căutare informatizată şi recunoaştere a scrierii de mână conţinând o bază de date de mai mult de 100.000 de scrieri (sistem FISH – Forensiches Informations System Handschriften); o bază de imaginerie numerică privind anumite domenii: fişe antropometrice, plăci mineralogice, amprente genetice etc.

În prezent, oficiul federal criminal german se bucură de un mare renume în Europa."[13]

1982. Laboratorul Forensic Central al F.B.I.

2.5. Criminalistica rusă

Profesorul Maihai Gheorghiţă din Republica Moldova ne furnizează date interesante despre formarea şi consolidarea criminalisticii în spaţiul rusesc (*Criminalistica. Partea I, Introducere în Criminalistică,* Chişinău, 1995, p. 28-33). Iată cele mai semnificative momente:

• În anul 1889, **E Burinski** a înfiinţat un laborator de fotografie judiciară pe lângă judecătoria regională din Petersburg, care, în 1893 a fost transformat în instituţie de stat, iar în anul 1912, în locul lui s-a creat cabinetul de expertiză judiciar-ştiinţifică. Cabinete similare se vor înfiinţa între anii 1913-1914 în oraşele Moscova, Kiev, Harkov şi Odessa.

• Apar primele monografii care vor contribui la fundamentarea Criminalisticii: *Expertiza judiciară a documentelor (1903)* de **E. Burinski**; *Antropometria* (1909) de **B. Brazolii;** *Arta descoperirii crimelor. Dactiloscopia* (1912) de **L. Lebedev;** *Bazele tehnicii penale* (1915) de **S. Tregubov.**

• Între 1–9 iulie 1915, la Petersburg a avut loc primul congres al şefilor cabinetelor de expertiză judiciar-ştiinţifică, la care au prezentat comunicări ştiinţifice criminalişti de vază ca: **V. Ruşeţki, N. Makarenko, V. Favorski, A. Potapov** ş.a.

Alături de cei menţionaţi, o contribuţie importantă la dezvoltarea criminalisticii şi-au adus, în anii care au urmat, **I. Iakimov, V. Tovarski, A. Salkov, P. Seminovski, N. Bokarius, V. Gromov.**

• În anul 1919, cabinetele de expertiză judiciar-ştiinţifică şi-au reluat activitatea în oraşele Kiev şi Odessa, iar în anul 1923 s-a înfiinţat la Harkov în Ucraina, al treilea cabinet, condus de un remarcabil criminalist: **M. Bokarius.** La sfârşitul anului 1925, aceste cabinete vor deveni institute de expertiză judiciar-ştiinţifice. Din 1927, în sistemul organelor de miliţie se înfiinţează secţii tehnico-ştiinţifice.

• După 1920 apar lucrări importante care vor perfecţiona pregătirea criminaliştilor: *Dactiloscopia ca metodă de înregistrare,* de **P. Semenovki** (1923), *Călăuză practică pentru anchetatori* de **T. Iakimov,** (1924), *Tehnica cercetării infracţiunilor* de **N. Makarenko,** (1925), *Fotografia judiciară* de **S. Patapov,** (1926), *Cercetarea şi anchetarea prealabilă* de **V. Gromov** (1925).

• Primul manual rusesc de criminalistică a apărut în anul 1925.

• Monografii valoroase au apărut după 1940: *Principiile identificării criminalistice* de S. Patapov (1940), *Interogatoriul în timpul cercetării prealabile de* **S. Golunski** (1942), *Introducere în criminalistică* de S. Patapov (1946), *Bazele ştiinţifice ale traseologiei moderne*

de **B. Sevcenko,** *Cercetările fizice în criminalistică,* sub redacţia lui **N. Terziev,** *Introducere în cercetarea criminalistică a documentelor* de **N. Terziev** şi **A. Aisman** (1948) ş.a.

În România au fost traduse lucrări importabte semnate de N Terziev şi A. Aisman, Golunski S.A., A.N. Vasiliev, A.I. Vinberg, F.A. Kustanovici, S.P. Mitricev, M.P. Şalamov, B.I. Şevcenko.

3. Identificarea dactiloscopică (Paul Ştefănescu)[14]

• *„Faza descriptivă* începe în sec. al XVII-lea, prin tratatele de anatomie ale lui **Grew** *1684*, **Bidloo** *1685,* **Malpighi** *1686*; continuă cu încercările lui **Purkinje** *din 1823* de a sintetiza modelele digitale în nouă configuraţii". (**Lidia Cotuţiu**)[15]

1686. „Anatomistul **Marcelo Malpighi** descrie desenele papilare şi orificiile glandelor sudoripare într-o scrisoare adresată lui Jacobum Ruffus" (p. 263)

1747. „**Christian Jacob Hintze** îşi susţine teza de doctorat în medicină cu subiectul *Examen anatomicum papillarum cutis tactui inserientium*, pe care o publică la Göttingen, în 1751 (în lucrare face o descriere a crestelor papilare şi a liniilor mâinii)" (p. 263-264)

1764. „**B.S. Albinus** reia subiectul descrierii liniilor mâinii în cartea *Academicae annatationes* (Capitolul X)" (p. 264)

1812. „**G. Prochàska** din Viena, în *Disquisitio anatomico-psystologica organismi corporis humani einsque processus vitales*, descrie structura liniilor papilare cu creastă dublă paralelă" (p. 264)

1823. La 22 decembrie, **Jan Evanghelista Purkinje**, (născut la Leitmeritz, Boemia) în teza sa de doctorat face o primă clasificare, în nouă configuraţii, a amprentelor papilare.

1824. ***Prima informaţie despre folosirea unei amprente în Europa ca semn de identificare***. „Fosdick (citat de Heindl) a văzut şi fotografiat titlul unei cărţi engleze, pe care proprietarul său scrisese data «ianuarie 1824», urmată de o amprentă însoţită de aceste cuvinte: «Thomas Bendrick, His Mark». (Bendrick a fost un cunoscut desenator englez care a trăit între anii 1753 şi 1828) (p. 264).

1845. „**Hurschke** publică lucrarea *Splanchnologia*, în care atrage atenţia asupra varietăţii desenelor papilare". (p. 264)

1852. „**R. A. Kölliker** publică *Handbuch der Gewebelehre für Ärzte und Studierende (Manual de histologie pentru medici şi studenţi),* în care menţionează că «liniile papilare, vizibile pe suprafaţa epidermei, nu necesită o descriere detaliată»" (p. 264)

1852. „**Herman Wellcker**, profesor de antropologie la Universitatea din Halle, a folosit, în cursul unui studiu asupra crestelor papilare, propria sa mână: avea atunci 34 de ani. Şi-a reluat studiul propriilor amprente în 1897, la vârsta de 75 de ani, şi în 1898 a publicat două figuri ilustrative în *Archives de Gross*, vol. XXV, p. 29-32" (p. 264).

1858. „**Herschell** a cerut unui hindus să-şi semneze contractul privind livrarea unor materiale de construcţie cu amprenta mâinii drepte.

• La 20 iulie se naşte, la Lesina, în Dalmaţia, ***Juan Vucetici***. În 1884 imigrează şi se stabileşte în Argentina" (p. 264).

1866. „**Sir Francis Galton** începe studiul amprentelor digitale" (p. 265).

1877. „La 5 august, **Herschell** adresează un memoriu inspectorului general al închisorilor din Bengal, în care propune folosirea amprentelor pentru identificarea

preveniţilor" (p. 265). ***William Herschell rămâne în istoria dactiloscopiei ca primul care a remarcat valoarea de identificare a amprentelor digitale***. Din păcate n-a primit nici un răspuns. Timp de aproape 20 de ani el a contracarat fraudele unor veterani indieni, care semănau între ei şi solicitau plata pensiilor de mai multe ori. „Herschell a cerut, în sfârşit, fiecăruia dintre ei să-şi lase amprentele a două degete atât pe lista cu pensiile, cât şi pe chitanţe. În felul acesta el a descoperit că putea să-i distingă pe pensionarii autentici de cei falşi. Escrocheriile au încetat brusc. În anii următori, Herschell a făcut alte observaţii. Desenul liniilor de pe vârful degetelor nu se schimba niciodată. Rămânea acelaşi timp de 5, 10, 15, 19 ani. Carnetul său de note constituia dovada de necontestat a acestui fapt. Omul poate îmbătrâni, înfăţişarea şi trupul pot fi schimbate de boală sau vârstă, dar semnele de pe degete rămâneau aceleaşi. Iată un semn personal şi neschimbător prin care un om putea fi recunoscut chiar după moarte, deşi putea să nu rămână nimic altceva din el decât o bucată de piele de pe degete. Era aceasta o minune? Era aceasta o întâmplare sau un act deliberat al naturii care dorea să distingă pe un individ de celălalt? În una din închisorile districtului, Herschell a pus pe fiecare deţinut să-şi lase amprentele alături de numele de pe listă. E incredibil, dar acest fapt a făcut ordine în haos. Nu se mai puteau plăti înlocuitori care să fie strecuraţi în închisoare şi să-i substituie pe cei care trebuiau să execute sentinţa. Nu se mai putea ca un fost deţinut să ascundă faptul că nu se afla în faţa judecătorilor pentru prima dată." (**Jürgen Thorwald**)[16]

1880. ***La 20 octombrie, revista* Nature *a publicat scrisoarea trimisă din Japonia de către dr. Henry Faulds, un medic scoţian care lucra la un spital din Tokio şi preda fiziologia, prin care demonstra importanţa amprentelor papilare pentru probarea infracţiunilor, fiind primul care le-a folosit pentru identificarea a doi hoţi,*** dar şi pentru a demonstra nevinovăţia unui suspect arestat de poliţie.

Iată scrisoarea, reprodusă de Jürgen Thorwald:

„Examinând câteva exemplare de ceramică preistorică japoneză, am fost tentat, aproape cu un an în urmă, să acord multă atenţie caracteristicilor anumitor semne ale degetelor imprimate probabil pe ceramică atunci când ea fusese moale. Din nefericire, toate impresiunile de pe vasele care s-au întâmplat să intre în posesia mea erau prea vagi şi prea şterse, ca să-mi fie de mare folos, dar comparându-le cu impresiunile digitale făcute pe o ceramică mai recentă am fost determinat să observ cu atenţie caracteristicile liniilor de pe tegumentele degetelor omeneşti. Când există amprente ale degetelor murdare de sânge pe argilă, sticlă etc., ele pot conduce la identificarea ştiinţifică a criminalilor. Am dovedit-o deja în două cazuri şi mi-am dat seama ce dovezi folositoare sunt aceste semne.

(...) Alte ocazii de folosire a metodei pot apare în investigaţiile medico-legale când se găsesc numai mâinile unor persoane mutilate. Dacă amprentele ar fi cunoscute dinainte, ele ar avea o valoare mult mai mare decât obişnuitele aluniţe pe care le găseşti menţionate de romancierii de duzină. Dacă nu-s cunoscute de mai înainte, ereditatea i-ar putea permite expertului să determine, în multe cazuri, rudele cu o probabilitate considerabilă şi cu o precizie absolută în altele (...).

Am auzit, şi spun asta pentru că am ajuns la aceste concluzii generale prin experienţe originale care au reclamat multă răbdare, că delincvenţilor chinezi, din cele mai vechi timpuri li s-au luat amprentele degetelor, cam aşa cum le facem noi fotografii (...) şi că egiptenii îi puneau pe criminalii lor să pună degetul mare pe sigiliul cu care erau consemnate mărturiile lor, aşa cum fac japonezii acum (...). Nu există nici o îndoială în legătură cu

avantajul de a avea, pe lângă fotografiile lor, un exemplu, în mărime naturală, al liniilor veşnic neschimbate ale degetelor marilor criminali. Nu ar trebui să fim surprinşi să aflăm că chinezii sunt înaintea noastră şi în această privinţă, ca şi în altele".[17]

„Este semnificativ faptul că Faulds s-a confruntat cu această problemă în Japonia. Aceasta pentru că imprimarea amprentelor era un sistem de semnătură antic şi ţinut la mare preţ în acea ţară. Cea mai veche amprentă japoneză, descoperită mai târziu într-un templu din Kyoto, era o petiţie ce fusese semnată cu amprenta mâinii împăratului Goshiva şi pe care desenul papilar era încă vizibil. Până în 1860 documentele japoneze erau, în mod obişnuit, semnate cu amprentele degetelor, înmuiate în cerneală roşie sau neagră. La hanuri, oaspeţii care nu aveau ştampile cu nume, lucru obişnuit în Japonia, confirmau primirea poştei printr-o impresiune cu degetul mare. În perioada în care Faulds preda la Tokio exista obiceiul, în multe părţi ale ţării, să se împodobească uşile caselor cu amprente de culoare roşie sau albă".[18]

• 22 noiembrie. Herschell, bolnav, revine în Anglia şi adresează o scrisoare redacţiei revistei *Nature*, în care protestează şi îşi revendică paternitatea descoperirii amprentelor digitale.

• **Gabor *(la San Francisco)*** propune folosirea amprentelor pentru identificarea imigranţilor chinezi, iar **Gilbert Thomson *(Arizona)*** foloseşte «punerea degetului» pentru semnarea unor acte de plată şi eventuala identificare a semnatarilor" (p. 265).

1888 Wilhelm Eber, medic veterinar, înaintează Ministerului de Interne un memoriu privind importanţa amprentelor în descoperirea criminalilor. A constatat că vaporii de iod permit revelarea chiar şi a celei mai slabe amprente (manuscrisul a fost publicat şi comentat de Heindl în Archiv für Kriminologie, în august 1929).

1889 „**Frécon** elaborează teza despre utilizarea amprentelor digitale în criminalistică".

1891 Sir Francis Galton trimite un articol revistei *Nature*, în care propune folosirea dactiloscopiei în locul antropometriei.

• La 2 mai, **H. de Varigny** publică un articol în *Revue scientifique*, vol. XLVII, nr. 18, cu titlul L*es empreintes digitales d'après Galton*

• **Vucetici**, în Argentina, citind articolul lui Varigny, imaginează metoda de clasificare a amprentelor, capabilă a fi utilizată la identificarea indivizilor (iconfalangometria). La 1 septembrie avea clasate primele 23 de fişe, iar la 7 decembrie, 645. Poliţia din Buenos Aires adoptă oficial sistemul lui Vucetici. Fişele sale se mai păstrează şi în prezent.

• **Féré** face o comunicare la Societatea de biologie privind amprentele digitale (p. 265)

• **Forget** – colaborator al lui Lacassagne – îşi susţine teza asupra amprentelor digitale. Descoperă din întâmplare metoda revelării amprentelor. (p. 266)[19]

1891 Se tipăreşte, la Londra, *The Finger-Prints* (Amprentele digitale) de Sir Francis Galton. „În 1892 Galton, utilizând ca punct de reper triradiul, simplifică clasificarea făcută de Purkinje în 1823, nota noastră în trei tipuri principale: arcuri, bucle, verticile; propune şi o metodă de măsurare a dimensiunii modelului papilar. El face primele observaţii referitoare la ereditatea dermatoglifelor." (**Lidia Cotuţiu**, p. 9)

• „Edward Henry începe, în India, studiul amprentelor digitale. În Bengal, pe baza propunerii lui Henry, dactiloscopia este folosită ca auxiliar al antropometriei".

• „La 8 iulie, în orăşelul argentinian Necochea, are loc o dublă crimă. Francisca Rojas îşi ucide copiii. Este descoperită graţie amprentelor" (p. 266)

1893 „La 1 ianuarie, apare prima carte a lui **Vucetici** – *Instrucciones generales para el sistema antropometrico* – în care tratează şi elemente de dactiloscopie".

• „**Dr. Francisco Latzina,** în numărul din 8 ianuarie al ziarului *La Nacion* din Buenos Aires, propune înlocuirea termenului de «iconfalangometrie» cu cel de «dactiloscopie»" (p. 266)

Edward Henry, inspector general de poliție al provinciei Bengal, după ce a studiat cu pasiune și interes cartea lui Sir Francis Galton, apărută în 1893, a descoperit o metodă eficientă de clasificare a desenelor papilare, bazată pe triunghiul denumit deltă de renumitul său înaintaș, precum și pe cinci desene de bază: arcuri simple, arcuri întinse, bucle radiale (îndreptate spre degetul mare), bucle ulnare (îndreptate spre degetul mic) și bucle verticale.

În acest an, Edward Henry va transmite un ordin poliției bengaleze pentru completarea metodei antropometrice cu amprentele celor zece degete.

1894 „*Argentina devine prima țară din lume care introduce sistemul dactiloscopic de identificare.*

Demonstrarea superiorității dactiloscopiei asupra bertillonajului a fost rodul strădaniilor lui Juan Vucetici, originar din Croația, care în 1884 debarcase în Argentina, unde s-a angajat în forțele de poliție în 1885, ajungând șeful biroului de statistică al poliției din La Plata (1890). A studiat desenele papilare ale muzeului din La Plata și în 1891 a primit ordin să înființeze un serviciu de antropometrie, dar la 1 septembrie 1892 avea să elaboreze un sistem propriu de clasificare a desenului papilar bazat pe 4 tipuri de bază: creste care constau numai din arcuri, creste cu un triunghi (delta) pe partea dreaptă, creste cu un triunghi pe partea stângă și creste cu triunghiuri pe ambele părți. Vucetici a calculat numărul total de variante pentru cele 10 degete, ajungând la 1.048.576 de formule posibile. *Cazul Francisca Rojas, prima crimă soluționată prin exploatarea amprentelor papilare lăsate la locul faptei,* avea să confirme ideea lui Juan Vucetici că sistemul dactiloscopic de identificare este superior sistemului antropometric. Dactiloscopia avea să fie recunoscută oficial ca modalitatea unică de identificare, dar abia în iunie 1896 avea să fie aplicată la nivelul întregii țări.

• La 12 februarie 1894, consemnăm și raportul trimis de Sir Francis Galton Ministerului de Interne, prin care solicita înlocuirea antropometriei cu dactiloscopia.

1897 La 12 iulie, guvernatorul general a ordonat introducerea dactiloscopiei pe teritoriul Indiei britanice, abandonându-se bertillonajul.

1898 „*Afacerea Charan în India*: pentru prima dată în istoria justiției, este adusă în fața judecătorilor, ca probă materială, într-un caz de crimă, o amprentă digitală" (p. 266).

1899 „La Congresul Asociației britanice pentru progresul științelor, care a avut loc la Douvres, Edward Henry își prezintă sistemul de clasificare dactiloscopică."

1900 „În luna octombrie, după mai multe deliberări ale comisiei conduse de lordul Belper, în urma demonstrațiilor făcute de Edward Henry, recomandat cu generozitate de Sir Francis Galton, și în ciuda oportunismului doctorului Garson, *Anglia va deveni prima țară europeană care a introdus sistemul dactiloscopic de identificare.*

Cartea lui E. Henry, *Classification and Uses of Finger-prints* se va bucura de un imens succes în Anglia și în Europa, astfel că tot mai multe țări introduc noul sistem de identificare: Ungaria, Austria, Danemarca și Spania (1902); Germania (1903); Belgia (1904); Brazilia, Chile și Uruguay (1905); Rusia (1906); Norvegia, Suedia, Italia, Peru și Paraguay (1908).

1901 Se înființează fundația dactiloscopică a Scoltand Yard-ului.

1902 „...a fost o crudă ironie a soartei ca lui Bertillon, dintre toți europenii, să-i revină sarcina să rezolve primul caz de identificare prin dactiloscopie de dincolo de hotarele Angliei, în Europa". (Jürgen Thorwald, p. 102). Într-adevăr, Bertillon l-a identificat pe autorul unei

crime, Henri Leon Scheffer, în urma fotografierii unei bucăţi de geam pe care se aflau amprentele uleioase ale unor degete. „Curiozitatea lui de fotograf fusese de fapt provocată pentru că se întreba dacă amprentele puteau fi fotografiate în cele mai bune condiţii..." (p.103) Şi doar el susţinea cu înverşunare în *Manualul de antropometrie* că „Semnele de pe piele prezintă un desen insuficient de clar pentru a fi folosite ca bază a alcătuirii unor caziere".

Pentru că devenise o legendă naţională, abia în 1914, după moartea sa, Franţa va renunţa la identificarea antropometrică. Şi tot în acel an, România, cum vom menţiona în altă parte, va abandona bertillonajul.

1904 Juan Vuceticі publică lucrarea *Dactiloscopia comparada*.

1907 „În Ungaria, un anume Lakatos este condamnat pe baza amprentelor" (p. 267).

1908 Hoţii încep să opereze cu mănuşi de cauciuc. La Birmingham, după o spargere, hoţii nu se dezmint: şi-au lăsat amprentele pe o sticlă de şampanie cu care au sărbătorit victoria.

1910 La 11 octombrie, a avut loc în Norvegia primul caz de condamnare bazat doar pe proba dactiloscopică. Această informaţie o datorăm lui **Daae**, publicată în revista *Archives* a celebrului profesor Lacassagne din Lyon.

1912 În acest an moare Sir Francis Galton. Sunt consemnate două condamnări: în Rusia, cazul farmacistului Scharlamoff, amprentele constituind unica probă, şi în Elveţia, al spărgătorului Emile H.

1913 E. Simoes Correa menţionează în *Boletin politicial* prima condamnare în Brazilia pe baza amprentelor papilare.

• „Prima identificare dactiloscopică a fost efectuată la 8 noiembrie 1904, la morga din Lisabona şi publicată de către **Rodolfo Xavier da Silva** în *Archivo de medicina legal,* vol. I, anul I, p. 436" (p. 268).

1914 „La Monaco are loc *Conferinţa poliţiilor din întreaga lume*, cu care prilej se decide înlocuirea sistemului de identificare antropometric cu cel dactiloscopic" (p. 268).

„În ultimii 30 de ani s-a intrat într-o nouă şi rapidă fază de dezvoltare a cunoştinţelor. Au fost atraşi specialişti din domenii ca matematică, embriologie, antropologie, genetică şi medicină, care au extins direcţiile de cercetare ale dermatoglifelor. Au fost publicate numeroase lucrări dintre care s-au remarcat: „***The Heredity of Pappilary Patterns***", Ökrös, 1965, „***The Genetics of Dermal Ridges***", Sarah Holt, 1968, „***Memorandum on dermatoglyphic nomenclature***", Penrose, 1968, „***Dermatoglifologia***", 1971 şi „***Amprente palmo-plantare***" 1978, Ţurai, „***Dermatoglyphics***", Danuta Loesch, 1984 etc.

Noua specialitate – dermatoglifologia – este actualmente asociativă, prin crearea unor secţii naţionale şi internaţionale de profil, organizarea de întruniri şi conferinţe, publicarea unui buletin propriu. Este de asemenea, în faza analitică de evaluare a datelor descriptive acumulate, pentru a contribui la elucidarea unor necunoscute genetice, medicale, de antropologie fizică. Se abordează teme ca: dezvoltarea ontogenetică a sistemului papilar, comparaţii rasiale, diferenţe de sex şi lateralitate, corelaţii în cadrul tabloului dermatoglific ori cu alte trăsături biologice, **studii privind ereditatea**, inclusiv de cercetare a filiaţiei, studii pe indivizi cu diverse sindroame malformative"[20].

Secţiunea a 2-a: Începuturile criminalisticii româneşti

Din lipsa documentelor, este de presupus că probaţiunea penală era exercitată de şeful militar, iar unele atribuţii de către vraci ori medicul de mai târziu.

Primele atestări documentare ne-au parvenit din secolul al XIV-lea, când se constată existenţa Marelui Vornic, ministrul de interne de astăzi, care avea în atribuţii paza curţii domneşti şi judecarea tuturor pricinilor de la Curte. Pe lângă una sau două ajutoare, Marele Vornic avea în subordine pe Vătaful de vânători, prefectul de poliţie de mai târziu care era şef peste 500 de oameni şi avea în răspundere directă paza Curţii şi procurarea vânatului pentru Voevod, putând să vândă, pentru sine, vânatul care prisosea. Din această favoare acordată de voevod s-a născut una din atribuţiile poliţiei – cea de supraveghere şi control a pieţelor publice.

Vătaful de vânători răspundea şi de ordinea la solemnităţi, astfel că se va ocupa şi cu supravegherea celor fără căpătâi, „a gâlcevitorilor" ori a străinilor. Primul vătaf de vânători atestat de documente a fost Neagoe Basarab pe timpul domnitorului Radu cel Mare (1496-1508). Una din misiunile primite de la domnitor a fost aceea de a-l păzi pe mitropolitul Nifon, detronat din funcţia de patriarh, de la care viitorul domn va avea multe de învăţat.[21]

Funcţia de vătaf de vânători se va transforma în agă, după modelul turcesc. Cronicile consemnează că această funcţie a fost ocupată şi de alţi viitori domnitori: Mihai Viteazul (1592), Matei Basarab (1628), Constantin Brâncoveanu (1679), ceea ce demonstrează că era una dintre primele dregătorii ale ţării, aga fiind, de fapt, omul de încredere al domnului şi al familiei acestuia. Probaţiunea se făcea prin tortură, de la bătaia cu toiagul, marcarea cu fierul roşu, tăierea mâinilor, a urechilor şi nasului, zdrobirea degetelor, până la spânzurare ori decapitare. Din perioada feudalismului timpuriu s-au practicat însemnarea cu fierul roşu şi tatuarea pentru recunoaşterea şi pedepsirea recidiviştilor.

Valentin Sava ne oferă date despre metodele empirice şi barbare folosite pentru a se obţine mărturia, aşa zisele „Ordalii".[22]

„Procedeele de asemenea natură au fost numeroase şi au variat după timpuri şi mai ales după popoare, cu toate că unele au avut un oarecare caracter de universalitate".

Vom reproduce numai câteva dintre ele, care dovedesc completa lor inutilitate şi a căror existenţă nu poate fi explicată decât numai prin puternicul spirit mistic al acelor vremuri, prin încrederea nelimitată în supranatural, spirit întreţinut şi încurajat chiar de către reprezentanţii religiei monoteiste.

Ordalia coşciugului era un mijloc destul de des întrebuinţat în caz de omicid, prin care se căuta să se obţină chiar de la mort, divulgarea numelui ucigaşului. În unele regiuni, se obişnuia ca judecătorul să pună urechea la gura mortului cu nădejdea că acesta se va răzbuna şi-i va sufla numele celui ce i-a răpit viaţa. La alte popoare se credea că pronunţând numele bănuitului în faţa răposatului, se va obţine de la acesta o contracţiune, un spasm nervos care va indica pe asasin. În alte regiuni, se aprindea un foc mare lângă coşciug cu speranţa că sufletul mortului, întreptându-se către ucigaş, va împinge fumul către el.

Ordalia fierului, uzitată la popoarele din Africa orientală, consta din atingerea, de către preoţi, de patru ori a palmei acuzatului cu un fier înroşit. Dacă pielea rămânea intactă era semn de nevinovăţie.

Ordalia otrăvii, a fost răspândită mult în India şi la unele triburi sălbatice din Africa. Acuzatul era obligat să înghită otravă. Dacă rezista, era inocent, dacă se îmbolnăvea sau murea, culpa sa se considera dovedită.

Singura eficacitate a acestor probe era că în majoritatea cazurilor, acuzaţii, îngroziţi, îşi mărturiseau culpele. Cei nevinovaţi invocau drept mărturie a inocenţei lor: soarele, marea, şerpii etc. şi erau crezuţi căci, datorită aceluiaşi spirit mistic exagerat, era credinţa că elementele invocate i-ar fi pedepsit imediat pe cei ce ar fi îndrăznit să le invoce fără temei.

Ca vestigii ale acestor ordalii, întâlnim şi azi expresii ca: «Aş pune mâna în foc pentru!»… sau «Să mă trăsnească D-zeu!» Jurămintele ce se depun şi astăzi, păstrând încă un caracter solemn, sunt de asemeni rămăşiţe din vremuri apuse de mult.

Civilizaţia în mersu-i ascendent, creând organisme special instituite pentru a veghea la menţinerea ordinei publice şi a pedepsirei turburătorilor, uzul practicelor enumerate au început să pălească. La abolirea lor totală au contribuit şi alte influenţe puternice ca renaşterea dreptului roman şi dezvoltarea puterii monarhice care a dat Justiţiei o impulsiune mai puternică şi o organizaţie reglementată pe baze raţionale.

Un alt capitol important în istoria identificării judiciare îl constituie **însemnarea cu fierul roşu**, tradiţie barbară a antichităţii perpetuată până în secolul precedent. Persistenţa sa de-a lungul veacurilor nu-şi găseşte explicaţia decât în lipsa cunoaşterii pe corpul omenesc a unui element precis de identificare cât şi de necesitatea constantă a cunoaşterii infractorilor în vederea agravării pedepselor în caz de recidivă.

Însemnarea cu fierul roşu avea dublu caracter: de pedeapsă accesorie şi de identificare. Într-adevăr, de pildă, în Franţa, hoţii se marcau cu majuscula V (voleur), recidiviştii cu W. Falsificatorii erau marcaţi cu F (faux), iar deportaţii cu GAL (Galerien).

Codul penal francez a abrogat acest uz în anul 1792. A fost reintrodus însă zece ani mai târziu, la 23 Floreal, anul X, pentru a dispare în mod definitiv în anul 1832.

Acest obicei s-a practicat cu amploare şi în Portugalia şi Spania până în secolul XVI pentru marcarea sclavilor. Practici similare, tot atât de barbare se întâlnesc în Orient unde răufăcătorii erau «însemnaţi» prin mutilări ca: tăerea nasului, crestarea urechilor etc."

În ţara noastră, informaţii preţioase ne-au fost transmise prin folclor:

*„**Delictele şi crimele cele mai obişnuite în basme sunt furturile, trădările, mutilările şi omorurile**. Când ele se fac în dauna răufăcătorilor şi pentru a veni în ajutorul celor năpăstuiţi de ei, ele nu mai sunt considerate ca fapte reale, ci dimpotrivă aduc autorului lor mulţămită şi răsplătire.*

***Pedepsele sunt multe şi variate. Omorîrea simplă** e pedeapsa pentru călcarea cuvîntului dat, pentru nepăstrarea castităţii, pentru minciuna şi înşelătoria ţiganilor, pentru tentativele criminale ale fraţilor; tăierea capului e menţionată ca o vină închipuită de adulter; oropsirea la diferitele cazuri de presupusă nepăstrare a fecioarei. Pentru aceeaşi vină mai întîlnim şi **îngroparea până la sîn. Mutilarea: tăierea mîinilor şi scoaterea ochilor** le întîlnim anume pentru infanticid, pentru care găsim şi într-un caz excepţional, osîndirea de a fi arsă de vie. Trădarea, în special a ţiganilor sau a ţigăncilor, este în genere pedepsită prin **sfîşiere de doi armăsari neînvăţaţi, două iepe sirepe sau doi cai harăpeşti, patru armăsari sălbatici**, sau prin **legarea pe cal sau de coada cailor**, cînd e însoţită şi de crime de omucideri sau de vrăjtorie. **Alteori criminalul e rostogolit de pe munte într-un butoi bătut în cuie, azvîrlit într-un cazan cu lapte clocotit sau omorât cu pietre. Arderea pe rug e rezervată asasinatului repetat şi crimei de împreunare cu dobitoace. Alte pedepse mai uşoare sunt aruncarea într-o hazna**, în care se varsă lăturile şi ruşinarea...*"[23]

„În producţiunile populare române, în basme ca şi în legende găsim răzbunarea privată, nestînjenită nici măcar de regulile talionului, care se întîlneşte foarte des".[24]

„Ţeapa, spânzurătoarea, arderea în foc, ruperea în patru părţi sunt pedepse pomenite des în basme şi în poeziile populare.

Alte pedepse ca: bătaia, falanga, pecetluirea, tăierea bărbii, tăierea capului, se regăsesc iarăşi în număr mare în poezii şi în basme.

(...) Uneori însă vedem în poeziile populare judecata lui Dumnezeu luînd locul judecăţii omeneşti. Aşa se întîmplă când cel ce a suferit răul nu vrea să-şi încarce cugetul cu povara păcatului unei judecăţi pripite, şi poate părtinitoare".[25]

Primele reglementări scrise ne-au parvenit în timpul domnitorilor Vasile Lupu şi Matei Basarab: ***Carte românească de învăţătură***, Iaşi, 1646 şi ***Îndreptarea legii***, Târgovişte, 1652. Cea de a doua primise în cuprinsul ei textele „*Cărţi româneşti de învăţătură*", având, într-o concepţie unitară, atât canoane bisericeşti cât şi dispoziţii de drept laic, după cum precizează chiar titlul: „Îndreptarea legii / cu Dumnezeu / care are toată judecata arhierească şi împărătească / de toate vinile preoţeşti şi mireneşti"[26]. Colectivul care s-a ocupat de ediţia critică a Pravilei demonstrează cu argumente că aceasta s-a aplicat efectiv[27], contrazicând afirmaţiile potrivit cărora ar fi avut o viaţă de scurtă durată, pentru cazuri izolate[28].

Îndreptarea legii prevede pedepse diferenţiate, în raport cu greutatea şi repetarea faptei, vârsta făptuitorului ori cu circumstanţe atenuante sau care înlătură răspunderea penală.

Vom exemplifica unele dintre ele, care privesc:

• *Calităţile judecătorului* („Cum i să cade să fie miloserd şi să nu crează cuvintele nemănui fără de întrebare". (Glava 1)

„Cade-se judecătoriului, adică arhiereului să fie asemenea judecătoriului celui drept şi marelui arhiereu, domnului nostru Iisus Hristos: *să fie tuturor miloserd, neaducătoriu aminte de rău, nemînios, nefăţarnic, neluotoriu de mită, dreptu, să nu crează lesne şi fără de întrebare propunerile şi pîrîle şi bănuialele.* Că de va asculta şi va crea de adică ceale ce stau împotriva celor bune să pedepsesc fără dreptate că ce nu caută judecătoriul vina.

Grăiaşte şi dumnezăescu Zlatoust: *nu se cade să crezi pe nimeni fără de iscodire* (subl.noastre).

Judecătoriului i se cade să-şi aducă aminte de ceale trei lucrure:
Întâi, că e pre leage începătoriu.
A doa, că pre oameni oblăduieşte.
A treia, că în vecie nu e începătoriu, ce şi el,
Ca un om, va să moară".

• *„Seamnele cu carele să cunoaşte vinovatul, de va fi greşit după sfatul şi ajutoriul ce-i va fi dat sfeatnicul"* (Glava 45)

• *Însemnarea şi pedepsirea recidiviştilor* (Glava 346, Pentru furii carii ţin drumurile fără arme. Vina 13):

„*Zac.* 6. Cela ce va fura lucru puţin de la vreun om mişel, acela cînd va fura întîi, atunce să-l bată; iar de va fura şi a doa oară, atunce să-l semneaze la nas de o parte; iar de va fura şi a treia oară, atunce acela să moară în furci"

„*Zac.* 7. Cela ce va fura de în casa stăpînu-său lucru măcară cît de puţin, şi de i-ar fi atunce întîi a fura, acela se va certa mai cumplit, întîi să-l semneaze la nas de o parte; iar de va fura şi a doa oară, atunce să-l spînzure; iar de va fura măcară şi de întîi de în casa stăpînu-său vreun lucru mare, şi atunce să-l spînzure, să nu caute că-i e întîi."

„*Zac.* 8. Carele va fura de în bisearică vreun lucru ce va fi sfinţit, măcar de va fi furat atunce întîi, pre acela tot să-l spînzure; iar de nu va fi sfinţit lucrul acela ce-au furat, de i-ar fi atunce întîi, tot să şi-i tae nasul, cum scrie mai sus; iar de va face şi al doilea rînd, atunce să-l spînzure".

„*Zac.* 13. Cela ce va fi tîlhariu de drum, şi de să va fi mărturisit el singur, sau de vor fi mărturisit niscare oameni buni credincioşi, sau de-l vor fi prins tâlhărind de faţă, pre acela să-l spînzure într-acel loc unde va fi tîlhărit".

„*Zac.* 14. Cînd vor fi nişte soţii multe de vor ţinea drumul de vor tîlhări sau vor fura, atunce pre aceia pre toţi să-i spînzure, să nu poată plăti cu moartea unuia pre ceialalţi pre toţi."

„*Zac.* 17. Cela ce va fura oae, sau bou, sau cal, sau alt dobitoc de în pădure, sau de în cîmp, sau de în turmă, sau de în casă, acela să se cearte cu ocna pînâ la o seamă de vreame, după cum de mult va fi fost furtişagul şi după cum va fi voia judecătoriului; iară de să va afla cum acel om iaste învăţat a fura de pururea şi va fi făcut şi alte date acest lucru, atunce aşa într-acela loc ce-au furat dobitocul, acolo să-l spînzure în furci".

• *Seamnele furtişagului. Vina 16.* (Glava 349)

„*Zac.* 1. Furtişagul, de vreme ce iaste un lucru foarte cu nevoe a-l arăta, drept aceaia trebue să se arate cu nişte seamne oarecarile şi cu nişte prepusuri cîteva. Semnul furtişagului iaste aşa: cînd se va fura cuiva ceva, atunce să strige cu glas mare şi să facă gîlceavă, să se cutremure toţi într-acel ceas cînd vor fura, şi să arate cum i-au spart cămara, sau uşa, sau racla, sau lacătul şi alte aseamene acestora, acolo unde vor zice că au fost acel lucru ce se-au furat".

„*Zac.* 2. Veastea tuturor şi fuga robului, ce să zice a năemitului, aceaia arată furtişagul; aşijderea cînd se vor găsi scări pre unde se-au suit, sau alte meşteşugure carele slujesc la descuiat, sau să strice loc ce va fi închisoare."

„*Zac.* 12. Care slugă sau năemit va fugi de în casă într-acea zi cînd se-au făcut furtişagul, aceaia dă prepus oarecum cum să fie făcut el acel furtişag; atunce ajunge şi pre acela să-l muncească, fără numai deac va fi fugit, să se fi ascuns, să nu se vază necăirea".

„*Zac.* 14. Un om de va fi sărac și va începe a cheltui bani mulți, acela face prepus cum să fie furat, mai vîrtos cîndu-ș vor și semăna cu aceia ce se-au furat într-aceale zile".

„*Zac.* 25. Cela ce va cumpăra un lucru prea eftin, acela, de vreame ce va fi lucru scump, atunce face prepus cum să fie de furat; drept aceaia să aibă certare".

• „*Pentru capulzanii, ceia ce fac bani răi și pentru pedepsa lor.* (Glava 87).

Zac.1. Mincinoșii ceia ce fac bani răi, aceia încă fac aceaia greșală ca și cum ar sudui pre împăratul și pre domnul țării.

Zac. 2 Banii cei răi sunt de tre feliuri: amestecătură, ce să zice, aurul cel curat ce ar fi să fie, ei-l spurcă și-l meastecă. Argintul așijderea, unu-l amestecă cu aramă, altu-l fac chid de aramă și numai ce-l spoesc desupra cu argint. Aceasta e una. A doa, de-ar fi și curați o seamă de bani, iar ei fac mai mici, de nu ajung la cumpănă, ce păgubesc oamenii ceia ce-i dau. A treia, așijderea să chiamă mincinoși pentru căce că chipul și scriptura carea pune pre dînșii iaste mincinoasă, nu iaste făcută den sfat cu învățătură cuiva, ce pre furiș, ca un lucru rău. Drept aceaia de-ar fi și curați, totu e un lucru mincinos și se chiamă mincinos și soț furtișagului".

• *Pedepse pentru infractori primari* („Aicea scriem de vina de întîi, pentru carea se îndeamnă judecătoriul de mai micșorează certarea și pedepsei". Glava 350)

„*Zac.* 1. Acum vom să spunem vinile pentru carele se îndeamnă judecătoriul de mai micșorează certarea și pedeapsa celui vinovat. Și întîia vină iaste înșelăciunea și viclenșugul, pentru căce că greșala ce să face cu înșelăciune și cu hiclenșug, aceaia iase foarte mare, iar greșala ce să face fără de înșelăciune, aceaia nu se chiamă nicecum greșeală; drept aceaia numai ce să ceartă așa puțin lucru, numai drept leagea."

„*Zac.* 2. După chipurile celor ce vor greși, ce feliu vor fi, dă pre acealea va cunoaște judecătoriul și va creade de va fi greșit cu înșelăciune, sau de nu va fi, pentru că cela ce-au greșit, de va fi vreun țăran gros și prost, sau vreun cocon mic de vîrstă, sau vreo muiare, atunce nu se va chema să fie greșit cu înșelăciune sau cu vreun hiclenșug."

• *Circumstanțe atenuante* (Glava 353):

„*Zac.* 1. A doua vină, carea îndeamnă pre judecătoriu să mai micșoreaze certarea celui vinovat, iaste mînia și sfada, de vreame ce și pravila dă învățătură cum greșala ce să face cu mînie, aceia să se cearte mai ușor".

• *Vîrsta* (Glava 354)

„*Zac.* 1. A treia vină, carea îndeamnă pre judecătoriu să mai micșoreze certarea ceui vinovat, iaste nevîrsta, pentru căce că pre bătrîni și pre coconii cei ce nu-s de vîrstă, pre aceia mai puținu-i ceartă pravila; iar pentru să se înțeleagă bine firea și tocmeala pravilei, trebue să spunem bine pre-amăruntul înălțimea și pogorîrea vîrstei omenești cum se cade, pentru să înțeleagem și pravila mai bie, ce să zice, care vîrstă se chiamă cocon și care tînăr în măsură de vîrstă, și carele iaste mic și carele bătrîn."

„*Zac.* 2. Cocon se chiamă pînă la al șaptele an de vîrstă. Tînăr în măsură de vîrstă se chiamă parte bărbătească de la zeace ani și jumătate pînă la 14 ani; iar parte femeiască de la 9 ani și jumătate pînă la 12 ani."

„*Zac.* 3. Aceasta se socoteaşte cînd răotatea tinerilor nu va trece pre vîrsta lor, pentru că de vor fi tinerii foarte răi, pînă mainainte de 10 ani şi jumătate, atunce se vor socoti mai sus de 25 de ani. Cum au fost oarecînd un cocon, cum scrie sfetîi Grigorie Dvoeslov, cum pentru dease şi multe şi înfricoşate blăsteme şi hule ce făcea cînd era numai de 5 ani, atunce-l apucară diavolii de în mînile părinţilor lui şi periră cu dînsul; sau ca şi alt cocon ce era de 5 ani şi jumătate, dece pentru blăstemile şi ocările ce făcea părinţilor, se supărase tuturor cetăţeanilor Rimului şi se-au sculat cu toţii de l-au ucis."

„*Zac.* 4. Mic se chiamă pînă în 25 de ani; iar de acolea înainte se chiamă mare, să poată face tot lucrul".

„*Zac.* 5. Bătrîn se chiamă de la 50 de ani pînă la 70 de ani".

„*Zac.* 6. Bătrînii cînd fac vreo greşală, pentru carea învaţă pravila să se cearte trupeaşte, acela se ceartă mai puţin decît cel tînăr, aşijderea şi la toate greşalele se ceartă mai puţin; fără numai de va fi greşala ce va face bătrînul de în greşalele ce se ceartă cu moarte, ce să zice, cumu e uciderea, pentru căce că atunce veri bătrîn, veri tînăr, tot i se va tăia capul, fără nice o socotinţă, oricumu-i va fi vîrsta".

„*Zac.* 7. Mai puţin se vor certa cei bătrîni nu pentru altă, ce pentru căce li se împuţinează sîngele şi puterea simţirilor şi li se împuţinează şi mintea; iară de vreame ce va fi el cu toate bătrîneaţele şi cu barba albă şi de va fi bărbat şi bun şi întreg la simţiri şi la minte, atunce de va greşi, se va certa ca şi un tînăr".

„*Zac.* 8. La greşalele carele se ceartă cu bani, atunce se ceartă tocma şi cel bătrîn ca şi cel tînăr".

„*Zac.* 9. Măcară că cei bătrîni la o seamă de greşale se ceartă mai puţin, iar drept aceaia tot nu poate fi să nu se cearte oricît de puţin".

• *Certarea celor tineri* (Glava 355)

„*Zac.* 1. Ceia ce sînt mai mici de 25 de ani, aceia mai puţin se vor certa la toate greşalele".

„*Zac.* 2. Coconii de tot şi cu totul se iartă, orice greşale ar greşi".

• *„Certarea coconilor"* (Glava 356)

„*Zac.* 1. Carii nu vor fi de măsura vîrstei, aceia de vor şi greşi, atunce mai puţin se vor certa, măcară că sînt ei destoinici să înşale pre toţi cu lucrurile lor."

„*Zac.* 3. Încă şi la greşalele ceale mari, ce să zice la ucidere, mai puţin se ceartă ceia ce nu sunt încă de măsura vîrstei".

„*Zac.* 4. Cei fără de vîrstă de vor face bani răi, calpuzani, aceia nu se vor certa cu toate certările după cum învaţă pravila, ce numai după voia judecătoriului, însă nu cu moarte."

„*Zac.* 5. La uciderea carea fac coconii adins eişi jucînd, atunce iau o certare foarte micşoară, cum au fost acei doi coconi carii, jucîndu-se cu jucăreile lor, se-au mîniat unul pre altul şi l-au lovit cu cuţitaşul cel de condeae şi l-au junghiat de l-au omorît, şi pentru certarea, l-au izgonit de într-acel sat de unde au fost făcut moarte, cu învăţătură ca aceaia, să nu se mai întoarcă la acela loc, pînă nu va face pace cu părinţii coconului celui ucis".

„*Zac.* 6. Cei nu de vîrstă, şi la furtişag, aceia mai puţin se vor certa, de-ar fura şi de înăuntru de în besearică".

„*Zac.* 7. De va fi neştine nu de vîrstă şi de va face vreo greşeală, şi pentru căce va fi mic de vîrstă, se va certa puţinel; iară el, de vreame ce nu va fi de vîrstă, va face iarăşi aceaia

greşală, atunce se va certa mai mult decît ceaia de întîi, iar tot nu cu moarte, măcară de-ar şi certa pravila pentru aceaia greşeală cu moarte."

„*Zac.* 8. Oricarea fără de vîrstă va face vreo greşală şi de nu-l vor pîrî la judecătoriu pînă se va face mai mare, atunce judecătoriul nu-l va certa după vîrsta ce va fi avînd atunce, ce după vîrsta ce va fi avut atunce cînd au făcut greşala."

„*Zac.* 9. De-ar vrea, de n-ar vrea, judecătoriul tot iaste datoriu să micşoreaze certarea celui mic, când va greşi, să o micşoreze după voia lui, pentru căce că toate judecăţile feresc acest lucru, ce să zice micşorarea certării."

• *Beţia involuntară şi beţia voluntară* (Glava 358)

„*Zac.* 1. A patra vină carea îndeamnă pre judecătoriu se micşoreaze certarea celui vinovat de cum i se cade, iaste beţiia, de vreame ce dă învăţătură pravila de zice cum toată greşala, de-ar fi cum ar fi de mare şi dă se va face la vreamea de beţie, acela nu se va certa deplin după cum spune pravilă, iar aşa numai după voia judecătoriului".

„*Zac.* 7. Acela ce se va îmbăta într-adins ca să poată şovăi la greşala ce va greşi, ca pentru să se cearte mai puţin, acela niceodată nu va scăpa, ce să va certa deplin".

• *Nebunia* (Glava 359)

„*Zac.* 1. A cincea vină, pentru carea se îndeamnă judecătoriul a mai micşora certarea celui vinovat, iaste aceasta, adică cînd nu e omul cu toată mintea, ce să zice eşit de în fire şi nebun; de vreame ce învaţă şi pravila: omul ce va fi denafară de minte, acela măcară ce greşală ar face nu se va certa."

„*Zac.* 2. Nebunul şi cel denafară de minte, acela de să va înţelepţi cîndva, atunce nu se va certa pentru greşale ce-au făcut la nebuniia lui".

„*Zac.* 3. Cel ce iaste cînd şi cînd nebun, iar nu în toate zilele, cum se-ar zice, patru luni iaste nebun şi cinci-şase luni iaste înţelept, acela feliu de va face vreo greşală în vreamea nebunii lui, atunce nu se va certa; iar de va greşi la vreamea carea iaste înţelept, atunce se va certa tocma după cum scrie pravila, ca şi fiecine; iară de va fi lucru împărechiat, oare nebun au fost, au ba, cînd au făcut acea greşală, atunce stă acesta lucru în mintea judecătoriului, să cunoască de pre lucrurile ce vor fi fost pre împrejurul aceii greşale".

• *„Semnele nebunului"* (Glava 360)

„*Zac.* 1. Cela ce se va face şi se va arăta cum iaste nebun, pentru să scape de certare, iar el nu iaste adevărat nebun, acela se va certa deplin după pravilă; iar pentru să-l cunoască judecătoriul au doară se face, au adevărat iaste nebun, atunce trebue să-l întreabe judecătoriul multe întrebări şi în multe feliuri şi cu multe meşteşuguri; şi să întreabe şi pe vraci, carii foarte lesne-l vor cunoaşte de va fi nebun adevărat".

„*Zac.* 2. Cela ce va sfătui pre cel nebun să facă vreo greşeală, sau să-i ajute, cum se-ar zice, să-i dea sabie goală şi arătându-i pre cineva să-l ucigă, nu va putea şovăi acela, căce a fost el nebun şi au făcut greşala, să nu se cearte după pravilă acela ce-l va fi sfătuit."

„*Zac.* 3. Cel nebun, măcară că nu se va certa la nebuniile lui, de va face vreo greşală, iară aşa tot nu se cade să-l slobozească de tot, să îmble pe drumuri slobod, ce să aibă pază, să fie pre lîngă oamenii lui pînă se va înţelepţi."

• *Obiceiul locului* (Glava 361)

„*Zac.* 1. A şasea vină carea îndeamnă pre judecătoriu să mai micşoreaze cercetarea celui vinovat, de cum învaţă pravila, iaste obiceaiul locului; după care obiceaiu cine va greşi nu se va certa nicecum, cum dau învăţătură toţi dascălii, tocmindu-se toţi într-un cuvînt."

„*Zac.* 3. Judecătoriul judecă cîteodată şi împotriva pravilei pentru acest obiceaiu al locului, şi de multe ori face şi cumu-i iaste voia lui."

• „*Mulţimea de oameni, unde se pornesc cu toţii să facă vreo răutate*" (Glava 362)

„*Zac.* 2. Cînd sînt nişte oameni mulţi strînşi la un loc şi fac vreo greşală, atunce drept acea greşală se îndeamnă judecătoriul să mai micşoreaze certarea, după cum scrie pravila; iar mai vîrtos greşala ce vor fi făcut acei mulţi se ceartă după pravilă, cu moarte, atunce aşijderea se îndeamnă judecătoriul să mai micşoreaze certarea pentru să nu omoară pre mulţi numai pentru o greşală."

„*Zac.* 4. A doa pravilă zice: cînd se va tîmpla de între nişte oameni mulţi se greşască unul de într-înşii şi atunce nici aceia, nice judecătoriul poate să ştie carele au făcut greşala, atunce pre toţi să-i slobozească de toată certarea trupească şi se vor certa numai cu bani. Cum se-ar zice: dă pre o fereastră a unii case unde au fost strînşi nişte oameni mulţi, de acolo se-au aruncat o piatră ş-au ucis pre un om ce-au fost trecînd pre uliţă, iară aceia ce sînt în casă, ei nu ştiu cine să fie aruncat acea piatră; de care lucru nu poate să fie într-alt chip, ce unul de într-înşii au aruncat piatra şi el nu va spune; atunce toţi să fie slobozi şi numai cu bani să se cearte."

„*Zac.* 7. Nişte oameni mulţi de vor ucide pre vreunul cu rane de moarte, carele una de într-însele singură putea să-l omoară, iar la judecătoriu să nu se poată adevăra carele l-au omorît, atunce pentru căce sînt mulţi, nu se va omorî nice unul, iar aşa se vor certa după voia judecătoriului."

„*Zac.* 8. Cînd vor ucide mulţi pre unul cu rane nu de moarte, care lucru una de într-acela nu l-ar fi putut omorî, ce toate împreună l-au omorît, şi judecătoriul nu ştie carele-i va fi făcut rana cea de moarte, numai ce să adeverează lucrul cum l-au ucis toţi împreună, atunce, pentru mulţimea, se vor certa toţi după voia judecătoriului."

„*Zac.* 11. Cînd se va ucide neştine de mulţi şi judecătoriul nu va şti carele de într-acei mulţi l-au ucis, atunce toţi se vor certa cu bani, sau-i vor scoate de în moşie, sau-i vor duce la ocnă."

• „*Ascultarea care va face neştine spre domnul ţării*" (Glava 363)

„*Zac.* 3. Cela ce va ucide pre cineva, fiind trimis de boiarenul săborului, ce să zice de cel mai mare al gloatelor, atunce poate şovăi să nu se cearte după cum scrie pravila care lucru să înţeleage într-acesta chip: cîndu-l va trimite cel mai mare şi-l va îngrozi de-i va zice că de nu va omorî el pre acela, atunce judecătoriul va omorî pre dinsul; şi mai vîrtos mai marele gloatelor de va fi deprins a omorî pre unii ca aceia carii nu-l vor asculta. Iară de vreame ce nu-l va îngrozi mai marele glotelor şi să nu-i zică aşa, că de nu-l va omorî atunce va muri el în locul lui, şi încă cînd nu va fi învăţat a omorî pre ceia ce nu-l ascultă, atunce cela ce va face uciderea nu va putea şovăi să zică că l-au mînat mai marele lui, ce să va certa după scrie pravila."

„*Zac.* 4. Rugămintea domnilor iaste ca şi cînd ar îngrozi pre neştine."

„*Zac.* 5. Oricare muiare, de frică şi de silă ce-i va face domnul, de să va pleca şi va face pre voia lui, aceaia nu se va certa nicecum."

„*Zac.* 9. Patriarhul de va scrie la vreun posluşnic al lui şi de-i va zice: să faci cutare lucru, iar de nu veri face, de greu te aforisesc, şi acel lucru ce-i zice să facă iaste cu năpaste şi cu asupreală, atunce acel posluşnic nu iaste datoriu să asculte pre patriarhul, nice aforisaniia

lui; iar aşa se cade să-i dea ştire cu scrisoare cum iaste năpaste şi cum se face asupreală pre învăţătură ce i-au dat, şi dup-aceaia să aştepte răspuns."

• *„Neputinţa şi slăbiciunea firei"* (Glava 364)

„*Zac.* 2. Muiarea se va certa mai puţin decît bărbatul, cînd în casa ei se vor face bani răi, calpuzani, sau cînd va cumpăra ceva vreun lucru eftin ca să-l vînză mai scump, sau cînd va sparge cartea domnească şi încă şi de să va mesteca în tocmeala ereticilor, sau la jurământ mincinos; iară cînd va greşi la lucruri carile să fac împotriva dumnezeeştii pravile şi a pravilei firii omeneşti, atunce nu se va certa muiarea mai puţin, ce tocma ca şi bărbatul."

„*Zac.* 3. Ţăranul cel gros, acela poate şovăi să nu ce cearte, mai ales cînd va fi mărturie cuiva şi de va grăi cuvinte fără de ispravă, fără cale, de să va cunoaşte lucrul că grăiaşte de prostimea lui; iară de va grăi de învăţătura lui cea rea, atunce se va certa tocma ca şi alalţi. Aşijderea şi la alte la toate greşalele ce va face ţăranul cel gros, de va face de grosimea lui, atunce mai puţin se va certa, iar de va face de în răotatea şi feliul lui cel rău, atunce se va certa tocma ca şi alalţi. Şi aceasta iaste în putearea judecătoriului să-l judece, de va fi de grosimea lui sau de nu va fi, fără numai de va fi greşala spre dumnezeiasca pravilă, sau spre pravila cea de fire, căce că atunce grosimea lui nemica nu-i va folosi, nice va şovăi să scape de certare."

• *Somnul* (Glava 365)

„*Zac.* 2. Acest feliu de oameni dormind, în somn de vor bate, sau vor răni, sau vor ucide pre cineva, aceia nu se vor certa după pravilă, ce după voia judecătoriului, de vreame ce şi somnul se închipuiaşte cu moartea; iar afară de aceasta se cade să aibă judecătoriul milă la greşalele carele sunt de în fire."

„*Zac.* 4. Cela ce va greşi dormind, acela se va certa după pravilă însă, cînd se va face că doarme, iară el adevărat va fi deşteptat."

„*Zac.* 5. Cela ce va greşi dormind şi deaca se va deştepta, nu se va căi ce-au făcut, ce încă va zice: bine-am făcut de-am făcut aşa în somn, acela se va certa după pravilă şi nu va putea să şovăiască."

„*Zac.* 6. Cînd va dormi neştine şi va merge să facă vreo răotate, sau de va vătăma pre cineva, atunce poate celalalt să-l ucigă ca să scape denaintea lui cu viaţă, şi nu se va certa; care lucru se socoteaşte cînd nu va putea într-alt chip să scape de în mînile lui, ce numai ce-i caută să-l ucigă."

• *Dragostea* (Glava 366)

„*Zac.* 2. Cela ce face vreo greşeală, fiind îndemnat de dragoste, acela mai puţin se va certa de cum spune pravila."

• *„Ruda cea aleasă, boieriia"* (Glava 367)

„*Zac.* 1. A doaspreceace vină, carea îndeamnă pre judecătoriu să micşoreaze certarea celui vinovat de cum scriu pravilele, iaste ruda cea aleasă, boieriia; de vreame ce nice cei de rudă bună, nice boiarii, nice feciorii lor nu se vor certa cu catarga sau cu ocna, ce pentru acelea se vor goni de în moşiia lor cîtăva vreame, iară nu se nice spînzură în furci ca alţi făcători de rău, nice se înţeapă, ce pentru acealea pentru toate li se tae capetele, nice pre uliţă pre în tîrg nu se poartă unii ca aceia."

• *„Iscusirea sau destoiniciia“* (Glava 368)

„*Zac.* 1. Judecătoriul se înseamnă să mai micşoreaze certarea celui vinovat, pentru iscusirea şi destoiniciia lui. Cum se-ar zice, de vreame ce neştine va şti vreun meşteşug ca acela frumos şi scump şi atîta să-l ştie de bine cît să nu se afle altul aseamene lui, atunce acela, de va face vreo greşală, mai puţin se va certa. Cum au fost odată un lăcătuş bun, carele pentru uciderea ce făcuse nu l-au omorît, ce l-au izgonit de în locul lui şi de în moşiia lui, şi iarăş la vreamea de oaste l-au adus. Aceasta se face cînd se va arăta meşteşugul lui de faţă, de vor vedea toţi, carele va fi tuturor de treabă; şi greşala lui trebuie să fie aşa, adică să nu fie hainit cumva moşiia lui, sau să fie fost tîlhariu de drum, pentru că atunce nice un meşteşug nu-i va folosi.“

• *„Schimbîndu-şi neştine firea şi viaţa cea rea“* (Glava 369)

„*Zac.* 1. Schimbîndu-şi neştine firea şi viaţa rea ce au fost avînd şi plecîndu-se cătră Dumnezeu, aceaia îndeamnă pre judecătoriu de mai micşorează certarea, de cum spune pravila pentru greşala ce au făcut; drept aceaia se-au făcut această pravilă.

• *„Cînd cel vinovat este surd şi mut“* (Glava 370)

„*Zac.* 1. Judecătoriul se înseamnă a mai micşora certarea celui vinovat, de cum spune pravila, cînd cel vinovat iaste surd sau mut, de vreame ce unul de aceia iaste ca şi un cocon micşor şi ca unul de cei fără minte, nebun.“

• *Rudenia de gradul I* (Glava 371)

„*Zac.* 1. Cînd va pîrî tatăl pre fiiu-său cel trupesc la judecătoriu pentru vreo greşală ce va fi făcut, atunce i se va face milă judecătoriului şi-i va micşora certarea ce i se-ar cădea după greşala lui, cum scrie pravila.

Feciorul carele ar fi fugit şi i se-ar fi făcut leagea după vina lui, unde-l vor găsi, acolo să-i facă moartea, iar tată-său de-l va prinde şi să-l dea judecătoriului, atunce judecătorul va micşora certarea lui, ce să zice, nu-l va omorî, ce-l va certa într-alt chip.“

Secţiunea a 3-a: Momente memorabile ale formării criminalisticii româneşti

1840. Vornicul Manolache Florescu propune înfiinţarea unei evidenţe alfabetice a infractorilor, după modelul Prefecturii de poliţie din Paris, din anul 1832.[29]

1843. Dagherotipia[30], procedeu fotografic inventat în anul 1822 de către Nicéphore Niepce şi Jacques Daguerre, dar atribuit, pe nedrept, doar celui de-al doilea (în comunicarea făcută la Academia de ştiinţe din Paris de către marele fizician şi astronom F. Árago, în anul 1839, care este considerat, oficial, anul descoperirii fotografiei), poposeşte şi pe meleagurile dâmboviţene. Evenimentul este consemnat într-un anunţ, publicat la 19 martie, în gazeta „Vestitorul Românesc": „*Madama Wilhelmine Priz arată înaltei nobilimi şi cinstitului public, că a sosit în Capitală şi se recomandează, precum că face portreturi tagerotip (daghereotip), cu un preţ foarte cuviincios. Doritorii se îndreptează pe Podul Mogoşoaiei lângă biserica cu brad în casele D. Charldek.*"[31] La 23 martie, „Vestitorul Românesc" publică din nou anunţul, indicând o altă adresă: Prăvălia D. Fall din Uliţa Franţuzească[32]

1847. În timpul domnitorului Nicolae Şuţu apare, la Iaşi, lucrarea „*Regulile ce urmează a se păzi în privegherea şi cercetarea vinovaţilor*", în care sunt descrise şi unele reguli de criminalistică tactică şi metodologică.[33]

1848. Soseşte la Bucureşti Carol Popp de Szatmari, considerat primul fotoreporter de război din lume, care va deveni fotograful domnitorilor Bibescu, Ştirbei şi Alexandru Ioan Cuza.[34]

• Carol Pop de Szatmari, împreună cu farmacistul austriac Ludwig Angerer şi Costache Sturdza Scheianul, primul fotograf amator român, contribuie la popularitatea deosebită de care se va bucura fotografia în România.[35]

1860. La Bucureşti, apare **prima carte de medicină legală în limba română**, în cea mai mare parte cu caractere chirilice, „redigeată" de **I.N. Auerbach.**[36] Vor urma alte câteva încercări în limba română: în 1871, Şerban Georgescu va tipări o traducere a lui Henry Bayard, *Manualul practic de medicină legală*, iar în 1891 se va tipări, la Bucureşti, un *Curs de medicină legală în acord cu legile ţării*, de 133 pagini, datorat doctorului A. Vianu.

• La Bucureşti, introducerea medicinii legale în învăţământul superior facilitează şi predarea unor noţiuni de criminalistică. Astfel de cursuri s-au înfiinţat în 1874 la Oradea şi 1880 la Iaşi.

1862. Primele compoziţii narative de atmosferă poliţistă din România:

1. **Mistere din Bucureşti** de **Ioan M. Bujoreanu** (2 volume, 619 pagini). „*Plecând de la schemele lui Eugene Sue,Ioan M. Bujoreanu lucrează numai în culori de alb-negru. Toţi cei*

care aparţin planului social înalt, adică burgheziei, sfârşesc prin a fi împuşcaţi, otrăviţi sau prin crimă, fie la mânăstire." (Marian Barbu, *Romanul de mistere în literatura română*, Editura *Scrisul Românesc*, Craiova, 1981, p. 86).

2. **Misterele Bucureştilor** de **George Baronzi.** „*Romantic prin excelenţă, romanul lui George Baronzi, „Misterele Bucureştilor" (3 volume) este plin de contraste caracteriologice, de lovituri de teatru, apropiat prin latura de macabru scrierilor de groază din literatura engleză*" (Marian Barbu, p. 88). Romanul a fost definitivat după 1877, alăturându-i-se 9 capitole. (Ştefan Cazimir, „*Pionierii romanului românesc*", 1933, p. 411).

3. **Misterele unui nabab** (1889) de **Alexandru I. Alexandrescu,** „*...sunt de fapt dezvăluirea unei crime comise de contele Marco, împotriva fratelui său, contele Mathei Carino şi a fiului acestuia, Enrico, cu scopul de a-i lua averea*" (Marian Barbu, p. 110). Această lucrare a fost inspirată de scrierile lui Edgar Allan Poe, creatorul romanului poliţist, şi ale lui Gaboriaux.

1879. Primul serviciu fotografic, la Poliţia Capitalei. Aici se vor face remarcaţi fotografii Ion Niculescu şi Max Kessler. „Peste scurt timp, lui I. Niculescu i s-a încredinţat şi conducerea centralei telegrafice a Capitalei, care coordona cele 55 de birouri subordonate existente la secţiile de poliţie".[37]

1882. În luna martie se introduce prima fişă în cazier. În 1931, „numărul de ordine al dosarelor infractorilor înregistraţi era 64.322. După aproximativ 20 de ani, în 1951, acest număr ajunsese la 148.480."[38]

1884. Ia fiinţă **cazierul central alfabetic.**[39]

• **Generalul Radu Mihai, prefectul Poliţiei Capitalei,** a înfiinţat „Divizia de cercetări şi urmăriri", după model francez, denumită şi „Siguranţa Capitalei", care avea în atribuţii descoperirea şi urmărirea infractorilor care acţionau în Bucureşti. Această Divizie avea în compunere „*brigăzile de cercetări şi urmăriri, un birou al arhivei judiciare, un birou al cazierelor, fişelor, dosarelor şi albumelor fotografice ale infractorilor, un atelier fotografic, un birou al intendenţei şi comisarul permanent de serviciu, un arest central pentru infractorii ce erau reţinuţi în timpul cercetărilor şi o sală de raport.*"[40]

„*Aşadar, începând cu anul 1884, comisariatele de despărţire nu mai fotografiau infractorii, şi nici albumele nu mai erau ţinute la inspectoratele de poliţie ale acestora, fotografierea tuturor infractorilor reţinuţi şi cercetaţi pentru săvârşirea diverselor fapte urmând a se face în cadrul* ***atelierului fotografic*** *al diviziei de cercetări şi urmăriri din Prefectura poliţiei. În cadrul acestui atelier se confecţionase un scaun rotativ special, conform modelului utilizat de Bertillon la Paris. Infractorul, care şedea pe un scaun, era fotografiat din faţă şi din profil, după ce i se punea un număr de ordine pe piept.* ***Primii infractori fotografiaţi la divizia de cercetări şi urmăriri, începând cu numărul 1-8, erau componenţii bandei de asasini şi tâlhari «Zdrelea – Mărunţelu»***".[41] (subl. noastre)

1886. Apare, la 1 septembrie, legea pentru autentificarea actelor.

„*E bine să precizăm că la înfiinţarea diviziei de cercetări şi urmăriri, comisarii şefi ai brigăzilor, secretarii acestor şi chiar unii din agenţii brigăzilor cunoşteau câte ceva despre amprentele digitale şi despre importanţa acestora în identificarea persoanei. Era destul de clar, în mintea lor, că o semnătură prin punere de deget trebuie să fie bine făcută, cu atenţie, pentru a se vedea liniile desenului imprimat. Nu trebuie omisă nici împrejurarea că cei mai mulţi dintre şefii brigăzilor şi parte din secretarii lor lucraseră mai înainte la comisariatele*

de culoare, în competența cărora erau date și anumite autentificări de declarații și învoiri etc., care erau semnate de neștiutori prin punere de deget. De asemenea, toate declarațiile ce se luau anchetaților și martorilor neștiutori de carte, cu ocazia anchetelor, erau semnate de aceștia, conform obiceiului, prin punerea de deget, după ce li se citea conținutul. Astfel, la 1 sept. 1886, când apare Legea pentru autentificarea actelor, unde în art. 16 și 18 se reglementa modul cum se autentifica actele celor neștiutori de carte, «care trebuiau subscrise prin punere de deget sau prin aplicarea unui sigiliu sau peceteți», organele polițienești știau cum trebuie făcută această punere de deget. Comisarii șefi ai brigăzilor de cercetători și secretarii acestora știau că «punerea de deget» nu este o simplă mânjitură și că ea trebuia făcută cu atenție, pentru a reda clar conturul liniilor ce formau desenul acelui deget."[42]

1888. Se dispune înregistrarea alfabetică a infractorilor și fotografierea acestora (doar din față).[43]

• La 7 iunie, **Mina Minovici își susține teza de doctorat cu titlul „Étude médico-legale sur la mort subite à la suite de coups sur l'abdomen et le larynx"**, 121 de pagini, la Facultatea de medicină din Paris, în fața unei comisii prezidată de celebrul profesor Paul Brouardel. În același an, tot la Paris, va publica o lucrare de 40 de pagini intitulată „Étude médico-légale sur les alcaides cadaverique", de mare interes științific.[44]

1892. La Palatul Justiției din București se înființează **serviciul de identificare antropometrică**, serviciu care va fi organizat de medicul legist Andrei Ionescu, sub îndrumarea profesorului Mina Minovici:[45]

• *„Începând cu anul 1892, cele câteva date privind semnalmentele descriptive ce se treceau prin fișa de cazier a infractorilor prin observațiile directe ale celui ce întocmea fișa au fost înlocuite cu datele antropometrice precis recoltate, prin măsurători cu ajutorul unor instrumente speciale, banda de măsurat, compasul și glisiera mare și mică, conform metodei Bertillon (1882). (...) Pe fișa de cazier clasificată în ordinea alfabetică, după numele de familie al infractorului, se trecea în colțul din dreapta, sus, numărul filei din registru, iar pe dosul acestei fișe datele măsurătorilor antropometrice după cum urmează: talia, anvergura, bustul, lungimea și lărgimea capului, lungimea și lărgirea urechii stângi, lungimea piciorului stâng, lungimea auricularului stâng, lungimea antebrațului stâng, apoi culoarea ochiului stâng, respectiv aureola și periferia. Căutarea infractorilor la cazier se făcea tot alfabetic, datele antropometrice și culoarea ochiului servind numai la evitarea unor confuzii în cazul când mai mulți infractori ar fi avut același nume, același an al nașterii și același prenume al părinților."*

• *„La metoda de clasificare dactiloscopică inventată de argentinianul Vucetici (1901), dr. Andrei Ionescu introducea ideea nomenclaturii latine a tipurilor desenelor după numărul deltelor,* realizată la Madrid de spaniolul Oloritz (1904) și concepția propusă de norvegianul Daae (1906), ca primul element al fracției din formula de clasificare să fie reprezentat de degetele arătătoare. La această decizie au fost luate în considerație și observațiile făcute asupra desenelor papilare de la degetele arătătoare ale românilor, unde se confirma opinia lui Daae că variabilitatea tipurilor de desene la aceste degete este mai mare decât la police sau celelalte degete. Cu aceste perfecționări aduse metodei Vucetici, clasificarea dactiloscopică era asigurată. Prof. Mina Minovici a fost promotorul, teoreticianul, și cel mai competent om de știință de la noi care s-a dedicat studiilor antropometrice și dactiloscopice în scopul

promovării metodelor științifice de identificare a recidiviștilor. Organizarea primului serviciu de identificare dactiloscopică și fericita alegere a medicului legist dr. Andrei Ionescu, pentru realizarea practică a acestor importante servicii, se datoresc profesorului [Mina] Minovici. Tot el a fost acela care a inspirat fratelui său, dr. Nicolae Minovici, ideea înființării pe lângă serviciul antropometric din Palatul Justiției a acelei prime școli de antropologie, pentru pregătirea cadrelor polițienești în domeniul identificării recidiviștilor și a recunoașterii științifice cu ajutorul portretului vorbit, a infractorilor urmăriți. Această școală de antropologie, lecțiile predate în cadrul ei, începând, după cum am spus, cu anul 1896, pot fi considerate ca ***prima școală de poliție științifică [,] care a funcționat în România.*** Aceste cursuri au fost tipărite de dr. Mina Minovici în anul 1900, [dr. Nicolae Minovici, nota noastră] constituind o lucrare foarte valoroasă pentru instruirea cadrelor în domeniul antropometriei și a portretului vorbit. În cursurile de pregătire a medicilor legiști, prof. M. Minovici și dr. Nicolae Minovici au inițiat și dezvoltat un larg capitol referitor la căutarea și relevarea urmelor papilare atât pe corpurile delicte, găsite la locul crimei, cât și pe obiectele pe care autorul le-a putut atinge cu ocazia săvârșirii faptei…"[46]

• La 20 decembrie, **Mina Minovici** inaugurează **Institutul medico-legal (Morga)**, primul de acest gen din lume, care, din 1924, prin decret va purta numele său.[47] Pe frontispiciul institutului, Mina Minovici va înscrie Catehismul medicului legist, care este valabil și pentru viitoarea profesie pe care profesorul și frații săi o vor fundamenta în România – aceea de criminalist:

1. **Tota medicina prudentia est.**
2. **Învață, prin îndoială, să cumpănești toate elementele adevărului științific.**
3. **Privește cu atenție și cercetează cu deamănuntul ceea ce vezi.**
4. **Un caz, în aparență foarte simplu, e, în realitate, adesea dintre cele mai complicate.**
5. **Evită teoriile pripite și ferește-te de îndemnurile imaginației.**
6. **Să nu faci niciodată ipoteze complicate.**
7. **Fii totdeauna obiectiv, pentru că n-ai de exprimat o convingere, ci de făcut o demonstrație. Da mihi factum, et dabo tibi jus!**
8. **Astupă-ți urechile, închide gura și deschide mari ochii pentru ca, la adăpostul oricărei sugestiuni streine, să nu te pronunți decât după ce te-ai pătruns de temeinicia celor constatate.**
9. **Procedează cu ordine și metodă, după un plan în prealabil abil croit. Nu uita că o autopsie o dată greșită nu mai poate fi îndreptată.**
10. **Medicul-legist trebuie să posedă trei lucruri: meșteșugul, știința, arta. Meșteșugul îl înveți, știința o dobândești prin muncă trudnică. Arta, însă, e un dar firesc, instinctiv, de care numai cei aleși au parte."[48]**

1893. Apare, la Craiova, *Manualul ofițerului de poliție judiciară* de **Nicolae I. Alexiu**, judecător la tribunalul Romanați, „în care erau tratate reguli precise cu privire la deplasarea la fața locului, ridicarea corpurilor delicte, reconstituirea și «confruntarea pârâtului cu cadavrul». Totodată, autorul insistă asupra spiritului de observație de care trebuie să dea dovadă polițistul în orice situație s-ar afla."[49] Iată așadar, un coleg de breaslă al lui Hans Gross reușește un manual care face cinste criminalisticii românești.

1894. Profesorul Nicolae Minovici va lua primele impresiuni digitale condamnaţilor din închisori. El va reuşi, în 1896 şi 1906, să identifice primii hoţi după amprentele lăsate la locul faptei.

*„**Primele descoperiri ale autorilor unor furturi după urmele digitale pe care aceştia le-au lăsat la locul furturilor au fost făcute, în România, de dr. Nicolae Minovici**. În scrisoarea adresată lui Vucetici, autorul sistemului de clasificare dactiloscopică din Argentina, scrisoare publicată şi în „Revista de Policia" din Montevideo-Uruguai – la 15 aprilie 1906, dr. Nicolae Minovici expune cercetările sale făcute asupra impresiunilor digitale luate la închisori în anul 1894, de la 40 de criminali condamnaţi, comparativ cu impresiunile digitale recoltate de la aceiaşi condamnaţi în anul 1906. Din examinarea făcută după 12 ani, reieşea că impresiunile acestora erau perfect identice, nu suferiseră nici o modificare în particularităţile lor de amănunt. Datele acestei scrisori conţin documentul din care rezultă că, încă din anul 1894, în România se întocmeau condamnaţilor fişe cu impresiunile digitale în scopul identificării acestora. Tot în această scrisoare, dr. Nicolae Minovici face şi menţiunea despre două descoperiri ale autorilor unor furturi, făcute de el cu ajutorul urmelor digitale. **În primul caz este vorba de un furt comis în biroul unei tipografii în anul 1896, furt pe care el l-a descoperit după o urmă digitală rămasă pe o hârtie**, dintr-o condică din care autorul sustrăsese o sumă de bani. Comparând această urmă cu impresiunile digitale ale personalului din tipografia respectivă, dr. Minovici descoperă ca autor al furtului pe un ucenic. Era vorba despre o urmă papilară digitală vizibilă, colorată în negru datorită cernelii tipografice care se afla pe crestele papilare de la degetele ucenicului. **În cel de-al doilea caz (1906) era vorba de descoperirea unui hoţ care furase cauciucul de la o roată de trăsură. Graţie urmelor digitale găsite pe roata de curând vopsită** şi prin compararea acestor urme cu impresiunile luate de la mai mulţi vecini bănuiţi, dr. N. Minovici descoperă pe autorul furtului. La acest ultim caz fusese vorba despre mai multe urme papilare vizibile, care rămăseseră mulate, adică imprimate, în vopseaua încă incomplet uscată a roţii."*[50]

1896. Dr. Nicolae Minovici înfiinţează pe lângă Serviciul de antropometrie din Palatul de Justiţie **„Şcoala antropologică (Bertillon)"** pentru instruirea poliţiştilor, care a funcţionat până în anul 1900, care poate fi considerată **prima şcoală de poliţie ştiinţifică din România** (Constantin Ţurai). Aici au fost predate agenţilor şi comisarilor de poliţie şi noţiuni ştiinţifice despre dactiloscopie[51]. Rezumatul acestor cursuri a fost publicat.

1900. Ştefan Minovici publică lucrarea *„Les faux en écritures et la photographie en service de la justice"*, Bucureşti, 18 p. De acelaşi autor în domeniul criminalisticii şi grafologiei: *„Instructions pour colliger des épreuves de comparaison"*, în Buletinul de chimie din România, p. 83; *„La graphologie judiciares"*, Bucureşti, 1907, 14 p.; *„Grafologia judiciară"* (Conferinţă), în Buletinul de chimie din România, 1907, p. 78 şi în „Dreptul", 1908, nr.80; *„De l'application de la lumière électriqué intense à la différenciation d'encres superposées"*, în Buletinul de chimie din România, 1908, p. 168; *„Universalapparat zur Untersuchung von Schriften unde Urkunden und deren Fälschungen"*, Bucarest, 1915, 16 p.

1904. *„La stăruinţele profesorilor dr. M. Minovici, dr. N. Minovici şi dr. G. Bogdan se aprobă ţinerea unor **cursuri de medicină legală şi în facultăţile de drept (Bucureşti 1904, Iaşi 1913)**.*

Apariţia unor preocupări de criminalistică în cadrul lucrărilor şi a cursurilor de medicină legală din învăţământul superior evidenţiază, în plus, necesitatea impusă de

practica judiciară ca problemele ridicate în cadrul acesteia să fie rezolvate în mod științific, și nu prin diletantismul unor metode luate la întâmplare."[52]

• Apare **„Manualul tehnic de medicină legală"** al **dr. Nicolae Minovici**, primul de acest gen din România, care **constituie, în același timp, și primul manual de criminalistică tehnică** (A se vedea *„Frații Minovici – ctitori ai Criminalisticii românești").*

1905. La 15 martie, Ministerul Justiției difuzează o circulară, în care, pe baza studiilor profesorului dr. **Ștefan Minovici**, *„se atrăgea atenția, pentru prima dată în Românie, instanțelor judecătorești asupra modului cum trebuie recoltate probele grafice* în vederea utilizării lor în efectuarea expertizelor ordonate. De asemenea, se preciza că *probele grafice necesare comparațiilor să fie suficient de cuprinzătoare și recoltate pe aceeași calitate de hârtie, iar în confecționarea lor să se utilizeze aceeași cerneală și același instrument scriptural.* Instanțele erau atenționate asupra psihologiei scriptorului, în special asupra stării de emoție în care sunt prelevate probele grafice ale sale, emoție ce poate determina devierea lor de la caracterul lor normal. În această circulară se mai arăta că instanțele judecătorești aveau obligația ca, înainte de dispunerea unei expertize, să constate printr-un proces-verbal foarte amănunțit starea materială a piesei incriminate, descriind toate aspectele de degradare a acesteia.

Circulara solicita experților să nu depășească sfera atribuțiilor lor, limitându-se strict la investigațiile efectuate personal de ei și bazându-și concluziile numai pe acestea.

Tot printr-o circulară a Ministerului Justiției, având la bază aceleași studii ale prof. dr. Ștefan Minovici, se preciza că *cerneala albastră și violet* întrebuințată în scrierile oficiale și în lucrările obișnuite ale autorităților judiciare *se alterează foarte curând și se pretează foarte ușor la fraude,* fapt care generează prejudicii intereselor justițiabililor și acțiunilor normale ale instanțelor. Se propunea, totodată, pentru evitarea acestor inconveniente, ca autoritățile să nu se mai servească în actele lor oficiale de cernelurile respective. *Se mai recomanda întrebuințarea în acte oficiale și registre a cernelii negre*, care nu prezenta nici unul din inconvenientele semnalate.

Nu putem trece cu vederea nici **aparatul proiectat de prof. dr. Ștefan Minovici pentru fotografierea și microfotografierea scrisurilor și detectarea falsurilor, aparat care în anul 1905 era considerat unul din cele mai evoluate în acest domeniu.**"[53] (subl. noastre).

• **D. Gherghel** propune, în nr. 36 al „Curierului juridic" din 15 mai, „introducerea în toate cabinetele de instrucțiune a câte unui aparat fotografic sistem „Detective" sau „Kodak", pentru 12 plăci, dimensiunea 9/12 cm., a cărui manipulare – ce nu reclamă aplicații speciale – să fie încredințată judecătorului, iar pentru evitarea dificultăților plăcile să fie developate, reproduse și fixate pe hârtie de un fotograf din localitate".[54]

• „Scrierea, turburările ei și grafologia", București, 24 p., autor dr. **Gheorghe Marinescu.**

1910. „Les esperts et les expertises en ecritures", Paris, 40 p., de **Nicolas Episcopescou**.

• **M.D. Moldoveanu**, „Profesor de Desemne și Caligrafie", Diplomat al Institutului „Mozart" din Paris, Medaliat la Expozițiile din 1903 și 1906, tipărește un „Tratat de Graphologie și Expertize în Falșuri de Acte, Bancnote, Testamente, Chitanțe, Polițe, Timbre, Mărci, Monete, Ștampile, Efigii etc. etc. Conținând metodele cele practice de aflat falșul, de a-l evita, precum și pedepsele aplicate de lege." Cu 101 figuri în text. Tipografia și Legătoria G. Iliescu, București, 79 p.

1911. Dr. Andrei Ionescu înființează un cazier de identificare dactiloscopică pe lângă Parchetul Tribunalului Ilfov, care va înlocui fostul serviciu antropometric al prof. N. Minovici. „Un serviciu de cazier și identificare dactiloscopică, cu ramificație în toată țara, nu s-a organizat decât începând cu anul 1936, când a luat ființă pe lângă fiecare tribunal, la parchetul respectiv, câte un «birou județean de cazier și identificare», pus sub conducerea medicului legist și supravegherea, controlul și răspunderea imediat a Ministerului Public. **Acest Serviciu de cazier și identificare, la inițierea și organizarea căruia a avut o contribuție esențială dr. Valentin Sava, medicul legist care preluase după dr. Andrei Ionescu conducerea cazierului de identificare dactiloscopică de pe lângă Tribunalul Ilfov era considerat la acea dată ca unul din cele mai bune din lume**"[55] (subl. noastră).

• **Profesorul R. A. Reiss**, „titularul primei catedre de poliție științifică înființată în lume la Universitatea din Lausanne"[56] în cartea sa, care va deveni celebră, *Manuel de police scientifique (technique)*, prefațată de Louis Lépine, „prefectul străzii", cum era alintat în epocă, pomenește România de două ori:

Frații Minovici sunt considerați printre cei mai mari criminaliști din lume, după Alphonse Bertillon și Hans Gross: „Cette sciense (Criminalistica, nota noastră) pratique este de date récente. Elle est due aux efforts de criminalistes doublés de praticiens telsque Bertilon, Gross, Minovici frère, Lacassagne, Henry, Locard, Windt, Popp, Balthazard, Stockris, de l'auteur de cet ouvrage etc."[57]

O secțiune intitulată „Furturi de bijuterii sau furtul à la carre", p. 135-143, tratează modurile de operare ale celui mai vestit hoț de bijuterii al acelor timpuri, românul George Manolescu, cel care se autointitulase „regele hoților".

„Furtul așa numit „pe față", în limbajul tehnic al hoților de bijuterii, cunoscut în Franța sub denumirea de „vol à la carre", era un furt ce se săvîrșea în marile magazine de bijuterii ale capitalelor europene prin metode de execuție cu totul artistice. Celebrul Manolescu, care personal se intitula regele hoților, după datele din tratatul de poliție științifică al prof. Reiss (1911), ce îi dedică un întreg capitol, reprezintă tipul clasic al hoțului artist „à la carre (...)." După datele existente în vechile caziere din Prefectura Poliției și cele culese de noi din arhiva fostului serviciu antropometric din Palatul Justiției București, referitor la antecedentele penale (ale) acestui vestit hoț, reiese că George Manolescu era cunoscut și sub numele de George Lahovary, George Lambert, Luigi Casanova, George Marcadante, George Marsa de Walle, dr. George Mand, dr. George Bröchi".[58]

1908 Apare „Curierul Administrativ. Publicațiune lunară de administrație și poliție". Redacția și Administrația: București, Strada Atelierului Nr. 1.

1912. Metoda de identificare prin fotografierea post-mortem cu ochi artificiali, realizată pentru prima dată de prof. Dr. Nicolae Minovici, a fost premiată cu medalia de aur la Expoziția internațională de Igienă Socială, organizată la Roma.

• Primul „Buketin de urmăriri", la 15 decembrie 1912, editat de Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale.

• **Constantin Zguriadescu**, „licențiat în drept [,] polițai"[59], publică **„Poliția tehnică și anchetă judiciară științifică"**, prefațată de I. Tanoviceanu, în care a prezentat „toate metodele propuse în tratatele de poliție științifică străină, apărute până la acea dată, referitor

la căutarea și relevarea urmelor papilare".[60] Ediția a III-a, revăzută și adăugită, va apare în 1922, autorul ei fiind, de data aceasta, director în Siguranța Generală a Statului.[61]

1914. În cadrul Serviciului de identificare, metoda antropometrică este înlocuită cu identificarea dactiloscopică, „Operă comună a profesorilor *Mina Minovici* și *Nicolae Minovici*, dr. *Andrei Ionescu* și a medicului legist dr. *Sava Valentin*".[62]

• *„Chiar în anul 1914, anul când se săvîrșise furtul de la d-na Kretulescu, vechiul serviciu de identificare antropometrică, înființat de prof. dr. Mina Minovici la Palatul Justiției din București, în anul 1892, pe principiile sistemului Bertillon al măsurătorilor antropometrice, fusese schimbat radical și întreaga identificare a infractorilor era pusă pe noile baze științifice ale dactiloscopiei".*[63]

• **Prima expertiză dactiloscopică în România**, efectuată de **Nicolae Episcopescu,** „șeful Serviciului de identitate și fotografie din Poliția Capitalei, cadru proaspăt specializat la Paris și Roma în lucrări de identificare și fotografie."[64]

„În perioada cuprinsă între 27 și 31 august 1914 a avut loc în București, în imobilul nr. 39 din str. Știrbei Vodă, un furt de bijuterii dintr-o casă de bani.

Ceea ce face ca acest furt să aibă o mare importanță pentru criminalistica românească este faptul că, pentru prima oară, era adusă în fața justiției noastre problema descoperirii autorului și a condamnării acestuia pe baza unicei probe a urmelor lăsate de desenele papilare la locul faptei.

Pe casa de bani s-au găsit urmele desenelor papilare ale autorului furtului, printre care, mai importantă, o urmă a desenului papilar palmar, reprezentînd imprimarea regiunii hipothenare drepte. (...) Expertul Nicolae Episcopescu a găsit pe casa de bani mai multe urme papilare fragmentare digitale, inclusiv o urmă papilară palmară, pe care a considerat-o cea mai importantă pentru problema identificării. Această urmă se afla pe colțul din stînga de sus al casei de bani. (...) Rezultatul examenului comparativ a fost acela că urma palmară rămasă în colțul din stânga de sus al casei de bani fusese lăsată de regiunea hipothenară dreaptă a arh. Christu Sotiriu.

Pe baza raportului de expertiză, arh. Christu Sotiriu a fost reținut preventiv și depus la penitenciarul Văcărești în vederea judecării ca autor al furtului. Judecătoria Ocolului III București, la 2 februarie 1915, l-a achitat pe Christu Sotiriu și a dispus punerea lui în libertate. (...)

În anul 1918, arh. Sotiriu a fost prins de către organele de poliție în timp ce vindea bijuteriile furate, fapt ce venea să confirme totala injustiție a înlăturării acestui mijloc de probă de către instanțele de judecată chemate să înfăptuiască justiția.

Condamnarea sa, în anul 1918, a marcat un triumf al amprentei digitale ca factor de probă în stabilirea adevărului."[65]

• Apare, la Craiova, lucrarea *„Dactiloscopie sau identificarea prin impresiunile digitale de la mâini"*, de **D. Călinescu,** prefațată de Nicolae Minovici, 180 p. Este prima lucrare de acest gen de la noi, care deschide drumul unor valoroși specialiști: Valentin Sava, Constantin Țurai, Ion R. Constantin, Gheorghe Pășescu.

1915. Nicolae Minovici este citat ca specialist într-un proces.

După cum am amintit, la 31 august 1914, expertul Nicolae Episcopescu, șeful serviciului de fotografie și identificare din Direcția generală a poliției, a identificat, fotografiat

și ridicat o amprentă palmară, de pe ușa casei de bani, în cazul furtului de bani și bijuterii în valoare de 700.000 lei, o sumă imensă pentru acele timpuri, în care era bănuit Cristu Sotiriu.

„Dar în legătură cu această amprentă, se dezbătuse atunci o importantă problemă științifică, și anume aceea dacă, după felul cum a rămas o urmă papilară pe un anumit obiect sau într-un anumit loc, pe o anumită suprafață etc., se poate ști dacă ea este lăsată de mâna unui hoț sau de mâna unei persoane care a atins întâmplător acel obiect sau acea suprafață. Pentru a lumina asupra acestei chestiuni de dactiloscopie și a altor aspecte în legătură cu urmele papilare, *a fost chemat ca martor al apărării medicul legist Nicolae Minovici, considerat la acea dată ca cel mai mare specialist român în cercetarea urmelor papilare* (...) D-nul dr. Minovici, venit martor la judecătorie pentru a lumina judecata asupra unei chestii de dactiloscopie, a fost întrebat și asupra urmelor ce lasă un hoț. El a răspuns: „Un hoț cînd fură are palmele transpirate de emoțiune, el poate să nu lase nici o urmă dacă a avut grijă să pună mănuși, dar dacă n-a avut mănuși, el nu lasă numai o urmă, lasă cinzeci. Pe oglindă, pe ramă, pe mâner, pe ușa casei, înăuntru, pe casete, pe cutii, pe portițele mici, pe toate trebuie să se găsească urme" (subl. noastre).[66]

„... Căutarea urmelor papilare la locul faptei a fost făcută de prof. dr. Mina Minovici, ajutat de tânărul Nicolae Episcopescu, de curând numit la direcțiunea generală a poliției".[67]

• **Ștefan Minovici** publică, în Buletinul Academiei Române, *Aparat general macro și microfotografic pentru identificarea grafică și a falsurilor.*

1919. La Buzău, „s-a înființat un serviciu complet de identificare cu fișe mixte, care mai târziu s-au introdus în toată țara. Aceste fișe erau foarte bine întocmite și cuprindeau pe o parte: fotografia față și profil, numărul cazierului judiciar, numărul clișeului fotografic, locul și data fotografierii, numele celui care a întocmit fișa, datele de stare civilă ale deținutului, antecedentele lui penale, ultimul loc de detenție și motivul actual al deținerii. Pe cealaltă parte erau impresiunile digitale de la ambele mâini (fără cele de control), denumirea organului la care s-a întocmit fișa, formula dactiloscopică, descrierea conformației anatomice, a semnelor particulare, a particularităților în expresii și mișcări, precum și mențiuni privind organul care a întocmit formula dactiloscopică și la ce dată."[68]

• Apare, la Cluj, lunar, „Poliția. Revistă polițienească de specialitate". Redactor responsabil doctor Victor Popp. Prim-redactor Georgiu Chendi. Aici vor fi traduse pentru prima dată, ideile naratoare ale lui Edmond Locard.

• La București, începând cu 8 iunie se difuzează „Revista Poliției. Poliție, Jandarmerie, Administrație, Literatură. Publicație săptămânală. Sub direcția d-lui G. Gologan, șef de serviciu în Siguranța Generală a Statului."

1920. Școala de poliție Științifică, la București.

1921. *Cunoștințe practice asupra Medicinei Legale* de **dr. N. Stoenescu**, „Conferențiar de Medicină Legală la Facultatea de Medicină din București, Medic legist pe lângă Parchetul Tribunalului Ilfov, Tipografia B. Saidman, Botoșani."

• **George Bogdan,** *Atentate în contra sănătății și a vieții prin răniri și loviri din punctul de vedere juridic și medico-legal.* Vol. I., Editura Cartea Românească, București; Vol. II, *Atentatele contra bunelor moravuri din punctul de vedere juridic și medico-legal,* Editura

Cartea Românească, Bucureşti, 1922. De acelaşi autor: *„Avortul – pruncucidere şi deontologie medicală din punctul de vedere medico-legal"*, Tipografia H. Goldner, Iaşi, 1924.[69]

1922. În numărul din luna februarie al revistei „Paza", condusă de inspectorul de poliţie **Vasile Daşkevici**, se publică articolul *„Stiinţa în serviciul poliţiei"* al dr. Edmond Locard, directorul Laboratorului de poliţie tehnică din Lyon.[70]

• *„Instrucţiuni pentru aplicarea regulamentului asupra serviciului de poliţie la punctele de fruntarii, în porturi şi gări"*, Ministerul de Interne, Direcţiunea Poliţiei şi Siguranţei Generale, Imprimeria Statului, Bucureşti.

• *Poliţia tehnică şi ancheta judiciară ştiinţifică* de **C. Zguriadescu,** ediţia a 3-a, Imprimeria Statului, Bucureşti.

1923. *Curs de psihologie* de **C. Rădulescu-Motru,** cu un capitol consacrat grafologiei şi expertizei în scrieri.

1925. *Călăuza poliţienească* de **M. Buzescu,** Tiparul Românesc, Bucureşti.

1926. Henric [H] Stahl, expert judiciar, profesor la Şcoala Superioară de Arhivistică şi Paleografie, publică o lucrare valoroasă, *„Grafologia şi expertizele în scrieri. Anonimul-falşul", cu 204 autografe şi documente grafologice*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 136 p. Două aprecieri mai mult decât elogioase:

– „Cette oeuvre fait honneur à la Roumanie. C'est la plus sérieuse et la plus complète de celles qui ont paru à ce jour" „Această operă face onoare României. Este cea mai serioasă şi completă dintre cele care au apărut până în prezent" **(J. Crépieux-Jamin)**.

– „Le livre *Grafologia*, de M. Henri Stahl, se présente sous les espèces d'une édition somptueuse, sur beau papier, avec de trés nombreuses illustrations. M. Stahl a fait une excellente mise au point de l'expertise graphologique des documents écrits. Il donne un exposé à la fois complet, court et très net des caractères graphiques de Crépieux-Jamin et celle de feu Pierre Humbert. Il donne, en outre, quelqes bonnes indications sur le méthodes de laboratoires consernant les faux par altération. Son exposé est tellement schématique et d'ailleurs si bellement illustré que les personnes mèmes qu n'entendent pas le roumain pourront très utillement consulter ce magnifique ouvrage" „Cartea Grafologia de dl. Henri Stahl, se prezintă sub forma unei ediţii somptuoase, pe hârtie de calitate, cu foarte multe ilustraţii. Dl. Stahl a realizat o excelentă punere la punct a expertizei grafologice a documentelor scrise. El face o prezentare în acelaşi timp completă, scurtă şi foarte clară a caracterelor grafice ale lui Crépieux-Jamin şi ale lui Pierre Humbert. În plus, dă câteva indicaţii bune referitoare la metodele de laborator privind falsul prin alterare. Expunerea sa este atât de schematică şi, de altfel, atât de frumos ilustrată încât chiar şi persoanele care nu înţeleg româna ar putea consulta foarte uşor această lucrare magnifică." (**Dr. Edmond Locard,** Directeur du Laboratoire de Police Technique, Lyon). De acelaşi autor: *„Falşuri, fraude şi raze ultraviolete"*, Bucureşti, 1933, 121 p.; *„Despre autografe"*, Bucureşti, 1936, 26 p. + 63 autografe; traducerea lucrării „**Bazele fundamentale ale grafologiei şi expertizei grafice". Cu 30 figuri şi planşe** de J. Jamin Crepieux, Bucureşti, fără dată, 62 [64] p. etc.[71]

• Apare la Oradea, „lucrarea aprobată şi recomandată de Comandamentul Corpului de jandarmi cu ord. No.344/1926", **„Noţiuni de poliţie tehnică"** de maiorii **Mihai Ioan** şi **George Belloiu,** 231 p. Autori consultaţi: R.A. Reiss, Edmond Locard, Hans Gross, Ch. Vibert, Nicolae Minovici, Ion Stoenescu, I.Gr. Perieţeanu şi I.A. Dumitrescu, Constantin

Zguriadescu. Cităm din „Cuvânt înainte“: *„Poliţia Technică, fiind o ştiinţă nouă, desigur că va suferi transformări şi perfecţionări. În orice caz, nu trebuie să o mai amestecăm cu Medicina legală sau cu Criminologia.* ***Tutela exercitată până acum de aceste două ştiinţe asupra Poliţiei Technice a încetat.*** *"* (subl. noastră). Din Cuprins: Ancheta judiciară; Ofiţerul de poliţie la locul crimei. Cercetarea la faţa locului; Fotografia judiciară; Studiul Probelor Indiciale Technice; Despre arme şi explosibile; Despre stupefiante; Despre Identitate. Portretul vorbit. Fişa Semnaletică; Infracţiuni contra proprietăţii: Furturi, Escrocherii, Şantajul, Falsuri; Cercetarea incendiilor; Despre martori; Calităţile anchetatorului ş.a.

Henri Stahl a fost mebru fondator al Asociaţiei române de grafologie, înfiinţată în 1934 de Ştefan Minoavici

• **Ion Peretz,** *Curs de istoria dreptului român*, vol. I şi II (partea I şi partea a II-a), Bucureşti.

• 1 martie: Primul număr al revistei lunare *„Poliţia Modernă. Revista Profesională de Educaţie, Revendicări Morale şi Economice.* Apare lunar / Sub conducerea unui comitet de poliţişti compus din dominii:/ Const. Georgescu / Inspector de Poliţie / Jean Ionescu / Comisar şef în Prefectura Poliţiei Capitalei (şi) Ioan Mateescu / Comisar şef în Prefectura Poliţiei Capitalei.

În rubrica „Ecouri-Informaţiuni“ aflăm că „Domnul Vasile Daschevici, inspector de poliţie şi director al vechei, reputatei şi unicei reviste curat-poliţieneşti ce a apărut până acum în Capitală, «Paza», a obţinut un concediu de un an spre a merge în Italia în vederea desăvârşirei culturii superioare de poliţie ştiinţifică“ (p. 15).

În articolul „Metode ştiinţifice de investigaţie. Privire de ansamblu“, semnat de Const. Georgescu, inspector de poliţie, se arată: *„Este vremea să se păşească şi la noi la înfiinţarea unei şcoli de poliţie ştiinţifică şi a unui serviciu de identificare organizat pe baze moderne, în care tot individul înregistrat să aibă pe lângă intecedentele-i (Sic!) judecătoreşti şi fişa sa dactilografică şi antropometrică"*. (p. 6-7).

• Menţionăm câteva numere care ni s-au părut interesante: **Poliţia Modernă, anul I, nr. 2, aprilie 1926,**

∗ **„Poliţia Ştiinţifică. Deziderate“** de dr. Ion Gh. Ştefănescu, fost asistent universitar, medicul Prefecturii Poliţiei Capitalei. Pledoarie pentru o şcoală de poliţie ştiinţifică. *„Ideea ridicării nivelului cultural al poliţistului revine marelui Lascăr care în 1903, prin legea de organizare a poliţiei, voise să facă din poliţie a doua magistratură. Graţie acestei legi se făcea o oarecare selecţiune între funcţionarii poliţieneşti, căci cei incapabili, în vederea examenelor la care erau forţaţi ori se dedicau ori plecau din slujbă. Neaplicarea acestei legi, cu alte cuvinte, reţinerea examenelor de capacitate [pe] care le prevedea legea a făcut să fie aşa de scăzut nivelul cultural al poliţistului de azi şi cred că este tuturor cunoscut că sunt mulţi în poliţie cărora le lipsesc cele mai elementare noţiuni şi acest lucru reiese şi din acte dar mai ales din telegramele ce zilnic sunt obligaţi a le da celor în drept, unde nu arareori s-a putut citit în cutare stradă a fost găsit un individ care s-a strangulat cu o curea de gât, în loc să spună că s-a spânzurat [,] neputând face diferenţierea între noţiunile de spânzurare şi strangulare. Nu mai vorbesc de cadavrul unui copil mort sau dacă cumva petele găsite pe oarecari obiecte erau de sânge de om şi anume de sânge de militar sau de civil (!!Sic). Dar acum se naşte întrebarea: De unde voiţi să le înveţe să le ştie cei ce nu au decât gradul de sergent în armată sau cel mult patru clase liceale [,] condiţii care se cer spre a fi numiţi în slujbele poliţieneşti..."* (...)“. *«Procedează cu ordine şi cu metodă, după un plan prealabil».*

«Priveşte cu atenţie şi ceea ce priveşti să vezi bine». «Cazurile cele mai simple în aparenţă pot fi cele mai complicate» iată adevăruri spuse de marele medic legist Lacassagne care se pot aplica şi poliţiei. S-a gândit cineva când se fac imputări poliţistului că nu el este de vină de majoritatea greşelilor ce face? S-a gândit cineva să-i dea instrucţia necesară? Iată de ce este absolut necesară Şcoala de poliţie ştiinţifică, de educaţie profesională [,] *mai bine zis, şcoală în care să înveţe cei ce doresc să se dedice poliţiei.* " (...).

∗ Dr. Ion Gh. Ştefănescu pledează pentru trei deziderate:

1. „*Crearea şcolii de poliţie ştiinţifică, ca un mijloc de educare profesională, şi selecţionarea celor ce voesc să se dedice Poliţiei. Admiterea întâi în şcoală şi în urmă numirea în poliţie, după normele ce se vor vedea.* "

„Să se predea noţiuni de drept administrativ, constituţional, civil, penal, procedură civilă, penală, medicină legală insistându-se asupra lucrurilor necesare, la stabilirea identităţii chimie, fizică, fotografie, desen, şi în fine noţiuni elementare de ajutoarele ce trebuiesc date în cazuri de accidente etc. Toate aceste cursuri să fie completate cu seminarii în care să se facă lucrări practice ca dresări de acte, lucrări practice de stabilirea, identităţii, de chimie, fizică, fotografie etc."

2. „*Crearea şi aşezarea şcolii de poliţie ştiinţifică pe baze legale şi ca o şcoală de specialitate.* "

3. „*Aplicarea Metodelor Ştiinţifice învăţate.* " În acelaşi număr, p. 9-12, dr. Ion Sh. Ştefănescu publică „Dactilografia. Dare de seamă".

„Despre liniile papilare s-a ocupat **Purkinze** la 1823, **Alix** (Annalles des sciences naturelles) la 1868, **Galton** la 1888 şi 1891 (Philosophical transactions), **Ch. Féré** la 1891, 1896 şi 1900, **Forgeot** la 1893, **Ed. Locard** la 1903, **Yvert** la 1904, **Testut, Vucetich** şi **Bertillon**. Din aceste studii reiese în mod clar că desemnările formate de ridicăturile papilare sunt foarte variate pe extremitatea cărnoasă a degetelor, sunt *fixe pentru acelaşi individ şi nu se schimbă toată viaţa şi sunt extrem de variate de la individ la individ*".

„Dactiloscopia. Dare de seamă". Urmare din nr. 3 (anul I), 1 mai 1926, p. 3-5: „*Cum luăm impresiunea unui deget sau procedeul operator în caz de stabilirea identităţii absolute* (Fişă dactilografică sau impresie ţinând loc de semnătură).

∗ *Poliţia Modernă, anul I, nr. 3, 1 mai 1926*, p. 9-10: „*Istoricul serviciului antropometric în România şi reorganizarea lui*" de Ioan Popescu, şef de birou principal cl. I, a Serviciului de Identificare Judiciară de pe lângă Tribunalul Ilfov.

• Ideea înfiinţării serviciului de antropometrie în România a avut-o profesorul Mina Minovici, pe când era student la Facultatea de Medicină din Paris, după cum rezultă dintr-o scrisoare datată 24 mai 1889, pe care Mina Minovici a primit-o de la Alphonse Bertillon, şeful Serviciului Antropometrie din Paris, din care autorul articolului reproduce următorul pasaj: *„Je vous remerçie d'avance de tous les éfforts que vous voudrez bien faire pour decider le gouvernement de votre pays à adapter l'anthropometrie"*.

• „În anul 1892, pe timpul guvernării partidului conservator, prefect de poliţie fiind răposatul General Rasty, prof. Minovici, însărcinat de guvern, a pregătit toate necesarele şi a instalat serviciul în localul Prefecturii Poliţiei Capitalei, când a şi început să funcţioneze sub conducerea d-lui doctor Nicolae Minovici, pe atunci student la Medicină, care fusese numit şeful serviciului. Este destul de cunoscut în ce constă sistemul de identificare a unei persoane prin antropometrie.

Scheletul osos al omului rămâne complet neschimbat de la vârsta de 21 ani.

Este imposibil să se găsească 2 persoane cu dimensiuni osoase complet egale. Unele dimensiuni ale scheletului omenesc se pot stabili foarte uşor şi foarte exact pe persoana vie, cu ajutorul unor mecanisme simple.

Bazat pe acest principiu, d-l Alphonse Bertillon, în anul 1879, pe atunci funţionarul Prefecturii Poliţiei din Paris, a stârnit un interes general prin descoperirea acestui sistem de identificare.

Dimensiunile în chestie sunt următoarele:

1. Talia sau înălţimea corpului;
2. Envergura, sau lungimea braţelor întinse în formă de cruce.
3. Bustul, sau înălţimea corpului în poziţia de şezut.
4. Lungimea capului (diametrul antero-posterior, de la rădăcina nasului la punctul cel mai proeminent al osului occipital);
5. Lărgimea capului, sau diametrul transversal (distanţă între parietali);
6. Diametrul bi-zigomatic;
7. Lungimea urechei drepte;
8. Lungimea degetului mijlociu sau medius, de la mâna stângă;
9. Lungimea degetului mic sau auricular de la aceeaşi mână.
10. Lungimea labei piciorului stâng, fără gheată, şi
11. Lungimea antebraţului stâng, de la cot la vârful degetelor.“

(…) „Cu mari greutăţi şi cu mulţi adversari a trebuit să lupte d-l prof. Dr. Minovici, în decursul atâtor ani, mai cu seamă cu ocazia fluctuaţiilor politice.

Astfel, în Februarie 1898, pentru a nu fi desfiinţat, d-l. prof. Minovici s-a văzut forţat să mute acest serviciu din Poliţie în Palatul de Justiţie, deşi era şi este absolut necesar să fie în Poliţie.

Aici, în Palatul de Justiţie, reuşise în anul 1900 să organizeze bine serviciul, înzestrându-l cu un atelier fotografic complet cu instalaţii noi şi moderne.

Tot atunci a înfiinţat în Palatul de Justiţie şi o şcoală numită „Şcoala de Antropologie“ după sistemul celor din străinătate, în care agenţii şi ofiţerii de poliţie învăţau cunoaşterea şi descrierea semnalmentelor unei persoane după o metodă ştiinţifică. Cu care ocaziune d-l dr. Nicolae Minovici, şeful serviciului şi profesorul acestei şcoale a editat un manual tehnic în acest scop, numit „Şcoala antropologică Bertillon“ sau „Portretul vorbit“.

La 1 Aprilie 1914, prin surprindere, din cauze neprevăzute, dar lesne de înţeles, guvernul venit recent la putere a tăiat din bugetul acelui exerciţiu personalul serviciului (funcţionari de câte 20 ani vechime, corecţi şi devotaţi), trecând tot materialul şi conducerea lui sub direcţiunea Siguranţei Generale a Statului.

Sub noua conducere a acestei instituţii, serviciul a stagnat, continuând să funcţioneze ca şi până atunci după vechiul sistem antropometric.

Intervenind războiul, serviciul a fost părăsit de către conducătorii lui şi lăsat pe seama unui singur funcţionar, care şi acela nu l-a putut ţine la curent“.

Reorganizarea serviciului, întronarea «Dactiloscopiei»

În anul 1918, atât Poliţia, dar mai cu seamă Justiţia, având nevoie de antecedentele deliquenţilor al căror număr crescuse considerabil în timpul ocupaţiei, iar serviciul

antropometric fiind incapabil de a identifica şi verifica trecutul lor penal, s-au sesizat de acest inconvenient şi au apelat iarăşi la ajutorul d-lui prof. dr. Minovici, dându-i puteri depline pentru o nouă reorganizare.

D-l prof. Minovici, întocmai ca un părinte, ca un comandant care îşi adună armata împrăştiată pentru un moment, de către duşman, şi-a chemat vechii şi credincioşii d-sale colaboratori, începând din nou să lucreze.

Ca şef al serviciului, d-l prof. dr. Minovici a recomandat Ministerului Justiţiei pe răposatul dr. Gh. A. Ionescu, medicul legist al Jud. Ilfov, un alt colaborator al d-sale, a cărui putere de muncă o cunoştea îndeajuns.

La luarea în primire, serviciul a fost găsit într-o completă dezorganizare, o adevărată debandadă.

Pachete întregi cu fişe legate cu sfoară, azvârlite pe sub mese şi prin dulapuri zăceau de ani de zile necartate la locul trebuit.

O muncă titanică, dusă aproape 2 ani, de către răposatul dr. Ionescu şi vechii colaboratori, între care şi subsemnatul, a reuşit cu mari sforţări să pună serviciul la punct, cartând peste 100.000 fişe, înlocuind totodată vechiul sistem de identificare antropometric, prin altul nou, numit *„Dactiloscopic"*.

După moartea d-lui dr. Ionescu (Aprilie 1929), Ministerul Justiţiei a chemat iarăşi în capul serviciului pe d-l profesor Minovici, sub a cărui conducere a prosperat şi mai mult.

Astfel, s-a luat dispoziţia prin stăruinţa d-sale, ca toate închisorile din ţară să trimită acestui serviciu fişele cu impresiuni digitale şi condamnările deţinuţilor, formându-se Cazierul Penal general din toată ţara.

În curând va începe să funcţioneze pe lângă acest serviciu şi atelierul fotografic, înzestrat iarăşi cu aparate moderne.

Aşadar, Poliţia şi Justiţia se pot mândri astăzi că posedă un serviciu complet pentru identificarea răilor făcători, care poate rivaliza, pe deplin, cu celelalte servicii similare din străinătate.

p. 11: *„Din minunile «Dactiloscopiei în ţara noastră» Un caz din cele multe"* de Ioan Popescu, Şef de birou principal cl. I, al Serviciului de Identificare Judiciară de pe lângă Tribunalul Ilfov. /

p. 20: „Seria falsificatorilor de monedă se ţine lanţ. După descoperirea falsificatorilor de franci francezi de la Budapesta, s-a descoperit şi în ţară la noi o nouă organizaţie de falsificatori ce se ocupau cu răspândirea coroanelor cehoslovace false.

Sediul îl avea la Braşov, unde tipograful Antal imprima din ordinul unui anume Góldberg Iacob bancnotele ce erau trimise apoi la frontieră spre a fi schimbate. Au fost arestate 7 persoane care au fost trimise Parchetului Braşov spre cele legale" (Ecouri–Informaţiuni).

∗ Poliţia Modernă, Anul I, nr. 6, 1 august 1926.

• *„Din minunile Dactiloscopiei în ţara noastră. Stabilirea identificării prin ajutorul impresiunilor digitale INVIZIBILE"* de Ioan Popescu (p. 3-4).

• „Stabilirea identităţii deliquenţilor. Noţiuni practice". De Scarlat Haralamb, Comisar în Siguranţa Poliţiei Capitalei.

∗ *Poliţia Modernă, Anul I*, nr. 8, 1 octombrie 1826.

• „Impresiunile digitale“, p. 12-13, de Victor Petrescu, Şeful serviciului identificării din siguranţa Generală.

• La 8 septembrie 1926, la consemnarea eroilor sârbi, de la Cernavodă, a participat R. A. Reiss, ilustrul profesor de poliţie ştiinţifică Universală din Lausanne, care a acordat un autograf revistei „Poliţia Modernă“.

∗ Poliţia Modernă, nr. 10, 1 decembrie 1926.

• „Despre «Dactiloscopie». Studiul impresiunilor digitale – impresiunile digitale ale unei mumii“ – de Ioan Popescu. (p. 1-2).

∗ Poliţia Modernă, Anul II, nr. 1, 1 martie 1927. „Despre Dactiloscopie“, de Ioan Popescu, p. 15-16.

• Dresarea câinelui de poliţie, de Colonel C. Sterea, din Jandarmeria Rurală.

• În ciclul „Iniţierea profesională“ – Const. Georgescu, inspector de poliţie, va trata, printre alte subiecte: – Descoperirea infractorului şi stabilirea vinovăţiei lui“ Anul II, nr. 2, 1 aprilie 1927, p. 8-9.

∗ Poliţia Modernă, 1927 va avea în 1927, ca directori pe: Const. Georgescu, Inspector de poliţie şi Jean Ionescu, Comisar-Şef.

Printre colaboratori, se disting: Iancu Panaitescu, fost director general al siguranţei statului şi Senator.

Al. Tzigara Samurcaş, directorul Fundaţiei „Carol“, fost prefect al prefecturii Poliţiei Capitalei; Const. Râuleţ, directorul presei din Ministerul de interne I. N. Finţescu, docent universitar, profesor la şcoala de poliţie; Radu D. Rosetti, avocat-literat.

Câteva subiecte incitante:

• Descoperirea autorului necunoscut al unei infracţiuni – Anul II, nr. 3, 1 mai 1927, p. 7-8.

• Relearea urmelor, fixarea şi măsurarea lor. Anul II, nr. 4, 1 iunie 1827, p. 9-10.

„În rezumat, la faţa locului, după ce ai anunţat pe cei în drept şi după ce ai luat măsurile necesare pentru poza cadavrelor şi a urmelor, ai de făcut următoarele acţiuni:

1. Dai ajutor victimei, dacă este cazul.
2. Faci cercetările preliminare printre cei de faţă şi printre vecini.
3. Fotografiezi locul nenorocirii, cadavrul dacă este, [şi] urmele le încadrezi într-o schiţă.
4. Examinezi cadavrul.
5. Cauţi urmele şi lucrurile care ar putea să-ţi dea cheia enigmei. (...)

„Voi insista asupra fotografiei şi a schiţei, a examinării cadavrului şi a căutării urmelor“.

• *Anul II, nr. 5, 1 iulie 1927, p. 17*: Terente, „Regele Bălţilor“, a fost prins de căpitan Lazăr, locot. Manolescu şi sergent Ştefan Cernica. Banditul a fost împuşcat cu 2 focuri de armă şi omorât pe loc, în timp ce era transportat spre Tulcea, deoarece a încercat să fugă.

• Iniţierea profesională: Anul II, nr. 6/1 august 1927: Spânzurarea, (p. 10-11), Strangularea sau sugrumarea.

• *Anul II, nr. 8, 1 oct. 1927*: Stabilirea identităţii unui cadavru. Determinarea vârstei după: a) piele, unghii şi păr; b) după dinţi. Determinarea sexului şi vârstei la oseminte. (p. 3-5).

• *Anul II, nr. 9, 1 noiembrie 1927* – Tabelele lui Manon Vrier: stabilirea taliei după oase. Fotografia judiciară (p. 11-12).

• *Anul II, nr. 10, 1 decembrie 1927. (p. 4-5)*: Fotografia metrică, Schița de plan.

• *Anul II, nr. 12, febr. 1928*: „Dactiloscopia" (p. 5). „Căutarea amprentelor digitale". Relevarea sau fixarea amprentelor digitale"; Tratatul complet de Medicină legală al prof. Mina Minovici, vol. I.

– „Lucrarea aceasta, care încoronează o viață întreagă de muncă și de gândire științifică, este chemată să umple un mare gol în tânăra noastră știință și să fie cel mai mare folos pentru toți pe care îi preocupă distribuirea justiției prin determinarea precisă a culpei și prin cântărirea fără de greș a răspunderii morale" C. G. [Const. Georgescu] (p. 7-8)

– „Importanța fotografiei în poliție" de Traian Ionescu, director cl. I al Poliției Sinaia, Diplomat al Școlii de Poliție Științifică, Căpitan în rezervă, Decorat cu Coroana României cu Spade de Război. (p. 10/ + Anul IV, nr. 3, mai 1928, 2-3.

• *Anul III, nr. 1 martie 1928*: „Evoluția Dactiloscopiei în țara noastră" de Ioan Popescu, p. 7. Inițiere profesională, p. 8-9.

„Amprente papilare și digitale vizibile. Studierea și clasarea amprentelor digitale.

• *Anul III, nr. 4 și 5 (de vacanță), iunie și iulie 1928* „Presa și Poliția" de I. Peltz.

• *Anul III, nr. 8, 15 oct. 1928*: Inițierea prof: Clasarea amprentelor unidigitale. Poroscopia. Amprentele palmare.

1927. Apare lucrarea „*Fotografia metrică*", de **Constantin Georgescu,** republicată în anul 1932.[72]

• În „*Poliția Modernă*", anul II, nr. 12, p. 10, se publică articolul „*Importanța fotografiei în poliție*" de **Traian Ionescu,** în care propune folosirea aparatului de fotografiat în investigație polițienească.[73]

• **N. Stan Emanuel** publică *Investigațiunea judiciară*, la București.

• „*Paza / Polițienească + Administrativă + Socială*". Director Vasile Dașchevici, inspector de poliție. Anul VII, nr. 1, ianuarie 1927, p. 2-4.

„*Dactiloscopia în cercetările penale. Desenurile digitale constituie o ștampilă fixă și invariabilă de la naștere până la moartea individului. Descoperirea și păstrarea amprentelor*". Autor: Tiberiu R. Constant, magistrat.

„Prin dactiloscopie se înțelege procedeul științific de identificare bazat pe studiul amprentelor digitale."

Autorul își fundamentează dizertația pe „trei adevăruri fundamentale":

1. „*...desenurile formate pe fața palmară a mâinilor și pe tălpile picioarelor rămân absolut identice de la a șasea lună a vieții intrauterine până la putrefacția cadavrului*".
2. „*Desenurile digitale, ca și acelea palmare nu sunt modificabile nici din cauze patologice și nici prin voința individului...*"
3. „*...desenurile digitale ca și acelea palmare și plantare (ale picioarelor) nu sunt niciodată identice pentru doi indivizi deosebiți.*"

După calculele celebrului Galton, nu s-ar putea găsi doi indivizi cu aceleași amprente decât la un număr de 64 miliarde de indivizi (Populația totală a globului terestru este abia de 5 miliarde locuitori). Iar după socotelele lui Goldino Ramos, ce se apropie și mai mult de

adevăr, ar trebui să colecţionăm dactilogramele tuturor oamenilor de pe pământ, spre a găsi două identice, timp de 4.600.377 secole!“

1928. Profesorul **Mihail Kernbach** din Cluj publică *Expertiza grafică ştiinţifică şi experţii caligrafi.*

• Profesorul **Mina Minovici** publică primul volum al celebrului *Tratat complet de medicină legală* (vol. II în 1930), Bucureşti, Atelierele Grafice Socec, în care abordează şi probleme de criminalistică (identificare, dactiloscopie, urme biologice etc.) Este primul tratat de anvergură de la noi (prof. Gheorghe Scripcaru)

• *Poliţia de siguranţă* de **S. Miron, M. Ioan, Gh. Belloiu, A. Constantinescu.** Editura Socec, Oradea.

• Legea pentru organizarea Poliţiei generale a statuluistabileşte, în atribuţiile direcţiei poliţiei judiciare – încadrată cu **Serviciul poliţiei judiciare** şi **Serviciul poliţiei tehnice** – îndrumarea şi controlul ofiţerilor şi agenţilor în ce priveşte constatarea şi cercetarea infracţiunilor.

Serviciul poliţiei judiciare cuprinde Biroul poliţiei judiciare şi al cercetărilor şi Biroul cazierului poliţienesc, al controlului recidiviştilor şi al statisticii.

Serviciul poliţiei tehnice avea în componenţă Biroul central al urmăririlor internaţionale, Biroul poliţiei tehnice şi al şcolilor, precum şi Laboratorul central de poliţie tehnică.

Potrivit acestei legi, Chestura poliţiei judiciare din Prefectura Poliţiei Municipiului Bucureşti cuprindea: Biroul de cercetări şi urmăriri, Biroul de identificare, Biroul fişelor şi cazierelor şi Biroul arhivei judiciare.

• *Descoperirea falsurilor în acte şi documente prin ajutorul fotografiei* de căpitanul Al. Dumitrescu, expert grafic diplomat al Şcolii Superioare de Arhivistică şi Paleografie. Cu o prefaţă de H. Stahl, profesor de expertiză grafică la Şcoala Superioară de Arhivistică şi Paleografie. Tipografia „Geniului“, Bucureşti, VI (Cotroceni) (Arhivele Statului, Şcoala Superioară de Arhivistică şi Paleografie).

• În numărul 33 (Anul III) din 15 noiembrie 1928, al Poliţiei Moderne, aflăm „Schimbări în Directoratul General al Siguranţei Statului.

Prin trecerea d-lui Romulus Voinescu în demnitatea de preşedinte al Consiliului superior administrativ, director general al Poliţiei şi siguranţei Statului a fost avansat d. N. Stan Emanuel, subdirector general al acestei instituţii. D. N. Stan Emanuel este prea bine cunoscut pentru a mai stărui asupra personalităţii sale.

Slujbaş cu o concepţie superioară a rosturilor funcţiunii sale şi cu o energie perseverentă în îndeplinirea lor, a fost totdeauna călăuzit de sentimentul generos al datoriei, în realizarea căruia zvâcneşte intens un suflet de o rară gingăşie.

Cărturar de seamă, noul director general al siguranţei statului este de mai mulţi ani profesor la Şcoala de poliţie ştiinţifică şi în acelaşi timp este autor al unei lucrări de aridă specialitate: *Investigaţia judiciară*, despre ale cărei calităţi am mai scris deja în această revistă.

Pentru aceea, ridicarea d-lui N. Stan Emanuel la noua sa demnitate, nu poate decât să bucure întregul corp poliţienesc.

În locul d-lui N. Stan Emanuel, a fost trecut ca subdirector general al poliţiei şi siguranţei Statului dr. *Eugen Bianu*, inspector general din Transilvania şi unul dintre slujbaşii de elită ai ţării.

Adânc cunoscător al stărilor de lucruri din această mândră provincie românească, dr. Eugen Bianu şi-a făcut un titlu de merit din vigilenţa sa neadormită, din spiritul clar văzător şi din tactul deosebit cu care a ştiut, în frământarea aprigă a tendinţelor celor mai vrăjmaşe şi a prefacerilor celor mai radicale, să contribuie în măsură cât mai mare la îndrumarea lucrurilor spre aşezarea lor definitivă.

Încât trecerea sa în direcţia generală a Siguranţei Statului, ca subdirector general, vine ca o consacrare a meritelor sale superioare şi a evenimentelor sale calităţi. Direcţia".

Din păcate, o dată cu numirea în noua funcţie, N. Stan Emanuel va renunţa la proiectatul volum despre poliţia ştiinţifică, pe care „Poliţia modernă", anul III, nr. 1 din martie 1928 îl anunţa ca „un adevărat catechism al poliţistului, o călăuză desăvârşită în descoperirea autorilor de fapte penale". În schimb, Eugen Bianu va deveni, după cum vom vedea, o stea de primă mărime a criminalisticii româneşti.

1929. „Începând din anul 1929, mai multe reviste de specialitate cum sunt, de exemplu, „*Poliţia Modernă*" (Bucureşti, 1926-1940), „*Cronica Poliţienească*" (Bucureşti, 1931-1939), „*Poliţia Română*" (Bucureşti, 1939-1940), „*Revista Penală*" (Craiova, 1937-1940), în rubricile lor consacrate preocupările tehnico-ştiinţifice, publică articole cu teme din domeniul fotografiei judiciare."[74]

• Se tipăreşte la Tipografia Diecezană din Oradea, „*Manual practic de medicină legală şi noţiuni sumare de anatomie şi fiziologie. Învăţăminte folositoare pentru ofiţerii de poliţie judiciară*", 146 p. Autori: „Docent Doctor **Mihail Kernbach,** conferenţiar de medicină legală la Academia de Drept Oradea; Dr. Constantin Arghiriade şi Dr. D. Tănăsescu, profesori de Medicină Legală la Şcolile de jandarmi Oradea".

• „*Ca o consecinţă a lărgirii posibilităţilor de identificare şi a creşterii numărului infracţiunilor, s-a acordat o atenţie mai mare tacticii cercetării la faţa locului. Astfel, în anul 1929, criminaliştii* ***Petrescu Victor*** *şi* ***Panaitescu Dumitru*** *au elaborat instrucţiuni practice pentru cercetări la faţa locului în crime, spargeri etc.*"[75]

• Înfiinţarea Şcolii de poliţie tehnică la Bucureşti.

1930. Dr. **Valentin Sava** propune, în „Revista de Drept şi Ştiinţă Penitenciară", utilizarea dactiloscopiei la nivelul întregii ţări.[76]

• **Valentin Sava** publică *Dactiloscopia în serviciul justiţiei*, Bucureşti. De acelaşi autor: *Identification par dactiloscopie d'un cadavre non embaumé 127 jours aprés inhumation*, în *Revue Internationale de Criminalistique*, nr. 6 anul 1935, Lyon, studiu care a fost reprodus în *Revista de Criminologie şi poliţie ştiinţifică din Chile; La dactiloscopie roumaine* (în colaborare cu Nicolae Minovici), în *Revista de identificacion y ciencias penales*, nr 13 1935, Universidad de la Plata, Argentina; *Valoarea de identificare a impresiunilor digitale*, în *Revista de drept penal şi ştiinţă penitenciară*, 1935; *Desenuri papilare rare*, în *Poliţia română*, nr. 3, 1940; *Originea semnăturii prin punere de deget la români*, (în colaborare cu **A. Sava**), în *Revista de Medicină Legală* 1-2 din 1938.

• În vol. II al Tratatului complet de medicină legală, prof. **Mina Minovici** a rezervat un spaţiu important (p.1023-1038) cartotecilor de identificare criminalistică.

„*Cartoteca antropometrică, în accepţiunea prof. dr. Mina Minovici, era denumită «fişă antropometrică» şi cuprindea despre o anumită persoană: date de stare civilă; antecedente penale; cifre rezultate din măsurătorile corpului; date cu privire la conformaţia gurii,*

nasului, buzelor, bărbiei, urechii drepte, conturul capului şi sprâncenelor, culoarea feţei şi semnele particulare.

Cartoteca dactiloscopică, intitulată de autor «fişier dactiloscopic», era sistematizată după formula desenului papilar al degetelor de la ambele mâini. Pe fiecare fişă erau trecute formula dactiloscopică a persoanei, talia ei, descrierea irisului de la ochiul stâng, vârsta aparentă, impresiunile digitale de la ambele mâini în grup şi izolate. (p.1051-1053).[77]

• **Hélène Bogdanovici,** *Altérations graphiques dans quuelques maladies nerveuses et mentales. These,* Éditions Médicale Norbert Maloine, Paris.

1931. Constantin Ţurai este numit şef al biroului fişelor şi cazierelor al Serviciului poliţiei judiciare din Prefectura Poliţiei Bucureşti. „*Dar sarcina de a organiza un serviciu criminalistic nu era deloc uşoară. În primul rând oamenii în mijlocul cărora trebuia să-şi desfăşoare activitatea noul comisar priveau înfiinţarea acestui «birou de identificare» sau «laborator de criminalistică» cu indiferenţă, cu scepticism şi chiar cu ironie. Aşa se explică faptul că, fiind repartizat Serviciului de poliţie judiciară din Prefectura poliţiei municipiului Bucureşti, i se încredinţă conducerea Biroului fişelor şi cazierelor, al Biroului arhivei judiciare şi al Biroului de identificare, birou inexistent de altfel care abia urma să fie înfiinţat. Cu mare greutate, şeful serviciului poliţiei judiciare de pe atunci, inspectorul Ion Frînculescu, repartiză pentru noul Birou de identificare patru tineri agenţi de poliţie şi un fotograf.*

Cei patru agenţi de poliţie erau toţi tineri studenţi care munceau pentru a se întreţine şi plăti taxele universitare. Fotograful era de asemenea un tânăr inteligent, având gimnaziul la bază, un foarte bun meseriaş, format printr-o ucenicie îndelungată şi o activitate de laborator fotografic de aproape şapte ani în marile ateliere fotografice din centrul Capitalei, şi înţelese repede noile sale sarcini, ce trebuiau să se concretizeze în fotografierea unor aspecte caracteristice ale locului faptei, a unor particularităţi ale efracţiilor, ale poziţiilor victimelor şi ale urmelor de tot felul rămase cu ocazia săvârşirii crimelor şi delictelor. Problema fotografierii unor urme papilare la locul faptelor criminale, sau aflate pe arme şi corpurile delicte aduse în atelier, necesita, desigur, anumite studii, experimentări şi amenajări speciale. ***Atelierul fotografic al Prefecturii poliţiei****, condus de fotograful Ciosa, al cărui personal era încadrat în biroul fişelor şi cazierelor, fiind specializat în metoda fotografierii infractorilor în scopul recunoaşterii conform sistemului Bertillon, era bine dotat. Se confecţionaseră câteva noi dispozitive de iluminare pentru fotografierea urmelor papilare colorate, mulate şi latente, precum şi a celor aflate pe obiecte transparente, geamuri, sticle, pahare etc. Experimentasem şi reuşisem să obţinem pelicule adezive pe hârtie fotografice în alb şi negru, pentru ridicarea anumitor urme papilare aflate pe obiecte netransportabile de la locul faptei. Astfel, laboratorul fotografic pentru nevoile elementare ale identificării criminalistice putea funcţiona. Mai dificilă era problema instruirii cadrelor care urmau să ia parte la cercetarea locului faptei, în scopul căutării, relevării şi ridicării urmelor papilare lăsate de autorii crimelor, spargerilor şi furturilor de tot felul. Luând ca exemplu dotările truselor pentru investigaţii criminalistice utilizate în serviciul de identificare antropometrică de la Paris, în laboratorul de la Lyon, precum şi cele din reclamele firmelor comerciale ale magazinelor speciale pentru utilaj criminalistic din Viena şi Berlin şi unele recomandări ale prof. N. Minovici, s-a confecţionat* ***un model de trusă cu elementele principale*** *necesare unei investigaţii criminalistice la locul faptei. Printre piesele de mare valorare pe care le conţineau cele 4* ***truse*** *confecţionate atunci se numărau:* ***ochelarii de investigaţie reglabili, tip binoclu,***

produşi de firma Busch, cu ajutorul cărora se putea realiza o perfectă căutare a urmelor celor mai minuscule, pulverulente sau de altă natură, *lăsate de infractor pe corpurile delicte sau pe mobilele şi piesele ce au fost supuse efracţiilor;* ***lupa de 6 x*** *cu baterie şi iluminare reflexă, pentru analiza urmelor minuţiale şi examinarea poroscopică a urmelor papilare fragmentare, precum şi* ***marea lupă circulară*** *cu diametrul de* ***10 cm****, ambele produse de firma Carl Zeiss; apoi* ***compasul şi glisiera tip Bertillon*** *pentru măsurători antropometrice şi glisiera mică pentru măsurători milimetrice; toate prafurile colorate necesare relevării urmelor papilare latente pe variatele suporturi, închise în cutii perfect etanşe, şi* ***vestitele pensule confecţionate din păr de veveriţă, de un mare maestru român****, pensule de mărimi diferite cu ajutorul cărora se putea realiza o perfectă colorare a urmelor invizibile lăsate de papilele dermice, fără a se degrada sau îmbâcsi şănţuleţele ce separă crestele acestor structuri. Încăperea rezervată şefului biroului fişelor, cazierelor şi arhivei judiciare, situată pe culoarul cel mare din demisolul clădirii, fu transformată într-un mic laborator pentru examinarea şi analiza diverselor urme. Se instală acolo şi o lampă de raze ultraviolete tip Hannau, cu transformator pentru examinarea urmelor papilare latente şi a urmelor relevate cu prafuri fluorescente pe suporturi multicolore. Cu o perdea neagră se putea acoperi perfect unica fereastră a încăperii ce dădea în spatele clădirii. Şi astfel aveam la dispoziţie o cameră obscură pentru examinarea şi fotografierea urmelor sub o lumină proiectată razant, sau sub acţiunea razelor ultraviolete. În acest spaţiu s-a început şi instruirea celor patru cadre repartizate biroului de identificare în domeniul dactiloscopiei şi al traseologiei, privind în special urmele papilare ce pot rămâne la locul faptei. La lecţiile ţinute şi lucrările practice în domeniul dactiloscopiei luau parte, în afară de cei patru agenţi şi fotograful repartizat, şi ceilalţi doi fotografi şi agenţi din biroul cazierelor care erau însărcinaţi cu fotografierea infractorilor şi întocmirea elementelor de identificare individuală a acestora pentru foaia personală, care trebuia să se afle în fiecare dosar al infractorilor.*

Prefectura poliţiei nu avea la acea dată un cazier dactiloscopic decadactilar, în care clasificarea infractorilor să se facă pe criteriul formulelor dactiloscopice. Un asemenea cazier exista numai pe lângă Tribunalul Ilfov şi ţinea de Ministerul Justiţiei. În cadrul Serviciului poliţiei judiciare exista numai un cazier alfabetic al infractorilor şi persoanelor urmărite pentru săvârşirea unor infracţiuni penale, fişele acestora fiind clasificate în ordinea alfabetică a numelor lor de familie în clasoare speciale. Cu ajutorul acestor fişe alfabetice, pe care se găsea trecut numărul dosarului respectiv, se ajungea la dosarul care era aranjat în ordine numerică în rafturile cazierului şi unde se găseau elementele de identificare ale infractorului înregistrat, iar pentru cei urmăriţi la numărul şi lucrările dosarului de urmărire aflat în mapele arhivei judiciare.[78]

• Apare în librăriile bucureştene primul volum al tratatului de Criminalistică semnat de **Edmond Locard,** prin care se susţinea teoria lui **Constantin Ţurai** cu privire la Regula celor 12 puncte coincidente. „*Se preciza că pentru a se ajunge la o identificare dactiloscopică nu este nevoie neapărat de marcarea a 12 puncte de coincidenţă pe urma şi impresiunea de comparat, ci pentru aceasta sunt suficiente uneori 4-5 puncte bine grupate, în centrul unei figuri excepţionale sau în sectoarele deltice ale structurilor papilare, elemente care îndreptăţesc o concluzie de probabilitate rezonabilă echivalentă unei identificări certe a unei urme papilare digitale sau palmare*".[79]

• **Primul laborator de criminalistică la Prefectura de Poliţie a Capitalei,** care se deplasa la locul faptei în cazurile de omucideri, spargeri şi furturi.

„Printr-un favorabil concurs de împrejurări realizarea practică, respectiv dotarea şi pregătirea cadrelor acestui nou «laborator de criminalistică» avea să revină unui tânăr comisar de poliţie, reuşit primul la examenul ce se ţinuse în luna iulie 1931 (Constantin Ţurai, nota noastră). Examenul impusese candidaţilor frecventarea în prealabil, la începutul anului 1931, a unei *şcoli elementare de poliţie ştiinţifică,* şcoală ce funcţiona în amfiteatrul «Bertillon» al Institutului de medicină legală, sub îndrumarea prof. M. Minovici şi cu sprijinul Direcţiei generale a poliţiei. *În cadrul acestei şcoli predase câteva lecţii prof. dr. Nicolae Minovici, dar majoritatea cursurilor teoretice şi practice fuseseră ţinute de dr. Mihail Kernbach, dr. I. Stoenescu, dr. Al. Ionescu şi dr. V. Dumitrescu. Lecţiile erau axate pe problemele de medicină legală, în legătură cu morţile violente, cercetarea locului faptei, ridicarea cadavrului, diligenţele privind ridicarea şi conservarea corpurilor delicte şi a urmelor aflate pe ele, identificarea cadavrului şi identificarea persoanelor. Câteva noţiuni privind identificarea armelor de foc după urmele aflate pe tuburile arse şi proiectilele găsite în corpul victimei fuseseră predate de Petrescu Victor, un tehnician expert în arme şi explozivi ce lucra în cadrul Direcţiei generale a poliţiei*“ (subl. noastre).[80]

• Prof. dr. **Nicolae Minovici,** la data de 4 iunie, cu ocazia inaugurării ***Şcolii de poliţie tehnică***, a prezentat fotografia judiciară cu cele două ramuri principale: fotografia operativă şi fotografia de examinare, aplicabile la persoane vii, cadavre, precum şi la obiecte.[81]

„Referindu-se la fotografia de examinare, profesorul dr. Nicolae Minovici prezenta pe larg posibilităţile multiple pe care aceasta le oferă în activitatea de cercetare penală, prin diferite exemple concrete. Astfel, se arăta că în materie de falsuri în acte, fotografia de examinare este necesară, fiindcă prin ea se descoperă cu uşurinţă modificarea textului falsificat. În domeniul cercetării omorurilor, petele găsite pe victimă sau la faţa locului joacă un rol important, dar sunt unele pete pe care ochiul nostru nu le poate vedea şi în cazul acesta tot aparatul fotografic dezleagă problema. Unele obiecte de stofă sunt spălate pentru a face să dispară pata, dar tot mai rămâne o urmă care poate fi relevată însă numai prin fotografiere.

Este de subliniat faptul că prof. dr. Nicolae Minovici a considerat fotografia de examinare «fotografia celor ce nu se văd cu ochiul liber»“.[82]

• Începând cu acest an, „*s-au confecţionat câteva truse dactiloscopice şi s-a procurat un număr restrâns de trepiede cu cap mobil, necesare la adaptarea aparatelor fotografice pentru fixarea urmelor papilare rămase pe casele de bani şi alte obiecte netransportabile. De asemenea, s-a început pregătirea celor patru cadre repartizate biroului de identificare, care după câteva luni au fost capabile să înceapă căutarea urmelor papilare la diverse infracţiuni.*“[83]

• Ia fiinţă, la Bucureşti, *Şcoala Superioară de Arhivistică şi Paleografie.*

• **Ion Peretz,** *Precis de Istoria Dreptului Român*, Institutul de Arte Grafice „Vremea“, Bucureşti.

1932. Prima expertiză balistică efectuată în România de dr. Constantin Ţurai.

• Din acest an, „*la locul crimelor şi spargerilor se deplasa împreună cu organele de cercetare judiciară şi un cadru de la biroul de identificare*“.[84]

• **Se înființează cazierul central,** *„în care s-a înființat o catedră fotografică ce cuprindea toți infractorii condamnați din țară, evidența ținându-se pe baza genului de infracțiune comisă, și alfabetic. Fotografiile cuprinse în această cartotecă erau realizate din față și profil, pe clișee de sticlă, respectându-se regulile stabilite încă din 1904 de prof. dr. Nicolae Minovici. Existau, de asemenea, albume cuprinzând fotografiile de semnalmente ale infractorilor din Capitală și totodată funcționa «raportul» în cadrul căruia erau prezentați comisarilor, detectivilor și șefilor de brigăzi, pe viu, infractorii periculoși.“*[85]

1933. *Crima pasională. Studiu.* de **M. Negrea Rîmniceanu.** Atelierele „Adevărul“ S.A., București.

1934. *Psihologia infractorului* de **Al. Roșca,** Cluj.

• *Istoricul reședințelor poliției Capitalei – fosta agie,* cu două planșe în culori și 244 gravuri în negru, de **Vasile Dașkevici,** Tipografia Cultura, București.

„Am făcut aceia ce se putea face, deocamdată, cu materialul cunoscut până acum. Avem mulțumirea de a fi pus astfel cea dintâi piatră la temelia unui ***Istoric al breslei polițienești“*** (Vasile Dașkevici, în Prefață). Conține, în același timp și elemente ale Istoricului criminalisticii românești.

• Ia ființă, la București, **Societatea Română de Grafologie,** sub conducerea lui **Ștefan Minovici.** Vicepreședinte: **C.I. Parhon,** cel care va prelua conducerea societății după moartea lui Ștefan Minovici (1935).

1935 *„Paza. Cronica Polițienească“.* Directori: G. Bunescu, Inspector de poliție și V. Dașkevici, chestor de sector. Anul XIV nr. 7,8, 9, 11, 12, iulie 1935.

• *Începuturile Poliției Capitalei. Figurile mari ale Prefecturii Capitalei, de Vasile V. Dașkevici*, Licențiat în drept – Chestor de poliție.

„Între figurile mari ce au stat în fruntea Poliției Capitalei, vătafi de plasă, Agi, vel-Agi, cum se numeau Prefecții de poliție în trecut) se prenumără, ca să nu cităm decât pe cei vechi, foștii Voevozi ai Țării Românești: *Neagoe Basarab*, ctitorul Mănăstirii Curtea de Argeș; *Aga Matei of Brâncoveni*, dătătorul de pravilă; *Aga Constantin Brâncoveanu*, mucenicul neamului ș.a. Între cei mai noi, putem cita pe *Vel Aga Iancu Manu* (1848), caimacanul Țării Românești la 1858; *Vel Aga Alexandru Plagina* (1852), ginerele Domnitorului Barbu D. Știrbay); *Prințul Dimitrie Ghica*, mai târziu președințele consiliului de miniștri; *Ion. C. Brătianu* (1848), șeful partidului-liberal; *C.A. Rosetti*, părintele ziaristicei române; *N. Haralambie* (1861), mai târziu locotenent domnesc și alții, și alții.“ (...)

➢ ***„Reforma lui Alexandru Ipsilanti“* (1775)**

„Prin pravilniceasca condică ce-i poartă numele, [Alexandru Ipsilanti, nota noastră] a înființat «Judecătoria ot Vel Agă» (Tribunalul Poliției), ce judeca pricinile ce se întâmplau în tîrg: furtișag, preacurvie, bătăi între oameni proști ce se petreceau în cîrciumi, înjurături și altele.

În această condică, pentru prima oară se face mențiune de instituția *Agiei* și se precizează atribuțiunile ei.

Agia putea să facă poruncă domnească să cheme la judecată pe cei ce se pricinuesc.

S-a înființat condica în care se treceau toate jalbele și hotărârile ce se făceau.

Hotărârile Agiei erau supuse la apelația Divanului.

Martorii mincinoşi: se judecau antecedentele lor.

Cei de altă lege nu puteau da mărturii împotriva creştinilor.

Agia avea arestul ei unde se închideau cei condamnaţi de «Judecătoria ot vel Aga»"

➤ ***Judecătoria ot Vel Aga***

„Sub Alexandru Ipsilanti s-a înfiinţat condică pentru pricini, în care se treceau toate jalbele şi hotărârile ce se făceau.

Sâmbăta şi Duminica Agia nu judeca.

Tâlharii însă se cercetau «în toate vremurile şi însăşi în zilele de Paşti».

Logofătul (secretarul) a cărui scrisoare românească sau grecească va avea trecut locul şi timpul, «se va pune în fiare, se va bate la scara domnească, apoi se va trimite la ocnă şi spre pilda altora».

Judecătorii să nu creadă numaidecât pe vinovat; ci să caute şi alte semne pe din afară.

Registru pentru trecerea anaforalelor şi cărţilor de judecată. Fără răvaş (citaţie) zapciul (agentul nu avea voe să cheme pe nimeni la judecată.

Jalba trebuia trimisă cu o zi înainte pârâtului.

În genere nimeni nu poate fi tras la judecată, cu sila din casă, fără poruncă domnească. Dreptul acesta îl avea numai Poliţia".

1936. *Manualul practic al ofiţerului de poliţie judiciară* de **G. Marinescu, C. Păcuraru, C. Zagoroneanu, T. Şerban Ionescu**, Bucureşti.

• **NEMO [Nae Ionescu]**: „*Grafologie. Scrisul şi omul*". Fără editură, 49 [50] p. cu 1 Anexă.

• *Memoratorul ofiţerului de poliţie judiciară* de **A. Panaitescu, D. Panaitescu, I. Nicodim**, Bucureşti.

• *Călăuza ofiţerului de poliţie judiciară. Întocmită conform noilor legiuri penale de Grig. Lahovari,* consilier la Curtea de Apel Timişoara, inspector judecătoresc şi I.N. Lungulescu, procuror general, Curtea de Apel Timişoara, [1936].

1937. Dr. **Constantin Ţurai** publică *Elemente de poliţie tehnică. Dactiloscopia: Cazierul dactiloscopic. Fişierul de identificare. Expertiza dactiloscopică.* Bucureşti, 104 p. Autorul redă modelul fişelor monodactilare şi principiile cazierului monodactilar, aşa cum au fost concepute în 1935.[86]

1938. Eugen Dobrogeanu publică în „*Poliţia Modernă*", articolele „*Fotografia în cercetările penale*" (anul XIII, nr. 149-150, p. 10-11) şi „*Microfotografia în cercetările penale*" (anul XIII, nr. 152, p. 6-7).

• *Călăuza ofiţerului de poliţie judiciară, întocmită conform noilor legiuiri penale* de **Grig. Lahovari şi I.N. Lungulescu.**

• **Eugen Bianu** publică lucrarea *Ordinea obştească îndreptar profesional în ştiinţa poliţienească.* În 1941-1943 va publica alte două lucrări de mare interes:*Tactica şi tehnica operării percheziţiei* (1941) şi *Compendiul ştiinţei veghei şi pazei publice,* la Institutul de arte grafice Dacia Traiană (1943).

1939. În *Manualul de tehnică poliţienească*[87], publicat la Paris, **Edmond Locard** menţionează *că „printre primele 18 laboratoare criminalistice din lume se înscrie şi cel din România"* şi a citat printre înaintaşii criminalişti şi pe prof. dr. Nicolae Minovici cu lucrarea sa *Manual technic de medicină legală*, tipărit la Bucureşti în anul 1904.[88]

• *Instrucțiuni pentru organizarea și serviciul pazei în comunele rurale din ținutul Dunărea de Jos*, Arta Grafică, Galați.

• București, ianuarie-februarie apare *Poliția Română. Revistă profesională lunară*, nr. 1-2, „sub îngrijirea unui comitet redacțional de profesioniști prezidat de Dr. E[ugen] Bianu", care își propune, sub semnătura directorului, realizarea unei „opere de pregătire profesională" a polițiștilor români, deoarece literatura de specialitate apărută până la acea dată era „foarte sărăcăcioasă și insuficientă – deși nu lipsesc încercări izolate destul de lăudabile (...)."

În numărul 5, din luna mai 1939, comisarul șef Nicolae I. Turcu face chiar o reinventariere a revistelor și manualelor polițienești:

• Astfel au apărut până acum următoarele reviste: *„Poliția"*, de Victor Popp și Georgiu Chendi, *„Poliția românească"* de I. C. Rallet inspector de poliție, *„Revista Generală de Poliție"*, de Z. Rozescu și Victor G. Bursan, fost șef de poliție, *„Revista Poliției"* de G. Gologan, *„Poliția Modèrnă"* de Constantin Georgescu inspector de poliție și Jean Ionescu comisar șef, *„Revista pentru siguranța statului"* de G. St. Marinescu fost secretar general al Ministerului de interne și *„Paza"* de V. Daschevici inspector de poliție. Din toate aceste reviste își continuă apariția numai *„Revista Poliției"* sub conducerea domnului G. Gologan și *„Poliția Modernă"* sub direcțiunea domnului Jean Ionescu, comisar șef în Prefectura Poliției Municipiului București." (...)

• „Iată și lucrările apărute sub formă de broșuri și manuale polițienești, pe care le înșirăm în ordinea cronologică, după cum urmează:

1. La 1888, a apărut broșura intitulată *„Călăuza sergentului de Poliție"* de **Ion Thescu**, Locotenent de Administrație, cuprinzând instrucțiuni despre datoriile sergenților de oraș, organizarea secțiunilor polițienești cu indicarea străzilor de sector și ghidul instrucțiunilor publice.
2. În 1891, a apărut broșura *„Modul de regulamente de poliție comunală"*, pentru comunele urbane și rurale de **I. Gr. Arghirapol**, administratorul ocolului Hârșova, tratând fragmente de istorie polițienească, enumerarea infracțiunilor din acel timp, cu instrucțiuni de prevenire și reprimare.
3. La 1893, a apărut *„Manualul ofițerului de Poliție Judiciară"* de **Nicolae I. Alexiu,** judecător [la] Tribunalul Romanați, cuprinzând noțiuni de cercetări penale, proceduri și modele de procese verbale, referitoare la constatarea infracțiunilor și executarea procedurilor.
4. *Școala Antropologică (Bertillon)* pentru agenții de poliție, apărută la 1900 de **Dr. N. Minovici (Junior)**, care ne învață sistemul portretului vorbit, pentru descrierea semnelor și particularităților ce pot să ne servească în materie de investigațiuni, la stabilirea identității unei persoane.
5. *„Cartea oficerilor și Agenților de Poliție"* de **Iuliu Roșca**, cap de divizie în Prefectura Poliției Capitalei, apărută în 1903, cuprinzând instrucțiuni și ordine circulare referitoare la aplicarea legilor, regulamentelor și ordonanțelor de poliție administrativă și comunală, precum și datoriile ofițerilor și agenților de poliție administrativă și judiciară.
6. *„Poliția Judiciară"* [,] manual teoretico-practic, de **I. Gr. Periețeanu și I. A. Dumitrescu**, apărută în 1904, cuprinde considerațiuni generale asupra poliției și funcționarilor polițienești [,] noțiuni teoretice și doctrinale asupra infracțiunilor și definițiunea lor.

7. *„Raport asupra organizării și modului de funcționare al serviciilor de poliție din Franța, Belgia și Germania*, prezentat Ministerului de Interne în 1904 de **Romulus P. Voinescu**, doctor în drept de la Facultatea din Paris, Inspector șef al Siguranței Capitalei.
8. *„Călăuza ofițerului de Poliție"* de **Petru C. Palady**, inspector de poliție, cuprinde cunoștințele necesare ofițerului de poliție la descoperirea crimelor, delictelor și contravenției lor, cu instrucțiuni de formarea actelor de anchetă și executarea procedurilor penale și civile.
9. *„Jiu-Jitsu"*, broșură de **Dem. Gh. Carapancea**, comandantul sergenților de oraș din Ploiești, apărută în 1912, cuprinde metode practice de apărare și atac, cu instrucțiuni asupra mijloacelor de arestare, imobilizarea și conducerea unui răufăcător la poliție.
10. *„Călăuza sergenților de oraș"*, broșură apărută în 1912 în biblioteca Poliției Generale a Statului, care în acel timp era sub direcțiunea regretatului **Ion Panaitescu**, conține instrucțiunile necesare gardianului public, pentru observarea și prevenirea infracțiunilor de la legi și regulamente.
11. *„Poliția technică și ancheta judiciară științifică"*, de **Constantin Sguriadescu**, inspector de poliție, apărută în 1913, cuprinde cunoștințe practice referitoare la descoperirea crimelor, instrucțiuni pentru conservarea urmelor și modul de procedare al ofițerului de poliție la fața locului.
12. *„Studii de administrație și poliție în Belgia și Italia"*, raport de misiune prezentat Ministerului de Interne în anul 1914 de **V. Andreescu**, prefectul Poliției Galați.
13. *„Controlul străinilor"*, broșură de **Romulus P. Voinescu**, inspector general al polițiilor, apărută în 1915, cuprinde instrucțiunile referitoare la controlul străinilor, legea străinilor cu formulare de procese-verbale pentru constatarea contravențiunilor.
14. *„Alo! Alo! Poliția"*, broșură de **Romulus P. Voinescu**, cuprinde clasificarea furturilor și modul cum operează pungașii și escrocii în dauna cetățenilor.
15. *„Procedura contravențională"*, de **Dr. I. Dobay** și **S. Millea**, apărută în 1920, reprezintă un studiu asupra modului cum se tranșau litigiile sub diverșii domnitori ai Țării Românești, începând din veacul XVII-lea [,] și cum se făcea dreptatea, autorul descriind părțile cele mai interesante și caracteristice acelor timpuri.
16. *„Cartea sergentului de oraș"*, de **D. Carapancea**, inspector de poliție, șef al biroului instrucției, apărută în 1921 la Cluj, se ocupă de educația profesională a sergentului de oraș, cuprinzând și noțiuni de drept în legătură cu atribuțiunile acestuia.
17. *„Cartea sergentului de oraș"*, de **Nicolae Petrovan**, directorul Poliției Botoșani, apărută în 1923, cuprinde legile și regulamentele în legătură cu atribuțiunile sergentului de oraș [,] cu explicațiuni asupra modului de comportare în misiunea lui.
18. *„Cunoștințe profesionale practice pentru ofițerii și agenții de poliție"*, broșură de **G. Gologan**, apărută la 1924, tratând despre investigațiuni în materie criminală.
19. *„Călăuza jandarmului"*, de capitan **Manole Alexandru**, comandantul Companiei jandarmi Muscel, apărută în 1925, conține un istoric al jandarmeriei rurale, organizarea acestui corp, rolul jandarmului ca ofițer al poliției judiciare și instrucțiuni de procedare în anchetarea crimelor și delictelor.
20. *„Curs de agenți de informație și contrainformație"*, broșură de **M.N.R.** apărută în 1925, cuprinde instrucțiuni referitoare la culegerea informațiunilor, descoperirea infractorilor și modul cum trebuie prevenite acțiunile.

21. *„Cartea jandarmului agent de poliţie"*, este o broşură apărută în 1925 [,] în editura Corpului de Jandarmi, referitoare la atribuţiunile jandarmeriei, cu extrase din legi şi regulamente.
22. *„Poliţia antică"*, de căpitanul **Popovici Iulian**, comandamentul Companiei Jandarmi Petroşani, apărută în 1925, reprezintă o scriere sumară a rolului poliţiei în antichitate cu date istorice.
23. *„Mişcarea subversivă în Basarabia"*, broşură de **Zaharia I. Husărescu**, inspector general al siguranţei din Basarabia, apărută în 1925, cuprinzând descrierea organizaţiunilor comuniste [,] cu explicarea metodelor de lucru.
24. *„Cartea sergentului de oraş"*, de **Nicolae Petrovan**, poliţaiul oraşului Botoşani, apărută în 1926, este o colecţie a legilor şi regulamentelor cu care vine mai des în contact sergentul de oraş, definiţiunea infracţiunilor importante, cum sunt crimele şi delictele [,] cu explicaţiuni asupra modului de procedare la accidente, sinucideri, răpiri etc.
25. *„Introducerea în dreptul poliţienesc român unificat"*, de **Maiorul Vasile Barbu**, director de studii al şcoalei de jandarmi, apărută în 1927, este un manual care cuprinde în afară de textul legilor şi infracţiunile respective.
26. *„Legea şi regulamentul migraţiunilor"*, de **Romulus P. Voinescu**, apărută în 1927, cuprinzând obligaţiunile şi formalităţile ce trebuie îndeplinite de străinii care intră şi trăiesc în România, precum şi textele legilor respective din Franţa, Anglia, Italia, Germania, Serbia, Grecia, Rusia şi Ungaria.
27. *„Investigaţiunea judiciară"*, broşură de **N. Stan Emanuil**, inspector general, profesor la şcoala de poliţie ştiinţifică, apărută în 1927, tratează despre modul cum trebuie întreprinse cercetările la locul crimei sau delictului, descoperirea şi conservarea urmelor la faţa locului şi ancheta sumară.
28. *„Dreptul poliţienesc român"*, de **Maiorul Vasile Barbu**, director de studii al Şcoalei speciale de jandarmi, apărută în 1927, tratează despre principiile fundamentale ale poliţiei administrative, judiciare şi siguranţă, precum şi legile şi regulamentele poliţieneşti.
29. *„Cartea ofiţerului de poliţie"*, de **Corvin M. Petrescu** din Siguranţa Generală a Statului, apărută în anul 1928, ca un tratat elementar de cunoştinţe necesare ofiţerilor şi agenţilor de poliţie şi siguranţă.
30. *„Poliţia de siguranţă – Serviciul de informaţii şi contrainformaţii"*, broşură de **General Şerb Miron**, comandantul Şcoalelor de jandarmi, **L-colonel Mihai Ion**, prefectul Poliţiei Cluj, **Maior Beloiu Gheorghe şi Maior Constantinescu Alexandru**, apărută în 1928, tratează despre modul cum se culeg informaţiile, organizarea supravegherilor, despre agenţii informatori, spionaj şi descrierea acţiunilor subversive cu exemple folositoare poliţistului.
31. *„La grande lutte du siècle policiers et malfaiteurs"*, broşură apărută în oraşul Lyon în 1929 de **Sebastian Eustaţiu**, ofiţer de poliţie judiciară în România, care tratează despre metodele moderne întrebuinţate de poliţişti în lupta contra răufăcătorilor, organizarea unui serviciu de poliţie judiciară, avantajelor şi inconvenienţele difuzării metodelor poliţiste.

32. *„Dreptul poliţienesc român"*, de **Iuliu Pascu**, apărut în 1929, conţine istoricul poliţiei, comentariul legii poliţiei şi jandarmeriei, proiectele de legi cu expunerea de motive şi discursurile domnilor Alexandru Vaida Voevod şi D. R. Ioaniţescu, miniştri la departamentul internelor.
33. *„Manualul practic al ofiţerului de poliţie"*, de **Valentin Ionescu**, consilier la Curtea de Apel Oradia, profesor de drept public la Şcoala de jandarmi şi alţii, apărut în 1929, cuprinzând noţiuni de drept constituţional, drept administrativ, drept şi procedură penală, despre limba română, istoria poporului român şi geogafia României cu noua împărţire administrativă.
34. *„Instrucţiuni practice"*, broşură de **Victor Petrescu şi D. Panaitescu**, şefii poliţiei tehnice, cuprinzând o serie de învăţăminte practice, necesare ofiţerului de poliţie în urmărirea şi descoperirea crimelor şi atentatelor.
35. *„Poliţia technică – Secretul investigaţiunilor judiciare moderne"*, broşură apărută în 1930, de **Victor Mihăescu**, şef de serviciu de siguranţă, tratează despre modul cum se organizează muncitorii în sindicate şi infiltrarea elementelor discortante în organizaţiunile profesionale.
36.* *„Dactiloscopia în serviciul justiţiei"*, de **Dr. Valentin Sava,** despre istoricul sistemelor de identificare, istoricul dactiloscopiei, clasificarea impresiunilor digitale, clasamentul fişelor, foloasele dactiloscopiei, descoperirea falsurilor şi identificarea cadavrelor etc.
37. *„Problema prostituţiei în România"*, broşură de **Matei Fehervari**, ofiţer de poliţie în chestura Sibiu, expune modul cum se prostituează femeile, reglementarea prostituţiei şi modul de procedare al serviciului sanitar.
38. *„Studiu comparativ asupra poliţiei judiciare şi instrucţiei criminale în legislaţiile franceză şi română"*, apărută în 1932 de **Octavian Oniga**, doctor în drept, diplomat al Institutului criminologie din Paris, advocat.
39. *„Evoluţia istorică a poliţiei unor state, Poliţia urbană ungară, Organizarea corpului gardienilor publici, Atribuţiunile ofiţerilor şi agenţilor de poliţie judiciară, Tactica poliţiei şi jandarmeriei în timp de pace şi război şi Poliţiile urbane sau generale europene"*, conferinţe ţinute la Şcoala specială de jandarmi de **L-colonel Vasile Barbu**, în 1932, apărute în broşuri, foarte importante din punct de vedere al educaţiei profesionale.
40. *„Însemnările unui ofiţer de poliţie"* broşură apărută în 1933 de **Coriolan Barbat**, cuprinde spicuiri în legătură cu cercetările poliţieneşti, în materie de crime şi delicte.
41. *„Poliţia socială"*, de **Constantin Georgescu**, chestor de poliţie, apărută în 1933, este o broşură care tratează despre diversele mişcări sociale cu instrucţiuni de combaterea celor subversive.
42. *„Le droit et la procedure policiere une nouvelle branche du droit public"*, broşură de **Iulian Pascu**, apărută în 1935, tratând despre dreptul penal şi dreptul poliţienesc.

* 37 în numerotarea din revistă.

43. „*Îndrumări practice pentru ofiţerii de poliţie judiciară*", de colonel **Mihai Marinescu** din jandarmerie, broşură apărută în 1935, cuprinzând noţiuni pentru facerea anchetei penale.
44. „*Manual poliţienesc*", de **Nicolae I. Turcu**, comisar şef, apărut în 1935, tratează despre istoricul poliţiei române, curentele revoluţionare de stânga, cum sunt organizate şi cum activează mişcările subversive în România şi străinătate, atentatele teroriste cu explicaţiuni asupra maşinelor infernale, conţinând şi un comentar succint a legilor şi regulamentelor, precum şi serie de cunoştinţe practice în materie de siguranţă de stat.
45. „*Îndrumările agenţilor de poliţie pentru practica serviciului la Posturi*", broşură de maior **Sandu Z. Moldoveanu,** comandantul Batalionului 1/8 instrucţie Făgăraş, conţinând instrucţiuni referitoara la poliţia preventivă, judiciară, drepturile şi datoriile jandarmilor, precum şi extrase din medicina legală.
46. „*Technica şi tactica comunistă*", apărută în 1930 de **Constantin Maimuca,** inspector de poliţie, şi **Lt. colonel Panaitescu A.** [,] Inspectoratul General al Jandarmeriei, tratează în amănunt sistemele de organizate şi activare al organizaţiilor subversive.
47. „*Poliţia pe teritoriul plăşilor şi atribuţiile poliţeneşti ale pretorului*", broşură de **Ion Filipescu,** pretorul plăşii Budeşti-Ilfov, apărută în 1936.
48. „*Aspecte din viaţa poliţiei Capitalei*", de domnul **colonel Gabriel Marinescu,** prefectul poliţiei Bucureşti, este o lucrare apărută în aprilie 1936, în care se arată rolul profesionistului poliţist, o antiteză a poliţiei din trecut şi de astăzi, cum este organizat corpul poliţienesc, enumeră mijloacele moderne de care dispune pentru desăvârşirea misiunii, precum şi date asupra operei de construire a palatului poliţienesc din Capitală.
49. „*Manualul practic al ofiţerului de poliţie judiciară*", întocmit în 1936, de domnul **colonel Gabriel Marinescu**, prefectul Poliţiei Municipiului Bucureşti, **G. Păcuraru** procuror Tribunalul Ilfov, **C. Lazaroneanu** jude-instructor, **T. Şerban Ionescu** judecător Bucureşti, care tratează despre poliţia judiciară şi funcţionarii care o exercită, modul şi formele de înmânarea actelor de procedură de către agenţii poliţieneşti şi administrativi, atribuţiunile gardianului public şi noţiuni de drept penal cu expunerea infracţiunilor şi elementelor constitutive.
50. „*Principiile organice ale poliţiei franceze*", broşură de **G. D. Rânzescu**, apărută în 1936, cuprinzând observaţiuni asupra poliţiei generale franceze, despre organele şi activitatea ei, precum şi erarhia funcţionarilor poliţieneşti.
51. „*Istoricul reşedinţelor Poliţiei Capitalei – Fosta Agie*", apărută în 1937 de **Vasile V. Daskevici**, chestor în Prefectura Poliţiei Capitalei, lucrare interesantă pentru toţi cei care doresc să ştie prin câte faze a trecut Poliţia Capitalei şi cum a funcţionat.
52. „*Poliţia politică şi poliţia de siguranţă de Stat*", de **Dimitrie Mântulescu**, doctor în drept-advocat, fost şef al serviciului de informaţiuni din Direcţiunea Generală a Poliţiei, astăzi Inspector Regional de poliţie, cuprinzând noţiuni generale asupra poliţiei, poliţia politică, poliţia de singuranţă de stat, cu o critică obiectivă şi propuneri de organizare. Lucrarea este extrem de interesantă pentru poliţistul profesionist.

53. *„Călăuza ofiţerului de poliţie judiciară*", de **Grigore Lahovary**, consilier la Curtea de Apel Timişoara şi inspector judecătoresc şi **I. N. Lungulescu**, procuror general la Curtea de Apel Timişoara, apărută în 1937 ca un manual teoretic de educaţie profesională în materie de cercetări penale, infracţiuni, instanţele de judecată, explicarea pedepselor, modul cum se execută procedurile şi textul articolelor din Codul Penal. Este făcută cu scopul de a pune în curent de ofiţerii de poliţie judicioară cu noile dispoziţiuni ale legiuirilor penale, intrate în vigoare de la 1 ianuarie 1937.
54. „*Călăuza jandarmului C.F.R.*", apărută în aprilie 1937 de **Maior Sachelarie Vladimir**, prin care arată rolul de poliţist al jandarmului C.F.R. cu o serie de îndrumări şi directive de serviciu în această direcţiune.
55. „*Serviciu Secret*", de **Stéphane Richter**, broşură apărută în 1938, tradusă din limba franceză de **Ant. I. Alimănescu**, tratând despre mijloacele şi modul cum se practică spionajul internaţional.
56. „*Dresajul câinelui*", de **Col. Zorzor V.** şi **Maior Moga O.**, conţine instrucţiuni pentru însuşirea ştiinţei întregi a dresajului câinelui de urmărire.
57. „*Ordinea obştească*" de **Dr. Eugen Bianu**, apărută în 1938, cuprinde mai multe capitole care tratează despre principiul de ordine, politica ordinei, caracterul social al funcţiunii poliţieneşti, caracterul ştiinţific al poliţiei moderne, istoria poliţiei româneşti, doctrina generală a dreptului poliţienesc, principii de tactică şi technică profesională aprofundată, terminând cu poruncile poliţistului român.
58. Recent apărută, „*Călăuza jandarmului*", de **colonel Zorzor V., colonel Barbu V., Lt.-colonel Sandu Constantin** şi **Lt.-colonel Anton Constantinescu**, cuprinde îndrumări folositoare referitoare la educaţia fizică şi instrucţia profesională.

Lista lui Nicolae I. Turcu, deşi nu este exhaustivă, conţine multe informaţii preţioase pentru istorici şi bibliografi.

• În „Poliţia Română" au fost publicate studii preţioase, ale unor profesionişti de prestigiu, astăzi pe nedrept uitaţi (Eugen Bianu) sau chiar necunoscuţi datorită vicisitudinilor istoriei. Ne facem o datorie de onoare de a le recunoaşte meritele şi a le reda strălucirea de odinioară, menţionând studiile identificate în numerele găsite în colecţiile Bibliotecii Academiei Române şi ale Arhivelor Naţionale:

Eugen Bianu: „*Promovarea pregătirei profesionale*", P. R. nr. 1-2, ianuarie-februarie 1939, p. 102; „*Măsurile poliţieneşti administrative*", P. R. nr. 1-2, p. 35-39 (Reproducere din „Ordinea obştească", p. 346-356); „*Atitudinea şi comportarea poliţistului faţă de public*", P. R. nr. 1-2, p. 39-42 (Reproducere din „Ordinea obştească", p. 394-400); „*Ordinea şi siguranţa publică. Norme de drept poliţienesc administrativ*", P. R. nr. 3, martie 1939, p. 2-7; „*Caracterul social al funcţiunii poliţieneşti*". Conferinţă ţinută de d. Dr. E. Bianu la Congresul din Montreal al Asociaţiei „Poliţia Internaţională Mondială", P. R. nr. 3, martie 1939, p. 28-29; „*Paza publică*", P. R. nr. 4, aprilie 1939, p. 1-12; „*Starea inordonată sau poliţial-potrivnică. Noţiuni de drept poliţienesc administrativ*", P. R. nr. 5, mai 1939, p. 1-8; „*Discreţiunea profesională*", P. R. nr. 6, iunie 1939, p. 1-3; „*Autorizaţia poliţienească. Norme de drept poliţienesc administrativ*", P. R. nr. 7-8, august 1939, p. 1-4; „*Cunoaştrea oamenilor*", P. R. nr. 11-12, noiembrie-decembrie 1939, p. 11-13; „*Tactica şi technica interogării*", P. R. nr. 1-2, ianuarie-februarie 1940, p. 29-30; „*Publicitatea şi viaţa privată*", P.

R. nr. 3-4, martie-aprilie 1940, p. 3-4; *„Antrenamentul puterii de observație"*, P. R. nr. 5-6, mai-iunie 1940, p. 7-10; *„Obligațiile serviciului ordinar de veghe și pază"*, P. R. nr. 7, iulie 1940, p. 2-3; *„Simptomele trădătoare în comportarea infractorilor"*, P. R. nr. 1-2, ianuarie-februarie 1941, p. 1-4; *„Din practica hoților"*, P. R. nr. 3-4, martie-aprilie 1941, p. 1-4; *„Ascunderea lucrurilor"*, P. R. nr. 3-4, martie-aprilie 1941, p. 13-18 ("Capitol reprodus din cartea autorului intitulată *«Practica și technica percheziționării»*, recent apărută").

"Antrenamentul puterii de observație", P. R. nr. 5-6, mai-iunie 1941, p. 1-5; *„Fuga și urmărirea infractorului"*, P. R. nr. 7-8, iulie-august 1941, p. 3-8 ("Reproducere din lucrarea ultimă a autorului: *«Știința veghei și pazei publice»"*).

"Ordinea și siguranța publică și rolul administrației la menținerea ei. Formarea unui climat al ordinei". Conferință ținută la 22 oct. 1942 la Ministerul Afacerilor Interne, P. R. nr. 11-12, noiembrie-decembrie 1942, p. 1-12; *„Raportul dintre poliție și administrație"*. Conferință rostită în ziua de 2 octombrie 1942 în cadrul cursurilor administrative cu inspectorii generali administrativi și prefecții, P. R. nr. 1-2, ianuarie-februarie 1943, p. 1-15; *„Poliția sau știința despre securitatea publică. Gândul profetic al strămoșilor noștri"*, P. R. nr. 5-6, mai-iunie 1943, p. 5-8 (Din „Poliția" nr. 1-1943).

Dr. Th. Popescu: *„Oxidul de carbon"*, P. R., anul I, nr. 6, iunie 1939, p. 7-12; *„Despre lampa de cuarț și razele ultraviolete"*, P. R., anul I, nr. 7-8, iulie-august 1939, p. 21-32 și în nr. 9-10, septembrie-octombrie 1939, p. 15-21; *„Spectograful în Poliția științifică"*, P. R., anul I, nr. 11-12, noiembrie-decembrie 1939, p. 23-30; *„Despre expertiza grafică"*, P. R., anul IV, nr. 5-6, mai-iunie 1942, p. 15-18; *„Despre expertiza grafică. Tehnica fotografică"*, P. R., anul IV, nr. 7-8, iunie-august 1942, p. 20-23 și P. R., anul IV, nr. 9-10, septembrie-octombrie 1942, p. 14-18; *„Condițiile economice și criminalitatea"*, P. R., anul V, nr. 3-4, martie-aprilie 1943, p. 1-6; *„Criminalitatea și rolul etic al religiei"*, P. R., anul V, nr. 5-6, mai-iunie 1943, p. 10-13; *„Reflexii asupra cauzelor criminalității"*, P. R., anul IV, nr. 7-8, p. 29-33, nr. 9-10, p. 6-11; nr. 11-12, noiembrie-decembrie 1942, p. 20-22, P. R., anul V, nr. 1-2, p. 23-26.

Mali Radu: *„Accidentul de circulație și tehnica urmelor lui"*, P. R., anul II, nr. 1-2, ianuarie-februarie 1940, p. 31-37; *„Fotografia în serviciul poliției"*, P. R., anul II, nr. 3-4, martie-aprilie 1940, p. 13-17; *„Materialul de comparare pentru expertize grafice"*, P. R., anul V, nr. 5-6, mai-iunie 1940, p. 15-19; *„Folosul practic al fișierului monodactilar"*, P. R., anul II, nr. 7, iulie 1940, p. 13-15; *„Rolul unei evidențe centrale a infracțiunilor"*, P. R., anul II, nr. 8-9, august-septembrie 1940, p. 22-23; *„Lacătul sau broasca modernă"*, P. R., anul III, nr. 3-4, martie-aprilie 1941, p. 8-12.

• Menționăm și câteva studii mai puțin cunoscute ale unor distinși criminaliști români:

Valentin Sava: *„Desemnuri papilare rare"*, P. R., anul II, nr. 5-6, mai-iunie 1940, p. 11-14; *„O carte de identitate specială pentru străini"*, P. R., anul III, nr. 1-2, ianuarie-februarie 1941, p. 13-17.

Mihail Kernbach, directorul Institutului Medico-Legal „Prof. Mina Minovici": *„De ce Varga Alexandru și Lingurar Ștefan au „fost" autorii dublului asasinat din Vultureni (Cluj)?"*, P. R., anul II, nr. 7, iulie 1940, p. 4-7, din care cităm: „Lază Maxim și fiul său Wilhelm, angajați ai Discomului, pe la orele 19-21 în ziua de 2 decembrie 1935, în căruța cu produse ale D.C.M., mergeau spre Vultureni să înnopteze. La 2 km depărtare au fost atacați, omorâți și jefuiți. Calul care cunoștea popasul de noapte al stăpânilor a dus cadavrele până la

poarta hanului. La fața locului s-au găsit lacuri de sânge și numeroase urme de picior încălțat. Între acestea se repetau urme cu un petec pe piciorul stâng și urme de bocanci cu cuie. Aceste urme au fost ridicate de la fața locului prin mulaje de gips. Erau singurele mărturii, fără grai. De la aceste urme de picior s-a ajuns la identificarea criminalilor, cercetare care a fost completată cu alte probațiuni științifice: examenul petelor de sânge, examenul corpurilor delicte și autopsia medico-legală. *„Expertiza scrisului (grafologia legală). (Grafistica). Anonimul. Falșul. Noțiuni teoretice"*, P. R., anul II, nr. 8-9, august-septembrie 1940, p. 7-17. Iată subtitlurile: Istoric; Bazele și principiile expertizei grafice; Definiție; Bazele fundamentale și principiile gafologiei legale; Scrisul.

Henri Stahl: *„Cum se descoperă falșurile"*, P. R., anul III, nr. 7-8, iulie-august 1941, p. 13-17. („Reprodusă din lucrarea interesantă a autorului, intitulată *«Biletul de bancă»")*.

Locot. Eugen Dobrogeanu, din Jandarmerie: *„Reconstituirea"*, P. R., anul V, nr. 3-4, martie-aprilie 1943, p. 6-11.

Colonel Vasile Șt. Zorzor, din Jandarmerie: *„Câinele dresat în serviciul poliției urbane"*, P. R., anul I, nr. 9-10, septembrie-octombrie 1939, p. 23-28.

• Remarcăm și publicarea unor traduceri ale unor importante personalități ale criminalisticii europene și nord-americane:

John Edgar Hoover, Directorul F.B.I.: *„Problemele identificării"*. Conferință ținută la cel de al 23-lea Congres al Asociației Internaționale pentru Identificare, 30 septembrie 1938, P. R., anul I, nr. 1-2, ianuarie-februarie, p. 24-30.

F. E. Louwage, Comisar General al Poliției Judiciare Bruxelles, raportor permanent al C.I.P.C.: *„Cazul văduvei Becker din Liège,* P. R., anul I, nr. 4, aprilie 1939, p. 13-22 și P. R., anul I, nr. 5, mai 1939, p. 12-17; *„Furturi și escrocherii"*, P. R., anul I, nr. 9-10, septembrie-octombrie 1939, p. 11-14; *„Descinderi la fața locului"*, P. R., anul V, nr. 1-2, ianuarie-februarie 1940, p. 5-8; *„Calitățile polițistului anchetator"*, P. R., anul II, nr. 3-4, martie-aprilie 1940, p. 5-7; *„Furtul cu ajutorul narcoticelor"*, P. R., anul V, nr. 3-4, martie-aprilie 1943, p. 12-17.

Erik Karlmark, Docent de medicină legală la Institutul Karolinian din Stokholm: *„Metode practice aplicabile la cercetarea urmelor în nisip fin și uscat, și la mularea urmelor în zăpadă"*, P. R., anul I, nr. 6, iunie 1939, p. 13-21.

Nagy Valer, consilier de poliție, Budapesta: *„Ce exprimă fața omului?"*, P. R., anul II, nr. 3-4, martie-aprilie 1940, p. 7-12.

Marc Bischoff, profesor, Laussane: *„Evoluția poliției științifice"*, P. R., anul II, nr. 10-11-12, octombrie-noiembrie-decembrie 1940, p. 15-19; *„Asasinatele. Fixarea stării lucrurilor de la fața locului cu ajutorul fotografiei metrice a lui Bertillon, cu fotogrametria lui Heindl și cu stereo-fotogrametria lui Wild"*, P. R., anul III, nr., 3-4, martie-aprilie 1941, p. 19-25; *„Incendiile. Tehnica incendiilor criminale. Cercetări tehnice generale la locurile incendiilor"*, P. R., anul IV, nr. 5-6, mai-iunie 1942, p. 6-10.

F. Meinert, profesor, München: *„Părul ca probă"*, P. R., anul IV, nr. 1-2, ianuarie-februarie 1941, p. 10-13.

A. Kanger, profesor, Berlin: *„Importanța materialului de comparație la identificarea scrisului de mână și a semnăturilor"*, P. R., anul IV, nr. 7-8, iulie-august 1942, p. 24-29.

Dr. Wrner Dietrich, Leipzig: *„Considerațiuni asupra tehnicii primei interogări"*, P. R., anul V, nr. 1-2, ianuarie-februarie 1943, p. 15-22.

• **Prof. univ. dr. Roland Grassberger**: *„Despre întocmirea de schițe și desene de situație în special la cercetări în materie de incendii"*, P. R., anul V, nr. 5-6, mai-iunie 1943, p. 14-22.

1940. Apare *„Poliția științifică în bibliografia română"* de **Eugen Dobrogeanu,** prima lucrare de acest gen de la noi, pe care, din păcate, n-am găsit-o.[89]

• În *„Poliția Română"*, anul II, nr.3-4, 1940, p.13-17, se publică articolul *„Fotografia în serviciul poliției."*[90]

• *Tehnica polițienească în descoperirea și dovedirea autorilor* de **lt.col. Mihail Cireș,** Asistent la laboratorul de poliție tehnică și diplomat al Facultății de Drept din Lyon și **mr. George Batrînu,** Profesorul cursurilor de tehnică polițienească la Școlile de jandarmi, București. Mihail Cireș s-a remarcat cu studii în Revista internațională de Criminalistică, apărută la Lyon, în 1929, sub conducerea lui Edmond Locard.

• *Manual practic de poliție urbană* de **A. Călătorescu** și **N. Bucur,** Tipografia și Zincografia Valuna, București, 1940.

• **Mihail Negru**. *Tratat practic de grafologie științifică la îndemâna marelui public. Aplicațiuni practice cu peste 150 autografe și exemple*. Editura Universul, București (Caracterul omului dezvăluit prin scris).

1941 „La 10 septembrie 1941, s-a produs un eveniment de o deosebită importanță pentru viitorul cadrelor polițienești, care merită a fi semnalat și întâmpinat cu toată bucuria. Școala de pregătire profesională pentru ofițerii și agenții de poliție și-a deschis cursurile, urmărind a completa astfel lipsurile de educație profesională, temeinică și sistematică, care se simțeau în activitatea noastră polițienească. (...)

Solemnitatea inaugurării cursurilor a avut loc în amfiteatrul Institutului Medico-Legal „Prof. Dr. Mina Minovici", în prezența d-lor General de Divizie I. Popescu, Subsecretat de Stat la Ministerul Afacerilor Interne, General de Divizie Em. Leoveanu, Directorul General al Poliției, Dr. Eugen Bianu și Raliu Georman, subdirectori generali, prof. Dr. T. Vasiliu, directorul Institutului Medico-Legal, Dr. Stoenescu, Dr. Val. Sava, C. Zguriadescu, precum și a directorilor din Direcțiunea Generală a Poliției, a profesorilor Școlii și a polițiștilor care urmează aceste cursuri". (Poliția Română, Anul III, nr. 9-12, septembrie-decembrie 1941, p. 2-3).

• În Poliția Română, Anul III, nr. 9-12, septembrie-decembrie 1941 s-au publicat două materiale interesante:

„Calitățile necesare șefului unui serviciu polițienesc. Conferință ținută de D-l. Sub-Director General ***Raliu Georman****, în ziua de 11 octombrie 1941 la Direcțiunea Generală a Poliției"* (p. 10-15) și *„Știința în serviciul Poliției. Instrucțiuni practice pentru ofițerii de poliție"*, lucrare întocmită de Ministerul de Interne din Anglia, pentru instrucția ofițerilor de poliție (Londra, 1930) și utilizată de D-l Prof. Dr. Theodor Vasiliu la cursul său de poliție științifică (p. 15-27, continuare în numărul următor).

1943. „... iau ființă Serviciul tehnico-științific și laboratorul de criminalistică. În cadrul acestui serviciu se organizează un *cazier monodactilor* și *palmar* și *un cazier decadactilor* al infractorilor din capitală. Sunt atașate acestui serviciu birourile Fișier și Cazier, Arhiva judiciară și cartotecile modus-operandi, inclusiv atelierele fotografice și de mulaje".[91]

• „O dată cu înființarea Serviciului tehnic științific, în 1943, a luat ființă și cartoteca «modus operandi», care cuprindea pe lângă datele referitoare la infractori și fotografiile de semnalmente ale acestora."[92]

• *Crima – fenomen biologic universal și permanent* de **Mihail Kernbach,** Tipografia „Cartea Românească din Cluj", Sibiu.

„Medic legist și criminalist, am studiat crima ca un fenomen ce interesa exclusiv justiția: Identificarea infractorului și identificarea crimei (p. VII)"

„... M. Kernbach a fost un adept al antropologiei criminale, decretând crima ca «fenomen universal și permanent»"[93]

• *Manual de dactiloscopie,* lucrarea de căpătâi a **Dr. Valentin Savu,** Imprimeria și Legătoria Penitenciarului „Văcărești", București.

• *Compendiul științei veghei și pazei publice* de Eugen Bianu, Institutul de arte grafice Dacia Traiană.

• **Mihail Negru** tipărește la Editura Universul, *„Tratat practic de grafologie științifică la îndemâna marelui public. Aplicațiuni practice cu peste 150 autografe și exemple.*, 189 [194] p.

1944. *Călăuza ofițerului de poliție judiciară* de magistratul **I.N. Lungulescu,** ediția a 2-a, Institutul de Arte Grafice „Rapid", Timișoara.

• **Elena Bogdanovici,** *Raport între grafologie și expertiza grafică, Paralelism istoric,* Tipografia Vremea, București. Prima lucrare care face o distincție clară între grafologie și expertiza grafică. Din păcate confuzia se menține și astăzi.

1946. „În Buletinul Oficial nr. 4067 din 12.II.1946 este publicat Ordinul circular nr.12150 prin care se aduc la cunoștința direcțiilor, brigăzilor, chesturilor și comisariatelor de pe cuprinsul Capitalei, lucrările tehnico-științifice ce pot fi efectuate de Serviciul tehnico-științific."[94]

1947. Constantin Țurai: *Elemente de criminalistică și tehnică criminală. (Poliție Științifică)* Descoperirea autorilor necunoscuți după urmele digitale lăsate la locul faptei. Descoperirea autorilor necunoscuți prin identificarea modului caracteristic în care au operat. Identificarea armelor de foc după tuburile arse și proiectilele găsite la locul faptei. (Prefectura Poliția Capitalei).

Lucrare de referință în Criminalistica românească din care cităm:

„Descoperiți mâna criminală, mâna care a făcut atât rău omenirii, mâna care lucrează mereu în umbră, mâna care se vrea mereu ascunsă, mâna care ne fură și ne ucide, trecând triumfătoare spre eternitate" (motto, p. 9).

„Războaiele între popoare sunt trecătoare, un singur războ rămîne permanent, războiul contra crimei".

*„**Războiul contra crimei** trebuie să fie un războ științific, în care rațiunea și organizările noastre științifice să fie suficiente pentru a pune pe gînduri mîna criminală, în care trebuie să încarnăm adînc credința că **nu va putea rămîne nedescoperită**.* " (motto, p. 5).

„Pentru aceasta va trebui să ne instruim mereu, să ne instruim permanent în cunoașterea științelor criminal-practice, se sacrifică pentru aceasta totul pentru ca oamenii însărcinați cu războiul contra crimei să fie la înălțimea sublimei lor misiuni permanente și universale. " (p. 7).

„Criminalistul este un om al faptelor și al observațiunei acestora" (p. 11).

„Criminalistica este ştiinţa care studiază fenomenologic viaţa criminalului şi crima aşa cum se petrece în realitatea faptelor cu scopul de a contribui la descoperirea făptaşilor şi la definirea şi identificarea faptelor criminale" (p. 12).

„Urmând cu preciziune «iter criminis», stabilind cu exactitate «modus operandi» sesizând «punctum Saliens», înseamnă că din punct de vedere criminalistic am definit o operaţiune şi am adunat toate elementele în vederea descoperirii autorului necunoscut după modul caracteristic în care a operat" (p. 14).

„Urmând «iter criminis» şi cu ocazia determinării lui «modus operandi» Criminalistica nu a va pierde nici un moment din vedere că pe acest drum şi cu întreaga operaţiune criminală rămân urmele digitale şi alte urme care pot duce la descoperirea autorului necunoscut" (p. 21).

„Există o ştiinţă a descoperirei aşa cum există o ştiinţă a vindecării, o ştiinţă a construcţiei, o ştiinţă a sistemului cosmic... În noaptea crimei, ea ne luminează calea, şi în noaptea desăvârşitei ignoranţe, pe tine (,) nevinovat (,) te scoate de sub crunta năpastă.

Aici stă ascuns întregul sublim al acestei ştiinţe: – a descoperi, dar mai ales a te feri pe tine (,) omule (,) de tragedia îndurării suferinţelor pentru fapta altuia" (motto la capitolul *„Descoperirea autorilor necunoscuţi după urmele digitale lăsate la locul faptei"*, (p. 23).

Dactiloscopia este definită „ştiinţa desenelor papilare" (p. 25).

De acelaşi autor, menţionăm aici doar „Enigmele unor amprente", Editura Albatros, Bucureşti, 1984, 208 p., care este un izvor preţios pentru istoria Criminalisticii. Am extras două citate care reprezintă o adevărată profesiune de credinţă pentru un expert criminalist.[95]

*„**Un adevărat expert în căutarea urmelor papilare invizibile trebuie să aibă răbdarea şi intuiţia unui mare artist**. El nu va trebui să recurgă la nici un procedeu de coloraţiune a urmelor invizibile, până ce mai întâi nu va descoperi, prin cercetarea cu ajutorul iluminării reflexe, prezenţa acestora pe variatele obiecte şi suporturi, pentru a le analiza din punctul de vedere al vechimii lor, adică al purităţii sau impurităţii traseelor şanţurilor ce separă crestele papilare imprimate invizibil. **Ori de câte ori se pune problema determinării vechimii unei urma papilare, nu este permis expertului să anticipeze căutarea urmelor invizibile la locul faptei, prin pulverizarea suprafeţelor, vaporizarea sau pensularea lor cu materiale colorante, în scopul scoaterii în evidenţă a urmelor existente** (subl. noastre)"* (p. 96).

„Expertul va trebui să aibă în vedere în toate cazurile şi tipul de desen papilar rămas în cadrul urmei, fiind bine stabilit că traseul crestelor papilare la tipurile cu formă circulară se colorează mai intens decât cele de la tipurile arcuiforme sau în bucle, la una şi aceeaşi persoană. El va trebui să ia în consideraţie neapărat şi cantitatea de grăsime ce a putut exista la un moment dat pe suprafaţa crestelor papilare. Această cantitate de grăsime poate fi determinată pentru fiecare subiect în funcţie de secreţiile glandelor ce asigură feţei, frunţii şi pielii capului, elasticitatea necesară, fiindcă din grăsimea acestor suprafeţe şi a părului îşi obţin crestele papilare prin contact, grăsimea lor" (p. 101).

1949. La *23 ianuarie*, a luat fiinţă Direcţia Generală a Miliţiei, continuatoarea poliţiei în regimul comunist, în cadrul căreia funcţiona Direcţia Miliţiei Tehnico-Ştiinţifice, cu un serviciu la Miliţia Capitalei şi birouri la miliţiile judeţene.

1951. Primul curs românesc de criminalistică, multiplicat în formă dactilografiată la Facultatea de Drept din Bucureşti, aparţinând conferenţiarului universitar dr. **Camil Suciu.** El

va elabora, în 1963, primul manual de criminalistică, iar în 1972, o dată cu apariţia celui de-al doilea volum, înregistrăm **primul tratat**, intitulat, cu modestie, „Criminalistică".

1952. *Criminalistica* de **I.A. Vinberg** şi **S.M. Mitricev,** Bucureşti.

1956. Ia naştere **Institutul de Criminalistică** în cadrul Procuraturii Generale, având în subordine cabinete criminalistice teritoriale.

1957. „Profesorul **Ioan Moraru** înfiinţează un laborator de genetică la Institutul de Medicină Legală „Prof. Mina Minovici" Bucureşti, în care lucrează (A. Caratzali şi Şt. Antohi) şi publică primele lucrări de genetică după relaxarea ce a urmat condamnării geneticii prin activitatea lui Lîsenko. Tot acum se înfiinţează un laborator de cercetare a dermatoglifelor condus de **C. Ţurai,** altul de histochimie condus de C. Cotuţiu şi un laborator de antropologie în care a lucrat **C. Rişcuţia**."[96]

1958. Ia fiinţă **Laboratorul central de expertize criminalistice** de pe lângă Ministerul Justiţiei, având în subordine două laboratoare interjudeţene, la Bucureşti şi Cluj.

• *Medicina judiciară* de **M. Kernbach,** Editura Medicală, Bucureşti.

„Manualul său de medicină judiciară a servit la educarea profesională a nenumărate generaţii de medici şi specialişti şi pentru prima dată include la fiecare capitol, problemele judiciare posibile a fi rezolvate cu ajutorul datelor ştiinţei medicale (problemele medico-legale).

Prin activitatea sa medicală, profesorul Mihail Kernbach a depăşit preocupările stricte ale specialităţii, ridicându-se la concepţii teoretice generale, despre rolul şi menirea medicinei, despre locul omului în medicină. Într-un astfel de concept sintetic, de antropologie integrală, profesorul Mihail Kernbach arată că «prin evoluţia ei, medicina legală ajută la dezvoltarea morală şi psihică a omului, în timp ce restul medicinei urmăreşte omul fizic. Pentru medicina legală omul este o persoană. Ameliorând posibilităţile biologice, medicina îl face pe om blând şi mai bun, dând sprijin dreptului şi educaţiei. Medicina curativă trebuie orientată spre om, în numele dreptului la sănătate»".[97]

1961. Se traduce *Criminalistica,* sub redacţia prof. **S.A. Golunski,** la Editura Ştiinţifică, Bucureşti.

• *Cercetări antropologice în ţinutul pădurenilor. Satul Bătrîna. Monografie*, lucrare apărută sub îngrijirea academicianului **Ştefan Milcu** şi prof. **Horia Dumitrescu,** Editura Academiei, Bucureşti.

1962. *Îndreptarea legii, 1652.* Ediţie critică întocmită de Colectivul de drept vechi românesc condus de academicianul **Andrei Rădulescu,** Editura Academiei, Bucureşti.

1963. *Tratat de psihologie experimentală* de **Al. Roşca,** Editura Academiei, Bucureşti.

1966. *Medicina legală* de **Z. Ander şi I. Beligan,** Editura Didactică şi Pedagogică.

1967. *Introducere în antropologie* de **Şt. Milcu şi C. Maximilian,** Editura Ştiinţifică, Bucureşti.

• *Medicină legală* de **Ioan Moraru,** Editura Medicală, Bucureşti.

Colaboratori: Dr. D. Banciu, jur. G. Basiliade, dr. Vl. Beliş, farm. Marcela Boia, dr. C. Cotuţiu, dr. Karin Crainic, dr. Adriana Kraus-Manolescu, dr. M. Mischiu, dr. Constanţa Naneş, dr. Ileana Preda, dr. C. Rişcuţia, dr. J. Rotescu, dr. D. Streja, dr. C. Ţurai, biolog Lia Vasiliu, dr. V. Voinea.

1968. Se înființează Institutul de Criminalistică în cadrul Inspectoratului General de Poliție, care va publica, la Editura Ministerului de Interne, importante lucrări de specialitate, dintre care amintim:

– *Cercetarea la fața locului a accidentelor de circulație*, autori **Coman Lupu** și **Diniță Gheorghe.**

– *Filmul judiciar* de dr. **Ion Anghelescu, Alexandru Barciuc** (1974).

– *Portretul vorbit*, autori **Corneliu Panghe** și **Constantin Dumitrescu** (1974).

– *Dactiloscopia* de **Ion R. Constantin, Marius Rădulescu** (1975).

– *Școala românească de criminalistică* (Lucrările sesiunii de referate și comunicări științifice, ținută în zilele de 17-18 mai 1974). Coordonatori: **Octavian Pop, dr. Ion Anghelescu, Vasile Lăpăduși** (1975).

– *În slujba legalității – cazuistică și studii judiciare,* autor general (post-mortem) **Dumitru Ceacanica** (1979).

– *Tratat practic de criminalistică,* Vol. I.: *Cercetarea la fața locului.* Coordonatori: **Octavian Pop, dr. Ion Anghelescu, dr. Lupu Coman, Vasile Lăpăduși, Ion R. Constantin, Mircea Constantinescu, dr. Ion Grigorescu, Alexandru Hasnaș** (1976).

– *Tratat practic de criminalistică,* Vol. II: *Constatarea tehnico-științifică și expertiza urmelor lăsate la om.* Coordonatori: **Octavian Pop, dr. Ion Anghelescu, Ion R. Constantin, Lupu Coman, Vasile Lăpăduși, Moise Terbancea, Nicolae Dan, Mircea Constantinescu, Valeriu Manca, Alexandru Hasnaș** (1978).

– *Prezent și perspectivă în știința criminalistică* (Lucrările sesiunii de referate și comunicări științifice, ținută în zilele de 22-23 iunie 1978). Coordonatori: **Octavian Pop, dr. Ion Anghelescu, Vasile Lăpăduși** (1979).

– *Tratat practic de criminalistică*, Vol. III: *Expertiza urmelor lăsate de obiecte și a urmelor materiale.* Coordonatori: **Octavian Pop, dr. Ion Anghelescu, Ion R. Constantin, Mircea Constantinescu, Valeriu Manea, Nicolae Dan, Alexandru Radu** (1980).

– *Tratat practic de criminalistică*, Vol. IV: *Expertiza urmelor de produse alimentare, cosmetice, a celor lăsate de animale și vegetale.* Coordonatori: **dr. Ion Anghelescu, Ion R. Constantin, Sorin Alexandru Ionescu, Alexandru Radu** (1982).

– *Tratat practic de criminalistică*, Vol. V: *Cartoteci și colecții de identificare criminalistică.* Coordonatori: **dr. Ion Anghelescu, Ion R. Constantin, Sorin Alexandru Ionescu, Alexandru Radu** (1985).

Evocăm personalitatea de excepție a generalului post-mortem, dr. **Ion Anghelescu** (23 mai 1934 – 4 octombrie 1985), un titan al criminalisticii românești, care a condus institutul timp de 10 ani (1976–1985).

Autor al următoarelor invenții:

- Metoda de identificare a persoanelor după voce și vorbire în limba română (1972);
- Metoda de identificare a armelor de foc după reprezentarea sonoră a împușcăturii (1973);
- Metoda de căutare și identificare criminalistică a vocii și vorbirii (1977);
- Metoda de expertiză fonocriminalistică a încălțămintei (1977);
- Metoda de expertiză fonocriminalistică a mașinilor de scris (1977);
- Metoda de expertiză fonocriminalistică a urmelor (1977);
- Metoda de căutare și identificare balistică (1977);

• Metoda de identificare criminalistică a obiectelor din cristal și de stabilire a falsului de cristal (1979);
• Metoda de expertiză fonocriminalistică a monedelor (1979);
• Metoda de expertiză fonobalistică a râsului (1980);
• Metoda de expertiză fonocriminalistică pentru identificarea stațiilor de radio-emisie-recepție (1980);
• Metoda pentru determinarea modificărilor produse în patologia glandelor endocrine. Sub coordonarea dr. Ion Anghelescu a fost publicată monumentala lucrare *Tratat practic de criminalistică* în 5 volume (1976–1985). Alte lucrări: *Filmul judiciar* (1974); *Școala românească de criminalistică* (1975); *Expertiza fonobalistică judiciară*; *Expertiza criminalistică a vocii și vorbirii* (1978); *Dicționarul de criminalistică" (1984); „Deontologia profesională a expertului criminalist.*

• *Criminalistică* de **Matei Basarab,** Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca (1989).

• **Gheorghe Scripcaru,** *Medicina legală pentru studenții Facultății de Drept,* Iași, Institutul de Medicină și Farmacie.

1971. *Dermatoglifologia – amprente palmo-plantare* de **Constantin Țurai, C. Leonida Ioan,** Editura Medicală, București.

• *Cercetarea la fața locului* de dr. **Coman Lupu** și **Diniță Gheorghe.**

1972. *Balistica judiciară* de **Vasile Măcelaru,** Editura Ministerului de Interne. Prima lucrare românească în materie.

1973. Lucian Ionescu, *Expertiza criminalistică a scrisului*, Editura Junimea, Iași.

• *„Probleme de psihologie"*, Editura Științifică, București. Autor: **Tiberiu Bogdan (Neumann),** (21 martie 1919 – 16 ianuarie 1996), un nume de prestigiu în psihologie, pionier al psihologiei judiciare în țara noastră, format la școala clujeană a unor magiștri ca: **D.D. Roșca, Lucian Blaga, Onisifor Ghibu, Florian Ștefănescu-Goangă.** De același autor: *Curs de psihologie judiciară,* Tipografia Universității București, 1957; *„Victimologia" lui B. Mendelsohn,* 1957; *Copii excepționali*, 1970; *Psihologia copilului și psihologia pedagogică* (în colaborare cu **Ilie I. Stănculescu**), 1971. *Comportamentul uman în procesul judiciar* (în colaborare cu **Ioan Sântea și Rodica Drăgan-Cornianu**), 1983; *Analiza psihosocială a victimei. Rolul ei în procesul judiciar* (în colaborare cu **Ioan Sântea**), 1988. Pentru detalii a se vedea *„Criminalistici și științe de contact. Bibliografie selectivă"*, p. 41. „Spirit constructiv de o probitate științifică recunoscută, profesorul **Tiberiu Bogdan** desfășoară o activitate didactică universitară impunătoare, susținută de cercetări științifice de laborator, efectuând, într-o concepție originală, experimentul de teren în domeniul psihologiei martorului, cunoscut ca *«Experimentul din Halele Obor», atât de specialiștii din țară cât și de cei de peste hotare"* (*In memoriam Tiberiu Bogdan*, Revista *Psihologia* nr. 2/1996, p. 40-41).

• *Școala românească de criminalistică.* Lucrările sesiunii de referate și comunicări științifice ținute în zilele de 17-18 mai 1974. Coordonatori: **Octavian Pop, Ion Anghelescu, Vasile Lăpăduși.**

1976. *Comportamentul simulat* de **I. Ciofu,** Editura Științifică, București.

1977. Dumitru Sandu, *Falsul în acte*, Editura Dacia, Cluj-Napoca.

• **Ion Suceavă**, generalul de divizie şi profesorul doctor de mai târziu, lansează *Nu sunt Sherlock Holmes*, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, cu care începe o prodigioasă activitate ştiinţifică şi literară. De acelaşi autor: *Miraj şi realitate*, Editura Militară, Bucureşti, 1985; *Flagelul stupefiantelor*, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1987; *De partea legii*, Editura Militară, Bucureşti, 1988; *Omenia omului legii,* Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1989; *Paradisul iluzoriu*, Editura Militară, Bucureşti, 1989; *Omul şi drepturile sale*, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1991; *În numele adevărului*, Editura Venus, Bucureşti, *Drept internaţional umanitar*, Editura Şansa, Bucureşti, 1992; *Drepturile omului în sistemul O.N.U.*, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1992; *Suveranitatea europeană a drepturilor omului,* Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1992; *Drepturile omului – documente*, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1992; *Îndrumar privind controlul anti-drog*, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1995; *Tratat de drepturile omului*, **în colaborare cu prof. dr. I. Cloşcă,** Editura Europa Nova, Bucureşti, 1995, premiul „Nicolae Titulescu" al Academiei Române pe anul 1997; *Criminalitatea şi organizaţiile internaţionale*, Editura Romcartexim, Bucureşti, 1997; *Drept vamal*, Editura Cris-Book Universal, Bucureşti, 1997; *Codul vamal şi Regulamentul vamal, comentat şi adnotat*, Editura Cris-Book Universal, Bucureşti, 1997; *Tratat de drept internaţional umanitar*, Editura Vis Print, Bucureşti, 2000; *Drept internaţional public*, vol. I şi II, Editura Vis Print, Bucureşti, 2001 ş.a.

1978. *Criminalistica*, de **Ion Mircea,** Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti.

• Maestrul **Eugen Teodoru** închină o carte unui poliţist căzut la datorie (Ion Covaci, Brăila, 1972): *Moartea boxerului*, Editura Militară, 181 p.. De acelaşi autor: *Microbuzul de seară – povestiri.* Editura pentru Literatură, 1964, 199 p.; *Răgaz – schiţe şi povestiri.* Editura Militară, 1965, 107 p.; *Diana.* Editura Tineretului, 1969, 151 p.; *Nunta cu sănii.* Roman. Editura Eminescu, 1980, 310 p.; *Din legendele Dunării.* Editura Sport-Turism, 1982, 248 p.; *Corabia mistuită – nuvele – povestiri.* Editura Eminescu, 1983, 370 p.; *Zori în ceaţă,* Editura Eminescu, 1985, 295 p.; *Pasagera.* Editura Cartea Românească, 1989, 270 p.

• S-a înfiinţat la Bucureşti, un curs special pentru formarea primilor *„detectivi" de poliţie criminală,* cu o durată de 10 luni, care a funcţionat până în anul 1982. Conducerea cursului a fost încredinţată colonelului **Ion Sântea,** fost şef al serviciului Omoruri din Direcţia Judiciară. Pentru prima dată în România s-a realizat o concepţie de pregătire pluridisciplinară, fiind predate, pe lângă cursurile de strictă specialitate, discipline conexe, cum sunt: medicina legală (profesori Moise Terbancea, Vladimir Beliş, Dan Şchiopu), psihologie judiciară (prof. univ. dr. Tiberiu Bogdan), psihiatrie (prof. univ. dr. Victor Predescu, conf. univ. dr. Octavian Hanganu), sociologie (conf. univ. dr. Septimiu Chelcea), logică, limbi străine (engleza, franceza), conducere auto. Pregătirea criminalistică a beneficiat de un spaţiu deosebit de peste 200 de ore şi a fost asigurată de către cei mai buni specialişti ai Institutului de Criminalistică: **dr. Ioan Anghelescu, dr. Lupu Coman, Ion R. Constantin, Gheorghe Păşescu, dr. Vasile Măcelaru, Ion Dumitrescu Ioan Vicol, Ioan Hurdubaiu, Ilie Vasiliniuc** şi alţii. Tinerii detectivi au confirmat în practică importanţa acestui concept de pregătire modernă, o noutate absolută pentru acele vremuri. Majoritatea au condus servicii judiciare din ţară, unii au devenit şefi ai inspectoratelor judeţene de poliţie (generalii de mai târziu: **Stoian Rusu, Nicolae Ionescu, Nicolae Chiaptanariu,** iar generalul **Ion Pitulescu** a ajuns şeful Poliţiei române).

• **I. Quai, M. Terbancea, V. Mărgineanu,** *Introducere în teoria şi practica medico-legală,* 2 vol. Editura Dacia Cluj-Napoca.

• **Scripcaru, Gh.**; **Terbancea M.**, *Patologie medico-legală,* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti; **Scripcaru, G.; Terbancea M,** *Patologie medico-legală.* Ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983.[98]

1979. *Evaluarea probei testimoniale în procesul penal* de **Aurel Ciopraga,** Editura Junimea, Iaşi.

• *Medicină şi drept* de **Gh. Scripcaru,** Editura Junimea, Iaşi.

• *Prezent şi perspectivă în ştiinţa criminalistică* (Ministerul de Interne, Institutul de Criminalistică).

• **Constantin Ţurai, C. Leonida Ioan,** *Amprentele papilare. Palmoscopia şi plantoscopia în medicină.* Editura Medicală, Bucureşti.

Această lucrare merită o atenţie specială, astfel că vom reda mai multe citate:

„Dactiloscopia şi clasificările dactiloscopice, aşa cum sunt cunoscute şi practicate în întreaga lume, cu toate realele foloase pe care le aduc identificării, necesită îmbunătăţiri şi completări substanţiale. În acest timp, toate centralele de identificare dactiloscopică din lume au fost confruntate cu foarte numeroase împrejurări în care identificarea a fost cerută nu pe baza amprentelor digitale, ci pe aceea a impresiunilor palmare şi plantare recoltate de la suspecţi sau cadavre, ori pe baza urmelor palmare şi plantare ridicate de la locul crimei. În toate aceste cazuri, centralele de identificare dactiloscopică n-au putut fi de nici un folos. Iată de ce, la ora actuală, se simte pretutindeni imperios nevoia unei identificări dermatoglifice integrale a persoanei, adică a unor recoltări şi clasificări globale ale dermatoglifelor şi ale şanţurilor de flexiune de la degete, palme şi plante“ (p. 11).

„Privite ca structuri compartimentale fixe, uşor de reprodus în imagine plană [,] respectiv în ceea ce numim o impresiune sau o amprentă, tipurile desenelor papilare umane digitale, palmare şi plantare, cunoscute la ora actuală sub denumirea de „dermatoglife“, sunt reprezentate global, prin constituţia dermatoglifică a fiecărui om.

Pentru a ne da seama de importanţa genetică a acestei constituţii este necesar să o cunoaştem foarte bine, nu numai în întreaga teorie a tipurilor ei fundamentale, ci mai ales în particularităţile caracteristice ale fiecărui tip compartimental.

Tipurile dermatoglifice compartimentale, digitale, palmare şi plantare şi particularităţile acestora nu trebuie privite numai ca simple reprezentări statice, ci şi ca importante caractere genetice de perspectivă ale unui organism“ (p. 13).

„Examenul citogenetic, constând din analiza celor 46 de cromozomi umani, dispersaţi într-o celulă samtică în mitoză, a intrat în practica curentă şi medicii devin pe zi ce trece tot mai atenţi faţă de problemele pe care le ridică genetica umană.

Determinarea celor 22 de perechi de cromozomi sexuali, a gonozomilor (XX la femei şi XY la bărbat) după talia şi poziţia centromerilor fiecăruia, conform convenţiei internaţionale de la Denver, ca şi împerecherea şi aranjarea lor în ordinea stabilită, stau la baza întocmirii cariotipului unui individ.

Tehnicile de fineţe permit, la ora actuală, nu numai descoperirea alteraţiilor în cadrul unei perechi de cromozomi, ci însăşi identificarea unei translocaţii destul de mici. Astfel, anomaliile cromozomice pot dezvălui corelaţia lor intimă cu o serie de noi maladii genetice.“(p. 16).

„Aberațiile cromozomice de număr, care reprezintă indubitabil fapte citogenetice bine precizate, nefiind transmisibile ereditar, pot fi studiate ca elemente de geneză a criminalității, eliminându-se complet problema eredității parentale.

Astfel, în sindromul Klinefelter, unde există un cariotip de tip 47, XXY, deci un cromozom X în plus (procentaj 0,2% în populație), întâlnim, pe lângă sterilitatea caracteristică și cazurile de impotență, o tipologie bine conturată pe anumite elemente de tip feminin și o criminalitate axată pe o tematică sexuală. Predispoziția la delincvență a acestor afectați este bine stabilită prin numărul considerabil mărit al sindroamelor Klinefelter, constatate în populațiile penitenciarelor (1%), față de populația normală.

Mult mai interesant din acest punct de vedere este sindromul XYY cariotip 47, având un cromozom Y în plus, tipologia masculină depășind adesea 1,80 m, care s-a dovedit, de asemenea frecventă în lumea penitenciarelor, printre infractorii acuzați de homicid și alte acte de violență (1,44%), comparativ cu populația normală (0,15%).

Sindromul Klinefelter tip 47 XXY și sindromul tip 47 XYY prezintă o caracteristică psihologică bine conturată și unele predispoziții la maladii mentale, care necesită studii temeinice în corelație cu aspectul criminologic. (subl. noastră)

Privite ca anomalii cromozomice ce pot genera o anumită criminalitate, este nevoie ca genetica psihiatrică, biochimică, antropologia și, îndeosebi, dermatoglifologia, prin metodele lor proprii, să precizeze tabloul malformațiilor pe care îl prezintă acești subiecți, comparativ cu celelalte categorii de infractori axați pe aceeași tematică infracțională sau pe o tematică infracțională foarte apropiată, dar al căror cariotip este normal. Se știe că din punct de vedere dermatoglific omul este unicatul cel mai ușor de definit ca tip normal sau ca tip ce deviază de la normal. În constituția dermatoglifică privită în cadrul celor 54 de compartimente, în care evoluează tipologia dermatoglifică [,] caracteristică fiecărui compartiment, putem sesiza și calcula malformația structurală ce afectează un anumit tip, în funcție de întinderea și gravitatea dezorganizării elementelor sale structurale. Un tip dermatoglific normal, chiar dacă nu este totdeauna perfect, el se încadrează totuși precis într-o simetrie și armonie bine conturată de cadrul compartimental în care evoluează. Tipul dermatoglific malformat este reprezentat, de regulă, printr-o răsturnare de structură evidentă sau prin comasarea compartimentală a două sau trei structuri, incompatibile cu armonia și simetria lor de plasament în sistemul dermatoglific constituțional. De asemenea, malformația este cu atât mai gravă, cu cât ea ocupă un compartiment care prin esența sa genetică, conform datelor statistice într-o populație normală, nu este programat să primească în nici un caz o asemenea structură răsturnată sau comasată.

Prin descoperirea și precisa definire a variatelor și multiplelor stigmate de degenerescență dermatoglifice, numite de noi „dermatoglifoze", în cadrul fiecărei structuri compartimentate de tip, și bilanțarea constituțional-globală a acestora, noi putem, la ora actuală, să divizăm aceste „dermatoglifoze" în: moderate, grave și foarte grave. De asemenea, putem analiza temeinic corelațiile lor cu celelalte malformații somatice, adeseori puțin vizibile sau ascunse și care nu au putut fi decelate prin alte mijloace." (p. 17).

„Cercetările efectuate la noi asupra dermatoglifelor de dr. C. Țurai (1937-1941 și 1955-1970), la peste 8000 de familii, părinți și copii, 200 de familii, părinți copii gemeni și 1500 de familii înglobând mai multe generații, au ajuns la concluzia că în problema eredității desenelor papilare și a monozigotismului gemenilor, media valorilor cantitative, analizată

sub variatele ei aspecte, poate constitui numai un mijloc ajutător pentru explicarea morfologică a configurației dermale transmise. Analiza configurației dermale în tipul, subtipul, forma de tranziție și particularitățile ei minuțiale constituie criteriul cel mai sigur în diagnoza originei materne sau paterne a structurii transmise.

Indexele de complexitate, respectiv de evaluare morfologică a modelelor, de tipul Keiter, Brodhage și Wendt, nu trebuie folosite decât ca informații extrem de puține în legătură cu identificarea propriu-zisă a structurilor ce fac obiectul cercetării eredobiologice respective.

Ereditatea tipurilor desenelor papilare din regiunile palmare, thenare superioare și hipothenare au fost cercetate la 250 de perechi de gemeni, de Meyer-Heidenhagen (1934) și de Weninger (1935, 1947), pe numeroase familii, fără a fi putut fi explicată pe baza unui singur factor. Nici cercetările efectuate de Wenand (1937), Czik și Malan (1938), Cumins și Midlo (1943) nu au dat un rezultat satisfăcător.

În general, s-a ajuns la concluzia că influența mediului intrauterin este foarte mare. Cu toate acestea, desenele papilare palmare trebuie considerate ca un material foarte prețios pentru stabilirea identității ereditare și respectiv a diversității ereditare a gemenilor. Meyer-Heidenhagen consideră că în 90% din cazuri această asemănare a desenelor este atât de mare la unii gemeni, încât numai pe baza ei se poate pune diagnoza de „monozigoție".

Cercetarea genetică a crestelor papilare ale piciorului, cu excepția câtorva observații asupra dermatoglifelor plantare la gemeni, a fost aproape inexistentă până în 1956.

Este meritul lui Wichmann (1956) de a fi efectuat, prin cercetări ample asupra desenelor papilare plantare la 468 de familii cu 838 de copii, prima analiză metodică a dermatoglifelor plantare.

Wichmann ajunge la concluzia că pentru câteva din figurile dermale ale regiunilor plantare subhalucale (thenare) și de sub degetele 2-5 există o ereditate monomeră discutabilă. Figurile formate pe thenar s-au dovedit independente față de cele formate de hipothenar.

Wichman nu se pronunță în ce măsură caracterul configurațiilor dermale, din celelalte câmpuri, ar fi condiționat de mai multe gene și dacă asemenea gene ar sta la baza unora din configurații. El consideră totuși utilă folosirea examenelor comparative ale desenelor papilare plantare în expertiza paternității și în celelalte cercetări eredobiologice." (p. 70-72).

„În concluzie, la copil nu pot apărea decât tipurile și subtipurile structurilor dermatoglifice prezente în cele 54 de compartimente materne și cele 54 de compartimente paterne. Aceste structuri pot apărea în același compartiment sau în alt compartiment al copilului. Transmiterile de la stânga părintelui la dreapta copilului și de la dreapta la stânga sunt foarte frecvente. În lupta pentru ocuparea celor 54 de compartimente dermatoglifice ale copilului intervin 108 gene dermatoglifice materne și paterne. Din aceste 108 gene dermatoglifice (marcheri dermatoglifici) urmează a se elimina 54. Nu există posibilitatea nici unei comasări a genei paterne și genei materne pentru a ocupa, împreună, un anumit compartiment dermatoglific al copilului. Compartimentul nu poate fi decât de o singură structură genică, fie maternă, fie paternă." (p. 78-79).

„Gemenii monozigoți, după cum s-a dovedit prin numeroase cercetări, prezintă la degete, palme și plante, dermatoglife a căror structură se caracterizează printr-o mare asemănare, atât în ceea ce privește corespondența variatelor tipuri compartimentale, cât și a particularităților minuțiale ce închegă aceste tipuri. Numai excepțional, gemenii monozigoți pot prezenta, în anumite compartimente, deosebiri de tip și minuții. (subl. noastră).

Pe baza asemănărilor de tip compartimental, orientare, intensitate şi minuţii privind structura dermatoglifelor, se poate face diagnoza gemenilor monozigoţi, chiar atunci când în unele compartimente au apărut discordanţe.

Din contră, la gemenii dizigoţi, dermatoglifele compartimentale, digitale, palmare şi plantare nu sunt mai asemănătoare, în aceleaşi compartimente, decât la doi fraţi obişnuiţi, respectiv aceste dermatoglife pot prezenta tipuri şi particularităţi foarte deosebite. Numai excepţional aceşti gemeni dizigoţi pot prezenta, în anumite compartimente, asemănări de tip şi minuţii. Pe baza deosebirilor de tip compartimental, orientare, intensitate şi minuţii privind structura dermatoglifelor, se poate face diagnoza gemenilor dizigoţi, chiar atunci când în unele compartimente găsim asemănări pregnante.“ (p. 118-119).

„Diferenţele cauzate de devierile individuale ale caracterului tip, al rasei sau speciei, sunt caracteristici care izbesc, de regulă, de la prima vedere. Se ştie că fiecare individ diferă de toţi ceilalţi, încă din primele faze ale creşterii, de aşa natură, că fiecare în parte este în realitate o variaţiune. Mai mult decât atât, însăşi dezvoltarea celor două jumătăţi, ale aceluiaşi ovul fecundat, variază, de asemenea, până la un anumit punct. Acest fapt poate fi constatat, fie prin studiul asimetriilor, fie prin studiul diferenţelor existente între doi gemeni monozigoţi. Cea mai sigură variabilitate ereditară, strâns corelată ontogenetic cu primele luni ale vieţii embrionare, ne este oferită de structura constituţional-globală a dermatoglifelor. Schultz (1927) arată că diferenţele care există între gemenii aşa-zişi identici (monozigoţi) sunt deopotrivă comparabile asimetriilor. Acest tip de gemeni provin din acelaşi ovul fecundat de un singur spermatozoid; teoretic, cei doi indivizi ar trebui să prezinte aceleaşi elemente ereditare. Faptul că, totuşi, gemenii monozigoţi nu sunt niciodată perfect identici, ci prezintă diferenţe, în unele cazuri chiar mai mari decât cele pe care le întâlnim în majoritatea asimetriilor, se datoreşte variabilităţii independente a elementelor celor două jumătăţi ale ovulului fecundat. Explicaţia este aceeaşi ca şi pentru asimetrii.

Observaţii ulterioare au stabilit faptul că în acele caracteristici care sunt variaţii clar şi unilateral manifestate, jumătăţile omoloage ale membrelor perechilor de gemeni monozigoţi sunt, în general, cu mult mai asemănătoare decât părţile drepte şi stângi ale unuia şi aceluiaşi individ. Cu alte cuvinte, asemănările homolaterale la gemenii monozigoţi sunt, de obicei, mai mari decât cele bilaterale şi heterolaterale (Ponce, 1964).“ (p. 119).

„Numărul important de gemeni monozigoţi, cercetat de noi în cadrul familiilor, adică în legătură şi cu modul cum aceştia au primit de la părinţi tipurile desenelor papilare în fiecare regiune palmară, ne-a dus la concluzia că atât tipurile desenelor, cât şi valorile lor cantitative, precum şi particularităţile minuţiale ale crestelor ce încheagă aceste tipuri îşi au în mod indiscutabil originea, încă de la început în germen, dar că realizarea lor este considerabil influenţată de o serie de factori care apar mai târziu, în perioada de formare intrauterină a desenelor papilare.

Noi am ajuns la această concluzie pe baza numeroaselor constatări a unor asemănări remarcabile, în ceea ce priveşte particularităţile minuţiale ale desenelor, asemănări atât de rare şi pregnante, încât apărea evidentă originea lor comună la cei doi gemeni încă din germen. Aceste constatări au fost întărite şi de faptul că desenele şi particularităţile lor, atât de asemănătoare la cei doi gemeni într-un anumit compartiment, proveneau de la unul sau altul din părinţi, care în compartimentul respectiv prezenta, de asemenea, o asemănare extraordinară cu gemenii în cauză.

Transmiterea ereditară a tipurilor desenelor papilare, a valorilor lor cantitative și a particularităților lor de amănunt nu mai putea fi pusă la îndoială. Realizarea acestui prototip al desenului papilar, existent în germen, suferă însă modificări, mai mult sau mai puțin substanțiale, în viața intrauterină, datorită condițiilor inerente acestei vieți, atât în ceea ce privește valorile cantitative, cât și minuțiile desenului. Forțele care acționează în viața intrauterină fac ca valorile cantitative – și mai ales minuțiile desenului –, să varieze, să sufere modificări de așa natură, încât este absolut sigur că în nici un caz nu se poate vorbi de o transmitere și realizare ereditară matematic identică a prototipului.

Sunt cazuri când forțele ce acționează în viața intrauterină și variabilitatea ajung să modifice în așa măsură prototipul din germen, încât acesta nu mai poate fi recunoscut sau dedus din noua structură, decât de un ochi foarte experimentat.

Noi considerăm că sunt și forțe intrauterine materne, care acționează în perioada de formare a desenelor asupra constituției dermatoglifice concepută din germen, identică la gemenii monozigoți, forțe care sunt capabile să aducă, într-un anumit comportament digital, palmar sau plantar al unuia din gemeni, o structură compartimentală de tip matern, care să înlocuiască structura identică compartimentală (de origine paternă) din germene. Astfel, unul din gemenii monozigoți poate prezenta, bunăoară, în compartimentele hipothenare, palma dreaptă și stângă, structuri de tip elipsoidal primite pe linie paternă din germen, deci pe care ar fi trebuit să le aibă și celălalt geamăn monozigot, care de fapt reprezintă jumătatea aceluiași ovul fecundat, dar, în realitate, acest al doilea geamăn monozigot prezintă, în compartimentul palmar hipothenar drept, o structură de tipul elipsoidal, iar în cel stâng, o structură de tipul arc, structură pe care o prezintă numai mama, în acest compartiment.

La fel, pentru compartimentele plantare distal-interne, unde la unul din gemenii monozigoți pot apărea structuri de tip matern condiționate intrauterin de forțe materne, care să înlocuiască la acesta structurile din germen de tip patern, pe care le prezintă celălalt geamăn monozigot.

Aceste constatări dermatoglifice aduc o nouă lumină în legătură cu originea deosebirilor ce pot exista între gemenii monozigoți.“ (p. 134-135).

„*Ca regulă generală structurile dermatoglifice compartimentale și particularitățile lor minuțiale se transmit de la unul din părinți la copil, pe același deget.*“ (p. 152).

Sunt de reținut și reflecțiile despre gemenii univitelini (cazul gemenilor **Ion și Vasile Andrei, născuți la 26 septembrie 1831**, care au fost înfiați de două familii înstărite, una din Grecia și cealaltă din București. Aveau să se întâlnească la 28 august 1854 în beciul Agiei, situat pe malul stâng al Dâmboviței, în fața podului de la Mihai Vodă. Cei doi acționaseră separat, înșelând eleve de școală cărora le promiteau căsătoria, dar dispăreau după ce le însușeau dota).

„Cercetarea gemenilor univitelini (monozigoți) infractori ne arată că fiecare geamăn, lucrând independent, se specializează în același tip de infracțiune, pe care o săvârșește în același mod, cu aceeași dexteritate, aceleași riscuri și aceleași imprudențe, pe parcursul întregii lor existențe. (subl. noastră).

Această activitate este condiționată de tipul lor caracterologic, fiind dovada cea mai temeinică că predispoziția lor ereditară la comiterea unui anumit tip de infracțiune este esențială, ca și desfășurarea modului de a opera al fiecăruia dintre ei“ (p. 186)

„*Abel a găsit perturbări ale crestelor la 0,5% din infractorii înregistrați, în timp ce la 4000 de persoane din populația medie germană nu a găsit nici o perturbare. În dermatoglifele*

pigmeilor congolezi Abel a găsit, de asemenea, perturbări ale dermatoglifelor la diverse grupe, în procentaj de 10 şi 20 din subiecţii examinaţi.

La populaţia română, pe un material recoltat digital, palmar şi plantar, la 20000 de bărbaţi şi 20000 de femei s-au găsit asemenea perturbări într-un procentaj de 00,1% la bărbaţi şi 00,2% la femei.

La noi, în cazierele dactiloscopice penale, perturbările crestelor papilare digitale s-au găsit într-un procentaj tot atât de redus, ca şi în populaţie.“ (p. 187).

„Moraru şi Ţurai (1962), studiind mai multe familii la care s-au găsit desene papilare anormale, cu dispoziţii longitudinale, în dantelă, precum şi desene papilare tulburate, în cursul mai multor generaţii, au constatat că aceste tulburări se transmiteau de la părinţi la copii, indiferent de sex. S-a ajuns astfel la concluzia că transmiterea ereditară a acestor desene papilare este localizată pe cromozomii autosomali.

Cercetările noastre privind tulburările crestelor papilare, digitale, palmare şi plantare au fost efectuate în cadrul familiilor. Pornind de la subiecţii purtători ai tulburărilor, noi am căutat să lămurim, în primul rând, dacă nu cumva aceste tulburări au o cauză ereditară. Rezultatele obţinute ne îndreptăţesc să considerăm că aşa-zisele tulburări ale crestelor papilare au o cauză ereditară şi nu sunt, cum s-a crezut, numai efectul unor acţiuni ce se exercită asupra pielii, în cursul perioadei de formare a crestelor, în viaţa intrauterină.“ (p. 187-188).

„Aşa-zisele tulburări ale crestelor, cu aspecte punctiforme, mai mult sau mai puţin întinse, din cadrul variatelor desene, pot lua uneori o înlănţuire asemănătoare dantelei. Un asemenea aspect poate ocupa întregul compartiment digital al falangetei, dând naştere unui nou tip de desen, foarte rar, pe care noi l-am numit tipul danteliform.

Acest tip de desen danteliform poate ocupa toate compartimentele digitale. El poate fi întâlnit şi în compartimentele palmare şi plantare. În regiunile danteliforme iau un aspect stelar. Sunt cazuri când toate desenele papilare digitale, palmare şi plantare au un aspect danteliform, fiind vorba, în aceste cazuri, de constituţii dermatoglifice globale danteliforme.

În unele cazuri, pe un desen papilar normal apar, în anumite sectoare, zone danteliforme. Putem avea astfel desene papilare compartimentale total danteliforme şi variate desene papilare cu zone danteliforme, respectiv constituţii dermatoglifice globale danteliforme şi constituţii dermatoglifice globale cu zone danteliforme.

Desenele papilare cu zone danteliforme pot apărea astfel pe toate degetele unei persoane. Plasamentul zonelor şi întinderea lor pot varia de la un deget la altul. De obicei degetele omonime prezintă plasamente şi întinderi ale zonelor danteliforme, cu aspect asemănător. Policele drept şi stâng, precum şi halucele drept şi stâng prezintă zonele danteliforme cele mai întinse.“ (p.188-189).

„Analiza amprentelor papilare ale acestor gemeni, precum şi a altor perechi de gemeni infractori, printre care o pereche ce se specializase în falsificarea documentelor bancare şi însuşirea banilor din anumite conturi, activităţi în care fiecare din fraţi conducea câte o bandă, a scos în evidenţă marea asemănare a tipurilor desenelor papilare la perechea respectivă de gemeni. ***Dar ceea ce mi-a atras în special atenţia a fost faptul că amprentele celor înclinaţi spre violenţă prezentau tipuri şi anomalii structurale deosebite de cele ale falsificatorilor, şi cele ale falsificatorilor se deosebeau, la rândul lor, de cele ale spărgătorilor, fiecare având particularităţile lor.*** (subl. noastră)

La primii predominau tipurile arcuiforme, urmate de monodeltice, cu număr de creste foarte redus între delte și centrul desenului. La falsificatori – tipurile elipsoidale și la spărgători – tipurile în lațuri gemene. Aceste prime observații asupra tipurilor desenelor papilare ale impresiunilor gemenilor infractori univitelini, respectiv ale acelor gemeni care semănau între ei atât de mult încât puteau fi confundați unul cu altul, ne-a deschis calea spre vastul domeniu al cercetării genetice privind tipologia dermatoglifică caracteristică anumitor categorii de infractori. De asemenea și asupra abaterilor structurale pe care le suferă aceste tipuri comparativ cu cele pe care le întâlnim la populația normală" (p. 189)

„Cercetările recente au ajuns la concluzia că piciorul omului nu se realizează prin moștenirea totală a structurii și particularităților existente numai la unul din părinți. Lungimea și lățimea piciorului, lățimea călcâiului, cursul marginii exterioare, înălțimea boltei plantare, lungimea și lățimea degetelor, scara degetelor, lungimea și lățimea unghiilor, particularitățile lor etc. sunt elemente care pot fi primite de copil de la unul sau altul din părinți. Observațiile noastre făcute comparativ pe 5000 de familii, părinți și copii, ne-au dus la constatarea, că într-adevăr ***forma piciorului nu se moștenește aproape niciodată în totalitate, de la unul sau altul din părinți, ci el se încheagă cele mai deseori din combinarea elementelor disparate ale piciorului mamei și al tatălui.*** (subl. noastră)

Pe de altă parte C. Țurai a stabilit, atunci când am expus „Teoria constituțiunilor morfo-papilare individuale globale realizate în mozaic și legea moștenirii directe pe compartimente independente, materne și paterne, a structurilor desenelor papilare", că desenele papilare din compartimentele plantare, respectiv cele 18 compartimente, se realizează la copil prin moștenirea directă pe compartimente independente, materne sau paterne a structurilor ca și desenele papilare digitale și palmare, astfel că în anumite compartimente copilul primește desenele mamei, în altele desenele tatălui. Am mai văzut cu acea ocazie că în această transmitere a desenelor, datorită variabilității structurilor, intervin modificări ale acestora, care pot fi de mai multe grade; tot atunci am expus pe larg și problema trecerilor intercompartimentale, apropiate sau depărtate, a structurilor materne sau paterne." (p. 294).

„Șanțurile de flexiune ale palmei pot fi împărțite, din punctul de vedere al statorniciei lor, în permanente și nepermanente, iar din punctul de vedere al importanței lor în transmiterea ereditară, în principale, secundare și accesorii.

Dintre șanțurile de flexiune permanente, care sunt în număr de cinci, primele numerotate de la 1-3, sunt considerate principale și prezintă o valoare deosebită în transmiterea ereditară; celelalte două, indicate cu cifrele 4 și 5 intră în categoria celor secundare.

Noi considerăm greșită tendința unora din antropologi, care s-au ocupat de transmiterea ereditară a șanțurilor de flexiune ale palmei, de a reduce examenul comparativ al acestora, numai la cele trei șanțuri principale orizontale și, în mod excepțional, și la alte trei-cinci șanțuri verticale și transversale. Este necesar să fie analizate amănunțit în examenul comparativ toate șanțurile de flexiune. Pentru acest motiv, indiferent de permanența sau nepermanența lor, noi menținem împărțirea șanțurilor de flexiune în trei grupe:

1. Șanțurile de flexiune centrale principale:

– șanțul thenar, care înconjoară eminența thenară (sulcus flexoris policis);

– șanțul median, care se dirijează orizontal la mijlocul palmei (sulcus transversalis proximalis obliquus);

– şanţul superior, care evoluează în partea superioară a palmei (sulcus transversalis medius).

2. Şanţurile de flexiune centrale secundare:

– şanţul vertical de sub mediu (sulcus longitudinalis medianus);
– şanţul vertical de sub inelar (sulcus longitudinalis inter-medius);
– şanţul vertical de sub auricular (sulcus longitudinalis ulnaris);
– şanţul de legătură între cel thenar şi median;
– şanţul dintre eminenţa thenară şi cea subauriculară;
– şanţul arcuiform dintre index-mediu şi inelar-auricular (sulcus transversalis distalis);
– şanţul arcuiform de sub mediu.

3. Cutele de flexiune local-reduse sau accesorii:

– cute în cruce între principalele şanţuri;
– cută adâncă solitară pe eminenţa thenară;
– cutele, paralele orizontale pe eminenţa thenară;
– cute paralele verticale pe eminenţa thenară;
– cute în gratii pe eminenţa thenară;
– cute paralele orizontale pe eminenţa hipothenară (sulcus transversalis hypothenaris);
– cute paralele oblice spre exterior pe eminenţa hipothenară;
– cute în stea pe eminenţa hipothenară;
– cute la încheietura palmei cu antebraţul (sulcus transversalis carpali)." (p. 344-345).

„*Ca şi la mână, se poate vorbi şi la plantă de şanţuri permanente şi şanţuri nepermanente, dar nu se poate vorbi de şanţuri permanente-obligatorii, pe care în mod necesar trebuie să le posede orice plantă. Faptul că planta omenească ne oferă această posibilitate de a clasifica subiecţii în purtători de şanţuri permanente şi nepurtători de şanţuri permanente, legat şi de constatarea făcută de C. Ţurai, că acest caracter este ereditar, face ca cercetarea şanţurilor de flexiune ale plantei să aducă un real aport în examenul complementar independent palmoscopic şi plantoscopic, ce se efectuează concomitent cu examenul comparativ principal al desenelor papilare digitale, palmare şi plantare.*" (p. 395).

1980. *Însemnările unui criminalist* de **Dumitru Ceacanica** (născut la 27 octombrie 1918 în Medgidia, decedat la 14 mai 1987 în Bucureşti), Editura Militară, Bucureşti. Depăşindu-se pe sine, acest poliţist de la *Judiciar*, mulţi ani şef la *Omucideri*, a înţeles, prin flerul său inimitabil şi, de cele mai multe ori, imbatabil, că el este *criminalist* şi nu *judiciarist*, cum fac încă mulţi această distincţie nedreaptă, fără temei ştiinţific. Astăzi, când unii apar în presă sau pe „sticlă" drept preferaţii lui Ceacanica, sau chiar singurii *urmaşi* ai maestrului, voi reda o caracterizare care i-a făcut-o singurul lui colaborator apropiat, colonelul în rezervă de astăzi **Ioan Sântea,** el însuşi o legendă, în cartea „*Nopţi sângerânde. Asasinatele comise de Râmaru*", p 9-11:

„*Cine era, însă, acest şef mereu nemulţumit de randamentul subalternilor? Avea motive serioase să se manifeste astfel ori era o fiinţă irascibilă, necontrolată şi furioasă, care considera că numai ce face el este bun? Nici pe departe, pentru că uneori nu era mulţumit nici de el însuşi, după cum nici cei din colectiv nu erau chiar întrutotul neperformanţi, inhibiţia lor datorându-se poate dominării profesionale şi spiritului autoritar ale acestuia, în ciuda faptului că majoritatea noilor colegi aveau ani buni de lucru în domeniu şi dobândiseră o experienţă solidă. Cam aşa apăreau lucrurile la o primă examinare. Peste ani, am înţeles mai multe şi am putut să verific o seamă de estimări făcute pe parcurs. I-am cunoscut pe toţi*

în activitate, cu unii m-am împrietenit ulterior,... chiar și cu șeful cel nesuferit, pe care-l forfecau mulți din Inspectoratul General al Poliției.

Aș vrea însă să fiu bine înțeles. Noul șef – colonelul Dimitrie – era, din punctul meu de vedere, un om deosebit: o minte iscoditoare, o intuiție rarisimă, bun cunoscător al slăbiciunilor oamenilor și al motivației acțiunilor acestora, o mare capacitate de anticipare a fenomenelor, fin analist și orator cu o forță de convingere și o incisivitate remarcabile. Mic de statură, bine clădit, cu o fizionomie distinsă, de personaj grec, în mijlocul căreia trona un nas acvilin și o privire pătrunzătoare; emana o energie greu de stăpânit, care-i propulsa agerimea minții și iuțeala mișcărilor și-l stimulau în încercarea de a stăpâni totul în jur. Totodată, era un tip dârz și perseverent – lucra zile și nopți în șir, aproape fără pauză; orgolios din cale afară, nu putea accepta înfrângerea, nici măcar în discuție.

Era iute la supărare și atunci arunca multe vorbe nepotrivite și exagerate, dar nu direct jignitoare. Avea o fire impulsivă, care pentru cei mai mulți constituia caracteristica lui esențială, fapt cu totul și cu totul neadevărat. Avea momente de seninătate, de apropiere călduroasă de semeni, mergând până la un gen de tandrețe copilărească și o generozitate greu de crezut.

Verticala arhitecturii lui sufletești o reprezenta, însă, pasiunea pentru munca sa, pe care-o iubea ca pe cea mai mare iubire a lumii. Avea un gen personal de dăruire, care-l făcea să se uite pe sine, dublată de un optimism robust, din care creșteau rădăcini și ramuri ale speranței, chiar și în situații care pentru alții constituiau ziduri, prăpăstii ori cu șapte peceți. Nu se dădea înapoi de la nici o treabă grea, ci parcă o chema, cocheta cu ea și ajungea să-i cunoască și limpezească dedesubturile. Aș putea zice că trăia cu adevărat numai în asemenea momente. Poate că aceste trăsături care îl defineau ca o ființă contradictorie și controversată pot explica mai bine impulsivitatea atât de hulită de mulți. Se petrecea totul ca și cum forțele care-l propulsau rupeau zăgazurile și ieșeau din matcă.

Dincolo de aceste caracteristici, era un om distins, poate chiar pedant în modul cum se îmbrăca și purta. Prețuia demnitatea, onoarea și cinstea ca pe niște nestemate. Am aflat, după mulți ani că, în baza unei reclamații jalnice, a fost arestat și anchetat vreo șase luni, fiind acuzat de corupție. A ieșit imaculat din această înscenare josnică și a acceptat să lucreze în continuare în poliție, ceea ce eu cred că nu aș fi făcut. Am înțeles că, în ceea ce-l privește, pasiunea muncii prevala asupra sentimentului onoarei rănite, fapt care l-a demonstrat până la sfârșitul vieții. Acest om, care ardea ca o flacără, a constituit pentru mulți ofițeri și subofițeri de poliție un mit greu de înțeles și asimilat, o alcătuire contradictorială, cu străluciri și umbre învăluitoare care, adeseori, mascau fondul lui esențialmente omenos și-l transformau, nefericit, într-un geniu rău. Această impresie de la suprafața lucrurilor devenea totuși cotropitoare, nimicind imaginea lui adevărată. De altfel, nici nu erau ușor de suportat revărsările lui de nervi – se pare mai frecvente la serviciu decât acasă.“

- Iată și punctul de vedere al unui scriitor drag nouă, maestrul **Eugen Teodoru:** ***Gânduri despre Dumitru Ceacanica:***

Eu l-am cunoscut pe colonelul Dumitru Ceacanica, faimosul criminalist, considerat de toată suflarea specialiștilor în domeniu drept o eminență cenușie a acestui tărâm de investigație penală. Devenise prin calitățile lui o adevărată legendă.

O seamă de scriitori români care abordau subiecte polițiste voiau cu tot dinadinsul să pătrundă în tainele activității judiciare din Inspectoratul General al Miliției, unde compartimentul «Omoruri» reprezenta cel mai mare interes.

Tot ce își dorea publicul larg despre criminalitate și criminaliști se găsea, relatat succint, doar în niște rubrici de «Fapte diverse», publicate în ziarele oficiale ale regimului: «Scânteia», «România Liberă» și, rareori, «Informația Bucureștiului».

Cazul «Ioanid» și apoi cazul «Râmaru» constituiau probleme prelucrate numai în cadrul restrâns al organelor de urmărire penală, procuratură și, în final, justiție...

Dar, potrivit legislației și chiar constituției, procesele dresate împotriva răufăcătorilor se făceau în mod public. Sălile de ședințe din Palatul Justiției se umpleau nu numai cu martori, ci și cu lumea curioasă să afle integral desfășurarea acelor evenimente și a sentințelor emise de judecătorii și tribunale.

Șeful Inspectoratului General al Miliției, generalul Staicu Stelian, reformatorul aparatului polițienesc conform standardelor europene, a fost insistent rugat să organizeze o întâlnire cu cei mai destoinici lucrători din IGM, stăruindu-se mai ales asupra prezenței colonelului Dumitru Ceacanica. Ofițerul superior cu cele mai multe succese era cunoscut numai din auzite.

În sfârșit, după aceste apeluri ale mass-media și scriitorilor, în sala de ședințe a vorbit colonelul Dumitru Ceacanica: avea o fluență extraordinară, cu toate suspansurile specifice unui veritabil autor de proză șocantă, relatând numai despre cazuri rezolvate prin operațiuni complexe.

Ceacanica a fost aplaudat la scenă deschisă, iar din acel moment conducerea revistei „Pentru Patrie" a insistat ca redactorii și reporterii publicației să ia contact cu acești excepționali lucrători folosind izvoarele întâmplărilor reale.

...Din ziua aceea depărtată în timp, cu voia lui, noi, cei din redacție, ne-am deschis carnetele și inimile și am început colaborarea cu acest apărător al dreptății și legii.

Pentru noi acest început a însemnat un câștig important de publicitate.

Tolba lui cu amintiri era deschisă pentru publicul larg, ce-și făcuse abonamente la publicația condusă de redactorul șef, colonelul Grigore Cuza. Șeful nostru a propus Casei de cultură a Ministerului de Interne să rezerve de două ori pe lună o întâlnire cu Dumitru Ceacanica. Apariția sa era așteptată ca un eveniment important pentru dezvăluirile făcute de colonel.

Doamna Măria Ștef, secretara Casei de Cultură, își așeza de fiecare dată, lângă microfonul la care vorbea domnul colonel, un magnetofon care imprima întreaga expunere a fostului «comisar» Ceacanica, o adevărată prelegere de mare valoare documentară. La sfârșitul acestor întâlniri, doamna secretară lua banda magnetică, o derula , iar textul îl bătea la mașina de scris spre a rămâne în arhiva instituției ca un jalon important al acestor genuri de manifestări.

Oare unde or fi existând aceste documente, unde se află în păstrare și cum ar putea să devină un volum de expuneri, extrem de interesant atât pentru specialiști cât și pentru cititori? S-ar cuveni ca o echipă de muzeologi și arhiviști să descopere aceste micro-tezaure, care sigur ar reprezenta un moment al istoriei poliției române.

*

* *

Cum arătam mai sus, scriitori, ziariști, scenariști de filme cu acțiuni polițiste, actori ale unor asemenea pelicule îi solicitau consultații.

Printre aceştia să-i amintim pe Rodica Ojog Braşoveanu şi soţul său Cosma Braşoveanu, Petre Sălcudeanu, Haralamb Zincă, Horia Tecuceanu, Radu Theodoru şi, bineînţeles, popularul regizor Sergiu Nicolaescu.

Cea mai substanţială şi statornică prietenie a legat-o cu Octavian Cotescu. Din momentul cunoştinţei lor, în anumite ore libere din timpul săptămânilor, care se succedau cu repeziciune, erau văzuţi împreună la Capşa, Athenee Palace şi chiar la restaurantul Berlin. De câteva ori Dumitru Ceacanica a apărut cu prietenul său în redacţia noastră şi am avut prilejul să realizez cu celebrul actor un interviu cu mare impact la cititorii publicaţiei noastre.

Dacă o parte din scriitorii care-l agreau pe Ceacanica mă rugau pe mine sau pe cei din redacţia noastră să le acorde câte o întâlnire, Ceacanica m-a rugat să-i fac posibilă întâlnirea cu Nicolae Carandino, autorul unor cărţi de memorii care au cutremurat opinia publică. Precum se ştie, el fusese redactorul şef al gazetei «Dreptatea», publicaţie reprezentativă a Partidului Naţional Ţărănesc. M-am conformat şi am reuşit să ne întâlnim cu acest martir al istoriei politice şi jurnalistice din România. Întâlnirea a avut loc la Casa Scriitorilor, în restaurant, şi a durat până dincolo de miezul nopţii, iar confesiunile dintre cei doi puteau să devină un dialog istoric despre tragedia intelectualilor români torturaţi fizic şi psihic în închisorile comuniste.

... La un moment dat, marele scriitor Nicolae Carandino, care fusese un critic respectat în lumea teatrului românesc, l-a întrebat despre fratele său, marele clovn Ceacanica, cel care, ani de zile a apărut sub cupola Circului de Stat, care se afla pe locul unde s-au înălţat mai târziu Teatrul Naţional I.L. Caragiale şi Hotelul Intercontinental. M-au uimit sincer aprecierile elogioase pe care le-a făcut la adresa acestui frate al colonelului Ceacanica, socotindu-l drept un creator de umor caracteristic celor care distrează publicul în arena circului, demonstrându-ne că maestrul Ceacanica a fost şi a rămas un artist neîntrecut al umorului arlechinilor din vremea sa.

În anul 1969, redactorul şef, colonelul Grigore Cuza, obţine aprobarea conducerii superioare pentru efectuarea unui turneu al redactorilor revistei «Pentru Patrie» în ţară, răspunzând invitaţiilor exprimate de cititorii publicaţiei Ministerului de Interne, care devenise, prin ieşirea pe piaţă, cea mai citită revistă lunară din România. Se trecuse de la ştirile «Faptului divers» din ziare, la ample reportaje senzaţionale preluate din munca anevoioasă şi plină de răspundere a anchetelor penale.

Din colectivul nostru a făcut parte şi colonelul Dumitru Ceacanica. Expunerile făcute în şcoli, întreprinderi, iar în final în unităţile de miliţie locale erau adevărate evenimente, nu numai de presă ci şi de psihologie şi educaţie a cetăţenilor în lupta cu flagelul criminalităţii. O analiză necruţătoare a lumii interlope.

Dumitru Ceacanica a fost la înălţime. Era ovaţionat la scenă deschisă, atât în liceele din Brăila, ca şi în cele de la Tulcea unde ne-am bucurat de o primire extraordinară, încheiată cu o excursie în mirifica Deltă a Dunării.

*
* *

Dumitru Ceacanica era un bărbat frumos, prezentabil, îngrijit, manierat, purta costume adecvate anotimpului şi împrejurărilor, în care apărea în public ca un «lord».

*

* *

În final vreau să evoc participarea eroului nostru la cel de al doilea război mondial pe frontul de est, ca sergent TR combatant în Divizionul 2 al Regimentului 11 Artilerie Grea, având-1 comandant de baterie pe căpitanul Roman Nicolae, originar din Galaţi ca şi mine, absolvent al Liceului militar «Ştefan Cel Mare» din Cernăuţi, acelaşi liceu unde am parcurs şi eu studiile medii.

Sergentul TR Ceacanica Dumitru fusese decorat cu «Bărbăţie şi Credinţă», Clasa a II-a. Comandantul său împreună cu el au scăpat dintr-o coloană de prizonieri căzuţi în mâinile inamicului pe frontul Chişinău-Iaşi, în timpul retragerii trupelor noastre. Dobândiră această libertate într-un mod miraculos, fugind prin lanurile de porumb, hrănindu-se cu boabele de pe ciocănele de păpuşoi.

În intervalul 23 – 29 august 1944 au gonit ca iepurii. Au ocolit şoselele pe unde înaintau formaţiunile de tancuri şi mecanizate ale inamicului care se îndreptau către aliniamentul Galaţi-Nămoloasa-Focşani.

Cei doi fugari au ajuns, epuizaţi de puteri, cu hainele zdrenţuite şi cu epoleţii rupţi, plini de groază, pe malul stâng al Dunării, iar când au reuşit să intre în portul Brăila s-au prezentat la Regimentul 2 Artilerie.

Soarta le-a fost favorabilă, altfel ar fi ajuns în lagărele morţii din Urali şi Siberia, unde au pierit mulţi camarazi de ai lor.

*

* *

Lăsat la vatră în vremurile acelea tulburi, Dumitru Ceacanica a intrat în Poliţia Municipiului Bucureşti. Încheierea ostilităţilor din Europa şi capitularea Germaniei naziste l-au găsit pe Ceacanica activând în serviciul judiciar al Capitalei...

Un erou, un martir, o viaţă zbuciumată plină de obstacole, aceasta a fost şi a rămas personalitatea celui mai valoros criminalist din istoria Poliţiei Române. Ofiţer de o impecabilă demnitate morală, de o cinste rar întâlnită, aplicând în toată existenţa sa dictonul clasic al modestiei, conştient că: «Trufia este egală cu prostia/ Minciuna cu nemernicia».

Sunt mândru că l-am cunoscut şi admirat pe marele criminalist Dumitru Ceacanica şi că am rămas prieteni nedespărţiţi aproape un sfert de veac.

Cea mai uluitoare mărturie de credinţă ce mi-a făcut-o mie, camarazilor săi şi subalternilor a fost că în toată cariera lui nu a dat nici o palmă; n-a utilizat împotriva nici unui inculpat sau audiat ameninţarea ori tortura.

Loviturile cele mai puternice şi eficiente ce le primeşte orice delincvent le reprezintă probele materiale ale poliţiei tehnice, martorii, concluziile medicilor legişti şi psihiatrilor. Atunci dosarul este «beton şi de neclintit.»

1981. *Criminalistica*, vol. I şi II, de **Emilian Stancu**, Tipografia Universităţii Bucureşti.

• *În slujba vieţii şi a adevărului. Pagini din istoria medicinii legale şi a criminalisticii* de **Paul Ştefănescu,** Editura Medicală, Bucureşti (vol. II – 1984, vol. III – 1985). Detalii privind opera impresionantă a lui Paul Ştefănescu, în *Criminalistică şi ştiinţe de contact. Bibliografie selectivă*, Editura M.A.I., Bucureşti, p. 255-256.

• *Dicționar de psihologie socială* de **Ana Bogdan-Tucicov, S. Chelcea, M. Golu, P. Golu, C. Mamli,** Editura Științifică și Enciclopedică, București.

• *Dialogul medic-bolnav* de **V. Enătescu,** Editura Dacia, Cluj-Napoca.

1983. *Comportamentul uman în procesul judiciar* de **Tiberiu Bogdan, Ioan Sântea, Rodica Drăgan-Cornianu,** Editura Ministerului de Interne, București.

1984. *Dicționar de criminalistică.* Autori: **dr. Ion Anghelescu, Ion R. Constantin, Mircea Constantinescu, dr. Nicolae Dan, dr. Ion Grigorescu, dr. Dumitru Sandu, Ion Sima,** Editura Științifică și Enciclopedică, București.

• *Enigmele unor amprente* de **Constantin Țurai,** Editura Albatros, București. O carte de referință pentru istoria criminalisticii românești.

• *Dicționar enciclopedic de genetică* de **Constantin Maximilian** și **Doina Maria Ioan,** Editura Științifică și Enciclopedică, București.

• **Viorel Panaitescu,** *Metode de investigație în practica medico-legală.* Cu un cuvânt înainte de prof. dr. **M. Terbancea,** Editura Litera, București.

1985. *Curs de tehnică criminalistică*, vol. I și II, Ministerul de Interne, Școala militară de ofițeri activit. Autori: **Valeriu Manea, Constantin Dumitrescu, Gheorghe Niță, Ion Vochescu, Ion Dumitrașcu, Eugeniu [Mimii] Gacea, Florin Ionescu: colaboratori: Ion Cora, Ion Sima.**

1986. *Criminalistica – tactica* de **Aurel Ciopraga,** Universitatea „A.I. Cuza" Iași.

1988. *Analiza psihosocială a victimei. Rolul ei în procesul judiciar*, de prof. dr. **Tiberiu Bogdan** și **Ioan Sântea**, Editura Ministerului de Interne, București.

1989. *Tactica Criminalistică.* Coordonatori: **Constantin Aioanițoaie, Stănică Tudor, Vasile Gheorghe.** Autori: Constantin Aioanițoaie, Vasile Bercheșan, Ioan Boțoc, Tudorel Butoi, Nicolae Coca, George Florea, Ion Mandache, Ilie Marcu, Alexandru Olaru, Eugen Pălânceanu, Constantin Pletea, Ion Sandu, Gheorghe Scarlet, Ion Sima, Emilian Stancu, Stănică Tudor, Gheorghe Vasile. Editura Ministerului de Interne, București.

1990. *Identificarea criminalistică* de **Lucian Ionescu** și **Dumitru Sandu,** Editura Științifică, București.

• **Virgil-Tiberiu Dragomirescu; Octavian Hanganu; Dan Prelipceanu,** *Expertiza medico-legală psihiatrică*, Editura Medicală, București.

1991. *Prevenirea infracțiunilor prin măsuri de siguranță,* de prof. univ. dr. **Gheorghe Nistoreanu,** Editura Ministerului de Interne, București.

• *Bomba drogurilor* de **S. Țurlea,** Editura Humanitas, București.

1992. *Tratat de tactică criminalistică*, ediția a 2-a, revăzută și completată, Editura Carpați, București. Coordonatori: **Constantin Aioanițoaie și Ion-Eugen Sandu.** Autori: **Constantin Aioanițoaie, Vasile Bercheșan, Tudorel Butoi, Ilie Marcu, Eugen Pălânceanu, Constantin Pletea, Ion-Eugen Sandu, dr. Emilian Stancu.**

• *Biodetecția judiciară* de **Voicu Zdrenghea** și **Tudorel Butoi,** Editura Ministerului de Interne, București.

• *Enigmele anchetelor judiciare* de **Ion Argeșanu,** Editura Civica, București.

• *Medicina legală* de **V. Beliş, V. Dragomirescu, C. Naneş, V. Panaitescu, E. Gagea, N. Drugescu.** Editura Teora, Bucureşti.

• *Psihologie judiciară* de **Nicolae Mitrofan, Tudorel Butoi, Gheorghe Zdrenghea,** Editura Şansa, Bucureşti.

1993. *Elemente de antropologie judiciară* de **Constantin Dumitrescu** şi **Eugeniu [Mimii] Gacea**, Editura Ministerului de Interne.

1994. *Criminalistica (Ştiinţa investigării infracţiunilor) – Tehnica criminalistică* de prof. dr. **Emilian Stancu**, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti.

• *Ghidul procurorului criminalist.* Coordonatori: **Ieronim Ursu** şi **Doru Cristescu,** Editura Helicon, Timişoara.

• *România în INTERPOL* de **Ioan Hurdubaie** şi **Vasile Troneci,** Editura Ministerului de Interne, Bucureşti.

• *Tratat de medicină legală,* 2 vol., sub redacţia **Vladimir Beliş** („a doua lucrare de anvergură internaţională după tratatul lui Mina Minovici“[99]), profesor de medicină legală la Universitatea de Medicină „Carol Davila“ din Bucureşti, membru titular al Academiei de Ştiinţe Medicale, directorul Institutului Naţional de Medicină Legală „Profesor Mina Minovici“ Bucureşti. „Prof. Beliş rămâne în evoluţia medicinei legale ca un creator de şcoală şi artizan al medicinei legale moderne…“[100] Autori: **Vasile Astărăstoaie, Vladimir Beliş, Octavian Buda, Dan Ciornei, Vlad Alexandru Ciurea, Alexandru Constantinovici, Cristian Curcă, Dan Dermengiu, Virgil T. Dragomirescu, Milan Leonard Dressler, Ioan Droc, Silvia Droc, Natalia Drugescu, Mihaela Găiculescu, Marius Gangal, Carmen Grigoriu, Lucian Ionescu, Constanţa Naneş, Viorel Panaitescu, Gheorghe Panoza, Lucian Podoleanu, Valeriu Popa, Ionuţ Popescu, Dan Şchiopu, Călin Scripcaru, Gheorghe Scripcaru, Cristina Trandafir, Elisabeta Vasilescu.**

•„*Infracţiuni specifice zonelor de frontieră*“. Comunicări la Simpozionul de la Buziaş, organizat de Parchetul General de pe lângă Curtea Supremă de Justiţie.

1996. Andrei Atanasiu, *Tratat de grafologie. Cunoaşterea personalităţii prin scris*, Editura Humanitas.

Născut la 14.12.1922 în Bârlad, Andrei Athanasiu a obţinut titlul de doctor în ştiinţe medicale (1967) şi doctor docent în medicină internă (1973). În 1949 a obţinut titlul de profesor agregat de grafologie, susţinând teza „*Bazele ştiinţifice ale grafologiei*“. Este membru al Societăţii Internaţionale de Psihologia Scrisului (Milano), membru corespondent al Societăţii Franceze de Grafologie (Paris), membru fondator al Societăţii Române de Grafologie (1991), ex-Preşedinte al Societăţii Române de Grafologie, iar în prezent este Preşedinte de onoare al Asociaţiei de Grafologie din România (în curs de constituire cu sediul la Tg. Mureş), menţionat în „Anuarul personalităţilor europene (Who's Who in Europe din 1983).

Este cel mai de seamă reprezentant al grafologiei româneşti pentru cea de-a doua jumătate a secolului XX, continuator în psihologia scrisului al profesorilor Gh. Marinescu şi C.I. Parhon (pe care l-a avut şi profesor). A scris cea dintâi monografie ştiinţifică în domeniu: *„Scris şi personalitate“* (1970), concluziile sale fiind comunicate la numeroase congrese din ţară şi străinătate.

Autor al numeroase lucrări de medicină şi grafologie, dintre care menţionăm: *„Splina – fiziopatologie şi clinică“*, Editura de Stat (1954); *„Contribuţii la studiul hipersplenismului“*

(lucrare pentru titlul de doctor în ştiinţe medicale, 1966); *„Scris şi personalitate"*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1970; *„Psihologia profesiunii medicale"*, Editura Ştiinţifică, 1973; *„Tratat de grafologie. Cunoaşterea personalităţii prin scris"*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1996; *„Tratat de psihologie medicală"*, Editura Oscar Print, Bucureşti, 1998; *„Suferinţă şi creaţie"*, Editura Tehnică, 1998; *„Caracterologie şi grafologie"*, Editura Tehnică, Bucureşti, 2000, (în colaborare); *„Grafologia criminologică. Tendinţa criminală în scris"*, Editura PACO, Bucureşti, 1996; *„Muzică şi medicină. Homo musicalis"*, Editura Minerva, 2003, ş.a.[101]

• *Criminalistica.* Tratat de tactică de **Aurel Ciopraga,** Editura Gama, Iaşi.

• *Drogurile în viaţa românilor* de **Jenică Drăgan,** Editura Magicart Design, Bucureşti.

De acelaşi autor: *Aproape totul despre droguri,* Editura Militară. 1994, 208 p.; *Substanţele chimice esenţiale şi precursori,* Editura Ministerului de Interne, 1995, 142 p.; *Manual de educaţie antidrog pentru ciclul gimnazial* (în colaborare cu Popescu Mihai; Roman George; Succavă Ion). Editura Fadrom, 1998, 54 p.; *Tortura, Consideraţii teoretice şi practice* (în colaborare cu Nicolae Gheorghe şi Oancea Ion), Editura Ministerului de Interne, 2001, 42 p.; *Procedura reorganizării judiciare şi falimentul* (în colaborare cu Grecu Polixenia), în Analele Universităţii „Spiru Haret", Facultatea de Drept, Constanţa, 2003, 145-165 p.

• *Secretele amprentelor papilare* de **Gheorghe Păşescu** şi **Ion R. Constantin,** Editura Naţional, Bucureşti.

• Decembrie. *La Institutul de Criminalistică din Inspectoratul general al Poliţiei se instalează sistemul de identificare a amprentelor – AFIS 2000*[102], cu o bază de date operaţională de impresiuni pentru 340000 de persoane, capacitate de stocare a impresiunilor pentru 600000 de persoane şi posiiblităţi de extensie pentru 1000000 persoane; 2 miliarde de operaţii pe secundă, durata căutării şi comparării în bazele de date a unei amprente – de la 2 zecimi de secundă la câteva minute.

• **Ion Vochescu, Vasile Bercheşan,** *Bancnota şi falsificatorii de bancnote*, Editura Şansa, Bucureşti.

1997. *Expertiza criminalistică a semnăturii* de **Adrian Frăţilă şi Gheorghe Păşescu,** Editura Naţional, Bucureşti.

• Centrul de cercetări psihocriminalistice „General Dumitru Ceacanica", înfiinţat de col. dr. **Niculae Zamfirescu** organizează prima sesiune de comunicări ştiinţifice, în luna decembrie, la Râmnicu-Sărat, lucrările fiind publicate în cartea *„Psihocriminalistica – prezent şi perspectivă"*. Au urmat comunicări ştiinţifice interesante la Râmnicu-Sărat: iulie 1998; Buşteni, iulie 1999 şi Râmnicu-Sărat, martie 2000.

• *Criminalistica* de **A. Ciopraga şi I. Iacobuţă,** Editura Fundaţiei Chemarea, Iaşi.

1998. *Criminalistica* de prof. dr. **Ion Mircea,** Editura Lumina Lex, Bucureşti.

• *Drogurile şi traficanţii de droguri* de **Vasile Bercheşan** şi **Constantin Pletea,** Editura Paralela 45, Bucureşti.

• **Vasile Bercheşan** publică *Metodologia investigării infracţiunilor. Curs de criminalistică* vol. I, Editura Paralela 45, Bucureşti.

• *Dermatoglifele în practica medicală şi judiciară* de **Lidia Cotuţiu,** Editura PsiOmnia, Iaşi. Cuvânt înainte de Vasile Astărăstoaie, profesorul universitar de astăzi, directorul Institutului Medico-Legal Iaşi: **„Elaborarea unei lucrări care să prezinte, într-o abordare holistică, un domeniu atât de complex şi nu rareori controversat, este un act de mare**

temeritate. Cu atât mai mult cu cât, în literatura din România, în afară de C. Țurai (*„Amprentele papilare“, 1979)* **nu există alți precursori. Lidia Cotuțiu și-a asumat conștientă riscurile deschizătorilor de drumuri și a reușit.“**

Redăm mai multe pasaje de interes științific din lucrarea distinsei cercetătoare:

„Termenul «dermatoglyphics» (derivat din derma = piele, glypho = a sculpta), propus în 1926 de Cummins și Midlo, se referă atât la modelele papilare, cât și la domeniul care le studiază. El completează denumirea generică ***dactiloscopia****, ramură a criminalisticii care se ocupă cu urmele papilare în special digitale, lăsate de infractor la locul săvârșirii faptei, lărgindu-i sensurile și implicit aplicațiile.“ (p. 9).*

„Cercetări în microscopia electronică (Hirsch 1971, Schweichel 1971, Penrose și Ohara 1973) au stabilit că ***perioada decisivă a formării crestelor începe la fetusul de aproximativ 80 mm corespunzător vârstei embrionare de 12 săptămâni, când pernițele volare sunt în timpul sau chiar după dezvoltarea lor maximă*** (subl. noastră). *Ca urmare a proliferării celulare, se formează pliurile epidermice perceptibile mai târziu ca și cute glandulare (creste principale conform nomenclaturii lui Hale, 1952). Uneori în timpului celei de-a II-a perioade (care nu prezintă o regularitate strictă din punct de vedere temporal sau spațial) apar între cutele glandulare (primare), cutele secundare. Ele se dezvoltă în paralel, cu singura excepție că cele primare cuprind și glande sudoripare. Cercetând originea crestelor secundare, bazați și pe alte observații din literatură, Hirsch și Schweidel (90) au conchis că formarea lor continuă ca fenomen secundar și în perioada post natală, fără a avea efect remarcabil asupra modelelor formate de crestele papilare. Modelele papilare sunt definitive după luna a 6-a prenatală când cutele glandulare sunt complet formate și când secreția glandelor sudoripare și keratinizarea au început.“* (p. 12).

„Există două întrebări complementare referitoare la dezvoltarea sistemului dermatoglific: – ce mecanisme determină aliniamentul crestei papilare; – ce factori determină formarea unui anumit tip de model?

Dintre ipotezele posibile cităm pe cea a lui Cummins (1926) care postulează doi factori mai importanți ce ar determina formarea crestelor, implicit a modelului papilar: aptitudinea inerentă a epidermului de a dezvolta creste, corelată cu forțele locale maxime de creștere în procesul embriogenezei timpurii a pielii. Hale (1952), dezvoltă ideea referitoare la forțele de creștere și conchide că interacțiunea factorilor genetici și mecanici este responsabilă de diferențierea inițială a crestelor principale prin stimularea celulelor bazale; forța produsă de dezvoltarea diferențiată a structurilor epidermului condiționează orientarea crestelor.

Bonnevie afirmă că modelele depind de aranjamentul nervilor periferici; Blechshmidt (1963) susține că, cutele glandulare urmează căile principale ale vaselor sanguine pe seama cărora se vor nutri și care astfel par să influențeze inducția crestelor. Hirsch și Schweichel extind cercetările de microscopie electronică și precizează că inducerea cutelor glandulare ar fi produsă de perechile vase-nervi; pentru aceasta pledează aspectul anormal al epidermului în cazul aplaziei modelului dermatoglific, când nervii nu ajung în epiteliu sau în cazul dezvoltării aberante a crestelor, însoțită de o dezvoltare anormală a nervilor. Acești autori afirmă că și factorii de mediu (presiunea externă asupra proeminențelor fetale, sau mișcările embrionului etc.) ar putea influența formarea crestelor.

Importanța proeminențelor volare fetale a fost remarcată de mai mulți autori (Blashko 1887, Wilder 1904, Bonnevie 1924, Cummins 1926, Schaeuble 1933). Se afirmă că o corelație

între proeminențele volare și modelul papilar trebuie să existe, deoarece modelul se formează pe locul acestora. Ele sunt vizibile din a 6-a săptămână a dezvoltării embrionare; se produce o bombare maximă în următoarele săptămâni urmată de o diminuare treptată (începând cam din a 13-a săptămână) până când în luna a 6-a fetală ele sunt complet aplatizate și acoperite cu model papilar. Diferențierea crestelor și apariția modelului progresează din centrul proeminenței în direcție proximală și radio-ulnară ori tibio-fibulară. Aspectul modelului ar fi într-o largă măsură dependent de dimensiunea proeminențelor. Astfel proeminențe mici vor avea corespondent un arc, cele medii sau mari vor duce la dezvoltarea unor configurații mai complexe ca bulca sau verticilul; poziția simetrică a proeminenței pe falanga distală va da naștere unui model central în mijlocul ariei (verticil); proeminența asimetrică este corelată cu un model asimetric (bucla radială sau ulnară conform poziției proeminenței.) Embriogeneza crestelor epidermice pe suprafața palmară, a fost mai puțin studiată. Pe baza unor cercetări efectuate pe gemeni și familii, Lemme consideră că este vorba de o tendință de creștere ulnaro-radială și distal-proximală. Din interacțiunea acestor două tendințe de creștere, se formează aspectul final și permanent al dermatoglifelor. Embriogeneza crestelor epidermice plantare este identică cu a celor palmare, doar că fiecare etapă începe cu 2-3 săptămâni mai târziu.

Penrose creează o nouă viziune asupra formării modelelor. El afirmă că topologia crestelor papilare determină procesele care stau la baza apariției discontinuităților (bucle și triradii) în cursul crestelor paralele. Teoria lui, compatibilă cu cea a intervenției tensiunii și presiunii în formarea crestelor, este că atât modelul papilar cât și aliniamentul general al crestei sunt determinate de curbura (sau convexitatea) maximă a suprafeței pe care ele se dezvoltă. Conform principiilor geometrice (topologice) liniile paralele ale unei curburi care urmează convexitatea maximă (ori concavitatea minimă) în mod normal vor forma discontinuități adică bucle și triradii. Pe baza informațiilor acumulate și a ipotezelor lansate, Loesch postulează că există trei factori principali care au rol în dezvoltarea crestelor epidermice și în formarea modelelor. Primul factor determină dezvoltarea rudimentelor glandei sudoripare în forma unor serii lineare, conținând proliferări vag localizate ale elementelor de bază ale celulei. Al doilea factor poate fi definit ca predispoziție spre curbură care include: forma palmelor ori plantelor, mărimea, înălțimea, simetria și poziția proeminențelor volare precum și probabil, grosimea straturilor epidermei. Al treilea factor se referă la perioada de descreștere a proeminențelor, ca sursă suplimentară de variație în viața embrionară timpurie. Toți acești factori, afirmă autoarea, sunt probabil cu predominanță genetică, deși nu sunt excluse nici influențele nongenetice. Componenții genetici se sincronizează în timp și mod de acționare, posibil prin epistazie ori prin efectele modificatoare ale unei sau mai multor gene.

În timp ce primul factor este responsabil de structurile bazale, al doilea va determina aliniamentul crestelor pe întreaga suprafață a plantei și tipul de model, succesiv în toate ariile; sincronizarea perioadei de regresie a proeminențelor contribuie cu siguranță la modelarea finală, în special pe eminențele palmare și plantare precum și pe falangele distale. În afara celor trei factori, Loesch postulează existența unui factor principal ce acționează anterior perioadei de stabilizare a crestelor, care este concomitentă cu separarea completă a degetelor și care în mod normal are loc înaintea celei de-a 13-a săptămâni a vieții fetale.

Dacă separarea este incompletă în acel stadiu, aliniamentul crestelor reflectă situația perioadei între a 13-I și a 18-I săptămână a vieții embrionare." (p.13-15).

„Este riscant de făcut o împărţire strictă şi sumară a modelelor care apar pe falangele distale (ariile 1-10). Deşi punctul de plecare pentru toate clasificările existente este împărţirea modelelor în trei grupe: arcuri, bucle, verticile (Galton 1892), acestea la rândul lor se pot subdiviza în funcţie de domeniul de utilizare şi concepţia autorului clasificării.

Ţurai, după o îndelungată practică şi vastă experienţă, propune o clasificare aproape exhaustivă cu 118 subtipuri. Cummins şi Midlo au sistematizat un tablou pe care l-au numit „arbore genealogic" în care grupează 39 de forme intermediare între bideltic, monobideltic şi arc. Ökrös în tabelul periodic prescurtat redă 66 subtipuri pe care le consideră tranziţii cu substrat genetic de la un tip de model la altul. Wendt, în cadrul aceloraşi limite defineşte 7 modele având ca şi criterii – susţine autorul – atât forma modelului cât şi substratul ereditar; el specifică şi orientarea radială a modelului pe care o notează prin adăugarea lui r la subtipul indicat. Schaumann utilizează după Alter 7 modele cu marcarea arcului piniform, a verticilului „buzunar", a tridelticului.

Clasificările complicate sunt un instrument greoi de lucru; cele simple deşi practice, au dezavantajul omiterii unor particularităţi esenţiale, uneori decisive în elucidarea aspectelor ereditare ori patologice.

Fără a avea pretenţia unei clasificări universal valabile, în practica personală precum şi în lucrarea de faţă, modelele (notate cu iniţialele din nomenclatura internaţională) sunt grupate astfel:

- *arcul (A), arcul piniform (T), arc cu buclă (A^L);*
- *bucla (L), bucla rachetoid (L^W), bucla ondulată (L'');*
- *verticilul concentric (W), cu centrul în spirală (W^s) cu centrul elipsoidal (W^{el}), „buzunarul" (W^L), dublucentric (W^d);*
- *excepţionale (Unk.)*

Orientarea radială a modelului se indică cu r (ex. rL, rW).

Modelul cel mai simplu este arcul. El este format dintr-o succesiune de creste uşor curbate şi relativ paralele, care traversează falanga distală; când cursul crestelor este alungit spre distal iar la bază apare un triradiu al cărui radiant diastal este o linie verticală, subtipul se numeşte piniform. Se notează cu T datorită aspectului de cort. Când o singură creastă papilară se întoarce şi formează un laţ, fără a apare triradiu, subtipul este adeltic cu buclă. Arcul are o frecvenţă cam de 6% în populaţie.

Modelul cel mai comun este bucla, care prezintă un triradiu. Se formează dintr-o serie de creste papilare care plecând dintr-o direcţie, se curbează brusc şi revin în zona de pornire. Din acest curs al crestelor se formează pe partea închisă a buclei triradiul, de obicei plasat lateral spre radial; atunci bucla are deschidere spre ulnar (L). Bucla radială mai rar întâlnită cu excepţia indexului, este imaginea în oglindă a celei ulnare (triradiul este ulnar iar deschiderea spre radial). Bucla poate varia în dimensiune şi formă; poate avea un număr mai mare sau mai mic de creste papilare de la triradiu la centrul modelului (vom reveni cu valoarea cantitativă); în funcţie de poziţia reciprocă a acestor două puncte de reper, bucla poate fi orizontală (L^O), mediană (L) ori verticală (L^T). Penrose (1968) distinge şi bucla ondulată (L'') cu frecvenţă scăzută în populaţia română (0,1%). Când crestele papilare superioare din centrul buclei invadează cele inferioare până la limita formării unui triradiu, apare subtipul de tranziţie spre verticil (L^{W}). Bucla are o frecvenţă cam de 60% în populaţie.

Modelul cu două triradii este verticilul. Dispunerea din centrul modelului a unor cercuri succesive, creează verticilul concentric (W). Modelul cu centrul în spirală (în sensul sau invers acelor ceasornicului) este verticil spirală (W^{S}). Tranziţia de la verticil la buclă este „buzunarul" (W^{A}). Se caracterizează prin poziţia unuia dintre triradii deplasată spre centrul modelului cu reducere maximă a numărului de crete între cele două puncte de reper. Modelul cu centrul elipsoidal este o variantă a verticilului concentric (W^{el}). Toate aceste modele bideltice sunt monocentrice.

Verticilul dublucentric are două triardii şi două centre (W^{d}). Este format din îngemănarea a două bucle. Pornind de obicei ambele din partea ulnară, bucla inferioară se curbează peste cea superioară şi revin în partea iniţială. În funcţie de gradul de îngemănare ele sunt bucle duble ori laţuri gemene.

Verticilul la fel ca şi bucla are orientare ulnară şi mai rar radială. Spirala cu centrul pornind invers acelor ceasornicului se află de obicei la mâna dreaptă; spirala în sensul acelor de ceasornic la această mână, este cu orientare radială (rWs). La mâna stângă situaţia este inversă. La W^{d} tipic, ambele bucle pornesc din partea ulnară şi revin în aceeaşi parte; la rW^{d} buclele pornesc din direcţie radială şi revin în aceeaşi parte. Acest tip de inversiune îl considerăm radialitate calitativă. Numărul de creste dintre triradii şi centru este de obicei diferit fiind mai mare pe linia delto-centrală radială; o disproporţie inversă (număr de creste accentuat scăzut pe această parte) o considerăm radialitate cantitativă.

Verticilul are o frecvenţă cam de 30% în populaţie.

Prin închegarea incompletă a unui model ori prin comasarea a două structuri mono şi bideltice apar aşa-zise modele excepţionale (accidental Ac, ori unknown – Unk)." (p.18-21).

„Deşi crestele papilare par la prima vedere a fi linii continue şi paralele în cadrul unor arii limitate, la o cercetare mai atentă se observă numeroase iregularităţi, discontinuităţi ale crestei individuale. Aceste detalii de structură, minuţiile, sunt variate şi divers repartizate astfel că numărul, tipul, dimensiunea şi poziţia lor sunt unice şi irepetabile în cadrul altui model. S-a încercat clasificarea lor (Cummins şi Midlo 1961, Steffens 1655, Penrose 1968, Ökrös 1968, Ţurai 1971, Loesch 1973) mai simplă (Penrose) sau mai complicată (Ökrös, Ţurai).

Recomandările lui Penrose adoptate pentru nomenclatura internaţională indică următoarele tipuri mai importante:

1. ***Linii interstiţiale** care foarte rar conţin pori, de obicei sunt la un nivel inferior crestei papilare;*
2. ***Insulă sau punct** – o creastă independentă, mică, conţinând un singur por de glandă sudoripară;**Capăt de creastă**;*
3. ***Creastă scurtă** – conţine de la doi la cinci pori;*
4. ***Bifurcare a unei creste**;*
5. ***Îngrăditură, lac ori inel** – este orice creastă care înconjoară un şanţ (papilar);*
6. ***Pieptene** – o formaţiune în care trei sau mai multe linii paralele se unesc într-una singură în unghi aproximativ drept cu linia lor iniţială.*

Okajima (1966) propune o metodă care permite o analiză cantitativă a acestor trăsături prin introducerea conceptului de sumă a minuţiilor; ea reprezintă numărul total de minuţii dintr-o anumită arie marcată standard. El ia în considerare patru minuţii ale crestei: capăt, bifurcaţie, insulă şi întrerupere scurtă, fiecare având valoarea 1. Raza cercului standard intersectează cam 18 creste, valoarea totală obţinută fiind între 68-72. Din studiile

efectuate pe două populații germană și japoneză, Okajima relevă media sumei minuțiilor mai crescută la bărbați decât la femei; coeficienții de corelație pentru mâinile dreaptă și stângă sunt crescuți atât la bărbați cât și la femei 0,83±0,02 respectiv 0,75±0,03. Extinderea studiilor minuțiilor prin introducerea de noi parametri cantitativi (Okajima 1967, 1970 – indexul bifurcațiilor, Loesch 1973, indexul joncțiunilor) a permis utilizarea acestora în genetica clinică, în special în anomalii cromozomiale. A fost urmărită și transmiterea lor ereditară. S-a conchis că minuțiile se transmit ereditar cu o mare variabilitate, unele transformându-se prin deformare sau combinare, altele schimbându-și pozițiile." (p.38-39).

„Examenul are ca fundament teoretic faptul că un copil trebuie să prezinte asemănări cu ambii părinți, zestrea lui genetică fiind jumătate de la fiecare. Astfel că genomul patern care concură împreună cu cel matern la formarea zigotului ca viitor individ, conține material genetic ce se exprimă fenotipic și în tabloul dermatoglific al progenului.

La noi în țară, prin munca de pionierat a lui Țurai, afirmată în jurul anului 1958 și prin larga viziune științifică a prof. I. Moraru, director pe atunci al Institutului de medicină legală București, s-a introdus în expertiza medico-legală de cercetare a filiației alături și independent de examenul serologic, examenul dactiloscopic (extins mai târziu și denumit dermatoglific). Motivația studierii dermatoglifelor într-un examen de sine stătător ar fi următoarea:

- *complexitatea unui tablou dermatoglific, propice cercetării individuale cât și comparativ genetice;*
- *precizarea caracteristicilor dermatoglifelor (diferite de ale altor caractere morfologice: fixitate, varietate etc.);*
- *acumularea unui volum considerabil de date dermatoglifice privind aspectele calitative (tipuri, subtipuri, minuții), cantitative, frecvente în populație, precum și corelații intercompartimentale;*
- *experiența acumulată în domeniu, fundamentată cu date actualizate științific, furnizate de literatura de specialitate, care au concurat la formularea unor orientări privind aprecierea la cazul concret a transmiterii ereditare a dermatoglifelor.*

Complexitatea unui tablou dermatoglific se referă la: – marea varietate de modele care evoluează în cadrul ariilor care îl compun (metoda Țurai cu 54 arii); – prelucrarea acestora în examenul comparativ, prin studierea materialului genetic matern și patern.

Din vasta experiență în domeniu, inițiatorul metodei constituțional globale în studiul dermatoglifelor, Țurai emite opinia confirmată de practică, că cercetarea genetică a modelelor papilare în stabilirea filiației cere o cunoaștere amănunțită a modelelor (în scopul revelării celor mai fine amănunte ale polimorfismului vast al dermatoglifelor), completată cu un studiu de ansamblu al întregului ansamblu. Adăugăm noi că această triplă abordarea (copil, mamă, prezumtivul tată) se continuă cu o cercetare comparativă nuanțată, în scopul final al demonstrării pozitive sau negative a filiației

Cunoașterea temeinică a modelelor nu implică o sistematizare exhaustică a acestora. În cap. II am redat tipurile principal utile și suficiente (opinie proprie) într-o clasificare de rutină, fără a conchide că această împărțire este cu siguranță cu substrat genetic. Este însă judicioasă pentru că: cuprinde cele mai caracteristice modele cu tranziția lor; nu dă naștere la prea multe interpretări ori confuzii ce ar ține de viziunea clasificatorului, ori de amprentări deficitare (ex. un subtip poate apărea: cerc, cerc punctat ori cerc punctat legat etc.). De altfel în operațiunea de comparare, esențială este asemănarea detectată de expert, care s-ar putea referi la

exprimare individuală concordantă, chiar dacă în cadrul unei clasificări riguroase modelele transmise amplificat sau simplificat la progeni nu se încadrează în acelaşi subtip de model.

Experienţa acumulată în domeniu se referă la cercetările numeroase pe care le-am efectuat, la observaţiile consistente obţinute şi pe care le-am aplicat într-o activitate practică a efectuării expertizei de filiaţie de-a lungul a peste 30 de ani.

Lui Ţurai (1971) îi datorăm cele mai importante observaţii referitoare la structurarea genetică a modelului papilar intitulate de autor „legi de transmitere ereditară".

Prin studii personale pe gemeni ori pe familii am desprins unele reguli care confirmă, sintetizează ori completează tezele lui Ţurai. În mare, ele oglindesc varietatea posibilităţilor de structurare a modelelor în cadrul unei arii date. Din studiul gemenilor reiese că în aceleaşi arii ale unei perechi de MZ pot apărea:

– modele asemănătoare (niciodată identice) provenite de la acelaşi parental, uneori cu aceeaşi variaţie care oscilează de la extinderea la reducerea sau chiar modificarea subtipului de model;

– modele deosebite provenite de la acelaşi parental realizate cu o variaţie diferită şi apărute prin transmitere directă ori în oglindă ori intercompartimental;

– modele diferite provenite diferenţiat de la unul respectiv celălalt parental;

– modele diferite de provenienţă neelucidată.

Din studii comparative parentali-progeni reiese:

• fenotipic se poate stabili transmiterea modelelor de la unul sau celălalt dintre parentali;

• ca regulă generală, concordanţa modelelor pe aceeaşi arie iar ca excepţie posibilitatea multiplicării numărului unor tipuri concomitent cu reducerea numărului altora la progeni faţă de parentali;

• variabilitatea în transmiterea ereditară se manifestă în limite largi de la extinderea sau reducerea calitativă ori/şi cantitativă a modelului până la trecerea în alt tip sau altă orientare;

• pe arii omoloage (D/S) pot apărea diferenţiat modele de provenienţă maternă respectiv paternă;

• în structurarea tabloului dermatoglific al progenului se păstrează un oarecare echilibru al numărului modelelor de provenienţă în procentaj scăzut la copii şi bunicii acestora a unor modele absente la parentali;

• ca notă generală, dermatoglifele parentalilor imprimă aspectul calitativ şi cantitativ al tabloului progenului prin: concentrarea modelelor acestuia (W) când ambii parentali sunt predominant bideltici; prin destinderea modelelor concentrice ale progenului moştenite de la un parental, atunci când celălalt are tipuri simple (A ori L). Fenomenul sugerează un „efect de doză" în structurarea modelelor." (p. 88-90).

Iată şi o concepţie personală a caracteristicilor dermatoglifelor:

„Crestele papilare formează configuraţii atât de neregulate încât descrierea lor este dificil de realizat. În vederea cercetării, ele sunt reproduse prin amprentare astfel că, modelul bidimensional obţinut reprezintă imaginea suprafeţei modelate tridimensionale. Redarea prin acest procedeu poate fi atât de fidelă încât practic nu se mai face o distincţie între modelul papilar propriu-zis şi reproducerea lui. Există diverse metode de obţinere a amprentelor: cu cerneală tipografică, fără cerneală cu hârtie specială **(Faurot)** *cu suport adeziv transparent,*

fotografică, prin higrofotografie, radiodermatografie (pentru detalii **Cummins** *1961,* **Schaumann** *1976,* **Ţurai** *1979).*

Interesul deosebit faţă de dermatoglife se bazează pe câteva caracteristici ale acestora datorită cărora au fost revoluţionate metodele de identificare a persoanei; au fost iniţiate studii de biologie şi medicale cu referire la ereditarea respectiv la aspecte de patologie a modelelor papilare.

Caracteristicile principale a dermatoglifelor sunt: fixitatea, varietatea, încadrarea în tipuri de model, determinismul genetic.

a. ***Fixitatea*** *modelelor papilare se menţine atât în raport cu vârsta cât şi cu mediul. Diferenţierea crestelor papilare are loc la embrionul uman între lunile a treia şi a patra a vieţii intrauterine, după care în condiţii normale schimbări esenţiale nu mai au loc.* **Hale** *(1952) afirmă că până în luna a şasea mai pot interveni modificări ale crestelor secundare care însă nu afectează aspectul modelului papilar. Factori de mediu intrauterin pot influenţa structurarea crestelor în timpul formării lor, fapt ce furnizează dovezi asupra perturbărilor care au avut loc într-o anumită perioadă embrionară. După naştere, în perioada de dezvoltare a corpului uman, crestele papilare îşi schimbă dimensiunile dar păstrează forma şi particularităţile. Amprentări periodice la vârste diferite au demonstrat stabilitatea modelului papilar şi în raport cu mediul înconjurător. Alterarea temporară ori permanentă (prin distrugerea profundă a epidermului) a crestelor papilare ale unei persoane vii se manifestă prin cicatrice, care însă este uşor de recunoscut.*

b. ***Varietatea*** *crestelor papilare este atât de mare încât creează unicitatea fiecărei configuraţii în parte. Aceasta se realizează prin detaliile de structură ale crestei denumite minuţii. Ele constau din bifurcări, insule, creste scurte, anastomoze etc. care întrerup la diferite intervale continuitatea lineară a crestei, creând în ansamblul lor un model papilar caracteristic fiecărei persoane, cu imposibilitatea de a se repeta la doi indivizi. Palmele dreaptă şi stângă ale unui individ sunt diferite sub aspect minuţial dermatoglific, nici gemenii monozigoţi (MZ) nu prezintă modele identice. Descoperirea unicităţii modelului papilar a revoluţionat metodele de identificare a persoanei în criminalistică.*

c. ***Încadrarea*** *în tipuri de model este posibilă deoarece diversitatea lor nu poate fi convenţional limitată. Elementul de bază în clasificarea modelelor este triradiul. Acesta este o formaţiune cu aspect de delta, constituită prin convergenţa a trei grupuri de creste papilare aproximativ paralele, venite din direcţii diferite. Un model se defineşte prin prezenţa sau absenţa triradiului în funcţie de care, în mare, se poate vorbi de trei tipuri: arcuri (configuraţie fără triradiu), bucle şi verticile (configuraţii cu unul, respectiv două triradii).*

d. ***Determinismul*** *genetic al dermatoglifelor este demonstrat de asemănările pregnante ale modelelor gemenilor MZ, de concordanţele dintre parentali şi progeni. Un mare număr de lucrări a tentat explicarea cauzalităţii genetice a dermatoglifelor. Ideea care a putut fi confirmată până în prezent este că* ***acestea au un mod complex de transmitere fără a se cunoaşte un model universal de ereditate***."

1999. Apare, în luna martie, *Criminalistica, revistă de informare, documentare şi opinii*, prima de acest gen din România, fondator şi redactor şef **Vasile Lăpăduşi,** redactor şef adjunct Vladimir Alexandrescu. Din primul consiliu ştiinţific au făcut parte: Emilian Stancu, Lucian Ionescu, Marian Mircea, Titus Duţă, Ovidiu Sârbu, Dan Voinea, Lazăr Cârjan, Corneliu Diamandescu, Stoian Rusu, Ioan Hurdubaie, Ion Vochescu, Tudorel Butoi,

Constantin Pletea, Vasile Bercheşan, Constantin Dragoteanu, Ion Sorin Florescu, Gheorghe Păşescu. Până în prezent au apărut 35 numere (decembrie 2004).

Sufletul acestei reviste este redactorul şef **Vasile Lăpăduşi,** o figură emblematică a criminalisticii româneşti. Născut la 25 septembrie 1936 în comuna Stolojani, judeţul Gorj, absolvent al Institutului Pedagogic din Bucureşti (1956), al Şcolii militare de ofiţeri a Ministerului de Interne (1957) şi al Facultăţii de drept a Universităţii Bucureşti (1965). A urmat cursuri de specializare în străinătate (1963) şi post-universitare în Criminalistică la Facultatea de Drept Bucureşti (1972), precum şi în domeniul amprentei genetice (1997). A fost colaborator apropiat al marelui criminalist Ion Anghelescu, aducându-şi o contribuţie remarcabilă la redactarea şi coordonarea *Tratatului practic de criminalistică*, vol. I-V, 1976-1985. A organizat simpozioane cu participare internaţională ca un adevărat mecena, publicând cele mai importante lucrări în cărţi de referinţă care au contribuit la afirmarea şi dezvoltarea Şcolii româneşti de criminalistică.

La 25 octombrie 2001 a înfiinţat Asociaţia Criminaliştilor din România, în care deţine, cu modestia ce i-a caracterizat întreaga viaţă, funcţia de secretar general (Preşedinte: Emilian Stancu; prim-vicepreşedinte: Lazăr Cârjan; vicepreşedinţi: Vasile Bercheşan, Dan Voinea, Ştefan Iancu).

• Apare *Revista de criminologie, criminalistică şi penologie*, sub egida Societăţii de criminologie şi criminalistică, a Parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Justiţie, a Direcţiei Generale a Penitenciarelor, coordonator: prof. univ. dr. **Rodica Mihaela Stănoiu,** fost ministru de justiţie. Redactor-şef: **Vasile Teodorescu.** Primul colegiu de redacţie a fost format din dr. Ortansa Brezianu, Ana Bălan, George Bălan, dr. Valerian Cioclei, col. dr. Florian Gheorghe, Augustin Lazăr, Dan Sterian, Doru Trifoi.

• *Criminalistica*, vol. I şi II, ediţia a III-a, de prof. dr. **Emilian Stancu,** Editura Actami, Bucureşti.

• *Criminalitatea juvenilă. Fenomenul copiii străzii* de general de divizie (r) **Ion Pitulescu** – fost inspector general al Poliţiei Române, Editura Naţional, Bucureşti.

• *Caracterologie şi grafologie. Eseuri* de prof. dr. docent **Andrei Athanasiu şi Radu Constantin,** Editura Tehnică, Bucureşti.

• **Adrian Frăţilă** şi **Radu Constantin,** publică *Expertiza grafică şi raţionamentul prin analogie*, Editura Tehnică, Bucureşti.

• *Istoria Poliţiei Române de la origini până la 1949* de **Lazăr Cârjan,** Editura Vestala Bucureşti şi *Istoria Poliţiei Române* de **Vasile Bobocescu,** Editura Ministerului de Interne, Bucureşti.

• **Radu Constantin, Pompil Drăghici** şi **Mircea Ioniţă** publică *Expertizele, mijloc de probă în procesul penal*, Editura Tehnică, Bucureşti.

2000. Gheorghe Păşescu, *Interpretarea criminalistică a urmelor la locul faptei*, Editura Naţional.

• **C. Păun,** *Criminologie*, Editura Europa Nova, Bucureşti.

• **Ion Vochescu,** *Criminalistica*, vol. I, Editura Academica, Bucureşti.

• Dr. **Gheorghe Popa,** *Microurmele, o problemă pentru practica criminalistică românească*. Editura Sfinx, Târgovişte.

• **Seminarul de perfecţionare profesională a procurorilor criminalişti, Sinaia,** 20-24 noiembrie 2000: *„Tehnica, tactica şi metodica investigării infracţiunilor de omor şi a celor săvârşite cu intenţie, care au avut ca urmare moartea unei persoane"*, organizat de Ministerul Public, Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiţie, Secţia de studii, control şi reprezentare, Biroul programe şi perfecţionare profesională şi Centrul de resurse juridice

2001. *Criminalistica. Mileniul III.* Lucrările simpozionului din 19 aprilie 2000, Editura Little Star Impex S.R.L. Bucureşti. Coordonatori: **Vasile Lăpăduşi, Lazăr Cârjan, Adrian Florescu, Mircea Marin, Titus Duţă, Doru Popovici, Ion Enache.**

• **Emilian Stancu,** *Tratat de criminalistică*, Editura ACTAMI, Bucureşti.

• **Tudorel Butoi; Ioana-Teodora Butoi,** *Psihologie judiciară.* Tratat universitar. 2 vol., Editura Fundaţiei România de Mâine (Universitatea „Spiru Haret").

• **Tudorel Butoi, Valentin Iftenie, Alexandru Boroi,** *Sinuciderea – un paradox,* Editura Ştiinţelor Medicale.

2002 Viorel Panaitescu, Nicolae Gănuţă, Mariana Roşu, *Anatomia regională a feţei şi gâtului,* Editura Medicală Naţională, Bucureşti.

• **Virgil-Tiberiu V. Dragomirescu,** *Expertiza medico-legală în psihiatria judiciară*, Editura Viaţa Medicală Românească, Bucureşti.

• *Primul Almanah de Criminalistică.* Autori: **Vasile Lăpăduşi, Lazăr Cârjan, Constantin Gâdea,** Editura Little Star Impex SRL, Bucureşti.

• *Celebrul „Comisar T.T"*, **Traian Tandin,** fost judiciarist la Omoruri pe vremea regretatului Dumitru Ceacanica, ziarist de prestigiu şi scriitor de succes, semnează trei romane: *Cazul Rîmaru,* Editura Phobos, 2003, 231 p.; *Evadări celebre. Istoria marilor evadări din toate timpurile din închisorile româneşti şi străine,* Editura Aldo Press, 2002, 536 p.; *Din arhiva unui comisar de poliţie,* Editura Ministerului de Interne, 2002, 384 p. De acelaşi autor: *Enigmele căpitanului Roman,* Editura Militară, 1978, 190 p.; *Dilemele căpitanului Roman,* Editura Militară, 1979, 240 p.; *Adio Ringo!* Editura Militară, 1981, 284 p.; *Bolidul verde,* Editura Dacia, 1983, 290 p.; *Din jurnalul unui poliţist,* Editura Cartea Românească, 1990, 430 p.; *Sus mâinile domnilor infractori!* Editura Labirint, 1991, 223 p.; *Pedeapsă în stil american,* Editura Labirint , 1991, 120 p. ; *Căpitanul Roman şi cei 40 de hoţi,* Editura Societatea, 1992, 210 p.; *Pe urmele căpitanului Roman,* Editura Societatea, 1992, 220 p.; *Jargonul infractorilor,* Editura Paco, 1993, 120 p.; *Ne putem apăra cunoscând limbajul infractorilor,* Editura Paco, 1993, 102 p.; *În duel cu căpitanul Roman,* Editura Societatea, 1994, p. 196; *Isprăvile căpitanului Roman,* Editura Societatea, 1995, p. 210; *Jos mâinile domnilor infractori,* Editura Societatea, 1996, 240 p.; *Cum să ne ferim de infractori,* Editura Ministerului de Interne, 1997, 153 p.; *Ucigaş fără voie,* Editura ZET, 2000, 208 p.; *Un nou Râmaru,* Editura Paco, 2001, 140 p.; *Galeria marilor criminali,* Editura Aldo Press, 2001, 235 p.; *Comisar la omoruri, Antologia crimelor din România,* Editura Aldo Press, 2003, 600 p.; *Grind, urmaşul lui Ringo,* Editura Ministerului de Interne, 2003, p. 158; *Jafuri celebre în lume,* Editura Aldo Press, 2004, 600 p.; *Erori judiciare,* Editura Aldo Press 2004, 720 p.; *Criminali condamnaţi la moarte,* Editura Aldo Press, 2004, 710 p.; *100 cei mai odioşi criminali români,* Editura Lider, 2004, 420 p.

2003. Nicolae Buzatu; Gheorghe Popa, *Expertiza bancnotelor şi a altor instrumente de plată*, Editura Little Star.

• **Comunicări ştiinţifice la al 7-lea Simpozion naţional de criminalistică,** Editura Alma Mater Cluj-Napoca (Societatea română de Criminologie şi Criminalistică).

2004 Gheorghe Mocuţa, *Metodologia investigării infracţiunii de spălare a banilor*, Editura Orfeu, Bucureşti.

• **Tudorel Badea Butoi, Dan Voinea, Valentin Iftenie, Alexandru Boroi, Luminiţa Georgeta Nicolae, Constantin Zărnescu. Ioana Teodora Butoi, Manuela Cristina Prodan,** *Victimologie (curs universitar) (perspectiva juridică, socio-psihologică şi medico-legală asupra cuplului penal şi victimă-agresor)*, Editura Pinguin Book, Bucureşti.

• **Tudorel Butoi,** *Interogatoriul. Psihologia confruntării în procesul judiciar. Ghid teoretic şi practic pentru psihologii criminalişti, procurori, judecători de instrucţie şi poliţişti anchetatori*, Editura Pinguin Book, Bucureşti.

• **Lazăr Cârjan,** *Criminalistică şi ştiinţe de contact. Bibliografie selectivă*, Editura Ministerului Administraţiei şi Internelor.

• 27 octombrie, **Simpozion internaţional de criminalistică,** *„Rolul probelor criminalistice şi medico-legale în stabilirea adevărului"*, cu o numeroasă participare din toate segmentele judiciare, organizat de Poliţia Română (Institutul de Criminalistică) şi Asociaţia Criminaliştilor din România. Lucrările simpozionului vor fi publicate prin grija celui care a fost eroul acţiunii: prof. **Vasile Lăpăduşi.**

• noiembrie: **Vasile Bercheşan; Marin Ruiu,** *Tratat de tehnică criminalistică*, Editura Little Star, Bucureşti, 752 p.

Vasile Bercheşan, profesor universitar, este şeful catedrei de criminalistică din Academia de Poliţie „Alexandru Ioan Cuza", din Bucureşti, vicepreşedinte al Asociaţiei Criminalistice din România. Născut la 3 martie 1950, în comuna Leordina, judeţul Maramureş, este fiul unui procuror şi al unei funcţionare care s-au stabilit la Craiova. După absolvirea cursurilor liceale în Craiova, şi-a satisfăcut stagiul militar în unităţi de pompieri din Calafat şi Craiova. A urmat cursurile Şcolii Militare de ofiţeri Activi a Ministerului de Interne (1971-1974), iar după absolvire a lucrat la Poliţia Municipiului Bucureşti, Serviciul Cercetări Penale, până la 01.02.1980, când a fost transferat la Şcoala Militară de Ofiţeri Activi, devenită în 1990 Academia de Poliţie „Alexandru Ioan Cuza", unde a parcurs toate treptele didactice până la profesor universitar, şef al Catedrei de Criminalistică. A publicat singur sau în cooperare, trei tratate de criminalistică, şase cursuri, opt monografii, şase alte lucrări de specialitate şi peste 40 de referate, studii şi articole impunându-se ca unul dintre cei mai prolifici şi originali criminalişti din ţara noastră.

• decembrie: *Îndrumar practic juridic în probleme de tehnică şi tactică criminalistică.* Autori: **Jenică Drăgan, Ioan Oancea, Gheorghe Niculae,** Editura Ministerului Administraţiei şi Internelor, 343 p.

Secţiunea a 4-a: Fraţii Minovici – Ctitori ai criminalisticii româneşti[103]

Pământul românesc a zămislit oameni iluştri, pe măsura geniului acestui popor străvechi, dar puţini sunt cei care, asemenea fraţilor Mina, Ştefan şi Nicolae Minovici, au strălucit în epocă, dominând-o cu ineditul şi profunzimea unor opere inegalabile, şi strălucesc tot mai intens astăzi, cu aura de nemurire pe care le-o conferă dintele necruţător al Timpului. Căci, ca o adevărată tripletă, ei sunt unici, în felul lor, nu numai în România, ci şi în lume.

MINA MINOVICI (1858-1933)

Primul dintre fraţi, Mina, şi-a pus amprenta uriaşei sale personalităţi asupra multor oameni, dar în primul rând le-a influenţat destinul celor doi fraţi, fiind obligat, încă de la o vârstă fragedă, să-şi etaleze calităţile extraordinare de organizator cu care va uimi contemporanii, pentru a întreţine o familie numeroasă, greu încercată de moartea prematură a tatălui.

Bunicul său, negustorul de vite român Ştefan Mina, descindea din Macedonia sârbească[104]. Fiind nevoit să călătorească prin raialele turceşti, sârbii i-au transformat numele în Minovici, dar întâmplarea a făcut să se stabilească în Craiova, unde s-a căsătorit cu o olteancă şi a avut patru copii, din care unul a fost botezat tot Ştefan, iar apoi s-a mutat în Brăila, unde comerţul era înfloritor. Aici se va naşte, la 30 aprilie 1858, din părinţii Ştefan şi Sofia, cel care se va numi Mina, în amintirea numelui strămoşesc dar şi a Sfântului Mina, venerat pe aceste locuri. Tatăl se va muta la Râmnicu Sărat, unde va ajunge primar. Din cei 13 copii ai săi vor trăi nouă, dar nu s-a putut bucura de ei pentru că, în iarna anului 1876, o boală nemiloasă l-a trecut la cele veşnice.

Mina Minovici a terminat gimnaziul la Brăila, în 1873, dar n-a putut continua cursul superior de liceu, fiind nevoit, datorită lipsurilor în care se zbătea familia tot mai numeroasă, să se înscrie la Şcoala Superioară de Farmacie, condusă de doctorul Carol Davila, care de altfel a şi înfiinţat-o în anul 1855. A fost şansa lui să fie remarcat şi iubit de acest strălucit medic, care, întrezărind calităţile excepţionale ale viitorului savant, i-a îndrumat primii paşi, cei mai hotărâtori în viaţă. După absolvirea şcolii, chiar în anul morţii tatălui său, Mina Minovici va face doi ani de practică la farmacia Petzalis, înfiinţată în anul 1832 de către C.C. Hepites, născut la Brăila dintr-un tată grec şi o mamă româncă, cel care va face studii strălucite la Viena şi Harkov şi va redacta prima farmacopee română în anul 1864.

În 1877, Mina Minovici se va înrola ca voluntar în războiul pentru independenţă, astfel că va obţine certificatul de asistent în farmacie în toamna anului 1878. La 3 martie 1879,

doctorul Carol Davila l-a numit preparator la cursul său de chimie, iar din luna iunie va fi numit, în urma unui concurs, farmacist extern al Eforiei spitalelor civile.

La îndemnul aceluiaşi Carol Davila, în 1881 va fi licenţiat în farmacie, în 1884 va promova examenul de bacalaureat în litere şi ştiinţe, iar în 1885 va fi licenţiat al Facultăţii de medicină, pe care o urmase în paralel, sub rezerva absolvirii liceului. Ajunge, în cele din urmă, şef de lucrări în laboratorul chimistului Alfred Nicolaus Bernad-Lendway, originar din Zagreb, cu studii la Gõttingen, Dresda, Graz şi în final la Viena, unde şi-a luat doctoratul în fizică şi chimie. A. N. Bernad-Lendway îşi va completa studiile de medicină legală în anul 1867, la Viena, iar în anul 1868 va fi numit director al laboratorului Eforiei spitalelor civile, după care, în 1869 va fi şef de lucrări de chimie organică şi anorganică la Facultatea de medicină din Bucureşti. Acest promotor al chimiei experimentale în România va fi cel care îi va insufla tânărului Mina Minovici cultul pentru cercetarea ştiinţifică, fiind decorat, pentru studiile sale, de guvernele austriac şi francez şi ales membru de onoare al Academiei Române. Din păcate, o tragică întâmplare îi va marca ultimii ai vieţii: uciderea involuntară a Anei Davila, soţia marelui său prieten, căreia i-a administrat, dintr-o greşeală nenorocită, stricnină în loc de chinină. Va deceda la 12 februarie 1924, la vârsta de 88 de ani, ajutat de un om de suflet, profesorul Al. Zaharia, după ce, orb la doi ani de la retragerea sa la pensie, a fost prădat sistematic de fostul său secretar şi de menajeră, care i-au sustras toate bunurile de valoare, între care se detaşa o bogată colecţie de tablouri semnate de Nicolae Grigorescu şi de alţi pictori contemporani.

Din 1883, când este numit asistent al doctorului A.N. Bernad-Lendway, Mina Minovici, devenit şi capul numeroasei sale familii, îşi aduce mama, fraţii şi surorile la Bucureşti. În anul 1889, anul stingerii marelui Mihai Eminescu, Mina Minovici va îndeplini şi funcţia de preparator la laboratorul de chimie al Facultăţii de medicină.

În toamna anului 1885, cu o bursă şi un concediu de trei ani aprobate de Bernad-Lendway, Mina Minovici se va afla la Paris, se va înscrie la Facultatea de medicină şi, în paralel, la Şcoala de farmacie pentru a se specializa în toxicologie. În capitala Franţei va hotărî să se dedice medicinii legale, fiind atras de cursurile celebrului profesor Paul Brouardel, dar va frecventa şi cursurile altor distinşi magiştri: Ch.T. Brown-Séquard, A. Dastre, Legrand du Salle, A. Lacassagne. De trei ori pe săptămână va lucra în laboratorul prefecturii de poliţie, condus de J. Ogier.

La recomandarea lui Brouardel, duminicile şi le va petrece în laboratorul lui Louis Pasteur de la Spitalul Hôtel Dien. Pentru a scăpa de grijile financiare care îl presau, va trimite Ministerului de Interne un raport intitulat *„Tratamentul profilactic al turbării şi metoda lui Pasteur“*, în speranţa că va primi fondurile necesare pentru a urma lucrările savantului. Deşi n-a primit nici un răspuns, a rezistat ispitei profesorului Brouardel de a cere naturalizarea franceză pentru a urma o carieră universitară la Paris, ce se anunţa strălucită. Dar tot profesorul avea să-l scape de griji. Fără ştirea lui Minovici, în anul 1887 s-a adresat ministrului instrucţiunii publice, Dimitrie Sturdza, somându-l să-l sprijine pe tânărul Minovici pentru a-şi continua studiile, sub ameninţarea că, în caz contrar, va solicita o bursă franceză, dar românul nu va mai fi lăsat să se întoarcă în ţară. După cum va mărturisi Mina Minovici în 1832, *„Efectul acestui şantaj pios a fost fulgerător: prin mandat telegrafic, Ministerul Instrucţiunii mi-a trimis suma de nouă mii de lei“*, astfel că a putut să-şi continue studiile şi să îşi susţină teza de doctorat în medicină, la data de 7 iunie 1888, cu titlul *„Étude médico-*

légale sur la mort subite à la suite de coups sur l'abdomen et le larynx" (*Studiul medico-legal al morții subite ca urmare a loviturilor pe abdomen și laringe*), o lucrare de 121 de pagini, fiind proclamat laureat al facultății de medicină din Paris. Va mai rămâne un an la Paris, unde va publica o lucrare de 40 de pagini despre importanța cunoașterii alcaloizilor cadaverici sau ptomainele, pentru prevenirea unor erori judiciare datorită faptului că acestea erau confundate, în cazuri de otrăviri mortale, cu alcaloizi („*Étude médico-légale sur les alcaloides cadaverique*"). Tot în acest an (1888), va începe o lucrare despre rezistența spermatozoizilor în organele genitale femeiești după moarte, dar o va definitiva abia peste 11 ani, în 1899, și o va prezenta tot la Paris, Societății de medicină legală din Franța.

Întors în țară, tânărul doctor în medicină ocupă prin concurs, în 1890, postul de medic secundar al Spitalului Brăila, dar la 1 septembrie al aceluiași an va obține postul de medic legist al Tribunalului Ilfov, în urma demisiei doctorului Gheorghe Alexianu. În noua sa calitate, de medic legist al Capitalei, devine, de drept, membru al Consiliului Sanitar Superior și profesor de medicină legală la Școala Națională de Medicină. El va conduce și serviciul de antropometrie de pe lângă prefectura poliției, pe care îl organizează după modelului lui Bertillon. Din 1896, era autorizat de către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice să predea medicina legală la Facultatea de Drept din București, iar ulterior va ține prelegeri și la Institutul de Științe Penale, în calitate de titular al catedrei de medicină legală. Crezul lui era formulat astfel: „*Medicina legală este o știință teoretică și experimentală în același timp. Teoria completează experiența, iar experiența demonstrează teoria.*"

Cu o putere de muncă uimitoare, în primii doi ani de la numirea sa ca medic legist a efectuat peste 500 autopsii și a început să publice, singur sau în colaborare, nenumărate lucrări originale din domeniile medicinii legale, toxicologiei și antropologiei. **La 20 decembrie 1892 inaugurează, într-o concepție proprie, Morga orașului București, care a primit și numele de Institut Medico-Legal, fiind primul de acest gen din lume și constituind, totodată, un model și pentru alte țări**. Iată ce-i va scrie, în 1904, Salvatore Ottolonghi, savant cu reputație mondială, profesor de medicină legală la Universitatea din Roma: „*Ați avut meritul de a fi creat un institut unic în lume, pe care nu voi înceta să-l prezint ca exemplu de ceea ce trebuie să se facă.*" Pentru a marca importanța creării acestui așezământ, este suficient să amintim că la Roma, ca și la Paris, s-au inaugurat astfel de institute de medicină legală abia în anul 1924.

Devenită neîncăpătoare, în anul 1913 s-au început lucrările de extindere, care n-au fost finalizate decât după terminarea războiului, în același an 1924. La inaugurarea noilor aripi ale clădirii, profesorul Mina Minovici s-a referit la misiunea și responsabilitatea Institutului, în slujba justiției și a societății: „*Medicul legist, prin contribuția lui științifică, la baza căreia trebuie să fie o nepărtinire la adăpost de orice suspiciune, înarmează sau dezarmează brațul justiției, demască pe vinovat ori degajează elementele de nevinovăție. Soarta individului îi este încredințată din leagăn până în mormânt.*"

Institutul medico-legal cuprindea: săli de expunere și de conservare a cadavrelor aduse pentru expertiză; o sală de autopsie; două săli de fotografiere a cadavrelor și a persoanelor vii; laborator de microscopie; laborator de chimie toxicologică; instalație pentru experiențe fiziologice; laborator de anatomie patologică; instalație de radiotelegrafie; un mare amfiteatru; un muzeu alcătuit din instrumente care au servit la comiterea unor crime sau sinucideri; o bibliotecă impresionantă constituită din donațiile fraților Mina și Nicolae Minovici, precum și a principalului lor colaborator, dr. Nicolae Stoenescu.

Ca un omagiu binemeritat adus vieții și operei profesorului Mina Minovici, printr-un decret publicat în Monitorul Oficial din 5 martie 1924, institutul va purta numele său.

Mina Minovici a militat întreaga viață pentru deontologia profesiei pe care a slujit-o cu dragoste și abnegație, fiind, alături de Lacassagne, autorul Catehismului medicinii legale:

„1. Medicul legist va fi întotdeauna prudent;
2. Își va manifesta totdeauna îndoiala și va fi lipsit de idei preconcepute;
3. Va cerceta totul cu atenție și va observa bine, știut fiind că un caz aparent simplu poate fi foarte complicat;
4. Se va feri de îndemnul imaginației și al teoriilor pripite și nu va face ipoteze complicate;
5. Va fi obiectiv pentru a convinge;
6. Va demonstra și nu va afirma;
7. Își va astupa urechile, va închide gura și va deschide ochii pentru a fi la adăpost de orice sugestii;
8. Va proceda totdeauna cu ordine și metodă, după un plan concret, dinainte stabilit (ca într-o lucrare științifică);
9. Va dovedi știință, care se obține prin muncă, precum și artă, care va constitui o vocație;
10. Nu va uita că spiritul științific riguros este coloana vertebrală a expertizei medico-legale.“[105]

Printr-o muncă asiduă de cercetare științifică, Mina Minovici și-a adus un aport substanțial atât la progresul medicinii legale, cât și a altor științe, cum ar fi toxicologia, antropologia, criminologia, și nu în ultimul rând criminalistica. Subiectul tezei sale de doctorat, „*Studiu medico-legal asupra morții subite ca urmare a loviturilor pe abdomen și laringe*“ a suscitat un interes deschis întrucât a explicat mecanismul morții subite, cauzată de loviri la nivelul abdomenului și laringelui, prin teoria inhibiției, actuală și astăzi, având în vedere sensibilitatea deosebită a acestor zone.

În domeniul toxicologiei, pe lângă lucrarea amintită, publicată în anul 1888 la Paris cu titlul „*Studiu medico-legal asupra alcaloizilor cadaverici*“, Mina Minovici a aprofundat cercetările împreună cu J. Ogier, prezentând, în anul 1891, Academiei de Medicină Legală din Franța, studiul „*Influența ptomainelor în cercetarea toxicologică a alcaloizilor vegetali*“, subliniind posibilitatea unor erori ca urmare a reacțiilor asemănătoare produse de ptomaine și alcaloizii vegetali.

În ce privește antropologia și criminologia, merită să subliniem intervenția pe care a făcut-o Mina Minovici la Congresul de Antropologie care a avut loc la Geneva, în anul 1896, prin studiul „*Remarques statistiques relatives à l'anthropologie criminel*“, bazat pe o cazuistică proprie de 7.217 delincvenți, asupra cărora efectuase măsurători craniene. Profesorul Minovici a combătut astfel teoria lui Lombroso privitoare la „criminalul înnăscut“, subliniind rolul factorilor sociali, îndeosebi a alcoolismului și prostituției. La al VI-lea Congres Internațional de Antropologie Criminală, care a avut loc în 1906, la Torino, a expus rezultatul cercetărilor sale cu privire la criminalitatea feminină în România. De asemenea, ca delegat al Ministerului de Justiție la congresele de antropologie criminală de la Bruxelles (1892) și Geneva (1896), a prezentat rapoarte cu propuneri de reforme judiciare pentru reducerea criminalității.

Se cuvine a sublinia lucrarea „*Diagnosticul medico-legal al rănirilor prin examenul hainelor*“, publicată în anul 1899, prima de acest gen în literatura de specialitate a timpului,

în care s-a preocupat de diferenţierea omorului de sinucidere, în cazurile de răniri cu arme de foc sau cu instrumente înţepătoare, prin examinarea hainelor victimei.

„La examinarea îmbrăcămintei expertul va da o atenţie deosebită petelor de sânge, de mucozităţi, de scurgeri purulente, de noroi, de praf. Apoi, va constata dacă hainele şi rufele nu prezintă găuri, rupturi, mototoliri recente – detalii care contribuie şi ele la luminarea faptului medical, când e vorba de răni mortale (pricinuite cu armă de foc, armă albă, un obiect contondent), ori de un viol, avort etc.

Rezultatul acestui examen al îmbrăcămintei e de multe ori de o importanţă covârşitoare, pentru că el permite medicului-expert să stabilească dintr-o dată, în caz de dubiu, dacă se află în faţa unui atentat, a unei sinucideri reale sau a unei sinucideri înscenate.

Personal, în numeroase cazuri obscure, în care nu exista certitudinea asupra împrejurărilor morţii, am putut să le stabilesc numai graţie unei cercetări minuţioase a hainelor şi rufăriei mortului". (Tratat complet de medicină legală, vol. I, p. 365). Profesorul exemplifică astfel de cazuri „obscure": diferenţierea unei sinucideri de omor prin împuşcare; auto-răniri pentru simularea unui atentat; simularea unei sinucideri; stabilirea numărului de gloanţe trase în două ipostaze: a) un caz extrem de rar – trei răni pe corp şi o singură ruptură pe îmbrăcăminte şi b) o singură rană mortală pe corp şi şapte rupturi pe haină, din care şase provocate de un singur glonţ care a intrat şi ieşit de trei ori; evitarea unei intervenţii chirurgicale pentru scoaterea glonţului ca urmare a găsirii acestuia înfipt în haine după ricoşare în urma izbirii sternului ş.a. (p.365-371).

De asemenea, în lucrarea „*Medicina legală aplicată la arta dentară*", de 48 de pagini, Mina Minovici tratează stabilirea identităţii unei persoane, cadavru sau schelet, după particularităţile dentiţiei.

În monumentala sa lucrare, „*Tratat complet de medicină legală, cu legislaţia şi jurisprudenţa românească şi streină*", lucrare de anvergură internaţională, cuprinzând 2072 de pagini, apărută între anii 1928 şi 1930, Mina Minovici a abordat şi alte tehnici criminalistice: examinarea şi ridicarea cadavrului la locul faptei; importanţa fotografierii cadavrului[106]; toaletarea şi reconstituirea feţei cadavrului, subliniind importanţa invenţiei privind folosirea ochilor artificiali introduşi în orbitele cadavrului[107]; fotografierea cadavrelor aflate în putrefacţie; cercetarea petelor[108]; examinarea părului[109]; portretul vorbit şi dactiloscopia, diferenţierea sinuciderii de omor în cazuri de spânzurare şi ştrangulare ş.a.

Tratatul a fost elogiat de Edmond Locard în Revista internaţională de criminalistică, pe care o conducea, subliniind că prin această lucrare, vastă şi originală, Mina Minovici i-a depăşit chiar şi pe marii săi profesori P. Brouardel şi A.Lacassagne.

În domeniul criminalisticii, Mina Minovici are meritul de a fi tradus lucrarea lui Alphonse Bertillon, *Identificarea Antropometrică* (1892), şi de a-l fi ales şi instruit pe doctorul Andrei Ionescu, pentru a înfiinţa, în anul 1892 primul serviciu antropometric care a funcţionat la Palatul Justiţiei din Bucureşti, devenit serviciul de identificare judiciară în 1895. Andrei Ionescu este cel care a introdus dactiloscopia în România, alegând o combinaţie între metodele spaniolului Oloriz şi danezului Daae cu sistemul creat de argentinianul Juan Vucetici.[110]

Preocupările profesorului Mina Minovici l-au inspirat pe fratele său Nicolae să înfiinţeze, pe lângă acest serviciu, prima şcoală de antropologie pentru pregătirea ofiţerilor şi agenţilor de poliţie. Şi tot el a fost alături de Nicolae Minovici, Andrei Ionescu şi Valentin Sava pentru înlocuirea, în anul 1914, a metodei antropometrice cu cea dactiloscopică, România fiind una din ultimele ţări din Europa care a menţinut acest sistem greoi.

„Până la introducerea fișei dactiloscopice – care constituie cel mai sigur mijloc de identificare – portretul vorbit – afirmă profesorul – și-a făcut proba marii lui utilități în diferențierea unui individ de altul. El abordează „bertillonnage-ul" ca fiind constituit din trei părți: „1. măsurătorile privitoare la diversele părți ale corpului și bazate pe observațiunea că, începând de la vârsta de 20 ani, scheletul uman nu-și mai modifică decât foarte puțin dimensiunile; 2. notațiunile interesând colorațiunea, forma, mărimea și deviațiunile de la desenul normal al diverselor părți ale capului; 3. particularitățile trupului și ale habitusului individual. (Tratat, vol. II, p. 1023). Profesorul va sublinia importanța dentiției și a urechii drepte pentru identificare (p.1027-1029), precum și semnificația unor așa zise „stigmate profesionale", care pot trăda meseria unor indivizi (cizmari, croitori, bărbieri, fierari, spălătorese, chirurgi ș.a. p.1030-1031). De asemenea, Mina Minovici subliniază importanța medico-legală și criminalistică a tatuajului, pe care îl clasifică în raport cu „imboldurile lăuntrice și cu mentalitatea individului, a mediului în care trăiește": mistic, patriotic, războinic, afectiv, profesional, istoric, episodic, familial-corporativ, fantezist, tatuajul armatei criminalului, tatuajul specific al homosexualilor, tatuajul terapeutic și tatuajul estetic. (p. 1031-1039).

Cu autoritatea sa științifică, profesorul Mina Minovici a contribuit, alături de fratele său Nicolae, la impunerea și dezvoltarea dactiloscopiei, a cărei superioritate față de portretul vorbit este de necontestat.

„Certitudinea nu ne-o poate oferi decât dactiloscopia. Avem la îndemână un mijloc pe cât de simplu și rapid pe atât de precis, iar posibilitatea de confuzie, admisibilă în teorie în proporție de 1 la o cifră astronomică (2 urmat de 48 zerouri), e de fapt exclusă în practică. În genere, la o amprentă digitală, al cărei desen se împarte în 100 pătrățele, se notează 100 particularități, câte una de pătrățel. Ca să putem conchide la identitatea a două figuri dactiloscopice, ne ajunge să găsim numai 17 coincidențe de particularități: atari potriviri s-ar putea întâlni la 2 din 1.717.986.918 indivizi. În aplicațiunea medico-legală nu vom ajunge niciodată să căutăm asemănarea între două persoane dintr-un grup atât de fantastic ca număr; ne putem mărgini la un număr mai mic de particularități identice: 2 persoane cu 15 asemenea coincidențe nu se pot găsi decât într-un grup de 107.374.182 indivizi; 2 persoane cu 14 coincidențe într-un grup de 24.843.346 indivizi; 2 persoane cu 13 coincidențe la 6.710.886 indivizi; 2 persoane cu 12 coincidențe la 1.677.721 indivizi; 2 persoane cu 11 la 419.430 indivizi; 2 persoane cu 10 la un grup de 104.857 indivizi. ***Rezultă că 11-12 coincidențe sunt suficiente pentru identificarea unui individ*** *(subl.noastră),* ***iar siguranța absolută ne-o dau 17 coincidențe (ceea ce reprezintă aplicarea procedeului dactiloscopic la un grup superior întregii populațiunii a globului)"***. Mina Minovici detaliază ca un veritabil specialist: „tehnica fixării imaginii dactiloscopice", „constituirea formulei individuale", precum și alte elemente de identificare: poroscopia, impresiunile palmare și plantare, identificarea biologică (grupa sanguină aplicată în 1930 de Haraquti), identificarea histologică (Balthazard, 1930), identificarea coprologică (pe baza examinării conținutului intestinal), identificarea prin urmele dinților, identificarea prin examenul scrisului ș.a. (p.1044-1057).

„Înlocuirea în anul 1914, în cadrul Serviciului de identificare, a metodei antropometrice cu metoda dactiloscopică este opera comună a profesorilor Mina Minovici și Nicolae Minovici, dr. Andrei Ionescu și a medicului legist dr. Sava Valentin."[111]

Dar Mina Minovici, în calitatea sa de profesor și director al Institutului de Medicină-Legală, a format și sprijinit specialiști care și-au înscris numele pe firmamentul de aur al

criminalisticii româneşti: Andrei Ionescu, pe care l-am mai amintit, Valentin Sava, Constantin Ţurai, Henri H. Stahl, M. Negrea Râmniceanu, Mihail Cireş şi alţii.

„În cadrul cursurilor de pregătire a medicilor legişti, iniţiate de prof. Mina Minovici şi continuate de prof. Nicolae Minovici, un loc important a fost rezervat cercetării, ridicării, ambalării şi expedierii corpurilor delicte purtătoare de urme. Problema traseologiei medico-legale, conjugată atât de strâns cu cea a traseologiei criminalistice, a făcut şi ea obiectul acestei pregătiri. O deosebită atenţie în pregătirile ţinute s-a acordat urmelor papilare aflate pe corpurile delicte (topoare, cuţite sau alte corpuri contondente) cauzatoare ale leziunilor, pe care medicii legişti trebuiau să le analizeze din toate punctele de vedere.

Problema recoltării impresiunilor papilare de la cadavrele proaspete şi de la cele intrate în putrefacţie a constituit, de asemenea, obiectul pregătirii medicilor legişti, în legătură cu identificarea cadavrelor necunoscute, cât şi cu alte cercetări dactiloscopice comparative care s-ar fi dovedit necesare".[112]

Mina Minovici, ca membru în Comitetul director al Revistei internaţionale de criminalistică, a contribuit la promovarea în Europa şi în lume a realizărilor ştiinţifice româneşti. Nu întâmplător, la moartea sa, în această prestigioasă revistă s-a spus: *„Avec lui disparaît une des plus grandes figures de la criminalistique"*.

Geniul său organizator, dublat de o putere de muncă extraordinară, cu toate că a rodit într-un pământ arid şi în condiţii vitrege, a propulsat numele României pe cele mai înalte culmi, iar geniul său ştiinţific şi-a pus pecetea originalităţii şi a rigorii pe o operă inegalabilă, de la lucrarea de doctorat la 121 pagini, o pildă care îndeamnă la multe reflecţii, până la monumentalul său tratat, tipărit cu doar trei ani înainte de a trece în lumea umbrelor.

Deşi a fost răsplătit cu înalte distincţii (membru corespondent al Academiei de Medicină şi Legiunea de onoare în grad de comandor, conferite de Franţa în 1932; de trei ori laureat al Academiei Române), deşi îi poartă numele o stradă din Brăila şi institutul pe care l-a creat, iar printr-o lege specială din 1930 a fost declarat director pe viaţă al acestui institut, deşi confraţii din străinătate îl consultau în cele mai spinoase cazuri, profesorul Mina Minovici şi-a purtat măreţia cu o demnitate greu de imaginat, şi nu putea să moară altfel. În seara zilei de marţi, 25 aprilie 1933, a închis ochii pentru totdeauna, cu cinci zile înainte de împlini vârsta de 75 de ani, nu înainte de a cere să i se respecte **Ultima Dorinţă,** pe care o creionase cu un an în urmă, de ziua sa de naştere: *„Oriunde voi muri, corpul meu să fie adus la Institutul Medico-Legal şi depus în capelă. Nici un doliu, nici un discurs, nici o floare, nici o podoabă. Serviciul religios se va face de un singur preot, după care voi fi transportat la Cimitirul Bellu, cu dricul automobil. Soţia mea, care dispune de corpul meu, este rugată să nu-mi calce ultima dorinţă. Mina Minovici. 30 aprilie 1932".*

Referinţe critice:

1. Monografii:

• Mihai Kernbach, *Medicina judiciară*, Editura Medicală, 1858, p. 27-31.

• N. Ioanid, B. Angelescu, *Fraţii Minovici*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1979, p.15-61.

• Beliş Vladimir (sub redacţia). *Tratat de medicină* legală. Vol. I, Editura Medicală, Bucureşti, 1995, p. 23-26.

• Gheorghe Scripcaru, *Medicina legală expertală în România (Aspecte evolutive şi metadeschideri)*, Editura Cugetarea, Iaşi, 2000, p. 66-76.

• Paul Ştefănescu, Lazăr Cârjan, *Ştiinţă versus crimă*, Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2000, p. 582-612.

• *Enciclopedia marilor personalităţi din istoria, ştiinţa şi cultura românească de-a lungul timpului*, vol. II, G-O, p. 380-381.

Referinţe critice

2. Articole mai importante: Prof. I. Ogier, *Le fondateur de la médicine légale en Roumanie*, în Revue française de médicine legale, 1905; Dr. C. Poenaru-Căplescu, *Aportul lui Mina Minovici în ceea ce priveşte importanţa medicinei legale în medicină*, 1934; Dr. Valentin Sava, *Istoria învăţământului medico-legal în România*, 1937.

Referinţe bibliografice:

• *Chestiunea învăţământului farmaciei în România. Espunerea de motive pentru reorganizarea „Şcólei de Farmacie“*. Referat (Înaintat Ministerului Instrucţiunei publice în luna Februarie, anul 1885) asupra studiului publicat de D-nu farmacist S. Poppini, studiu ce s'a trimes spre cercetare de către Ministerul instrucţiunei publice unei Comisiuni speciale. Raportor M. Minovici. Bucuresci (Tip. Lit. Dor. P. Cucu), 1885.

• *Tratamentul profilactic al turbării. Dupe metoda lui Pasteur*. Raport către Ministerul de Interne (şapirografiat)[113].

• *Étude médico-légale sur la mort subite à la suite de Coups sur l'Abdomen et le Larynx*. Psysiologie, anatomie-pathologique, Médecine légale. Paris, Librairie Ollier-Henry (Impr. du jardin des Plantes, Ramolini), 1888. (Laboratoire de Médecine légale de Paris).

• *Étude médico-légale sur les alcaloides cadavériques*. Paris, Librairie Ollier-Henry (Laval, impr. et stéréotypie E. Jamin), 1888.

• *Étude comparative des réformes a apporter à l'enseignement et l'expérience de la médecine légale en Roumanie*. Paris, Ollier-Henry, Libraire-Editeur (Mayenne, Impr. de l'Ouest A. Nézan), 1889.

• *De l'influence des ptomaînes dans la recherche toxicologique des alcaloides végétaux*, Paris, 1891.

• *Identificarea anthropometrică Methoda Bertillon*. Paris, Ollier-Henry, Libraire-Editeur (Mayenne, Impr. de l'Ouest, A. Nézan), 1892.

• *Raport asupra Congresului de antropologie criminală ţinut la Bruxelles în 1892*. Bucuresci (Imprimeria Statului), 1893.

• *Discurs ţinut cu ocazia deschiderii Morgei* în ziua de 20 Decembrie 1892. Bucuresci (Imprimeria Statutului), 1893.

• *Catalog de condamnaţi din întreaga ţară în cursul anului 1892*. Bucureşti, 1893.

• *Câteva consideraţiuni medico-legale asupra maladiilor mintale simulate*. Bucuresci, (Lito-Tip. Carol Göbl), 1894. (Estras din revista „România Medicală").

• *Otrăvirile cu Phytolacca Decandra*. Bucuresci, (Lito-Tip. Carol Göbl), 1894.

• *Raport asupra congresului de antropologie criminală* ţinut la Geneva în 1896. Bucuresci, (Imprimeria Statului), 1896.

• *Antropologia criminală şi responsabilitatea*. Bucuresci (Tip. şi Fonderia de Litere Thoma Basilescu), 1896.

• *Remarques statistiques relatives à l'anthropologie du criminel*. Paris, Massons et Cie, Editeurs (Corbeil, Impr. Ed. Crété), [1896]. (Archives d'Anatomie et de Chirurgie et de l'Institut de Pathologie et de Bactériologie de Bucarest, nr. 6, Novembre, 1896).

• *Remarques statistiques relatives à l'anthropologie du criminel.*Paris (Impr. L. Maretheux), [1896].

• *Utilitatea învăţământului medicinei legale în facultăţile de drept*. Bucuresci (Tip. Gutenberg, Josph Göbl), 1897.

• *Importanţa şi evoluţia medicinei legale*. Bucuresci (Tipografia „Dreptatea"), 1897.

• *L'anthropologie criminelle et la responsabilité*. Paris (Impr. Alcan Lévy), [1897-1898]. (Extrait de la „Médecine Orientale", 1897-1898).

• *L'asphyxie*. Bucarest (Impr. de L'Indépendance Roumaine), 1898.

• *Diagnosticul medico-legal al rănirilor prin examenul hainelor*, 1899 (*Minovici*, p. 10; Ioanid – Angelescu, p. 159: Bibliografia publicaţiilor).

• *Quelques considérations Médico-légales sur les maladies mentales simulées. Avec une observation et deux photographies* par le Docteur Minovici. Bucarest (Etablissement graphique I.V. Socecu), 1899.

• *Responsabilitatea medicală*. Bucuresci (Tip. Dreptatea), 1899.

• *Rezistenţa spermatozoizilor în organele femeieşti după moarte*. Bucureşti, 1899 (Ioanid-Angelescu, p. 159: Bibliografia publicaţiilor).

• *Putrefacţia din punct de vedere medico-legal şi hygienic*. Bucuresci, 1899.

• *Un caz de nebunie morală înaintea justiţiei*. Bucuresci, Inst. de arte grafice şi Editură „Minerva", 1899.

• *Viabilitatea în dreptul român din punctul de vedere medico-legal*. Bucureşti (Tip. Ziarului „Curierul Judiciar" Sterie Grigorescu), 1900.

• *La viabilité en droit roumain au point de vue médico-légal*. Lyon, A. Storck & Cie, Imprimeurs-éditerus, 1901.

• *Rupture de l'utérus pendant l'accouchement. Mort de l'enfant et de la mère. Responsabilité médicale*. Rapport médico-legal. Lyon, A. Storck & C-ie, Imprimeurs-Editeurs, 1901.

• *Sur la criminalité féminine en Roumanie*. Lyon, Paris, Éditeurs A. Rey et C-ie; Lyon, Masson et C-ie Paris (Lyon, Impr. A. Rey), 1907, (Archives d'Anthropologie normale de médecine légale et de psychologie normale et pathologique. Tome XXII. 22-e Année Nouvelle, Série-Tome VI, No.164-165. 15 Aout-15 Septembre 1907.

• *Societatea pentru Profilaxia Tuberculozei şi Asistenţa Tuberculoşilor săraci din Bucureşti*. Bucureşti (Tip. „Anuarul general"), 1909.

• *Principii generale de deontologie medicală*. Raport presintat congresului al V-lea al Asoc. generale a medicilor din ţară. Bucureşti, 1901. Ediţia a II-a, Iaşi, 1910.

• *Tratat complet de medicină legală, cu legislaţia şi jurisprudenţa românească şi streină*, vol. I, *Deontologia – Expertizele*, (cu 185 fig. în text) Bucureşti, Atelierele grafice Socec & Co., Societate Anonimă, 1928.

• *Tratat complet de medicină legală, în legislaţie şi jurisprudenţă românească şi streină*, vol. II, *Examenul şi Interpretarea faptelor medicale. Omul viu – moartea* (cu 275 fig. în text), Atelierele grafice Socec, 1930.

• *Medicina legală aplicată la arta dentară*. Bucureşti, 1930.

ȘTEFAN MINOVICI
1867 – 1935

Ştefan Minovici s-a născut la 18 iulie 1867 în oraşul Râmnicu Sărat, ca cel de-al şaselea copil născut viu al soţilor Ştefan şi Sofia Minovici.

Va începe cursurile Şcolii primare comunale nr. 1 Brăila la 25 august 1875, mutându-se la unchii săi pentru că familia nu putea face faţă grijilor tot mai numeroase. Peste un an, în iarna anului 1876, va rămâne fără tată, astfel că va cunoaşte de timpuriu lipsurile şi responsabilitatea faţă de numeroşii săi fraţi. O dată cu mutarea întregii familii la Bucureşti, în 1882, la cererea insistentă a fratelui mai mare, Mina, îşi va continua studiile la Liceul „Sfântul Sava", pe care le va absolvi cu succes în 1887 şi se va înscrie, la îndemnul aceluiaşi frate, la Facultatea de ştiinţe, secţia fizică-chimie.

Student strălucit, şef de promoţie, el va fi recomandat, încă din facultate, de strălucitul său profesor C.I. Istrati, să ocupe postul de preparator la cursurile de fizică şi chimie ale liceului în care se remarcase prin spiritul său avid de învăţătură.

Obţine licenţa în februarie 1893 şi în toamna aceluiaşi an va fi numit asistent la laboratorul condus de C.I. Istrati la Facultatea de ştiinţe a Universităţii, unde va publica prima sa lucrare ştiinţifică *„Obţinerea eterilor fenilsulfonici ai fenolului trihalogenal", în „Buletinul Societăţii de ştiinţe fizice*". În anul 1894 va pleca la Berlin, unde va fi remarcat de celebrul profesor Emil Hermann Fischer, cel care, în 1902, va fi distins cu Premiul Nobel pentru chimie, iar în anul 1911 cu Medalia Berzeliu. Va ocupa timp de doi ani postul de asistent la Institutul „Kaiser Wilhelm" şi îşi va susţine, în primăvara anului 1897, teza de doctorat în domeniul oxazolilor şi imidazolilor aromatici, pe care o va publica la Berlin cu titlul *„Ueber einige aromatische Oxazole und Imidazole*" (*Despre unii oxazoli şi imidazoli aromatici*). Se specializează şi în chimie judiciară (toxicologie aplicată), sub conducerea profesorilor L. Lewin, A. Langgard şi M.E. Lichbreich. Până la susţinerea tezei (31 iulie 1897) va reveni în ţară pentru a ocupa, prin concurs, postul de profesor agregat la Şcoala Superioară de Farmacie, Catedra de chimie analitică. Aici va organiza laboratorul şi, în paralel, va reorganiza învăţământul farmaceutic, unde va preda şi noţiuni de toxicologie.

În 1899, Ştefan Minovici înfiinţează Asociaţia generală a corpului farmaceutic din România, cu o revistă de specialitate care a purtat nume succesive: Buletinul Asociaţiei farmaceutice din România (1899), Buletinul de farmacie şi chimie din România (1905) şi, în cele din urmă, Buletinul de chimie care a apărut până în 1919. În 1919 va înfiinţa Societatea de chimie din România, fiind ales, în anul 1925, vicepreşedinte al Uniunii internaţionale de chimie. În anul 1924 va ocupa funcţia de şef al catedrei de chimie organică a facultăţii de ştiinţe din Bucureşti, urmându-l pe marele său predecesor, profesorul dr. C.I. Istrati. La 8 iunie 1925 este ales membru corespondent al Academiei Române. Pentru opera sa laborioasă i s-a conferit înalte titluri şi distincţii: doctor în farmacie „Honoris Causa" şi o medalie comemorativă (1932); Medalia Pasteur a Societăţii de Chimie Biologică din Paris pentru cercetările în domeniul colesterolului (1935); Medalia Lavoisier a Societăţii de Chimie din Franţa (1935); Legiunea de onoare în gradul de cavaler din partea Franţei (1936), membru de onoare al Societăţii de grafologie din Londra, al Societăţii de chimie din Polonia, al societăţilor de chimie din Germania, Londra, Statele Unite, al Societăţii de chimie industrială din Franţa, al Societăţii de grafologie din Franţa, al Societăţii de fotografie din Florenţa.

Spiritul novator al profesorului Ştefan Minovici s-a afirmat în mai multe domenii: chimia legală, chimia analitică, chimia organică, chimia biologică, iar **în criminalistică** s-a făcut remarcat în grafoscopie, care pe atunci era îngemănată cu grafologia, în fotografie judiciară, traseologie ş.a.

În anii 1896, 1898 şi 1900, din însărcinarea guvernului, s-a perfecţionat în laboratorul profesorului Jeserich, în domeniul chimiei legale, îndeosebi în ce priveşte cercetarea otrăvurilor şi a petelor de sânge, iar în paralel a studiat cercetarea falsurilor în acte.

Ştefan Minovici a introdus, pentru prima dată în România, examene ştiinţifice permanente realizate cu un aparat fotografic de concepţie proprie pentru identificarea actelor şi bancnotelor falsificate ori pentru dovedirea caracterului apocrif al unor testamente. Prin examene ştiinţifice multilaterale, bazate pe tehnici microscopice şi fotografice riguroase, el a demascat falsificarea unor bancnote româneşti şi englezeşti care au invadat Bucureştiul şi a demonstrat câteva falsuri senzaţionale ale celebrului plastograf Botez, care a imitat scrisul şi semnătura unor personalităţi celebre în epocă: Gr. M. Sturdza, Take Anastasiu, Gr. Eliad, Cârcimărescu, Cosmovici şi alţii. El a întocmit peste o mie de expertize grafice care se remarcă prin rigoare şi claritate.

În anul 1899, Ştefan Minovici a înaintat guvernului un memoriu intitulat „*Serviciul nostru chimico-legal. Expertizele chimico-legale în Germania*“, conţinând rezultatul cercetărilor pentru care a fost însărcinat, şi a făcut propuneri care au fost însuşite în totalitate de către Ministerul de Justiţie. De asemenea, în anul 1900 va publica un studiu intitulat „*Falsurile în scrieri şi fotografia în serviciul justiţiei*“, care a făcut şi obiectul unei comunicări la cel de-al IV-lea Congres internaţional de chimie aplicată, ţinut în acelaşi an la Paris.

În lucrarea publicată în limba germană cu titlul „*Photographischen Universalapparat zur Identifizierung und Untersuchung von Schriftfälschungen“ (Aparat de fotografiat universal pentru identificarea şi cercetarea falsurilor în înscrisuri)*, va expune rezultatul cercetărilor sale privind îmbătrânirea cernelurilor şi comportarea acestora faţă de anumiţi reactivi chimici, precum şi diferenţierea cernelurilor suprapuse cu aparatul fotografic construit de el. În anul 1907 va ţine o conferinţă cu titlul „Grafologia judiciară“, iar în 1934 va constitui Societatea română de grafologie, al cărui vicepreşedinte a fost nu mai puţin celebrul doctor, C.I. Parhon, societatea având două secţiuni: Psihologie grafică şi Expertiză grafică.

În anul 1915 va publica studiul „*Appareil général macro et microphotographique pour l'identification graphique et l'examen des faux en écriture*“.

În domeniul *toxicologiei*, Ştefan Minovici a studiat locul de fixare a unor otrăvuri în organism (arseniu, bariu, mercur, cianură de potasiu) şi a pus la punct o reacţie sensibilă pentru caracterizarea picrotoxinei în cazul otrăvirilor cu mercur. De asemenea, a dezvoltat teoriile specialistului german Paul Uhlenhuth cu privire la rolul examinării petelor de sânge în investigaţiile medico-legale.

El a prezentat, la cel de-al V-lea Congres internaţional de chimie, care a avut loc la Berlin, în anul 1903, rezultatul studiilor sale privind „influenţa prezenţei sângelui asupra reacţiei Florence în cercetarea spermei“, ca şi a diferenţierii sângelui. A ţinut nenumărate conferinţe, din care exemplificăm: „*Otrăvirile alimentare şi poliţia sanitară*“; „*Sângele din punct de vedere medico-legal*“, „*Alcoolul şi alcoolismul*“, iar în anul 1914 a publicat, împreună cu Emil Grozea, un studiu intitulat „*Cercetări asupra aerului oraşului Bucureşti*“, care a fost apreciat de profesorul Emil Fischer.

Profesorul Ştefan Minovici şi-a dedicat întreaga viaţă originii, rolului şi metabolismului colesterolului în organism.

Între anii 1907 – 1915 va publica un tratat de chimie analitică în patru volume, pe care l-a intitulat, cu modestia care l-a caracterizat întreaga viaţă, „Manual teoretic şi practic de chimie analitică“.

Va fi răpit, fulgerător, de o hemoragie cerebrală, la data de 29 decembrie 1935, şi trupul său va fi înhumat, după un periplu la Bucureşti de doi ani, în ctitoria sa din Morăreşti (Argeş), conform ultimelor sale dorinţe „Nici un discurs, nici o floare, nici un doliu. Morăreşti, 26 iulie 1933.“

Referinţe critice:

• Mihai Kernbach, *Medicina judiciară*, Editura Medicală, 1858, p. 27-31;

• N. Ioanid, B. Angelescu, *Fraţii Minovici*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1979, p. 65-116;

• Beliş Vladimir (sub redacţia). *Tratat de medicină* legală. Vol. I, Editura Medicală, Bucureşti, 1995, p. 27-28;

• Gheorghe Scripcaru, *Medicina legală expertală în România (Aspecte evolutive şi metadeschideri*), Editura Cugetarea, Iaşi, 2000, p. 115-118;

• Paul Ştefănescu, Lazăr Cârjan, *Ştiinţă versus crimă*, Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2000, p. 616-618;

• *Enciclopedia marilor personalităţi din istoria, ştiinţa şi cultura românească de-a lungul timpului*, vol. II, G-O, p.381-385.

Referinţe bibliografice:

• *Über einige aromatische Oxazole und Imidazole (Despre unii oxazoli şi imidazoli aromatici), Inaugural-dissertation zur erlangung der doctorwürde von der Philosophischen Facultät der Friederich Wilhelms – Universität zu Berlin (Disertaţie cu ocazia susţinerii tezei de doctorat la Facultatea de Filozofie din Universitatea Friederich Wilhelms, Berlin)*, Druck von Reinhold Kühn. Berlin, 1897 (Tipografia Reinhold Kühn, Berlin).

• *Raport asupra expertiselor chimico-legale* în Germania adresat D-lui Ministru de Interne. Bucuresci (Inst. de arte grafice, Carol Göbl), 1897.

• *Serviciul nostru Chimico-Legal*. Memoriu adresat d-lui ministru de interne. Bucuresci. Inst. de Arte Grafice şi Editură „Minerva“, [1899].

• *Falsurile în documente şi fotografia în serviciul Justiţiei*. Bucuresci, Inst. de Arte Grafice şi Editură „Minerva“, Filip, Moroianu, Popovici şi Tălăşescu, 1900.

• *Les faux en écritures et la photographie au service de la justice*. Communication faite au 4-ème Congrès international de chimie appliquée tenu à Paris le 23 jullet 1900. Bucarest, Inst. de Arte Grafice şi Editură „Minerva“ Filip, Moroianu, Popovici şi Tălăşescu, 1900.

• *Une réaction caractéristique de la picrotoxine*. Communication faite au 4-ème congrès international de chimie appliquée, tenu à Paris la 23 juillet 1900. Bucarest, Inst. de Arte grafice şi Editură „Minerva“ Filip, Moroianu, Popovici şi Tălăşescu, 1900.

• *Beiträge zur Kenntniss der Zellbau Veränderungen in der Fleischhüle der Pflaumen bei verschiedener Zubereitung*. Bucureşti (Inst. de arte grafice „Eminescu“), 1901.

• *Otrăvurile alimentare şi poliţia sanitară*. Bucureşti, Tiparul Inst. de Arte Grafice şi Editură „Minerva“, 1903. La p. 5 menţiunea: Conferinţă ştiinţifică ţinută la Brăila cu ocasia

serbărei a 50 aniversări a Morței marelui istoric și naționalist român Nicolae Bălcescu, patronul gimnasiului din localitate, 1902.

• *L'examen du sang au point de vue judiciaire*. Bucuresci, „Minerva" Inst. de Arte Grafice și Editură [1903].

• *La graphologie judiciaire*. București, „Minerva", Inst. de arte grafice și Editură, 1907.

• *Manual teoretic și practic de chimie analitică*. [Vol. I] *(Analiza calitativă)*. București, Institutul de Arte Grafice și Editura „Minerva", 1907.

• *Unification des methodes dans les expertizes judiciaires. Communication faite au Congrès de chimie appliquée à Rome* (Minovici, Mem. p.7)

• *A 70-a aniversare a nașterii Profesorului Nicolai Teclu*. București, „Minerva", Inst. de Arte grafice și Editură, 1909. (Extras din Buletinul de Chimie, no. 3, 1909. București).

• *L'Action du perhydrole en présence de l'acide sulfurique concentré sur la cholestérine*. București, „Minerva", Inst. de Arte grafice și Editură, 1910. (Extras din Buletinul de Chimie nr. 2, 1910).

• *Manual teoretic și practic de chimie analitică*. Vol. II *(Analiza cantitativă) Gravimetri. Volumetrie. Gazometrie. Electroliză*. București, Institutul de Arte Grafice și Editură „Minerva", 1911.

• *Manual teoretic și practic de chimie analitică*. Vol. III. *Toxicologia*. Institut de Arte Grafice și Editură „Minerva", București, 1912.

• *Cercetări asupra aerului orașului București*. București. Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, 1914. (Academia Română). (Extras din Analele Academiei Române, Seria II. Tom XXXVI. Memoriile Secțiunii Științifice, nr. 9).

• *Recherches sur l'air de la ville de Bucarest*. Bucarest (Inst. d'Arts Graphiques „Carol Göbl" S-r Ion St. Rasidescu), 1914. (Academia Română). (Extrait. Bulletin de la Section Scientifique de l'Académie Roumaine, II-ème années, 1914, nr. 9, Paru le 15 avril 1914.)

• *Appareil général macro et microphotographique pour l'identification graphique et l'examen des faux en écriture*. Bucarest (Inst. d'Arts Graphiques „Carol Göbl" S-r Ion St. Rasidescu, 1915 (Academia Română) (Extrait du Bulletin de la Section Scientifique de l'Académie Roumaine. III-ème année 1914/15 nr. 9 Paru le 9 avil 1915).

• *Sur quelques nouveaux dérivés d'oxydation de la cholestérine*. Bucarest (Inst. d'Arts Graphiques „Carol Göbl" S-r Ion St. Rasidescu), 1915. (Academia Română) (Bulletin de la Section Scientifique de l*Académie Roumaine. IV– ème année 1915/6, nr. 4 Paru le 15 nov. 1915. Extrait).

• *Sur une synthèse des diazines et des nouveaux dérivés du chloral et de bromal*. Bucarest (Inst. d'Arts Graphiques „Carol Göbl" S-r Ion St. Rasidescu), 1915. (Academia Română) (Buletin de la Section Scientifique de l'Académie Roumaine, IV– ème années, 1915/6, nr. 4).

• *Ueber die azidimetrische Bestimmung der Pikrinsäure und die Atomumlagerung des Indikators Methylrot*. Bucarest (Inst. D'Arts Graphiques „Carol Göbl" S-r Ion St. Rasidescu), 1914. (Academia Română). (Extrait. Bulletin de la Section Scientifique de l'Académie Roumaine. III-ème année, 1914/5, nr.2, Paru le 15 juillet 1914).

• *Manual teoretic și practic de chimie analitică*. Vol. V, *Analiza biologică*. Institutul de Arte Grafice și Editură „Minerva". București, 1915. În prefața vol.V, apărut în 1915, la nota 1, se menționează: Vol. IV: *Analiza organică și preparatele organice sub tipar.*

• *Manual teoretic şi practic de chimie analitică.* Vol. V, *Analiza biologică.* Bucureşti, Minerva, 1915.

• *Action des sels de mercure sur l'aluminium en lame.* Bucarest (Inst. d'Arts Graphiques „Carol Göbl" S-r Ion St. Rasidescu). 1916. (Academia Română). (Bulletin de la Section Scientifique de l'Académie Roumaine. IV-ème Année 1915/6, nr. 6, Paru le 13 janv. 1916. Extrait).

• *Manual teoretic şi practic de chimie analitică.* Ediţia a II-a. Vol. I-II. Bucureşti, Cartea Românească", 1922-1924, Vol. I, *Analiza calitativă;* Vol. II, *Gravimetrie. Volumetrie, Gazometrie. Electroliză.*

• *Contribution à l'étude de la cholestérine. An point de vue chimique et physiologique.* Bucureşti, Cultura Naţională, 1927.

• *Manual practic de chimie organică.* Bucureşti, 1933.

NICOLAE MINOVICI
(1868-1941)

Nicolae Minovici, al şaptelea copil al soţilor Ştefan şi Sofia Minovici, s-a născut la 23 octombrie 1868 la Râmnicu Sărat. Va urma cursurile Şcolii primare comunale nr. din Brăila, iar apoi Colegiul Sfântul Sava din Bucureşti, unde familia a fost adusă de Mina.

Energic, încăpăţânat şi chiar îndărătnic, atras de provocarea aventurii pe care a întrezărit-o încă de mic în ştiinţă şi artă, Nicolae Minovici a dus o viaţă activă, fiind hărăzit să facă faţă unor situaţii incitante şi chiar periculoase, care în cele din urmă i-au grăbit sfârşitul.

Proaspăt absolvent al colegiului, tânărul Nicolae s-a înscris, în anul 1891, la Şcoala de belle-arte, dar destinul, prin mâna fratelui său Mina, avea să-l îndrume spre facultatea de medicină şi să continue o carieră care îl va duce pe cele mai înalte culmi ale cunoaşterii. A fost hărăzit să fie un deschizător de drumuri.

În 1898, Nicolae Minovici obţine titlul de doctor în medicină cu lucrarea „Tatuajurile în România", de 145 pagini şi 57 de planşe, care reprezenta rodul unor cercetări întreprinse pe aproape 15.000 de cazuri.

În timpul studiilor, printre numeroase ocupaţii – desenator şi preparator al sălii de disecţie şi ulterior al Institutului de chirurgie şi ginecologie, a fost şi preparator, iar apoi asistent la catedra de histologie condusă de reputatul profesor dr. Alexandru Obregia (1860-1937).

Dornic de a-şi perfecţiona studiile, a plecat pentru câţiva ani în străinătate, mai întâi la Berlin, unde a audiat cursurile unor profesori celebri: Virchow (anatomie patologică), Strassman (medicină legală) şi Legmann (alienaţi), după care a plecat la Paris, unde i-a avut ca dascăli pe Paul Garnier (psihiatrie medico-legală) şi Manoeuvrier (antropologie).

Reîntors în ţară, a fost numit medic legist pe lângă Parchetul Tribunalului Ilfov, subdirector al Institutului medico-legal şi profesor de medicină legală la Şcoala de Ştiinţe de Stat.

Începe o activitate ştiinţifică ale cărei dimensiuni uimesc contemporanii, geniul său dezlănţuindu-se atât în medicină legală, cât şi în criminologie şi criminalistică.

În perioada 1896-1900 a înfiinţat, pe lângă serviciul antropometric creat la Palatul de justiţie (1892), *Şcoala antropologică* (Bertillon) pentru instruirea agenţilor şi comisarilor din divizia de cercetări şi urmăriri a prefecturii de poliţie.[114] Pe lângă lucrarea lui Bertillon, *„Identificarea antropometrică"*, publicată la Paris în anul 1882, se vor preda şi primele noţiuni

științifice de dactiloscopie[115], ca urmare a preocupărilor profesorului Nicolae Minovici în acest domeniu, care, după cum vom vedea, vor fi evidențiate de însuși J. Vucetici.

În anul 1902, fiind însărcinat de primărie să studieze două racile care puneau probleme deosebite Bucureștiului, cerșetoria și vagabondajul, a înființat Biroul de Asistență Socială cu o fermă la Băneasa, ateliere și crescătorii de păsări și câini care asigurau venituri pentru întreținerea vagabonzilor, cărora le-a găsit și locuri de muncă, și a dotat Azilul de noapte cu o sală specială cu zece paturi și o ospătărie comunală. În anul 1906 a înființat Societatea de Salvare, cu două ateliere: Spitalul de urgență și Școala samariteană, care inițial a avut sediul în curtea prefecturii de poliție, iar ulterior, în 1909, s-a mutat într-o clădire de pe Splaiul Independenței.

Anul 1904 a însemnat un an de referință atât pentru Medicina Legală cât și pentru Criminalistica românească, prin patru lucrări originale de excepție, care poartă semnătura lui Nicolae Minovici, sub-director al Institutului Medico-Legal și al Serviciului Anthropometric:

– *Moartea subită la epileptici*, Atelierele Grafice I.V. Socecu, 60 de pagini;

– *Afecțiuni pulmonare consecutive traumatismelor capului*, Atelierele Grafice I.V. Socecu, 160 de pagini;

– *Studiu asupra spânzurării*, Atelierele Grafice I.V. Socecu, 239 de pagini cu ilustrații;

– *Manual tehnic de medicină legală*, cu o prefață de profesorul Paul Brouardel, Atelierele Grafice I.V. Socecu, 1006 de pagini cu ilustrații, 18 foi planșe și o filă tabel.

Studiul asupra spânzurării reprezintă atât rezultatul unor cercetări întreprinse timp de 12 ani, după cum precizează autorul, asupra a 172 cazuri de spânzurați (p.IV), cât și al unor experiențe făcute pe propriul său corp, contrazicând observațiile făcute de predecesorii săi (profesorul Fleischmann, dr. Hammond, Hornshaw, Scott).

„Din 12 încercări de spânzurare ce le-am făcut în mai multe ședințe, ne-a fost imposibil, cu toată bunăvoința ce aveam de a servi știința, fără pericolul pierderii vieții, de a suporta mai mult de 26 secunde. După fiecare descindere, eram totdeauna surprins de numărul mic de secunde pe care persoanele însărcinate ca să le numere (doi laboranți) spuneau că am stat, atunci când credința noastră era că stătusem câteva minute“ (p.90). Este inexactă deci afirmația unor exegeți că Nicolae Minovici a început în 1905 experiențele de asfixie mecanică[116], referindu-se doar la studiul Étude sur le pendaison publicat în „Archives d'Anthropologie criminelle“ și separat într-un volum de 218 pagini, la Paris, în anul 1905, cum este de la fel de inexactă precizarea că aceste experiențe au fost unice în lume. Este adevărat însă că, spre deosebire de înaintașii pe care îi menționează chiar Nicolae Minovici, făcând referire chiar și la un Club al spânzuraților existent la acea dată în Anglia, încercările sale s-au făcut în prezența unor martori competenți și printr-o spânzurare completă. Nicolae Minovici analizează simptomele spânzurării în trei etape: „1) Prima perioadă, caracterizată printr-o anestezie cu pierderea cunoștinței; 2) Perioada convulsivă, caracterizată prin spasmuri și contracturi musculare; 3) Perioada asfixică, sau aceea a morții aparente și care termină scena.“ (p.92). Concluziile sale au fost consemnate în toate manualele de medicină legală, care au reprodus și planșele referitoare la tipurile de spânzurare, fiind extrem de actuale și astăzi, căci examenul medico-legal trebuie să răspundă, fără echivoc, pe baza unor argumente științifice, la cele patru întrebări care l-au preocupat pe Nicolae Minovici: „1. Spânzurarea a avut loc în timpul vieții sau după moarte? 2. Este ea cauza morții? 3. E rezultatul unei sinucideri, omucideri, accident sau supliciu? 4. De cât timp datează ea?“. Cât

priveşte întrebarea referitoare la durata instalării morţii, Nicolae Minovici este de acord cu maestrul său, profesorul Paul Brouardel din Paris, care preciza: *„Durata spânzurării mortale este aşa de variată încât este aproape cu neputinţă de a determina, chiar aproximativ, timpul cât un individ trebui să stea suspendat pentru ca să moartă.“* Studiul este interesant şi prin datele pe care le oferă, pentru prima dată la noi, privind istoricul spânzurării în România, ca şi prin datele statistice care fac posibilă clasificarea morţii prin spânzurare după criterii de vârstă, stare civilă, sex, profesie, naţionalitate, ori în raport cu anotimpurile. Iată şi cauzele spânzurării în ordinea frecvenţei lor: alcoolismul, alienaţia, sărăcia, bolile cronice.

Ar mai fi de menţionat şi faptul că Nicolae Minovici a consultat o impresionantă bibliografie, de la lucrări de strictă specialitate aparţinând unor reputaţi profesori: Tardieu, G. Tourdes, A. Lesse, F. Strassmann, H. Coutagne, A. Lacassagne, P. Brouardel, până la nu mai puţin celebrul criminalist Hanns Gross, cu al său impozant *Manual practic de instrucţie judiciară*, în *două volume*, tipărit în anul 1892, despre care se va vedea că l-a studiat cu un interes justificat doar de pasiunea lui devoratoare pentru această nouă ştiinţă Criminalistica, aflată, ca şi medicina legală, în slujba vieţii şi a adevărului, după formula inspirată a regretatului Paul Ştefănescu.

Manualul tehnic de medicină legală, impozant prin cele 1006 pagini cu 294 de figuri, prefaţat de profesorul Paul Brouardel, este primul tratat de medicină legală apărut în România. Tipărirea lui a însemnat un progres extraordinar pentru profilarea şcolii româneşti de medicină legală, în care au strălucit corifei de talie internaţională: Mina Minovici, Mihail Kernbach, George Bogdan, Ioan Moraru, Vladimir Beliş, Gheorghe Scripcaru, Virgil T. Dragomirescu, Viorel Panaitescu, şi mai tinerii Dan Dermengiu şi Valentin Iftenie. El a umplut şi un gol care se resimţea în pregătirea medicilor, magistraţilor şi a poliţiştilor, deoarece încercările anterioare erau modeste, departe de a satisface pretenţiile sistemului judiciar[117].

Tratatul tehnic de medicină legală constituie, în acelaşi timp, şi primul manual de criminalistică tehnică, fiind rodul cercetărilor teoretice şi practice făcute de Nicolae Minovici la Şcoala antropologică Bertillon din perioada 1896-1900, precum şi a studierii operelor fundamentale ale celui care este considerat astăzi fondatorul criminalisticii, austriacul Hanns Gross, precum şi ale pionierilor identificării dactiloscopice: Galton, Ch. Féré, Varigny, Vucetici.

Capitolul V, intitulat *„Particularităţi individuale de natură anatomică“* este consacrat identificării antropometrice. Nicolae Minovici se dovedeşte un fin cunoscător al lucrărilor publicate de Quetelet şi Bertillon, descriind detaliat tehnicile de măsurare aplicate la talie, bust, cap, urechea dreaptă, piciorul stâng, care alcătuiesc „semnele de identitate“ prevăzute în „buletinul judiciar de identitate“ întocmit de serviciul antropometric al Tribunalului Ilfov (p.69-89). Ca anexe la Antropometrie sunt considerate „semnalmentul descriptiv sau portretul vorbit“ (p.89-103), „reconstituirea semnalmentului antropometric prin ajutorul hainelor“, citând studiul medico-legal al doctorului Georges Bertillon, fratele lui Alfonse Bertillon, publicat în 1892 sub titlul *„De la reconstitution de signalment anthropométrique au moyen des vétements“*, precum şi fotografia judiciară, căreia îi consacră capitolul IX (p.163-210), în premieră naţională. Nicolae Minovici prezintă tehnici de fotografiere a cadavrelor cu identitate necunoscută, din faţă şi din profil, în picioare sau în poziţie şezând, utilizând o aparatură specială construită la Institutul Medico-Legal din Bucureşti.

Nicolae Minovici propune fotografierea cadavrului cu ochii deschişi după o metodă proprie, pe care a experimentat-o cu succes, în locul metodei de „reînviere a ochilor" recomandată de dr. H.I. Gosse în lucrarea „La photographie apres decés", publicată în anul 1896 la Geneva. *„În ceea ce priveşte mai întâi globii ochilor, atunci când ei sunt înfundaţi în orbite, când sunt zbârciţi şi aproape uscaţi, în loc de a injecta în ei apă cu glicerină, pentru a-i readuce la forma normală, în loc de a aştepta o oră cu comprese umede pe ei, după cum recomandă toţi autorii (Gosse, Strassmann, Reiss, Schulz etc.), operaţiuni ce ne ia timp, nu avem decât de a recurge la* ***ochi artificiali***". Este prezentat un aparat conceput şi realizat de Nicolae Minovici, precum şi tehnici pentru toaletarea feţei cadavrului. Noul procedeu de fotografiere post-mortem va fi premiat cu Medalia de aur, în anul 1912, la Expoziţia Internaţională de igienă socială care a avut loc la Roma.

Nicolae Minovici evidenţiază avantajele fotografiei judiciare şi pentru depistarea falsurilor în înscrisuri ori pentru identificarea tipurilor de cerneluri folosite, recurgând la lucrarea fratelui său, Ştefan Minovici, *„Falsurile în documente şi fotografia în serviciul justiţiei"*.

În capitolul VII, pe cuprinsul a 34 de pagini (p.112-146) sunt tratate „particularităţi individuale de natură patologică: cicatricele şi tatuajul", reluând concluziile formulate şi în teza sa de doctorat: tatuajele au fost importate în România de la greci şi au o deosebită importanţă pentru identificarea atât a persoanelor vii cât şi a cadavrelor.

În partea a II-a a Manualului, Nicolae Minovici va dedica capitolul I sistemului dactiloscopic subliniind *„stabilirea identităţii absolute prin ajutorul impresiunilor digitale"* în baza cercetărilor făcute de Purkine, Herschell, Galton, Vucetici şi Bertillon, reguli şi procedee pentru relevarea impresiunilor digitale.

Capitolul II este rezervat impresiunilor plantare (p.262-292) create de un picior desculţ (în poziţie staţionară, în mers şi în fugă), precum şi de un picior încălţat, cu referiri precise la procedeele de relevare, prelevare şi conservare a impresiunilor, subliniind şi cu acest prilej rolul fotografiei judiciare (p.286-287). Spaţii importante sunt afectate altor „impresiuni": urme create de părţi ale corpului, urmele de dinţi, urmele create la ştrangulare şi spânzurare, urmele formate prin loviri şi răniri, urme lăsate de alte obiecte folosite la comiterea crimelor şi delictelor (ciomag, baston, urmele lăsate de roţile unei căruţe).

Partea a III-a este destinată examinării petelor (p.327-472, de la cele de sânge la cele de spermă sau alte pete formate din fragmente de ţesături umane, descriindu-se tehnicile de relevare-prelevare, precum şi concluziile examenelor de laborator.

De asemenea, un întreg capitol, cel de-al V-lea, este rezervat examinării părului, cu o varietate de aspecte de natură criminalistică şi medico-legală.

Credem că am prezentat suficiente argumente care pledează pentru a considera acest Manual tehnic de medicină legală ca primul manual de criminalistică tehnică apărut în România, cu atât mai mult cu cât, încă din 1911, R.A. Reiss i-a menţionat în volumul său, care va deveni celebru, Manuel de police scientifique (technique), I. Vols et Homicides, Prêface de M. Louis Lépine, Préfet de Police de Paris, pe fraţii Minovici ca pe unii dintre cei mai mari criminalişti din lume.

În anul 1905, Nicolae Minovici va construi, după planurile arhitectului Cristofi Cerchez, o vilă pe Şoseaua Kiseleff, care îi poartă numele, fiind cunoscută şi sub numele de „vila cu clopoţei", în care se va dezlănţui spiritul său artistic şi de colecţionar pentru etnografia românească, pe care o va dona municipiului Bucureşti în anul 1935.

După unirea Transilvaniei cu patria mamă, în anul 1919 va fi desemnat profesor de medicină legală la Facultatea de medicină din Cluj. Aici va organiza învăţământul medico-legal şi, împreună cu Mihail Kernbach, un alt pionier al criminalisticii româneşti, va publica, în anul 1924, *Tehnica autopsiei medico-legale*, un volum de 602 pagini, cu reţete originale de îmbălsămare, care umplea un gol în pregătirea medicilor legişti după un manual românesc.

Guvernul îl va solicita, în 1926, să accepte funcţia de primar al sectorului III Albastru, care cuprindea cartierele Grozăveşti, Cotroceni, Dealul Spirii, Rahova, Şerban Vodă şi altele, precum şi trei comune suburbane. Va fi poreclit de locuitori „primarul albastru", pentru că era văzut dis-de-dimineaţă până seara târziu colindând străzile mahalalelor. Va pava străzi, va construi trotuare şi primele WC-uri subterane, precum şi un cămin pentru măturători şi gunoieri, şi va înfiinţa 13 atenee populare.

În anul 1928 demisionează şi se întoarce la Cluj, pentru că legea învăţământului superior îi obliga pe profesori să-şi stabilească domiciliul în localitatea în care predau. Se va întoarce în Bucureşti în anul 1932, când se va pensiona fratele său Mina, pentru a ocupa funcţiile acestuia la institut şi la catedră. Va fi ales, în anul 1934, primar al satului Băneasa, slujbă pe care o va accepta cu plăcere, dovedindu-şi şi aici calităţile de organizator, va refuza, în schimb, funcţii importante, aceea de prefect al poliţiei capitalei şi chiar de ministru de interne. Va fi ales, în 1936, preşedintele Colegiului medical de Ilfov, iar în 1938, preşedintele Asociaţiei generale a medicilor.

În data de 5 mai 1934 va înfiinţa Spitalul de urgenţă în clădirea în care funcţiona „Salvarea", după modelul celor care existau în Moscova, Buenos Aires şi alte mari capitale.

În anul 1936 va înfiinţa „Revista de medicină legală", care va apărea trimestrial până în anul 1940, în care vor fi publicate în studii şi articole originale, multe din ele şi din domeniul noii ştiinţe – Criminalistica.

Profesorul Nicolae Minovici a organizat, între 1 şi 8 septembrie 1937, cel de-al XVII-lea Congres internaţional de antropologie şi arheologie istorică, precum şi cea de a VII-a Adunare generală a Institutului internaţional de arheologie.

La Congresul internaţional de medicină legală şi socială din Lille (27-31 mai 1934) va prezenta lucrarea „*Expertiza psihiatrică contradictorie*" iar în 1935 va publica în revista Universităţii Naţionale din La Plata, împreună cu Valentin Sava, studiul „*La Dactyloscopie Roumaine*". El este, astfel, un începător de drum în dactiloscopie, fiind important să amintim că, în perioada anilor 1894-1906 a făcut studii asupra amprentelor dactilare în penitenciare din România. Rezultatul acestora l-a comunicat lui Vucetici care l-a şi publicat, deoarece Nicolae Minovici contribuia, prin studiile sale, la impunerea, în lume, a acestei metode de identificare.

A mai avut timp să scrie lucrări importante, dintre care menţionăm: „*Paranoizii*" (1937), „*Procedee de înfrumuseţare (chirurgia estetică, ondulaţia permanentă, colorarea părului şi manichiură) în faţa medicinii legale*" (1937), „*Pericolul social al practicării ocultismului*" (1938), precum şi câteva lucrări împreună cu vechiul său prieten şi colaborator, I. Stănescu: „*Vagabondajul*" (1937), „*Secretul profesional*" (1938), „*Etica responsabilităţii medicale. Şarlatanismul*" (1941).

La sfârşitul anului 1939, un cancer necruţător avea să i se instaleze pe laringe, care îl va răpune, cu toate intervenţiile medicilor din Viena, la 26 iunie 1941, în dureri insuportabile – tributul pe care l-a plătit Nicolae Minovici ştiinţei, acelor experienţe pe propriul corp cu valoare de unicat în lume.

Referințe critice:

• **Mihai Kernbach,** *Medicina judiciară*, Editura Medicală, 1858, p. 27-31.

• **N. Ioanid, B. Angelescu,** *Frații Minovici*, Editura Științifică, București, 1979, p.117-153.

• **Beliș Vladimir** (sub redacția). *Tratat de medicină* legală. Vol. I, Editura Medicală, București, 1995, p. 32.

• **Gheorghe Scripcaru,** *Medicina legală expertală în România (Aspecte evolutive și metadeschideri*), Editura Cugetarea, Iași, 2000, p. 107-114.

• **Paul Ștefănescu, Lazăr Cârjan,** *Știință versus crimă*, Editura Curtea Veche, București, 2000, p. 612-616.

Referințe bibliografice:

• *Utilitatea învățământului medicinei legale în facultățile de drept.* București, 1897.

• *Tatuajurile în România.* (Stab. grafic I.V. Socecu), 1898. (Facultatea de Medicină din Bucuresci, No. 458).

• *Tatuajurile în România.* (Stab. grafic I.V. Socecu), 1898. (Institutul medico-legal din Bucuresci).

• *Școala antropologică (Bertillon) pentru agenții de poliție.* Bucuresci (Imprimeria Statului), 1900. (Palatul Justiției, Serviciul Anthropometric).

• *Manual tehnic de medicină legală.* Bucuresci, (Atel. Grafice I.V. Socecu), 1904.

• *Moartea subită la epileptici.* București (I.V. Socecu), [1904].

• *Studiu asupra spânzurărei.* Bucuresci (Atel. Grafic I.V. Socecu), 1904. (Institutul medico-legal din Bucuresci).

• *Comunicări făcute la Societatea de anatomie.* Bucuresci (I.V. Socecu) [1904].

• *Afecțiuni pulmonare consecutive traumatismelor capului.* Bucuresci (Atel. Grafic I.V. Socecu), 1904.

• *Un caz medico-legal de asfixie prin ștrangulare cu o sfoară, în timpul somnului*... București, 1911. (Extras din „Spitalul“ No. 8).

• *Un caz medico-legal de asfixie prin spânzurare. Crimă sau sinucidere?* București (Tip. „Universală“, Iancu Ionescu), 1911. (Extras din Revista „Spitalul“ No.11).

• *Tehnica autopsiei medico-legale.* Cluj, 1924.

• *Contribuțiuni la istologia și isto-chimia putrefacției.* Cluj, Tipografia „Lumea și Țara“, 1930. (Institutul de Medicină Legală Cluj).

• *Anomalii congenitale ale inimii. Maladia lui Roger și maladia albastră (Cianoza) la același copil.* București, 1931. (Institutul medico-legal din București).

• *Osteologia medico-legală.* București, 1932.

• *Conceptions nouvelles sur l'étiologie du crime.* București, 1934.

• *Expertiza psihiatrică contradictorie.* [Comunicare prezentată la Congresul Internațional de medicină legală și socială din Lille (27-31 mai 1934)]. [București], Tipografia Văcărești.

• *Contribution à l'étude de la délinquance chez les sénils.* Iași, 1935.

• *La Dactyloscopie Roumaine.* La Plata, 1935, 27 p. + 2 pl. (Universitad Nacional de La Plata Dacultad de Ciencias Juridicas y Sociales. Nuseo Uncetich. Biblioteca de la „Revista de Identificacion y Ciencias Penales“ Numero 18).

• *Le vagabondage.* Bucarest, 1936. (Problèmes de pathologie sociale).

• *Paranoizii*. Bucureşti, 1937. (Probleme de medicină legală) [Extras din „Revista de Medicină Legală“, Anul II, No.2, 1937].

• *Asupra raportului medico-legal pentru internarea bolnavului mintal*. Bucureşti, f.a. (Extras din „Revista de Medicină Legală“, Anul I, Nr.2).

• *Consideraţiuni generale asupra asistenţei alienaţilor*. Bucureşti. (Extras din „Revista de Medicină Legală“, Anul I, Nr. 2).

• *Hereditatea în criminologie*. Bucureşti, f.a. (Extras din „Revista de Medicină Legală“, Anul I, Nr. 1).

• *Procedee de înfrumuseţare (chirurgia estetică, ondulaţia permanentă, colorarea părului şi manichiura) în faţa medicinii legale*. Bucureşti, 1937. (Extras din „Revista de Medicină Legală“, Anul II, No.1, 1937).

• *Dreptul de a vindeca*. Bucureşti, 1937. (Extras din „Revista de Medicină Legală“, Anul I, Nr.3-4).

• *Secretul profesional*. Bucureşti, 1938. (Probleme de Deontologie).

• *Pericolul social al practicării ocultismului (Magie, vrăjitorie, chiromanţie etc.)*. Bucureşti, 1938. (Extras din „Revista de Medicină Legală“, Anul II, No.3-4), 1.

• *Etica responsabilităţii medicale. Şarlatanismul*. Bucureşti, 1941, 95 p.

*
* *

Rolul fraţilor Minovici în promovarea noii ştiinţe – Criminalistica a fost subliniat încă din anul 1911 de către R.A. Reiss, în introducere la *Manualul său de poliţie ştiinţifică (tehnică)*, plasându-i după A. Bertillon şi H. Gross, înaintea unor reputaţi savanţi ca: A. Lacassagne, Francis Galton, Edward Henry, Balthazard şi alţii. Se cuvine să ştergem colbul depus pe aceste ilustre briliante pentru a le recunoaşte şi astăzi meritul incontestabil de a fi creat postamentul pe care s-a clădit, de-a lungul unui secol măcinat de vicisitudini, Şcoala românească de criminalistică.

Secţiunea a 5-a: Cooperarea internaţională

1901. „Un criminalist, Juan Vucetici, şeful serviciului de identificare judiciară din localitatea argentiniană La Plata, în anul 1901, cu ocazia unui congres desfăşurat la Montevideo, Republica Orientală Uruguay, a lansat ideea înfiinţării unui birou central pentru cele două Americi, care să acorde sprijin ţărilor nord şi sud-americane în acţiunea de urmărire şi arestare a infractorilor. În anul 1905, a fost propusă şi semnată o convenţie internaţională de poliţie la care au aderat autorităţile din Buenos Aires, Santiago de Chile, Rio de Janeiro, Montevideo şi La Plata, pentru ca în anul 1922 să mai adere alte două localităţi."[118]

1914. „Principele Albert I de Monaco, în perioada 14-18 aprilie 1914, a invitat reprezentanţi din **24** de ţări, printre care şi **România**, pentru a participa la lucrările unui congres internaţional de poliţie judiciară (...), pentru a fi create condiţii de urmărire a infractorilor şi peste hotarele unei ţări. România a fost reprezentată de Romulus Voinescu, inspector general al poliţiei române, Stănescu Ştefan, procuror al Curţii de Casaţie Bucureşti şi Bădulescu Victor, student la Facultatea de Drept din Paris"(p.10)

„Un al doilea congres de acest fel urma să aibă loc, în 1916, la Bucureşti, dar izbucnirea primului război mondial a împiedicat continuarea ideii de cooperare poliţienească."(p. 6-7)

1923. Johann Schöber, şeful poliţiei din Viena, a organizat, în perioada 3-7 septembrie 1923, un congres internaţional al poliţiei judiciare, la care au participat reprezentanţi din 20 de ţări, printre care şi delegaţi ai poliţiei române. Cu această ocazie s-a înfiinţat **Comisia Internaţională de Poliţie Criminală**, cu sediul la **Viena**, şi s-a aprobat Statutul organizaţiei, format din 10 articole. Preşedinte a fost ales Johann Schöber, iar un poliţist austriac în retragere a fost numit expert în falsuri şi contrafaceri de monedă. În urma izbucnirii celui de-al doilea război mondial, în septembrie 1939, „Hitler, printr-un artificiu dictatorial, a mutat sediul Comisiei de la Viena la Berlin, a schimbat conducerea organizaţiei şi a ataşat-o propriei poliţii". (p. 8).

1927. La sesiunea ordinară a Comisiei, care a vut loc la Amsterdam, în perioada 6-8 iulie 1927, s-a înfiinţat **Biroul internaţional de identificare la distanţă**, cu sediul la Copenhaga.

1928. La cea de-a 5-a sesiune ordinară a Comisiei, care s-a ţinut la Berna, delegaţia română a fost reprezentată de Romulus Voinescu, director general al siguranţei publice din Bucureşti şi dr. Traian Puticiu, prefect al poliţiei din Satu-Mare.

- S-a propus crearea, în fiecare ţară, a unui **Biroul Central Naţional** pentru documentarea activităţii infractorilor internaţionali. Asemenea birouri s-au înfiinţat la Viena, Berlin, Amsterdam, Sofia şi Bucureşti.
- S-a instituit prima listă internaţională cu infractorii care prezentau pericol public.

1929. A 6-a sesiune ordinară a Comisiei, care a avut loc la Viena, în perioada 11-13 februarie, a hotărât ca fiecare ţară membră să-şi organizeze o staţie T.F.F. (telegrafie fără fir), conectată la staţia centrală existentă la Berlin.

România a fost reprezentată de dr. Eugen Bianu, director general adjunct al poliţiei române.

Romulus Voinescu, reprezentant al României la sediul Comisiei, a fost înlocuit cu Emanuel Stan, director general al siguranţei publice.

• **La sfârşitul anului, C.I.P.C. avea 49 de membri din 26 de ţări.** România era reprezentată de Emanuel Stan, director general al siguranţei publice, şi dr. Traian Puticiu, prefectul poliţiei din Oradea Mare.

1932. La cea de-a 9-a sesiune ordinară a Comisiei, care a avut loc la Roma, în perioada 15-20 octombrie, reprezentanţii României au fost: **dr. Eugen Bianu, director general al poliţiei din Bucureşti, Eugen Cristescu, director al poliţiei de siguranţă Bucureşti, şi dr. Traian Puticiu, prefectul poliţiei din Oradea Mare.**

Dr. Eugen Bianu a fost ales, din acel an, până în anul 1938, în funcţia de vicepreşedinte al Comisiei Internaţionale de Poliţie Criminală.

1936. „Cea de-a 12-a sesiune ordinară a Comisiei a avut loc în perioada 25 mai – 4 iunie 1936 la Berlin şi din delegaţia poliţiei române au făcut parte domnii George Olăraşu, directorul poliţiei judiciare Bucureşti, **dr. Liviu Dumitrescu**, şef secţie de poliţie Bucureşti, şi **dr. Traian Puticiu**, prefectul poliţiei Oradea Mare. În timpul desfăşurării lucrărilor sesiunii, secretarul general al Comisiei a prezentat invitaţia reprezentantului României, **dr. Eugen Bianu**, directorul general al poliţiei române, ca o sesiune ordinară a Comisiei să aibă loc la Bucureşti, în anul 1938. Invitaţia a fost întâmpinată cu entuziasm de toţi participanţii.“ (p. 14)

1937. La 16 ianaurie 1937, la adunarea plenară a Biroului internaţional pentru verificarea dreptului penal, care a avut loc la Facultatea de Drept din Paris, **profesorul Vespanian Pella** de la Universitatea din Bucureşti şi secretar general al Biroului s-a referit la „colaborarea Biroului cu Societatea Naţiunilor Unite privind tratamentul femeilor şi copiilor, abandonul de familie, terorismul, repatrierea condamnaţilor de drept comun, subiect asupra căruia a fost elaborat un răspuns în comun cu Comisia internaţională penală şi penitenciară.“(p. 14).

• Între 25-27 octombrie, la Montreal, Canada, a avut loc Congresul Asociaţiei de Poliţie Internaţională Mondială (International World Police).

„Cu acest prilej, congresiştii, în treacăt prin Washington, au fost primiţi în audienţă şi de D-l Roosevelt, preşedintele Statelor Unite, care s-a întreţinut în mod amical mai ales cu reprezentanţii poliţiilor europene şi înainte de despărţire a dispus să fie fotografiat în mijlocul congresiştilor.

În timpul şederii la Washington, după vizitatea instalaţiilor Biroului Federal de Investigaţii [în text: Investiţii] au fost oaspeţii D-lui J.E. Hoover, directorul eminent al acelui institut şi şef al renumitei organizaţiuni a G.-men-ilor. Această asociaţie şi-a ţinut ultimul său congres la 25-27 Octombrie 1937 la Montreal în Canada, în oraşul de reşedinţă atât de frumos al preşedintelui de atunci al asociaţiei, D-l F. Dufresne, valorosul director de poliţie de acolo.

La acest congres-organizat de asemenea cu mari sacrificii materiale de D-l Collier [Baron Collier, iniţiatorul I.W.P., în 1932 – nota noastră] – au participat toţi şefii mai de seamă ai poliţiilor Americei de Nord, în frunte cu D-l J.E. Hoover şi ajutorii lui; iar dintre poliţiştii europeni [au fost] invitaţi D-nii: *H. Welhaven*, directorul poliţiilor din Norvegia; *K. H. Broeckhoff*, şef de poliţii din Olanda; *M. Lourenco*, director de poliţie din Portugalia; *P.I. Sillitoe*, şef de poliţie din Glasgow–Anglia; *A.K. Mayall*, comandant de poliţie din Oldham-Anglia; *R. Krause*, şef de poliţie din Danermarca şi *Dr. E. Bianu*, ca reprezentant al poliţiei române şi care – solicitat fiind de colegi – a prezidat delegaţia europeană.

Conferinţele şi dezbaterile congresului au prezentat un foarte bogat şi interesant material din toate domeniile activităţii poliţieneşti şi a problemelor de cooperare imperios necesară între toate poliţiile din lume. Printre expunerile apreciate şi ascultate cu mult interes

a fost – spre mândria poliţiei române – şi conferinţa reprezentantului poliţiei noaste, Dr. E. Bianu, ţinută despre: „Caracterul social al funcţiunii poliţieneşti“ şi care formează un capitol al manualului sau profesional «Ordinea Obştească».

După încheierea şedinţelor, participanţii au vizitat la Washington celebrul institut de poliţie, Biroul Federal de Investigaţii, de sub eminenta direcţie a D-lui Edgar Hoover, care a surprins prin dezvoltarea formidabilă şi prin perfecţionarea din ultimii ani, atât din punctul de vedere al amploarei mecanismului interior, cât şi din punctul de vedere al extinderii serviciului exterior. (...)

La banchetul de adio dat de către primăria oraşului New-York la hotelul Waldorf-Astoria, D-l E. Bianu – după ce D-l Collier, în numele asociaţiei, i-a înmânat în semn de distincţie insigna onorifică de aur cu inscripţia numelui său – a mulţumit, în numele delegaţilor europeni pentru călduroasa primire şi excesivă ospitalitate de care au fost împărtăşiţi, dar mai ales D-lui *Barron Collier*, preşedintele comitetului consultativ al asociaţiei I.W.P., pentru preţioasa distincţie conferită şi pentru străduinţa şi sacrificiile băneşti mari ce le-a făcut şi de astădată, pentru organizarea şi atât de splendida reuşită a Congresului (...)

Trebuie relevat că *Majestatea sa Regele Carol al II-lea*, Marele nostru suveran, în semn de Înalta sa apreciere a străduinţelor şi muncii atât de însemnate depuse în interesul marei cauze a omenirii, a binevoit prea graţios a acorda următoarele decoraţiuni: Comandor Steaua României D-lor J. E. Hoover şi Barron Collier; Comandor Coroana României, D-lui F. Dufresne; Ofiţer Steaua României, D-lui Cly de Tolson; Ofiţer Coroana României, D-lui Drane Lester şi Cavaler Steaua României, D-lor John O'Connell şi Robert B. Fentress“. („Poliţia Română“, Anul I, nr. 3, martie 1939, p. 12-13).

1938. La Bucureşti, între 7-12 iunie a avut loc a XIV– a Sesiune ordinară a Comisiei Internaţionale de Poliţie Criminală. Au participat: Dr. Oskar Drossler, secretar general al C.I.P.C., consilier aulic, Viena; Rudolf Klaiber, preşedinte de poliţie, Stuttgart; Walther Kolnberger, şef de birou, Viena; Dr. Hans Palitzsch, Dresda; Dr. Bruno Schultz, raportor permanent al C.I.P.C., Viena; Otto Steinhäusl, preşedinte de poliţie, preşedintele C.I.P.C., Viena; F.C. Louwage, directorul poliţiei belgiene, raportor permanent al C.I.P.C., Bruxelles; Dr. Eigil Thune-Jacobsen, şeful poliţiei de stat, Copenhaga; Dr. Ivan P. N. Stamm, preşedintele poliţiei, Copenhaga; M. Sami Simaika, secretarul Legaţiei Egiptului; Dr. Mannee Perez. Garcia, funcţionar de investigaţii şi vigilenţă, Berlin, Legaţia Spaniei; José Rovira, ataşat pe Crigă Legaţia Spaniei, Bucureşti; Pierre Mondanel, inspector general însărcinat cu serviciile de poliţie criminală, vicepreşedinte al C.I.P.C., Paris; Sir Norman Kendal, vicepreşedinte al C.I.P.C., Poliţia Metropolitema Londra, New Scotland Yard; Dr. Denes Szemerjay. Kovacs, consilier ministerial, Budapesta; Nagy Valer, consilier de poliţie, Budapesta; Achrafi, locotenent-colonel, Teheran; Dr. Antonio Pizzuto, director de poliţie, vicepreşedinte al C.I.P.C. Roma; Nebe, directorul Poliţiei Criminale a Reichului, Jahnis Anschnits, directorul Departamentului administrativ în Ministerul de Interne, Riga; J. Silarajs, şeful administraţiei poliţiei criminale, Riga; Petras Pomataitis, şeful Poliţiei judiciare a Lituaniei, Kaunas; Leon Schaack, procuror general, Luxemburg; Kristian Welhaven, preşedinte de poliţii, vicepreşedinte al C.I.P.C., Oslo; K. H. Broeckhoff, şeful poliţiei din Amsterdam; M. S. Van Houten, vicepreşedinte h.c. C.I.P.C., colonel în poliţie regală, Doorn, Olanda; H.J. Versteeg, comisar superior de poliţie, Amsterdam; Dr. Sean Nagler, vicepreşedinte C.I.P.C.; inspector superior, şeful serviciului de control al poliţiei de stat, Varşovia, Joseph Zoltaszek, comandant şef al Poliţiei Voevodatului Silezici, Kattowitz; Agostino Lourenco, căpitan, directorul poliţiei internaţionale portugheze, Lisabona; Dr.

Eugen Bianu, Directorul General al Poliţiei Bucureşti; Gabriel Marinescu, Subsecretar de stat, Prefectul Poliţiei Bucureşti; Dr. Erik Ros, preşedinte de poliţie, Stockholm; Dr. Harry Söderman, directorul Institutului de tehnici criminalistică, Stöckholm; Werner Müller, căpitan de poliţie, Berna; Alois Kintner, consilier superior de poliţie, şeful biroului de siguranţă din Direcţiunea Poliţiei Praga; Dr. Medjit Djunerdem, directorul secţiunii a 5-a şi al Biroului Central Turc, Ankana; Dr. Adil Bacher, directorul Institutului de poliţie, Ankara; Milian Acimovici, preşedintele poliţiei, Belgrad; Dr. Lovra Hacin, preşedintele Poliţiei Liubliana; Vjckoslav Kersovan, şef de secţie în ministerul de interne, Belgrad; Dr. Iosip Vragovic, preşedintele Poliţiei Zagreb. Printre absenţi, I.E. Hoover, directorul F.B.I.

„Inaugurarea solemnă a sesiunii a avut loc la palatul Prefecturei Poliţiei din Bucureşti, o construcţie nouă, splendidă sub toate raporturile. Excelenţa Sa d-l Armand Călinescu, Ministru de Interne, a salutat pe asistenţi în modul cel mai cordial şi apreciind însemnătatea lucrărilor Comisiunii Internaţionale de Poliţie Criminală, şi-a exprimat satisfacţia pentru faptul că oraşul Bucureşti a fost ales ca sediu al sesiunii a XIV-a şi a urat spor la muncă şi cel mai bun succes la deliberări. Preşedintele Comisiunii, Steinhäusl, a mulţumit domnului ministru prin cuvinte călduroase.

O delegaţie a Comisiunei, compusă din Preşedintele Steinhäusl, Vicepreşedintele Comisiunei, Dr. Bianu, cei doi raportori permanenţi: Comisarul General Louwage şi Dr. Schultz, cât şi Secretarul General al Comisiunei, Dr. Dressler, au depus la mormântul Soldatului Necunoscut din Parcul Carol coroană de flori.

Zilele următoare au fost vizitate curiozităţile din Bucureşti şi împrejurimile Capitalei.

În seara de 9 iunie, membrii congresului s-au dus, întovărăşiţi de găzduitorii români, în autobuze la Giurgiu, pentru a se îmbarca pe splendidul vapor dunărean «Regele Carol», în vederea unei excursiuni în Delta Dunării. Deliberările au avut astfel loc pe vaporul dunărean român, o surpriză foarte agreabilă, datorată amabilităţii găzduitorilor români." (Poliţia Română, Anul I, nr. 1-2, ianuarie-februarie 1939, p. 3-10).

Iată aprecierile făcute de Dr. Dressler, Secretar General al C.I.P.C.: „Congresul a fost în prealabil onorat la inaugurarea solemnă făcută, cum s-a spus, de către Excelenţa la Domnul *Armand Călinescu*, Ministru de Interne. Dar şi din alt punct de vedere, participanţii congresului au fost obiectul *celor mai mari şi măgulitoare atenţii. Din momentul când au ajuns pe teritoriul român şi până în momentul când au părăsit această frumoasă ţară, ei au fost oaspeţii Guvernului Regal Român şi ai Poliţiei Române. Mulţumirile cele mai călduroase sunt datorate din acest motiv Guvernului Regal Român, reprezentat de Excelenţa Sa D-l Călinescu, Subsecretarului de Stat şi Prefect de Poliţie al Bucureştiului, D-l Gabriel Marinescu şi Poliţiei Regale Române, reprezentate prin Directorul General Dr. Eugen Bianu*. Tot graţie lor, sesiunea a XIV– a îşi va păstra pentru totdeauna *un loc de onoare în istoria Comisiunei*.

Această sesiune a oferit, de asemenea, tocmai din cauza preparativelor minuţioase şi a amabilei ospitalităţi, membrilor Comisiunei prezenţi, ocaziunea de a obţine o cunoştinţă mai aprofundată a României, ţara civilizată de la Est. Ei au văzut Bucureştii, această metropolă în continuă dezvoltare a României Mari, unde se unesc influenţele Europei Centrale, a Mediteranei şi a Orientului Apropiat, această capitală cu construcţiuni monumentale moderne, cu bulevarde largi, cu grădini pline de umbră, şi presărată cu case mici ale vechiului Bucureşti şi cu biserici în stil bizantin. Ei au făcut totuşi şi prin propriile lor observaţii, de asemenea şi cunoştinţa acestei ţări, care a fost locuită, cum a descris-o şi Herodot, de către Geto-Traci, care au fost mai târziu îndepărtaţi şi absorbiţi de Daci, popor războinic care a rezistat mult înaintării victorioase a Românilor. A urmat pe urmă Imperiul Roman, care a durat mai bine de 3 secole, şi ale cărui

vestigii se mai pot încă recunoaşte pe numeroasele ruine şi monumentele funerare. Romanii au romanizat ţara şi azi chiar se poate recunoaşte că, cu toată vâltoarea diferitelor popoare ca: Avarii, Hunii, Maghiarii şi Turcii, Românii sunt succesorii vechilor latini. În timpul şederii lor la Bucureşti, membrii Comisiunii au asistat, de asemenea, invitaţi fiind, *la splendida şi interesanta sărbătoare sportivă a Străjerilor (Straja Ţării)*, care s-a desfăşurat în prezenţa M. S. Regelui, pe Stadion. O excursie cu automobilul la Sinaia, unde se află splendidul Castel Regal Peleş şi o vizită în regiunea petroliferă de lângă Ploieşti au completat impresiile memorabile la Bucureşti. În timpul călătoriei în Delta Dunării, care s-a terminat cu vizitarea Vâlcovului, Satul de pescari atât de interesant, centrul de producţie al icrelor din România, renumite în lumea întreagă, s-au putut vedea aspecte de neuitat ale lumii vegetale şi animale ale regiunii dunărene. Rămasul bun s-a luat în somptuoasa vilă a amabilului inginer Patriciu, cu focuri de artificii şi prin discursuri pline de avânt. A fost un rămas bun la care s-a mai manifestat o dată intima recunoştinţă a primirii cordiale. *Zilele trăite în România vor rămâne neuitate pentru membrii Comisiunii.*" („Poliţia Română" Anul I, nr. 1-2, ianuarie-februarie, 1939, p. 10).

• Reproducem două scrisori elogioase trimise de John Edgar Hoover, Directorul F.B.I., medicului legist dr. Valentin Sava, şeful serviciului central de identificare judiciară din Bucureşti:

„Dragă dr. Sava,

Dl. E. P. Coffey [funcţionar al F.B.I. care l-a vizitat pe Valentin Sava la Bucureşti, la sfârşitul anului 1937, nota noastră] mi-a dat articolul scris de Dvs. şi publicat în „La Criminalistique", cu privire la identificarea prin amprente digitale, a unui cadavru care fusese îmbălsămat şi înmormântat timp de 127 zile înainte de a i se lua amprentele digitale, precum şi studiul intitulat „La Dactyloscopie Roumaine", şi vreau să vă mulţumesc pentru trimiterea acestui material. Aceste articole vor fi un valoros adaos la biblioteca criminalogistă (Sic) a Biroului Federal de Investigaţii. M-a interesat de asemenea foarte mult fotografia pe care aţi dat-o D-lui Coffey, descriind o amprentă digitală conţinând patru delte. Acest lucru este într-adevăr unic şi am comunicat-o tehnicienilor de amprente digitale ai acestui Birou, pentru informaţie (fig. nr. 1).

Profit de această ocaziune pentru a-mi exprima aprecierea pentru marea atenţie pe care aţi acordat-o D-lui Coffey la Bucureşti. D-sa m-a informat în detaliu asupra modului de funcţionare a splendidului Dvs. Birou. Confirmând conversaţiile sale cu Dvs. în acel timp, am dispus să vi se treacă numele pe lista acelora cărora li se trimite lunar un exemplar al Buletinului de aplicare a legii, al Biroului Federal de Investigaţii. Vă transmit, alăturat, următoarele publicaţii: „Cum se iau amprentele digitale. Luarea amprentelor digitale ale persoanelor decedate". „Identificarea dactiloscopică a cadavrelor. Biroul Federal de Investigaţii asigurându-vă că dorinţa mea este de a continua strânsă cooperare ce există între Serviciul de identificare a Biroului Federal de Investigaţii şi acela al organizaţiei Dvs., sunt

Sincer al Dvs. J. Edgar Hoover."

1 Iulie 1938

„Dragă Dr. Sava,

Am examinat cu foarte mult interes copia modelului de amprentă digitală cu patru delte, pe care aţi binevoit s-o daţi D-lui E. P. Coffey de la Birou, cu ocazia recentei sale vizite la departamentul Dvs.

În vederea caracterului neobişnuit al acestei impresiuni, îmi permit a o reproduce în numărul pe Iulie 1938 al Buletinului de aplicare a legii F.B.I. Cred că ofiţerii de poliţie

judiciară, care primesc exemplare ale acestei publicaţii, vor găsi un studiu foarte instructiv al acestui model special.

Cu cele mai bune urări,
Sunt sincer al Dvs., J. E. Hoover

Impresiunea, precizează Valentin Sava în articolul „Desenuri papilare rare“, publicat în revista Poliţia Română, anul II, nr. 5-6, mai-iunie 1940, a apărut în vol . nr. 7 din 1 iulie 1938 al F.B.I. la rubrica „An Unusual pattern“, cu menţiunea că aparţine D-rului V. Sava, Şeful Serviciului de identificare din Bucureşti, România.

La 2 august 1938, Valentin Sava a primit o altă scrisoare, pe care o reproducem, din partea lui Sanie, şeful serviciului de identificare din Paris:

„Domnule,

Law Enforcement Bulletin, *editat de către Biroul Federal de Investigaţii al Statelor Unite, a publicat în volumul sau No.7 cu data de 1 iulie 1938, o impresiune digitală cu patru delte, care ar fi fost culeasă în serviciul Dvoastră.*

Din parte-mi, am găsit una, având caracteristici asemănătoare, acum vreo zece ani, din care vă trimit un exemplar (Fig. 2).

Pentru a-mi îmbogăţi colecţia de studii, v-aş fi recunoscător de a-mi trimite un exemplar al impresiunii inserate în publicaţia indicată mai sus.

În cazul când în colecţia Dvoastră ar mai exista alte impresiuni cu un desemn într-adevăr rar, v-aş fi recunoscător dacă mi-aţi face să-mi parvină un exemplar.

Vă rog a primi etc.

Şeful Serviciului de Identificare Judiciară, Sanie

Iată şi comentariul lui Valentin Sava: „În Serviciul Central de Identificare din Bucureşti mai există un desemn papilar cu patru delte. Este însă imperfect, deoarece nu se văd decât cele două centrale, celelalte fiind prea laterale pentru a putea fi imprimate (Fig. 3). (...) Ţin să arăt apoi, că în Serviciul Central de Identificare din Roma, pe care am avut cinstea să-l vizitez în toamna anului trecut [1939, nota noastră], unde se centralizează toate fişele dactiloscopice ale infractorilor din Italia, nu există nici o impresiune quadri-deltică.

Ca un criteriu de apreciere a extremei rarităţi a acestui fel de desemnuri papilare, menţionez că Serviciul de Identificare din Paris posedă circa 5 milioane fişe decadactilare – deci 50 milioane impresiuni, cel din Roma circa 200.000 fişe, cel din Bucureşti al Ministerului de Justiţie, aproximativ 900.000 fişe“.

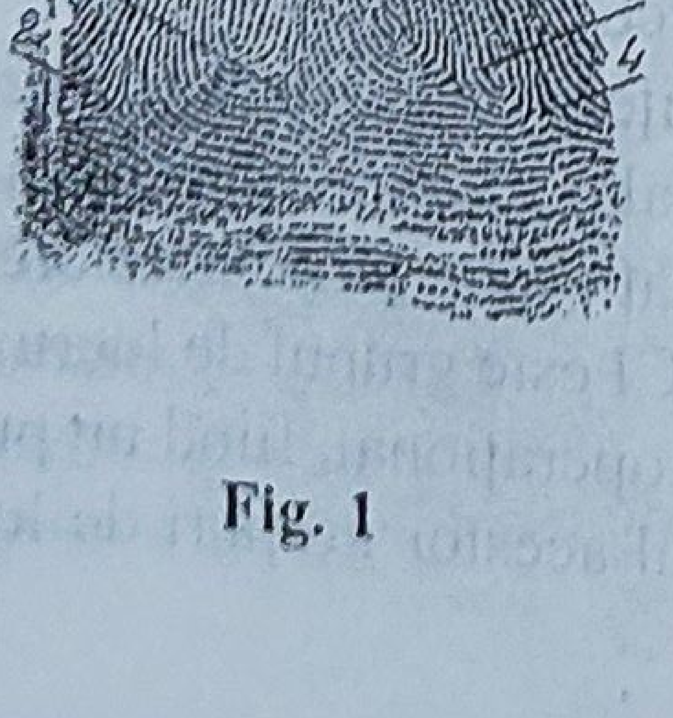

Fig. 1

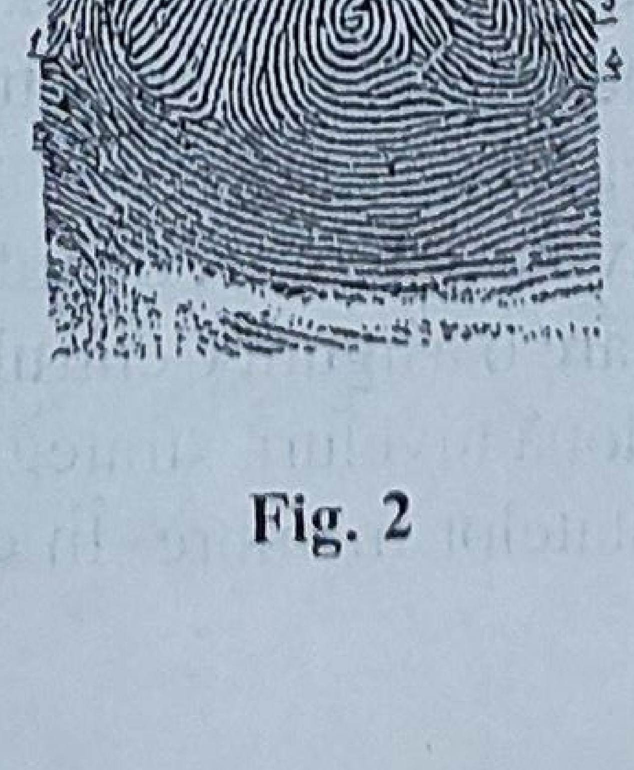

Fig. 2

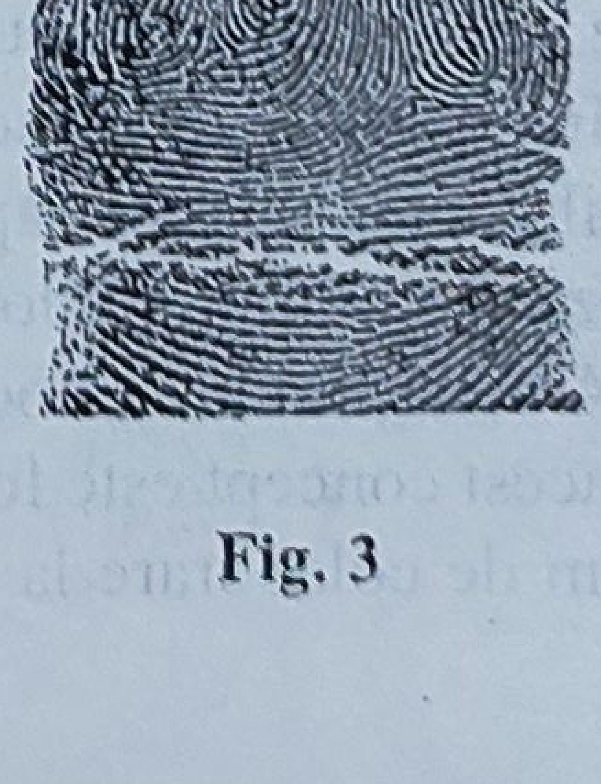

Fig. 3

1946. F.E. Louwage, şeful poliţiei belgiene, în urma consultării avute cu responsabili ai poliţiilor suedeză, franceză, elveţiană şi britanică, a organizat un congres internaţional la Bruxelles, în perioada 6-9 iunie, la care au participat delegaţi din 18 ţări. România însă nu s-a mai prezentat, iar în anul 1950 s-a retras oficial din Organizaţie (p.8)

A fost revizuit statutul organizaţiei iar sediul a fost mutat la Paris. **În anul 1956, Comisia Internaţională de Poliţie Criminală a luat denumirea de Organizaţia Internaţională de Poliţie Criminală – INTERPOL (International Police).**

1972. Ministerul de Interne Român a obţinut, la 27 noiembrie, aprobarea guvernului pentru reafilierea României la INTERPOL.

În urma tratativelor purtate în data de 4 decembrie 1972 la Paris cu Jean Népote, secretarul general al organizaţiei, la data de 10 ianuarie 1973 a fost înfiinţat Biroul Naţional Interpol, avându-l ca director pe colonelul Octavian Pop, cel care avea să devină adjunct al şefului Poliţiei Române şi unul din coordonatorii Tratatului practic de Criminalistică, pensionat cu gradul de general-locotenent. Cererea României de a deveni membru cu drepturi depline, în marea familie de 100 ţări ale lumii, a fost aprobată cu ocazia celei de-a 42 sesiuni a Adunării Generale a O.I.P.C. – INTERPOL, care a avut loc în perioada 2-9 octombrie 1973, la Viena. La conducerea Biroului Naţional au urmat: general-maior dr. Gheorghe Pele, col. Vasile Troneci, col. dr. Ioan Hurdubaie, comisar-şef Ion Zamfir, chestor Mihai Stoica.

• **Centrul SECI** (centrul de combatere a infracţionalităţii transportaliere în sud-estul Europei);

1999. 26 mai, Bucureşti – 12 state din sud-estul Europei semnează „Acordul de cooperare pentru prevenirea şi combaterea infracţionalităţii transfrontaliere“, cunoscut şi ca „Acordul SECI“; cele 12 ţări care au semnat şi ratificat Acordul sunt: Albania, Bosnia şi Herţegovina, Bulgaria, Croaţia, Grecia, Ungaria, FRI Macedonia, Moldova, România, Slovenia, Serbia şi Muntenegru şi Turcia;

• pe lângă aceste ţări, există altele care nu au semnat acordul, dar şi-au exprimat dorinţa de a coopera cu Centrul în calitate de observator: Austria, Azerbaijan, Belgia, Canada, Franţa, Germania, Georgia, Italia, Japonia, Marea Britanie, Olanda, Portugalia, Spania, Ucraina şi Statele Unite ale Americii;

• conform Acordului SECI, IOIPC – INTERPOL şi Organizaţia Mondială a Vămilor au statut de consilieri permanenţi ai Centrului SECI.

Centrul SECI a devenit operaţional în anul 2000; fiecare stat membru a trimis la Bucureşti un ofiţer de legătură al poliţiei şi unul al autorităţii vamale.

• în conformitate cu prevederile Acordului SECI, fiecare stat membru a înfiinţat un Punct Naţional Focal, care asigură schimbul zilnic de informaţii între Centru şi autorităţile de aplicare a legii din ţara respectivă, prin intermediul unei reţele informatice criptate şi sigure.

• Metodele de bază în activitatea curentă a Centrului Regional SECI sunt schimbul zilnic de informaţii şi grupurile de lucru (aşa-numitele Task-Force)

• Informaţiile cu caracter operaţional circulă zilnic între ofiţerii de legătură reprezentând autorităţile naţionale de aplicare a legii, poliţieneşti şi vamale; fluxul de informaţii se efectuează conform regulilor interne privind schimbul de informaţii între ţările membre;

• A doua formă de cooperare pe care o asigură Centrul SECI este grupul de lucru (Task-Force); acest concept este focalizat pe două niveluri, strategic şi operaţional, fiind un puternic mecanism de colaborare la dispoziţia statelor membre. În cadrul acestor grupuri de lucru se

pot organiza multiple operaţii, investigaţii comune, se pot elabora analize strategice şi activităţi de pregătire a ofiţerilor de poliţie şi vamă din regiune.

• Actorii cei mai importanţi, responsabili de planificarea şi desfăşurarea acestor operaţiuni în cadrul grupurilor de lucru, sunt coordonatorii şi managerii de proiect, care sunt desemnaţi din rândul ofiţerilor de legătură, având atribuţia de coordinator. Aceştia au un rol foarte important în implementarea şi coordonarea investigaţiilor regionale, în strânsă legătură cu Departamentul de Sprijin Operaţional şi cu coordonatorul naţional.

Principalele grupuri de lucru (Task-Force) ce funcţionează în cadrul Centrului SECI sunt destinate combaterii următoarelor tipuri de infracţiuni:

– Traficul de droguri (coordinator: Bulgaria);
– Traficul de fiinţe umane (coordinator: România);
– Criminalitate financiară şi informatică (FRI Macedonia);
– Contrabanda şi frauda (Albania şi Croaţia);
– Traficul de vehicule furate (Ungaria);
– Terorism (coordonat de Turcia) – include 3 sub-grupuri:
  – Traficul de arme mici şi uşoare – coordonat de Albania;
  – Traficul de arme de distrugere în masă – coordonat de România
  – Terorism – coordonat de Albania.

• **SEEPAG (Grupul Consultativ de Procurori din sud-estul Europei)**

Cu sprijinul autorităţilor americane, Centrul SECI depune eforturi pentru depăşirea tradiţionalelor divergenţe dintre poliţiştii şi procurorii din regiune. Centrul SECI a contribuit decisiv la crearea unui Grup Consultativ de Procurori din sud-estul Europei, al cărui rol este de a acorda asistenţă operaţională acţiunilor coordinate de Centrul Regional SECI.

Este de reţinut că aceasta este prima iniţiativă de acest gen, până în prezent procurorii din regiune nefiind solicitaţi să asiste împreună la implementarea unor soluţii cât mai eficiente în procesul de combatere a diverselor tipuri de infracţionalitate transfrontalieră.

• **GUUAM**

Un aspect important al cooperării internaţionale derulate de Centrul SECI a fost lansarea programului de asistenţă statelor membre ale iniţiativei numite GUUAM (Georgia, Ucraina, Uzbekistan, Azerbaijan, Moldova).

Centrul SECI a asigurat expertiza şi un model de lucru pentru aceste ţări, în vederea înfiinţării unui Centru virtual comun de aplicare a legii.

De asemenea, luându-se ca model Centrul Regional SECI, Oficiul Naţiunilor Unite pentru Controlul Drogurilor (UNODC) a iniţiat crearea a două structuri similare în Tashkent şi în zona Golfului Persic.

Raportul Comisiei Europene

În cursul anului 2004, Comisia Europeană a desfăşurat o evaluare a modului de funcţionare a Centrului SECI; în urma analizei efectuate, au fost subliniate realizările şi potenţialul deosebit în cadrul eforturilor autorităţilor poliţieneşti, vamale şi judiciare de combatere a criminalităţii organizate în regiune.

Potrivit experţilor CE, ţările membre ale Centrului SECI se află în linia întâi a tuturor tipurilor de criminalitate, având ca ţintă state din Europa de Vest; prin urmare, este esenţial ca Uniunea Europeană, prin organismele sale, să acorde sprijin Centrului Regional SECI în vederea consolidării activităţii şi rolului său în zonă pe termen scurt, mediu şi lung.

2003. La 25 noiembrie a fost semnat Acordul de cooperare dintre România şi **Biroul European de Poliţie**, ratificat prin Legea nr. 197/2004.

2004. În baza prevederilor acestui Acord, la 15 februarie a fost desemnat **Punctul Naţional Focal** ca unitate specializată din cadrul Ministerului Administraţiei şi Internelor care să acţioneze ca punct naţional de contact pentru EUROPOL, conform standardelor Uniunii Europene, care va avea la bază cooperarea inter-agenţii la nivel naţional şi internaţional. Conform prevederilor Legii nr. 197/2003, de ratificare a Acordului, se impun a fi menţionate aspectele privind obligaţiile ce revin autorităţilor implicate, astfel:

– schimbul de informaţii va avea loc între **Europol** şi **Punctul Naţional Focal**;

– datele personale ce fac obiectul solicitărilor Europol vor fi furnizate numai de către **Punctul Naţional Focal** – art. 9 (pct. 3);

– România, în conformitate cu legislaţia sa naţională, va asigura că datele personale primite de la Europol sunt protejate prin măsuri tehnice şi organizatorice (art.9);

– cu privire la ofiţerii de legătură care reprezintă Europol în România au fost stabilite reguli de colaborare prin intermediul Punctului Naţional Focal (art. 15).

• Potrivit Acordului, au fost create, la nivelul Punctului Naţional Focal, Unitatea Naţională EUROPOL, Biroul SIRENE, un compartiment de Analiză-Sinteză, precum şi un dispecerat care să asigure activităţile operaţionale 24 h din 24 h.

O dată cu semnarea Acordului au fost declanşate procedeele de iniţiere a proiectului de înfrăţire instituţională în parteneriat cu Olanda şi Austria, „Înfiinţarea Unităţii Naţionale Europol". Principalul obiectiv al acestui Proiect este de a asigura **cooperarea activă a României cu Europol înainte de aderare şi deplina participare la activităţile EUROPOL** după momentul aderării la Uniunea Europeană. Convenţia de twinning referitoare la proiectul menţionat a fost aprobată la data de 07.06.2004 de către Delegaţia Comisiei Europene.

Derularea convenţiei de twinning menţionate are ca partener principal Olanda şi secundar Austria.

• În cadrul structurii Punctului Naţional Focal va funcţiona viitorul **Birou SIRENE** (Informaţii Suplimentare Necesare la Intrările Naţionale), având ca scop gestionarea conexiunilor cu statele membre Schengen, conform proiectului de înfrăţire instituţională PHARE RO 02/IB/JH-03 „Asistenţă tehnică şi juridică pentru implementarea acquis-ului Schengen în România", prin furnizarea de date care fac parte din Sistemul Informatic Schengen (art.95-100), potrivit Convenţiei de Aplicare a Acordului Schengen (CAAS). Derularea convenţiei de twinning menţionate are ca parteneri Franţa şi Spania.

Membrii delegaţiilor franceze, olandeze, austriece, cât şi expertul spaniol au susţinut oportunitatea creării, la nivelul Ministerului Administraţiei şi Internelor, a unei platforme unice de cooperare poliţienească internaţională, care să includă toate departamentele implicate în acest domeniu.

Note la Capitolul II

[21] **Lazăr Cârjan.** *Istoria poliției române de la origini până în 1949*, Editura Vestala, București, 2000, p. 29-30.

[22] *Manual de dactiloscopie* de **Dr. Valentin Sava,** medic legist, Șef de lucrări la Facultatea de Medicină, Șef de Serviciu central de identificare judiciară, Imprimeria și legătoria Penitenciarului Văcărești, București, 1943, p. 8-9.

[23] **Ion Peretz,** *Precis de Istoria Dreptului Român.* Institutul de Arte Grafice „Vremea", București, 1931. p. 246.

[24] **Ion Peretz,** *Precis de Istoria Dreptului Român,* p.239.

[25] **Ion Peretz,** *Precis de Istoria Dreptului Român,* p.240.

[26] *Îndreptarea legii. 1652.* Ediție întocmită de Colectivul de drept vechi românesc condus de academician Andrei Rădulescu, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1962 (Adunarea izvoarelor vechiului drept românesc scris VII).

[27] A se vedea, în acest sens, **I. Peretz,** *Curs de istoria dreptului român,* vol. II, București, 1928, partea I, p. 435.

[28] Primele mențiuni cu privire la importanța Pravilei pentru începuturile criminalisticii românești le-au consemnat: **Vasile Dașkevici** în *„Istoricul Poliției Capitalei. Fosta Agie"*, Tipografia Cultura B. 1934, p. 69, și **Valentin Sava** în *„Manual de dactiloscopie"*, Imprimeria și Legătoria Penitenciarului Văcărești, București, 1943, p. 9.; A se vedea și **Paul Ștefănescu, Lazăr Cârjan.** *Știință versus crimă. Criminologie. Criminalistică. Medicină legală.* Editura Curtea Veche, București, 2001, p. 392-397

[29] **Constantin Țurai,** *Enigmele unor amprente*, Editura Albatros, București, 1984, p. 133

[30] **Mircea Novac,** *Fotografia de la A la Z*, Editura Tehnică, București, 1973, p. 80.

[31] **V. Dașkevici,** *Necesitatea unui serviciu central de identificare* în revista *„Paza"* nr. 26-27, octombrie 1922. **Nicolae Ionescu,** *Fotografia de semnalmente în România*, în *„Școala românească de criminalistică"*, Ministerul de Interne, 1975, p. 60.

[32] **V. Dașkevici,** *Stabilirea identității recidivistelor*, în revista *„Paza"*, nr. 13-14, martie 1943.

[33] **Ioan Olaru,** *Dezvoltarea școlii românești de criminalistică*, în *„Școala românească de criminalistică"*, p. 23. Pentru restabilirea adevărului, facem mențiunea că articolul a fost scris de Petru Dume, pe atunci locotenent la Institutul de criminalistică al I.G.M.

[34] **V. Dașkevici,** *Știința în serviciul poliției*, în revista *„Paza"*, nr. 1, septembrie 1921.

[35] **Nicolae Ionescu,** *Fotografia de semnalmente în România*, în *„Școala românească de criminalistică"*, p. 61.

[36] *„Medicina legală. Redigeată de I.N. Auerbach, Doctor în medicină și Medic al Districului Ilfov"*, Bucuresci, Imprimeria Anunțătorului Român. Hann Greci, 1860, 187 p. Prima pagină și câteva titluri din interior sunt tipărite cu caractere latine.

[37] **Nicolae Ionescu,** *Fotografia de semnalmente în România*, în *Școala românească de criminalistică*, p. 61.

[38] **Constantin Țurai,** *Enigmele unor amprente*, p. 133.

[39] **Constantin Țurai,** *Enigmele unor amprente*, p. 134.

[40] **Constantin Țurai,** *Enigmele unor amprente,* p. 13.

[41] **Constantin Țurai,** *Enigmele unor amprente*, p. 15.

[42] **Constantin Țurai,** *Enigmele unor amprente*, p. 17.

[43] **Nicolae Ionescu,** *Fotografia de semnalmente în România*, în *„Școala românească de criminalistică"*, p. 61.

[44] **N. Ioanid, B. Angelescu,** *Frații Minovici*. Editura Științifică, București, 1970, p.31

[45] **Constantin Țurai,** *Enigmele unor amprente*, p. 87.

[46] **Constantin Țurai,** *Enigmele unor amprente*, p. 87-88.

[47] **Gheorghe Scripcaru,** *Medicina legală expertală în România*, Editura Cugetarea, Iași, 2000, p. 75.

[48] **Mina Minovici,** *Tratat complet de medicină legală cu legislația și jurisprudența românească și streină. Vol. I, Deontologia – expertizele* (cu 185 figuri în text). București, Atelierele Grafice Socec & Co., Societate Anonimă, 1928, p. 305.

[49] **Ioan Olaru,** *Dezvoltarea școlii românești de criminalistică,* în *„Școala românească de criminalistică"*, p. 25.

[50] **Constantin Țurai,** *Enigmele unor amprente*, p. 89-90. **Moise Terbancea, Constantin Țurai, Lidia Cotuțiu, Anca Simionescu,** *Istoricul descoperirii făptuitorului după urmele desenelor papilare în România*, în *„Școala românească de criminalistică"*, p. 46-47.

[51] **Constantin Țurai,** *Enigmele unor amprente*, p. 17.

[52] **Cami Suciu,** *Dezvoltarea învățământului criminalistic în România*, în *„Școala românească de criminalistică"*, p. 29.

[53] **Moise Terbancea,** *„Contribuția medicilor legiști la dezvoltarea școlii de criminalistică din România"*, în *„Școala românească de criminalistică"*, p. 33-34.

[54] **Nicolae Ionescu,** *Fotografia de semnalmente în România*, în *„Școala românească de criminalistică"*, p. 61-62.

[55] **Constantin Țurai,** *Enigmele unor amprente*, p. 147.

[56] **Constantin Țurai,** *Enigmele unor amprente*, p. 94.

[57] Introduction, p. 7.

[58] **Constantin Țurai,** *Enigmele unor amprente*, p. 54-55.

[59] **Constantin Zguriadescu,** licențiat în drept și polițai. Poliția tehnică și ancheta judiciară științifică. Cu 17 figuri în text și 6 planșe. Stabilimentul grafic „Universala", Iancu Ionescu, str. Covaci nr. 14, 249. În bibliografia consultată figurează Hans Gross, Ed. Goddefroy, Alfredo Niceforo, R.A. Reiss, E. Stockis, dar și *Manualul teoretico-practic de poliție judiciară al românilor* **I. Periețeanu și I. Dumitrescu,** București, 1904.

[60] **Constantin Țurai,** *Enigmele unor amprente*, p. 88.

[61] **Constantin Zguriadescu** Licențiat în Drept și Director în Siguranța Generală a Statului. Poliția tehnică și ancheta judiciară științifică. Cu 17 figuri în text și 6 planșe. Ediția a III-a, revăzută și adăugită, București, Imprimeria Statului, 1922, 255 p. În bibliografie apar ultimele noutăți: *Manualul tehnic de medicină legală* al profesorului Nicolae Minovici (1904) și *Stabilirea identității în materie criminală* a lui R. Voinescu (1908).

[62] **Moise Terbancea,** *„Contribuția medicilor legiști la dezvoltarea școlii de criminalistică din România"*, în *„Școala românească de criminalistică"*, p. 32.

[63] **Constantin Țurai,** *Enigmele unor amprente*, p. 86-67

[64] **Moise Terbancea, Constantin Țurai, Lidia Cotuțiu, Anca Simionescu,** *Istoricul descoperirii făptuitorului după urmele desenelor papilare în România*, în *„Școala românească de criminalistică"*, p. 47-48

[65] **Moise Terbancea, Constantin Țurai, Lidia Cotuțiu, Anca Simionescu,** *Istoricul descoperirii făptuitorului după urmele desenelor papilare în România*, în *„Școala românească de criminalistică"*, p. 47-49. A se vedea și Constantin Țurai, *Enigmele unor amprente*, p. 18-104.

[66] **Constantin Țurai,** *Enigmele unor amprente*, p. 68 și 77.

[67] Idem, p. 92.

[68] **Nicolae Ionescu,** *Fotografia de semnalmente în România*, în *„Școala românească de criminalistică"*, p. 62. Autorul citează studiile lui **V. Dașkevici,** *„Știința în serviciul poliției"* și *„Stabilirea identității recidiviștilor"*, publicate în revista *„Paza"* din 1923, nr. 1 și 13-14, precum și articolul lui **M. Deva,** *„Fotografia judiciară în serviciul poliției"*, publicat tot în revista *„Paza"*, din 1922, nr. 18-19.

[69] *A se vedea,* **Lazăr Cârjan,** *Criminalistică și științe de contact.* Bibliografie selectivă, Editura M.A.I., 2004, p. 60-61.

[70] **Constantin Țurai,** *Enigmele unor amprente*, p. 147.

[71] Pentru detalii, a se vedea **Lazăr Cârjan,** *Criminalistică și științe de contact. Bibliografie selectivă*, p. 241-242.

[72] **Mocsy Ladislau,** *Aspecte ale dezvoltării fotografiei judiciare în România*, în *Școala românească de criminalistică*, p. 58.

[73] **Mocsy Ladislau,** *Aspecte ale dezvoltării fotografiei judiciare în România*, în *Școala românească de criminalistică*, p. 58.

[74] **Mocsy Ladislau,** *Aspecte ale dezvoltării fotografiei judiciare în România*, în *Școala românească de criminalistică*, p. 58-59.

[75] **Ioan Olaru,** *Dezvoltarea școlii românești de criminalistică,* în *Școala românească de criminalistică,* p. 25.

[76] **Constantin Țurai,** *Enigmele unor amprente,* p. 147.

[77] **Ion Anghelescu,** *„Evoluția cartotecilor de identificare criminalistică în România"*, în *„Școala românească de criminalistică"*, p. 39-40.

[78] **Constantin Țurai,** *Secretele unor amprente,* p. 130-132

[79] **Constantin Țurai,** *Enigmele unor amprente,* p. 179.

[80] **Constantin Țurai,** *Enigmele unor amprente,* p. 129.

[81] **Mocsy Ladislau,** *Aspecte ale dezvoltării fotografiei judiciare în România,* în *Școala românească de criminalistică,* p. 57.

[82] **Mocsy Ladislau,** *Aspecte ale dezvoltării fotografiei judiciare în România,* în *Școala românească de criminalistică,* p. 57-58.

[83] **Moise Terbancea, Constantin Țurai, Lidia Cotuțiu, Anca Simionescu,** *„Istoricul descoperirii făptuitorului după urmele desenelor papilare în România"*, în *Școala românească de criminalistică,* p. 49.

[84] **Moise Terbancea, Constantin Țurai, Lidia Cotuțiu, Anca Simionescu,** *„Istoricul descoperirii făptuitorului după urmele desenelor papilare în România"*, în *Școala românească de criminalistică,* p. 49.

[85] **Nicolae Ionescu,** *Fotografia de semnalmente în România,* în *„Școala românească de criminalistică"*, p. 63.

[86] **Col. Marin Mircea, col. Petru Dume,** *„Utilizarea sistemului automat de identificare a amprentelor în investigația dactiloscopică"*, în Criminalistica, nr. 1/199.

[87] **Edmond Locard,** *Manual Tehnique policiere,* 3-edition, Paris, p.11 și 107, citat de Ion Anghelescu.

[88] **Ion Anghelescu,** *Evoluția cartotecilor de identificare criminalistică în România,* în *„Școala românească de criminalistică"*, p. 40.

[89] Citată de **Ioan Olaru [Petru Dume],** *Dezvoltarea școlii românești de criminalistică,* în *„Școala românească de criminalistică"*, p. 23.

[90] **Mocsy Ladislau,** *Aspecte ale dezvoltării fotografiei judiciare în România,* în *Școala românească de criminalistică,* p. 59.

[91] **Moise Terbancea, Constantin Țurai, Lidia Cotuțiu, Anca Simionescu,** *„Istoricul descoperirii făptuitorului după urmele desenelor papilare în România"*, în *Școala românească de criminalistică,* p. 50.

[92] **Nicolae Ionescu,** *Fotografia de semnalmente în România,* în *„Școala românească de criminalistică"*, p. 63.

[93] **Gheorghe Scripcaru,** *Medicina legală expertală în România,* p. 131

[94] **Moise Terbancea, Constantin Țurai, Lidia Cotuțiu, Anca Simionescu,** *„Istoricul descoperirii făptuitorului după urmele desenelor papilare în România"*, în *Școala românească de criminalistică,* p. 50.

[95] Pentru detalii, vezi **Lazăr Cârjan,** *Criminalistică și științe de contact. Bibliografie selectivă,* p. 269-270.

[96] **Gheorghe Scripcaru,** *Medicina legală expertală în România,* p. 175-176.

[97] **Gheorghe Scripcaru,** *Medicina legală expertală în România,* p. 122.

[98] Pentru detalii privind opera lui **Gheorghe Scripcaru,** personalitate proeminentă a medicinii legale românești, a se vedea **Lazăr Cârjan,** *Criminalistica și științe de contact.* Bibliografie selectivă, Editura M.A.I., București, 2004, p. 236-237.

[99] **Gheorghe Scripcaru,** *Medicina legală expertală în România,* p. 177.

[100] **Gheorghe Scripcaru,** op. cit., p. 181.

[101] A se vedea **Lazăr Cârjan,** *Criminalistică și științe de contact.* Bibliografie selectivă. Editura Ministerului Administrație și Internelor, 2004, p.

[102] **Col. Marin Mircea, col. Petru Dume,** *„Utilizarea sistemului automat de identificare a amprentelor în investigația dactiloscopică"*, în *Criminalistica,* nr. 1/1999.

[103] Studiu prezentat la *Simpozionul internațional de criminalistică, Rolul probelor criminalistice și medico-legale în stabilirea adevărului,* București, 27 octombrie, 2004

[104] N. Ioanid, B. Angelescu. *Frații Minovici,* Editura Științifică, București, 1970, p.9-11.

[105] *Gheorghe Scripcaru, Medicina legală expertală în România,* Editura Cugetarea, Iaşi, 2000, p.72-73.

Iată cum prezintă, în tratatul său, p.304-305, „următoarele precepte, cari trebuie să fie catechismul oricărui medic în serviciul justiţiei şi pe cari le-am săpat pe unul din zidurile hallului care precede marele amfiteatru al «Institutului Medico-Legal Prof. Dr. M. Minovici» din Bucureşti:

1. Tota medicina prudentia est.
2. Învaţă, prin îndoială, să cumpăneşti toate elementele adevărului ştiinţific.
3. Priveşte cu atenţie şi cercetează cu deamănuntul ceea ce vezi.
4. Un caz, în aparenţă foarte simplu, e, în realitate, adesea dintre cele mai complicate.
5. Evită teoriile pripite şi fereşte-te de îndemnurile imaginaţiei.
6. Să nu faci niciodată ipoteze complicate.
7. Fii totdeauna obiectiv, pentru că n-ai de exprimat o convingere, ci de făcut o demonstraţie. Da mihi factum, et dabo tibi jus!
8. Astupă-ţi urechile, închide gura şi deschide mari ochii pentru ca, la adăpostul oricărei sugestiuni streine, să nu te pronunţi decât după ce te-ai pătruns de temeinicia celor constatate.
9. Procedează cu ordine şi metodă, după un plan în prealabil abil croit. Nu uita că o autopsie o dată greşită nu mai poate fi îndreptată.
10. Medicul-legist trebuie să poseadă trei lucruri: meşteşugul, ştiinţa, arta. Meşteşugul îl înveţi, ştiinţa o dobândeşti prin muncă trudnică. Arta, însă, e un dar firesc, instincitv, de care numai cei aleşi au parte.“

[106] *„Fotografia are un îndoit scop: în primul loc, de a da expertului indicaţiuni de cele mai multe ori de o mare importanţă (fotografia prinde detalii cari uneori scapă observaţiunii medicului); în al doilea loc, de a înlesni justiţiei operaţiunea reconstituirii crimei. Mai e consideraţiunea că imaginea fotografică exercită o neasemuită putere de sugestiune asupra spiritului magistraţilor şi juraţilor, pe cari îi convinge mai lesne decât orice descriere ori forţă de argumentare. De aceea socotim util ca orice medic-legist să înveţe şi fotografia –* ***numai facerea clişeului*** *(sublinierea noastră), developarea putând în urmă fi încredinţată unui operator de meserie.*

Importanţa fotografiei, pentru stabilirea identităţii cadavrului şi a tuturor elementelor de fapt cari interesează cazul judiciar, nu mai e azi de nimeni discutate. De aceea expertul nu se va mărgini la fotografierea cadavrului victimei sau sinucigaşului pe locul unde a fost găsit, precum şi la fotografierea obiectelor dimprejur, ci, ulterior şi înainte de a proceda la necropsie, va face fotografii complementare, după procedeele perfecţionate de fratele meu Profesorul Nicolae Minovici, şi astfel cum sunt aplicate în Institutul Medico-Legal din Bucureşti“. (Tratatul complet de Medicină Legală, vol. I, p.361-362).

[107] „Spre a da însă cadavrului o cât mai mare asemănare cu persoana vie, e nevoie să-i reconstituim în prealabil expresiunea feţei pe care nimic n-o caracterizează atât de bine ca ochii. Abandonând procedeul, greoi şi lent, recomandat şi aplicat de Gosse, Strassmann, Reiss, Schultz şi alţii am imaginat un procedeu mult mai expeditiv şi care consistă în întrebuinţarea ochilor artificiali introduşi în orbitele mortului, fără enuclearea ochilor acestuia.

Cu două perechi de asemenea ochi – doi ochi negri şi doi ochi de culoare castanie deschisă – se pot reda, pe imaginea fotografică, orice fel de ochi, cu condiţiunea ca starea corneei să ne permită de a deosebi culoarea esenţială: neagră sau deschisă (ochii azuraţi, verzi, castanii deschişi neprezentând o nuanţă prea accentuată pe fotografie). Depărtarea pleoapelor se poate face cu ajutorul unui ac cu gămălie fin, cu care se prinde, pe globul ocular, pleoapa de sus, iar cea de jos e îndepărtată cu degetul. Atunci când globii ochilor sunt prea înfundaţi, introducem puţină vată sub ochii artificiali, spre a-i aduce astfel mai la suprafaţă.

Tot de ace cu gămălie ne servim pentru apropierea buzelor, după ce în prealabil am avut grija să apropiem maxilarele după procedeul următor: suflecăm buza de sus şi împlântăm o ţintişoară pe maxilarul superior, în intervalul dintre cei doi incisivi mediani; cu ajutorul unui ac trecem un fir de aţă prin spaţiul incisivilor mediani ai maxilarului inferior, iar firul e prins de ţintişoare din maxilarul superior.

Atunci când nările sunt turtite şi deci nasul deformat, îi putem reda acestuia forma sa primitivă, prin introducerea în nări de puţină vată care, bineînţeles, să rămână invizibilă“. *Tratat complet de medicină-legală,* vol. I, p.362-363.

[108] „Expertiza petelor își are rostul nu numai în afacerile de resortul codului penal, ci și în cele din sfera de acțiune a codului civil.

În penal, dispoziția, numărul și natura petelor contribuie atât la luminarea împrejurărilor în cari a fost săvârșită crima cât și la stabilirea identității făptașului sau a făptașilor. (Tratat complet de medicină-legală, vol. I, p. 532).

În civil, examenul petelor oferă dovada peremptorie în cazurile de acțiuni în divorț, de daune interese pe motiv de deflorare etc. „(Tratat complet de medicină-legală, vol. I, p. 534).

Mina Minovici tratează tehnicile de descoperire a petelor: pe victimă și pe suspect; pe arme sau alte corpuri delicte, pe mobilier, tavan, pereți, dușumea, pe uși și ferestre, pe sol, dar și pe animalele din casa și curtea victimei și inculpatului; insistă asupra precauției cu care trebuie să se procedeze pentru a nu se distruge urmele ori pentru a nu se crea altele noi din neglijența celor care investighează locul faptei. (p.534-535). De asemenea, abordează metodele de relevare a petelor: prin ridicarea suportului, decuparea porțiunii pătate, răzuire sau calchiere, precum și măsurile care trebuie luate pentru protejarea și conservarea petelor (p.536).

Petelor de sânge li se acordă prioritate (p.538-580) cu accent pe metodele de identificare prin prezența hematiilor sau prin izolarea elementului colorant (reacțiile Van Deen, Adler, Meyer; reacțiile Teichmann, Stryzowski, Hussan Sarda, Lecha-Marzo, Moser), prin probele spectroscopică și cristalografică; stabilirea naturii sângelui uman: sânge viu și sânge post-mortem; arterial și venos; regiunea sau organul din care provine etc. Sunt examinate, cu rigurozitate, și petele cu aspect de sânge (de rugină, de insecte parazitare, de materii colorante) precum și alte categorii de pete (spermă, lichid amniotic, materie sebacee, țesut uman, urină, meconium, materii fecale ș.a.).

[109] Capitolul VI (p.603-620) este consacrat examinării părului. Iată argumentația profesorului: „Nu numai că el constituie o complectare a examenului petelor", dar nu odată, pentru îndrumarea cercetărilor (stabilirea împrejurărilor în cari a fost săvârșită crima, identificarea făptașului și a victimei, ori chiar regăsirea cadavrului tăinuit) el e unicul element de informațiune și de edificare. Examenul părului proiectează o lumină vie în cazurile cele mai obscure de omucidere, pruncucidere, avort, atentat la pudoare, siluire, aberațiuni sexuale, loviri și răniri cari n-au pricinuit moartea (p. 602).

[110] **Moise Terbancea,** *Contribuția medicilor legiști la dezvoltarea școlii de criminalistică din România*, în *Școala românească de criminalistică*, Ministerul de Interne, 1975, p.32.

[111] **Moise Terbancea,** *Contribuția medicilor legiști la dezvoltarea Școlii de criminalistică din România*, în *„Școala românească de criminalistică"*, p. 32.

[112] **Moise Terbancea,** *Contribuția medicilor legiști la dezvoltarea Școlii de Criminalistică din România*, în *„Școala românească de criminalistă"*, p. 32-33.

[113] Lucrarea cuprinde și 2 f. manuscrise. Atât textul cât și filele manuscrise poartă semnătura autografă a autorului.

[114] **Minovici, N.,** *Școala antropologică (Bertillon) pentru agenții de poliție*. Resumatul cursului de Dr.N. Minovici (junior), Profesorul Școlei de Anthropologie medico-legal Bucuresci (Imprimeria Statului), 1900, 90 p. cu ilustr. + 1 f. tab. (Palatul Justiției, Serviciul Anthropometric).

[115] **Constantin Țurai,** *Enigmele unor amprente*, Editura Albatros, București, 1984, p. 17.

[116] **N. Ioanid, B. Angelescu,** *Frații Minovici*, op. cit. p. 120-121; **Gheorghe Scripcaru,** *Medicina Legală expertală în România*, p. 107.

[117] În 1860 a apărut prima lucrare în limba română, intitulată *„Medicina legală"*, de 187 de pagini, datorată doctorului Iosif N. Auerbach. În 1871, la Iași, Șerban Georgescu, doctor în medicină, chirurg și mamoș, a tradus *Manualul practic de medicină legală* al lui Henry Bayard. În anul 1891, la București s-a tipărit un *Curs de medicină legală în acord cu legile țării*, de 133 pagini, semnat de doctorul **A.Vianu.**

[118] Când nu se menționează sursa, citatele sunt extrase din lucrarea *„România în Interpol"* de **Vasile Troncci și Ioan Hurdubaie**, Editura Ministerului de Interne, 1984.

ASPECTE TEORETICE PRIVIND IDENTIFICAREA CRIMINALISTICĂ

1. Conceptul de identificare şi de identitate

Cuvintele „identificare“, „identic“ şi „identitate“ provin din limba latină, de la cuvintele „identificare“ (acelaşi), „identicus“ (acelaşi) şi „identitos“ (identitate).

Identic (de la idem = acelaşi „la fel“, „tot aşa“ este o noţiune care se foloseşte la:

a. ceea ce este unic, indiferent de denumirea folosită;

b. o fiinţă (o persoană), care este „aceeaşi“ sau „identică doar cu ea însăşi“ în diverse ipostaze ale existenţei sale, indiferent de modificările ce pot surveni în tot acest timp;

c. două sau mai multe obiecte de gândire, care, privite sub aspect numeric, sunt apreciate ca prezentând exact aceleaşi cantităţi sau proprietăţi.[1]

Prin identitate se înţelege: „proprietatea unui obiect de a fi şi a rămâne cel puţin un anumit timp ceea ce este, calitatea sa de a-şi păstra un anumit timp caracterele fundamentale“.[2]

Privit la modul general, prin identitate se înţelege categoria care exprimă egalitatea, concordanţa obiectului cu sine însuşi.

În natură nu sunt două lucruri sau fiinţe identice, se deosebesc chiar şi cele care se aseamănă. **Identitatea conţine toate proprietăţile unei fiinţe, obiect sau fenomen, prin care se deosebeşte de orice altă fiinţă, obiect sau fenomen.**

Distingem două feluri de identitate: identitatea **abstractă** şi identitatea **concretă**.

Identitatea abstractă se întâlneşte exclusiv în planul gândirii. Privit din punct de vedere logic, obiectul sau fenomenul este identic cu sine însuşi pe întregul parcurs al existenţei sale.

Identitatea concretă se consideră aceea care relevă unitatea dintre identitate şi deosebire, la nivel existenţial, orice obiect fiind prin natura sa o sinteză de laturi contrare. Identitatea şi deosebirea dintr-un fenomen concret sunt poli care reprezintă o realitate numai în interacţiunea lor, de unde unitatea dintre identitatea abstractă şi identitatea concretă. Contradicţiile identităţii se reflectă în noţiunea de deosebire.

Egalitatea cu sine însuşi pe care o presupune identitatea nu este de neschimbat, ci conţine în ea şi schimbările care se produc sub acţiunea factorilor interni şi externi, în aşa fel că identificarea nu urmăreşte stabilirea identităţii obiectului cu sine însuşi, separat de aceşti factori şi de alte fenomene ale lumii materiale.[3]

Identitatea este rezultatul unui lung proces de identificare prin care se compară proprietăţile unei fiinţe, obiect sau fenomen constatându-se însuşirile sau proprietăţile care îl fac să fie el însuşi.

Identificarea în criminalistică, ca şi în alte ştiinţe de fapt, reprezintă o activitate prin care se caută atât însuşirile comune ale obiectelor, fenomenelor sau fiinţelor, cât şi mai ales însuşirile ce le deosebesc pe unele de altele, în vederea aranjării şi dispunerii lor în tipuri, gru-

pe şi subgrupe, urmând a se face apoi deosebirea fiecăruia în parte de toate celelalte cu care prezintă anumite asemănări.[4]

Stabilirea identităţii presupune, în fond, a demonstra nerepetabilitatea fiinţei, obiectului sau fenomenului căutat, deosebirea de toate celelalte fiinţe, obiecte sau fenomene, inclusiv de cele asemănătoare cu ele. Ea se stabileşte pe baza proprietăţilor, caracteristicilor sau semnalmentelor exterioare ale obiectelor. Atunci când acestea coincid înseamnă că a fost stabilită identitatea.

Identificarea criminalistică se bazează pe teza potrivit căreia toate obiectele sunt identice numai cu ele însele, fiind deci individuale şi nerepetabile. Ca atare şi urma creată de un anumit obiect va fi proprie numai lui. Spre deosebire de logica formală, în criminalistică se înţelege *identitatea ca o stabilitate a însuşirilor esenţiale, admiţând posibilitatea schimbărilor cantitative şi treptat pierderea şi dobândirea de însuşiri noi.*[5]

Între timpul scurs de la data săvârşirii faptei şi şansele de identificare a făptuitorului există un raport invers proporţional. De pildă, dacă s-a folosit un topor, cu trecerea timpului microrelieful părţii active a instrumentului se modifică pe măsură ce este utilizat în continuare în activităţi zilnice, fapt care îngreunează identificarea obiectului pe baza urmelor descoperite la locul faptei, sau aceasta devine imposibilă.

În practica judiciară, identificării criminalistice i se atribuie câteodată şi sensul de individualizare a unui obiect după un semn distinctiv distrus sau modificat intenţionat ori accidental. Acest sens, într-o oarecare măsură diferit de noţiunea de identificare, este valabil şi pentru fiinţe, fără însă să fie vorba de stabilirea identităţii.

Specificul identificării criminalistice rezidă mai întâi din necesitatea descoperii unor fapte şi situaţii cu valoare probantă, fapte care o obligă să fie efectuată în limitele legislatice procesuale.

O altă caracteristică a identificării criminalistice constă în aceea că cercetarea prezintă întotdeauna un caracter retrospectiv, fiind ulterioară comiterii infracţiunii. Evenimentul petrecut nu poate fi observat direct, nemijlocit, ci este reconstituit prin interpretarea urmelor şi a faptelor.

În criminalistică, o notă aparte faţă de alte ştiinţe o constituie faptul că nu numai stabilirea identităţii, dar şi stabilirea neidentităţii prezintă importanţă în orientarea investigaţiei, infirmându-se una sau mai multe versiuni.

Mai adăugăm că, în criminalistică, determinarea **apartenenţei generice** este doar prima etapă a procesului de identificare, scopul final al identificării fiind stabilirea concret-individuală a obiectelor şi persoanelor.[6]

A stabili identitatea unui obiect echivalează cu a demonstra nerepetabilitatea acestuia şi deosebirea lui de toate celelalte obiecte, inclusiv de cele asemănătoare cu el.

În criminalistică, identitatea se stabileşte pe baza proprietăţilor, caracteristicilor şi semnalmentelor exterioare ale obiectelor, fiinţelor sau fenomenelor cercetate. În ipoteza în care proprietăţile, caracteristicile sau semnalmentele exterioare ale obiectelor sau fiinţelor coincid, înseamnă că a fost stabilită identitatea.[7]

Referitor la caracteristicile fundamentale de individualizare ale obiectului sau persoanei, trebuie avute în vedere următoarele:

a. În vederea stabilirii identităţii nu este obligatoriu să se cerceteze toate trăsăturile obiectului incriminat, fiind suficiente **caracteristicile esenţiale** datorită cărora acesta se individualizează şi se deosebeşte de celelalte.

pe şi subgrupe, urmând a se face apoi deosebirea fiecăruia în parte de toate celelalte cu care prezintă anumite asemănări.[4]

Stabilirea identităţii presupune, în fond, a demonstra nerepetabilitatea fiinţei, obiectului sau fenomenului căutat, deosebirea de toate celelalte fiinţe, obiecte sau fenomene, inclusiv de cele asemănătoare cu ele. Ea se stabileşte pe baza proprietăţilor, caracteristicilor sau semnalmentelor exterioare ale obiectelor. Atunci când acestea coincid înseamnă că a fost stabilită identitatea.

Identificarea criminalistică se bazează pe teza potrivit căreia toate obiectele sunt identice numai cu ele însele, fiind deci individuale şi nerepetabile. Ca atare şi urma creată de un anumit obiect va fi proprie numai lui. Spre deosebire de logica formală, în criminalistică se înţelege *identitatea ca o stabilitate a însuşirilor esenţiale, admiţând posibilitatea schimbărilor cantitative şi treptat pierderea şi dobândirea de însuşiri noi.*[5]

Între timpul scurs de la data săvârşirii faptei şi şansele de identificare a făptuitorului există un raport invers proporţional. De pildă, dacă s-a folosit un topor, cu trecerea timpului microrelieful părţii active a instrumentului se modifică pe măsură ce este utilizat în continuare în activităţi zilnice, fapt care îngreunează identificarea obiectului pe baza urmelor descoperite la locul faptei, sau aceasta devine imposibilă.

În practica judiciară, identificării criminalistice i se atribuie câteodată şi sensul de individualizare a unui obiect după un semn distinctiv distrus sau modificat intenţionat ori accidental. Acest sens, într-o oarecare măsură diferit de noţiunea de identificare, este valabil şi pentru fiinţe, fără însă să fie vorba de stabilirea identităţii.

Specificul identificării criminalistice rezidă mai întâi din necesitatea descoperii unor fapte şi situaţii cu valoare probantă, fapte care o obligă să fie efectuată în limitele legislatice procesuale.

O altă caracteristică a identificării criminalistice constă în aceea că cercetarea prezintă întotdeauna un caracter retrospectiv, fiind ulterioară comiterii infracţiunii. Evenimentul petrecut nu poate fi observat direct, nemijlocit, ci este reconstituit prin interpretarea urmelor şi a faptelor.

În criminalistică, o notă aparte faţă de alte ştiinţe o constituie faptul că nu numai stabilirea identităţii, dar şi stabilirea neidentităţii prezintă importanţă în orientarea investigaţiei, infirmându-se una sau mai multe versiuni.

Mai adăugăm că, în criminalistică, determinarea **apartenenţei generice** este doar prima etapă a procesului de identificare, scopul final al identificării fiind stabilirea concret-individuală a obiectelor şi persoanelor.[6]

A stabili identitatea unui obiect echivalează cu a demonstra nerepetabilitatea acestuia şi deosebirea lui de toate celelalte obiecte, inclusiv de cele asemănătoare cu el.

În criminalistică, identitatea se stabileşte pe baza proprietăţilor, caracteristicilor şi semnalmentelor exterioare ale obiectelor, fiinţelor sau fenomenelor cercetate. În ipoteza în care proprietăţile, caracteristicile sau semnalmentele exterioare ale obiectelor sau fiinţelor coincid, înseamnă că a fost stabilită identitatea.[7]

Referitor la caracteristicile fundamentale de individualizare ale obiectului sau persoanei, trebuie avute în vedere următoarele:

a. În vederea stabilirii identităţii nu este obligatoriu să se cerceteze toate trăsăturile obiectului incriminat, fiind suficiente **caracteristicile esenţiale** datorită cărora acesta se individualizează şi se deosebeşte de celelalte.

b. Identitatea necesită durata în timp a trăsăturilor particulare, presupunând stabilitatea lor relativă, dar în practică există cazuri de identificare doar pe baza unor **caracteristici temporare**.

c. Identificarea nu va fi interpretată într-un mod automat, mecanic, ci dinamic, întrucât orice element caracteristic se găseşte în permanentă mişcare şi transformare, datorită acţiunii factorilor interni sau externi. Procesul include atât obiectele cât, mai ales, fiinţele.

Faţă de cele expuse mai sus, se poate afirma că identificarea criminalistică se deosebeşte de procesele de identificare din diverse domenii ale ştiinţei, printr-o serie de elemente de specificitate.

După unii autori, prin identificare criminalistică *„se înţelege stabilirea obiectului care are legătură cauzală cu fapta cercetată, în scopul obţinerii de probe judiciare“. Alţii consideră „identificarea criminalistică drept un proces de stabilire, cu ajutorul mijloacelor şi metodelor proprii ştiinţei criminalistice, a factorului creator al urmei, pe baza caracteristicilor acestuia, constituite într-un sistem unitar şi individualizat, conţinute, transmise sau reflectate în urmă“*.[8]

Există şi opinia *„conform căreia identificarea criminalistică se constituie ca o metodă de cunoaştere ştiinţifică a obiectelor relevante din punct de vedere al probaţiunii şi de crearea posibilităţilor descoperirii relaţiilor ce leagă obiectele unele de altele.“*[9]

În concluzie, identificarea criminalistică presupune o activitate, un proces de stabilire a persoanei sau obiectului incriminat în săvârşirea unui delict, aflat în legătură cauzală cu fapta ilicită.[10]

2. Obiectul identificării criminalistice

2.1. Literatura de specialitate prezintă numeroare puncte de vedere privitoare la noţiunea de **obiect al identificării criminalistice.** Trebuie să remarcăm preocuparea unor autori privind delimitarea cât mai riguroasă a obiectului identificării, în sfera căruia nu mai includ elemente de natură ideală.[11] Mulţi autori au rezerve faţă de această opinie, invocând imposibilitatea unei identificări riguroase din punct de vedere ştiinţific.

Alţi specialişti[12] disting faptul că obiectului identificării criminalistice îi sunt proprii o serie de trăsături caracteristice legate cauzal de fapta ilicită:

- obiect al identificării criminalistice poate fi orice persoană, fiinţă sau lucru, susceptibile de a fi identificate după urmele lăsate în câmpul infracţional;
- obiectul identificării este un obiect concret, atât prin natura sa cât şi prin raportul cauzal cu fapta cercetată.

Literatura de specialitate, în funcţie de necesităţile tipice investigaţiei criminalistice, menţionează clasificarea obiectului identificării în funcţie de mai multe criterii:

a. În funcţie de scopul identificării:[13]

- obiecte ce urmează a fi identificate, denumite şi **obiecte scop**: de exemplu persoana infractorului, obiectele folosite la comiterea infracţiunii;
- obiecte care servesc la identificarea obiectelor scop, denumite şi **obiecte mijloc de identificare**.

În categoria obiectelor folosite în procesul de identificare nu intră numai aşa-zisele obiecte originale, care aparţin instrumentelor cu care s-a comis infracţiunea, ci şi obiectele

anume create în vederea identificării, care poartă numele de **modele de comparaţie.** Astfel, nu este posibilă identificarea unei persoane doar pe baza amprentei digitale ridicate de la locul faptei, decât dacă dispunem de amprenta digitală recoltată de la persoanele suspecte, care servesc ca model de comparaţie.

Un model de comparaţie trebuie să îndeplinească două condiţii:
– să existe certitudinea că provine de la un anumit obiect sau persoană;
– să fie apt pentru examenul comparativ.

În procesul de identificare se recomandă să se ţină în mod imperios seama de următoarele reguli:[14]
– *obiectele supuse identificării cuprind elemente caracteristice relativ neschimbătoare şi elemente caracteristice relativ schimbătoare;*
– *fiecare element caracteristic ce se află la baza identificării trebuie examinat în mişcare;*
– *examinarea obiectelor în procesul de identificare se efectuează folosind atât analiza cât şi sinteza;*
– *examinarea în vederea identificării se face prin cercetarea comparativă a urmei cu modelul de comparaţie.*

Atragem atenţia că între cele două categorii de obiecte există o delimitare netă, astfel că nu trebuie să fie confundate. Amintim că unii autori folosesc termenii **obiecte de identificat** şi **obiecte identificatoare sau de identificare.**

b. Pornind de la ipoteza că nu se cunoaşte dinainte dacă obiectul de identificat este autorul urmelor incriminate, **V.I. Koldin** propune o altă clasificare în: **obiecte de căutat** şi **obiecte de verificat**.

Obiectul de căutat atrage după sine obligativitatea probaţiunii, aflându-se într-un raport direct cu infracţiunea, indiferent că este vorba de autorul infracţiunii sau victimă, instrument folosit sau sustras ori distrus.

Obiectul de verificat se presupune a fi cel căutat, dar este posibil să nu fie aşa, căci obiectele de verificat pot fi multiple, iar cel căutat este întotdeauna unul singur.

Obiectul de verificat (care poate fi învinuitul, corpul delict, obiectul confiscat etc.) permite posibilitatea realizării probaţiunii cu ajutorul identificării, prin emiterea de ipoteze privitoare la obiectul căutat. Prin eliminare succesivă a obiectelor vizate se ajunge în final la cel căutat. Astfel, obiectului i se atribuie şi cea de a doua calitate (învinuitul este identificat ca autor).

Cercetând cele două clasificări se constată că „**obiectul de căutat**" poate fi „**obiectul de identificat**" cât şi „**obiectul identificator**". De regulă se caută obiectul de identificat.

Obiectul de căutat poate fi în acelaşi timp de identificat şi identificator, atunci când obiectul realizator de urme a primit la rândul său urme de la alt obiect.

c. În criminalistică se mai foloseşte clasificarea obiectelor identificării pornind de la criteriul fenomenului reflectării generate de acţiunea unor obiecte asupra altora. Astfel, distingem:
– obiecte reflectate;
– obiecte care reflectă.

Primele se imprimă asupra celorlalte, care primesc acţiunea şi le reflectă pe cele dintâi. Am menţiona şi **identificarea obiectelor complexe**, când obiectul identificator poate fi constituit dintr-un ansamblu de reflectări.

d. Se mai menţionează şi alte clasificări, dintre care o menţionăm pe cea aparţinând lui **N.V. Terziev**[15], care clasifică obiectele în funcţie de rolul pe care îl joacă în procesul identificării, şi anume:

– obiecte de determinat;
– obiecte cu ajutorul cărora se determină cele dintâi;
– obiecte de verificat;
– modele de comparaţie.

Primele trei categorii au corespondent în clasificările prezentate anterior, iar modelele de comparaţie nu reprezintă probe materiale în sens procesual. Ele constituie doar un termen de verificat în examenul comparativ.

e. În practica judiciară lucrurile prezentate mai sus sunt simplificate: pe de o parte avem **obiectul sau urma în litigiu** (incriminată), iar pe de altă parte **obiectul sau urma de comparaţie**.

2.3. Reguli pentru obţinerea modelelor de comparaţie:

a. să se cunoască persoana sau obiectul de la care provin;
b. la obţinerea modelelor de comparaţie să se ţină cont de condiţiile în care s-a format urma de la locul faptei;
c. urma şi modelele tip de comparaţie să conţină suficiente elemente caracteristice de individualizare a factorului creator;
d. în momentul examinării să fie folosite modele **similare, având aceeaşi provenienţă.**

În procesul de identificare este absolut necesar să se ţină seama de următoarele reguli:
– obiectele supuse identificării cuprind elemente relativ fixe şi elemente caracteristice relativ schimbătoare;
– fiecare element caracteristic care se găseşte la baza identificării trebuie examinat în mişcare;
– examinarea obiectelor sau persoanelor în procesul de identificare se va face folosind atât analiza cât şi sinteza;
– examinarea în vederea identificării se efectuează prin cercetarea comparată a urmei cu modelul de comparaţie.

Analiza efectuată asupra obiectelor-mijloc şi a obiectului-scop conduce la descoperirea detaliilor acestora, iar cu ajutorul sintezei se stabilesc trăsăturile comune, prin care obiectele respective se clasifică. Astfel, de exemplu, printr-un examen analitic făcut asupra urmei de deget descoperită la locul faptei, se evidenţiază detaliile care individualizează desenul papilar. Cu ajutorul sintezei se reţin trăsăturile ce caracterizează tipul căruia îi aparţine urma respectivă, pentru a fi clasificată.

3. Caracteristicile de identificare

Fiinţele şi obiectele materiale sunt definite printr-o serie de însuşiri şi caracteristici proprii. Prin descoperirea trăsăturilor pe care trebuie să le prezinte o fiinţă sau un obiect anume ele sunt individualizate şi delimitate unele de altele. Caracteristicile se manifestă în raport cu alte obiecte sau fiinţe. Conform regulii terţului exclus („tertium non datur"), „în acelaşi timp şi sub acelaşi raport un lucru sau are o proprietate sau nu o are, o a treia posibilitate nu există".[16]

3.1. În funcție de natura lor, caracteristicile de identificare se împart în:

a. *Structural – exterioare,* care prezintă morfologia suprafeței obiectului;
b. *Substanțiale,* care exprimă compoziția materială a obiectului;
c. *Funcționale,* care se produc în interacțiunea cu mediul înconjurător.

Aici sunt cuprinse și deprinderile persoanelor.

În criminalistică, în vederea identificării se utilizează cu precădere **caracteristicile de identificare**, adică cele reflectate în urma produsă de obiectul incriminat.

Însușirile care nu sunt reflectate în sau pe alte obiecte, și ca atare nu oferă informații, nu se iau în considerație, cum ar fi de exemplu compoziția metalului unui cuțit ce a servit la săvârșirea unei crime.[17]

Aria caracteristicilor de identificare diferă de la caz la caz, în funcție de condițiile concrete în care s-a produs urma. O altă influență o are și sensibilitatea metodelor de analiză folosite, care la rândul lor depind de cunoștințele științifice și mijloacele materiale disponibile în acel moment. Numărul și tipul caracteristicilor cercetate sporesc în funcție de perfecționarea posibilităților de examinare de care dispune criminalistul la momentul respectiv.

Noțiunea de caracteristică identificatoare a primit diverse înțelesuri. Există autori care o definesc ca pe o însușire stabilă utilizată la recunoașterea obiectelor de identificat. Alți autori o consideră ca un fenomen purtător de informații privind un obiect sau proprietățile sale caracteristice. În concluzie, caracteristica este un element specific în baza căruia un obiect poate fi deosebit și recunoscut de altele similare. Întrucât reflectarea și obiectul reflectat nu sunt identice, și caracteristica diferă de însușirea pe care o reflectă. Caracteristica ne oferă imaginea parțială a unui obiect, una din multiplele sale manifestări. Pentru a avea o imagine completă, va trebui luată în considerație totalitatea diverselor sale caracteristici.

V.I. Koldin este de părere că identificarea nu trebuie rezumată exclusiv la examinarea caracteristicilor, pe care le consideră a fi insuficiente. Principalul obiectiv al identificării constă în stabilirea însușirilor obiectelor comparate, numai acestea putând constitui temeiul identificării. Analiza caracteristicilor – după acest autor – reprezintă doar o treaptă către cunoașterea însușirilor și deci un mijloc de determinare a acestora.

3.2. Clasificarea caracteristicilor de identificare

Conform teoriei identificării criminalistice, caracteristicile de identificare se împart în:
a. Caracteristici generale. Se referă la acele elemente ale obiectului care exprimă trăsăturile comune și însușirile proprii tuturor obiectelor de același gen;
b. Caracteristici individuale sunt acelea care deosebesc un obiect de toate cele care sunt asemănătoare lui.

Autorii români[18], pentru evitarea confuziilor, optează pentru termenul de **caracteristică particulară**, înțelegând prin aceasta deprinderile proprii persoanei, manifestate prin construirea unor semne caracteristice.

3.3. Valoarea identificatoare a caracteristicilor

Caracteristicile identificatoare trebuie să fie **constante și relativ neschimbătoare**.

Valoarea identificatoare a caracteristicilor este determinată și de **frecvență:** cu cât este mai rară, cu atât valoarea identificatoare este mai mare.

Valoarea identificatoare mai este determinată de **gradul de dependență** al unora față de celelalte. În situația caracteristicilor corelative, unele fiind condiționate de altele, atunci caracteristicile respective prezintă o valoare mai redusă decât cele autonome sau independente.

În literatura de specialitate, caracteristicile individuale poartă denumirea de **„detalii întâmplătoare“**, **„devieri“** și **„defecte“**.

Prioritar, pentru identificare este **criteriul calitativ**, cu alte cuvinte măsura în care caracteristica va contribui la particularizare. Nu trebuie totuși ignorat nici **criteriul cantitativ**.

4. Principiile identificării criminalistice

În criminalistică prezintă importanță deopotrivă identitatea cât și neidentitatea între persoane sau obiecte, concluziile în fiecare dintre cazuri având o aceeași forță probantă în procesul judiciar.

În criminalistică, procesul de identificare se face prin studierea urmei lăsate de obiectul ce urmează a fi identificat, prin reflectarea acestuia de către un alt obiect. Există și o excepție, în cazurile când se cercetează resturile materiale, cum ar fi sânge, spermă, noroi etc.

Procesul de identificare mai are la bază și principiile frecvenței, constanței și interdependenței caracteristicilor obiectelor de cercetat.

4.1. Premisele științifice ale identificării criminalistice sunt următoarele:[19]

a. Individualitatea (interpretabilitatea);

b. Stabilitatea relativă:

După gradul de modificabilitate, obiectele examinate pot fi:

– **nemodificabile** (desenele papilare);

– **relativ modificabile** (scrisul de mână);

– **modificabile în timp** (prin uzură) ori **modificabile artificial** (deghizarea sau ștergerea urmelor).

c. Reflectivitatea (însușirea obiectelor de a se reflecta și a fi reflectate). După natura lor, reflectările pot fi:

– reflectare sub formă de **urme statice**, de contur (de statificare sau de destratificare) ori **dinamice** (tăiere, despicare), care redau particularitățile exterioare ale obiectelor și ființelor;

– reflectare sub forma deprinderilor (de mers, de scriere);

– reflectare sub forma imaginilor mentale (relatate oral, în scris etc.);

– reflectare sub forma imaginilor vizuale (fotografii, film, bandă video).

În procesul de identificare criminalistică interesează reflectarea care constă într-o modificare de substanță pe sau într-un obiect, astfel că obiectul creator va fi cel reflectat iar obiectul primitor cel care reflectă. **(Lucian Ionescu)**

Identificarea se poate face și fără un contact nemijlocit, tactil sau vizual:

a. după imaginile fixate **material** (prin compararea urmelor descoperite în cazul infracțiunii cu urme experimentale);

b. din **memorie** (identificarea persoanelor sau obiectelor după semnalmente, declarații);

c. pe baza **înregistrărilor** (cartoteci, colecții, fișe): dactiloscopică, cadavre și persoane cu identitate necunoscută, persoane dispărute, scrisul de mână, opere de artă, autovehicule etc.

d. după **modus operandi** (specializarea infractorilor pe genuri de infracțiuni).

4.2. Principiile identificării criminalistice[20]

a. Principiul identităţii

Obiectele supuse procesului de identificare se împart în: obiecte care urmează a fi identificate şi obiecte care servesc la identificarea celor dintâi. Spre deosebire de alte domenii, identificarea criminalistică reclamă recunoaşterea unui obiect concret, ce poate avea elemente sau însuşiri de natură să-l apropie de alte obiecte asemănătoare, dar care se deosebeşte de toate acestea prin trăsături ce-l fac să fie identic cu el însuşi.

b.Principiul delimitării obiectelor identificării criminalistice în obiecte scop al identificării şi obiecte mijloc de identificare.

• **Obiectul scop al identificării** este un obiect material, aplicat în legătură cu fapta ilicită şi concretizat în diverse ipostaze (persoana infractorului sau a victimei, instrumentele ce au servit sau erau destinate să servească la săvârşirea faptei, procedeul infracţiunii etc.)

• **Obiectul mijloc de identificare** este alcătuit de urmele obiectului scop şi din modelele de comparaţie.

c. Principiul stabilităţii relative a caracteristicilor de identificare

Stabilitatea se raportează, de regulă, la intervalul de timp cuprins între momentul descoperirii urmelor şi momentul efectuării examenelor comparative. Expertul criminalist va trebui să diferenţieze caracteristicile schimbătoare de cele relative şi, de asemenea, să determine cu precizie dacă acestea au fost influenţate de diverşi factori interni şi externi.[21]

d. Principiul interdependenţei cauzale şi dinamicităţii

În criminalistică se impune, mai mult decât în alte ştiinţe, abordarea cercetării persoanelor şi obiectelor în mişcare, în interacţiunea cauzală cu factorii care pot determina modificări sau transformări de ordin calitativ şi cantitativ.

Etapele identificării criminalistice

Procesul de identificare criminalistică parcurge două faze principale:

a. determinarea apartenenţei generice, numită şi **de grup**, când are loc delimitarea grupului, genului sau categoriei căruia îi aparţine obiectul sau persoana scop al identificării. Aceasta constituie prima fază a procesului de identificare.

Identificarea de grup prezintă, după unii autori[22], ca subdiviziune, identificarea de specie, care constituie o formă mai restrânsă de aplicare a unor caracteristici, pregătind prin îmbogăţirea elementelor cunoscute şi implicit prin restrângerea sferei de aplicabilitate a acestora, identificarea individuală.

b. în faza a doua[23] are loc finalizarea procesului de identificare, **prin individualizarea** obiectului concret aflat în raport cauzal cu fapta incriminată. Identificarea individuală reprezintă afirmarea identităţii.[24]

Procesul de identificare criminalistică prezintă ca o trăsătură esenţială unitatea şi integritatea sa. Cele două etape constitutive nu pot fi considerate şi analizate separat. Identificarea constituie un proces separat. Există în practică foarte numeroase cazuri când imposibilitatea identificării individuale necesită identificarea generică.

Sunt autori care nu sunt de acord cu despărţirea procesului în două etape, acreditându-se ideea falsă că pe lângă „obiecte individuale" ar exista şi obiecte „neindividuale".

Practica a demonstrat că aceste consideraţii teoretice nu se aplică întotdeauna. Astfel, există cazuri în care nu sunt parcurse cele două etape ale identificării, sau stabilirea identităţii

nu este precedată în mod obligatoriu de o determinare generică. Prin urmare, apartenența generică nu apare în toate cazurile ca o etapă bine distinctă, ca fiind de cele mai multe ori implicită, deosebită de faza a doua.

Obiectele supuse identificării sunt deosebit de diverse în ceea ce privește forma, mărimea, natura sau funcționalitatea. Drept urmare, și caracteristicile de indentificare se vor diferenția de la o categorie de obiecte la alta.

În identificarea criminalistică, specialistul va trebui să aibă în vedere următoarele aspecte mai importante:

– construcția sau structura obiectului folosit de infractor la comiterea faptei;
– componența obiectului (compoziția chimică, compunerea);
– deprinderile funcționale și obișnuințele motrice ale persoanei (gesturi, mimică, scrisul, dreptaci sau stângaci etc.).

În procesul de identificare, specialistul va începe cercetarea cu studierea materialelor puse la dispoziție, o atenție deosebită fiind acordată modului în care au fost create urmele. De asemenea, în urma studierii cazului, dosarul va cuprinde obiectul, volumul și sarcinile examinării, precum și tehnica de laborator utilizată pe parcursul cercetării.

Determinarea apartenenței generice constă în stabilirea a ceea ce reprezintă în sine obiectul sau urma și locul pe care îl ocupă în sistem.

În literatura de specialitate există autori care pledează pentru termenii de „identificare generică" și „identificare individuală", în vreme ce alții îi consideră neadecvați și avansează folosirea sintagmelor: „determinarea apartenenței grupale" și chiar „stabilirea apartenenței generice" și „stabilirea identității".

Privitor la termenii de „identificare generică" și „identificare individuală", există obiecții din partea unor autori care spun că, filosofic vorbind, un obiect poate fi identic numai cu sine însuși, termenul de identificare generică fiind considerat incorect.

În sfârșit, mai arătăm că alți autori pledează pentru folosirea termenului de „apartenență generică", afirmând că cel de „identificare generică" s-ar confunda ușor cu „identificarea individuală". Cu toate acestea, se poate considera că sintagma „determinare a apartenenței generice" este echivalentă din punctul de vedere al fondului problemei cu cea de „identificare generică". De asemenea, termenii de „identificare" (propriu-zisă) și „stabilire a identității" sunt echivalenți cu cel de „identificare individuală".[25]

Indiferent de termenii folosiți, este o certitudine faptul că **identificarea reprezintă „problema centrală a investigațiilor criminalistice"**.[26]

5. Realizarea examenului comparativ

Expertul criminalist care intenționează să examineze comparativ persoanele sau obiectele incriminate, va efectua mai întâi **cercetarea separată a caracteristicilor generale și individuale** existente în urmă și numai după aceea a caracteristicilor obiectelor incriminate.

Exceptând cazurile fericite când se poate efectua compararea directă a elementelor caracteristice conținute în urmă cu cele ale obiectului sau persoanei care le-a creat, examinarea se efectuează de regulă pe baza unor **modele de comparație** sau **modele tip**, realizate în mod experimental.

Examinarea comparativă rezidă în compararea proprietăților și caracteristicilor exterioare ale obiectului căutat cu cele ale obiectului verificat, în vederea stabilirii celor care, din-

tre acestea, sunt asemănătoare şi a celor care se deosebesc. Se începe cu compararea caracteristicilor de ordin general după care, în final, se trece la cele strict individuale. Compararea obiectelor ce se supun operaţiei de identificare se efectuează prin următoarele metode:[27]

– **Procedeul confruntării,** care este cel mai des folosit şi constă în compararea proprietăţilor şi caracteristicilor exterioare ale obiectului cercetat, cu ajutorul microscoapelor comparative sau alte mijloace optice sau de proiecţie, apelându-se la ajutorul fotografierii sau măririi imaginii. Operaţia se efectuează în laboratoare de expertiză criminalistică dotate cu aparatură modernă.

– **Procedeul juxtapunerii**, denumit şi de **continuitate liniară**, se aplică mai ales în cazul striaţiilor produse pe proiectile, unelte de spargere etc. Acest procedeu impune o atenţie deosebită privind alegerea locului de tăiere a fotografiilor ce urmează a fi juxtapuse.

– **Procedeul suprapunerii,** care constă în suprapunerea imaginii transparente a unuia din obiecte peste imaginea celuilalt. Procedeul are o largă aplicare datorită posibilităţilor pe care le oferă.

După ce s-a efectuat cercetarea, sunt examinate deopotrivă asemănările şi mai ales deosebirile existente între obiectele comparate. Deosebirile pot surveni, de cele mai multe ori, din următoarele cauze:

– compararea s-a efectuat cu obiecte deosebite;
– uzura datorată timpului scurs;
– condiţiile de obţinere a modelelor, diferite de cele în care au fost create urmele la locul faptei.

Ultimele două cauze impun o atenţie deosebită din partea specialistului criminalist, dat fiind că se pot pierde probe preţioase pentru soluţionarea cauzei.

În cazul în care nu se constată deosebiri, se trece la aprecierea asemănărilor, fiind important să se stabilească dacă ansamblul coincidenţelor justifică o stabilire concretă a obiectului căutat sau numai o asemănare între obiectele comparate. **Nu trebuie confundată asemănarea cu identitatea.**

Practica expertizei criminalistice a stabilit regula potrivit căreia, în etapa examinării comparative, cercetarea trebuie efectuată asupra urmelor obţinute în condiţii cât mai asemănătoare, şi anume, urma obiectului căutat să fie comparată cu urma obiectului verificat, obţinută în mod experimental. În literatura de specialitate sunt folosite denumirile de „amprentă" şi „impresiune". Astfel:

– Mulajul urmei obiectului căutat se compară cu mulajul urmei obiectului verificat obţinut experimental;
– Urma la locul faptei fixată prin fotografiere se va compara cu urma obţinută experimental şi realizată prin acelaşi mijloc;
– Urma materială descoperită la locul faptei se compară cu urma materială prelevată experimental;
– Urma sonoră, înregistrată magnetic, aflată în legătură cauzală cu fapta cercetată, se va compara cu urma sonoră înregistrată experimental.

6. Formularea concluziilor:

L. Retail spunea despre sarcina expertului: *„raportul său să exprime îndoiala tot atât de clar ca şi certitudinea"*.

Concluziile pot fi:

a. Categorice, concretizate într-un răspuns pozitiv sau negativ fără echivoc;

Concluzia expertului nu are valoare absolută. Veridicitatea urmează să fie stabilită de organul judiciar prin **coroborare** cu celelalte probe administrate în cauză.

b. Concluzii de probabilitate

Probabilitatea se exprimă printr-o funcție de frecvență[28], de tipul: $O<P(A)<1$, în care O = imposibil (probabilitate 0); 1 = certitudine (probabilitate de 100%); P = probabilitatea; A = elementul întâmplător.

Probabilitatea repetabilității depinde de **experiența expertului** (apreciere subiectivă), volumul **datelor centralizate**, de studii experimentale și cercetări fundamentale (apreciere obiectivă).

Concluziile cu caracter de probabilitate sunt considerate de cei mai mulți teoreticieni ca **utile și pertinente**, urmând a fi coroborate cu celelalte probe.

c. Concluzii de imposibilitate, exprimate prin formula „Nu se poate stabili" (NSP), ca urmare a unor factori, de regulă, obiectivi (starea obiectelor examinate; insuficiența materialelor de comparație; limitele cunoașterii ori o dotare tehnică proastă), dar și subiectivi (superficialitate, alegerea defectuoasă a unei metode, lipsa pregătirii etc.).

Este important de subliniat însă că NSP este o **concluzie de posibilitate**, adică fapta incriminată nu se exclude.[30]

Suplimentul de expertiză și noua expertiză

a. Suplimentul de expertiză se dispune când se solicită lămurirea unor aspecte noi sau clarificarea unor afirmații (art. 124 C.pr.pen.). Poate fi efectuat de către același expert.

b. Noua expertiză (contraexpertiză) este dispusă din oficiu sau la cererea unei părți interesate, urmărindu-se verificarea primei expertize de către un alt expert sau de către o comisie de experți (art. 125 C.pr.pen.).

Prima expertiză se efectuează la laboratoarele interjudețene (București, Cluj, Iași și Timișoara) iar noua expertiză la Institutul Național de Expertize Criminalistice al Ministerului de Justiție.

Legea nu limitează numărul de expertize. Organul judiciar trebuie să-și formeze propria părere și nu să opteze pentru concluziile majoritare.[31]

Institutul Național de Expertize Criminalistice efectuează și prima expertiză în cazurile de mare complexitate pentru care laboratoarele interjudețene nu au dotarea necesară. El are următoarea structură:

6.1. Sectorul „Identificării criminalistice", cu secțiile:

a. Expertiza documentelor;
b. Expertiza dactiloscopică, traseologică și balistică;
c. Expertiza fizico-chimică și biologică.

6.2. Sectorul „Inginerie criminalistică", cu secțiile:

a. Expertiza în accidentele de trafic și de muncă;
b. Expertiza în incendii și explozii;
c. Expertiza înregistrărilor audio-video și foto.

Note la Capitolul III

[1]. **A. Lalande,** „*Vocabulaire technique et critique de Philosophie*", Presses Universitaires de France, ed. a 12-a, Paris, 1970, p. 454.

[2]. *Dicționar de filosofie,* Editura Politică, București, 1978, p. 341.

[3]. **Lucian Ionescu, Dumitru Sandu,** „*Identificarea criminalistică*", Editura Științifică, București, 1990, p. 51.

[4]. **Ion Mircea,** „*Criminalistica*", Editura Lumina Lex, București, 1999, p. 12.

[5]. Colectiv, „*Curs de Tehnică Criminalistică*", Editura Ministerului de Interne, București, 1983, p. 15.

[6]. **Lucian Ionescu și Dumitru Sandu,** *op.cit.*, p. 58.

[7]. Colectiv, „*Tratat practic de criminalistică*", vol. II, p. 9–10, Editura Ministerului de Interne, București, 1978.

[8]. **Nicolae Dan,** „*Tratat practic de Criminalistică*" vol. II, Editura Ministerului de Interne, București, 1979, p. 10.

[9]. **Katona Geza,** „*Cercetarea de identificare a urmelor în procedura penală*", Budapesta, 1965, p. 20.

[10]. **Emilian Stancu,** *op.cit.*, p. 37.

[11]. **Ehrenfried Stelzer,** „*Criminalistica*", vol. I, „*Teoria și metodologia criminalistică generală*", Editura Științifică Germană, 1977, p. 20.

[12]. **Emilian Stancu,** *op.cit.*, p. 38.

[13]. **A.A. Eisman,** „*Criminalistica*", Gosudarstvenoe izdatelistva juridicescoi literaturî, Mosova, 1959, p. 28; **Camil Suciu,** *op.cit.*, p. 17; **Ion Mircea,** *op.cit.*, p. 18; **Lucian Ionescu și Dumitru Sandu,** *op.cit.*, p. 21; Colectiv, Ministerul de Interne, *op.cit.*, p. 11.

[14]. **Aioanițoaie C., Berchesan V., Butoi T., Marcu I., Pălănceanu E,** „*Tratat practic de criminalistică*", ediția a II-a, Editura Carpați, Craiova, 1992, p. 232; **Ceccaldi P.F.,** „*La criminalistique*", PUF, Paris, 1962, p. 164; **Ciopraga A.,** „*Criminalistica*", Editura Fundației „Chemarea", Iași, 1997, p. 341.

[15]. **N.V. Terziev,** „*Identificația i opredelenie rodovoi (gruppovoi) primadlejnosti*", Moskva, 1961, p. 19.

[16]. „*Dicționar de logică*", Editura Politică, București, 1978, p. 287.

[17]. **Lucian Ionescu și Dumitru Sandu,** *op.cit.*, p. 94.

[18]. **Lucian Ionescu și Dumitru Sandu,** *op.cit.*, p. 98.

[19]. **Lucian Ionescu,** „*Criminalistica. Note de curs*", Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir", p. 111–112.

[20]. **Emilian Stancu,** *op.cit.*, p. 40–43.

[21]. **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 18.

[22]. **Nicolae Dan,** „*Tratat practic de criminalistică*", vol. II, p. 12; **E. Stezer,** *op.cit.*, p. 236; **Camil Suciu,** *op.cit.*, p. 17; **Emilian Stancu,** *op.cit.*, p. 40.

[23] **I.R. Constantin,** „*Unele metode și principii ale criminalisticii*", în Școala românească de criminalistică, Ministerul de Interne, Serviciul Cultural, Presă și Editorial, 1975, p. 69–71.

Reținem și opinia lui I.R. Constantin privind principiile criminalistice:

– orice activitate infracțională lasă urme și se consumă în spațiu și timp;

– *conservarea unui fenomen legat de infracţiune produce, în aceleaşi condiţii, aceleaşi fenomene* (probele martorilor sau modelele de comparaţie trebuie să fie obţinute în aceleaşi condiţii în care au fost create urmele în câmpul infracţional).
– *orice persoană care a comis o infracţiune sau orice obiect care a fost utilizat la săvârşirea ei pot fi asemănate cu altele, dar identice sunt numai cu ele însele;*
– *raportul între timpul scurs de la data comiterii infracţiunii şi şansele de descoperire a autorului este invers proporţional.*

[24] **L. Ionescu,** *„Criminalistica. Note de curs", op.cit.,* p. 115.

[25] **Lucian Ionescu şi Dumitru Sandu,** *op.cit.,* p. 102; **Camil Suciu,** *op.cit.,* p. 21.

[26] **Paul L. Kirk,** *„Crime Investigation, Physical Evidence and the Police Laboratory",* Interscience Publishers, New York, 1966, p. 12.

[27] Colectiv Ministerul de Interne, *„Tratat practic de criminalistică",* vol. II, Bucureşti, 1978, p. 15.

[28] **Lucian Ionescu,** *„Criminalistica. Note de curs", op.cit.,* p. 117–118.

[29] **Edmond Locard,** *„Les faux en écriture et leur expertise",* Paris, 1959, p. 29.

[30] **Lucian Ionescu,** *op.cit.,* p. 118.

[31] *Ibidem,* p. 119.

CRIMINALISTICA ŞI MASS-MEDIA

„În luna mai a anului 1789, regele Louis al XVI-lea i-a convocat la Versailles pe reprezentanţii «Stărilor Generale».
Prima stare era reprezentată de trei sute de nobili.
A doua, de trei sute de preoţi.
A treia, de şase sute de oameni de rând.
Câţiva ani mai târziu, după Revoluţia Franceză, Edmund Burke, ridicând ochii spre galeria presei din Camera Comunelor, a spus: «Iată care este cea de-a patra stare, a cărei putere e mai mare decât a tuturor»“ [1]

La prima vedere eşti tentat să crezi că ar fi o idee cel puţin extravagantă să consideri că există puncte de legătură între Criminalistică şi Mass-Media. Dar numai la prima vedere, căci vei realiza imediat că nu este nicidecum un subiect forţat, ci unul care se impune de la sine.

Primul care a sesizat rolul presei pentru reuşita unei anchete a fost însuşi fondatorul Criminalisticii, magistratul austriac **Hans Gross,** în al său *Manual de instrucţie judiciară* (şoarece de laborator, cum mai este perceput, din păcate, de mulţi de la noi şi de aiurea). El este magistratul care împarte dreptatea, procurorul care acuză dar şi disculpă, poliţistul care cercetează locul faptei sau investighează din casă în casă pentru a stabili cine este autorul crimei sau delictului care a şocat comunitatea etc.

Tot ce se întâmplă în viaţa de zi cu zi înseamnă ştiri. Este o adevărată foame de senzaţii, iar mass-media poartă bătălii neîntrerupte pentru ştiri, ca să folosim o formulă inspirată.[2] Primul intervenient la locul faptei va fi asaltat de o mulţime de blitz-uri, camere de luat vederi şi reportofoane ajunse acolo, nu de puţine ori, înaintea lui. Şi acest prim intervenient nu se poate salva cu formula magică „No comment“, care ar echivala cu o recunoaştere a faptului că instituţia pe care o reprezintă nu este „transparentă“ pentru informarea promptă a contribualilor, şi nici nu poate uza de un alt subterfugiu – să facă trimitere la purtătorul de cuvânt! – ci trebuie să se descurce cum ştie şi, mai ales, cum poate. Va scoate pe „sticlă“ sau pentru prima pagină un „porumbel“ care-l va costa nu numai pe el, dar va afecta şi credibilitatea anchetei ori a instituţiei din care face parte. Căci, dacă afirmi că un accident de trafic rutier, în care este implicată o persoană publică importantă sau pur şi simplu un coleg de breaslă, s-a datorat unei cauze pe care o crezi tu în acel moment sau care ţi-a rezultat din primele discuţii cu martorii oculari, cum poţi să revii ulterior şi să precizezi că lucrurile stau chiar invers? De revenit poţi să revii, dar cine te mai crede?

Hans Gross a sesizat că o bună conlucrare între anchetator şi presă este un avantaj pentru bunul mers al investigaţiei criminalistice.

Desigur, criminalistul care conduce o anchetă pretenţioasă, cu victime şi câţiva suspecţi „modeşti“, preferă să lucreze în linişte împreună cu colegii săi, departe de vacarmul mass-mediei. Este tentat să apeleze la mijloacele de informare doar când este la ananghie şi are nevoie de sprijinul populaţiei pentru prinderea unor răufăcători. Ori trebuie să-şi îmbuneze

şefii bombardaţi ca o ţintă din poligon, şi să-i liniştească pe cei care fac tam-tam că îi plătesc pentru eficienţă şi nicidecum pentru impotenţă.

Lucrurile stau însă mai rău: din prima zi, *scormonitorii de gunoaie* descoperă lucruri intime ale anchetei: greşeli grave care au compromis cercetarea locului faptei, complicităţi din Poliţie cu Interlopa, sau nişte amănunte care îi pun în gardă pe suspecţi. N-ai difuzat portretele-robot? Înseamnă că habar n-ai pe ce lume trăieşti. Le-ai transmis şi n-ai prins suspecţii? Înseamnă că trebuie să-ţi găseşti altă slujbă, să nu mai încurci profesioniştii etc.

N-ar fi o surpriză dacă, din ceea ce crezi tu că este un element fără nici cea mai mică importanţă, să se declanşeze o criză mediatică, iar tăvălugul să mături, ca o reacţie în lanţ, tot ce întâlneşte în cale de la tine până la cel mai înalt nivel. Şi atunci, ce-i de făcut?

Nimic altceva decât să luăm taurul de coarne şi să intrăm în lumea mirifică a celei de a Patra Puteri. Nu ca să ne vindem marfa, deşi contează şi acest aspect, dar acest rol revine şefului ori purtătorului de cuvânt care, oricum, sunt mai şcoliţi decât tine în acest domeniu. Ci ca să vorbim aceeaşi limbă cu cei pe care i-am considerat, în mod greşit, inamici, în loc de parteneri. Vom analiza împreună acest parteneriat loial între criminalişti şi oamenii mass-media, care este singurul în măsură să avantajeze ambele părţi. Un parteneriat în limitele competenţelor, desigur.

1. Investigaţia jurnalistică
Similitudini şi deosebiri faţă de investigaţia criminalistică

Ziariştii, ca şi criminaliştii, au un duşman comun: timpul. Dar, pe când timpul este în favoarea infractorului, în cazul criminaliştilor, pentru ziarişti timpul lucrează în favoarea concurenţei. Bătălia pentru ştiri îl face pe jurnalist să lucreze sub presiune, astfel că, imediat ce a prins o informaţie, el se gândeşte cum să o prezinte în ziar, dacă se poate pe prima pagină, sau pe „sticlă“, neapărat la ore de maximă audienţă. De aceea el se „frige“ uneori şi o aruncă pe piaţa înfometată de senzaţii fără să aibă posibilitatea să o „adulmece“, să respecte principiul elementar „audiatur et altera pars“ dar, oricum, el ştie că această grabă nu-i va fi iertată de nimeni dacă ştirea nu este verificată, dacă nu are un suport în realitatea faptelor, cu alte cuvinte dacă nu este veridică.

Investigaţia ziaristică, aidoma celei criminalistice, trebuie să răspundă la 7 întrebări fundamentale: Ce s-a întâmplat? Unde? Când? Cum? În ce scop? De ce? Cine este „eroul“?

Cristian Grosu şi Liviu Avram[3] consideră că investigaţia ziaristică se subdivide în:

a) ***Jurnalismul de reflectare***, adică jurnalismul practicat de ştirişti din mass-media, care are menirea de a reflecta informaţia către marele public ca o veritabilă oglindă. Ziariştii trebuie să răspundă, sub presiunea timpului, la 4 întrebări prioritare: Cine? Ce? *Unde? Când?* Uneori au în vedere şi o a 5-a întrebare*: Cum?*

Acest tip de jurnalism se bazează pe surse credibile, dar ţelul este atins şi când evenimentul este public şi contează doar promptitudinea difuzării lui.

La întrebarea *De ce?* vor răspunde, de regulă, alţi jurnalişti, care beneficiază de mai mult timp şi, în plus, de surse şi de experienţă.

Curtis D MacDougall: „*Pentru a interpreta ştirile este necesară înţelegerea lor. Iar înţelegerea înseamnă mult decât traducerea limbajelor. Ea înseamnă recunoaşterea evenimentului particular, ca pe unul dintr-o serie, ambele având aceeaşi cauză şi acelaşi efect*“.[4]

b) ***Jurnalismul de cercetare***

Presupune cercetarea unui subiect în profunzime, întoarcerea lui pe toate fețele, abordarea din toate unghiurile, pentru o analiză pertinentă, uneori inedită. Se bazează pe mai multe surse, dar și pe răbdarea și mai ales pe intuiția ziaristului de a face conexiuni din fapte relatate de surse publice. Jurnalismul de cercetare are două produse devenite clasice: documentarul și analiza.

c) ***Jurnalismul de investigație***

Despre jurnalismul de investigație s-a scris puțin, astfel că în presa românească sunt foarte multe confuzii, de aceea vom aborda acest tip de jurnalism mai întâi așa cum s-a cristalizat în țări cu o democrație consolidată.

Curtis D. MacDougall (1987) citat de Cristian Florin Popescu, consideră că reporterul de investigare *„este ca orice alt tip de reporter, dar cu calități accentuate. Mai iscoditor, mai sceptic, cu mai mari resurse și imaginație în a ști unde să caute faptele, mai ingenios în ocolirea obstacolelor, și mai apt să îndure truda și descurajarea. El o face pe detectivul, dar nu acceptă candid orice explicație. Iar faptul că este confruntat cu multe situații delicate, îi pune la încercare integritatea.“*[5]

În concepția lui **Clark A. Mollenhoff**, *„Investigative Reporting este o profesiune precară. În cea mai mare parte, înseamnă ore, zile și, uneori, săptămâni de muncă plicticoasă, de scotocire prin documente. Înseamnă interviuri nesfârșite cu oameni care, într-adevăr, nu vor să vorbească, piste [lead] care nu duc nicăieri; frustarea de a avea prea multe începuturi [lead] cu un sfârșit edulcorat sau, și mai rău, cu rezultate neconcludente; și impenetrabilul zid de beton al oficialilor. Și, totuși, noi, reporterii de investigare suntem linia de comunicare care este vitală pentru bilanțul guvernului în fața publicului.“*

Per Anders Johansen, profesor la European Journalism Center – Maastricht[6], consideră că *„Definiția tradițională a jurnalismului de investigație trebuie să țină cont de următoarele:*

– dezvăluirea trebuie să prezinte importanță pentru societate;
– subiectul trebuie să se concentreze asupra greșelilor și încălcărilor legii;
– ziaristul trebuie să se confrunte cu persoane cu răspunderi majore în societate;
– dezvăluirea trebuie să producă consecințe.“

Robert W. Greene, editor șef al Newsday Long Island N.Y., fondator al Organizației Investigative Reporters and Editing (IRE), dă următoarea definiție: *„Investigația jurnalistică este destinată informației ținute secretă, deci care nu este destinată ziaristului:*

– munca să aparțină ziaristului, să nu fie un simplu raport sau dosar, care i-a fost transmis de una din părțile interesate;
– tema trebuie să fie relevantă sau importantă;
– cineva încearcă să ascundă afacerea ca să nu ajungă la public.“

Clark Mollenhoff, profesor la Universitatea LEE din Whasington[7], consideră că: *„Jurnalismul de investigație este o profesie dificilă. În cea mai mare parte sunt ore, zile și uneori săptămâni de muncă neîntreruptă, interviuri cu oameni care nu vor să vorbească. Jurnalismul trebuie să descopere fapte care ar putea interesa opinia publică și pe care cineva încearcă să le ascundă.“*

După părerea lui **David Randall,** *„Jurnalismul de investigare începe în punctul în care rutina zilnică încetează. Nu acceptă secretomania și refuzul autorităților de a furniza informații. Se află singur.“*[8]

Punctul forte al jurnalismului de investigaţie îl reprezintă ancheta, care, pe lângă prezentarea faptelor, încearcă să răspundă la întrebările cele mai dificile: *cine*? şi *de ce*?

Iată părerea lui Răzvan Savaliuc: *„O bună anchetă, cu impact la cititori, nu trebuie să se bazeze pe opiniile şi concluziile autorilor, ci pe argumente – prezentarea documentelor, faptelor, persoanelor implicate – care să conducă prin simpla lor expunere la un deznodământ. Verdictele de vinovăţie nu trebuie date de jurnalişti, ci trebuie să aparţină cititorilor, care şi le construiesc pe baza argumentelor şi probelor prezentate.*

Distanţa dintre ancheta jurnalistică şi ancheta poliţienească sau judecătorească trebuie mereu păstrată – ziaristul trebuie să se stăpânească să nu fie „dus de val" oricât de revoltătoare şi veridice ar fi informaţiile descoperite – deoarece adevărul absolut nu este niciodată acelaşi (e condiţionat de împrejurări şi evoluează în timp), iar jurnalistul riscă să se supună oprobiului public sau sancţiunilor legale." (Răzvan Savaliuc, p. 12)

Presa românească deosebeşte două forme ale investigaţiei jurnalistice:

– **Ancheta de eveniment**, care este declanşată de un eveniment public recent consumat: incendiu sau explozie în locuri publice care a avut consecinţe importante în pierderi de vieţi omeneşti şi pagube materiale; accidente de circulaţie în care sunt implicate persoane cu calităţi oficiale (oameni politici, procurori, poliţişti, ziarişti, artişti etc.)

În raport cu importanţa subiectului, ancheta se va transforma în campanie până la stingerea interesului public.

Este tipul de anchetă care pune probleme deosebite primului intervenient la locul faptei. Agentul sau ofiţerul de poliţie este practic „bombardat" cu întrebări în faţa camerelor de luat vederi sau a flash-urilor şi reportofoanelor. Întrebările sunt obsedante: *Ce s-a întâmplat? Când? De ce, din ce cauză?Cine este vinovat*?

Nu se recomandă în nici un fel să se răspundă: No comment, ori, şi mai neproductiv, să-i trimiţi la plimbare pe ziarişti, căci abia atunci creezi tu însuţi un eveniment de presă. Până la sosirea echipei complexe, condusă, după caz, de procuror-criminalist sau de un oficial al poliţiei, este bine să prezinţi succint ce s-a întâmplat, fără să te pronunţi cu privire la cauzele producerii evenimentului, ori a persoanelor care se fac vinovate. În această fază nu ai voie să dai verdicte pentru că doar cercetările coroborate cu expertize criminalistice, medico-legale, tehnice ori de altă natură vor fi în măsură să răspundă la aceste întrebări. Trebuie să te rezumi strict la consecinţele faptei şi la măsurile luate pentru salvarea victimelor, precizând că celelalte răspunsuri vor fi date după efectuarea cercetărilor de rigoare, pentru informarea corectă a publicului. Este la fel de neproductiv să abordezi detalii sau, şi mai rău, să împărtăşeşti presei punctul tău de vedere, cu aerul acela de specialist care nu se înşeală. Este nerecomandabil şi să tratezi cu umor lucruri grave. Cel mai corect – să expui succint cazul, pe un ton sobru, şi să promiţi ziariştilor că vor fi informaţi cu detalii pe măsura derulării cercetărilor.

Duritatea în raport cu presa nu te ajută la nimic. Specialiştii americani recomandă ca totdeauna să-i dat presei un *os de ros*, altfel şi-l găseşte singură şi, mai mult ca sigur, n-o să-ţi convină.

Se pune întrebarea: până unde poate avea acces presa la locul faptei?

Se ştie că primul intervenient trebuie să protejeze scena infracţiunii – pentru a nu se distruge urmele şi pentru a nu se crea altele noi. Nu de puţine ori investigaţiile sunt îngreunate tocmai pentru că locul faptei a devenit – cu sau fără permisiunea primului intervenient – un fel de bâlci. Anglo-saxonii au un joc de cuvinte: scene of crime – scena infracţiunii, nu este şi nici nu trebuie să devină o scenă de spectacol. Pe de altă parte, catastrofa de la Mihăileşti

(2004), în care şi-au pierdut viaţa doi ziarişti, este exemplul cel mai convingător că locul faptei trebuie protejat atât ca depozitar de urme cât şi ca sursă iminentă de pericol.

Atunci, cât de aproape sau cât de departe trebuie să stea presa?

Răspunsul îl dau *tot practicienii americani*:

Ziariştii trebuie să fie suficient de aproape de scena infracţiunii (evenimentului), pentru a percepe ce s-a întâmplat, dar suficient de departe pentru a nu stânjeni investigaţia.[9]

Dar ce se întâmplă când presa, prin propriile mijloace, care uneori nu sunt cele mai ortodoxe, a aflat unele date intime, care, dezvăluite în acea fază, ar prejudicia investigarea criminalistică? Desigur, trebuie procedat cu tact, căci infractorul poate să fie printre curioşi sau, dacă a fugit de la locul faptei, va urmări mersul anchetei fie revenind în câmpul infracţional, fie informându-se din mass-media. Ajunge un singur „porumbel" scos din gura unui poliţist, „care se dă rotund pe sticlă" sau din „pana" unui ziarist care-şi etalează calităţile, pentru ca ancheta să aibă de suferit ani de zile ori să rămână cu „A.N." (autor neidentificat).

Este preferabil, pentru primul aspect, ca la locul faptei să participe *purtătorul de cuvânt al instituţiei*, care să preia el sarcina deloc uşoară de a ţine legătura cu Presa. Ar fi de dorit ca ziariştii să fie anunţaţi chiar de purtătorul de cuvânt despre producerea evenimentului, aşa cum se înâmplă în unele ţări occidentale, şi s-ar elimina acea concurenţă acerbă, care, de cele mai multe ori, nu poate să fie decât păguboasă pentru ancheta judiciară.

Cât priveşte cel de-al doilea aspect, va trebui să se ajungă la o înţelegere cu ziaristul, dar fără promisiuni care pot leza celelalte mijloace de informare prezente la locul faptei. Dar despre deontologie – a ambelor părţi! – vom discuta mai târziu.

– **Ancheta de investigaţie** este, deci, acea formă a investigaţiei jurnalistice care cercetează cazuri aflate pe rolul organelor judiciare dar necunoscute sau cunoscute doar parţial de opinia publică: acte de corupţie, abuzuri, fraude, inginerii financiare, averi dobândite pe căi dubioase ş.a.

Regula de aur a jurnalistului de investigaţie este de a fi în permanenţă sceptic faţă de orice versiune oficială, să fie cu ochii în patru la punctele nevralgice ale sistemului şi să nu aibă încredere decât în informaţiile pe care le verifică personal[10]

Jurnaliştii de investigaţie sunt şi trebuie să rămână acei „scormonitori *de gunoi*" *(mucrakers)*, cum i-a denumit, într-un acces de furie, nimeni altul decât Theodore Roosevet, la dineul anual cu ziariştii, din 14 aprilie 1906, supărat că aceştia au dezvăluit date incomode care priveau corupţia politico-financiară.

Reporterul de inestigaţie nu abordează subiecte facile. El ştie că nu este agreat de toată lumea şi s-a împăcat cu gândul că va fi târât în procese interminabile ori că viaţa lui atârnă, zilnic, de un fir de păr. El s-a împăcat şi cu ideea că munca lui poate fi blocată de unul din editori sau, pur şi simplu, după zile şi nopţi de tatonări, poate să ajungă într-o „stradă" închisă pentru moment sau pentru totdeauna.[11]

2. Sursele jurnalismului de investigaţie. Reguli de bază

2.1. Regulile de bază stabilite de Washington Post[12]

On the record: „poate fi citat, iar sursa este numită" (W.P., p.8)

On background: „o informaţie care poate fi atribuită *unui oficial al poliţiei* sau *unui jucător din echipă*, care sunt numiţi" : „*Trebuie să avem grijă când discutăm cu sursa care*

spune că vrea să transmită informația on background, explicându-i că pentru noi acest lucru înseamnă că putem cita declarația, fără să numim sursa. Unele surse vor încerca să negocieze formularea atribuirii. (...) Judecați bine și insistați pentru o transparență maximă în atribuire" (W.P., p. 8).

Deep background: „*este o situație înșelătoare care, pe cât posibil, trebuie evitată*" (W.P., p.9).

„*Informația acceptată în **deep background** poate fi inclusă în text, dar nu poate fi atribuită, ceea ce înseamnă că nu există nici o posibilitate pentru a-i ajuta pe cititori să înțeleagă de unde provine informația. Iată de ce, descurajăm informația **on deep background**, drept bază pentru o colectare ulterioară*" (W.P., p. 9)

Off the record. „*Este cea mai înșelătoare dintre toate, pentru că foarte mulți folosesc greșit acest termen. Conform definiției noastre, informația **off the record** nu poate fi folosită nici în textul publicat, nici în vreo colectare ulterioară. Dar multe surse, inclusiv oficiali sofisticați, folosesc termenul cu înțelesul **„nu spui că eu sunt sursa"**. Trebuie să fim foarte atenți când discutăm cu sursa care spune că dorește să fie **off the record**. Dacă sursa înțelege prin acest lucru **„nu spui că eu sunt sursa"**, trebuie să-i explicăm diferența și să discutăm asupra formulării atribuirii. Dacă însă folosesc termenul cu sensul pe care îl avem în definiția noastră, atunci, în cele mai multe situații, trebuie să evităm să ascultăm. Nu vrem să fim la cheremul sursei care va spune ceva care devine inutilizabil, pentru că este transmis **off the record**.*

*O variantă a lui **off the record** este **„pentru orientare"**. O sursă ar dori să ne ofere informații pentru orientarea noastră sau pentru a favoriza o colectare aprofundată, pe baza înțelegerii că nu vom folosi comentariile sale drept bază pentru a publica ceva la ziar*" (p.9)

„*Nu le putem permite surselor să schimbe **post factum** regulile de bază care guvernează modalități specifice de citare. O dată ce un citat a fost **on the record**, rămâne așa*"

„*Uneori, sursele vor fi de acord să fie intervievate, cu condiția să citească înainte de publicare citatele pe care intenționăm să le folosim. Aceasta poate crea situații dificile. Nu dorim să le permitem surselor să schimbe ce au spus în interviul inițial dar, uneori, nu putem evita acest lucru sau îl putem evita cu prețul pierderii unui citat **on the record** de la o sursă importantă*" (W.P., p. 10)

Datelines. ***„Datelines"*** *sunt folosite pentru a indica locul în care informația de substanță a fost colectată, nu locul în care s-au petrecut evenimentele relatate în text" (W.P., p. 10)*

Citate: „*Trebuie să folosim cu atenție cuvântul «a declarat» Acest cuvânt trebuie să fie folosit numai când reporterul a auzit sursa, fiind de față, sau la televiziune ori la radio, pronunțând aceste cuvinte (...) Când punem cuvintele sursei între ghilimele, acestea trebuie să fie exact acele cuvinte, exact în forma în care au fost supuse. Uneori, vom dori să evităm să umilim un vorbitor, parafrazând într-o formă corectă gramatical o declarație greșită din acest punct de vedere sau prezentând într-o formă acceptabilă pentru publicare, o declarație care conține obscenități. Când procedăm în acest fel, nu trebuie să folosim ghilimelele. O parafrază nu trebuie considerată un citat. În același timp însă, nu îi vom lipsi pe cititori de declarațiile surselor care fac știrea și care, de obicei, se exprimă incorect gramatical sau care folosesc un asemenea limbaj încât nu le putem cita cuvânt cu cuvânt. Aceasta ar putea însemna să ne încălcăm uneori regulile, publicând un limbaj colorat pe care, în mod normal, îl evităm" (W.P., p.5-6)*

Atribuirea: „*Trebuie să spunem adevărul despre sursa informației. Faptele și citatele care nu rezultă din propria noastră colectare trebuie atribuită" (W.P., p.6)*

2.2. Investigația jurnalismului de investigație

Investigația poate să fie declanșată de un **zvon**[13] **sau o informație primară**

„Punctul de pornire este rezultatul unei disponibilități continue a ziaristului de a vedea dincolo de evenimentul «alb» , de informația seacă, cea care străbate, îndeobște, în viteză paginile ziarelor sau jurnalele de știri ale mass-media audiovizuale.

Ideea se naște de la sine numai dacă jurnalistul se întreabă necontenit ***de ce*** se petrece un fapt oarecare și ***cum anume*** s-a ajuns la acest fapt.

Un alt punct de plecare într-o investigație îl constituie informațiile primite de la sursele bine plasate în diverse locuri din sistemul administrativ sau social, surse pasagere sau cultivate de-a lungul timpului

În accepțiunea jurnalistică, prin sursă, în sens restrâns se înțelege orice persoană care furnizează informații ziariștilor, iar în sens larg, orice mijloc prin care ziaristul obține o informație. **Cristian Grosu** și **Liviu Avram** disting trei categorii de surse: surse materiale, surse orale și observația personală.

a) **Surse materiale**, în concepția celor doi autori, sunt „*Toate informațiile pe care un gazetar le găsește pe un suport palpabil, material. Sursele materiale pot fi un document, o pagină Web, o înregistrare audio sau video. Principalul lor merit este că informația pe care o conțin este neperisabilă și, la rigoare, poate fi prezentată în fața unei instanțe. Sunt, cel puțin teoretic, cele mai sigure probe ale ziaristului, dat fiind faptul că reprezintă în cel mai înalt grad urma lăsată de o activitate umană pe un suport material. Cu toate acestea, sursele materiale nu trebuie preluate și folosite în mod necritic, fără o atentă evaluare a conținutului sau a provenienței lor*"

Prin **surse materiale**, **Cristian Florin Popescu** înțelege informațiile conținute în diferite tipuri de *documente*. „*Piste către astfel de documente valoroase și la îndemâna oricărui ziarist pot oferi: avocații, notarii, funcționarii primăriilor, procurorii și polițiștii, arhivarii, bibliotecarii, alți jurnaliști experimentați, adversarii persoanelor vizate, sindicatele, experții în domeniu ș.a. Registrele de stare civilă, Camerele de Comerț, acte de moștenire, de donații, de sponsorizare, buletine de vot, buletine medicale, actele poliției, ale tribunalelor, nu în ultimul rând, martorii. Iată nenumărate tipuri de documente și de surse care pot oferi infromații, piste, explicații, clasificări*" [14].

David Randal: în toate domeniile există o cantitate mult mai mare de informații disponibile decât ar crede jurnaliștii. Totul este să știi unde și ce să cauți. „*O mare parte din aceste infromații pot fi găsite, dacă nu sunt ușor accesibile, prin intermediul unor surse de referință standard, cum ar fi: liste ale instituțiilor publice, registre privind proprietarii companiilor sau registre de instituții, care primesc finanțare de la guvern. Este de datoria oricărui reporter și mai ales a celui ce intenționează să facă muncă de investigație să știe ce informații îi pot oferi asemenea surse*"

Cei mai penetranți jurnaliști de investigație din România pornesc la drum imediat ce au prins din „zbor" o informație, solicitând instituției vizate ca, în temeiul Legii nr. 544 din 23 decembrie 2001 privind liberul acces la informațiile de interes public, să-i comunice în termenul stabilit de legiuitor – imediat sau în cel mult 10 zile – informații care nu sunt clasificate ca secret de stat sau de serviciu.

Nu trebuie neglijate, după recomandarea lui **David Randal**, nici *articolele de urmărire – follow-up*. De foarte multe ori găsești, răsfoind presa, subiecte interesante, care nu au fost

duse însă până la capăt. Reluarea şi actualizarea lor por declanşa anchete de succes, mult mai reuşite decât cele abandonate.

Alte surse pot fi: paginile web ale instituţiilor guvernamentale şi, fireşte, monitoarele oficiale ale Guvernului. Nu sunt de neglijat nici sesizările şi anonimele care au devenit o modă în presa românească.

b). **Sursele orale**. Sunt considerate *„acele informaţii pe care ziaristul le află în mod nemijlocit din gura unor oameni prin interviuri, indiferent de calitatea, poziţia şi atitudinea lor în raport cu subiectul investigat“* [15].

Aici se impune o precizare pentru cei abilitaţi să răspundă solicitărilor formulate de ziarişti: *Străduiţi-vă să răspundeţi punctual, concis şi explicit la toate întrebările.* Convingeţi-i pe cei care gestionează astfel de informaţii că este recomandabil să se dea un răspuns clar, pertinent, documentat, altfel vor urma *reveniri* care pot isca evenimente de presă şi chiar crize mediatice. Este, de asemenea, recomandabil *să nu se uzeze de informaţiile clasificate decât în strică concordanţă cu normele interne* (şi aici precizarea că multe ar trebui revizuite pentru a se da dovadă de o transparenţă reală, mai ales când sunt gestionate fonduri publice). Este însă dăunătoare şi tendinţa unora, nu puţini, din păcate, de a „marja“ cu răspunsuri care nu au nici o legătură cu solicitările formulate, şi care nu fac altceva decât să sporească suspiciunea şi neîncrederea jurnaliştilor.

Se recomandă ziariştilor înregistrarea informaţiilor pe suport magnetic, ori de câte ori acest lucru este posibil, mai ales în situaţiile în care persoanele intervievate pot să-şi schimbe depoziţiile din motive de autoapărare.

Răzvan Savaliuc crede că reportofonul *„mai mult împiedică decât ajută“*, deoarece în România s-a creat o adevărată manie a înregistrării convorbirilor iar reportofonul nu face altceva decât să blocheze unele surse. Din aceste considerente recomandă înregistrarea „discretă“ în scop de autoapărare, chiar dacă o astfel de soluţie nu este agreată de art.91^1 şi 91^2 din Codul de procedură român. În aceeaşi idee recomandă şi înregistrarea convorbirilor telefonice, efectuarea de înregistrări video ori ilustrarea anchetelor cu fotografii [16].

Este un punct de vedere pe care autorul acestor rânduri nu îl agreează dar îl semnalează pentru a fi luat în calcul de către cei care au „mâncărimi“ la limbă. Criminaliştilor le recomandăm ca în toate ocaziile să manifeste prudenţă în relaţiile cu ziariştii, să ştie că din punctul acestora de vedere toate discuţiile sunt „oficiale“ şi nici o înţelegere nu este şi nu poate fi respectată. Este bine ca la interviuri şi ori de câte ori se exprimă un punct de vedere – personal sau oficial – criminalistul să aibă un reportofon, dar *numai la vedere*.

La rândul lor, sursele orale sunt clasificate pe trei niveluri, în raport cu subiectul abordat:

a) **Expertul**, considerat sursa cea mai credibilă[17], atât prin probitatea pe care o are, până la proba contrară, fireşte –, cât şi prin poziţia echidistantă faţă de părţile implicate. Desigur, s-ar putea vorbi mult despre erori celebre care pot pune la îndoială pregătirea unora, cât şi obiectivitatea altora, în special a specialiştilor angajaţi de o parte sau alta în procesul judiciar, dar nu semnalăm decât opinia formatorilor în domeniul jurnalismului de investigaţie.[18] Experţii sunt recomandaţi atât pentru fondul conflictului, cât şi pentru acomodarea jurnalistului cu problematica în litigiu, precum şi cu interpretarea corectă a termenilor de specialitate.

În ce priveşte atitutdinea experţilor criminalişti, este bine, cel puţin din punctul nostru de vedere, să se respecte recomandările pe care ni le-a lăsat Edmond Locard:

- *Să nu accepte expertize pentru care nu sunt competenţi.*
- *Să protejeze piesele pe care le expertizează pentru a face posibilă contraexpertiza.*
- *Când are cel mai neînsemnat dubiu, să ceară concursul unui specialist.*
- *Să evite cazurile scandaloase, cu caracter politic.*
- *Să nu fie ironic faţă de alţi colegi, chiar dacă sunt debutanţi şi au făcut erori indiscutabile şi grosiere.*
- *Să nu accepte niciodată cadouri de la părţi, nici chiar după pronunţarea hotărârii judecătoreşti.*
- *Să nu ia cunoştinţă de conţinutul dosarului de urmărire penală înainte de a finaliza expertiza, pentru a nu fi influenţat.*
- *Să reziste la orice presiuni, chiar şi la cele care provin de la magistrat, poliţist, opinie publică, rămânând statornic microscopului, logicii şi propriei conştiinţe.*
- ***Dacă există cea mai mică îndoială, să o exprime**. După cum spunea profesorul Lacassagne, expertul trebuie să înveţe să aibă îndoieli.*
- *Să anexeze la raport ilustraţii pentru a uşura înţelegerea conţinutului (microfotografii, măriri fotografice, fotografii cu raze ultraviolete etc.).*
- *Să nu comunice presei datele expertizei, chiar cele strict ştiinţifice, înainte de pronunţarea hotărârii judecătoreşti.*[19]

b) **Surse partizane**, adică surse implicite şi care au creat subiectul abordat.

Acestea, la rândul lor, pot fi *amabile*, dacă sunt interesate să apară materialul în ziar şi *ostile* sau *„ţinte“* în raport cu interesul concret pe care îl au faţă de investigaţie [20].

Iată recomandările pe care le fac **Cristian Grosu** şi **Liviu Avram**: *„Când ai de-a face cu surse partizane. Foloseşte-le mai cu seamă pentru a-ţi relata evenimenetele pe care le-au trăit, încât să conturezi conflictul despre care scrii. Nu le lăsa să manipuleze faptele, să le interpreteze în exces; confruntă-le permanent cu ceea ce ştii tu. Pune-le la încercare în special când inclini să fii de acord cu ce spun: încearcă să devii «avocatul diavolului», caută contraargumente solide ca să vezi cât sunt de sigure pe ele*“ (p.52-53).

În relaţia cu sursele orale, **Cristian Grosu** şi **Liviu Avram** recomandă următoarele reguli:
„Tratează sursele critic şi cu precauţie“;
„Estimează credibilitatea sursei“. (p.53-58).

Ziaristul care se respectă – şi credem că în acest domeniu nu are viaţă lungă şi sorţi de izbândă decât jurnalistul profesionist şi onest – îşi verifică sursele orale prin:

- *surse oficiale* (comunicate de presă, site-uri de pe Internet, expertize, note de control etc.);
- *surse neoficiale* (care provind de la persoane care sunt în măsură să aducă precizări în legătură cu subiectul abordat dar doresc să rămână anonime, fiind considerate „îndoielnice“);
- *surse cultivate* (surse avizate, care doresc să-şi păstreze anonimatul, dar sunt cunoscute de mult timp de ziarist şi prezintă încredere);
- *surse documentare* (cărţi, statistici, informaţii publicate pe Internet etc.)

Cristian Florin Popescu include în categoria surselor orale, ***sursele din interior şi informatorii***:

„Ar fi greu de imaginat realizarea unei anchete fără sprijinul unei surse din interiorul instituţiei căreia îi aparţine activitatea/fenomenul investigat (ă). O sursă credibilă ar trebui să fie situată spre vârful ierarhiei instituţiei, altminteri nu ar intra în posesia informaţiilor. De regulă, dezavantajul folosirii acestei surse ţine de imposibilitatea transmiterii informaţiei ***on***

• Să nu accepte expertize pentru care nu sunt competenți.

• Să protejeze piesele pe care le expertizează pentru a face posibilă contraexpertiza.

• Când are cel mai neînsemnat dubiu, să ceară concursul unui specialist.

• Să evite cazurile scandaloase, cu caracter politic.

• Să nu fie ironic față de alți colegi, chiar dacă sunt debutanți și au făcut erori indiscutabile și grosiere.

• Să nu accepte niciodată cadouri de la părți, nici chiar după pronunțarea hotărârii judecătorești.

• Să nu ia cunoștință de conținutul dosarului de urmărire penală înainte de a finaliza expertiza, pentru a nu fi influențat.

• Să reziste la orice presiuni, chiar și la cele care provin de la magistrat, polițist, opinie publică, rămânând statornic microscopului, logicii și propriei conștiințe.

*• **Dacă există cea mai mică îndoială, să o exprime**. După cum spunea profesorul Lacassagne, expertul trebuie să învețe să aibă îndoieli.*

• Să anexeze la raport ilustrații pentru a ușura înțelegerea conținutului (microfotografii, măriri fotografice, fotografii cu raze ultraviolete etc.).

• Să nu comunice presei datele expertizei, chiar cele strict științifice, înainte de pronunțarea hotărârii judecătorești.[19]

b) **Surse partizane**, adică surse implicite și care au creat subiectul abordat.

Acestea, la rândul lor, pot fi *amabile*, dacă sunt interesate să apară materialul în ziar și *ostile* sau *„ținte“* în raport cu interesul concret pe care îl au față de investigație [20].

Iată recomandările pe care le fac **Cristian Grosu** și **Liviu Avram**: *„Când ai de-a face cu surse partizane. Folosește-le mai cu seamă pentru a-ți relata evenimenetele pe care le-au trăit, încât să conturezi conflictul despre care scrii. Nu le lăsa să manipuleze faptele, să le interpreteze în exces; confruntă-le permanent cu ceea ce știi tu. Pune-le la încercare în special când înclini să fii de acord cu ce spun: încearcă să devii «avocatul diavolului», caută contraargumente solide ca să vezi cât sunt de sigure pe ele“* (p.52-53).

În relația cu sursele orale, **Cristian Grosu** și **Liviu Avram** recomandă următoarele reguli: *„Tratează sursele critic și cu precauție“*;

„Estimează credibilitatea sursei“: (p.53-58).

Ziaristul care se respectă – și credem că în acest domeniu nu are viață lungă și sorți de izbândă decât jurnalistul profesionist și onest – își verifică sursele orale prin:

• *surse oficiale* (comunicate de presă, site-uri de pe Internet, expertize, note de control etc.);

• *surse neoficiale* (care provind de la persoane care sunt în măsură să aducă precizări în legătură cu subiectul abordat dar doresc să rămână anonime, fiind considerate „îndoielnice“);

• *surse cultivate* (surse avizate, care doresc să-și păstreze anonimatul, dar sunt cunoscute de mult timp de ziarist și prezintă încredere);

• *surse documentare* (cărți, statistici, informații publicate pe Internet etc.)

Cristian Florin Popescu include în categoria surselor orale, ***sursele din interior și informatorii:***

*„Ar fi greu de imaginat realizarea unei anchete fără sprijinul unei surse din interiorul instituției căreia îi aparține activitatea/fenomenul investigat (ă). O sursă credibilă ar trebui să fie situată spre vârful ierarhiei instituției, altminteri nu ar intra în posesia informațiilor. De regulă, dezavantajul folosirii acestei surse ține de imposibilitatea transmiterii informației **on***

***the record**. În schimb, pistele pe care le oferă au valoarea unor informații, iar confirmarea unor informații deja achiziționate este tot atât de valoroasă.*

Informatorii sunt benevoli. Mai întâi, jurnalistul are de evaluat motivația lor (reductibilă, de fapt, la două variante opuse: răzbunare vs. onestitate), tocmai pentru a elimina orice pericol de manipulare.

*Oricare ar fi însă motivația informatorului, mai importante sunt calitatea /adevărul/acuratețea informației pe care o furnizează. Ca și în cazul surselor din interior, dezavantajul informatorilor utili/eficienți se referă la imposibilitatea citării lor. Pentru că, cel mai adesea, ei fac parte din categoria **surselor neconvenționale**.*" (p. 213)

c) Observația personală

„*O resursă rar folosită, din păcate, în jurnalismul de investigație, dar predominantă în cazul ziariștilor care scriu reportaj. Reportajul este, prin definiție, acel gen jurnalistic în care ziaristul descrie un eveniment sau un fenomen așa cum îl vede cu ochii lui, fără ca în textul său să existe neapărat controverse (...)*

*Mulți jurnaliști stau perioade îndelungate de timp în mijlocul celor despre care vor să scrie (...) La operațiunile de acest tip, **undercover,** trebuie evaluate din timp riscurile, etica și aspectele legale. (...)*

Observația personală nu presupune întotdeauna operațiuni de tip undercover. Simpla prezență a ziaristului la unele evenimente îl poate transforma într-un martor, într-o sursă pentru el însuși. (...)

Observația personală te poate ajuta mult ca materialul să fie o poveste ușor de citit, și nu un rechizitoriu. O importantă resursă pentru «observația personală» în jurnalismul de investigație este chiar interviul cu «ținta» : încearcă să-i observi mișcările, dacă transpiră, ridică tonul sau dă semne de nervozitate la întrebările dificile – aceste elemente, bine scrise, pot fi extrem de convingătoare dacă sunt inserate în articol". [21]

Pe drumul sinuos, adesea plin de riscuri, de la zvon (prima informație) până la redactarea investigației jurnalistice, ziaristul va schița un *plan de acțiune* sau o *hartă a ideilor*, asemănătoare cu ***brainstorming-ul*** („furtună pe creier").

„*Procedeul e simplu și rapid: se scrie în mijlocul unei coli de hârtie enunțul subiectului și din el se ramifică toate posibilele surse, ca răspuns la cât mai multe întrebări de genul: De la cine pot afla informația aceasta? Dacă nu o pot afla de acolo, cine ar mai putea să știe? Unde pot găsi acest document? Dacă nu-l pot obține de acolo, pe unde a mai trecut el, pe unde a mai lăsat o urmă? Unde și când trebuie să fiu prezent ca să văd fapte și evenimente relevante?* etc."[22]

Jurnalistul va întocmi un „*inventar al surselor posibile*", adică „un set de întrebări la care ziaristul trebui să încerce să dea un răspuns. Fiecare dintre aceste răspunsuri poate însemna identificarea uneia sau mai multor potențiale surse."

Reputația de jurnalist fără prejudecăți, spune **David Randal**, când ți-ai format un renume de ziarist corect, onest, echilibrat, care își *protejează* sursele, îți conferă atuuri că sursele te vor căuta cu subiecte explozive.

Se plătesc astfel de informații?

Iată opinia pe care o îmbrățișează **Răzvan Savaliuc**: „*Un sfat dat de mulți profesioniști este să nu plătești niciodată pentru a obține informații de senzație, însă în practică tot mai multe surse, conștiente de valoarea informațiilor deținute, încearcă să obțină un ban din valorificarea lor. Nu de puține ori aceste surse oferă documente contrafăcute și riscul de a fi intoxicat și a te compromite este mare.*"

3. Tehnici atipice de investigație

3.1. Flagrantul de presă

„Constă în surprinderea în flagrant a unor persoane care încalcă legea sau bunele moravuri" **Răzvan Savaliuc.**[23]

Se folosește rar în jurnalismul de investigație deoarece, potrivit codului deontologic, rolul ziaristului nu trebuie confundat cu cel al polițistului. Mai mult, „reacția celor peste care «năvălești» poate fi imprevizibilă și te poți alege cu o bătaie zdravănă sau chiar mai grav"

Această metodă atipică sau extremă de investigație este folosită în presa română când ziariștii participă împreună cu polițiștii în misiuni mixte, dar ei nu se implică direct în acțiunile propriu-zise, fiind mai degrabă o formă improprie de reportaj *„în direct"*.

3.2. Falsa identitate (Wallrafpine)

Este o metodă folosită uneori de ziariști, când consideră că, dacă și-ar declina identitatea și calitatea oficială „li s-ar trânti ușa în nas". Există însă riscul de a încălca prevederile art. 324 din Noul Cod penal – Uzurparea de calități oficiale: „Folosirea fără drept a unei calități oficiale, însoțită sau urmată de îndeplinirea unui act legat de acea calitate, se pedepsește cu închisoare strictă de la un an la 3 ani sau cu zile-amendă."

3.3. Investigație sub acoperire (Undercover)

Câteva opinii:

Este considerată cea mai riscantă formă de jurnalism de investigație și este practicată de regulă de acei ziariști care aleargă cu orice preț după un premiu Pulitzer sau similar. Metoda constituie spionaj sadea, fiind specifică serviciilor de informații și contrainformații (**Răzvan Savaliuc**).

Această metodă *„se folosește numai când nu există o altă cale de rezolvare, de obținere de informații într-un caz în care importanța story-ului este foarte mare. Nu trebuie însă afectați oameni inocenți"*. **(Per Andres Johansen)**

Este unul din *trucurile* la care jurnalistul apelează *in extremis* pentru a-și verifica și proba punctul de vedere. **(Cristian Grosu și Liviu Avram)**

„Ce presupune o astfel de acțiune. În primul rând o bună stăpânire de sine și anticipare a reacțiilor tuturor celor cu care vine în contact în cursul documentării. De asemenea, este esențial ca ziaristul să cunoască foarte bine și în detaliu regulile jocului în «lumea» în care intră sub un alt nume și cu alt statut decât cel de jurnalist. Astfel de situații sunt nenumărate: de la cele simple – cum ar fi o documentare prin care să arăți că un polițist de la circulație ia șpagă, răspunzând cu promptitudine solicitării acestuia când «te trage pe dreapta» și până la situațiile complicate și riscante. (...)

La regulile specifice unei investigații jurnalistice clasice se adaugă alte câteva reguli pe care ziaristul trebuie să le respecte când se hotărăște să facă o astfel de treabă.

Așadar:

Asigură-te că nu faci nimic ilegal.

***Evaluează riscurile la care te expui** atât în timpul documentării (când poți fi deconspirat), cât și după publicarea articolului. Uneori pătrunzi într-o lume în care legea înseamnă altceva decât crezi tu că este, iar chipul tău le va fi cunoscut celor pe care îi investighezi.*

Stabilește-ți cu precizie «ținta» *și află cât mai multe detalii despre ea. Împrejurări pe care uneori nu le prevezi s-ar putea să vă pună față în față, iar tu să ai un rol pe care nu ești deprins să-l joci. Nu ai cum să-i anticipezi reacțiile și să gestionezi relația cu ea decât dacă o cunoști bine.*

Învață bine regulile din lumea în care pătrunzi. *Te va ajuta nu doar să nu te deconspiri, ci și să înțelegi în profunzime fenomenul pe care tocmai îl investighezi.*

Încearcă să anticipezi persoanele cu care vei avea de-a face *și stabilește de la bun început ce anume poți obține de la fiecare dintre ele.*

Asigură-te că poți aduna probe și mărturii *(documente, fotografii, înregistrări etc.) cu care să-ți susții afirmațiile pe care le vei face în articol.*

Păstrează o legătură discretă cu cineva apropiat *așa încât, dacă situația îți scapă de sub control, să poți primi ajutor.*

Ai grijă în pielea cui intri și cum îți joci rolul *– este esențial pentru succesul acțiunii.*

Uneori, documentarea sub acoperire ridică anumite probleme de etică, dar dacă jurnalistul nu comite el însuși și nu instigă pe nimeni la o ilegalitate, dezideratul principal – obținerea informației – poate fi atins fără probleme.

Documentarea sub acoperire presupune experiență, curaj și o bună stăpânire de sine a jurnalistului. Iar planul său trebuie să fie întocmit minuțios de la bun început și trebuie să conțină soluții pentru cele mai neprevăzute împrejurări."[24]

Personal agreez această tehnică atipică de investigație, căci pentru dezvăluirea unor practici ilegale, comise, de regulă, de o adevărată rețea care crede că poate cumpăra orice și pe oricine, nici un risc nu este prea mare.

Cu condiția, subliniată de toți formatorii, să nu se aducă atingere valorilor ocrotite de legea penală. Sub nici o formă!

4. Interviul

4.1. Definiții

Carl W. Downs: *„Interviul este o comunicare, în care nici unul dintre interlocutori nu deține controlul exclusiv asupra comportamentului de comunicare al celuilalt, iar unul dintre ei poate alege să blocheze comunicarea"*

Cristian Grosu, Liviu Avram: *„Interviul este cea mai importantă «armă» a ziaristului. (...) Interviul ne mănâncă probabil în jur de 90 % din viața de ziarist, pentru că de fiecare dată când vorbim cu o persoană, indiferent de calitatea ei, și obținem informații privind subiectul la care lucrăm nu facem nimic altceva decât să intervievăm. Poate mai puțin de 90% de când s-a inventat Internetul, dar, oricum, procentul rămâne unul ridicat. Restul până la 100% din timp citim documente sau pagini web."* (p.96-97).

Cristian Florin Popescu consideră că *„interviul se deosebește de simpla conversație, prin aceea că se desfășoară cu un scop (obținerea de informații), în conformitate cu un plan. În măsura în care, în relația jurnalist-interlocutor, în principiu, cel de-al doilea nu este obligat să răspundă întrebărilor, interviul poate fi considerat ca o formă aparte de negociere."* (p.178)

„Oricare ar fi tipul de interviu și în orice domeniu s-ar înscrie, un interviu reușește în măsura în care intervievatorul controlează evoluția comunicării.

În jurnalism, acest control are următoarele rezultate: a) Se obţin informaţii complete; b) Relaţia jurnalist (instituţie de presă) – sursă de informare este corectă. Jurnalistul se află în serviciul publicului, nu în serviciul interlocutorului (a instituţiei pe care acesta o reprezintă). Pe scurt, există şanse sporite să se obţină o informaţie corectă, nedeviată în scopuri propagandistice sau publicitare. Aceste condiţii, însă, nu pot fi îndeplinite în absenţa unor standarde profesionale: empatia, observarea, ascultarea, pregătirea interviului, poziţie etică limpede." (p.179)

Ken Metzler: „*Interviul este o conversaţie, de obicei dintre două persoane, pentru a obţine informaţie în beneficiul unei audienţe nevăzute. Interviul este adesea un schimb informaţional ce poate da naştere unui nivel de înţelegere la care, singură, nici una dintre părţi nu ar avea acces.*"[25]

Marcel Tolcea: „... *interviul este, înainte de toate, conversaţie cu un demers investigativ.*"[26]

Jurnalistului de investigaţie i se cer nenumărate calităţi: „*îndrăzneala, tupeul, curajul, tenacitatea, spiritul de observaţie şi inteligenţa, modestia, prudenţa, capacitatea de a dialoga şi, cel mai esenţial, cunoaşterea, înţelegerea legilor şi mecanismelor sociale*" (**Răzvan Savaliuc**). El trebuie să cunoască bine legile şi regulile care guvernează domeniul de activitate în care sunt repartizaţi: „*Un bun jurnalist de investigaţie se formează în 8-10 ani, iar în lipsa talentului specific, niciodată.*" (**Sorin Preda**)[27]

Cea mai bună şcoală pentru tinerii ziarişti este considerată... Poliţia! Şefii acestei instituţii, dar şi cei care conduc anchete judiciare (din Parchet şi Poliţie) nu acordă prea multă importanţă tinereilor care „roiesc" pe coridoare şi pun întrebări *nevinovate*, adesea groteşti, la o cafea şi o ţigară. Ei sunt priviţi „de sus" şi trataţi cu superioritate sau „toleraţi" pur şi simplu. Foarte puţini bănuiesc că ei îşi desăvârşesc „studiile", şi va fi prea târziu când le vor simţi muşcătura. De aceea nu se pune nici un preţ pentru pregătirea interviului cu un asemenea „boboc".

Dar să vedem cum se pregăteşte jurnalistul de investigaţie pentru cel mai neînsemnat interviu.

Primul instrument al ziaristului este ***observarea***, prin care urmăreşte *limbajul nonverbal* şi *decorul* (**Cristian Florin Popescu**).

„*Principalele elemente de descifrat ale comunicării nonverbale sunt: înfăţişarea interlocutorului, gesturi, expresie facilă, mimică, ţinută (îmbrăcăminte, poziţia corpului), mişcarea, vocea (intonaţia, timbrul, volumul), privirea*" (p. 179). În câteva secunde te-a etichetat, aşa cum se întâmplă, de altfel şi în relaţia învinuit/inculpat – anchetator. Eşti cântărit după dunga de la pantaloni şi gulerul cămăşii, după barba nerasă şi părul neîngrijit, ca să nu mai vorbim de dantura incompletă ori de damful care îţi trădează somnul pe apucate ori, de ce nu?, un păhărel luat la micul dejun cu colegii.

Jurnalistul trage concluzii şi din aprecierea distanţei pe care o alegi: 3 metri de la birou înseamnă că eşti reticent la comunicare sau vrei să-i acorzi un statut de inferioritate; 45 cm – 1,25 m se traduce prin încercarea de a pătrunde în zona personală, sub 45 cm că îi „violezi" intimitatea. Distanţa recomandată este de aproximativ 2 metri.

Jurnalistul îşi face o părere despre noi „citind" ce-i oferă ambientul: masa încărcată cu dosare şi ziare ori masa fără nici o hârtie; portretele de pe pereţi etc. Trebuie să ştii că doi jurnalişti americani au scris o carte despre elementele care îţi trădează limita incompetenţei la care ai ajuns![28]

Al doilea element al jurnalistului este *ascultarea*.

„Ascultarea este sursa charismei" consideră **Lionel Bellenger** iar **Cristian Florin Popescu** trage următoarele învățăminte:

„1. Capacitatea de a asculta se dobândește prin antrenament;

2. Un interviu nu are cum să reușească în absența concentrării care nu este același lucru cu crisparea;

3. Trebuie stabilite direcțiile în care se va efectua ascultarea;

4. În orice interviu, indiferent că este o tehnică de obținere de informații care vor face obiectul oricărui tip de text (știre, relatare, reportaj etc.) sau că este vorba despre interviu – gen redacțional, se impune în finalul dialogului trecerea în revistă a celor discutate, tocmai pentru că ambii locutori să fie convinși că au înțeles același lucru (= feedback)" (p. 180).

Jurnalistul de investigație știe că *„Un interviu se ratează întotdeauna din cauza ziaristului și nu a intervievatului. Răspunsul pe care îl primim este rodul întrebării pe care am pus-o."* **(Cristian Grosu, Liviu Avram**, p. 94)

El trebuie, în timpul intervievării, să desprindă metoda de a întreba așa cum un șofer experimentat poartă o discuție, își aprinde o țigară și ascultă și muzică în timpul unei depășiri: el va fi atent *„să vadă dacă primește răspunsul adecvat la întrebările sale, iar dacă nu, să pună întrebări suplimentare; să contracareze intențiile de a fi manipulat sau intoxicat cu informații false și să pareze cu întrebări menite a limpezi lucrurile; să evalueze rapid informațiile neașteptate pe care, eventual, interlocutorul i le dă și să vadă unde duc ele în economia subiectului; să observe reacțiile interlocutorului la întrebările dificile și să și le noteze discret; să sesizeze, dacă discuția se poartă pe terenul intervievatului, eventuale amănunte semnificative, ce pot da seamă despre personalitatea acestuia: cum e mobilierul? Ce are pe pereți? Ce ține pe birou? Cine aduce cafeaua? Etc."* **(Cristian Grosu, Liviu Avram**, p. 95-96.)

Cred că sunteți de acord cu mine: **în relația de zi cu zi cu mass-media ne consideram niște vânători când, în realitate, nu eram decât un vânat jalnic**. Și asta pentru că am ignorat dintotdeauna acești puștani plini de ifose. Dar surprizele abia încep.

Jurnalistul învață, la fiecare interviu, factorii perturbatori ai ascultării:

Erori ale jurnalistului: ținută inadecvată; agresivitate nepoliticoasă; docilitate; întreruperi inoportune; semne de neatenție; lipsa de familiarizare cu tema discuției.

Trucurile intervievatului: limba de lemn; jargonul prea specializat; exprimare ambiguă; incoerență; răspunsuri inadecvate; atitudine ostilă; retorică avântată dar lipsită de informații ș.a **(Cristian Florin Popescu)**

4.2. Tehnici de intervievare

4.2.1. Interviul deschis

Prin acest tip de interviu ziaristul strânge informații despre subiectul său de la interlocutorii dispuși să i le ofere. Pentru interlocutori, această formă de interviu este non-amenințătoare (oameni nemulțumiți de o stare de lucruri, experți, specialiști etc.). Singura grijă a ziaristului este să pună cât mai multe întrebări pentru a înțelege sistemul sau problema de care se ocupă.

4.2.2. Interviul discret – Este o formă de interviu prin care se strâng informații de la interlocutorii care nu sunt dispuși să vorbească deoarece sunt implicați în neregulile investigate. Jurnalistul trebuie să-i abordeze cu delicatețe, pentru a-i convinge că au nevoie de

sprijinul lor şi nicidecum să creadă să sunt anchetaţi. Ei pot fi invitaţi la o cafea, pentru o discuţie ca de la om la om.

„Dacă acceptă întâlnirea, se cuvine o precizare: nu-i cere mai mult decât poate el să ducă, nu-l expune inutil; nu-l pune să facă judecăţi de valoare despre neregulile pe care le investighezi, limitează-te strict la cunoştinţele sale." **(Cristian Grosu, Liviu Avram**, p. 100)

Să ne imaginăm că „cineva" a acceptat o astfel de întâlnire. Credeţi că ziaristul va face eforturi pentru a-i dezlega limba? Îl şi vedem cum îşi dă drumul: fie pentru a se scuza şi a arunca răspunderea în spinarea unui coleg, fie, pur şi simplu pentru a-şi etala cunoştinţele în domeniu sau să demonstreze că este o victimă a sistemului, un mare neînţeles.

4.2.3. Interviul-cheie

Este punctul culminant al investigaţiei, când jurnalistul abordează „ţinta". Unii teoreticieni susţin că interviul-cheie ar trebui să aibă loc la începutul documentării, pentru realizarea elementului surpriză, dar cei mai mulţi îl recomandă la sfârşit, atunci când ziaristul stăpâneşte subtilităţile sistemului şi nu mai poate fi manipulat sau intoxicat.

Cristian Grosu şi **Liviu Avram** disting mai multe tipuri de atitudini ale ziariştilor de investigaţie:

„**vedetele sunt ziariştii-pistol**: *agresivi, inchizitoriali, obraznici chiar, convinşi întotdeauna că adevărul nu poate fi decât de partea lor, ei pun întrebări mai degrabă pentru a vedea efectul acestora asupra interlocutorului (sau asupra colegilor, la conferinţele de presă) decât pentru a obţine cu adevărat informaţii*" (p. 102). Ei îşi vor publica materialul chiar dacă „ţinta" s-ar putea să aibă dreptate, sens în care „strecoară" undeva, la sfârşitul unui text devastator o propoziţie de genul: „Cutare neagă acuzaţiile" (p. 103)

„La polul opus sunt **ziariştii-trompetă**, cei care fac o adevărată artă din a pune întrebări perfect convenabile intervievatului, de a-l lăsa să spună numai ce vrea el fără nici un fel de evaluare critică a spuselor sale. Oricum, aceşti ziarişti nu vor face niciodată investigaţii…" (p. 103)

Ce **linie de conduită generală** se recomandă jurnalistului de investigaţie?

Iată câteva jaloane:

Fixează-ţi bine scopul: de a obţine informaţii, nu de a face impresie artistică.

Pentru a obţine acordul intervievatului, lasă-i impresia că vrei să limpezeşti lucrurile, nu să-l acuzi.

Fii amabil, prietenos, pune întrebările cele mai dificile cu zâmbetul pe buze.

Rod Macdonell recomandă chiar adoptarea unei atitudini de tip Colombo: adică să pari inocent şi să pui întrebări pentru a clarifica orice detaliu.

David Randall: *„Nu vă fie teamă că păreţi proşti; Dacă aveţi dubii expuneţi modul în care înţelegeţi situaţia; Puneţi întrebări pentru a obţine informaţii, nu opinii sau reacţii. Nu-i lăsaţi să vă aburească. Niciodată nu promiteţi surselor că veţi trata subiectul într-un anumit fel. Întrebările simple sunt cele mai bune".*

Cristian Grosu, Liviu Avram: *„Este iluzoriu să crezi că în urma unui interviu-cheie vei obţine din partea ţintei o confesiune de vinovăţie. Fiind oameni care au ceva de ascuns, întotdeauna ţintele vor încerca să se apere. Pleacă de la premisa că sunt mincinoşi profesionişti şi aceasta te va ajuta să rămâi cu mintea trează şi să evaluezi critic tot ceea ce-ţi spun."*

Curtis Mac Nougall: *„Cel mai bun mijloc folosit de reporter pentru a-l impresiona pe interlocutorul său este să exprime clar ce doreşte de la el, că s-a pregătit pentru această ocazie învăţând despre interlocutorul său destule date şi stabilind subiectul interviului.*

Începătorii și chiar unii reporteri cu experiență cedează tentației de a se certa cu interlocutorii săi. Dacă cineva speră să-l schimbe pe intervievat, acesta este de obicei un efort inutil și riscă să intre în conflict cu persoana de la care a obținut informațiile. Este posibil, fără să fii beligerant, să pui întrebări stânjenitoare".

Iată și câteva ***Reguli de bază** recomandate de **Cristian Grosu și Liviu Avram*** în *conducerea unui interviu*:

Nu-ți face o listă cu întrebări, ci notează-ți în carnețel doar câteva cuvinte-cheie.

Privește-ți interlocutorul în ochi, cu o atitudine amabilă dar fermă.

Pune întrebări de tip deschis, la care să nu se răspundă prin „da" și „nu": Unde? Când? Cum? Cine? Ce? De ce?

Formulează întrebarea în așa fel încât intervievatul să-ți povestească ce știe, nu să-ți confirme sau să-ți infirme propriile prejudecăți.

Pune întrebări cât mai simple, nu-i da șansa interlocutorului de a divaga.

Folosește-ți inteligent propriile tăceri: dacă răspunsul e neconvingător, privește-ți interlocutorul în ochi și așteaptă continuarea. Dacă și atunci tace, poți să scoți un „hm" care-l va pune în încurcătură.

Dacă nu ești satisfăcut de răspuns formulează sau reformulează întrebarea.

Nu pune niciodată două întrebări în una singură: interlocutorul va răspunde întotdeauna la cea mai ușoară.

Nu pune non-întrebări, adică nu emite judecăți sau nu pune întrebări cu răspuns previzibil.

Nu încărca întrebarea cu detalii. Ziariștii care formulează întrebări amănunțite, pentru a-i demonstra interlocutorului cât de bine sunt documentați, cad într-o capcană formidabilă.

Nu folosi „cuvinte-trăgaci", adică acele cuvinte care stârnesc furia sau reacții necontrolate din partea interlocutorului, de tipul: Cum s-a comis această fraudă? Ce s-a întâmplat cu banii?

Nu pune întrebări de tip închis, la care se răspunde prin „da" sau „nu".

Pregătește-ți cu precauție întrebările sensibile, astfel încât interlocutorul, chiar dacă este ostil, să nu poată evita răspunsul.

La finalul interviului, întreabă-l pe interlocutor dacă mai are ceva de adăugat: nu de puțin ori îți va da amănunte la care nici nu te-ai gândit.

Dacă nu a răspuns la unele întrebări sau a răspuns neconvingător, arată-ți direct dezamăgirea: îl atenționezi astfel că materialul va fi critic doar din vina lui.

Cere-i interlocutorului permisiunea să-l contactezi pentru eventuale precizări: în felul acesta vei avea ușa deschisă și după apariția materialului.

John Sawatsky, experimentat jurnalist de investigație canadian, care a revoluționat arta interviului, accentuează ***7 păcate mortale într-un interviu*** („Seven deadly sins in interviewing"):

Nu pune non-întrebări (prin care sugerezi răspunsul).

Nu pune întrebări duble (care necesită două răspunsuri și transferă interlocutorului controlul interviului).

Nu complica întrebările.

Nu finaliza întrebarea cu un comentariu/declarație (riscă să distrugă răspunsul).

Nu folosi cuvinte jignitoare (intervievatul va reacționa la cuvânt, nu la întrebare).

***Nu hiperboliza,** nu exagera întrebarea.*

Nu pune întrebări închise.

Cristian Florin Popescu recomandă jurnaliştilor de investigaţie chiar şi tipul de întrebări pe parcursul dialogului:

Întrebări de încălzire, formulate relaxat, zâmbitor, amabil, pentru ca interlocutorul să se simtă, la rândul lui, relaxat, neameninţat. Se înlătură eventualele reticenţe ale interlocutorului de a acorda interviul. *„În ultimă instanţă, refuzul de a comunica (No comment repetat) ar putea fi adevărată informaţie."*

Întrebări care vizează mesajul esenţial: Cine? Ce? Unde? Prin ce mijloace? De ce? Cum? Când? *„Abordarea jurnalistică modernă se inspiră din tehnicile de interogare ale retorilor, pentru a fonda structura unui interviu, pe schema: Cine se exprimă? Ce spune intervievatul? Când a observat faptele pe care le relatează? De ce intervievatul se exprimă acum? Cum comunică el?"* **[Lionel Bellenger]**

Întrebări de control:

Întrebări despre probleme pe care jurnalistul le cunoaşte, pentru a testa sinceritatea interlocutorului.

Întrebări pentru martorii oculari, prin care să se estimeze poziţia şi posibilităţile lor de înţelegere.

Întrebări care cer confirmarea/infirmarea, denumite şi întrebări de urmărire, prin care interlocutorul este rugat să precizeze semnificaţia unor termeni sau să explice unele formulări confuze ori incomplete. Acest tip de întrebări probează şi participarea jurnalistului la întrebări (empatie, ascultare, dorinţa de a înţelege, curiozitate), stimulându-l pe interlocutor să comunice.

„Întrebări oglindă" (**Lionel Bellenger**) o variantă a întrebărilor de urmărire, care cere o completare, clarificare sau explicitare. (Exemplu: „– Am întâlnit mulţi cunoscuţi. – Mulţi cunoscuţi?")

Întrebări filtru, preluate din chestionarele sondajelor de opinie (Exemplu: Aţi mai folosit această marcă de maşină?) Prin întrebări filtru se obţine certitudinea că interlocutorul foloseşte sensul exact al cuvântului cheie. De asemenea, pot pregăti întrebările delicate/neplăcute.

Întrebări indirecte, care dau posibilitate intervievatului să-şi organizeze răspunsul. **Andre Guittet**: „*Scopul întrebării nu este perceput direct*". Autorul propune un exemplu: „*Ce faceţi în timpul liber?*"

Carl W Downs consideră că întrebarea indirectă are, în loc de formularea: *Ce credeţi despre...?*, formularea: *Ce cred cei mai mulţi despre... ?*. El introduce în categoria întrebărilor indirecte şi întrebarea ipotetică (proiectivă): *Să presupunem că... Ce aţi face?*

g) *Întrebarea directă*, care cere un răspuns exact, de tipul: *Când aţi terminat studiile?*

André Guitett: *„Schematic, întrebările directe se adresează raţionalului, conştientului, întrebările indirecte acţionează asupra preconştientului, iar întrebările proiective pot atinge nivelul dorinţelor sau al motivaţiilor profunde."*

Întrebări de relansare: Adică? De ce? În ce sens? De exemplu? Etc.

Forma întrebărilor

Întrebări închise:

Care cer un răspuns exact: Cine? Ce? Când? Unde? Cum?

Care cer un răspuns afirmativ sau negativ.

Întrebări cu dublă alegere (alternative): veţi continua activitatea politică sau vă veţi întoarce la catedră?

Întrebări deschise: Când? Cum? Ce credeţi despre? Ce aveţi de declarat? Cum comentaţi? Etc.

Alte categorii de întrebări

Curtis D. MacDougal:

Interviul explicativ, care are scopul să lărgească dialogul: Ce alte aspecte ar mai trebui avute în vedere? Cum s-ar rezolva această problemă?

Interviul de justificare, menit să dezvolte idei noi pe fondul unor idei vechi: De unde ştiţi? Ce dovezi aveţi? Cum argumentaţi?

Aceste tipuri de întrebări trebuie alternate pentru a nu transforma interviul în interogatoriu.

Pentru a reuşi, interviul trebuie să fie coerent, de aceea **Herbert Strentz** precizează că acest lucru nu este deloc uşor, deoarece jurnalistul „*este sub presiune, urmărind următoarele motive: a) să înţeleagă ce spune interlocutorul; b) să plaseze [pe loc] cele spuse în contextul a ceea ce interlocutorul a spus mai înainte sau în legătură cu ceea ce reporterul ştie că s-a întâmplat de fapt; c) să se gândească la întrebarea care trebuie să urmeze; d) să evalueze interesul public (newsworthinness) a celor spuse de interlocutor; e) să caute elemente suplimentare consistente [prin întrebări suplimentare – eventual, neanticipate, în timpul pregătirii interviului], care să completeze chestiunile interesante pentru public*“.

4.2.4. Aspecte deontologice privind redactarea interviului (Cristian Florin Popescu):

Informaţia trebuie să fie *tratată* şi nu *alterată*. Materialul va fi aranjat „cronologic, logic, pe teme“ (**Lynn L. Bloom**). Deci, „*ordinea textuală nu coincide obligatoriu cu ordinea cronologiei reale din timpul discuţiei propriu-zise*“ (**Cristian Florin Popescu**)

Jurnalistul are dreptul să transforme frazele interminabile în enunţuri concise.

Are dreptul, de asemenea, să elimine repetiţiile, renuanţându-le.

Erorile gramaticale vor fi corectate tacit, dacă ele nu sunt specifice „personalităţii“ interlocutorului.

Răspunsurile (prea) ample pot fi „tăiate“ prin întrebări adecvate, care nu au fost formulate în timpul discuţiei, dar nu sunt deturnate formulările exprimate de interlocutor.

Notaţiile de decor, de atmosferă, mişcările şi expresiile interlocutorului sunt indispensabile pentru ca cititorul să intre în atmosfera interviului.

Şapoul poate fi informativ sau incitativ. El trebuie să completeze în mod corect celelalte elemente ale titrării.

Nu trebuie să fie deviat sensul interviului. Dacă „*citind interviul, interlocutorul spune: nu m-am exprimat chiar aşa, dar exact asta voiam să spun*“, înseamnă că textul este corect. [**Michel Voirol**].

Pentru informarea publicului, jurnalistul va completa informaţia/va adăuga contextul (background) ori de câte ori este nevoie.

4.3. Interviul la radio şi televiziune

4.3.1. Interviul înregistrat

Pregătirea interviului. *Prospectarea* (în cazul televiziunii), adică inspectarea în prealabil a locului în care se va face înregistrarea (zgomote, luminozitate etc.)

Textul difuzat poate fi tratat prin montaj, eliminându-se replicile redundante.

Ordinea întrebărilor poate să fie schimbată.

Rolul şapoului este preluat de *lansare*.

Defecţiunile de dicţie, pronunţie şi exprimare ale interlocutorului nu pot fi corectate decât prin eliminarea acelor porţiuni la montaj.

În urma montajului nu trebuie să rezulte semnificaţii/accente/asocieri/sugestii pe care interlocutorul nu le-a exprimat.

Imaginea este inocentă. Astfel, unghiul de filmare şi fundalul pot să devieze receptarea.

Este recomandabil ca elementele redundante şi alte inconveniente să fie eliminate prin reluarea părţilor de interviu care nu convin.

Interviul în direct

Controlul jurnalistului asupra desfăşurării interviului este limitat.

Interlocutorul poate să aibă reacţii imprevizibile care pot devia discuţia (propagandă, publicitate spre injurie/calomnie).

Trebuie să se acorde o importanţă deosebită pregătirii interlocutorului: cât timp au la dispoziţie; câte întrebări vor fi; care sunt întrebările etc.

Pregătirea interlocutorului nu este sinonimă cu negocierea conţinutului discuţiei

De asemenea, *pregătirea nu garantează evitarea unor disfuncţii: bâlbâieli, lapsus, divagaţii* etc.

Interviul prin telefon

Poate fi înregistrat sau în direct, atât la radio cât şi la televiziune. Are unele avantaje (economiseşte timpul ambelor părţi, ajută ca dialogul să fie mai coerent etc.) dar şi dezavantaje (imposibilitatea observării; interlocutorul poate întrerupe convorbirea când doreşte).

Interviul portret şi *interviul cheie* nu pot fi realizate prin telefon. De asemenea, nu este recomandabil pentru informaţii importante, mai ales dacă interlocutorul nu a mai fost contactat.

Conferinţa de presă

Este, din punct de vedere al jurnaliştilor, un fel de interviu colectiv cu un singur interlocutor.

Iniţiativa aparţine emiţătorului (Instituţie) şi nu jurnalistului.

Jurnalistul are libertatea de a alege maximum două întrebări şi, mai ales, are libertatea de a publica sau nu relatarea evenimentului.

Oferă posibilitatea sursei, dacă este profesionalizată, să nu spună (aproape) niciodată mai mult decât şi-a planificat.

Comunicatorul profesionalizat are posibilitatea să transleze o regulă jurnalistică devenită bun comun.

Conferinţele de presă pot fi: *formale*, când sunt organizate cu un scop bine definit (se abordează, de regulă, o singură temă); *libere*, deci fără un subiect pre-determinat; *de context*, când se transmit informaţii suplimentare despre evoluţia unui eveniment.

În ţările cu reglementări bine consolidate, conferinţa de presă reprezintă „o verigă într-o axă/companie de comunicare" şi deci se renunţă din start la afirmaţii violente/injurioase/calomniatoare, atât din partea organizatorului cât şi a jurnaliştilor

Şi la conferinţele de presă, din punctul de vedere al jurnalistului, predocumentarea este importantă.

Alte particularităţi de redactare a investigaţiei jurnalistice (Cristian Grosu, Liviu Avram):

• Explică termenii tehnici sau cuvinte din jargonul unei profesii.

Ordinea întrebărilor poate să fie schimbată.

Rolul şapoului este preluat de *lansare*.

Defecţiunile de dicţie, pronunţie şi exprimare ale interlocutorului nu pot fi corectate decât prin eliminarea acelor porţiuni la montaj.

În urma montajului nu trebuie să rezulte semnificaţii/accente/asocieri/sugestii pe care interlocutorul nu le-a exprimat.

Imaginea este inocentă. Astfel, unghiul de filmare şi fundalul pot să devieze receptarea.

Este recomandabil ca elementele redundante şi alte inconveniente să fie eliminate prin reluarea părţilor de interviu care nu convin.

Interviul în direct

Controlul jurnalistului asupra desfăşurării interviului este limitat.

Interlocutorul poate să aibă reacţii imprevizibile care pot devia discuţia (propagandă, publicitate spre injurie/calomnie).

Trebuie să se acorde o importanţă deosebită pregătirii interlocutorului: cât timp au la dispoziţie; câte întrebări vor fi; care sunt întrebările etc.

Pregătirea interlocutorului nu este sinonimă cu negocierea conţinutului discuţiei

De asemenea, *pregătirea nu garantează evitarea unor disfuncţii: bâlbâieli, lapsus, divagaţii* etc.

Interviul prin telefon

Poate fi înregistrat sau în direct, atât la radio cât şi la televiziune. Are unele avantaje (economiseşte timpul ambelor părţi, ajută ca dialogul să fie mai coerent etc.) dar şi dezavantaje (imposibilitatea observării; interlocutorul poate întrerupe convorbirea când doreşte).

Interviul portret şi *interviul cheie* nu pot fi realizate prin telefon. De asemenea, nu este recomandabil pentru informaţii importante, mai ales dacă interlocutorul nu a mai fost contactat.

Conferinţa de presă

Este, din punct de vedere al jurnaliştilor, un fel de interviu colectiv cu un singur interlocutor.

Iniţiativa aparţine emiţătorului (Instituţie) şi nu jurnalistului.

Jurnalistul are libertatea de a alege maximum două întrebări şi, mai ales, are libertatea de a publica sau nu relatarea evenimentului.

Oferă posibilitatea sursei, dacă este profesionalizată, să nu spună (aproape) niciodată mai mult decât şi-a planificat.

Comunicatorul profesionalizat are posibilitatea să transleze o regulă jurnalistică devenită bun comun.

Conferinţele de presă pot fi: *formale*, când sunt organizate cu un scop bine definit (se abordează, de regulă, o singură temă); *libere*, deci fără un subiect pre-determinat; *de context*, când se transmit informaţii suplimentare despre evoluţia unui eveniment.

În ţările cu reglementări bine consolidate, conferinţa de presă reprezintă „o verigă într-o axă/companie de comunicare" şi deci se renunţă din start la afirmaţii violente/injurioase/calomniatoare, atât din partea organizatorului cât şi a jurnaliştilor

Şi la conferinţele de presă, din punctul de vedere al jurnalistului, predocumentarea este importantă.

Alte particularităţi de redactare a investigaţiei jurnalistice (Cristian Grosu, Liviu Avram):

- Explică termenii tehnici sau cuvinte din jargonul unei profesii.

„Articolul de investigație nu este un rechizitoriu. Folosește formulările juridice cu zgârcenie și doar atunci când poți cita vreun document sau vreo persoană îndreptățită să le facă. Mai bine prezintă faptele așa cum s-au petrecut, accentuând prejudiciile de orice natură care decurg din ele.“

„Nu face de unul singur încadrări specifice justiției. Nu uita: ca jurnalist constați, nu condamni!“

„Fii dur nu atât în formulări, cât în a prezenta faptele nude și detaliile necruțătoare.“

„Citatele lungi sunt plicticoase. Poți, pe alocuri, să iei inițiativa și să rezumi (fără ghilimele, se-nțelege) o parte din citat.“

• Evită invectivele, întrebările retorice, registrul inchizitorial.

• Comentează doar atunci când este cazul. Nu-ți prezenta propriile opinii drept certitudini.

• Sparge textul cu mai multe subtitluri.

• Nu te sfii să faci și să publici scheme grafice care să reprezinte vederea de ansamblu asupra problemei pe care o abordezi.

• Folosește-te de facsimile și fotografii relevante, fără să aglomerezi pagina.

• Când ești în impas și nu deții probe concrete dar ții cu dinadinsul să publici informația, să ai măcar convingerea intimă – verificată prin cât mai multe surse – că lucrurile stau așa cum le relatezi.

• Un gol apărut la redactare în lanțul de informații poate fi salvat prin două metode:

– Relatarea amănuntelor relevante care să sugereze cititorului cum stau lucrurile (reacția „țintei“ față de unele întrebări care poate confirma informația). Se precizează însă ca aceste amănunte, oricât ar fi de relevante, nu pot să suplinească probe *„aflate deasupra oricărui dubiu“* care trebuie să susțină liniile de forță ale articolului. (p. 122-124).

Specularea contradicțiilor flagrante din declarațiile surselor oficiale contactate. *„Pentru cititor, faptul că aceste declarații se bat cap în cap este la fel de relevant ca și o probă materială. Aici e nevoie însă de perspicacitate: trebuie să alegi în mod adecvat pe cine contactezi mai întâi. Apoi trebuie să te miști repede, așa încât cei contactați să nu aibă timp să comunice între ei și să cadă de acord asupra unei minciuni, care să devină mai apoi punctul de vedere oficial.“* (p.125)

5. Deontologia investigației jurnalistice (Cristian Grosu, Liviu Avram)

5.1. Buna-credință

Îndreptățirea demersului jurnalistic

Un demers jurnalistic este îndreptățit și îi conferă jurnalistului dreptul de a se socoti de bună-credință dacă sunt respectate următoarele reguli:

– Vizează un interes public legitim;

– Se sprijină pe fapte concrete;

– Articolul este publicat după verificarea informației primare și nu în urma unor calcule de oportunitate;

– Urmărește subiectul până la capăt, indiferent cât de mare este funcția „țintei“ și indiferent de „tabăra“ din care face parte.

Pentru a nu fi acuzat pe nedrept de naivitate sau idealism în cunoaşterea realităţii „din teren“ pe care o înfruntă zilnic criminaliştii, îndeosebi şefii unor segmente judiciare şi anchetatorii, autorul acestor gânduri se rezumă la a reda părerile jurnaliştilor – formatori.

„Maniera în care jurnalistul abordează subiectul său trebuie să-i inspire receptorului o anume încredere: acesta să fie convins că, prin demersul său, ziaristul nu are alt deziderat decât informarea promptă şi onestă, în interesul exclusiv al publicului. Sunt puţini patroni de publicaţii şi editori care cred în acest principiu oarecum idealist. Dar tocmai această atitudine ar putea fi explicaţia lipsei de credibilitate de care suferă segmente întregi din mass-mediile româneşti. Cel mai mulţi jurnalişti sunt convinşi că o bună documentare e suficientă pentru a asigura credibilitatea articolului. Şi exclud suspiciunile receptorului cu privire la buna-credinţă.“ (p. 130-131)

„Sigur, nu e nici un secret că uneori, mai ales în presa locală, patronii organelor media folosesc secţiile de investigaţie pentru a-şi zdrobi adversarii – politici sau de afaceri – prin anchete a căror documentare este, de obicei, deasupra oricărei îndoieli. De cele mai multe ori însă, cititorul poate fi cu greu convins că mecanismul care a stat la baza declanşării investigaţiei funcţionează după raţiuni exclusiv profesionale. Astfel de cazuri sunt foarte frecvente îndeosebi în anii electorali, când este realmente dificil să eviţi suspiciunile privind onestitatea şi caracterul dezinteresat al unei investigaţii.“ (p. 131-132)

Etica în relaţiile cu „ţinta“:

Este absolut obligatorie prezentarea punctului de vedere al „ţintei“ – atât pentru verificarea informaţiei, când argumentele „ţintei“ pot lăsa investigaţia fără obiect, cât şi a dovedi cititorului seriozitatea jurnalistului sau chiar a-l feri de un drept la replică sau de o eventuală acţiune în Justiţie.

Jurnalistul nu este obligat să ţină cont de dreptul la replică: a) când replica „ţintei“ nu infirmă informaţiile publicate şi nici nu oferă explicaţii concludente; b) când „ţinta“ a refuzat să-şi exprime punctul de vedere în decursul investigaţiei şi cere dreptul la replică după publicarea articolului. Dacă însă după publicarea articolului „ţinta“ aduce explicaţii care infirmă faptele grave imputate, jurnalistul are obligaţia morală, „de dragul adevărului şi al bunei informări a cititorilor“ să publice o astfel de replică.

5.2. Etica în relaţiile cu sursele

Protejarea surselor

Codul deontologic al Ziaristului Româna îi conferă jurnalistului dreptul de a-şi proteja sursele: „este *la latitudinea propriei sale conştiinţe să respecte confidenţialitatea surselor chiar şi în faţa Justiţiei*“. Ca atare, sunt recomandate câteva reguli (**Cristian Grosu, Liviu Avram**):

Nu atribui sursei o altă calitate decât cea pe care o are, pentru a demonstra că ai apelat la experţi;

- Fii riguros când citezi sursa, nu-i atribui presupunerile şi comentariile tale;
- Nu scoate din context afirmaţiile sursei de natură să altereze sensul celor declarate;
- Nu-ţi încălca niciodată promisiunea când informaţiile ţi-au fost date *off the record*;
- Nu divulga niciodată numele sursei când i-ai promis anonimatul.

„Când sursele tale sunt în pericol de a fi deconspirate, nu le abandona. Ajută-le (...) Aceasta pentru că, deseori, autoritățile sunt mai preocupate să identifice sursa scurgerii de informații decât să ia vreo măsură care să stopeze abuzul despre care se relatează în articolul de investigație.“ (p. 135)

„Nu accepta niciodată vreun avantaj material cât de modest, de la sursele tale. Ai putea fi acuzat că un banal prânz, luat împreună cu aceasta, a fost prețul pe care sursa ți l-a plătit pentru a publica o investigație care-i servește interesul“. (p. 136)

În legătură cu deontologia jurnalistului de investigație sunt interesante și opiniile lui **Răzvan Savaliuc**, știut fiind că a fost vârf de lance în multe investigații de senzație, care i-au adus nenumărate procese (aproape o sută), dar din care a reușit să scape de fiecare dată „curat“:

„Este știut în România, atunci când abordezi subiecte de mică sau mare corupție, că „ținta“ anchetei va încerca să „cadă la pace“ cu ziarul sau ziaristul. În cazul ziaristului, oferta poate fi «șpaga» (mita), iar a ziarului contractul de publicitate. Sunt mulți cei care cunosc să ziariștii nu sunt bine plătiți și vor încerca mereu să-i corupă oferindu-le bani, mese, cadouri sau alte avantaje. Mai ales în anchetele care pun în pericol afacerile murdare. Banii oferiți ziaristului pot avea ca scop oprirea materialului, întârzierea lui sau omiterea unor aspecte, dar pot avea și scop invers – acela de a-l convinge să publice anumite informații „la comandă“. Codul Deontologic al Ziaristului Român prevede la art. 8: „În exercitarea profesiei și în relațiile pe care le întreține cu autoritățile publice sau cu diverse societăți comerciale, ziaristului îi sunt interzise orice înțelegeri care ar putea afecta imparțialitatea sau independența sa.“

Altă formă de a încălca etica este să scrii la comandă, distorsionând adevărul, interpretând cu bună-știință, în mod tendențios, informațiile. Este metoda cea mai rapidă de a ajunge la tribunal și de a „zbura“ din profesie. Există și forme care îl transformă pe ziarist în infractor: șantajul și amenințarea. Fără să-și dea seama sau deliberat, există câte unii care, orbiți de putere și unele succese, cred că le merge orice. Pentru a obține bani, avantaje sau doar informații se procedează la constrângeri sau amenințări.

O „monedă de schimb“ care li se poate oferi reporterilor de investigație, pentru a obține în schimb anumite avantaje este divulgarea sursei. Deseori, în cadrul contactelor personale, ziaristul poate fi rugat sau chiar presat să spună cine i-a livrat un anumit (e) dosar/informații. (...) A-ți «vinde» însă sursa reprezintă un fapt josnic. Nici în fața șefilor din redacție nu trebuie să-ți deconspiri sursa, dacă aceasta a fost înțelegerea încheiată cu ea.“

Abordarea tranșantă a unor astfel de aspecte delicate, care, de cele mai multe ori constituie factori perturbatori ai comunicării, ne dau garanția că, în ciuda oricăror păreri mai mult sau mai puțin preconcepute, mai mult sau mai puțin adevărate, jurnalismul de investigație în România se află pe un drum bun. Reproșurile care i se pot aduce – din partea „țintelor“ în care sunt incluși, nu de puțin ori, și criminaliștii – nu fac decât să netezească dialogul pentru informarea corectă și promptă a publicului, căruia toți „bugetarii“ îi suntem datori cu explicații ori de câte ori mass-media ni le solicită. Buna-credință trebuie să fie principiul respectat de ambele părți, căci acești *„câini de pază ai democrației“* („public watchdogs“) merită să fie sprijiniți în demersul lor spre Adevăr.

Jurnalistul trebuie să respecte o singură regulă de fier: **„Nu fi provocator!“**

*
* *

6. În loc de concluzii

La sfârşitul acestui demers, **Criminalistica şi Mass-Media**, se cuvin câteva sublinieri:

Rolul şi importanţa mass-mediei pentru Criminalistică au fost subliniate de judecătorul de instrucţie austriac **Hans Gross** încă din 1892, când a definit această nouă ştiinţă în celebrul său *Manual de instrucţie judiciară*. Ulterior, **Edmond Locard**, savantul din Lyon care a înnobilat Criminalistica, ridicând-o la rangul de ştiinţă judiciară indispensabilă pentru înfăptuirea justiţiei, în *Revista Internaţională de Criminalistică*, pe care a fondat-o în anul 1929, a subliniat în repetate rânduri importanţa mass-mediei pentru Criminalistică şi criminalişti.

Iată, în opinia noastră, doar câteva avantaje:

• Popularizarea celor mai noi metode ale poliţiei tehnice pentru descoperirea infracţiunilor şi identificarea infractorilor;

• Impunerea, în conştiinţa publică, a valorii deosebite pe care o au probele ştiinţifice pentru dovedirea vinovăţiei sau a nevinovăţiei persoanelor implicate într-un proces penal;

• Să nu uităm că unele metode care au revoluţionat identificarea criminalistică au fost unanim acceptate de justiţie şi marele public deopotrivă datorită disponibilităţilor din ce în ce mai perfecţionate ale media;

• În pofida apetenţei pentru violenţă, şi poate tocmai datorită ei, publicul este instruit sistematic pentru prevenirea unor *infracţiuni de stres*: furturi din locuinţe, furturi de şi/din automobile, tâlhării stradale, înşelăciuni ş.a.;

• Publicul este antrenat, zilnic, să identifice şi să sesizeze Poliţiei persoane urmărite local, general şi internaţional;

• Mass-media „sancţionează" cu promptitudine pasivitatea şi ineficienţa de care dau dovadă, uneori, organele judiciare, datorită unor motive subiective sau obiective. Să fim sinceri: Câte infracţiuni grave ar fi rămas cu A.N. dacă mass-media nu ar fi pus pe jar un imens angrenaj al forţelor poliţieneşti sau al Parchetului?

• Lupta împotriva corupţiei, în care includem la „rang" preferenţial corupţia instituţională ar fi fost, de multe ori, un foc de paie dacă nu s-ar fi simţit răsuflarea şi colţii acestor *public watchdogs;*

• Nu avem voie să facem reproşuri mass-mediei chiar când, de ce să nu fim tranşanţi, de foarte multe ori este mass-comedia, fără să vedem bârnele din ochii noştri: [29]

Nu suntem noi cei care ignorăm sau persiflăm jurnaliştii fără să cunoaştem mai nimic despre *Galaxia lui Gutenberg*?

Nu permitem noi încălcarea flagrantă a drepturilor constituţionale ale persoanei când permitem mass-media să filmeze în holurile arestului, în camerele de anchetă sau în saloanele de spital?

Nu suntem noi cei care transformăm locul faptei într-o estradă pe care „dansează" reportofoane, blitz-uri şi camere de luat vederi?

Nu suntem noi cei care secretizăm unele reuşite ale anchetei fără nici o justificare, când mediatizarea lor ar linişti populaţia şi ne-ar feri, totodată, de insulte pe care nu le merităm?

Nu suntem noi cei care ne ferim să publicăm măsurile drastice pe care le luăm împotriva celor care încalcă deontologia profesională, şi ne expunem, astfel, unor suspiciuni la fel de nemeritate?

Nu suntem noi cei care am clasificat ca secrete toate datele care nu ne convin, pe când jurnaliştii obţin informaţii similare, telefonic, de la confraţii noştri de peste Ocean?

Nu suntem noi cei care ne săpăm singuri groapa distribuind informaţii în mod preferenţial?

Nu suntem noi cei care privim mass-media nu ca un posibil partener, corect şi loial, ci mai degrabă ca un inamic?

Nu sunt unii dintre noi cei care alimentează mass-media cu informaţii false, denigratoare, pentru a se răzbuna pe reuşitele colegilor sau din alte motive la fel de josnice?

Nu suntem noi cei care… ?

Am încercat să vă prezint, prin cât mai multe citate, punctele de vedere ale mijloacelor de informare care, pe drumul sinuos al tranziţiei, au trecut prin multe experienţe dar şi-au găsit de mult identitatea. Excepţiile care ne-au supărat şi care, desigur, ne vor mai tulbura, nu fac decât să întărească regula: Criminalistica şi Mass-Media trebuie să fie parteneri loiali, care se supun numai Legii şi deontologiei profesionale. Q.E.D.

Note la Capitolul IV

[1] **Jeffrey Archer**. *A patra putere*. Traducere de Ioana-Ruxandra Fruntelată, Editura Vivaldi, Bucureşti, 1996. Titlul original: The Fourth estate, 1995.

[2] **Michael Palmer.** *Bătălia pentru ştiri. Corespondenţi de război, ziarişti şi istorici confruntaţi cu conflictele iugoslave*. Traducere de Carmen Ionescu, Editura Tritonic, Bucureşti, 2003.

[3] **Cristian Grosu, Liviu Avram**. *Jurnalismul de investigaţie. Ghid practic*. Argumentat de Mihai Coman. Editura Polirom, Iaşi, 2004, p. 18.

[4] **Cristian Florin Popescu**. *Manual de Jurnalism. Redactarea textului jurnalistic. Genurile redacţionale*. Vol. I. Editura „Tritonic", Bucureşti, p. 208-209. Curtis D. MacDougal. *Interpretative Reporting*, 8-th Edition, New York, MacMillan Pub. Co.Inc., 1982

[5] **Curtis D. MacDougal**. *Interpretative Reporting*, MacMillan Publ. Co.Inc., 1973, p. 16.

[6] **Răzvan Savaliuc,** în *Jurnalismul de investigaţie în presa scrisă*, p. 7.

[7] **Răzvan Savaliuc,** în *Jurnalismul de investigaţie în presa scrisă*, p. 9

[8] **Răzvan Savaliuc**. *Jurnalismul de investigaţie în presa scrisă*. p. 23

[9] *Curs de management* – FBI– ILEA, Budapesta, 1989.

[10] **Curtis D. MacDougal.** *Interpretative Reporting*, p. 16.

[11] Apud **Răzvan Savaliuc** *Jurnalismul de investigaţie în presa scrisă*, p.22-23.

[12] **Washington Post.** *Regulile Atribuirii* (The Washington Post Policieson Sources, Quatations, Atribution and Datelines) Sursa: site Poynter Institute, 20 februarie 2004.

[13] Nu abordăm zvonul, pentru că ne-am abate prea mult de la subiect în detrimentul economiei lucrării noastre. Recomandăm cartea *Zvonurile. Cel mai vechi mijloc de informare din lume*. Autor: **Jena-Nöel Kapferer,** prefaţă de Septimiu Chelcea, traducere din limba franceză de Marina Vazaca. Humanitas, Bucureşti, 1993. Reţinem, pentru a incita la lectură:

„Considerăm că formula: $Z = f\left\{S \times \left(\frac{I \times A}{P}\right)\right\}$ rezumă cel mai corect fenomenul complex al zvonurilor. Emergenţa zvonurilor într-un context social dat (S) este în funcţie de (f) importanţa evenimentului (I) şi de ambiguitate (A), factori care potenţează zvonul, şi de anumite trăsături de personalitate (P), care acţionează frenator (capacitatea critică, externalismul ş.a.)". (Septimiu Chelcea, în Prefaţă, p. 21)

[14] **Cristian Florin Popescu**. *Manual de jurnalism*, p. 212

[15] **Răzvan Savaliuc**. *op. cit*, p. 20

[16] **Răzvan Savaliuc.** *Jurnalismul de investigaţie în presa scrisă*, p. 35-36.

[17] **Cristian Grosu, Liviu Avram.** *Jurnalismul de investigaţie. Ghid practic*, p. 51-52

[18] **Cristian Grosu, Liviu Avram.** *Jurnalismul de investigaţie. Ghid practic*, p. 51-52.

[19] A se vedea **Lazăr Cârjan**, *Compendiu de criminalistică*, ediţia a II, Editura Fundaţia România de Mâine, 2004. p. 306.; **Edmond Locard**. *Traité de Criminalistique*, tome VI, L'Expertise des documents écrits. Les correspondances secrètes. Les Falsifications. Lyon, Joannes Desvigne et Cie, 1935, p. 17-22.

[20] **Cristian Grosu, Liviu Avram.** *Jurnalismul de investigaţie. Ghid practic*, p. 52-53.

[21] **Cristian Grosu, Liviu Avram.** *Jurnalismul de investigaţie. Ghid practic*, p. 58-60.

[22] **Cristian Grosu, Liviu Avram.** *Jurnalismul de investigaţie. Ghid practic*, p. 62.

[23] **Răzvan Savaliuc** *Jurnalismul de investigaţie în presa scrisă*, p.43-44.

[24] **Cristian Grosu, Liviu Avram.** *Jurnalismul de investigaţie. Ghid practic*, p. 87-90.

[25] **Ken Metzleer.** *Newsgathering*, New Jersey, 1986.

[26] *Manual de jurnalism*, volum coordonat de **Mihai Coman**, volumul I, Polirom, Iaşi, 2000, p. 70.

[27] **Sorin Preda**. *Ancheta*, în Manual de jurnalism, volumul II, Polirom, Iaşi, 1999, p.120.

[28] **Laurence J. Peter** şi **Raymond Hull**. *Principiul lui Peter*. Traducere de Gheorghe Mateescu. Titlul original „The Peter Principle". William Morrow and Co.Inc., 1969, Humanitas, 1994.

[29] **Mircea Vasilescu**. *Mass-comedia. Situaţii şi moravuri ale presei de tranziţie*. Editura „Curtea Veche", Bucureşti, 2001. p. 182.

LECTURI RECOMANDATE:

Mihai Coman (coordonator). *Manual de jurnalism. Tehnici fundamentale de redactare*, vol. I şi II, Polirom, Iaşi, 2001.

Michael Palmer; Denis Ruellan. *Jurnaliştii – vedete, scribi sau conţopişti.* Traducere din limba franceză de Carmen Ionescu. Editura Tritonic, Bucureşti, 2002.

Marshall McLuhan. *Galaxia Gutenberg. Omul şi era tiparului*. Cuvânt înainte de Victor Ernest Maşek. Traducere din limba engleză de L. Şi P. Năvodaru. Editura Politică, Bucureşti, 1975.

Marshall McLuhan. *Mass-Media sau mediul invizibil*. Culegerea textelor esenţiale şi cuvânt înainte de Eric McLuhan şi Frank Zingrone. Traducere din limba engleză de Mihai Moraru. Editura Nemira şi Bucureşti, 1997.

John Fiske. *Introducere în ştiinţele comunicării*. Traducere din limba engleză de Monica Mitarcă. Polirom, Iaşi, 2003.

Jean-Claude Abric. *Psihologia comunicării. Teorii şi metode*. Traducere din limba franceză de Luminiţia şi Florin Botoşineanu. Polirom, Iaşi, 2002

Angela Goddard. *Limbajul publicităţii*. Traducere din limba engleză de Bianca Pop şi Albert Borbely. Polirom, Iaşi, 2002.

André de Peretti; Jean-André Legrand; Jean Boniface. *Tehnici de comunicare*. Traducere din limba franceză de Gabriela Sandu. Polirom, Iaşi, 2001.

Casamayor. *Arta de a trăda*. Traducere din limba franceză de Tudor Vlădescu. Prefaţă de Traian D. Stănciulescu. Institutul European, 1999.

Răzvan Nicolescu. *Mirajul televiziunii*. Colecţia Media Business, 2003.

Vladimir Volkoff. *Tratat de dezinformare. De la Calul Troian la Internet*. Traducere din limba franceză de Mihnea Columbeanu. Editura Antet, fără an.

Vladimir Volkoff. *Manualul corectitudinii politice*. Traducere din limba franceză de Nicolae Năstase, Editura Antet, fără an.

George Grisham & Sandra Lee. *Manipularea prin idei. Cum să pari mai deştept decât eşti.* Traducere de Aurelian Ardeleanu. Editura Antet, fără an.

Arnauld du Moulin de Labarthète. *Manipularea în relaţiile publice*. Traducere de Aurelia Persinaru şi Teodor Atanasiu. Editura Antet, fără an.

CAPCANE CRIMINALISTICE

1. Noțiuni generale

Prin *capcană*, autorii *Dicționarului enciclopedic* (vol. I, Editura Enciclopedică, București, 1993, p. 315), înțeleg „dispozitiv de prindere a unor animale“, indicând și un al doilea sens: „cursă“, dar și „mijloc viclean pentru a prinde sau a demasca pe cineva“ (Mic dicționar enciclopedic, 1972).

Această ultimă accepțiune este valabilă pentru a defini activitatea *„inteligentă“* (și nu vicleană) a organelor judiciare pentru demascarea (identificarea și dovedirea) infractorilor care comit anumite genuri de infracțiuni, de obicei săvârșite în mod repetat din același loc.

Autorii *Dicționarului de criminalistică* definesc doar *capcana chimică*: „procedeul științific care constă în utilizarea unor substanțe sau soluții chimice, într-un loc precis determinat, în scop preventiv și pentru identificarea persoanei care a venit în contact cu locul marcat“.

Capcana criminalistică poate fi definită ca drept *activitatea tehnico-științifică și tactică a organelor judiciare, prin folosirea de substanțe chimice și instalații mecanice, electronice sau electromagnetice, pentru identificarea și probarea vinovăției infractorilor*.

Asemenea procedee de identificare a răufăcătorilor s-au folosit în toată istoria umanității, avându-se în vedere caracterul lor practic.

Poate prima „capcană“ cunoscută o reprezintă *gâștele de pe Capitoliu*, care au salvat Roma în anul 390 î.Hr. Acestea, prin țipetele lor, au pus în gardă pe romani asupra atacului pe care galii îl declanșaseră în timpul nopții.

Valoarea probantă a indicatorilor tehnici stabiliți prin capcane se estimează numai în raport cu celelalte probe de care dispun organele de anchetă.

2. Tipuri de capcane criminalistice

Cerințe generale de organizare

În funcție de mijloacele folosite în realizarea acestor procedee, ele se împart în două tipuri:

a) Capcane chimice

Sunt acele procedee în care se folosesc substanțe sau soluții colorate, vizibile sau invizibile, substanțe care marchează obiectele urmărite (sustrase de infractori) sau locurile obligatorii de trecere, și care vor fi detectate pe corpul sau îmbrăcămintea autorilor, după ce s-a comis infracțiunea.

Pentru reușita acestui procedeu, cazurile în care se vor folosi trebuie să răspundă următoarelor condiții:

- să se comită infracțiuni repetate în același loc (ex.: furtul de bani, în mod repetat, dintr-o casă de bani);
- cercul de suspecți să fie bine delimitat (ex. salariații unei societăți comerciale);
- să se folosească substanțe chimice netoxice, care nu se găsesc în comerț și nu sunt la îndemâna populației;
- activitatea de marcare a bunurilor ce se sustrag trebuie să se facă în secret;
- la obiectele marcate chimic nu trebuie să aibă „acces“ decât infractorii.

b) Capcanele fizice

Această a doua mare categorie de capcane (numite uneori și sisteme de alarmare) sunt acele procedee care semnalează prezența infractorilor, fie în locul unde se consumă actul infracțional, fie în locul unde se ascunde bunul furat.

În realizarea acestor capcane se folosesc în unele cazuri surse de radiații atomice (izotopi radioactivi), de ultrasunete, radiații infraroșii.

De cele mai multe ori aceste surse sunt incluse în circuite electronice care pun în funcțiune, la sosirea infractorului în câmpul infracțiunii, camera de filmat video, sisteme de alarmare sonore și luminoase, închiderea unor uși, blocarea unor căi de acces etc.

O clasificare a acestor capcane ar putea fi următoarea:
- capcane electronice;
- capcane foto-video;
- capcane cu ultrasunete;
- capcane radioactive.

Pentru reușita capcanelor fizice trebuie să fie respectate următoarele cerințe:
- secretul amplasării lor;
- funcționarea continuă în perioadele critice;
- asigurarea nepenetrării locului păzit de către persoane inocente.

3. Aplicarea și constatarea capcanelor criminalistice

În cazul capcanelor criminalistice chimice, aplicarea se face în baza unui proces-verbal unde se consemnează modalitatea în care s-a aplicat capcana, locul, data și motivația aplicării ei.

La aplicarea capcanei vor participa și doi martori asistenți.

La realizarea capcanei, după ce a fost depistat infractorul, se întocmește un nou proces-verbal, de această dată, de constatare a prezenței substanțelor chimice folosite la marcarea obiectelor.

Și în acest caz vor participa doi martori asistenți. La procesul-verbal se vor atașa planșe fotografice cu imagini foto reprezentând urmele substanței folosite pentru marcare, descoperite pe corpul sau îmbrăcămintea autorului.

În procesul-verbal se va menționa și declarația făptuitorului.

În privința capcanelor fizice, depistarea făptuitorului la locul faptei va fi consemnată într-un proces-verbal de constatare a infracțiunii în flagrant, respectându-se dispozițiile Codului de procedură penală.

În același mod se va proceda și la marcările chimice pentru realizarea flagrantului în cazul infracțiunilor de corupție.

4. Folosirea rezultatelor capcanelor criminalistice în cercetarea penală

Dacă în dovedirea faptei penale nu există decât capcana criminalistică, mai bine zis procesul-verbal de constatare, probarea vinovăției nu este completă.

Așa cum am mai menționat, ea va trebui să fie completată cu alte probe.

În toate cazurile de depistare a infractorului trebuie să se execute o cercetare a locului faptei pentru descoperirea și ridicarea urmelor create de infractor. De cele mai multe ori la locul faptei se descoperă urme papilare, urme biologice sau de încălțăminte.

De regulă, probațiunea infracțiunii prin capcane criminalistice se completează cu expertizele criminalistice dactiloscopice sau traseologice.

PARTEA A II-A

CRIMINALISTICA TEHNICĂ

CERCETAREA CRIMINALISTICĂ A URMELOR

1. Definirea şi clasificarea urmelor

1.1. Definirea urmei

În literatura de specialitate, noţiunea de urmă este definită în două accepţiuni:

• *în sens larg*: *„cele mai variate schimbări care pot interveni în mediul înconjurător, ca rezultat al acţiunilor infractorilor"* **(S.A. Golunski)**;[1] *„orice modificare materială produsă la locul săvârşirii faptei şi care poate fi utilă cercetării criminalistice"* **(Ion Mircea)**.[2]

• *În sens restrâns*: „urmele formate prin reproducerea construcţiei exterioare a unui obiect asupra altui obiect" **(Camil Suciu)**;[3]

Într-o definiţie cuprinzătoare, *„prin urmă se înţelege orice modificare materială produsă ca urmare a interacţiunii dintre făptuitor, mijloacele folosite de acesta şi elementele componente ale mediului unde îşi desfăşoară activitatea infracţională, modificări care, examinate individual sau în totalitate, pot conduce la: stabilirea faptei, identificarea făptuitorului, a mijloacelor folosite şi la lămurirea împrejurărilor cauzei*". **(Gh. Păşescu)**[4]

Iată şi definiţia dată de prof. **Emilian Stancu**: *„prin urma infracţiunii se înţelege orice modificare materială intervenită în condiţiile săvârşirii unei fapte penale, între faptă şi modificarea produsă existând un raport de cauzalitate."*[5]

1.2. Clasificarea urmelor

• **Edmond Locard**[6] distingea:

– *amprente* (digitale, corporale, de îmbrăcăminte, de animale etc.);

– *urme* (obiecte lăsate de infractor, instrumente de spargere, fire de păr etc.).

• Reţinem şi o clasificare modernă a criminalisticii franceze[7], în: *urme indeterminante* (care pot fi de natură chimică, biologică sau nebiologică dar nu indică autorul) şi *urme determinante*, de natură fizică, produse prin apăsare, frecare sau smulgere, care permit identificarea.

În *criminalistica românească* urmele au fost clasificate după mai multe criterii:

1.2.1. După factorul creator:

– *urme ale omului,* cuprinzând modificări create de mâini, picioare, frunte, nas, buze, urechi, precum şi urme biologice de natură umană: sânge, salivă, păr, spermă;

– *urme ale animalelor*: urme create de gheare, coarne, colţi, copite, aripi, păr; produse biologice, miros;

– *urme ale plantelor*: urme create de frunze, crengi, tulpină, seminţe;

– *urme ale obiectelor şi instrumentelor* folosite la comiterea infracţiunii: urme ale încălţămintei; ale mijloacelor de transport; ale instrumentelor de lovire, spargere, de tăiere; urme ale armelor de foc.

– *urme create de unele fenomene* (incendii, explozii, catastrofe, folosirea radiaţiilor).

1.2.2. După factorul primitor de urme: urme primite de om, de animale, de vegetale, de obiecte

1.2.3. După esenţa lor: urme formă, urme materie, urme poziţionale

a. *Urmele formă se subclasifică* astfel:

• *În raport cu procesul de mişcare* în care s-au format:

– *urme statice*, create prin apăsare, lovire sau tamponare, fără ca suprafeţele să alunece între ele (urme de încălţăminte, urme papilare, conturul dinţilor pe pielea victimei, conturul instrumentelor de spargere etc.);

– *urme dinamice*, care se formează în procesul de alunecare şi frecare a suprafeţelor corpului creator şi corpului primitor de urmă (urme în formă de striaţii; urme de derapare a roţilor autovehiculelor; urme de alunecare şi frecare etc.).

• *În raport cu modificările aduse corpului primitor*:

– *urme de adâncime*, când obiectul creator este dur şi pătrunde în masa obiectului primitor;

– *urme de suprafaţă*, când obiectul creator şi cel primitor sunt de aceeaşi duritate şi apar ca rezultat al depunerilor de pe obiectul creator pe suprafaţa obiectului primitor şi invers, fără a se schimba formele celor două obiecte.

Urmele de suprafaţă pot fi:

– *de stratificare*, când obiectul creator depune pe cel primitor un strat de substanţă (urme de încălţăminte, urme ale pneurilor pe asfalt etc.);

– *de destratificare*, atunci când obiectul creator primeşte un strat subţire de substanţă din suprafaţa obiectului primitor (stratul depus pe degetele aşezate pe un toc de fereastră).

Urmele de stratificare şi de destratificare pot fi:

– *vizibile*, când sunt detectate de ochiul omenesc;

– *invizibile* (sau latente), care nu pot fi detectate decât dacă sunt privite sub anumite unghiuri de lumină, prin transparenţă, pentru a căror vizibilitate fiind necesară relevarea prin folosirea unor surse dirijate de lumină sau a radiaţiilor ultraviolete.

b. *Urme materie*, care cuprind substanţe sau particule de natură organică sau anorganică (produse biologice de natură animală şi vegetală şi substanţe chimice de natură organică; cioburi de sticlă, particule de sol, pelicule de vopsea etc.).

1.2.4. Clasificarea urmelor după mărime:

– *macrourmele*, care includ toate modificările vizibile cu ochiul liber;

– *microurmele*, urme formă sau materie, care nu pot fi percepute decât cu ajutorul aparatelor optice de mărit.

1.2.5. După posibilităţile ce le oferă în procesul identificării:

– *urme apte*, care permit identificarea obiectului creator;

– *urme inapte*, care nu permit identificarea dar contribuie la stabilirea apartenenţei de gen.

1.2.6. Într-o altă concepţie (prof. **Emilian Stancu**)[8], urmele sunt clasificate astfel:

• *După factorul creator:* corpul omului, obiecte sau instrumente, animale, fenomene cum sunt incendiul şi explozia.

• *După tipul sau natura urmei*:

a. *Urme care reproduc forma suprafeţei de contact* (urme de mâini, de picioare, urmele instrumentelor de spargere, ale mijloacelor de transport etc.).

b. *Urme sub formă de pete sau resturi de materii organice şi anorganice*, inclusiv resturi sau fragmente de obiecte (petele de sânge, firul de păr, praful, ciobul, pilitură, peliculă de vopsea, resturi vegetale) denumite generic şi urme materie.

c. *Urme sonore* (vocea, vorbirea, zgomotul obiectelor) şi urme olfactive.

d. *Urme vizibile şi urme latente.*

e. *Macro şi microurmele.*

• *După modul de formare a urmelor*:

a. *urme statice*;

b. *urme dinamice*;

c. *urme de suprafaţă*;

d. *urme de adâncime.*

• *După alte criterii*:

– urme locale şi periferice (negative), care redau conturul obiectelor;

– urme care permit identificarea obiectului sau doar apartenenţa de grup;

– urme poziţionale (modificări survenite în poziţia unor obiecte: scaune răsturnate, veioză aprinsă, dulap deschis).

1.2.7. O clasificare interesantă a urmelor în sens larg o face **Lucian Ionescu**,[9] astfel:

1.2.7.1. *Urme de contact*, produse prin contactul (atingerea) dintre obiectul creator, care trebuie identificat şi obiectul primitor, denumite *urmă formă, urmă marker* sau *urmă reproducere*.

• Urmele de contact, în funcţie de *modul de formare* se clasifică în:

a. urme de suprafaţă şi urme de adâncime;

b. urme de stratificare (imagine pozitivă) şi urme de destratificare (imagine negativă);

c. urme statice şi urme dinamice;

d. urme vizibile şi urme latente.

„Nu există şi nu poate exista egalitate de imagini până în cele mai mici detalii între «original» (obiectul creator) şi «copie» (urmă). În realitate apar diferenţe, respectiv modificări ale configuraţiei suprafeţei redate în urmă, datorită unor factori cum ar fi:

– imprimarea defectuoasă sau/şi incompletă (presiune redusă, alunecare pe suport);

– deformări (proiectile ricoşate, tamponări în accidentele de circulaţie);

– plasticitate şi aderenţă insuficiente a suportului urmei (pământ zgrunţuros, suprafaţă ruguroasă sau cu denivelări);

– îmbâcsirea urmei cu substanţe de stratificare (sânge, noroi);

– caracteristici «false» *(pietricele încastrate între profilul tălpii de cauciuc sau ale anvelopei)*".

• În funcţie de natura *obiectului creator*, urmele de contact (formă) se împart astfel:

1.2.7.2. *Urme lăsate de persoană* (urme ale omului):

• Imprimări digitale, palmare şi plantare;

• Urme de dinţi;

• Urme de buze;
• Urme de urechi;
• Urme de unghii;
• Urme produse de alte elemente anatomice (proeminente) ale corpului uman (nas, bărbie, genunchi etc.).

1.2.7.3. *Urme lăsate de obiecte*:

a. *Instrumente de lovire*:
– instrumente contondente (piatră, rangă, băţ, măciucă, box, pat de armă);
– instrumente tăietoare-înţepătoare (cuţit, briceag, foarfece, bisturiu);
– instrumente tăietoare-despicătoare (topor, satâr, târnăcop);
– instrumente înţepătoare (sulă, ac, andrea, furcă).

b. *Instrumente de spargere*, altele decât cele de lovire (cleşte, patent, levier, burghiu, şurubelniţă, bomfaier, fierăstrău).

c. *Instrumente de deschidere ale încuietorilor* (şperaclu, cheie falsă, cheie potrivită, dispozitive artizanale).

d. *Obiecte de îmbrăcăminte* (haine, încălţăminte, ciorapi, mănuşi).

e. *Mijloace de transport:*
– auto (anvelope, faruri, mască, bară de protecţie);
– cu tracţiune animală (roţile, lada şi oiştea căruţei);
– propulsate de forţa omului (roţile, ghidonul, pedalele bicicletei).

f. *Arme de foc* (interiorul ţevii, piedica închizătorului, camera detunătorului, pintenul aruncător, fereastra de ejectare, proiectilul, tubul cartuşului).

g. *Instrumente de scris* (caracterele maşinii de scris, matriţe, fax, imprimantă de computer, periuţă, creion, pix, ştampilă, sigiliu, parafă, şablon, poansoane, imprimator de timbru sec).

1.2.7.4. *Urme substanţă*: substanţe sau produse, de obicei fragmentare (microurme sau macrourme), care s-au desprins dintr-un corp finit (particule, granule, pelicule, aşchii, fibre) sau dintr-o masă amorfă (pulverulentă, lichidă sau gazoasă). Acestea, de fapt, sunt probe materiale, fiind urme, în sensul restrictiv al noţiunii, atunci când au rolul de substanţe de stratificare (urme lăsate de mâna îmbibată cu sânge).

1.2.7.5. *Urme deprinderi*

„Este vorba de manifestările cu caracter de stereotip dinamic care se exteriorizează într-o formă concretă, materială, cum ar fi scrisul, vocea, mersul, diverse deprinderi manuale (facerea nodurilor, mânuirea unor instrumente, aplicarea tuşelor la vopsire). De remarcat că şi acest gen de urme sunt expertizabile, conducând uneori la identificarea persoanei."[10]

1.2.7.6. *Alte genuri de urme (urme asimilate)*:

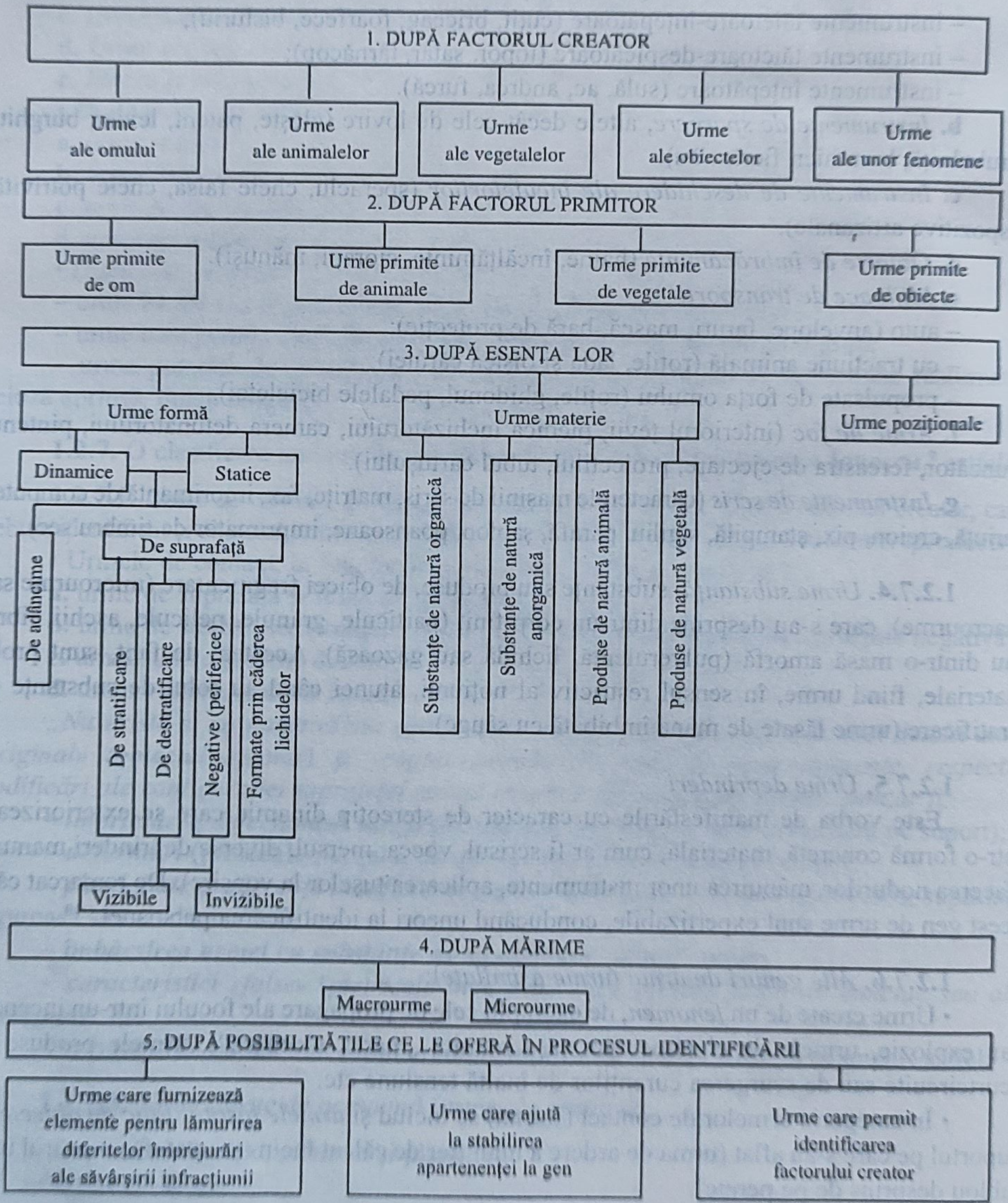
• Urme create de un *fenomen*, de exemplu cele de propagare ale focului într-un incendiu sau explozie, urmele de electrocutare (aşa numita „marcă electrică"), urmele produse de scurtcircuite sau de scurgerea curenţilor de înaltă tensiune etc.

• În categoria urmelor de contact (formă) se includ şi *urmele lăsate static de obiecte* pe suportul pe care s-au aflat (urma de ardere a unui fier de călcat încins pe o stofă; conturul unui tablou desprins de pe perete).

• *Urme poziționale* care, în contextul general al locului faptei, oferă informații importante pentru anchetă: mobile răsturnate, sector tras, urme de sânge, ceasul spart oprit la o anumită oră, cioburi de far etc.

• *Urme de animale*, de *picioare* și de *dinți*, care interesează atât în legătură cu infracțiunile de furt și braconaj, cât și cu elucidarea unor situații dintre cele mai diverse (de exemplu, la determinarea naturii leziunilor constatate la cadavrele găsite pe câmp sau în pădure).

Recapitulăm schema clasificării urmelor după Tratatul practic de criminalistică:

Note la Capitolul I

1. **S.A. Golunski,** „*Criminalistica*“, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1961, p. 82.
2. **Ion Mircea,** „*Criminalistica*“, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1999, p. 56.
3. **Camil Suciu,** „*Criminalistică*“, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972, p. 200.
4. **Gh. Păşescu,** „*Tratat practic de criminalistică*“, vol. I, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1976, p. 117–118.
5. **Em. Stancu,** „*Tratat de criminalistică*“, Editura Actami, Bucureşti, 2001, p. 111.
6. **Edmond Locard,** „*Traité de criminalistique. Les empreintes et les traces dans l'enquete criminelle*“, Editura Desvigne, Lyon, 1931, vol. I, p. 9.
7. **Gaston Chevet,** Philippe Marano, „*Criminalistique*“, sub redacţia lui P.F. Ceccaldi, editată de Laboratorul de identificare al Prefecturii poliţiei din Paris, 1980, p. 2.
8. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 114–115.
9. **Lucian Ionescu,** „*Criminalistica. Note de curs*“, Universitatea Creştină „Dimitrie Cantemir“, 2002, p. 27–34.
10. *Ibidem*, p. 31–32.

URMELE DE MÂINI

1. Dactiloscopia

Dactiloscopia este *„știința privind studiul desenelor papilare"*.[1]

Denumirea derivă din cuvintele grecești **daktylos** = deget și **scopein** = privire, cercetare.

În sens restrâns, dactiloscopia are ca obiect de cercetare desenele papilare ale degetelor (amprente digitale), dar în criminalistică se uzitează *sensul larg*, care cuprinde și desenele palmei (amprente palmare) și ale tălpii piciorului (amprente plantare).

Ca și multe alte domenii ale cunoașterii, **dactiloscopia** nu este rezultatul străduinței unui singur cercetător. Ea s-a afirmat ca știință aproximativ în aceeași perioadă cu cea a creării metodei antropometrice a lui Alphonse Bertillon. Coincidența nu trebuie să ne mire, căci este știut că în lumea întreagă oamenii de știință făceau eforturi tot mai susținute pentru punerea la punct a unor metode eficiente de identificare.

Dactiloscopia are o vechime de peste cinci sute de ani ca știință și câteva milenii de experiență[2]. În materie de dactiloscopie, cel mai vechi monument păstrat este o petroglifă din epoca preistorică, descoperită în sudul Lalesadorului, într-o regiune locuită de indienii Micmac. Petroglifa reprezintă desenul amănunțit al unei mâini, cu linii papilare, cu spiralele, cu elipsele și cu inelele, care sunt și astăzi fundamentale în clasificarea tipologică la înregistrarea cazierului. Petroglifele indiene din Kejimboojik, găsite pe marginea unui lac din America de Nord, constituie pilde de intuiție populară, din care oamenii de știință contemporani trag concluzii despre eternitatea cercetării și a observației riguroase a geniului uman anonim în domenii care sunt eterne prin obiectul lor. Liniile papilare care se găsesc desenate precis în petroglifele indienilor americani nu se întâlnesc în vestigiile preistorice din Egipt, Pirinei și Australia.

Sud-americanul (naturalizat) Juan Vucetici din La Plata a propus, în 1893 termenul de iconfalangometrie, iar prof. Oppenheim pe cel de dermatotipie.

După cum spune Neinde, a dactiloscopia pe cineva înseamnă a-l recunoaște exclusiv după amprentele digitale.

Petroglifele găsite la indieni și la asirii babilonieni nu aveau un scop dactiloscopic în sensul actual, ci unul chiromantic (de divinație).

În săpăturile de la Ninive s-au descoperit frecvent amprente digitale, cu texte care, odată descifrate, dovedesc că acum patru milenii amprentele jucau rolul unui *sigiliu personal*. Acest soi de sigiliu natural identificator al personalității a fost cunoscut și de japonezi. Amprentele digitale imprimate pe argila moale, trecută apoi prin foc (arsă) pentru a fi transformată în cărămidă, capabilă să înfrunte veacurile, formau, în ipoteza lui Neinde, confirmată de Betzold, marele savant și expert în inscripțiunile cuneiforme, dovezi de autenticitate a actelor juridice și de prevenire a falsurilor. Amprentele papilare mai serveau, în Babilion și Ninive, ca mijloace de identificare personală a rugăciunilor preoților, depuse pe tăblițe, în altare și la soclul statuilor divine. Dactiloscopia asiro-babiloniană servea ca sigiliu pentru analfabeți, dar și ca sigiliu magic, de vreme ce era utilizată și de sacerdoți. Cu timpul, ajunsese formula stereotipă pentru încheierea contractelor, întrucât amprentele papilare se făceau pe cale mecanică,

printr-un instrument special confecționat, care semăna cu pecețile obișnuite, pecetea reprezentând o amprentă digitală oarecare.

Amprentele digitale au fost utilizate în preistorie, protoistorie (epoca fierului) și istoria Orientului ca motiv ornamental în ceramică, așa cum sunt motivele florale și motivele geometrice.

Într-un fragment de dosar al unei judecătorii babiloniene, unde se află consemnată depoziția inculpatului Nabuusibisi, se pomenește despre un contract de vânzare-cumpărare a unei case, perfectat prin aplicarea palmei pe tăblița de argilă. În limba sanscrită, „anguli mudra" înseamnă sigiliu digital, iar în hieroglifele egiptene, cuvântul „sigiliu" este derivat din „deget".

Arheologia chineză a găsit și ea asemenea sigilii digitale de identificare, cu o vechime de două mii de ani.

În Thailanda, Tibet și Cambodgia (ca în multe părți ale Orientului), sigiliul digital este până astăzi destul de răspândit pentru semnarea diverselor documente.

Liniile papilare imprimate pe ceramica japoneză preistorică l-au impresionat într-o așa măsură pe Faulds, încât l-au determinat să se dedice dactiloscopiei. Sir Galton, unul dintre pionierii acestei științe, a descoperit pe olane amprente din vremea romanilor, iar Turner, pe sculpturi; Haidcook – pe cărămizi asiriene aparținând dinastiei Saigon; Squier și David – pe cărămizi nearse găsite în lăcașurile funerare mexicane, datând de mai multe mii de ani.

Vase de lut aparținând unor civilizații de mult apuse ale Orientului Mijlociu poartă urme digitale imprimate, în mod indiscutabil voluntar, pe argila din care sunt confecționate; un fapt analog constatăm în cazul desenelor papilare imprimate, firește voluntar, pe pereții oalelor și pe fețele țiglelor fabricate în perioada civilizațiilor greco-romane, care, în fond, pot fi privite, ca niște „mărci" de fabricație ale timpului! Și Extremul Orient folosește de timpuriu amprenta ca semnătură (Japonia); întrebuințarea urmelor digitale, încă înainte de anul 1000 d.Cr. se semnalează în Corea, iar în Thailanda și Cambodgia apăsarea cu degetul mare pe un sigiliu de ceară este întrebuințată de secole pentru afirmarea autorității unui act, pentru ca în China să capete o foarte largă răspândire. Chiar și pe vechile documente românești din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, semnăturile participanților constau în apăsarea unui deget. Rezultă că, în trecut, atât în Țările Românești cât și în celelalte părți ale lumii, toate aceste impresiuni digitale nu erau făcute numai pentru identificarea persoanelor respective.

Desenele papilare specifice pielii corpului omenesc, aflate la nivelul degetelor, palmei și plantei piciorului, cunoscute sub denumirea de dermatoglife, sunt constituite din sistemul liniilor paralele ale crestelor papilare, separate între ele de șanțurile papilare.[4] Crestele papilare redau relieful neregulat al papilelor dermice, aflate la linia de legătură dintre cele două straturi principale ale pielii, dermă și epidermă.

Pielea care acoperă mâna este formată din:

a. *epidermul*, partea exterioară a pielii, alcătuit din mai multe straturi de celule epiteliale. Celulele superioare ale epidermului sunt celule moarte și formează un strat cornos, aflat într-un proces permanent de descuamare;[5]

b. dermul, *țesut fibros, elastic, care conține vasele arteriale și venoase, precum și terminațiile nervilor senzitivi;*

c. *hipodermul*, stratul cel mai profund, care face legătura între piele și organele interioare.

La punctul de contact cu epidermul, dermul prezintă ridicături conice, denumite *papile* (din latină: papilla = proeminență, sfârc). În vârful papilelor se află porii, prin care este eliminată transpirația. Papilelor dermice le corespund crestele papilare situate la suprafața dermului.

Forma crestelor papilare este reprodusă *identic* de către stratul epidermic. Sudoarea secretată de glandele sudoripare și substanțele grase secretate de glandele sebacee formează, la suprafața epidermului, un strat de săruri și grăsimi, care, la contactul cu un suport se depun și redau întocmai forma crestelor papilare.

Crestele papilare existente pe suprafaţa pielii de pe interiorul mâinilor şi de pe talpa picioarelor formează *desenul papilar*, din care fac parte şi încreţiturile pielii care străbat transversal crestele papilare, denumite linii albe, precum şi liniile ce se formează în epiderm în zona şanţurilor flexorale.

Desenele papilare imprimate pe un suport, cunoscute şi sub denumirea de dactilograme, sunt de două feluri:

– dactilograme care reprezintă desene papilare imprimate voluntar, denumite *impresiuni sau amprente de comparat*;
– dactilograme care reprezintă desenele papilare imprimate involuntar pe un suport oarecare, denumite *urme sau amprente în litigiu*.

În concluzie, **dactiloscopia este o parte a ştiinţei criminalistice care are ca obiect examinarea amprentelor digitale, palmare şi plantare în scopul identificării persoanei.**

Dacă atingem cu degetele diverse obiecte, mai cu seamă dacă au şi o suprafaţă netedă, lucioasă şi dură – cum este sticla, geamul – pe acestea se imprimă amprentele, urme invizibile. Ele sunt un fel de „semnături" proprii fiecăruia dintre noi, care nu sunt identice la doi oameni. Amprentele, pe lângă faptul că ne sunt caracteristice, nu se modifică pe tot parcursul vieţii şi nu se schimbă, chiar dacă se acţionează asupra lor. Ele apar la copil în cea de a patra lună a vieţii intrauterine şi acesta le are deja în momentul când vine pe lume.

Utilizarea impresiunilor digitale are ca scop identificarea persoanei:

• Identificarea persoanei care îşi ascunde identitatea, prin compararea amprentelor papilare cu impresiunile din fişele dactiloscopice (dacă este recidivist).
• Identificarea persoanei care a lăsat o urmă papilară la locul faptei prin compararea cu impresiunile persoanei suspecte.
• Identificarea cadavrelor cu identitate necunoscută.
• Compararea impresiunilor digitale descoperite în mai multe locuri, pentru stabilirea autorului comun.

O amprentă digitală găsită pe un obiect face dovada contactului acestei persoane cu suportul pe care a fost descoperită urma, dar nu constituie, prin ea însăşi, o probă de vinovăţie.

2. Proprietăţile desenului papilar

Desenul papilar este folosit în dactiloscopie datorită următoarelor proprietăţi care permit organizarea identificării dactiloscopice:

2.1. Unicitatea desenului papilar

Identificarea dactiloscopică se bazează pe constatarea unicităţii impresiunilor digitale. Desenele papilare se deosebesc între ele prin formă şi prin detalii caracteristice, al căror număr şi varietate fac să nu fie posibilă întâlnirea a două impresiuni digitale identice.

Cercetările întreprinse de **prof. Balthazard**, aplicând calculul probabilităţilor, au căutat să stabilească intervalul de timp în care există riscul de a întâlni două impresiuni identice privind toate detaliile crestelor lor papilare.

Balthazard a avut în vedere următoarele considerente:

– crestele papilare din care sunt alcătuite pot prezenta câteva puncte caracteristice: se pot bifurca spre dreapta sau stânga şi se pot sfârşi în aceleaşi direcţii;
– dacă o impresie digitală am împărţi-o în 100 de pătrăţele, numărul acestor puncte caracteristice este aproximativ de o sută de fiecare impresiune digitală, răspândite

în mod aproape uniform în fiecare pătrăţel. Numărul posibil de impresiuni este dat de numărul de combinaţii de patru obiecte la puterea o sută, adică 4^{100}, valoare care este reprezentată aproximativ de cifra 1 urmată de 81 zerouri. Evaluând la cinci miliarde numărul oamenilor din fiecare secol, iar fiecare având zece impresiuni digitale, rezultă că într-o secol există circa 50 miliarde desene papilare. Ar trebui deci un număr de secole reprezentat prin 19 cifre (2 urmat de 18 zerouri) pentru a avea posibilitatea să găsim două impresiuni digitale perfect identice. Ori această durată de timp este superioară celei pe care cercetătorii o estimează până la răcirea Soarelui şi deci a dispariţiei vieţii pe pământ.

Francis Galton[6], efectuând calcule similare, dar pornind de la criterii diferite, a ajuns la concluzia că numai la un număr de 64 miliarde de impresiuni digitale s-ar putea întâlni două perfect identice.

Galdino Ramas, în lucrarea sa „Da Identificação" (Rio de Janeiro) a calculat că, dacă am considera existenţa numai a 20 de puncte caracteristice identice la cele 10 degete şi le-am raporta la populaţia globului, riscul de a găsi două perfect identice nu se poate ivi decât la un interval de 4.660.337 ani.[7]

Edmond Locard nu atribuie însă decât o valoare relativă tuturor acestor calcule, deoarece pot fi iluzorii dacă sunt aplicate capriciilor biologiei.

În materie de dactiloscopie însă constatările de ordin practic au confirmat întrutotul calculele matematice. Într-adevăr, deşi această metodă de identificare numără aproape zece decenii de aplicare poliţienească în toate ţările civilizate, nu s-a semnalat până în prezent nici o asemănare perfectă între două impresiuni digitale.[8]

2.2. Fixitatea desenului papilar

O altă proprietate a desenului papilar se referă la menţinerea formei şi detaliilor caracteristice ale desenului papilar începând cu luna a 4-a de viaţă intrauterină şi până la moarte. Astfel, nu există nici o diferenţă între amprenta luată la naşterea unui individ oarecare, cea de la maturitate şi cea din momentul morţii. Chiar dacă s-ar compara clişeele mărite ale fotografiilor în diverse momente ale vieţii, tot nu am constata modificări.

Herschell[9] a verificat pe bengalezi imuabilitatea desenelor papilare vreme de mai mulţi ani. **Galton**[10] a ajuns la acelaşi rezultate şi, după aceştia, toţi specialiştii care au urmat au avut ocazia să o verifice cu ajutorul fişelor dactiloscopice aparţinând aceluiaşi individ, făcute la epoci diferite.[11]

Antropologul Wilker, la vârsta de 34 de ani, şi-a luat impresiunea degetului arătător drept; cu puţin înaintea morţii, la 75 de ani, repetând aceeaşi operaţiune, nu a putut găsi între aceste două impresiuni absolut nici o diferenţă.

Se poate considera, scria **H. de Varigny**, că desenul digital rămâne imuabil de la naştere până în momentul în care, prin putrefacţie, pielea se descompune. În vreme ce dimensiunile generale ale corpului şi ale componentelor sale se alterează cu timpul şi în funcţie de diferite influenţe, în vreme ce culoarea pielii şi a părului, expresia feţei, trăsăturile, gesturile şi chiar scrisul se modifică o dată cu inaintarea în vârstă, numai impresiunile digitale rămân constante şi identice cu ele însele.

Această proprietate nu trebuie privită în mod fixist, căci ea nu excede probabilitatea apariţiei unor modificări, care nu este de natură să provoace o diferenţă calitativă între desenele papilare ale aceleiaşi persoane.[12]

2.3. Inalterabilitatea este o altă proprietate esenţială a desenului papilar, care nu poate fi modificat sau înlăturat, indiferent de procedeul aplicat. Desenele digitale îşi au originea

în grosimea dermei, şi persistă sau se reformează atâta vreme cât aceasta nu este alterată. Experienţa a demonstrat inalterabilitatea desenelor. Lucrătorii serviciilor de identitate au avut deseori ocazia să ia amprentele provenind de la zidari, care erau roase de ciment, fiind incomplete din mai multe puncte de vedere. Dar, de îndată ce acţiunea cimentului a luat sfârşit, degetele redeveneau normale şi desenele digitale căpătau aspectul lor iniţial.

Arsurile uşoare, micile plăgi superficiale nu prezintă nici o acţiune durabilă asupra desenului şi acesta reapare de îndată ce epiderma se regenerează.

Pentru a nu fi recunoscute şi a evita astfel recidiva, unii indivizi îşi pilesc extremităţile degetelor sau îşi cufundă mâinile în apă fierbinte. Dar acest subterfugiu este inutil, căci desenele iniţiale reapar foarte repede.

Arsurile profunde, care atacă derma, alterează într-o manieră definitivă urmele, regiunea lezată este acoperită de un ţesut cicatricial scleros care nu mai prezintă nici o creastă. Această anomalie de aspect permite să se recunoască însă cu uşurinţă cauzele fenomenului, deoarece, cel mai adesea, alterările nu afectează întreaga suprafaţă a pulpei digitale. Oricare ar fi forma sau importanţa deteriorării, amprentele obţinute nu se pot confunda cu cele aparţinând altui individ.

O tăietură profundă, anomalie uşor de recunoscut datorită aspectului său caracteristic, nu alterează decât local desenele papilare. Ea adaugă particularităţi suplimentare fără a le fi distrus pe cele ce figurau anterior. Existenţa sa pe cele două tipuri de amprente de comparat constituie un element de identificare suplimentară; dacă însă ea figurează pe amprenta cea mai recentă şi nu pe cealaltă, nu există argument contrar, iar concordanţa punctelor caracteristice demonstrează fără nici o rezervă identitatea.

3. Clasificarea desenului papilar

Datorită varietăţii desenelor papilare, cercetătorii au propus o clasificare a acestora în funcţie de multe criterii:

Primul criteriu[13] luat în seamă îl constituie regiunea anatomică a mâinii, adică regiunea digitală, palmară sau plantară.

3.1. Locul deţinut de desenele papilare ale mâinii a condus la următoarea clasificare:

– **Regiunea digitală,** care corespunde zonelor falangetei, falanginei şi falangei, despărţite de şanţurile flexorale;

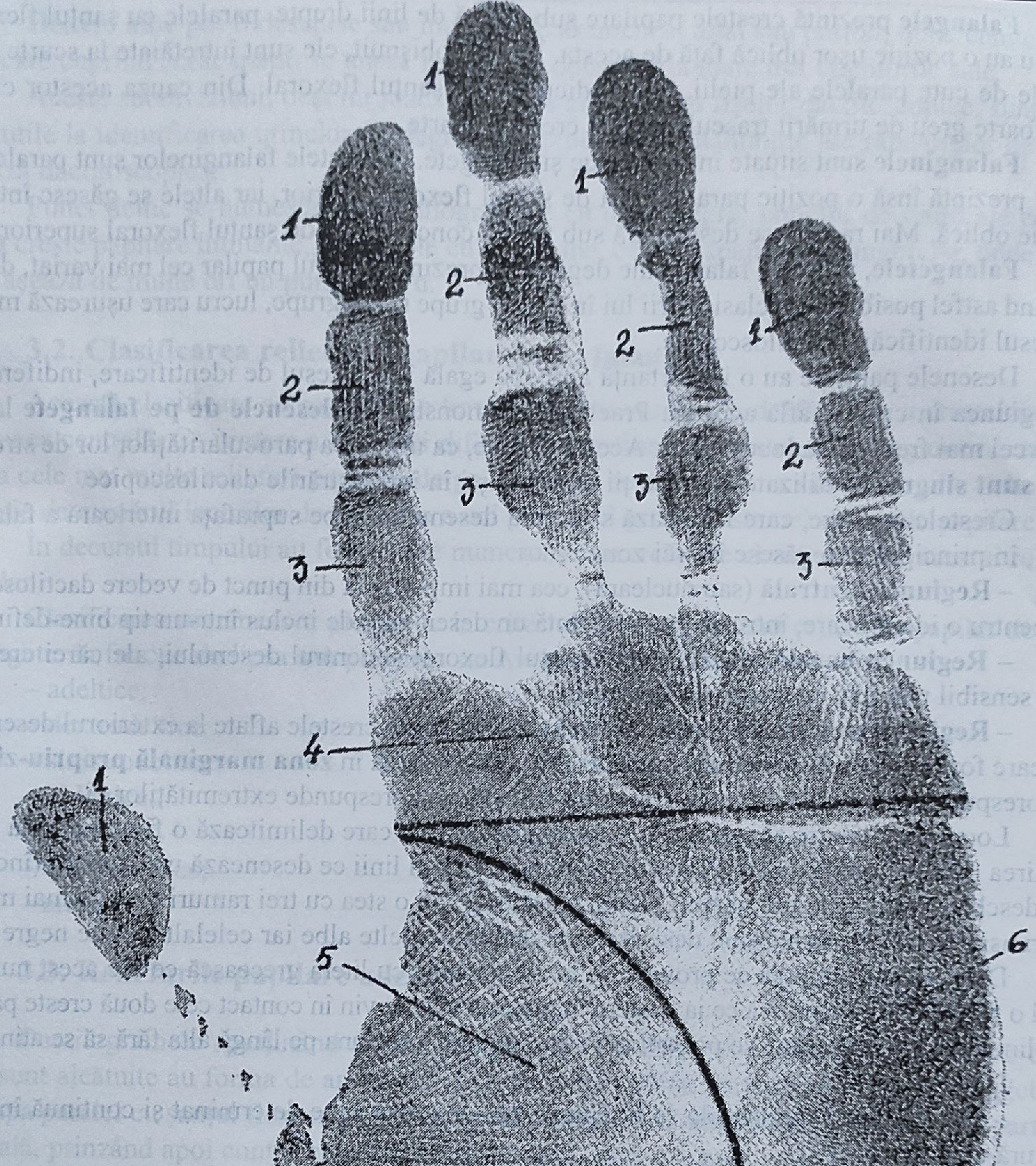
– **Regiunea palmară** corespunde zonelor palmară, tenară, hipotenară, digitopalmară şi digitală;

– **Regiunea tenară** este cuprinsă între şanţul flexoral al primei falange a degetului mare şi şanţul flexoral care o desparte de regiunile hipotenară şi digitopalmară. Această regiune prezintă, în general, crestele sub formă de arcuri, bucle şi verticile;

– **Regiunea hipotenară** se găseşte sub regiunea digitopalmară, în partea degetului auricular, despărţită de regiunea tenară prin şanţul flexoral al policelui. Şi această regiune se compune dintr-o serie de creste constituite sub formă de arcuri, verticile şi bucle;

– **Regiunea digitopalmară** este aflată deasupra primelor două regiuni şi sub regiunea digitală. Crestele sale se prezintă sub formă de bucle, arcuri, în zonele interdigitale, şi de delte (triunghiuri), situate de obicei sub fiecare din cele patru degete;

– **Regiunea digitală** cuprinde degetele care, începând de la podul palmei, sunt împărţite în: falange, falangine şi falangete.

Regiunile desenului papilar al degetelor şi palmei:
1 - regiunea falangetei; 2 - regiunea falanginei; 3 - regiunea falangei;
4 - regiunea digito-palmară; 5 - regiunea tenară; 6 - regiunea hipotenară

După „Tratat practic de criminalistică", vol. I, 1976, p. 128

Falangele prezintă crestele papilare sub formă de linii drepte, paralele cu şanţul flexoral sau au o poziţie uşor oblică faţă de acesta. În mod obişnuit, ele sunt întretăiate la scurte intervale de cute paralele ale pielii, perpendiculare pe şanţul flexoral. Din cauza acestor cute este foarte greu de urmărit traseul fiecărei creşte în parte.

Falanginele sunt situate între falange şi falangete. Şi crestele falanginelor sunt paralele, unele prezintă însă o poziţie paralelă faţă de şanţul flexoral inferior, iar altele se găsesc într-o poziţie oblică. Mai rar, ele se desfăşoară sub formă concavă faţă de şanţul flexoral superior.[14]

Falangetele, ultimele falange ale degetelor, prezintă relieful papilar cel mai variat, deschizând astfel posibilitatea clasificării lui în tipuri, grupe şi subgrupe, lucru care uşurează mult procesul identificării dactiloscopice.

Desenele papilare au o importanţă aproape egală în procesul de identificare, indiferent de regiunea în care se află acestea. Practica a demonstrat că **desenele de pe falangete** lasă urme cel mai frecvent la locul faptei. Aceste desene, ca urmare a particularităţilor lor de structură, **sunt singurele** utilizate de experţii criminalişti în înregistrările dactiloscopice.

Crestele papilare, care formează structura desenului de pe suprafaţa interioară a falangetei, în principal se regăsesc în trei zone:

– **Regiunea centrală** (sau nucleară), cea mai importantă din punct de vedere dactiloscopic pentru o identificare, întrucât ea reprezintă un desen uşor de inclus într-un tip bine-definit;

– **Regiunea bazală,** dispusă între şanţul flexoral şi centrul desenului, ale cărei creste sunt sensibil paralele cu şanţul de flexiune;

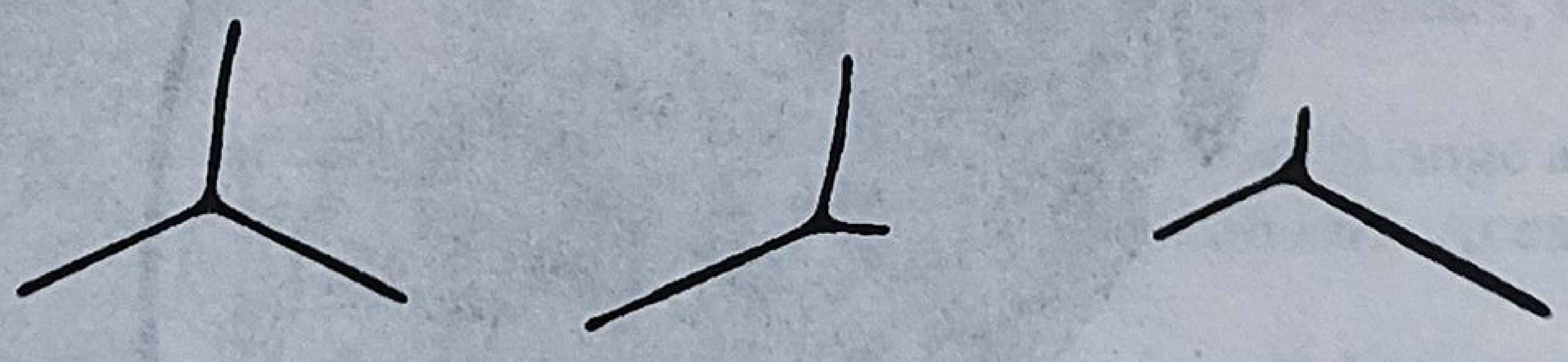
– **Regiunea marginală** (sau periferică), alcătuită din crestele aflate la exteriorul desenului, care formează un U răsturnat, adeseori este subîmpărţită în **zona marginală propriu-zisă,** ce corespunde marginilor degetelor, şi **zona distală,** ce corespunde extremităţilor ei.

Locul de întâlnire al acestor trei zone-tip de creste care delimitează o figură poartă denumirea convenţională de DELTĂ, fiind compus din trei linii ce desenează un triunghi (închis sau deschis, având cele trei vârfuri distincte sau nu) sau o stea cu trei ramuri de cele mai multe ori asimetrice. Primele urme descrise sunt denumite delte albe iar celelalte, delte negre.

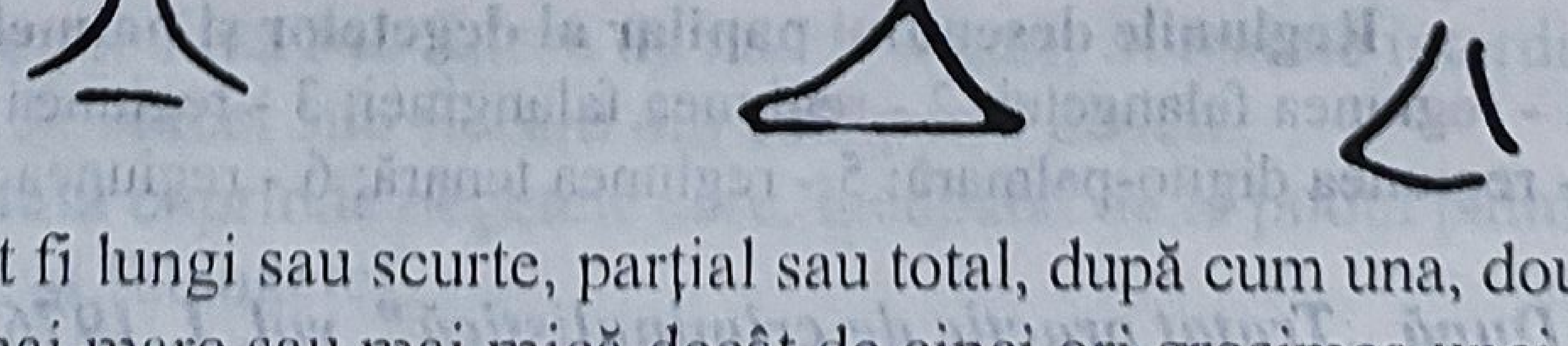
Delta este denumirea ce provine de la asemănarea cu litera grecească ce are acest nume, fiind o formaţie triunghiulară ce ia naştere în punctul în care vin în contact cele două creste papilare limitante. Aceste creste se pot uni între ele, sau pot trece una pe lângă alta fără să se atingă.

Delta poate fi:

– *neagră*, când limitantele se întâlnesc într-un punct bine determinat şi continuă într-o singură creastă;

– *albă*, când cele trei creste limitante alcătuiesc un triunghi cu unghiuri deschise, închise sau mixte.

Deltele negre pot fi lungi sau scurte, parţial sau total, după cum una, două sau toate laturile sale au o lungime mai mare sau mai mică decât de cinci ori grosimea unei creste papilare.

Deltele albe pot fi deschise sau închise, de asemenea, total sau parţial, după cum crestele care cuprind acest spaţiu se unesc la unul, la două sau la toate trei unghiurile sale.

Aceste subdiviziuni, deşi nu joacă un rol la clasificarea fişelor dactiloscopice, sunt totuşi utile la identificarea urmelor de deget şi la expunerile amănunţite ale rapoartelor de expertiză dactiloscopică.

Punct deltic se numeşte, în dactilogramele cu delte negre, punctul de unire ale celor două creste papilare limitante, iar în cele cu delte albe, centrul spaţiului triunghiular, unde natura aşează de multe ori un punct negru.

3.2. Clasificarea reliefului papilar de pe falangete

Această clasificare se bazează pe formele foarte variate de desfăşurare a crestelor din regiunea centrală. Ca urmare a modului diferit de constituire a crestelor din regiunea centrală, la cele mai multe reliefuri papilare de pe falangete se creează una sau mai multe delte, în funcţie de numărul locurilor de întâlnire a cel puţin trei grupe (sisteme) de creste papilare.

În decursul timpului au fost făcute numeroase încercări de clasificare ale acestui relief papilar.

Clasificarea românească pleacă de la criteriul delta aparţinând reliefului papilar de pe falangete, în funcţie de lipsa sau prezenţa sa. Avem reliefuri papilare:

– adeltice;
– dextrodeltice;
– sinistrodeltice;
– bideltice;
– trideltice;
– quatrodeltice;
– amorfe.

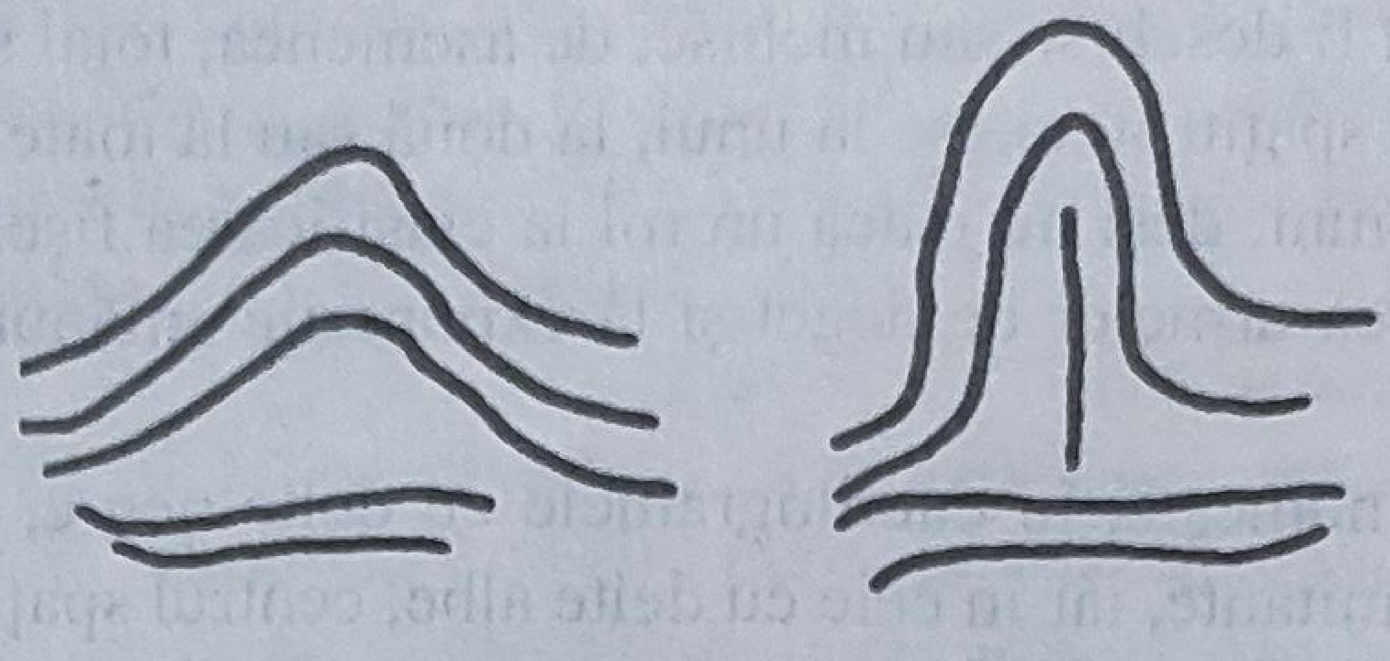
3.3. Reliefurile papilare adeltice

Dactilogramele aparţinând acestei categorii nu au delte, ci toate crestele papilare din care sunt alcătuite au forma de arc de cerc: crestele lor străbat partea anterioară a falangetei, aproapa paralel cu şanţul flexoral, deschid o curbă uşoară sau uneori mai pronunţată în partea centrală, prinzând apoi contur către vârful degetului, până sub unghie, în formă de nimb.

Deşi adelticele nu au nici o deltă, prezintă totuşi unele caracteristici care permit efectuarea de subclasificări în mai multe grupe, contribuind astfel la uşurarea procesului de identificare şi înregistrare dactiloscopică. Astfel, în funcţie de anumite caracteristici de grup, adelticele se subclasifică în:

a. Adeltice simple: sunt cele mai numeroase reliefuri adeltice şi se caracterizează prin aceea că toate crestele papilare prezintă o poziţie aproximativ paralelă cu şanţul flexoral, marcând doar o uşoară undă în porţiunea centrală a reliefului. La adelticele simple nici o creastă nu-şi schimbă direcţia desfăşurării în raport cu întregul relief papilar.

b. Adelticele piniforme: în partea centrală a reliefului papilar o singură creastă îşi schimbă direcţia, luând-o brusc spre vârful degetului, iar crestele imediat superioare se ridică uşor peste capătul ei, de unde coboară şi îşi continuă drumul până în cealaltă parte a reliefului. Astfel, se creează în regiune centrală un desen ce aminteşte forma de con de pin.

a. Arcuri simple b. Arcuri piniforme

c. Adelticele cu confluenţă dreaptă: au aceeaşi configuraţie a reliefului papilar ca şi cele simple, doar cu deosebirea că în partea lor dreaptă prezintă tendinţa de apropiere, fie prin contopire, fie prin dispariţia unora dintre ele. În partea dreaptă crestele prezintă o coborâre mai pronunţată în direcţia şantului flexoral, comparativ cu partea stângă.

d. Adelticele cu confluenţă stânga: prezintă acelaşi aspect general ca şi cele precedente, cu deosebirea însă că tendinţa de apropiere şi coborâre pronunţată a crestelor se constată în partea stângă a dactilogramei.

e. Adeltice cu buclă (laţ) dreaptă (drept): prezintă crestele aproximativ paralele cu şanţul flexoral, din care una singură, în partea centrală, se întoarce spre stânga, creând astfel un laţ cu sectorul rotunjit în partea dreaptă.

f. Adelticele cu buclă (laţ) stânga: se caracterizează prin întoarcerea în regiunea centrală a unei singure creste spre dreapta. Vârful laţului (sectorul rotunjit) astfel creat este orientat spre stânga.

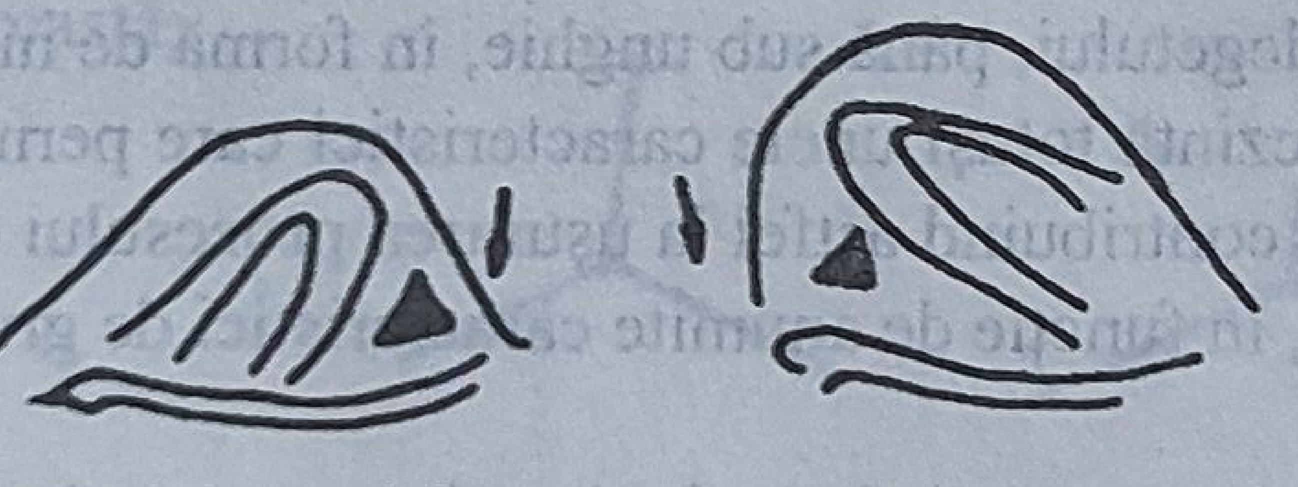
g. Adelticele cu laţuri (bucle) opuse: au două bucle, una fiind formată în partea stângă şi cealaltă în partea dreaptă a reliefului, ambele având vârfurile orientate în interior.

h. Adelticele cu început de spirală: se diferenţiază de adelticele simple printr-o răsucire, în centrul reliefului, a unei sigure creste, care însă nu atrage schimbarea direcţiei de desfăşurare a celorlalte linii.

3.4. Tipul monodeltic sau laţ, în care zona centrală are forma unui laţ, cu două subtipuri:

a. *dextrodeltic,* cu delta în dreapta;

b. *sinistrodeltic*, cu delta în stânga.

a. tipul dextrodeltic *b. tipul sinistrodeltic*

La aceste reliefuri monodeltice, primul sistem de creste papilare ce ia parte la constituirea deltei îl reprezintă grupul de linii bazale. Cel de al doilea sistem este cel al regiunii centrale, fiind format dintr-o serie de creste ce oferă aspectul general de laţuri sau de rachetă de tenis, ce încep din stânga reliefului papilar şi în zona centrală, se întorc şi se îndreaptă în direcţia de plecare. Cel de al treilea sistem de creste, constituit din linii arcuite, străbate zona marginală până în vârful degetului, întâlnindu-se cu crestele provenite din regiunea bazală în

partea dreaptă a reliefului papilar, loc în care se formează delta. În partea dreaptă regiunea centrală este închisă, iar în partea stângă deschisă.

În funcție de caracteristicile reliefului din partea centrală, dextrodelticele, la rândul lor, se subîmpart în două mari grupe: cu **lațuri** și cu **rachetă.**

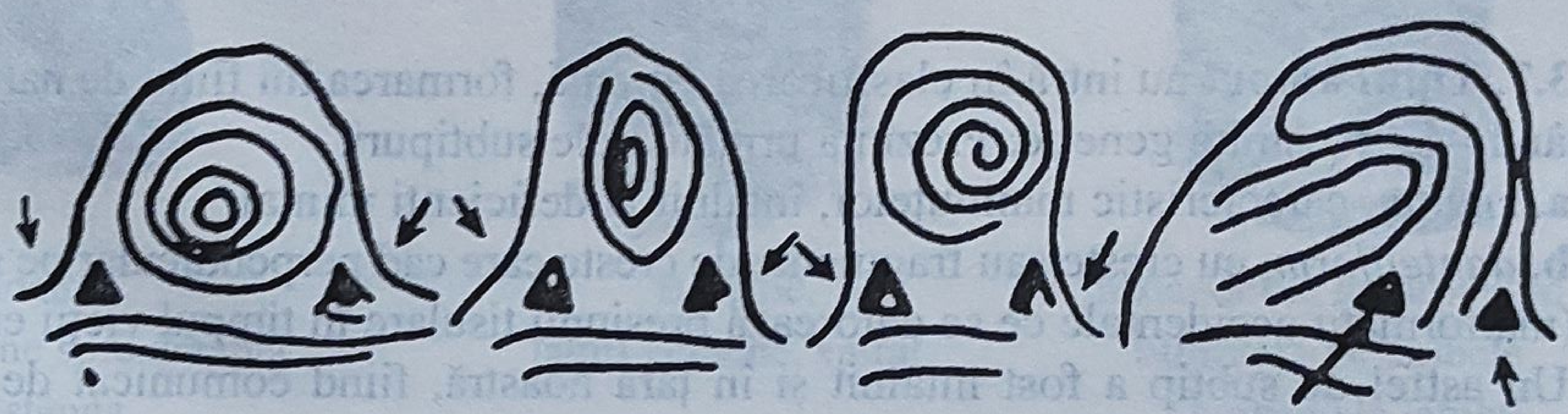
a. Dextrodelticele cu lațuri: prezintă regiunea centrală constituită din lațuri dispuse succesiv unul în interiorul celuilalt. Buclele lațurilor sunt orientate spre deltă, iar partea deschisă este spre stânga.

b. Destrodelticele cu rachetă: au regiunea centrală formată tot din lațuri, care însă, după întoarcere, se unesc cu partea lor de început sau se pierd treptat, descriind forma unei rachete de tenis.

• **Reliefuri papilare sinistrodeltice:** la modul general se aseamănă foarte mult cu dextrodelticele. Diferența constă în poziția opusă a deltei. Sinistrodelticile au delta în partea stângă și se împart la rândul lor în:

– sinistrodeltice cu lațuri;

– sinistrodeltice cu rachetă;

3.5. Tipul bideltic, care prezintă două delte, plasate în drepta și în stânga desenului central, este alcătuit din creste papilare în formă de *cerc, oval* (elipsoidal) *spirală* (verticale), *lațuri gemene* sau *duble* etc.

a. Bidelticele cu spirală: au regiunea centrală constituită dintr-o creastă papilară răsucită ca o spirală. Spirala începe din centrul reliefului papilar și se continuă până la completarea regiunii centrale. Bidelticele cu spirală se subîmpart în:

– dextrogire, cu spirala răsucită spre dreaptă;

– levogire, spirala este răsucită spre stânga.

b. Bidelticele cu cercuri concentrice: prezintă regiunea centrală constituită din minimum două–trei cercuri, dispuse concentric, restul regiunii fiind completat, de cele mai multe ori, cu creste papilare sub formă de spirală.

c. Bidelticele ovoidale: prezintă în regiunea centrală câteva creste închise una în interiorul celeilalte, de formă ovală. După câteva ovoide, regiunea centrală se completează cu spirale.

d. Bidelticele elipsoidale au regiunea centrală constituită din câteva creste sub formă de elipsă, concentrice. După câteva elipse, regiunea centrală e completată cu creste în formă de spirală.

e. Bidelticele cu lațuri încârligate: se diferențiază mult, în regiunea centrală, de toate bidelticele menționate până acum. Regiunea lor centrală este constituită din două grupe de lațuri, provenite din ambele părți ale reliefului papilar, care se cuplează, prin încârligare în zona centrală. În funcție de direcția de răsucire a lațurilor, aceste reliefuri se subîmpart în:

– bideltice cu lațuri încârligate dreapta;

– bideltice cu lațuri încârligate stânga.

Delta spre care se răsucesc laţurile prezintă o poziţie superioară faţă de cealaltă.

f. Bidelticele cu vârtej: prezintă în regiunea centrală mai multe creste papilare dispuse sub formă de vârtej. În funcţie de direcţia de răsucire, aceste bideltice pot fi:

– cu vârtej spre dreapta;

– cu vârtej spre stânga.

3.6. Tipul polideltic (combinat). Are o frecvenţă redusă şi include trei sau patru delte. De obicei, în centrul desenului se găsesc creste circulare flancate lateral de laţuri.

3.7. Tipul amorf nu intră în clasificarea curentă, formarea lui fiind de natură patologică, putându-se transmite genetic. Prezintă următoarele subtipuri:

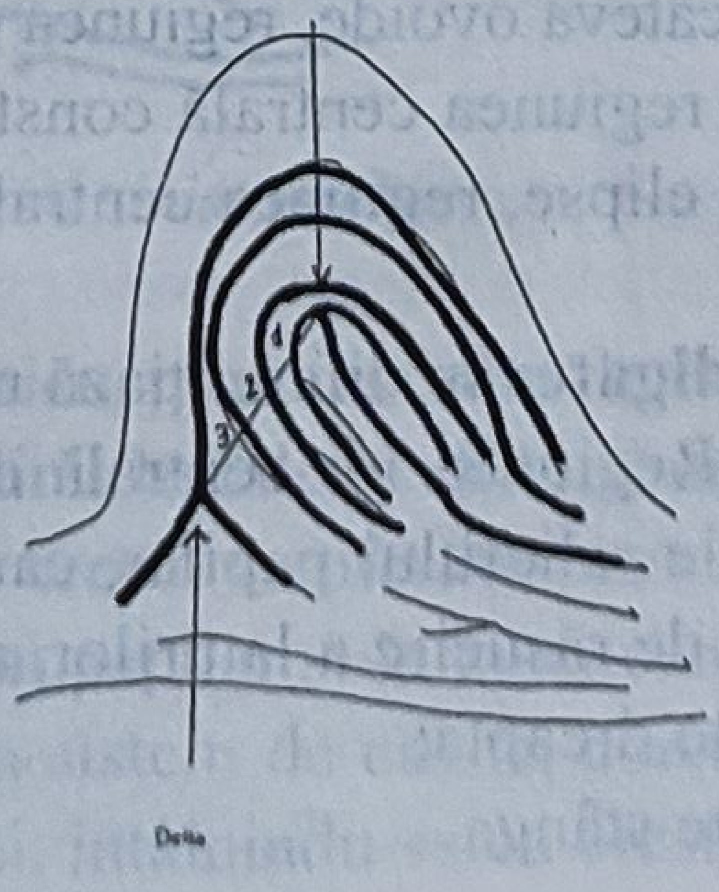
a. *simian*, caracteristic maimuţelor, întâlnit la deficienţi mintal;

b. *danteliform*, cu creste sau fragmente de creste care cad perpendicular pe şanţul de flexiune (malformaţii accidentale ce se datorează presiunii tisulare în timpul vieţii embrionare);

Un astfel de subtip a fost întâlnit şi în ţara noastră, fiind comunicat de **Constantin Ţurai şi Corneliu Panghe.**

c. *nedefinit*, în care nu se distinge tipul datorită distrugerii desenului ca urmare a unor leziuni sau a unor cicatrici.

În concluzie, clasificarea desenului papilar are drept criteriu *un reper natural principal – delta*. Pentru diferenţierea în continuare a două amprente de acelaşi tip şi subtip s-a căutat un *reper secundar – centrul desenului*. Dacă sunt mai multe creste şi numărul lor este impar se alege capătul liniei mediane; dacă numărul este par se alege un punct între cele două creste mediane. Centrul desenului astfel stabilit se uneşte cu delta printr-o linie imaginară sau efectiv trasată, denumită *linia lui Galton* sau *linia delto-centrală*. Numărul de creste intersectate („tăiate") de această linie oferă un *al doilea criteriu de clasificare al desenului papilar*, cifric, care poate fi codificat (introdus în formula dactiloscopică pentru fişierele manuale sau în codul pentru prelucrarea automată a fişierelor computerizate).

Bideltic,
laţ dreapta

Bideltic,
cerc spiral stânga

Bideltic,
cerc cu punct spiral stânga

Bideltic,
laţuri gemene spre dreapta
spre stânga

Bideltic,
laţuri gemene, spiral

Monodeltic dextrodeltic
bifurcaţii pe ambele
braţuri ale laţului

Monodeltic dextrodeltic, laţ simplu

Monodeltic,
Dextrodeltic cu cicatrice
cu bifurcaţii în capătul laţului

Monodeltic,
Sinistrodeltic, laţ simplu

Monodeltic,
Sinistrodeltic,
rachetă spre stânga

Bideltic,
laț dreapta

Bideltic,
cerc spiral stânga

Bideltic,
cerc cu punct spiral stânga

Bideltic,
lațuri gemene spre dreapta
spre stânga

Bideltic,
lațuri gemene, spiral

Monodeltic dextrodeltic
bifurcații pe ambele
brațuri ale lațului

Monodeltic dextrodeltic, laț simplu

Monodeltic,
Dextrodeltic cu cicatrice
cu bifurcații în capătul lațului

Monodeltic,
Sinistrodeltic, laț simplu

Monodeltic,
Sinistrodeltic,
rachetă spre stânga

Monodeltic,
Sinistrodeltic cu bifurcații
pe centru

Monodeltic,
Sinistrodeltic, bifurcație
pe brațul drept

Adeltic,
arc simplu

Trideltic

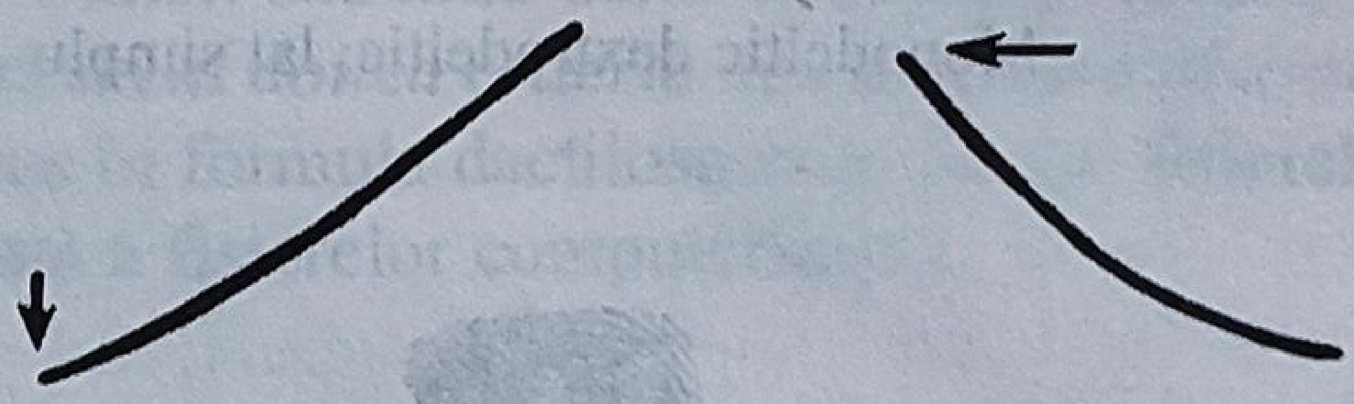
4. Detaliile desenului papilar

Alături de particularitățile de formă ale desenelor papilare care conduc la stabilirea genului sau grupului din care face parte degetul unei persoane, amprenta digitală mai prezintă o serie de puncte caracteristice sau detalii ce pot permite identificarea individului.

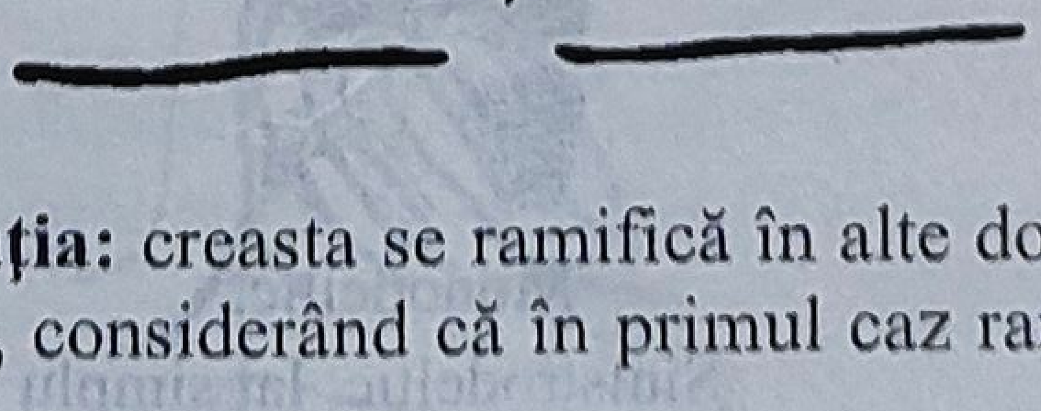
În practică au fost stabilite circa 20 de tipuri de astfel de detalii.[15]

Principalele *detalii* sau *minuții* sunt următoarele:

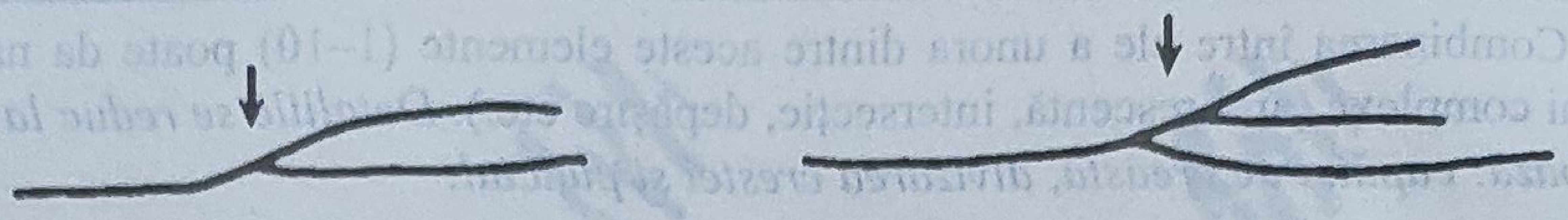
4.1. Capătul de creastă: extremitatea unei creste sau punctul ei de oprire. Suntem de acord cu punctul de vedere exprimat de **V. Sava** și **V.P. Margot**, potrivit căruia diferențierea făcută de unii autori în „început de creastă“ și „sfârșit de creastă“ este lipsită de sens, întrucât nu este vorba de o trăsătură dinamică, la care să existe un punct de plecare și un punct de sosire.

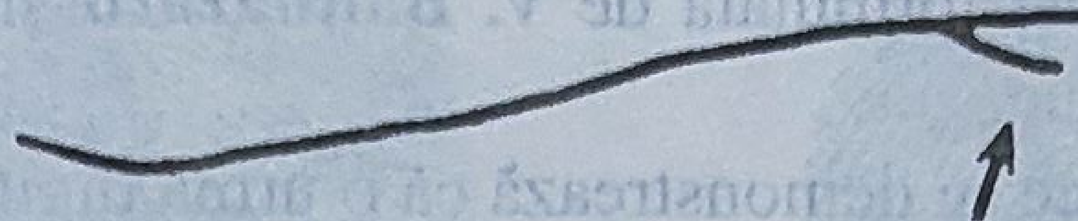
4.2. Întrerupere: creasta se oprește și, după un spațiu alb de câțiva milimetri, continuă în aceeași direcție.

4.3. Bifurcația și trifurcația: creasta se ramifică în alte două sau trei creste. Unii autori le deosebesc de „contopire“, considerând că în primul caz ramificația se produce în sus iar în al doilea caz în jos.

4.4. Croşetul (cârligul): este un tip particular de bifurcaţie, când din creasta principală deviază o ramură scurtă.

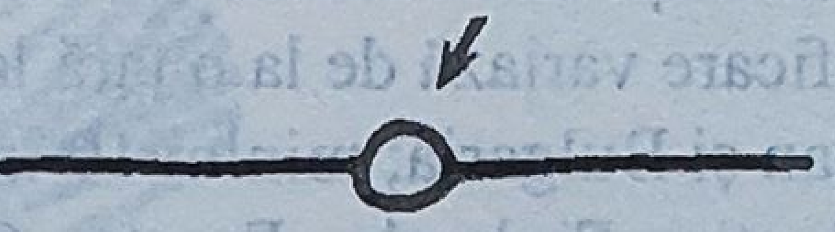

4.5. Butoniera: creasta se dedublează, descriind un oval, apoi se reface într-o creastă unică.

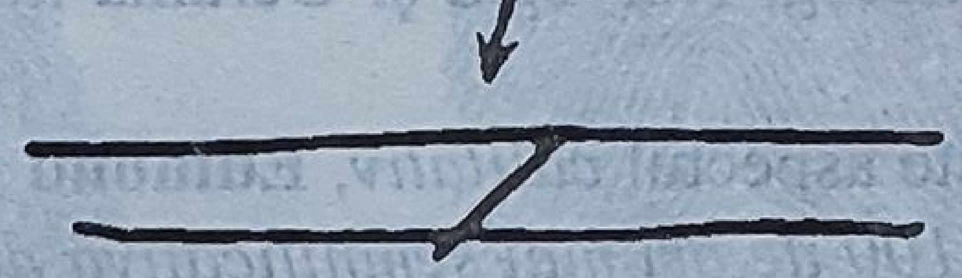

4.6. Inelul: o variantă a butonierei, când în locul ovalului apare un cerc.

Atât butoniera cât şi inelul pot fi *mediane*, când sunt plasate în mijlocul crestei, şi *laterale*, când sunt situate alături (juxtapuse).

4.7. Anastomoza: creasta scurtă care leagă, ca o punte, două creste adiacente. Se mai numeşte şi **podeţ**.

4.8. Reîntoarcerea: creasta papilară care în traseul său descrie o buclă şi se întoarce paralel cu sensul de ducere. Este detaliul cel mai valoros alături de anastomoză.

4.9. Fragmentul este o creastă redusă, mică, situată între două creste lungi sau încadrată în spaţiul de întrerupere al unei creste.

4.10. Punctul (insula): creasta este punctiformă, izolată. Mai multe puncte continue, dispuse pe aceeaşi direcţie, formează o creastă papilară punctiformă (insule multiple).

Combinarea între ele a unora dintre aceste elemente (1–10) poate da naştere la formaţiuni complexe (arborescentă, intersecţie, depăşire etc.). *Detaliile se reduc la trei caractere de bază: capătul de creastă, divizarea crestei şi punctul.*

4.11. Regula celor 12 puncte

Regula celor 12 puncte a fost formulată de **V. Balthazard** şi reprezintă **criteriul de apreciere cantitativ** în dactiloscopie.

Pe baza calculelor matematice se demonstrează că o urmă digitală găsită la locul faptei are valoare de identificare proporţional cu numărul de puncte (detalii) pe care le conţine în raport cu impresiunea digitală cu care se compară. Balthazard a demonstrat, în 1911, că la 4 tipuri de detalii caracteristice (început de creastă, sfârşit de creastă, bifurcaţie şi contopire de creste) este necesar un număr de 12 puncte coincidente pentru ca posibilitatea de repetare să fie de 1 la 16.777.216 milioane. Dacă se iau în calcul 17puncte coincidente, două amprente pot fi găsite o singură dată la un lot de 17.179.869.184 impresiuni digitale.

Această regulă a fost adoptată de multe ţări, printre care şi România, considerându-se că un minimum de 12 concordanţe echivalează cu certitudinea identităţii, dar numărul de puncte necesare pentru identificare variază de la o ţară la alta (minim 6-8 în Irlanda; minim 8 în Anglia, Armenia, Adzerbajan şi Bulgaria; minim 10 în Danemarca şi Ungaria; minim 12 în Andora, Belgia, Croaţia, Elveţia, Finlanda, Franţa, Germania, Grecia, Olanda, Polonia, Portugalia, Slovenia, Spania, Suedia, Turcia; minim 14 în Malta; minim 16 în Cipru, Scoţia şi Interpol. În Lituania, Luxemburg, Norvegia şi Ucraina nu se pretinde un număr minim de caracteristici.)

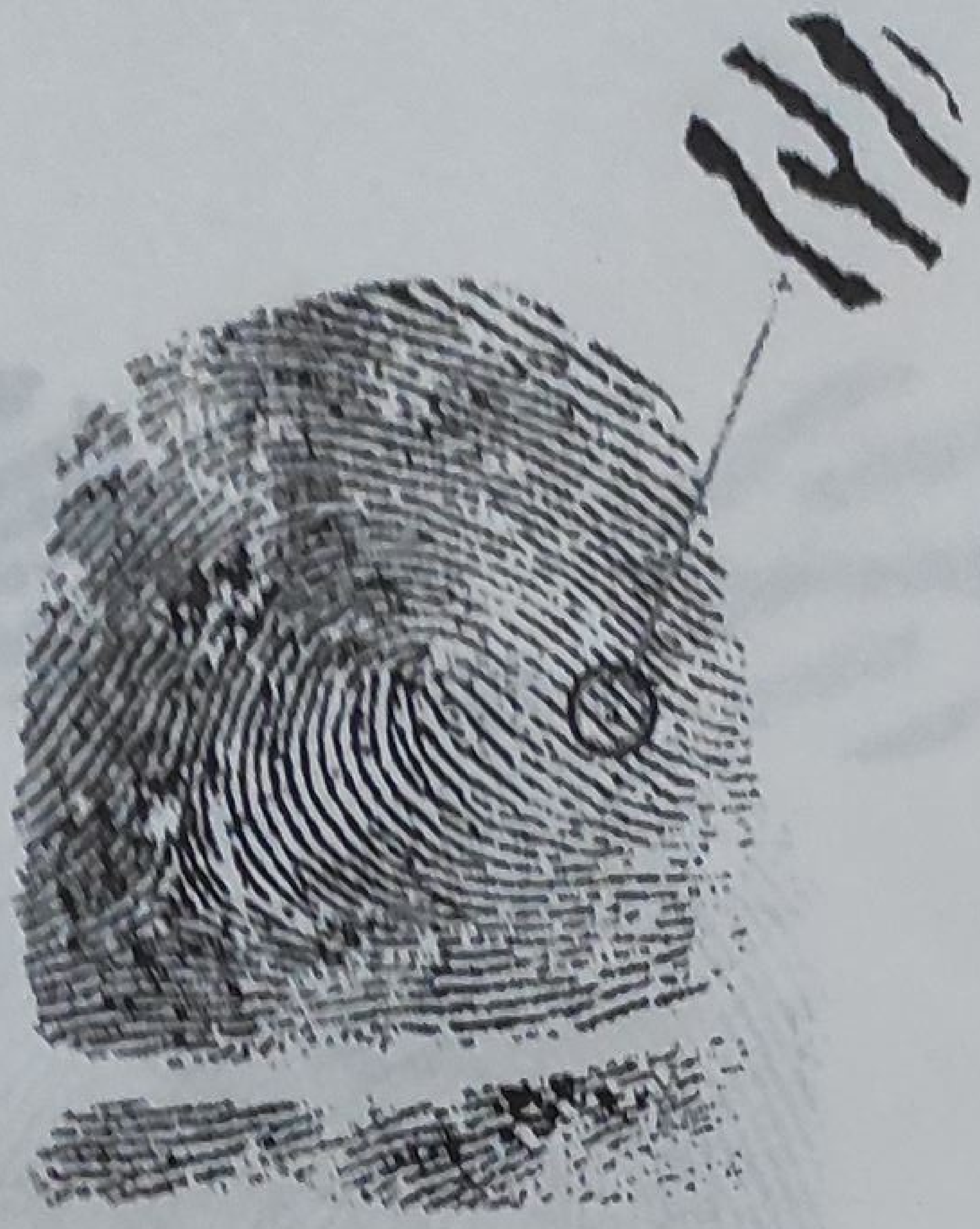
Dar, în ceea ce priveşte aspectul *calitativ*, **Edmond Locard** preciza încă din 1929: *„o particularitate rară este de 100 de ori mai semnificativă decât o serie de bifurcaţii din zona marginală. Patru sau cinci puncte bine grupate în centrul figurii, într-o manieră excepţională, conving mai mult decât 12 sau 15 bifurcaţii răspândite la periferia desenului“*.

Început de creastă papilară

Sfârşit de creastă papilară

Creastă aderentă sau cârlig

Bifurcație

Ramificație

Grup de creste papilare

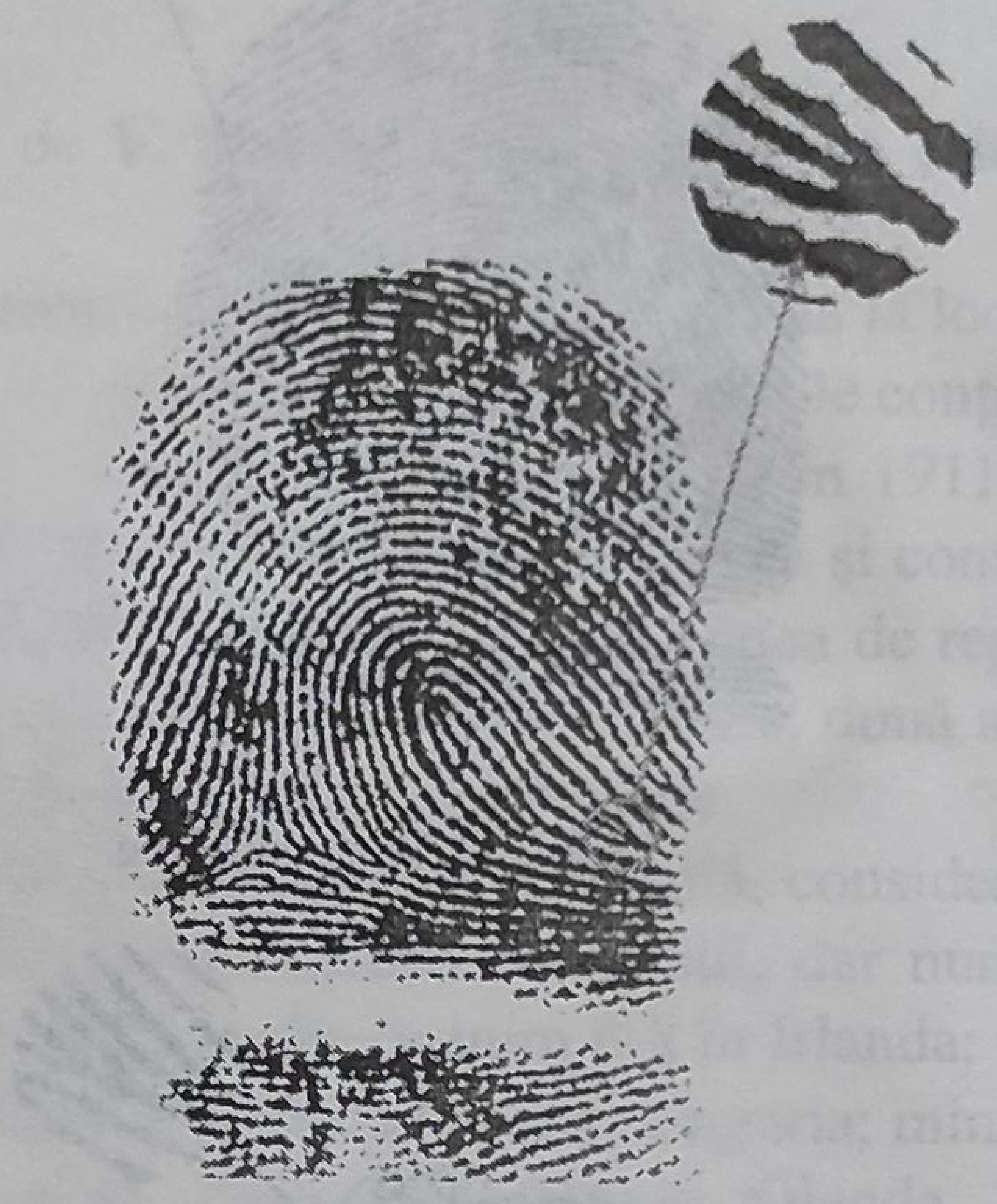
Contopire

Depășire

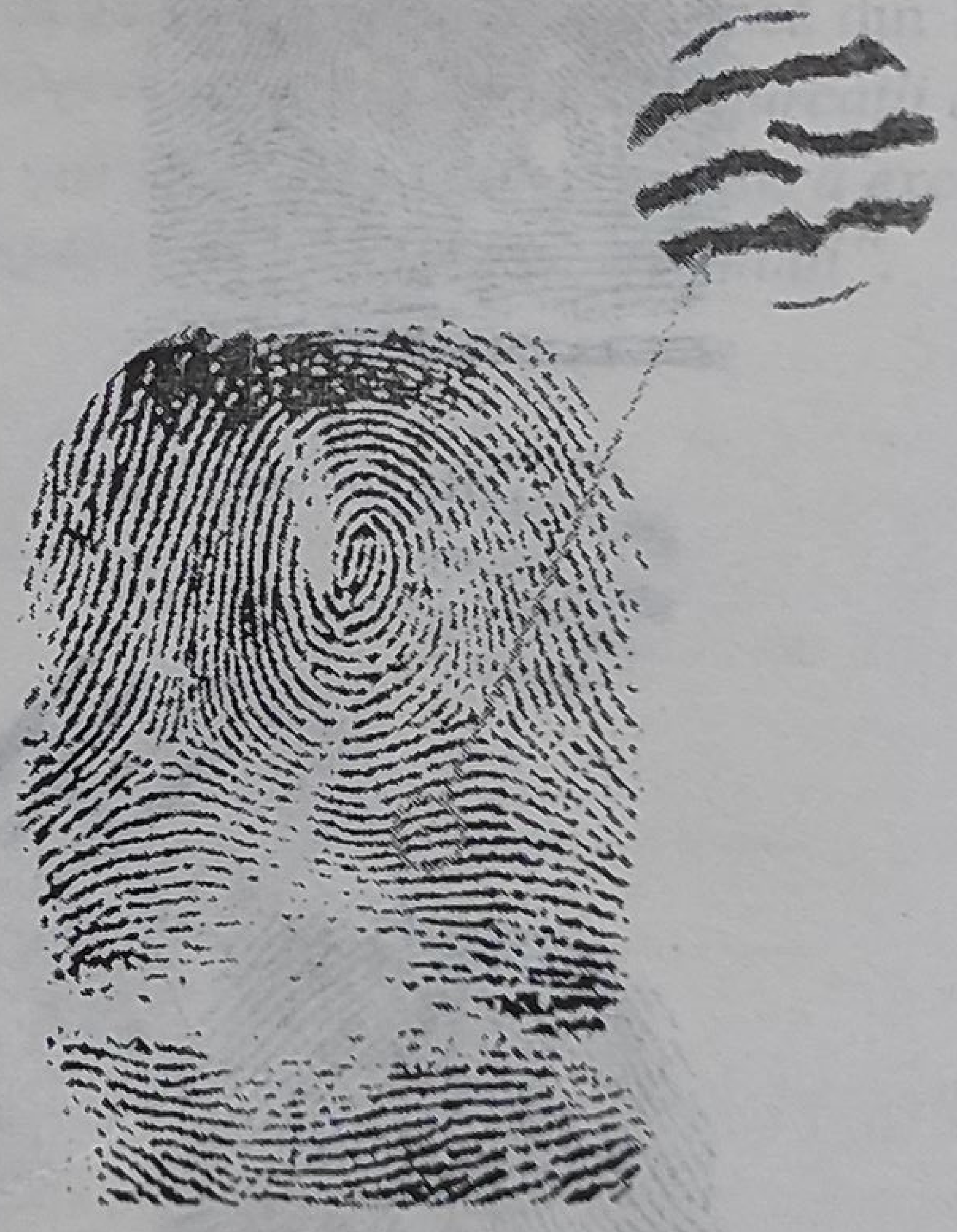
Fragment

Contopire triplă

Butonieră

Deviere

Creste alternative

Inel

Triunghiul capetelor de creste

Inel punctat

Întrerupere de crestă

Punct papilar

Anastomoză

Trifurcație

Intersecție

Reîntoarcere

Cicatrice

Cercetările unor specialişti străini (**R. Kingston, P.L. Kirk**) şi români (**I.R. Constantin** şi **Gh. Pâşescu**) demonstrează azi că „*folosirea unui ansamblu cât mai mare de detalii caracteristice (5, 6, 7 feluri de detalii) într-o expertiză dactiloscopică permite reducerea, în mod corespunzător, a punctelor de coincidenţă.*"[16]

Regula celor 12 puncte coincidente nu este necesară nici în situaţiile în care expertiza dactiloscopică se bazează pe un detaliu întâlnit mai rar (inel, anastomoză, reîntoarcere, trifurcaţie sau cicatrice, la care probabilitatea de repetare este de 1 la 37 de milioane, iar dacă se mai adaugă încă un detaliu de genul crestelor alternative, probabilitatea este de 1 la 972 milioane. (**Jean Gayet, Ion R. Constantin, Gheorghe Pâşescu**).[17] Specialiştii consideră că

numărul punctelor de coincidență poate să fie variabil, de la caz la caz și în raport cu ansamblul de detalii **(Gheorghe Pășescu, Ion R. Constantin).**

- **Demonstrarea punctelor de asemănare prin săgeți numerotate:**

a. urma papilară ridicată din câmpul infracțiunii;

b. amprenta prelevată de la persoana suspectă.

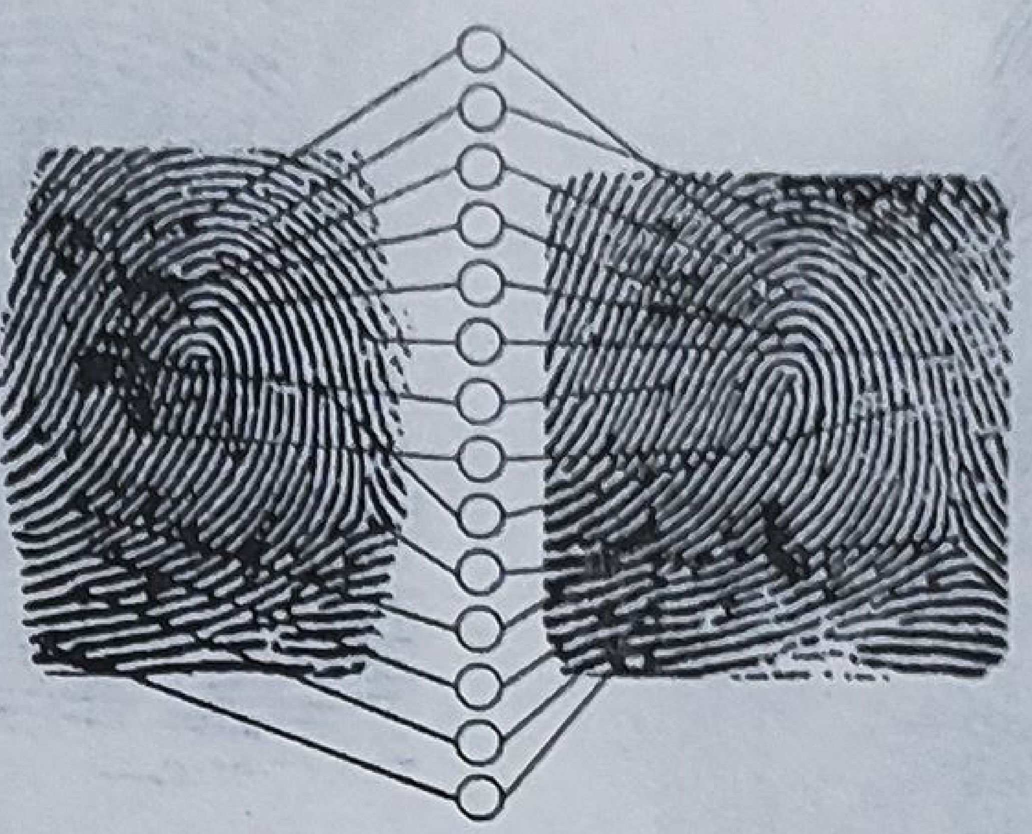

Diagrama punctelor coincidente:
a – a celor din urma ridicată din câmpul infracțional;
b – a celor din amprenta persoanei suspecte.

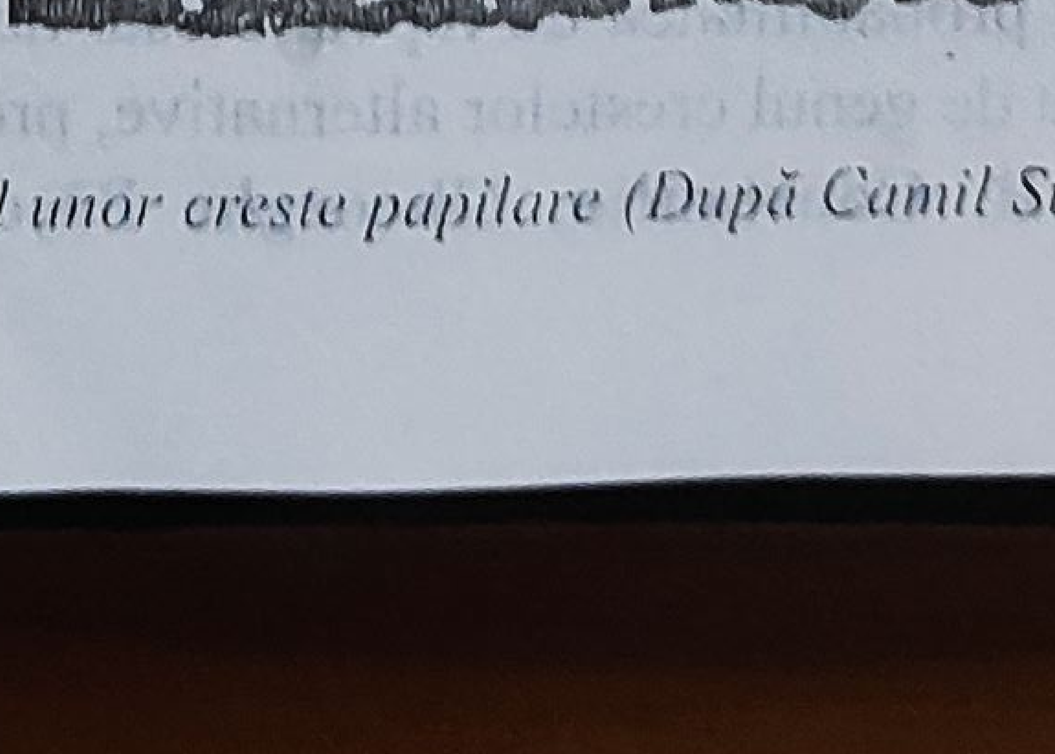
5. Poroscopia și cretoscopia

5.1. Poroscopia se ocupă cu studiul morfologic și funcțional al porilor sub aspectul formării urmelor și al metodelor de examinare.

Poroscopia studiază *forma porilor*, a orificiilor glandelor sudoripare, aflate în palma mâinii și în talpa picioarelor.

Forma porilor este *fixă și caracteristică*: circulară, ovală, unghiulară, în semilună, dantelată, triunghiulară etc. iar diametrele ei pot varia între *80–250 miimi de milimetru*. Pentru a fi comparați, porii vor fi măriți de 80–100 ori.

Porii sunt caracterizați prin două elemente de stabilitate: *imuabilitatea* și *repartiția topografică* (raporturi spațiale reciproce), fiind posibilă identificarea, cu aplicabilitate restrânsă datorită îmbâcsirii porilor cu substanțe de stratificare sau cu praful de relevare. Poroscopia este mai pretabilă la examinarea impresiunilor de pe documente, la care amprentele apar în tuș. **(L. Ionescu)**

Porii aflați de-a lungul unor creste papilare (După Camil Suciu, „Criminalistică")

5.2. Cretoscopia se ocupă cu studiul marginilor crestelor papilare, a căror conformaţie diferenţiată este dată de forma porilor. Porul este aşezat în centrul sau la marginea crestei, sub forma unei dantelări (franjurare), care va da caracteristicile de muchie a crestei, unic, fix şi nealterabil, pe care se bazează identificarea. În practică, datorită îmbâcsirii microreliefului de către substanţele de contaminare şi apoi de cele de relevare, posibilităţile de aplicare ale cretoscopiei sunt reduse.

5.3. Liniile albe

Liniile albe existente pe dactilograme se datoresc cutelor care, din loc în loc, străbat relieful papilar, întretăind crestele. Existenţa lor este comparabilă cu relieful papilar, şi prin urmare se pot folosi în procesul identificării ca mijloc auxiliar.

5.4. Cicatricele

Cicatricele nu sunt altceva decât rezultatul unor agresiuni asupra pielii la nivelul dermei, care dăinuie pe tot timpul vieţii. Forma lor, zona în care se găsesc şi dimensiunile se imprimă în acelaşi timp cu relieful papilar pe obiectul primitor, servind în procesul de identificare.

5.5. Geometria spaţială a mâinii

Legat de dactiloscopie se foloseşte în prezent pentru identificare aşa numita „geometrie spaţială a mâinii", dată de forma şi de poziţia diverselor elemente componente, în special a degetelor. Sistemul beneficiază de aportul computerizării, imaginile de comparaţie fiind ridicate direct prin aplicarea mâinii pe sensorii maşinii, care citeşte automat printr-un proces de scanare „harta amprentelor". Prin comparaţie cu imaginea înmagazinată anterior, identificarea este instantanee. Procedeul se foloseşte pentru a permite accesul în încăperi cu circuit controlat.

6. Cercetarea şi interpretarea urmelor de mâini la locul faptei

Urmele de mâini nu se caută la locul faptei, la întâmplare, ci după un plan bine întocmit în funcţie de imprejurările în care s-a comis infracţiunea şi după natura ei: furt, omor, distrugere. La locul săvârşirii faptei, impresiunile digitale – amprentele – se pot afla pe întregul traseu parcurs de făptuitor *(iter criminis)*, fie că e vorba de loc descoperit sau încăpere, unde a mâncat, a băut, s-a odihnit sau şi-a făcut necesităţile. Uneori infractorul acţionează cu mănuşi, dar când bea şi mănâncă îşi scoate mănuşile şi este mai puţin prudent, lăsând urme. Dacă se constată că infractorul a purtat mănuşi, se vor cerceta acele locuri în care, prin natura lor şi a activităţii depuse de acesta, ar fi putut să arunce mănuşile sau diferitele obiecte aduse cu el la locul infracţiunii.

Expertul criminalist va parcurge în sens direct sau invers, intinerariul infractorului, examinând urmele de mâini aflate pe diverse obiecte, cu care acesta a venit în mod obligatoriu în contact, direct sau întâmplător. Urmele de adâncime şi cele de suprafaţă, în contrast de culoare, se vor descoperi cu uşurinţă. Urmele latente vor fi protejate pentru a nu fi distruse. Aceste urme se caută pe clanţele uşilor, pe zăvoare, pe comutatoarele electrice, pe cremoanele ferestrelor, pe feţele geamurilor şi pe cioburile provenite din spargerea acestora, pe arme, pahare, oglinzi, buteliii de sticlă, obiecte de lemn lustruit, porţelan, materiale plastice, piele prelucrată etc.

Corelarea dintre comiterea faptei şi apariţia amprentelor digitale trebuie stabilită cu multă atenţie. Criminaliştii vor lua în considerare ipoteza că în unele cazuri amprentele au putut fi transportate în mod involuntar sau cu intenţie la locul săvârşirii faptei. Într-adevăr, se pot descoperi amprente pe sticle cu băuturi sau pe sticla cu medicamentul adus în camera crimei

pentru a se da ajutor victimei. De asemenea, nimic nu-l poate împiedica pe un infractor dibace să aducă, pentru a crea piste greşite, obiecte ce poartă pe ele amprente străine. Diseminarea acestora la locul faptei îl poate deruta pe expertul criminalist.

Se recomandă ca toate cercetările necesare identificării urmelor de degete, descoperite la locul infracţiunii, să fie efectuate cu aceeaşi minuţiozitate chiar atunci când autorul este cunoscut, pentru a se putea dovedi ştiinţific şi incontestabil că a fost prezent la locul faptei.

Expertul criminalist, înainte de a începe investigaţiile pentru descoperirea urmelor de mâini, trebuie să-şi facă o idee generală asupra parcursului autorului, de la intrarea până la ieşirea acestuia din încăperea respectivă, după care să-şi fixeze atenţia asupra obiectelor pe care acesta le-a putut atinge în drumul său.

Primele cercetări se vor îndrepta numai asupra obiectelor pe care eventual ar putea exista urme, de regulă asupra celor cu **suprafaţă rigidă şi netedă.** În rândul acestora menţionăm oglinzile, geamurile, metalele şi obiectele de lemn cu suprafaţa lăcuită şi lucioasă.

Nu vor fi exceptate clanţele uşilor şi mânerele de la ferestre şi case de bani, pereţii caselor de bani şi ai casetelor pentru păstratul valorilor. Dacă infracţiunea a fost săvârşită noaptea, vor fi examinate întrerupătoarele, suporturile lămpilor de masă etc.

Trebuie controlate şi unele părţi ale mobilelor: partea inferioară a tăbliilor meselor, părţile laterale şi fundurile sertarelor de la mese, hârtiile, cartoanele, portmoneurile şi genţile de piele, încălţămintea, ceasurile etc.

Se mai pot descoperi amprente şi pe unele corpuri moi: vopseaua neuscată, guma mărcilor poştale, chitul geamurilor, untul, păcura vâscoasă etc.

Obiectele care nu permit formarea amprentelor digitale sunt în principal: metalele rugoase, lemnul nedat la rindea şi nelustruit, precum şi pielea victimelor.

6.1. Urmele de mâini vizibile sau latente se regăsesc la urmele de suprafaţă formate prin stratificare. Urmele latente în general sunt de o calitate mai bună decât urmele vizibile, datorită faptului că se formează prin depunerea unui strat extrem de subţire de substanţă care este în măsură să redea cu mai multă fidelitate detaliile caracteristice ale crestelor papilare şi chiar porii.

Urmele vizibile prin impregnare în şanţurile papilare cu substanţă pot da o imagine negativă a amprentei papilare, adică urma se va reflecta în traseele şanţurilor şi nicidecum a crestelor.[18]

Urmele de suprafaţă latente pot fi descoperite pe obiecte cu suprafaţa netedă, indiferent ce culoare au. Deoarece nu se observă cu ochiul liber, infractorul nu-şi dă seama de existenţa lor şi nu le distruge. Ajuns la locul faptei, expertul criminalist începe cercetarea cu punctul prezumtiv de pătrundere a infractorului în încăpere şi o continuă respectând drumul parcurs de acesta, terminând cu zona prin care a părăsit locul faptei.

Căutarea urmelor digitale de-a lungul acestui intinerar începe cu identificarea obiectelor apte de a primi şi a păstra asemenea urme, care prin destinaţia şi locul lor au putut fi atinse de infractor în timpul săvârşirii infracţiunii. După aceasta, se trece la examinarea fiecărui obiect apt a fi purtător de urme. Se începe cu uşile de la intrare, clanţe, întrerupătoare, balustrade, mobilier, uşile interioare, robinetele chiuvetelor şi ale vănilor. Dacă a utilizat autovehicule pe care le-a abandonat, urmele de mâini se caută pe volan, pe piesele de bord, portiere, clanţe, parbrize şi geamuri laterale etc.

Se începe prin examinarea urmelor sub diverse unghiuri de observaţie la lumina obişnuită a mediului ambiant. Se poate folosi o lanternă de buzunar în condiţii de întuneric, sub diverse unghiuri de incidenţă a luminii, pentru ca razele să producă efecte de reflexie, după

care se apelează la lampa portativă de raze ultraviolete. Substanța străină, aflată pe suprafața obiectelor cercetate, sub acțiunea razelor ultraviolete dă o fluorescență deosebită comparativ cu fluorescența obiectului purtător de urmă.

Dacă aceste metode nu dau rezultate, se apelează la pulverizarea suprafețelor cu prafuri de culoare contrastantă, pentru urmele latente. Acestea trebuie să aibă o greutate corespunzătoare pentru aderență și să fie puțin uleioase, altfel nu aderă la urmă, și să aibă o granulație foarte fină.[18]

6.2. Stabilirea vechimii urmelor de mâini

Este important de reținut, pentru expertul criminalist care conduce cercetarea la locul faptei, să reducă la strictul necesar numărul persoanelor care participă la cercetare pentru a evita crearea unor urme suplimentare sau distrugerea celor lăsate de infractor.

Stabilirea vechimii este o operație relativă și depinde de o mulțime de factori.[19] Urmele de pe vase din porțelan, pahare de sticlă, geam, suprafețe netede, lustruite sau lăcuite se pot conserva ani de zile. Hârtia, în funcție de calitatea ei, păstrează urma doar câteva ore. Căldura, ploaia și lumina solară alterează urmele papilare.

Procesul de descoperire a vechimii urmelor papilare începe din momentul evidențierii lor și se continuă până în momentul expertizei dactiloscopice. Încă de la începutul cercetării criminalistice a urmelor papilare, stabilirea vechimii este absolut necesară în vederea alegerii celor mai adecvate mijloace și metode de relevare. Vechimea mai constituie și un element important în privința interpretării modului de formare a urmelor, servind indicii privitoare la faptă și posibila identitate a autorului.

Din punct de vedere tehnic, determinarea vechimii urmelor se face prin utilizarea selectivă a unor procedee de relevare pe mici porțiuni, care să ofere soluția cea mai bună de adoptat.

Expertul criminalist va respecta o serie de reguli, dintre care le amintim pe cele mai importante: rapiditate, răbdare, calm și perseverență.

6.3. Procedee de relevare a urmelor latente de mâini

Relevarea urmelor de mâini constituie capitolul cel mai dinamic al criminalisticii sub raportul descoperirilor și perfecționărilor continui care i se aduc.

Metodele de relevare a urmelor de mâini prezintă două caracteristici:

a. Nu se aplică exclusiv la cercetarea locului faptei, ci și în laborator, asupra obiectelor ridicate presupuse a fi purtătoare de urme;

b. Metodele ce vor fi descrise în continuare nu se rezumă a fi utilizate la relevarea urmelor papilare, unele putând fi folosite și la relevarea urmelor formate de alte părți ale corpului omenesc: urmele de buze, de urechi etc.

Procedeele de relevare pot fi următoarele:

– relevarea prin metode fizice;
– relevarea prin metode chimice;
– relevarea prin metode optice;
– relevarea urmelor de mâini pe pielea umană.

6.3.1. Relevarea prin metode fizice

Cea mai veche și cea mai răspândită metodă, care se aplică frecvent, indiferent de natura obiectului purtător de urmă, este metoda ce constă din pulverizarea de prafuri sau pudre având o granulație foarte fină, pe suprafața obiectului ori pe suprafețele purtătoare de urme.

care se apelează la lampa portativă de raze ultraviolete. Substanța străină, aflată pe suprafața obiectelor cercetate, sub acțiunea razelor ultraviolete dă o fluorescență deosebită comparativ cu fluorescența obiectului purtător de urmă.

Dacă aceste metode nu dau rezultate, se apelează la pulverizarea suprafețelor cu prafuri de culoare contrastantă, pentru urmele latente. Acestea trebuie să aibă o greutate corespunzătoare pentru aderență și să fie puțin uleioase, altfel nu aderă la urmă, și să aibă o granulație foarte fină.[18]

6.2. Stabilirea vechimii urmelor de mâini

Este important de reținut, pentru expertul criminalist care conduce cercetarea la locul faptei, să reducă la strictul necesar numărul persoanelor care participă la cercetare pentru a evita crearea unor urme suplimentare sau distrugerea celor lăsate de infractor.

Stabilirea vechimii este o operație relativă și depinde de o mulțime de factori.[19] Urmele de pe vase din porțelan, pahare de sticlă, geam, suprafețe netede, lustruite sau lăcuite se pot conserva ani de zile. Hârtia, în funcție de calitatea ei, păstrează urma doar câteva ore. Căldura, ploaia și lumina solară alterează urmele papilare.

Procesul de descoperire a vechimii urmelor papilare începe din momentul evidențierii lor și se continuă până în momentul expertizei dactiloscopice. Încă de la începutul cercetării criminalistice a urmelor papilare, stabilirea vechimii este absolut necesară în vederea alegerii celor mai adecvate mijloace și metode de relevare. Vechimea mai constituie și un element important în privința interpretării modului de formare a urmelor, servind indicii privitoare la faptă și posibila identitate a autorului.

Din punct de vedere tehnic, determinarea vechimii urmelor se face prin utilizarea selectivă a unor procedee de relevare pe mici porțiuni, care să ofere soluția cea mai bună de adoptat.

Expertul criminalist va respecta o serie de reguli, dintre care le amintim pe cele mai importante: rapiditate, răbdare, calm și perseverență.

6.3. Procedee de relevare a urmelor latente de mâini

Relevarea urmelor de mâini constituie capitolul cel mai dinamic al criminalisticii sub raportul descoperirilor și perfecționărilor continui care i se aduc.

Metodele de relevare a urmelor de mâini prezintă două caracteristici:

a. Nu se aplică exclusiv la cercetarea locului faptei, ci și în laborator, asupra obiectelor ridicate presupuse a fi purtătoare de urme;

b. Metodele ce vor fi descrise în continuare nu se rezumă a fi utilizate la relevarea urmelor papilare, unele putând fi folosite și la relevarea urmelor formate de alte părți ale corpului omenesc: urmele de buze, de urechi etc.

Procedeele de relevare pot fi următoarele:

– relevarea prin metode fizice;
– relevarea prin metode chimice;
– relevarea prin metode optice;
– relevarea urmelor de mâini pe pielea umană.

6.3.1. Relevarea prin metode fizice

Cea mai veche și cea mai răspândită metodă, care se aplică frecvent, indiferent de natura obiectului purtător de urmă, este metoda ce constă din pulverizarea de prafuri sau pudre având o granulație foarte fină, pe suprafața obiectului ori pe suprafețele purtătoare de urme.

Substanţele sau amestecul acestora trebuie să îndeplinească următoarele condiţii:
– să fie în contrast de culoare cu suportul urmei;
– să prezinte o aderenţă selectivă numai la substanţa care alcătuieşte urma.

La alegerea pulberilor relevatoare se va ţine seama de vechimea urmelor. Pentru cele noi, dau rezultate excelente metodele prin prăfuire, iar pentru celelalte, coloranţii lichizi.

Dintre substanţele întrebuinţate în practică, menţionăm: ceruza (carbonat de plumb, negru de fum, Roşul de Sudan III, argentoratul (pulbere de aluminiu), antimoniul, negrul animal, oxidul cupric negru, miniul de plumb, grafitul.

Alegerea pulberii se face în funcţie de natura şi de culoarea obiectului în cauză. Pulberea, odată aleasă, se răspândeşte pe suprafaţa obiectului primitor prin pulverizare sau întindere uşoară cu o pensulă fină de veveriţă sau bursuc, puf de struţ sau fire fine de carbon. La îndepărtarea prafului, pensula este orientată numai într-o singură direcţie, în scopul prevenirii deteriorării urmei.

În cazul obiectelor cu suprafeţe multicolore se utilizează prafuri fluorescente, după care se examinează cu raze ultraviolete. Substanţa se depune cu pensula în cantitate foarte mică, pentru a nu se estompa detaliile. Ca prafuri fluorescente sunt preferate antracenul, lumogenul galben, oxina, sulfura de zinc etc., singure sau în amestec cu alte substanţe, pentru obţinerea unei aderenţe mai bune, cum ar fi ceruza sau pulberea de fier.[19]

Pudrarea selectivă a urmelor aflate pe obiecte din piele, mase plastice, cauciuc, se efectuează cu **pensula magnetică**, alcătuită dintr-un tub de material plastic şi dintr-o vergea de fier magnetizată, situată concentric în interiorul acestuia. Deplasarea vergelei prin tub, până la partea lui de jos, creează un câmp magnetic care atrage.

Dacă avem de a face cu suprafeţe nichelate sau cromate (automobile, aparate electrocasnice etc.) se recomandă afumarea urmelor cu funingine de camfor sau polistiren expandat.[20]

Pentru urmele latente, existente pe hârtie, se poate folosi un procedeu modern, care constă în metalizarea într-o cameră cu vid.[21] Procedeul e scump – necesită aparatură – şi relativ laborios, şi foloseşte evaporarea unui amestec de aur-cadmiu care aderă la urmele de creste şi şanţuri papilare, chiar dacă acestea se află depuse pe suprafeţe cu asperităţi, cum ar fi cărămizile. Pentru hârtie se foloseşte un amestec compus din zinc, cupru şi antimoniu.[22]

O metodă care urmăreşte relevarea urmelor de mâini, buze, mănuşi, ca şi de încălţăminte pe materiale plastice sau textile (covoare, preşuri) foloseşte un dispozitiv cu câmp electric de frecvenţă medie.[23]

În ţara noastră a fost realizată o instalaţie electronică denumită „Optimiscop" care prelucrează imaginea fragmentelor urmelor digitale.[24]

O metodă cu totul specială de relevare a urmelor latente de pe un suport textil (lenjerie, haine, cearşafuri etc.) se bazează pe marcarea cu izotopi radioactivi care se fixează pe proteinele existente în sudoare, având loc evidenţierea detaliilor desenului papilar prin autoradiografie.[25]

Impresiunile pe hârtie

Grafitul se întrebuinţează atunci când nu dispunem de o altă pulbere de calitate superioară. Prezintă dezavantajul că murdăreşte hârtia.

Negrul de fum prezintă aceleaşi inconveniente ca şi grafitul.

Negrul animal este superior grafitului, dar mai slab decât pulberile metalelor grele.

Carbonatul de plumb (ceruza) este un colorant foarte bun, întrebuinţat curent. Se poate utiliza şi pe hârtia albă, supunându-se după relevarea vaporilor de sulfidrat de amoniu, amprentele devenind brun-negre.

Bioxidul de mangan se foloseşte în cazul hârtiilor ordinare, ca cele de ziar, şi e mai puţin recomandabil pentru hârtia satinată.

Roşul Sudan. Este frecvent folosit de toate poliţiile din lume. Are acţiune electivă asupra corpurilor grase. Se recomandă măcinarea foarte fină şi amestecarea în proporţie de 1:10 cu pulbere de licopodiu.

Oxidul de plumb este un praf greu, care produce o coloraţie foarte fină şi nu murdăreşte hârtia. Rezultatele sunt mai puţin bune pe hârtiile satinate decât pe cele rugoase.

Negrul de antimoniu dă rezultate excelente pentru orice fel de hârtie.

Impresiunile pe sticlă

Aceste tipuri de impresiuni sunt cele cu care practica dactiloscopică se întâlneşte cel mai des şi obţine cele mai bune rezultate. La alegerea coloranţilor, pentru punerea lor în evidenţă vom ţine seama dacă impresiunile sunt noi sau vechi.

Pentru cele noi dau rezultate excelente metodele prin prăfuire, iar pentru cele vechi, coloranţii lichizi.

Se pot folosi orice pulberi de care dispunem, inclusiv gipsul. Cele mai bune sunt:

- **Ceruza** (carbonatul de plumb), colorantul universal folosit în cazul impresiunilor pe sticlă. Se aplică prin prăfuire.
- **Antimoniul,** un colorant excelent.
- **Negrul animal, oxidul cupric negru, calomelul** sunt de asemenea recomandate.

Impresiunile pe metale

Reuşitele sunt mult reduse. Sunt şanse numai cu metalele perfect lustruite. Se folosesc pulberile descrise anterior, alegându-se cele în contrast cu obiectul.

Impresiunile pe lemn

Probabilităţile de a scoate în evidenţă urmele de degete de pe obiectele de lemn sunt şi mai reduse. Nu se poate încerca decât pe obiectele lăcuite sau lustruite.

Forgeot a obţinut rezultate mulţumitoare folosind o soluţie de azotat de argint 8% pe parchet. Se lasă 24 de ore şi se obţin impresiunile colorate în negru.

Ca reactivi lichizi de evidenţiere a urmelor se folosesc:

- **Roşul de Sudan,** în soluţie cu alcool colorează numai substanţele grase. Se prepară amestecând alcoolul încălzit la fierbere (500 ml) peste Sudan (40 gr). Se menţine 24 ore în etuvă încălzită la 40°C, după care se lasă să se răcească. După fiecare întrebuinţare, lichidul rămas se filtrează.
- Bucăţile de geam se introduc şi se lasă timp de 24 de ore într-un vas acoperit cu capac de sticlă. Dacă e vorba de geamuri mari sau de oglinzi, se dispun orizontal iar în porţiunea cu amprente se face un zid din plastilină sau ceară, turnându-se soluţie de Sudan. Se astupă îngrădirea cu o placă de sticlă perfect aderentă. Se lasă 24 de ore, după care se aspiră lichidul cu o pipetă, iar sticla se spală cu apă curată. Se obţine o fixare a impresiunilor ce rezistă la frecare.
- **Roşul Scarlach** se foloseşte ca şi precedentul, dar rezultatele sunt mai puţin sigure.
- La fel se procedează (şi cu aceiaşi coloranţi) pentru impresiunile ce se găsesc pe obiecte de porţelan, faianţă sau pământ smălţuit. Se recomandă în special antimoniul şi roşul englezesc (amestec de oxid de fier şi argilă).[26]

6.3.2. Relevarea prin metode chimice

Metoda are la bază reacția dintre o serie de substanțe chimice și unele substanțe aflate în componența transpirației omului (săruri, aminoacizi etc.).

Relevarea cu vapori de iod se utilizează în spcial pentru evidențierea urmelor aflate pe hârtie și pe pereți. Relevarea se face apelând la un dispozitiv simplu, de vaporizare a iodului metalic cu căldura palmei. Reacția dintre vaporii de iod și componentele din sudoarea depusă prin atingerea cu mâna a obiectelor determină apariția unei colorații brune. Urma fiind instabilă, reclamă rapiditate în fixare (peliculă adezivă) sau fotografiere.

Relevarea prin afumare directă este un procedeu aplicat destul de des, care în multe cazuri conduce la rezultate mai bune decât pulverizarea. Substanțele recomandate în acest scop sunt magneziul, camforul, dopul de plută și polestirenul expandat. Substanța pe care am ales-o este pusă într-o capsulă de porțelan, se aprinde și, pe deasupra flăcării, dincolo de acțiunea acesteia la o anumită distanță, se trece obiectul purtător de urmă. Surplusul de substanță se înlătură ușor folosindu-ne de pensula dactiloscopică.[27]

Relevarea urmelor latente cu soluții chimice

Este o metodă mai greu de realizat, însă de multe ori singura aptă să conducă la rezultatul dorit, atunci când urmele au o vechime apreciabilă. Se aplică în condiții de laborator.

Ninhidrina soluție 5% în alcool de 96°. Tratarea obiectului se face astfel: soluția obținută se pulverizează sau se aplică prin tamponare pe urmele latente vechi, de preferință pe hârtie, după care obiectul se lasă la uscat mai multe zile.[28]

Acidul fluorhidric are acțiune corosivă asupra sticlei. Zonele acoperite cu urmele crestelor papilare sunt apărate de vaporii acidului de grăsimea din transpirația eliminată din organism, iar spațiile neacoperite sunt atacate de acid. După ce urma este bine evidențiată, sticla se spală cu multă apă și apoi se usucă pe hârtie de filtru.[29]

Roșu de Sudan III: se prepară o soluție din 40 gr roșu de Sudan III și 500 ml alcool etilic de 70°. Obiectul purtător de urme latente se așează în suspensie într-un vas, peste care se toarnă soluția de mai sus, astfel încât să-i acopere suprafața cu urmele latente. După 24 de ore la o temperatură constantă de 40°C (etuvă), urmele se colorează în roșu cărămiziu, urmând a fi spălate cu apă rece și uscate.[30]

Nitratul de argint și Rodamina B în soluție, folosite și la pregătirea capcanelor criminalistice.

La urmele formate prin depunerea de substanțe grase se aplică vaporizări de acid osmic, dacă urma este pe sticlă.

Reactivul DEMAC (p–N–N–dimetilaminoceanaldehida) este un reactiv descoperit de englezi, sensibil la ureea din transpirație.[31]

Relevarea prin metode optice

Procedee noi și moderne, metodele optice formează un ansamblu bazat pe tehnici de vârf, dintre care menționăm dispersia luminoasă și laserul cu argon.

Dispersia luminoasă este o metodă optică, care proiectează asupra suprafeței purtătoare de urme o rază de lumină dispersată. Imaginea urmei se obține prin intermediul unor filtre electronice. Procedeul prezintă un avantaj dublu față de celelalte metode cunoscute (nu este distructiv și permite fixarea imediată a urmelor prin fotografiere sau pe bandă videomagnetică).[32]

Laserul cu argon.[33] Se proiectează lateral oblic, sub un unghi de 45° o rază de laser, care face să apară o fluorescență specifică riboflovinei secretată de glandele sebacee și aflată în

transpirație. Procedeul nu e distructiv și permite decelarea de impresiuni digitale vechi de 10 ani. Aparatul este portabil și fluorescența, la nevoie, poate fi întărită prin tratare cu ninhidrină.

Relevarea urmelor de mâini pe pielea umană

Urmele de pe pielea umană pot fi identificate de dată recentă. Astfel, se apelează la razele röentgen după ce zona purtătoare a fost pulverizată cu praf foarte fin de plumb, care, sub acțiunea razelor, emite o mare cantitate de electroni. Procedeul dă rezulate până la 10 ore după instalarea morții.

7. Fixarea și ridicarea urmelor de mâini

După descoperirea și relevarea urmelor de mâini, ca și a tuturor feluri de urme descoperite la locul faptei, urmează **etapa fixării și ridicării urmelor.**[34]

7.1. Din punct de vedere procedural, principalul mijloc de fixare a urmelor îl constituie **procesul-verbal.** Acesta cuprinde menționarea exactă și detaliată a urmelor, a metodelor de relevare utilizate, a locului unde au fost găsite și a raportului de poziție față de obiectele principale.

Metodele și mijloacele de fixare sunt numeroase. Alegerea uneia sau a alteia depinde de împrejurarea dacă urmele în cauză sunt de adâncime sau de suprafață, de natura obiectului purtător și mărimea acestuia, precum și de vechimea lor.[35]

Se fac mențiuni cu privire la fotografiile executate, transferarea pe pelicule adezive, prin mulaje ori ridicarea unor obiecte de mici dimensiuni (pahare, scrumiere, vase) purtătoare de urme de mâini.[36]

Ca procedee de fixare, după ce a fost făcută descrierea lor în procesul-verbal de cercetare a locului faptei, se folosește fotografierea de detaliu a urmelor de mâini, cu iluminare din două părți laterale de la izvoare de lumină de intensitate egală, sub un unghi de incidență cuprins între 65°–90°. Dacă obiectele purtătoare de urme sunt lucioase, se vor ilumina sub un unghi ascuțit, din două părți, folosindu-se becuri mate. Dacă urmele se găsesc pe ambele fețe ale unor obiecte transparente, atunci urmele de pe o față vor fi relevate cu pulbere albă, iar cele de pe cealaltă față, cu pulbere neagră. Urmele cu pulbere albă vor avea în spatele lor un paravan negru, iar cele cu pulbere neagră un paragan alb.[37] Urmele de mâini de pe oglinzi se fotografiază având în fața aparatului un paravan negru care va lăsa liber doar obiectivul aparatului.[38]

Fotografiile vor însoți procesul-verbal, organele de anchetă fiind obligate să verifice concordanța dintre descrierea făcută și imaginile fotografice.

Fotografiile se efectuează imediat după relevarea urmelor latente.[39] De regulă, se efectuează o fotografie a grupului de urme digitale sau a întregii palme, după care urmează detaliile mai valoroase. Fotografia se face la o distanță de 15 cm, cu o iluminare laterală sub un unghi de 45°, folosindu-se materiale fotosensibile cu o granulație fină.

Urma de pe pahar se relevează cu ceruză, în pahar fiind introduce un lichid de culoare închisă.

Urma de pe oglindă se fotografiază prin așezarea în dreptul obiectivului aparatului a unui ecran negru, cu un orificiu în mijloc, prin care se efectuează fotografia.

Urmele pe geam, făcute cu degetele prin prinderea acestuia, de o față și de alta, se vor releva diferit (cu ceruză și Sudan III), montându-se în spate ecrane colorate diferit pentru contrastare.

Fotografia de reflexie se folosește ori de câte ori există posibilitatea distrugerii urmei prin procedeele relevării fizice sau chimice, pe un obiect transparent. Urma e izolată de restul

suprafeței cu o hârtie de culoare închisă și în spatele obiectului se dispune un ecran negru și sursa de lumină.[40]

Menționăm că există aparate destinate special fotografierii de urme de la mică distanță, cu reglaj automat. De asemenea, sunt și dispozitive cu sisteme optice care permit o fotografiere prin reflexie a urmelor nerelevate de pe diverse suprafețe plane.

7.2. Fixarea urmelor de adâncime prin mulaje

Operația se realizează în cazul urmelor de adâncime, numai după fotografierea lor. Se preferă gipsul dentar, care are o granulație fină, alginatul, diferite paste (stomalgină, sielast) etc. Înainte de mulare, urma de adâncime se pregătește pentru fixare. Când se află în substanțe pulverulente, în prealabil este tratată cu o soluție de șerlac și e pulverizată de la o distanță de minimum 25 cm, care-i conferă o rezistență mai mare. Pasta de mulaj se adaugă după aceea pentru a-i conferi rezistența necesară.

Urmele de adâncime, de pe obiecte plastice mai consistente, se pot mula cu alginat. Pasta de mulaj se obține dintr-o parte alginat și trei părți apă rece, amestecându-se într-o capsulă de cauciuc timp de un minut, după care se aplică, priza realizându-se în câteva minute.[41]

7.3. Ridicarea urmelor de mâini

Ridicarea urmelor de mâini se efectuează fie prin fotografiere, fie prin transferare cu ajutorul peliculei adezive speciale, fie prin efectuarea unui mulaj. Ridicarea se aplică și în cazul obiectelor mici, transportabile, purtătoare de urme.

Transferarea pe peliculă adezivă se efectuează după fotografierea urmei; pelicula adezivă poate fi transparentă, albă sau neagră, alegerea acesteia făcându-se în funcție de culoarea urmei. Pe folie se află un strat de substanță gelatinoasă, care are menirea ca, prin contact direct cu obiectul purtător de amprente, să detașeze urma, cu toate detaliile sale. Pentru ridicare, învelișul protector al stratului de gelatină se dezlipește de suportul substanței gelatinoase.

Urmele de pe peliculele adezive se fotografiază, după ce pelicula protectoare a fost îndepărtată, iar copierea de pe negativ pe pozitiv se face prin așezarea clișeului cu emulsia spre sursa de lumină din aparatul de mărit sau copiat, întrucât urmele de pe peliculele adezive și fotografiate reprezintă inversul celor fotografiate nemijlocit de pe obiectul primitor.[42]

În anumite cazuri, în lipsa peliculelor adezive[43] speciale, se pot folosi pelicule fotografice al căror strat de gelatină reține urma în condiții bune. În vederea obținerii contrastului de culoare față de substanța folosită în relevare, materialul fotosensibil se developează neexpus, obținându-se o peliculă transparentă, ori se expune la lumină, după developarea peliculei, folosind un fond negru.[44]

Obiectele de dimensiuni mici purtătoare de urme de mâini

Astfel de obiecte se ridică de la locul faptei și se transportă la laboratorul de criminalistică, unde se evidențiază și se fixează în condiții bune.

7.4. Mânuirea și transportul obiectelor purtătoare de urme

Expertul criminalist care întreprinde cercetarea la locului faptei trebuie să aibă grijă să nu se distrugă urmele lăsate de infractori și mai ales să nu producă altele noi, care să deruteze cercetările.

Urmele care se află pe pereți, pe obiecte fixe în general, greu de deplasat, vor fi izolate până ce vor fi fotografiate sau transferate, fiind acoperite cu cutii fără capac sau bucăți de hârtie lipite la colțuri.

Obiectele mobile vor fi mânuite cu multă atenție, apucându-se de părțile pe care nu pot rămâne amprente sau pe care infractorii nu au putut să le atingă. De exemplu, cioburile de geam vor fi apucate numai de margine, paharele cu un deget pe fund și altul pe marginea superioară (degetul mare la fundul paharului și arătătorul la buza paharului); în sticle se va introduce un creion în gâtul lor; cuțitele se vor deplasa înfigându-se un dop în vârful lor și sprijinind mânerul cu capătul de podul palmei; pistoalele se vor ține cu un pix în lăcașul trăgaciului și se vor introduce într-o pungă din plastic; hârtiile și banii se vor apuca purtând mănuși și mânuindu-le cu penseta.

Se va nota cu grijă locul precis unde au fost găsite obiectele ridicate.

Dacă este cazul, se vor demonta chiar unele porțiuni din mobile, biblioteci etc. Se vor tăia geamurile cu diamantul, se vor disloca bucăți din parchet.

Împachetarea acestor obiecte sau a porțiunilor din ele se va face cu grijă ca să nu se deterioreze în timpul transportului, să nu se frece de pereții ambalajului. Să nu fie înfășurate în vată sau în cârpe ori pânză.[45]

Dacă se poartă mănuși în timpul ambalării, obiectul se apucă de margine sau de laturile unde, prin natura lucrurilor, se formează cele mai puține urme.

După ambalarea obiectului, coletul se sigilează cu sigiliul organului judiciar care conduce ancheta. El va mai purta o etichetă numerotată, mențiuni privind locul, conținutul, data etc.

8. Interpretarea la locul faptei a urmelor de mâini

Organul judiciar are sarcina de a interpreta urmele descoperite la locul faptei. Această interpretare are ca scop obținerea unor informații preliminare privitoare la obiectul creator de urmă, a persoanei infractorului, succesiunea operațiunilor desfășurate de acesta la locul infracțiunii. Interpretarea urmelor digitale, operație făcută în cadrul expertizei dactiloscopice, urmărește stabilirea modului caracteristic în care a acționat autorul, cum a lăsat urmele și succesiunea acestora, indicând astfel modul de operare.

În operația de interpretare se urmărește, în primul rând, **stabilirea locului și obiectelor care au intrat în sfera de interes a autorului faptei.** Spre exemplu, urmele ne conduc la cauza delictului săvârșit: jaf, act sexual, răzbunare etc.

8.1. Modul de grupare și de dispunere a urmelor oferă indicii privitoare la modul de operare, autor și fapta comisă. Examinarea acestora ne duce la concluzia dacă făptuitorul era sau nu familiarizat cu încăperea sau locul unde s-a săvârșit fapta, care era starea sa de spirit, dacă a acționat premeditat, dacă era grăbit, calm sau nervos, dacă este începător sau versat.

Alte date despre persoana făptuitorului: constituția fizică, sexul înălțimea, vârsta; dacă au fost mai mulți autori.

Toate aceste constatări se materializează într-un raport de constatare tehnico-științifică, având la bază determinări efectuate atât locului faptei cât și în laborator.

8.2. Dimensiunile unor părți ale mâinii raportate la sexul individului

Tabel orientativ[46]

Partea mâinii	Dimensiunea mâinii la bărbați (cm)	Dimensiunea mâinii la femei (cm)	Dimensiunile mâinilor întâlnite la fel de frecvent la bărbați și femei
Dosul palmei	>18,8	< 17,4	17,5–18,7
Aversul palmei	> 19,7	< 17,4	17,5–19,6
Palma:			
Lungime	> 11,2	< 10,2	10,3–11,1
Lățime	> 8,8	< 8,0	8,1–8,7
Degetul mare			
Lungimea	> 5,5	< 5,1	5,2–5,5
Lățimea	> 1,9	< 1,6	1,7–1,8
Degetul arătător			
Lungimea	>7,5	< 6,1	6,2–7,4
Lățimea	> 1,6	< 1,4	1,5
Degetul mijlociu			
Lungimea	> 8,9	< 6,9	7,0–8,7
Lățimea	> 1,6	<1,4	1,5
Degetul inelar			
Lungimea	> 7,7	< 6,3	6,4–7,6
Lățimea	> 1,6	< 1,5	1,4–1,5
Degetul mic			
Lungimea	> 6,1	< 5,0	5,1–6,0
Lățimea	> 1,4	< 1,2	1,3

8.3. Dimensiunile mâinii în raport cu talia subiectului

Tabel orientativ[48]

Lungimea palmei (cm)	Înălțimea persoanei de 20–59 ani (cm)		Lungimea degetului mijlociu	Înălțimea persoanei de 20–50 ani (cm)	
	Bărbați	Femei		Bărbați	Femei
14	–	145	6	–	145
15	–	149	6,5	155	148
16	153	152	7	158	152
17	158	156	7,5	162	156
18	162	160	8	166	160
19	167	163	8,5	169	164
20	171	167	9	173	167
21	176	171	9,5	177	171
22	181	–	10	181	–

9. Expertiza criminalistică a urmelor de mâini

Activitatea de cercetare complexă ce se situează între descoperirea urmelor de mâini și identificarea autorului se numește expertiza dactiloscopică. Ea reprezintă ultima etapă a activității de clarificare privind aspectele legate de formare a urmelor de mâini la locul faptei și de informații care privesc persoana, precum și raportul dintre urmă și activitatea infracțională.

9.1. Determinarea degetului și a mâinii de la care provine urma

În general, cu prilejul comiterii unor infracțiuni, pe obiectele aflate la locul faptei rămân în foarte rare cazuri urma palmară imprimată în totalitatea ei. Pentru identificarea autorului este important să se cunoască determinarea mâinii (dreaptă sau stângă) și a regiunii imprimată găsită la locul faptei. Ca atare se începe prin a se studia și analiza următorii factori:[48]

– Localizarea urmelor digitale pe obiect (caracteristicile topografice) și configurația acestora;
– Poziția reciprocă a urmelor;
– Construcția desenului papilar reflectat în urme;
– Forma și dimensiunile amprentelor digitale.

Atunci când sunt soluționate aceste probleme, se va ține seama și de alte considerente:[49]

– Unei laturi a obiectului îi corespunde o anumită mână. Mâinii drepte la prinderea obiectelor portative îi este caracteristică formarea urmelor din partea dreaptă a obiectului, iar mâinii stângi din partea stângă.

– Dacă palma este imprimată în totalitate și amprenta degetului mare se găsește în partea stângă a celorlalte urme, se poate concluziona că ansamblul de urme este produs de mâna dreaptă, iar dacă amprenta acestui deget este plasată în dreapta grupului de urme – de mâna stângă.

– În urmele de prindere a obiectelor se va lua în considerare orientarea regiunii bazale a desenului papilar, care în amprenta degetului mare a mâinii drepte este îndreptată în dreapta, iar baza desenelor celorlalte urme digitale – în stânga. Pentru mâna stângă se poate observa un aspect general invers. În urmele de apăsare, bazele desenelor papilare în amprenta degetului mare și a celorlalte, formate de palmă, sunt de regulă îndreptate în întâmpinare reciprocă unul față de altul.

– Atât în urmele de prindere cât și de sprijin, amprenta degetului mare se găsește izolată de grupul celorlalte urme, iar în urmele de apăsare ea reflectă doar suprafața laterală a falangetei. Urmele par retezate dintr-o parte și bombate din partea cealaltă din față; direcția curburii indică mâna: încovoierea înspre dreapta lasă degetul mâinii drepte, încovoierea spre stânga, degetul mâinii stângi.

– Atunci când se află imprimate patru degete ale mâinii (mai puțin cel mare), se poate decide nu numai asupra mâinii dar și asupra degetelor concrete, amprenta degetului mijlociu este situată mai sus, apoi mai jos, în trepte – inelarul, arătătorul și degetul mic. Este posibilă o spațiere egală a amprentelor arătătorului și inelarului, rareori se poate întâlni chiar și o ușoară ridicare a imaginii degetului arătător comparativ cu inelarul, lucru caracteristic pentru sexul feminin.

– În cazul urmelor de sprijin, în porțiunea laterală de sus a amprentelor arătătorului, există o curbură: la mâna dreaptă îndreptată spre stânga, la mâna stângă spre dreapta. Impresiunile degetelor mijlociu și inelar prezintă în unele cazuri forme de dreptunghi, iar urma degetului mic este aproximativ ovală.

– În urmele de contact, în care au fost imprimate vârfurile degetelor, partea superioară și cea inferioară a desenului papilar pot fi determinate în funcție de gradul de curbură pe care îl prezintă crestele; zonele papilare arcuite cu o curbură mai pronunțată și îndreptată în sus sunt caracteristice pentru partea inferioară a urmei. Asemenea amprente au forma unei picături, partea ascuțită fiind îndreptată în jos.

– În cazul urmelor de apăsare şi de prindere, forma amprentelor digitale şi a şanţurilor flexorale indică mâna ce le-a lăsat: conturul din partea dreaptă a amprentelor mâinii drepte este aproape rectiliniu, iar conturul stâng prezintă o linie şerpuită formată din goluri triunghiulare orientate cu vârfurile spre dreapta; în amprenta mâinii stângi se constată o imagine inversă.

– În urmele cu desene papilare de tip arc, mâna de la care acestea se datorează se stabileşte după direcţia înclinării crestelor: cele înclinate către dreapta sunt datorate mâinii drepte, iar cele înclinate spre stânga, de mâna stângă. Direcţia înclinării axei urmei arată mâna şi în desenele verticile: cele înclinate spre stânga sunt specifice mâinii drepte, cele înclinate spre dreapta sunt formate de degetele mâinii stângi. Pe lângă aceasta, în desenele de tip cerc mâna se determină şi după direcţia crestelor zonei centrale. În urmele cu desen spiraleoform ale mâinii drepte, direcţia crestelor papilare este îndreptată în contrasensul acelor de ceasornic, iar în desenele mâinii stângi – invers. Desenele din zona centrală, ce prezintă forme asemănătoare literei „Z“, sunt formate de mâna dreaptă, iar desenele cu formă apropiată semnului „S“, de mâna stângă.

– În urmele de apăsare, lăsate de mâna dreaptă, centrul desenului apare ca şi cum ar fi fost deplasat în stânga de la axa lui longitudinală, în urmele mâinii stângi – în dreapta acesteia. În urmele de prindere se observă un aspect cu totul invers.

– În urmele desenelor papilare, lăsate de degetele mari, crestele superioare ale regiunii marginale a desenului sunt plasate în formă de evantai şi se extind în urmele mâinii stângi spre dreapta, iar în urmele mâinii drepte – spre stânga.

9.2. Determinarea regiunii palmei de la care provine urma[50]

Dacă urmele papilare descoperite sunt de dimensiuni mici, nefăcând posibilă determinarea tipului şi a varietăţii desenului papilar şi orientarea spaţială, se vor putea aplica metode cantitative. La baza acestor metode se află enumerarea şi totalizarea detaliilor de construcţie ale desenului, aflate pe suprafaţa unui cerc cu mărimea de 0,5 cm². Analiza nu se desfăşoară decât în prezenţa imaginii urmelor de dimensiuni naturale (scara 1:1), după următoarele caracteristici particulare:

– început şi sfârşit de creastă papilară;
– bifurcare şi contopire de creastă;
– fragment şi punct papilar;
– cârlig, anastomoză, butonieră.

Concluzia privind eventuala imprimare a unei anumite regiuni a palmei în urma examinată se exprimă în procente. Astfel:

– existenţa pe o porţiune de urmă cu o suprafaţă de 0,5 cm² (raza de 0,4 cm) a mai mult de 7 bifurcări şi contopiri demonstrează că ea este lăsată de deget; dacă în urmă lipseşte asemenea cumul de particularităţi, ea este formată de o regiune a palmei, o atare variantă de densitate a detaliilor pe falangetă se întâlneşte doar în 6% din cazuri;

– dacă în urmă se diferenţiază mai mult de 13 începuturi şi sfârşituri de creastă papilară, se poate afirma că ea este lăsată de palmă;

– dacă în urmă sunt cuprinse 10–12 capete de creastă (începuturi şi sfârşituri), ea poate fi considerată o regiune a palmei, întrucât o atare densitate pe falangete se întâlneşte doar în 1–7%;

– prezenţa în urma cu o suprafaţă de 0,5 cm² a mai mult de 7 fragmente de creastă şi puncte confirmă că amprenta este formată de palmă, întrucât o asemenea variantă de densitate pe falangetă practic nu se află în realitate;

– dacă în amprentă se evidenţiază un cârlig, putem fi siguri 70% că urma este lăsată de falangetă şi numai în 30% din cazuri urma e generată de regiunea palmei; dacă în urmă se află o anastomoză, respectiv 90% şi 10%; o butonieră – 91% şi 9%.

Determinarea înălțimii suspectului după urmele formate de mână[51]

Înălțimea aproximativă a autorului după urmele mâinii descoperite în locul comiterii infracțiunii se stabilește în cazul descoperirii imaginei palmare sau a degetului mijlociu în totalitate. În acest scop se măsoară lungimea urmei palmare și la mărimea obținută se adaugă 10 mm, iar la lungimea degetului mijlociu – 5 mm și după tabele se constată talia aproximativă a criminalului.

Determinarea grupei de vârstă a suspectului după urmele digitale[52]

Vârsta aproximativă poate fi determinată analizând densitatea și lățimea crestelor papilare. La o persoană adultă, pe un segment de 5 mm al desenului papilar, sunt așezate 9–10 creste (la cei corpolenți 6–7), la minori 10–12, la copii de 9–12 ani încap 12–13 creste papilare. Totodată, trebuie luate în considerare dimensiunile anumitor zone ale palmei și mecanismul imprimării crestelor papilare. La persoanele de vârstă avansată, de exemplu, crestele par uzate, detaliile sunt neclare și se observă nenumărate cute, riduri și șanțuri.

9.3. Sexul individului[53]

Individului ce a lăsat urma i se determină sexul în funcție de rezultatele analizei următorilor factori:

a. lungimea aversului și dosului palmei;
b. lungimea și lățimea palmei;
c. lungimea degetelor (a tuturor sau a celui ce s-a imprimat în urmă);
d. densitatea crestelor papilare pe falangeta degetelor.

În cazul în care, la locul faptei se descoperă urmele a trei sau mai multor degete (arătător, mijlociu, inelar), pentru diferențierea sexului se pot folosi caracteristicile falangometrice. După observațiile efectuate de **G. Dașkou** pe un eșantion de 7000 persoane, rezultă că frecvența desenelor papilare la bărbați și femei este diferită și constituie desenele de tip arc 3% și respectiv 8%; desenele de tip laț 62% și 77%, cerc 35% și 15%.

9.4. Apartenența profesională[54]

Apartenența profesională a subiectului poate fi stabilită cu o mai mare certitudine dacă urmele sunt lăsate de persoane ce se ocupă cu munca fizică. În cadrul examinărilor se studiază caracterul și localizarea amprentelor lăsate de cicatrice, bătături, alte formațiuni ale pielii de pe mână. Spre exemplu, la lăcătuși, montori de utilaj industrial, tehnicieni, bătăturile sunt dispuse pe palmă și pe falangetele degetelor. La zidari și mineri, bătăturile sunt spațiate pe unele porțiuni ale palmei ca Tenar – 2, Tenar – 3 și Tenar – 4. La bucătari se observă o bătătură pronunțată pe falanga arătătorului mâinii drepte.

La persoanele bolnave de epilepsie s-a depistat o frecvență excesivă a desenelor papilare de tip arc, micșorarea dimensiunilor desenului și alterarea configurației nucleului acestor desene. La schizofrenici, dimpotrivă, dimensiunile dintre punctele de bază ale desenului sunt mărite, frecvența cutelor transversale pe mâna dreaptă este ridicată, existând și alte schimbări în raport cu persoanele sănătoase în ce privește frecvența tipurilor, subtipurilor și varietăților desenelor papilare pe degetele mâinilor.

9.5. Identificarea dactiloscopică a cadavrelor cu identitate necunoscută

Sunt numeroasele cazurile de descoperire a unor cadavre cu identitate necunoscută, aflate pe drumurile publice, pe terenuri virane, păduri sau scoase din apă. Acestea pot aparține mai multor categorii de indivizi, dintre care unii, în existența lor, au avut de a face cu po-

liţia dar, de cele mai multe ori identificarea se realizează pe baza examenului comparativ dintre desenele papilare aflate în fişele dactiloscopice păstrate în arhivele serviciilor de identitate, impresiunile prelevate din locurile presupuse a fi frecventate de persoana dispărută (domiciliu, loc de muncă), ori de pe obiectele de uz personal.[55]

9.5.1. Cazul persoanelor recent decedate

Este evident cazul cel mai simplu.[56] Corpul se găseşte în stare aproape bună şi epiderma nu este alterată. Operatorul este deranjat doar de rigiditatea degetelor care de cele mai multe ori sunt curbate în interiorul palmei.[57]

Pentru a ridica amprentele, este recomandabil să se dispună cadavrul pe o masă, aşezat cu faţa în jos. Se depărtează degetele şi se curăţă cu un tampon de vată îmbibat în alcool, după care se lasă să se usuce. Se trece succesiv pe toată suprafaţa pulpei fiecărui deget ruloul cu o peliculă subţire de cerneală, cu multă atenţie, pentru a descoperi doar crestele. Se apucă iar hârtia sau fişa de imprimat şi se aplică faţă de deget, având grijă să se evite orice derapaj.

Dacă se foloseşte o fişă ordinară, se va evita ca ea să se îndoaie în mod accidental în cursul operaţiei, întărindu-i spatele cu un carton. Unii autori folosesc bucăţi mici de hârtie pentru luarea amprentelor, pe care le lipesc apoi pe fişă.

Unele servicii de identitate au confecţionat mici dispozitive speciale, pentru a efectua ridicarea amprentelor în condiţii optime. Ei utilizează un rulou cu cerneală, a cărui formă curbată la mijloc acoperă provenienţa degetului, precum şi o mică spatulă special concepută, care menţine bucata de hârtie în timpul operaţiei.

O pulpă digitală puternic încreţită nu permite depunerea de cerneală în mod egal pe întreaga suprafaţă a regiunilor deteriorate ce sunt în contact cu ruloul. Se evită această dificultate masând degetul, după care se aduce cât mai mult posibil excedentul de piele înapoi. Se dă cu cerneală pe creste şi se imprimă pe hârtie, având grijă ca piela să fie în permanenţă întinsă, excedentul fiind adus în spate.

Dacă această metodă nu conduce la rezultatele dorite, se poate face o injecţie subcutanată cu glicerină, ulei de parafină sau apă simplă. Parafina topită şi seul necesită o manoperă mai delicată, fiind necesar ca, în prealabil, degetele să fie încălzite timp de câteva minute în apă caldă.

Se injectează în extremitatea degetului, cât mai mult posibil, de preferinţă până la locul de flexiune, un ac gros şi se retrage pe măsură ce se injectează lichidul sub piele. Ridurile profunde şi depresiunile de la suprafaţa pielii au dispărut complet şi se poate da cu cerneală pe pulpa degetului perfect umflată, care permite luarea fără nici o dificultate a amprentei.

9.5.2. Cadavrele aflate în descompunere

Modul de operare este în funcţie de caz:

• Dacă pielea se exfoliază, se eliberează pulpa digitală de porţiunile de epidermă care încă mai aderă la ea şi se ia amprenta direct pe papila dermei. Pentru aceasta se deshidratează degetul cu alcool, eventual va fi tratat şi cu formol; se aplică cerneală pe pulpa umflată, injectându-se un lichid adecvat. Pentru aplicarea cernelei pe deget, operaţiunea este mai delicată, datorită faptului că reliefurile sunt puţin evidenţiate, dar lucrându-se cu grijă se va obţine în final o amprentă bună.

Se mai poate secţiona ultima falangă a fiecărui deget – sau pulpa digitală –, şi se tratează în baie de formol sau alcool pentru întărirea ţesuturilor. Se aplică cerneala pe creste şi se rulează falanga pe fişă la fel cum se procedează cu un individ în viaţă.

Se poate dispune pe o planşetă de lemn pulpa digitală, pentru a se fotografia sub o lumină razantă. Crestele, iluminate, sunt reproduse albe iar şanţurile, în umbră, apar întunecate.

• Dacă putrefacţia este gazoasă şi a provocat o ridicare a pielei sub formă de deget de mănuşă, se secţionează epiderma de la jumătatea celei de a doua falange şi se detaşează lam-

boul, progresiv, printr-o uşoară mişcare de rotaţie alternativ în jurul axei degetului. Se dispune fiecare deget prelevat într-un flacon etichetat şi se deshidratează în baie de alcool.

Operatorul, având mănuşi de cauciuc, introduce un deget în lamboul prelevat de la cadavru. Aplică cerneală pe pulpa digitală şi ia amprenta pe fişa dactiloscopică, aşa cum şi-ar lua propriile amprente.

Amprentelor relevate de la cadavru urmează să li se stabilească formula. Când cadavrul este în stare perfectă, formula se stabileşte cu uşurinţă, ca pentru un individ viu. Dar când corpul este mai mult sau mai puţin în stare de putrefacţie, urmele digitale se descifrează mult mai dificil.

9.6. Urmele de mâini lăsate pe cadavru

Astfel de urme prezintă o deosebită importanţă în clasificarea unor împrejurări legate de comiterea unor infracţiuni cu violenţă (viol, tâlhărie urmate de omor) sau crime sadice (de regulă în serie). Astfel de expertize servesc în principal la identificarea persoanei ce a lăsat urmele. Ca atare, trebuie avute spre comparare şi urmele persoanelor bănuite.[58]

Relevarea urmelor de mâini de pe pielea umană este de dată recentă, fiind posibilă cu reacţii chimice, ca şi cu radiaţii röentgen sau cu iod. Metoda a fost folosită şi în ţara noastră, iar în Japonia au fost relevate şi ridicate amprente digitale de pe gâtul unei persoanei sugrumate, după un interval de circa 9 ore de la apariţia primelor semne ale morţii.[69]

O metodă recentă constă în tamponarea pielii cu o soluţie, în locul unde se presupune că se află urma, după care se aplică un folio cu strat reactiv ce va fi ulterior încălzit.

10. Câteva concluzii formulate de specialiştii români[60]

„O serie de criminalişti au respins categoric calculele prezentate de pionierii dactiloscopiei, ca neavând nici o însemnătate ştiinţifică. Apreciem o asemenea afirmaţie ca nefundamentată, chiar dacă aceste calcule în etapa actuală a dezvoltării ştiinţei sunt considerate simpliste.

Nu se poate admite că două desene papilare, deşi sunt unice şi diferite în ansamblul lor, n-ar putea prezenta fragmente absolut la fel, repetate sub latura dispunerii celor câteva elemente care se evidenţiază, fiind, de cele mai multe ori inaccesibile alte criterii de diferenţiere ca: număr de pori, lăţimea crestelor, numărul celulelor şi alte numeroase caracteristici pe care le posedă impesiunea, dar care nu apar în fragment şi care consacră unicitatea.

Unicitatea rezidă în totalitatea trăsăturilor unui obiect şi de aceea este mare deosebirea între identitatea reală, care îmbracă toate laturile ce constituie obiectul, şi identitatea ce poate fi dovedită practic, luând în considerare o singură latură, cel mult două, ca în expertiza dactiloscopică. Astfel, apare obligativitatea de a admite calculele matematice pentru a se putea aprecia care sunt şansele practice de a deosebi un obiect unic, identic cu sine însuşi, de altul asemănător, la care o parte din formele acestuia se repetă exact. În final, exprimăm următoarele opinii:

– este eronată teza că pentru identificarea dactiloscopică este necesar un număr fix de puncte coincidente în baza calculelor limitate ale lui Balthazard;

– prin introducerea în calcul a probabilităţii de apariţie a detaliilor caracteristice, se poate fundamenta concluzia de identitate între două amprente în baza coincidenţei a 6-7 puncte caracteristice mergând până la 17-18 puncte;

– concluziile expertizei dactiloscopice care se bazează pe un număr redus de puncte de coincidenţă vor avea în vedere detalii caracteristice (5, 6, 7 feluri de detalii) într-o expertiză dactiloscopică permite reducerea, în mod corespunzător, a punctelor de coincidentă; (...)“

10. 1. Erori în comparaţiile dactiloscopice[61]

10.1.1. Confundarea unei urme negative cu o urmă pozitivă

În cazurile de omucideri sau în accidente cu victime, apar situaţii în care urmele papilare pot să provină de la degete murdărite cu o substanţă colorată (sânge, vopsea, funingine ş.a.) fiind vizibile sau latente ca urmare a faptului că degetele au atins în mod repetat suprafeţele unor obiecte până când a dispărut substanţa colorată. Urmele pot să apară şi ca mânjituri sau pete, ca urmare a faptului că şanţurile dintre crestele papilare sunt umplute cu substanţa colorată, astfel că urmele nu au, de cele mai multe ori, nici o valoare de identificare. Pe măsură ce degetele au atins succesiv alte suprafeţe, substanţa dintre creste se depune iar desenul papilar va fi din ce în ce mai clar.

Prin cele două moduri de formare a urmelor lăsate de acelaşi degete – prin reproducerea şanţurilor ori a crestelor papilare, se pot evidenţia deosebiri în procesul de comparare. Astfel, capetele de creastă pot să devină bifurcaţii, fragmentele apar ca butonierele, punctul papilar ca un inel iar anastomoza devine depăşire sau întrerupere.

„Confundarea urmei negative cu urma pozitivă se poate întâlni şi în cazul urmelor papilare create prin destratificarea substanţelor colorate aflate pe suprafeţele atinse." Procesul de apariţie a urmei este de această dată invers: crestele papilare preiau prin contact substanţa de pe suprafaţa atinsă lăsând în locul lor spaţii curate, iar în dreptul şanţurilor substanţa colorată rămâne neatinsă creând urma vizibilă"[62]

Erorile pot fi evitate prin obţinerea de fotografii cu imaginea negativă a urmelor astfel că la amprenta incriminată liniile colorate devin albe şi invers.

10.1.2. Amprentele suprapuse

Suprapunerea poate proveni de la o persoană peste propriile urme sau peste urmele altora. Pentru evitarea erorilor, specialistul are posibilitatea să recunoască suprapunerile.

10.1. 3. Deformări morfologice accidentale ale amprentelor

Aceste erori pot să aibă mai multe cauze: apăsarea puternică a degetelor pe suport; transpiraţie abundentă care poate transforma capete de creste în bifurcaţii; îmbâcsirea amprentei cu ocazia relevării etc.

– Reproducerea fragmentară a urmelor papilare sau a urmelor din regiunile palmei sau plantei.

„Regula de bază pentru a stabili dacă o urmă fragmentară provine de la deget sau de la palmă este de a studia urma pe obiectul purtător. Astfel, după modul de apucare a obiectului, sau după modul de cum putea fi atins de către autor, putem conchide dacă o urmă este de provenienţă digitală, palmară sau plantară."[63]

Note la Capitolul II

[1] **Constantin Ţurai**, „*Elemente de criminalistică şi tehnică criminală – poliţie ştiinţifică*", Bucureşti, 1947, p. 16.

[2] **Petre Pandrea**, „*Criminalistică dialectică*", Fundaţia Regelui Mihai I, Bucureşti, 1945, p. 458; **I. Mircea**, „*Criminalistica*", Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1978, p. 59.

[3] **F. Galton, Finger** – Prints, Mac Milhan, Londra, 1892.

[4] **Leon Derobert**, „*Médicine legale*", Editura Flamarion, Paris, 1976, p. 899; **Ch. Vibert**, „*Precis de médecine légale*", J.B. Baillière et fels, Paris, 1893, p. 486.

[5] **C. Ţurai** şi **C.I. Leonida**, „*Dermatoglifologia, amprente palmo-plantare*", Editura Medicală, Bucureşti, 1971, p. 25.

[6]. **F. Galton**, Finger Prints, *Mac Millan*, Londra, 1892, p. 109.

[7] **Ed. Locard**, *op.cit.*, p. 88.

[8] Speculaţiile din presa americană (vezi „Adevărul" din 22 mai 2001) vorbesc de erori în „citirea" amprentelor, ceea ce nu presupune concluzia – pripită – credem noi, că identificarea după amprente ar fi devenit un mit spulberat.

[9] **J. Thorwald**, „*La grande aventure de la criminologie*", vol. I, Editura J'ailu, Paris, 1967, p. 24.

[10] **F. Galton**, „*Revue scientifique*", 1891 (2 mai), p. 63.

[11] **Ed. Locard**, *op.cit.*, p. 88.

[12] **John I. Thornton**, „*La doctrine de la dessimilation de unique dans l'identification dactiloscopique*", R.I.P.C. nr. 306, martie, 1977, p. 89.

[13] **Emilian Stancu**, *op.cit.*, p. 121; **Valentin Sava**, „*Manual de dactiloscopie*" Bucureşti, 1943, p. 63.

[14] **S.P. Mitricev, M.P. Salamanov**, „*Kriminalistika*", Izd. Juridiceskaia lietratura, Moskova, 1963, p. 119.

[15] **Ed. Locard**, *op.cit.*, p. 59; **Valentin Sava**, „*Manual de dactiloscopie*", Bucureşti, 1943, p. 63; **Const. Ţurai**, „*Elemente de criminalistică şi tehnică criminală*", Bucureşti, 1947, p. 212; **C. Suciu**, *op.cit.*, p. 230; **I.R. Constantin** şi **M. Rădulescu**, *op.cit.*, p. 57; **L. Derobert**, *op.cit.*, p. 901; **J. Gayet**, *op.cit.*, p. 71.

[16] **D.J. Roberts**, „*New technologies in criminal justice: on overview. Comunicare la al 37-lea Curs internaţional de criminalogie*", Montreal, 1987; **Lucian Ionescu** şi **Dumitru Sandu**, *op.cit.*, p. 23.

[17] **I.R. Constantin** şi **M. Rădulescu**, „*Dactiloscopia*", Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1975, p. 146.

[18] **M. Basarab**, „*Criminalistica*", Cluj, 1969, p. 94; **Em. Stancu**, „*Investigarea ştiinţifică a infracţiunilor*", Universitatea din Bucureşti, 1986, p. 127; **I. Mircea**, „*Criminalistica*", Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1979, p. 59; **Mina Minovici**, „*Tratat complet de medicină legală*", Bucureşti, 1930, vol. II, 1054; **A.I. Vinberg** şi **S.M. Mitricev**, „*Kriminalistika, Izd. Iuridiceskaia literatura*", Moskova, 1963, p. 139; **A. Svensson, O. Wendel**, „*Raskrîtie prestuplenii, Izd. Inoştronnoi literaturi*", 1957, p. 37; **I. Mircea**, „*Valoarea criminalistică a unor urme la locul faptei*", Editura „Vasile Goldiş", Arad, 1996, p. 69.

[19] **Ed. Locard,** *op.cit.*, p. 25; **Ch.E. O'Hara,** „*Principii de bază ale cercetării penale*", Ed. C. Thomas, Illinois, S.U.A., 1978, p. 770; **A. Swensson** şi **O. Wendel,** „*Descoperirea infractorilor – metode moderne de investigare criminală*", Londra, 1954, p. 24; **C. Ţurai,** *op.cit.*, p. 204; **I.R. Constantin** şi **M. Rădulescu,** *op.cit.*, p. 152; **I.R. Constantin** şi **Dan Moise,** „Contribuţii la stabilirea vechimii urmelor papilare" în „*Prezent şi perspectivă în ştiinţa criminalistică*", Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1979, p. 107.

[20] **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 209; **I. Mircea,** *op.cit.*, p. 68; **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 130.

[21] **L. Coman,** Folosirea polistirenului expandat pentru relevarea urmelor digitale în „*Şcoala românească de criminalistică*", Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1975, p. 78.

[22] **P. Thyes, Y. Turges, A. Le Pareux, G. Chevet, P.F. Ceccaldi,** „*Nouvelle technique de reailation de traces papilaires letentes (sur le papier) par mattellization sur néde*", in R.O.I.P.C. nr. 217, 1978, p. 106.

[23] Comunicare a delegaţiei franceze la „Colocviul asupra metodelor de identificare a persoanelor şi urmelor", Saint-Claud, 30.XI–2.XII.1976, rezumat tipărit de INTERPOL.

[24] **Octavean Toma,** „O nouă tehnică de îmbunătăţire a calităţii urmelor papilare şi de încălţăminte" în „*Prezent şi perspectivă în ştiinţa criminalistică*", p. 106.

[25] **Vasile Fărcaşu,** „Noi metode de relevare şi ridicare a urmelor papilare şi de încălţăminte", în „*Prezent şi perspectivă în ştiinţa criminalistică*", Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1979, p. 132.

[26] **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 221.

[27] **V. Sava,** „*Manual de dactiloscopie*", Bucureşti, 1943, p. 56.

[28] **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 213; **L. Coman,** „Folosirea polistirenului pentru relevarea urmelor digitale", în „*Şcoala românească de criminalistică*", Bucureşti, 1975, p. 78.

[29] **I.R. Constantin,** „*Tratat practic de criminalistică*" vol. I, Bucureşti, 1976, p. 139.

[30] **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 221.

[31] **Gh. Păşescu, I.R. Constantin,** *Secretele amprentelor papilare*, Editura Naţional, Bucureşti,1996, p. 162.

[32] Colocviul Interpol, Saint-Cloud, iunie 1963, p. 4.

[33] **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 132.

[34] **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 132; **Gheorghe Asanache,** „*Tratat practic de criminalistică*", vol. II, Bucureşti, 1984, p. 25; **J.A. Garcia-Agata,** „*Un emploi de laser: la revélation d'empreintes lophoscopiques*" în RIPC nr. 377, aprilie 1984, p. 93; **J. Mathyer** şi **P. Peeferli,** „*Notes de police scientifique*" în RIPC nr. 3/1983 şi nr. 4/1983, p. 100.

[35] *** „*Special-feches techniques d'aide a l'anquete*", în „Revue de la Police Téchnique et Scientifique", nr. 3, Paris, iunie 1988.

[36] **Ion Mircea,** *op.cit.*, p. 70.

[37] **Louis Lambert,** „*Formulation-Style-droite, Librairie generale de droit et de jurisprudence*", Paris, 1979, p. 46.

[38] **Em. Stancu,** „*Criminalistica*", vol. I, Universitatea din Bucureşti, 1981, p. 160.

[39] **Em. Stancu,** „*Criminalistica*", Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1994, p. 195.

[40] **I. Mircea,** *op.cit.*, p. 71.

[41] **Ed. Locard,** *op.cit.*, p. 155; **A. Swensson** şi **O. Wendel,** *op.cit.*, p. 35; **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 68.

[42] **L. Boboş**, „Procedee şi tehnici de lucru la pozitivarea urmelor digitale fixate prin fotogradiere" în „*Probleme de criminalistică şi de criminologie*", nr. 4/1981, p. 153.

[43] **C. Ţurai**, „*Elemente de criminalistică şi tehnică criminală*", Bucureşti, 1947, p. 189.

[44] **Em. Stancu**, *op.cit.*, p. 134.

[45] **Ed. Locard**, *op.cit.*, p. 123; **C.E. O'Hara**, *op.cit.*, p. 777; **C. Suciu**, *op.cit.*, p. 222.

[46] **Gheorghe Golubenco**, *op.cit.*, p. 58.

[47] **Gheorghe Golubenco**, *op.cit.*, p. 56.

[48] **Gheorghe Golubenco**, *op.cit.*, p. 51; **E. Stancu**, *op.cit.*, p. 136; **I.R. Constantin** şi **M. Rădulescu**, „*Tratat practic de criminalistică*", vol. II, p. 36; **C. Ţurai** şi **C.I. Leonida**, „*Dermatoglifologia Amprente palmo-plantare*", p. 196; **Gheorghe Asanache**, „*Tratat practic de criminalistică*", vol. II, p. 25.

[49–54] **Gheorghe Golubenco**, *op.cit.*, p. 51–62.

[55] **C. Ţurai** şi **C.I. Leonida**, „*Dermatoglifologia. Amprente palmo-plantare*", Bucureşti, 1947, p. 196.

[56] **Jean Gayet**, „*Manuel de police scientifique*", Paris, Editions Payot, 1961, p. 30.

[57] **Em. Stancu**, *op.cit.*, p. 137.

[58] **Gheorghe Asanache**, „*Tratat practic de criminalistică*", vol. II, p. 25.

[59] **Colectiv**, „*La systeme d'identification des empreintes digitales*", in RIPC, nr. 385, februarie, 1985, p. 36.

[60] **Gheorghe Păşescu, Ion R. Constantin**, *Secretele amprentelor papilare*, p. 246.

[61] *Idem*, p. 248-254.

[62] *Idem*, p. 250.

[63] *Idem*, p. 253.

Capitolul III

ALTE URME DE NATURĂ UMANĂ

1. Urmele de picioare

Urmele de picioare, într-o accepţiune largă, cuprind urmele plantei piciorului (adică a piciorului desculţ), urmele piciorului semiîncălţat (cu ciorapi) şi urmele de încălţăminte.

Urmele plantei piciorului prezintă cea mai mare importanţă pentru identificare, întrucât amprenta palmară (amprenta propriu-zisă a talpei piciorului), datorită caracteristicilor papilare proprii şi particularităţilor morfofiziologice, poate servi la o identificare certă bazată pe amprentele digitale.

Planta piciorului cuprinde patru regiuni complet distincte:

– regiunea metatarsofalangiană prezintă importanţă prin faptul că se imprimă[1] cel mai frecvent la locul faptei şi oferă caracteristici ale desenului papilar;

– regiunea metatarsiană;

– regiunea tarsiană se imprimă de regulă parţial;

– regiunea călcâiului.

Mai amintim că se pot întâlni, e drept mult mai rar, urme ale piciorului semi-încălţat sau ale ciorapilor cu care acesta a fost îmbrăcat.

1.1. Formarea urmelor de picioare

Din punct de vedere al procesului de formare a urmelor de picioare, acestea se împart în:

– urme de suprafaţă şi de adâncime;

– urme statice;

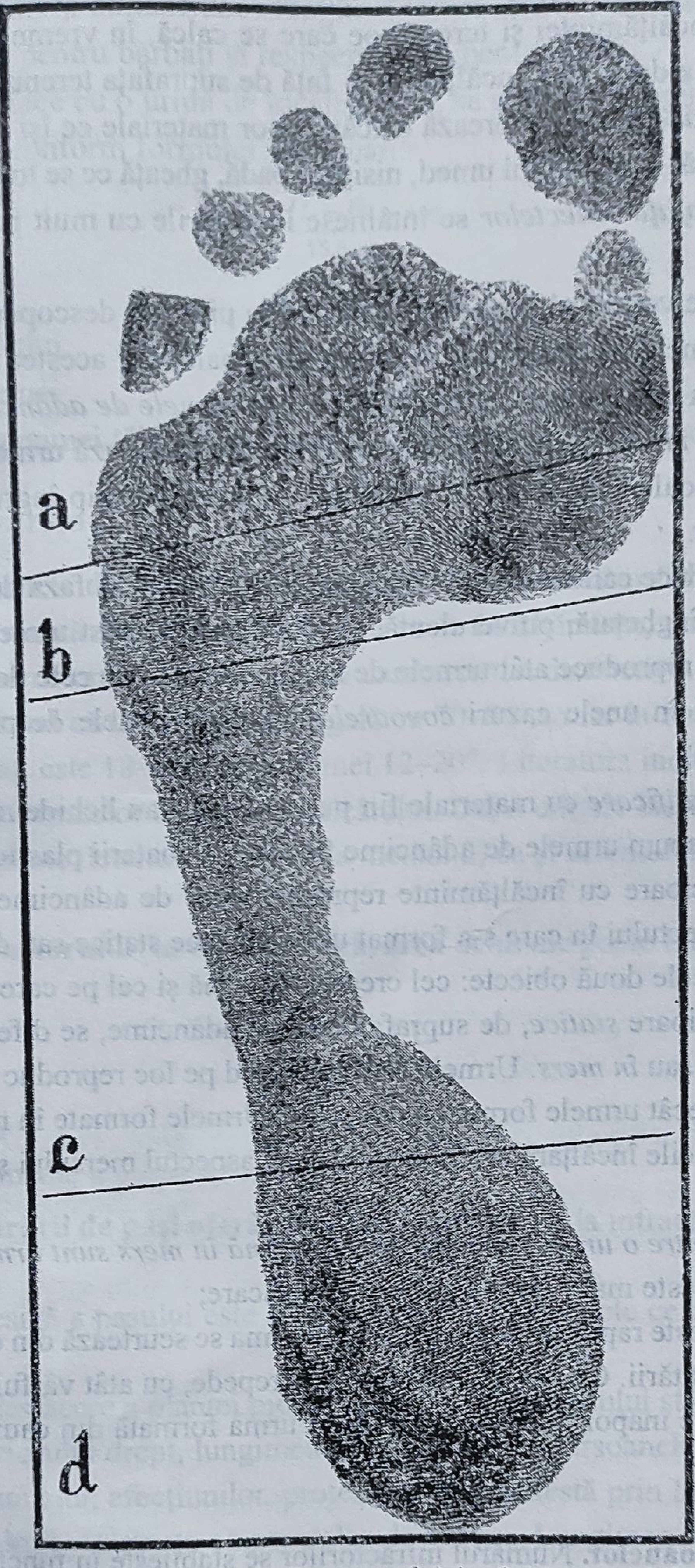
– urme dinamice;

– urme vizibile;

– urma latente.

Urmele de picioare servesc deopotrivă ca mijloc de identificare a infractorului, dar şi ca informare a activităţii sale la locul faptei, când se pot obţine date privind drumul de acces şi locul de pătrundere, deplasările efectuate în timpul comiterii faptei şi locul pe unde a plecat infractorul.

Urma piciorului desculţ oglindeşte direct structura morfologică a infractorului care a creat-o, spre deosebire de urma piciorului încălţat care reprezintă numai încălţămintea celui care o poartă şi care oferă caracteristicile acestuia numai prin unele elemente de uzură ale încălţămintei şi alura mersului.

Regiunile suprafeţei plantare redate în urmă :

a) metatarsofalangiană ; *b)* metatarsiană ; *c)* tarsiană ; *d)* a călcîiului.

După „Tratat de criminalistică", vol. I, 1976, p. 150.

Deosebim *urme statice* şi *urme dinamice*. Urmele statice se formează printr-un contact normal între talpa încălţămintei şi terenul pe care se calcă, în vreme ce urmele dinamice se formează ca urmare a deplasării încălţămintei faţă de suprafaţa terenului.

Urmele de adâncime se datorează călcării unor materiale ce îşi pot schimba forma. Ele se întâlnesc, de regulă, în pământul umed, nisip, zăpadă, gheaţă ce se topeşte, asfalt încălzit etc.

Urme la suprafaţa obiectelor se întâlnesc în locurile cu mult praf, umede ori date recent cu ceară.

Din punctul de vedere al *frecvenţei urmelor* de picioare descoperite la locul faptei, primul loc îl ocupă urmele de adâncime în pământul moale, dar acestea nu oferă o valoare de identificare mare din cauza lipsei de fineţe. Urmează *urmele de adâncime* formate în *nisipul umed, în zăpadă, lut moale şi asfalt încălzit*. Noroiul nu păstrează urmele de adâncime. Existenţa pe pământul moale a unor resturi vegetale, lut umed şi nisip îngreunează producerea şi evidenţierea urmelor.

Zăpada reproduce caracteristicile încălţămintei, chiar şi în faza de topire, spre deosebire de zăpada foarte îngheţată, pulverulentă, care reproduce prost urmele, indicând doar vag conturul lor. *Gheaţa* reproduce atât urmele de suprafaţă cât şi pe cele de adâncime. *Cimentul, obiectele de lemn* şi în unele cazuri *covoarele* reproduc urmele de picioare sub formă de striaţii sau adâncituri.

Urmele de stratificare cu materiale fin pulverulente sau lichide nu reproduc atâtea detalii caracteristice precum urmele de adâncime formate în materii plastice de construcţie fină.

Urmele de picioare cu încălţăminte reproduc urme de adâncime sau de suprafaţă, în funcţie de natura obiectului în care s-a format urma şi urme statice sau dinamice, după raportul de mişcare între cele două obiecte: cel creator de urmă şi cel pe care s-a format urma.

Urmele de picioare *statice*, de suprafaţă sau de adâncime, se diferenţiază dacă au fost formate *stând pe loc* sau *în mers*. Urmele formate stând pe loc reproduc mai exact caracteristicile încălţămintei decât urmele formate în mişcare. Urmele formate în mers sau alergând denaturează caracteristicile încălţămintei, dar oglindesc aspectul mersului şi chiar mişcările corpului întreg.

Deosebirile dintre o urmă stând pe loc şi o urmă în mers sunt următoarele:

– urma statică este mai scurtă decât cea în mişcare;

– dacă mersul este rapid şi solul este plastic, urma se scurtează din cauza împingerii înapoi în momentul înaintării. Cu cât mersul va fi mai repede, cu atât vârful piciorului se va imprima mai mult înspre înapoi, scurtând şi arcuind urma formată din cauza împingerii înainte a corpului.

Numărul persoanelor. Numărul infractorilor se stabileşte în funcţie de grupa generică a urmelor de încălţăminte descoperite la locul faptei.

1.2. Determinarea taliei individului.[2] În baza situaţiilor antropometrice, mărimea plantei piciorului la bărbaţi şi la femei în raport cu talia este de 15,8% şi, respectiv 15,5%. Astfel, dacă se găseşte amprenta piciorului desculţ pentru a se afla înălţi-

mea se va înmulţi dimensiunea lungimei urmei cu 100, iar rezultatul obţinut se împarte la 15,8 pentru bărbaţi şi respectiv 15,5 pentru femei.

Dacă avem de a face cu o urmă de încălţăminte, se scad din lungimea urmei 1–1,5 cm, calculul efectuându-se conform formulei următoare:

$$T = \frac{(L - b)}{15{,}5} \times 100$$

În care:
T = talia individului
L = lungimea urmei
b = depăşirea lungimei tălpii comparativ cu mărimea branţului încălţămintei

1.3. Sexul şi vârsta

În funcţie de urmele de încălţăminte se va proceda la analiza formei şi dimensiunilor urmelor, semnelor de marcă ale fabricii producătoare de încălţăminte, microreliefului desenului tălpii, formei şi dimensiunilor tocului şi altor caracteristici distinctive. Se va determina lungimea pasului, cunoscând că la bărbaţi este egală cu 70–85 cm iar la femei – 50–65 cm. Unghiul de mers la bărbaţi este 18–25°, iar la femei 12–20°. Literatura indică folosirea unei metode bazate pe analiza semnelor de uzură a călcâiului. După urmele lăsate de partea superioară a încălţămintei se poate determina stângăcia mersului, ca şi orientarea concretă a acestuia.

Înălţimea infractorului[4] în funcţie de cărarea de urme poate fi determinată prin aplicarea formulei:

$$T = 2{,}3 \, ¼ \, L$$

În care:
T = talia în cm
L = lungimea medie a pasului (cm)

Cercetarea cărării de paşi oferă informaţii referitoare la infractor atunci când se ţine cont de următoarele:

– lăţimea excesivă a pasului este specifică pentru persoanele ce duc greutăţi, în vârstă ori obeze;

– unghiul de desfacere a plantei piciorului stâng al individului stângaci este mai mic în raport cu unghiul piciorului drept, lungimea pasului stâng la persoanele stângace este mărită;

– prezenţa traumelor, afecţiunilor, protezelor se manifestă prin lăţimea mică a pasului, târârea piciorului bolnav, existenţa amprentelor de baston. Lungimea pasului piciorului bolnav este comparabil mai mică decât cea a piciorului sănătos, urmele de adâncime lăsate de piciorul bolnav sunt mai puţin adânci.

1.4. Fixarea, ridicarea şi examinarea urmelor de picioare

Ca urmare a proprietăţii lor, urmele de picioare se caută printre primele la locul faptei.

Căutarea urmelor de picioare trebuie să fie asociată cu căutarea și prelucrarea urmelor de *miros*, folosindu-se *câinele de urmărire*.

Ca o regulă generală, urmele de picioare, indiferent de modul în care s-au realizat, în momentul descoperirii lor sunt *fotografiate sub formă de ansamblu*, în vederea fixării imaginii și încadrării lor la locul faptei, atât în raport cu alte obiecte înconjurătoare, cât și în mod izolat, în vederea reproducerii și fixării detaliilor caracteristice de construcție.

Descoperirea și relevarea urmelor piciorului desculț este asemănătoare cu cea a urmelor de mâini. Presupunând că formarea a avut loc ca urme latente, evidențierea se va face cu ajutorul unei raze incidente de lumină. Pentru urmele de pe covoare, mochete etc., se vor folosi și dispozitive pe baza electricității statice.

După operația de fotografiere și desenare a urmelor, expertul criminalist va lua imediat măsura urgentă de *conservare* a urmelor ce pot suferi acțiunea unor factori care le-ar putea distruge sau deteriora. Astfel, cele în aer liber se vor acoperi cu vase mari sau cu folie de polietilenă. După descoperire și relevare se trece la fotografierea și măsurarea urmelor, desenarea tălpii încălțămintei, inclusiv a tocului și caracteristicilor semnalate.

Fotografierea urmelor de picioare, în special a celor de adâncime, necesită o pregătire prealabilă a lor, curățirea de corpuri străine cu ajutorul unei pensete, scoaterea apei cu o pipetă[5] etc. Aparatul de fotografiat se instalează perpendicular pe urmă iar sursele de lumină vor fi dispuse lateral, pentru evidențierea detaliilor. La urmele cu zăpadă se vor folosi filtre galbene și o pudrare ușoară cu grafit. Urmele de suprafață insuficient conturate sunt marcate cu cretă albă de jur împrejur, în vederea unei mai bune evidențieri.

O dată cu fixarea urmelor de picioare se vor executa fotografierea și măsurarea liniară sau bidimensională, așezându-se o riglă gradată de-a lungul și de-a latul urmei.

Pentru a măsura cu mai mare precizie urmele de picioare, se folosește metoda încadrării imaginii urmei într-un dreptunghi după **metoda lui Caussé**.

1.5. Ridicarea urmelor de picioare de adâncime prin mulaje

Aceasta constituie etapa ce urmează imediat după fotografiere și desenarea urmei.[6]

Imaginea urmei piciorului în vederea desenării este încadrată într-un dreptunghi și se conturează urma pe o foaie de hârtie de calc pusă pe un geam de sticlă deasupra urmei, păstrându-se o mică distanță cu ajutorul a câtorva chibrituri. Dreptunghiul va încadra lungimea și lățimea urmei, iar celelalte valori sunt măsurate în interiorul lui.

Sistemul lui Caussé folosește o rețea de pătrățele în care se împarte dreptunghiul ce încadrează imaginea urmei plantare.

Măsurarea urmelor de picioare direct pe sol se face cu un șubler special, având un braț gradat de la 0 la 400 mm, iar cel transversal gradat de la 0 la 130 mm. Brațul transversal stabilește valorile de lungime ale urmei, iar culisorul brațului transversal măsoară unitățile de lățime.

Raportul dintre mărimea generală a tălpii piciorului și talia persoanei respective s-a stabilit după următoarea relație:

8,6

$$p = \frac{}{30}\left[\frac{T}{2} + 0{,}05\right]$$

adică 1/7 între talia unei persoane și lungimea piciorului.

Ridicarea urmelor prin mulaj se face luându-se în considerație, pe de o parte, natura materialului în care s-a format urma, iar pe de altă parte, materialele folosite pentru mulaj.

Principiul formării mulajului este următorul: urmei i se face toaleta, adică se îndepărtează eventualele corpuri străine care au pătruns în ea, inclusiv apa, care se extrage cu o pipetă. La o distanță de 1–2 cm în jurul ei se înconjoară cu o bandă din tablă, care va împiedica revărsarea pastei de mulaj. Se trece la prepararea pastei de mulaj, care poate fi ghips cu apă, ceară, parafină, amestec de ghips, ciment și nisip foarte fin și diverse materiale plastice (stomalgină sau sielast).

Prepararea ghipsului se face într-un vas de cauciuc prin adăugarea materialului în apă până ce capătă consistența smântânei. Se toarnă un strat subțire peste urmă, acoperind toată suprafața acesteia, după care se armează cu bețișoare și un ochi de sfoară la un capăt, care va servi la prinderea etichetei după scoaterea mulajului. În continuare se mai adaugă praf de ghips pentru a se mări consistența amestecului și se toarnă în urma de adâncime până se ajunge la o grosime de circa 3 cm. Mulajul se încălzește, semn că a făcut priză și se așteaptă să se întărească. Pentru a grăbi întărirea mulajului se poate folosi, în loc de apă rece, apă călduță sau se adaugă puțină sare, iar pentru a încetini procesul de întărire, totul se prelucrează la rece.

Pentru a scoate mulajul, se sapă ușor în jurul său, pentru a-l putea prinde, la scoatere, de partea de jos. Nu trebuie forțat, iar curățirea de părțile aderente de sol se face cu un curent de apă rece, fără a folosi mâna, peria sau cârpa.

În practică pot surveni următoarele situații:

– Dacă urma este formată în lut sau în pământ de constituție fină, se va pulveriza ulei, ori un strat de șerlac sau colodiu, pentru a preveni aderarea materialului din sol la mulaj;

– În cazul urmelor formate în nisip sau pământ zgrunțuros, înainte de a se turna compoziția de ghips, urma se încălzește, ținând deasupra ei un fier de călcat bine încins, apoi se cerne praf de parafină, ceară sau rășină. După răcirea stratului de parafină, se toarnă mulajul de ghips;

– După o altă metodă, înainte de turnarea mulajului se cerne un strat subțire de ghips, iar după un timp, când s-a întărit, se adaugă mulajul;

– Dacă urma de adâncime este formată în nisip umed, se va acoperi după uscare cu un strat pulverizat cu colodiu sau șerlac.

Dacă se folosește ceară sau parafină topită, se va turna mai întâi un strat foarte subțire, și numai după răcirea acestuia se toarnă restul mulajului;

– Urmele formate în zăpadă se ridică apelându-se la polimeri, cauciuc sintetic, sielast, sulf topit și ghips. Pentru ca un mulaj de ghips, scos din urma formată în zăpadă, să se întărească, este nevoie să treacă cel puțin 24 de ore;

– O metodă recomandabilă constă în pulverizarea prealabilă a unui strat de talc, întărit ulterior prin pulverizare de colodiu sau fixativ de păr, de mai multe ori, până când se obţine o peliculă ce suportă aplicarea unui mulaj de ghips.

Mulajele în latex. Latexul de cauciuc sintetic mulează în condiţii foarte bune urmele de adâncime formate de mâini şi de picioare. Operaţia se execută turnând în urmă, succesiv, mai multe straturi subţiri de latex, care se lasă să se întărească timp de 10–12 ore, după care se umple cu o masă de ghips după metoda cunoscută.

Urmele de adâncime formate de încălţăminte pe covoare, mochete sau materii textile pluşate se ridică prin mulaje de latex, parafină, ghips etc., după ce în prealabil s-a depus un strat subţire de talc.

Ridicarea urmelor de picioare de suprafaţă. Aceste urme se formează prin stratificare sau destratificare şi se ridică prin aceleaşi procedee ca la urmele de mâini (de suprafaţă). Amintim că înainte de a se proceda la ridicare, ele sunt fotografiate şi desenate.

Adeseori se întâlnesc urme de suprafaţă în locurile de pătrundere a infractorului într-o încăpere. Ridicarea lor se poate efectua cu ajutorul hârtiei fotografice umezite, aplicate cu emulsia în jos şi se loveşte pe verso cu o perie de haine, sau se folosesc pelicule adezive utilizate în mod curent.

1.6. Examinarea urmelor de picioare

Urmele de picioare descoperite la locul faptei se supun unui examen comparativ cu urmele persoanelor bănuite. Metodele de comparaţie pentru urmele stând pe loc se iau în patru poziţii:

– stând pe loc în poziţie normală;
– stând pe loc cu lăsarea greutăţii în partea exterioară a tălpii;
– stând pe loc cu lăsarea greutăţii în partea interioară a tălpii;
– poziţia de pornire în mers.

La urmele descoperite în zăpadă se folosesc modele de comparaţie făcute tot în zăpadă.

Pentru urmele de adâncime, create experimental, se va folosi un amestec de lut cu nisip fin.

Atunci când se examinează comparativ elementele caracteristice descoperite la locul faptei, se vor avea în vedere următoarele caracteristici:

– urma lăsată de piciorul desculţ va fi examinată după: forma şi mărimea exactă a piciorului; forma, mărimea şi poziţia fiecărui deget; structura tălpii piciorului pe regiunile componente; desenele papilare, bătături, eventuale cicatrici, marginile tălpii, zona arcadei, forma şi poziţia degetelor.

– la urma lăsată de încălţăminte prezintă importanţă forma şi mărimea acesteia, natura încălţămintei (pantofi, tenişi, bocanci, cizme, sandale etc.), ca şi caracteristicile de fabricaţie. Nu trebuie omisă uzura (toc, vârf, margini), blacheuri, cuie, cauciuc, talpă sintetică. Elementele caracteristice de uzură a încălţămintei servesc deopotrivă la identificarea autorului faptei, cât şi la stabilirea deprinderii mersului unei persoane. În acest din urmă caz se va studia atât întreaga cărare de urme cu elementele caracteristice ale mersului cât şi restul încălţămintei purtate de persoana în cauză.

1.7. Elementele mersului şi cercetarea cărării de urme

Alături de cercetarea amănunţită a urmei de picior, luată izolat, a celui care a lăsat urma, o importanţă deosebită pentru expertul criminalist o prezintă ansamblul de mişcări făcute în timpul mersului.

Mişcările pe care le efectuează în mers o persoană sunt constituite dintr-o serie de elemente componente:

– **Axa cărării** de urme sau direcţia de mişcare a mersului. Ea se obţine trăgând o linie mediană prin centrul celor două şiruri de paşi; vârful ei indică, în formă de săgeată, direcţia mersului;

– **Linia mersului** este linia frântă care leagă între ele urmele de picioare prin unirea părţii din spate a călcâielor;

– **Lungimea pasului** este distanţa dintre urmele a două picioare, măsurată din extremitatea celor două urme de călcâie. Lungimea pasului variază în funcţie de sex, vârstă, înălţime, greutatea purtată, condiţiile terenului respectiv, iluminarea drumului etc.

Bărbaţii au lungimea pasului în medie între 70 şi 90 cm, în vreme ce femeile între 50 şi 60 cm.

– **Lăţimea pasului** este distanţa medie între paşii executaţi de cele două picioare, luându-se fie distanţa dintre extremitatea exterioară a vârfurilor urmelor de picioare, fie extremitatea urmei lăsate de tocuri sau călcâie.

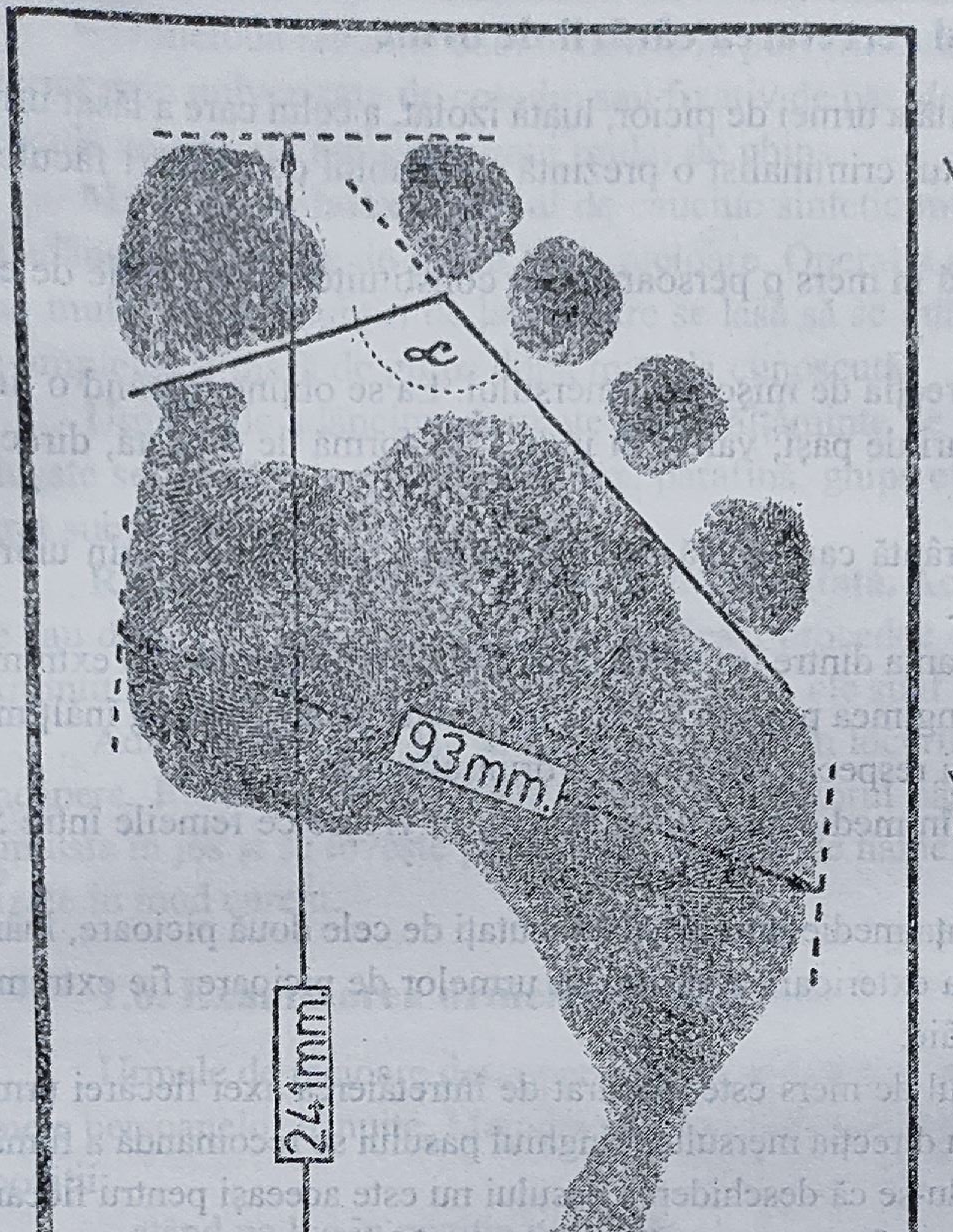
– **Unghiul pasului** sau unghiul de mers este măsurat de întretăierea axei fiecărei urme cu axa generală a cărării de urme sau direcţia mersului. Unghiul pasului se recomandă a fi măsurat pentru urma fiecărui pas, ştiindu-se că deschiderea pasului nu este aceeaşi pentru fiecare picior. Măsurarea unghiului pasului se efectuează cu dispozitivul lui Müller sau cu un compas din lemn. Unghiul pasului variază în raport cu sexul şi vârsta, precum şi cu starea de sănătate. Paşii piciorului cu proteză sunt mai scurţi decât paşii piciorului sănătos. Se cunosc cazuri când infractorii au încercat să inducă în eroare organele de urmărire, denaturând urmele lăsate, fapte care îngreunează ancheta şi trebuiesă se pună un accent mai mare pe restul datelor.[7]

Interpretarea urmelor de picioare şi a cărării de urme la locul faptei

Expertul criminalist sosit la locul faptei execută imediat fotografierea şi desenarea urmelor, după care ia măsurile necesare în vederea conservării lor. Abia după toate acestea trece la interpretarea urmelor de picioare atât a celor izolate, cât şi a cărării de urme. Din această primă interpretare se vor putea deduce numărul persoanelor participante la infracţiune, sexul, talia, vârsta, greutatea şi viteza de deplasare, dacă au folosit un mijloc de transport etc.

Examinarea cărării de urme ne oferă indicii privitoare la direcţia de deplasare, caracteristicile mersului, precum şi date care privesc greutatea, talia, starea psihofizică şi eventuale defecte anatomice. Lungimea pasului şi unghiul pasului, ca şi unele neregularităţi, indică starea psihică sau patologică a autorului urmei, purtarea unei greutăţi sau a unei încălţăminte necorespunzătoare, cunoaşterea locului, dacă a stat la pândă.

Urmele descoperite în locuri deschise vor fi marcate, pentru a nu fi distruse, sau chiar acoperite cu o folie de polietilenă. Urmele servesc şi la urmărirea infractorului cu ajutorul câinilor de serviciu, pentru aceasta obiectele ce le protejează nu trebui să emane mirosuri care să le modifice.

Elementele caracteristice ale cărării de urme de picioare :
a) linia direcției de mișcare ; *b)* linia mersului ; *c)* lungimea pasului ; *d)* lățimea pasului ; *e)* unghiul de mers.

După „Tratat de criminalistică", vol. I, 1976, p. 154.

1.8. Expertiza criminalistică a urmelor de picioare

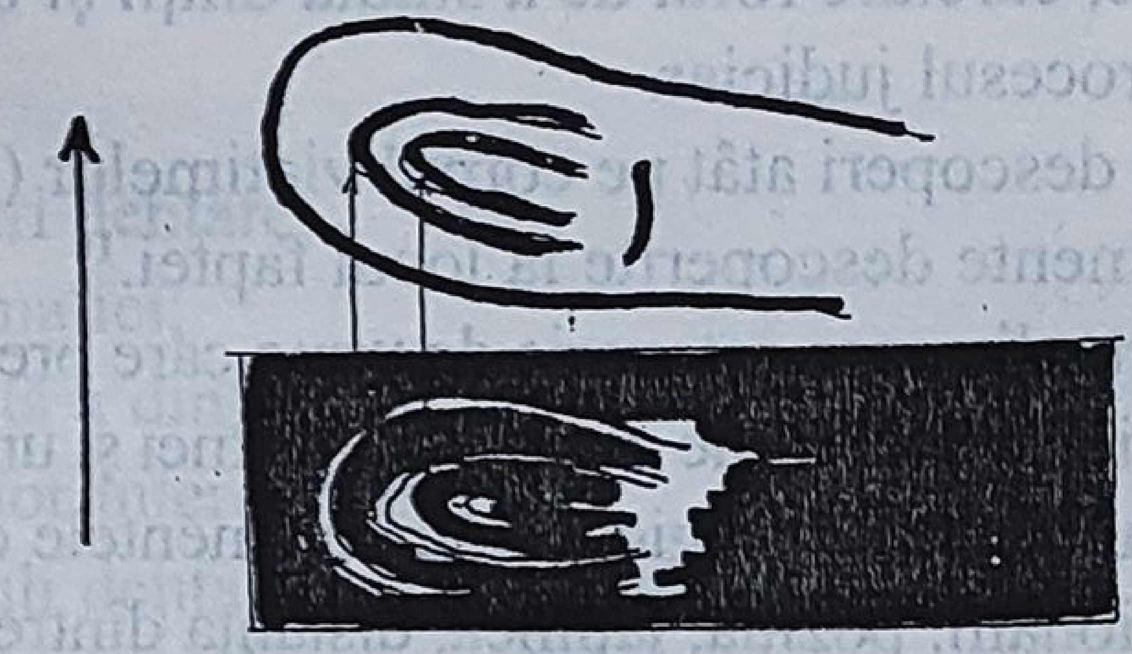
Expertiza criminalistică poate rezolva probleme importante pentru anchetă, dacă i se prezintă urma de picior desculţ ori de încălţăminte, ridicată de la locul faptei (mulaj, fotogramă, desen) sau şi urma şi modelele tip de comparaţie aparţinând persoanelor suspecte.[8]

În cazul în care se trimite **numai urma,** ea poate oferi indicaţii privind sexul, vârsta aproximativă, talia, greutatea aproximativă, vechimea urmei şi eventuale particularităţi anatomo-patologice.

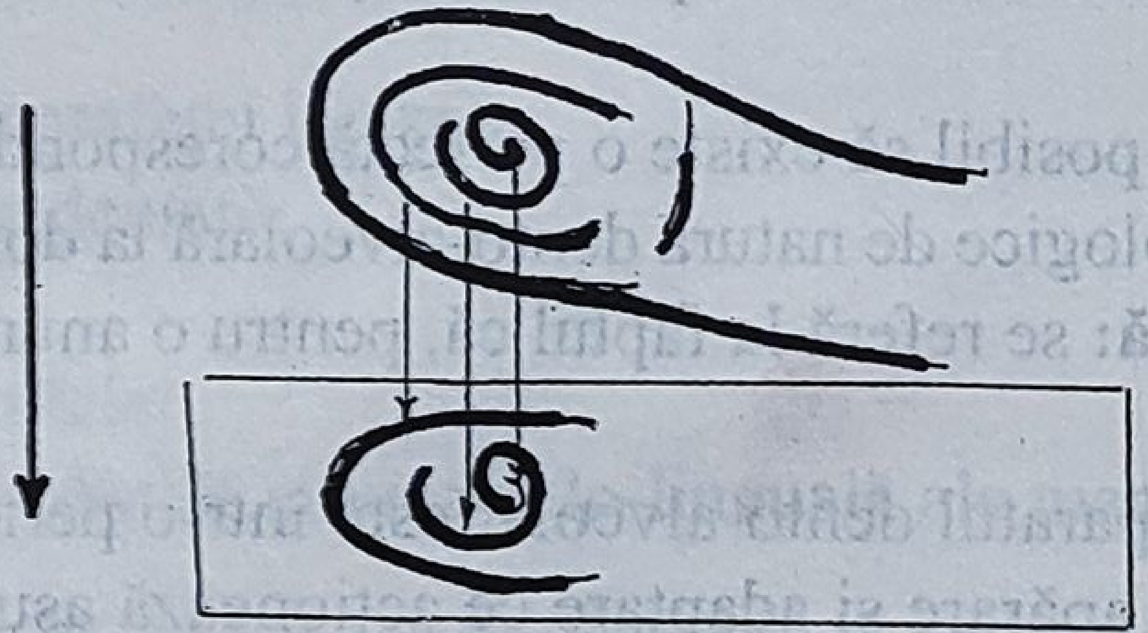
Dacă se examinează **urma plantei piciorului,** se pot stabili caracteristicile de identificare. Dacă este vorba de **urma de încălţăminte,** se vor face comparaţii cu tălpile din colecţiile laboratorului, fără a se omite gradul de uzură şi anumite caracteristici.

Dacă expertul criminalist are la dispoziţie şi modele de comparaţie, poate face chiar şi identificarea încălţămintei care a produs urma, respectiv a autorului faptei.

URME DE SUPRAFAŢĂ (Statice)

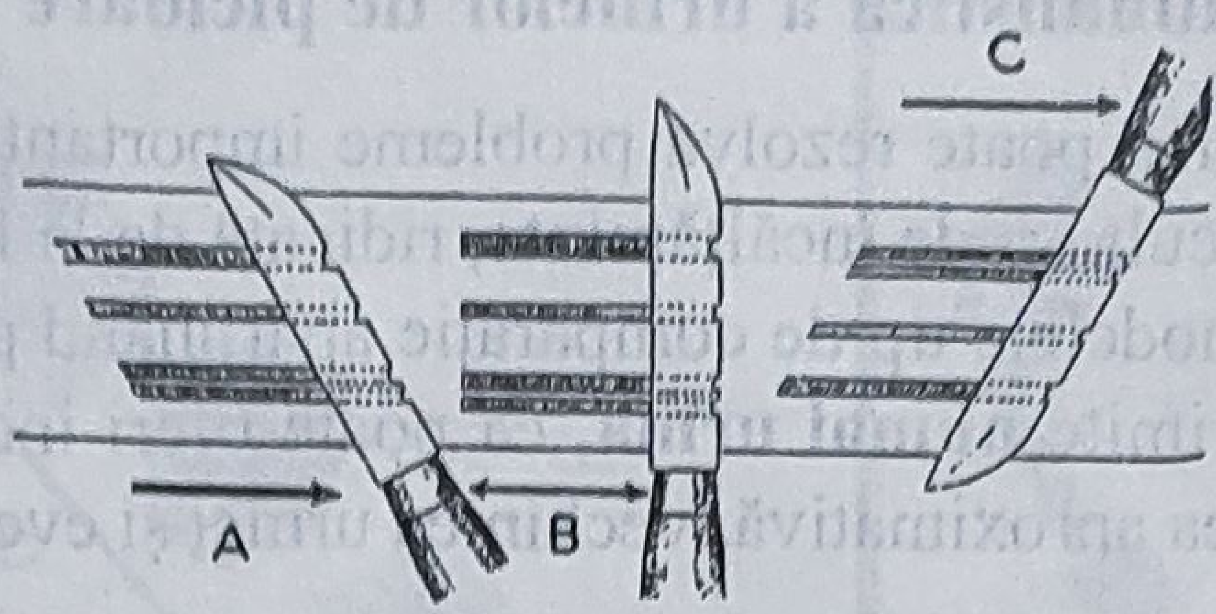
STRATIFICARE

DESTRATIFICARE

URMA DE ADÂNCIME

URMA DINAMICă

2. Cercetarea urmelor de dinţi

În cercetarea criminalistică se pot întâlni două situaţii care privesc problema urmelor de dinţi:[9]

– aspectul medicinii legale, care se referă mai ales la stabilirea identităţii unor cadavre necunoscute (**odontologia judiciară**);

– aspectul criminalistic, care are rolul de a studia dinţii şi urmele lăsate de aceştia pentru stabilirea adevărului în procesul judiciar.

Urmele de dinţi se pot descoperi atât pe corpul victimelor (vezi cazul Râmaru), cât mai ales pe obiecte şi diverse alimente descoperite la locul faptei.[10]

Urmele de dinţi fac parte din acea categorie de urme care prezintă o bază sigură de identificare datorită unor caracteristici specifice ale dispunerii, formei şi unor particularităţi naturale sau dobândite în cursul tratamentului stomatologic. Printre elementele care pot servi la identificarea criminalistică a dinţilor, menţionăm: poziţia, lăţimea, distanţa dintre dinţi, gradul de uzură.

Identificarea persoanei după urmele de dinţi create fie pe corpul uman, fie pe diverse alimente sau obiecte este reprezentată de capacitatea aparatului dento-alveolar de a însuma următoarele proprietăţi:

– **Unicitatea:** nu este posibil să existe o perfectă corespondenţă a tuturor caracteristicilor morfologice şi morfopatologice de natură dento-alveolară la doi indivizi în acelaşi timp dat.

– **Stabilitatea relativă:** se referă la faptul că, pentru o anumită perioadă de timp, dinţii au aceleaşi caracteristici;

– **Individualitatea:** aparatul dento-alveolar este într-o permanentă dinamică, urmare a acţiunii diverşilor factori de apărare şi adaptare ce acţionează asupra sa.

– **Reflectivitatea:** constă în proprietatea ţesuturilor şi a substraturilor de a primi şi reţine caracteristicile dinţilor, de ordin morfologic şi morfopatologic.

2.1. Caracteristici generale şi individuale[11]

Examinarea macroscopică externă şi internă a dinţilor reflectaţi în urma lăsată uşurează operaţia de identificare a persoanei care a lăsat urma.

Urmele descoperite reflectă în ele caracteristici generale şi individuale:

a. Caracteristici generale:

Forma arcadei poate fi:

– pătrată hiperbolică;

– semieliptică;

– în formă de „U";
– în formă de „omega";
– în formă de „M";
– în formă de „V".

Alte caracteristici generale:
– lungimea, lăţimea şi profunzimea muşcăturii;
– dimensiunea spaţiului interdentar;
– prezenţa sau portul protezei;
– aspectul marginii incizale a arcadei;
– dizarmonii dentare de grup;
– ieşirea din rândul dentar a unei muchii aparţinând unui dinte;
– dizarmonii dento-alveolare;
– anomalii dento-maxilare.

b. Caracteristici individuale

Principalele caracteristici individuale ale urmelor create de dinţi (muşcături) pe corpul uman sunt:
– anomalii;
– prezenţa unor lucrări dentare;
– alteraţii ale conformaţiei;
– localizarea deosebită a dinţilor;
– dimensiunea spaţiilor interdentare;
– prezenţa de tuberculi dentari supranumerar;
– modificări de consistenţă ale organului dentar;
– prezenţa de urme – materie de provenienţă dentară;
– fracturi dentare;
– neregularităţi ale suprafeţei incizale;
– gradul de abraziune dentară;
– lipsuri dentare;
– malformaţii congenitale;
– dimensiunile mezio-distală şi vestibulo-linguală ale marginii incizale;
– înălţimea dintelui;
– variabilitatea de înălţime a dinţilor aparţinând aceleiaşi grupări anatomo-funcţionale;
– infra sau suprapoziţie;
– rotaţii în ax;
– anomalii de erupţie;
– unghiul format de marginea incizală cu orizontala;
– gradul de uzură a marginii incizale;
– anomalii paradentare etc.

Urmele de dinţi se regăsesc pe obiecte relativ plastice, cum ar fi:
– pe pielea cadavrelor ca urmare a crimelor sadice sau a luptei dintre victimă şi adversar;
– pe produse alimentare din care a muşcat infractorul;
– diverse obiecte: capace aparţinând sticlelor cu băuturi; obiecte descoperite la locul faptei.

Urmele de dinţi sunt produse de către dinţii din faţă ai maxilarului inferior şi superior, dar în unele cazuri se pot datora şi măselelor, care au o forţă de apăsare superioară dinţilor.

Muşcăturile se prezintă sub formă de depresiuni, în cazul pielei de om, de exemplu, sau de dâre (în unt sau prăjituri cu cremă), dar în ambele cazuri ele oferă informaţii preţioase în privina dentiţiei făptuitorului, cum ar fi: poziţia relativă a dinţilor, lărgimea lor, depărtarea, implantarea. Urmele alunecate arată, printre altele, striaţii datorate neregularităţilor de la suprafaţa dinţilor, care se găsesc chiar şi în cazul dinţilor sănătoşi. Aceste urme nu prezintă o valoare din punct de vedere al identificării, dar sunt de un interes real, fie pentru scoaterea din cercul bănuiţilor al unui suspect, fie pentru a determina rolul exact jucat de fiecare complice.

De îndată ce urma a fost descoperită, este important ca ea să fie imediat fotografiată. Este o precauţie bine de luat în cazul în care ea ar putea fi eventual distrusă. O riglă milimetrică dispusă alături de amprentă va permite, în cazul fologrannerii, să dispunem de o imagine corectă. Se recomandă ca iluminarea să se facă oblic, iar căldura degajată să nu afecteze urma. Fotografierea odată terminată, se va trece la efectuarea mulajului.

Stockis (1908) recomandă următoarea formulă:

– alb de balenă } câte 25 g
– parafină pură }
– talc 50 g

Amestecul de mai sus oferă avantajul că se solidifică foarte repede prin răcire şi formează o masă omogenă foarte dură, fără a se mai deforma ulterior. Pentru utilizare, această masă se topeşte, fiind încălzită într-o baie de apă. Dar amestecul de mai sus nu poate fi aplicat pe un produs sensibil la căldură (unt, cremă de prăjituri). În acest caz se va apela la un mulaj cu plasture de Paris, la care s-a adăugat sare. Dacă urma se află pe un fruct, acesta va trebui să fie întărit în prealabil prin conservare într-o soluţie de formol 5%.

Produsele deţinătoare de urme, cum ar fi unele alimente: unt, caşcaval, ciocolată etc. se păstrează la frigider pe tot timpul cercetării.

Alte materiale recomandate pentru ridicarea prin mulaj a urmelor de dinţi sunt: ghipsul de calitate superioară, pastă Momax, pasta Kerr, latexul şi diferiţi polimeri; siclast, stiracrilul, stomalgina etc.

Nu se va tăia pielea purtătoare de urme de dinţi, ci va fi păstrată în formol. Muşcăturile se conservă după încetarea din viaţă a victimei.

Mulajele urmelor de dinţi aflate pe brânzeturi se ridică apelându-se la ghips de calitate superioară amestecat cu sare, pastă momax sau kerr, latex şi polimeri.

În cazul untului, înainte de mulaj va fi păstrat în frigider la o temperatură cât mai scăzută; înainte de turnarea mulajului, urma în unt va fi întărită prin pulverizarea a două-trei straturi de şerlac.

Urmele de dinţi existente pe alimente: pateu de ficat, salam, sandvişuri etc. se vor ridica după o prealabilă întărire cu colodiu sau şerlac. Sunt de preferat, în locul ghipsului, latexul şi polimerii.

Urmele de pe unele fructe se ridică după pulverizarea prealabilă a unui strat protector de şerlac sau colodiu, cu ghips şi sare.

Ciocolata, cremele, glazurile se întăresc mai întâi prin pulverizarea cu colodiu şi apoi se ia mulajul cu ghips dentar şi puţină sare.

Pentru compararea urmelor de dinţi cu cele ale persoanelor suspecte, acestea vor efectua cel puţin două muşcături experimentale în ghips dentar sau în parafină înmuiată ori plastilină. Pentru scoaterea mulajelor pozitive, primele mulaje de ghips (negativele) se ung cu vaselină ca să nu adere cele două compoziţii de ghips.

2.2. Cercetarea la locul faptei a urmelor de dinţi

Urmele de dinţi se întâlnesc la locul faptei pe diverse alimente şi fructe sau pe corpul victimei şi, în cazuri excepţionale, când aceasta s-a apărat, şi pe corpul agresorului.

Fixarea urmelor de dinţi se face prin consemnarea lor în procesul-verbal şi prin fotografiere. Se va acorda atenţie ridicării şi transportării obiectelor purtătoare de urme, prevenindu-se deformarea şi alterarea. Alimente precum untul şi ciocolata se transportă în lăzi frigorifice, iar fructele într-o soluţie de formol.

2.3. Examinarea urmelor de dinţi cuprinde următoarele etape:[12]

a. Examinarea separată. Se examinează şi se consemnează caracteristicile, aspectul morfologic macroscopic extern şi, după caz, prelevarea de probe pentru examinare histopatologică.

Victima va fi examinată pentru a se omite autosimularea.

Examinarea urmelor de dinţi create pe corpul omenesc se va referi la: număr, localizare, aspect general comparat cu o formă geometrică, dimensiuni, culoare, prezenţă de corpi străini, variabilitatea denivelărilor, caracterele de repetabilitate, suprapunerile de urme, reacţii locale, de vecinătate, vechimea etc.

La examinarea separată a urmelor de dinţi şi a celor prelevate se vor folosi următoarele procedee şi tehnici de lucru:

- măsurători metrice şi unghiulare;
- examinarea morfologică macroscopică a urmei;
- examinare morfologică macroscopică a produselor biologice;
- studiul radiologic al substratului osos;
- studiul morfologic macroscopic intern pe suprafaţa de secţiune;
- examinarea odontostomatologică a persoanei purtătoare de urme de dinţi;
- prelevarea de piese histopatologice;
- prelevarea de produse biologice;
- examinări microbiologice;
- ridicarea de mulaje;
- desenarea contururilor;
- fotografierea.

b. Examinarea comparativă

Ajuns în această etapă, expertul criminalist va examina comparativ următoarele caracteristici ale urmei:

- conformaţia generală a urmelor;
- date de ordin metric şi unghiular;
- variabilitatea de profunzime;
- modul de dispunere a urmelor;

– variabilitatea numerică de urme pentru acelaşi segment de cerc;
– elementele ce redau structura aparatului dento-alveolar creator de urme;
– tipul de ocluzie dentară;
– aspectul profunzimii urmei;
– mărimea intervalului de suport rămas neatins;
– modificări datorate unor malformaţii, suport al protezei, intervenţii chirurgicale;

c. Demonstraţia
Se recomandă folosirea următoarelor procedee:
– procedeul tabelului sinoptic;
– procedeul confruntării;
– procedeul stabilirii continuităţii liniare;
– procedeul suprapunerii;
– procedeul chinogramei.

d. Formularea concluziilor
În expertizele urmelor de dinţi se pot formula următoarele concluzii:
– certă pozitivă;
– certă negativă;
– de probabilitate;
– de imposibilitate.

Răspunsurile date de expert pot avea în vedere:

a. Când este prezentată urma
– dacă urma de dinţi este provocată de om sau de animal;
– sexul şi vârsta autorului urmei;
– tipul antropologic al persoanei care a creat urma;
– caracteristicile specifice danturii ce a produs urma;
– mecanismul de formare a urmei.

b. Când se prezintă atât urma cât şi modelele de comparaţie
– dacă urma de dinţi se datorează persoanei de la care s-au prelevat modele de comparaţie;
– grupul de dinţi care a creat urma.

2.4. Expertiza urmelor lăsate de dinţi pe obiecte[13]

2.4.1. Caracteristici generale şi individuale

Urmele de dinţi pe obiecte prezintă în general aceleaşi caracteristici cu cele lăsate pe corpul uman, cu excepţia urmelor în formă de striaţii, create de faţa ocluzală a dinţilor incisivi care alunecă pe obiectul primitor.

Caracteristicile de urmă ce produc striaţii se întâlnesc mai ales la persoanele ce se folosesc de dinţi pentru spargerea învelişurilor tari de fructe şi seminţe. Astfel de dinţi lasă striaţii în zonele de contact.

2.4.2. Etapele examinării

a. Examinarea separată a urmelor dinţilor în raport cu gradul lor de uzură reprodus în urmă poate stabili, cu aproximaţie de 5–10 ani, vârsta autorului, dacă se au în vedere următoarele:

– marginile tăioase ale incisivilor crenelate sau cu creastă arată o uzură de gradul I a incisivilor, caracteristică vârstei de 8–10 ani;

– dacă marginea incisivilor este lărgită, vârsta poate fi de 20–25 ani, dacă lărgimile marginilor incizale este mică; 25–30 ani, dacă lărgimea este medie şi 30–35 ani dacă lărgimea a atins dimensiunea maximă;

– dacă uzura a depăşit punctul de contact dentar, vârsta este peste 40 de ani;

– după 50 de ani apar lipsuri dentare chiar şi în zona frontală sau reconstituiri protetice.

O analiză atentă a ansamblului marginii incizale a arcadei poate permite stabilirea vârstei. Dacă marginea este convexă la incisivii superiori sau la cei inferior, avem de-a face cu un tânăr până la 20 de ani; dacă marginea este dreaptă, vârsta autorului este între 20–30 ani, iar dacă marginea incizală a arcadei este convexă cu concavitatea în jos la dinţii superiori, atunci vârsta este de peste 40 de ani. Această apreciere se face în raport cu dimensiunea adânciturii amprentei dentare la dinţii incisivi şi canini.

Conturul arcadei superioare realizat prin unirea buzelor vestibulare ale marginilor incizale ale dinţilor frontali superiori, dacă este drept sau uşor convex, presupune o arcadă frontală lată ce corespunde sexului masculin, în vreme ce un contur mai strâmt şi ascuţit este caracteristic genului feminin.

Dimensiunea dinţilor, forma feţelor vestibulare sau linguale oferă date privind tipul antropologic.

b. Examinarea comparativă

Se procedează la compararea caracteristicilor prin măsurarea dimensiunilor, distanţelor şi unghiurilor de curbură, interpretându-se elementele coincidente. Dacă se foloseşte metoda suprapunerii clişeelor în transparenţă, ele trebuie să fie de acelaşi fel: negative sau diapozitive.

c. Demonstraţia

Demonstraţia diferă în funcţie de situaţie, alături de caracteristicile constatate se apelează şi la desenul tehnic, la fotografiere, microfotografiere şi filmul judiciar. Toate acestea se vor anexa la raportul de expertiză.

d. Formularea concluziilor

Expertul criminalist, după ce a examinat urmele de dinţi, poate formula următoarele concluzii:

– certă pozitivă;
– certă negativă;
– de probabilitate;
– de imposibilitate.

2.4.3. Expertize ce se pot efectua

Expertul criminalist poate efectua expertize antropometrice şi traseologice, când poate da următoarele răspunsuri:

a. Când examinează numai urma:

– numărul de persoane care au creat urma;
– sexul şi vârsta celui care a creat urma;
– tipul antropologic al autorului urmei;
– caracteristicile danturii care a creat urma;
– mecanismul de formare a urmei;
– tratamentul stomatologic al autorului urmei.

b. Când se oferă atât urma de dinţi cât şi modelele de comparaţie a suspecţilor:

– dacă urmele de dinţi au fost făcute de vreuna dintre persoanele de la care s-au prelevat modelele de comparaţie;

– regiunea dentară care a creat urma.

Atunci când se ordonă expertiza pentru identificarea urmelor de dinţi, se va cere să se lămurească următoarele probleme:

• dacă muşcătura este umană sau animală;

• dacă muşcătura conţine elemente caracteristice suficiente pentru a se putea stabili identitatea unei persoane;

• care este persoana care a format urma de dinţi.

Expertiza traseologică a urmelor de dinţi va fi completată cu expertize medico-legale necesare stabilirii transformărilor efectuate în profunzimea ţesuturilor corpului victimei.[14]

3. Cercetarea urmelor de buze

3.1. Aspecte generale

În ultima vreme, în cercetările criminalistice a fost evidenţiată importanţa cercetării urmelor de buze în procesul stiinţific al identificării unei persoane.

Deşi nu toţi autorii sunt de acord, datorită particularităţilor pe care le prezintă dispunerea şi forma papilelor şi a şanţurilor coriale, unghiurile comisurale, gropiţa mediană, tuberculul buzei superioare, toate acestea fac posibilă identificarea unei persoane. Aceasta cu atât mai mult cu cât datele obţinute sunt coroborate cu alte elemente de identificare criminalistică.[15]

Cei care au rezerve privitoare la posibilitatea de identificare pe baza urmelor de buze îşi bazează afirmaţia pe faptul că, în decursul vieţii, buzele înregisterază modificări ca urmare a unor leziuni sau afecţiuni patologice.

Partizanii identificării pe baza urmelor de buze îşi bazează opinia lor pe **stabilitatea desenelor coriale,** căci identificarea se face la scurt timp după producerea urmelor şi persoana respectivă nu poate suferi practic modificări anatomice esenţiale.[16]

Mecanismul de formare a amprentei buzelor este total diferit de cel al amprentelor palmare. Amprenta buzelor se formează prin depunerea în special a unor substanţe de natură organică, în vreme ce amprentele de la mână se formează prin depunerea transpiraţiei.

Urmele de buze se prezintă sub formă statică, vizibile sau în stare latentă, de cele mai multe ori doar ca urme de suprafaţă. Urmele de adâncime se formează numai în cazuri cu totul excepţionale.

Urmele de buze constau în depunere de produse de natură biologică (în principal salivă şi secreţii), alimentară (grăsimi, sosuri, sucuri de fructe) şi cosmetică (rujuri cu conţinut de coloranţi şi pigmenţi; vaselină, unt de cacao etc.).

3.2. Cercetarea la locul faptei a urmelor de buze

Urmele de buze se întâlnesc ori de câte ori autorul a venit în contact direct cu tacâmuri, pahare, ceşti, port-ţigaret, pipă sau în cazuri de viol, incest şi chiar de omor şi tâlhărie. Sunt

cazuri extrem de rare când urmele de buze se găsesc imprimate pe haine, gulerul cămășii și lenjerie de pat.

Relevarea și fixarea urmelor de buze se efectuează după aceleași procedee ca și în cazul amprentelor digitale, cu observația că vor fi posterioare fotografierii prin procedeul reflexiei sau prin transparență. Urmele de buze pot servi la determinarea grupei de sânge, a ADN-ului și a unor elemente de natură chimică și bacteriană apte la determinarea numărului persoanelor suspecte și chiar la identificarea autorului.

Interpretarea la locul faptei a urmelor de buze se face numai împreună cu alte elemente ale cercetării criminalistice a diverselor urme, care împreună pot să conducă la identificarea autorului.

3.3. Expertiza criminalistică a urmelor de buze

Examinarea urmelor labiale permite expertului criminalist să se pronunțe dacă avem de-a face cu urme umane sau animale, cum au fost formate, vechimea urmei, vârsta aproximativă a autorului, sexul și tipul antropologic aproximativ. De asemenea, se poate preciza care dintre cele două buze – superioară sau inferioară – a produs urma descoperită și dacă aceasta oferă suficiente elemente de identificare. O analiză cromatografică și spectroscopică în I.R. permite depistarea diverselor elemente existente în urmă, care, coroborate cu probe luate din cercul bănuiților, poate duce la identificarea autorului. Determinarea grupei de sânge se recomandă a fi efectuată ori de câte ori este posibil, ca și analizele serologice ale salivei ce a îmbibat urma.[17]

4. Identificarea persoanelor după voce și vorbire

4.1. Aspecte generale[18]

Identificarea persoanei după voce se face pe baza particularităților determinate de construcția aparatului fonorespirator, de constituirea și pronunțarea sunetelor, silabelor, cuvintelor și fazelor care compun vorbirea.

Această metodă tehnico-științifică este o metodă modernă utilizată de criminalistică pentru descoperirea autorului unei infracțiuni.

Fundamentul științific al stabilirii unei înregistrări îl constituie particularitățile care determină individualitatea vocii fiecărei persoane și acestea sunt:

a. Particularitățile de construcție ale aparatului fonorespirator, fapt care face ca sunetele emise să se situeze într-o anumită bandă de frecvență;

b. Particularitățile funcției fonatorii determinate de fiziologia caracteristică actului respirator și modul de comportare a coardelor vocale. Vocea are trei caracteristici principale: timbru, frecvență și intensitate;

c. Particularitățile determinate de modificări ale aparatului fonorespirator, ivite ca urmare a unor maladii în decursul vieții.

4.2. Caracteristicile de identificare a vocii și vorbirii

Aparatul denumit sonograpfh permite analiza caracteristicilor fonoacustice, spectrul de audiofrecvență situându-se între aproximativ 5 și 16.000 Hz. Aceste aparate transcriu grafic

caracteristicile vocii în ceea ce se numeşte vocogramă. Particularităţile unei voci se reflectă în trei caracteristici principale: timbru; frecvenţă; intensitate.

Expertiza criminalistică a vocii şi vorbirii prin imaginile spectrografice ale vocalelor şi consoanelor pune în evidenţă caracteristici generale şi individuale care permit identificarea persoanei.

Vocea prezintă **caracteristici acustice generale:**

– configuraţia de ansamblu a formanţilor transcrişi pe vocogramă;
– durata de pronunţare a unui grup de cuvinte sau cuvântul;
– intensitatea vocii.

Fiecare individ prezintă **caracteristici acustice individuale**, care sunt constituite dintr-un complex de frecvenţe formate din:

– frecvenţe de rezonanţă a cavităţii aparatului vocal sau formanţii;
– frecvenţa specifică a sunetelor nazale şi frecvenţa vocii.

Atunci când se studiază frecvenţa vocii, se va avea în vedere în primul rând frecvenţa formanţială, în special frecvenţa tonului fundamental, care este socotită ca o caracteristică neschimbătoare a vocii.

Caracteristicile vorbirii

La modul general, vorbirea se caracterizează prin particularităţi de expresie şi stil, care sunt specifice unui anumit grup de persoane. Fiecare voce este individualizată prin următoarele elemente: particularităţi fonetice; particularităţi fonetice străine; defecţiuni de pronunţie şi particularităţi lexicale.

4.3. Expertiza criminalistică a vocii şi vorbirii

Expertiza criminalistică a vocii şi vorbirii oferă răspunsuri la următoarele întrebări adresate de către organele judiciare: stabilirea autenticităţii fonogramei în litigiu; identificarea persoanei vorbitorului, stabilirea eventualei deghizări etc.

Conform art. 91[1] din Codul de procedură penală: „Înregistrările pe bandă magnetică ale unor convorbiri efectuate cu autorizarea motivată a procurorului desemnat de prim-procurorul Parchetului Curţii de Apel, în cazurile şi în condiţiile prevăzute de lege, dacă sunt date sau indicii temeinice privind pregătirea sau săvârşirea unei infracţiuni pentru care urmărirea penală se face din oficiu, iar interceptarea este utilă, pentru aflarea adevărului, pot servi ca mijloace de probă dacă din conţinutul convorbirilor înregistrate rezultă fapte sau împrejurări de natură să contribuie la aflarea adevărului.

Autorizarea procurorului se dă pentru durata necesară înregistrării, până a cel mult 30 de zile, în afară de cazul în care legea dispune altfel. Autorizarea poate fi prelungită în aceleaşi condiţii, pentru motive temeinic justificate, fiecare prelungire neputând depăşi 30 de zile.“

Înregistrările menţionate pot fi făcute şi la cererea motivată a persoanei vătămate privind comunicările ce-i sunt adresate, cu autorizarea procurorului anume desemnat de procurorul general.

Expertiza criminalistică a vocii şi vorbirii, aşa cum rezultă din Hotărârea Guvernului nr. 368 din 3 iulie 1998, se efectuează de către Institutul Naţional de Expertize Criminalistice. Actul de dispoziţie, care poate fi o rezoluţie motivată sau o încheierea de şedinţă, trebuie să cuprindă următoarele date:

– numele institutului competent după lege să facă expertiza;
– obiectul expertizei;
– întrebările la care trebuie să răspundă expertiza;

– descrierea exactă a fonogramei în litigiu (lungime, lățime, cuvintele cu care începe și cu care se termină, dacă are rupturi sau nu);

– benzi de magnetofon pe care s-au imprimat modelele de voce și vorbire prelevate de la persoanele suspecte (numele, prenumele și datele de stare civilă ale acestora);

– tipul și seria aparatului folosit;

– locul și împrejurările în care s-a făcut înregistrarea (sau înregistrările în litigiu).

Întrebări care pot fi adresate laboratorului de expertize:

– dacă fonograma în litigiu este autentică;

– dacă vocea și vorbirea în litigiu aparțin uneia și aceleiași persoane;

– dacă la discuții au luat parte mai multe persoane și care este numărul lor;

– dacă vocea și vorbirea în litigiu sunt de bărbat sau de femeie;

– care este lexicul folosit;

– ce dialect, subdialect sau grai folosește;

– dacă suferă de vreo afecțiune a aparatului fonorespirator și de care anume;

– ce simplificări, repetări și corecturi face în vorbire;

– dacă are defecțiuni de vorbire și în ce constau;

– dacă are un mod propriu de a pronunța cuvintele de proveniență străină;

Dacă au fost depuse și modele de comparație:

– dacă fonograma în litigiu a fost falsificată, procedeul folosit în acest scop;

– dacă vocea și vorbirea în litigiu aparțin persoanei de la care s-a prelevat modelul de voce și vorbire prezentate pentru comparație;

– dacă vocea și vorbirea au fost falsificate prin imitare;

– dacă vocea și vorbirea au fost deghizate, procedeul de deghizare folosit

Finalizarea expertizei presupune întocmirea raportului criminalistic de expertiză a vocii și vorbirii. Raportul se întocmește în scris având în cuprins sau în anexă vocogramele și diagramele care permit argumentarea concluziilor formulate de expert; cuprinde o parte introductivă, datele de identificare a materialelor puse la dispoziție, operațiunile efectuate în faza examinării separate, a examinării comparative, demonstrația și formularea concluziilor.

5. Cercetarea urmelor formate de diverse părți ale corpului uman

În cadrul cercetărilor la locul faptei, alături de amprentele digitale și de încălțăminte se pot întâlni și urme lăsate de alte părți ale corpului uman, care toate trebuie reținute, coroborate și interpretate în vederea obținerii unor informații cât mai ample despre infractor.

Părțile corpului care pot lăsa urme sunt:

– urmele de urechi;

– urmele nasului;

– urmele frunții;

– urmele unghiilor;

– urme diverse.

5.1. Caracteristici generale

Urmele lăsate de diverse părți componente ale feței: urechi, nas, frunte, buze fac parte din categoria urmelor formă, reflectând construcția exterioară a individului care le-a creat.

Caracteristicile urechii privesc părţile constitutive ale pavilionului extern (helix, antehelix, tragus şi antetragus, lob, precum şi cele două fose).

În privinţa nasului, caracteristicile piramidei nazale privesc forma liniei de contur a nasului şi poziţia bazei nasului, iar în cazul feţei este vorba de ridurile acesteia, mărimea şi mai ales poziţia fiecăruia dintre ele.

Caracteristicile individuale ale componentelor feţei

5.2. Urechea: caracteristicile individuale ale urechii se referă la forma şi dimensiunea fiecăruia dintre părţile ce formează urechea: pavilionul, din punctul de vedere al ungimii, lăţimii şi distanţei dintre ele, precum şi la existenţa unor semne particulare: negi, lob găurit, lob tăiat, cu cercel etc.

Urechea face parte dintre semnalmentele anatomice ale omului care prezintă caracter de fixitate şi de diversitate, fapt care stă la baza ştiinţifică a identificării persoanelor după urmele pe care ea le lasă.

Stabilitatea în timp a formei pavilionului este cauzată de structura sa cartilaginoasă. Elementul ce se modifică la pavilion este dimensiunea lui. Modificări mai pot interveni şi ca urmare a unor accidente, cum ar fi tăierea sau găurirea lobului pentru cercei. În situaţia când intervin asemenea cazuri, posibilitatea identificării individului după urma lăsată de ureche este mult mai mare.

Conform opiniei unor criminalişti celebri, urmele de urechi[19] constituie unele dintre cele mai valoroase urme lăsate de corpul uman. Într-adevăr, urechea dispune de următoarele proprietăţi care îi conferă această calitate:

– unicitatea formatului urechii;
– fixitatea desenului urechii.

Unicitatea formatului urechii este specifică fiecărui individ, atât prin forma generală a pavilionului, dimensiunea şi modul de dispunere a acestuia, cât şi a caracteristicilor proprii fiecăruia dintre elementele componente (lob, helix, tragus etc.).

De reţinut că, din punct de vedere statistic, la locul faptei urmele de urechi se întâlnesc într-o frecvenţă mult mai mare decât a altor părţi ale făptuitorului, exceptând amprentele digitale şi urmele de buze.

În privinţa modului de formare a urmelor de ureche, acestea pot fi statice sau dinamice, latente şi deseori vizibile. Urmele statice, care prezintă importanţă din punct de vedere criminalistic, sunt relevate prin metodele specifice folosite în dactiloscopie.

5.3. Nasul: caracteristicile individuale sunt considerate dimensiunea piramidelor nazale, unghiul ascuţit sau obtuz format de baza nasului cu partea feţei imprimată în urmă şi semnele particulare ale acesteia (negi, fire de păr, absenţa nărilor, existenţa unor cicatrice etc.).

Nasul este format din cartilagii, ca şi urechea, oferind caracteristici pe baza cărora poate fi stabilită numai apartenenţa la gen. Aceasta se datorează în primul rând marii lui mobilităţi şi plasticităţi, astfel că, în contact frontal cu o suprafaţă dură lasă o urmă de formă circulară, mai mare sau mai mică, în funcţie de mărimea comprimării. Urma este în general deformată şi datorită unghiurilor de incidenţă. Întrucât urma vârfului nasului nu oferă alt element decât amprenta circulară şi o dimensiunea relativă, mult modificată în raport cu mărimea nasului, nu se poate vorbi de o bază ştiinţifică pentru identificare, în cazul când nu există semne particulare, congenitale sau accidentale.

Urmele lăsate de piramida nazală, ca urmare a unui contact lateral cu o suprafaţă dură, permit stabilirea conturului nasului, a înălţimii şi lungimii sale. Faţă de prima situaţie, deşi elementele ce pot fi utilizate la identificare sunt în număr mai mare, se poate considera că nici în aceste cazuri nu sunt întrunite caracteristicile necesare pentru elaborarea unor concluzii certe, existând doar posibilitatea enunţării unor concluzii de probabilitate.

În cazul în care pe piramida sa nazală se găsesc unele semne particulare, acestea pot constitui caracteristici care să conducă la identificarea individului care a lăsat urma.

5.4. Riduri: caracteristicile individuale vizează aspectele de diferenţiere rezultate din mărime, distanţa dintre ele, valoarea unghiulară, ca şi existenţa unor semne particulare importante pentru identificare. Urmele ridurilor pot fi expertizate numai în cazul în care s-a scurs un timp relativ scurt de la crearea lor, datorită modificărilor ce pot surveni.

O valoare identificatoare mai mare prezintă urmele formate de ridurile frunţii şi cele situate în zona comisurilor externe ale ochilor.

5.5. Urmele frunţii: Urmele pe care le lasă fruntea la contactul cu suprafaţa elastică primitoare sunt importante în criminalistică datorită plasticităţii reduse a suprafeţei frontale, fiind în măsură să ofere elemente care să servească la o identificare a persoanei. **S. Nenaşev**[20] a semnalat faptul că microrelieful frunţii se evidenţiază prin prezenţa unor pori liniari sau ovaluri alungite, cavităţi în formă de pâlnie, felii orizontale de piele. Ridurile şi încreţiturile frunţii aproape întotdeauna sunt poziţionate orizontal, cu excepţia celor de la nivelul rădăcinii nasului dispuse vertical sau oblic.

Caracteristicile frunţii se pot imprima în condiţii bune pe diverse suprafeţe, cum ar fi lemnul prelucrat, cimentul, linoleumul, dat fiind că fruntea constituie una dintre zonele corpului, după palme, cu cea mai abundentă transpiraţie. Se ştie că sudoarea conţine diverse grăsimi şi proteine, inclusiv săruri, care conduc la formarea unor urme latente, importante pentru procesul de identificare. Relevarea şi fixarea urmelor latente ale frunţii se efectuează după aceleaşi procedee şi metode ca în cazul urmelor lăsate de mâini.

*

* *

Microrelieful pielii de pe faţa umană se deosebeşte de structura pielii de pe palme, prin faptul că pe faţă lipsesc crestele papilare. Desenul pielii pe aceste suprafeţe se prezintă prin detalii în formă de gropiţe, cavităţi şi proeminenţe punctiforme ale epidermei, porilor, firelor de păr, negilor, aluniţelor etc., caracteristică pe care o distingem pe microrelieful corpului în întregime, format din câmpuri rombice şi triunghiulare.

Examinarea preliminară a urmelor formate de elementele componente ale fizionomiei poate furniza informaţii privind sexul, vârsta, aspectul general exterior, unele elemente frapante ale infractorului.

Complexitatea problemei constă în determinarea zonei faciale care a produs urma. În cazul în care amprentele sunt binare (adică în pereche: amprenta pavilionului urechii şi a unei porţiuni din obraz, fruntea şi piramida nazală etc.), situaţia care ni se prezintă este mai simplă, fiind în măsură a se localiza mult mai uşor urma (porţiunea ei bazală şi cea superioară). Dacă nu este posibil aceasta, se apelează la deosebirile de microrelief ale diferitelor regiuni

ale corpului uman. Microstructura pielii obrajilor prezintă folicule stelare şi pori ce n-au întindere orizontală, iar ridurile tegumentului de pe obraji sunt situate oblic sau vertical.

Forma şi dimensiunea urmelor de buze şi de urechi sunt specifice, element ce permite diferenţierea lor de urmele lăsate de alte zone ale feţei.

Urmele figurii umane pot servi cu succes la determinarea vârstei, sexului, înălţimii şi a altor semnalmente aparţinând făptuitorului.

Vârsta făptuitorului se poate stabili în funcţie de gradul de imprimare a particularităţilor pielii. La adolescenţi şi tineri (până la 29 de ani), pe faţă mai sunt prezente fire de păr pufos, forme rotunjite ale elementelor înfăţişării, buze „umflate", lipsă de riduri. Pentru indivizii cu vârsta medie (până la 60 de ani) este caracteristică prezenţa cutelor pe frunte, numărul acestora corespunzând cu aproximaţie cu numărul de zeci de ani ai individului, adică 2 cute – de la 20 până la 30 de ani, 3 – de la 30 până la 40 de ani etc. La persoanele în etate (peste 60 de ani) sporeşte gradul de ridare generală a pielii, cutele şi încreţiturile de pe faţă devin mai pronunţate şi, ca atare, mai vădite în urme. Amprentele buzelor capătă caracterul unor dungi înguste.

Sexul făptuitorului se determină bazându-ne pe semnele antropometrice distinctive dintre bărbaţi şi femei. Regiunile feţei care produc urme la bărbaţi, comparate cu cele ale femeilor, sunt mai pronunţate dimensional. Urmele de la femei sunt mai puţin clare din cauza prezenţei unei cantităţi mai mari de grăsime şi fard pe faţă, a firelor de păr pufoase, care estompează microrelieful pielii.

Talia făptuitorului se determină în funcţie de locul situării urmei pe suprafaţa obiectului primitor. Se apreciază, de asemenea, raporturile antropometrice dintre talie şi mărimile verticale ale zonelor feţei producătoare de urme: persoanelor mai înalte le sunt caracteristice o frunte mai înaltă, buze, bărbie şi pavilionul urechii mai mari. Se va ţine seama şi de proporţiile ce caracterizează corpul uman. Se cunoaşte, de exemplu, că înălţimea capului împreună cu cea a gâtului este egală cu lungimea tălpii piciorului şi constituie a şasea parte a înălţimii individului. Lărgimea braţelor desfăcute este la fel ca şi înălţimea individului (pătratul anticilor).[21]

Lungimea palmei este egală cu înălţimea feţei umane, lungimea tălpii piciorului este egală cu lungimea antebraţului. Lăţimea umerilor este egală cu a patra parte a înălţimii individului.

Lungimea circumferinţei pumnului este aceeaşi ca şi lungimea piciorului etc. Unele corelaţii pot fi constatate dacă se ia în consideraţie şi corpolenţa indivizilor: persoanelor grase le este caracteristică majorarea dimensiunilor orizontale în zonele fizionomiei producătoare de urme (*„Revue internationale de police criminelle" nr. 239/1970)*.

Distanţa medie dintre pavilion şi creştetul capului este egală cu 13,0 cm.

Înclinarea medie a urechii în timpul audiţiei (înclinarea capului): la dreptaci, urechea dreaptă = 3 cm, urechea stângă = 4 cm; la stângaci, urechea dreaptă = 4 cm, urechea stângă = 3 cm.

Semnalmente particulare. Acestea se pot regăsi uneori în urme şi pot fi privite ca particularităţi cauzate fie din moşteniri, fie din traume sau diverse afecţiunii ale pielii: cicatrice, arsuri, tăieturi, negi, coşuri, pete pigmentare, pete păroase, aluniţe, dermatite, eczeme etc. De pildă, negii au aspectul unor pete de culoare neagră, având dimensiunea de până la 5 mm.

5.6. Urmele de unghii

În cazul agresiunilor sexuale, violurilor şi tâlhăriilor, victimele se apără, şi pe corpul agresorului pot fi întâlnite urme de unghii sub formă de zgârieturi.

Urmele de unghii prezintă pentru expertul criminalist importanţă din două puncte de vedere: unghiile victimei pot conţine aşa-zisul „depozit subunghial" al agresorului, alcătuit din celule epiteliale, sânge, fire de păr care pot face obiectul expertizelor biocriminalistice (stabilirea grupei de sânge, ADN etc.).

În cazul agresorului, pe suprafaţa corpului acestuia se întâlnesc urme de zgârieturi în adâncime. Ele mai pot fi constatate şi pe diverse suprafeţe plastice, când a avut loc o luptă: argilă, chit, vopsea. Faptul se explică prin aceea că pe suprafaţa unghiilor se află striaţii longitudinale, specifice fiecărui individ prin formă, poziţie şi dimensiune. Aceste striaţii au proprietatea de fixaţie, unicitate şi inalterabilitate (cu excepţia distrugerii zonei unghiulare sau a falangetei).

5.7. Interpretarea la locul faptei a urmelor corpului uman. Expertiza criminalistică

Urmele corpului uman descoperite la locul faptei ne pot oferi în multe cazuri date valoroase referitoare la cele petrecute în timpul săvârşirii infracţiunii, raportul dintre victimă-agresor, modul în care a acţionat autorul faptei, dacă a fost singur sau nu etc. Toate datele obţinute trebuie coroborate şi pot fi în mare măsură să elucideze unele aspecte ale infracţiunii.

Examinarea criminalistică tehnică a urmelor provenind de la diverse părţi ale corpului uman ne poate oferi informaţii preţioase privitoare la modul de formare a urmei, vechimea ei, numărul de autori şi unele caracteristici ale acestora (sex, înălţime, vârstă, conformaţia corporală etc.).

Înaintarea în vârstă a individului este însoţită de unele modificări lente dar permanente, care se manifestă prin accentuarea unor caracteristici sau apariţia altora noi.

Trăsăturile caracteristice ale feţei şi ale altor părţi ale corpului unui individ pot suferi modificări fie accidentale (urmare a unor leziuni produse independent de voinţa sa), fie datorită unor operaţii estetice, care permit apariţia unor trăsături caracteristice noi.

Va trebui să se ţină seama de duşmanul criminalistului: scurgerea timpului dintre săvârşirea faptei şi cercetarea criminalistică la locul faptei. Identificarea poate fi mult îngreunată dacă în intervalul dintre momentul creării urmei şi cel al prelevării modelului de comparaţie au intervenit modificări esenţiale.[22]

Note la Capitolul III

[1] **Emilian Stancu,** „*Tratat de criminalistică*“, Editura Actami, Bucureşti, 2001, p. 144.

[2] **Gh. Golubenco,** „*Urmele infracţiunii. Teoria şi practica examinării la faţa locului*“, Editura Garunda-art, Chişinău, 1999, p. 62–63.

[3] **Gh. Golubenco,** *op.cit.*, p. 64.

[4] **Gh. Golubenco,** *op.cit.*, p. 65.

[5] **Manea Valeriu, Dumitrescu Constantin, Niţă Gheorghe, Vochescu Ion, Dumitrescu Ion, Gacea Eugeniu-Mimi, Ionescu Florin,** „*Curs de tehnică criminalistică*“, vol. I, editat de Şcoala de ofiţeri activi ai Ministerului de Interne, Bucureşti, 1981, p. 129.

[6] **Ed. Locard,** *op.cit.*, p. 547; **A. Swensson** şi **O Wendel,** *op.cit.*, p. 72; **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 246 şi urm.; **J. Gayet,** *op.cit.*, p. 50; **C-tin Dumitrescu,** „*Curs de tehnică criminalistică*“, p. 131 şi urm.; **H. Soderman** şi **J. O'Connel,** „*Modern criminal investigation*“, p. 282; **I. Mircea,** „*Criminalistica*“, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1999, p. 91–93.

[7] **A. Swensson** şi **O. Wendel,** *op.cit.*, p. 68; **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 251–258; **S.A. Golunski,** *op.cit.*, p. 48; **I. Vasiliniuc,** *op.cit.*, p. 155–157; **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 147; **I. Mircea,** *op.cit.*, p. 93–95; **K.S. Puri,** „*Les emprientes des pieds*“, in Revue Internationale de Police Criminelle, aprilie 1965, p. 106.

[8] **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 25; **I. Vasiliniuc** şi **V. Măcelaru,** „*Tratat practic de criminalistică*“, vol. II, p. 53–57.

[9] **I. Mircea,** *op.cit.*, p. 95–98; **A. Svensson, O. Wendel,** *op.cit.*, p. 111.

[10] **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 258–259; **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 150–153; **L. Bobos,** „Identificarea persoanei după urmele de dinţi“, în „*20 de ani de experienţă criminalistică*“, p. 166.

[11] **Gh. Asanache, Gh. Păşescu,** „Expertiza urmelor de dinţi lăsate pe corpul uman“ în „*Tratat practic de criminalistică*“, vol. II, p. 69–70; **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 258; **E. Stancu,** *op.cit.*, p. 151; **V. Dragomirescu,** „*Problematică şi metodologie medico-legală*“, Editura Medicală, Bucureşti, 1980, p. 325; **I. Gaynet,** *op.cit.*, p. 46.

[12] **Gh. Asanache, Gh. Păşescu,** *op.cit.*, p. 71–73.

[13] **Gh. Asanache, Gh. Păşescu,** *op.cit.*, p. 75–79.

[14] **Mina Minovici,** „*Tratat complet de medicină legală*“, vol. II, Editura Socec, Bucureşti, 1930, p. 1055; **Charles Simonin,** „*Medicine legale judiciaire*“, Librairie Maloine, Paris, 1974, p. 748; **Leon Derobert,** *op.cit.*, p. 1082; **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 258.

[15] **V. Papilian,** „*Anatomia omului*“, vol. II, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1979, p. 14; **M. Ifrim, Gh. Niculescu,** „*Compediu de anatomie*“, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1988, p. 374.

[16] **I. Mircea,** „*Valoarea criminalistică a unor urme de la locul faptei*“, Editura Vasile Goldiş, Arad, 1994, p. 133; **P.F. Ceccaldi,** „*La Criminalistique*“, Presses Universitaires de France, 1962, p. 50; **I.R. Constantin, Gh. Niţă, Gh. Bratu,** „*Tratat practic de criminalistică*“, vol. II, Bucureşti, 1978, p. 61–62.

[17] **I.R. Constantin, Gh. Niţă** şi **Gh. Bratu,** „Expertiza urmelor lăsate de buze“, în „*Tratat practic de criminalistică*“, vol. II, p. 63–66; **Ed. Locard,** *op.cit.*, p. 68; **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 153; **W. Harwey,** „*Dental Identification and Forensic Odontology*“, Ed. Henry Kimpton, Londra, 1976, p. 28–29.

[18] **Marcel Le Clerc,** *„Manuel de police téchnique“*, Ed. Police Revue, Paris, 1974, p. 38; **Ion Anghelescu,** *„Expertiza criminalistică a vocii şi vorbirii“*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1978, p. 23; **Werner Wehner,** *„Echec au crime“*, Ed. Hachette, Paris, 1967, p. 298; **Ion Anghelescu,** *„Metodă de identificare a persoanelor după voce şi vorbire în limba română“*, CNST, Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci, Brevet de Invenţie nr. 5556/21.IV.1972; **I. Anghelescu,** *„Tratat practic de criminalistică“*, vol. I, p. 135, şi vol. II, p. 108; **St. Gârbea, G. Cotul,** *„Fonoaudiologie“*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1967, p. 208; **Marcel Sicot,** *„Fausses et vraies identitées“*, Editura Hachette, Paris, 1967; **Radu C., P. Drăghici, M. Ioniţă,** *„Expertizele, mijloc de probă în procesul penal“*, Editura Tehnică, Bucureşti, 2000, p. 243.

[19] **F. Hrishi,** *„Cambrioleurs internationaux“*, în RIPC, nr. 239/1987, p. 184; **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 156.

[20] **Gh. Golubenco,** *op.cit.*, p. 68.

[21] **Gheorghe Golubenco,** *op.cit.*, p. 67.

[22] **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 156; **C. Panghe** şi **T. Barbu,** *„Tratat practic de criminalistică“*, vol. II, p. 89; **Em. Locard,** *op.cit.*, p. 509.

ELEMENTE DE FOTOGRAFIE JUDICIARĂ[1]

1. Scurt istoric

Fotografia desemnează „tehnica fixării imaginilor, prin reacţiile fotochimice produse în substanţa sensibilă din acest strat; de la grecescul *photos* = lumină + *graphein* = a înregistra."[2]

• Inventatorul fotografiei este fizicianul francez *Nicephore Niepce* (1765 – 1833), căruia i-a venit această idee în anul 1793, în Sicilia, unde îşi satisfăcea stagiul militar împreună cu fratele său *Claude*, dar se va dedica unor cercetări şi experienţe asiduu abia în 1814, iar în anul 1816 va obţine negative pe hârtie albă sensibilizată, fără a reuşi să le copieze în negativ. Va reuşi acest lucru în anul 1822, cu ajutorul bitumului de Judeea, dizolvat în gaz şi aplicat în strat subţire pe o placă de sticlă, peste care a aşezat o gravură transparentă. După o expunere de 2-3 ore la soare, cu o soluţie de ulei de lavandă şi amestec de gaz a dizolvat porţiunile neimpresionate de lumină, obţinând prima copie a unei gravuri pe o placă de sticlă, reprezentându-l pe Papa Pius al VII-lea, ceea ce va însemna anul naşterii fotografiei moderne.

În anul *1826* va reuşi, cu ajutorul camerei obscure, să obţină prima imagine pozitivă permanentă, a unei privelişti din curtea casei sale, cu un procedeu pe care l-a denumit heliografie (desen cu ajutorul soarelui), folosind o placă de cupru cu un strat de bitum de Judeea pe care a expus-o 8 ore la soare.[3] *Aceasta a fost prima fotografie din lume.*

Aflat la Londra, în 1827, unde fratele său Claude era grav bolnav, Niepce va prezenta invenţia sa în faţa membrilor Academiei Regale de Ştiinţe (8 decembrie 1827) dar refuză să dezvăluie secretele tehnice ale invenţiei sale, astfel că procesul-verbal întocmit cu acest prilej nu va fi dat publicităţii.

• Niepce va colabora timp de 4 ani, până la moartea sa survenită în 1933, cu Louis-Jacques Mandé Daguerre, reuşind împreună să perfecţioneze calitatea imaginilor prin folosirea unei plăci de cupru argintate pe care au aplicat bitum de Judeea. Imaginea obţinută au developat-o cu vapori de iod.

În anul 1835, Daguerre va folosi la developare vapori de mercur, noul procedeu reducând timpul de expunere la 8 h 20', iar în 1837 va fixa imaginile prin spălarea plăcilor într-o soluţie fierbinte de clorură de sodiu. Noul procedeu se va denumi dagherotipie şi va fi impus la 7 ianuarie 1839, când marele fizician François Dominique Arago va face o comunicare la Academia de Ştiinţe din Paris. Anul 1839 va deveni, oficial, anul naşterii fotografiei. Din motive necunoscute, contribuţia lui Niepce nu va fi menţionată.

• În esenţă, dagherotipia presupune următoarele faze: o placă de cupru peste care s-a aplicat o foiţă subţire de argint va fi supusă unui tratament cu vapori de iod la o lumină foarte slabă, astfel că placa va fi acoperită cu iodură de argint, sensibilă la lumină; placa va fi introdusă într-un aparat fotografic şi impresionată cu un timp de expunere de la 3 la 35 minute, obţinându-se *o imagine latentă* care se developează cu *vapori de mercur*. Iodura de argint

neimpresionată de lumină va fi eliminată cu clorură de sodiu fierbinte, obţinându-se imaginea în pozitiv direct. Inconvenientul era că se obţineau doar unicate, deoarece nu se puteau scoate copii ca după negative, imaginea era inversată iar dimensiunile erau limitate la 16/22 cm.

• În ţările anglo-saxone inventatorul fotografiei este considerat William Henry Fox Talbot (1800-1877) care, în realitate, în anul 1844 a imaginat procedeul fotografic pozitiv-negativ prin folosirea unei hârti translucide, astfel că se puteau realiza copii „pozitive" într-un număr practic nelimitat.

• La recomandarea astronomului şi fizicianului englez John Frederich William Herschel (1792-1871) care a propus termenii: „fotografie", „pozitiv" şi „negativ", Talbot va înlocui clorura de argint cu bromura de argint iar imaginile obţinute le va fixa cu tiosulfit de sodiu. [4]

• Talbot va perfecţiona procedeul de fotografiere a unui obiect în mişcare rapidă cu ajutorul unei scântei electrice şi tot el va folosi procedeul denumit *calotipie*, care consta în folosirea iodurii de argint şi a developării negativelor în acid galic.

• Tehnica fotografică a fost folosită în anul 1840 în închisoarea din Bruxelles, de poliţia belgiană, dupa metoda Daguerre.

• În anul 1888, firma Kodak a lui George Eastman a pus în vânzare o cameră cu o rolă pentru un film care poate realiza 100 de imagini.

• Fotografia judiciară va fi perfecţionată de Alphonse Bertillon, care, în 1890, va publica „*Fotografia judiciară cu un apendice asupra clasificării şi identificării antropometrice*", despre care am amintit în Istoricul Criminalisticii.

• Primele servicii specializate sunt consemnate în Chicago (1855) şi Paris, 1872.

• **R.A. Reiss,** 1911: „*Fotografia judiciară… va permite magistratului însărcinat cu ancheta de a avea în faţa ochilor, în orice moment, imaginea exactă a locului sau a locurilor unde s-a săvârşit crima.*"

• România este printre primele ţări care a beneficiat de această descoperire: în 1843 se fac la Bucureşti primele portrete dagherotip, iar după 1848 se fac cunoscuţi: **Carol Popp de Szatmari**, fotograful domnitorilor Bibescu, Ştirbei şi Alexandru Ioan Cuza, considerat primul fotoreporter de război din lume; **Ludwig Angerer**, un farmacist austriac şi **Costache Sturdza Scheianu**, primul fotograf amator din ţara noastră.

• În 1879 se înfiinţează serviciul fotografic la Poliţia Capitalei iar în 1888 infractorii sunt înregistraţi alfabetic şi fotografiaţi.

• În anul 1904, după cum am mai subliniat, apare „Manualul tehnic de medicină legală" al lui **Nicolae Minovici**, unde, în capitolul IX, intitulat „Fotografia judiciară", se stabilesc reguli ştiinţifice pentru fotografia de semnalmente. Citâm: „*E cunoscută regula potrivit căreia, astăzi, în antropometrie, este greu de a face o verificare la o vârstă mai jos de 21 ani, şi absolut imposibilă la o vârstă de 18 ani, fără ajutorul unei fotografii de profil alipită la celelalte semnalmente.*"

• În anul 1919, la Buzău s-a înfiinţat un serviciu complet de identificare cu fişe mixte, care mai târziu s-a generalizat în toată ţara, iar în anul 1932 a fost creat cazierul central, cu o cartotecă fotografică pentru condamnaţi.

• În anul 1981, firma Sony a comercializat primul aparat electronic de fotografiat, denumit Mavicadar prima cameră cu adevărat digitală, Quiktake, a fost construită de Apple Computers în cooperare cu Kodak.

2. Însemnătatea fotografiei judiciare

Este subliniată de **Camil Suciu:** *„Aplicarea metodelor fotografice în diferitele activități de cercetare criminalistică s-a impus, datorită:*

– rapidității cu care se pot fixa imaginile diferitelor obiecte sau persoane ce interesează cercetarea;

– exactității cu care sunt fixate detaliile;

– *obiectivității* cu care este redată imaginea, excluzând eventualele interpretări subiective;

– *oglindirii generale* a tuturor obiectelor prinse în câmpul fotografiei, indiferent de gradul de importanță care li s-ar acorda pentru moment și, în sfârșit;

– evidenței probatorii și **caracterului demonstrativ** al oricărei imagini fotografice." Să ne reamintim aprecierea lui **Confucius:** *„O imagine valorează mai mult decât 10.000 de cuvinte."*

Fotografia judiciară trebuie să fie: clară, bine iluminată, să cuprindă toate detaliile care privesc cauza penală; să aibă nuanță și tonalitate naturală; să redea subiectul fotografiat în dimensiuni și perspective corespunzătoare.

3. Definiții

„Fotografia judiciară reprezintă totalitatea metodelor fotografice aplicate în cercetările criminalistice, atât în munca de teren cât și în activitatea de laborator, prin adaptarea la necesitățile de cercetare a metodelor folosite în tehnica fotografică", **(C. Suciu)**[6] iar profesorul **Emilian Stancu**[7] o consideră *„ansamblul de procedee tehnico-științifice, necesare investigării, fixării și redării rezultatelor cercetării criminalistice sub forma imaginilor fotografice".*

4. Clasificarea fotografiei judiciare

4.1. Fotografia judiciară operativă (de fixare):

a. fotografia la locul faptei;
b. fotografia de identificare după semnalmente;
c. fotografia de fixare a rezultatelor unor activități de urmărire penală.

4.2. Fotografia de examinare:

a. fotografia de examinare în radiații vizibile;
b. fotografia de examinare în radiații invizibile;
c. microfotografia și holografia.

4.1. Fotografia judiciară operativă (de fixare)

• *„Prin aceste fotografii se fixează locul faptei și împrejurimile, precum și probele materiale existente în perimetrul său. Sub aspect procesual, ele constituie o parte integrantă din procesul-verbal de constatare la locul faptei, bucurându-se de aceeași forță probantă."* **(Ion Mircea)**[8]

• În cazurile deosebite, cum sunt omorul, accidentele rutiere, navale, aeriene, incendiile, exploziile soldate cu victime omenești, tâlhăriile ș.a., *„cercetarea la fața locului nu mai poate fi concepută fără executarea de fotografii*, cărora li se adaugă *filmarea* sau *înregistra-*

rea pe bandă videomagnetică, devenite şi ele indispensabile fixării în condiţii de maximă operativitate a rezultatului cercetării". **(Em. Stancu)**[9]

4.1.1. Fotografia judiciară operativă

Poate fi realizată prin următoarele procedee:

• *Procedeul fotografiei unitare,* care constă în realizarea unei singure imagini a subiectului. În raport cu condiţiile concrete din teren se poate folosi un obiectiv normal (50 mm distanţa focală) superangular (când subiectul are dimensiuni mari, iar punctul de stativ se află la distanţă mică), teleobiectiv (când nu se poate fotografia din apropiere) sau inele intermediare (dacă subiectul are dimensiuni mici).

• *Procedeul fotografierii pe sectoare*, care se foloseşte când locul faptei nu poate fi cuprins într-o singură imagine, datorită întinderii sau topografiei variate.

• *Procedeul fotografierii încrucişate*, care constă în fotografierea subiectului din mai multe părţi, concentric, prin deplasarea în jurul acestuia sau al locului faptei.

• *Procedeul fotografiei panoramice*, care este recomandată atunci când subiectul are o lungime sau suprafaţă mare şi nu poate fi vizualizat decât parţial prin fotografiere unitară Se realizează prin două tehnici – circulară sau liniară – cu ajutorul trepiedului, executându-se succesiv mai multe imagini ale porţiunilor, astfel ca fiecare să cuprindă o zonă marginală a celei anterioare. Pentru *fotografia panoramică circulară,* punctul de staţie va fi ales în aşa fel încât prin rotirea aparatului în plan orizontal să se cuprindă întreaga suprafaţă a subiectului de fotografiat. Pentru realizarea *fotografiei panoramice liniare,* obiectivul aparatului de fotografiat va fi deplasatpe o linie imaginară paralelă cu suprafaţă subiectului şi perpendicular pe aceasta, prin declanşări succesive.

La copiere fotografiile se vor realiza la aceeaşi scară, se va folosi hârtie fotografică de aceeaşi calitate care va fi expusă şi developată în aceleaşi condiţii.

La întocmirea *planşei fotografice*, fotografiile vor fi îmbinate urmărindu-se ca imaginea să aibă continuitate, fără să lipsească sau să subleze unele repere ale subiectului de fotografiat.

4.1.2. Fotografia judiciară la locul faptei cuprinde:

• *Fotografia de orientare*

Se realizează în faza statică a cercetării locului faptei pentru fixarea imaginii de ansamblu, astfel ca locul comiterii infracţiunii să fie identificat în cazul unui loc deschis, după puncte de reper sau de orientare: şosele, pietre kilometrice, linii ferate, pădure ori copaci izolaţi, construcţii, poduri ş.a. Criminalistica tehnică recomandă ca fotografia de orientare să cuprindă şi drumul parcurs de infractor şi de victimă. Când fapta s-a comis într-un loc închis, se vor fixa căile de acces folosite de infractor atât la intrare cât şi la ieşire.

Fotografia de orientare se poate realiza prin procedeele fotografiei unitare, panoramice sau pe direcţii încrucişate, putându-se fotografia din perspectiva de sus în jos, de pe clădiri înalte, poduri, stâlpi sau copaci.

Materialele fotosensibile vor fi alese în raport cu condiţiile de iluminat: dimineaţa şi seara, când predomină radiaţii roşii-portocalii se folosesc materiale pancromatice; în timpul zilei sunt recomandate materiale fotosensibile ortopancromatice cu sensibilitate medie; pe timp de ceaţă se va monta un filtru galben în faţa obiectivului aparatului fotografic şi se va folosi un film cu sensibilitate mai mare; când se execută fotografii de la distanţă se folosesc

filme pentru radiaţii infraroşii iar în faţa obiectivului va fi montat un filtru roşu închis sau un filtru pentru astfel de radiaţii; în timpul nopţii, când se folosesc surse de lumină artificiale (lămpi blitz, faruri, proiectoare ş.a.) se recomandă material fotosensibil pancromatic.

• *Fotografia schiţă*

Cuprinde locul faptei în întregul său, fotografiat din mai multe poziţii ale aparatului fotografic. Se realizează prin procedeele fotografiei unitare panoramice sau pe direcţii încrucişate, pentru a reda obiectivele principale, corpurile delicte şi urmele relevate în raporturile de poziţie, formă şi mărime în care se află.

Se recomandă executarea mai multor fotografii schiţă din unghiuri diferite, obiectivele principale fiind marcate cu tăbliţe numerotate, aparatul fotografic fiind poziţionat la o înălţime de 1,50 – 1,70 m de la sol, avându-se grijă să se imprime şi obiectele situate în zonele „oarbe".

Iluminarea încăperilor se va realiza în astfel de condiţii încât umbrele create să nu mascheze anumite obiecte sau urme. Pentru a se obţine o bună claritate în profunzime, fotografierea se va executa cu diafragma mică (chiar 16).

Cadavrul existent în scena infracţiunii va fi fotografiat atât separat, pentru a i se reda cât mai fidel poziţia, cât şi în contextul obiectelor aflate în imediata apropiere.

Fotografiile schiţă pot fi: *unitare; în serie* (mai multe fotografii din poziţii diferite); *panoramice* (liniare sau circulare); fotografii schiţă pe sectoare; fotografia schiţă încrucişată.

• *fotografia obiectivelor principale*

Prin obiecte principale se înţelege: cadavrul victimei, corpurile delicte (arme de foc, muniţia, instrumente de spargere uitate de făptuitor în câmpul infracţional, focarul incendiului, mijloacele de transport ş.a.)

Fotografierea obiectelor principale se execută *în faza statică a cercetării locului faptei*, fără va obiectele să fie mişcate din locul în care au fost găsite, dintr-un plan perpendicular, prin iluminare directă sau laterală. Obiectele principale se marchează cu numere iar între ele se aşează o riglă, centimetru sau bandă gradată pentru aprecierea dimensiunilor şi a distanţelor. Se recomandă să se fotografieze de la înălţimea de 1,50-1,70, evitându-se fotografierea din partea capului sau a picioarelor pentru ca fotografiile să nu prezinte distorsionări.

Fotografiile executate în interior necesită blitz, lampă, proiector şi surse cu diverse lungimi de undă (polilight). La exterior se foloseşte lumina naturală dacă este suficientă. Când cercetarea s-a efectuat noaptea, se recomandă reluarea fotografierii în timpul zilei.

Sângele spălat de pe îmbrăcăminte, duşumea, uşi ori alte elemente de mobilier, precum şi alte urme care nu pot fi sesizate cu ochiul liber, pot fi evidenţiate prin fotografiere sub radiaţii infraroşii sau ultraviolete.

• *Fotografia de detaliu*

Este specifică fazei dinamice a cercetării scenei infracţiunii, având ca obiect redarea urmelor şi a unor caracteristici ale obiectelor principale. Pentru majoritatea urmelor descoperite în câmpul infracţional fotografierea lor reprezintă un mijloc principal de fixare, adeseori chiar singura metodă de fixare.

Detaliile sunt fotografiate din apropiere, cu sursele de lumină dispuse lateral și în spatele aparatului de fotografiat, pentru a se reda modificările pe care le-a suportat ca urmare a infracțiunii săvârșite în câmpul infracțional.

Regula nr. 1: fotografia de detaliu se execută întotdeauna la o scară mai mare decât celelalte fotografii executate la locul faptei, uneori chiar la o scară mai mare decât cea a subiectului, tocmai pentru a se evidenția caracteristicile unor urme de dimensiuni reduse.

Regula nr. 2: fotografierea se efectuează întotdeauna înainte de prelevarea urmelor. La urmele de adâncime, rigla gradată sau centimetrul vor fi fotografiate în același plan cu urma. Iluminarea urmelor de adâncime va fi dispusă lateral, unghiul de dirijare a luminii variind în raport cu plasticitatea urmei.

Regula nr. 3: Aparatul fotografic va fi plasat perpendicular pe urmă. La obiectivul aparatului se adaugă inele intermediare pentru o apropiere cât mai mare de urmele de dimensiuni mici. La aparatele moderne inelele sunt înlocuite cu obiectivul „zoom".

Fotografia de detaliu se poate interfera cu macrofotografia (măriri până la 10 x).

• ***Fotografierea cadavrelor***

Reguli:

• Cadavrele găsite la locul faptei vor fi fotografiate imediat, în poziția și în starea în care au fost găsite.

• Aparatul fotografic va fi dispus deasupra cadavrului, într-o poziție plan paralelă.

• Cadavrul va fi fotografiat și din lateral pentru a i se fixa mai bine poziția.

• Nu se recomandă fotografierea dinspre cap sau dinspre picioare pentru a se evita deformările datorate perspective.

• Se va insista asupra semnelor particulare: cicatrice, tatuaje, negi, alunițe, lipsa unor organe etc., evidențiindu-se forma, dimensiunile și plasamentul acestora.

În fotografia cadavrului vor fi încadrate și obiectele din apropiere: arme albe sau de foc, îmbrăcăminte, obiecte personale (ceas, stilou, portmoneu, agendă etc.).

• Vor fi fotografiate leziunile vizibile, urmele de sânge, urmele de otrăvire, urmele de împușcare (orificiul de intrare și de ieșirea proiectilului.

• *Cadavrele spânzurate sau în poziție șezândă* vor fi fotografiate din față, spate și părțile laterale, insistându-se asupra locului în care se află lațul, nodul sau leziunea principală.

În cazul morților prin spânzurare interesează nodul și șanțul de spânzurare.

• *Cadavrele înnecaților* se vor fotogrfarfia mai întâi în apă și apoi pe mal.

• *Cadavrele înghețate* vor fi fotografiate în starea inițială și apoi după dezghețare la temperatura mediului ambiant pentru a se evidenția eventualele leziuni sau urme biologice.

• *Cadavrele carbonizate* vor fi fotografiate pe o suprafață albă (hârtie sau cearșaf) pentru a se obține contrast. Se fotografiază cu lumină puternică.

• În situația *cadavrelor depesate* vor fi fotografiate părțile corpului și apoi cadavrul asamblat.

• ***Fotografia de identificare a persoanelor (fotografia de semnalmente)***

Regulile fundamentale ale acestui tip de fotografiere au fost stabilite de Alphonse Bertillon și R. A. Reiss:

• Se execută două fotografii bust, din față și din profil dreapta. Se recomandă și semiprofil stânga.

• Persoana va avea capul descoperit, va fi bărbierită şi pieptănată, iar urechea dreaptă nu va fi acoperită cu păr.

• În situaţia persoanelor care poartă ochelari, se vor executa două fotografii din faţă, cu şi fără ochelari.

• Fotografiile se execută la scara 1/7, în aceleaşi condiţii de iluminare, evitându-se formarea de umbre care pot masca existenţa unor semne particulare (negi, tatuaje etc.). Plăcuţa de 28 cm cu data şi numărul de ordine se fixează pe pieptul individului.

Iluminarea se face din faţă cu o lampă de 500W şi două surse laterale a câte 250 W fiecare.

• Pentru fotografiile de identificare sunt folosite, în prezent, şi calculatoare, care vor înlocui sistemul clasic dar regulile fundamentale rămân valabile.

• Fotografierea cadavrelor cu identitate necunoscută

Această modalitate de fotografiere este similară, tehnic, cu cea de identificare, cu deosebirea că, pentru a fi posibilă recunoaşterea de către membrii familiei sau cunoscuţi, se va face, mai întâi, toaletarea cadavrului de către medicul legist.

• Faţa se va spăla de urmele de sânge sau de murdărie iar plăgile vor fi cusute, acoperite cu fond de ten şi apoi pudrate în culoarea apropiată a pielii.

• Pentru redarea aspectului normal al feţei se va injecta sub piele, cu o seringă foarte fină, un amestec de glicerină cu apă în părţi egale.

• Buzele se colorează cu o soluţie de carmin dizolvat în alcool.

• Dacă ochii sunt căzuţi în orbite, se va injecta o soluţie de glicerină cu apă în spatele globului ocular.

• Dacă ochii sunt distruşi sau lipsesc, vor fi înlocuiţi cu ochi de siclă aşezaţi în orbite pe tampoane de vată.

• Sprâncenele, pleoapele şi buzele se fixează cu ace de gămălie, apoi faţa se unge cu vaselină specială.

• Cadavrele descoperite în apă vor fi scoase numai în momentul fotografierii, ţinându-se cont că aerul va accelera procesul de putrefacţie şi aspectul feţei se va degrada.

• Fotografia de urmărire

• Măsurători fotografice

• ***Fotografia digitală***[10]

Aparatul de fotografiat digital funcţionează ca un aparat clasic, cu deosebirea că lumina este transformată în energie electrică într-un senzor (cip de silicon), după care, energia electrică este transformată în format digital şi stocată pe un card de memorie. Rezoluţia senzorului este listată în puncte de imagine denumite pixeli.

Principala caracteristică a unui aparat de fotografiat digital constă în aceea că oferă posibilitatea setării calităţii imaginii înainte de realizarea fotografiei. Un aparat de fotografiat digital poate fi folosit şi în mediu acvativ, şi poate realiza fotografii în cascadă şi chiar secvenţe video cu sunet. Valorificarea fotografiilor se face fie prin conectarea aparatului de fotografiat la un computer sau prin folosirea unui cititor de carduri de memorie.

Aparatul foto digital permite: prelucrarea imaginilor în patru nivele (scăzut, normal, fin şi foarte înaltă rezoluţie); stabilirea automată a expunerii, balansului de culoare, blitz automat, claritate; fotografiere la o distanţă minimă de 2 cm; stabilirea manuală a declanşării blitzului, a

clarității și temperaturii de culoare; 16 funcții prestabilite (exemple – portret, contra lumină, eliminare aspect de perspectivă, extramacro, fotografii panoramă până la fotografia circulară ș.a.)[11]

Avantajele fotografiei digitale: calitatea imaginilor; transmiterea rapidă prin Internet la un laborator; stocare pe hard disk-ul unui computer; proiectarea imaginilor pe un ecran sau perete; fotografiile pot fi văzute imediat, astfel că se pot îndepărta erorile sau incidentele nedorite; controlul asupra zonelor iluminate sau întunecate ale imaginii se face relativ ușor și cu efecte de îmbunătățire a calității; procesarea imaginilor este mai simplă, mai rapidă și mai confortabilă decât în cazul fotografiei clasice; un întreg laborator foto se reduce dacă există un computer portabil, la dimensiunile unei cărți de telefon.

Fotografia digitală poate fi transmisă, de la locul faptei aflat la o distanță considerabilă de sediul poliției, pentru ca suspectul să fie dat imediat în urmărire locală sau generală, câștigându-se astfel un timp prețios pentru reușita investigației criminalistice.

4.1.3. Măsurători fotografice:

„Măsurătorile fotografice executate la fața locului sunt procedee de natură să permită stabilirea dimensiunilor și distanței dintre diversele obiecte aflate în câmpul infracțional, pe fotografiile executate cu prilejul cercetării locului faptei":[12]

• **Măsurători fotografice cu ajutorul riglei gradate** (fotografie bidimensională). Rigla se așază în același plan, paralel și cât mai aproape de obiect.

• **Măsurători fotografice cu ajutorul benzii gradate.**

• **Măsurători tridimensionale**, prin **stereofotografie** (cu aparate având două obiective la o distanță de 62 mm) și pe *fotografii executate ocazional*.

• **Fotogrammetria**, metodă preluată din topografie, care se bazează pe principiul stereofotografiei (din două unghiuri diferite se obțin simultan două imagini ale aceluiași obiect, cu două camere de fotografiat dispuse la o distanță de 40 sau 10 cm ale unui aparat de tip „Wild").

4.1.4. Fotografia de fixare a rezultatelor unor activități de urmărire penală

• ***Fotografia de fixare a rezultatelor percheziției***

Fotografiile executate cu ocazia efectuării percheziției domiciliare trebuie să redea cât mai fidel locul în care au fost găsite obiectele căutate, eventualele ascunzători. Fotografierea se execută în ordinea în care se efectuează percheziția, iar planșa fotografiei va trebui să redea aceeași ordine și să fie în deplină concordanță cu mențiunile din procesul-verbal de efectuare a percheziției.

Fotografiile efectuate au pe lângă rolul probator, o deosebită importanță la aplicarea sechestrului asigurator, astfel încât obiectele fotografiate să fie bine individualizate pentru a nu fi înlocuite.

Sub raport tehnic, fotografia poate fi: de orientare, schiță, a obiectelor principale și de detaliu. Distingem, astfel, *fotografia locului percheziționat* (de orientare), *fotografia locului unde au fost ascunse obiectele descoperite* (se aseamănă cu fotografia obiectelor principale) și *fotografia obiectelor descoperite* (va reda fiecare obiect în mod izolat). În cazul obiectelor mari se face câte o fotografie separată, iar pentru cele mici se pot face și fotografii comune, dacă nu își pierd detaliile. Obiectele vor fi fotografiate în locurile cele mai iluminate pentru a pune în evidență toate detaliile vizibile cu ochiul liber. Fotografiile fac parte integrantă din procesul-verbal întocmit pentru efectuarea percheziției.

• ***Fotografia de fixare a rezultatelor reconstituirii***

Fotografia de fixare se foloseşte pentru a ilustra constatările din procesul-verbal. Locul reconstituirii, în ansamblul său, nu va fi fotografiat decât dacă prezintă interes pentru interpretarea unor detalii. Fotografia va surprinde numai momentele esenţiale: pătrunderea infractorului în locul comiterii faptei, activităţile concrete executate, momentul ieşirii etc. Pe imagine nu trebuie să apară decât persoanele implicate în cauză. Dacă reconstituirea se repetă, nu este necesar să se execute de fiecare dată fotografii.

• ***Fotografia de fixare a rezultatelor prezentării pentru recunoaştere***

Prezintă caracteristicile unei fotografii schiţă unitară, combinată cu o fotografie de detaliu, executată cu aparatură normală.[13] Grupul de persoane va fi fotografiat, după care, un alt moment foarte important este cel în care persoana care face recunoaşterea indică făptuitorul din grup. Similar se procedează şi atunci când sunt prezentate pentru recunoaştere obiecte provenite din furt, tâlhării ori alte infracţiuni şi descoperite cu ocazia percheziţiilor. Se insistă şi aici asupra momentului în care reclamantul indică obiectele în litigiu.

4.2. Fotografia judiciară de examinare

Se execută numai în condiţii de laborator, de către experţi criminalişti, cu aparatură specială.

Fotografia judiciară de examinare se clasifică în:

Fotografia de examinare în radiaţii vizibile, care, după tehnica folosită se clasifică astfel:

– fotografia de ilustrare;
– fotografia de comparare;
– fotografia de umbre;
– fotografia de reflexe;
– fotografia de contrast;
– fotografia de separare a culorilor.

Fotografia de examinare, în funcţie de scara obţinută pe negativ, se clasifică în macrofotografie şi microfotografie.

Fotografia de examinare în radiaţii invizibile se clasifică în:

– fotografia de examinare în radiaţii ultraviolete;
– fotografia de examinare în radiaţii infraroşii;
– fotografia de examinare în radiaţii röentgen, gamma, beta şi neutronice;
– microfotografia şi holografia.

4.2.1 Fotografia judiciară de examinare în radiaţii vizibile

• *Fotografia de ilustrare* are rolul să fixeze imaginea iniţială, dimensiunile şi forma probei materiale care urmează a fi examinată. Se folosesc aparate de fotografiat obişnuite, la care se pot monta inele pentru mărirea distanţei focale a obiectivului.

Acest procedeu se aplică în domeniul cercetării înscrisurilor şi a expertizei unor corpuri delicte.

• *Fotografia de comparare* se aplică *„în aproape toate formele de cercetare criminalistică, de la identificarea unor urme de picioare, mâini, mijloace de transport, instrumente de spargere, până la fotografia caracterelor grafice şi în microfotografie".* **(Camil Suciu)**[14] Se realizează prin confruntarea imaginilor, prin suprapunerea imaginilor şi prin stabilirea continuităţii liniare (juxtapunere).

• *Fotografia de umbre* se realizează prin fotografierea obiectului examinat, într-o cameră obscură, la o lumină cu raze paralele ce cad asupra lui sub un unghi ascuţit. Această metodă permite evidenţierea detaliilor aflate în relief, precum şi a traseelor de adâncime (texte scrise cu creionul şi apoi şterse prin radiere).

• *Fotografia de reflexe* se bazează pe capacitatea suprafeţei unui obiect de a reflecta lumina în mod diferit, datorită diferenţelor de netezime (cercetarea falsurilor comise prin răzuire, spălare ori relevarea textelor rămase prin detaşarea suportului; evidenţierea urmelor latente, de suprafaţă, situate pe suprafeţele lucioase, netede (urme papilare pe geam, pe luciul mobilei). Imaginile sunt realizate cu camera fotografică plasată sub un unghi ascuţit, fasciculul de lumină reflectându-se de pe urmă pe suprafaţa lucioasă.

• *Fotografia de contrast* permite evidenţierea unor detalii imperceptibile cu ochiul liber, prin creşterea contrastului imaginii, care se realizează prin:

– folosirea materialelor fotosensibile cu un grad mare de contrast şi prelucrarea acestora în revelatori de contrast;

– diafragmarea obiectivului fotografic la luarea imaginilor prin diapozitivare;

– suprapunerea imaginilor;

– pe cale chimică.

• ***Fotografia separatoare de culori*** serveşte la relevarea petelor, a urmelor, a modificărilor textului unui înscris etc., greu vizibile cu ochiul liber.[15]

Se folosesc filtre care reţin culoarea complementară lor.

4.2.2 Fotografia judiciară de examinare în radiaţii invizibile

• ***Fotografia de examinare în radiaţii ultraviolete (U.V.)***

Se realizează prin aplicarea metodei fluorescenţei sau a razelor reflectate, cu filtre corespunzătoare. *Metoda fluorescenţei* constă în iluminarea obiectului examinat cu o sursă de raze ultraviolete, într-o cameră obscură. În faţa obiectivului se plasează un filtru, de preferinţă de culoare galbenă, care împiedică pătrunderea razelor ultraviolete, astfel că doar obiectul examinat este iluminat, nu şi materialele fotosensibile din aparatul fotografic. Prin *metoda razelor ultraviolete reflectate* obiectul examinat se luminează cu un izvor obişnuit de lumină iar în faţa obiectului se aşază un filtru ultraviolet care va permite trecerea doar a razelor ultraviolete. Pentru asigurarea clarităţii se va reduce tirajul camerei cu aproximativ 1/10. La realizarea fotografiei în radiaţii U.V. se pot folosi şi convertori electronooptici.

Domenii de aplicare a radiaţiilor ultraviolete:[16]

– relevarea şi cercetarea urmelor (de mâini, probe biologice, urme organice etc.);

– descoperirea urmelor suplimentare ale tragerii cu arme de foc;

– descoperirea falsurilor prin înlăturare de text (la înscrisuri, la picturi etc.);

– prevenirea şi descoperirea furturilor, organizarea prinderii în flagrant pentru acte de corupţie etc.

• ***Fotografia de examinare în radiaţii infraroşii***

Se foloseşte un izvor obişnuit de lumină şi un filtru care reţine razele vizibile, aşezat în faţa obiectivului sau a sursei de lumină.

Filmele sunt hipersensibilizate cromatic pe cale industrială sau în condiţii de laborator. Aparatele de fotografiat pot fi de tip obişnuit.

Domenii de folosire:

– *Cercetarea documentelor falsificate* prin înlăturarea sau acoperirea textului. *Refacerea* sau *reconstituirea textului* de pe înscrisuri arse sau degradate. Cercetarea cernelurilor sau a trăsăturilor de creion la *falsul prin adăugare sau prin copiere*;

– Stabilirea *autenticității unor opere de artă* (picturi, timbre de valoare);

– Descoperirea de urme suplimentare în *balistica judiciară* (inele de frecare, tatuajul, inelul de afumare); descoperirea unor urme metalice (în explozii, spargeri);

– Executarea unor *fotografii judiciare cu caracter operativ* (de urmărire în condiții de întuneric, ceață sau fum; descoperirea tatuajelor înlăturate sau a unor cicatrice). *Organizarea pazei și supravegherii* unor locuri și obiecte cu ajutorul dispozitivelor electronooptice.

• ***Fotografia de examinare în radiații röntgen, gamma, beta și neutronice***

– Radiațiile X (röntgen) se utilizează la examinarea interiorului corpului uman sau animal ori a interiorului unor obiecte (valize, genți etc.); depistarea urmelor de mâini, a unor urme suplimentare în balistică, examinarea operelor de artă; efectuarea unor analize spectrale, precum și a microradiografiilor;

– Radiațiile gamma sunt utilizate la cercetarea interiorului unor corpuri metalice (arme, încuietori);

– Fotografiile în radiații beta sunt folosite în cercetarea hârtiei și cernelurilor, precum și în traseologie (urme materiale sau microurme);

– Radiografia cu neutroni se utilizează de dată recentă, în descoperirea stupefiantelor și în depistarea substanțelor explozive.

• ***Microfotografia și holografia***

Microfotografia fixează rezultatele cercetării la microscop.

Se realizează fie prin utilizarea unor aparate care au obiective cu distanțe foarte mici (pentru măriri de 30x), fie prin folosirea unor aparate optice de mare grosisment (microscoape prevăzute cu cameră foto proprie).

Holografia constituie o metodă de înregistrare și redare integrală a obiectelor sau a întregului câmp fotografiat, prin intermediul undelor de lumină de tip laser. Înregistrarea se face fără aparat de fotografiat, iar imaginile sunt tridimensionale.

Holografia poate fi utilizată la fixarea în relief a locului faptei; în traseologie, pentru descoperirea urmelor; alcătuirea fotoportretului unei persoane după semnătură sau reproducerea fotografiei după semnătură. Rezultatele sunt spectaculoase deși cercetările sunt într-o fază incipientă.[17]

5. Filmul și videofonograma judiciară

5.1. Definiții și caracteristici

„Prin noțiunea de film și videofonogramă judiciare, într-un sens mai larg se poate înțelege sistemul științifico-tehnic de captare, imprimare și prelucrare a imaginii și sunetului infracțiunii, folosite în scopul prevenirii și descoperirii faptelor ilicite, identificării făptuitorilor și dovedirii activității infracționale." (**Ion Anghelescu, Alexandru Barciuc**)[18]

Filmul și videofonograma judiciare operative pot fi:

– de constatare;

– de fixare a locului săvârșirii infracțiunii;

– *de fixare a percheziţiei, reconstituirii şi prezentării pentru recunoaştere;*
– *de identificare;*
– *de fixare a ascultării învinuitului, inculpatului, martorului;*
– *de fixare a confruntării;*
– *de fixare a procesului examinării psihiatrice.*

Filmul şi videofonograma judiciare prezintă următoarele *avantaje* faţă de fotografia judiciară:

– **rapiditatea** cu care se pot fixa persoanele şi obiectul în mişcare;
– **acurateţea** înregistrării imaginii şi sunetului;
– au un pronunţat **caracter ilustrativ** pentru anchetă;
– posibilităţile de **falsificare** sunt mai reduse.

Filmul judiciar realizează panoramări, travelling, stop cadru:

Panoramările se execută din punct fix, prin rotirea aparatului pe un plan vertical, orizontal sau oblic, pentru prezentarea unui spaţiu mai larg şi urmărirea unui subiect în mişcare.

Travellingul se execută prin *apropierea de subiect*, când se pleacă de la un cadru şi se fixează punctul de interes prin detaliere; *prin depărtarea de subiect,* pentru a se ilustra mediul ambiant; prin *urmărirea subiectului* (paralel cu aceasta, în urma ori înaintea lui).

Stop-cadrul („îngheţarea" fazelor importante, din unghiuri de vedere diferite) poate fi realizat prin opriri de câteva secunde, refilmări în condiţii de laborator şi filmări după fotografii.

5.2. Filmul şi videofonograma judiciar-operative

a. Filmul şi videofonograma de constatare

Se instalează camere de vederi în muzee, mari magazine, săli de aşteptare, bănci etc. unde se impune o supraveghere în scop preventiv şi constatator. De asemenea, se instalează în intersecţii şi pe traseele aglomerate.

b. Filmul şi videofonograma de fixare a locului săvârşirii infracţiunii:

• *Realizarea genericului*, pentru crearea cadrului procedural, înaintea sau după terminarea cercetării locului faptei;
• *Filmarea de orientare* pentru fixarea locului săvârşirii infracţiunii în ansamblu, de la o distanţă cât mai mare, cu ajutorul unui obiectiv superangular, preferabil cât mai de sus (de pe clădiri sau din elicopter);

c. Filmarea schiţă fixează locul faptei în totalitate sau pe secţiuni şi se subdivide în:
– filmarea schiţă panoramică, liniară sau circulară;
– filmarea schiţă încrucişată;
– filmarea schiţă pe sectoare;

d. Filmogrammetria, ca metodă auxiliară de măsurare a dimensiunilor din câmpul infracţional, se realizează prin:
– *filmare bidimensională*, pentru reprezentarea la scară a urmelor infracţiunii. Aparatul de filmat ori camera de luat vederi se aşează perpendicular pe urmă, cu sursa de iluminare dispusă în spate, pentru urmele de suprafaţă sau sub un unghi de incidenţă cuprins între 30–70 grade, precum şi pentru urmele de adâncime;
– *filmare tridimensională*, pentru fixarea imaginii obiectului şi a etalonului (jaloane la spaţii largi, bandă sau riglă gradată în spaţii înguste);

e. Filmarea obiectelor principale (cadavru, arme de foc etc.)

Se execută în faza statică a cercetării locului faptei, fără mişcarea obiectelor, precum şi în faza dinamică;

f. Filmarea de detaliu. Se realizează la o scară mai mare decât dimensiunea reală a urmei sau a obiectului filmat;

g. Filmarea urmelor de picioare. Se execută înaintea oricărei operațiuni care ar putea conduce la alterarea urmelor, după ce în prealabil s-a trasat axa cărării de urme printre cele două șiruri de urme de pași;

h. Filmarea urmelor de mâini se realizează după metodele folosite la fotografia judiciară;

i. Filmarea armelor de foc, a armelor albe și a instrumentelor de spargere:

• Se recomandă să se facă din toate unghiurile, pentru amplasarea acestora în câmpul infracțional, evidențierea dimensiunilor, a formei exterioare și a caracteristicilor;

• Evidențierea tuburilor, a urmelor de ricoșeu;

• Urmele instrumentelor de spargere se vor filma în ordinea formării lor;

• Pentru filmarea microurmelor, aparatul de filmat va fi dispus perpendicular pe acestea, iar lumina va fi dirijată asupra lor sub forma unui fascicul îngust.

Filmul și videofonograma judiciare devin indispensabile:

– în cazul filmării cadavrelor spânzurate, înghețate, ale înecaților etc.;

– în cazul unor evenimente deosebite: incendii, explozii, evenimente miniere, catastrofe feroviare, aeriene, maritime și fluviale; accidente grave de circulație rutieră;

– ascultarea învinuitului, inculpatului și a martorului etc.;

– filmarea urmelor în condiții de laborator: sub radiații invizibile; sub radiații monocrome; sub radiații policrome; filmarea zonelor iluminate-umbrite; microfilmarea; macrofilmarea; filmarea în procesul prelevării modelelor de comparație.

5.3. Expertiza filmului și videogramei judiciare poate stabili:

a. *aparatul cu care s-a realizat filmul în litigiu* (prin examinarea separată și examinarea comparativă).

b. *trucaje și mixaje realizate* pe filmul examinat prin ștergerea unor cuvinte, propoziții și fraze ori adăugarea altor cuvinte în locul celor originale;

c. *identificarea persoanei sau a unui loc* după imaginile oferite de filmul sau videofonograma în litigiu prin examinarea separată și examinarea comparativă.

Examinarea comparativă și demonstrația se realizează prin:

– tehnica descrierii caracteristicilor generale și individuale;

– tehnica măsurătorilor fotografice;

– tehnica stabilirii continuității liniare;

– tehnica supraproiecției.

d. *identificarea persoanei după vocea sau vorbirea înregistrate* pe filmul ori videofonograma în litigiu.

• **Examinarea separată** a vocii și vorbirii în litigiu, precum și a modelelor de comparație se realizează prin tehnica ascultării și tehnica examinării diagramelor denumite *vocograme*.

• **Examinarea comparativă** folosește patru procedee:

– procedeul examinării comparative a datelor rezultate din examinarea separată prin ascultarea în laborator a vocii și vorbirii supuse identificării;

– procedeul examinării comparative a vocogramelor în ansamblu;

– procedeul examinării vocogramelor pe bandă îngustă;

– procedeul examinării vocogramelor de pe *aliu*.

• Se recomandă păstrarea filmelor și videofonogramelor la o temperatură constantă de 18–20°C.

Note la Capitolul IV

[1] Referinţe bibliografice:

• **Jenică Drăgan, Niculae Gheorghe**. *„Îndrumar practic juridic în probleme de tehnică şi tactică criminalistică"*. Editura Ministerului Administraţiei şi Internelor, 2004, p. 88-140.

• **Alphonse Bertillon,** chef du service d'Identification de la Prefecture de Police. *La photographie judiciaire avec un appendice sur la classification et l'Identification Antrhropometriques.* Paris, Gauthier-Villars et fils, Imprimeurs-Libraires. Éditeurs de la Bibliothèque. Quai des Grands – Augustins, 55, 1890.

• **Reiss R.A.** *La photographie judiciaire,* Paris, Mendel, 1903

• **Vasile Bercheşan; Marin Ruiu.** *Tratat de tehnică criminalistică*. Editura Little Star, Bucureşti, 2004, p. 101-216

• **Dr. G. H. Niewenglowski.** *Traité Pratique des Projections lumineuses spécials.* Paris, Garnier Fréres, Libraires-Editeurs, 1912.

• **Alphonse Berget.** *Photographie des couleurs par la méthode interférentielle de M. Lippmann.* Paris, Gauthier-Villars et fils. Imprimeurs – Libraires. Editeurs de la Bibliotheque Photographique, Paris, 1891.

• **P. Moëssard.** *La Cylindrographe[,] sur appareil panoramique*. Paris, Gauthier-Villars et fils. Imprimeurs – Libraires. Editeurs de la Bibliotheque Photographique, Paris, 1889.

• **Camil Suciu.** *Criminalistică.* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972, p. 23–129;

• **Emilian Stancu.** *Tratat de criminalistică.* Editura Actami, Bucureşti, 2001, p. 81–111.

• **Ion Mircea.** *Criminalistica.* Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1999, p. 29–55.

• **Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuţă.** *Criminalistica,* Editura Junimea, Iaşi, 2001, p. 18–36.

• **Sorin Alămoreanu.** *Elemente de criminalistică.* Editura Alma Mater, Cluj-Napoca, 2000, p. 18–26.

• **Ion Anghelescu, Alexandru Barciuc.** *Filmul judiciar;* Ministerul de Interne, Serviciul cultural, presă şi editorial, 1974.

• **Ion Vochescu.** *Criminalistica.* Vol. I, Editura Academica, Bucureşti, 2000, p. 219–235.

• **Vasile Bercheşan.** *Valorificarea ştiinţifică a urmelor infracţiunii. Curs de tehnică criminalistică.* Vol. I, Editura Little Star, Bucureşti, 2002, p. 111–233.

• **Ştefan Popa, Nicolae Stoian, Ştefan Neicu.** *Fotografia judiciară*. Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1992.

• **N. Ionescu.** *Fotografia judiciară la faţa locului. Tratat practic de criminalistică.* Vol. I, Editura Ministerului de Interne, 1976, p. 44–69.

• **I.R. Constantin, N. Ionescu, D. Păcuraru, I. Petre, Şt. Kaban, Al. Radu, M. Dobrilă.** *Fotografia de examinare*, în *„Tratat practic de criminalistică"*, Ministerul de Interne, Serviciul Editorial şi Cinematografic, 1982, p. 123–181.

• **Ioan Negrea.** *Lecţia de fotografie.* Editura Albatros, Bucureşti, 1984.

• **Mircea Novac.** *Fotografia de la A la Z.* Editura Tehnică, Bucureşti, 1973.

• **Iuliu Pogany.** *Fotografia de la teorie la practică.* Editura Ştiinţifică şi Tehnică, Bucureşti, 1987.

- **Eugen Iarovici.** *Măiestria în fotografie.* Editura Tehnică, Bucureşti, 1977.
- **Eugen Iarovici.** *Portretul modern.* Editura Tehnică, Bucureşti, 1972.
- **S.A. Golunski.** *Criminalistica.* Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1961, p. 53–82.
- **Helmut Stapf.** *Practica fotografică.* Editura Tehnică, Bucureşti, 1958.

2. Mircea Novac, *Fotografia de la A la Z,* Editura Tehnică, 1973, p. 159.

3. **Jenică Drăgan, Oancea Ioan, Niculae Gheorghe**, *Îndrumar practic juridic în probleme de tehnică şi tactică criminalistică,* Editura Ministerului Administraţiei şi Internelor, p. 117.

4. *Idem*, p. 119.

5 **Lucian Petrică**, „Universul fotografiei digitale tehnici şi performanţe", în *„Rolul probelor criminalistice şi medico-legale în stabilirea adevărului*", Editura Luceafărul, Bucureşti, 2005, p. 45-456.

6. **Camil Suciu.** *Criminalistică.* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972, p. 23

7. **Emilian Stancu.** *Tratat de criminalistică.* Editura Actami, Bucureşti, 2001, p. 80.

8. **Ion Mircea.** *Criminalistica.* Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1998, p. 29 şi urm.

9. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 81.

10. **Vasile Bercheşan; Marin Ruiu**. *Tratat de tehnică criminalistică*, p. 214-216; **Lucian Petrică**, „Universul fotografiei digitale tehnici şi performanţe", în *„Rolul probelor criminalistice şi medico-legale în stabilirea adevărului*", p. 455-462; **John Upton, Ken Kobré, Betsy Brill, Peter Kuhns**, *„Fotografia digitală. Ghid pentru începători"*. Traducere din limba engleză de Mihai Danciu, Editura Corint, Bucureşti, 2004; **Mark Galer, Les Horvat**, *„Imaginea digitală. Aplicaţii*". Traducere din limba engleză de Dan Cristian Bărboi, Editura Ad Libri, Bucureşti, 2004.

11. **Jenică Drăgan, Oancea Ioan, Niculae Gheorghe**, *op. cit.*, p. 93-94.

12. **C. Suciu, Em. Stancu,** *op.cit.* p. 86–87.

13. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 93.

14. **Camil Suciu,** *op.cit.,* p. 92.

15. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 99; **Camil Suciu,** *op.cit.*, p. 99–103.

16. **Em. Stancu,** *op.cit.,* p. 101–103.

17. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 108–110.

18. **Ion Anghelescu, Alexandru Barciuc.** *Filmul judiciar.* Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1974

CERCETAREA CRIMINALISTICĂ A PRINCIPALELOR URME BIOLOGICE DE NATURĂ UMANĂ

1. Date preliminare privind urmele biologice

Cercetarea criminalistică poate avea ca obiect şi produse biologice de natură umană sau animală în vederea diferenţierii lor şi a stabilirii paternităţii. Produsele biologice ce se pot constitui în urme pot fi:

– de natură umană;
– de natură animală;
– de natură vegetală.

După provenienţă:

– *produse de secreţie (salivă, lapte matern, secreţie nazală etc.);*
– *produse de excreţie (urină, materii fecale, spermă, lichid amniotic, vomismente etc.);*
– *ţesuturi, care pot fi: moi (sânge, masă cerebrală, ţesut muscular, piele etc.); dure (unghii, oase).*

Fiecare din aceste produse se pot subclasifica în produse normale sau patologice.

În ordinea frecvenţei la locul faptei, cât şi a posibilităţilor de valorificare criminalistică, menţionăm:[1]

– *urme de sânge;*
– *urme de salivă;*
– *urme de spermă;*
– *urme de natură piloasă (fire de păr);*
– *urme de natură osteologică;*
– *urme de ţesuturi moi;*
– *urme de miros.*

Practica a demonstrat că, de obicei, la locul unde s-a produs un eveniment se întâlnesc, de regulă, nu una ci mai multe categorii de urme (sânge, excreţii şi secreţii, ţesuturi moi), fapt care necesită descoperirea, selectarea, fixarea, ridicarea şi analiza acestora conform specificului fiecărui material în parte.

Infracţiunile de omor, tâlhărie, viol, loviri, accidente de trafic rutier, de muncă, explozii şi incendii au scos în evidenţă faptul că cele mai importante urme sunt cele de sânge, salivă, spermă şi firele de păr. Există autori[2] care în această categorie au inclus şi *urmele de miros*, datorită faptului că ele sunt rezultatul proceselor metabolice şi fiziologice specifice fiecărui individ, părere pe care o împărtăşim.

Datorită caracterului lor, urmele biologice aparţin domeniului de cercetare al medicinei legale. Unii autori afirmă că nu se poate vorbi de o simplă examinare medico-legală, ci de o cercetare interdisciplinară caracteristică expertizei biocriminalistice sau expertizei complexe.[3]

Expertul criminalist este obligat să cunoască *noţiuni generale* referitoare la urmele biologice, întrucât acestuia îi revine sarcina să le determine prezenţa la locul faptei (să le descopere), să le ridice şi să le pregătească în vederea expertizei.

2. Cercetarea urmelor de sânge

2.1. Aspecte generale[4]

Sângele este un fluid de culoare roşie, având un rol important în metabolism, în procesul de autoapărare a corpului şi în coordonarea funcţiilor vitale. Datorită funcţiilor pe care le îndeplineşte, în compoziţia sângelui se găsesc elemente permanente (proprii) şi elemente vehiculate (tranziţionale). Elementele permanente sunt compuse din elemente celulare (eritrocitele sau globulele roşii, leucocitele sau globulele albe, granulocitele, limfocitele, monocitele, plasmocitele şi trombocitele sau plăcuţele sanguine) şi plasma sanguină formată din proteine plasmatice (64–80 g proteine la litru), clorură de sodiu şi apă.,

Volumul total al sângelui este de aproximativ 1/13 din greutatea corpului unei persoane, adică circa 5 litri; el se găseşte într-o permanentă mişcare în sistemul vascular şi în spaţiile tisulare (parte lichidă), fiind pompat de inimă (cord). Există sânge venos şi sânge arterial (oxigenat), după cum vine şi pleacă de la plămâni.

În criminalistică prezintă importanţă grupele sanguine, avându-se în vedere sistemul ABO, descoperit în 1900 de K. Landsteiner. În cazul sângelui uman sunt prezente antigenele din sistemul de grupe ABO. De menţionat este faptul că alături de factorii de grupe ABO, în fiecare caz este prezentă şi antigena H, care diferenţiază sângele uman de cel animal. Noţiunea de „grupă sanguină“ cuprinde totalitatea sistemelor grupale rezultate din polimorfismele structurale biochimice, indiferent dacă ele sunt localizate pe membrana celulelor sanguine, în proteinele plasmatice sau pe celulele ori limfa celulară din diferitele ţesuturi şi organe.[5]

La locul faptei, urmele de sânge se pot prezenta sub formă de *picături, stropi, dâre, pete, mânjituri, bălţi*, ca urmare a unei acţiuni violente asupra victimei, căreia i-au fost provocate leziuni ale vaselor sanguine.

Sângele, în funcţie de suportul pe care se găseşte, poate fi absorbit de acesta (materiale textile, stofe, ţesături etc.) sau rămâne la suprafaţă, formând un strat ori dacă a trecut un timp, o crustă distinctă.

Urmele de sânge au o *culoare roşie*, ce variază ca nuanţă în funcţie de vechime, cantitate, natura suportului pe care se află şi factorii ce acţionează: lumina, temperatura, agenţi fizici şi chimici. Culoarea sângelui proaspăt este *roşie-stacojie*, cu un luciu caracteristic, iar o dată cu trecerea timpului şi acţiunea agenţilor atmosferici, luciul dispare şi pasta capătă un aspect solzos, culoarea trecând de la *brun-roşcat* la maroniu şi în final la culoarea neagră, datorită modificărilor biochimice ale pigmenţilor sanguini. Mai intervin, mai ales la temperaturi ale mediului peste cea normală, procese de putrefacţie care conferă petelor o *culoare gri-verzuie*.

Practica a demonstrat că, în cazul multor omoruri, mai ales când a avut loc o sângerare abundentă (ciopârţirea cadavrului), sângele se scurge sub covoare, linoleum, între lamelele parchetului, sub duşumele, unde poate fi depistat. Trebuie avut în vedere faptul că făptuito-

rul este conştient de aceasta şi caută să spele, să răzuiască sau să înlocuiască porţiuni din materialele respective. Pentru aceasta se va recolta cu grijă orice element suspect.

2.2. Cercetarea şi interpretarea urmelor de sânge la locul faptei

Descoperirea urmelor de sânge, interpretarea şi ridicarea lor constituie activităţi de maximă importanţă în cercetarea criminalistică în caz de omor. Ne referim în special la acele urme de sânge aflate în cantităţi mici, în locuri greu accesibile şi mai ales de la formarea cărora s-a scurs un timp oarecare. Nu trebuie uitat că dificultăţile sporesc datorită faptului că autorul omorului, conştient de importanţa lor pentru descoperirea sa, caută să le înlăture prin diverse procedee.

Prin **urmă de sânge** *se înţelege lichidul extravazat dintr-un sector al aparatului cardiovascular şi depus pe un anumit suport, în procesul săvârşirii unei infracţiuni sau în legătură cu aceasta.*

În tratarea urmelor de sânge, ne vom referi concomitent la două aspecte:
– sângele descoperit, ca urmă, cu ocazia cercetării locului faptei;
– sângele recoltat de la persoane, victimă sau bănuit, în vederea efectuării analizelor de laborator.

Cu ocazia cercetării locului faptei urmele de sânge pot fi descoperite sub formă de picături, bălţi, împroşcături, cruste, mânjituri, ca o consecinţă directă a mecanismului de formare: stropire, picurare, prelingere, ţâşnire sau contact direct între regiunea care sângerează şi suportul pe care se formează urma.

2.3. Natura şi forma suportului

Suporturile pot fi *absorbante* (pământ, textile, tencuială etc.) sau *neabsorbante* (metale, lemn lăcuit, materiale plastice etc.). În raport cu natura şi forma suportului, urma de sânge poate fi: cu densitate uniformă, având margini bine delimitate, cu o formă regulată sau neregulată, şi cu densitate neuniformă, având marginile difuze.

Căutarea urmelor de sânge trebuie făcută cu minuţiozitate, întrucât atât forma, cât mai cu seamă culoarea nu au stabilitate constantă, ci capătă aspecte diferite, în funcţie de condiţiile în care s-au format şi au fost păstrate până la depistarea lor.

Petele de sânge se caută folosind o *lanternă de buzunar*, prevăzută cu filtre roşii şi verzi, în măsură să evidenţieze mai bine urma. Iluminarea suprafeţei cercetate se va executa sub un unghi ascuţit. Se poate folosi cu succes o *lampă cu radiaţii UV.* După descoperirea petelor suspecte, care pot fi confundate cu alte categorii de urme, se vor aplica procedee fizico-chimice pentru a se stabili dacă este sau nu sânge uman.

2.4. Direcţiile principale spre care trebuie îndreptate cercetările urmelor de sânge sunt:

• *Hainele victimei şi ale suspectului.* De cele mai multe ori autorul caută să îndepărteze urmele de sânge de pe haine (inclusiv lenjerie) prin spălare. Timpul scurt, graba şi condiţiile comiterii faptei îl determină să opereze superficial, astfel că urmele pot persista în profunzimea ţesăturii, la cusături, manşete, buzunare, pantofi, în păr, sub unghii şi pe diverse obiecte cu care mâna infractorului sau a victimei a venit în contact: prosoape, clanţe de uşi, sertare, arme albe sau de foc;

• *Duşumea, pereţii încăperii, porţiunea de teren, vegetaţie, zăpadă*, unde a fost descoperit cadavrul sau dacă acesta a fost dus şi abandonat în altă parte, locul suspect şi bănuit a fi avut loc omorul. Dacă este vorba de o încăpere se vor cerceta *pereţii, zidurile, dacă sunt zugrăvite proaspăt, mobilierul, duşumeaua, încheieturile parchetului şi scândurilor, linoleumul şi covoarele;*

• *Obiectele utilizate la săvârşirea infracţiunii*, de exemplu: *cuţite, şurubelniţe, topoare, ciocane sau instrumente chirurgicale* folosite la efectuarea ilegală a unei intervenţii chirurgicale (întreruperi de sarcină, extragere de gloanţe etc.);

• *Instalaţii sanitare, băi, cade şi diverse obiecte* folosite la transportul cadavrului, sau la curăţirea locului infracţiunii.

2.5. Influenţa factorilor de mediu extern asupra urmelor de sânge

Pentru a aprecia vechimea urmei ne orientăm după culoarea şi aspectul urmei. În principiu, coagularea este întârziată de temperatura scăzută a mediului şi în special a suportului, precum şi de grosimea petei. Temperatura scăzută şi întunericul întârzie virarea culorii de la roşu-aprins la brun pentru perioade de cca 2–3 săptămâni, la lumină difuză virarea are loc în 7–8 zile, iar în plină lumină după 1–2 zile. Sângele putrefiat are culoare negricioasă, petele foarte recente sunt lichide, de culoare roşu-deschis, după 2–3 ore pe suprafaţa lor se formează o pojghiţă, care pe măsură ce se usucă devine brun-negricioasă, prezentând apoi fisuri. Cu timpul pata poate deveni pulverulentă. Dacă petele se găsesc pe suporturi de culori închise este mai dificil să le stabilim culoarea.

2.6. Influenţa factorilor de ordin intern:

Aceştia se manifestă în procesele de putrefacţie, determinând modificarea culorii şi aspectului sângelui.

• *Mobilitatea corpului persoanei care sângerează şi a suportului*

Dacă victima staţionează, petele vor avea un aspect de baltă – pe suport orizontal – şi de dâră – pe suport oblic. Stropii sau petele cu formă de dâră indică faptul că persoana care sângerează se deplasează într-o anumită direcţie, iar partea mai ascuţită a acestora vor arăta direcţia de deplasare:

• Anumite *momente fiziologice* în care este surprinsă persoana care sângerează, cum ar fi: menstruaţia, graviditatea, convalescenţa după boli grave, sunt tot atâtea momente în care cantitatea de sânge pierdută este mai mare;

• *Regiunea anatomică afectată*. Dacă este o regiune puternic vascularizată, cantitatea de sânge extravazată va fi mai mare;

• *Măsurile întreprinse pentru a opri hemoragia* sau a-i diminua intensitatea;

• *Măsurile întreprinse pentru îndepărtarea urmelor de sânge*: spălarea, atacarea cu acizi şi baze, frecarea, arderea, aplicarea unui strat de var sau vopsea peste urmă etc. pot modifica esenţial forma urmelor de sânge.

2.7. Cercetarea şi descoperirea petelor suspecte se efectuează în două faze:

– descoperirea petelor (folosind lanterna şi radiaţii UV după cum am arătat mai sus);
– reacţii cu caracter orientativ pentru a se stabili dacă este vorba sau nu de sânge; dacă sângele este uman sau animal.

În această etapă, expertul criminalist va trebui să arate o prudenţă şi o grijă deosebite pentru a nu altera probele de la locul faptei ce urmează să fie supuse unei examinări complexe de către specialist în condiţii de laborator.

Examinarea urmelor de sânge la locul faptei ne poate furniza indicaţii preţioase: forma şi mărimea petelor de sânge ne arată împrejurările în care au luat naştere şi, indirect, ce s-a petrecut la locul faptei. Resturile de sânge descoperite se pot prezenta sub formă de baltă de sânge, dâră sau stropi.

Existenţa unei dâre de sânge ne arată drumul parcurs de persoana care l-a pierdut şi poziţia iniţială a victimei când a fost agresată, dacă între sensul dârei de sânge şi poziţia în care a fost descoperit cadavrul există sau nu corespondenţă.

Stropii de sânge pot fi rotunzi sau cu o formă alungită, în funcţie de modul de formare, în poziţia stând pe loc sau în mers. Dacă pata de sânge s-a format dintr-o picătură care a căzut de la o distanţă mai mare de o jumătate de metru, marginile ei vor fi zimţate, iar dacă distanţa de cădere depăşeşte un metru, pe lângă zimţii marginali, în jurul petei de sânge se formează stropi mai mici. Peste această înălţime se observă apariţia stropilor secundari, cu aspect diferit: puncte, benzi, virgule etc. Dacă suportul este oblic şi neabsorbant se formează o urmă ascuţită, partea mai îngustă indicând direcţia în care se scurge. Vârful este cu atât mai ascuţit cu cât unghiul de cădere este mai mic.

Urmele de sânge se pot descoperi pe:
- corpul şi îmbrăcămintea victimei sau a agresorului;
- obiectele vulnerabile ori pe obiectele din jurul persoanei care sângerează;
- pe drumul străbătut de persoana care sângerează;
- la locul descoperirii victimei.

Urmele de sânge se caută:
- pe îmbrăcămintea victimei, făptuitorului sau suspectului;
- pe corpul victimei făptuitorului sau al suspectului;
- la locul săvârşirii faptei;
- la locul găsirii victimei.

2.8. Cercetarea petelor suspecte[6]

Pentru a se evidenţia dacă o pată este sau nu de sânge se apelează la metode care sunt orientative sau de probabilitate, iar altele certe, dar care prezintă dezavantajul că sunt complicate şi se execută în laborator.

Metodele ce vizează reacţii probabile sunt relativ simple şi sensibile, permiţând depistarea unor cantităţi infime de sânge (până la 1:1.000.000). În vederea măririi gradului de probabilitate se recomandă *utilizarea succesivă a mai multor metode* cu rezultate probabile, care exclud fiecare o parte din substanţele ce se pot confunda cu sângele.

Reacţia cu perhidrol sau apă oxigenată. Perhidrolul în contact cu hemoglobina produce o eferevescenţă şi o coloraţie specifică. Reacţia nu este specifică sângelui, fiind dată şi de peroxidaza existentă în lapte, diferite produse vegetale şi compuşi oxidanţi.

Reacţia cu luminol este sensibilă şi se poate folosi la suprafeţe mari de cercetat. Reactivul se prepară din peroxid de sodiu 0,5 g dizolvat în 100 ml apă distilată, în care se dizolvă

şi 0,19 hidrazia acidului aminoftalic. Se pulverizează soluţia finală pe suprafaţa obiectelor suspecte. Sângele vechi produce o fluorescenţă mult mai intensă decât cel proaspăt. Dacă sângele este de dată recentă, se pulverizează mai întâi o soluţie de 1% acid clorhidric pentru descompunerea hemoglobinei şi reacţia acesteia cu luminolul. Căutarea petelor de sânge se face cu lampa de U.V. în întuneric.

Reacţia Adler este extrem de sensibilă. Reactivul constă dintr-o soluţie saturată de benzidină în acid acetic glacial, la care se adaugă câteva picături de apă oxigenată (3%) înainte de folosinţă. Obiectul pătat se introduce în această soluţie, dar dacă pata este mai veche, mai întâi se macerează 24 de ore în ser fiziologic. Reacţia produce o coloraţie albastră-închis şi este negativă faţă de salivă şi transpiraţie, dar e pozitivă la oxidanţii din vegetale şi la rugină (oxid de fier).

Reactivul Guarino este format din: dimetilanilină (0,5 ml), acid acetic glacial (1 ml), apă distilată (100 ml), iar înainte de folosire se adaugă câteva picături de apă oxiginată 3%.

Reactivul Kastle-Mujer este format din fenolftaleină 2 g, hidroxid de potasiu 20 g, apă distilată 100 ml şi pulbere de zinc 20 g. Soluţia se fierbe până la decolorare. Înainte de folosire se adaugă câteva picături de apă oxigenată 3%.

Reacţia este negativă cu compuşii fierului, cu unii din produsele organice (spermă, salivă etc.) dar este pozitivă cu sângele şi cu compuşii cuprului, nichelului, hipobromiţi, hipocloriţi şi permanganatul de potasiu.

Metoda fluorescenţei se bazează pe transformarea petei suspecte de sânge în hematoporfirină sub acţiunea acidului sulfuric concentrat, cînd se produce o fluorescenţă roşie-cărămizie. Reacţia sângelui este pozitivă şi specifică.

Metoda Teichmann constă în formarea cristalelor de clorhidrat de hematină, în urma reacţiei clorurii de sodiu, în prezenţa acidului acetic glacial, cu hematina din sânge.

Metoda Takayama este mai puţin influenţată de impurităţile din sânge decât metoda Teichmann (glucoză 10%–5 ml; hidroxid de sodiu 10%–10 ml; piridină 20 ml).

Alte metode: Bertrand, Stryzowski, Lecha-Marzo Médinger etc.

2.9. Ridicarea urmelor de sânge[7]

Ridicarea urmelor de sânge se va efectua în raport cu situaţia concretă existentă la locul faptei, adică este vorba de obiecte transportabile sau netransportabile.

Dacă petele se află pe *suporturi de volum mare* (mobilă, pereţi, utilaje) se vor răzui sau racla împreună cu o porţiune din suport. Dacă petele sunt pe *suporturi de dimensiuni reduse* (îmbrăcăminte, încălţăminte, lenjerie de corp sau de pat), acestea se ridică. Dacă nu se poate aplica *metoda răzuirii* (maşini, utilaje), atunci petele de sânge se ridică prin aplicarea pe ele a unei *hârtii de filtru* sau a unei *bucăţi de tifon înmuiate în apă*, sângele impregnându-se în ele.

Dacă *petele sunt uscate, se pot răzui sau racla* împreună cu o porţiune din suport. Dacă sunt *sub formă de bălţi, se absorb cu pipeta sau cu hârtia de filtru.*

Este interzis să se ambaleze îmbrăcămintea pe care se mai găseşte încă sânge neuscat, deoarece poate intra în putrefacţie şi compromite analiza. *Ambalarea se face numai după uscare la temperatura mediului ambiant.*

Dacă petele de sânge se găsesc pe *zăpadă, pe sol moale sau în nisip,* se introduce o bucată de hârtie de filtru sau tifon sub aceasta. *Vegetaţia cu pete de sânge* se taie. *Pământul şi nisipul se ridică.*

Urmele de sânge pot conține și alte categorii de urme biologice și de aceea se va avea grijă să li se asigure integritatea pe timpul ridicării și transportului.

2.10. Ambalarea și transportul urmelor de sânge

Este interzisă ambalarea îmbrăcămintei și a obiectelor pătate cu sânge în saci de plastic; se vor folosi numai saci (pungi) de hârtie. De asemenea, nu se ambalează obiectele ce au pe ele urme de sânge în stare udă. Obiectele încă ude sunt lăsate să se usuce și se ambalează separat.

Ambalarea obiectelor purtătoare de pete de sânge se face în *hârtie albă*, după care se leagă cu sfoară și se sigilează, specificându-se conținutul pe o etichetă. Niciodată nu se pun în același pachet mai multe obiecte, pentru a se evita contaminările și confuziile. Pe *etichetă* se va menționa în mod obligatoriu data recoltării petelor și data (probabilă) a săvârșirii infracțiunii.

2.11. Interpretarea urmelor de sânge și expertiza biocriminalistică

Interpretarea urmelor de sânge descoperite la locul faptei prezintă o importanță majoră în privința împrejurărilor săvârșirii faptei.

Dacă la locul faptei s-au descoperit urme biologice, ce pot fi de sânge, se vor dispune următoarele categorii de expertize:

- expertiza pentru stabilirea speciei;
- expertiza pentru stabilirea grupelor sanguine;
- expertiza pentru stabilirea sexului.

Prin aceste expertize se pot obține răspunsuri la următoarele întrebări:

2.11.1. Când se prezintă numai urma:

- dacă pata este de sânge sau nu;
- sânge de om sau animal;
- grupa sanguină și sexul;
- care este regiunea anatomică din care provine;
- dacă provine din artere sau din vene;
- în cazul sângelui proaspăt și lichid: care este starea de sănătate a persoanei;
- care este vechimea petelor;
- care era poziția corpului persoanei care a sângerat în momentul creării urmei de sânge;
- s-a zbătut în momentul agresiunii;
- dacă sângele conține impurități și de ce natură sunt acestea.

2.11.2. Când se prezintă urma de sânge și modelele pentru comparație:

- dacă urma de sânge ridicată de la locul faptei are aceeași grupă sanguină cu proba de sânge luată pentru comparație;
- dacă există alte indicii de asemănare între urmă și proba de sânge.

Modelele pentru comparație se prelevează atât de la victimă, cât și făptuitor și persoana suspectă. Prelevarea se va efectua de un cadru sanitar: 5 ml de sânge într-un flacon steril și 5–6 picături de sânge pe o lamă de sticlă, acoperită cu o altă lamă. Recipientul cu sânge se astupă etanș. Probele se ambalează, se etichetează și se sigilează. Dacă se iau probe pentru alcoolemie, aceasta se face separat iar dezinfectarea se face cu o soluție de sublimat 1‰.

3. Cercetarea urmelor de salivă

3.1. Aspecte generale

Saliva este un produs biologic secretor, lichid, de consistenţă uşor vâscoasă (în funcţie de individ), care conţine 99% apă, 0,3% substanţe organice, 0,7% celule din glande, floră microbiană şi substanţe anorganice, în principal clorură de sodiu. Urma de salivă permite stabilirea grupei sanguine.

Saliva este produsă de trei perechi de glande: parotide, sublinguale şi submaxilare. Secreţia glandelor parotide este bogată în amilază, şi conţine puţine mucoproteide. Secreţia glandelor sublinguale şi submaxilare, prin bogăţia lor în mucoproteide, dă caracterul vâscos al acesteia. Cantitativ, secreţia de salivă reprezintă cam 1,5 l în 24 de ore, cu variaţii sub influenţa unor factori diferiţi. Astfel, după felul alimentelor sau al altor substanţe introduse în gură vor fi variaţii importante de secreţie ale glandelor salivare. Hrana uscată excită îndeosebi parotidele, în vreme ce acizii măresc secreţia tuturor glandelor salivare.

Prin **urma de salivă** se înţelege în criminalistică lichidul secretat de glandele salivare depus pe diferite suporturi, în timpul săvârşirii unei infracţiuni.[8]

Urmele de salivă se pot forma:

• prin contactul direct dintre suport şi gură, contact care poate fi:

– activ (fumat, mâncat, cântat la un instrument);

– pasiv (alimentarea forţată);

• prin contactul dintre suport şi suprafeţele mucoase ale buzelor umectate de salivă (umezirea buzelor etc.);

• prin eliminarea voită a salivei;

• prin atingerea cu limba a unor suprafeţe.

Urmele de salivă sunt condiţionate de:

• natura şi formarea suportului;

• distanţa de la cavitatea bucală la suport;

• vechimea urmei;

• cantitatea de salivă aflată în gura victimei sau a autorului;

• factorii de mediu extern;

• factorii de mediu intern (a luat masa, felul alimentelor, lichide îngurgitate etc.);

• prezenţa unor boli;

• vârsta etc.

Factorii menţionaţi mai sus influenţează direct forma şi mărimea urmei de salivă. Astfel, la o cantitate mai mare de salivă şi la o distanţă mică dintre cavitatea bucală şi suport, urma va fi bine conturată, având o formă definită pe un suport neabsorbant. Cu cât distanţa dintre cavitatea bucală şi suport va fi mai mare, cu atât urma de salivă va fi mai dispersată şi mai puţin omogenă.

Urmele de salivă se menţin maximum câteva zile, fiind influenţate negativ de temperatura aerului şi de curenţii atmosferici.

3.2. Cercetarea la locul faptei, descoperirea, fixarea şi ridicarea urmelor de salivă

Căutarea şi descoperirea urmelor de salivă la locul faptei se face examinând cu ochiul liber sau cu iluminarea (lămpi cu radiaţii vizibile şi ultraviolete, lanterne speciale, lupe) locurilor pe care se presupune că ar exista urme de salivă. Se vor căuta: tacâmuri, scobitori, pahare, periuţe de dinţi, mucuri de ţigări, instrumente muzicale, obiecte de cult religios (icoane), batiste, obiecte de igienă personală. Nu trebuie trecute cu vederea timbrele, plicurile, suporturile rujurilor de buze. Dacă volumul obiectelor permite, ele se ridică şi se trimit la laborator în vederea descoperirii urmelor.

Urmele de salivă se pot confunda de cele mai multe ori cu alte urme biologice sau alte pete de natură organică sau anorganică, sucuri, detergenţi, vopsea.

În procesul de căutare a urmelor se va ţine seama de faptul că saliva, fiind foarte bogată în apă, se va impregna în suportul cu structură poroasă (materiale textile, lemn nevopsit etc.). Urma de salivă are aspectul unei pelicule foarte fine, lucioasă şi luminiscentă în radiaţii U.V.

Urmele de salivă se ridică la fel ca urmele de sânge, *ambalarea se face numai în stare uscată* şi se expediază de urgenţă la laboratorul de specialitate.

Caracteristicile individului apar cu prilejul examinării urmelor de salivă, mediul profesional, dacă fumează, numărul de persoane, dacă persoana respectivă prezintă afecţiuni ale cavităţii bucale sau ale glandelor secretorii. Într-o astfel de situaţie poate apare în salivă o floră microbiană particulară. Starea de sănătate este indicată de proprietăţile existente între substanţele organice şi anorganice ce se găsesc în salivă.

Pentru efectuarea expertizei criminalistice la persoana suspectă, se vor recolta de la aceasta:

– 5 ml sânge lichid;
– 3–5 picături de sânge pe o lamă de sticlă;
– 2–3 ml salivă, care se va fierbe într-un vas cu apă timp de 30 de minute;
– 2–3 resturi de ţigări fumate (dacă este fumătoare) în prezenţa organului de urmărire;
– se va solicita suspectului să umecteze în cavitatea bucală o hârtie de filtru (sugativă).

3.3. Expertiza biocriminalistică va trebui să răspundă la următoarele întrebări:

a. Când se prezintă numai urma de salivă:
– dacă pe obiectul prezentat există sau nu urme de salivă;
– dacă urma de salivă este de natură umană;
– dacă urma provine de la o persoană secretoare sau nesecretoare;
– care este grupa sanguină a persoanei care a creat urma de salivă;
– care este mecanismul de formare a urmei.

b. Când se prezintă urma de salivă şi modelele de comparaţie:
– provenienţa probabilă a urmei de la persoana suspectă.[9]

4. Cercetarea urmelor de spermă

4.1. Aspecte generale

În toate expertizele relative la viol, raport sexual cu o minoră, pedofilie, perversiuni, corupţie sexuală, incest, căutarea spermei constituie lucrul cel mai important, prezenţa ei pe haine, în vagin sau pe diverse obiecte reprezintă singura dovadă şi proba decisivă privind

realitatea actului incriminat. Urmele de spermă aduc și precizări în legătură cu mobilul și natura faptei.[10]

Petele de spermă se produc prin depunerea pe diverse suporturi a lichidului spermatic ejaculat în momentul unui contact sexual, a masturbării sau ca urmare a unor tulburări neuro-psihiatrice. Uscată, sperma depusă pe lenjerie, cearceafuri, prezintă un contur neregulat, expresia folosită de popor fiind de „hartă geografică". Culoarea este gri-albicioasă, aspră la pipăit dacă e formată pe țesături naturale iar pe țesăturile sintetice au un aspect de crustă solzoasă și lucioasă.[11] Există și pete spermatice având un contur perfect regulat, mai ales acelea care provin din picături proiectate sau șterse ale meatului. Toate petele de spermă conferă țesăturilor pe care sunt depuse o rigiditate caracteristică. Aceste caractere sunt comune altor caractere aparținând altor pete, în special cele de mucus sau unele scurgeri leucoreice care sunt confundate de obicei cu cele de spermă. Un caracter care le aparține doar acestora este transparența pe care o conferă lenjeriei.

Pe lână și obiecte impermeabile, sperma uscată formează un fel de lac albicios, solzos, strălucitor, comparabil cu urmele lăsate de melci. *Pe stofele spongioase* ele constituie adeseori pete cu contur neregulat, ce conferă țesutului rigiditate, cu o culoare puțin mai închisă.

Când a avut loc *o crimă însoțită de viol*, va trebui examinată pielea de pe abdomen, în jurul anusului, coapsele, perii organelor genitale, vaginul și rectul. Pe piele, sperma formează un strat sticlos, asemănător colodiului uscat. În caz contrar, se observă solzi mici albi strălucitori ce pot fi ridicați cu ușurință cu un bisturiu și care se examinează la microscop. Perii murdari de spermă sunt aglutinați, formând o magnă de culoare gri. Pe mucoasa vaginului și la extremitatea inferioară a rectului, cu ochiul liber nu se poate decela sperma; e necesară raclarea mucoasei cu un bisturiu și examinarea la microscop.

Radiațiile ultraviolete, în întuneric, fac ca petele de spermă să prezinte o fluorescență de nuanță albăstruie, care le deosebește de alte urme biologice.

Sperma este rezultatul ejaculării, punctul culminant al succesiunii de procese neuro-psihormonale ce premerg, însoțesc și urmează actul sexual copulativ desfășurat de doi parteneri având sexe adverse, în cazuri normale.

Conținutul celular al ejaculatului este reprezentat de spermatozoizi, celule epiteliale din căile spermatice, din glandele anexă și din uretră. Sperma are un volum de 2,5–5,5 ml, aspect opalescent, neomogen; în lichidul seminal normal 70–80% din spermatozoizi au aspect firesc, iar 20–30% au forme degenerate.

Conținutul imunologic al lichidului spermatic este *suportul investigațiilor serologice* ce au drept obiectiv stabilirea apartenenței la grup a persoanei examinate, iar la nevoie pentru stabilirea apartenenței la specie și, totodată, pe cât posibil, a apartenenței de grupă sanguină. Morfologic, *spermatozoidul* are aspect flangelat (mormoloc), o lungime de 40–55 microni, fiind alcătuit din: cap ovular de 5 microni; colul de 1 micron; piesa intermediară, 5–6 microni; coada 45–50 microni.[12]

Spermatozoidul posedă o foarte mare rezistență în organele genitale ale femeii, găsindu-se viu după multe zile de la actul sexual. În general, mobilitatea și viabilitatea spermatozoizilor durează 48–72 ore de la ejaculare, în funcție de alcalinitatea mediului secrețiilor endo-uterine. Se admite că spermatozoizii trăiesc în mucoasa vaginală 10–20 ore, iar în cea uterină 36 ore. La cadavru s-au găsit spermatozoizi vii la mai multe zile de la moarte. Problema cea mai importantă se referă la rezistența spermatozoizilor în mediul vaginal. În general, se admite că în acest mediu, în condiții fiziologice, spermatozoizi se conservă 24–48 ore post-coitum.

Deşi au fost găsiţi spermatozoizi vii în vagin după 48–72 ore de la coit, trebuie ştiut că în timp de 4–6 ore alcalinitatea spermei este neutralizată de aciditatea mediului vaginal, astfel că spermatozoizii îşi pierd potenţialul reproductiv.[13]

4.2. Cercetarea la locul faptei a urmelor de spermă

Pentru căutarea urmelor de spermă la locul faptei se pot folosi toate celelalte metode menţionate la urmele de sânge sau salivă. Examinată la radiaţii U.V., sperma dă o fluorescenţă alb-albăstruie sau galben-verzuie. Se va aprecia cu destulă prudenţă acest rezultat, dat fiind că, uneori, însuşi suportul sau diferiţi compuşi care au contaminat pata pot da o fluorescenţă asemănătoare.

Urmele de spermă depuse pe suporturile textile se pot evidenţia folosind microscopul. De multe ori, încercarea de spălare a suportului textil, folosind apa caldă şi săpunul, nu şterge urmele, ci produce o adevărată fixare a spermatozoizilor pe fibre.

Urmele de spermă se caută:[14]

- *Pe corpul omenesc:* în regiunea pubiană, axilară, submamară, ombilicală, anală, organele genitale şi în alte locuri;
- *Pe articolele vestimentare şi lenjeria de corp* (pe margini, la cusături), pe cămăşi de noapte, pijama, ciorapi, halate de baie etc.;
- *Pe lenjeria de pat*, pe ambele feţe, insistându-se la cusături şi petice;
- *În locul unde a fost descoperită victima* se caută pe sol, pe iarbă, pe covoare etc.
- *Pe obiecte folosite în scop igienic*: vată, tifon, batiste, prosoape, lighean, chiuvetă, cadă de baie etc.

4.3. Ridicarea urmelor de spermă

Ridicarea urmelor de spermă se face cu precauţie, necesitând o mai mare grijă decât în cazul altor urme, urmărindu-se păstrarea cât mai intactă a urmei şi implicit a spermatozoizilor, principalul element examinat.

Se recomandă *ridicarea întregului obiect purtător de urmă*, evitându-se îndoirea, mai ales când urmele au o vechime mai mare. Urmele dispuse pe o *suprafaţă tare* (duşumea, parchet) nu se răzuie ci se decupează porţiunea respectivă. În cazul picăturilor de spermă aflate pe *păr*, acestea se recoltează prin tăierea firelor, iar de pe *piele* se face prin tratare cu apă distilată a petelor şi transferarea pe o hârtie de filtru.

La ambalarea şi transportul obiectelor purtătoare de spermă, se va evita căldura şi lumina soarelui, transportul lor trebuind să se facă în stare uscată.

Aceste măsuri mai deosebite se explică prin aceea că o pată veche de spermă, chiar de peste un an, permite o determinare mai sigură a caracterului secretor şi a grupei sanguine, decât o urmă de sânge cu aceeaşi vechime.

4.4. Expertiza biocriminalistică a urmelor seminale

Expertiza se efectuează numai în laborator de către cadre specializate (medici, biologi, biochimişti). Examinarea urmelor de spermă se face separat sau, după caz, comparativ. Pentru rezolvarea problemelor puse de expertiza biocrimnalistică a urmelor de spermă se folosesc:

– reacţii de orientare;

– reacţii de certitudine.

Pentru stabilirea naturii umane a urmei de spermă se procedează la relevarea caracterelor antigenice specifice.

Stabilirea apartenenței individuale a petei de spermă se realizează prin metode serologice și morfologice. Metodele serologice urmăresc determinarea substanțelor specifice de grupă sanguină în spermă. Metodele morfologice urmăresc evidențierea anomaliilor structurale ale spermelor, comparativ în urma de spermă și sperma provenind de la persoana suspectă. Obținerea probelor de comparație de la persoana suspectă se face numai în laboratoarele de expertiză medico-legală.

4.4.1. Etapele examinării

• *Examinarea separată*

Examinarea biocriminalistică a urmelor de spermă prezintă particularitatea că în marea majoritate a cazurilor această activitate se consumă în faza examinării separate.

În această etapă, în examinarea urmelor de spermă se folosește una din următoarele reacții:

• *Reacții de orientare.* Sunt avute în vedere două subetape:

– stabilirea realității prezenței unei urme de natură biologică normală sau patologică;

– precizarea existenței unui anumit gen de produs biologic, care poate fi lichid spermatic.

Principiul reacțiilor este reevaluarea prezenței spermei pe baza proprietăților fizice ale produsului biologic analizat:

– aspect macroscopic în spectru vizibil;

– aspect macroscopic în radiații U.V.

• *Reacții de probabilitate*

Dacă reacțiile efectuate au condus la concluzia că avem de a face cu produse biologice, ce par a fi de spermă, se trece la etapa următoare. Principiul care stă la baza reacțiilor de probabilitate este acela că se relevă caracteristici de ordin chimic, enzimatic și imunologic, având un grad de specificitate pentru lichidul spermatic.

• *Reacții de probabilitate bazate pe proprietățile chimice ale spermei*

– Reacțiile cristalografice sunt în măsură să releve prezența unui număr mare de constituenți organici specifici și nespecifici produsului biologic luat în considerare.

Etapa presupune următoarele:

– prelevarea fragmentelor de urmă;

– macerarea urmei în ser fiziologic;

– aplicarea reacțiilor specifice: *metodele lui Florence, ale lui Barbeiro și metoda microchimică a lui Niederland.*

O picătură din reactivul Florence (alcătuit din iodură de potasiu 1,65 g, iod 2,54 g și apă distilată 30 ml) sau din reactivul Barberio (soluție saturată de acid picric în apă distilată) se pune pe o lamă de microscop în contact cu o picătură macerată din pata presupusă de spermă. În caz de reacție pozitivă se obțin cristale de colină (Florence) sau de pinat de spermin (Barberio). Reacțiile nu sunt specifice, dar sunt foarte sensibile.

Reacția microchimică a lui Niederland se bazează pe conținutul în calciu al sperminei, obținând cu o picătură de acid sulfuric cristale de sulfit acid de calciu. Nici această reacție nu este specifică, putând fi luată în considerare în mod cert, ca și cele două anterioare, numai în cazurile rezultatelor negative.

Metoda cromatografică, deși mai greoaie ca celelalte, dă rezultate pozitive în scoaterea în evidență a colinei și a sperminei printr-o reacție de culoare, după ce au fost izolate cromatografic pe coloană.

• *Reacții spectrografice*

• *Reacții de certitudine*

Metode cu rezultate certe sunt numai cele care se bazează pe evidenţierea microscopică a spermatozoidului. Evidenţierea spermatozoizilor se face după caz:

– în frotiuri din secreţia vaginală, metrală, anală;

– în frotiuri din produsul găsit în orificiu şi pe suprafaţa corpului sau în orificii naturale, altele decât cele anovulvo rectale;

– direct pe fibrele textile ale suportului purtător de urme;

– în frotiu din macerat de urmă.

Se parcurg, după caz, etapele: macerare, efectuarea protiului, fixare, colorare, detaşare de fibre textile, „amprentarea" urmei de pe suport.

• *Reacţii de colorare* pentru punerea în evidenţă a spermatozoizilor în frotiu

Punerea în evidenţă a spermatozoizilor în frotiu prin utilizarea reacţiilor de colorare este posibilă:

– ca urmare a diferenţelor de afinitate tinctorială remarcate la elementele structurale ale celulei sexuale masculine;

– numai printr-o corectă examinare şi analiză discriminatorie, efectuate pentru a diferenţia fragmentele de spermatozoid de alte elemente specifice.

4.4.2. Stabilirea apartenenţei la specia umană a lichidului spermatic

Stabilirea apartenenţei individuale a urmelor de spermă prin determinarea substanţelor specifice de grup sanguin se bazează pe prezenţa acestora în plasma seminală la indivizii secretori.

Se pun în evidenţă factori aparţinând grupelor A, B, O; sistemului MN; sistemul Lewis şi discutabil în ce priveşte factorul Rh (D). Nu s-a putut evidenţia antigenul Xg.

• *Examinarea comparativă*

Se va compara citostructura spermatozoizilor, respectiv mărimea, forma capului, raportul materialului nuclear faţă de citoplasmă, culoarea, construcţia corpului şi a cozii spermatozoidului, deformările pe care le are acesta.

Compararea acestor caracteristici se realizează prin examinarea lor atât la spermatozoizii în litigiu, de obicei recoltaţi din vaginul victimei, cât şi la spermatozoizii de comparaţie proveniţi din lichidul spermal prelevat de la acuzat.

• *Demonstraţia*

În vederea susţinerii concluziilor, pe lângă descrierea caracteristicilor observate, se vor folosi: fotografii (micro), tabele sinoptice şi diagrame ce ilustrează cele constatate de expertul biocriminalist în examenele de laborator.

• *Formularea concluziei*

În expertiza urmelor de spermă, se pot formula următoarele concluzii:

– certă pozitivă;

– certă negativă;

– de probabilitate;

– de imposibilitate.

4.4.3. Expertize ce se pot efectua

Examinarea urmelor de spermă se face în cadrul expertizei biocriminalistice, iar răspunsurile ce pot fi date de expert au în vedere următoarele:

a. Când se prezintă numai urme:

– natura urmei;

– specia căreia îi aparţine;

– caracterul secretor sau nesecretor;

– grupa sanguină;

– numărul de persoane care au lăsat urma de spermă;

– starea de sănătate a acestora;

– timpul aproximativ scurs din momentul ejaculării.

b. Când se prezintă atât urma cât şi modelele de comparaţie:

– dacă spermatozoizii în litigiu aparţin persoanei de la care s-au prelevat modelele de comparaţie.

4.5. Cercetarea urmelor de păr

4.5.1. Aspecte generale

La locul faptei se pot descoperi fire a căror natură este diferită, avându-se în vedere următoarele caracteristici:[15]

– fire vegetale (şi fibrele) se particularizează prin structura lor celulară şi structura chimică bazată pe celuloză;

– fire de mătase şi alte fibre biosintetizate (produse de insecte, viermi de mătase) au o structură tubulară, cu suprafaţa granulară;

– fibrele sintetice, diverse, se diferenţiază prin omogenitatea structurii pe toată lungimea lor, fie că sunt astructurale, fie că au o structură ce imită anumite fire naturale;

– firele de păr aparţinând mamiferelor au o structură constructivă comună, dar diferită de la o specie la alta, în funcţie de zona de unde provin, după partea proximală sau distală, iar în anumite cazuri şi după structura lor biochimică.

Firele de păr umane se deosebesc de cele animale prin particularităţile măduvei cuticulei, pigmentaţiei, bulbului şi ale capătului distal. Se mai adaugă la acestea structura biochimică a bulbului şi a tecii.[16]

Firul de păr este o parte anexă a pielii, iar din punct de vedere genetic şi structural conţine o componenţă a epidermului, a stratului cornos. Are două părţi principale: partea fixată în piele (radix pilii) şi partea liberă (scopus pilii), ambele având o schemă structurală apropiată. Suprafaţa firelor, denumită *cuticulă*, este acoperită de solzi cornoşi cu partea lor liberă spre vârful firelor.[16] Sub acestea se află *stratul cortical*, care este alcătuit din celule alungite, transformate în fibre longitudinale, paralele sau uşor răsucite elicoidal. La partea de rădăcină a firelor, acest strat este alcătuit din celule cuboide. Partea cornoasă are culoarea difuză, galbenă spre brun, având fixate granule de pigment de melanină. Mărimea granulelor şi transparenţa sunt variabile. Firele cărunte nu mai conţin granule de pigment; de fapt ele sunt fire transparente, uşor gălbui – culoarea albă – macroscopic – rezultă din conţinutul lor în aer. La rădăcina firelor şi în apropierea ei se găsesc, chiar şi la persoane tinere, bule gazoase, care la microscop apar sub forma unor bule fuliforme netransparente către vârf.

Stratul cornos cuprinde o parte medulară, care este alcătuită din celule cuboide ce cuprind pigmenţi şi bule gazoase. La om, acest strat este foarte variat în diferite zone, mergând de la lipsa totală (în formă întreruptă) până la o forma continuă; el nu ocupă o parte mai mare de 1/3 din grosimea totală a firului.

Rădăcina firului de păr este cuprinsă în *teacă sau foliculă* (folliculus pilii), compusă dintr-o parte internă (teaca epidermală) şi cea externă (conjunctivală).

Rolul fiziologic al firelor de păr constă în protejarea unor zone mai sensibile ale corpului uman, iar modul de repartizare pe regiuni este influenţat de factori genetici şi de hormonii sexuali.

Modificările patologice ale firului de păr care prezintă interes din punct de vedere criminalistic, sunt:

– infecţii generale (febra tifoidă, hepatita cronică, boli endocrine) care produc o atrofie a bulbului, cu căderea firelor de păr;

– unele metale şi metaloizi (Pb, As) se acumulează în firele de păr;

– dermatitele şi dermatozele, infecţii cronice (lepră, sifilis) conduc la căderea firelor de păr;

– levurile produc depuneri de micelii în structura firelor, în teacă ori în bulb, firele devin friabile şi se rup;

– acţiuni fizico-mecanice ce produc umflarea, ruperea şi stacelarea firelor de păr.

4.5.2. Examenul firelor de păr descoperite la locul faptei sau pe presupusul vinovat, pe arme albe, obiecte etc. joacă un rol important în expertizele de omor, viol, pruncucidere etc. Principalele probleme care se pun în aceste cazuri sunt următoarele:

4.5.2.1. Firul de păr este de origine umană sau de la un animal?

Această distincţie poate fi făcută încă de la prima vedere: părul prezintă zone cu o coloraţie diferită: firele groase ale porcului, firele cozii de cal nu pot fi niciodată confundate cu părul uman. Dar diferenţele sunt departe de a fi tranşate definitiv, şi adeseori se comit erori, singura posibilitate de a fi evitate fiind examenul microscopic.[17]

Dacă se examinează la o mărire de 200 diametrul unui fir de păr uman, se poate considera ca fiind format din:

a. o cuticulă constituită de celule plate, ale căror contururi formează un mozaic mai mult sau mai puţin aparent;

b. substanţa corticală care formează cea mai mare parte a părului; ea conţine o materie colorantă care o impregnează uniform şi formează depozite mai mult sau mai puţin numeroase şi voluminoase; această substanţă este striată în sens longitudinal;

c. o substanţă medulară. Aceasta nu există întotdeauna. Ea formează un cilindru ce ocupă axul firului de păr pe o porţiune de o cincime sau o treime din lărgimea sa. Ea pare granuloasă, opacă şi negricioasă. De cele mai multe ori nu se observă decât după tratare cu diverşi reactivi, în special cu acid azotic diluat. Măduva este constituită din celule ce se găsesc în număr de 4 sau 5 pe aceeaşi linie transversală. Pe firele de păr de origine animală se găsesc caractere ce le diferenţiază în mod tranşant. Semnul distinctiv cel mai caracteristic îl reprezintă dezvoltarea considerabilă a măduvei, ce formează cea mai mare parte a părului, substanţa corticală neformând decât un fel de teacă, contrar ca la om. Celulele măduvei sunt rectangulare, poligonale, ovoide etc., ele apar în general în mod net la o mărime de 200 şi fără a fi nevoie de vreun reactiv. Cuticula este formată din celule mult mai aparente ca la om, cu marginile proeminente, care oferă câteodată conturului părului un aspect dantelat.

Pentru fiecare specie animală, aspectul părului variază. Dispunerea celulelor medulare indică în mod cert că părul nu provine de la om.

4.5.2.2. Din ce regiune a corpului provine firul de păr

Părul se identifică în primul rând graţie lungimii sale. În afară de aceasta se va lua în consideraţie diametrul, care variază între 0,05 mm–0,10 mm. Ceea ce depăşeşte 0,10 mm nu e un fir de păr. Părul din barbă e foarte gros:

– păr din barbă – 0,125 mm

– păr din mustaţă – 0,115 mm

– păr de pe obraji – 0,104 mm

Părul din barbă care a fost tăiat se termină la extremitate cu o suprafaţă plană, perpendiculară sau oblică pe axa părului; această suprafaţă are marginile netede, prezentând uneori o dantelură. După un timp aceste inegalităţi se uzează şi dispar. Astfel se poate recunoaşte că firul de păr a fost tăiat şi că probabil provine din barbă sau cap.

Părul de pe pubis nu depăşeşte 0,08 m lungime. În general e uşor ondulat şi înfăşurat în jurul său, grosimea e considerabilă şi egală cu cea din barbă. Suprafaţa e rugoasă şi prezintă mici îngrămădiri de cuticulă şi substanţă corticală. Extremitatea liberă prezintă forme foarte variate la acelaşi individ.

Părul de la subţioară este de asemenea rugos, cu suprafaţa inegală. Există păr din nas şi din ureche.

Părul de pe membre are o extremitate tocită, rotunjită în mod neregulat; canalul modular este foarte redus.

4.5.2.3. Părul provine de la persoana suspectă?

Pentru a răspunde la această întrebare se ia în considerare mai întâi *culoarea părului.* Dacă se constată că firele de păr comparate prezintă aceeaşi nuanţă, trebuie să se continue dar să se ţină seama că pot exista cauze de eroare ce trebuie evitate. Se ştie, de pildă, că părul aceleiaşi persoane nu are întotdeauna aceeaşi culoare, şi chiar atunci când pare uniformă, părul poate prezenta nuanţe diferite. Această circumstanţă este de reţinut atunci când firele de păr supuse examenului expertului sunt în număr foarte mic. Microscopul este singurul care poate evidenţia diferenţele de culoare. Prezenţa unei pomade sau a oricărui alt corp gras face părul mai închis la culoare.

În expertizele referitoare la provocarea de avort şi pruncucidere se urmăreşte dacă părul provine de la un fetus sau de la un copil nou-noscut. Părul fetusului şi al noului-născut are un vârf fin ascuţit şi bine definit; al adultului este în mod obişnuit un vârf obtuz şi uzat; părul persoanelor cu chelie are o extremitate zimţată sau o formă de evantai. Unele dintre aceste fire de păr prezintă un canal medular; firele de păr de la fetus şi nou-născut nu au acest canal.

La naştere, firul de păr este lung de 15 mm până la 3 cm; această lungime, absenţa canalului medular şi ascuţimea vârfului permit să se presupună că aparţin unui copil mic. La aceste caractere se vor adăuga grosimea relativă, care variază considerabil în funcţie de individ, dar e maximă la adult. Pentru o expertiză este nevoie de un mare număr de fire de păr.

4.5.2.4. Părul a fost smuls sau a căzut spontan?

Se disting firele de păr după forma rădăcinii pe care o au, în peri cu bulb găunos (rădăcină în mugure) şi păr cu bulb plin (rădăcină în formă de ciomag). Primele corespund la o papilă în plină vitalitate şi este foarte probabil că nu au căzut spontan. Părul cu bulb plin, din contră, este considerat că şi-a terminat creşterea şi a mai rămas un timp implantat în dermă, astfel că a putut fi smuls.

De regulă, se descoperă la rădăcina firelor de păr smulse, fragmente sau totalitatea tecii externe şi teaca maternă care împreună formează un înveliş voluminos de formă neregulată. Perii căzuţi antrenează uneori o parte din tecile lor. Extremitatea ruptă este foarte neregulată, încreţită şi filamentoasă.[18]

Examenul părului chel permite adesea să se recunoască dacă părul a fost smuls sau a căzut spontan. Dacă firele smulse se află în număr mare, ele provin în mod obişnuit de la unul sau mai multe puncte dezgolite şi pe care se pot descoperi vreme de mai multe zile urmele

smulgerii lor sau alte leziuni. Dacă tăierea a avut loc cu două zile înainte, planul de secţiune este net, cu unghiuri ascuţite sau obtuze, în funcţie de gradul de ascuţire a instrumentului.

Dacă intervalul de timp este mai mare de 48 ore, unghiurile sunt rotunjite, suprafaţa de secţiune este mai puţin activă, iar canalul medular este deschis.

După intervale mari de timp, unghiurile sunt tot mai rotunjite, iar canalul medular este astupat.

Influenţa factorilor de mediu extern se referă la:

– lovituri cu corpuri contondente – cuticula prezintă deformări;

– împuşcături în limita factorilor secundari – se găsesc urme de pulbere aderate la fire;

– temperatură ridicată; între 150–200° părul blond devine brun sau brun-roşcat; părul brun devine negru sau roşu-brun; părul roşu îşi păstrează culoarea, iar părul alb devine galben şi apoi roşu metalic; între 200–240° în păr apar bule de aer; între 240–300° părul se ondulează, iar peste 300° se carbonizează.

4.5.3. Căutarea şi descoperirea urmelor

Căutarea la locul faptei se va face cu *ochiul liber* sau cu ajutorul mijloacelor optice: *lupa*, *microscop de buzunar* şi cu *surse puternice de iluminare*.

Firele de păr se pot descoperi pe corpul sau îmbrăcămintea victimei şi a agresorului, în depozitul subunghial, pe agenţii traumatici, caroseria autovehiculelor, pe obiecte de toaletă, în încăpere etc., fiind rezultatul căderii, smulgerii sau al tăierii. Marea lor rezistenţă la factorii de mediu le conferă calităţile de *corp delict ideal.*

Regulile de examinare şi notare sunt în principiu aceleaşi ca şi în cazul petelor.

Recoltarea probelor de comparaţie de la persoane şi cadavre se face cu *penseta* cu braţe plate, învelite în cauciuc. *Se recoltează din toate regiunile piloase* (cap, sprâncene, mustăţi, barbă, axilă, torace, membre, regiunea pubiană). Pentru recoltarea firelor de păr de pe cap, acesta se împarte convenţional în *8 zone*, din fiecare recoltându-se *câte 5 fire de păr care se vor ambala separat*. Recoltarea se face, dacă e posibil, *prin smulgere*.

4.5.4. Examinarea firelor de păr: se face pe baza caracteristicilor generale şi individuale. Principalele caracteristici generale sunt cele privind dimensiunea, adică lungimea şi grosimea, la care se adaugă forma secţiunii transversale, precum şi urmele tratamentului cosmetic.

Elementele individuale se referă la morfologia structurii firului de păr pe fiecare ţesut şi la morfologia rădăcinii firului de păr.

La examinarea comparativă se au în vedere: culoarea, lungimea în mm, grosimea în microni, existenţa, forma, cantitatea şi culoarea canalului medular, forma cuticulei, culoarea pigmenţilor din zona corticală, existenţa, forma şi culoarea bulbului, forma capătului liber al tijei.

Expertul poate răspunde la următoarele întrebări:

– natura şi originea umană sau animală a firului de păr;

– zona corpului din care provine;

– modul de detaşare a firelor de păr;

– sexul, vârsta aproximativă şi rasa persoanei; timpul scurs de la tăiere;

– eventualele alterări produse de diverse boli;

– natura depunerilor de pe suprafaţa firului de păr.

În afara expertizei biocriminalistice, în legătură cu firul de păr se mai pot efectua următoarele categorii de expertize:

– fizică judiciară;

– microscopie electronică;
– activare cu neutroni;
– spectrometrie de absorţie atomică;
– pentru stabilirea sexului;
– pentru stabilirea grupei sanguine.

Cu ajutorul microscopului electronic se pun în evidenţă în mod deosebit caracteristicile firului de păr, fiind posibile răspunsuri la următoarele întrebări:

a. când se prezintă numai urma:
– degradarea specifică firului de păr suspect;
– boala de care suferă respectivul, dacă este cazul.

b. când se prezintă urma şi modelul de comparaţie se poate stabili dacă firul de păr suspect se aseamănă sau nu cu părul persoanei de la care s-au recoltat modelele de comparaţie.

Activarea cu neutroni pune în evidenţă caracteristici care pot fi analizate din punct de vedere cantitativ şi calitativ. Această metodă de analiză poate pune în evidenţă în firul de păr 12–18 elemente chimice.

Prin examinarea firului de păr prin *activare cu neutroni* se pot lămuri următoarele probleme:

a. când se prezintă numai urma:
– caracteristicile generale şi individuale pe care le prezintă firul suspect;
– dacă persoana de la care provine firul de păr lucrează într-o zonă contaminată şi elementul de bază al contaminării (Pb, Hg);
– în cazul intoxicaţiilor, se poate stabili corelaţia între nivelul ridicat al concentraţiei de arsen, mercur şi telur;
– determinarea sexului persoanei după nivelul concentraţiei de Hg şi An.

b. când se prezintă urma şi modelul de comparaţie:
– se face cu certitudine sau prin excludere;
– se stabileşte cu probabilitate dacă firul de păr suspect aparţine persoanei de la care s-au prelevat modelele de comparaţie.

Spectrofotometria de absorţie atomică constituie un procedeu cu ajutorul căruia se pot determina calitativ şi cantitativ elemente metalice din diferite materiale, respectiv din firul de păr. Prin această metodă se pot rezolva:

a. când se analizează numai urma:
– concentraţia a cel mult două elemente din firul de păr;
– mediul toxic în care lucrează persoana de la care provine.

b. când se prezintă urma şi modelele de comparaţie:
– în această situaţie expertul poate stabili asemănările dintre firul de păr în litigiu şi cele de comparaţie.

4.6. Cercetarea urmelor de natură osteologică

De multe ori expertul criminalist întâlneşte la locul faptei scheletul victimei care a fost omorâtă cu mult timp în urmă.

Pentru a înţelege fundamentul ştiinţific care permite furnizarea unor informaţii organelor judiciare în funcţie de cercetarea resturilor osoase descoperite, este util să prezentăm câteva date cu privire la anatomia, osteogeneza şi morfopatologia osoasă.[19]

4.6.1. Anatomia osului

Oasele sunt organe dure, de culoare alb-gălbuie, ce îndeplinesc mai multe funcţii, principala fiind de susţinere a celorlalte organe moi.

După conformaţia lor oasele sunt:

– *Oase lungi*. Osul lung prezintă un cap sau diafiză şi două extremităţi sau epifize. Ele se găsesc la nivelul membrelor şi au rol în deplasare.

– *Oase plane*: grosimea este depăşită de lungime şi lăţime. Servesc la protecţie şi la inserţia unui mare număr de muşchi.

– *Oase scurte:* au cele trei dimensiuni aproape egale, având forma apropiată de cea cubică.

– *Oase pneumatice*: sunt neregulate, conţin cavităţi cu aer (maxilar).

– *Oase sesamoide*: sunt mici, lentiforme şi dezvoltate în vecinătatea unor articulaţii sau chiar în tendoanele unor muşchi.

– *Oase suturale:* sunt mici, plane şi inconstante. Se dezvoltă la nivelul suturilor craniului.

Pe suprafaţa de secţiune substanţa osoasă se prezintă sub două aspecte: compactă şi spongioasă. Conformaţia interioară a unui os lung apare clar pe o secţiune longitudinală. Corpul osului format din cilindru de ţesut osos compact este străbătut de un canal central larg, numit cavitate medulară. Această cavitate conţine măduva osoasă şi pătrunzând în epifize se îngustează. Epifizele sunt formate din substanţă osoasă compactă la periferie, care îmbrăcă o masă de substanţă spongioasă ale cărei cavităţi este legată de cavitatea medulară. La persoanele în vârstă, substanţa spongioasă se resoarbe parţial.

Periostul este o membrană fibroasă care înveleşte osul cu excepţia suprafeţelor acoperite de cartilaj articular şi a unor inserţii musculare.

4.6.2. Osteogeneza este procesul prin care se nasc şi se formează oasele. Cunoaşterea punctelor de osificare prezintă interes pentru expertiza urmelor osteologice. Pentru acest considerent s-au elaborat tabele ce cuprind toate aceste date. Primele procese osteogenetice apar în săptămânile 6–7, în claviculă. Dezvoltarea scheletului se continuă până la 23–25 de ani. Proprietăţile fizice ale oaselor sunt rezistenţa şi elasticitatea. În compoziţia chimică a osului intră substanţe organice 35% (oseina) care permit elasticitatea şi substanţe minerale 65% (fosfaţi, carbonaţi şi cantităţi infime de fluorură şi clorură de calciu) care conferă rezistenţa osului. Proporţia materialelor principale din structura osului variază de la un os la altul şi în raport cu vârsta. Oasele care suportă presiuni mai mari sunt mai bogate în săruri minerale. Procentul sărurilor minerale creşte la bătrâneţe, când oasele sunt mai casabile decât în copilărie.

4.6.3. Expertiza pentru determinarea vechimii osului[20]

Această sarcină îi incumbă antropologului, care apelează la următoarele tehnici de examinare:

a. Tehnici morfologice:

– macroscopice;
– fluorescenţă cu ultraviolete;
– metode de coloraţie cu indofenol şi albastru de Nil (pe secţiuni ale osului);
– microscopice;
– se studiază descompunerea pe secţiuni histologice;
– coloraţia Delafield;
– metoda prin contrast de fază;
– lumina polarizată.

b. Tehnici chimice:

– determinarea de azot total (metoda Kieldahl);
– determinarea grăsimii totale;
– reacția de precipitare a proteinelor preconizate de Uhlenhuth);
– se studiază schimbul de substanțe dintre os și pământ (investigații chimice, spectrografice și petrografice);

c. Tehnici fizice:

– se studiază comportamentul materialului de cercetat față de ultrasunet, după metoda ecoului–impuls;
– viteza ultrasunetului;
– rezistența opusă undelor ultrasunet;
– absorția ultrasunetului.

În expertiza pentru determinarea vechimii osului este utilă tehnica făinii de os Uhlenruth. Vechimea osului se poate aprecia după cantitatea de făină de os folosită pentru obținerea unui extract care dă reacția de precipitare pozitivă. Pentru un os vechi, cantitatea de făină de os va fi mai mare decât pentru unul recent, aprecierea fiind aproximativă. Totdeauna este indicată și coroborarea cu alte tehnici.

4.6.4. Caracteristici care permit stabilirea vechimii osului

În practica de laborator, rezultă următoarele caracteristici care permit stabilirea vechimii oaselor:

• Fluorescența țesutului osos care se diminuează în timp;
• Capacitatea de colorare a osului prin tratare cu indofenol și albastru de Nil (Berg și Specht);
• Modul în care se realizează decalcifierea cu acid azotic a osului (Berg și Specht);
• Determinarea conținutului total de azot și a grăsimii totale (Berg și Specht);
• Extracția fracțiunilor solubile în tetraclorură de carbon.

4.6.5. Etapele examinării

a. Determinarea densității

Se recurge la determinarea densității osului atunci când acesta a fost descoperit într-un pământ foarte activ.

b. Tehnicile cu izotopi radioactivi și difractometria cu raze X

Acestea arată distrugerile de substanțe organice ale oaselor, modificări ale „mărimii bob de grâu" a componentelor minerale din os.

c. Efectuarea de radiografii

d. Formularea concluziei

Expertul antropolog poate formula una din următoarele concluzii:
– de probabilitate;
– de imposibilitate.

4.6.6. Expertiza urmelor osteologice pentru determinarea sexului și a taliei după schelet

Pentru examinarea oaselor se folosește trusa antropologică.

Stabilirea cât mai exactă a taliei persoanei cercetate depinde de numărul de oase avute la dispoziție. Cele mai concludente oase (după Rollet) pentru stabilirea sexului și taliei umane sunt: femurul, tibia, peroneul, humerus, radius și cubitusul.

4.6.6.1. Formularea concluziei

Expertul antropolog poate formula următoarele concluzii:
– certă pozitivă;
– de imposibilitate.

4.6.6.2. Expertiza urmelor osteologice pentru stabilirea vârstei:

Pentru examinare, expertul va folosi următoarele mijloace tehnice: instrumente de mărit cu putere mică, stereomicroscopul, trusa antropologică și aparatura fixă de raze X.

4.6.6.3. Caracteristici de care se ține seama în vederea stabilirii vârstei:

Determinarea vârstei după examinarea scheletului duce la rezultate aproximative. Se vor lua în considerare o serie de repere osoase ca: apariția dentiției, a mugurilor dentari, prezența punctelor de osificare, caracteristicile anatomice ale osului, sudarea suturilor.

4.6.6.4. Caracteristici care permit stabilirea sexului și a taliei

Stabilirea cât mai exactă a taliei persoanei cercetate depinde de numărul de oase de care dispune expertul.

Cele mai concludente oase (după Rollet) pentru stabilirea sexului și taliei umane sunt următoarele: *femurul, tibia, peroneul, humerusul, radiusul și cubitusul.*

5. Cercetarea urmelor olfactive

5.1. Aspecte generale

Primele referiri la urma de miros au apărut în domeniul chinologiei, ramură a zootehniei care se ocupă cu studierea originii, creșterea, dresajul, folosirea și îngrijirea câinilor pentru prelucrarea urmelor de miros în vederea descoperirii făptuitorilor.

Odorologia judiciară se ocupă cu studierea urmelor de miros ce provin de la oameni, care au legătură cu săvârșirea unei infracțiuni.

Prin **miros** se înțelege simțul pe care îl au unele ființe de a primi și prelucra informații referitoare la proprietățile mirositoare ale unor substanțe. Mirosurile acționează asupra unor receptori situați în partea superioară a mucoasei nazale.

Prin *miros uman*, se desemnează în mod convențional dâra formată de deplasarea unei persoane, care fixează mirosul specific al corpului și îmbrăcămintei sale.

Mirosul corpului uman este caracteristic, individual, volatil și invizibil. Dintre toate aceste proprietăți, cea mai importantă pentru criminalistică este individualitatea, care diferențiază un miros de altele.

Urma de miros uman dispune de două proprietăți importante:

5.1.1. Intensitatea urmei de miros al corpului uman este proporțională cu emanațiile sursei originale, în funcție de o serie de factori: teama, emoția, efortul. Natura suportului are influență asupra imprimării urmei. O dată cu vechimea unor urme, intensitatea acesteia scade.

5.1.2. Persistența urmei constituie elementul care se analizează din punctul de vedere al dinamicii formării acesteia și mai ales al influențelor ce le suferă datorită influenței diverșilor factori atmosferici și a timpului scurs.

Formarea urmelor olfactive este practic inevitabilă, orice persoană sau ființă lăsându-și moleculele de miros peste tot pe unde trece, pe fiecare dintre obiectele pe care le atinge: pantofii, îmbrăcămintea și mănușile nu sunt în măsură să împiedice formarea acestui gen de „amprentă“ olfactivă. Așa cum se menționează în literatură, orice măsură de precauție s-ar lua este imposibil să se împiedice emisia permanentă, de către corpul uman, a moleculelor de miros, care cad pe sol ori se fixează pe obiectele atinse.

Mirosurile specifice fiecărei ființe vii se datorează pe de o parte activității unor glande cu secreție internă și secretorii iar pe de alta naturii alimentelor ingerate.

Urma de miros uman se formează din mirosul individual și general al omului, precum și din mirosul suportului[21].

5.2. Mirosul individual

Substanțele chimice din mirosul uman fac parte din clase de compuși diferiți, fiind în număr de peste 135 substanțe. Sudoarea este principalul furnizor de mirosuri pe care le elimină omul și compoziția ei variază în funcție de activitatea metabolică a organismului, starea de sănătate, ingerarea unor medicamente, băuturi alcoolice, alimente, carne, mezeluri etc. La aceste emanații se adaugă descuamările fiziologice și patologice ale straturilor superficiale ale pielii și ale tractului digestiv.

Sursele de mirosuri pe care le emană corpul omenesc se împart în trei categorii:

- Suprafața pielii lipsită de păr;
- Suprafața pielii acoperită cu păr;
- Suprafața capului.

Urmele olfactive create de organismul uman se compun din trei categorii de mirosuri: individuale, generale și ocazionale sau ale suportului.

Mirosul individual, care constituie și mirosul de bază al unei persoane, își are originea în procesele fiziologice și metabolice ale organismului. Sursele de miros individual provin din: transpirație, respirație, mirosul gurii, saliva, mucusul, urina, gazele intestinale, produsele fecale, descumarea pielii. El constituie așa numitul „buchet olfactiv“ al individului, la care se adaugă o serie de componente primite din mediul înconjurător: locul de muncă, locuință, drumul parcurs, substanțele folosite pentru îngrijirea și curățirea corpului, fumatul și folosirea unor anume articole de toaletă.

Mirosul individual se imprimă mai întâi în lenjeria de corp și de dormit, apoi în îmbrăcăminte și încălțămintea persoanei purtătoare, transformându-le și pe acestea în obiecte purtătoare ale aceleiași urme de miros. În final se imprimă pe obiectele cu care persoana vine în contact nemijlocit (trăiește și lucrează) și, de asemenea, se răspândește în aerul din jurul său.

Mirosul general este o componentă a urmei mirosului cu care omul vine în contact, permanent sau ocazional, cum ar fi: mirosul locului de producție caracteristic tuturor indivizilor care își desfășoară activitatea în același loc de muncă (tăbăcării, abatoare, fabrici de lapte, produse cosmetice, rafinării de petrol etc.); mirosul locului unde trăiește omul (cazarmă, internat, locuință, bloc etc.); mirosuri ocazionale (fum, tutun, parfumuri, săpun etc.).

Mirosul suportului. Mirosurile umane, atât cele individuale cât și generale se depun pe diverse suporturi din mediul înconjurător atât timp cât individul rămâne pentru un timp și acționează în acel loc, locul faptei. Mirosurile umane se amestecă, apoi, cu cele din aerul înconjurător și cu mirosurile suportului (solul sau aerul), influențându-se reciproc, astfel încât în cele din urmă să nu mai poată fi individualizate.

Din punctul de vedere al *formei*, la urma de miros, va trebui să se aibă în vedere următoarele:

– lățimea urmei, care în general este aproximativ egală cu a persoanei care a lăsat-o. Cu trecerea timpului ea se lățește, iar curenții de aer și vântul o dispersează sau o abat;

– înălțimea urmei față de sol este diferită în funcție de condițiile atmosferice și ale climatului. Dacă bate vântul, ea sporește proporțional cu intensitatea acestuia;

– lungimea urmei este egală cu traseul parcurs de persoană pe jos sau în imediata apropiere a solului. Cantitatea de miros este proporțională cu lungimea traseului, datorită transpirației, particulele ce intră în componența urmei fiind practic inepuizabile. Cantitatea de sudoare eliminată de om în timpul unei zile este de circa 500–700 ml, iar la o solicitare fizică deosebită, la supraîncălzirea organismului ori în stările de emoție, teamă sau hipertermii patologice (stări febrile prelungite) secreția ajunge până la 2000–2500 ml.

– direcția urmei ia forma drumului parcurs de persoană și poate fi dreaptă, în unghiuri, curbă, cu bucle, paralelă cu alta, întretăiată.

Mirosul profesional este mirosul pe care-l răspândește locul specific de muncă al persoanei suspecte, încăperea în care locuiește sau în care a staționat o bucată de vreme. Un asemenea miros poate fi specific și locului în care conviețuiesc mai multe persoane (cazărmi, cămine, internate, azile).

Mirosul ocazional este mirosul transmis în urma unui contact întâmplător cu diverse medii sau compuși chimici, diferite deprinderi: fumat, consum de droguri (canabis), alcool, produse cosmetice.

5.3. Exploatarea urmelor olfactive

Investigațiile criminalistice au luat în considerare exploatarea urmelor ofactive datorită proprietății acestora de a se forma în prezența unei persoane într-un anume loc.

Perceperea acestor urme nu se poate face de către om, ci doar de către câinele de urmărire sau de către cromatograful în fază de vapori, operație ce se execută în laborator. O urmă olfactivă dăinuie într-un loc doar un timp, ce variază, în funcție de temperatură, condiții atmosferice, factori poluanți, perindarea unui mare număr de oameni. În camerele închise, o urmă poate persista în condiții optime, maximum 20 de ore. În funcție de persistența urmelor, acestea se împart în *urme proaspete*, având o vechime până la o oră, *urme normale*, cu o vechime de trei ore și *urme reci*, mai vechi de 3 ore. Limita normală de prelucrare a unei urmei olfactive este de 6–7 ore.

5.4. Cercetarea locului faptei

5.4.1. Descoperirea urmelor

La descoperirea urmelor olfactive la locul faptei se pornește, de regulă, de la alte urme găsite, alături de care se presupune că există în mod implicit și mirosul persoanei ce le-a creat (urme de mâini, urme de încălțăminte etc.).

Pentru căutarea și descoperirea urmei de miros, cel mai eficace mijloc folosit s-a dovedit a fi câinele de urmărire. Capacitatea câinelui de a detecta mirosul este de mii de ori mai mare decât a omului, datorită atât morfologiei deosebite a organelor olfactive cât și a centrului mirosului mai dezvoltat în creierul câinelui. La o suprafață de 5 cm^2, mucoasa nazală a unui om dispune de cca 5 milioane celule olfactive, în vreme ce un câine, la o suprafață de cca 150 cm^2 are 100 până la 200 milioane celule olfactive.

Cei mai des folosiţi câini de urmărire sunt câinii ciobănesc german (câine lup), masculul, deşi mai puţin sensibil decât femela, fiind preferat deoarece perioadele de fecundare ale femelelor, relativ lungi, creează dificultăţi în utilizarea lor pe teren.

De regulă, în faza de început, *înaintea utilizării celorlalte mijloace criminalistice, se dispune începerea prelucrării urmei de miros*.

5.4.2. Prelucrarea urmelor. Pe parcursul prelucrării urmei se notează traseul urmat de câine, punctele principale pe unde a trecut, urmele de încălţăminte şi corpurile delicte descoperite etc.

Dacă pe urmă apar diferiţi excitanţi care produc o întrerupere a acesteia (automobile, cirezi, grupuri de oameni) se aşteaptă trecerea lor şi se procedează la o căutare organizată pe partea opusă, în ambele sensuri, până se regăseşte urma. Tot printr-o căutare organizată se rezolvă şi întreruperile determinate de căile ferate, intersecţii de drumuri, cursuri de apă etc.

Se va acorda o atenţie deosebită evitării obosirii câinelui, făcându-se o pauză de câteva minute acolo unde mirosul se menţine mai puternic. La reluarea urmăririi, pentru reîmprospătarea mirosului, se dă câinelui să miroasă un obiect purtător al urmei.

Prin prelucrarea urmei de miros, câinele poate să conducă direct la locul unde se află persoana ce interesează sau unde aceasta s-a urcat într-un mijloc de transport, la locurile unde sunt ascunse corpurile delicte, ori se obţin indicii asupra direcţiei în care a mers.

În situaţia în care câinele descoperă un mijloc material de probă, nu i se va permite să-l aporteze, obiectul trebuind să fie lăsat nemişcat până la sosirea expertului criminalist, în vederea fotografierii şi protejării urmelor.

Organul de urmărire ajuns la locul faptei va dispune luarea măsurilor necesare pentru conservarea urmelor olfactive până la folosirea câinelui de urmărire. Una din măsuri în acest sens va consta în împiedicarea pătrunderii curioşilor în perimetrul locului faptei. O altă măsură, atunci când locul faptei se află în interiorul unor imobile, va consta în împiedicarea pătrunderii aerului din exterior, precum şi evitarea creării de curent în încăperea dată, deoarece mişcarea de aer distruge în mare parte aceste urme, astfel că nici câinele nu le mai poate percepe.

În timpul utilizării câinelui de urmărire pentru trebuie respectate două condiţii:

a. de la început şi până la sfârşit, câinele caută alături de însoţitorul său, care îi cunoaşte capacitatea de lucru, reacţiile faţă de o serie de situaţii ce se pot ivi în teren; modul de manifestare când a găsit urma sau a pierdut-o, semnele de oboseală sau nervozitate;

b. momentul introducerii câinelui în perimetrul locului faptei trebuie să se producă în faza statică a cercetării, mai înainte de pătrunderea persoanelor străine, întrucât „amestecul olfactiv“ adăugat la cel al infractorului măreşte şansele de nereuşită ale câinelui de descoperire a urmei olfactive.

Pe lângă câinele de urmărire, în cercetarea urmelor olfactive se apelează şi la metode tehnice constând din *ridicarea* urmelor de miros de la locul faptei, de pe obiecte corp delict, de pe îmbrăcămintea pierdută de infractor etc. prin aspirarea cu dispozitive speciale şi conservarea în flacoane ermetice, dedorizate în prealabil.

Ridicarea şi conservarea urmelor oflactive se realizează în felul următor: pe obiectele bănuite de a fi fost atinse de infractor se aplică vată sterilizată pe o suprafaţă de 20 ¼ 30 cm, peste care se aşază o bucată de sticlă curată, pentru ca prin apăsare să se realizeze un contact perfect. După 30 de minute, bucata de vată se ia cu o pensetă şi se introduce într-un borcan curat, care se închide ermetic, pe o etichetă fiind făcute menţiunile de rigoare. În condiţii de laborator, persoanelor suspecte li se dă să ţină în mână câte un tampon de vată timp de 7–10 minute. Fiecare din aceste urme prelevate se conservă în borcane separate, deschise şi dispu-

se la distanțe de 2–3 m. Urma olfactivă de la locul faptei se dă câinelui dresat în acest scop, după care este condus, în ordine, la borcanele cu urmele luate experimental. În caz de identitate între urma de la locul faptei şi una dintre cele obținute experimental, câinele „transmite" acest lucru printr-un semnal convențional însoțitorului său. Prelucrarea trebuie să se facă într-un interval de maximum 24 de ore de la obținerea modelelor de comparație. Posibilitatea de eroare în aceste cazuri nu depăşeşte 1~2%.

5.5. Interpretarea urmelor

Urma de miros va fi interpretată în coroborare cu rezultatul cercetării celorlalte urme de la locul faptei aparținând atât victimei, cât şi făptuitorului. Urmare a acestor interdependențe se vor stabili elementele componente ale urmei de miros: începutul urmei, traiectoria, eventualele întreruperi şi sfârşitul acesteia. Interpretarea urmei de miros poate conduce la următoarele date: lungimea şi întreruperile ei; legătura dintre urma de miros şi alte urme descoperite la locul faptei; întreruperea urmei şi posibilitatea ca făptuitorul să fi folosit un mijloc de transport.

5.5.1. Obținerea modelelor de comparație

Pentru obținerea modelelor de comparație se folosesc fie bucăți de vată de 20 ¼ 30 cm, fie o bucată de pânză specială, lipsită de orice miros (denumită „țesătura textilă de fixare a mirosului"), care se conservă în recipienți (borcane) de sticlă ce se închid ermetic şi care au fost curățate în prealabil. Probele se iau de la victime, de la persoanele care au avut legătură cu săvârşirea faptei (corpul, încălțămintea sau obiecte ce i-au aparținut acesteia).

5.5.2. Întrebări orientative care se pot adresa expertului criminalist:

a. Când se prezintă numai urma de miros:
– dacă urma aparține uneia sau mai multor persoane;
– dacă urma prezintă caracteristici specifice unui anumit mediu profesional;
b. Când se prezintă urma de miros şi modele pentru comparație:
– dacă urma de miros a fost lăsată de aceeaşi persoană de la care s-au prelevat modelele pentru comparație.

5.5.3. Domenii de folosire a câinilor de urmărire:

– depistarea drogurilor şi stupefiantelor;
– detectarea substanțelor explozive;
– descoperirea persoanelor răpite;
– depistarea evadaților.

6. Identificarea genetică

6.1. Câteva repere:

1900. momentul apariției geneticii moderne, o dată cu redescoperirea regulilor lui Mendel, prezentate de către autor începând cu anul 1865: progenii moştenesc trăsături comune cu ale genitorilor;

1909. cuvântul „genă" a fost tipărit pentru prima dată; un an mai târziu s-a făcut prima demonstrație, potrivit căreia fiecare genă se poate asimila unui cromozom particular;

1985. geneticianul englez **Alex Jeffreys** face o comunicare ce va revoluţiona Criminalistica: posibilitatea *identificării individuale* pe baza zonelor repetitive hipervariabile ale ADN-ului uman. Cercetările făcute în proiectele genomului uman, constând în identificarea codului ADN al fiecărei celule vii dintr-un organism, demonstrau că acest cod este suportul eredităţii, adică *amprenta absolut unică*, de natură genetică, a fiecărui individ.[22]

Jeffreys a demonstrat justiţiei britanice că descoperirea sa este valoroasă: primele aplicaţii au permis rezolvarea unor probleme de emigraţie şi de paternitate iar la scurt timp, într-un celebru caz de omucidere (Regina versus Pitchfork), criminalul a fost descoperit cu ajutorul amprentei genetice după un screening genetic efectuat pe 5.000 de bărbaţi din regiunea unde a avut loc omorul. Profilul genetic al unuia dintre donori s-a dovedit a fi identic cu cel obţinut din sperma recoltată de pe corpul victimei. Criminalul a mărturisit ulterior fapta şi a fost condamnat.

Introducerea testărilor ADN în sistemul legal american s-a bazat pe aşa numitul **criteriu Frye**, conform căruia *„o nouă tehnică ştiinţifică trebuie să fie suficient de bine statuată încât să obţină acceptul general din domeniul ştiinţific căreia aparţine, înainte de a fi prezentată în faţa completului de judecată"*.

ADN-ul (acid dezoxiribonucleic) este un polimer, o moleculă foarte mare, cu o structură elicoidală, fiind alcătuită din două lanţuri de material genetic rulate unul în jurul celuilalt în spirală. Fiecare lanţ constă dintr-o succesiune de *nucleotide*, care sunt desemnate, convenţional, prin literele ACGT: adenină, citozină, guarină şi tinină, grupate de-a lungul unei benzi răsucite, a cărei structură a fost desemnată cu numele de *„dublă elice"*.

Cei care au reuşit să pună în evidenţă caracteristicile moleculei de ADN sunt **James Watson** şi **Francisc Crick**, în anul 1950, fiind recompensaţi, în anul 1952, cu premiul Nobel pentru descoperirea structurii ADN-ului.

Fiecare individ are propria sa schemă biologică, astfel că nu există două amprente genetice identice, cu excepţia celor provenind de la adevăraţii gemeni, univitelini (rezultaţi dintr-un singur ovul fecundat, divizat în două).

Pentru obţinerea unei amprente genetice se utilizează în mod curent două tehnici:

• Analiza polimorfismului lungimii fragmentelor de restricţie RFLP (Restriction Fragment Length Polymorfism).

• Reacţia de polimerizare în lanţ – **PCR** – Polymeraze chain reaction, metodă de sintetizare *in vitro* a unei secvenţe specifice de ADN, proces ce se repetă clinic de mai multe ori, având ca rezultat mărirea exponenţială a cantităţii de material genetic dorit. **Reacţia PCR a fost comparată cu un „xerox la nivel molecular".** Tehnicile biologiei moleculare permit să se atribuie fiecărui individ un cod literal-numeric, de exemplu, XZ-34-68-1012-33-46-98-1516-45-33-88-91-1212. Literele semnifică sexul (XZ = bărbat, XX = femeie) iar cifrele sunt caracteristice configuraţiei genetice a fiecărui individ.[23]

Amprenta genetică şi-a câştigat un loc de marcă între mijloacele materiale de probă, fiind considerată o adevărată „regină a probelor" sau „proba perfectă" (proba probelor).

6.2. Avantajele amprentei genetice:

a. Cantitatea necesară şi zona corpului de unde proba prelevată poate fi recoltată

S-a demonstrat ştiinţific că *mărimea probei* supusă analizei pentru determinarea ADN-ului poate fi redusă până la *dimensiunea unei molecule*; ADN-ul este prezent în toate ce-

lulele nucleate: **sânge, spermă** (exceptând cazurile de azoospermie), **fragmente de țesuturi** (începând cu pielea și până la țesutul osos, pulpa dentară și firul de păr), **lichid amniotic, salivă.**

b. Vechimea maximă admisă a probei

Dilema a fost soluționată prin cercetări efectuate asupra celor prelevate din organisme a căror vechime depășește mai multe mii de ani. Spre exemplu, în anul 1994, cercetările ADN-ului unei mumii peruviene, veche de 1.000 de ani, au depistat existența tuberculozei ca boală infecțioasă cauzată de Nycobacterium tuberculosis, aflată în organismul indigenilor americani cu 500 de ani înaintea lui Cristofor Columb (1492).

A dat rezultate chiar și analiza ADN a unor materiale folosite de antici la executarea unor *picturi pe stâncă*, descoperite în regiunea Lower Pecas din Texas (vechi de 2950 până la 4.300 de ani), care au condus la concluzia că vopselele aveau în compoziție *sânge, urină, lapte, sucuri vegetale și grăsimi animale.*

c. Delimitarea strictă între ADN-ul organismelor vii pe specii și subspecii

Anul 2000 a adus o noutate științifică absolută: harta completă a genomului uman, posibilitățile de a greși în identificarea ADN-ului uman sau de a-l confunda cu ADN-ul altor organisme vii (insecte, animale sau plante), fiind practic imposibile. (**R. Dawkins, „***Un râu pornit din Eden*", Editura Humanitas, 1995).

Datorită acestor caracteristici, descoperirile legate de ADN echivalează cu existența unei chei universale pentru decriptarea oricărui cod.

Este de reținut însă că simpla analiză a unei probe biologice și decriptarea codului ADN specific **nu conduc automat la rezolvarea unui caz, atâta timp cât nu există indispensabilul element de comparație, de personalizare a analizei prin desemnarea cu certitudine a persoanei căreia îi aparține proba.**

Pentru ușurarea cercetării, criminaliștii au propus alcătuirea unor *bănci de date* care să cuprindă informații genetice ale unui eșantion de populație cât se poate de larg:

– *bănci de informații*, care stochează nume, chitanțe de plată, rapoarte de credite și informații cu caracter medical;

– *bănci de identificare, care conțin înregistrări computerizate ale caracteristicilor fizice (înălțime, greutate, culoarea părului și ochilor, markeri de piele, amprente dentare și papilare).*

Analizele ADN prezintă avantaje pentru Criminalistică; exemplificăm: identificarea certă a unor persoane cercetate de justiție, declarate dispărute în urma unor catastrofe sau suspectate de comiterea unor infracțiuni grave: omoruri, violuri, tâlhării; studiul paternității, probleme de emigrație etc.

Prelevarea și conservarea probelor biologice trebuie să țină cont că degradarea ADN are loc sub acțiunea unor enzime proprii celulei, ADN-azele, și este accelerată de factori din mediul ambiental, în special umiditatea, căldura, lumina ultravioletă și contaminarea bacteriană. Este indispensabilă prelevarea și conservarea corecte a probelor biologice destinate tiparelor genetice, în condiții de refrigerare, uscăciune sau protecție de lumină solară. (A se vedea regulile impuse pentru fiecare tip de probă biologică).[24]

În țara noastră, rezultate spectaculoase în soluționarea unor cazuri complicate, sortite să rămână cu autori neidentificați, au fost înregistrate de specialiștii Institutului Național de Medicină Legală „Prof. dr. Mina Minovici" din București (stabilirea paternității) și de Institutul de Medicină Legală Craiova (cazuri devenite celebre: identificarea pe baza expertizării unor fire de

păr a psihopatului criminal Otto Varadi din Satu Mare, care a violat şi ucis cu bestialitate câte-va fetiţe în vara anului 1998; criminalul Mircea Potop şi violatorul Marin Neacşu din Iaşi ş.a.– a se vedea buletinele de tipizare ADN).

Ar mai fi de adăugat că, la 4 aprilie 1997, a fost semnată, la Ovideo, *Convenţia Europeană pentru Protecţia Drepturilor Omului şi a Demnităţii Fiinţei Umane faţă de aplicaţiile biologiei şi medicinei*, care prevede, între altele, la art. 11: *„Orice formă de discriminare împotriva unei persoane pe motivul patrimoniului său genetic este interzisă"*. Convenţia a fost ratificată de Parlamentul României la 22 februarie 2001.

Noul Cod penal român prevede în art. 193-196 crime şi delicte privind manipularea genetică:

– art. 193. – Alterarea genotipului: „Alterarea genotipului uman, cu intenţie, în orice mod, se pedepseşte cu închisoare strictă de la 2 la 5 ani."

– art.194. – Utilizarea periculoasă a ingineriei genetice: „Utilizarea ingineriei genetice pentru a produce arme biologice sau alte arme de exterminare în masă se pedepseşte cu detenţiune severă de la 15 la 25 de ani şi interzicerea unor drepturi."

– art. 195. – Crearea ilegală de embrioni umani şi clonarea: „Crearea de embrioni umani în alte scopuri decât procreaţia se predepseşte cu închisoare strictă de la 3 la 10 ani şi interzicerea unor drepturi. Cu aceeaşi predeapsă se sancţionează şi crearea, prin clonare, a unei fiinţe umane genetic identice unei alte fiinţe umane, vii sau moarte."

– art. 196. – Tentativa: „Tentativa la delictele prevăzute în art. 195 se pedepseşte."

6.3. Particularităţi ale cercetării locului faptei

Locul faptei va fi strict delimitat şi înconjurat cu un cordon, vor pătrunde doar persoane temeinic instruite, în număr cât mai mic posibil (criminalişti şi câţiva reprezentanţi ai justiţiei asistaţi de personal calificat).

6.3.1. Identificarea urmelor biologice în scena infracţiunii

Reprezintă o etapă în care experienţa ofiţerului sau procurorului criminalist care investighează locul infracţiunii joacă un rol important. În această etapă nu se poate identifica natura urmelor biologice (sânge, secreţii etc.), ci numai după o examinare în cadrul laboratorului, în funcţie de rezultatul testelor biochimice.

Urmele biologice prezintă caracteristici (culoare, stratificare, fluorescenţă etc.) care însă pot fi comune cu ale altor materiale. Ex: la examinarea macroscopică în lumina naturală, urmele de grund au un aspect identic cu cel al urmelor de sânge.

În acest condiţii, unica regulă ce se aplică este aceea că toate urmele din câmpul infracţiunii cu aspect comun urmelor biologice vor fi recoltate, ambalate, inscripţionate şi remise laboratorului în vederea stabilirii naturii şi a apartenenţei la specie a acestora.

• Tipuri de urme biologice ce pot fi recoltate din câmpul infracţional pentru a fi supuse analizei ADN sau metodei serologiei clasice:

a. Sânge lichid sau pete de sânge stratificate pe diverse suporturi.

b. Ţesuturi biologice sau celule nucleate transferate pe obiecte (prin frecare, atingere etc.).

c. Fire de păr cu foliculi („rădăcini").

Probele de fluide biologice, lacrimi, transpiraţie etc. care nu conţin celule nucleate nu pot fi supuse analizei ADN.

Probele biologice enumerate probează contactul fizic al unei persoane la o anumită locație.

• Tipuri de urme:

a) Urmele având ca origine transferul direct

Sângele, sperma, țesuturile, țesutul osos, firele de păr și saliva pot fi transferate în mod direct pe corpul unei persoane, pe îmbrăcămintea acesteia, sau pe un obiect găsit la locul faptei. O dată cu depunerea lichidelor biologice, acestea aderă sub formă de pete pe suprafața obiectului purtător. Probele biologice ne-fluide (țesut, os, păr) se pot, de asemenea, depune pe obiecte prin contact direct. Transferul urmelor biologice poate fi rezultatul următoarelor situații:

– Transferul ADN-ului suspectului pe victimă (pe corpul acesteia sau pe obiectele sale de îmbrăcăminte);
– Transferul ADN-ului suspectului pe un obiect de la locul faptei;
– Transferul ADN-ului victimei la suspect (pe corpul sau pe hainele acestuia);
– Transferul ADN-ului victimei pe un obiect de la locul faptei;
– Transferul ADN-ului unui martor pe victimă sau pe suspect;
– Transferul ADN-ului unui martor pe un obiect de la locul faptei.

b) Urmele care provin din transferul indirect

Uneori urmele care conțin ADN pot fi transferate (la victimă, suspect, martor, obiect) printr-un vector intermediar. În cazul transferului indirect nu există un contact fizic nemijlocit între sursa de ADN și suprafața țintă. În aceste cazuri vectorul de transfer poate fi o persoană sau obiect. Transferul indirect al urmei nu constituie probă pentru a lega o persoană de o anumită infracțiune.

6.3.2. Manipulare probelor destinate analizei ADN

Realizarea cu succes a genotipării probelor biologice ridicate de la locul faptei depinde foarte mult de modul în care sunt ridicate și conservate acestea. Astfel, tehnica de recoltare și înregistrare a probelor, cantitatea și natura acestora, modul de manipulare și ambalare, condițiile de conservare au o importanță deosebită pentru obținerea unor rezultate viabile prin analiza ADN. Dacă urmele nu sunt înregistrate, recoltate, ambalate și conservate corespunzător, acestea nu vor satisface condițiile minime pentru a fi admise ca probe în justiție. Dacă probele nu sunt înregistrate corespunzător, înaintea ridicării, originea acestora poate fi contestată. Dacă recoltarea este incorectă probele se pot distruge. Dacă ambalarea este incorectă probele se pot contamina. Păstrarea în condiții necorespunzătoare poate duce la degradarea probelor. Toți acești factori pot influența negativ, în mod decisiv, succesul genotipării probelor.

6.3.3. Instrumentele necesare și acțiunile pozitive

• La cercetarea la fața locului se vor folosi obligatoriu **mănuși chirurgicale** din latex, care se vor schimba ori de câte ori se trece la ridicarea unei noi probe.

• Pentru manipularea probelor se va folosi **instrumentar steril: pensete, foarfeci, bisturie, spatulă** (capătul de prindere/tăiere al acestora se poate steriliza prin încălzire la flacără unei brichete și răcire). Nu se vor manipula simultan mai multe probe.

• Probele nu vor veni în contact una cu alta pe timpul recoltării. Obiectele provenind de la suspecți și de la victime vor fi în permanență separate; acestea nu vor fi în contact cu aceleași obiecte (în mașina de transport, camerele de interogatoriu etc.) pe timpul manipulării.

• Nu se vor atinge cu mâna descoperită zonele obiectelor unde se presupune că pot exista urme de ADN.

• Se interzice tușitul sau strănutatul spre obiectele purtătoare de urme de la fața locului. Nu se vorbește pe timpul ridicării probelor pentru analiza ADN.

• Nu se ating cu fața, nasul sau gura probele pe timpul recoltării sau ambalării. Se va proteja părul pe timpul recoltării. Pe timpul recoltării probelor este interzis fumatul sau consumul de băuturi sau alimente.

• Ori de câte ori este posibil, se va expedia obiectul purtător de urme ca atare la laborator, fără a încerca ridicarea de urme sau decuparea zonelor bănuite a conține urme de ADN.

• Se vor usca întotdeauna probele înaintea ambalării, prin expunerea la aer; nu se folosesc surse de căldură.

• Se vor ambala în ambalaje noi din hârtie sau plicuri noi, fiind interzisă ambalarea în pungi din material plastic. Este interzisă deschiderea probelor odată ambalate pentru a fi prezentate pe timpul investigațiilor. Nu se vor ambala mai multe obiecte în același container. Dimensiunile ambalajului exterior vor fi corespunzătoare pentru a se reveni tensionarea acestuia și ruperea pe timpul transportului. Este interzisă refolosirea ambalajelor.

6.3.4. Colectarea probelor de comparație

Este obligatorie, indiferent de tipul de analiză efectuat, prin care se pun la dispoziția laboratorului atât probele **litigiu** ridicate din câmpul infracțiunii, cât și cele **model de comparație recoltate de la victimă** și de la suspecți în vederea excluderii sau incriminării persoanelor din cercul de bănuiți.

Persoana care recoltează probele de comparație va purta mănuși pe toată durata recoltării. Dacă pe timpul recoltării proba intră în contact cu orice alt corp străin, recoltarea va fi oprită iar ambalajul folosit pentru recoltare va fi aruncat. Se vor menționa pe ambalaj toate datele privind proba radicală (persoana de la care s-a recoltat, data și ora recoltării, nr. dosarului, nr. de înregistrare, numele persoanei care a executat recoltarea).

Rezultatele analizei ADN a probelor biologice în litigiu sunt comparate cu rezultatul analizei unor probe a căror origine este cunoscută. În urma analizei se poate/pot asocia victima (victimele) unei infracțiuni și/sau persoanele suspecte între ele sau cu scena infracțiunii.

• **Sânge**

– Probele de sânge pot fi recoltate numai de personal medical calificat;

– Se va recolta în eprubete, folosindu-se drept anticoagulant EDTA;

– Sângele astfel recoltat poate fi depus pe tampon steril (comprese sterile), uscat la aer și apoi ambalat corespunzător;

– Fiecare eprubetă sau ambalaj ce conține tamponul cu sânge va fi inscripționat cu data și ora recoltării, numele persoanei, locul de recoltare, numărul dosarului și numărul probei;

– Probele se păstrează în frigider, **nu se congelează**; pe timpul transportului, în ambalaj se vor introduce pachete de refrigerare;

– Pe pachet se va inscripționa: PROBĂ BIOLOGICĂ! SE PĂSTREAZĂ LA RECE! BIOHAZARD!

– Transportul la laborator se va executa în cel mai scurt timp posibil.

• Salivă – demonstrație cu kit-uri Tatort

– Pentru colectarea probelor de salivă se vor folosi comprese sterile sau baghete sterile cu tampon din vată (de tipul celor folosite pentru colectarea exudatelor faringiene);

– Se freacă suprafața internă a obrajilor și gingiilor cu aceste materiale;

– După recoltare, tamponul din vată sau compresele sterile folosite se vor usca la aer, după care se ambalează în foi din hârtie care se capsează pentru închidere; nu se folosesc ambalaje din material plastic;

– Se inscripționează plicul de ambalare, menționându-se data și ora recoltării, locul recoltării, numele persoanei, numărul dosarului, numărul probei;

– Nu este necesară păstrarea probelor de salivă la frigider;

– Se vor înainta probele la laborator în cel mai scurt timp.

6.3.5. Recoltarea, ambalarea și conservarea probelor ridicate de la locul infracțiunii

În urma transferului urmei biologice, prin transfer direct sau indirect, aceasta rămâne atașată pe suprafața țintei fie prin absorbție, fie prin stratificare. În general, lichidele biologice vor fi absorbite, în timp ce urmele solide vor adera la suprafață. Metoda de recoltare a urmei depinde de modul în care aceasta se prezintă.

• Sânge și pete de sânge

a. Probe de sânge lichid

– Probele de sânge lichid și cheagurile vor fi ridicate prin tamponare sterilă;

– Pot fi folosite tampoane curate din bumbac pentru absorbția sângelui lichid sau a cheagurilor, fără a fi absorbite zonele în care există numai ser,

– Se etichetează probele, menționându-se numărul dosarului, ora și data recoltării, locul de recoltare și numele persoanei care a realizat recoltarea;

– Acestea vor fi înaintate la laborator în cel mai scurt timp posibil.

b. Probe de sânge lichid pe zăpadă sau în apă

– Aceste probe vor fi ridicate în cel mai scurt timp pentru a preveni diluarea lor;

– Asemenea probe se vor colecta în cantitățile maxim posibile, evitându-se contaminarea;

– Se etichetează în mod corespunzător ambalajul;

– Aceste probe, în măsura posibilităților, vor fi congelate;

– Probele se vor înainta la laborator în cel mai scurt timp posibil.

c. Pete de sânge umed

– Obiecte de îmbrăcăminte cu pete de sânge lichid vor fi așezate pe suprafețe curate și lăsate să se usuce;

– Nu se vor ambala niciodată obiecte de îmbrăcăminte în ambalaje etanșe sau în pungi din material plastic. Aceasta duce la reținerea umidității și dezvoltarea culturilor bacteriene care provoacă deteriorarea urmei;

– Ridicarea și ambalarea se vor executa astfel încât să se păstreze distribuția originală a petelor de sânge;

– Petele de sânge de pe obiectele mari, care nu pot fi ridicate de la locul faptei, vor fi transferate pe tampoane curate din bumbac, după care tampoanele se vor usca la temperatura camerei și se vor ambala în plicuri curate din hârtie;

– Fiecare dintre obiectele expediate va fi înregistrat corespunzător, pentru a se evita confuziile;

– După uscarea obiectelor de îmbrăcăminte, acestea se vor ambala separat în ambalaje din hârtie, etichetate corespunzător.

d. Pete de sânge uscat

Pete de sânge pe obiecte care pot fi ridicate:

– Armele, obiectele de îmbrăcăminte şi alte obiecte care por fi transportate vor fi ridicate şi expediate ca atare;

– Fiecare probă va fi plasată într-un ambalaj propriu din hârtie, care va fi sigilat şi inscripţionat corespunzător.

e. Pete de sânge uscat existente pe suprafeţe neabsorbante ale unor obiecte care nu pot fi ridicate de la locul faptei

– Se va fixa fotografic distribuţia petelor de sânge pe obiect, dacă este necesar;

– Se va prelua pata de sânge cu o baghetă având la capăt un tampon din bumbac (vată din bumbac) umezit cu apă sau ser fiziologic steril;

– Se va lăsa tamponul să se usuce, după care se ambalează în hârtie curată pliată;

– Tamponul ambalat se introduce într-un plic din hârtie curat care se inscripţionează corespunzător;

– Întotdeauna se realizează o probă de control prin repetarea procedeului de ridicare, pe o suprafaţă fără sânge a corpului respectiv.

f. Pete de sânge de pe covor, tapiţerie sau de pe alte obiecte care pot fi tăiate

– Se va fixa prin imagine zona respectivă;

– Porţiunea din obiectul respectiv, cu pete de sânge poate fi tăiată cu ajutorul unui instrument curat;

– Fiecare fragment tăiat va fi ambalat separat, ambalajul fiind inscripţionat corespunzător;

– Se va ridica o porţiune de control, dintr-o zonă fără pete de sânge.

• Spermă

a. Spermă şi pete de spermă lichidă existentă la locul faptei

– Proba se poate ridica prin transfer pe un fragment textil steril (tamponare), care după recoltare se usucă la aer şi se ambalează şi se sigilează corespunzător;

– Se păstrează proba la frigider şi se înaintează în cel mai scurt timp posibil la laborator.

b. Spermă existentă pe obiectele care pot fi ridicate

– Obiectele de îmbrăcăminte, cearşafurile, păturile etc. cu pete de spermă vor fi ridicate ca atare;

– Dacă pe unul dintre acestea există pete de spermă umede, acestea se vor lăsa să se usuce la aer înainte de ambalare;

– Fiecare obiect se va ambala separat în hârtie;

– Ambalajul va fi inscripţionat şi sigilat corespunzător;

– Obiectele ambalate vor fi în măsura posibilităţilor păstrate la frigider şi înaintate la laborator în cel mai scurt timp posibil.

c. Pete de spermă pe obiecte de dimensiuni mari, care pot fi tăiate

– Asemenea obiecte sunt covoarele, paturile, tapiţeria;

– Se foloseşte un bisturiu curat sau o lamă pentru a se decupa zona cu pată de restul obiectului;

– Fiecare fragment tăiat va fi ambalat în hârtie curată, care se pliază sub forma unui plic de farmacie;

– Pachetul cu proba se introduce într-un ambalaj din hârtie care se inscripţionează corespunzător.

d. Pete de spermă pe suprafeţe neabsorbante ale unor obiecte care nu se pot ridica

– Asemenea suprafeţe există în cazul podelelor, birourilor, suprafeţelor metalice;

– Se fixează fotografic obiectul la locul faptei;

– Se răzuieşte pata de spermă cu un bisturiu curat şi se transferă pe o foaie de hârtie curată care se împătureşte sub forma unui plic tip farmacie;

– Se curăţă bisturiul după recoltarea fiecărei pete pentru a se evita contaminarea;

– Fiecare dintre plicurile tip farmacie va fi ambalat separat în câte un plic de hârtie care va fi inscripţionat şi sigilat corespunzător.

e. Probe biologice recoltate de la victimele unor infracţiuni sexuale

– Victimele vor fi examinate întotdeauna de către medicul legist care va stabili modalitatea de recoltare;

– Se pot ridica probe vaginale, anale sau orale;

– Fiecare probă va fi uscată la aer, ambalată separat şi înaintată la laborator în cel mai scurt timp posibil.

• Ţesuturi biologice

a. Probe proaspete de ţesuturi moi sau ţesut osos

– Fiecare probă va fi fixată la locul faptei prin schiţe, fotografiere sau videofilmare;

– Fiecare probă va fi ridicată separat cu o pensetă curată. Se va preveni intercontaminarea probelor.

– Fiecare probă se va ambala separat, ambalajul va fi inscripţionat şi sigilat corespunzător;

– Probele se vor păstra în congelator şi vor fi înaintate la laborator în cel mai scurt timp posibil.

b. Probe vechi de ţesuturi moi sau de ţesut osos

– Fiecare probă va fi fixată la locul faptei prin fotografii şi schiţe. Se va înregistra dimensiunea, forma, distribuţia topografică, în contextul altor probe şi a locului faptei;

– Fiecare probă va fi ridicată cu mâna înmănuşată, segmentele care sunt conectate vor fi ridicate împreună;

– Se va avea în vedere prevenirea contaminării unei probe cu material biologic de la altă probă;

– Fiecare probă se va plasa într-un ambalaj curat, inscripţionat şi sigilat corespunzător;

– Probele se vor păstra la temperatura camerei şi vor fi înaintate la laborator cât mai repede posibil.

• Probe de urină, salivă şi alte lichide biologice

a. Probe lichide

– Urina sau saliva lichide pot fi transferate în containere curate sterile sau, cel mai indicat, prin tamponare sterilă, apoi uscare la aer şi ambalare;

– Fiecare container sau ambalaj va fi sigilat şi inscripţionat corespunzător;

– Probele vor fi păstrate în frigider şi înaintate la laborator în cel mai scurt timp.

b. Pete de lichide biologice

– Petele de urină, salivă (inclusiv muc de ţigară, guma de mestecat, pahar etc.) sau de alte lichide biologice pot fi colectate împreună cu suportul sau pot fi ridicate de pe substrat prin răzuire sau tăiere;

– Fiecare probă se va plasa într-un ambalaj curat din hârtie. Substanţa răzuită se va colecta în plicuri tip farmacie care se introduc în ambalaje din hârtie;

– Ambalajele se inscripţionează, se sigilează corespunzător şi se expediază la laborator în cel mai scurt timp posibil.

• Probe de fire de păr

– Probele de fire de păr se ridică numai cu ajutorul unei pensete sterile;

– Fiecare grup de probe se ambalează separat, ambalajele fiind inscripţionate şi sigilate corespunzător;

– Recoltarea se va face cu mare grijă pentru a nu se pierde celulele de ţesut ataşate pe rădăcina firului de păr;

– Dacă părul este impregnat cu sânge sau cu alte fluide biologice fiecare unitate distinctă, se va ambala separat;

– Probele se păstrează în frigider şi se înaintează la laborator în cel mai scurt timp posibil.

• Urme biologice de transfer

În cazul în care urmele biologice nu formează depozite sau pete vizibile pe obiecte şi există numai suspiciunea unui transfer de celule către un anumit suport (prin frecare apucare etc.) probele se procesează astfel:

a. În toate cazurile în care este posibil se vor înainta la laborator obiectele purtătoare ca atare;

b. Dacă obiectele purtătoare nu se pot ridica de la locul faptei datorită dimensiunilor acestora, recoltarea urmei biologice se face prin transfer pe un suport apt de a fi examinat în laborator, astfel:

– Se folosesc baghete subţiri din plastic sau lemn având la capete tampoane din bumbac;

– Se umezeşte tamponul cu apă distilată sau ser fiziologic steril;

– Urma se recoltează prin frecare, folosindu-se o zonă cât mai mică a tamponului;

– Se va evita intercontaminarea probelor pe timpul recoltării sau contaminarea acestora de către operator (inclusiv atingerea de obiectele de îmbrăcăminte);

– Tampoanele se usucă la aer, nu se folosesc aparatele de uscat părul;

– Probele se ambalează separat în ambalaje din hârtie, se etichetează şi se sigilează corespunzător".

6.3.6. Cauzele în care pot fi dispuse expertize pentru stabilirea profilului ADN

Solicitările de expertiză vor fi admise numai pentru probe ridicate de la locul faptei în cazurile unde, în urma anchetei judiciare, există un cerc de bănuiţi delimitat, de la care pot fi ridicate probe de comparaţie. De exemplu, nu se vor înainta fire de păr cu bulb decât dacă s-au recoltat probe de comparaţie (de la victimă şi bănuiţi). Prin excepţie, în vederea unor examinări ulterioare şi pentru a nu se degrada eventualele urme, în cazurile de infracţiuni sexuale,

tampoanele recoltate de la victimă se vor înainta spre analiza ADN chiar dacă nu există în momentul respectiv un cerc de suspecți.

Numărul de probe înaintate spre analiză va fi limitat strict la probele care pot avea relevanță pentru cazul respectiv; se vor înainta în primul rând probe cu cantitatea cea mai importantă de material biologic. Dacă din cercetarea la fața locului rezultă că probele biologice ridicate aparțin în exclusivitate victimei, se va solicita analiza unei singure probe.

Note la Capitolul V

[1] **Lia Vasiliu, Moise Terbancea,** „*Metodologia recoltării probelor pentru examenul serologic în infracţiunile de omor,* în P.C.C. nr. 1–2/1984, p. 123; **V. Molnar,** „Expertiza urmelor de sânge", în „*Tratat de criminalistică*" vol. II, p. 230; **V. Molnar,** „*Medicina legală*", Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1966, p. 219; **M. Dragomir,** „*Tratat practic de criminalistică*", vol. I, p. 207; **M. Boia, K. Crainic, L. Vasiliu,** „*Cercetări asupra determinării aglutinogenelor A şi B în faza de spermă*", Sesiunea ştiinţifică medico-legală, Bucureşti, 1966.

[2] **Em. Stancu,** *op.cit.,* p. 159; **M. Dragomir** şi **Gh. Asanache,** „*Tratat practic de criminalistică*", vol. I, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1978, p. 195.

[3] **M. Terbancea,** „*Expertiza complexă medico-legală şi criminalistică – mijloc eficient de probă în procesul judiciar*", Editura Medicală, Bucureşti, 1975, p. 35; **I. Ionescu,** „*Propuneri pentru o reglementare proprie expertizelor*", în RRD nr. 3/1978, p. 375.

[4] **P. Kirk, O'Hara,** „*Crime Investigation*", New York, 1953, p. 177; **J. W. Osterburg,** „*An Introduction to Criminalistics*", New York, 1948, p. 189; **O. Wendel,** „*Crime Detection*", Londra, 1954, p. 263; **C. Simonin,** „*Médicine legale judiciaire*", Paris, 1951, p. 185; **C. Suciu,** „*Criminalistică*", p. 314; **Em. Stancu,** *op.cit.,* p. 159; **M. Dragomir** şi **Gh. Asanache,** *op.cit.,* p. 195; **Mihail Kernback,** „*Medicina judiciară*", Editura Medicală, Bucureşti, 1958, p. 80; **Vl. Beliş,** „*Medicina legală*", Editura Teora, Bucureşti, 1922.

[5] **W.W. Willianis,** „*Examination of suspected monstairs for spermatoza laboratory*" in Revue Chemical Medicine, S.U.A., 1957, p. 1173; **C. Rizer,** „*Police mathematics*", S.U.A., 1965, p. 92; **M. Terbancea, L. Vasiliu, K. Crainic, M. Boia,** „Limitele şi posibilităţile examenelor serologice în infracţiunile privind viaţa sexuală", în „*Şcoala românească de criminalistică*", 1975, p. 170; **A. Swenson, O. Wendell,** „*Descoperirea infracţiunilor – metode moderne de investigaţie criminală*", Londra, 1957, p. 114; **Em. Stancu,** *op.cit.,* p. 160–161; **I. Mircea,** *op.cit.,* p. 124–125.

[6] **V. Molnar,** „Expertiza urmelor de sânge", în „*Tratat de criminalistică*", vol. II, p. 239–241.

[7] **Em. Stancu,** *op.cit.,* p. 163–164; **I. Mircea,** *op.cit.,* p. 129.

[8] **V. Molnar,** „*Tratat practic de criminalistică*", vol. II, I.G.M. Bucureşti, 1978, p. 258; **Gh. Asanache, M. Dragomir,** *op.cit.,* p. 204; **E. Stancu,** *op.cit.,* p. 186; **Marcela Boia, Lia Vasiliu,** „Cercetări privind antigenele salivare şi importanţa lor în expertizele biologice", în „*Prezent şi perspectivă în ştiinţa criminalistică*", Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1979, p. 196.

[9] **M. Terbancea, M. Vasiliu, M. Boia, K. Crainic,** „Limitele şi posibilităţile examenelor serologice în infracţiunile privind viaţa sexuală", în culegerea: „*Şcoala românească de criminalistică*", Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1975, p. 170; **C. Suciu,** *op.cit.,* p. 320; **G. Asanache** şi **M. Dragomir,** *op.cit.,* p. 203; **A. Swenson** şi **O. Wendel,** *op.cit.,* p. 208; **V. Molnar,** „*Tratat practic de criminalistică*", vol. II, p. 257; **Em. Stancu,** *op.cit.,* p. 167.

[10] **Gh. Asanache,** „Expertiza urmelor de spermă", în „*Tratat practic de criminalistică*", vol. II, p. 265–281; **Em. Stancu,** *op.cit.,* p. 168–171; **G. Chevet** şi **Ph. Marand,** „*Criminalistique*", sub red. Lui P.P. Ceccaldi, p. 32.

[11] **M. Kernbach,** *op.cit.,* p. 786; **Gh. Asanache** şi **M. Dragomir,** *op.cit.,* p. 207; **C. Suciu,** *op.cit.,* p. 319. **Em. Stancu,** *op.cit.,* p. 168–169; **Em. Locard,** *op.cit.,* p. 863; **M. Terban-**

cea, L. Vasiliu, K. Crainic, M. Boia, „Limitele și posibilitățile examenelor serologice în infracțiunile privind viața sexuală" în *„Școala românească de criminalistică"*, p. 170.

[12] **E. Aburel** și Colab, „*Obstretică și ginecologie*", Editura Medicală, București, 1962, p. 13; **D. Rusu,** „*Propedentica ginecologico-obstreticală*, vol. II, Obstretica, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975, p. 8 și 9; **M. Minovici,** op.cit., vol. I, p. 583; **M. Minovici,** op.cit., vol. II, p. 308; **D. Căprioară,** „*Obstretica*", Editura Didactică și Pedagogică, București, 1976, p. 33; **I. Moraru,** „*Medicina legală*", Editura Medicală, București, 1967, p. 732; **S. Seta,** „*Identification judiciaire des taches de fluides corporales*", in Revue Internationale de Police Criminale, nr. 307/1977, p. 119.

[13] **Ed. Locard,** *op.cit.*, p. 863; **A. Swensson** și **O. Wendel,** *op.cit.*, p. 105; **P. Kirk,** *op.cit.*, p. 206.

[14] **I. Vasiliu,** „*Posibilități și limite în cercetarea urmelor biologice de pe corpurile delicte*", p. 81; „*La typologie genetique du sperme dans les enquetes pour le viol*", National Justitute of Justice, Rockville, S.U.A., noiembrie 1983; **L. Derobert,** *op.cit.*, p. 82; **W.W. Williams,** *Examination of suspected monstairs for spermatoza laboratory,* Revue Chemical Medicine, S.U.A., 1957, p. 1.173–1.175.

[15] **V. Molnar, St. Mihăilescu,** în „*Tratat practic de criminalistică*", vol. II, București, 1978, p. 290; **A. Swensson, O. Wendell,** *op.cit.,* p. 143; **I.F. Krilov,** *op.cit.*, p. 122; **A. Ciopraga, I. Iacobuță,** „*Criminalistica*", Editura Fundației „Chemarea", Iași, 1997, p. 112; **I. Mircea,** „*Valoarea criminalistică a unor urme la locul faptei*", Editura „Vasile Goldiș", Arad, 1996, p. 173; **Gh. Asanache** și **M. Dragomir,** în „*Tratat practic de criminalistică*", vol. I, București, 1976, p. 213.

[16] **Gh. Asanache** și **M. Dragomir,** *op.cit.*, p. 213; **P. Ștefănescu,** „*În slujba vieții și a adevărului*", vol. II, Editura Medicală, București, 1984, p. 57; **M. Dragomir,** „Determinarea grupei sanguine din firul de păr" în „*20 de ani de experiență criminalistică*", Ministerul Justiției, București, 1978, p. 122; **M. Kernbach,** „*Medicina judiciară*", Editura Medicală, București, 1958, p. 791; **C. Suciu,** „*Criminalistică*", Editura Didactică și Pedagogică, București, 1972, p. 313.

[17] **L. Vasiliu,** „Posibilități și limite în cercetarea urmelor biologice de pe corpurile delicte" în „*Probleme de criminalistică și criminologie*", nr. 3/4, 1985, p. 88; **M. Minovici,** „Tratat complet de medicină legală", vol. I, Atelierele grafice Socec, București, 1928, p. 610; **G. Golubenco,** „*Urmele infracțiunii*", Chișinău, 1999, p. 77; **M. Dobrilă, V. Palș, I. Pătru,** în colectiv, „*Tratat practic de criminalistică*", vol. II, I.G.M. București, 1978, p. 297; **P. Kirk,** „*Crime investigation" Physical Evidence and the Police Laboratory*", Interscience Publisherync, New York, 1966, p. 152.

[18] **Jean-Louis Clement,** „*Recents progres dans l'identification des cheveaux*", in RIPC, nr. 365, ian. 1983, p. 22; **Mina Dragomir,** în „*Tratat practic de criminalistică*", vol. II, p. 321; **R.F. Jervis,** „*Radioactivarea cu neutroni în ajutorul elucidării crimelor*", Canadian Nuclear Technology, nr. 3/1962, p. 363, **M. Moldoveanu,** în „*Tratat practic de criminalistică*", vol. II, p. 299.

[19] **I. Quai,** „Expertiza urmelor osteologice", în „*Tratat practic de criminalistică*", vol. II, p. 324–327.

[20] **I. Quai,** *op.cit.*, p. 328–332.

[21] **Radu Constantin, Pompil Drăghici, Mircea Ioniță,** *op.cit.*, p. 203; **Em. Stancu,** „*Tratat de criminalistică*", Editura Actami, București, 2001, p. 177; **I. Mircea,** *op.cit.*, p. 138;

A. Greblea, I. Sandu, N. Stoica, în „*Tratat practic de criminalistică*", vol. I, 1976, Bucureşti, p. 220; **Ianoşi Szanak,** „*L'identification des odeurs, une nouvelle methode eficace pour la repression de la criminalité; l'identification des malfaiteurs par comparaison de leurs odeurs conserves*" în RIPC, nr. 386, martie 1985, p. 58; **Mircea Basarab,** „*Criminalistica*", Universitatea din Cluj, p. 73; **R.I. Elleic,** „Un aparat pentru detectarea şi determinarea cu precizie a emanaţiilor umane", în „*Journal of Cromatography*", nr. 100/1974, p. 137.

[22] **Gabriela Matei,** R.C. nr. 1/2001, p. 31–32; nr. 2/2001, p. 31–32.

[23] **Ion Florescu,** R.C. nr. 2/1999, p. 12–14.

[24] **Ionel Lulu Groza, Nicolae Văduvă,** R.C. nr. 6/2001, p. 8–11; **I.L. Groza, A.M. Marinescu, R. Zăvoi, L. Stanca,** „*Medicina legală*", Editura Medicală Universitară Craiova, 2002, p. 174–196.

URME DE OBIECTE

1. Cercetarea urmelor de îmbrăcăminte[1]

1.1. Probleme generale

Obiectele de îmbrăcăminte purtate fie de infractor, fie de victimă pot fi produse ca urmare a contactului direct cu o suprafaţă oarecare, o urmă care reproduce caracteristicile ţesăturii sau materialului din care este confecţionată.

Aceste urme sunt create prin cădere, rezemare, ştergere, imprimare etc.

Dacă se are în vedere natura obiectului primitor de urme, acestea pot fi: statice sau dinamice, de suprafaţă sau adâncime, stratificare, vizibile şi în stare latentă.

În criminalistică, de regulă, au utilitate doar urmele statice, de adâncime, formate pe suprafeţe cu mare plasticitate: pământ moale, zăpadă, chit proaspăt, vopsea etc.

Urmele latente se formează în cazul în care îmbrăcămintea a fost în prealabil impregnată cu o substanţă care să fie reţinută de suprafaţa purtătoare de urmă (lubrifianţi, vopsele, produse organice).

Corpul uman poate primi şi reţine şi el urme de îmbrăcăminte.

Valoarea de identificare a urmelor de îmbrăcăminte este puţin importantă, servind doar la determinarea de grup.

Urmele de îmbrăcăminte pot avea o mare importanţă dacă sunt prezente sub formă de resturi materiale, rupte sau deprinse din obiectele de îmbrăcăminte.

1.2. Cercetarea la locul faptei

Cercetarea la locul faptei a urmelor de îmbrăcăminte se efectuează conform metodologiei ridicării şi interpretării oricăreia dintre urmele ce reproduc forma exterioară a obiectelor. De regulă se folosesc mijloacele specifice revelării urmelor latente de mâini, iar dacă avem de a face cu urme de adâncime, se vor efectua mulaje, dar numai după ce s-au făcut fotografiile în prealabil. Urmele de adâncime se ridică prin mularea urmei cu: latex, polimeri sau ghips.

Urmele de îmbrăcăminte se fotografiază direct, ţinând aparatul perpendicular pe suprafaţa urmei, iar urmele latente se vor fotografia ca şi urmele de mâini, prin lumină reflexă, transmisă.

Fixarea urmelor de îmbrăcăminte se face prin descrierea detaliată în procesul-verbal, urmată de fotografiere.

1.3. Expertiza urmelor obiectelor de îmbrăcăminte

Expertiza poate da răspuns în legătură cu tipul şi natura materialului care a servit la confecţionarea îmbrăcămintei dacă este vorba de o uniformă (militară, şcolară, feroviară), precum şi cu orice informaţie capabilă să individualizeze îmbrăcămintea respectivă.

Dacă expertul are la dispoziţie şi modele de comparaţie, el poate stabili identitatea obiectului creator de urme.

2. Cercetarea urmelor instrumentelor de spargere

2.1. Aspecte generale

Instrumentele folosite de făptuitor pentru a pătrunde într-o încăpere pentru a deschide un sertar, un fișet, un dulap, casă de bani etc. încuiate poartă denumirea de *instrumente de spargere*. Scopul spargerii poate fi de a sustrage bani, obiecte, de a răpi o persoană, de a comite un omor, de a provoca un incendiu, de a consulta anumite documente secrete sau de a crea un act diversionist.

Instrumentele folosite la spargeri sunt fie instrumente speciale, concepute în acest scop, existente în număr relativ mic, fie instrumente din viața obișnuită, specifice anumitor meserii. Instrumentele folosite de spărgători sunt în funcție de eficacitatea lor și a scopului urmărit:

– instrumente de lovire;
– instrumente contondente: rangă, măciucă, box, ciocan;
– instrumente tăietoare-înțepătoare: cuțit, foarfece, bisturiu;
– instrumente tăietoare-despicătoare: topor, satâr, târnăcop;
– instrumente înțepătoare: sulă, ac, andrea, furcă;
– instrumente de spargere, altele decât cele menționate: clește, patent, levier, burghiu, șurubelniță, bonfaier, ferăstrău;
– instrumente de deschidere ale încuietorilor: șperaclu, chei false, chei potrivite, pontoarcă, dispozitive artizanale.[2]

Toate instrumentele folosite pentru spargerea încuietorilor (lacătelor, broaștelor), a ușilor, ferestrelor, pereților, tavanelor, mobilelor, caselor de bani, lasă anumite urme. Mai lasă urme și unele dispozitive speciale cu care se deschid acestea (cheile false, șperaclu). Cu ajutorul acestor urme se poate determina modul de pătrundere în încăpere și se poate stabili felul instrumentului folosit. Descuierea broaștelor se efectuează de către infractori prin mai multe metode, dintre care amintim: folosirea truselor de chei false, a speraclelor, a cleștelui patent zis „elefant“, a altor dispozitive (pontoarcă), precum și prin forțarea zăvorului broaștei.

2.2. Rolul urmelor lăsate de instrumente

Aspectul urmei furnizează deja un oarecare număr de informații:

• În primul rând, arată tipul de instrument utilizat. În ciuda impreciziei, astfel de informații nu sunt neglijabile.

• Un bun anchetator știe să aprecieze calitatea muncii depuse de spărgător, dacă avem de a face cu un novice sau cu un spărgător înrăit. Acesta din urmă operează folosind mereu aceeași metodă, o tehnică pe care a pus-o la punct singur și pe care a verificat-o, semnându-și astfel „modul de operare“, care nu se confundă cu al altor infractori.

• Pe de altă parte, urma permite reconstituirea modului de a acționa al infractorului.

• Punctul cel mai interesant pentru anchetă constă în a căuta relațiile dintre cauză și efect, între o urmă și un instrument susceptibil de a o produce.

Problema se prezintă sub mai multe aspecte. Cel mai adesea, este vorba de a exploata *urma incriminată*, descoperită la locul faptei și, pornind de la ea, să se identifice instrumentul care a provocat-o.

Pentru aceasta, se demonstrează că instrumentul descoperit la domiciliul suspectului oferă amprente asemănătoare din toate punctele incriminate sau se descoperă urme materiale aderente la instrument provenind de la suportul urmei.

Urmele instrumentelor de spargere se diferenţiază în funcţie de procesul de formare a lor:

– urme statice;
– urme dinamice;
– urme de suprafaţă;
– urme de adâncime.

Forma cea mai des întâlnită dintre aceste urme este cea de adâncime, cu variantele statică şi dinamică.

Natura şi forma urmelor lăsate de instrumentele de spargere depind de trei factori:

– felul instrumentului utilizat;
– natura materialului;
– procedeul folosit de infractor.

Urmele de spargere se formează prin:

– urme de apăsare sau de forţare, care se întâlnesc la forţarea uşilor, chiar instrumentul poate suferi pierderea unor fragmente ce se regăsesc la locul faptei. Mai rar se pune problema inversă: de a se identifica un instrument descoperit la locul faptei, graţie urmelor produse anterior.

În cursul comiterii infracţiunilor, majoritatea obstacolelor sunt sparte folosindu-se mijloace de acţiune mecanică – răngi, foarfece, leviere etc. –, aceste urme constituind, de cele mai multe ori, obiectul cercetărilor criminalistice.

În ipoteza depistării unor depresiuni sau adâncituri rezultate prin apăsare ori prin lovire, care prezintă formă ovală regulată, devine posibilă determinarea diametrului instrumentelor cu care s-a operat la locul faptei. Calculele se efectuează conform formulei:[3]

$$D = \frac{L}{4A + A},$$

în care:
D = diametrul instrumentului;
L = mărimea transversală a depresiunii;
A = adâncimea urmei.

2.3. Clasificarea urmelor şi valoarea lor de identificare:

– urme de frecare, caracteristice burghiilor, ferăstraielor, bomfaierelor (ferăstraie de metale), pilelor etc.;

– urme de tăiere, care sunt tot urme dinamice sub formă de striaţii;

– urme de lovire: sunt urme ceva mai rar întâlnite datorită zgomotului produs;

– urme de ardere şi de topire, care se întâlnesc la forţarea seifurilor, caselor de bani, dulapurilor metalice. Sunt apte pentru a indica autorul spargerii după urmele de metal topit rămas pe hainele făptuitorului.

2.4. Cercetarea la locul faptei, fixarea și prelevarea urmei

Anchetatorul va examina cu grijă urma descoperită la locul faptei, va stabili dacă este suficient de bine definită și dacă prezintă unele particularități care s-o facă aptă pentru identificare.

Caracteristicile, în general de mici dimensiuni, nu se disting decât cu lupa și sub incidența unei surse de lumină corespunzătoare.

Se trece apoi la fixarea și fotografierea urmei. Obiectele pe care se află urme exploatabile trebuie să fie avute în vedere pentru identificarea ulterioară a instrumentului în cauză. Dacă nu sunt transportabile, în cazuri cu totul excepționale se vor decupa porțiunile ce prezintă interes, dar de cele mai multe ori totul se reduce la efectuarea unui examen general, consemnarea celor constatate și fotografierea, sfârșind cu efectuarea de mulaje.

Două clișee sunt necesare: o vedere generală permite localizarea urmei, o vedere de prim plan, sub o iluminare puternică care va scoate în evidență particularitățile identificatoare. Pentru a favoriza comparările ulterioare, este recomandabil să se așeze alături de amprentă o riglă milimetrică, pentru a arăta cu exactitate dovada obținută.

Mulajul nu intervine decât ca o ultimă dovadă și doar striațiile vor fi utile pentru identificare. În sfârșit, oricare ar fi substanța utilizată și grija acordată, o pierdere în detalii este inevitabilă și mulajul nu va fi niciodată la fel de bogat și elocvent precum urma originală. Unele compoziții speciale folosite în arta dentară reduc la maximum pierderea de calitate dar nu o înlocuiesc complet.

2.5. Identificarea instrumentelor în funcție de amprente

2.5.1. Compararea urmelor între ele

Confruntarea urmelor constituie un lucru ușor de efectuat când este vorba de urme mulate: se obține deja o bună selecție asupra dimensiunii instrumentului și datorită anomaliilor prezentate se reușește identificarea cu certitudine a amprentei.

Problema este mult mai delicată pentru urmele alunecate, care pot să difere între ele chiar dacă au o aceeași origine. În aceste condiții, o concordanță indică în mod obligatoriu identitatea, dar o divergență nu dovedește nimic: ea poate explica tot atât de bine utilizarea a două instrumente distincte decât folosirea unuia singur, dar în condiții diferite.

2.5.2. Identificarea urmelor

Se efectuează prin comparare cu cele produse în mod experimental cu instrumentul suspect.

a. Prinderea instrumentului

Instrumentul susceptibil de a fi fost utilizat la operația infracțională trebuie să fie manipulat cu precauție. Se va proteja pe cât posibil piesa incriminată, înconjurând-o cu un manșon protector de hârtie. Se va aplica instrumentul asupra urmei, dar aceasta prezintă două inconveniente majore care justifică pe deplin interzicerea acestui procedeu:

- Urma incriminată riscă să fie distrusă;
- În decursul acestei operații, bucăți din suport pot să adere accidental la piesa de comparat și atunci expertul, efectuând analiza, va da un verdict afirmativ.

b. Examenul preliminar al instrumentului și stabilirea urmelor de referință

Expertul examinează în primul rând instrumentul cu o lupă puternică sau cu un microscop portativ. El va nota aspectul metalului, particulele străine care aderă la instrument și care ar putea proveni de la urma incriminată, după care va trece la efectuarea de amprente de com-

parare. De preferință va opera pe același fel de material cu suportul ce poartă urma incriminată. Dacă suportul este prea dur și riscăm să deteriorăm instrumentul, se va face urma pe un suport mai moale.

c. Compararea urmelor:

– prin examinare cu microscopul de comparare;

– prin compararea fotografică.

2.5.3. Identificarea instrumentelor prin particulele aderente la ele

Când se utilizează un instrument, fie prin pilire sau tăiere, lemn sau metal, particule din obiectul tratat aderă de cele mai multe ori la instrumentul folosit. Dar nu toate particulele regăsite pe instrumentul incriminat prezintă o valoare de identificare. Unele nu demonstrează în mod absolut actul delictual, în vreme ce altele, cum ar fi un fir de păr, picături de sânge constituie doar indicii compromițătoare.

2.5.4. Identificarea instrumentelor prin fragmentele descoperite la locul faptei

Există cazuri în care infractorul solicită instrumentelor folosite la săvârșirea unei infracțiuni mult mai mult decât pot da acestea. Această exigență nu este fără pericol pentru materialul din care e confecționat instrumentul și, în final, la sfârșitul activității infracționale, datorită solicitărilor excesive, extremitățile instrumentului sunt rupte sau bontite, fragmente din acestea rămânând la locul faptei. Astfel de fragmente trebuie culese cu grijă, deoarece vor permite identificarea instrumentului suspect la care se adaptează perfect.

2.6. Examenul și expertiza broaștelor și lacătelor

Instrumentele folosite pentru spargerea încuietorilor (lacătelor, broaștelor), a ușilor, pereților, tavanelor, mobilelor, lasă anumite urme. Cu ajutorul acestor urme se poate determina modul de pătrundere în încăpere, se poate stabili felul instrumentului folosit și se poate apoi identifica instrumentul folosit.

Descuierea broaștelor se face de către infractori prin mai multe metode, dintre care amintim: folosirea truselor de chei false, a șperaclelor, a cleștelui patent zis „elefant" și a altor dispozitive (pontoarcă), precum și prin forțarea zăvorului broaștei.

Examenul broaștei se face în scopul stabilirii metodei folosite de infractor pentru descuiere sau spargere (modus operandi), precum și pentru stabilirea tipului de instrument utilizat la spargere. Urmele descoperite cu această ocazie vor fi fixate, fotografiate la scară și ridicate conform regulilor stabilite.

2.6.1. Procesul-verbal de cercetare la locul faptei

În cazurile de spargere a broaștelor, lacătelor etc. vor fi consemnate:

– locul unde s-a descoperit lacătul, broasca;

– felul broaștei (aplicată, îngropată), a lacătului;

– situația pieselor exterioare;

– felul și starea dispozitivelor pentru fixarea broaștei; atârnarea lacătului, locul și modul de fixare a acestora;

– ce fel de deteriorări sunt pe brățara lacătului, pe părțile adiacente ale ușii, pe ușile dulapului etc.;

– ce fel de materii străine se găsesc pe broască, lacăt etc.;
– ce fel de urme sunt pe chei;
– ce fel de metode de fixare a urmelor instrumentelor de spargere s-au folosit;
– ce s-a ridicat de la locul faptei, cum a fost ambalat şi sigilat.

2.6.2. Probleme care se pot rezolva prin expertiză

– dacă broasca, lacătul sunt în stare de funcţionare, dacă nu, care este cauza defecţiunii;
– dacă broasca, lacătul, au fost descuiate cu cheie potrivită sau şperaclu;
– dacă broasca, lacătul, au putut fi descuiate cu cheia prezentată;
– în ce mod s-a spart broasca, lacătul;
– cu ce fel de instrument s-a spart broasca, lacătul;
– dacă s-a spart sau nu cu instrumentul anexat;
– în ce poziţie se afla broasca, lacătul (încuiat, descuiat), în momentul când au fost avariate de infractor.

2.6.3. Determinarea direcţiei de aplicare a unei forţe în cazul spargerii sticlei de geam

Din examenul geamului spart, se pot obţine următoarele informaţii:
– direcţia aplicării loviturii;
– punctul de impact;
– direcţia de propagare a forţei spargerii;
– natura agentului care a cauzat spargerea: mecanic sau termic;
– natura şocului fizic: un agent rigid sau o explozie violentă;
– viteza relativă a spargerii: înceată sau violentă;
– condiţiile de solicitare a sticlei.

În procesul-verbal de cercetare trebuie menţionate expres următoarele:
– locul descoperirii instrumentului;
– denumirea instrumentului;
– forma şi dimensiunile acestuia;
– materialul din care este confecţionat;
– particularităţile descoperite pe el;
– prezenţa unor particule de materie străină.

Instrumentul descoperit trebuie fotografiat la locul unde a fost găsit.

2.6.4. Determinarea înălţimii orientative a făptuitorului este posibilă în alternativa depistării la locul faptei a urmelor de găurire şi de pilire pe suprafeţe verticale, mai rar, când se găsesc urme de forţare.

În cazul găuririi unor pereţi, instrumentul se află, de regulă, la nivelul pieptului făptuitorului ce se află în picioare. În această situaţie, pentru determinarea taliei se alege o urmă spaţiată perpendicular faţă de planul obstacolului, la înălţimea de 1,5 m, sau ceva mai mult, măsurându-se distanţa până la podea, iar valoarea obţinută se înmulţeşte cu coeficientul 1,28. În cazul depistării mai multor urme de acelaşi gen, măsurările se efectuează de la fiecare gaură până la podea şi se calculează valoarea aritmetică medie, după care se înmulţeşte cu coeficientul indicat.

2.6.5. Puterea, rezistenţa şi particularităţile *fizice ale făptuitorului se deduc ţinând* cont de o seamă de factori: gradul de deteriorare a obstacolului, instrumentul utilizat, sursa de

energie ce a acţionat asupra instrumentului, punctul de exercitare a eforturilor în momentul spargerii etc.

2.6.6. Vârsta autorului se poate aprecia după modul de pătrundere în încăpere. Minorii şi adolescenţii folosesc în acest scop ferestruicile, fac încercări de a descuia încuietorile cu chei potrivite sau cu chei găsite în ascunzători.

Comportarea infractorilor adulţi se raportează la condiţiile materiale ale stărilor de fapt, eforturile acestora fiind orientate spre căutarea unor locuri accesibile pentru distrugerea obstacolului şi ajungerea la scopul propus.

2.7. Probleme care pot fi rezolvate prin expertiză:

– în ce mod a fost săvârşită spargerea;
– din ce parte s-a făcut spargerea zidului: din afară spre înăuntru sau invers;
– cu ce fel de instrument au fost create urmele descoperite la locul faptei;
– dacă urmele descoperite la locul faptei au fost create de un singur instrument sau mai multe;
– dacă urmele descoperite în cazurile diferitelor spargeri au fost sau nu create de unul şi acelaşi instrument;
– dacă urmele descoperite la locul faptei au fost sau nu create cu instrumentul descoperit la locul faptei ori la persoana suspectă;
– reconstituirea întregului din părţile componente;
– dacă pe instrument se află sau nu urme de materie străine;
– clarificarea problemelor negative sau controversate.

3. Cercetarea urmelor formate din resturi de fumat şi iluminat.

3.1. Resturi de fumat şi iluminat

În cursul cercetării, la locul faptei sunt descoperite urme de iluminat sau de fumat, care oferă informaţii tactice importante privind autorul şi modalitatea în care a fost săvârşită infracţiunea.

Se cunoaşte faptul că fumătorii pasionaţi au această deprindere însoţită de gesturi constante: fumatul unei aceleiaşi mărci de ţigări, numărul de ţigări fumate, modul de aprindere, modul de a deschide cutia de ţigări[4] etc.

Fumătorii de ţigarete cu carton mototolesc capătul cartonului, fiecare în maniera sa proprie. Studiind mucul de ţigară descoperit la locul faptei se poate şti dacă fumătorul a ţinut ţigara cu buzele sau cu dinţii, ori a fumat-o cu ajutorul unui port-ţigaret.

Interes prezintă şi modul de a fuma o ţigară, şi mai ales felul de a o stinge. Mulţi o aruncă nestinsă pe jos, aproape sau mai departe, o strivesc cu salivă, cu piciorul sau de peretele unei clădiri.

Cutiile de chibrituri pot să dezvăluie unele obiceiuri ale infractorului. Sunt fumători care depozitează chibriturile arse. Mirosul şi murdăria de pe cutie arată ocupaţia fumătorului (miros de produse petroliere).

Dacă la locul faptei s-au găsit mai multe mucuri de ţigară, fără chibrituri arse, se presupune că fumătorul a folosit bricheta. Existenţa rujului pe mucuri denotă faptul că fumătorul a fost o femeie. Să nu uităm că saliva rămasă pe mucul de ţigară este suficientă pentru stabi-

lirea grupei sanguine sau a ADN-ului. De aceea mucurile de ţigară vor fi apucate cu penseta, după ce locul găsirii lor a fost fixat şi fotografiat, şi se introduc în plicuri de hârtie sau plastic, cu eticheta corespunzătoare.

Expertizele criminalistice se adresează în primul rând analizelor fizico-chimice şi biocriminalistice de laborator, în vederea determinării tipului de ţigaretă a mărcii şi anului de fabricaţie. Dacă am găsit doar scrum de ţigară se va cerceta dacă acesta provine de la tutun de ţigaretă, ţigară (de foi) sau pipă. Se va stabili dacă nu cumva este o ţigară cu droguri (marihuana).

În scrumul tutunului de pipă se găsesc şi resturi de tutun nears, mai cu seamă resturi din nervurile frunzelor de tutun, iar culoarea acestuia este mai închisă decât a aceluia provenit din ţigarete. Scrumul rezultat din ţigările de foi este închis la culoare şi uneori se observă straturile foilor de tutun. Pe ambalaje, dacă sunt aruncate la locul faptei, uneori se pot găsi notate adrese, numere de telefon sau alte menţiuni utile cercetării.

Sfera resturilor de iluminat este relativ redusă. Absenţa chibriturilor arse, a resturilor de lumânări pentru o infracţiune efectuată pe timpul nopţii, indică în mod cert că autorii au plănuit fapta şi s-au servit de lanterne electrice.

Este important dacă chibriturile descoperite sunt arse până la capăt, în întregime sau numai partea cu fosfor, cantitatea de chibrituri arse, zonele în care se află la locul faptei, dacă sunt de aceeaşi provenienţă sau nu (aparţin mai multor indivizi). Numărul mare de chibrituri arse până la capăt evidenţiază faptul că infractorul a staţionat un timp îndelungat la locul respectiv. Chibriturile arse doar puţin, la capătul de aprindere, şi în număr mare, pot să indice că au fost aprinse doar pentru inducerea în eroare a organului judiciar cu privire la obiceiurile infractorului sau în privinţa necesităţii iluminării în timpul săvârşirii infracţiunii.

Folosirea de lumânări pentru iluminat ne oferă indicii analizând picăturile de ceară, forma şi dispunerea acestora. Găsirea acestora pe hainele suspectului, la locul faptei, nu mai lasă nici o îndoială asupra vinovăţiei sale.

3.2. Fixarea urmelor formate din resturi de fumat şi de iluminat.

Operaţia se execută prin descriere şi prin fotografiere. Urmele sunt uşor de observat, iar descrierea lor se va începe cu menţiuni asupra locului în care se află, starea şi cantitatea lor. După aceea se va descrie cât mai amănunţit fiecare urmă în parte, insistându-se asupra culorii, a obiectelor pe care se găsesc, cu ce corpuri străine sunt amestecate, cum se prezintă chibriturile arse, mucurile ţigaretelor etc.

Fotografierea va avea ca scop fixarea zonei în care se găsesc urmele şi obiectele aflate în apropiere. Fotografiile vor fi făcute la scară.

Ridicarea urmelor se va face în funcţie de natura şi aspectul acestora. Chibriturile, mucurile de ţigarete vor fi ridicate cu penseta, şi se ambalează în cutii sau plicuri curate. Scrumul trebuie ridicat cu o pensulă pe o foaie albă de hârtie iar dacă este pe pământ, cu o linguriţă. Pentru ambalare sunt preferabile eprubetele. Resturile de lumânări se ridică şi se ambalează fără a le atinge suprafaţa laterală, pe care s-ar putea să fie imprimate urme de mâini. Se ambalează cu urmele reliefului papilar.

4. Urmele de noduri, sfori, cordoane, frânghii sau legături

4.1. Legăturile și nodurile

Prin urme create de legături și noduri se înțelege totalitatea modificărilor produse de către acestea la locul unde a fost săvârșită o infracțiune.

Urmele de legături și noduri sunt urme formă, care pot reține și unele particule de materie sau pot crea urme sub formă de rosături, adâncituri, decolorări etc.

4.2. Modul de formare

Un nod se formează prin încolăcire, răsucire și strângere a firului, iar urmele sale, pe suprafața suporturilor, se formează din cauza presiunii, frecării sau simplului contact cu acesta.

În cazul folosirii de noduri sau legături la imobilizarea de persoane, strangulări și spânzurări, datorită presiunii exercitată pe piele și straturile moi de sub aceasta, rămân urme sub formă de adâncituri cu forma nodului, fie a unor șanțuri și echimoze pe locul unde a fost legătura.

4.3. Descoperirea urmelor

Pentru descoperirea urmelor lăsate de noduri și legături se recomandă:

– studierea cu atenție a tuturor corpurilor și obiectelor asupra cărora făptuitorul ar fi putut executa legături și noduri;

– folosirea instrumentelor de mărit pentru căutarea urmelor formă create de noduri și legături pe corpul victimei sau pe alte suporturi.

4.4. Interpretarea urmelor

Interpretarea urmelor permite obținerea de date privitoare la:
- materialul folosit la efectuarea legăturii;
- numărul de noduri sau de înfășurări;
- vechimea nodurilor și legăturilor;
- mecanismul creării urmelor lăsate de noduri și legături;
- influența unor factori externi asupra urmelor lăsate de legături și noduri.

4.5. Obținerea modelelor de comparație

Legăturile și nodurile de comparație se pot obține prin:

– ridicarea de la persoanele suspecte a materialelor asemănătoare cu cele găsite la locul faptei;

– ridicarea de la persoanele suspecte a nodurilor și legăturilor presupuse că au creat urmele găsite la locul faptei.

4.6. Întrebări orientative care se pot pune expertului

a. Când se pun la dispoziție numai urmele de noduri și legături:

– care este natura materialului folosit pentru executarea legăturii sau nodului;

– care sunt grosimea, lungimea, culoarea şi alte particularităţi ale materialului cu care s-a executat legătura sau nodul;

– care este vechimea nodurilor şi legăturilor prezentate pentru examinare;

– ce factori externi au influenţat forma sau rezistenţa legăturilor şi nodurilor prezentate;

– ce alte particule de materie există în urma de legătură şi de nod prezentată.

5. Cercetarea urmelor de sfori, cordoane, frânghii şi resturi ale acestora

Urmele unor asemenea obiecte se formează datorită unor acţiuni diverse efectuate de făptuitor la locul faptei sau în împrejurimile acesteia, cum ar fi: imobilizarea, spânzurarea sau strangularea victimei, escaladarea zidurilor, ferestrelor, împachetarea obiectelor sustrase sau a instrumentelor folosite. La asemenea frânghii, sfori, cordoane sau fire de sârmă şi cabluri (chiar de telefon), extrem de variate ca formă, dimensiuni şi moduri de realizare, există noduri şi diverse categorii de urme: rosături, rupturi şi tăieturi etc., toate acestea fiind deosebit de utile pentru cercetarea criminalistică. Examinând natura acestora, gradul de uzură, locul sau obiectele pe care se află, lungimea şi grosimea, numărul firelor, modul de împletire, direcţia de răsucire, corpurile străine aderente, se pot stabili date în legătură cu destinaţia şi vechimea ce o au, modul comiterii infracţiunii, profesiunea şi ocupaţia făptuitorului.

5.1. Fixarea urmelor

Urmele sunt descrise în procesul-verbal de cercetare a locului faptei, se trece apoi la fotografiere, după care urmează ridicarea, ambalarea şi expedierea la laborator.

Descrierea urmelor începe cu prezentarea generală a naturii, aspectului şi obiectelor pe care au fost descoperite. Culoarea şi raportul în care se află cu alte urme, împletite sau ţesute, din câte fire, numărul, formele, mărimea nodurilor, gradul de uzură, numărul capetelor, prezenţa corpurilor străine etc. sunt numai câteva dintre principalele aspecte ce trebuiesc avute în vedere.

Fotografierea se va efectua în două etape: mai întâi se vor face fotografiile obiectelor principale, în care urmele se vor fotografia aşa cum au fost găsite, pe obiectele respective, fără a fi mişcate. Urma va fi fotografiată în prim-plan, împreună cu obiectele aflate în imediata apropiere pentru a scoate în relief raportul existent între acestea.

Cea de a doua fază, cuprinde fotografiile de detaliu a urmelor în sine. Se preferă, în ambele faze, iluminarea naturală sau, dacă nu este posibil, se va apela la două izvoare de lumină: unul puternic, în spatele aparatului de fotografiat, iar cel de al doilea aşezat lateral. Fotografiile de detaliu se vor executa la scară.

5.2. Ridicarea urmelor diferă de modul în care au fost descoperite: dispuse în mod liber ori fixate pe anumite obiecte, ambalaje sau pe corpul omului. Dacă sunt libere se apucă cu penseta sau cu mănuşile. În cazul urmelor care se află fixate pe ambalaje, pe victimele imobilizate la locul faptei, strangulate sau spânzurate, pentru păstrarea nodurilor intacte, frânghiile sau sforile se vor tăia de la o oarecare distanţă de noduri, pentru a nu le desface. În caz de strangulare şi spânzurare se vor examina şi urmele laţului create pe corpul victimei.

5.3. Expertiza urmelor

Expertiza are ca scop stabilirea de date în legătură cu natura şi provenienţa lor, determinarea tipului de frânghie, sfoară sau cordon, a lungimii şi grosimii sale, a modului de efectuare a nodului, ca şi de secţionare a capetelor (tăiere, rupere), a sensului de orientare a fibrelor, a scamelor etc. În funcţie de modul de realizare a nodurilor, se pot face aprecieri în legătură cu persoana autorului, profesia sa. Prin expertiză se obţin date cu privire la împrejurările şi etapele în care a fost comisă infracţiunea şi alte date privindu-l pe făptuitor, dacă victima a fost în stare inconştientă în momentul imobilizării, dacă este vorba de o simulare etc. De asemenea, se determină vechimea aproximativă a nodului, precum şi factorii care ar fi putut influenţa rezistenţa legăturilor.

6. Cercetarea urmelor accidentelor mijloacelor de transport rutier, feroviare, navale şi aeriene

6.1. Noţiuni generale

În criminalistică prin mijloace de transport se înţeleg mijloacele folosite la transportul de persoane şi bunuri materiale (mărfuri) pe una din căile de transport naturale: uscat (şosele şi căi ferate), apă şi aer.

Fiecare din acest sector de transport prezintă caracteristicile sale şi ca atare le vom trata separat.

6.2. Mijloacele de transport rutier[5]

Accidentele de trafic rutier datorate de cele mai multe ori nerespectării legii circulaţiei, defecţiunilor tehnice, furturilor pentru transportul bunurilor sustrase şi mai rar a omorurilor intenţionate, provoacă la locul faptei o serie de urme. Potrivit specialiştilor, prin **urmă a mijloacelor de transport** se înţelege orice modificare produsă în sistemul de rulare, de celelalte părţi componente, pe obiectele sau suprafeţele cu care vehiculul a venit în contact.

Urmele create de mijloacele de transport pot fi formate prin reproducerea construcţiei exterioare a obiectului creator în masa obiectului primitor. Aceste urme pot fi constatate pe obiectele cu care autovehiculul a venit în contact, pe corpul şi îmbrăcămintea victimei, pe partea carosabilă a drumului şi chiar pe o porţiune aflată în imediata apropiere a acestuia.

Formarea urmelor depinde de mai mulţi factori, dintre care cei mai importanţi sunt:

• *Natura suprafeţei* pe care se rulează. Din acest punct de vedere deosebim urme de suprafaţă sau de adâncime şi de stratificare sau de destratificare.

• *Modul de mişcare* al mijlocului de transport, care creează urme în timpul deplasării normale produce urme statice, iar în timpul frânării sau deplasării, urme dinamice.

• *Tipul de bandaj sau şină* cu care sunt prevăzute roţile.

• *Resturile de obiecte şi materii* provenite de la autovehicule: cioburi de sticlă şi plastic, vopsea, ulei, benzină, urme biologice (păr, sânge, urme de ţesuturi), resturi de îmbrăcăminte etc.

Urmele de adâncime se creează în solul moale, asfalt încălzit pe timpul verii şi zăpadă, atunci când anvelopa (cauciucul) autovehiculului întâlneşte un suport cu un anumit grad de plasticitate. În toate cazurile urmele de adâncime sunt negative, în sensul că proeminenţele desenului anvelopei vor apărea în urmă ca adâncituri, astfel încât imaginea desenului anvelopei

va fi reprodusă în urmă în chip invers. La urmele de adâncime se reproduc atât pista de deplasare, cât și lățimea benzii de rulare a anvelopei.

Urmele de suprafață se formează pe solul uscat, pe asfalt plin de praf și pot fi pozitive, atunci când oglindesc proeminențele desenului anvelopei sau negative când oglindesc imaginea adânciturilor. Urmele de suprafață sunt constituite din depunerea de substanță de pe anvelopă (praf, ulei, murdărie) pe suprafața obiectului primitor (urme formate prin stratificare), precum și în ridicarea de substanță de pe suprafața solului (când este umed) pe suprafața anvelopei (urme formate prin destratificare).

Urmele statice iau naștere în timpul mulajului normal al autovehiculului sau în timpul staționării acestuia. *Urmele dinamice* se datoresc frânării, alunecării (patinării) anvelopelor, dar se pot întâlni și în cazul izbirii (tamponării) acestora între ele sau de diverse obstacole.

Urmele materie întâlnite în accidentele de circulație pot fi: urme de sânge, vopsea, ulei, vaselină, benzină, cioburi provenite de la spargerea farurilor, geamurilor, parbrizelor, părți desprinse din caroserie, garnituri, piese de la autovehicul și chiar încărcătură.

Urmele pneurilor sunt create de banda de rulare a acestora. Banda de rulare este dispusă pe coroana exterioară a anvelopei, având suprafața profilată. Este alcătuită dintr-o serie de elemente, printre care se numără frizurile (proeminențele) și canalele (golurile dintre acestea).

Banda de rulare este formată din frizuri centrale, laterale și antiderapante, iar canalele sunt longitudinale și transversale. Frizurile și canalele pot fi continue sau discontinue. Relieful benzii de rulare diferă în funcție de tipul de autovehicul. Astfel, anvelopele aparținând motoretelor, scuterelor și motocicletelor au aspectul unor panele de diferite forme, legate între ele sau fragmentate. Autoturismele au pe banda de rulare canale longitudinale, frizurile fiind drepte, în zig-zag, uniforme sau neuniforme, ori cu pas variabil.

Autobuzele și troleibuzele au banda de rulare cu canale longitudinale, combinate cu frizuri în zig-zag sau drepte.

Ecartamentul este distanța dintre punctele centrale ale urmelor anvelopelor din stânga și dreapta de pe aceeași osie. În cazul roților duble, ecartamentul este distanța între mediana spațiului liber dintre anvelopele din dreapta și cele din stânga de pe una și aceeași osie. Ecartamentul este un element de identificare, fiind specific (diferit) pentru fiecare tip și model de autovehicul. Pe baza acestuia se consultă tabelele și se poate determina tipul și modelul de autovehicul.

Ampatamentul constă din distanța dintre osia din față și cea din spate a mașinii. El servește la determinarea vitezei autovehiculului după lungimea vitezei de frânare, atunci când frânele acționează doar asupra roților din față ori spate.

Lățimea benzii de rulare se măsoară în porțiunea din urmă în care aceasta este imprimată clar iar lungimea circumferinței anvelopei se măsoară între două elemente individuale ce se repetă.

Relația care leagă perimetrul anvelopei și diametrul anvelopei este:

$$S = 2\pi R \text{ de unde}$$

$$R = \frac{S}{2\pi} = \frac{S}{2 \text{ ¼ } 3{,}14},$$

în care R = raza anvelopei, S = perimetrul anvelopei.

În stabilirea tipului și modelului mijlocului de transport în funcție de urmele anvelopelor, interesează în general următoarele elemente:

– situarea şi numărul urmelor;
– ecartamentul;
– ampatamentul;
– lăţimea benzii de rulare;
– lungimea circumferinţei anvelopei;
– desenele anvelopelor.

Se va avea în vedere că urmele roţilor din faţă sunt distruse de cele din spate iar la viraje se observă urmele tuturor roţilor.

Stabilirea diametrului anvelopei în funcţie de urmele roţilor la locul faptei. În acest scop se măsoară distanţa dintre două imprimări consecutive în urmă ale aceleiaşi particularităţi de pe suprafaţa anvelopei (uzură, pietricica pătrunsă în cauciucul nervurilor desenului antiderapant, crăpătură, defecte provenite din fabrică etc.) descoperite pe banda de rulare, şi se aplică formula următoare:

$$D = \frac{A \cdot 1,1}{\pi},$$

în care:
D = diametrul roţii;
A = lungimea circumferinţei anvelopei;
1,1 = coeficientul de curbură;
$\pi = 3,14$

Urmele dinamice, lăsate de roţile frânate ale autovehiculelor, apar sub formă de dâre paralele, de culoare închisă, datorită desprinderii de pe suprafaţa anvelopelor a unor particule minuscule din substanţa ce alcătuieşte anvelopa (cauciuc). Caracteristicile acestor urme sunt: începutul este uşor imprimat, după care urma este tot mai pronunţată în lăţime şi în intensitate; sfârşitul este puternic imprimat şi cu mici depozite de pietricele, praf, noroi şi alte impurităţi antrenate de pe şosea în momentul frânării. Comparativ cu începutul, sfârşitul urmei este bine delimitat.

Distanţa dintre urmele dinamice, lăţimea şi numărul acestora constituie elemente de grup ale maşinii; forma generală sub care se prezintă arată direcţia de mişcare; sfârşitul este pronunţat; lungimea şi numărul acestor urme permit determinarea vitezei de circulaţie. Lungimea urmei de frânare e direct proporţională cu viteza vehiculului:

$$V = \frac{St \cdot 254 \cdot Q}{K},$$

în care:
St = lungimea urmei de frânare;
254 = un coeficient
Q = coeficientul de aderenţă
K = coeficientul de exploatare a frânelor

6.3. Determinarea direcţiei de deplasare se efectuează pe baza urmelor statice (adâncime sau de suprafaţă) ale desenului antiderapant ca şi după forma picăturilor de ulei, a stropilor de apă sau noroi aruncaţi de roţi în timpul mersului, urmele acestora prezentând o formă alungită, cu partea ascuţită în direcţia de mers. Direcţia se mai determină după forma urmelor

de frânare, gradul de imprimare al acestora, mai pronunţat în sensul de mers, după cum a fost mişcat materialul cu care este acoperit drumul. După ce s-a stabilit care este tipul şi modelul mijlocului de transport, vom avea în vedere şi următoarele elemente:

– direcţia de împrăştiere a stropilor de apă, noroi, sânge, ulei;

– urmele de târâre sau alunecare create de alte obiecte decât anvelopele;

– cioburile, mărimea şi felul lor de împrăştiere pe şosea, diferite piese sau detalii desprinse de pe autovehicul.

Identificarea automobilului după urmele anvelopelor va avea în vedere şi unele elemente individuale, cum ar fi:

– urmele exploziilor, tăieturilor, înţepăturilor;

– urmele de vulcanizare;

– defecte ale anvelopei;

– urmele lanţurilor antiderapante, a pietrelor pătrunse între frizurile anvelopei etc.;

– elementele de uzură ale benzii de rulare.

Studierea atentă a elementelor generale de identificare, cât şi a celor individuale, coroborată cu munca de investigaţie şi urmărire, duce în cele mai multe cazuri la identificarea automobilului.

Expertiza criminalistică a urmelor mijloacelor de transport

Expertiza criminalistică este destinată să pună în evidenţă caracteristicile generale şi individuale în baza cărora expertul va stabili tipul, modelul şi culoarea autovehiculului, direcţia de deplasare şi viteza.

Probleme care pot fi rezolvate prin expertiză:

– starea sistemului de frânare;

– starea sistemului de direcţie;

– identificarea autovehiculului (tipul);

– care este mecanismul de formare a urmei;

– ampatamentul şi ecartamentul;

– diametrul pneului;

– direcţia de deplasare a autovehiculului;

– viteza de deplasare a autovehiculului pe baza lungimii urmelor de frânare;

– de la ce tip de autovehicul provin cioburile de sticlă, de plastic sau vopsea;

– dacă urmele au fost sau nu create de autovehiculul sau animalul pentru care se pun la dispoziţie modele de comparaţie.

La automobilele furate, infractorul modifică seria stanţată pe blocul motor pentru ca să nu mai corespundă cu cea din factura proprietarului şi imprimă una falsă. Cifrele şi literele seriei originale înlăturate chiar prin polizare pot fi relevate prin tratarea suprafeţei cu reactivi speciali şi un curent continuu de câţiva volţi. Operaţia durează câteva minute şi trebuie executată imediat fotografierea, întrucât procesul de oxidare face inscripţia relevată invizibilă.

Identificarea autoturismului incriminat se mai poate face prin cercetarea urmelor decelate sub formă de resturi materiale, cum ar fi: cioburi de geamuri, faruri, fragmente de material plastic provenind de la faruri, stopuri, ornamente, pelicule de vopsea etc. care permit reconstituirea piesei din care au provenit.[6]

6.4. Mijloace de transport feroviare

Prin **accident** şi **catastrofă de cale ferată** se înţelege distrugerea sau degradarea adusă materialului rulant şi a altor instalaţii feroviare, din aşezarea de obstacole pe calea ferată, semnalizare falsă ori alte acte de natură să inducă în eroare personalul căilor ferate.[7]

Urmele specifice unui accident de cale ferată sunt considerate următoarele:

a. Urme de scoatere, slăbire, tăiere sau distrugere a şinei, prin desemblarea telefoanelor, corodare sau explozie;

b. Urme de slăbire, deteriorare a mecanismelor de macaz, de modificare a parametrilor de funcţionare;

c. Urme de deteriorare sau distrugere a sistemului de rulare, în special a cuzineţilor, sistemului de frânare, de cuplare;

d. Urme de modificare a indicaţiilor semnalelor, a comenzilor blocului de centralizare sau a circuitelor instalaţiei electrodinamice;

e. Urme ale unor obstacole, aşezate pe calea ferată, de tipul saboţilor, traverselor de beton sau de lemn, a altor materiale care pot provoca deraieri etc.;

f. Urme de semnalizări false (premeditate) prin instalaţiile electrice sau mecanice.

Accepţiunea de loc a săvârşirii infracţiunii:

• Staţia de plecare, staţia de sosire, şi porţiunea de linie curentă unde s-au produs urmările faptei;

• Căile de acces la – şi de la – locul producerii faptei;

• Birourile de mişcare;

• Blocurile mecanice, electromagnetice şi electrodinamice;

• Locomotivele (frânele şi aparatura de bord);

• Vagoanele (mai ales cuplele de realizare a legăturilor dintre ele);

• Linia electrică de contact.

Cercetarea locului faptei

Se referă deopotrivă la locul propriu-zis al accidentului, precum şi staţiile de plecare şi sosire ce includ segmentul unde a avut loc accidentul, de asemenea căutarea, descoperirea, fixarea şi ridicarea urmelor existente în zona unde s-a produs evenimentul, stabilirea imediată a stării şi poziţiei instalaţiilor de semnalizare şi de comandă centralizată, a semnalelor aparaturii din cabinele locomotivelor, a registrelor din staţii ale impegaţilor în care se fac menţionări cu privire la comenzile, desfăşurarea circulaţiei şi revizia instalaţiilor.

Se vor verifica sigiliile de la instalaţiile de comandă, semnalizare şi macaze, urmărindu-se a se evidenţia urme ale făptuitorilor, instrumentele folosite, dacă aparţin sau nu personalului însărcinat cu întreţinerea. Nu se va omite nici modul de sigilare a instalaţiilor.

a. În faza statică:

– organizarea activităţilor de salvare a victimelor;

– organizarea asigurării iluminării necesare pe timp de noapte (cu reflectoare, faruri);

– efectuarea fotografiilor şi a filmărilor de orientare şi schiţă ale urmărilor faptei;

– identificarea martorilor oculari ai evenimentului (din tren, de pe teren, personalul căilor ferate din tren şi de pe teren);

b. În faza dinamică

– efectuarea fotografiilor şi filmărilor de detaliu ale obiectelor şi urmelor poziţionale care pot furniza date cu privire la cauza producerii faptei;

– descoperirea, fixarea, ridicarea şi examinarea urmelor produse prin incendiu sau prin explozie, prin punerea de obstacole pe calea ferată, prin scoaterea unor porţiuni din calea ferată, ale celor datorate unor comenzi greşite sau introducerii de corpuri străine în cutiile cuzineţilor locomotivelor ori vagoanelor, ale celor de tăiere a cablurilor telefonice, ale semnalizărilor false sau ale altor defecţiuni;

– descoperirea unor urme dactiloscopice sau traseologice pe diverse obiecte, manete sau instalaţii;

– examinarea cadavrelor şi dispunerea efectuării autopsiilor pentru stabilirea cauzelor morţii;

– ridicarea unor probe sau mostre metalice, de sol, biologice, cabluri etc.;

– stabilirea dacă deraierea a fost provocată de ruperea şinei, ori de un defect al sistemului de rulare al locomotivei sau vagoanelor;

– cauzele şi natura accidentului;

– persoana responsabilă de producerea lui.

Expertize specifice

– medico-legală a accidentaţilor şi morţilor;

– tehnică (pentru dovedirea defecţiunilor de proiectare ori construcţie a locomotivelor, vagoanelor sau căii ferate; stabilirea cauzelor exploziei; determinarea modului cum s-a acţionat prin comandă greşită; stabilirea influenţei pe care a avut-o introducerea în cutiile cuzineţilor a unor corpuri străine; stabilirea cauzelor care au condus la semnalizarea falsă);

– traseologică (pentru stabilirea modului în care a fost tăiat cablul telefonic, identificarea instrumentului cu care s-a acţionat sau a făptuitorului;

– expertiza dactiloscopică;

– expertiza fizico-chimică.

6.5. Mijloacele de transport aeriene[8]

Principalele cauze care stau la baza accidentelor de avion sunt următoarele:

• Pilotarea sau dirijarea greşită a aeronavei ca urmare a unor cauze subiective sau obiective;

• Declanşarea de incendii, explozii sau depresurări la bordul aeronavei, de natură tehnică sau sabotaj;

• Defecte de construcţie, proiectare şi uzura aparatului;

• Condiţii meteorologice nefavorabile.

Defecţiunile tehnice se remarcă prin funcţionarea defectuoasă a motoarelor, sistemelor de alimentare cu combustibil şi curent electric, comenzile de zbor, ruperea unor părţi din aeronavă etc. Incendiile şi exploziile provocate de carburantul aflat la bordul navei sunt evidenţiate de urmele caracteristice scurgerii de carburant, prezenţa de substanţe explozive sau scurt-circuitul alimentării cu curent electric.

Constatarea dirijării greşite şi erorilor de pilotaj se face prin decriptarea „cutiei negre", înregistrările efectuate la turnurile de control privind legătura radio cu aeronava şi nu în ultimul rând, declaraţiile martorilor.

Cercetarea locului faptei, va trebui să răspundă la următoarele aspecte:

– determinarea locului producerii accidentului;

– condiţiile meteorologice;

– stabilirea tipului de aparat;

– compania aeriană căruia îi aparţine;

– numărul de ore de zbor avute la bord;

– natura zborului;

– tipul de încărcătură a aeronavei;
– experienţa piloţilor (ore de zbor, vechime).

6.6. Mijloace de transport navale[9]

În funcţie de modul care stă la baza producerii accidentelor navale, se remarcă în principal următorii factori:

• Incendii sau explozii la bordul navelor cauzate de:
– funcţionarea defectuoasă a instalaţiilor navei;
– încărcătură;
– sabotaj.

• Distribuirea şi ancorarea defectuoasă a încărcăturii în cala navei.

• Greşeli de pilotaj sau manevrare incorectă a instalaţiilor de dirijare a navei, care se pot solda cu:
– ciocnire de altă navă;
– atingerea fundului apei;
– lovirea de mal (eşuarea);
– împotmolirea într-un banc de nisip.

În funcţie de situaţia în care se găseşte nava vor fi îndreptate şi cercetările:

• Nava se află la suprafaţă. Cercetările se vor face în funcţie de categoria evenimentului produs (acţiunea omului, incendiu, explozie, defecţiunea instrumentelor sau a instalaţiilor etc.);

• Scufundarea navei. În această situaţie cercetarea la locul faptei este mai dificilă, sarcina fiind în seama scafandrilor. Primele activităţi sunt: fotografierea şi filmarea, după care, în funcţie de caz, ridicarea de urme. La adâncimi mari se vor folosi camere de televiziune şi submarine specializate.

O importanţă deosebită va fi acordată înregistrărilor efectuate la dispeceratele porturilor, bordul altor nave aflate în zonă sau chemate în ajutor. De asemenea jurnalul de bord şi alte registre aflate pe navă, examinarea aparaturii de radiocomunicaţii, funcţionarea maşinilor, sunt tot atâtea elemente care concură la furnizarea de informaţii utile.

7. Cercetarea urmelor de explozii

7.1. Noţiuni generale

Explozia constă dintr-o reacţie fizico-chimică extrem de rapidă, care este urmată concomitent de formarea şi degajarea unui volum mare de gaze, însoţită de efecte mecanice, termice şi luminoase asupra mediului în care are loc.

Explozia de natură fizică este explozia unei butelii de aragaz atunci când este lovită puternic sau în general a oricărui recipient aflat sub presiune.[10]

Exploziile de natură chimică sunt de două feluri:
– *deflagraţia* când are loc o disociere simplă;
– *detonaţia* este o reacţie chimică sau ardere propagată cu o viteză foarte mare ce poate ajunge până la 10.000 metri pe secundă.

Exploziile sunt determinate de aprinderea:
– substanțelor chimice explozive: fulminant de mercur, nitroglicerină, praf de pușcă, azotat de amoniu, acid picric, trinitrotoluen etc. etc.;
– amestecurilor gazoase: oxigen și grăsimi vegetale, aer și hidrocarburi gazoase (propan, butan, metan) și lichide (benzină, terebentină, alcool);
– aerosolilor: prafuri și pulberi combustibile: praf de făină, zahăr, tutun, textile, cărbune, metale etc.

Exploziile pot fi difuze și concentrate.

Exploziile difuze sunt specifice amestecului aerului cu diverse gaze, vapori de hidrocarburi lichide și prafuri combustibile. Acest gen de explozii sunt cauzate de nerespectarea măsurilor de protecție a muncii, neglijenței și defecțiunii instalațiilor. Acest fel de explozii se repartizează în mod neuniform pe o suprafață mare, fără a avea focar și crater central. Sunt uneori însoțite și de explozii secundare. Oferă aspectul unei răvășiri distrugătoare generale, cu dislocarea ferestrelor și a ușilor, distrugerea pereților și tavanului.

Exploziile concentrate pot fi de natură fizică sau chimică și au loc prin deflagrație sau detonare, datorându-se, în general, explozibililor chimici. Astfel de explozii pot fi accidentale (fabrici și depozite de materiale explozive sau artificii), dar mai ales premeditate.

Explozibilele pot fi:
– tip industrial, cu destinație civilă sau militară;
– tip artizanal, cu destinație pentru artificii și sabotaj.

Bombele fabricate cu explozibil pot fi cu explozie imediată și întârziată, ambele urmărind scopuri de sabotaj (terorism).

Exploziile de tip concentrat se caracterizează prin:
– prezența unui crater sau focar central;
– dispunerea radială a efectelor;
– urme de schije, resturi de amorsare etc.
– mirosul caracteristic.

Explozibilele pot fi:
– deflagrante sau lente (viteza de ardere este înceată până la câțiva zeci de metri/secundă);
– detonante de rupere sau brizante (viteza de propagare este de peste 5 km/sec.);
– explozive de siguranță sau antigrizutoase (se folosesc în exploatările miniere);
– explozive de inițiere sau de amorsaj (pentru realizarea capselor detonante): fulminant de mercur, azotura de plumb;
– explozive brizante: dinamita, trotilul.

7.2. Cauzele exploziilor și clasificarea lor. Descoperirea și cercetarea focarului

Cauzele exploziilor se pot împărți, în funcție de împrejurările ce le-au generat, în:
– cauze tehnice legate de procesul de muncă;
– cauze intenționate, în scop criminal.

Cauzele tehnice pot fi de natură fizico-chimică și de natură fizică.

Exploziile difuze

Condițiile în care se produc:

a. Combustibilul se află în stare de mare diviziune, cum este cazul amestecurilor de gaz metan, butan, propan, vapori de benzină, resturi vegetale, bumbac, zahăr, făină, pulberi metalice (aluminium, magnezium etc.) și chiar picături foarte fine de uleiuri în suspensie.

b. Substanţe combustibile amestecate intim cu un gaz oxidant (oxigen sau aer) în anumite proporţii.

c. O flacără sau un corp ce arde aducând amestecul la temperatura de aprindere. Astfel, un amestec gazos detonant este iniţiat de o sursă de căldură modestă, o scânteie. Atmosfera încărcată cu particule fine de praf (făină) explodează mai dificil decât amestecul gazos şi este necesară pentru a iniţia reacţia, o sursă de căldură mai puternică decât o scânteie.

Exemple de explozii difuze

• *Butanul*, gaz lichid sub 5°C. Accidentele se datorează robinetelor, buteliilor defecte, izbiturilor puternice, căldurii mari etc. Multe accidente se datorează instalaţiei la care este adaptată butelia, mai ales racordului de cauciuc şi robinetelor.

• *Propanul*. Are punctul de fierbere la –40°C şi e stocat, ca şi butanul, în butelii. Buteliile se montează în afara încăperilor în care este consumat.

• *Prafurile*. Există feluri de praf care se inflamează brusc datorită unei oxidări rapide şi a unei electrizări prin frecare într-o atmosfră uscată. Oxidarea provoacă producerea de gaze explozive. Aprinderea are loc la contactul cu o flacără sau scânteie. Este necesar ca aerul să se găsească într-o anume proporţie. Prafurile cele mai cunoscute sunt: aluminiul, amidonul, bronzul, cacao, cărbunele, bumbacul, dextrina, făina, pluta, magneziul, hârtia, rumeguşul, zahărul etc.

• *Hidrocarburile lichide*. Exploziile datorate hidrocarburilor lichide (produse petroliere, hidrocarburi aromatice) se pot produce datorită unei scântei (de electricitate statică) în momentul transvazării produselor respective.

Explozii concentrate

Aceste explozii au loc în prezenţa substanţelor cu proprietăţi explozive. Explozivii de uz civil şi militar nu sunt stabili pe timpul stocării lor. Explozivii lichizi sunt extrem de instabili: nitroglicerina în mod special. Proprietatea cea mai interesantă a explozibililor este de a elibera energia conţinută în mod instantaneu. Trei factori contează în ceea ce priveşte puterea unui exploziv:

– cantitatea de gaz produsă în urma exploziei (volumul);
– căldura degajată în urma reacţiei care dilată mai mult sau mai puţin acest gaz;
– viteza de combustie, care dacă e instantanee şi se produce la o temperatură ridicată, efectul este distrugător.

Un exploziv poate arde sau exploda. Aprinderea determină felul exploziei: o aprindere lentă conduce la o ardere mai puţin violentă.

7.3. Diferitele tipuri de explozie

Deflagraţia: explozia se propagă din aproape în aproape, ca într-o combustie propriu-zisă. Exemplu de explozivi din această categorie sunt praful de puşcă negru şi pulberea fără fum. Aceştia sunt *explozivii propulsivi*.

Detonaţia se propagă prin intermediul unei unde mecanice discontinui, denumită „undă explozivă". Combustia pare instantanee, dar ea este mai mult sau mai puţin rapidă, în funcţie de substanţele respective.

Explozivii detonanţi cei mai cunoscuţi sunt:
– explozivii progresivi;
– explozivii brizanţi;
– explozivii de amorsaj.

Constatările la locul exploziei

Expertul criminalist trebuie să ajungă la locul faptei cât mai repede posibil, mai înainte de a începe orice cercetare. El va stabili dacă este vorba de o explozie difuză sau concentrată. Prima este de natură accidentală, în vreme ce a doua este de natură infracțională. Explozia difuză se caracterizează prin efectul suflului general (zidurile împinse către exterior, plafonul ridicat, obiectele proiectate și deplasate în toate direcțiile). Exploziile concentrate au ca punct de plecare locul unde se afla explozivul și din acest punct pornesc efecte în toate direcțiile.

Prima preocupare a expertului ajuns la locul unde s-a produs o explozie constă în descoperirea și cercetarea focarului exploziei. Focarul permite, în unele cazuri, să se afle cauza exploziei. În focar se pot descoperi resturi din materialul exploziv. Se va stabili dacă este vorba de o explozie cu caracter difuz sau concentrat. Se cercetează instalațiile, conductele, rezervoarele, tablourile și circuitele electrice.

După ce s-a efectuat fixarea și fotografierea, se caută urmele, se ridică resturile de obiecte sau materie, cenușă, funingine, schije etc. Totul se consemnează în procesul-verbal.

Exploziile produse de explozivi sunt caracterizate de următoarele urme specifice ce pot fi descoperite la locul faptei:

– prezența focarului exploziei;
– în zona craterului obiectele vor fi sfărâmate mai mult decât cele aflate la o oarecare distanță;
– schijele plecate din focar sunt răspândite în mod radial sau ovalizat, reproducând direcția de propagare a undei de șoc;
– ruperi mai accentuate în cazul în care, în apropierea craterului, au existat obstacole;
– existența unor urme de rupturi, arsuri ce scad în intensitate pe măsură ce se depărtează de focar;
– existența unor fragmente de obiecte sparte.

Exploziile de atmosferă explozivă

Urmele și indiciile caracteristice unor asemenea explozii sunt:

– explozia inițială este însoțită, de regulă, de o succesiune de alte explozii, cu provocarea unor noi fenomene;
– urme de fumizare, pârlire a pereților sau obiectelor din încăperea unde s-a produs explozia;
– distrugerea, dislocarea sau forțarea ușilor, ferestrelor, pereților și tavanului încăperii.

În exploziile de aerosoli, cercetarea la locul faptei va avea în vedere studierea instalațiilor pentru a se stabili:

– dacă au existat sau nu scurgeri de gaze ori lichide combustibile;
– dacă instalația a permis scurgerea de gaz inflamabil;
– defecțiuni la conducte.

În cazul depozitelor de produse inflamabile:

– depozitarea, păstrarea și transportul acestora;
– procesul tehnologic de producție;
– modul de efectuare a reparațiilor și reviziilor instalațiilor.

Explozii fizice

Exploziile se produc de regulă la recipienții defecți datorită suprapresiunii. Principalele cauze sunt:

– defecțiuni ale ventilelor, regulatoarelor de temperatură și presiune;
– dereglarea unor regulatoare de presiune și temperatură;
– amestecul unor produse care pot duce la crearea de suprapresiune;
– depășirea temperaturilor prevăzute de procesul tehnologic.

7.4. Descoperirea şi interpretarea urmelor

Descoperirea urmelor exploziilor poate da cele mai bune rezultate dacă se au în vedere următoarele:

– deplasarea operativă a experţilor la locul exploziei;
– colaborarea cu organele de pompieri;
– cercetarea la locul faptei să înceapă după elaborarea unor versiuni;
– să se ţină seama de factorii ce concură la aceste evenimente;
– stabilirea urmelor ce urmează a fi recoltate pentru examenele de laborator;
– să se examineze şi hainele persoanelor suspecte;
– necesitatea localizării exacte în spaţiu a urmelor descoperite (fotografii) şi descrierea riguroasă;
– ascultarea martorilor şi a persoanelor bănuite;
– să fie cercetată întreaga zonă ce a afectat suflul exploziei;
– studierea unor repere din teren nedistruse de explozie, dar care păstrează urme de materie proiectată (schije).

Expertiza criminalistică a urmelor de explozii permite determinarea cauzelor şi natura exploziei, tipul de substanţă explozivă folosită, cantitatea şi mecanismul de producere a exploziei.

8. Cercetarea urmelor de incendii şi explozii

8.1. Cauzele incendiilor[11]

Incendiul, din punct de vedere fizico-chimic, este o combustie a unei substanţe organice în prezenţa aerului şi mai ales a oxigenului care se propagă în principal sub forma flăcărilor pe care le produce şi care distruge toate materialele combustibile din vecinătatea sa.

În cazul producerii unui incendiu are loc emisie de căldură, lumină, gaze şi fum, viteza de ardere şi gradul de propagare a flăcărilor sunt în funcţie de inflamabilitatea substanţelor ce ard, cantitatea de oxigen aflat în aer, curenţii de aer, temperatura şi umiditatea mediului înconjurător.

Cauzele care provoacă incendiile sunt:[12]

8.1.1. Cauze naturale

În această categorie intră incendiile întâmplătoare, izbucnite independent de voinţa omului. Printre principalele cauze, se enumeră:

• Incendiile determinate de descărcările electricităţii atmosferice.

O caracteristică a incendiilor provocate ca urmare a descărcărilor electrice – trăsnet – este aceea că acestea ating locurile înalte, vârfurile metalice, conductele electrice şi locurile care sunt aşezate alături de o întindere de apă.

Trăsnetul, în afară de incendiere, produce şi urme mecanice, cum ar fi: zdrobire, despicare, rupere, ardere, topire sau volatilizare. De asemenea, se pot constata aprinderi simultane în mai multe locuri. Cărămizile, în locurile de lovire, a trăsnetului, vor deveni sticloase, datorită temperaturii înalte. Unele metale sunt topite iar altele volatilizate, fiind depuse pe diferite obiecte din jur. Alteori sunt acoperite cu un strat de oxid, care la obiectele de bronz sau alamă capătă o culoare violacee.

• Incendii determinate de razele solare sunt mai rar întâlnite, fiind caracteristice pădurilor, miriştilor, căpiţelor de fân etc. Focalizarea razelor solare datorată unui obiect oarecare:

un ciob de sticlă cu proprietăţi optice, un obiect sferic şi lucios din aluminiu (glob); ţigle de sticlă, glasvanduri, un vas de sticlă plin cu apă, o oglindă de bărbierit, o pereche de ochelari etc. pot îndeplini rolul unor lentile convergente dacă razele concentrate cad pe obiecte uscate şi inflamabile. Aprinderile datorate razelor solare sunt totuşi rare, întrucât soarele, trecând la meridianul unui anumit punct, razele sale vor fi concentrate numai un timp foarte scurt pentru a putea determina o aprindere, presupunând că toate celelalte condiţii sunt favorabile.

• Electricitatea statică se produce prin frecarea a două corpuri izolate electric, prin scurgerea unor lichide slabe conducătoare de electricitate pe conducte sau recipiente. Scânteia electrică, deşi destul de slabă, poate aprinde un amestec gazos inflamabil.

• Autoaprinderile iau naştere în urma unor procese chimice de oxidare sau descompunere a unor produse de natură organică. Şi unele procese biochimice pot conduce la autoaprindere.

• Oxidările: unele substanţe organice se oxidează lent venind în contact cu aerul şi degajă o cantitate de căldură. Dimpotrivă, dacă o masă relativ mare dintr-un produs oarecare este depozitată în asemenea condiţii ca aerul să poată circula favorizând oxidarea, însă nefiind suficient pentru a asigura în acelaşi timp răcirea produsului, căldura progresând pe măsura avansării procesului de oxidare, se produce aprinderea spontană a întregii mase de materie.

Fenomenul are loc când produsul se prezintă sub formă de pulbere, lucru care face să fie o suprafaţă mare de contact cu aerul.

Substanţele care se pot aprinde spontan, în urma unei oxidări lente, pot fi grupate în mai multe categorii: cărbunii, uleiurile animale şi vegetale, furajele etc.

Unele substanţe se aprind datorită stării pulverulente, formând în locurile de producţie aerosoli inflamabili ca: făina, butanul, firele sintetice, zincul, acetatul de potasiu etc.

8.1.2. Combustii spontane datorate unor procese biologice

Vegetalele înmagazinate umede pot conduce, datorită microorganismelor, la un proces de fermentaţie, cu degajare de căldură care provoacă autoaprinderea. Pot provoca incendii prin autoaprindere la fel ca şi fânul, seminţele depozitate în mari cantităţi în silozuri, insuficient aerisite, umede etc.

Substanţe susceptibile de inflamare în contact cu aerul. Asemenea substanţe sunt: fosforul alb, pulberea de aluminiu, magneziu, zinc iau foc sub influenţa umidităţii din aer. Varul nestins pe timp de ploaie absoarbe apa, hidratându-se, cu degajare puternică de căldură, care poate provoca incendii.

Îngrăşămintele mixte (superfosfat amestecat cu gunoi de grajd) sau superfosfaţii, se pot autoaprinde la o temperatură de cca 25°C.

Descompunerile spontane. Există substanţe, precum unele nitrolacuri, nitroceluloza, nitroglicerina etc., care, la o anumită temperatură se pot autoaprinde datorită unor produşi de descompunere puşi în libertate.

8.1.3. Incendii datorate unor defecte de construcţie şi defecte de instalaţie:

– coşurile caselor, sobele;
– instalaţiile electrice.

8.1.4. Cauze accidentale (neglijenţe):

– incendiile provocate de instalaţiile de încălzire;
– se toarnă petrol, benzină pentru a înviora focul;
– neglijenţă în conservarea şi mânuirea unor substanţe combustibile.

8.1.5. Incendii provocate (premeditate)

Se disting următoarele mobiluri ale incendiilor provocate:
– anomaliile psihice (piromania);
– ura și răzbunarea;
– intimidarea și amenințarea;
– interesul (urmărirea de despăgubiri din partea caselor de asigurare);
– incendii provocate pentru a ascunde sau favoriza unele infracțiuni.

8.1.6. Incendiile cu aprindere întârziată

Au ca scop să asigure făptuitorului timpul necesar îndepărtării de la locul faptei, pentru a-și crea un alibi și a crea impresia că incendiul s-a produs cu totul în mod accidental. Lumânările sunt cel mai des întrebuințate pentru provocarea incendiilor, ele putând fi plasate într-un vas conținând țesături îmbibate cu petrol și resturi de celuloid. Există și substanțe incendiare: fosfor alb dizolvat în sulfură de carbon; acid sulfuric; clorat de potasiu și zahăr; acid sulfuric, glicerină și permanganat de potasiu; fosfură de calciu, sodiu metalic și potasiu metalic.

8.2. Cercetarea la locul faptei a urmelor de incendiu

În cercetarea urmelor lăsate de un incendiu, expertul trebuie să se deplaseze cât mai urgent la locul incendiului și să înceapă cercetările înainte de terminarea lucrărilor de stingere a focului.

Primele informații cu privire la incendiu le oferă modul cum a decurs acesta, intensitatea și culoarea flăcărilor, a fumului, viteza de propagare și mirosul degajat.

După stingerea incendiului se trece la identificarea focarului, analizându-se urmele acestuia pe obiecte pentru a se putea stabili natura incendiului. Se vor cerceta cu atenție punctele care prezintă pericol de incendiu: tablourile și circuitele electrice, improvizațiile, instalațiile și conductele de combustibil, sobele, reșourile improvizate etc. Obiectele arse se vor trata cu rodocrit pentru a depista prezența produselor petroliere folosite în cazuri criminale la producerea focului. Se va stabili dacă anumite obiecte nu sunt situate la locul lor obișnuit, ci în jurul focarului principal, cum ar fi registre de contabilitate, cadavre etc.

Descoperirea cauzelor incendiului

Pentru a descoperi cauzele unui incendiu sunt două surse:
– martorii care pot oferi indicații cu privire la modul cum a fost acesta descoperit;
– constatările directe, făcute cu ocazia cercetării locului faptei. Indicațiile martorilor se pot referi la:

– culoarea flăcărilor și a fumului. Fumul alb denotă arderea unor substanțe umede, fumul negru substanțe bogate în carbon; dacă e însoțit de flăcări mari au fost prezente substanțe petroliere lichide; roșiatic, prezența nitraților; roșu-cenușiu: lemn, hârtie.

Martorii mai pot furniza informații cu privire la:
– mirosul care stăruie la locul incendiului;
– măsurile luate pentru propagarea focului și obstacolele puse la intrare;
– date cu privire la focar.

Cercetarea focarului

După ce s-a stabilit locul de unde a izbucnit focul, va trebui localizat și focarul. Acesta se află acolo unde combustia a atins punctul maxim. Gradul de calcinare a lemnului se apreciază după aspectul crăpăturilor, care, cu cât sunt mai profunde, cu atât incendiul a fost mai mare, precum și după profunzimea pe care o atinge vârful unui briceag.

De regulă, atunci când izbucneşte un incendiu în mod accidental, acesta începe de lângă sursa de încălzire. În cazul unui incendiu provocat, focarul este situat în locul cel mai favorabil cu putinţă, pentru ca focul să se poată propaga cu uşurinţă.

Fixarea urmelor necesită o descriere cât mai detailată a acestora, ca şi a tuturor observaţiilor făcute pe parcursul cercetării la locul faptei.

La ridicarea urmelor se vor recolta cantităţi suficiente de resturi carbonizate din focar şi alte zone, urme pulverulente de sol şi praf, ambalându-se totul în flacoane închise ermetic pentru a se determina eventuale urme de hidrocarburi combustibile. Pentru ridicarea urmelor din hârtie sau textile carbonizate (documente, registre) se pulverizează un strat subţire de polivinil-piralidon.

Fixarea prin fotografiere se aplică înainte de începerea cercetării propriu-zise, pentru a fixa amploarea şi direcţia focului.

8.3. Expertiza criminalistică

Expertul criminalist va analiza în laborator urmele de incendiu, acordând o mare importanţă metodelor spectrale (în I.R. şi U.V.) şi gazcromatografice, căutând în mod special produsele inflamabile petroliere.

8.3.1. Întrebări care se pot pune:

– natura şi proprietăţile produselor arse;
– posibilităţi de autoaprindere;
– care ar putea fi cauzele de declanşare a incendiului avute în vedere;
– cunoaşterea de către presupusul făptuitor a locului faptei;
– determinarea caracteristicilor de combustibilitate a materialelor şi substanţelor distruse în incendiu;
– determinarea, prin calcul, a bilanţului energetic al materialelor şi substanţelor combustibile;
– confruntarea duratei incendiului şi a temperaturii rezultate cu durata convenţională şi cu temperatura produsă;
– identificarea în cenuşă, zgură, topituri sau materiale prelevate a prezenţei unor substanţe care ar fi putut provoca arderea;
– determinarea modificărilor din structura metalelor şi a altor materiale în urma solicitărilor termice şi a fenomenelor fizico-chimice la care au fost supuse în timpul incendiului;
– analiza şi compararea suprafeţelor şi contururilor obiectelor;
– stabilirea compoziţiei chimice şi precizarea unor substanţe combustibile;

În funcţie de timpul care s-a scurs de la formarea lor, ele se pot prezenta sub formă vâscoasă, de pastă densă sau de crustă uscată. În criminalistică au o valoare asemănătoare cu a urmelor de praf. Straturile sub care se depun oferă expertului o imagine a locului frecventat de făptuitor.

9. Microurmele

Din punct de vedere criminalistic, microurmele reprezintă mici sau foarte mici părţi ale urmelor de formă şi materie, care poartă unele caracteristici generale şi individuale relativ neschimbătoare ale acestora sau ale acţiunilor fizice care le-au produs.[13]

Microurmele sunt particule de materie care se prezintă în stare lichidă sau solidă, puțin vizibile cu ochiul liber, având legătură cu o faptă penală, servind la lămurirea cauzelor și împrejurărilor care au condus la producerea acesteia.

Existența microurmelor este importantă pentru criminalistică pentru faptul că acestea sunt prezente în orice loc al săvârșirii unei infracțiuni, pe victimă ca și pe agresor, pe instrumentele utilizate la efectuarea faptei, pe bunurile însușite de făptuitor etc.

Datorită dimensiunilor extrem de mici ale microurmelor, ele sunt imposibil de îndepărtat de către făptuitor iar tehnicile de laborator existente permit analiza lor chiar dacă se află în cantități mici.

Cercetarea microurmelor impune ca o regulă importantă valorificarea lor operativă, întrucât o dată cu trecerea timpului, datorită dimensiunilor lor reduse, suferă modificări fizico-chimice, reducând simțitor din valoarea lor. Analiza microurmelor conduce la stabilirea cu aproximație a locului faptei, mai ales în cazul când cadavrul a fost transportat de la locul unde s-a săvârșit omorul sau determinarea timpului de când a avut loc fapta.

9.1. Clasificarea criminalistică a microurmelor

• Clasificarea microurmelor pe baza *mecanismului producerii lor:*

a. particule secundare ale unei macrourme;

b. particule mici ale unui obiect care inițial a fost mare;

c. microobiecte naturale.

• În funcție de *modalitatea de transmitere:*

a. microurme de contact: praf, particule de sticlă, particule de metal; vopsea și lac; prafuri profesionale; pământ; tencuială; frunziș; semințe; produse vegetale etc.,

b. microurme transmise unilateral sunt acele urme transmise de către obiecte sau persoane, provenind din atmosfera impurificată și ca urmare a activității depuse de infractor la locul faptei.

• *După factorul creator:*

– **microurme ale omului**: particule de fire de păr, pete de sânge, spută, spermă, fragmente ale pielii, secreții organice, particule de grăsime etc.;

– **microurme de animale**: pene, solzi de pește, sânge, microorganisme, fragmente de piele, păr etc.;

– **microurme vegetale**: particule de alge, licheni, mușchi, ferigi, flori, fructe, semințe, microorganisme vegetale etc.;

– **microurme ale obiectelor**: particule de sticlă, vopsea, lac, coloranți, pigmenți, particule de pământ, tencuială, lubrefianți, materiale plastice etc.

9.2. Căutarea, descoperirea, fixarea, ridicarea și conservarea microurmelor

Căutarea microurmelor necesită dispunerea de mijloace tehnice adecvate, cum ar fi: lupa, dispozitive tip binoclu cu o putere de mărire de 10x, microscop stereoscopic portabil, surse reglare lumină, lămpi cu halogen transportabile de 30–50 W, lămpi UV și infraroșii etc.[14]

Cercetarea la locul faptei va începe cu căutarea microurmelor și a altor categorii de urme, fotografierea și fixarea lor.

Microurmele se vor căuta mai întâi pe suporturile cu o poziție orizontală, acolo unde au fost descoperite și alte categorii de urme, unde făptuitorul a intrat în mod inevitabil în contact direct cu diverse obiecte aflate la locul faptei. Aici rămân microurme de pe îmbrăcămintea și

încălţămintea făptuitorului. Pentru determinarea locurilor unde trebuie căutate microurmele se vor determina mai întâi căile de acces în câmpul infracţional, unde se găsesc diverse categorii de urme. În funcţie de felul urmelor descoperite, precum şi a modului de operare, se va stabili dacă fapta a fost comisă de către unul sau mai mulţi autori, itinerariul pe care l-a parcurs făptuitorul, instrumentele folosite.

În funcţie de natura faptei şi instrumentele folosite de autor, vom menţiona câteva dintre microurmele căutate:

– praf şi particule de sticlă în cazul spargerii unui geam de la fereastră, vitrină sau accident auto;

– praf de puşcă în caz de folosire a unei arme de foc;

– pilitură de metal când s-au folosit instrumente de spargere;

– particule de vopsea şi lac în cazul acţionării asupra unor obiecte vopsite sau accidente auto;

– striaţii cu dezlipiri de material, când s-a acţionat asupra unor obiecte.

Locurile unde se caută microurmele

La om, se va căuta sub unghii, în nas, urechi, cusăturile hainelor şi lenjeriei de corp, butonierelor, buzunare, manşetele pantalonilor, talpa încălţămintei, rama pantofilor, orificiile pentru şireturi etc.

În cazul existenţei unor victime, imediat după internarea acestora în spital vor fi ridicate microurmele din plăgile existente şi de pe corpul victimelor. Hainele celui internat vor fi ridicate, ambalate şi trimise la laborator.

Dacă a avut loc moartea victimei, cercetarea cadavrului la locul faptei este total contraindicată, întrucât aceasta duce la distrugerea microurmelor. Hainele victimei sau corpul se vor introduce în pungi de plastic şi transportate la laborator.

Instrumentele ce au servit la comiterea faptei vor fi examinate la locurile active ale acestora, la încheieturi, precum şi pe sol.

9.3. Fixarea microurmelor

Pentru fixare se vor face fotografii cu film lat (6 ¼ 6), pe obiectele sau urmele care au fost descoperite, după ce în prealabil acestea au fost amplasate în contextul locului după regulile cunoscute.

Ridicarea microurmelor. Ridicarea microurmelor se va face cu aspiratorul de praf prevăzut cu filtre care se vor ambala împreună cu praful aspirat, cu benzi adezive incolore, totul introdus în borcane ce se vor eticheta şi sigila, indicându-se pe etichetă locul provenienţei microundei. Ori de câte ori va fi posibil, se va proceda la ridicarea, ambalarea obiectului purtător de urme şi trimiterea lui la laborator.

Banda adezivă incoloră este recomandabil a se folosi pentru recoltarea fibrelor textile şi a cioburilor mici de sticlă. Este contraindicată folosirea ei pentru microurme de cauciuc, hârtie etc.

Conservarea microurmelor se face în coli de hârtie albă, curate. Nu se va folosi vata.

Întrebări ce se pun expertului:

– care este natura microurmei;

– caracteristicile microurmei;

– dacă este sau nu asemănătoare cu probele care se găsesc la dispoziţie pentru comparare şi examinare.

10. Urme de produse petroliere

10.1. Noţiuni generale

Prin **urmă de produse petroliere** se înţelege prezenţa unor cantităţi de produse petroliere la locul săvârşirii unei infracţiuni. Produsele petroliere sunt produse gazoase (metan, butan, propan), lichide (benzina, petrolul lampant, motorina, uleiurile) şi solide (parafine, unsori, bitum).[15]

10.2. Modul de formare a urmelor

Urmele pot apărea sub diverse forme: picături, mânjituri, pete, scurgeri, dâre, îmbibări, aglomerări etc. Urmele de miros se difuzează în atmosferă, unde persistă în funcţie de condiţiile atmosferice, uneori dispărând complet.

10.3. Descoperirea urmelor

Descoperirea urmelor petroliere se face organoleptic şi cu lupa, raze UV, aparate de detectare a gazelor. Produsele petroliere lichide şi solide sunt fluorescente prin excitare cu raze ultraviolete.

10.3.1. Interpretarea urmelor

În funcţie de timpul scurs de la formarea urmelor se poate şti data săvârşirii faptei, natura probabilă a urmei, defecţiunile recipientului care a provocat urma etc.

Dată fiind caracteristicile produselor petroliere (volatilitate mare), urmele pot dispărea şi ca atare se impune examinarea, interpretarea şi fotografierea lor cu maximum de operativitate.

10.3.2. Obţinerea modelelor de comparaţie

Probele de comparaţie (de ordinul gramelor şi ml) se păstrează în flacoane închise etanş, perfect curăţate. Nu se vor folosi dopuri de cauciuc.

10.4. Întrebări orientative care se pun expertului

a. dacă există doar urma de produs:
– dacă urma prezentată provine de la un produs petrolier şi care anume este acela;
– care este vechimea aproximativă a urmei create;
– ce impurităţi prezintă urma şi care poate fi originea acestora;
b. dacă se prezintă urme de produs petrolier împreună cu modelul de comparaţie:
– dacă urma prezentată are aceleaşi caracteristici cu modelul de comparaţie.

11. Urme de material plastic

11.1. Noţiuni generale

Urmele de material plastic – polietilena, polipropilena, policlorura de vinil, polistirenul şi polimetacrilatul de metil – sunt acelea care provin din diversele obiecte fabricate din aceste materii prime. Obiectele din mase plastice sunt confecţionate din granule, pulbere, vată, folii, baghete etc. prin adăugarea de plastifianţi, compuşi inerţi şi coloranţi. Caracteristic produ-

selor din mase plastice este aceea că, în cazul unui incident oarecare, își conservă forma și conținutul un timp îndelungat.

11.2. Modul de formare și descrierea urmelor

Urmele materialelor plastice pot fi atât urme forme, cât și urme materie. Ca urme forme, ele reproduc modelul obiectului plastic respectiv, iar ca urme materie ne apar ca fragmente, particule, granule, praf etc. Prezența urmelor de mase plastice la locul faptei este consecința unor procese fizico-mecanice produse.

11.3. Descoperirea urmelor

Urmele de materiale plastice se pot descoperi printr-o cercetare atentă cu ochiul liber sau cu lupa. Adesea, unele urme de mase plastice – metacrilatul de metil – pot fi confundate cu sticla.

Interpretarea urmelor

Interpretarea urmelor la locul faptei permite stabilirea naturii materialului plastic, obiectul de la care provine; dacă urmele au fost supuse unor temperaturi înalte sau agenți chimici etc. În accidentele de circulație, resturile semnalizatoarelor permit formularea unor ipoteze privind autovehiculul de la care provin.

Obținerea modelelor de comparație

Ca model de comparație se prelevează cantități de 5–10 g sau chiar obiectul descoperit la locul faptei.

11.4. Întrebări care se pot pune expertului

a. Când se prezintă numai urma de material plastic

– dacă urma prezentată este datorată unui material plastic și care anume;

– care este mecanismul formării urmelor de material plastic;

– dacă urma creată a fost supusă acțiunii unor temperaturi înalte sau unor agenți chimici;

b. Când se prezintă urma de material plastic împreună cu modelul pentru comparație

– dacă urma de material plastic aflată la locul faptei prezintă caracteristici fizico-chimice asemănătoare cu modelul pentru comparare.

12. Urme de coloranți

12.1. Noțiuni generale

Pentru activitatea criminalistică, coloranții prezintă importanță când apar ca urme la locul săvârșirii unor infracțiuni. Prezența lor oferă posibilitatea stabilirii împrejurărilor în care s-a comis fapta, a dovedirii prezenței unui anume obiect sau persoane în câmpul infracțiunii și explicării unor modificări petrecute.

12.2. Modul de formare și descrierea urmelor

Urmele de coloranți pot apărea sub următoarele forme:

– depuneri în stare de praf pe diverse suporturi, fără a adera la acestea;

– pete create prin îmbâcsirea suportului;

– pete create prin dizolvarea colorantului într-un solvent pe suport.

12.3. Descoperirea urmelor

Descoperirea urmelor de coloranţi se face prin observare directă cu ochiul liber sau cu instrumente optice. Unii coloranţi pot fi confundaţi cu diverse substanţe sau produse biologice (sânge).

Interpretarea urmelor

Se vor avea în vedere următoarele:

– culoarea colorantului. Dacă la locul faptei s-a descoperit o anumită culoare de colorant, este de presupus că şi pe îmbrăcămintea infractorului sau instrumentele utilizate de către acesta, se pot găsi urme similare;

– starea urmei de colorant pe suport ne poate oferi date cu privire la timpul când a fost creată;

– mecanismul de creare a urmelor poate fi explicat prin felul de repartizare a lor.

12.4. Obţinerea modelelor de comparaţie

Pentru comparaţie se recoltează probe din coloranţii din care se presupune că provine urma.

Întrebări care se pot pune expertului:

a. Când se prezintă numai urmele de colorant:

– dacă urma prezentată este de colorant;

– din ce categorie de coloranţi face parte urma prezentată;

– domeniul de utilizare a colorantului creator de urmă;

– denumirea industrială şi comercială a colorantului care a creat urma.

b. **Când se prezintă urmele de colorant împreună cu modelele de comparaţie:**

– dacă urma de colorant are aceeaşi compoziţie chimică şi nuanţă de culoare cu modelele de comparaţie prezentate.

13. Urme de vopsea

13.1. Noţiuni generale

În criminalistică sunt considerate urme de vopsea substanţele peliculogene ce se desprind de pe diverse suporturi în timpul săvârşirii unei infracţiuni.

13.2. Modul de formare şi descrierea urmelor

Urmele de vopsea pot să se prezinte sub forma unor fragmente de pelicule de diverse dimensiuni, de diverse culori, nuanţe sau grosimi. Se pot prezenta sub formă de dungi şi ştersături pe autovehicule, pe îmbrăcăminte, încălţăminte sau diverse obiecte.

13.3. Descoperirea urmelor

Urmele de vopsea se caută cu ochiul liber sau cu mijloace optice folosindu-se iluminarea puternică a locului respectiv. Urme de vopsea se pot găsi pe pile şi pânze de bomfaier utilizate la tăiere.

Interpretarea urmelor

Interpretarea urmelor permite obţinerea de indicii cu privire la:

– obiectul creator de urme;

– mecanismul formării urmelor;

– vechimea aproximativă a peliculei de vopsea.

Obţinerea modelelor de comparaţie

Modelele de comparaţie se obţin prin recoltarea de la obiectele presupuse că au creat urmele în litigiu sau din vopseaua originală.

De pe vehicule se detaşează pelicula de vopsea până la tablă.

13.4. Întrebări care se pun expertului

a. Când se prezintă numai urma de vopsea:

– care sunt caracteristicile (culoare, straturi, compoziţie chimică etc.);

– dacă peliculele de vopsea provin sau nu de la o vopsire originală;

– la ce tip de autovehicule se foloseşte vopseaua de la care provine urma;

b. Când se prezintă urma de vopsea şi modelele de comparaţie:

– dacă urma de vopsea are aceleaşi caracteristici cu modelele de comparaţie.

14. Urme de metale

14.1. Noţiuni generale

Urmele de metale provin din detaşarea unor particule din masa corpurilor metalice în urma unor procese de pilire-tăiere, rupere, zgâriere, sfredelire, lovire, îndoire şi răsucire. Există urme metalice feroase şi neferoase (aliaje de aluminiu şi cupru). În funcţie de modul de producere se obţine şi forma specifică de metal. Există şi posibilitatea detaşării unor bucăţi din obiectele metalice.

14.2. Descoperirea urmelor

Urmele metalice rămân pe sol, la baza obiectului din care provin. Pentru căutarea lor se foloseşte un magnet. Urmele neferoase se depistează cu ochiul liber, fiind iluminate puternic.

Urmele de natură metalică se caută pe îmbrăcămintea suspectului, în manşetele pantalonilor, clapetele de la buzunare, îndoituri, ramele pantofilor, găurile şireturilor, îmbinarea duşumelelor şi a parchetului, piese de mobilier.

Interpretarea urmelor

Urmele de metale descoperite la locul faptei oferă date în legătură cu instrumentele folosite şi timpul scurs de la folosirea acestora.

Obţinerea modelelor de comparaţie

Pentru comparare se prelevă ca modele obiectul sau bucata de metal incriminat, precum şi pilitura metalică recoltată dintre dinţii pânzei de bomfaier, burghiu etc.

14.3. Întrebări care se pot pune expertului

a. Când se prezintă numai urma metalică:

– care este compoziţia chimică a urmei prezentate;

– ce instrument a putut produce urma;

b. Când se prezintă urma şi modelele de comparaţie:

– dacă urma metalică descoperită la locul faptei şi modelul au aceleaşi caracteristici fizico-chimice;

– dacă urma metalică putea să fie creată cu instrumentul ridicat de la persoana suspectă.

15. Urme de soluri şi cenuşă

15.1. Urme de soluri

Noţiuni generale şi modul de formare a urmelor

Urmele de sol prezente la locul infracţiunii apar pe încălţămintea, îmbrăcămintea sau diverse obiecte aparţinând victimei făptuitorului, sau pe mijloacele de transport folosite în procesul infracţiunii sau în legătură cu aceasta.

Urmele de sol pot fi de următoarele tipuri: podzolic, cernoziomic, nisipos şi argilos, având un conţinut variabil de umiditate şi diverse impurităţi (substanţe minerale, vegetale, resturi organice diverse etc.). Urmele de sol sunt din cauze diverse: timp nefavorabil, luptă, târire, cădere, escaladare etc.

Descoperirea urmelor

Căutarea urmelor de sol se face cu ochiul liber şi cu instrumente optice, pe încălţămintea victimei şi a agresorului, pe haine şi instrumentele aflate la locul faptei.

Intepretarea urmelor

Interpretarea la locul faptei ne poate oferi informaţii preţioase privitoare la:

– zona de provenienţă a solului ce constituie urma;

– timpul scurs de la crearea urmei pe sol.

O atenţie deosebită se va acorda particulelor străine pe care le conţin urmele de sol.

Modelele de comparaţie

Se vor preleva probe de sol: de pe îmbrăcămintea şi încălţămintea persoanei suspecte; instrumentele şi mijloacele de transport, corpul victimei, locurile de unde se presupune că făptuitorul a adus urma.

Întrebări care se pot adresa expertului

a. Când se prezintă numai urma de sol:

– dacă urma prezentată este de sol sau a altui material;

– care este tipul de sol al urmei;

– ce corpuri străine conţin urma de sol;

b. Când se prezintă urma şi modelul:

– dacă urma de sol descoperită la locul faptei prezintă aceleaşi caracteristici fizico-chimice cu modelul de sol pentru comparaţie.

15.2. Urme de cenuşă

Noţiuni generale

În urma incendiilor, exploziilor şi catastrofelor însoţite de combustie, rămân resturi la locul faptei sub formă de cenuşă care poate oferi informaţii în privinţa constituienţilor din care provine. Cenuşa este amestecată adesea cu urme de ţesături, lemn ars, cauciuc ars, sticlă, materiale plastice şi metale distruse într-o proporţie oarecare.

Arderea provocată de incendiu poate fi completă şi incompletă, fapt care determină aspectul cenuşii rezultate şi a urmelor rămase la locul faptei.

Descoperirea urmelor

Urmele incendiului se caută la locul unde acesta s-a produs. Căutarea se face atât pe orizontală, cât şi pe verticală. Cercetarea în cazul sobelor şi crematoriilor se va îndrepta şi spre locurile unde se aruncă cenuşa. Resturile de cenuşă sunt foarte sfărâmicioase, şi ca atare mai întâi acestea vor fi fotografiate.

Intepretarea urmelor

Interpretarea urmelor poate da indicii preţioase privind: natura materialului, obiectul ars, temperatura degajată în timpul arderii; condiţiile în care s-a desfăşurat arderea; încercări de scoatere din foc a obiectului; distrugerea intenţionată a obiectului.

Obţinerea modelelor pentru comparaţie

Prelevarea de modele pentru comparaţie se face de pe îmbrăcămintea şi încălţămintea persoanei suspecte, de pe instrumentele şi mijloacele de transport utilizate la săvârşirea infracţiunii.

Întrebări care se pot adresa expertului

a. Când se prezintă urma de cenuşă:

– dacă urma prezentată este cenuşă sau alt material;
– care a fost natura materialului creator;
– care sunt elementele chimice din conţinutul cenuşii;
– dacă obiectul din care provine cenuşa a fost distrus mai înainte de ardere;

b. Când se prezintă urma de cenuşă şi modelele pentru comparaţie:

– dacă urma de cenuşă descoperită la locul faptei şi modelele pentru comparaţie au aceleaşi caracteristici.

16. Urme de sticlă

16.1. Noţiuni generale

Sticla este un amestec de nisip, sodă şi calcar topite împreună. Sticla se clasifică în funcţie de proprietăţi şi utilizări în:

– sticlă pentru ambalaje şi articole de menaj;
– sticlă pentru construcţii;
– sticlă pentru laborator;
– sticlă optică;
– sticlă pentru articole electrotehnice;
– sticlă pentru acoperire (emailuri)
– sticlă specială (protecţia împotriva radiaţiilor)

16.2. Modul de formare a urmelor

Urmele de sticlă se formează în mod curent prin lovire, spargere, tăiere, decupare sau topire la temperaturi ridicate.

16.3. Descoperirea urmelor

Datorită mecanismului de formare, urmele de sticlă pot fi descoperite atât la locul impactului, cât şi la o oarecare distanţă de locul faptei, pe hainele victimei, a făptuitorului, instrumente şi autovehiculul folosit la transport.

Căutarea şi descoperirea urmelor de sticlă se realizează prin observarea cu ochiul liber, folosind surse de lumină dirijate sub diverse unghiuri. Se vor căuta pe îmbrăcămintea victimei şi a făptuitorului.

16.4. Interpretarea urmelor

Interpretarea urmelor de sticlă permite obţinerea de date despre:

• *Făptuitor.* Prezenţa pe îmbrăcămintea acestuia demonstrează că a fost la locul faptei.

• *Obiectul creator.* În funcţie de aspectul şi starea urmelor de sticlă descoperite la locul infracţiunii se pot face aprecieri asupra obiectului care le-a produs.

• *Numărul de lovituri şi succesiunea acestora*

În unele situaţii se cere să se determine numărul de tăieturi sau lovituri aplicate în sticlă şi ordinea în care s-au produs.

• *Refacerea sticlei sparte din fragmentele descoperite*

La locul faptei este uneori necesar să se stabilească zona de unde provine fragmentul de sticlă, tipul de geam respectiv, far, semnalizator etc.

• *Timpul scurs de la crearea urmei până la cercetarea locului faptei*

În general timpul nu are o prea mare influenţă asupra stării cioburilor de sticlă. Sunt unele indicii importante, cum ar fi urmele de picături de apă, fulgi de zăpadă, funingine care ne oferă indicii preţioase asupra timpului scurs de la producerea infracţiunii.

• *Stabilirea eventualelor împrejurări negative*

În procesul interpretării urmelor de sticlă descoperite la locul faptei trebuiesc stabilite în mod obiectiv toate împrejurările privitoare la săvârşirea infracţiunii, factorii care au concurat la producerea acestor urme etc. De exemplu, lipsa unor cioburi sau partea în care se găsesc acestea (interior sau exteriorul încăperii), oferă indicii preţioase.

Obţinerea modelelor de comparaţie

Modelele de comparaţie se prelevă de pe îmbrăcămintea persoanei suspecte, rama ferestrei, parbriz sau farurile autovehiculului.

16.5. Întrebări orientative care se pot pune expertului

a. Când se prezintă numai urma:

– care este natura cioburilor;

– dacă urma de sticlă descoperită la locul faptei provine dintr-un anume obiect care iniţial a fost spart;

– compoziţia chimică a urmei;

– originea spărturii sau tăieturii.

b. Când se prezintă urma şi modelul de comparaţie:

– dacă urma de sticlă prezintă identitate cu modelul de comparaţie;

– dacă fragmentul descoperit la locul faptei a făcut corp comun cu obiectul ridicat pentru comparaţie.

17. Urme de hârtie

17.1. Noţiuni generale

Hârtia este un material cu structură fibroasă obţinută prin prelucrarea celulozei de diverse provenienţe. Hârtia se clasifică în funcţie de mai multe criterii în; hârtie, cartoane şi mucava, iar după destinaţie: hârtie de tipar, pentru scris, xerox, desen, ambalaje, sugativă, ţigări, fotografică etc.etc.

Fragmentele de diverse tipuri de hârtie descoperite la locul faptei legate de săvârşirea infracţiunii, constituie urme de hârtie.

17.2. Modul de formare şi descrierea urmelor

La locul faptei, hârtia poate fi găsită în starea ei naturală, arsă sau distrusă.

Urmele de hârtie naturală au diverse aspecte datorate naturii lor şi a acţiunilor întreprinse de om şi factorii mediului extern. Urmele de hârtie pot prezenta urmele unui scris. Se pot descoperi şi urme de hârtie arsă, întinderea arderii fiind parţială sau totală. Hârtia arsă se fărâmiţează uşor, îşi modifică forma. Textele tipărite sau executate cu materiale anorganice pot apărea vizibile pe o hârtie arsă.

17.3. Descoperirea urmelor

Căutarea urmelor de hârtie se face cu ochiul liber, ajutaţi de lanternă şi eventual pentru scame de hârtie, de lupă. Pentru stingerea hârtiilor care ard, pentru a nu fi distruse urmele, se reduce cantitatea de oxigen prin acoperirea urmei cu un vas, închiderea uşii sobei etc.

17.4. Interpretarea urmelor

Interpretarea urmelor de hârtie ne poate furniza indicii referitoare la: natura şi destinaţia hârtiei, întrebuinţarea dată de făptuitor hârtiei, mecanismul de formare a urmelor, factorii externi care au acţionat asupra hârtiei, dacă a fost un document, act, scrisoare etc.

Obţinerea modelelor de comparaţie

Se prelevă eşantioane din sortimentele de hârtie aflate la locul faptei în cantităţile necesare examinării în laborator.

17.5. Întrebări orientative pentru expert

a. Când se prezintă numai urma de hârtie:
- dacă urma prezentată este hârtie sau alt material;
- care sunt natura şi tipul hârtiei;
- dacă urmele de hârtie găsite la locul faptei se aseamănă;
- ce text se află scris pe urmele de hârtie arsă;
- dacă pe urmele de hârtie există urme de altă natură;

b. Când se prezintă urma de hârtie şi modelul pentru comparaţie:
- dacă urmele de hârtie au aceleaşi caracteristici cu modelele de comparat;
- dacă urmele de hârtie şi modelele de comparat au constituit un întreg.

18. Urme de cerneluri, tuşuri şi paste de scris

18.1. Noţiuni generale

Cerneala şi tuşul sunt soluţii de coloranţi în apă şi un solvent hidrosolubil, alături de stabilizatori şi conservanţi pentru a le conferi anumite proprietăţi. Pasta de scris, care se foloseşte la pixuri este formată din glicoli (de obicei glicerină) şi un colorant albastru (albastru de metilen, de pildă). În funcţie de destinaţia lor, cernelurile sunt de mai multe tipuri.

18.2. Modul de formare şi descrierea urmelor

Urmele de cerneală pot fi găsite sub formă de înscrisuri, desene, pete sau mânjituri. Aspectele urmelor de cerneală, tuş ori pastă diferă în funcţie de compoziţia şi starea lor – lichidă sau solidificată; de condiţiile de formare – scris, împroşcare, cădere, mânjitură; de condiţiile de uscare: normală sau forţată de influenţele factorilor mediului şi suportul pe care se găseşte.

Urmele de tuş sunt mai rezistente la acţiunea agenţilor fizici exteriori. Cerneala tipografică, mai puţin fluidă decât cea de scris, este mult mai rezistentă, fiind sesizabilă şi în cazul hârtiilor arse. Pasta de scris lasă urme mai groase decât cerneala de stilou, linia lăsată fiind discontinuă datorită particulelor de colorant absorbite în mediul lichid. Pasta de scris se poate ridica cu un ou fiert.

18.3. Descoperirea urmelor

Căutarea urmelor de cerneală, tuş sau pastă de scris se face prin observare directă, cu ochiul liber sau în funcţie de caz, apelând la mijloacele criminalistice (lupă, microscop, lampă cu raze ultraviolete, lanternă). O atenţie deosebită va fi acordată instrumentelor şi mijloacelor improvizate ce au putut servi la scris.

18.4. Interpretarea urmelor

Datele şi indiciile care se pot obţine prin interpretarea urmelor de cerneală, tuş şi pastă de scris, sunt: natura traseului petei sau mânjiturii; instrumentul folosit; modificarea de texte; timpul scurs de la formarea scrisului, petei sau mânjiturii.

Obţinerea modelelor de comparaţie

Modelele de comparaţie se obţin: din stiloul, călimara şi petele de cerneală existente; din călimările cu tuş, din rezervele pixului bănuitului, ca şi diverse înscrisuri executate de persoana suspectă.

18.5. Întrebări orientative care se pot adresa expertului

a. Când se prezintă numai urma:

– dacă urma descoperită la locul faptei este de cerneală, tuş sau pastă de scris (pix);
– dacă cerneala folosită este pe bază de coloranţi organici sau cu săruri feroase);
– care este succesiunea traseelor existente pe un anumit suport;

b. Când se prezintă urma şi modelele pentru comparaţie

– dacă urma de cerneală, tuş sau pastă prezintă aceleaşi caracteristici fizico-chimice cu modelele pentru comparaţie.

19. Urme de produse textile

19.1. Noţiuni generale

Produse textile sunt acele corpuri în a căror compoziţie se află fibre textile naturale sau chimice (artificiale şi sintetice). Fibrele textile naturale sunt: lâna, mătasea naturală, bumbacul, inul, cânepa. Fibrele textile chimice cuprind: fibrele artificiale (vâscoza şi fibrele proteice); fibrele sintetice: acrilice, poliesterice, polimetanice, polietilenice şi polipropilenice.

19.2. Modul de formare şi descrierea urmelor

Urmele produselor textile se pot prezenta sub formă de:
– fragmente de dimensiuni relativ mari, provenind în general din obiecte de îmbrăcăminte;
– fire şi fibre textile rezultate prin scămoşare, rupere şi desprindere din frânghii, sfori şi obiecte din care provin. Sunt de dimensiuni mici şi rămân agăţate pe corpuri ascuţite.

19.3. Descoperirea urmelor

Urmele produselor textile se caută cu ochiul liber, ajutându-ne după caz de lupă, microscop de buzunar şi lumină puternică. Se vor căuta urmele textile pe corpurile ascuţite care le-ar putea eventual reţine: geamuri sparte, sârmă ghimpată, ciulini, garduri. În caz de accident, victima este proiectată pe diverse obstacole pe care pot rămâne urme. În cazuri de violuri şi tâlhării, victima opunându-se, se vor căuta urme pe hainele victimei (ale agresorului) şi pe ale făptuitorului (ale victimei).

19.4. Interpretarea urmelor

Urmele pot furniza indicii privind: compoziţia materialului din care provin; culoarea acestuia; mecanismul de detaşare; natura obiectului folosit pentru detaşare. Dacă fragmentul este suficient de mare se poate spune de la ce obiect provine.

Obţinerea modelelor de comparaţie

Ca model de comparaţie poate servi îmbrăcămintea victimei sau a persoanei suspecte, care va fi recoltată în întregime.

19.5. Întrebări orientative care se pot pune expertului

a. Când se prezintă numai urmele:
– dacă urmele prezentate sunt produse textile şi care este natura lor;
– care sunt caracteristicile fizico-chimice ale urmelor textile;
– cu ce tip de coloranţi au fost vopsite;
– la ce tip de vestimentaţie s-ar putea utiliza tipurile de ţesătură care constituie urma.

b. Când se prezintă urmele şi modelele pentru comparaţie:
– dacă urmele textile prezintă aceleaşi caracteristici fizice şi chimice cu modelele pentru comparaţie.

20. Urme de produse alimentare

20.1. Noţiuni generale

Produsele alimentare sunt considerate ca urme, atunci când prezenţa lor la locul faptei are legătură cu infracţiunea săvârşită. Urmele de produse alimentare se clasifică:
– după importanţa şi destinaţia produselor în alimentaţie;
– după provenienţa lor;
– după structura şi consistenţa produselor.

20.2. Modul de formare şi descrierea urmelor

Structura şi consistenţa produsului, condiţiile mediului, ale suportului, mecanismul de formare a urmelor determină aspectul acestora.

20.3. Descoperirea urmelor

Cantităţi minuscule de urme alimentare se pot decela pe vesela de la masă, bucătărie, mijloace de transport, la locul unui accident, incendiu etc.

Căutarea urmelor alimentare se face fie cu ochiul, fie cu lupa, în lumină puternică, ajutându-ne de microscopul de buzunar. Dacă bănuim că avem de a face cu produse fluorescente (uleiuri, margarină, coloranţi alimentari) vom folosi lumina ultravioletă.

20.4. Interpretarea urmelor

Ne po-
t conduce la stabilirea naturii şi provenienţei produsului alimentar, împrejurările şi mecanismul producerii urmelor; aspectul şi felul produsului; timpul scurs de la formarea urmei.

Obţinerea modelelor de comparaţie

Se va avea grijă când se ia proba, ca masa respectivă să fie omogenă.

20.5. Întrebări orientative care se pot pune expertului

a. Când se pune la dispoziţie numai urma:
– dacă urma este un produs alimentar;
– natura şi felul produsului;
– ce influenţă au avut factorii externi asupra urmei;
– elemente care să indice provenienţa, transportul, conservarea, etc.

b. Când se pun la dispoziţie urma şi modelele pentru comparaţie:
– dacă urma ridicată are aceeaşi compoziţie cu modelul de comparaţie.

21. Urme de natură pulverulentă

21.1. Noţiuni generale

Prin **materiale pulverulente** sunt considerate o serie de produse ca: ciment, var, ipsos, humă, praf de cărămidă etc., utilizate în domeniul construcţiilor şi când prezenţa lor la locul faptei este legată de săvârşirea unei infracţiuni.

Proprietatea de aderare a acestor produse la diverse suporturi le conferă importanţă în cercetarea criminalistică.

La locul faptei astfel de produse se pot prezenta sub formă de dâre (scurgere dintr-un sac, mijloc de transport ori ambalaj oarecare), pete pe diverse suporturi şi grămezi de diferite mărimi.

Urmele pot fi mici, mari, deschise sau închise la culoare.

21.2. Descoperirea urmelor

Cercetarea la locul faptei a urmelor de natură pulverulentă se face prin observare directă cu ochiul liber, cu lupa sau cu razele ultraviolete pentru produsele fluorescente. Prezenţa unor astfel de urme pe diferite instrumente folosite de făptuitor la locul faptei poate indica meseria respectivului.

21.3. Interpretarea urmelor

Interpretarea urmelor de natură pulverulentă ne poate furniza informaţii cu privire la natura şi provenienţa materialului, influenţele exercitate asupra suportului, factorii externi, locul de unde a fost sustras materialul etc.

21.4. Obţinerea modelelor de comparaţie

Ca şi în alte cazuri, se ridică atunci când situaţia o permite, circa 10–15 g din materialul incriminat pentru a i se face comparaţia.

21.5. Întrebări orientative care se pot pune expertului

a. Când se pune la dispoziţie numai urma:
– dacă urma prezentă este material pulverulent, natura şi compoziţia sa;
– ce corpuri străine conţin urma;
– dacă asupra urmei s-a exercitat acţiunea unor factori externi care să-i modifice proprietăţile;
b. Când se prezintă urma şi modele pentru comparaţie:
– dacă urma prezintă aceleaşi caracteristici ca şi modelele pentru comparaţie.

22. Cercetarea urmelor de praf şi de noroi

22.1. Urmele de praf fac obiectul de studiu al unor ştiinţe precum: fizica, chimia, botanica, biologia şi medicina. Datorită funcţiilor specifice ale criminalisticii şi ale obiectului de studiu al acesteia urmele de praf dobândesc valenţe noi, deosebite de ale ştiinţelor enumerate mai sus. De cele mai multe ori, urmele de praf sunt particule de materie care se prezintă în stare solidă ori sub forma unor caracteristici ale unei acţiuni mecanice, slab vizibile sau invizibile cu ochiul liber, având legătură cu o faptă prevăzută şi pedepsită de legea penală sau cu acţiuni şi fenomene, putând fi cercetate numai cu ajutorul metodelor microanalitice, în scopul lămuririi cauzelor şi împrejurărilor care au determinat producerea lor.[16]

În cercetările la locul faptei, praful se poate prezenta sub formă uscată sau amestecat cu lichide – apa – sau materii grase, diverse deşeuri, formând noroiul şi crasa. Clasificarea formelor de praf se face în funcţie de materialul din care provin şi după diametrul particulelor. În funcţie de provenienţă, praful este de natură: anorganică şi organică.

Praful organic este constituit din resturi vegetale şi animale: flori, seminţe, frunze, ouă de insecte, microorganisme, dejecţii animale şi materiale plastice.

Praful anorganic provine din restul de siliciu, calciu, cuarţ, blendă, mircă, oxizi de metale, metale, sticlă.

În funcţie de diametrul particulelor se deosebesc trei categorii de praf: praful propriu-zis, având un diametru de peste 10 m, norul de praf, cu un diametru de 01,–10 m şi fumul cu un diametru sub 0,1 m. Datorită stării sale disperse, praful este socotit un aerosol.

Dacă diametrul particulelor de praf este mai mic – având aceeaşi greutate specifică – el se va menţine mai mult timp în aer şi prin urmare suprafaţa de răspândire va fi mai mare. Aria de răspândire are importanţă în criminalistică. Cantitatea de praf din aer şi cantitatea ce se depune se măsoară prin metode gravimetrice, conimetrice sau prin simpla colectare cronometrată pe plăci de sticlă glicerinată.

Dat fiind că praful păstrează în compoziţia sa elementele substanţei din care provine, studiul la microscop şi spectroscop permite stabilirea mediului din care provine, profesiunea persoanei respective, şi a locurilor prin care a trecut mai înainte de a ajunge la locul faptei.[17]

Când praful descoperit la locul faptei predomină firicele de cărbune, se presupune că acesta provine dintr-un mediu minier, dintr-o uzină metalurgică sau ateliere de prelucrat fierul; dacă sunt prezente fibrele lemnoase, originea acestora îşi are provenienţa într-un atelier de prelucrarea lemnului; resturi de textile indică o provenienţă din tesălorie sau croitorie; resturile de vegetale şi deşeuri animale indică faptul că a fost adus dintr-o fermă de animale.

Ridicarea urmelor de praf în vederea examinării lor se va face cu respectarea unor reguli de bază:

22.1.1. Prelevarea se face exclusiv prin aspirare cu ajutorul unui aspirator special, praful fiind reţinut de un filtru. Noroiul sau crusta se va răzui. Dacă depunerea de praf este abundentă, se va fotografia deoarece, în numeroase cazuri, felul de dispunere a prafului este mai important decât însăşi determinarea naturii ei.

22.1.2. Praful recoltat dintr-un anume loc nu trebuie să fie amestecat cu cel provenit din alt loc.

22.1.3. Locul de unde a fost prelevat praful trebuie indicat cu precizie, acelaşi lucru fiind menţionat şi în procesul-verbal. Se recomandă fotografierea locului.

Recoltarea prafului de pe diferitele obiecte se va face în felul următor:

Îmbrăcăminte: praful se recoltează cu un aspirator special şi nicidecum cu peria. Obiectul se împarte în mai multe sectoare, care vor fi trecute pe o schiţă şi se vor numerota, fiecare recoltare se introduce într-un plic separat, iar plicurile vor fi numerotate. Se vor recolta şi hârtiile de filtru ale aspiratorului. Dacă în unele regiuni depunerea de praf este abundentă, se va face mai întâi o fotografie a locului respectiv.

Locurile de pe obiectele de îmbrăcăminte în care vom insista îndeosebi pentru a colecta praful sunt buzunarele. Cercetarea fiecărui buzunar începe prin scoaterea tuturor obiectelor, împachetarea lor şi etichetarea cu indicare a locului de unde provine, se întoarce pe dos buzunarul şi se răzuie conţinutul pliului de la fund, într-un plic.

Încălţămintea: pe aceasta praful se depune atât în stare pulverulentă cât şi sub formă de noroi. Praful se ridică cu un tampon cu vată, iar noroiul uscat, se răzuie cu o lamă de lemn. Nu se vor folosi cuţite de metal.

Pe încălţăminte praful se depune în primul rând pe ramă iar sub formă de noroi uscat în scobitura dintre talpă şi tocul pantofului. Fiind un loc mai ferit, aici se formează depozitări în straturi succesive, corespunzând locurilor pe unde s-a umblat. Această porţiune de noroi uscat se scoate întreagă şi se secţionează la mijloc, pentru a se putea examina succesiunea depozitărilor.

Dacă infractorul a săvârşit infracţiunea desculţ sau în ciorapi, atunci în interiorul încălţămintei se descoperă urme de sânge, moloz, rugină, vopsea, rumeguş de lemn, făină etc.

Lenjeria de corp reţine praful la manşete, guler, buzunare şi piept.

Pielea corpului: pe pielea corpului se depune aderând cu grăsimea şi sudoarea secretată. Praful urmare a mersului pe şosea neasfaltată, praful de tutun, pudra etc. se ridică folosind un tampon de vată înmuiată în alcool.

Părul de pe cap reţine şi păstrează praful datorită grăsimii. În păr se depozitează atât praful profesional cât şi cel ocazional determinat de o anume activitate.

Unghiile, urechile, nasul sunt locuri în care se depozitează atât praful profesional cât şi cel ocazional. Praful de sub unghii se recoltează cu o scobitoare. Aici se pot găsi urme de sân-

ge, droguri, resturi metalice, descuamări etc. Praful din urechi se recoltează cu un chibrit înfăşurat în vată.

Praful depus pe autovehicule se cercetează pentru a se stabili traseul parcurs, a materialelor transportate, a obiectelor infracţiunii (cadavru, obiecte sustrase, instrumente utilizate).

În procesul căutării tuturor acestor urme de praf se vor utiliza lanterne de buzunar pentru iluminarea obiectelor suspecte sub diferite unghiuri de incidenţă a luminii. Se vor folosi şi lămpi ultraviolete portative.

Fixarea obiectelor şi a locurilor purtătoare ale urmelor de praf

Operaţia se execută prin descriere şi fotografiere.

Descrierea face expunerea pe larg a naturii obiectului, destinaţia sa, culoarea, gradul de uzură, zona în care a fost descoperit obiectul purtător de praf, ce fel de culoare au urmele, starea în care se află.

Fotografierea este operaţia care se execută după ce a fost făcută mai întâi descrierea. Se fac şi fotografii de detaliu a zonelor în care s-au descoperit urmele.

Ridicarea urmelor de praf

Dacă obiectele purtătoare de praf au dimensiuni mici şi sunt transportabile fără a se pune în pericol distrugerea urmei, obiectele respective se ridică şi se împachetează în aşa fel ca firele de praf să nu sufere nici o schimbare.

Dacă obiectele purtătoare de urme de praf nu sunt transportabile se va proceda la ridicarea urmelor în cauză. Urmele în stare pulverulentă pe suprafeţe netede se ridică fie cu aspiratorul fie cu ajutorul peliculei adezive.

Urmele aflate pe suprafeţe poroase se ridică numai cu aspiratorul, filtrele schimbându-se după ridicarea urmelor de praf de pe fiecare obiect sau zonă din teren. Praful aflat în păr se ridică prin pieptănare pe o hârtie albă, de pe care se aspiră şi se ambalează în borcane curate de sticlă.

Urmele de praf în stare de pastă se ridică prin tamponare cu hârtie de filtru sau răzuire cu un bisturiu, după care se introduc pe o hârtie de filtru în borcane de sticlă. Urmele de sub unghii, nări, urechi se ridică cu scobitori înfăşurate în vată curată, iar aceasta se introduce în eprubete.

22.2. Urmele de noroi

Sunt formate din particule de praf şi apă de obicei, când nu intervin resturi menajere, resturi de plante, frunze şi dejecţii animale. Ele se depun în cantitate mare pe sol, pe diferite obiecte, roţile vehiculelor, pe încălţămintea oamenilor şi pe duşumele.

Fixarea urmelor de noroi

Fixarea urmelor de noroi descoperite la locul faptei se face mai întâi prin descriere şi apoi prin fotografiere, unde e cazul şi cu detalii. Se începe cu descrierea obiectelor pe care se află depus, aspectul, cantitatea, culoarea şi corpurile străine cu care par a fi amestecate. Se descrie apoi în detaliu fiecare urmă în parte, culoarea prezentată, gradul de hidratare, dacă sunt mai multe straturi depuse, fineţea particulelor. Va fi menţionată prezenţa corpurilor străine.

Ridicarea urmelor de noroi

Ridicarea urmelor de noroi de pe obiecte se execută prin raderea substanţei şi ambalarea în borcane etichetate, menţionându-se locul de unde provine. Atenţie la pojghiţele de noroi, ele vor trebui să rămână intacte, să poată fi văzute straturile ce le formează, deoarece ele arată drumul pe care l-a parcurs automobilul sau persoana respectivă.

Note la Capitolul VI

[1] **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 226; **I. Mircea,** *op.cit.*, p. 141; **I. Cioc,** *„Tratat practic de criminastică"*, vol. I, p. 247; **Lucian Ionescu,** „Examinarea criminalistică a urmelor de îmbrăcăminte", în *„Ghidul procurorului criminalist"*, vol. III, editat de Ministerul de Interne şi Parchetul de pe lângă Tribunalul Timiş, Editura Helicon, Timişoara, 1995, p. 102–117.

[2] **Lucian Ionescu,** *„Criminalistica. Note de curs"*, Universitatea Creştină „Dimitrie Cantemir", Bucureşti, 2002, p. 28–29.

[3] **Gh. Golubenco,** *„Urmele infracţiunii. Teoria şi practica examinării la faţa locului"*, Editura Garuda-art, Chişinău, 1999, p. 83.

[4] **I. Mircea,** *op.cit.*, p. 145; **G. Galubenco,** *op.cit.*, p. 80; **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 228.

[5] **E. Stancu,** *op.cit.*, p. 233; **Paul Kirk,** *op.cit.*, p. 110; **Bruno Holyst,** *„Kryminalystyka"*, Varşovia, 1975, p. 177; **O. Pop,** *„Tratat practic de criminalistică"*, vol. I, p. 416; **Lupu Coman,** *„Tratat practic de criminalistică"*, vol. I, p. 258; **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 288; **Ion Mircea,** *op.cit.*, p. 110; **Radu Constantin, Pompil Drăghici** şi **Mircea Ioniţă,** *op.cit.*, p. 211; **G. Golubenco,** *op.cit.*, p. 86.

[6] **Lupu Coman** şi **Gheorghe Diniţă,** *„Cercetarea la faţa locului a accidentelor de circulaţie"*, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1970, p. 38; **Ion Mircea,** *„Cercetarea la faţa locului a accidentelor de circulaţie, element necesar în urmărirea autovehiculelor dispărute de la locul faptei"*, în Rev. Studia Universitatie Babeş-Bolay, series Jurisprudentia, Cluj, 1964, p. 156; **V. Manea** şi **C. Dumitrescu,** *op.cit.*, p. 164; **H.G. Wells,** *op.cit.*, p. 61; **A. Swensson, O. Wendel,** *op.cit.*, p. 153; **St. Lungan, V. Matache,** *„Tratat practic de criminalistică"*, vol. III, p. 98.

[7] **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 288; **I. Mircea,** *op.cit.*, p. 110; **I. Anghelescu,** „Urme specifice accidentelor şi catastrofelor de cale ferată", în *„Tratat practic de criminalistică"*, vol. I, p. 370–376.

[8] **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 288; **I. Mircea,** *op.cit.*, p. 110; **I. Anghelescu,** „Urme specifice catastrofelor aeriene", în *„Tratat practic de criminalistică"*, vol. I, p. 377–382.

[9] **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 288; **I. Mircea,** *op.cit.*, p. 110; **I. Anghelescu,** „Urme specifice catastrofelor navale", în *„Tratat practic de criminalistică"*, vol. I, p. 382–384.

[10] **Radu Constantin, Pompil Drăghici, Mircea Ioniţă,** *op.cit.*, p. 236; **Jean Gayet,** *op.cit.*, p. 188; **I. Sima,** *„Tratat practic de criminalistică"*, vol. I, 1976, p. 365–369; **Ion Mircea,** *op.cit.*, p. 162; **Gheorghe Golubenco,** *op.cit.*, p. 112; **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 243.

[11] **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 238; **Ion Mircea,** *op.cit.*, p. 157; **I. Cora,** „Urme create de incendii", în *„Tratat practic de criminalistică"*, vol. I, p. 360–364; **Jean Gayet,** *op.cit.*, p. 170; **Radu Constantin, Pompil Drăghici, Mircea Ioniţă,** *op.cit.*, p. 236; **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 322.

[12] **Kirk,** *„Crime Investigation"*, Interscience Publishers, New York, 1953, p. 717.

[13] **Octavian Pop,** „Unele consideraţii în legătură cu microundele", în *„Tratat practic de criminalistică"*, vol. I, 1976, p. 416–420; **I. Mircea,** *„Valoarea criminalistică a unor urme de la locul faptei"*, Editura „Vasile Goldiş", Arad, p. 234; **Em. Stancu,** *„Criminalistica"*, vol. I, Universitatea Bucureşti, 1981, p. 237; **I.F. Krîlov,** *„Kriminalisticeskoe ucenie o sledah"*, Izd.

Leningradskogo universiteata, 1976, p. 181. A se vedea şi **Popa Gheorghe,** „*Microurmele – o problemă pentru practica criminalistica românească*”, Editura Sfinx, 2000.

[14] **Paul Kirk,** *op.cit.*, p. 110; **Bruno Holyst,** „*Kryminalystyka*“, Varşovia, 1975, p. 177; **O. Pop,** „*Tratat practic de criminalistică*”, vol. I, p. 416; **Lupu Coman,** „*Tratat practic de criminalistică*“, vol. I, p. 258; **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 288.

[15] **O. Savin,** „Urme de produse pretroliere“, în „*Tratat practic de criminalistică*“, vol. I, p. 309–310; **Radu Constantin, Pompil Drăghici, Mircea Ioniță,** *op.cit.*, p. 205; **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 302.

[16] **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 304.

[17] **A. Svensson, O. Wendel,** *op.cit.*, p. 150; **I.F. Krîlov,** „*Sledî na meste prestuplenia*“, Izd. Leningradskogo universiteta, Leningrad, 1961, p. 127; **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 237; **Ion Mircea,** *op.cit.*, p. 149.

TEHNICI DE IDENTIFICARE ȘI ÎNREGISTRARE A PERSOANELOR

1. Identificarea persoanelor și cadavrelor după semnalmentele exterioare[1]

1.1. Metoda portretului vorbit constituie o metodă științifică de descriere și comparare a semnalmentelor exterioare care fac posibilă identificarea unei persoane.

• Această metodă, care se bazează atât pe marea diversitate a caracteristicilor individuale ale unei persoane, cât și pe caracterul relativ constant al acesteia, este legată de numele lui Alphonse Bertillon (1853–1914), părintele antropometriei. În România, metoda portretului vorbit sau a semnalmentului descriptiv a fost dezvoltată de profesorul **Nicolae Minovici,** autorul lucrării „Școala antropologică (Bertillon) pentru agenții de poliție", (publicată în 1900, și prefațată de **Mina Minovici**); **D. Călinescu, Camil Suciu, Corneliu Panghe, Eugen Mimii Gacea, Emilian Stancu** și alții.

• Merită citat **Nicolae Minovici:** *„cel mai bun și chiar singurul mijloc pentru ca un agent să-și întipărească în memoria sa vizuală o fotografie este de a face în scris un fel de descriere – schiță, exactă și completă.* Agentul însărcinat cu o misiune atât de grea – de a urmări și aresta un criminal cu ajutorul unei fotografii – trebuie să fie în stare să descrie cu gura, figura aceluia ce-l urmărește, de a face, într-un cuvânt, ceea ce se numește un portret vorbit".

• Metoda portretului vorbit este valabilă și astăzi, deoarece perceperea de către martor a imaginii infractorului, într-o accepțiune mai largă, poate fi asimilată cu o *urmă de memorie*, respectiv cu ceea ce s-ar putea denumi «urmă ideală», aceasta având un evident caracter material, specific proceselor psihofiziologice de la nivelul scoarței cerebrale.

• Nu este un paradox faptul că difuzarea portretului robot fără descrierea semnalmentelor exterioare ale persoanei urmărite este o greșeală, deoarece limitează imaginația creativă a celui care urmărește, mai ales că veridicitatea portretului robot depinde de factori subiectivi ca: experiența martorului ocular, dexteritatea specialistului psiholog, tipologia elementelor faciale din baza de date a computerului etc.

1.2. Reguli generale ale metodei portretului vorbit:

a. În descrierea semnalmentelor unei persoane să se folosească o terminologie precisă și unitară, într-o succesiune logică.

b. Descrierea caracteristicilor generale să se facă pe baza **semnalmentelor anatomice sau statice** (talia, constituția fizică, trăsăturile feței, caracteristicile dinților, părului, pielii), a **semnalmentelor funcționale sau dinamice** (mersul, gestica, vocea, vorbirea), precum și a **semnelor particulare** (cicatrici, tatuaje, alunițe, negi, semne prezente din naștere ori din accidente, forma deosebită a unor elemente faciale, anomalii etc.)

c. Descrierea semnalmentelor se face din *față* sau din *plan frontal* și din *profil* sau din *plan lateral*.

d. Trăsăturile capului și ale feței dețin locul principal în realizarea portretului vorbit. Ele vor fi completate cu descrierea întregului corp și a îmbrăcămintei.

e. Semnalmentele vor fi caracterizate după mărime, formă, poziție și culoare:

1.3. Tehnici de descriere a semnalmentelor statice și dinamice

1.3.1. Descrierea semnalmentelor statice

Interesează: talia, constituția fizică, aspectul general: forma capului și a feței, sexul, vârsta, infirmități etc.

a. Talia poate fi: *scundă* (sub 1,60 m), *mijlocie* (între 1,60 și 1,75 m) și *înaltă* (peste 1,75m), dar considerăm și noi că această clasificare este depășită.

b. Constituția fizică sau corpolența poate fi: solidă sau mijlocie (atletică), slabă (ascuțită), în raport cu dezvoltarea scheletului osos, a musculaturii și a țesutului adipos.

c. Aspectul general (ținuta): atletică, elegantă, sportivă, greoaie sau asociată unor profesiuni (ofițer, marinar, balerin etc.)

d. Vârsta: copil (până la 14 ani), tânăr (între 14–30 ani); matur (între 30–60 ani); bătrân (peste 60 ani)

• **Forma și mărimea capului**

Se recomandă ca descrierea formei capului din față să se facă după aproximativ 10 variații: alungită, ovală, rotundă, dreptunghiulară, lată sau teșită, triunghiulară cu baza în sus, triunghiulară cu baza în jos, prismatică, pătrată, romboidală, foarte neregulată etc.

Din profil, capul poate fi: normal, țuguiat, turtit parțial sau total, bombat etc.

• **Fața** cuprinde trei zone: frontală, nazală și bucală care reprezintă 1/3 din întreaga figură dar, de cele mai multe ori, apar variații și modificări. Zona frontală este cuprinsă între inserția părului și rădăcina nasului; zona nazală cuprinde regiunea dintre rădăcina nasului și baza acestuia; zona bucală se află între baza nasului și vârful bărbiei. În literatura de specialitate sunt luate în calcul *5 zone: fruntea, ochii, nasul, gura* și *bărbia* sau *15 detali caracteristice:* inserția părului, fruntea, arcada sprâncenei, rădăcina nasului, dosul nasului, nara, vârful nasului, șanțul subbazal, buza superioară, buza inferioară, bărbia, osul bărbiei, sprânceana, coada sprâncenei și aripa nasului.

Fiecare element al feței se descrie separat:

• **Părul** se definește după linia de inserție frontală, care marchează locul de implantare a părului: dreaptă, ascuțită, circulară în sus, circulară în jos, ondulată; după desime: des, normal, rar; după lungime: mare, mijlociu, mic; după culoare: neagră, castanie, blondă, roșcată, albă; încărunțire totală, parțială sau în șuvițe; grosime: subțire, mijlociu, gros; forma de prezentare: creț, ondulat, lins; coafura (portul părului): peste cap, cu cărare pe stânga sau pe dreapta, adus spre frunte. Interesează și perciunii: lungi, mijlocii, scurți, drepți sau oblici; calviția (chelia): frontală, frontal-parietală, totală.

• **Fruntea** se descrie după înălțime (înaltă, mijlocie, scundă); după lățime: lată, mijlocie, îngustă; după înclinarea frunții (planul vertical imaginar ce trece prin rădăcina nasului): retrasă, verticală, proeminentă; după profil: dreaptă, avansată, ondulată, convexă, concavă și oblică. Particularități: proeminența arcadelor, prezența ridurilor, fruntea bilobată.

• **Sprâncenele** se descriu după amplasare (sprâncene reunite, apropiate, depărtate, ridicate sau coborâte pe ochi); după formă (rectilinie, arcuită, unghiulară); după grosime: groase,

mijlocii și subțiri; după culoare: negre, blonde, șatene, roșcate, albe. Particularități: sprâncene îmbinate, stufoase, ridicarea unor fire, lipsa sprâncenelor.

• **Ochii** se descriu după culoare: căprui, negri, albaștri, verzi, galbeni sau de culori diferite (ceacâri); după mărime: mari, mijlocii, mici (particularitate: un ochi mai mare decât celălalt); după proeminență: adânciți sau ieșiți din orbite; după poziție: ochi drepți, ochi cu comisurile interne coborâte, ochi cu comisurile externe coborâte; particularități ale privirii: strabismul, stâng convergent sau divergent și drept divergent ori convergent.

• **Nasul** este unul din elementele care au un rol important în identificare, deoarece se reține cu mai multă ușurință, deși nu pot fi neglijate modificările ce pot interveni prin operații estetice. La descrierea nasului interesează forma: dreaptă la nasul grecesc, concavă sau rotunjită la nasul acvilin, scobită adânc la nasul în șa, scobită ușor la nasul cu vârful în sus; după mărimea generală a feței: mare, mijlociu, mic; rădăcina nasului poate fi mică, mijlocie, mare; conturul sau muchia nasului poate fi dreaptă, convexă, concavă, frântă ori ondulară (foarte rar); baza nasului poate fi orizontală, coborâtă sau ridicată; proeminența nasului (distanța dintre vârful nasului și intersecția acestuia cu șanțul subnazal) poate fi mică, mijlocie, mare; după lățime, nasul poate fi lat, îngust și mijlociu. Interesează și unele particularități: de culoare (nas roșu), aspectul vârfului (turtit, deviat, bilobat), zdrobirea osului nazal, forma aripilor: cărnoase, ridicate etc.

• **Gura** se descrie după mărimea generală a feței: mică, mijlocie, mare; după contur: cu comisuri orizontale, ridicate sau coborâte; după ținută: închisă sau întredeschisă. Particularități: gură exagerat de mare, gură în formă de inimă; gură oblică etc.

• **Buzele** se descriu după grosime: subțiri, mijlocii și groase; după proeminență: mică, mijlocie, mare sau, ca particularități: buza superioară proeminentă, buza inferioară proeminentă, ambele buze proeminente; după malformații: buză de iepure, sesizabilă chiar și după o operație chirurgicală estetică, buza superioară ridicată, buza inferioară coborâtă.

• **Dinții** (incisivi și canini) se descriu după mărime, poziție, distanță, culoare și grad de uzură. Particularități: lățime; asimetrie; dinți lipsă, falși, îmbrăcați; lucrări dentare (plombe, proteze); dinți rupți; descoperirea gingiilor etc.

În cazul cadavrelor neidentificate dinții se examinează detaliat, întocmindu-se odontograma.

• **Bărbia** se descrie după înclinare (dreaptă, oblică, proeminentă); după înălțime: mică, mijlocie, înaltă; după lățime: lată, mijlocie, ascuțită. Particularități: bărbia dublă, brazdă transversală, gropițe, bărbia bilobată.

• **Barba și mustățile** sunt descrise după formă, mărime și culoare. Barba poate fi: mare (când cuprinde toată fața și părul este lungă), barbișon (când cuprinde toată fața dar părul este scurt); guler (continuare a perciunilor); muscă (mănunchi de fire sub buza inferioară); cioc (de dimensiuni mici, cuprinzând întreaga bărbie). Mustața poate fi: mare, cu colțurile ridicate; mare, cu colțurile drepte; mare, cu colțurile coborâte; tăiată mărunt pe buze; coadă de rândunică (pe porțiunea foselor nazale) etc.

• **Tenul** se descrie după culoare (albă, neagră, roză, brună, roșcată, galbenă, palidă); după dilatația porilor (mare, mijlocie, mică) și după semne particulare (negi, eczeme, coșuri abundente, cicatrici).

• **Ridurile** se descriu după formă, adâncime și număr, precum și după zona în care sunt repartizate: riduri frontale (după contur sunt drepte, arcuite și sinuisoidale, iar după locul de răspândire sunt: totale – pe toată fruntea, mediane – în regiunea centrală a frunții și riduri la rădăcina nasului); riduri oculare (formate deasupra nasului între cele două sprâncene, sau sub ochi, la unele persoane fiind sub formă de pungi); riduri temporale, dispuse între unghiul extern al ochiului și tâmplă, care pot avea formă de evantai, fiind denumite „labă de gâscă"; ri-

duri bucale (în jurul gurii), ridurile trangusului, ridurile obrazului, ridurile gâtului. Interesează ridurile frontale și cele oculare.

• **Pavilionul urechii**

„*Urechea constituie elementul cel mai important în descrierea unor persoane, căci structura cartilaginoasă rămâne neschimbată toată viața și prezintă forme strict individuale la fiecare persoană.* (**Camil Suciu**)

Interesează pavilionul urechii, alcătuit din: helix, antehelix, tragus, antetragus, lob, concă, fosa sau depresiunea digitală și fosa naviculară sau depresiunea luntrei.

a. helixul este bordura urechii, fiind împărțit în 3 zone: helix originar (lung, mijlociu și scurt); helix superior (lat, mijlociu, îngust), helix posterior (mare, mijlociu, mic);

b. antehelixul, proeminență cartilaginoasă paralelă spre interiorul urechii cu helixul superior și posterior;

c. tragusul, proeminență cartilaginoasă, situat lângă orificiul auditiv, care poate fi: ascuțit, bifurcat și proeminent iar ca particularitate se întâlnește tragusul bilobat;

d. antetragusul tot de natură cartilaginoasă, aflat între conca și lobul urechii, opus tragusului. Se descrie după înclinație (orizontală sau oblică), mărime (mare, mijlociu și mic), precum și după contur (concav, drept sau bombat);

e. lobul, partea inferioară a paviolionului, de formă cărnoasă, este apreciat după mărime (mic, mijlociu și mare); după contur (rotund, triunghiular, drept) și după aderență (lipit sau dezlipit de față). Particularități: perforație pentru cercei, cu riduri, cu negi, cu păr, cu crestături, precum și bilobat;

f. conca sau canalul auditiv extern este apreciat după profunzime sau mărime (mic, mijlociu, mare);

g. depresiune digitală se află sub helixul superior și în spatele helixului anterior;

h. depresiunea naviculară (a luntrei), de formă alungită, este situată între helixul superior-posterior și antehelix.

• **Semnele particulare** constituie elemente deosebit de importante pentru identificarea persoanelor și a cadavrelor. Ele reprezintă defecte anatomice sau funcționale sau se datorează unor malformații congenitale, intervenții chirurgicale, accidente etc., putând îmbrăca forme de o mare diversitate, cum sunt: cicatricele, culoarea pielii, prezența unor negi, pete, alunițe și a altor semne din naștere, ridurile feței, modificări în sistemul funcțional ori ale unor organe sau părți din acestea, semne particulare ca urmare a practicării unor meserii, precum și tatuajul.

Tatuajul ca semn particular cu o valoare deosebită în procesul identificării cadavrelor dar și a persoanelor, poate fi realizat în relief, prin incizii făcute în piele, sau imprimat cu înțepături prin care se introduce o substanță colorată (albastră, neagră sau verde). După clasificările făcute de profesorul Mina Minovici, tatuajul poate fi: mistic, patriotic sau istoric, războinic, eroic, afectiv, profesional, criminal, obscen. Poate fi găsit pe toată suprafața corpului, cu excepția palmelor, tălpilor și a pielii de pe cap. Se descrie ca formă, mărime, motiv, culoare, poziție și va fi fotografiat la scară. Dacă a fost înlăturat prin intervenție chirurgicală, poate fi relevat prin fotografiere sub radiații infraroșii.

1.3.2. Descrierea semnalmentelor dinamice

Interesează îndeosebi ținuta corpului, poziția capului, mersul privirea, mimica și pantomima, vocea și vorbirea, deghizarea.

• **Ținuta corpului.** Depinde de modul de contractare a mușchilor în mers, de armonia mișcărilor. Deosebirea *atitudinii rigide*, caracteristice unor profesii (militari, contabili), *atitudini relaxate* (mobile, obișnuite) și *atitudini de deferență* (sportive, servile, agresive etc.). Interesează și *poziția mâinilor* în timpul mersului, staționării sau al vorbirii.

• **Ținuta capului** poate fi dreaptă, aplecată spre stânga sau spre drepta, aplecată înainte sau înapoi, fiind apreciată în contextul ținutei generale a corpului.

• **Mersul** este cercetat în prezent de *Mark Nixon de la Universitatea Southampton din Marea Britanie* ca o altă „amprentă" personală ce va fi utilizată pentru identificare.

Interesează lungimea și lățimea pasului, unghiul de mers, dacă este armonios sau în forme exagerate (balansarea umerilor, ondulațiile bazinului etc.), eventuale infirmități; mișcarea mâinilor. Mersul poate fi caracterizat ca normal, bărbătesc, suplu, greoi, sportiv, legănat, rigid, anemic, senil, defectuos.

Persoanele înalte au, de regulă, un mers lent, pasul întins; cele de statură mică și cu temperament coleric sau sanguinic au mersul avântat, grăbit, cu mișcarea ritmică a brațelor și a corpului.

• **Privirea** este legată de întreaga personalitate a individului, ca și de stări psihofiziologice, vârstă, culoare irisului și mimica feței. Privirea poate fi: tandră, răutăcioasă, furioasă, mirată, bănuitoare; pătrunzătoare, fixă, dreaptă, oblică, fugitivă.

• **Mimica și pantomima** trădează un anumit obicei sau mod de interiorizare. **Mimica** poate fi spontană (de râs, plâns, emoții), convențională (mină gravă, zâmbet, mișcarea capului în semn de salut, de afirmare sau negare), originală (tipică unei persoane: mișcări ale sprâncenelor, buzelor, nărilor etc.). Expresia feței poate fi: calmă, enervantă, flegmatică, mirată, confuză, distrată sau obosită.

• **Pantomima,** corelată cu vorbirea, este reprezentată de mișcări voluntare sau involuntare, cu funcții de expresie, simbolizare, intervenție activă, fapte de conduită cu o anumită semnificație. Se manifestă sub forme variate: încrețirea frunții, mișcarea sprâncenelor, a comisurilor gurii, clipirea rapidă, scobitul în nas, frecatul mâinilor, roaderea unghiilor etc.

• **Vocea și vorbirea** sunt incluse în conturarea portretului vorbit deși nu sunt caracteristici ale semnalmentelor exterioare. Vocea este o trăsătură individuală a fiecărei persoane, putând fi amplă, clară, suplă sau cu particularități: înfundată, guturală, nazală, răgușită. După criteriul vârstei, distingem voce de copil, de adult, de bătrân.

Vorbirea poate fi clară, neclară, grăbită, lentă. Poate prezenta defecte ca: **bâlbâiala,** care poate fi **clonică** (repetarea unei silabe) și **tonică** (dificultatea de a articula prima silabă); **tahilalia** (ritm accelerat); **bradilalia** (vorbire încetinită); **dislalia** (pronunțarea defectuoasă a unor sunete, de ex. rotacionul sau pelticia), care poate fi **simplă** și totală; **rinolalia** (nazalizarea suplimentară sau insuficientă a suntelor ori cuvintelor).

• **Deghizarea.** La descrierea semnalmentelor dinamice trebuie să se țină cont și de încercările infractorilor versați de a-și deghiza vocea, mersul, ținuta, precum și îmbrăcămintei, fiind profesată în timpul comiterii infracțiunii, pentru derutarea eventualilor martori oculari.

1.4. Metode tehnice de realizare a portretului vorbit:

a. Portretul schițat sau schița de portret constă din schițarea unui portret, după descrierea martorilor sau a victimei de către un desenator cu calități plastice foarte bune. Procedural este folosit cu deosebit succes de către polițiștii timișoreni, care beneficiază de concursul generos al Academiei Popa's la care studiază copii cu calități excepționale din întreaga Europă, sub îndrumarea inegalabilului **Ștefan Popa Popa's.**

b. Fotorobotul, procedeu inițiat de comisarul francez **Pierre Chabot,** constituie un procedeu de identificare cu ajutorul unui colaj fotografic de elemente faciale. Se folosesc fragmente fotografice ale elementelor faciale selectate de martori sau victime, dintr-un album, până la realizarea unei imagini cât mai apropiate de cel vizat. Imaginea obținută este retușată și apoi refotografiată. Procedeul a dat rezultate modeste.

c. Identi-kit și Photo-identi-kits

Martorii sau victimele care alcătuiesc portretul robot au la dispoziție un album care conține variante ale elementelor faciale desenate pe material (cca 500–700), și grupate pe 11–12 grupuri de tipuri notate cu litere și cifre. Compoziția grafică este obținută pe un suport special, cu geam mat, iluminat de jos, poate fi retușat și completat. Trebuie avut în vedere faptul că elementele faciale aparțin unor trăsături antropologice ale populațiilor din țările care produc aparatura.

d. Minicompozitorul (MIMIC), un dispozitiv aflat într-o cutie prevăzută cu un ecran pe care sunt proiectate elemente faciale transpuse pe 6 benzi transparente, fiecare cu o lungime de 25,4 m și cuprinzând câte 300 elemente. Imaginea compusă pe ecran poate fi fixată fotografic cu un aparat de tip Polaroid aflat în compunerea dispozitivului.

e. Sintetizatorul fotografic o variantă perfecționată a fotorobotului, selecționează elementele faciale din fotografii obișnuite și realizează montajul cu 4 dispozitive ce proiectează pe un ecran câte o zonă a feței.

f. Portretul robot computerizat constă în compunerea elementelor faciale cu ajutorul tehnicii de calcul electronic, atât prin exploatarea eficientă a datelor furnizate de martori și victime, cât și prin utilizarea unor date stocate în memoria computerului referitoare la infractori identificați și persoane dispărute. Dintre tehnicile de calcul folosite în prezent amintim proiectul SIGMA, utilizat de poliția germană, sistemul IBM, precum și sistemul MACINTOSH PLUS, folosit și de poliția română. Tehnicile de calcul permit alcătuirea portretului robot după fotografii, precum și compoziții, pe baza unor elemente de deghizare sau îmbătrânire.

1.5. Metode criminalistice de identificare a cadavrelor cu identitate necunoscută

În afara identificării dactiloscopice, dacă persoana s-a aflat în cartoteca poliției, în practică sunt utilizate următoarele metode criminalistice:

a. Metoda supraproiecției, care constă în compararea, prin proiecții fotografice, a imaginii unui craniu necunoscut cu fotografia unei persoane dispărute, căreia se presupune că i-a aparținut craniul. Metoda a fost aplicată pentru prima dată în 1960, la Calcutta. Se execută o fotografie în aceeași poziție a craniului cu negativul fotografiei dispărutului, după care se suprapun cele două negative, stabilindu-se coincidența sau necoincidența elementelor anatomice și antropometrice. Rezultatul se fixează prin fotografiere. În prezent se utilizează **suprapunerea electronică a imaginilor,** cu ajutorul unui dispozitiv compus din 2 camere de televiziune, o masă de mixare și un monitor TV.

b. Reconstituirea fizionomiei după craniu, metodă realizată de savantul rus **M.M. Gherasinov** și perfecționată de **Cantemir Rișcuția,** constă în reconstituirea plastică și grafică a țesuturilor moi ale capului, potrivit unor tabele întocmite de antropologi.

c. Metoda antropologică

Prin examenul antropologic al resturilor osoase se stabilesc originea umană, rasa, sexul, talia, vârsta, vechimea osului, leziunile traumatice. Gradul de certitudine depinde de oasele lungi întregi puse la dispoziția specialistului (femur, tibie, peroneu, humerus, cubitus, radius). Expertiza urmelor osteologice va fi înlocuită de expertiza genetică prin care se determină ADN-ul mitocondrial.

d. Odontologia

Expertiza odontologică este o metodă care conduce la identificarea în situaţii deosebite: explozii, accidente, incendii, catastrofe, când rămân puţine elemente din corpul uman care pot fi examinate. Cu ajutorul odontologiei pot stabili: specia, vârsta, sexul şi tipul antropologic. Fişa odontologică este utilizată pentru identificarea cadavrelor necunoscute sau chiar la reconstituirea fizionomiei după dantură (de exemplu în cazul Râmaru, portretul robot a fost realizat după urmele de muşcături de pe corpul victimelor).

e. Identificarea prin expertiza fotografică de portret

Această metodă este uzitată pentru stabilirea identităţii cadavrelor, precum şi pentru identificarea persoanelor amnezice sau care îşi ascund identitatea. O fotografie cât mai recentă a persoanei dispărute şi fotografia cadavrului neidentificat se măresc la aceeaşi scară, după care se recurge la comparare prin confruntare, juxtapunere, caroiajul feţei, măsurarea valorilor unghiurilor şi proiecţia punctelor comune. Se stabilesc semnalmente anatomice ca: rasă, sex, vârstă etc., precum şi semnele particulare: tatuaje, negi, aluniţe, cicatrice, riduri etc.

2. Identificarea biometrică a persoanelor

Identificarea biometrică este o metodă automată de identificare a unei persoane sau de verificare a identităţii unei persoane pe baza caracteristicilor anatomice sau comportamentale ale acesteia.

Biometria prezintă avantajul că presupune prezenţa fizică a persoanei la punctul de identificare, astfel că este exclusă frauda ori neplăcerile cauzate de pierderea documentelor de identitate, a cheilor sau parolelor.

Identificarea biometrică a vocii se realizează pe baza unui şablon al vocii (template), prin mai multe modalităţi:

a. *vorbitor dependent* (recunoaşterea unui anumit gen de vorbire);

b. *vorbitor independent* (fără model de referinţă);

c. *vorbire discretă* (vorbire cu pauze între cuvinte, pentru a fi luat în calcul începutul şi sfârşitul acestora);

d. *vorbirea continuă* (sistemul recunoaşte cuvinte determinate anterior);

e. *vorbirea naturală* (sistemul are capacitatea să analizeze vocea unui utilizator care vorbeşte fără restricţii, dar cu o acurateţe mai mică decât a celorlalte sisteme biometrice menţionate).

2.1. Identificarea irisului sau retinei[2]

Irisul este format între a treia şi a opta lună de gestaţie, deşi cu dimensiuni reduse (11 mm) care, ca şi retina, are un caracter de unicitate care permite identificarea cu precizie a unei persoane.

Oftalmologii americani Leonard Flom şi Aran Safir, au formulat, în deceniul 9 al secolului trecut, principiul potrivit căruia irisul diferă de la un individ la altul, inclusiv la gemeni, şi, mai mult, irisul de la ochiul drept al unei persoane nu este identic cu irisul de la ochiul stâng. Această descoperire a permis dr. John Daughman, în anul 1994, să creeze algoritmul pentru identificarea unui iris pe baza a 266 caracteristici sau „grade de libertate", care-i conferă irisului trăsături de unicitate, imuabilitate (nu îmbătrâneşte niciodată), imposibilitatea contrafacerii ori a modificării prin folosirea unor accesorii (ochelari, lentile de contact). Recunoaşterea irisului se bazează pe caracteristici ca: ligamente arcuite; creste sau proeminenţe liniare; pistrui; cercuri (inele); fosete, gropiţe; striaţii; filamente; cripte (zone întunecate); fibre de colagen; ţesut conjunctiv care dă aparenţa divizării irisului în fâşii radiale ş.a.

Procesul de identificare presupune următoarele faze:

a. captarea imaginii de un aparat de fotografiat standard, poziţionat la o distanţă cuprinsă între 9-100 cm, care foloseşte o lumină invizibilă;

b. definirea locaţiei irisului, aparatul de fotografiat fiind poziţionat la o distanţă de 15–30 cm faţă de iris;

c. optimizarea imaginii pentru identificarea imaginilor interioare şi exterioare ale irisului şi marginile pleoapei;

d. compararea imaginii printr-un algoritm complex denumit Codul-Iris care reprezintă o înregistrare de 512 bytes. Identificarea propriu-zisă se realizează dacă anterior au fost stocate caracteristicile irisului.

Identificarea retinei se bazează pe topografia vaselor de sânge aflate pe retină, în spatele ochiului, care absoarbe o lumină infraroşie de intensitate mică proiectată pe retină. Această lumină infraroşie este reflectată spre camera video unde este poziţionat utilizatorul, cu modulul retinei care face capabilă identificarea (recunoaşterea).

2.2. Identificarea persoanelor după voce şi vorbire[3]

Fundamentul ştiinţific al expertizei urmelor sonore ale vocii şi vorbirii

Examinarea criminalistică a urmelor sonore pentru identificarea persoanelor a devenit posibilă şi credibilă, pentru organele judiciare datorită particularităţilor anatomo-fiziologice şi fiziopatologice care determină idividualitatea vocii fiecărei persoane, astfel:

a. Individualitatea aparatului fonorespirator (plămâni, bronhii, trahee, laringe, coarde vocale, cavităţi bucale şi sinuzale) determină diferenţierea persoanelor.

b. Particularităţi ale funcţiei fonatorie (rezistenţa coardelor vocale, presiunea şi viteza aerului respirat) diferă de la o persoană la alta.

c. Stabilitatea pe care o prezintă vocea şi vorbirea pe durata vieţii, de la perioada pubertăţii (12–15 ani, în special la băieţi), până la bătrâneţe, când apar unele modificări (răguşeală, prelungirea timpului de fonaţie, tremur al vocii etc.).

d. Particularităţile determinate de maladii ale aparatului fonorespirator (aparat respirator, coarde vocale, laringe, faringe, sinusuri, cavităţi nazale şi bucale) pot produce modificări sau perturbări ale vocii, cum ar fi: răguşeala, strangularea vocii, amputerea sfârşitului cuvintelor sau al fazelor şi chiar instalarea afoniei. Aceste maladii conduc la apariţia altor caracteristici individuale care vor contribui la identificare.

Caracteristicile de identificare a vocii şi vorbirii

a. Caracteristici acustice generale

Particularităţile acustice relativ neschimbătoare ale vocii permit restrângerea grupului de suspecţi:

– aspectul de ansamblu al formanţilor redaţi pe vocogramă;

– durata de pronunţare a unui cuvânt, propoziţie sau frază;

– intensitatea vocii.

b. Caracteristici acustice individuale, relativ neschimbătoare ale vocii:

– formanţii redaţi pe vocograme în bandă lată, care corespund cu frecvenţele de rezonanţă ale cavităţii aparatului vocal;

– antiformanţii, caracterizaţi prin minime de energie acustică (sunt specifici sunetelor nazale m şi n şi uneori vocalelor, fiind situaţi pe vocograme în apropierea frecvenţei de 500 Hz);

– frecvenţa vocii sau senzaţia de înălţime, calculată după formula: f = , în care f este frecvenţa, l – este numărul de perioade iar T – unitatea de timp. Cu cât frecvenţa este mai mică, sunetul este mai grav şi invers, cu cât frecvenţa este mai mare, sunetul este mai acut.

– alte caracteristici: dinamica vocii, durata fiziologiei, respiraţia în timpul emisiunii vocale, tranziţia, locusul, bara de sonoritate, formantul de nazalitate.

Caracteristicile vorbirii

a. Caracteristici generale: stilul limbii (neliterar şi literar; familial, vulgar şi argotic).

b. Caracteristici individuale:

– particularităţi fonetice (accentul, intonaţia, deprinderea de a prescurta unele cuvinte, corecturile, pronunţarea cuvintelor străine);

– particularităţi fonetice străine;

– particularităţi lexicale şi frazeologice;

– defecţiuni de pronunţie;

– particularităţi gramaticale de ordin morfologic sau sintactic.

Expertiza criminalistică a vocii şi vorbirii

Prin expertiza fonocriminalistică pot fi lămurite următoarele întrebări:

a. Autenticitatea fonogramei în litigiu

b. Identificarea persoanei vorbitorului pe baza modelului de comparaţie; prin stabilirea unor date despre apartenenţa la gen, vârsta, sexul, profesia, zona din care provine, maladii ale aparatului respirator, dacă a fost constrâns să vorbească, dacă se află în stare de stres ş.a.

c. Deghizări ale vocii şi vorbirii

d. Depistarea încercărilor de falsificare a benzii

Etapele examinării sunt comune expertizelor de identificare a persoanei: examinarea separată, examinarea comparativă, demonstraţia şi formularea concluziei.

Este demn de remarcat faptul că prin cercetările reputatului criminalist român Ion Anghelescu, prin metoda românească de expertiză a vocii şi vorbirii s-au realizat pentru prima dată vocograme de ansamblu, pe bandă îngustă, şi de detaliu.

Pentru reuşita expertizei tehnice trebuie să se respecte următoarele reguli:

– mijloace tehnice de înregistrare similare celor ale înregistrării în litigiu, dar de mai bună înregistrare;

– să se compare banda originală şi nu copii ale acesteia;

– imprimările să se efectueze în condiţii similare de loc, de fond sonor şi cu aceeaşi viteză de înregistrare;

– se va cere persoanei să folosească aceeaşi pronunţie, cuvinte şi expresii.

2.3 Sisteme automate de identificare a persoanelor după amprentele papilare, cunoscute sub numele de A.F.I.S. – Automated Fingerprint Identification System – prezintă multiple avantaje faţă de sistemul clasic de lucru al cartotecilor dactiloscopice şi al instrumentelor optice[4]:

– codificarea automată a amprentelor, inclusiv a fragmentelor de urme papilare;

– prelucrarea imaginii pentru completarea unor lacune prin mărirea zonelor cu minuţii clare, ajustarea contrastului sau inversarea crestelor (alb-negru, stânga-dreapta);

– citirea directă a amprentei de pe deget prin scanare electronică;

– procesarea operativă a amprentelor şi stabilirea cu operativitate a identităţii persoanelor şi a faptelor pe care le-au comis, indiferent de distanţa existentă între locul investigării şi cel al comiterii infracţiunii.

Amprentele papilare obţinute electronic prin facilităţile sistemului AFIS sau manual, tuş negru tipografic pe fişe dactiloscopice decadactilare tip AFIS sau tip VE – dactilocarta trebuie să îndeplinească următoarele condiţii:

– tuşul negru tipografic să fie repartizat uniform pe suprafeţele degetelor şi palmelor;

– amprentele să fie orientate vertical pe formular;

– apăsarea şi rularea completă a suprafeţei falangetelor fără întoarcere la punctul de plecare;

– plasarea corectă a desenelor papilare în spaţiile delimitate pe formular evitându-se înregistrările duble ca urmare a inversării degetelor sau mâinilor;

– trimiterea fişelor cu amprente originale la staţia AFIS, fiind interzisă transmiterea amprentelor prin fax sau a celor xerocopiate;

– urmele papilare digitale ridicate cu folii adezive sau prin fotografiere directă trebuie să conţină minim 12 detalii caracteristice dactiloscopice (început de crestă, sfârşit de crestă, contopire şi bifurcaţii de creste papilare).

Pentru descrierea caracteristicilor amprentei, se folosesc următorii termeni:

– RIDGES; crestele papilare vizibile prelevate cu tuş;

– DIVERGENCE: două creste paralele care se curbează şi formează nucleul zonei centrale;

– TYPE RIDGES: crestele situate spre interior care mărginesc zona centrală şi formează deltele;

– PATTERN AREA: zonă a urmei care conţine nuclee şi delte;

– CORE şi DELTA: nucleul şi delta se găsesc în interiorul zonei centrale a laţurilor şi spiralelor;

– MINUTIAE: puncte sau elemente de identificare a amprentei;

– ENDING RIDGE: punct de detaliu unde începe sau se termină o crestă;

– BIFURCATION: punct de detaliu în care o crestă simplă se bifurcă şi formează două creste paralele;

– PATTERN TYPES: clasificări pentru reprezentarea elementelor unei amorente bazate pe direcţia crestelor în interiorul zonei centrale, precum şi pentrulocalizarea nucleelor şi deltelor.

Tipuri de simboluri folosite în reprezentarea amprentelor:

– *Arcuri (A):* creste care alunecă dintr-o parte în alta a amprentei; creastă întreruptă alternând cu creste curbate neclare; inexistenţa nucleelor şi deltelor;

– *Laţuri (/ \):* creste curbate; o deltă; un nucleu; două laţuri care au originea în acelaşi loc al amprentei;

– *Laţ din dreapta (\):* reprezentat prin creste curbate care îşi au originea în partea dreaptă a amprentei;

– *Laţ din stânga (/)*: reprezentat prin creste curbate care îşi au originea în partea stângă;

– *Spirală (W)*: două sau mai multe delte; curburi în jurul nucleului; toate nucleele aflate în afara deltelor;

– *Amprentări (X)*: amprenta nu este vizibilă;

– *Anormale;* model necunoscut datorită unei cicatrice sau pete pe desenul papilar; degete deformate sau bandajate; nici o urmă vizibilă, fără indicaţie de amprentare; amprentări atipice (nu este vizibilă nici o urmă).

În situaţia stabilirii unei identităţi dactiloscopice, sistemul oferă posibilitatea întocmirii de planşe dactiloscopice demonstrative pentru ilustrarea concluziilor formulate în rapoartele de constatare tehnico-ştiinţifice sau de expertize dactiloscopice.

Noua generaţie AFIS, reprezentată de sistemul OMNITRAK, prezintă următoarele facilităţi: procesarea automată a amprentelor, a fotografiei, semnăturii şi a datelor de identificare ale persoanelor; procesarea automată a amprentelor papilare inclusiv a extremităţii regiunii hipotenare; setarea automată a parametrilor de căutare; selectarea unei urme dintr-un grup de urme suprapuse; vizualizarea imaginii tridimensionale a urmei papilare sau a impresiunii codificate pentru verificarea calităţii marcajului minuţiilor; fotografierea digitală a urmelor la mărimea naturală şi verificarea lor la baza centrală cu ajutorul unui calculator portabil.

2.4. Sistemul de recunoaştere facială[5]

Sistemul de recunoaştere facială ***Imagetrak*** permite identificarea persoanelor, prin prelucrarea şi stocarea la nivel naţional a fotografiilor şi a datelor de identificare ale persoanelor care au comis infracţiuni prin diferite moduri de operare.

O persoană poate fi căutată în baza de date după date de identificare, semnalmente, semne particulare (cicatrici, tatuaje, deficienţe psiho-motorii), după imagini şi fotografii digitale, după portretul robot, după fapta comisă sau modul de operare.

Identificarea persoanelor este stabilită cu ajutorul algoritmului de căutare facială, prin măsurarea a 80 de puncte nodale, dintre care exemplificăm: distanţa între ochi, lăţimea nasului, adâncimea orbitelor, oasele feţei, linia maxilarului, bărbia etc.

Pentru baza de date, la fotografierea persoanelor se utilizează aparatura digitală cu respectarea următoarelor reguli:

– la prelucrarea imaginii se încadrează numai faţa subiectului;
– subiectul trebuie să privească spre cameră;
– poziţia capului trebuie să fie dreaptă;
– nu se foloseşte blitz-ul pentru a nu se produce umbre;
– fotografia se realizează în plan vertical (portret);
– zoom optic maxim (3X);
– distanţa faţă de subiect 1,20 m;
– rezoluţie minimă SQ2 Normal (1024 X 768).

Sistemul permite şi introducerea de fotografii de pe camerele foto digitale sau prin scanarea fotografiilor clasice, dacă îndeplinesc condiţiile de calitate cerute de soft, la rezoluţia de 600 dpi.

Identificarea se materializează într-un raport de expertiză de portret, în care imaginea în litigiu a persoanei cu identitate necunoscută şi imaginea modelului de comparaţie a persoanei cu identitate cunoscută sunt examinate, comparativ, prin confruntare, stabilirea continuităţii liniare, folosirea caroiajului, măsurarea valorilor unghiulare sau proiecţia punctelor comune.

3. Înregistrarea penală

3.1. Definiţia şi scopul înregistrării penale

• Înregistrarea penală este o evidenţă sistemată, pe bază de fişe speciale centralizate la nivel naţional şi judeţean, a unor categorii de persoane, animale şi obiecte, în vederea identificării lor ulterioare.

• Scopul înregistrării penale

a. Identificarea persoanelor care au mai săvârşit infracţiuni, pe baza înregistrării penale nominale şi dactiloscopice decadactilare;

b. Identificarea infractorilor pe baza înregistrării dactiloscopice monodactilare și după modul de operare;

c. Identificarea persoanelor dispărute, a persoanelor și cadavrelor cu identitate necunoscută după semnalmentele exterioare ori a altor date antropologice;

d. Identificarea unor animale, a obiectelor pierdute, furate ori a celor corp delict.

Judecătorului **John Fielding** din Londra i se atribuie meritul de a fi înființat prima cartotecă centrală în 1791, iar în Franța, **Eugene François Vidocq** are meritul de a fi exploatat semnalmentele, numele, porecla și modul de operare ale infractorilor în descoperirea recidiviștilor și a celor care se sustrăgeau urmăririi penale.

Abia în 1880, însă, **Alphonse Bertillon** va pune bazele științifice ale înregistrării penale prin sistemul său de înregistrare și identificare antropometrice. În țara noastră, importante contribuții la identificarea persoanelor și a cadavrelor și-au adus frații **Nicolae și Mina Minovici, dr. Andrei Ionescu** și **Valentin Sava,** care au înlocuit, în 1914, bertillonajul cu înregistrarea dactiloscopică.

3.2. Înregistrarea în cazierul judiciar

3.2.1. Înregistrarea nominală sau alfabetică

Potrivit **Legii nr. 290 din 24 iunie 2004, privind Cazierul Judiciar**, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 586 din 30.06.2004, cazierul judiciar se organizează în scopul prevenirii și combaterii faptelor prevăzute și pedepsite de legea penală, ca mijloc de cunoaștere a persoanelor care au comis infracțiuni contra persoanei și a libertății acesteia, a patrimoniului și, în general, a ordinii de drept.

Spre deosebire de vechea reglementare (Legea nr. 7 din 1972), „Comunicarea datelor din cazierul judiciar se face în condițiile prezentei legi și cu respectarea prevederilor Legii nr. 544/2001 privind protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație ale acestor date și ale Legii nr. 182/2002 privind protecția informațiilor clasificate, în cazul datelor de interes operativ" (art. 3).

În art. 9 se prevăd datele care se înscriu în cazierul judiciar:

a) pedepsele, măsurile de siguranță și educative, pronunțate prin hotărâri judecătorești definitive;

b) începerea, întreruperea și încetarea executării pedepsei închisorii, a măsurilor de siguranță și educative, liberarea condiționată și revocarea acesteia, achitarea amenzii penale;

c) amnistia, grațierea, prescripția executării pedepsei, reabilitarea;

d) pedepsele și măsurile pronunțate prin hotărâri penale definitive de instanțele judecătorești din străinătate, precum și măsurile luate prin actele efectuate de organele judiciare penale din străinătate, dacă aceste hotărâri au fost recunoscute de organele române competente;

e) hotărârile definitive care impun modificări în cazierul judiciar;

f) extrădarea.

Sunt de menționat și prevederiler art. 11 privind dispunerea efectuării identificării dactiloscopice:

"(1) Organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate dispune efectuarea identificării dactiloscopice a unei persoane în cazurile în care aceasta nu prezintă un act de identitate sau **există** asupra autenticității actului prezentat, uzează de nume sau acte de identitate false ori există indicii temeinice că a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală.

(2) Identificarea dactiloscopică decadactilară se face la cazierul judiciar central din cadrul Inspectoratului General al Poliției Române, precum și la cel local organizat la nivelul

inspectoratelor de poliţie judeţene, respectiv al Direcţiei Generale de Poliţie a Municipiului Bucureşti, în a cărui rază teritorială se află locul de naştere al persoanei în cauză."

3.2.2. Înregistrarea dactiloscopică[6]

Cartelele dactiloscopice servesc la identificarea persoanelor care au mai săvârşit infracţiuni, a persoanelor care nu posedă acte de identitate ori se folosesc de acte false sau furate, precum şi la identificarea unor cadavre necunoscute dacă decedările sunt înregistrate în cazierul judiciar.

Înregistrarea dactiloscopică principală este **decadactilară,** după un sistem românesc conceput în anul 1923 de dr. Andrei Ionescu, având la bază metoda de clasificare **Vucetici-Oloriz,** a desenelor papilare de la cele 10 degete ale mâinilor.

La baza acestui sistem a stat metoda Vucetici de împărţire a dactilogramelor digitale în patru tipuri, fiecare dintre aceste tipuri fiind denumite în sistemul deltic preconizat de Oloriz: arc, dextrodeltic, sinistrodeltic şi bideltic.

Formula primară dactiloscopică română codifică toate tipurile şi subtipurile de dactilograme în simboluri, astfel:

Tipul	Subtipul	Simbol literar	Simbol cifric
Arc	arc simplu	A	1
	arc pin	Ap	1
Laţ	dextrodeltic	D	2
	sinistrodeltic	S	3
Cerc (bideltic)	cu toate subtipurile	B	4
Combinat	trideltic	T	5
	quatrodeltic	Q	6
Amorf	Simian	O	0
	danteliform	O; O.A; O/D; O/T	0; 0/1; 0/2; 0/5-6; 0/4
	nedefinit	x	x

Formula dactiloscopică decadactilară primară se bazează pe concepţiile lui Oloriz şi Daae, fiind reprezentată sub formă de fracţie, având la numărător tipurile de dactilograme ale degetelor mâinii drepte iar la numitor cele ale mâinii stângi, cu degetele în următoarea ordine: arătător, mare, mijlociu, inelar şi mic.

O formulă dactiloscopică primară se poate prezenta astfel:

Mâna dreaptă T 4 4 5 2
―――――――――――――――, adică:
Mâna stângă D 1 2 2 2

– la mâna dreaptă: la degetul arătător este un desen tri sau quatrodeltic, la cel mare bideltic, la mijlociu bideltic, la inelar trideltic şi la mic dextrodeltic;

– la mâna stângă: la degetul arătător dextrodeltic, la mare arc simplu, la mijlociu dextrodeltic, la inelar dextrodeltic, la cel mijlociu dextrodeltic.

Literele reprezintă iniţiala de la cuvântul care defineşte forma desenului papilar de la degetele arătător (A(adeltic), D(dextrodeltic), S(sinistrodeltic), B(bideltic)). Cifrele indică, în ordine, degetele: mare, mijlociu, inelar şi mic.

În România s-a adoptat regula ca desenele papilare să fie notate cu cifre, astfel:

– 1-adeltice;
– 2-dextrodeltice;
– 3-sinistrodeltice;
– 4-bideltice.

Cu „X" se notează degetele lipsă.

Pe imprimatul fişei dactiloscopice decadactilare, în compartimentul 1 sunt trecute, cu majuscule simbolurile desenelor de la degetele arătătoare; în compartimentul 2 se înscriu simbolurile de la cele cinci degete ale fiecărei mâini, iar în compartimentul 3 de trece formula secundară de la cele cinci degete ale fiecărei mâini:

FORMULA DACTILOSCOPICĂ

Ap	6	4	4	0/2
O/B	0	3	x	1

Formula dactiloscopică secundară se foloseşte când există un număr mare de fişe cu aceeaşi formulă primară, avându-se în vedere metoda lui **Juan Vucetici** şi cele două metode create de **Francis Galton**:

– metoda configuraţiei desenului papilar, folosită la dactilogramele de tipul arc;
– metoda numărării crestelor, aplicată dactilogramelor de tipul laţ;
– metoda crestei de direcţie, aplicată dactilogramelor de tipul cerc.

Fişele dactiloscopice decatactilare permit identificarea autorilor unor infracţiuni şi stabilirea identităţii unei persoane care se foloseşte de acte furate sau falsificate, identificarea unei persoane şi a unui cadavru cu identitate necunoscută, cu condiţia ca persoana să fi fost luată în evidenţa cazierului judiciar.

3.2.3. Înregistrarea dactiloscopică monodactilară

Cartoteca dactiloscopică monodactilară înfiinţată în 1937, în Capitală, la Serviciul tehnico-ştiinţific, şi la nivel central în 1959, este formată din fişe care poartă imprimarea unui singur deget, având rolul de a identifica autorii infracţiunilor, în baza urmelor lăsate la locul faptei. O variantă a înregistrării monodactilare este **cartoteca urmelor digitale descoperite la locul faptei,** aparţinând unor infractori neidentificaţi, care creează posibilitatea verificării comparative a urmelor descoperite la locul faptei cu impresiunile digitale din cartotecile deca şi monodactilare sau între urme şi impresiunile digitale aflate în memoria computerului (sistemul AFIS 2000)

Formula primară monodactilară se constituie din: tipul, subtipul şi varietatea desenului papilar iar formula secundară monodactilară se obţine din detaliile caracteristice în nucleu şi în jurul nucleului. Clasarea fişelor monodactilare se face după acelaşi sistem, precum cel folosit în clasarea fişelor decadactilare.

3.2.4. Înregistrarea persoanelor dispărute, a celor urmărite local şi general, precum şi a cadavrelor cu identitate necunoscută.

Aceste categorii de înregistrare se fac pe fișe separate dar au ca elemente comune: analiza semnalmentelor după metoda portretului vorbit; compararea fotografiilor existente; analiza caracteristicilor îmbrăcămintei și a obiectelor aflate asupra lor.

În fișa de evidență a persoanelor dispărute (fișa D) se trec persoanele dispărute în împrejurările care justifică bănuiala că au fost victimele unei răpiri sau ale unui omor; copii mici abandonați; surdomuți ori bolnavi psihic care și-au pierdut identitatea.

Este posibilă identificarea unor cadavre necunoscute prin compararea datelor din evidența persoanelor dispărute. Declanșarea urmăririi generale se face după începerea urmăririi penale, potrivit unei metodologii aprobate de ministrul administrației și internelor.

În toate cazurile se vor verifica fișele dactiloscopice deca și monodactilare și cartoteca odontologică.

3.2.5. Înregistrarea după modul de operare (modus operandi)

Înregistrarea după modul de operare cuprinde:

a. Infractori recidiviști, autori ai unor fapte grave ca: omoruri, tâlhării, furturi, înșelăciuni, falsuri, violuri.

Fișele sunt clasate după natura infracțiunii comise și după modul de operare specific; în raport cu specializările și deprinderile unor infractori.

b. Concluziile desprinse din cercetare la locul faptei pentru aceleași categorii de infracțiuni, atunci când autorii sunt neidentificați. Datele obținute din câmpul infracțional sunt competente cu informațiile furnizate de martorii oculari despre particularitățile fizice și semnalmentele funcționate ori ale făptuitorilor.

3.2.6. Înregistrarea în baza de date genetice

Statele membre ale Consiliului Europei au adoptat Recomandarea nr. R(92)1 din anul 1993, prin care se precizează că informațiile prezente din probele colectate pentru analiza ADN vor fi folosite numai în scopul cercetării și condamnării infractorilor. Laboratoarele de specialitate vor fi acreditate după reguli stricte asigurându-se atât securitatea cât și confidențialitatea datelor genetice. La noi în țară s-au obținut succese importante de către Institutul Național de Medicină Legală „Mina Minovici" în stabilirea filiației și de către Institutul de medicină legală Craiova în probarea unor infracțiuni grave de omoruri, violuri, incesturi.

3.2.7. Alte categorii de înregistrări penale:

– cartoteca scrisului de mână (scriptotecă);
– cartoteca antropometrică;
– cartoteca vocii și vorbirii;
– cartoteca scrisului dactilografiat;
– cartoteca balistică judiciară;
– cartoteca fonobalistică;
– cartoteca monedelor false;
– cartoteca obiectelor furate;
– colecții de identificare criminalistică: arme și muniții; instrumente de spargere; pelicule de vopsea auto; cerneluri, tușuri și paste de scris; produse din hârtie; colecția tălpilor de încălțăminte; colecția sistemelor de iluminare și semnalizare auto; colecția spectrală; colecția fibrelor și firelor textile; falsurile operelor de artă etc.

Note la Capitolul VII

1. Au fost consultate următoarele surse bibliografice: **Alphonse Bertillo**, *„La Photographie judiciaire avec un appendice sur la classification el l'identification anthropométriques*", Gauthier-Villars et fils, Imprimeurs Libraires, Paris, 1890; **Alphonse Bertillon**, *„Indentifications signalétiques"*, Imprimerie administrative, Melutr, 1893; **Mina Minovici**, *„Tratat complet de medicină legală, cu legislație și jurisprudența românească și străină*", vol. I, *„Deontologia – Expertizele (cu 185 fig. în text*), București, Atelierele grafice Socec & Co., Societate Anonimă, 1928; **Nicolae Minovici**, „Școala antropologică (Bertillon) pentru agenții de poliție. Rezumatul cursului", București, Imprimeria Statului, 1900; **Nicolae Minovici**, *„Manual tehnic de medicină legală*". Cu o prefață de Profesorul Brouardel, București, Atelierele Grafice I. V. Socec, 1904; **Mihail Kernbach**, *„Medicina judiciară"*, Editura Medicală, 1958; **Gheorghe Scripcaru, Moise Terbancea**, *„Patologie medico-legală"*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983; **Vladimir Beliș** (sub redacția), *„Tratat de medicină legală"*, vol. I, Editura Medicală, București, 1995; **Camil Suciu**, *„Criminalistică"*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1972, p. 423-453; **S. A. Golunski** (sub redacția), *„Criminalistică*", Editura Științifică, București, 1961, p. 204-245; **Mircea Ifrim, Gheorghe Niculescu**, *„Compendiu de anatomia omului"*, Editura Științifică și Enciclipedică, București, 1988; **Lucian Ionescu, Dumitru Sandu**, *„Identificarea criminalistică"*, Editura Științifică, București, 1990; **Emilian Stancu**, *„Tratat de criminalistică"*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Universul Juridic, București, 2002, p. 163-192; **Constantin Dumitrescu, Eugeniu Mimu Gacea**, *„Elemente de antropologie judiciară"*, Editura Ministerului de Interne, București, 1993.

2. **Gheorghe Popa, Ionel Necula**, *„Metode și tehnici criminalitice de identificare a persoanei. Note de curs"* (Universitatea Română de Științe și Arte „Gheorghe Cristea", Institutul de Criminalistică din I.G.P., Asociația Criminaliștilor din România), București, 2005, p. 64-70; **Emilian Stancu, Gabriela Matei**, „Evoluții în sistemele de identificare biometrică nord americane", în *„Rolul și contribuția probelor criminalistice și medico-legale în stabilirea adevărului"*, Editura Luceafărul, București, 2005, p. 52-61.

3. **Ion Anghelescu**, *„Expertiza criminalistică a vocii și vorbirii*", Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978; **Ion Anghelescu**, „Cartoteca vocii și vorbirii", în *„Tratat practic de criminalistică"*, vol. V (uz intern), Editura Ministerului de Interne, p. 125-129; **H. Gârbea, G. Cotul**, *„Fonoaudiologie"*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1967; **M. Berindei, N. Rebreanu, A. Mișcă**, *„Tehnica sunetului, captarea"*, Editura Tehnică, București, 1971; **V. Șuteu**, *„Despre locusul și natura acustică a oclusivelor velare și palatale românești în fonetică și dialectologie*", Editura Academiei, București, 1969. Pentru lucrări de lingvistică și argou, a se vedea **Lazăr Cârjan**, *„Criminalitică și științe de contact. Bibliografie selectivă*", Editura Ministerului Administrației și Internelor, București, 2004.

4. **Gheorghe Popa, Ionel Necula**, *„Metode și tehnici criminalitice de identificare a persoanei"*, București, 2005, p. 56-63.**Constantin Țurai**, *„Elemente de criminalistică și tehnică criminală (poliție științifică)*, Tipografia Prefecturii Poliției Capitalei, București,

1947; **Constantin Țurai, C. Ioan Leonida**, *„Amprentele papilare. Palmoscopia și plantoscopia în medicină"*. Editura Medicală, București, 1979; **Lidia Cotuțiu**, *„Dermatoglifele în practica medicală și judiciară"*, Editura PsiOmnia, Iași, 1998; **Ion R. Constantin, Marius Rădulescu**, *„Dactiloscopia"*, Editura Ministerului de Interne, București, 1975; **Gheorghe Pășescu, Ion R. Constantin**, *„Secretele amprentelor papilare"*, Editura Național, București, 1996.

5. Gheorghe Popa, Ionel Necula, „Metode și tehnici criminalistice de identificare a persoanei", p. 30-36.

6. Ion R. Contantin, Marius Rădulescu, „Dactiloscopia", Editura Ministerului de Interne, București, 1975, p. ...; Gheorghe Pășescu, Ion. R. Constantin, „Secretele amprentelor papilare", Editura Național, București, 1996, p. ....

ELEMENTE DE BALISTICĂ JUDICIARĂ

1. Clasificarea armelor de foc. Regimul juridic al armelor de foc și al munițiilor

1.1. Arme, muniții și operațiuni cu arme și muniții:

1. *arma* – orice dispozitiv`a cărui funcționare determină aruncarea unuia sau mai multor proiectile, substanțe explozive, aprinse sau luminoase, amestecuri incendiare ori împrăștierea de gaze nocive, iritante sau de neutralizare, în măsura în care se regăsește în una dintre categoriile prevăzute în anexă;

2. *arma de foc* – arma al cărei principiu de funcționare are la bază forța de expansiune dirijată a gazelor provenite din detonarea unei capse ori prin arderea unei încărcături; sunt asimilate armelor de foc și ansamblurile, subansamblurile și dispozitivele care se pot constitui și pot funcționa ca arme de foc;

3. *muniție* – ansamblul format din proiectil și, după caz, încărcătură de azvârlire, capsa de aprindere, precum și celelalte elemente de asamblare care îi asigură funcționarea și realizarea scopului urmărit;

4. *operațiuni cu arme și muniții* – producerea, confecționarea, modificarea, prelucrarea, repararea, experimentarea, vânzarea, cumpărarea, închirierea, schimbul, donația, importul, exportul, transportul, tranzitul, transferul, transbordarea, depozitarea, casarea și distrugerea armelor de foc și munițiilor;

5. *uz de armă* – executarea tragerii cu o armă.

1.2. Categorii de arme și muniții:

1. *arme și muniții interzise* – arme și muniții a căror procurare, deținere, port și folosire sunt interzise persoanelor fizice și juridice, cu excepția instituțiilor care au competențe în domeniul apărării, ordinii publice și siguranței naționale și care sunt prevăzute în categoria A din anexă.

2. *arme și muniții letale* – arme și muniții prin a căror utilizare se poate cauza moartea ori rănirea gravă a persoanelor și care sunt prevăzute în categoriile B-D din anexă;

3. *arme și muniții neletale* – arme și muniții destinate pentru un scop utilitar sau pentru agrement, confecționate astfel încât, prin utilizarea lor, să nu se cauzeze moartea persoanelor; sunt asimilate acestei categorii și armele vechi.

1.3. Clasificarea armelor din punct de vedere al destinației

1. *arme militare* – arme destinate uzului militar;

2. *arme de apărare și pază* – arme de foc scurte, omologate sau recunoscute în condițiile prevăzute de lege, destinate să asigure apărarea vieții, integrității și libertății persoanelor fizice, precum și bunurilor aparținând persoanelor fizice sau juridice;

3. *arme de autoapărare* – arme neletale scurte, special confecţionate pentru a împrăştia gaze nocive, iritante, de neutralizare şi proiectile din cauciuc, în scop de autoapărare;

4. *arme de tir* – arme destinate practicării tirului sportiv, omologate sau recunoscute în condiţiile prevăzute de lege;

5. *arme de vânătoare* – arme destinate practicării vânătorii, cu una sau mai multe ţevi, care folosesc muniţie cu glonţ sau/şi cu alice, omologate sau recunoscute în condiţiile prevăzute de lege;

6. *arme utilitare* – arme destinate să asigure desfăşurarea corespunzătoare a unor activităţi din domeniile industrial, agricol, piscicol, medico-veterinare, al protecţiei mediului şi protecţiei împotriva dăunătorilor, precum şi desfăşurarea de către societăţile specializate de pază a activităţilor de pază a obiectivelor, bunurilor şi valorilor sau a transporturilor unor valori importante;

7. *arme de asomare* – arme utilitare, folosite pentru imobilizarea animalelor, prin supunerea acestora la un şoc mecanic, în scopul sacrificării ulterioare;

8. *arme cu destinaţie industrială* – arme de foc utilitare, semiautomate, destinate unui scop industrial de uz civil şi care au aparenţa unei arme de foc automate;

9. *arme cu tranchilizante* – arme utilitare destinate imobilizării animalelor prin injectarea de substanţe tranchilizante;

10. *arme de panoplie* – arme de foc devenite nefuncţionale ca urmare a transformării lor de către un armurier autorizat;

11. *arme de colecţie* – armele destinate a fi piese de muzeu, precum şi armele aflate sau nu în stare de funcţionare, care constituie rarităţi sau care au valoare istorică, artistică, ştiinţifică, documentară sau sentimentală deosebită;

12. *arme vechi* – arme letale produse înainte de anul 1877 sau reproduceri ale acestora, destinate să fie păstrate în colecţii;

13. *arme de recuzită* – arme special confecţionate, fabricate sau devenite inofensive ca urmare a modificării lor de către un armurier autorizat, necesare activităţii instituţiilor specializate în domeniul artistic.

1.4. Clasificarea armelor din punct de vedere constructiv:

1. *arme cu aer comprimat sau gaze sub presiune* – arme care, pentru aruncarea proiectilului, folosesc forţa de expansiune a aerului comprimat sau a gazelor sub presiune aflate într-o butelie recipient;

2. *arme de foc scurte* – arme de foc, a căror ţeavă nu depăşeşte 30 cm sau a căror lungime totală nu depăşeşte 60 cm;

3. *arme de foc lungi* – arme de foc a căror lungime a ţevii sau lungime totală depăşesc dimensiunile armelor de foc scurte;

4. *arme de foc automate* – arme de foc care, după fiecare cartuş tras, se reîncarcă automat şi trag o serie de mai multe cartuşe prin apăsarea continuă pe trăgaci;

5. *arme de foc semiautomate* – arme de foc care, după fiecare cartuş tras, se reîncarcă automat, dar nu pot trage o serie de mai multe cartuşe prin apăsarea continuă pe trăgaci;

6. *arme de foc cu repetiţie* – arme de foc care, după fiecare foc tras, se reîncarcă manual, prin introducerea pe ţeavă a unui cartuş preluat din încărcător prin intermediul unui mecanism;

7. *arme de foc cu o singură lovitură* – armă de foc fără încărcător, care este încărcată după fiecare tragere prin introducerea manuală a cartuşului în camera de încărcare sau într-un locaş special prevăzut la intrarea în ţeavă.

2. Definiţii generale introduse prin Legea nr. 295/28 iunie 2004

Perfecţionarea armelor de foc portative şi folosirea lor în scop infracţional au condus la apariţia unui domeniu de sine stătător în cadrul criminalisticii: *balistica judiciară*.[2]

În literatura de specialitate întâlnim numeroase definiţii ale balisticii judiciare, în esenţă toate exprimând acelaşi conţinut. Vom reda definiţia dată de C. Suciu:

„*Balistica judiciară este o ramură a criminalisticii care studiază funcţionarea armelor de foc, fenomenele legate de tragere şi urmele acestora în scopul stabilirii condiţiilor în care a fost folosită o armă la efectuarea unei infracţiuni, ca şi identificarea sa*".[3]

Balistica propriu-zisă este o ramură a mecanicii teoretice care studiază legile mişcării unui corp greu aruncat sub un anumit unghi faţă de orizont, precum şi mişcarea proiectilului în interiorul ţevii şi pe curba balistică.

Balistica generală studiază construcţia şi funcţionarea armelor de foc, efectele produse de acestea, construcţia şi modul de utilizare şi funcţionare a muniţiei, precum şi mişcarea proiectilului pe traiectorie.[4] Balistica generală cuprinde următoarele părţi:

2.1. Balistica interioară: studiază fenomenele care au loc în canalul ţevii armei după percutare;

Balistica interioară cuprinde la rândul ei:

a. Balistica interioară teoretică;

b. Balistica interioară experimentală;

Balistica interioară teoretică este formată din:

– *pirostatica:* cercetează fenomenele arderii pulberii la volum constant în vederea stabilirii legilor de ardere şi determinării caracteristicilor acestora;

– *pirodinamica:* cercetează fenomenul tragerii la volum variabil;

– *dinamica gazelor:* cercetează fenomenul de scurgere a gazelor.

Balistica interioară experimentală se ocupă cu aparatura de cercetare a fenomenelor tragerii, determinarea presiunii şi volumului pe bază experimentală.

2.2. Balistica exterioară studiază fenomenele care au loc din momentul în care proiectilul părăseşte gura ţevii, pe traiectorie şi până atinge ţinta;

2.3. Balistica ţintei studiază fenomenele care au loc ca urmare a impactului acesteia de către proiectil.

Bazele teoretice ale cercetărilor de balistică judiciară au fost puse de *teoria identificării*.

În sfera de activitate a cercetării balistico-judiciare nu sunt cuprinse toate tipurile de arme de foc, ci numai cele care sunt utilizate în mod frecvent de infractori: pistoale, revolvere, puşti, carabine, arme de vânătoare şi arme artizanale. Datorită însă apariţiei în ultimii ani a fenomenului de *terorism* care utilizează armament de infanterie perfecţionat, cercetarea criminalistică şi-a extins aria preocupărilor.

3. Metodele utilizate de balistica judiciară se împart în două mari grupe:[5]

– metode aplicate de către organele de urmărire penală pentru descoperirea, ridicarea, fixarea şi examinarea armelor de foc şi a urmelor acestora la locul săvârşirii faptei;

– metode folosite în activitatea de identificare din laborator.

Problemele care se ridică pentru balistica judiciară la comiterea unei infracţiuni:

– descoperirea şi studierea urmelor lăsate de folosirea armelor de foc;

– descoperirea armelor de foc şi a muniţiei folosite sau disponibile;

– stabilirea orificiului de intrare şi ieşire a glonţului ce a pătruns prin diferite obiecte sau prin corpul uman şi, dacă sunt mai multe, stabilirea ordinii împuşcăturilor;

– prima împuşcătură din mai multe trase asupra aceleiaşi victime;

– împuşcătura care a provocat moartea victimei;

– stabilirea direcţiei şi a distanţei de la care s-a tras şi implicit şi a locului;

– vechimea împuşcăturii şi perioada în care o armă de foc nu a fost folosită;

– identificarea armei de foc folosite, în funcţie de urmele formate de către aceasta în cursul balisticii interioare şi exterioare;

– identificarea tipului de muniţie folosit;

– dacă o armă de foc se afla în stare de funcţionare în momentul săvârşirii infracţiunii;

– dacă în condiţiile date o armă de foc se putea declanşa fără apăsarea trăgaciului, prin simpla cădere sau izbitură;

– dacă arma de foc descoperită posedă elemente străine de construcţie ce diferă de prima formă de fabricaţie originală;

– refacerea seriei înlăturate a unei armei de foc;

– apartenenţa unei piese a armei de foc descoperită la locul faptei, la o anumită armă dintre cele descoperite la locul faptei sau deţinute de către una dintre persoanele bănuite;

– aprecierea condiţiilor tehnice de efectuare a tragerii;

– dacă arma cuprinde piese străine de prima ei formă de fabricaţie;

– identificarea generală şi individuală a armelor cu ţeavă ghintuită şi a celor cu ţeavă lisă, precum şi identificarea unor piese sau părţi componente ale armelor de foc;

– stabilirea unghiului de tragere;

– natura materialului din care sunt confecţionate gloanţele, alicele şi obiectele prin care a trecut glonţul;

– numărul de împuşcături trase;

– locul unde a stat victima;

– locul de unde a tras infractorul.

Balistica judiciară oferă date pentru cercetarea infracţiunilor, identificarea armei şi făptuitorului, precum şi pentru aflarea adevărului în cazul comiterii unor infracţiuni grave.

Balistica judiciară se sprijină pe datele balistice militare privind construcţia şi funcţionarea armelor de foc portabile şi a muniţiei, pe date ale fizicii, chimiei şi medicinii legale. Preia de la aceste ştiinţe unele metode de examinare, pe care le adaptează obiectului său de studiu. Dar balistica judiciară dispune de principii şi metode proprii de cercetare, care se bazează pe teoria identificării criminalistice şi pe unele principii de identificare din traseologie.

Balistica judiciară nu foloseşte datele celorlalte ştiinţe pe care le-am enumerat mai sus în forma lor de simplu împrumut, ci le prelucrează şi le adaptează potrivit cerinţelor specifice tehnicii criminalistice, alcătuind prin aceasta un sistem de metode şi mijloace proprii şi de sine stătătoare pentru rezolvarea problemelor de balistică ce se pun în practica de urmărire penală, de judecată sau de expertiză judiciară. Pentru identificarea armei cu care s-a tras ori pentru stabilirea distanţei de la care s-a tras, deşi se folosesc datele fizicii sau chimiei, metodele

şi mijloacele de identificare sau de stabilire a distanţei de tragere sunt proprii numai balisticii judiciare şi distincte de balistica tehnică militară.

În cazurile de examinare a urmelor lăsate de armele de foc se apelează la metodele şi mijloacele de cercetare fizică sau chimică, cum ar fi fotografia, microfotografia, microscopia, acţiunea luminii ultraviolete sau infraroşii, raze X, analize chimice de laborator pentru examinarea şi evidenţierea urmelor de pulbere arsă sau nearsă.

Balistica judiciară serveşte exclusiv scopurilor de descoperire, cercetarea şi stabilirea faptelor penale.

Principiul care stă la baza identificării unei arme de foc se bazează pe reproducerea şi identificarea unor părţi din construcţia sa, muniţia folosită de către aceasta sau asupra altor obiecte.

Identificarea directă a armei atrage după sine şi identificarea indirectă a celui care a tras cu ea.

4. Unele noţiuni tehnice privind construcţia armelor de foc şi a muniţiei

Arma de foc este un mecanism portabil, uşor manevrabil, care serveşte la atac sau apărare şi utilizează pulbere explozivă.

Caracteristica de bază a armelor de foc o constituie proprietatea lor de a pune în mişcare un proiectil (glonţ) al unui cartuş şi a-l proiecta la o distanţă oarecare, într-o ţintă determinată, cu o mare viteză şi forţă de pătrundere, distructivă. Armele de foc se folosesc în acest scop de presiunea rezultată ca urmare a arderii pulberii de puşcă (un volum de gaze ce creează o presiune de cca 3500 atmosfere la o temperatură de până la 3000°C). Gazele astfel dezvoltate prin arderea pulberii aflate în cartuş, căutând o expansiune, vor acţiona în interiorul tubului cartuşului asupra peretelui posterior al glonţului, determinând împingerea lui pe ţeava armei. Construcţia specifică, cu ghinturi a ţevilor armelor de foc, sub forţa de presiune a gazelor va imprima glonţului o viteză de deplasare la gura ţevii de aproximativ 1000 m/sec., cu o mişcare de rotaţie în jurul axei sale şi totodată o precizie a mişcării în direcţia ţintei, având o forţă distructivă şi de pătrundere foarte mare în profunzimea obiectului vizat.

Întreg procesul menţionat mai sus poartă denumirea de împuşcătură sau împuşcare, fiind determinat de natura şi caracteristicile armelor de foc folosite precum şi de muniţia aferentă.

În cazul anchetei penale, cele mai des întâlnite arme de foc sunt armele de mână, portabile: pistoale, revolvere, pistoale mitralieră, puşti, puşti de vânătoare etc.

Părţile componente ale unei arme de foc sunt: *patul armei sau crosa-mâner, la pistoale şi revolvere; mecanismul de tragere (dare a focului) şi încărcare cu părţile componente, blocul închizător cu cuiul percutor, ghiara extractoare şi magazia de cartuşe sau butoiaş; ţeava armei prevăzută cu ghinturi, camera detunătorului şi fereastra de evacuare a cartuşelor trase.*

Ansamblul mecanismelor componente ale unei arme de foc portabile – ţeava, mecanismul de închidere, percuţie şi extragerea tubului tras pot servi la procesul de identificare criminalistică, prin particularităţile de construcţie şi uzitare a pieselor componente, ce parvin în momentul tragerii cu tubul şi proiectilul care constituie cartuşul. Aceste urme se regăsesc pe glonţ şi tub sub formă de elemente caracteristice cu valoare de identificare.

Din punct de vedere al examinării criminalistice, un interes deosebit îl prezintă ţeava şi mecanismul de tragere.

şi mijloacele de identificare sau de stabilire a distanţei de tragere sunt proprii numai balisticii judiciare şi distincte de balistica tehnică militară.

În cazurile de examinare a urmelor lăsate de armele de foc se apelează la metodele şi mijloacele de cercetare fizică sau chimică, cum ar fi fotografia, microfotografia, microscopia, acţiunea luminii ultraviolete sau infraroşii, raze X, analize chimice de laborator pentru examinarea şi evidenţierea urmelor de pulbere arsă sau nearsă.

Balistica judiciară serveşte exclusiv scopurilor de descoperire, cercetarea şi stabilirea faptelor penale.

Principiul care stă la baza identificării unei arme de foc se bazează pe reproducerea şi identificarea unor părţi din construcţia sa, muniţia folosită de către aceasta sau asupra altor obiecte.

Identificarea directă a armei atrage după sine şi identificarea indirectă a celui care a tras cu ea.

4. Unele noţiuni tehnice privind construcţia armelor de foc şi a muniţiei

Arma de foc este un mecanism portabil, uşor manevrabil, care serveşte la atac sau apărare şi utilizează pulbere explozivă.

Caracteristica de bază a armelor de foc o constituie proprietatea lor de a pune în mişcare un proiectil (glonţ) al unui cartuş şi a-l proiecta la o distanţă oarecare, într-o ţintă determinată, cu o mare viteză şi forţă de pătrundere, distructivă. Armele de foc se folosesc în acest scop de presiunea rezultată ca urmare a arderii pulberii de puşcă (un volum de gaze ce creează o presiune de cca 3500 atmosfere la o temperatură de până la 3000°C). Gazele astfel dezvoltate prin arderea pulberii aflate în cartuş, căutând o expansiune, vor acţiona în interiorul tubului cartuşului asupra peretelui posterior al glonţului, determinând împingerea lui pe ţeava armei. Construcţia specifică, cu ghinturi a ţevilor armelor de foc, sub forţa de presiune a gazelor va imprima glonţului o viteză de deplasare la gura ţevii de aproximativ 1000 m/sec., cu o mişcare de rotaţie în jurul axei sale şi totodată o precizie a mişcării în direcţia ţintei, având o forţă distructivă şi de pătrundere foarte mare în profunzimea obiectului vizat.

Întreg procesul menţionat mai sus poartă denumirea de împuşcătură sau împuşcare, fiind determinat de natura şi caracteristicile armelor de foc folosite precum şi de muniţia aferentă.

În cazul anchetei penale, cele mai des întâlnite arme de foc sunt armele de mână, portabile: pistoale, revolvere, pistoale mitralieră, puşti, puşti de vânătoare etc.

Părţile componente ale unei arme de foc sunt: *patul armei sau crosa-mâner, la pistoale şi revolvere; mecanismul de tragere (dare a focului) şi încărcare cu părţile componente, blocul închizător cu cuiul percutor, ghiara extractoare şi magazia de cartuşe sau butoiaş; ţeava armei prevăzută cu ghinturi, camera detunătorului şi fereastra de evacuare a cartuşelor trase.*

Ansamblul mecanismelor componente ale unei arme de foc portabile – ţeava, mecanismul de închidere, percuţie şi extragerea tubului tras pot servi la procesul de identificare criminalistică, prin particularităţile de construcţie şi uzitare a pieselor componente, ce parvin în momentul tragerii cu tubul şi proiectilul care constituie cartuşul. Aceste urme se regăsesc pe glonţ şi tub sub formă de elemente caracteristice cu valoare de identificare.

Din punct de vedere al examinării criminalistice, un interes deosebit îl prezintă ţeava şi mecanismul de tragere.

Țeava armei de foc servește pentru a direcționa proiectilul și a-i imprima acestuia o mișcare de rotație în jurul axului. Țeava[6] este constituită dintr-un *tub de oțel* ce cuprinde trei zone principale: *camera cartușului sau camera de detonare,* în care se introduce cartușul înainte de tragere; *conul de forțare,* care face comunicarea între camera cartușului cu porțiunea ghintuită a țevii și servește la parcurgerea treptată a proiectilului în ghinturi și partea ghintuită a țevii, care permite o mișcare de rotație a proiectilului, capabilă să-i ofere acestuia stabilitatea direcției pe tot timpul parcurgerii traiectoriei.

În cazul armamentului automat bazat pe principiul folosirii forței de expansiune a unei părți din gazele rezultate din arderea pulberii, la țeavă se află și un orificiu de trecere a gazelor.

Partea interioară a țevii poartă denumirea de *canalul țevii*, iar linia dreaptă imaginară care trece prin mijlocul canalului se numește *axul canalului țevii.*

Ghinturile existente pe canalul țevii servesc pentru a imprima glonțului o mișcare de rotație. Ghinturile sunt niște canale în formă de spirale tăiate în peretele interior al țevii, a căror față inferioară poartă denumirea de *fundul ghintului*, pereții laterali se numesc *limitele* sau *flancurile* ghintului, iar intervalele dintre ghinturi se numesc *plinuri* sau *câmpul ghinturilor*. Flancul ghintului, care suportă frecarea cea mai puternică a proiectilului și-l obligă să se rotească, se numește *flancul de atac*, iar flancul opus acestuia se numește *flancul liber*. În cazul ghinturilor cu sens stânga jos, dreapta sus, flancul din dreapta este *flanc de atac.* Dintre flancurile ghintului, șocul cel mai puternic din partea gazelor de ardere îl primește flancul de atac, întrucât acesta obligă glonțul să se rotească într-un anumit sens, dictat de sensul ghintului. De aceea flancurile de atac ale ghinturilor lasă urme mult mai vizibile pe glonț decât flancurile libere.

Ghinturile revolverelor și pistoalelor până la calibrul de 9 mm, de regulă, sunt în număr de 4 sau 6, mai rar 3 sau 5. De cele mai multe ori sensul ghinturilor este spre dreapta (Model 1933 de la stânga în jos și spre dreapta în sus) și mai rar spre stânga (doar la unele arme vechi). În general, ghinturile sunt mai largi decât plinurile, lățimea ghintului fiind de două ori mai mare decât a plinului. Profunzimea ghintului (înălțimea flancului) este de 1/50–1/70 din lățimea ghintului.

Ghinturile se caracterizează după modul în care a fost tăiat profilul, care poate fi dreptunghiular sau trapezoidal, iar în funcție de orientare pot fi dextrogire sau sinistrogire, prin pasul lor și unghiul de înclinare.

Unghiul de înclinare a ghintului este unghiul format între limita de atac și axa canalului țevii. Lungimea pasului ghintului „N" este dată de lungimea pe axă a unei singure spirale. Între unghiul de înclinare a ghintului și lungimea pasului este o dependență directă, doar că unghiul de înclinare se exprimă în grade, în vreme ce lungimea pasului în milimetri.

Pasul ghintului, raportat la calibrul armei, se notează cu formula:

$N = \frac{n}{d}$, în care: n = lungimea pasului ghintului în mm;

d = calibrul armei în mm.

Cea mai clară imagine a urmei ghinturilor se obține în partea dinspre ieșirea țevii, întrucât urmele acestea nu mai sunt acoperite.

Calibrul

Termenul **calibru** este o desemnare numerică a diametrului aproximativ al unui glonte (proiectil) sau canalului țevii armei. Măsurătorile actuale de calibru pot fi câteva dintr-un inch

sau mai mari, ori mai mici decât cifra indicată. Pe plan mondial se folosesc următoarele metode de stabilire şi indicare a calibrului:

1. Statele Unite

• Diametrul în sutimi dintr-un inch – 22, 32, 45.

• Cifră suplimentară despărţită printr-o linie pentru a indica numărul granulelor pulberii negre (30–30, 38–40).

• În plus o a treia cifră separată prin linie pentru a indica greutatea glontelui în granule – 45–70–500

• Calibrul plus cifra care indică viteza glontelui 250–3.000.

• Adăugarea numelui pentru a-l indica pe inventator 257 Roberts 328 E.W.

• Denumirea militară – 30 Guvernul St. Unite, 30 Armata S.U.A., 30 M.I. Cardine.

• Numele armei de foc în care este folosit cartuşul – 30 Luger, 32 ACP (Pistol automat Colt).

• Arme experimentale – 218 Bcc, 219 Zipper, 22 Hornet.

• Cuvinte adăugate pentru a indica forţa (intensitatea) superioară maximă, 357 magnum, 500 expres.

2. Marea Britanie

• Diametrul în miimi dintr-un inch – 303, 455

• Numele fabricantului – Joffery's 475, 333 Rigby, 375 Elly

• Viteza, superioară maximă, pentru vânat mare – 600 Nitro expres.

3. Europa şi alte teritorii

• Diametrul în milimetri – 6,35 mm, 8 mm Steyr

• Numele (marca) armei de foc, care va fi adăugat 7,65 mm Luger, 9 mm Steyer.

Diametrul proiectilului – Termenul de „gange" (diametrul proiectilului) se aplică numai la armele de foc. Măsurarea prin diametru derivă de la procedeul de odinioară folosit la armele ce se încărcau prin gura ţevii, când calibrul era determinat după greutatea unui singur glonte, respectiv numărul de gloanţe care se confecţionau dintr-un funt de plumb. Diametrul (calibrul) de 12 însemna (cântărea) 12 gloanţe dintr-un funt de plumb. **Arma A10** este cu toate acestea astfel numită de la calibru şi este o excepţie de la regula privind diametrul.

Cele mai des întâlnite arme de foc au următoarele calibre:

– pentru revolvere: 7,62 mm; 9 mm; 11,18 mm, 11,43 mm

– pentru pistoale: 4,5 mm, 6,35 mm, 7 mm, 7,62 mm, 7,65 mm, 9 mm, 11,5 mm

– pentru arme cu ţeavă lungă: 7,92 mm, 8 mm.

Armele semiautomate şi automate realizează reîncărcarea armei prin recuperarea unei părţi din gazele rezultate în urma arderii pulberii. Gazele ies din ţeavă printr-un orificiu de formă rotundă sau ovală, în dreptul căruia glonţul se bombează puţin, marcând astfel o caracteristică a armei care l-a tras.

Orificiile cu care se termină ţeava armei de foc au o mare importanţă din punct de vedere criminalistic. Astfel, orificiul de ieşire a proiectilului trebuie să fie retezat exact pentru a nu deforma, fragmenta sau devia proiectilul în traiectoria sa. Cel de al doilea orificiu se află în camera de detonare.

Din punct de vedere constructiv, la unele arme de foc conul detonatorului este prevăzut cu şănţuleţe ce permit desprinderea mai uşoară a tubului ars şi care lasă urme ca urmare a presiunii gazelor.

Armele de foc, având ţeava lisă, pot avea următoarele forme: cilindrică, conică şi şoc.

Teava şoc are o formă cilindrică până la o distanţă de aproximativ 5 cm de gura ţevii, după care urmează o formă conică la circa 15 mm de orificiul de ieşire al ţevii, după care din nou cilindrică, având însă un diametru mai mic. Acest sistem constructiv sporeşte distanţa de tragere a snopului de alice, mărindu-i concentrarea.

Mecanismul de darea focului este caracterizat prin loc de amplasare, sistem de construcţie, forma, mărimea şi amplasarea percutorului, toate acestea variind în funcţie de tipul şi modelul armei. Peretele frontal al închizătorului acţionează asupra fundului cartuşului, în timpul exploziei suportă şocul în recul al acestuia, imprimând pe capsa de darea focului forma lighenaşului. Percuţia se execută fie direct, prin acţionarea percutorului de către arcul său, fie prin acţionarea percutorului graţie unei piese denumită cocoş, fie prin percuţie mobilă, percutorul fiind legat de una din piesele mobile ale armei. Urma percutorului pe capsă permite stabilirea *poziţiei* şi *forma* vârfului acestuia.

Închizătorul are rol de blocare-deblocare şi este constituit dintr-un sistem ce cuprinde două grupuri de mecanisme:

– mecanismul de blocare-deblocare;

– sistemul de ghidare şi fixare a închizătorului.

Aceste sisteme variază de la un model la altul în funcţie de fabricant.

Mecanismul de extragere şi aruncare a tuburilor trase este constituit din *ghiara extractoare şi pragul aruncător,* denumit şi *genunchiul ejectorului.* Ghiara extractoare este un element al extractorului ce îndeplineşte rolul de a extrage tubul tras, apucându-l de guler; tubul gol se loveşte de aruncător şi este azvârlit în afară.

Muniţia armelor de foc

Muniţiile armelor de foc trebuie cunoscute deoarece s-a constatat din practica organelor judiciare că, în marea majoritate a cazurilor, acestea reprezintă singurele urme caracteristice ce se întâlnesc la locul faptei după utilizarea unei arme de foc.

Numărul cartuşelor folosite la armele de foc este extrem de mare şi ca atare este dificilă şi inoportună o clasificare a acestora în scop criminalistic.

Cartuşele armelor de foc se împart în cartuşe pentru arme cu ţeava ghintuită şi cartuşe pentru arme cu ţeava lisă. Toate cartuşele sunt constituite din aceleaşi elemente de bază, indiferent de forma şi natura lor, de tipul de armă de foc.

Părţile componente ale unui cartuş sunt: proiectilul sau glonţul, alicele sau mitraliii.

Proiectilul este caracterizat prin formă (glonte rotund, glonte plat, ascuţit, vârf găurit, Dum-Dum, Keith), compoziţie (plumb, aliaj de plumb, bronz, plumb cu particule de oţel); construcţie (plumb solid, înveliş complet din metal, vârf moale, vârf din metal, cu centură, extremitate din bronz, extremitate din argint, oţel); înveliş din cupru, nichel (aliaj) etc.

Gloanţele fără înveliş sunt confecţionate din plumb destinate tragerilor cu revolverul sau pentru tragerile cu armele de tir şi sportive, având durităţi diferite. Gloanţele de plumb moale se deformează sau explodează la impactul cu un corp mai dur. Gloanţele ce au o duritate mai mare decât corpul cu care se lovesc îşi pot păstra de cele mai multe ori forma iniţială la fel ca şi gloanţele ce au cămaşă din alt metal.

În funcţie de greutate, lungime şi diametru, gloanţele se împart în: *gloanţe uşoare şi grele, lungi şi scurte, gloanţe cu destinaţie obişnuită – generală sau specială.*

În funcţie de *destinaţia ce li se atribuie,* gloanţele pot fi: *obişnuite* şi *speciale.* Glonţul obişnuit se compune din cămaşe şi miez. La gloanţele care au miezul de oţel, între cămaşe şi

miez se interpune un strat de plumb. Gloanţele obişnuite cu miez de plumb nu prezintă nici un semn distinctiv, iar vârful glonţului obişnuit cu miez de oţel este de culoare argintie.

Forma vârfului gloanţelor diferă în funcţie de destinaţie sau de tipul de armă folosit. Geometria glonţului mai variază în raport cu viteza şi distanţa de zbor preconizată de constructor. În practică, forma gloanţelor diferă: gloanţe cu vârful alungit şi ascuţit, gloanţe având vârful rotunjit, gloanţe cu vârful retezat (utilizate de vânători). Şi fundul glonţului diferă, dar se tinde spre un model general, uşor scobit, care să preia şocul exploziei, şi o dilatare, forţând presarea cămăşii glonţului în canalul ţevii. Diametrul unui glonţ este mai mare decât cel al calibrului ţevii cu aproximativ 0,30 mm pentru a se diminua pierderile de gaze şi a-i imprima o forţă maximă. *Gloanţele speciale* sunt de tipul: perforante, trasoare, incendiare, perforant-incendiare, perforant-incendiar-trasoare, explozive şi incendiare de reglaj.

Alicele sau mitralii sunt de formă sferică, având diametrul între 2–5 mm, confecţionate din plumb sau alte materiale, cu o greutate până la 0,8 grame, destinate în special pentru muniţia de vânătoare.

Alicele cu un diametru de peste 5,50 mm, de exemplu de 5,9 mm, 6,15 mm, 6,88 mm şi 7,40 mm poartă numele de **poşuri.** Acestea se utilizează de obicei la vânătoarea de animale sălbatice mari.

Alicele se fabrică în mod obişnuit pe cale industrială, când au o formă perfect sferică şi sunt uniforme, dar există, mai rar, şi alice de fabricaţie manuală, confecţionate de vânători cu aparatură artizanală. Ele se deosebesc prin forma lor variată şi sferică neregulată. Tubul cartuşului, în cazul armelor de vânătoare, poate fi confecţionat din material plastic sau din mai multe straturi de hârtie (carton presat).

Tuburile armelor de foc ghintuite se fabrică de obicei din alamă sau din oţel acoperit cu un aliaj de cupru şi zinc (tombac) şi au o formă cilindrică sau buteliformă, cu pereţii mai subţiri începând de la fundul tubului spre gura lui, cu rozeta metalică la un cap şi locaşul pentru fixarea capsei.

Pe rozeta metalică a tubului se găsesc înscrise: marca fabricii producătoare, calibrul şi anul fabricaţiei în cifre şi litere.

Cartuşele armelor de vânătoare cu ţeavă lisă mai au în componenţa lor *bura grasă* (interioară) şi *bura slabă* (albă sau exterioară).

Burele grase se dispun în interiorul tubului de cartuş, între doza de pulbere de puşcă şi stratul de alice. Rolul jucat de bură este de a închide cât mai mult posibil camera de ardere a pulberii şi de a asigura astfel o presiune maximă a gazelor de ardere rezultate. Burele se confecţionează din pâslă, în cazul celor din comerţ şi din postav, carton, plută în cazul celor confecţionate artizanal.

Pentru a asigura o cât mai perfectă etanşare a stratului de pulbere, burele grase se taie în dimensiuni mai mari – de regulă cu două unităţi din calibru pentru calibrul 12 –, iar pentru o siguranţă şi mai mare, burele grase se ung cu grăsime (ceară de albine, parafină, vaselină, unsoare de arme) pe suprafeţele marginale.

Burele slabe se dispun la gura tubului de cartuş cu destinaţia de a închide şi a reţine alicele în tub până în momentul tragerii. Ele se confecţionează din carton moale, cu un decametru puţin mai mare decât diametrul tubului pentru a le conferi o bună fixare. Unele bure sunt confecţionate din celuloid pentru a permite observarea alicelor din încărcătura cartuşului.

La una din extremităţile tubului – de metal sau carton – se găsesc *locaşul capsei, nicovala şi orificiile de aprindere.* Capsa formează a treia parte a cartuşului şi se găseşte în rozeta tubului. Capsa joacă rolul de a aprinde încărcătura de pulbere şi este formată dintr-un înveliş me-

talic care conţine explozivi sensibili la acţiuni mecanice. **Capsa** este formată în exterior dintr-un perete de alamă iar în interiorul tubului dintr-un perete de staniol. Datorită percuţiei acului percutor, peretele interior de staniol se sparge pe nicovală, explozivul se aprinde iar flacăra pătrunde prin orificiile de aprindere la praful de puşcă, declanşând explozia acestuia. Explozivii din capsă sunt: fulminat de mercur, clorat de potasiu, stibiat de plumb şi azotat de bariu.

Pulberea sau praful de puşcă formează explozivi de azvârlire. În trecut se folosea **pulberea neagră** sau cu fum, care era un amestec de azotat de potasiu (salpetru), sulf şi cărbune de lemn. Un gram de pulbere neagră degajă prin ardere aproximativ 700 calorii şi 200–300 cm³ gaze. Pulberea neagră produce mult zgomot, fum şi reziduri nearse. Are o forţă de propulsie relativ mică şi se mai întâlneşte la unele revolvere de tip vechi şi în amestec cu pulbere fără fum, la armele de vânătoare.

Pulberea fără fum sau coloidală se prezintă în două variante:

– *pulbere pe bază de nitroglicerină,* transformată în granule prin gelatinizare cu ajutorul unui amestec dizolvant, alcătuit din nitroglicerină şi alcool etilic. Forţa explozivă a unui gram de nitroglicerină este de 9.700 kg/cm³

– *pulbere pe bază de nitroglicerină piroxilată* se obţine prin tratarea piroxilinei cu nitroglicerină şi eter etilic. Forţa explozivă a unui gram de pulbere este egală cu 10.084 kg/cm³.

Aceste pulberi produc peste 700 l de gaze la un kilogram de exploziv, presiunea depăşind 2500 kg f/cm².

Granulele de pulbere fără fum asemănătoare unor substanţe cornoase, sunt întotdeauna de aceeaşi formă şi aproape de aceleaşi dimensiuni. Ele au o culoare de la galben şi cafeniu închis până la verde închis. Sunt insolubile în apă şi prezintă o foarte mare sensibilitate la încălzire. Prin ardere, pulberea fără fum se transformă aproape în întregime în gaze. La acelaşi volum şi greutate, puterea pulberii fără fum este de două şi de trei ori mai mare decât a pulberii cu fum. Nu produce fum şi funingine şi nici flacără, ci un zgomot mai slab la detunătură şi o acţiune mai uniformă la tragere decât pulberea cu fum.

Pulberea coloidală se prezintă sub formă de granule ce au o mărime uniformă şi sunt de dimensiuni mici pentru a conferi o uniformitate arderii: paiete, lamele, discuri, cilindri etc.

Stabilirea numai a caracteristicilor de construcţie a cartuşului nu este întotdeauna suficientă pentru aprecierea apartenenţei de tip sau model a armei din care au fost trase, întrucât unele cartuşe standard, cum ar fi de exemplu cartuşele de calibru 9 mm, 7,65 mm sau 6,35 mm pot fi trase din aproape toate armele de calibrul respectiv, indiferent de tip sau model.

5. Elementele tragerii

Principalele elemente constitutive ale tragerii cu o armă de foc sunt:

Viteza proiectilului. Fenomenul tragerii este azvârlirea glonţului din canalul ţevii, ca urmare a presiunii gazelor rezultate din arderea pulberii explozive. Această viteză, care se imprimă proiectilului, este în funcţie de lungimea ţevii armei şi de greutatea proiectilului. Presiunea cu care gazele apasă asupra proiectilului este foarte mare, forţând glonţul să pătrundă între ghinturile ţevii. Presiunea continuă să crească rapid, o dată cu primii centimetri parcurşi de proiectil în ţeavă, ajungând la maximum în jurul a 2.850–3000 kg f/cm², iar viteza glonţului este de 350–450 m.sec. la armele militare având ţeava lungă viteza depăşeşte 800 m/s, ajungându-se până la viteze de 1.200 m/s. Presiunea gazelor scade, ajungând până la minimum 420–380 kg f/cm² în momentul ieşirii proiectilului din ţeavă.

Presiunea gazelor provoacă reculul armei, caracterizat prin mişcarea înapoi a armei. La cercetarea urmelor digitale de pe suprafaţa armei se va avea în vedere că ele trebuie să aibă, din cauza forţei de recul, un aspect dinamic, spre deosebire de situaţiile în care criminalul simulează sinuciderea victimei, punând arma în mâna acesteia şi lăsând urme statice.

Traiectoria o reprezintă linia curbă descrisă de centrul de greutate al proiectilului în aer, de la ieşirea din ţeavă şi până la punctul de cădere sau atingerea ţintei. Ea este influenţată de rezistenţa aerului, şi de forţa gravitaţiei, direcţia vântului şi factorii atmosferici, fapt care determină reducerea vitezei şi tendinţa de răsturnare a proiectilului, ca şi coborârea treptată a acestuia sub linia de aruncare. De pildă, dacă vântul bate cu o viteză de circa 25 km/h, proiectilul unei carabine militare la o distanţă de 1.000 m este deviat cu peste 3 m, iar la 2000 m cu circa 16 m. Elementele constitutive ale traiectoriei sunt: linia de tragere şi unghiul, linia de aruncare, punctul şi unghiul de incidenţă şi distanţa de tragere.

Bătaia armei constituie distanţa maximă la care poate ajunge un proiectil tras dintr-o armă de foc. Din punct de vedere balistico-judiciar interesează *bătaia eficace* a unei arme, adică distanţa la care proiectilul îşi menţine precizia de a lovi ţinta propusă şi *forţa distructivă.* Bătaia eficace a unei arme depinde, printre altele, şi de viteza iniţială a proiectilului.

În funcţie de urmele descoperite la locul faptei, gloanţe, tuburi arse, orificii de intrare-ieşire şi interpretarea în mod ştiinţific a acestora, se pot trage concluzii în aprecierea bătaiei maxime a armei sau bătaia eficace, ajungându-se în final la identificarea tipului de armă folosit de infractor.

Distanţa de la care s-a tras constituie un alt element important al tragerii, care va fi analizat separat.

În expertiza criminalistică se iau în calcul şi următorii factori: presiunea gazelor, reculul, energia cinetică şi puterea de pătrundere a proiectilului.

6. Urmele armelor de foc

Evidenţierea şi interpretarea urmelor pot contribui uneori în mod hotărâtor la unele clarificări privitoare la existenţa sau inexistenţa unei infracţiuni, stabilirea sau nu a unui vinovat, forma de vinovăţie sau nevinovăţie.

Pentru stabilirea aparenţei de tip şi model a armei din care a fost tras glonţul sau tubul de cartuş descoperit la locul faptei se examinează caracteristicile structurale de construcţie a tuburilor şi a proiectilelor găsite, precum şi caracteristicile generale a urmelor lăsate de diferitele părţi componente ale armelor de foc, în procesul de împuşcătură. *De regulă, examinarea se începe cu cercetarea caracteristicilor tubului de cartuş şi a glonţului, pentru a stabili caracteristicile de construcţie a cartuşului, apoi se continuă examinarea cu cercetarea şi studierea caracterelor generale ale urmelor de pe tub şi glonţ.*

Din punct de vedere al balisticii judiciare, folosirea unei arme de foc conduce la crearea a două mari categorii de urme:

– urme pe cartuşul tras;

– urme ale împuşcăturii, care pot să fie pe corpul victimei sau pe obiectele asupra cărora a acţionat proiectilul.

Pentru a ne da seama de modul de formare mare a urmelor armelor de foc lăsate pe tub şi pe glonţ, trebuie să luăm în consideraţie modul de funcţionare al unei arme de foc. Pe scurt, pentru realizarea focului, se realizează următoarele operaţiuni:

a. înarmarea armei;

b. percutarea capsei și evacuarea glonțului prin țeava armei;

c. extragerea și evacuarea tubului tras;

d. repetarea operațiunilor.

La efectuarea uneia din operațiunile menționate mai sus participă unele dintre piesele componente ale armei de foc. De exemplu, în cazul a), de armare a armei, blocul închizător ia cartușul din încărcător și îl introduce în camera detunătorului, unde este închis grație unei mișcări de zăvorâre; vârful percutorului, eliberat prin apăsarea pe trăgaciul armei și acționat fie printr-un arc, fie printr-o piesă denumită cocoș, lovește capsa cartușului și produce explozia fulminatului de mercur și aprinderea pulberii; presiunea care se dezvoltă în urma arderii împinge glonțul pe țeava armei și afară pe traiectorie; ghiara extractoare apucă rebordul interior al rozetei, extrage tubul de cartuș din detunătorul armei ducându-l până în dreptul ferestrei de evacuare, unde, lovindu-se de pintenul ejectorului, este aruncat în afara armei. În acest fel sunt realizați toți timpii unei împușcături, iar pentru o nouă împușcătură se repetă acțiunile de mai sus.

În cazul armelor semiautomate și automate, operațiunile de armare și extragere a tuburilor arse are loc automat, fără ca să mai se intervină cu mâna asupra blocului închizător, așa cum s-a procedat la primul foc. Operațiunile de armare, extragere și evacuare a tuburilor se efectuează la acest fel de arme sub acțiunea gazelor dezvoltate în detunător ca urmare a arderii pulberii. Aceste arme folosesc presiunea gazelor atât pentru propulsarea glonțului pe gura țevii, cât și pentru efectuarea operațiunilor de descărcare și reîncărcare a armei, provocând o presiune asupra peretelui frontal al blocului închizător, pe care îl împing înapoi, determinându-l să alunece pe chiuloasa armei. O dată cu împingerea și alunecarea închizătorului înapoi, ghiara extractoare antrenează în această mișcare și tubul tras, aducându-l până în dreptul ferestrei de evacuare și a ejectorului. În mod automat, blocul închizător, după expansiunea completă a gazelor de ardere sub acțiunea arcului închizătorului, va reveni pe chiuleasa blocului și va prelua un nou cartuș din încărcător, pe care îl va introduce în detunătorul armei, aceasta fiind pregătită să efectueze o nouă tragere, iar operațiunile sunt reluate în ordinea descrisă mai sus.

La armele automate vârful percutorului acționează automat în momentul închiderii și zăvorârii noului cartuș în detunător, iar la armele semiautomate, percutorul rămâne acroșat de arcul trăgaciului, pentru eliberarea lui din arcul de retenție fiind nevoie de o nouă apăsare pe trăgaci.

Din prezentarea de mai sus a funcționării unei arme de foc în timpul realizării unei împușcări, rezultă că între mecanismele componente ale armei și cartușele cu care este alimentată are loc, pe glonț și pe tub, imprimarea unor urme, care se reproduc cu exactitate în cea mai mare parte, fiind specifice fiecărei arme. Pe aceste date, rezultate din practică, se bazează identificarea criminalistică a armei cu care s-a tras și, în final, autorul infracțiunii.

6.1. Urmele de pe glonț

Componentele unui proiectil sunt următoarele:

a. partea anterioară a proiectilului, care se deformează cea dintâi la contactul lui cu un obiect dur;

b. porțiunea de ghidaj, formată din zona cilindrică a proiectilului, care se înșurubează în ghinturile armei, asigurând prin mișcare giratorie păstrarea direcției;

c. porțiunea finală și fundul proiectilului, subțiate la unele proiectile pentru a spori proprietățile balistice ale zborului, prin scăderea vârtejurilor de aer și asigurarea stabilității direcției.

Proiectilele cu regiune codală se numesc „aerodinamice“ și se regăsesc la armele militare și la cele intermediare.

Unele proiectile prezintă unul sau două jgheaburi în porțiunea de ghidaj, fie pentru a ușura prinderea proiectilului de tub, fie pentru a ușura înșurubarea proiectilului în ghinturi. La unele proiectile de format mic necămășuite, jgheabul din regiunea de ghidaj conține un unguent pentru a micșora acoperirea cu resturi de plumb a canalului țevii.

Cămașa proiectilelor se fabrică din: melchior (cupru și nichel), alamă, cupru roșu, oțel nichelat, oțel moale placat cu tombac, zinc lăcuit etc.

Puștile de război, pistoletele și revolverele, la modul general toate armele moderne, sunt concepute pentru a trage proiectile alungite.[7]

Proiectilele alungite prezintă o mai bună precizie și bat la o distanță mai mare, cu condiția de a fi animate pe parcurs de o mișcare de rotație în jurul axei, care nu înlătură în totalitate oscilațiile proiectilului, dar le diminuează într-o foarte mare măsură astfel ca să nu mai deranjeze. Fără mișcarea giratorie, proiectilul basculează foarte repede pe parcursul traiectoriei, proiectând centrul de greutate înainte. Dar în afară de basculare, frecarea cu aerul se repartizează într-un mod inegal pe suprafața proiectilului, făcându-l să devieze. Imprecizia traiectoriei se dublează și de o lipsă de penetrație: proiectilul lovește ținta nu cu vârful său, ci cu o latură a ogivei sau adeseori cu marginea sa, ori chiar se întoarce complet mai înainte de a atinge ținta vizată.

Pentru a imprima o mișcare de rotație anume, armurierii au săpat pe suprafața interioară a țevilor armelor de foc, raze helicoidale, pe care proiectilul le urmează, ghidat de ghinturi la fel ca șinele de cale ferată. Astfel, striațiile se datorează unor cauze pur balistice, dar criminaliștii au reușit să le acorde un rol complementar: acela de identificare a proiectilelor trase.

Fiecare fabricant de arme de foc efectuează ghintuirea țevii în funcție de cotele care îi sunt proprii: acestea din urmă se regăsesc pe proiectilul tras și astfel permit diferențierea produselor diverselor fabrici.

Dintre urmele lăsate pe glonț, utile pentru stabilirea tipului de armă sunt urmele câmpurilor și ghinturilor. După numărul câmpurilor și ghinturilor se poate ajunge la stabilirea modelului de armă din care a putut fi tras glonțul descoperit la locul faptei. Majoritatea pistoalelor de buzunar au canalul țevii cu șase ghinturi, dar există și pistoale de buzunar și cu cinci sau patru ghinturi.

Stabilirea lățimii și unghiului de înclinare a câmpurilor și ghinturilor se face numai în laborator.

Numărul ghinturilor. Nici o regulă balistică nu îl impune, dar numărul acestora variază în practică între 3 și 8. În general el este de 4 pentru armele de război și 6 pentru toate celelalte. Alte valori sunt mult mai rare.

Trebuie să reținem că striațiile imprimate pe proiectil sunt produse de plinuri, în vreme ce spațiile ce mărginesc aceste depresiuni se datorează ghinturilor țevii.

Orientarea ghinturilor. Stabilitatea proiectilului este furnizată de mișcarea sa giratorie, dar nici o regulă balistică nu impune o rotație într-un sens sau în altul, căci numeroși fabricanți gravează țevile cu o elice ce se derulează spre dreapta, în vreme ce altele o fac spre stânga, cum ar fi de exemplu Colt și armele de fabricație spaniolă. Orientarea ghinturilor se constată cu ușurință pe un proiectil tras.

Înclinarea ghinturilor. Măsurarea se efectuează cu ajutorul unui microscop prevăzut cu un ocular goniometric. Se ia ca reper marginea proiectilului sau una din striațiile paralele existente pe cămașa acestuia.

Lărgimea ghinturilor. Se preferă diferențierea diverselor modele de arme în funcție de lărgimea ghinturilor constatate pe proiectil. Unii autori utilizează pentru măsurare un micro-

scop stereoscopic având un ocular cu reticul. Se orientează proiectilul în așa fel încât marginea unei zgârieturi să se suprapună exact pe reticul, după care se deplasează lateral pentru a substitui cealaltă margine. Valoarea translației obținute arată cota căutată.

Excepții. Toate caracteristicile pe care le-am studiat: număr, orientare, înclinare și lărgimea ghinturilor sunt specifice unei mărci date de armă de foc, și toate armele de aceeași fabricație prezintă aceleași cote de fabricație. *Dar și fiecare armă dispune de caracterul său propriu, care o diferențiază de celelalte de aceeași marcă și chiar de aceeași serie.*

Unele dintre particularități sunt originale, produse în decursul fabricației, altele, din contră, dobândite ulterior, se adaugă la cele precendente și conferă țevii o personalitate complexă.

Freza, care servește la gravat ghinturile prezintă, când taie, neregularități microscopice ce lasă pe metal striații fine. Mai apar și iregularități cu prilejul strunjirii metalului care persistă pe ghinturi. Cât privește caracteristicile suplimentare dobândite în decursul utilizării armei, acestea se datorează următoarelor cauze:

– *puncte de rugină sau coroziune* provin din locuri în care se sudează, adeseori, particule de metal detașate din proiectil;

– abraziuni cauzate de o curățire intempestivă a armei cu instrumente neadecvate;

– urme gravate pe metal de impuritățile țevii, în special grăunți de nisip, aduse de trecerea proiectilului.

Concluzii: Urmele ghinturilor se imprimă pe cămașa proiectilului mai ales atunci când avem de a face cu o țeavă nouă. Dacă țeava este uzată, de regulă nu apar urmele ghinturilor. Este însă posibil ca urmele ghinturilor să nu apară nici în cazul în care s-a folosit un glonț cu un diametru mai mic decât cel indicat pentru arma respectivă.

Există situații când însuși glonțul poate fi deformat, în cazul în care acesta are un calibru mai mare decât al armei cu care a fost tras. Deformările constau în general în alungirea sa, lucru care arată lipsa de corespondență dintre calibre. Când proiectilul are un calibru mai mic, urmele tind să se formeze în direcția vârfului glonțului.

6.2. Urmele de pe tub

Percutorul imprimă pe capsă o urmă care ajută la identificarea armei într-un mod decisiv. Percutorul poate fi acționat, fie printr-un arc, fie cu ajutorul cocoșului (la revolvere). Lovind capsa, cuiul percutorului lasă pe aceasta o adâncitură care se examinează la microscopul comparator, la măriri de 15–30 x. Poziția urmei percutorului pe capsă oferă indicii asupra tipului de armă. Pistolul model 1933 lasă pe capsă o urmă în formă de virgulă îngroșată, iar pistolul Parabellum are o urmă a percutorului cu diametrul rotundă, ascuțită și foarte mică. La pistolul Beretta urma percutorului e mare, cu fundul neted.

În privința urmelor ghiarei extractoare și a ejectorului, structurile de microrelief ale acestora sunt individuale. Prin uzură acestea se pot modifica și pot să mai apară, și alte particularități noi. La diferitele tipuri și modele de arme de foc, ghiara extractoare și ejectorul pot fi distincte ca formă constructivă. Poziția lor una față de alta poate fi de asemenea diferită la diversele modele de arme. La unele pistoale urma ejectorului nu se imprimă, de exemplu în cazul Browningului calibru 7.65 mm, Mauser model „S" și pistoale calibru 6,35, în vreme ce la altele ejectorul lipsește. Unele pistoale nu au prevăzute ghiara extractivă, extragerea tubului tras efectuându-se printr-un alt sistem (exemplu Steyer cal. 7,65 mm și 6,35 mm, Beretta cal. 9 mm).

Reluând lista cu urmele care se constată pe tubul cartușului tras, constatăm următoarele:

Imprimate împrejurul cartuşului:

– două mari şanţuri produse de buzele încărcătorului, paralele cu axa acestuia şi depărtate de aceste buze;

– prezenţa unor striaţii, mai mult sau mai puţin marcate, paralele cu precedentele, datorate neregularităţilor suprafeţei camerei de tragere;

Imprimări pe faţa anterioară a închizătorului:

– o adâncitură, în formă de arc de cerc, care corespunde umărului ţevii;

– o urmă mai mică, de alunecare, datorată ghiarei extractorului, care lasă uneori striaţii pe fundul gâtului şi chiar pe conul ce leagă pereţii tubului.

Pe fundul duliei se imprimă următoarele urme:

– urma percutorului;

– urma locaşului de tir şi eventual a dispozitivului ce conţine percutorul;

– urma ejectorului.

Unele dintre acestea sunt urme (încărcător, camera de foc), în vreme ce altele, din contră, mulaje mai mult sau mai puţin bogate în amănunte (percutor, camera de tragere) iar altele prezintă un caracter ambivalent (capătul ţevii, extractorul, ejectorul). Cu alte cuvinte, nu toate oferă aceeaşi valoare de identificare. Urmele imprimate, mai mult sau mai puţin exacte, se imprimă mereu la fel – ţinând seama de duritatea metalului – celelalte, din contră îşi modifică aspectul în funcţie de poziţia piesei armei, după cum se prezintă dulia cartuşului. Astfel, nu o dată, pe tuburi având aceeaşi origine, urmele extractorului sau ejectorului diferă în aşa măsură încât mai prezintă nici un punct comun între ele.

Caracteristicile clasei:

Forma generală şi poziţia relativă a diverselor piese care se imprimă pe dulie variază în funcţie de mărcile de arme, fapt care permite să definim mai jos caracteristicile clasei.

Existenţa şi forma ejectorului. Am menţionat că unele arme, lipsite de ejector, expulzează tubul gol cu ajutorul marginilor încărcătorului sau chiar cu percutorul însuşi. Altele dispun de un ejector a cărui tije are o secţiune rotundă, pătrată sau rectangulară, care lasă o amprentă în formă de arc de cerc, triunghi sau de rectanglu. La pistolul Beretta cele patru laturi ale rectangulului – alungit – dau o amprentă cu formă de bastonaş.

Poziţia relativă, ejector – extractor:

Această poziţie variază în funcţie de fabricant. În general, unghiul delimitat de aceste două organe şi centrul camerei de tras este apropiat de 180°, dar poate să prezinte valori mai mici, până la 90°. Pe de altă parte, unele arme aruncă tubul tras în partea dreaptă (de cele mai multe ori), altele în sus, şi altele, foarte rar, la stânga.

Aceste trei modalităţi de ejectare se regăsesc pe dulie, reconstituind poziţia acesteia pe ţeavă, datorită reculului produs la capătul ţevii asupra feţii anterioare a lăcaşului.

Metzger consideră şase tipuri de urme de ejecţie ale diferitelor sisteme de arme:

– tipul 1: urmă triunghiulară având ejecţie pe partea dreaptă;

– tipul 2: urmă triunghiulară cu ejecţie pe partea stângă.

– tipul 3: urmă rectangulară, oricare ar fi poziţia sa;

– tipul 4: urmă rotunjită;

– tipul 5: ejecţie cu marginile încărcătorului – urme puternice de oprire;

– tipul 6: ejecţie cu marginile încărcătorului – urme rotunjite.

Diametrul locaşului percutorului variază mult în funcţie de fabricant. Din această cauză amprenta sa pe capsă constituie un excelent mijloc de diferenţiere.

Adeseori, această urmă este incompletă. Metzger, pentru a surmonta dificultăţile de măsurare care rezultă, propune să se opereze astfel:

Se va examina capătul duliei cu un aparat fotografic reglat pentru o mărire de 10 ori, dispus pe o placă de sticlă pe care se află gravate mai multe cercuri având diametre cunoscute. Se vor examina succesiv diversele curbe până la o concordanţă perfectă cu cea a urmei. Precizia obţinută va fi de 1/2 mm pentru mărire, adică 1/20 de mm pentru original.

Capătul posterior al ţevii imprimă pe faţa anterioară a tubului o refulare (recul) care este determinată pentru a stabili tipul de armă cu care s-a tras. Mai exact, întreruperile acestui recul semnalează partea posterioară a ţevii: rampa de alimentare, lăcaşul extractorului şi eventual locaşurile diverselor piese de asamblare. Am văzut că, graţie rampei de alimentare, este posibil să se reconstituie poziţia pe care a avut-o cartuşul de ejectare.

Metzger consideră că există opt tipuri de amprente produse de capătul ţevii (pe care le denumeşte Patronenlager grundform), dintre care *trei prezintă o importanţă deosebită.*

• *Forma nr. 1.* Reculul cartuşului delimitează o jumătate de cerc continuu. Nici o porţiune din capătul ţevii nu separă rampa de alimentare şi locaşul extractorului. Arena ejectează tubul la dreapta după modelul clasic.

• *Forma nr. 2.* O mică porţiune din capătul ţevii separă locaşul extractorului şi rampa de alimentare. Urma de recul este formată din două părţi inegale. Arma ejectează de asemenea la dreapta, în funcţie de tipul clasic.

• *Forma nr. 3.* Amprenta se prezintă sub forma a două arcuri de cerc simetrice: rampa de alimentare şi extractorul sunt diametral opuse. Arma ejectează în sus.

Particularităţi de fabricaţie:

Suprafaţa fiecărui organ al armei nu este perfect polizată şi prezintă neregularităţi produse în decursul procesului de fabricaţie sau de finisaj. Este vorba în general de o multitudine de şanţuri, rectilinii sau concentrice, de mărimi şi dispoziţii diferite, cărora li se adaugă uneori, în diverse puncte, cavităţi neregulate datorate smulgerii din peretele metalic. Întreruperile, corespunzând intersecţiei celor două planuri de fabricaţie (în ghiara extractorului, ejectorului, locaşului percutorului), prezintă cel mai adesea neregularităţi caracteristice.

Toate aceste particularităţi conferă o individualitate tubului şi permite identificarea armei cu care a fost tras. Uzura, atacul ruginii, curăţările necorespunzătoare îi sporesc personalitatea şi permit să fie recunoscută arma cu care a fost tras.

Armele de foc de vânătoare şi armele de tir-sportive:

Sub aspectul urmelor şi modului lor de formare pe cartuş, armele de vânătoare şi de tir-sportive prezintă o analiză aparte. Practica a mai demonstrat că acestea arareori formează obiectul unei identificări tehnico-ştiinţifice criminalistice.

La armele de vânătoare pot fi întâlnite, ca urme formate în procesul de împuşcare, numai urmele percutorului imprimate pe capsa cartuşului. Urma de ejector şi extractor nu se formează. La armele de vânătoare, un astfel de mecanism este înlocuit cu un dispozitiv de extractor culisant, care, prin bascularea ţevilor armei, împinge tubul de cartuş afară din ţeavă şi înspre înapoi şi apoi se extrage de către trăgător cu mâna. Urmele camerei detunătorului sau ale peretelui frontal de închidere a camerei detunătorului, de asemenea nu se formează la armele de vânătoare. Pe alice nu se imprimă sub nici o formă structuri de microrelief a canalului interior al ţevilor.

La tragerile cu armele de tir-sportive, de calibru redus, pe tuburile de cartuş rămân imprimate numai urmele percutorului. Pe glonte se imprimă urmele microreliefului canalului ţevii, aceste urme fiind ghintuite, deşi gloanţele sunt, în cea mai mare parte, fără înveliş (necămăşuite).

7. Urmele de împuşcare

Prin **urme de împuşcare** se înţeleg urmele produse de armele de foc care constau în modificări şi schimbări apărute pe obiecte datorită proiectilului, dar şi a unor urme secundare cauzate de tragerea de la distanţă.

Aceste urme se clasifică în:

a. Urme principale

– urmele de perforare şi de ieşire a proiectilului;

– urmele de pătrundere, când glonţul pătrunde în corp, fără a mai ieşi;

– urme de ricoşare a proiectilului;

– proiectilele, tuburile trase, capsele, care reprezintă urme ca atare, precum şi obiecte purtătoare ale urmelor create de ele pe diferite mecanisme şi piese ale armei.

Urmele principale, sub o formă sau alta, se regăsesc întotdeauna la locul producerii unei infracţiuni.

b. Urmele secundare

Sunt rezultatul unor factori suplimentari ai tragrii, alţii decât cei specifici proiectilului. Ele sunt datorate acţiunii fenomenelor termice şi chimice care se petrec în ţeava armei şi la o oarecare distanţă de ţeavă.

Urmele secundare sunt:

– urmele rezultate din acţiunea flacării (arsuri);

– urmele rezultate din acţiunea gazelor (rupturi);

– urmele de funingine;

– urmele de pulbere nearsă;

– inelul de ştergere;

– inelul de metalizare;

– urmele de unsoare.

7.1. Urmele principale:

Perforările se formează când glonţul sau alicea au o viteză mare şi deci o putere de pătrundere mare.

Glonţul, întâlnind în calea sa un obstacol, este posibil să-l străpungă şi să treacă prin el sau este posibil numai să-l pătrundă şi să nu-l străpungă, rămânând înfipt undeva în profunzimea lui. Alteori este posibil să cadă sub un anumit unghi de incidenţă sau cu o forţă redusă, lovind obstacolul fie numai tangenţial, fie direct dar fără să pătrundă în profunzimea lui.

În primul caz, glonţul va produce un orificiu de intrare în obstacol, un canal de parcurgere şi de trecere şi un orificiu de ieşire, iar în al doilea caz numai un orificiu de intrare şi un canal de parcurgere în profunzimea obstacolului până la punctul său de oprire. În cel de-al treilea caz, glonţul va produce numai o lovire tangentă, sub forma unei adâncituri la suprafaţa obstacolului.

În cazul obiectelor subţiri nu se mai poate vorbi de existenţa canalului, distingându-se numai orificiul de intrare şi de ieşire a glonţului, uneori însuşi orificiul de intrare confundându-se cu cel de ieşire (în cazul unei table subţiri de metal).

Orificiul de intrare, canalul de parcurgere, orificiul de ieşire şi lovirea tangentă constituie urmele de împuşcătură ale glonţului. Modul lor de formare şi forma sub care pot apărea în practică sunt extrem de variate. Determinante sunt proprietăţile materiale (duritate, plasticitate, friabilitate, elasticitate etc.) ale obstacolului lovit de glonţ, caracteristicile de construcţie a glonţului, tipul şi modelul armei din care s-a tras, distanţa de la care s-a tras, precum şi viteza de zbor a glonţului în momentul lovirii obstacolului. Aşa de exemplu, în obiectele cu o anumită proprietate de plasticitate, forma şi dimensiunea orificiului de intrare a glonţului este rotundă, cu aspect de regularitate circulară şi apropiată de calibrul glonţului. În *obiectele cu proprietăţi de elasticitate* (ţesături, cauciuc, piele etc.) forma şi dimensiunile orificiului de intrare sunt mai mici decât calibrul glonţului iar orificiul de ieşire, uneori de dimensiuni şi mai mici, adeseori foarte greu de descoperit şi stabilit. Obiectele dure sau friabile (cărămizi, zid de beton, sticlă) nu produc întotdeauna forma circulară de intrare a glonţului, orificiile de intrare fiind mai mari decât calibrul glonţului, adeseori prezentând rupturi sau chiar sfărâmături din masa obiectului respectiv.

Tragerile în diferitele obiecte de la distanţe foarte mici pot provoca distrugeri întinse în jurul orificiului de intrare şi uneori aceleaşi consecinţe le au şi tragerile de la distanţe mai mari, dacă au fost executate cu arme atipice. Gloanţele, cămăşuite doar pe jumătate, pot provoca explozii, fie la intrarea, fie în profunzimea obiectului, cu orificii de intrare şi ieşire cu totul deosebite. Pentru gloanţele cu o viteză mare de lovire în obstacol, formarea unui orificiu de intrare, cu un diametru mai mare decât calibrul glonţului, este un fapt caracteristic.

Orificiul de intrare diferă de cel de ieşire, în majoritatea cazurilor fiind mai mic, cu marginile regulate, în timp ce orificiul de ieşire este mai mare, prezentând ruptura materialului ţintei şi având o formă neregulată, zdrenţuită. În afară de aceasta, când tragerea s-a făcut de la o distanţă mică, în jurul orificiului de intrare vor fi prezente urmele secundare ale împuşcăturii. De asemenea, la nivelul orificiului de intrare, indiferent de distanţa de tragere, va fi prezent inelul de metalizare, ceea ce va dovedi că deteriorarea ţintei s-a făcut cu un glonţ tras cu o armă de foc.

Canalele oarbe sunt perforări infundate, fără orificiu de ieşire. Ele apar fie când glonţul a pierdut o mare parte din viteza iniţială în timpul zborului prin aer, ceea ce înseamnă că distanţa de la care s-a tras a fost mare, fie când glonţul a trecut prin câteva obstacole intermediare până a ajuns la ţintă, astfel că aceste obstacole trebuie identificate pentru stabilirea direcţiei din care s-a tras, fie că ţinta este foarte groasă şi glonţul nu poate învinge rezistenţa ei.

Canalele oarbe au numai orificiul de intrare şi canalul, ceea ce înseamnă că glonţul poate fi găsit în ţintă.

Când un glonţ pătrunde într-un corp uman şi după aceea iese, rana de intrare şi rana de ieşire (orificii) prezintă anumite caracteristici care diferă în funcţie de următoarele elemente:
- tipul muniţiei;
- distanţa de la care s-a tras;
- dacă glonţul a lovit mai întâi un alt obiect;
- dacă a trecut prin îmbrăcăminte;
- dacă a întâlnit un os în timp ce străbătea corpul.

Rănile de intrare. După ce s-a stabilit că moartea a fost provocată de un glonţ, este necesară determinarea faptului dacă rana este de intrare sau de ieşire. Când glonţul loveşte pielea produce zdrenţuirea acesteia, ca rezultat al elasticităţii pielii şi al lipsei de rezistenţă a ţesuturilor de sub ea. Glonţul, care are o anumită mişcare de rotire şi o anumită tendinţă de deplasare înainte, îşi pierde din viteză în momentul ruperii pielii. Glonţul se şterge de urmele de fum şi alte impurităţi ce se găsesc pe el, lăsând pe piele un cerc cenuşiu în jurul rănii de intrare. Deoarece în momentul lovirii de către glonţ, pielea se întinde şi apoi îşi revine, diametrul rănii de intrare pare să

fie, în cele mai multe cazuri, mai mic decât calibrul armei din care a pornit glonţul ce a provocat rana. În cazurile în care unghiul de incidenţă al glonţului nu este de 90°, urma de fum şi de impurităţi nu va mai fi perfect circulară, prezentând o lăţime într-o parte sau în alta, în funcţie de unghiul respectiv. Rănile de intrare prezintă foarte puţine urme de sânge, întrucât ţesuturile nu sunt prea mult distruse. *În concluzie, rănile tipice de intrare se prezintă sub forma unor orificii rotunde, cu un cerc cenuşiu în jurul lor, din care se scurge o cantitate relativ mică de sânge.*

Rănile de ieşire. Glonţul îşi pierde din viteză pe măsură ce străbate corpul şi în acest fel tinde să adune ţesuturile la vârf. Dacă mai are suficientă viteză, rupe ţesuturile şi îşi face loc de ieşire. Din această cauză, rănile de ieşire sunt mult mai mari decât diametrul glonţului, marginile lor sunt zdrenţuite, iar pierderea de sânge este sporită faţă de cea întâlnită la rănile de intrare. La asemenea răni vor putea fi, de regulă, găsite bucăţi de grăsime sau fragmente de ţesuturi interioare. Cele mai rezistente părţi ale corpului sunt oasele şi pielea şi, de aceea, în multe cazuri, glonţul va perfora toate ţesuturile interioare, dar va fi oprit de pielea din zona de ieşire.

Efectele produse de gloanţe asupra oaselor. Când un glonţ străbate un corp, nu întâlneşte decât ţesuturi moi şi traiectoria sa va fi rectilinie. În cazurile când el întâlneşte un os, traiectoria pe care o va urma este imprevizibilă, întrucât ea va fi influenţată de mărimea şi forma osului, precum şi de viteza şi unghiul de lovire. În unele cazuri, când glonţul are o viteză mare, loveşte oase mai groase şi poate provoca fracturi. De cele mai multe ori, în asemenea cazuri se produc răni adânci.

Devierea glonţului. Când glonţul întâlneşte un os, îşi deviază traiectoria. Aşa se întâmplă cu oasele pieptului. Cazuri de deviere se întâlnesc şi atunci când glonţul loveşte oasele craniului sub un unghi mai mic de 90 de grade, glontele fiind deviat printre piele şi oasele craniului fără a străbate cavitatea craniană.

Urmele de suprafaţă ale ricoşeurilor. Sunt zgârieturi sau crăpături, puţin adânci, create pe obiectele respective de lovitura glonţului în zbor.

Aceste urme indică faptul că glonţul şi-a schimbat traiectoria şi s-a îndepărtat de obiectul lovit, pierzând totodată din viteză.

Ce înseamnă aceste urme? Fie că glonţul a avut o viteză de zbor scăzută în momentul lovirii obiectului care prezintă urma de ricoşare, ceea ce poate să însemne că s-a tras de la distanţă mare, fie că glonţul a străbătut pe parcurs alte obstacole, ori cartuşul nu a fost încărcat cu suficientă pulbere.

Aceste urme pot să însemne însă că glonţul a întâlnit în drumul său un obiect de duritate sau densitate mare, sau că unghiul care s-a format între suprafaţa obiectului întâlnit şi direcţia de zbor a glonţului a fost mic.

În unele situaţii, glonţul se poate deforma şi la pătrunderea în corpul uman, provocând orificii sau *leziuni atipice*, împuşcarea atribuindu-se unor gloanţe cu destinaţii speciale.

7.2. Urmele secundare ale împuşcăturii

Urmele secundare ale împuşcăturii sunt urmele formate de acţiunea mecanică şi termocalorică a gazelor dezvoltate din arderea pulberii, urmele negrului de fum rezultat din arderea pulberii şi urmele reziduurilor de pulbere arsă şi nearsă.

Urmele flăcării rezultă în urma arderii pulberii la o temperatură de 2500°C. Temperaturii ridicate îi corespunde o presiune ridicată de cca 3000 kg f/cm² în canalul ţevii.

Procesul formării urmelor flăcării este următorul: arderea pulberii, care în cazul armelor cu ţeavă lungă se face complet sau aproape complet în interiorul ţevii, iar la armele cu ţeava scurtă se termină o dată cu ieşirea glonţului din canalul ţevii, produce presiune ridicată şi

supraîncălzirea gazelor. În acelaşi timp cu gazele sunt proiectate şi particule cu pulbere, care provoacă arsuri la nivelul ţintei.

Aceste gaze parvin afară din ţeavă în urma glonţului şi se dilată instantaneu. În contact cu oxigenul din atmosferă dau naştere la o flacără şi la o undă de şoc. Gazele acţionează asupra glonţului şi după plecarea din ţeavă pe o distanţă de circa 5–10 cm. La nivelul ţintei apar urme sub formă de *rupturi*. Este specifică ruptura *în formă de cruce pe ţesături,* atunci când tragerea a fost făcută cu ţeava armei lipită de corpul victimei.

Urmele flăcării sunt mai întinse când se foloseşte *pulberea cu fum.* Fibrele ţesăturilor se *carbonizează* când se folosesc arme cu ţeavă scurtă, cartuşe încărcate cu pulbere cu fum şi distanţa de tragere este de 5–10 cm; dacă se foloseşte pulberea fără fum, atunci urmele flăcării se găsesc la distanţa de tragere de 3 cm.

Când tragerea se efectuează având ţeava lipită de corpul victimei, apar microincendii pe ţesături; aceste urme se pot recunoaşte la microscop.

Urmele de funingine. Urmele negrului de fum sunt urmele rezultate din arderea pulberii proiectate din ţeava armei şi depuse sub forma unor particule foarte fine (funingine) pe obstacol, în jurul orificiului de intrare a proiectilului. Dacă tragerea a fost executată perpendicular pe obstacol, depunerea funinginei va avea o formă de cerc, aproape regulat, de o oarecare lăţime (circa 7–10 cm diametru), iar dacă a fost executată sub un unghi mai mic de 9°, va prezenta o formă ovoidală, mai mult sau mai puţin evidentă, în raport cu unghiul de incidenţă a focului tras.

Culoarea urmelor negrului de fum pentru pulberea fără fum este în general cenuşie, mai intensă şi mai închisă împrejurul orificiului de intrare a glonţului şi mai deschisă spre periferia cercului.

Distanţa maximă până la care negrul de fum se depune în formă inelară împrejurul orificiului de intrare nu depăşeşte 30–40 cm; distanţa şi intensitatea formării urmelor de negru de fum se micşorează proporţional cu armele cu putere mijlocie şi a celor cu putere de bătaie mică. În medie, această distanţă se situează între 20–25 cm de la gura ţevii armei.

Urmele de pulbere nearsă se formează la o distanţă mai mare decât celelalte urme secundare, chiar peste 1 m la pulberea cu fum.

În stofe se creează orificii, dacă particulele au dimensiuni mari şi tragerea s-a efectuat din apropiere; particulele se împiedică în fibrele care amortizează şocul.

În scândură, se remarcă pe suprafaţa acesteia mici lovituri urmate de denivelări de mărimea suprafeţei de contact a granulelor de pulbere care rămân la suprafaţa scândurii. Pe sticlă, metal şi lemn neted, granulele rămân lipite de suprafaţa acestora.

Urmele de pulbere nearsă au forma unui cerc de formă ovală, alungită, în jurul orificiului de intrare, dacă tragerea s-a făcut oblic faţă de planul ţintei.

Inelul de ştergere e o urmă secundară extrem de importantă. El este un inel de culoare închisă, plasat în jurul orificiului de intrare. Analiza spectrală a inelului oferă indicaţii privind: felul pulberii cartuşului; gradul de uzură al armei (o armă uzată e mai încărcată cu funingine, iar inelul este mai bogat colorat; orificiul de intrare va fi indicat de prezenţa inelului de ştergere).

Inelul de metalizare se formează atunci când proiectilul străbate obstacole mai dure, capabile să desprindă de glonţ microparticule de metal şi să le conserve în jurul orificiului de intrare. Adesea, inelul de metalizare se confundă cu inelul de ştergere, dar pot fi şi separate, atunci când proiectilul a străpuns pielea corpului uman şi apoi a întâlnit un os.

Inelul de metalizare poate fi pus în evidenţă în *radiaţii infraroşii sau rörtgen*.

Urmele de unsoare pot fi descoperite pe ţintă atunci când canalul ţevii armei a fost uns recent. Dacă stratul de unsoare a fost abundent, urmele de unsoare pot fi descoperite pe ţintă

sub formă de stropi. Pe măsură ce sporeşte numărul tragerilor, urmele de unsoare dispar treptat de pe ţintă, deoarece canalul ţevii armei se curăţă. Aceste urme apar pe ţintă atunci când tragerea s-a efectuat de la o distanţă relativ mică.

Unsoarea se pune în evidenţă prin examenul în *radiaţii ultraviolete*, când apare o fluorescenţă specifică.

Examinarea urmelor secundare se face în condiţii de laborator, descoperirea lor necesitând folosirea razelor infraroşii, ultraviolete, röeutgen, activare cu neutroni şi analize spectrale.

8. Efectuarea cercetării locului faptei legate de urmele lăsate pe armele de foc

8.1. Metode de descoperire, fixare şi ridicare a armelor de foc şi a urmelor acestora

Principala sarcină a ofiţerului criminalist în cercetarea locului faptei, la infracţiunile în care au fost folosite arme de foc, o reprezintă investigarea cu atenţie şi minuţiozitate a locului faptei, descoperirea armelor de foc, a cartuşelor, a tuburilor trase, a gloanţelor şi urmelor de împuşcătură, precum şi fixarea locului şi a stării în care au fost găsite acestea.

Descoperirea armelor de foc, a muniţiei şi a urmelor acestora:

Arma de foc găsită la locul faptei nu se va ridica niciodată de pe locul unde se află, fără ca mai înainte să se fi fixat prin fotografiere, prin schiţa plan şi prin proces-verbal, locul exact al găsirii ei. Fotografia se execută după regulile fotografierii de detalii la scară. Locul exact şi poziţia armei de foc se fixează întotdeauna în raport cu anumite puncte de reper, iar dacă avem de a face cu un cadavru, în raport cu acesta. Se va acorda o grijă deosebită în privinţa fixării direcţiei ţevii armei de foc.

Se va examina mai întâi dacă arma este sau nu încărcată, poziţia trăgaciului şi a piedicii, dacă se află sau nu cartuş în magazia armei, totul specificându-se în procesul-verbal.

Prinderea şi ridicarea armei se vor face cu atenţie, evitându-se distrugerea urmelor digitale. Nu se va introduce un creion pe ţeavă. În procesul-verbal se vor preciza: distanţa armei faţă de obiectele înconjurătoare, distanţa armei faţă de cadavru, poziţia faţă de obiectele din jur şi cadavru, direcţia în care este orientată ţeava, poziţia cocoşului, a închizătorului şi a siguranţei.

Arma ridicată se ambalează şi se pune *în siguranţă* fără întârziere. Nu este permisă mânuirea, chiar fără cartuş şi cu atât mai puţin cu cartuşe. Gura ţevii se va acoperi fie cu un căpăcel, fie prin înfăşurare cu hârtie. Nu se vor pune dopuri.

Dacă arma a fost găsită în mâna victimei, se vor fixa cu cea mai mare exactitate poziţia armei şi direcţia în care este orientată iar în procesul-verbal se vor face menţiuni despre forţa şi intensitatea de strângere a armei în mână şi despre prezenţa unor urme ale focului de armă pe mână. Dacă arma se află alături de cadavru, poziţia şi distanţa acesteia se vor fixa până în cele mai mici detalii.

Locul şi poziţia tuburilor de cartuş şi a gloanţelor, sunt tot atât de importante ca şi a armei. După locul şi poziţia în care au fost găsite, se pot trage anumite concluzii cu privire la locul de unde a fost tras focul, direcţia în care a fost tras, poziţia victimei sau a agresorului etc.

Tuburile se caută începând cu zona unde se bănuieşte că a stat cel care a tras. În căutarea tuburilor trase trebuie avute în vedere şi numărul, aspectul şi forma leziunilor de pe cor-

pul victimei. De asemenea, este necesar să se stabilească distanța și direcția de tragere și apoi să se caute tuburile trase în zona respectivă.

După ce tuburile au fost descoperite, ele se fixează prin fotografii, schiță și proces-verbal.

Ridicarea tuburilor se face cu batista sau cu mâna înmănușată, după care se înfășoară în vată și se introduc în cutii mici de carton, care se sigilează, după care se trimit la laborator.

Tuburile de cartuș la armele automate și semiautomate rămân de obicei în apropierea locului de unde s-a tras focul, ele fiind extrase și aruncate automat din detunătorul armei. Direcția de aruncare și distanța până la care pot fi aruncate sunt în funcție de particularitățile de construcție ale armelor. Astfel, la pistoalele „TT“, tubul de cartuș este aruncat la dreapta, la o distanță de 2–7 m; la pistoalele „Walter“, cal. 7,65 mm, în sus și la stânga, la o distanță de până la 3–4 m; la pistoalele „Beretta“, cal. 9 mm, înapoi și la dreapta; la pistoalele „Browning“ 7,65 mm, la dreapta etc.

Proiectilele pot fi descoperite în locuri diferite: pe podeaua încăperii sau înfipte în ea, în tavan sau pereți, în tocul ușii sau ferestre, în mobile, în iarbă sau în pământ, în victimă, în îmbrăcămintea sa etc.

Gloanțele pătrunse în diferitele obiecte nu vor fi niciodată extrase forțat sau prin întrebuințare de pensete sau clește. Dacă gloanțele sunt oprite în obiecte de lemn, se fac tăieturi cu ferăstrăul în porțiunile învecinate, apoi bucata de lemn se despică, iar dacă se află oprite în pereți de cărămidă ori tencuiți, se practică de jur-împrejurul orificiilor de gloanțe, tăieturi circulare, cu dalta, pentru dislocarea și degajarea gloanțelor. Orificiile de pătrundere a gloanțelor, forma și dimensiunea lor vor trebui fixate atât prin fotografiere cât și prin măsurarea și descrierea lor în procesul-verbal. Este de asemenea indicat a se descrie în procesul-verbal natura obiectului, înălțimea și unghiul la care se situează orificiul de glonț față de suprafața plană a pardoselii camerei sau a punctului în câmp deschis.

Orificiile de gloanțe de pe corp sau îmbrăcăminte vor fi descrise în mod special după forma și diametrul lor și după prezența sau absența urmelor suplimentare de împușcătură. Nu se recomandă a se tăia îmbrăcămintea pornind de la orificiul de glonț ori alături de acesta și nu este recomandată curățirea sau scuturarea hainelor de îmbrăcăminte.

Gloanțele se vor descrie în procesul-verbal după caracteristicile lor generale, calibru, diametru, lungime, semne de marcație etc.

Fiecare glonț se numerotează, se etichetează și se ambalează separat, avându-se grijă să nu se producă frecări sau alunecări pe suprafețele metalice ce ar atrage după sine modificări ale urmelor.

Pentru descoperirea, fixarea și ridicarea urmelor armelor de vânătoare, a armelor, tuburilor și alicelor, se va proceda în mod corespunzător, ținând seama și de caracteristicile acestor arme și a urmelor ce pot rămâne pe locul faptei de la acestea.

8.2. Descoperirea urmelor secundare pe corpul trăgătorului, pe hainele acestuia sau pe ale victimei

Urmele secundare ale împușcăturii pot fi evidențiate și pe mâna trăgătorului, în anumite situații, pe alte regiuni ale corpului sau pe îmbrăcăminte.

Pe mâna trăgătorului se pot evidenția urme de funingine, particule de pulbere neagră și urme ale refulării gazelor armei cu care s-a tras.

Urmele de pulbere se pun în evidență pe cale chimică, prin reacții cu alfanaftilamină, difenilamină, și brucină în acid sulfuric.

La sinucideri, urmele secundare prezintă o foarte mare importanţă când sunt descoperite pe mâna sinucigaşului.

Urmele principale ale împuşcăturii contribuie la:

– stabilirea direcţiei şi a unghiului de tragere;
– determinarea locului şi a distanţei de la care s-a tras;
– determinarea tipului, modelului şi calibrului armei;

8.3. Stabilirea distanţei şi a direcţiei de tragere

În *balistica militară,* distanţele de tragere pentru tragerile cu armele de luptă sunt considerate *distanţe mici* până la distanţa de 200 m, *distanţe apropiate* până la distanţa de 600 m, *distanţe mijlocii* până la 1000 m, *distanţe mari* până la 2000 m şi *maxime* până la distanţele de bătaie maximă a unei arme.

În *balistica judiciară,* distanţele de tragere se diferenţiază după un alt criteriu. În mod convenţional, se consideră trageri de la *distanţe mici* tragerile până la limita maximă de formare a urmelor suplimentare de împuşcătură, respectiv până la distanţe de 80–100 cm de la gura ţevii pentru armele ghintuite şi 2–3 m pentru armele de vânătoare cu ţeava lisă. Tragerile de la distanţe mai mari decât acestea sunt socotite trageri de la *distanţe mari.*

8.3.1. Determinarea locului şi distanţei de tragere

În mod practic, operaţia se efectuează analizându-se în sens invers traseul ipotetic pe care l-a parcurs proiectilul, de la ieşirea din gaura ţevii armei şi până la orificiul de intrare. Se ţine seama de condiţiile de vizibilitate, de urmele balistice şi de eventualele urme lăsate de făptuitor, ajungându-se astfel, în final, la determinarea locului de unde s-a tras şi implicit a distanţei.

Distanţa de tragere constă în distanţa în centimetri sau metri, în linie dreaptă, de la capătul armei până la suprafaţa ţintei lovite.

Distanţa de tragere se stabileşte după urmele secundare ale împuşcăturii.

Distanţele se împart în trei categorii: distanţă nulă; distanţă mică; distanţă mare.

Distanţa nulă este când capătul ţevii armei a fost lipit de ţinta în care s-a tras. Pe ţintă rămân urme specifice: ale flăcării, gaze (rupturi), urme de funingine.

Distanţa mică este când între capătul armei (retezătura dinainte a ţevii) şi ţintă se află o distanţă de 1–2 cm–1,5 m. Distanţa se stabileşte pe baza urmelor secundare prezente.

Distanţa mare este cuprinsă între 1,5 m şi sute sau mii de metri. Lipsesc urmele secundare, asupra ţintei va acţiona numai glonţul.

Stabilirea distanţelor în cazul focurilor trase de la distanţe mari este o operaţie dificilă. Cu excepţia anumitor cazuri, se pot face doar unele aprecieri.

Pentru focurile ce au fost trase de la distanţe mici, stabilirea distanţei se face cu mai multă precizie, avându-se în vedere prezenţa sau absenţa pe obstacolul respectiv, ori în jurul orificiului de intrare a proiectilului, a urmelor suplimentare de împuşcătură. O distanţă mică este trădată atunci când în jurul orificiului de intrare se descoperă urmele acţiunilor mecanice şi termocalorice ale gazelor rezultate din arderea pulberii, negru de fum şi particulare de pulbere impregnate.

În cazul tragerilor cu ţeava armei lipită de ţintă, împuşcăturile pe corp sau îmbrăcămintea de pe corp conferă orificiului de intrare o formă specifică. Negrul de fum se regăseşte în jurul orificiului de intrare sub forma unui inel, iar particulele de granule de pulbere se întâlnesc în interiorul orificiului, pe canalul glonţului. Tesuturile de piele din jurul orificiului de intrare vor apărea sub formă de rupturi cu marginile întoarse în afară.

Pentru evidenţierea urmelor factorilor suplimentari şi stabilirea distanţei de tragere cu ajutorul alfa-naftelaminei, se poate folosi hârtia fotografică alb-negru, fixată în tiosulfat, spălată şi uscată, tratată timp de 10 minute cu o soluţie de 1% acid sulfuric. Se usucă şi se îmbibă cu o soluţie alcoolică de 0,5% alfa-naftilamină.

Hârtia sensibilizată pentru nitriţi şi nitraţi se dispune pe o suprafaţă plană, iar îmbrăcămintea de cercetat se aşază în contact direct cu hârtia. Deasupra materialului se aşază o ţesătură textilă îmbibată cu o soluţie de 25% acid acetic, călcându-se cu fierul încins aproximativ două–trei minute. Hârtia foto se scoate şi se spală cu alcool metilic şi apă distilată. Prezenţa nitriţilor este evidenţiată prin apariţia unor puncte sau pete de culoare roşie.

Se pot trage următoarele concluzii:

• *O dată cu creşterea distanţei de la care s-a tras, creşte şi suprafaţa impregnată cu factorii suplimentari ai împuşcăturii din jurul orificiului de intrare;*

• *Intensitatea urmelor lăsate pe hârtie de factorii suplimentari ai împuşcăturii se reduce pe măsură ce se măreşte distanţa de la care se efectuează tragerea. La distanţe mici, intensitatea este maximă, formându-se pete, iar la distanţe mari se formează puncte.*

La tragerile din armele de vânătoare cu ţeava lisă, există posibilitatea de a stabili distanţa de la care s-a tras nu numai după urmele suplimentare de împuşcătură ci şi după diametrul de împrăştiere a alicelor în obstacol, dar aceasta numai în cazul tragerilor până la distanţă de 5–10 m. Cele mai sigure determinări sunt posibile în cazul împuşcăturilor de la distanţe mici şi mijlocii (5–10 m), la armele de vânătoare de calibru 16 şi 22, raza de împrăştiere a alicelor fiind de 5–6 cm la o distanţă de 2 m, 6–8 cm la 3 m, 12 cm la 5 m, 25 cm la 10 m, 45 cm la 20 m.

Pentru stabilirea distanţei de tragere cu arma de vânătoare, se efectuează, cu arma incriminată, trageri experimentale, la distanţe diferite şi apreciate ca probabile, utilizându-se cartuşe de aceeaşi provenienţă. După aceasta se calculează, la diferite distanţe, diametrul de împrăştiere a alicelor şi se compară cu cele incriminate.

8.3.2. Direcţia de tragere

Se stabileşte prin constatarea părţii din care a venit glonţul şi unghiul sub care acesta a lovit ţinta.

Urme create de glonţ în diferite materiale. Când glonţul a perforat un geam, spărtura va prezenta o anumită dimensiune, având în jurul ei crăpături radiale şi concentrice. Dacă geamul este gros, într-o parte a orificiului acesta este mai mic, iar de cealaltă parte mai mare, canalul fiind de formă conică. Aşezarea canalului stabileşte direcţia de unde a venit glonţul şi anume din partea cea mai îngustă a acestuia. Dacă nu mai există orificiul, atunci orientarea şi profilul crăpăturilor radiale şi a celor concentrice, ca şi prezenţa cioburilor într-o anumită parte a geamului, indică direcţia de unde s-a tras. Forma spărturii în sticlă depinde de următorii factori: calitatea sticlei, grosimea geamului, unghiul sub care loveşte glonţul şi dimensiunile proiectilului.

În lemn, orificiul de intrare are formă circulară, în unele cazuri, cu inelul de metalizare foarte pronunţat, la începutul canalului, iar cel de ieşire zdrenţuit, cu aşchii îndreptate în direcţia de deplasare a glonţului.

În tablă de metal, orificiul de intrare este mai rotund decât cel de ieşire şi mai mic iar marginile sunt îndoite şi întoarse către partea în care se deplasează glonţul.

Când glonţul perforează două obiecte diferite, direcţia de tragere poate fi apreciată cu mai multă precizie, prin prelungirea liniei imaginare ce uneşte cele două orificii, în direcţia de unde s-a tras, folosindu-se o sfoară întinsă între orificiile existente la cele două obiecte sau un tub de hârtie dacă distanţa este mică. La canalele oarbe, când ţinta nu a fost mişcată din loc,

direcţia de tragere se determină sigur. Dacă glonţul şi unele obiecte prezintă urme de ricoşeu, se va ţine seama de ele la aprecierea direcţiei de tragere.

În cazul în care glonţul a perforat un singur obstacol, direcţia de tragere se stabileşte prelungind dinspre orificiul de ieşire spre cel de intrare canalul creat de el, sau vizându-se printr-un cornet de hârtie în aceeaşi direcţie.

Odată stabilită direcţia de tragere, unghiul de tragere poate fi măsurat cu ajutorul raportorului, înregistrând valoarea unghiului format între unul din cele două elemente (direcţie sau traiectorie) şi suprafaţa obiectului lovit sau faţă de orizontală.

8.4. Determinarea tipului, modelului şi calibrului armei

Această operaţiune se poate efectua în funcţie de gloanţele şi tuburile trase sau după cartuşele nefolosite descoperite la locul faptei. Prin stabilirea diametrului proiectilului, cu ajutorul micrometrului sau şublerului, se poate determina calibrul armei. Mărimea, forma şi greutatea tubului indică tipul armei utilizate de autor: pistol, revolver, carabină, iar diametrul interior al acestuia în special indică calibrul armei.

8.5. Identificarea persoanei care a tras

Prin descoperirea urmelor secundare ale împuşcăturii pe mâinile, corpul şi îmbrăcămintea trăgătorului, se poate identifica persoana care a folosit o armă de foc. De asemenea, descoperirea acestor urme pe ţintă atestă că deteriorarea de pe aceasta a fost creată de un proiectil tras cu o armă de foc.

8.6. Stabilirea unghiului de impact între glonţ şi victimă[8]

În momentul când atinge suprafaţa pielii, glonţul loveşte epiderma, care nefiind elastică se rupe; derma cedează la acţiunea glonţului şi revine la loc, mai puţin ţesutul din derm care este mai mic decât al epidermului, ultimul având tendinţa să se apropie ca dimensiuni de al glonţului. Această diferenţă între ţesutul dermic şi cel epidermic constituie *inelul sau guleraşul de contuzie,* fiind o zonă de denudare dermică. Dacă glonţul loveşte în unghi drept, marginea externă a guleraşului de contuzie este aproape rotundă din cauza elasticităţii diferite a dermului subiacent, iar guleraşul de contuzie, circular şi egal ca lăţime pe toată suprafaţa sa. Dacă glonţul pătrunde sub un unghi oarecare, el vine în contat cu pielea atât cu vârful cât şi cu una din faţetele sale laterale, cu atât mai mult cu cât înclinarea este mai mare.

Examenul îmbrăcămintei

Examenul perforaţiilor produse în veşmintele victimei poate furniza informaţii preţioase:
– permite să se determine dacă o mică ruptură a stofei se poate datora trecerii unui proiectil;
– se face distincţie între orificiul de intrare şi cel de ieşire ale glonţului;
– permite să se precizeze distanţa de la care s-a tras.

8.6.1. Originea unei rupturi a îmbrăcămintei

Această determinare nu prezintă interes decât în cazuri excepţionale. Dacă victima are o rană făcută de glonţ, e inutil de a mai confirma faptul că ruptura hainelor se datorează unui glonţ.

Dar dacă proiectilul a traversat o parte flotantă a îmbrăcămintei fără să provoace nici o rană, nu există nici un alt indiciu pentru a dovedi focul de armă şi a da curs plângerii reclamantului.

În unele condiţii bine definite, diverse particularităţi se imprimă în vecinătatea orificiului de intrare şi-l caracterizează: depozitul de funingine, tatuajul pulberii de puşcă şi mai ales guleraşul de ştergere al glonţului. Acestea arată, fără risc de confuzie, originea unei rupturi a îmbrăcămintei. Dar în absenţa acestora se mai poate conta pe un alt indiciu: urmele metalice, pe care proiectilul le abandonează şi le depune în trecerea sa, mai ales asupra orificiilor.

Aceste substanţe sunt: cupru, alamă, nichel, oţel al cămăşii şi plumb în cazul unui glonţ fără cămaşă. Depozitul metalic infim nu se distinge la microscop şi nu poate fi evidenţiat prin metodele chimice clasice. Se pot folosi metode colorimetrice foarte sensibile precum şi spectroscopice.

În toate cazurile, rezultatele sunt doveditoare în măsura în care examenele comparative cu alte puncte ale stofei aflate în vecinătatea găurii au demonstrat că substanţa găsită nu intră în compoziţia colorantului şi nu se datora urmelor de murdărie. Metoda este utilizabilă oricare ar fi distanţa de la care s-a tras.

Diametrul sau aspectul perforării nu permite să se precizeze calibrul glonţului. În general, orificiul pare mai mic decât proiectilul, căci fibrele ţesăturii se îndepărtează la trecerea sa, apoi tind şi să revină să capete poziţia iniţială pe care au avut-o.

8.6.2. Diferenţa dintre orificiul de intrare şi cel de ieşire

Această diferenţă prezintă cel mai adesea un înţeles capital în cazul anchetei, permiţând să se reconstituie poziţia agresorului în raport cu cea a victimei.

Examenul medico-legal al rănilor oferă deja indicaţii preţioase în acest domeniu, dar poate fi confirmat de examenul îmbrăcămintei. În fapt, elementele de diagnostic sunt asemănătoare în cele două cazuri. Orificiul de ieşire se distinge de cel de intrare prin:

– dimensiunile mai mari;
– forma neregulată şi aspectul de fantă lineară;
– absenţa gulerului de ştergere.

În privinţa tatuajului, acesta nu se găseşte decât la orificiul de intrare, dar poate lipsi dacă s-a tras de la mare distanţă.

Pe haine, orificiul de intrare este în general mai mic decât cel de ieşire. În primul caz, stofa se lipeşte de corpul victimei şi face corp comun cu acesta; în cel de al doilea caz, din contră, nimic nu se mai află îndărătul stofei pentru a-i conferi rigiditate şi a o împiedica să se destrame. La intrare, glonţul pătrunde cu vârful, în vreme ce la ieşire el s-a rotit pe traiectorie şi iese pe o parte.

Trecerea proiectilului a rupt ţesătura şi antrenează fire din ea în direcţia traiectoriei. Fenomenul se recunoaşte foarte uşor dacă faţa externă a ţesăturii nu oferă aceleaşi caracteristici ca şi faţa internă. Acest element de diagnostic este valabil doar în măsura în care piesa de probă nu a suferit nici o modificare între momentul când a fost tras focul şi examenul expertului.

Guleraşul sau aureola de ştergere constituie întotdeauna o caracteristică a orificiului de intrare. În cursul trecerii prin ţeava armei, glonţul antrenează cu el mişcarea ce se află aici şi o depune pe ţesături, formând inelul chiar la o distanţă mare de tragere. El este vizibil pe o stofă de culoare deschisă.

8.6.3. Distanţa de la care s-a tras

În cazul majorităţii armelor, pulberea nu şi-a terminat arderea la ieşirea glonţului din ţeavă şi numeroase grăunţe continuă să ardă în aer liber. Combustia dă naştere la produse volatile şi solide, precum şi la fum care se dispersează în atmosferă sau se depun la suprafaţa ţintei dacă aceasta se află în apropiere.

În tragerile la distanță foarte mică gura armei se află în contact direct cu îmbrăcămintea, lipită de acestea. Orificiul de intrare prezintă în acest caz un aspect deosebit, ușor de recunoscut. Snopul de grăunțe de pulbere nu s-a dispersat încă și urmărește cu exactitate traiectoria proiectilului. Nici un tatuaj nu se găsește în jurul orificiului și firele secționate nu arată nici o calcinare la extremități. Dar combustia grăunțelor în drumul către plagă antrenează o detentă de gaze îndărătul glonțului și o refulare către exterior, dând naștere la depozite de funingine pe suprafața internă a hainelor.

Refularea funinginii formează un depozit în jerbă pe fața interioară a stofei, în vreme ce în cazul tragerilor de aproape depozitul de fum se situează pe fața externă. Când sunt mai multe straturi de țesături, gazele difuzează între ele și imprimă la suprafața lor un evantai, mai puternic decât cel depus la suprafața țesăturii ce vine în contact cu pielea corpului. Tatuajul cel mai important se găsește pe fața externă a celei de a doua stofe traversate de către proiectil. El e format de o pată gri sau neagră, centrală, înconjurată de o zonă clară și de una mai închisă (dispunerea în cocardă).

Dacă vârful țevii armei nu se află în contact cu hainele, ci doar la o distanță de câțiva centimetri, avem de a face cu o tragere din apropiere. Aici jerba grăunțelor de pulbere se află deja mai mult sau mai puțin departe de traiectoria proiectilului. Se poate distinge, de asemenea, o arsură a fibrelor stofei pe marginile perforației și un depozit de grăunțe de pudră, incomplet arse sau arse, care au pătruns în grosimea stofei. În fine, un depozit de funingine înconjoară orificiul produs de glonț, cu atât mai larg și mai slab cu cât arma care a tras se află la distanță.

La o tragere de la distanță vom avea un reziduu invizibil, constituit din mici picături de mercur provenind de la capsă (circa 1 metru distanță). Absența acestui metal nu dovedește că distanța de la care s-a tras este mai mare sau mai mică.

Nu se poate stabili distanța de la care s-a tras în funcție de aspectul orificiului. Dincolo de un metru, stofa nu mai prezintă nici un indiciu că s-a tras de aproape.

9. Expertiza balistică criminalistică a armelor de foc și a urmelor acestora

Expertiza balistică judiciară, respectiv expertiza criminalistică a armelor de foc, este o operațiune complexă la care sunt supuse spre cercetare armele corp delict, munițiile armelor de foc, obiectele pe care sunt urmele lăsate de gloanțe, alice sau mitralii, ca și împrejurările legate de folosirea lor.

Expertiza balistico-judiciară trebuie să stabilească starea de funcționare a armelor de foc, unghiul, direcția și distanța de tragere, vechimea împușcăturii, urmele de pătrundere și de ieșire a proiectilelor și să identifice armele de foc după urmele rămase pe gloanțe și pe tuburi.

9.1. Examinarea balistico-criminalistică a armelor de foc își propune să răspundă la următoarele aspecte:

– tipul, modelul și calibrul armei de foc;
– starea stării de funcționare a armei;
– dacă o armă se putea declanșa accidental, fără apăsarea trăgaciului;
– dacă o armă deteriorată putea fi folosită pentru tragere.

Pentru stabilirea tipului, modelului și calibrului armei, specialiștii examinează armele prin metode balistice (sub aspectul datelor tehnice și particularităților constructive): inscripții

de pe armă, greutatea armei, lungimea țevii, lungimea totală a armei, sistemele de funcționare, de blocare, de montare a mecanismelor de tragere etc.). Pentru aprecierea stării de funcționare, arma se examinează montată și demontată, verificându-se cu minuțiozitate fiecare piesă componentă. Datele obținute sunt comparate cu cele din cataloage, ce conțin caracteristicile diferitelor tipuri de arme existente.

Dacă arma nu a fost găsită, se poate stabili tipul, modelul și respectiv calibrul ca urmare a examinării a tuburilor și proiectilelor, care reflectă caracteristicile țevii armei și, în consecință, modelul de armă.

Examinarea armelor se va face ținând seama de particularitățile constructive ale fiecărui tip și model de armă. Se începe cu starea tehnică, modul de funcționare, inclusiv al fiecărei piese componente, gradul de uzură și posibilitatea declanșării accidentale.[9]

Prin expertiza balistică criminalistică mai pot fi rezolvate și probleme de tehnică, legate de folosirea armelor de foc în săvârșirea unor infracțiuni, sau pentru elucidarea și stabilirea unor împrejurări, cum ar fi:

9.2. În legătură cu stabilirea direcției unghiului și distanței de tragere:

– care a fost direcția, unghiul și distanța de tragere?
– din ce direcție s-a tras, sub ce unghi și de la ce distanță?
– apartenența de tip și model a cartușelor folosite, în funcție de tuburile și gloanțele descoperite, posibilitatea tragerii gloanțelor de un anumit tip și model, din arme de alt tip și model decât cele pentru care au fost destinate, natura încărcătorului de pulbere și de alice (standard sau meșteșugărească), apartenența tubului și glonțului la același cartuș etc.;
– posibilitățile de tragere cu o armă, modul de funcționare, funcționarea defectuoasă, posibilitatea de a se produce dintr-o anumită armă o împușcătură fără apăsarea pe trăgaciul armei etc.;
– dacă s-a executat sau nu vreo tragere recentă, vechimea aproximativă a acestei trageri, natura pulberii folosite etc.;
– cauzele deformării gloanțelor, proveniența acestora și natura deformărilor, identificarea unei bucăți de metal ca provenind dintr-un glonț etc.;
– semnele de marcație (serie, tip, model etc.) șterse sau învechite ori deteriorate;
– apartenența unor piese sau fragmente de piesă de armă la o anumită armă etc.;
– dacă pistolul (revolverul) model... seria... calibrul... prezintă urmele unei trageri recente.

Ca regulă generală, ori de câte ori în practica de urmărire penală apar astfel de probleme, în vederea stabilirii exacte a faptelor penale se recomandă ca rezolvarea lor să fie întotdeauna încredințată expertului competent pentru efectuarea expertizei balistice criminalistice.

9.3. Expertiza urmelor formate de armele de foc

9.3.1. Expertiza urmelor principale ale tragerii

Expertiza criminalistică a acestei categorii de urme se referă la următoarele aspecte: urmele de intrare și ieșire lăsate de glonț, atât pe corpul uman cât și pe obiecte; dacă în jurul orificiului de intrare sunt prezente urme secundare ale împușcăturii și care dintre ele; care este distanța și direcția de tragere; care a fost poziția trăgătorului și a victimei în momentul tragerii; dacă perforarea este produsă de o armă de foc și care este calibrul acesteia; dacă au fost mai multe împușcături, care este numărul și ordinea acestora.

Dacă sunt mai multe orificii de intrare și de ieșire se cere să se precizeze dacă au fost formate de același tip de gloanțe, dacă au fost trase dintr-o singură armă sau din mai multe

arme, dintr-o singură direcţie sau din direcţii diferite şi dacă distanţa de tragere a rămas neschimbată. Se va proceda la efectuarea de trageri experimentale comparative cu arme asemănătoare celor incriminate.

9.3.2. Expertiza urmelor secundare ale tragerii

Tragerile cu ţeava lipită. Distanţa fiind nulă, canalul format de glonţ se prezintă ca o prelungire a canalului ţevii şi primeşte presiunea enormă a gazelor. Ţesuturile corpului omenesc nu suportă această presiune şi se rup, canalul se dilată, iar orificiul de intrare se desface căpătând o formă neregulată.

La distanţe foarte mici (1–3 cm) pielea este ruptă, orificiul de intrare e lărgit şi are întinse distrugeri în interior.

Dacă sunt haine, gazele pătrund sub acestea, le ridică şi le rupe în forme variate (în formă de cruce, de unghi etc.)

Urmele de funingine

Depunerea funinginei arată că împuşcătura s-a produs din apropiere (50–60 cm). Urmele de funingine la cartuşele cu pulbere fără fum se pot găsi la ţintele aflate la distanţă de 20–25 cm, iar la armele de vânătoare la 0,5–1,0 m. Funinginea pulberii fără fum are culoare cenuşie, fiind greu solubilă în apă. La arma de vânătoare cu pulbere cu fum se găsesc urme la o distanţă de până la 2 m.

Particulele de pulbere nearse constituie o altă urmă suplimentară a împuşcăturii. Urmele particulelor de pulbere nearsă sunt dispuse în formă de cerc în jurul orificiului de intrare, dacă tragerea s-a făcut perpendicular pe planul ţintei, şi în formă ovală, alungită, dacă tragerea s-a făcut oblic. Acţiunea particulelor de pulbere fără fum se poate constata până la distanţa de 20–30 cm de la gura ţevii armei. Existenţa particulelor de pulbere nearsă contribuie la determinarea felului pulberii ce a fost utilizată la arma de foc şi la stabilirea distanţei de la care s-a tras.

Inelul de metalizare i se mai spune şi „gulerașul" sau „inelul de ştergere". Examinând dimensiunile şi forma orificiului de intrare se pot trage concluzii foarte importante. De exemplu, se pot stabili cu aproximaţie: calibrul armei, direcţia de unde s-a tras şi distanţa de la care s-a tras, dacă s-au folosit gloanţe sau alice, câte focuri s-au tras şi câte arme s-au folosit, în eventualitatea că s-au folosit arme cu calibre diferite. Inelele de ştergere pot fi evidenţiate, în cazul unui suport de culoare închisă, prin metode fotografice cu ajutorul *razelor „X"*. Particulele metalice pot fi evidenţiate prin *analiza cu activare cu neutroni* şi *fotografiere, spectografie* şi *microanaliză chimică colorimetrică.*

Particulele de unsoare se evidenţiază la tragerile apropiate, în jurul orificiului de intrare, sub formă de picături. Pentru evidenţierea lor se pot folosi metode fizice şi chimice: **radiaţii ultraviolete** care dau urmelor o fluorescenţă bleu-albăstrie.

Pe baza cercetării urmelor secundare ale împuşcăturii se poate stabili şi rezolva una din problemele de bază puse spre rezolvare balisticii criminalistice: distanţa de la care s-a tras.

9.4. Identificarea armelor de foc după urmele formate pe glonţ şi pe tubul cartuşului

Scopul final al oricărei expertize balistice judiciare este identificarea armei cu care s-a săvârşit o infracţiune. Procesul de identificare constă în esenţă în cercetarea comparativă a tuburilor descoperite, a urmelor în corpul victimei şi în împrejurimi pe de o parte, iar pe de altă parte a tragerilor experimentale cu arme suspecte găsite la locul faptei.[10]

Operaţia de identificare cuprinde două faze:

• Categoria căreia aparţine arma, în funcţie de urmele descoperite pe glonţ şi tub;
• Identificarea armei prin examenul comparativ.

Problemele mai frecvent întâlnite în practică sunt cele legate de identificarea armei după urmele lăsate de funcţionarea mecanismelor componente ale acesteia pe gloanţe şi pe tuburi.

Glonţul găsit la locul faptei sau extras din victimă ne oferă o gamă foarte variată de caracteristici despre arma cu care s-a tras, conducând în final la identificarea acesteia. Se au în vedere, în acest sens, numărul urmelor create de ghinturi şi plinuri, unghiul de răsucire a urmelor, greutatea şi calibrul glonţului, striaţiile provocate de ghinturile şi plinurile ţevii armei.

Urmele existente pe gloanţe ridică următoarele întrebări specialiştilor:
– care este calibrul armei cu care s-a tras glonţul extras din victimă?
– care sunt particularităţile de construcţie ale ţevii armei cu care a fost tras glonţul?
– dacă glonţul descoperit la locul infracţiunii a fost tras cu arma incriminată.

Examinarea urmelor prezente pe tuburi prezintă o foarte mare importanţă ţinându-se seama de: urma percutorului, urmele peretelui frontal al închizătorului, a ghiarei extractorului şi a pragului aruncător, iar în cazul armelor de vânătoare cu alice, urma percutorului.

Prin examinarea urmelor de pe tuburi se pot stabili caracteristicile generale, precum: tipul armei, calibrul etc.

O atenţie deosebită trebuie acordată pregătirii şi prezentării materialelor pentru constatarea tehnico-ştiinţifică şi expertiză. În acest sens, ridicarea, conservarea, ambalarea şi sigilarea corectă a armei, a tuburilor, gloanţelor trase şi a celorlalte urme, transportul acestora la laborator constituie operaţiuni deosebit de importante, ce trebuie executate cu o răspundere deosebită.

Expertiza balistică criminalistică se dispune *prin ordonanţă*, în care se formulează problemele şi aspectele ce urmează a fi rezolvate de către expert şi se menţionează materialul necesar efectuării tragerilor experimentale, ca şi orice alte date în legătură cu fixarea, adunarea şi asigurarea conservării materialului ori pentru stabilirea identităţii sau a provenienţei lui.

Competenţa de efectuare a expertizelor criminalistice de balistică aparţine laboratorului de expertiză criminalistică. Dacă problemele ce se solicită a fi rezolvate sunt dictate exclusiv de leziuni de pe corp ori sunt în conexiune cu unele probleme medico-legale, expertiza poate fi efectuată de experţii medico-legali, singuri sau în componenţă mixtă, criminalistică tehnică şi medico-legală.

Concluziile expertizei trebuie interpretate şi apreciate în mod critic, urmărindu-se în special dacă au fost folosite metodele şi mijloacele tehnico-ştiinţifice corespunzătoare, dacă examinarea şi descrierea examinării analitice a fost completă şi dacă în concordanţă cu probele examinate şi pe baza celor mai noi metode tehnico-ştinţifice.

Materialul folosit pentru efectuarea expertizei va fi întotdeauna păstrat, făcându-se menţiune în actele de urmărire penală despre locul şi condiţiile lor de conservare.

Note la Capitolul VIII

1. Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, Anul 172 (XVI) nr. 583, din 20 iunie 2004.

2. Cuvântul „balistică“ este de origine franceză şi provine de la „balistique“.

3. Dintre lucrările privitoare la definiţia şi obiectul balisticii judiciare, menţionăm: **Camil Suciu,** „*Criminalistică*“, Editura Didactică şi Pedagogică, 1972; **Vasile Măcelaru,** „*Balistica Judiciară*“, Editura Ministerului de Interne, 1972; **Emilian Stancu,** „*Tratat de criminalistică*“, Editura Actami, 2001; **John S. Ratcher,** „*Fire arms Investigation, Identification and Evidence*“, The Stackpole Co. Harriburg, 1957; **S.D. Kustanovici,** „*Sudebnaia Balistika*“, Gosivrizdat, Moscova, 1956; **P.F. Cecaldi,** „*The Examination of Fire Arms and Ammunition*“, Methods of Forensic Science, Interscience Pub., New York, 1961; **Antonio Oglini,** „*L'esperto belistico*“, Ed. Olimpia, Cita di Castello, Italia, 1978; **Charles O'Hara** şi **John H. Osterburg,** „*An Introduction to Criminalistics*“, New York, 1948; **H. Soderman, O. Connell,** „*Manuel d'enquete criminelle moderne*“, Paris, 1953; **A. Swensson, O. Wendel,** „*Descoperirea infracţiunilor – metode moderne de investigare criminală*“, Londra, 1957; **H.G. Wells,** „*Ştiinţa judiciară*“, Londra, 1969; **J. Gayet,** „*Manuel de police scientifique*“, Paris, 1961; **A.S. Golunski,** „*Criminalistica*“, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1961; „*Tratat practic de criminalistică*“, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, vol. I 1976; vol. III 1980; vol. V 1980; **C.E. O'Hara,** „*Principii de bază ale cercetării penale*“, Illinois, S.U.A., 1974; **K.P.O. Brien, R.C. Sullivan,** „*Criminalistics – Theory and Practics*“, Londra, 1976; „*Curs de criminalistică*“, editat de Academia de poliţie A.I. Cuza, Bucureşti, 1983; **Tamas Laurenţiu,** „*Curs de tehnică criminalistică*“, Procuratura Generală, 1962; **Ion Mircea,** „*Criminalistica*“, Editura Lumina Lex 1999; **J. Scott Harr, Kären M. Hess,** „*Criminal procedure*“, West Publishing Company, N.Y. 1990; **Kären M. Hess, Henry M. Wrobleski,** „*Police Operations*“, West Publishing Co, N.Y. 1992; **Gheorghe Popa,** „*Investigarea criminalistică a infractorilor la regimul armelor, muniţiilor şi materialelor explozive*“, Editura Macarie, Târgovişte, 2001.

4. După **Vasile Măcelaru,** ***op.cit.,*** p. 7.

5. **C. Suciu,** „*Criminalistică*“, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972, p. 334.

6. **C. Suciu,** *op.cit.* p. 338; **V. Măcelaru,** *op.cit.*p. 36–37; **Em. Stancu,** *op.cit.* p. 251.

7. **Jean Gayet,** „*Manuel de Police Scientifique*“, Ed. Payot, Paris, 1961, p. 84.

8. **V. Măcelaru,** *op.cit.,* p. 101.

9. **V. Măcelaru, M. Dobrilă, I. Anghelescu,** „*Tratat practic de criminalistică*“, vol. III, p. 154; **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 267.

10. „*Curs de tehnică criminalistică*“, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1980, p. 64.

CERCETAREA CRIMINALISTICĂ A ÎNSCRISURILOR

1. Noţiuni generale

Prin înscris sau document în sens criminalistic se înţelege *„orice înscris tipărit, dactilografiat, manuscris, schiţă, desen, prin care se atestă starea civilă, identitatea personală, pregătirea şcolară şi profesională, încheierea de diferite contracte, felurite declaraţii, precum şi biletele de călătorie, de bancă, timbrele etc.“*[1].

Cercetarea criminalistică a înscrisurilor are, în principal, următoarele **obiective**[2]:

- stabilirea mijloacelor şi a substanţei cu care au fost scrise înscrisurile;
- determinarea vechimii;
- descoperirea falsului şi a procedeelor de falsificare;
- reconstituirea scrisului din actele deteriorate;
- evidenţierea scrisului înlăturat, modificat ori a scrisului invizibil;
- citirea textelor cifrate;
- identificarea persoanelor după scrisul de mână ori dactilografiat;
- cercetarea textelor dactilografiate, a biletelor de bancă, precum şi a timbrelor şi a monedelor falsificate.

„Scrisul oglindeşte specificul activităţii nervoase de la nivelul scoarţei cerebrale exprimate prin proprietăţile de forţă, echilibru şi mobilitate[3], fiind direct influenţat de particularităţile individuale ale tipului de activitate nervoasă proprie fiecărei persoane“[4].

Prin *forţă* se înţelege cantitatea de substanţă excitabilă cu care sunt înzestrate celulele nervoase. *Echilibrul* se referă la raportul dintre excitaţie şi inhibiţie iar *mobilitatea* priveşte posibilităţile de schimbare a proceselor nervoase, ceea ce asigură adaptabilitatea organismului la modificările survenite în mediul exterior.

Identificarea persoanei după scris este posibilă datorită individualităţii şi stabilităţii relative a caracteristicilor grafice.

a. „Baza identificării persoanei după scris rezidă în *facultatea scrisului de a fi individual*. Individualitatea sa se exprimă în particularităţile caracteristicilor de ansamblu şi a celor de detaliu (construcţia semnelor grafice). Este adevărat că fiecare dintre aceste caracteristici, considerată izolat, poate fi întâlnită în scrisurile mai multor persoane, dar *combinaţia* lor este irepetabilă, întocmai ca la impresiunile digitale“[5].

b. Prin stabilitatea relativă a caracteristicilor grafice se înţelege proprietatea scrisului de a păstra pentru tot restul vieţii, în mod constant, caracteristicile generale ale grafismului, după consolidarea acestora în jurul vârstei de 20–22 de ani. Stabilitatea scrierii trebuie înţeleasă în sens relativ, deoarece scrisul unei persoane poate suferi modificări care nu au însă influenţe sau repercursiuni asupra identificării scriptorului.

În esență, cauzele care pot determina modificări ale scrisului pot fi:

a. Modificări datorate evoluției scrisului;

b. Modificări datorate conducerii mâinii de către o altă persoană, în două ipostaze: *mână inertă*, când o persoană este lipsită de forță, datorită bolii sau este sănătoasă dar analfabetă, și *mână ajutată*, când o persoană bolnavă poate să execute semne grafice, dar nu este suficient de sigură și apelează la ajutor;

c. Traumatizarea mâinii (*mâna forțată*)[7];

d. Intoxicații cu alcool, cu droguri, cu substanțe otrăvitoare, cu ciuperci, auto-otrăviri suicidare;

e. Condiții improprii de scris: poziție incomodă a scriptorului, folosirea unui material inadecvat ori instabil etc.;

f. Tendința de a scrie în viteză, deghizarea scrisului sau imitarea scrisului unei alte persoane;

g. Modificări datorate factorilor fizici[8]: vârstă; oboseală; indispoziții; surmenaj; pierderea sau afectarea vederii; amputarea degetelor sau a mâinii; frigul; starea de ebrietate pasageră;

h. Modificări cauzate de factori patologici[9]: tulburări cardiovasculare; boli neurologice: ataxii, epilepsii, encefalopatii, embolii, tumori cerebrale, scleroză, boala lui Parkinson etc.; boli psihice: maniaco-depresive, paranoia, schizofrenia, demențe, psihopatii etc.

2. Caracteristicile de identificare a scrisului

2.1. Caracteristici generale (dominantele grafice[10] sau caracterele obiective ale scrisului[11])

Caracteristicile generale ale scrisului, care contribuie la descoperirea unui fals prin imitare sau deghizare, sunt, într-o clasificare acceptată de cei mai mulți specialiști[12], următoarele:

a. Gradul de evoluție al scrisului, adică „stadiul de perfecționare a deprinderii ce stă la baza scrierii"[13], împarte scrisurile în: inferioare (slab evoluate), superioare (evoluate) și medii (mediocre)[14].

Este de reținut că persoanele cu un scris evoluat pot imita scrisurile inferioare sau medii, dar „fără a putea evita cu totul anumite automatisme capabile să o demaște"[15].

Pentru identificarea scriptorului contează vocabularul folosit (arhaisme, expresii vulgare sau de jargon), ortografia scrisului, precum și stilul expunerii (stil obișnuit, familiar, literar, științific, gazetăresc etc.; stil clar sau confuz)[16].

b. Forma scrisului care este determinată de aspectul dominant al trăsăturilor unui scris, poate fi încadrată în următoarele forme: arcadată (ex. literele m și n cu arcade la trăsăturile superioare), ghirlandată, arcuită (concavă) și unghiulară (colțuroasă).

După formă, scrisurile mai pot fi: simple (influențate de modele caligrafice sau tipografice), simplificate (care redau stilizat semnele grafice, reprezentând scrisurile evoluate) și complicate (care ornamentează semnele grafice, aparținând, de regulă, tipurilor mediocre).

c. Dimensiunea scrisului: mare, mijlocie și mică, prin raportarea scrisului la scrierea europeană mijlocie, care presupune litere de 2–3 mm. Când literele care alcătuiesc un cuvânt descresc progresiv, scrisul este denumit *gladiat* sau gladiolat (de la gladius – sabie în limba latină) iar când literele se măresc progresiv, scrisul este *ingladiat* sau ingladiolat.

După dimensiune, scrisul mai poate fi: dilatat, strâns, cu spaţii normale; amplificat, sobru şi normal, precum şi filiform (litere reduse, mai ales minusculele m, n şi v, care au forma unui fir).

d. Înclinarea scrisului. Aprecierea acestei caracteristici se face prin trasarea unei linii imaginare care uneşte extremităţile inferioare ale literelor ce formează un rând[17]. Scrisul poate fi vertical, înclinat spre dreapta sau spre stânga şi neregulat.

e. Continuitatea sau coeziunea scrisului, dată de modul de legare a literelor într-un cuvânt: scris legat (continuu), grupat şi tocat. La scrisul legat, de regulă literele sunt redate fără întrerupere; la scrisul grupat, literele sunt legate câte 3–4 iar la scrisul tocat, fiecare literă este redată distinct.

Gradul de coeziune a scrisului mai poate fi dat şi de închiderea ovalelor[18], sens în care avem: *scris cu ovale deschise* (crenelat) care are un mic spaţiu între punctele de atac şi finale ale minusculelor a, o, d, g şi q; *scris cu ovale închise*, la care punctele de atac şi finale ale acestor minuscule se suprapun; *scrisul lăcătuit*, care are ovalele închise prin mici bucle.

f. Presiunea scrisului, în funcţie de presiunea degetelor pe instrumentul grafic: scris apăsat, scris cu presiune moderată, scris cu presiune eterată (trăsături foarte slab imprimate).

Scrisul mai poate fi clasificat în: scris cu presiune uniformă şi scris cu presiune neuniformă; scris cu ducte subţiri, cu ducte groase şi cu ducte normale; scris limpede, îmbâcsit şi retuşat[19], scris cilindric, măciucat, ascuţit şi fusiform[20].

g. Viteza scrisului este determinată de ritmul mişcării grafice. După viteză, scrisul poate fi: rapid (prin simplificarea gesturilor grafice, abrevieri sau prescurtări, deplasarea spre dreapta a barelor etc.); *lent* (cu trăsături greoaie) şi moderat (scris atent, corespunzător celui de evoluţie medie).

h. Direcţia şi forma rândurilor, dată de linia imaginară care uneşte extremităţile inferioare ale literelor.

Direcţia rândurilor poate fi: ascendentă, descendentă şi paralelă, în raport cu mişcarea de translaţie a mâinii şi unghiul format de înclinarea foii de hârtie.

După forma rândurilor (aspectul general al rândurilor), distingem scrisuri drepte, concave, convexe, şerpuitoare, scaliforme sau etajate. Această caracteristică este considerată şi *topografică* şi plasată de unii autori în *orânduirea scrisului* (dispunerea textului în pagină: titlul, data, semnătura; marginarea textului: nemarginat, încadrat, sinistromarginat, dextromarginat).

2.2. Caracteristicile particulare sau speciale ale scrisului

Caracteristicile particulare sau speciale ale scrisului sunt date de deprinderile fiecărei persoane de a executa fiecare literă sau cifră, semnele de punctuaţie, precum şi de modul de realizare a legăturilor dintre semnele grafice.

Caracteristicile particulare sunt apreciate de practicieni ca esenţiale pentru identificarea persoanei după scris[21]. Deşi aceste caracteristici sunt imitate de falsificatori, analiza lor atentă permite identificarea autorului chiar şi când acesta şi-a deghizat propriul scris[22].

Aceste caracteristici vizează:

a. Construcţia semnelor grafice sau grafotehnica semnului grafic priveşte modul de realizare a fiecărei litere sau cifre, forma şi modelul utilizate, luându-se ca reper abaterile de la modelul caligrafic. Printr-o examinare atentă se pot evita greşelile de apreciere datorate unor asemănări accidentale ale desenului[23], fiind de o mare utilitate cataloagele speciale cu modele ale semnelor grafice comparate cu modelul caligrafic sau cel tipografic.

Examinarea morfologiei sau structurii semnului grafic trebuie să țină seama de faptul că un scriptor poate folosi, concomitent, mai multe modele grafice (poliformism literal).

Se recomandă examinarea mai multor litere care ocupă o poziție similară în cuvinte (inițială, medială și finală).

b. Numărul elementelor constructive

Studiul fiecărei litere are în vedere elementele de bază pentru identificarea scriptorului: determinarea numărului de trăsături (cele dispuse vertical poartă denumirea de grame, iar cele orizontale se numesc *ducte* sau de legătură), succesiunea și întreruperea acestora. O literă poate fi construită dintr-o gramă (c, e, l, o), din două (a, b, d, n, v), din trei (A, N, m, N) sau din patru (M, W).

c. Forma elementelor constructive[24]**:**

- trăsături drepte (verticale, oblice, orizontale);
- trăsături circulare (închise), semicirculare, spiralate (înmelcuite);
- trăsături unghiulare (ascuțite);
- trăsături concave (ghirlandate);
- trăsături convexe (arcadate);
- trăsături ondulate (șerpuitoare);
- trăsături urcătoare și coborâtoare;
- trăsături ovoidale și buclate.

Se au în vedere și buclele depasantelor[25] și ale unor majuscule, atât sub aspectul mărimii și formei cât și al direcției instrumentului de scris, ductele (trăsături de legătură prin care se unesc elementele unui semn grafic sau semnele grafice între ele, care pot fi: ghirlandiforme, unghiulare, fusiforme, eterate); precum și lăcătuirea (buclarea) trăsăturii finale, care poate îmbrăca forme variate: bucle rotunde, rachetoidale sau sub formă de picătură, triunghiulare, punctiforme (virtuale) etc.

d. Direcția mișcărilor de execuție a elementelor constructive:

- mișcări circulare, executate în sensul acelor de ceasornic: dextrogire (de la stânga spre dreapta) și sinistrogire (de la dreapta spre stânga);
- mișcări de abducție (orientate spre dreapta) și de aducție (orientate spre stânga);
- mișcări rectilinii sau oblice: de extensie (de jos în sus) și de flexie (de sus în jos).

e. Începerea semnelor grafice, care privește procedeul folosit și poziția punctului incipient[26]

Procedeul de începere a semnului grafic poate parcurge două modalități:

- atacarea literei printr-o trăsătură nefuncțională (linie de atac care nu se consideră gramă) ce precede construcția literei și poate avea forme variate (concavă, convexă, dreaptă, ondulată, în trenă etc.);
- redarea literei renunțându-se la trăsătura preliminară sau la trăsături care caracterizează modelul caligrafic corespunzător semnului grafic respectiv.

Modul de începere a semnului grafic poate fi, după poziție: superior, median și inferior, iar după forma utilizată la punctul de atac: punct, croșet, oval, eterat etc.[27]

f. Finalizarea semnelor grafice, elementul cel mai dinamic al scrisului cursiv care-i conferă valoare de identificare[28]

La scrisurile reținute (inhibitive), finalizările sunt scurte sau chiar amputate (extremitatea trăsăturii finale se oprește brusc) ori sub formă de croșet (rotunjit sau unghiular), pe

când la scrisurile dinamogene (rapide) finalizările sunt energice, orientate ascendent, descendent sau orizontal[29].

g. Legarea semnelor grafice, urmărindu-se atât modul de legare și forma trăsăturilor de unire (drepte, unghiulare, arcade, ghirlande, buclate), cât și juxtapunerea sau lipirea unor trăsături discontinui[30].

h. Dimensiunile semnelor grafice și a elementelor lor. Pot fi relevante pentru identificare, raporturile dintre dimensiunile elementelor constructive ale literelor sau dintre litere în ansamblul cuvântului.

i. Alinierea semnelor grafice și a elementelor pe linia de bază orizontală, ascendentă sau descendentă deși nu prezintă o importanță deosebită poate conduce uneori la rezultate concludente printr-o apreciere corectă a asemănărilor sau a diferențelor dintre două scrisuri comparate.

j. Înclinarea semnelor grafice și a elementelor lor: uniformă (trăsături paralele) și neuniformă (înclinații diferite), luându-se în calcul înclinarea dominantă a unui scris în ansamblul său, ca indiciu de identificare, deoarece reprezintă o deprindere stabilă a scriptorului[31].

k. Modul de repartizare a presiunii poate contribui la identificarea scriptorului când scrisul prezintă o calibrare diferită a ductelor.

l. Modul de scriere a unor semne grafice: bara minusculei t (legată, oblică, extinsă etc.), punctul minusculei i (croșet, liniar, oval, spiralat etc.), alte semne diacritice (căciulile minusculelor ă, â, î, sedilele minusculelor ş și ţ, accentele din textele redactate în unele limbi străine etc.), precum și semnele grafice, accesorii (semnele de punctuație, de subliniere etc.).

m. Modul de scriere a unor mențiuni: abrevieri, date calendaristice, numerotare, încheierea paginilor și bifările etc. Se recomandă, în aprecierea unor astfel de elemente, să fie luate în calcul texte de comparație întocmite în aceeași perioadă deoarece o persoană poate să-și modifice, la anumite intervale, sistemul de notare a mențiunilor.

• În ce privește unele **caracteristici speciale,** ar mai fi de semnalat și câteva *concluzii desprinse din analiza criminalistică a scrisului de mână la gemeni:* deși scrisurile analizate de practicieni, prin examinare comparativă, relevă menținerea unor caracteristici comune (așezarea în pagină, forma și direcția rândurilor, dimensiunea scrisului, distanța între rânduri, precum și amplitudinea mișcărilor de flexiune și extensiune la construcția depasantelor, scrisurile se pot individualiza și permit identificarea certă, pentru fiecare subiect, prin analiza caracteristicilor de construcție și a mișcărilor de aducție și abducție[32].

La capătul acestor considerații redăm mai jos regulile generale ale scrisului, formulate de **Solange Pellat** în 1927[33]:

1. „Gestul grafic este sub influența imediată a creierului. Forma sa nu este modificată de organul scriptor dacă acesta funcționează normal și se găsește suficient de adaptat la funcțiunea sa.“

Comentariu A. Athanasiu: se pot formula unele rezerve, cu toate că s-a demonstrat că pot să scrie și cei fără mână.

2. „Când se scrie, eul este în acțiune, dar sentimentul că eul acționează trece prin alternanțe continue de intensitate și de slăbire. El este la maximum de intensitate acolo unde este făcut fără un efort, adică la începutul trăsăturilor, și la minimum de intensitate acolo unde mișcarea scriptică este secundată de impresia câștigată, adică în extremități“.

3. Nu se poate modifica voluntar la un moment dat scrierea naturată decât introducând în traseul său imprimarea însăși a efortului depus pentru obținerea acestei schimbări.“

Comentariu A. Athanasiu: această regulă are o deosebită importanță în scrierile artificiale și în expertiza grafică, pentru a releva ceea ce este artificial structural și ceea ce este intenționat.

4. *„Scriptorul care acționează în condiții în care actul scrisului este deosebit de dificil trasează instinctiv, sau formele literelor care îi sunt obișnuite, sau forme de litere mai simple după o schemă ușor de construit".*

Comentariu A. Athanasiu: regula prezintă importanță în expertiza grafică, fiind o reflectare a principiului celui mai mic efort, aplicabil la anumiți bolnavi și la scrisorile anonime.

3. Modificarea intenționată a scrisului

Se realizează prin deghizare și contrafacere.

3.1. „**Deghizarea** constituie o schimbare conștientă, deliberată a scrisului, o îndepărtare voită de la scrisul obișnuit al scriptorului, în scopul de a-și ascunde identitatea" (**Lucian Ionescu**)[34].

• Scriptorul poate fi identificat în scrisul deghizat deoarece, fără voia lui, apelează la elemente stabile din scrisul său obișnuit. Deghizarea presupune o reîntoarcere reflexă la grafismul originar. (**D.G. Stuckey**)[35]

• Principalele modalități de deghizare sunt: denaturarea caracteristicilor grafice, scrierea cu litere topografice și scrierea cu mâna stângă.

„În ce ne privește, credem că alegerea unui anumit procedeu este în raport cu inteligența, fantezia și cultura persoanei, iar pe de altă parte cu capacitatea sa grafică, cu posibilitățile reale pe care le are de a-și preface scrisul". (**Lucian Ionescu**)[36]

a. Denaturarea caracteristicilor grafice privește structura generală a scrisului, înclinarea, dimensiunea, legarea și forma literelor, simularea scrisului infantil sau simularea scrisurilor inferioare.

b. Scrierea cu caractere tipografice sau amestecul de litere de tipar cu cele cursive permite identificarea scriptorului dacă expertului i se pun la dispoziție modele de comparație.

c. Scrierea cu mâna stângă sau sinistrografia[37] poate fi:

• sinistrografie naturală sau congenitală;

• sinistrografie obișnuită, formată prin reînvățarea scrisului cu mâna stângă ca urmare a pierderii mâinii drepte;

• sinistrografie dobândită prin exercițiu;

• sinistrografie ocazională.

În toate cele 3 cazuri sunt necesare probe de scris suficiente din punct de vedere cantitativ și calitativ pentru a permite „scăpări" ale elementelor individuale[38].

Practica demonstrează că, în cazul scrierii cu mâna stângă, *„când se dispune de probe date doar cu mâna dreaptă, problema este mai dificilă, dar nu insolubilă"* (**Lucian Ionescu**). Formularea unei concluzii certe numai printr-o astfel de comparare este însă riscantă[39].

Se recomandă studierea caracteristicilor de limbaj iar în cazuri deosebite (anonime sau dizarmonii psihice), pe lângă expertiza criminalistică a scrisului să se recurgă și la analiza grafologică[40].

3.2. Contrafacerea scrisului

„Contrafacerea înseamnă reproducerea scrisului altei persoane, fie prin copiere, fie prin imitație, autorul urmărind să lase impresia că scrisul astfel obținut ar emana realmente de la titularul respectiv. Contrafacerea este o formă mult mai perfidă decât deghizarea, căci

poate implica o persoană cunoscută, și anume aceea al cărei scris a fost falsificat și care, până la dovada contrarie, poate fi considerat ca autorul real al acestuia, fiind expusă pe nedrept unor sancțiuni administrative sau penale ori blamului public" **(Lucian Ionescu)**[41].

Contrafacerea se realizează prin copiere și prin imitare, modalități specifice falsificării semnăturilor.

Copierea (calchierea) se poate realiza prin *copiere directă* (foaia pe care se va întocmi contrafacerea se suprapune peste actul care poartă semnătura de copiat); *prin copiere indirectă* (între actul cu semnătura model, aflat deasupra, și cel pe care trebuie să apară contrafacerea, aflat dedesubt, se interpune o hârtie copiativă (plombagină, indigo) și se retrasează semnătura autentică, folosindu-se un vârf ascuțit[42]; *prin copiere cu grafit* (se acoperă spatele actului de contrafăcut cu un strat subțire de grafit, după care semnătura este retrasată cu un vârf ascuțit), care înseamnă o variantă a copierii indirecte, ori prin transpunerea semnăturii model prin presiune (după actul original sau după o hârtie de calc pe care s-a reprodus semnătura).

• Procedeul imitației se poate realiza prin *imitație servilă*, prin *imitație liberă* (semnătura model este învățată pe dinafară) sau *din fantezie*.

• Copierea și imitarea apar și pe texte de regulă scurte (bilete de loterie, chitanțe); textele lungi vor avea un aspect forțat, fiind vizibile aspecte ale presiunii, în special pe spatele colii de hârtie[43].

4. Expertiza criminalistică a scrisului

4.1. Obiectul expertizei criminalistice a scrisului

Expertiza criminalistică a scrisului are ca obiect de examinare scrisul de mână, considerat un complex de mișcări și deprinderi grafice, care, fiind strict individual și relativ stabil, permite identificarea scriptorului prin compararea scrisului incriminat cu probele de scris care aparțin în mod cert persoanei bănuite și se efectuează de către un expert grafic sau specialist[44].

Expertiza criminalistică a scrisului, cunoscută sub denumirea de expertiză grafică, face parte din categoria expertizelor, mijloace de probă reglementate prin art. 201–214 Cod de procedură civilă și art. 64, 116–127 Cod de procedură penală.

• **Prin expertiza grafică se pot rezolva următoarele probleme**[45]**:**

a. Probleme principale:

– identificarea autorului unui scris sub formă de text;
– identificarea persoanei care a scris cifre;
– stabilirea autenticității semnăturii (dacă aparține persoanei pe numele căreia figurează);
– identificarea persoanei care a falsificat o semnătură.

b. Probleme secundare:

– dacă un scris este natural sau deghizat, inclusiv modalitatea deghizării;
– dacă un scris este afectat de factori ca: boală, bătrânețe, ingerarea de băuturi alcoolice ori a fost executat în condiții incomode;
– dacă scrisul de pe un act aparține uneia sau mai multor persoane;
– modalitatea de falsificare a unei semnături (copiere, imitație servilă sau liberă, execuție din fantezie).

4.2. Modelele de comparaţie

• Potrivit art. 127 Cod procedură penală, modelele de comparaţie sunt formate din scripte de comparaţii preconstituite, executate anterior dispunerii expertizei şi din scripte de comparaţie scrise la cerere în faţa organului judiciar.

• Obţinerea modelelor de comparaţie este *o sarcină exclusivă a organului judiciar*".

• **Modelele de comparaţie pot fi**[47] **:**

a. libere sau preconstituite, realizate la o dată anterioară examinării şi fără a avea o legătură cu împrejurările cauzei (notiţe, scrisori, acte judiciare, cereri, autobiografii, declaraţii etc.).

Aceste probe prezintă următoarele avantaje:

• reduc la minim ipoteza deghizării;

• conţin mai multe variante ale scrisului analizat, fiind întocmite în etape şi condiţii diferite;

• scrisul este mai apropiat de cel natural, nefiind afectat de stări emotive;

• reprezintă o garanţie a autenticităţii semnăturilor sau a textelor scrise de mână;

Probele libere trebuie să îndeplinească următoarele condiţii:

• să fie depuse în original (cu excepţia celor care sunt supuse restricţiilor de a fi scoase din instituţii, cazuri în care fotocopiile şi xerocopiile vor fi certificate);

• să fie în aceeaşi limbă cu actul expertizat;

• actele să fie de acelaşi tip;

• să fie scrise în aceeaşi perioadă de timp sau în perioade apropiate;

• să fie scrise în condiţii similare (instrument de scris şi suport de hârtie).

b. intermediare, categorii în care intră manuscrise întocmite după declanşarea litigiului sau procesului penal (note explicative, cereri de chemare în judecată, scrisori etc.), care pot fi în legătură cu cauza sau nu au nici o legătură cu aceasta.

Ele nu au valoarea probelor libere deoarece deghizarea scrisului este probabilă, sunt scrise, de regulă, cât mai citeţ şi, dacă actele verificate sunt mai vechi, se pot constata diferenţieri în raport cu modificarea scrisului autorului.

c. experimentale sau executate la cerere

Acestea sunt solicitate de organele judiciare, în mod special pentru efectuarea expertizei. Aceste probe prezintă unele inconveniențe pentru a se ajunge la o concluzie certă datorită stării subiective a scriptorului sau posibilităţii acestuia de a-şi deghiza scrisul.

4.3. Reguli pentru modelele experimentale:

• Persoanelor bănuite li se vor cere declaraţii sau note explicative despre împrejurări care nu au legătură cu cauza expertizată;

• Se va dicta, apoi, un text pregătit din timp, în care să figureze cuvinte, menţiuni din text, fraze sau textul integral care urmează a fi examinat;

• Dictarea se va face cu voce calmă, fără intonaţii şi fără indicaţii cu privire la ortografie, punctuaţie, dispunerea textului;

• Probele scrise şi textul examinat să fie de acelaşi tip (dimensiune, liniatură, starea documentelor);

• Abrevierile, cuvintele tehnice, cuvintele străine şi cuvintele necunoscute de scriptor să nu fie explicate sau dictate literă cu literă;

• Prin accelerarea sau încetinirea dictării se va preveni eventuala tendinţă a scriptorului de a-şi modifica scrisul prin grăbirea sau încetinirea ritmului de scris;

• Se va cere scriptorului să execute, pe diferite file, toate variantele de scris pe care le cunoaşte;

• Probele să fie executate în aceleaşi condiţii în care a fost scris actul examinat (în picioare, şezând, cu sau fără ochelari, cu mâna stângă etc.);

• Persoanei bănuite nu i se dă actul în litigiu, pentru a se preveni deghizarea scrisului;

• În situaţia în care actul litigios conţine cifre, scriptorului i se va cere să efectueze calcule matematice pentru a i se distrage atenţia de la forma cifrelor;

• Dacă scrisorile anonime sunt însoţite de plicuri, suspectului i se va cere să completeze şi plicuri – pentru eventuale elemente de identificare date de mărimea, forma literelor ori plasamentul menţiunilor;

• În cazul semnăturilor, se va cere să execute specimene de semnături pe 5 foi separate, fiecare coală cuprinzând cca 10 semnături. Suspectului nu i se va arăta semnătura în litigiu[48].

4.4. Metode de cercetare a scrisului[48]:

a. Metoda caligrafică descriptivă, care examinează grafismele pe criterii de natură morfologică, a fost utilizată în trecut de către profesori de caligrafie numiţi ca experţi. Potrivit acestei metode, două scrisuri au acelaşi autor dacă sunt asemănătoare morfologic, în caz contrar au autori diferiţi. Metoda caligrafică, fără examinarea caracteristicilor generale ale scrisului, poate conduce la erori grave, cum a fost condamnarea căpitanului francez **Dreyfus,** acuzat de spionaj pe baza raportului de expertiză întocmit de **Alphons Bertillon,** întemeietorul Serviciului de identitate judiciară a poliţiei din Paris. Ulterior s-a dovedit că scrisul incriminat aparţinea baronului **Esterhazy.**

b. Metoda grafometrică[49], bazată pe măsurători, calcule şi figuri geometrice, are în vedere raporturile dimensionale care se stabilesc între forme şi mişcarea grafică, reprezentate în diagrame ce fac obiectul aprecierii şi comparării. Acestei metode i s-au adus numeroase critici şi obiecţiuni, principala fiind că diversitatea caracteristicilor grafice este redusă la o cotaţie minimă, care nu exprimă nenumăratele situaţii intermediare.

c. Metoda grafonomică[50], denumită şi semnalectico-descriptivă, care interpretează manifestările grafice prin elemente normale (repasări, model particular) şi prin cele patologice (idiotisme grafice, tremur patologic, alternanţe, disgrafii), luându-se în considerare toate elementele individuale care au influenţat grafismele scriptorului (accidente, infirmităţi, boli, vârsta în momentul scrierii etc.).

d. Metoda de bază este cea a comparaţiei, precedată de examinarea separată a scrisului incriminat şi a celui de comparaţie[51], care porneşte de la un principiu celebru al lui **Ordway Hilton:** *„Dacă două scrisuri – dintre care la unul autorul este cunoscut, iar la celălalt nu – prezintă în urma examinării comparative una sau mai multe deosebiri caracteristice sau fundamentale, fără ca acestea să fie explicate logic, scrisurile respective nu au fost executate de aceeaşi persoană.“*

Criminalistica românească beneficiază de aparatul VSC 2000, echipat cu două camere video, una sensibilă la infraroşu iar cealaltă de înaltă rezoluţie color, care permit compararea a două specimene în condiţii de maxim contrast de imagine. De asemenea, poate fi utilizat la relevarea scrisurilor invizibile şi greu lizibile, la relevarea scrisului iniţial, şters chimic, mecanic sau acoperit cu diferite substanţe. VSC 2000 stabileşte succesiunea gramelor (semnătură, ştampilă) analiza comparativă a scrisului de mână, a scrisului dactilografiat şi a celui scos la imprimantă, precum şi analiza impresiunilor papilare. De asemenea, menţionăm videomi-

croscopul CVM 2000, care permite măriri de imagini până la 1000 ¼ și transfer de imagine în VSC 2000 pentru analize[52].

4.5. Expertiza grafică și grafologia

Se impune delimitarea acestor termeni pentru a se înlătura o confuzie care se face în mod curent în practica judiciară.

Expertiza grafică și grafologia pornesc de la o bază comună: studierea științifică a scrisului, dar urmăresc obiective distincte. Expertiza grafică se ocupă în principal de identificarea autorului unui grafism și cu descoperirea falsului în scrieri, pe când „*grafologia este studiul psihologic al documentelor scrise, o metodă de investigare a personalității, de determinare a caracterului prin scris*“”.

Termenul de grafologie a fost folosit pentru prima dată de abatele I.H. Michon (1801–1881) în 1872, în lucrarea sa *System de graphologie.* Cuvântul „grafologie“ derivă din limba greacă: graphein – a scrie și logos – știință. Grafologia, considerată de unii o pseudoștiință, o „artă de a ghici“, s-a impus prin continuatori străluciți ai abatelui Michon: I. Crépieux-Jamin (Franța), Ludwig Klages și R. Pophal (Germania), Max Pulver (Elveția). La noi în țară grafologia a fost abordată de Gheorghe Marinescu, C.I. Parhon, M. Derevici, Elena Bogdanovici, Henri Stahl, Andrei Athanasiu[54].

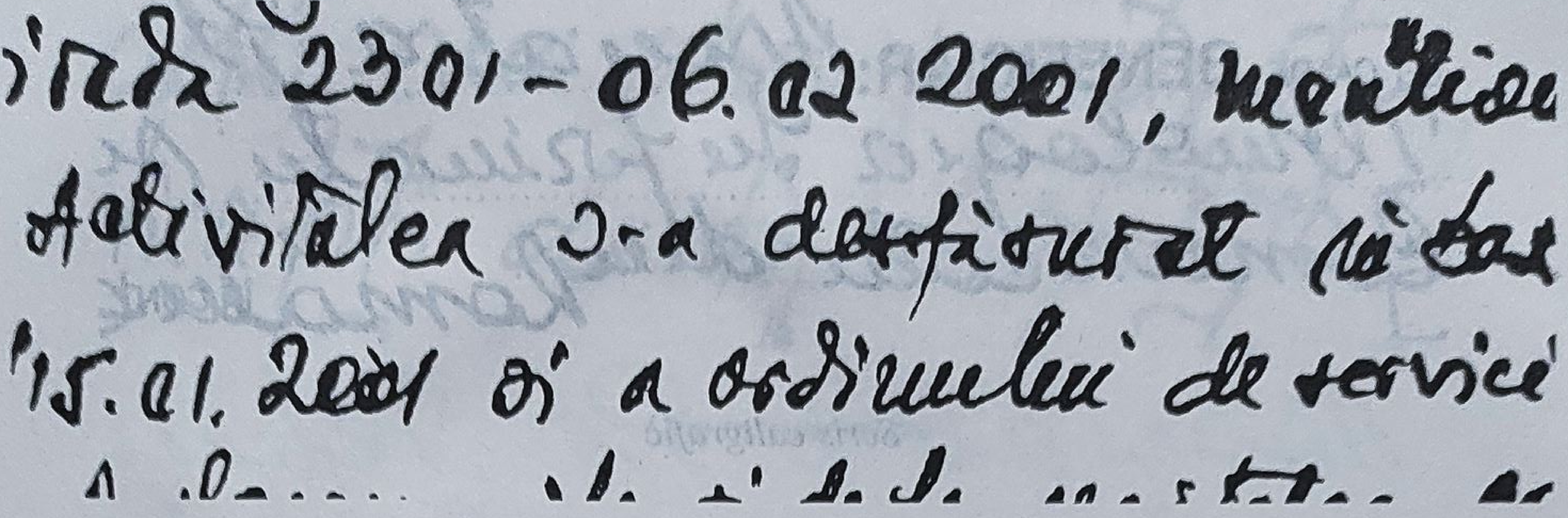
Ed. Locard considera grafologia ca o excelentă școală pentru un expert criminalist[55].

Analiza grafologică se concretizează într-o schiță grafologică sau portret grafologic.

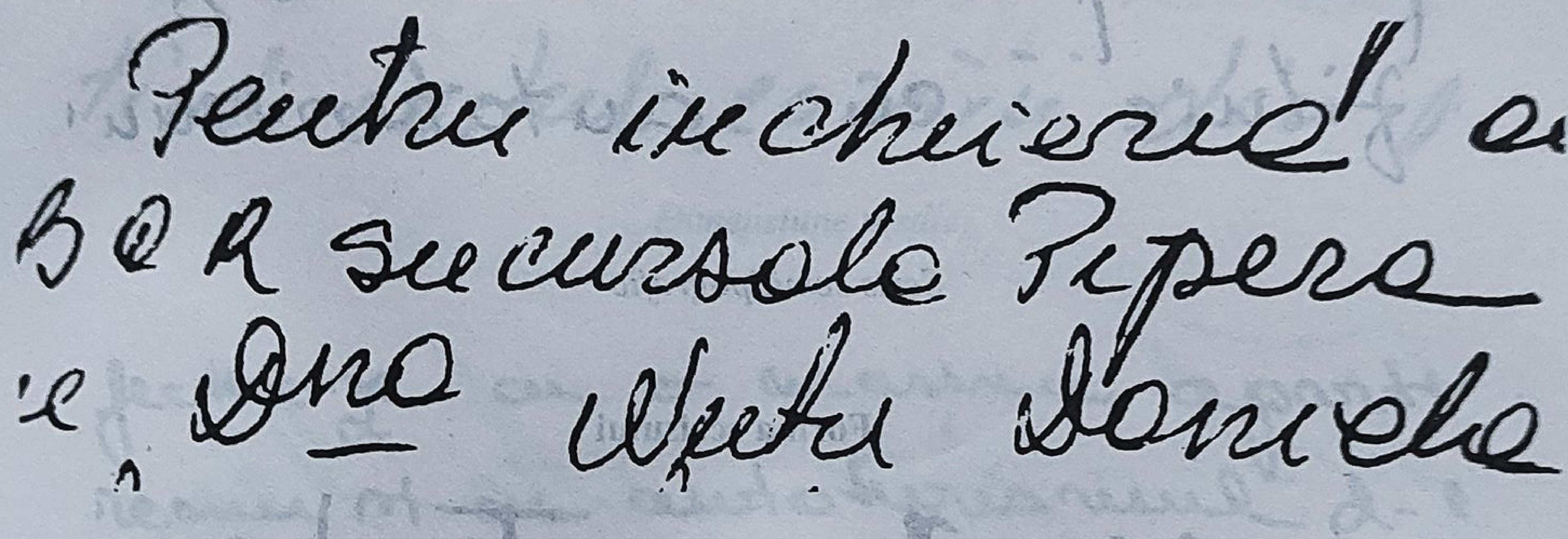
Grafologia își găsește aplicații în pedagogie, medicină, în viața socială (orientare profesională), management dar și în criminalistică[56].

„Expertul grafic se ocupă deci de partea «mecanică», anatomică a scrisului; grafologul, de partea psihologică. Cu atât mai bine dacă expertul va fi dublat și de un fin grafolog. Numai atunci va putea, de pildă, în caz de anonime, în special, să interpreteze psihologic deghizarea într-un fel sau altul a scrisului autorului anonim; numai un grafolog va putea preciza dacă un scris e tremurat din cauza inculturii, a emoției, a frigului, a bătrâneții, a unor maladii sau din cauza falsificării. Și tot mai mult se cere astăzi expertului să studieze și caracterul unui delincvent, să dea indicații cu privire la cultură, sex, vârstă și unele defecte caracteristice ale bănuiților. De foarte multe ori bănuielile justiției au putut fi îndreptate, pe baza expertizei grafologice, spre descoperirea vinovatului. De asemenea, la prima vedere ar părea că există o serie de deosebiri între aportul unui grafolog și cel al unui criminalist când aceștia studiază o scriere. Astfel, examenul criminalist (ca și al expertului grafic) se face pe execuția materială a scrisului, adică pe scriere (dominante formale), în timp ce acela al criminalistului are în vedere ansamblul scrisului, adică în același timp scrierea, ortografia, sinteza, stilul și ideile exprimate (conținutul). În fapt, între studiul aspectelor formale (grafologie) și de conținut (criminalistică) există întrepătrunderi și completări – un criminalist în grafologie poate avea o privire mai completă asupra personalității unui delincvent.“ (Acad.prof.dr. Andrei Athanasiu) *O excelentă pledoarie despre aplicațiile grafologiei în criminalistică, pentru că, deși „drumurile lor s-au despărțit și trebuie să evolueze distinct“*[57]*, cele două științe sunt obligate să-și unească eforturile pentru triumful adevărului.*

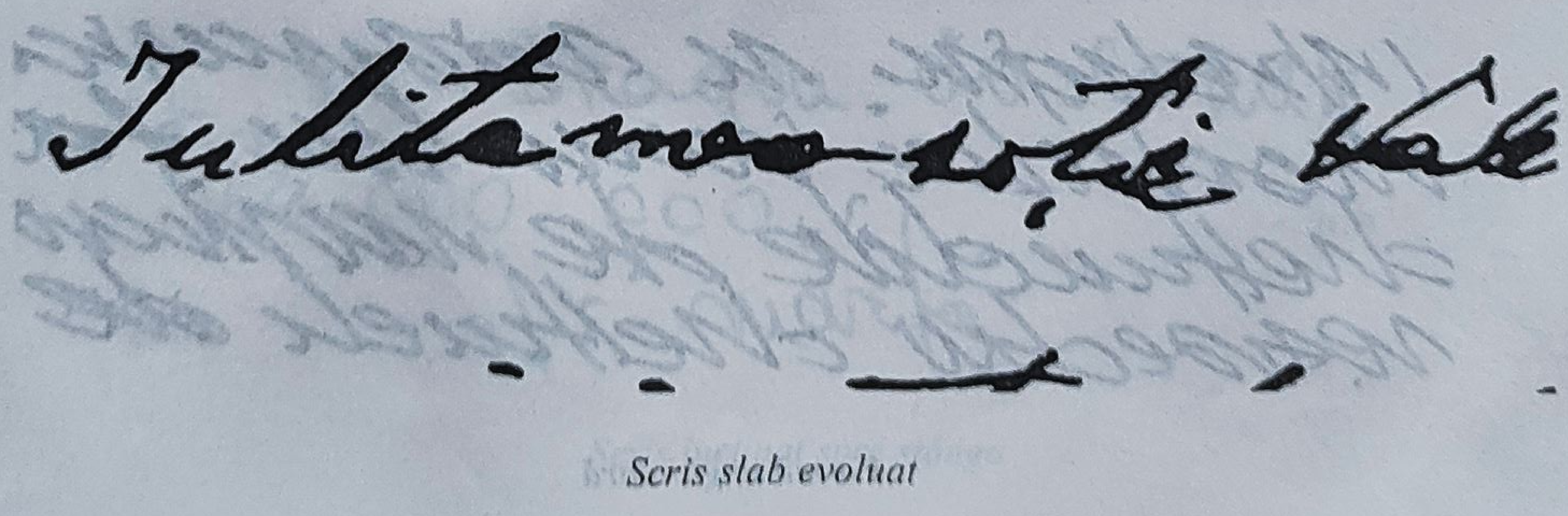
Evoluție

Scris evoluat

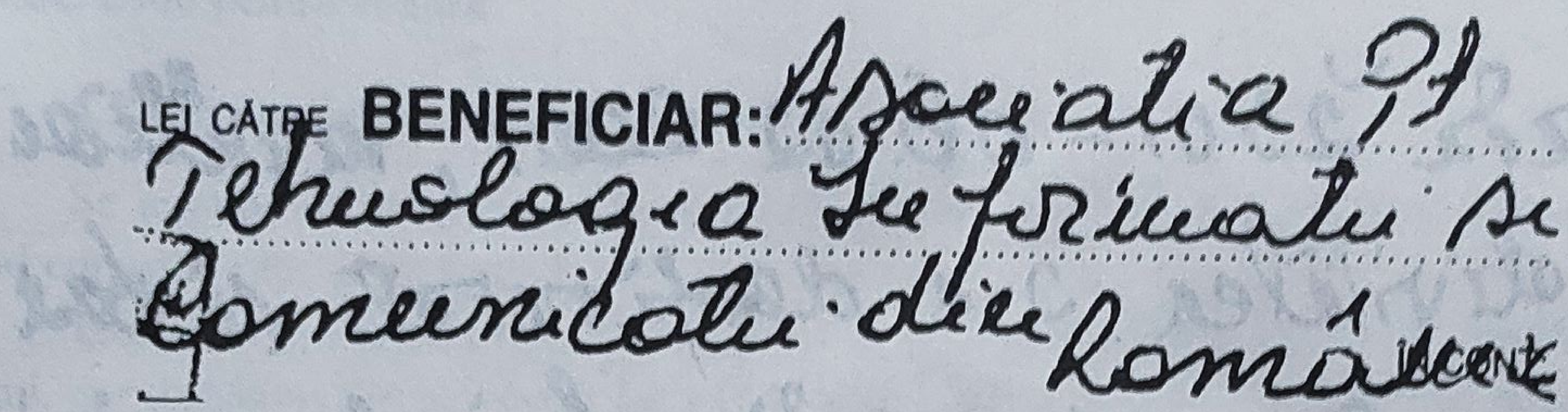

Scris cu evoluție medie

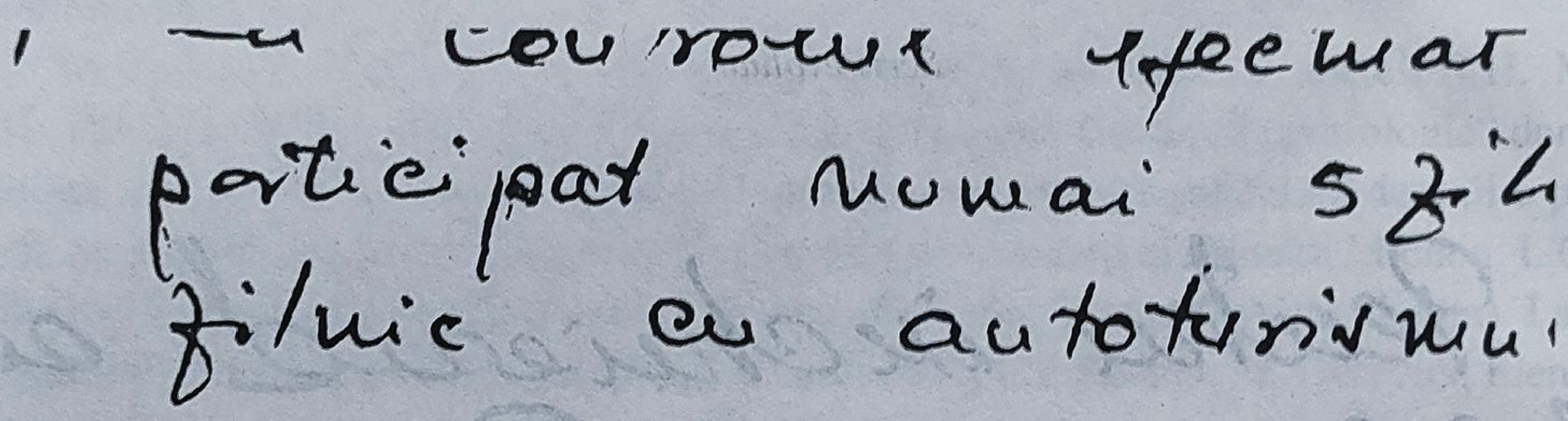

Scris slab evoluat

Aspect general

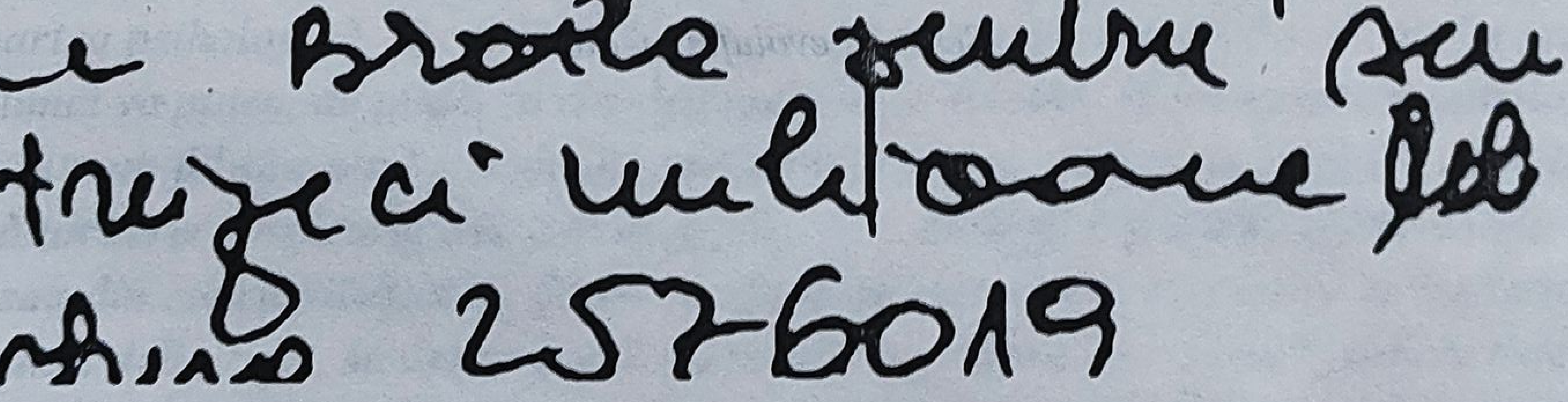

Scris caligrafic

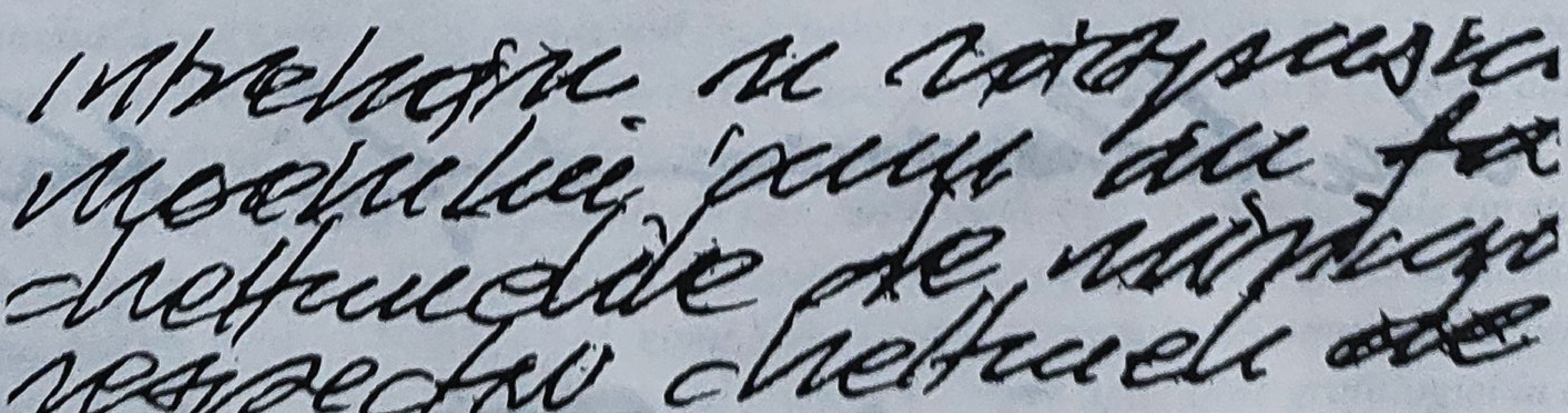

Scris semitipografic

Forma scrisului

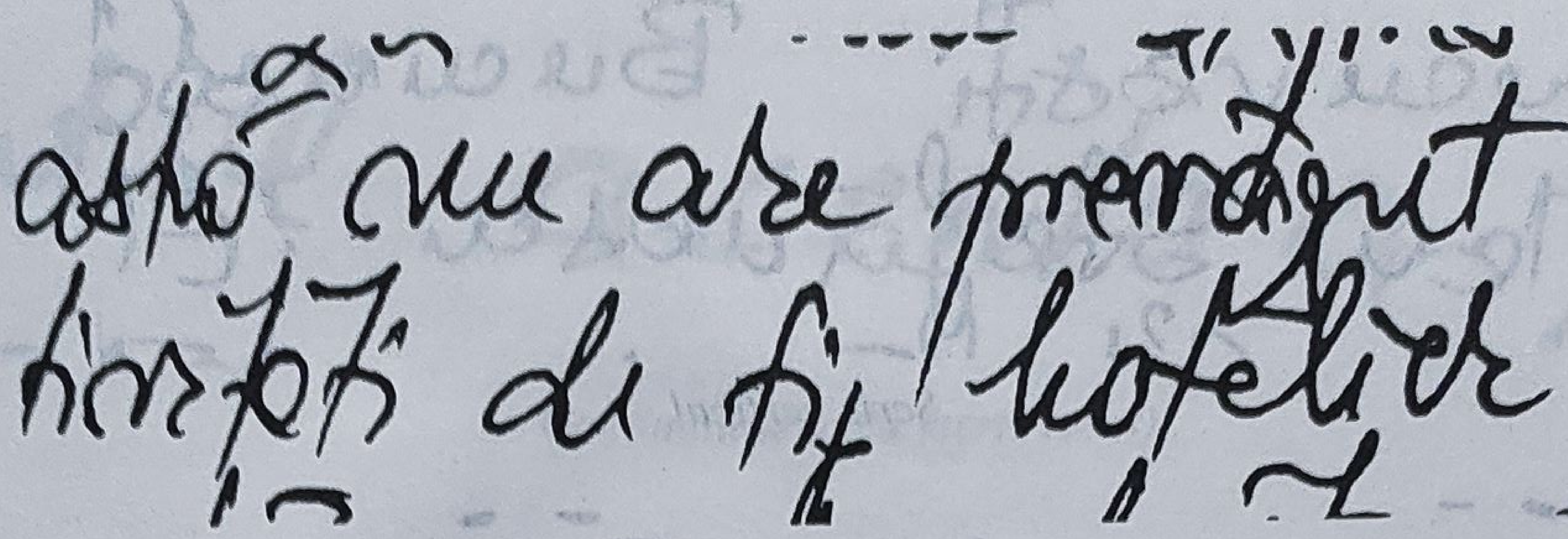

Formă rotundă

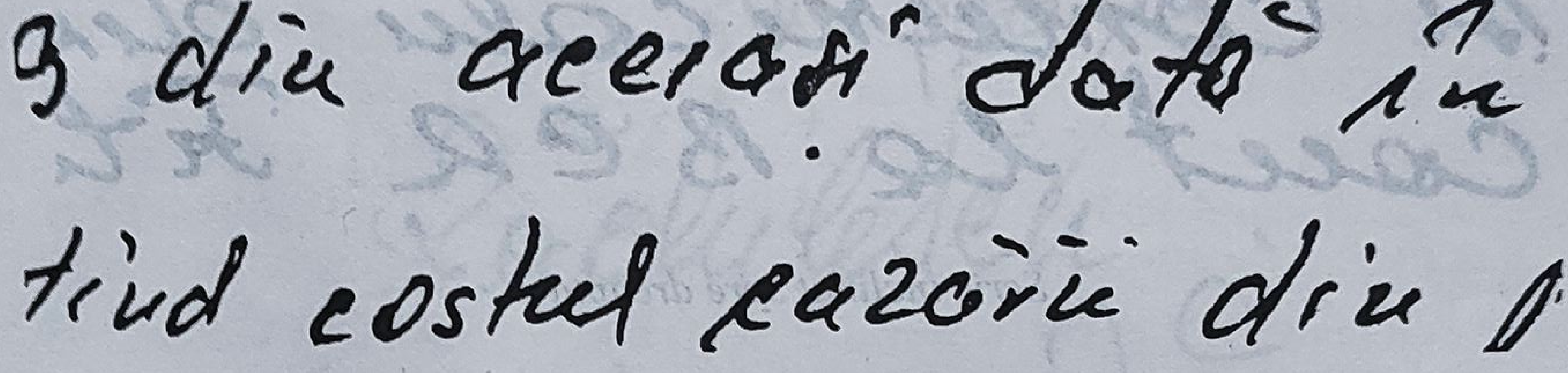

Formă unghiulară

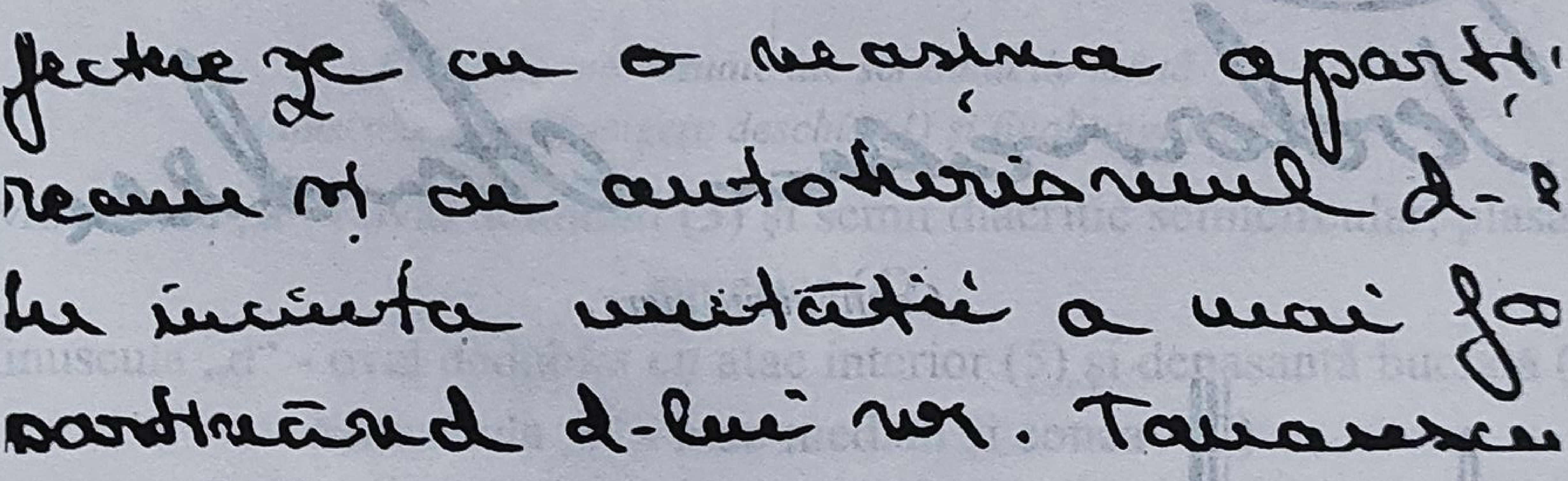
Dimensiunea scrisului

Dimensiune mare

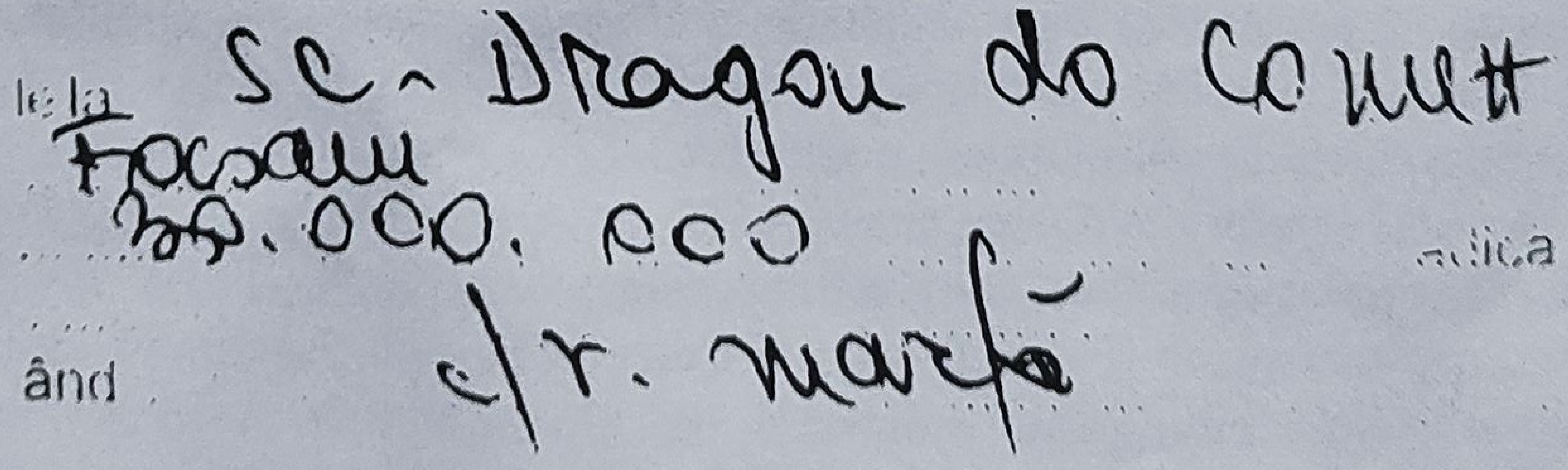

Dimensiune medie

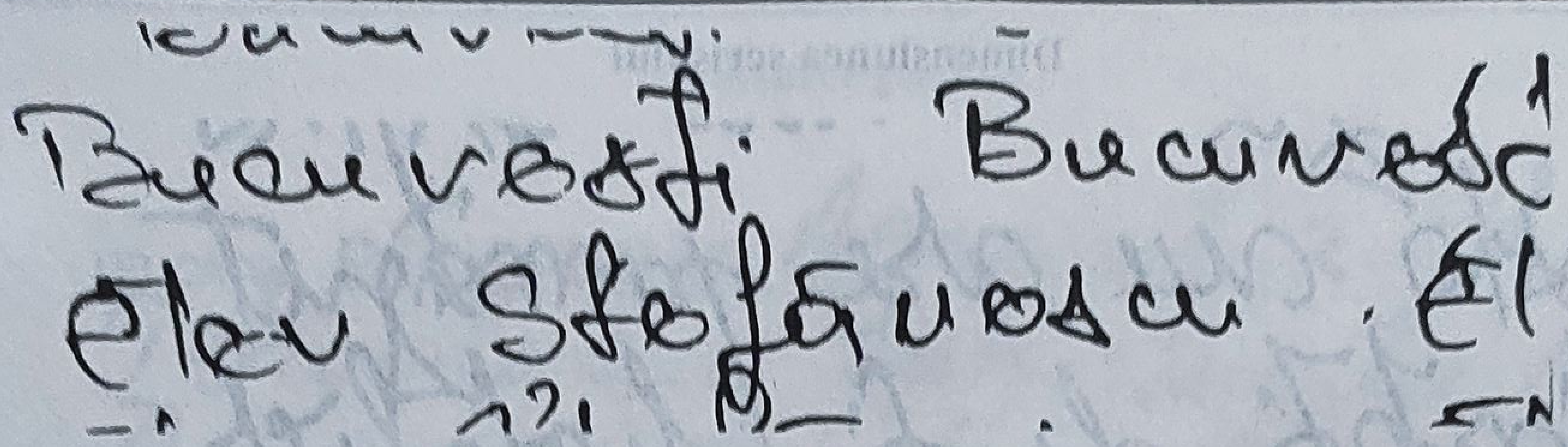

Dimensiune mică

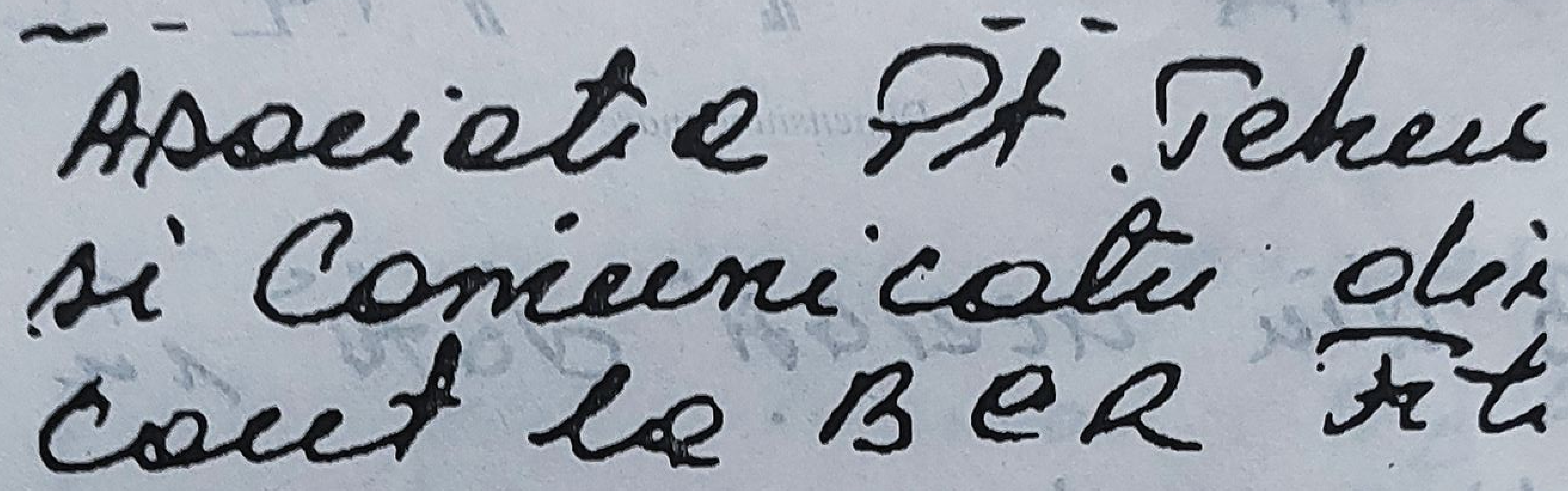
Înclinația scrisului

Scris înclinat spre stânga

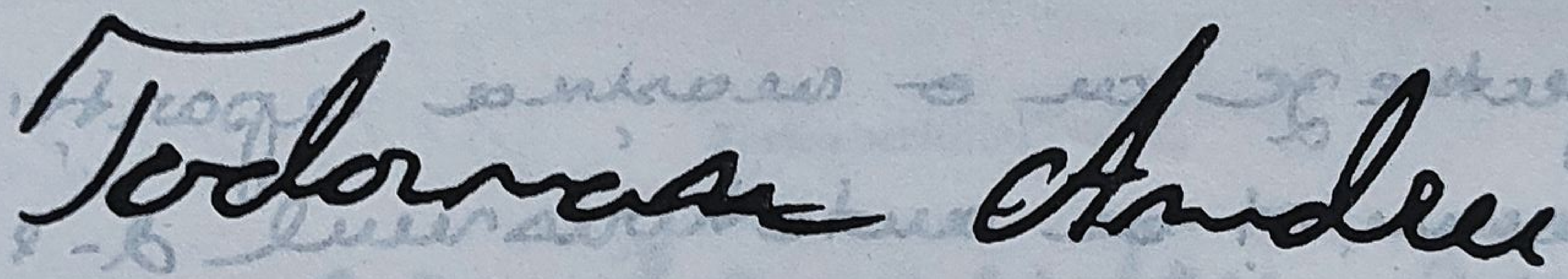

Scris vertical

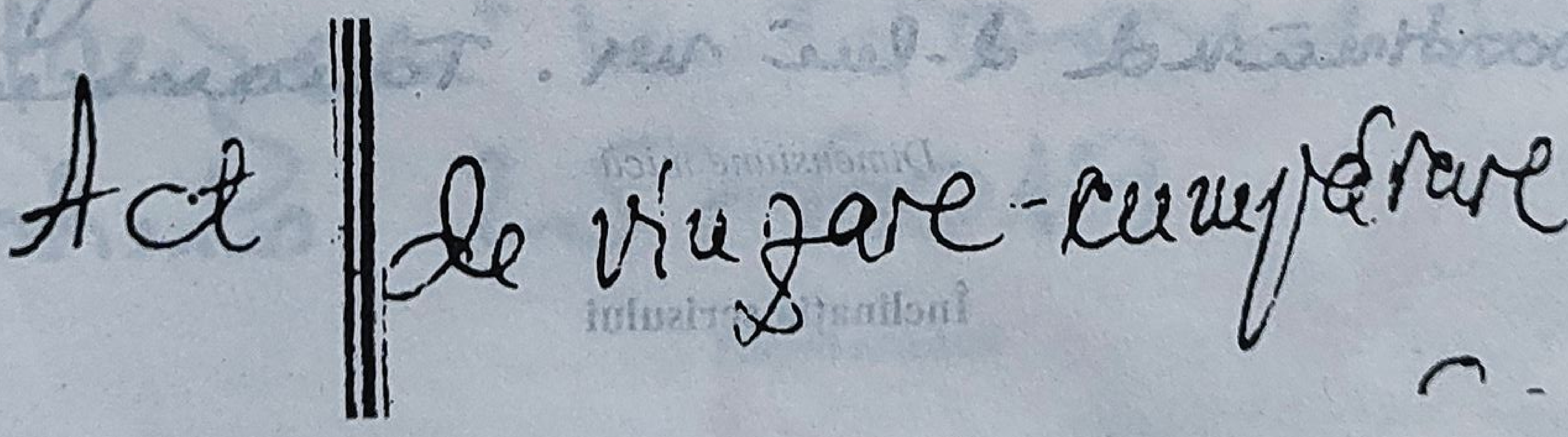

Scris înclinat spre dreapta

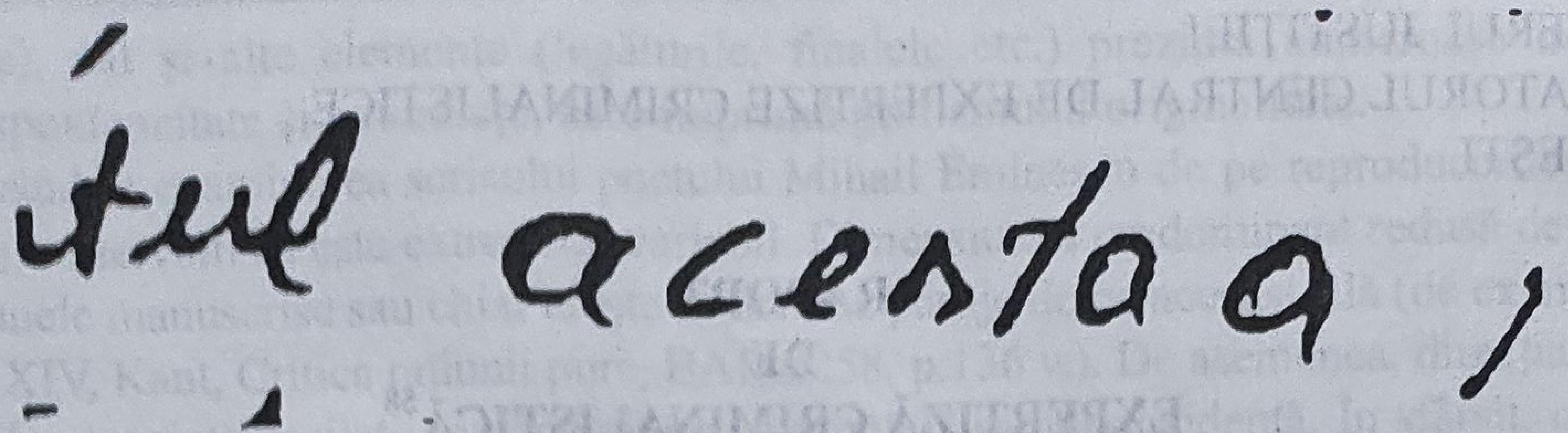
Continuitatea scrisului

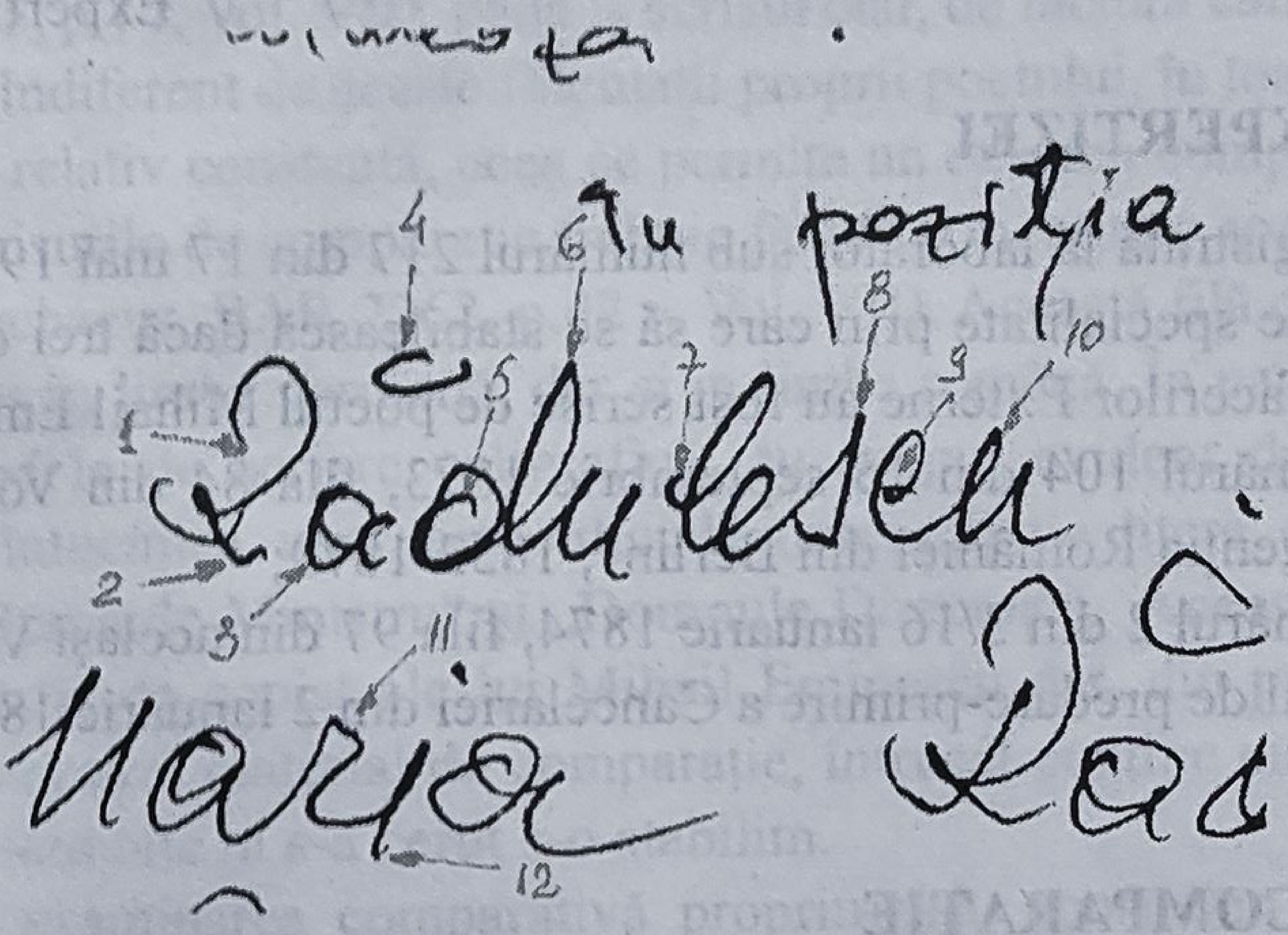
Continuitate mare

Continuitate medie

Continuitate mică (scris tocat)

Elemente individuale ale scrisului de mână

Majuscula „R" - semicerc deschis (1) şi final unghiular (2)

Minuscula „ă" - oval dedublat (3) şi semn diacritic semicircular, plasat superior (4)

Minuscula „d" - oval dedublat cu atac interior (5) şi depasantă buclată (6)

Minuscula „l" - atac median şi concav (7)

Minuscula „s" - gramă unghiulară superior (8)

Minuscula „c" - atac spiralat (9)

Minuscula „u" - prima gramă buclată (10)

Minuscula „r" - ochi virtual şi podiş descendent (11)

Minuscula „i" - final în croşet, plasat sub linia de bază a scrisului (12)

MINISTERUL JUSTIŢIEI
LABORATORUL CENTRAL DE EXPERTIZE CRIMINALISTICE
BUCUREŞTI

RAPORT
DE
EXPERTIZĂ CRIMINALISTICĂ[58]
nr. 202 din 31 mai 1993

Expert: dr. Lucian Ionescu

OBIECTUL EXPERTIZEI

Prin cererea înregistrată la laborator sub numărul 217 din 17 mai 1993 dl. Dulciu Toma Dan solicită un aviz de specialitate prin care să se stabilească dacă trei documente aflate în arhiva Ministerului Afacerilor Externe au fost scrise de poetul Mihail Eminescu:

1) scrisoarea numărul 104 din 15 septembrie 1873, fila 84 din Volumul 241 intitulat „Corespondenţă cu Agenţia României din Berlin", 1852-1879;

2) scrisoarea numărul 2 din 3/16 ianuarie 1874, fila 97 din acelaşi Volum;

3) procesul-verbal de predare-primire a Cancelariei din 2 ianuarie 1874, filele 97-99 din acelaşi Volum.

SCRIPTE DE COMPARAŢIE

Pentru efectuarea examenului comparativ am utilizat specimenele de scris ale poetului Mihail Eminescu reproduse în Volumele IV, V, VII şi XIV din seria „Opere" apărută la Editura Academiei RSR.

CONSTATĂRI

Documentele supuse expertizării au fost studiate în original la Direcţia Arhive şi Documente Diplomatice a MAE.

Toate sunt întocmite pe fila de format 23¼34 cm, pe hârtie groasă provenind din epocă. Filele îngălbenite ale procesului-verbal de predare-primire sunt protejate cu foiţă transparentă lipită. Scrierea tuturor s-a realizat cu cerneală neagră ferogalică.

Procedând la examinarea celor trei documente, constatăm că toate grafismele evidenţiază aceleaşi caracteristici generale şi speciale, ceea ce demonstrează că aparţin unei singure persoane. Precizăm că este vorba de grafismul **textelor** (data, titlul, conţinut, formulele de adresare), întrucât semnăturile – pe numele „Nicolae Kretzulescu" şi „Theodor Rosetti" – sunt executate de către titularii respectivi.

Notăm că restul actelor din dosare pe anii 1873-1874, ca şi alţi ani apropiaţi din acelaşi Volum 241 nu sunt scrise de autorul celor trei înscrisuri.

Grafismul acestora poate fi definit ca fiind executat îngrijit, descifrabil, fără omiterea punctuaţiei, cu o vădită atenţie pentru punerea în pagină, aşa cum procedează un copist. Cu toate acestea nu se poate spune că am avea de-a face cu un scris artificial sau confecţionat. Dimpotrivă, atât formele literare (marcate totuşi de anumite modele specifice epocii, mai ales

majuscule), cât şi alte elemente (legăturile, finalele etc.) prezintă numeroase indicii de maximă spontaneitate şi naturaleţe, care imprimă grafismului originalitate.

Trecând la examinarea scrisului poetului Mihail Eminescu de pe reproducerile avute la dispoziţie, observăm că este extrem de variabil. Dimensiunea predominant redusă devine mai mare în unele manuscrise sau chiar creşte în diverse pasaje de pe aceeaşi filă (de exemplu foto 30, Vol. XIV, Kant, Critica raţiunii pure, BAR 2258, p.136 v.). De asemenea, direcţia suitoare a rândurilor prezintă oscilaţii, putând ajunge orizontală sau descendentă. În sfârşit, gradul de lizibilitate traversează toate stadiile posibile: de la scrisul aproape indescifrabil datorită diminuării dimensiunii (litere ca nişte „purici“) şi simplificări excesive (de exemplu foto 52 Archaeus, BAR 2255, p.7 r, Vol. VII), până la scrisul clar, de factură caligrafică (scrisoarea din 5 decembrie 1887). Indiferent de aceste fluctuaţii proprii poetului, în toate cazurile morfologia literară se păstrează relativ constantă, ceea ce permite un examen comparativ eficace.

Referitor la scrisurile de comparaţie trebuie făcută o menţiune aparte pentru specimenul (redat în foto 53, Archaeus, BAR 2262, p.42 v, Vol. VII). Această filă conţine mai multe note amestecate, mai ales în limba germană, dar şi în limba română. În partea de mijloc poetul a exersat diverse modele de scriere caligrafică, cu scopul evident de a-şi forma un scris „frumos“ destinat întocmirii unor acte oficiale (exerciţii de litere disparate, cuvinte sau formule de tipul „Domnule Ministru“ şi „Domnule Director“). Această piesă demonstrează nu numai preocupările de copist ale lui Mihail Eminescu dar, din punct de vedere grafic, reprezintă cel mai adecvat material de comparaţie, întrucât conţine cuvinte care se regăsesc în actele a căror paternitate ni s-a cerut s-o stabilim.

Procedând la examinarea comparativă propriu-zisă, constatăm categorice asemănări între documentele din arhiva MAE şi scrisul poetului Mihai Eminescu.

Sub aspect general notăm factura caligrafică, înclinarea moderată spre dreapta, direcţie uşor ascendentă a rândurilor alternată cu direcţia orizontală şi chiar descendentă (mai ales la cele două scrisori), spaţierea cuvintelor, legarea literelor, utilizarea alineatelor, textul este mare, dar nu în toate manuscrisele de comparaţie. Mai importantă pentru individualizare, reprezentând o desprindere personală, este deprinderea de a nu duce rândurile până la capătul filei. Astfel se observă o inegalitate în ce priveşte terminarea rândurilor (nu se practică despărţirea cuvintelor în silabe), de unde forma inegală a marginii din dreapta textului, adică spaţiul rămas alb până la marginea filei.

Dintre celelalte elemente proprii poetului, şi care se întâlnesc în documentele incriminate, evidenţiem câteva caracteristici deosebit de importante, şi anume:

• fenomenul de gladiolare, respectiv diminuarea progresivă a înălţimii literelor dintr-un cuvânt;

• aşa-numitul scris „săltăreţ“ sau în „scară“: cuvintele urcă sau coboară fără ca direcţia rândului să fie influenţată;

• subînălţarea minusculelor depasantei superioare: minusculele „t“, „d“, „l“ etc. au o înălţime redusă, aproape egală cu cea a literelor nedepasante.

Pentru o mai lesne observare, într-una dintre planşele anexe am ilustrat comparativ cuvinte identice, mărite fotografic.

Similitudinea caracteristicilor de ansamblu se completează cu similitudinea construcţiilor literare şi cifrice, foarte constante în scrisul poetului în pofida variabilităţii aspectului general la care ne-am referit.

Pentru exemplificare am extras mai multe semne grafice corespondente morfologic, pe care le-am fotografiat la microscopul stereoscopic, în afara literelor care fac parte din cuvintele ilustrate în planşă separată şi care nu au mai fost produse individual.

Dintre asemănările de structură a construcţiilor grafice (inclusiv detaliile) am reţinut pentru descriere următoarele litere:

• majuscula „A" caligrafică, se individualizează prin adăugarea unui fanion în partea superioară stângă; terminaţia este înmelcuită;

• majuscula „N" prezintă exact aceleaşi caracteristici ca şi majuscula „A"; în plus notăm buclarea extremităţii inferioare a trăsăturilor mediane şi a extremităţii superioare a laturii drepte;

• majuscula „D" cu sau fără un mic fanion la extremitatea superioară are bucla de la bază alungită spre stânga şi finalizarea Volutei în spirală;

• majuscula „C" apare aplatizată pe verticală; debut prin croşet rotunjit;

• majuscula „O" începe frecvent printr-o trăsătură oblică de atac;

• majuscula „B", caligrafică, are începutul şi sfârşitul rotunjite, bucleta mediană este redusă;

• majuscula „P", tot caligrafică, se particularizează prin întoarcerea spre interior a extremităţilor Volutei; deasupra acesteia apare uneori fanionul semnalat la majuscula „D", care poate fi câteodată întâlnit şi la majuscula „B";

• majuscula „I", cu fanionul uşor ondulat şi bucleta virtuală la extremitatea superioară a bastonatei, se individualizează şi prin exagerarea amplorii trăsăturii de bază înmelcuite;

• majusculele „L" şi „S" sunt trasate după modelul caligrafic cu trăsătura incipientă concavă;

• minuscula „f" prezintă două variante: cu depasanta interioară simplă, redusă la o bastonată amputată, şi cu aceeaşi depasantă buclată, caz în care trăsătura urcătoare formează o fundă cu bară mediană;

• minuscula „g" are punctul de intersectare a buclei depasantei inferioare mai jos decât ovalul;

• minuscula „d", caligrafică, are depasanta subînălţată (scurtă) şi trasată separat de oval; atât în scrisul încriminat, cât şi în cel de comparaţie apare uneori o variantă executată după modelul gotic;

• minuscula „t", de asemenea subînălţată, are baza frecvent redusă (reţinută), ceea ce nu exclude şi bare mai lungi (energice); de remarcat preferinţa pentru plasarea barei în punctul cel mai sus al corpului principal, precum şi tendinţa de descentrare spre dreapta;

• minuscula „t" în poziţie finală (deci la sfârşitul cuvântului) este uneori lipsită de bară, ceea ce imprimă un aspect unghiular (ca un „L" tipografic);

• minusculele „a" şi „e" în poziţie de litere finale sunt terminate printr-un fel de parafă urcătoare, rotunjită şi dirijată spre stânga (mişcare sinistrogiră);

• minuscula „b" este terminată în două feluri: prin bucletă virtuală sau circular (varianta ilustrată în planşă);

• minuscula „p" evidenţiază întotdeauna modelul caligrafic;

• minuscula „z" are „talpa" net descendentă;

• minuscula „r" prezintă două variante deopotrivă utilizate: caligrafică (cu platou) şi tipografică (cu corpul unghiular, terminat printr-un uşor concav).

Şi celelalte litere din scrisurile comparate se aseamănă, descrierea tuturor nefiind necesară pentru a demonstra identitatea de autor. O menţiune separată trebuie însă făcută pentru minuscula „s", extrem de caracteristică: deşi corpul se termină pe linia inferioară a

scrisului, printr-o mişcare diferită se reia scrierea de sus şi se execută o trăsătură scurtă spre dreapta, constituind totodată atacul literei următoare.

În ce priveşte cifrele, deşi par a fi influenţate de un oarecare manierism (modelul epocii), ele prezintă asemănări concludente în cele trei documente şi scrisul poetului. Corespondenţele vizează nu numai forma ca atare – de altfel în general mai săracă decât la litere – dar şi particularităţi pregnante de execuţie. Un exemplu îl oferă cifra „5" (în formă de seceră), la care se observă aceeaşi repartiţie a presiunii: începutul ovalului mai îngroşat şi terminarea printr-un punct masiv.

Alte asemănări cifrice:

• cifra „2" are talpa arcadată şi descendentă, ca la minuscula „z" descrisă mai sus;

• cifra „3" prezintă extremitatea superioară trasată drept (varianta ilustrată în planşă) sau rotunjit;

• cifra „4" este dreptunghiulară; ca detaliu notăm bucleta virtuală prin care sunt unite prima trăsătură verticală şi trăsătura mediană orizontală;

• cifra „7" se caracterizează prin prelungirea excesivă sub linia inferioară a scrisului; această veritabilă depasantă este fie simplă (varianta ilustrată în planşă), fie buclată ca un „f";

• cifra „9" are terminaţia frecvent supradimensionată, curbată şi orientată spre stânga.

Totalitatea asemănărilor generale şi speciale, deopotrivă de caracteristice, atestă fără nici un dubiu că cele trei documente au fost întocmite de poetul Mihail Eminescu.

Execuţia îngrijită şi controlată, care imprimă scrisului o oarecare rigiditate, nu a modificat deprinderile sale de scriere, constituind un bun exemplu din ceea ce înseamnă individualitatea şi stabilitatea relativă a scrisului.

Faţă de cele constatate mai sus formulăm următoarea:

CONCLUZIE

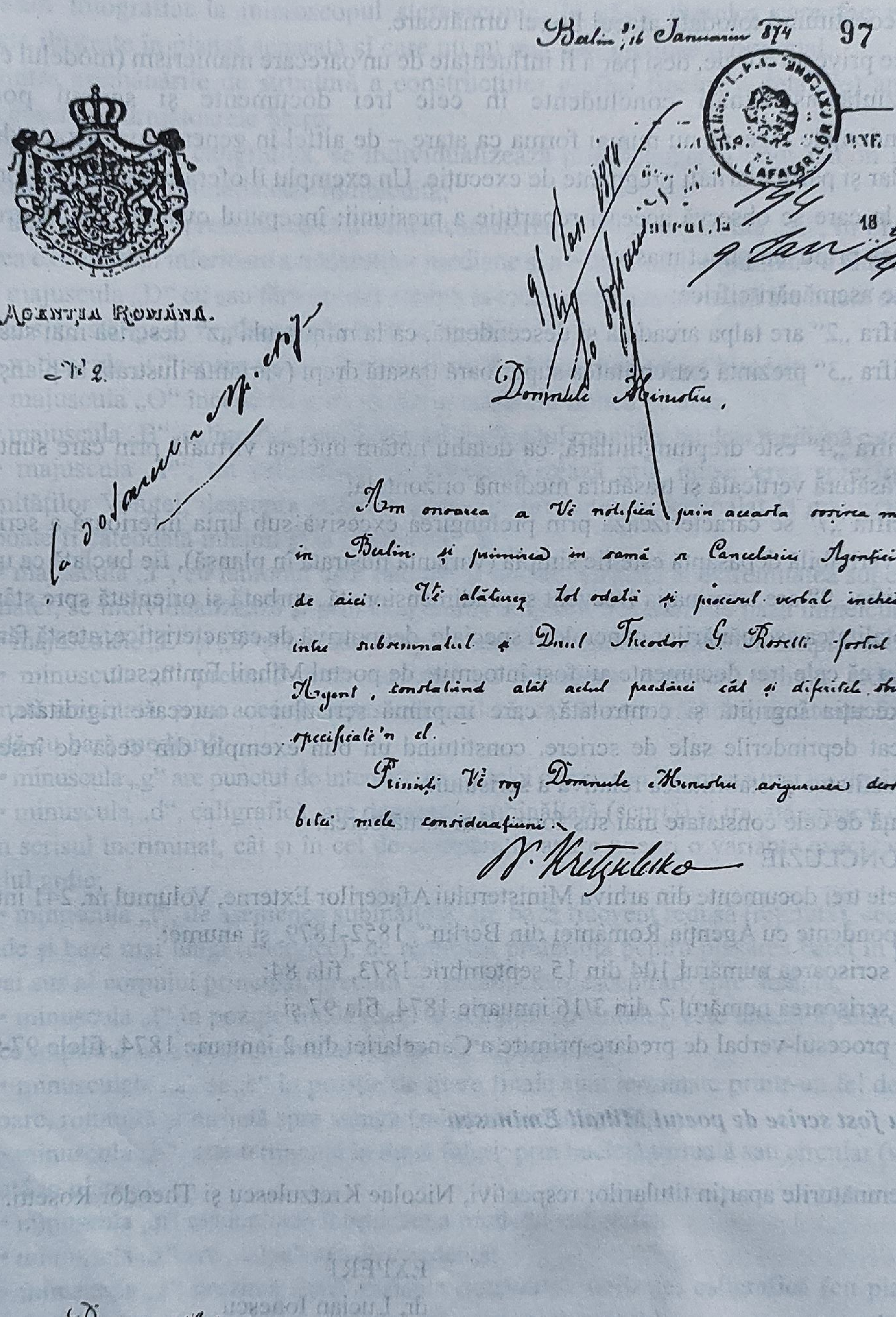
Cele trei documente din arhiva Ministerului Afacerilor Externe, Volumul nr. 241 intitulat „Corespondenţe cu Agenţia României din Berlin", 1852-1879, şi anume:

1. scrisoarea numărul 104 din 15 septembrie 1873, fila 84;
2. scrisoarea numărul 2 din 3/16 ianuarie 1874, fila 97 şi
3. procesul-verbal de predare-primire a Cancelariei din 2 ianuarie 1874, filele 97-99

au fost scrise de poetul Mihail Eminescu

Semnăturile aparţin titularilor respectivi, Nicolae Kretzulescu şi Theodor Rosetti.

EXPERT
dr. Lucian Ionescu

Berlin, 16 Januarie 874 97

Agenţia Română.

№ 2.

Domnule Ministru,

Am onoarea a Vă notifica prin aceasta sosirea mea în Berlin şi primirea în samă a Cancelariei Agenţiei de aici. Vă alăturez tot odată şi procesul verbal încheia[t] între subsemnatul şi Dnul Theodor G. Rosetti fostul Agent, constatând atât actul predării cât şi diferitele obiecte specificate'n el.

Primiţi Vă rog Domnule Ministru asigurarea deosebitei mele consideraţiuni.

N. Kretzulesko

Domniei Sale

Domnului Ministru de Externe.

84

205.

AGENCE DE ROUMANIE

No 104.

14/26 7briu 1873

La Direcțiunea politică pentru arhiva confidențială

Domnule Ministru,

fiindcă D. Ulysse de Marsillac după acum mĕ anunțați prin adresa D-Voastre No 7646, se oferă a distribui la cabinete de lectură „Journal de Bucharest”, Vĕ rog să mijlociți ca deocamdată această foae să se trimită la „Akademische Leschalle” Berlin, Georgenstrasse, - remâind a Vĕ indică mai în urmă și alte asemenea locale.

Primiți Domnule Ministru, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

[semnătură]

Domniei Sale

Domnului Ministru de Externe.

98

Intîmpinându-se astăzi subsemnații Theodor Gheorge Rosetti, Membru la Curtea de Casațiune și fost Agent diplomatic al României la Berlin și Nicolae Crețulescu fost Ministru al Lucrărilor-publice și actualul titular al Agenției din Berlin, au predat cel de'ntâiu acestui din urmă pe seama Cancelariei acestui post și anume:-

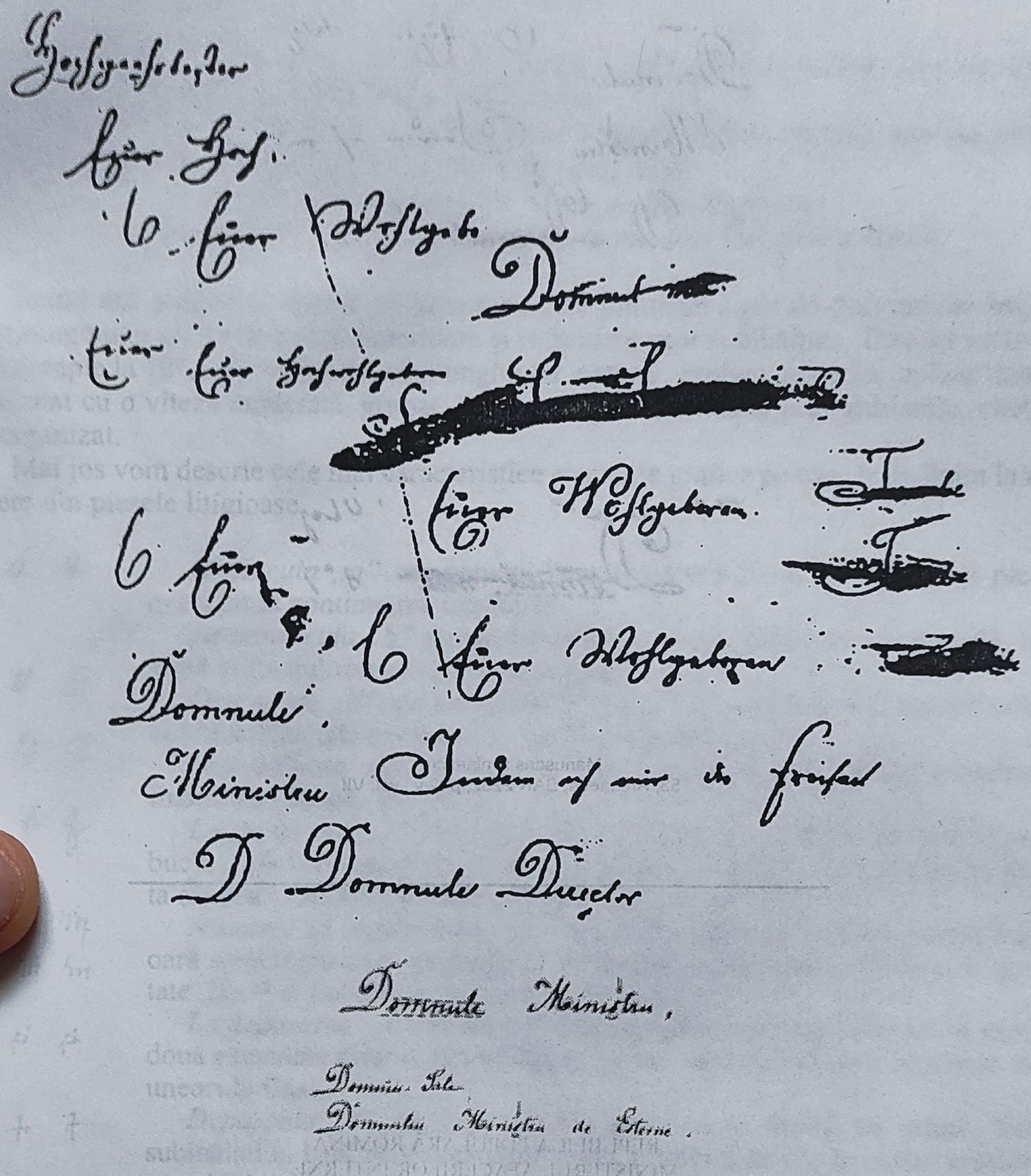
1. Opt dossare ale fostului Comisar de Stat pentru căile ferate Roman-București-Verciorova purtând titlurile: "Acta des Rumänischen Staats Commissariats für die Rumänischen Eisenbahnen" și numerele 1 până la 8 din cari:

acea cu N:1 conține 7 folie
cea cu N: 2 – 41 folie
cea cu N: 3: – 22 folie
cea cu N: 4: – 12 folie
cea cu N: 5: – 68
cea cu N: 6: – 78
cea cu N: 7: – 373
și cea N: 8: – 85 de folie

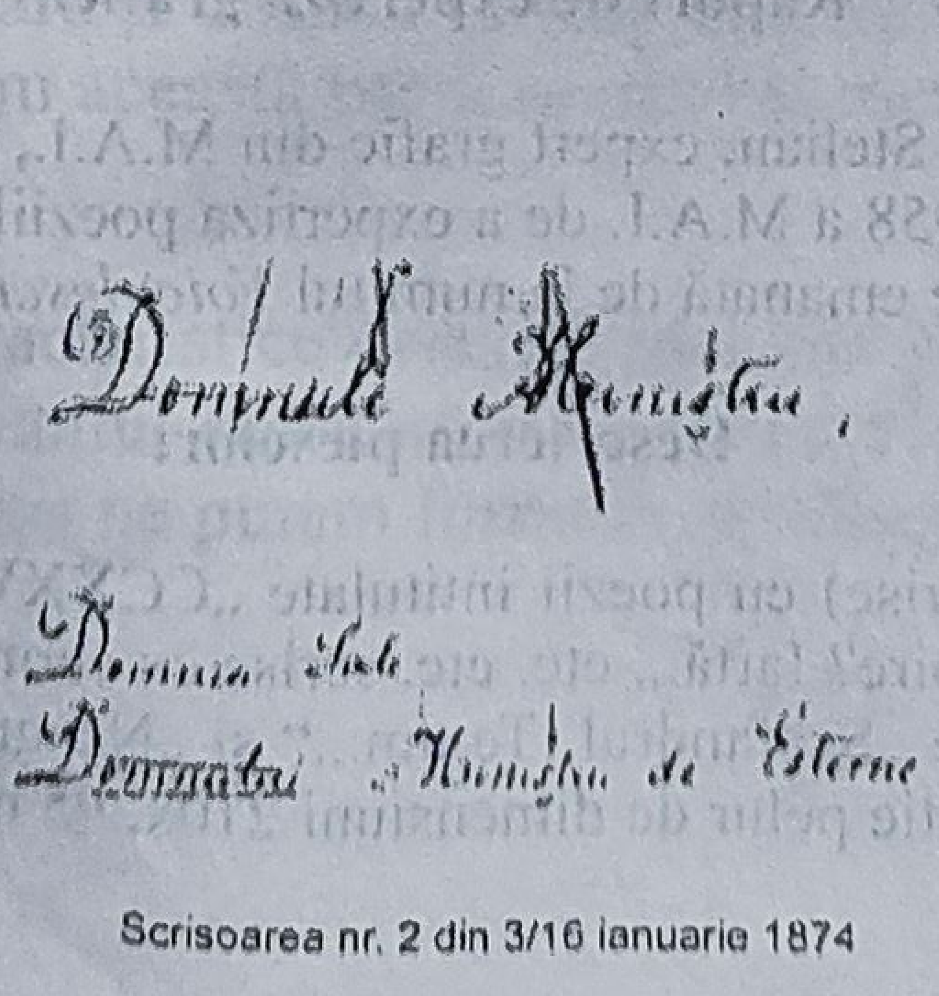
Din aceste opt dossare numai patru s'află față; acel cu N:2 fiind înaintat Ministerului de Financie cu nota N:120 din 1/13 Iulie 1872 ca probă de control pe lângă Lucrările Comisiunei legislative; iar acele cu N:ii 5, 7 și 8 trimise parchetului de la Stadtgericht din Berlin cu nota N:14 din 2 Martie 1873, după cum probează quitanța înregistrată sub N:26 și aflătoare la pagina 364 al dossarului cu N:12 al acestei Agenții.

2. Un dossariu al fostului Comisar de Stat Baron Ludovic Haege purtând N:9 și cuprinzător de 216 file.

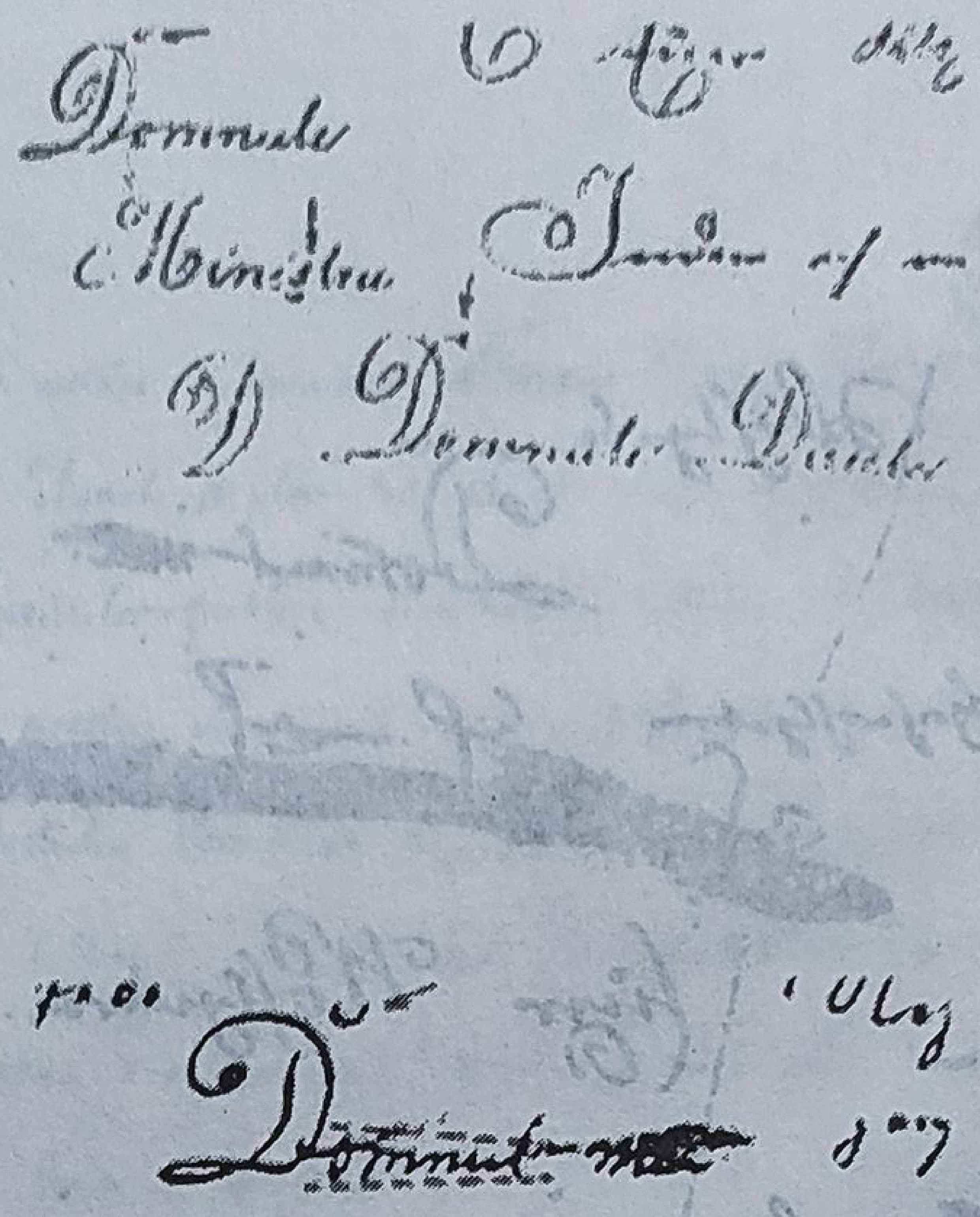
3. Trei dossare ale fostului Comisar Rosetti, purtând cel de'ntâiu N:10 și cuprinzând 1514 pagine, cel de al doilea N:11 cu 1123 pagine; iar cel de al treilea N:12 cu 376 pagine.

Scrisoarea nr. 104 din 15 septembrie 1873

Scrisoarea nr. 2 din 3/16 ianuarie 1874

Manuscris Eminescu,
53, Archaeus, BAR 2262, p42 v., vol. VII

REPUBLICA POPULARĂ ROMÎNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE

nr. 1273/29 VIII 1958

Raport de expertiză grafică

Subsemnatul, Cristescu Stelian, expert grafic din M.A.I., cerîndu-mi-se prin adresa nr. 00110700 din 18 august 1958 a M.A.I. de a expertiza poeziile din două caiete de pe două file cu proba de comparație emanată de la numitul *Voiculescu Vasile*, procedînd, am constatat după cum urmează:

Descrierea pieselor:

1. *Piesele litigioase:*

– Două caiete (manuscrise) cu poezii intitulate „CCXXVI (74) Nimica nu atinge...", „CCXX (66) „Am scris iubire? Iartă... etc. etc. scrise cu cerneală albastră.

– Două poezii intitulate „Scafandrul, Te-am..." și „Neagra Labă..." scrise cu cerneală albastră pe două coli de hîrtie pelur de dimensiuni 210x295 mm.

2. *Proba de comparație:*

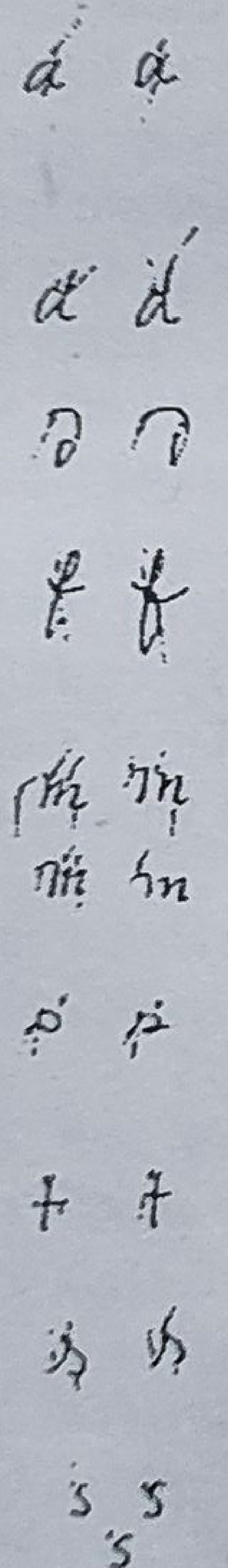
O declarație emanată de la numitul *Voiculescu Vasile* scrisă cu cerneală albastră pe o coală de hîrtie velină de dimensiuni 210x294 mm.

Expertiza grafică trebuie să stabilească dacă piesele litigioase sînt sau nu scrise de numitul *Voiculescu Vasile,* care a dat proba de comparație.

Analiza comparativă dintre piesele litigioase
și proba de comparație emanată de la numitul Voiculescu Vasile

Textul din piesele litigioase se caracterizează printr-un scris de dimensiune mijlocie, dreptunghiular cu depasantele superioare și inferioare ușor subînălțate. Este un scris înclinat dreapta la 70°, ușor șerpuitor, semiunghiular, natural, evoluat, superior, apăsat moderat, executat cu o viteză moderată, grupat, închis, monoton, articulat prin ghirlande, citeț, clar și organizat.

Mai jos vom descrie cele mai caracteristice elemente grafice pe care le întîlnim la unele litere din piesele litigioase.

Minuscula „a" are punctul de atac la ora 2, cercul închis, și piciorul executat în continuarea trăsăturii.

La minuscula „b" remarcăm linia de atac prescurtată sau absentă, bucla plină și finalul rotunjit pe linia de bază.

Depasanta „d" are caracteristic punctul de atac la ora 2, cercul închis și coada subînălțată executată în continuarea trăsăturii.

Mai întîlnim această literă imitînd și modelul gotic avînd caracteristic finalul dirijat spre stînga.

La depasanta „f" remarcăm linia de atac prescurtată și ușor concavă, bucla superioară plină sau virtuală, bucla inferioară plină executată pe dreapta și bara executată în continuarea trăsăturii.

Nazalele au caracteristic linia de atac în trenă și convexă, partea superioară semiunghiulară, legătura dintre grame superioară sau uneori fragmentate [sic!] și finalul rotunjit pe linia de bază.

La depasanta „p" remarcăm coada în formă de simplu baston și grama a doua executată dintr-o altă trăsătură de toc – sub forma unui semicerc cu laț uneori la final.

Depasanta „t" are caracteristic trunchiul în formă de simplu baston subînălțat și bara executată dintr-o altă trăsătură de toc la partea mediană a trunchiului.

La minuscula „s" remarcăm linia de atac ușor concavă, lațul virtual de la partea superioară și trăsătura finală dirijată spre stînga.

Mai întîlnim această literă imitînd și modelul tipografic.

Toate particularitățile caracteristice descrise mai sus le întîlnim identice și în proba de comparație emanată de la numitul *Voiculescu Vasile* (vezi fotoplanșele anexă).

Față de cele arătate mai sus ne putem formula următoarea

ANEXA LA RAPORTUL Nr. 1273 18

FOTO-PLANȘA Nr. 1

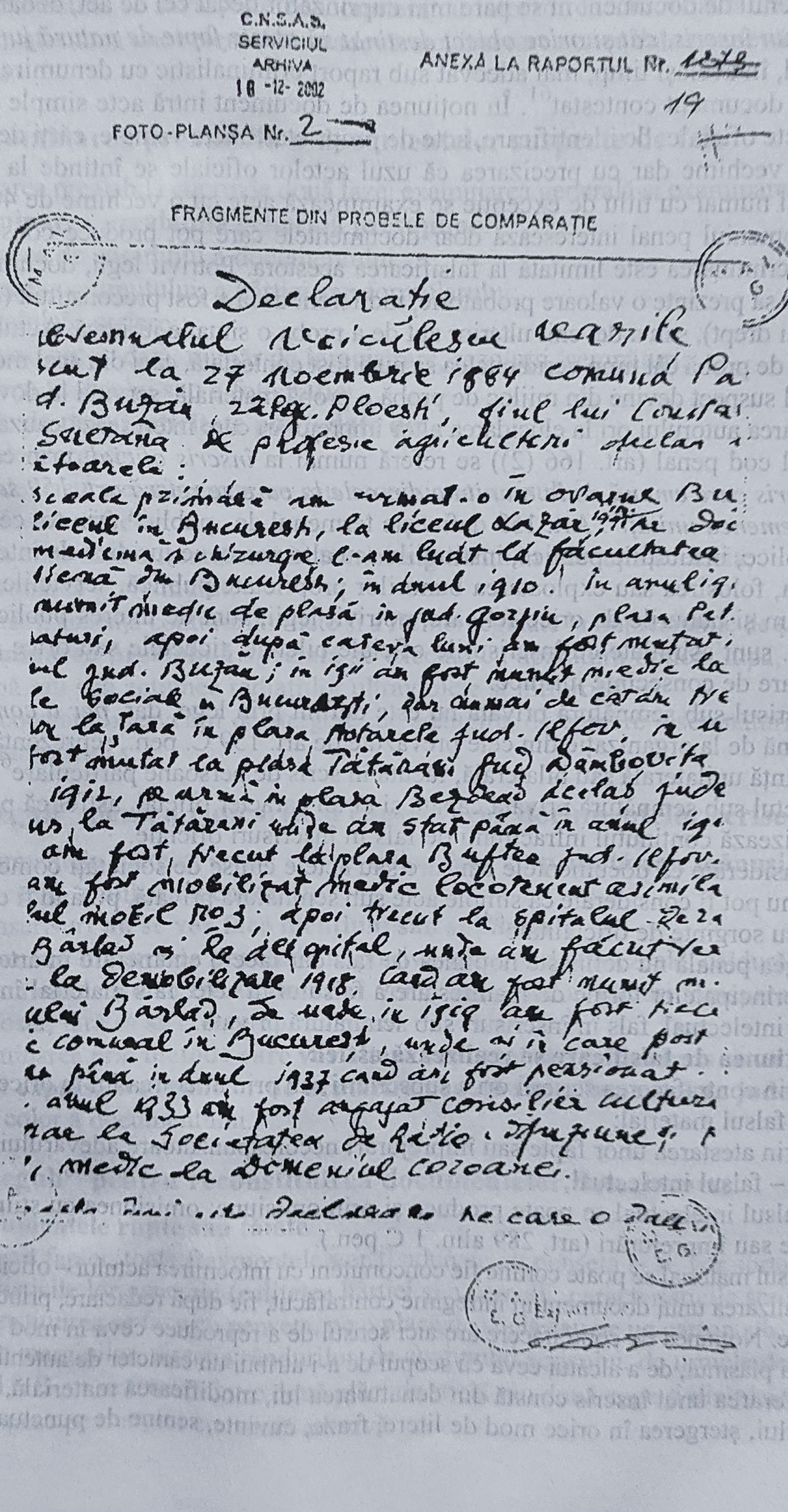
FRAGMENTE DIN PIESA LITIGIOASĂ

[illegible] (17)

[illegible] nu atinge iubirea mea curată...
[illegible], trădări, zavistii, ce'n zâmbete s-ascund,
umbrele pe-o undă, nu lasă nici o pată
[illegible] nu îl tulbură de nu-i [illegible] la fund.
[illegible] pura-ți frumusețe în inima se'nfiripe
[illegible] un [illegible] răsfrântă de mii și mii de ori;
[illegible] de-ajuns în treacăt să te privesc o clipă
Și'ntors din nou în beznă [illegible] de splendori.
Din ritmul ei [illegible] ia-odată desrobită,
Iluminatei [illegible] [illegible] se naște,
Cu'nalte constelații de [illegible]! Orbită,
Da'napoi [illegible] și nu mă mai cunoaște.
Atunci, în creatorul [illegible] al poeției,
Răpindu-te în mine, [illegible] [illegible]
Dum. 30 Dec. 1956

CCXXIX (75)

Nu-ți [illegible] nici un adio..., cum n'ai mai exista;
Rămâi doar coaja celei pe care-o iau cu mine...
Ți-am supt adânc esența și te-am golit de tine.
Plec numai cu splendoarea și frumusețea ta:
Las ochii, falși luceferi, dar iau privirea dragă,
Las buzele reci de idol, ci iau sărutul lor;
[illegible] sânii, duc căldura și forma lor întreagă,
[illegible] neagra avalanșă de păr când se deslegă,
Din trup, îmbrățișarea de vrej [illegible],
Svârl inima stricată de [illegible],
Cu scopuri nepătrunse țesute'n lingușiri,
Când prefăcute lacrimi, când risete vicleni,
Capcană'n chip de suflet, ascunsă'n amăgiri.
Cu tot ce-adun strâng din tine curat, ca [illegible]
Am să te-alcătui [illegible]...

C.N.S.A.S.
SERVICIUL
ARHIVA
18-12-2002

ANEXA LA RAPORTUL Nr. ~~1879~~ 19

FOTO-PLANȘA Nr. 2

FRAGMENTE DIN PROBELE DE COMPARAȚIE

Declarație

[illegible]ul Niculescu [illegible]
[illegible] la 27 noembrie 1884 comuna Pa[illegible]
d. Buzău, [illegible] Ploești, fiul lui Const[illegible]
Sultana, de profesie [illegible] declar [illegible]
următoarele:
școala primară am urmat-o în orașul Bu[illegible]
liceul în București, la liceul Lazăr; [illegible] doc[illegible]
medicină și chirurgie l-am luat la facultatea
[illegible] din București, în anul 1910. În anul 19[illegible]
numit medic de plasă în jud. Gorjiu, plasa [illegible]
[illegible], apoi după câteva luni am fost mutat
[illegible] jud. Buzău; în 1911 am fost numit medic la
[illegible] Sociale în București, dar numai de cât am [illegible]
[illegible] la țară în plasa Motârcele jud. Ilfov, [illegible]
fost mutat la plasa Tătărăși jud. Dâmbovița
1912, apoi în plasa Bezdead aceluiași jude[illegible]
[illegible] la Tătărani unde am stat până în anul 19[illegible]
am fost trecut la plasa Buftea jud. Ilfov.
am fost mobilizat medic locotenent asimila[illegible]
[illegible] mobil no 3, apoi trecut la spitalul [illegible]
Bârlad și la alt spital, unde am făcut [illegible]
la demobilizare 1918, când am fost numit m[illegible]
[illegible] Bârlad, de unde în 1919 am fost tre[illegible]
[illegible] comunal în București, unde [illegible] în care post
[illegible] până în anul 1937 când am fost pensionat.
[illegible] anul 1933 am fost angajat consilier cultur[illegible]
[illegible] la Societatea de Radio-difuziune [illegible]
[illegible] medic la Domeniul Coroanei.
[illegible] declarație pe care o [illegible]

5. Cercetarea documentelor suspecte[60]

Termenul de document ni se pare mai cuprinzător decât cel de act, deoarece *„poate desemna atât un înscris, cât și orice obiect destinat să ateste fapte de natură juridică sau istorică"*[60] fiind, în același timp, mai adecvat sub raport criminalistic cu denumirea de document suspect sau document contestat[61]. În noțiunea de document intră acte simple sub semnătură privată și acte oficiale: de identificare, acte de proprietate, acte vamale, cărți de credit etc., indiferent de vechime dar cu precizarea că uzul actelor oficiale se întinde la o perioadă de 30–35 ani și numai cu titlu de excepție se examinează acte cu o vechime de 40–50 de ani[62].

În domeniul penal interesează doar documentele care pot produce consecințe juridice, deoarece incriminarea este limitată la falsificarea acestora. Potrivit legii, documentul sau actul scris trebuie să prezinte o valoare probatorie, indiferent dacă a fost preconstituit (destinat să facă dovada unui drept), sau a devenit ulterior apt de a proba o situație juridică. Actul scris se consideră mijloc de probă cât timp veridicitatea sa nu a fost contestată, căci din acel moment actul sau documentul suspect devine din mijloc de probă o probă materială, servind la dovedirea falsului, la identificarea autorului ori la elucidarea altor împrejurări care interesează cauza judiciară.

Noul cod penal (art. 166 (2)) se referă numai la *înscris oficial*, prin care se înțelege *„orice înscris care emană de la o unitate din cele la care se referă art. 159 sau care aparține unei asemenea unități"*. Art. 159 definește termenul de „public" prin tot ce privește autoritățile publice, instituțiile publice, instituțiile sau alte persoane juridice de interes public, administrarea, folosirea sau exploatarea bunurilor proprietate publică, serviciile de interes public, precum și bunurile de orice fel care, potrivit legii, sunt de interes public. Prin art. 470 (3) C. pen. sunt asimilate cu înscrisurile oficiale biletele, tichetele sau orice alte imprimate producătoare de consecințe juridice.

Înscrisul sub semnătură privată nu este definit prin lege, dar, *per a contrario*, rezultă că nu emană de la organizație din cele prevăzute de art. 159 C. pen., reprezentând o manifestare de voință unilaterală sau bilaterală, făcută în scris de persoane particulare[63]. După autentificare, actul sub semnătură privată capătă și el un caracter oficial, astfel că prin falsificarea lui se realizează conținutul infracțiunii de fals în înscrisuri oficiale.

Considerăm că documentele bancare sau actele emise de societăți comerciale cu capital privat nu pot fi considerate ca simple acte sub semnătură privată, putând fi considerate documente cu sorginte de oficialitate[64].

Legea penală nu definește noțiunea de fals dar face o enumerare în art. 288, 289, 290 C.pen. a principalelor forme de manifestare a falsului în acte: fals material în înscrisuri oficiale, fals intelectual, fals în înscrisuri sub semnătură privată.

Acțiunea de falsificare se realizează astfel:

• prin contrafacerea scrierii ori a subscrierii sau prin alterarea lui în orice mod (art. 288 C.pen.) – falsul material;

• prin atestarea unor fapte sau împrejurări necorespunzătoare adevărului (art. 289 alin. 1 C.pen.) – falsul intelectual;

• falsul intelectual se poate produce și prin omisiune: omisiunea cu știință de a insera unele date sau împrejurări (art. 289 alin. 1 C.pen.).

Falsul material se poate comite fie concomitent cu întocmirea actului – oficial sau neoficial –, prin realizarea unui document în întregime contrafăcut, fie după redactare, printr-o alterare sau modificare. Noțiunea de contrafacere are aici sensul de a reproduce ceva în mod fraudulos, de a imita, de a plăsmui, de a alcătui ceva cu scopul de a-i atribui un caracter de autenticitate[65].

Alterarea unui înscris constă din denaturarea lui, modificarea materială, transformarea conținutului, ștergerea în orice mod de litere, fraze, cuvinte, semne de punctuație, ori folosi-

rea unor procedee de juxtapunere[66]. Procedeele de alterare cel mai des întâlnite sunt ştersăturile şi adăugirile.

Falsul intelectual se săvârşeşte concomitent cu întocmirea sau redactarea documentului şi constă din atestarea unor elemente neadevărate, inserarea unor date neadevărate ori omiterea unor date.

5.2. Examinarea prealabilă a documentelor suspecte de fals

Examinarea prealabilă cuprinde două faze: examinarea generală şi examinarea specială[67].

a. Examinarea prealabilă generală presupune:
- cercetarea de ansamblu a documentului;
- cercetarea conţinutului, a hârtiei sau formularului;
- materialul de scriere;
- menţiuni: antet, dată, număr de înregistrare, rezoluţii, semnături;
- stabilirea timbrului sau a fotografiei.

Indiciile de neautenticitate pot fi date de:
- urme de ştergere;
- urme de haşurare, suprapunere sau acoperire a scrisului;
- modificarea cifrelor;
- poziţia anormală a semnăturii în text, nesiguranţă în execuţia acesteia;
- comprimarea grafismului;
- deformări, absenţa contururilor nete şi a formei regulate la impresiunile de ştampilă etc.

b. Examinarea prealabilă specială se execută cu aparatură optică: lupă, microscop, filtre de lumină sau sub acţiunea radiaţiilor ultraviolete şi infraroşii.

Se pot constata intervenţii de ştergere, de adăugire, de copiere a semnăturii sau a impresiunii de ştampile.

5.3. Reguli[68] pentru ridicarea şi conservarea documentelor scrise:

a. Documentele (actele) scrise se vor ridica doar cu **pensetă sau mănuşi** (îndeosebi cele care servesc la stabilirea identităţii);

b. Pe înscrisuri **nu se vor face menţiuni sau sublinieri;**

c. Se vor lua măsuri de protecţie împotriva surselor de umezeală, căldură şi lumină;

d. Documentele **nu se cos la dosar** ci vor fi introduse în plicuri transparente care se vor ataşa la dosar, fără să se creeze noi îndoituri;

e. Examinarea prin **metode care vor altera suportul sau textul scris** se va face numai cu **aprobarea expresă a organelor de urmărire penală sau a instanţei de judecată,** după fotografierea color a documentului.

5.4. Reguli[69] pentru reconstituirea documentelor deteriorate:

a. Documentele rupte sau tăiate

- La locul faptei, toate fragmentele vor fi adunate cu penseta şi se vor sorta în plicuri, după caracteristicile lor generale (calitatea hârtiei şi a cernelii, caracteristicile scrisului etc.).
- Reconstituirea se face cu penseta, pe o placă de sticlă sau pe un carton alb, ţinându-se cont de forma marginilor, direcţia rândurilor, de conţinutul scrisului, de urmele de pliere etc.
- Actul refăcut se fixează între două plăci de sticlă sau două coperţi din plastic transparent care se lipesc pe margini cu bandă adezivă.

• Documentul refăcut nu va fi lipit pe hârtie şi nu vor fi lipite nici fragmentele între ele. Se recomandă lipirea bucăţelelor doar cu ajutorul polimerilor (de exemplu poliaceratul de vinil), care, după evaporare, se transformă într-o peliculă subţire transparentă[70].

• După reconstituirea documentului, acesta poate fi xeroxat, fără a se renunţa la original[71].

b. Documentele arse[72]

• Dacă documentul încă mai arde, se stinge cu grijă focul şi se închid toate sursele de curent (ferestre, uşi etc.); în loc deschis, documentul va fi acoperit *de îndată* cu un vas sau cu o cutie. Nu se recomandă stropirea cu apă.

• Hârtia arsă va fi ridicată cu un cleşte lat sau, de preferat, cu ajutorul unui curent de aer creat prin mişcarea unui carton, după care se introduce un alt carton sub hârtie.

• Hârtia carbonizată se ridică după o prealabilă pulverizare cu vapori de apă şi de ulei de ricin iar apoi cu şerlac sau colodion.

• Transportarea documentelor carbonizate se face în cutii cu vată.

• Examinarea în laborator se face după pulverizare cu vapori de apă, apoi se tratează cu o soluţie de 15–20% glicerină. Se recomandă şi acoperirea hârtiei cu o peliculă transparentă sau pulverizarea acesteia cu soluţii pe bază de polimeri, după relevarea scrisului sau desenului[73].

• Relevarea scrisului de pe o hârtie carbonizată se face prin: fotografierea separatoare de culori, folosirea radiaţiilor ultraviolete sau infraroşii, precum şi prin reacţii chimice (soluţie de 10–12% apă oxigenată sau soluţie de ferocianură de potasiu, uşor acidulată cu acid clorhidric)[74].

• În situaţia în care nici una din metode nu dă rezultatul dorit, hârtia va fi calcinată în etuvă, aşezată între două plăci de sticlă specială. La temperatura de 300–400°C apare contrastul între fond şi scris *care trebuie fotografiat imediat*[75].

c. Documentele supuse la acţiunea apei[76]

• Foile de hârtie se dezlipesc şi se usucă separat, ferite de lumina soarelui.

• Înscrisul este îndreptat prin presare şi fixat între două plăci de sticlă.

• Revelarea scrisului (posibilă numai dacă în document au rămas urme de cerneală sau altă substanţă folosită la scris) se face prin fotografie de contrast ori separatoare de culori; prin teleexaminare şi fotografiere; în radiaţii invizibile (infraroşii, ultraviolete, röentgen, prin amplificare electronică sau, în ultimă instanţă, prin reactivi chimici).

6. Cercetarea criminalistică a hârtiei şi a cernelurilor

6.1. Cercetarea hârtiei

Pentru stabilirea autenticităţii, vor fi avute în vedere următoarele caracteristici:

a. Greutatea specifică. Depinde de compoziţia şi de gradul de umiditate ale hârtiei.

b. Grosimea hârtiei. Se măsoară[77] cu ajutorul sferometrului, prin betagrafie sau prin fotografie în transparenţă pentru diferenţierea sorturilor de hârtie. Diferenţele de grosime permit identificarea porţiunilor subţiate prin ştergere sau acoperite cu substanţe străine.

c. Nuanţa de culoare. Contribuie la stabilirea compoziţiei chimice, a sortimentului şi vechimii hârtiei.

d. Elasticitatea, rezultată din compoziţia chimică a hârtiei în procesul de fabricaţie, interesează în mod deosebit bancnotele şi înscrisurile de valoare.

e. Transparența – depinde de calitatea fibrei de celuloză, culoarea și grosimea hârtiei. Se stabilește prin fotografiere și măsurări fotometrice.

f. Filigranarea – se execută în procesul de fabricație, cu ajutorul unor cilindri filigranici[78], pe o hârtie specială, destinată actelor de identitate, biletelor de bancă, diplomelor școlare etc., în scopul prevenirii falsificării și multiplicării documentelor.

g. Compoziția chimică. Se stabilește prin: metoda microscopică, bombardarea nucleară cu izotopi radioactivi, reactivi chimici, efectele de luminiscență[79], cercetarea sub raze ultraviolete. Celuloza, care stă la baza fabricării hârtiei, este obținută din lemn (brad, molid, plop, salcie, mesteacăn), plante industriale (in, cânepă, bumbac, stuf), resturi cerealiere (paie de grâu, orz, ovăz) și materiale textile, la care se adaugă, în diferite proporții, hipoclorit de calciu, talc, caolin, cretă, clei obținut din amidon etc.[80]

6.2. Cercetarea cernelurilor și a altor materiale de scriere

a. Compoziția cernelurilor este variată, pentru a i se asigura fluiditatea, durata de conservare, culoarea și aderența la hârtie. Cernelurile pot fi: acide, de tipul celor taninoferoase, care asigură fixarea mai bună în hârtie, cerneluri de carbon (negru de fum), care nu pot fi înlăturate prin reactivi chimici, precum și cerneluri alcaline folosite la stilouri, care au în compoziție hidroxid de sodiu, clei în stare coloidală și oxizi metalici[81].

Analiza criminalistică a cernelurilor se realizează prin metode fizice: prin examinare fotometrică microscopică în lumină vizibilă și sub radiații ultraviolete, infraroșii sau Röentgen, care poate fi completată cu o microfotografiere prin filtru de culori (grosisment de 400¼), precum și prin *metode chimice*: cromatografiere în strat subțire urmată de analize spectrale sau bombardarea cu neutroni, precum și prin reactivi chimici care prezintă dezavantajul că sunt distructivi[82].

b. Pastele pentru stilourile cu bilă sau cu fibre se disting cu ochiul liber, iar prin analize de laborator li se stabilesc conținutul chimic și nuanțele de culoare.

c. Trăsăturile de creion sunt determinate de compoziția lor chimică: mine din grafit cu adaos de caolină, mine colorate, din caolină, clei și substanțe minerale de diferite culori, mine dermatografice și chimice[83].

Examinarea scrisului realizat cu creioane se face prin examen comparativ la microscop sau pe baza unor reactivi chimici[84].

6.3. Stabilirea vechimii documentelor și a cernelurilor

• *Vechimea unui document* se poate stabili după anacronisme care pot face dovada falsului, referitoare la hârtie (caracteristici și vechime), materialul de scriere, instrumentul scriptural folosit, ortografia, evoluția și aspectul scrisului, forma și conținutul textului, caracterele dactilografice, impresiunea de ștampilă, timbrul folosit etc. (ex.: scrierea cu î sau â; filigranele din hârtie; act datat anterior folosirii stiloului cu bilă)[85].

• *Vechimea cernelurilor* poate fi dată de modificări ale nuanței de culoare datorită *gradului de oxidare* (lumină, căldură, umiditate); de *gradul de solubilitate* (în funcție de compoziție și condiții de păstrare); *viteza de reacție* la tratarea cu reactivi chimici; *gradul de migrare* a clorurilor (aprox. 2 ani) și a sulfaților (10–12 ani); *tipul de instrument scriptural; intersectarea trăsăturilor* de cerneală (suprapunere a traseului unui rând superior peste cel inferior).

7. Stabilirea falsului în documente (acte)

Un document poate fi falsificat în întregime sau parţial.

Falsificarea se poate realiza prin mai multe procedee: prin înlăturarea, acoperirea sau adăugarea de text, contrafacerea scrisului, imitarea unui înscris sau a unei semnături, deghizarea propriului scris.

7.1. Falsul prin înlăturarea de text are loc pe cale mecanică, prin răzuire şi radiere, ori pe cale chimică

• *Răzuirea* înscrisului se realizează cu lamă de cuţit, lamă de ras, vârful unui ac etc. iar *radierea* se face cu guma de şters sau miez de pâine.

• De regulă, falsul prin răzuire vizează înlăturarea unui număr redus de litere, semne sau cifre şi este uşor vizibil sub un anumit unghi de incidenţă a luminii.

Radierea afectează suprafaţa de hârtie care devine scămoşată şi mai subţire, fără luciu.

Radierea şi răzuirea mai pot fi puse în evidenţă[86] prin observaţie microscopică la stereomicroscop, vaporizarea cu iod, pudrare cu grafit, metoda „picăturii de benzină"[87] sau cercetarea actului sub radiaţii ultraviolete şi raze infraroşii. Porţiunile afectate prin răzuire sau ştergere reţin vaporii de iod, colorându-se în brun-închis, grafitul este reţinut de suprafaţa scămoşată (dar poate distruge actul), iar vaporii de iod modifică fluorescenţa hârtiei în porţiunile alterate. Picătura de benzină, turnată lângă locul răzuit, se va revărsa în zona afectată.

• Alte procedee de identificare a zonelor alterate prin răzuire sau radiere: fotografiere cu filtre de lumină şi prin aplicarea metodei difuzocopiative, precum şi *betagrafia prin contact*[88].

Corodarea constă în decolorarea sau chiar dizolvarea scrisului prin reactivi chimici (acizi diluaţi şi substanţe alcaline care au în soluţie o reacţie bazică)[89].

Spălarea constituie procedeul prin care scrisul, sub acţiunea unor solvenţi organici, decolorează sau dizolvă scrisul până la dispariţia totală sau parţială a acestuia[90].

• Refacerea textului înlăturat se face prin *metode fizice* (prin folosirea radiaţiilor ultraviolete, infraroşii sau radiaţii röentgen; prin întărirea fotografică a contrastului imaginii, prin metoda difuzocopiativă şi, mai ales, prin examinare holografică[91]) şi metode chimice (reacţia nitratului de argint cu clorurile sau sulfurile din cerneală, tratarea cu vapori sulfocianici de polisulfat de amoniu sau cu o soluţie clorhidrică de ferocianură)[92].

7.2. Falsul prin acoperire de text

• De regulă, falsul prin acoperire de text este caracteristic novicilor, fiind realizat prin haşurare cu cerneală, creion sau tuş ori prin pete de cerneală sau alte substanţe.

• Relevarea textului se face examinând textul în transparenţă, într-o lumină puternică, urmată de fixarea textului prin fotografiere separatoare de culori.

• Se recomandă şi folosirea *razelor röentgen*, sub forma fotoelectronografiei, prin iradierea textului acoperit, ca şi a *radiaţiilor infraroşii*, care străbat hârtia şi sunt reţinute de substanţe pe bază de săruri metalice, acizi, carbon etc.

• De asemenea, poate fi aplicată cu succes şi metoda *difuzo-copiativă* sau înlăturarea, prin ultrasunete, a falsului care acoperă textul.

• În unele situaţii pot fi alese metode combinate, în raport cu substanţa de acoperire sau modalitatea de înlăturare a textuui, cum ar fi: examinarea în radiaţii ultraviolete, lumină polarizată şi miscroscopie în infraroşu[93].

• În cazul folosirii cernelurilor se poate folosi o hârtie de filtru sau o hârtie fotografică umezită, care se aşază pe textul acoperit. După câteva minute, pe hârtie apare inscripţia iniţială inversată. Se recomandă ca operaţiunea să se realizeze pe întuneric, sub un filtru de lumină roşie sau verde[94].

• Refacerea textului acoperit cu creion este mai dificilă şi se poate realiza prin fotografierea urmelor de apăsare pe ambele părţi ale hârtiei sau cu ajutorul unui *mulaj termoplastic*, obţinut prin aşezarea pe hârtie a unui geam gros de sticlă care va fi încălzit cu un bec electric. Mulajul va fi fotografiat în lumină laterală[95].

7.3. Falsul prin adăugare de text

Falsul prin adăugare de text cunoaşte forme variate, de la adăugarea unui semn grafic, a unei cifre sau litere până la intercalarea ori adăugirea mai multor cuvinte sau fraze în locurile libere ale textului ori în cele devenite libere prin răzuire sau corodare.

• Adăugirile pot fi făcute de aceeaşi persoană şi cu acelaşi tip de instrument, ceea ce conferă o anumită dificultate examinării, dar şi în aceste situaţii pot fi evidenţiate diferenţierile datorate momentelor şi condiţiilor diferite ale adăugirilor, ori a deosebirilor dintre suportul pe care a fost aşezat documentul.

• **Deosebirea dintre un text original şi un fals prin adăugare poate fi evidenţiată prin următoarele elemente[96]:**

a. dispunerea nefirească a cuvintelor, propoziţiilor ori frazelor în text, direcţionarea diferită a rândurilor;

b. discordanţe dimensionale între grafisme, spaţii şi rânduri;

c. grosimea trăsăturilor, presiunea acestora pe suport, poziţia semnelor grafice faţă de linia de bază;

d. continuarea logică a textului şi încadrarea acestuia în spaţiul afectat;

e. deosebiri în folosirea instrumentelor de scris, a substanţelor scripturale ori a suportului.

• Pentru identificarea falsului se recomandă *examinarea microscopică* a substanţelor scripturale, precum şi *examinarea traseelor intersectate* dintre cele două texte, cu ajutorul microscopului comparator şi a stereomicroscopului[97]. Pe traseul adăugat se vor depista particule fine ale materialului iniţial sau se vor stabili deosebiri între instrumentele de scris prin analiza continuităţii liniare a striaţiilor lăsate pe document.

Documentele de identitate pot fi falsificate şi prin decuparea şi reconstituirea unor file sau prin introducerea unor file contrafăcute. Falsurile pot fi depistate, de regulă, cu ochiul liber, datorită nuanţei diferite sau a grosimii mai mari a hârtiei, ori prin examinări sub radiaţii ultraviolete.

8. Falsul prin imitarea scrisului de mână şi a semnăturii

Imitaţia poate fi *servilă*, atunci când se realizează prin copiere directă sau în transparenţă (pe hârtie de calc, cu hârtie indigo sau prin fotografiere), urmărindu-se o reproducere cât mai exactă a modelului, şi *liberă*, când se realizează prin mişcări grafice proprii cu modelul în faţă sau din memorie.

8.1. Falsul prin imitație servilă poate fi trădat de unele caracteristici[98] cum ar fi:

- trăsături lente, cu întreruperi, lipsite de siguranță și automatism;
- staționări nejustificate, tremurături sau retușuri;
- gradul de presiune accentuat și uniform;
- scăpări ale unor elemente grafice de detaliu: orientarea mișcărilor, poziția punctelor de atac și finale, dimensiunile și distanța dintre semnele grafice, forma și plasamentul elementelor accesorii (sedile, linioare, parafe, suprasemne ale minusculelor ă, â, i, î);
- urme de ștersături etc.

Dacă imitarea servilă a fost realizată cu creionul și apoi s-a reparat cu cerneală, falsul va fi depistat prin examinarea la lupă sau la microscop ori prin fotografierea textului sau a semnăturii în radiații infraroșii.

8.2. Falsul prin imitație liberă

• În cazul imitației libere, trebuie făcută precizarea că tentativa unei persoane cu un scris neevoluat de a falsifica un grafism superior este depistată la o simplă confruntare a celor două înscrisuri sau semnături.

Depistarea falsului este posibilă cu toate că se execută după o prealabilă exersare, datorită unor *indicii de plastografiere*[99], dintre care amintim:

– omiterea unor semne grafice mai puțin perceptibile: abrevieri care preced semnătura, particularități de execuție și plasament ale unor semne diacritice sau de punctuație;

– reducerea ritmului mișcărilor și ezitări inerente;

– orientarea și redarea unor forme grafice mai complicate;

– depistarea unor caracteristici determinate de deprinderile grafice, generale și speciale, ale plastografului.

Falsul mai poate fi executat prin *copierea modelului în proiecție* (metodă folosită de infractori experimentați, pentru a evita asemănările de dimensionare geometrică), prin *transfer de semnături sau de text*, precum și prin reproducerea unui text prin *fotografiere*.

9. Falsul prin deghizarea scrisului

Deghizarea scrisului este un procedeu de mascare a propriului scris, fiind întâlnit îndeosebi în cazul scrisorilor anonime.

• **Principalele modalități de deghizare**[100]**:**

a. Deghizarea prin modificarea înclinației scrisului, care privește, de regulă, scrisurile drepte și cele înclinate. Modificarea axelor poate determina prefaceri în ce privește coordonarea scrisului și proporționalitatea semnelor grafice. Spre deosebire de fenomenul de sinistrogirism, datorat scrierii cu mâna stângă, în care mișcările scrisului sunt orientate pronunțat spre stânga, în cazul scrisurilor deghizate mișcările sunt orientate spre dreapta.

b. Deghizarea prin modificarea valorii dimensionale a scrisului

Autorii recurg atât la semne grafice mai mari decât cele normale cât și la modificarea vitezei de scriere. Deși apar și alte preschimbări, care privesc continuitatea scrisului, particu-

larităţi topografice, forma liniei de bază ş.a., se menţin relativ neschimbate celelalte caracteristici, astfel că expertul are posibilitatea identificării.

c. Deghizarea prin adoptarea unor semne grafice de tip caligrafic

Intenţia autorului de a preschimba fiecare literă din scrisul natural cu litera corespondentă din scrisul caligrafic este sortită eşecului, deoarece textul deghizat reţine, involuntar, elementele proprii de ordin morfologic.

d. Deghizarea prin adoptarea unor semne grafice de factură tipografică

Scriptorul poate folosi atât minuscule cât şi majuscule sau numai majuscule de factură tipografică, dar vor rămâne neschimbate suficiente elemente de identificare: înclinaţia, dimensiunea, particularităţi topografice, elemente de construcţie şi de legătură.

Lucian Ionescu recomandă următoarele elemente[101] pentru a fi luate în calcul la cercetarea majusculelor tipografice:

– forma literelor;
– numărul trăsăturilor din care sunt compuse literele, ordinea lor şi frecvenţa întreruperilor (ridicările instrumentului scriptural);
– plasarea elementelor unele faţă de celelalte;
– înălţimea literelor şi mai ales proporţiile elementelor ce alcătuiesc o literă;
– proporţiile literelor unele faţă de altele şi raportul dintre înălţimea literei iniţiale şi a literei următoare;
– lăţimea literelor;
– direcţia trăsăturilor în executarea elementelor laterale;
– forma şi întinderea suprafeţelor cuprinse între mai multe trăsături;
– particularităţile apăsării;
– orientarea barelor;
– combinarea trăsăturilor drepte şi curbe;
– forma ovalelor, modul lor de începere şi închidere;
– existenţa croşetelor incipiente şi finale;
– prezenţa, forma şi poziţia punctului pe majuscula I şi a sedilelor majusculelor Ţ şi Ş;
– înclinarea diferitelor trăsături ale literelor;
– trăsăturile de ornamentare (înflorituri);
– spaţierea elementelor componente ale unei litere şi a literelor între ele;
– legarea şi alinierea literelor;
– modul de executare a unor semne grafice neliterale („=“).

Scrierea cu caractere tipografice conţine elemente de specificitate în cazul persoanelor care obişnuiesc să folosească aceste grafisme[102].

Pentru stabilirea cercului de suspecţi, în situaţia în care nu se cunoaşte autorul textului, este recomandabil ca, pe lângă expertiza criminalistică a scrisului, să se realizeze şi o analiză grafologică, mai ales că, uneori, deghizajul printr-un astfel de procedeu este greu de diferenţiat de scrisul unor persoane cu nivel redus de şcolarizare[103], ori poate fi executat de persoane cu grave tulburări psihice.

e. Deghizarea cu mâna stângă

Profesorul Em. Stancu apreciază că un astfel de deghizaj „*la persoanele neexersate se materializează într-un grafism greoi, necoordonat, colţuros, care se reduce pe măsură ce persoana se deprinde să scrie în acest mod*“[104]. În plus, se înregistrează şi alte modificări:

creşterea presiunii, răsturnarea axelor literelor, deplasarea spre stânga a ductelor, aspect chircit al literelor ş.a.[105]

f. Deghizarea prin simularea unui grafism dezorganizat

La un astfel de procedeu apelează, după regula pe care am enunţat-o deja, doar o persoană cu un scris evoluat.

Este de reţinut faptul că *„distincţia dintre scrisurile aparent dezorganizate şi cele afectate în mod real de starea de bătrâneţe şi/sau de boală a scriptorului este un demers dificil, ce creează deseori probleme mari şi experţilor în materie*"[106].

g. Procedee mai rar folosite, cum ar fi deghizarea cu un şablon de trasat litere sau cu ajutorul unui model conceput de scriptor.

Textele realizate prin aceste metode comportă un grad sporit de complexitate, dar pot fi luate în calcul caracteristicile extragrafice ori elemente grafice cu caracter general (presiune, particularităţi topografice, poziţia liniei de bază etc.).

10. Cercetarea textelor dactilografiate

Cercetarea textelor dactilografiate are un dublu obiectiv: identificarea maşinii de scris şi identificarea dactilografului[107].

10.1. Identificarea maşinii de scris

a. Pentru identificarea maşinii de scris se au în vedere următoarele *caracteristici generale:* pasul maşinii, intervalul între rânduri, lungimea rândului, tipul semnelor grafice, particularităţile claviaturii.

Pasul maşinii este distanţa de deplasare a carului maşinii de scris, de la stânga la dreapta, atunci când se apasă pe una din tastele cu caractere sau pe bara de spaţiere[108]. Pasul maşinii se află prin formula $p = \frac{25,4}{N}$, în care 25,4 reprezintă un inch în mm, iar N = numărul de „bătăi" pe distanţa de un inch[109].

Intervalul între rânduri este stabilit prin suprapunerea textelor comparate şi examinarea lor prin transparenţă în faţa unei surse de lumină sau prin fotografia comparativă de suprapunere[110] (ambele texte fotografiate la aceeaşi scară şi mărite de acelaşi număr de ori).

Lungimea rândurilor poate contribui la diferenţierea dintre maşini, fiind dependentă de lungimea carului.

Tipul semnelor grafice se defineşte prin forma şi dimensiunea literelor, cifrelor şi a celorlalte semne grafice. După formă se deosebesc următoarele tipuri: „pica" (mărime mijlocie, litere verticale), „elite" sau „perle" (litere mărunte), „roman", „italic" (cursiv) şi „gotic".

Caracterele literelor şi ale cifrelor sunt: talpa, conturul, mărimea, înclinarea.

Dimensiunile semnelor sunt influenţate de calitatea panglicii, de starea sulului, de forţa de lovire a tastelor.

Particularităţile claviaturii sunt date de numărul de semne corespunzătoare tastelor, astfel că, dacă în textul incriminat apare un semn grafic care nu figurează în claviatura maşinilor suspecte, rezultă că actul a fost scris cu o altă maşină.

b. În cercetarea actului dactilografiat un rol important îl au şi unele *caracteristici individuale:* devierea axei longitudinale a semnului faţă de verticală, deplasarea în sus sau în jos

de la linia de bază a semnului dintr-un rând, intervalele neregulate între semne, intervalele neregulate între rânduri, neparalelismul rândurilor, defectele marginale, impresiunile duble, neregularităţile în imprimare[111].

10.2. Identificarea dactilografului este posibilă în urma studierii unor elemente care au în vedere[112]:

• *Caracteristici generale* privind folosirea maşinii de scris: *calificarea dactilografului* (autodidacţi şi profesionişti) şi *tehnica de dactilografiere* (cu două degete pentru autodidacţi ocazionali şi profesionişti, batere „oarbă" cu zece sau opt degete specifică profesioniştilor).

• *Caracteristici individuale:* dactilografierea semnelor de punctuaţie; sfârşitul de rând; sfârşitul de pagină; omogenitatea scrierii; dispunerea textului în pagină (amplasarea titlului, a antetului, scrierea datelor, dispunerea primului rând al textului etc.); numerotarea paginilor, greşelile de dactilografiere[113].

• Elemente de redactare, limbaj şi ortografie: conţinutul textului, stilul redactării, vocabularul, ortografia folosite etc.

Expertul trebuie să aibă în vedere şi faptul că „*autorul textului poate să fie altul decât dactilograful*"[114].

• Identificarea dactilografului poate fi stabilită şi pe baza amprentelor digitale descoperite pe coala de hârtie[115].

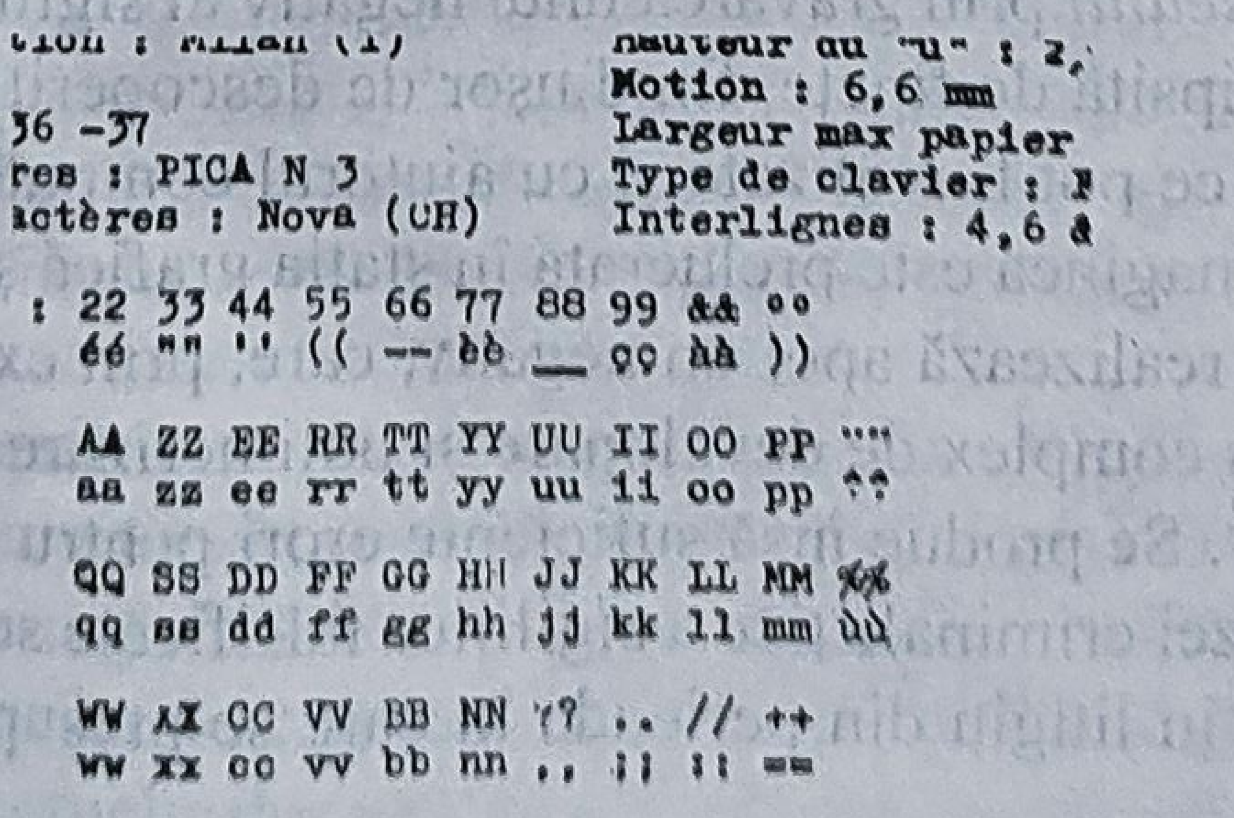
10.3. Expertiza criminalistică[116] a înscrisurilor dactilografiate poate stabili:

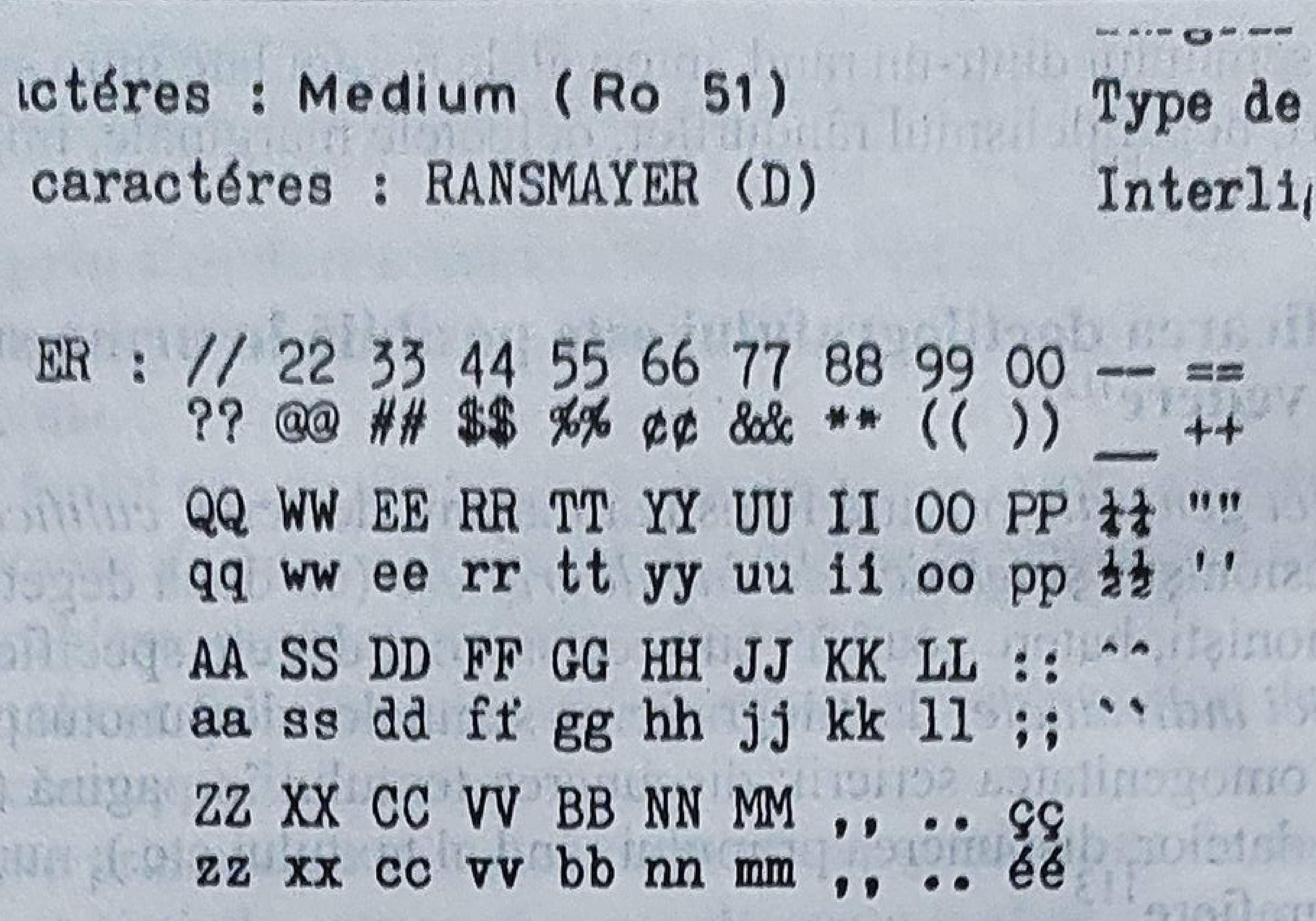
– vechimea înscrisului dactilografiat;
– existenţa falsului prin adăugare sau înlăturare de text;
– dacă documentul a fost scris la una sau mai multe maşini;
– tipul, modelul şi marca maşinii de scris;
– pregătirea profesională, culturală şi profesia dactilografului.

Dacă se prezintă modele de comparaţie, expertul poate stabili dacă scrisul de maşină în litigiu a fost dactilografiat de persoana de la care s-au prelevat modelele de comparaţie[117].

• În încheiere redăm un punct de vedere exprimat de **W.R. Harrison:**

„*Atunci când textul este scurt, iar pregătirea profesională a dactilografului este foarte bună sau medie, sunt puţine şanse de a fi identificat cu certitudine. Ţinând seama de faptul că instruirea dactilografilor profesionişti se desfăşoară, în general, după acelaşi program, lucrările lor vor avea foarte multe caracteristici comune, încât puţinele deosebiri constatate vor putea cu greu să stea la baza unei diferenţieri. În lucrările executate de dactilografi slab instruiţi sau autodidacţi se constată destule abateri de la regulile generale, abateri în măsură să permită identificarea autorului unui text dactilografiat, cu condiţia să existe un material de comparaţie satisfăcător, iar numărul de dactilografi bănuiţi să fie limitat.*"

Tipuri diferite de caractere. Se remarcă diferențele de construcție grafică ale cifrelor și literelor, precum și dimensiunea acestora

11. Falsificarea impresiunilor de ştampile şi sigiliu

11.1. Impresiunile de ştampile de pe un înscris pot fi falsificate prin: desenare, contrafacere cu ajutorul unei monede de mărime potrivită, copierea sau transferarea unei impresiuni de pe un înscris autentic şi contrafacerea ştampilei[118].

• *Ştampilele desenate* pot fi depistate cu ochiul liber sau sub acţiunea radiaţiilor invizibile, ultraviolete sau infraroşii.

• În situaţia *contrafacerii ştampilei* de către specialişti (prin zincografie), impresiunea va putea fi detectată doar prin absenţa uzurii specifice ştampilei originale.

Ştampila poate fi contrafăcută şi prin utilizarea unor metode moderne pentru reproducere: tiparul înalt (fotozincografie) ori tiparul adânc (tifdruk), dar există posibilităţi de depistare[119].

11.2. Falsificarea sigiliilor se realizează în funcţie de materialul din care sunt confecţionate: ceară roşie, plastilină, plumb, materiale termoplastice[120].

• Contrafacerea sigiliilor se poate executa prin următoarele metode clasice[121]:

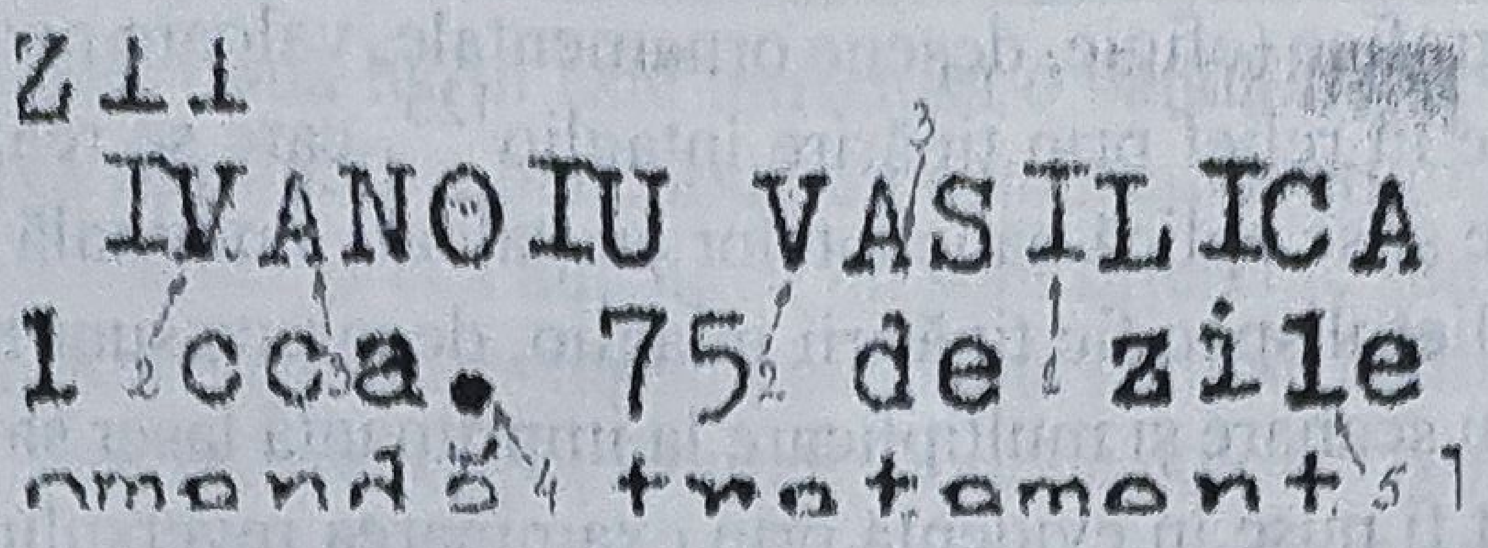
– *desenarea impresiunilor originale* prin transparenţă sau prin diaproiecţie. De regulă au loc distorsionări ale liniilor ori diferenţe de proporţii;

– *transferul unei impresiuni autentice* cu ajutorul unui albuş de ou fiert sau a unei pelicule fotografice umezite. Imprimarea este neclară datorită difuziei tuşului;

– *contrafacerea clişeului* prin gravarea unui negativ al sigiliului original în gumă sau cauciuc: imprimarea este lipsită de fineţe, fiind uşor de descoperit;

• Falsuri sigilografice pot fi realizate şi cu ajutorul computerului, prin intermediul unor programe Corel Draw. Imaginea este prelucrată în staţia grafică şi va fi redată cu o imprimantă cu jet de cerneală. Se realizează apoi un negativ, care, prin expunere la radiaţii ultraviolete şi în urma unui proces complex de developare şi polimerizare va da naştere unui sigiliu similar modelului creat[122]. Se produc însă suficiente erori pentru identificarea falsului.

• În situaţia expertizei criminalistice a sigiliilor falsificate se recomandă procurarea unor impresiuni ale sigiliului în litigiu din perioada în care se presupune că provine impresiunea contestată.

Maşini de scris - elemente individuale
1. Supraînălţare a majusculei „I“
2. Deplasare spre stânga a majusculei „V“
3. Deplasare a tălpii majusculei „A“
4. Supradimensionare a punctului
5. Plasament inferior al minusculei „I“

12. Falsificarea bancnotelor şi a monedelor

Bancnotele pot fi falsificate parţial (falsificări), prin înlocuirea cifrelor (de exemplu, cifrele 1 sau 5 sunt transformate în 100 sau 50 dolari SUA) sau în întregime (contrafaceri), fiind tipărite pe hârtie originală sau obişnuită.

12.1. Cercetarea criminalistică a bancnotelor presupuse false are în vedere următoarele elemente[123]:

a. Hârtia

• Se vor analiza grosimea, elasticitatea, culoarea, structura substanţei (mai lucioasă ori mai poroasă).

• Fibrele colorate sunt imitate prin linii vizibile, trasate cu instrumente scripturale.

• Se vor avea în vedere fibrele de siguranţă inserate în hârtie (cilindrice sau plate, metalice sau din poliester, încorporate integral sau alternativ, mate sau inscripţionate).

b. Desenul

• La bancnotele autentice desenul este foarte clar, liniile şi traseele au o continuitate perfectă, iar elementele tipărite în relief sunt sesizabile la pipăit. Bancnotele false au un desen lis, cu multe defecte, insesizabil la pipăit. Desenele colorate sunt nesigure, îngroşate, cu diferenţieri de nuanţe, prezentând zone încărcate cu cerneală, care estompează claritatea desenului.

• Portretul de pe bancnotă trebuie să fie studiat cu atenţie, urmărindu-se expresivitatea, claritatea, expresia ochilor şi detaliile vestimentare.

c. Filigranul este un desen creat în timpul procesului de fabricaţie, imprimat în masa hârtiei de sita cadrului, cu un aspect luminos, întunecat sau combinat – luminos şi întunecat. La filigranul autentic, trecerea de la zonele întunecate la cele luminoase este lină, pe când la bancnotele falsificate aşa-zisul „filigran“ are un aspect întunecat, cu contur ferm. La examinarea în transparenţă, contra luminii, se observă cu uşurinţă diferenţa între filigranul autentic şi filigranul imitat prin tipărire sau cu ajutorul unui clişeu.

d. Imprimarea se realizează prin *tipar plan (litografie sau offset), tipar înalt (fotozincografie), tipar adânc (intaglio, tifdruk)* sau *alte procedee fotografice (fotogravura)*.

Filigranul şi firul de siguranţă au fost imitate cu tipar plan (offset)[124] pe hârtie pregătită prin folosirea imprimantei cu jet de cerneală marca Hewlett Packard. Procedeul a fost pus în evidenţă prin îndepărtarea cernelurilor sau dizolvarea lor cu ajutorul unor solvenţi.

• Unele elemente grafice (efigie, desene ornamentale, valoare nominală, denumirea băncii emitente) sunt redate în relief prin tipărire intaglio[125], care se realizează cu *tipar adânc*. Metoda este costisitoare şi se aplică bancnotelor cu valoare nominală mare. Bancnotele contrafăcute nu prezintă relieful specific tipăririi intaglio, deoarece sunt imprimate cu tipar plan (offset), prin copiere sau scanare şi multiplicare la imprimantă laser sau cu jet de cerneală[126]. Manoperele folosite pot fi puse în evidenţă prin examinarea reversului bancnotei.

Grafica reversului este imprimată, de regulă, cu tipar plan iar seria bancnotelor cu tipar înalt.

Falsificatorii recurg rar la tipar, cel mai adesea folosesc copiator şi imprimante color.

În cadrul expertizelor şi rapoartelor de constatare tehnico-ştiinţifică, specialiştii criminalişti stabilesc:

– contrafacerea bancnotelor indigene sau străine prin verificarea principalelor elemente de protecţie specifice copierii respective – filigran, fir de siguranţă, microtext, elemente fluorescente ş.a.;[127]

– procedeele prin care au fost realizate contrafacerile.

În cazul în care falsificatorii au folosit un copiator color[128], bancnota va fi examinată la microscop, contrafacerile prezentând următoarele caracteristici:

– desenele sunt inegale ca dimensiune;

– culorile intermediare sunt formate prin depuneri diferenţiate sau prin suprapunerea celor trei culori de toner;

– traselee de culoare neagră conţin şi particule de altă nuanţă cromatică;

– marginile traseelor sunt neregulate;

– în zonele albe sunt depuneri accidentale de toner;

– fibrele colorate sunt redate mai intens;

– unele tipuri de copiatoare depun puncte de culoare galbenă sub formă de matrice, care reprezintă codul confidenţial al producătorului, prin care se pot stabili marca, tipul şi seria copiatorului.[129]

e. Cerneala folosită are o compoziţie specială, conţinând chiar şi substanţe fluorescente sau particule magnetice.[130]

12.2. Elemente noi de siguranţă ale bancnotelor

• Bancnote confecţionate din *polimeri*. Au proprietăţi vizuale şi tactile care pun în evidenţă, imediat, falsul. Aceste bancnote dispun de ferestre transparente sau semitransparente care pot prezenta, prin ştanţare, o imagine intermediară, vizibilă sau invizibilă în raport cu orientarea bancnotei. Suportul polimer poate să conţină şi un dispozitiv de securitate mai sofisticat, o „hologramă virtuală“, inserată într-o fereastră transparentă a filmului şi care este foarte dificil de imitat[131]. Prin bancnota de 2.000 lei, imprimată în offset pe polipropilenă, România este prima ţară din Europa care foloseşte acest material, imprimarea fiind realizată la Note Printing Australia[132].

• Contrafacerea bancnotelor din cupiura de 100 dolari SUA, emisiune 1996.

O contrafacere extrem de periculoasă, pentru aparenţa de autenticitate pe care o degajă chiar şi persoanelor cu experienţă în domeniu. **Nicolae Buzatu**, expert criminalist la Institutul de Criminalistică din IGP, ne pune în temă cu detalii interesante, din care preluăm[133]:

• Contrafacerile sunt realizate din două bucăţi de hârtie, imprimate separat şi apoi lipite; pe una este tipărită intaglio grafica aversului, iar pe cealaltă este imprimată cu tipar plan

grafica reversului. Între cele două hârtii este introdusă o bandă transparentă din poliester, pe care este înscrisă valoarea nominală a bancnotei cu o substanță argintie.

Între bancnota contrafăcută și cea autentică nu sunt diferențe semnificative privind fidelitatea redării grafiei, iar la o examinare sumară bancnota conține elementele de protecție specifice cupiurii: tipărire intaglio, microtext, filigran, fibre de culoare roșie și albastră inserate în masa suportului, fir de siguranță inscripționat și element imprimat cu cerneală biocromatică prezentând schimbarea culorii la modificarea unghiului de examinare.

Stabilirea contrafacerii se face printr-un examen comparativ amănunțit pentru evidențierea diferențelor:

• La examinarea în transparență, firul de siguranță al bancnotei contrafăcute are textul mătuit iar banda pe care este imprimat este foarte vizibilă și relativ opacă, spre deosebire de bancnota autentică, la care firul de siguranță are textul inscripționat foarte clar iar banda este abia sesizată.

• Pe reversul bancnotei contrafăcute, la examinarea în radiații ultraviolete firul de siguranță este puternic fluorescent și bine delimitat, mai ales în zona manșetelor, pe când zona corespondentă a bancnotei autentice are fluorescență slabă.

• Elementul biocromatic este bine realizat dar, la o bancnotă contrafăcută, trecerea se face de la verde crud la gri închis și nu de la verde închis la negru.

De obicei, biletele din această cupiură sunt controlate prin palpare și sunt privite contra luminii ori prin schimbarea planului de examinare, pentru a se constata depunerea în relief a cernelii, prezența filigranului și a firului de siguranță sau schimbarea culorii grupului de cifre „100" din partea dreaptă inferioară a reversului.

Recomandăm concluziile experților români și pentru falsificarea altor bancnote naționale ori străine[134].

12.3. Elemente de siguranță ale bancnotelor EURO[135]

a. Elemente imprimate pe eurobancnote:

• Desenul de bază pentru cele 7 cupiuri este inspirat de stilurile arhitecturale pe care le-a cunoscut Europa, cu accent pe 3 elemente: ferestre, arcade și poduri.

• Reversul fiecărei bancnote are ca reprezentare de bază imaginea unui pod – de la cel rudimentar de vase până la podurile suspendate de astăzi.

• Numele monedei unice EURO apare atât în latină (EURO) cât și în greacă (EYPO), atât pe avers cât și pe revers.

• Inițialele autorității de emisiune – Banca Centrală Europeană (ECB), în cele cinci variante lingvistice: BCE; ECB; EZB; EKT și EKP.

• Fiecare bancnotă are o culoare dominantă specifică, pentru identificarea cu ușurință a fiecărei cupiuri: 5 EURO – gri; 10 EURO – maro-roșcat; 20 EURO – albastră; 50 EURO – orange; 100 EURO – verde; 200 EURO – galben; 500 EURO – roșu violet.

• Gama dimensională diferită, atât pe lungime cât și pe lățime, dimensiunile crescând în raport cu valoarea lor nominală: 5 EURO – 120/62 mm; 10 EURO – 127/67 mm; 20 EURO – 133/72 mm; 50 EURO – 140/77 mm; 100 EURO – 147/82 mm; 200 EURO – 153/82 mm; 500 EURO – 160/82 mm.

• În timp ce bancnotele EURO sunt unice, identice pentru toate țările membre zonei EURO, monedele EURO de 1 cent; 2 cenți; 5 cenți; 10 cenți; 20 cenți; 50 cenți; 1 EURO și 2 EURO – au doar aversul comun, pe când reversul lor este individualizat pentru fiecare țară.

b. Elemente de siguranță

• Firul de siguranță este observabil la examinarea prin transparență, dispus pe lățimea bancnotei.

• Filigranul este constituit dintr-o imagine a elementului de pe față (arcadă) și dedesubt cifra care indică valoarea nominală, vizibile la examinarea prin transparență.

• Banda de siguranță holografică prezintă simbolul EURO și valoarea nominală, la privirea bancnotei dintr-un anumit unghi.

• Banda iridiscentă, aflată pe verso-ul biletelor, perpendicular, prezintă străluciri și, în funcție de unghiul de înclinare, evidențiază simbolul EURO și cifra valorii nominale.

• Pastila holografică la biletele de 50, 100, 200 și 500 EURO se află pe fața bancnotelor, dreapta jos.

• Cerneala variabilă optic. La biletele de 50, 100, 200 și 500 EURO, la o înclinare ușoară a biletului, cifra valorii își schimbă nuanța din roșu-violet în verde.

Este de remarcat că, până în prezent, pe lângă unele încercări de fotocopiere, au fost semnalate cazuri de contrafacere a bancnotei de 50 EURO (Craiova, martie 2002), precum și a celor din cupiurile de 20 și 100 EURO (Cluj, București), toate reprezentând același tip de contrafacere[136], realizată, cel mai probabil în străinătate, prin scanare, prelucrarea imaginii pe un computer de ultimă generație și imprimare pe o imprimantă inkjet. Deși de bună calitate, contrafacerea nu este perfectă, putând fi ușor de depistat de o persoană avizată și atentă:

• Hârtia este normală, fără a fi lucioasă pe față și mată pe verso. *Filigranul* a fost contrafăcut prin aplicarea unei paste de culoare albă pe verso-ul bancnotei, iar *firul* de siguranță a fost realizat prin trasarea, pe bancnota originală, a unei dungi negre, însă reproducerea este inexactă, fără acuratețea imprimării offset originale.

• *Imprimarea specială* (liniatură și desen) nu prezintă claritatea, pregnanța și coloritul viu al bancnotei autentice, iar *imprimarea în relief* este absentă.

• Punctul forte al contrafacerii îl constituie *imitația pastilei holografice* dar care nu prezintă schimbarea de imagine (cifră, fereastră) și nici strălucirea hologramei autentice.

Ar mai fi de adăugat că pe contrafacerile de bancnote este posibilă detectarea amprentelor digitale folosind aparatura de detecție electronică ESDA[137].

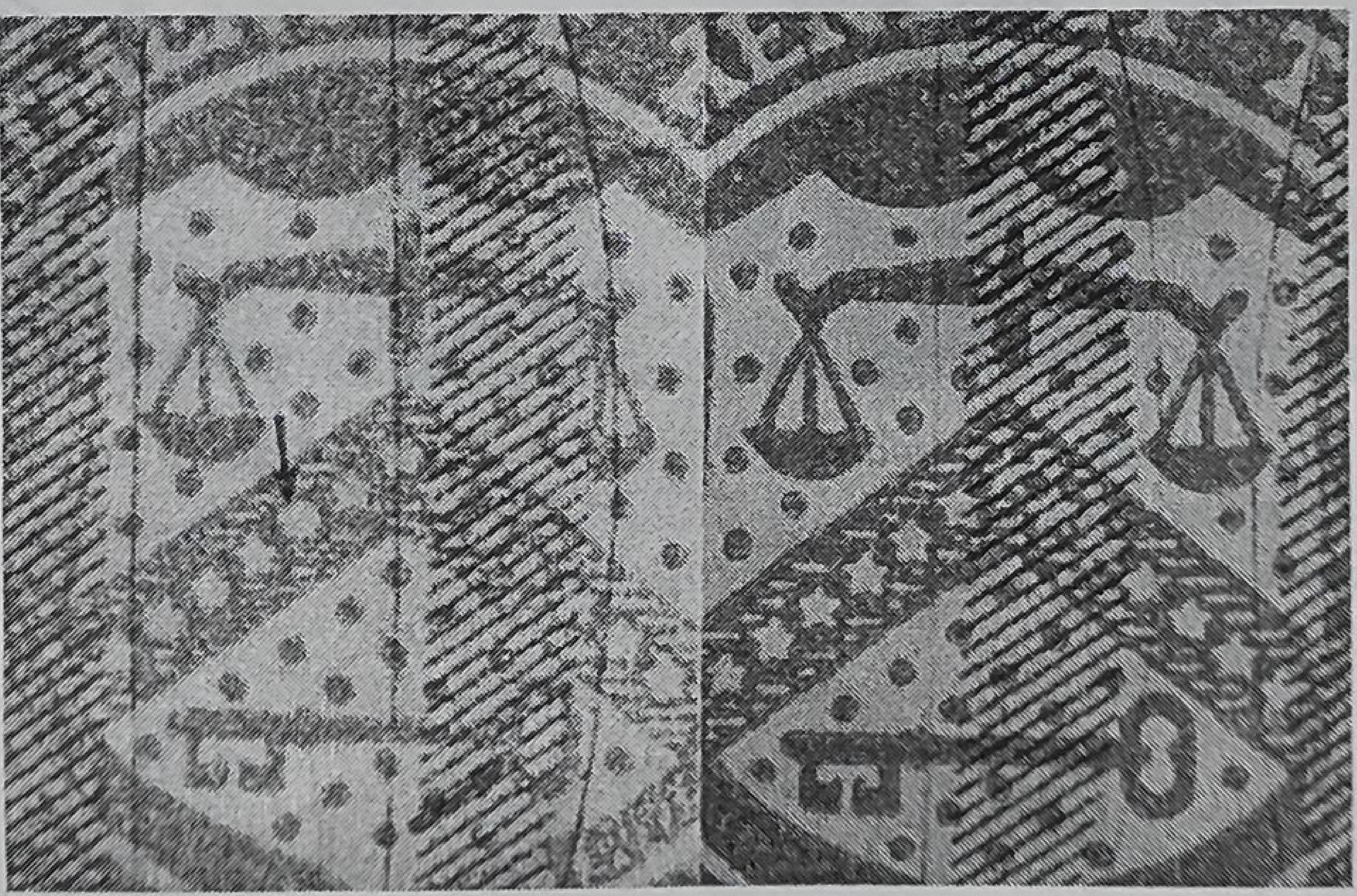
Contrafaceri de bancnote
(după Nicolae Buzatu)

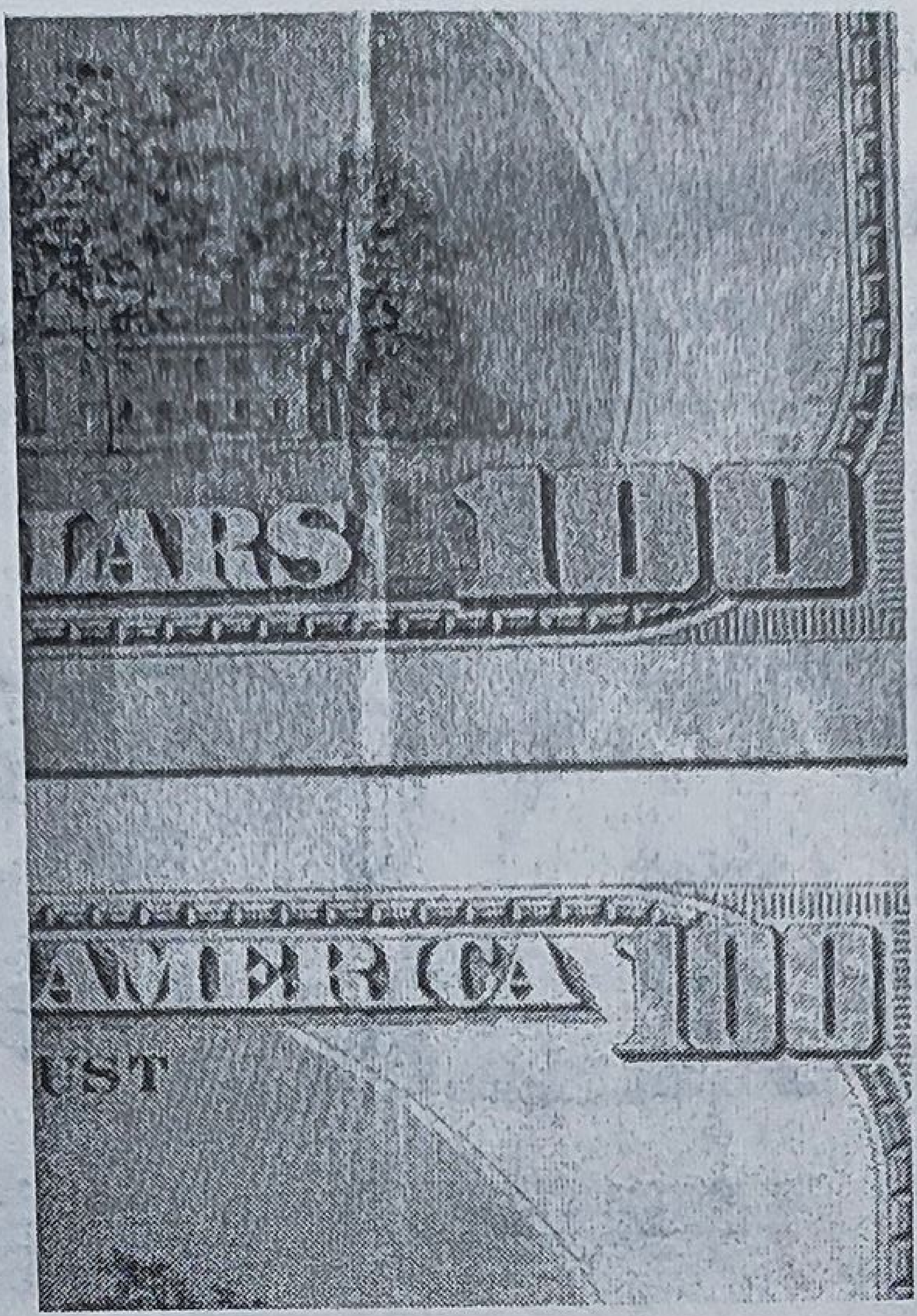
Bancnotă de 100 de dolari contrafăcută

Detaliu al imprimării intaglio (imprimarea pe avers a textelor şi desenelor de culoare mov închis) de pe bancnota contrafăcută (stânga) şi zona corespondentă a unei bancnote autentice

Detaliu al imprimării cu tipar înalt de pe bancnota contrafăcută (stânga) şi zona corespondentă a unei bancnote autentice.
Săgeţile indică defecte de imprimare.

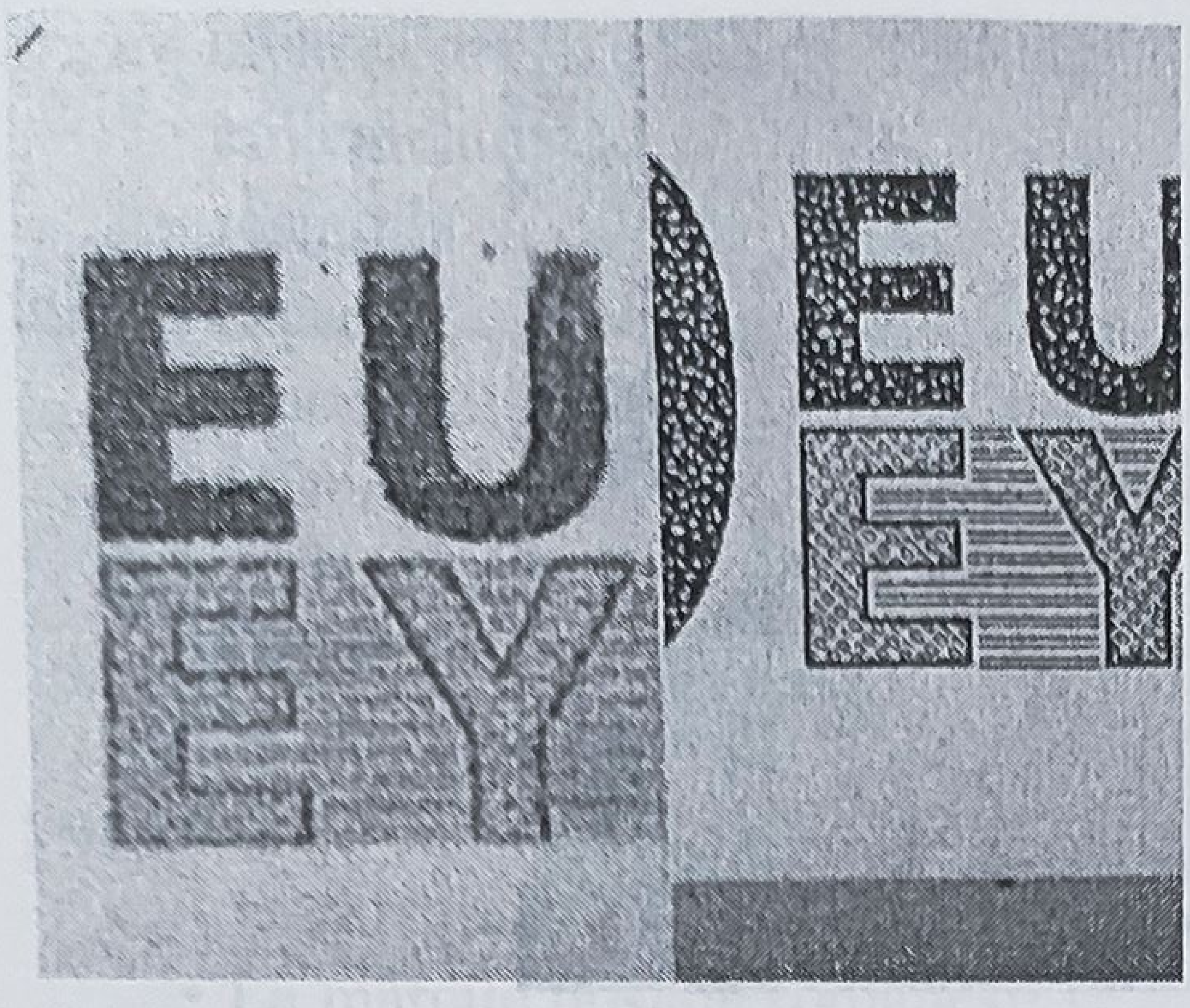
Imagine realizată în radiații ultraviolete.
Se observă intensitatea mai mare a fluorescenței firului de siguranță al bancnotei contrafăcute (sus) pe reversul acesteia

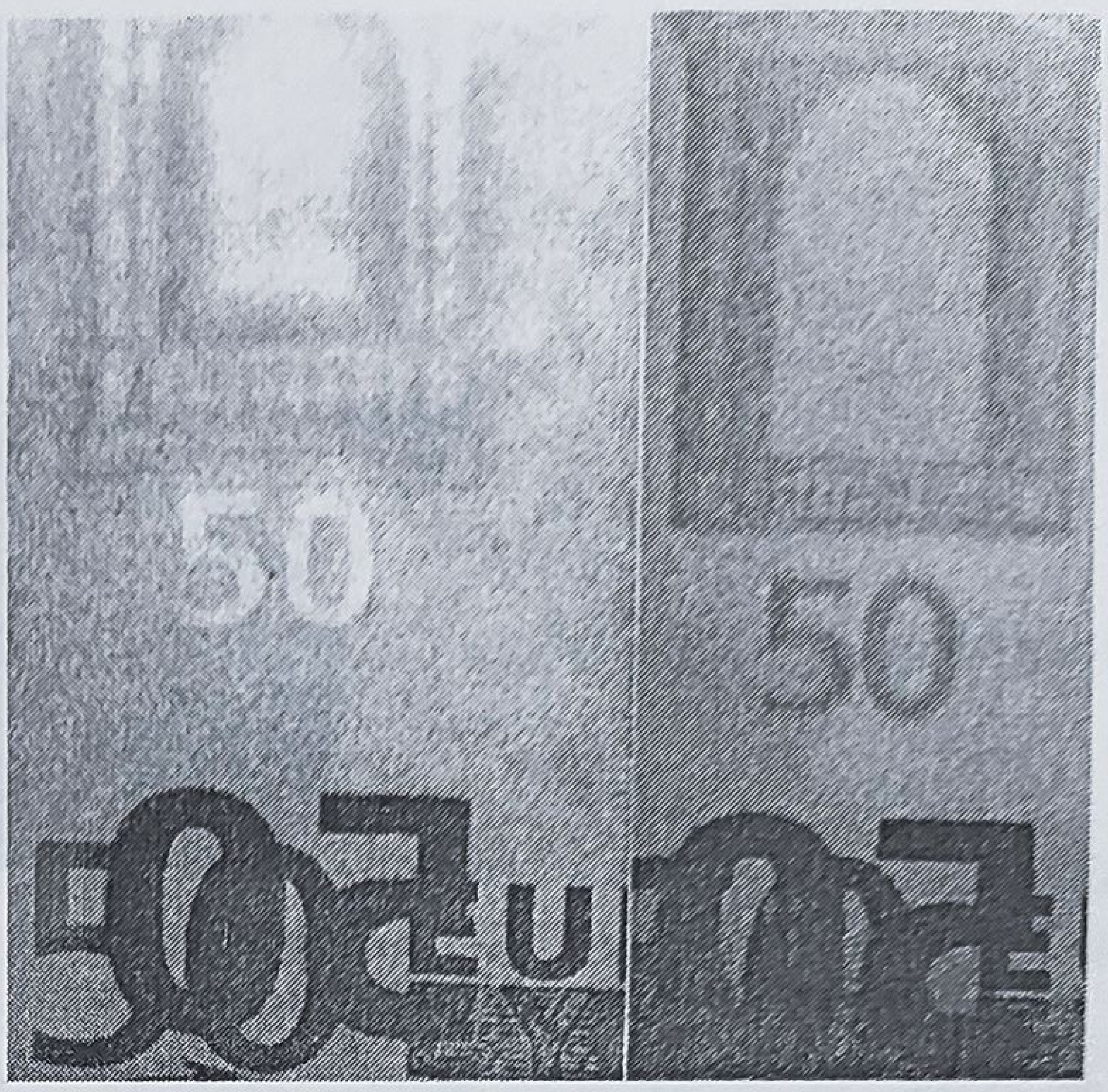
Bancnotă de 50 de euro contrafăcută; se observă imitarea defectuoasă a hologramei (vezi săgeata)

Bancnotă de 50 de euro autentică

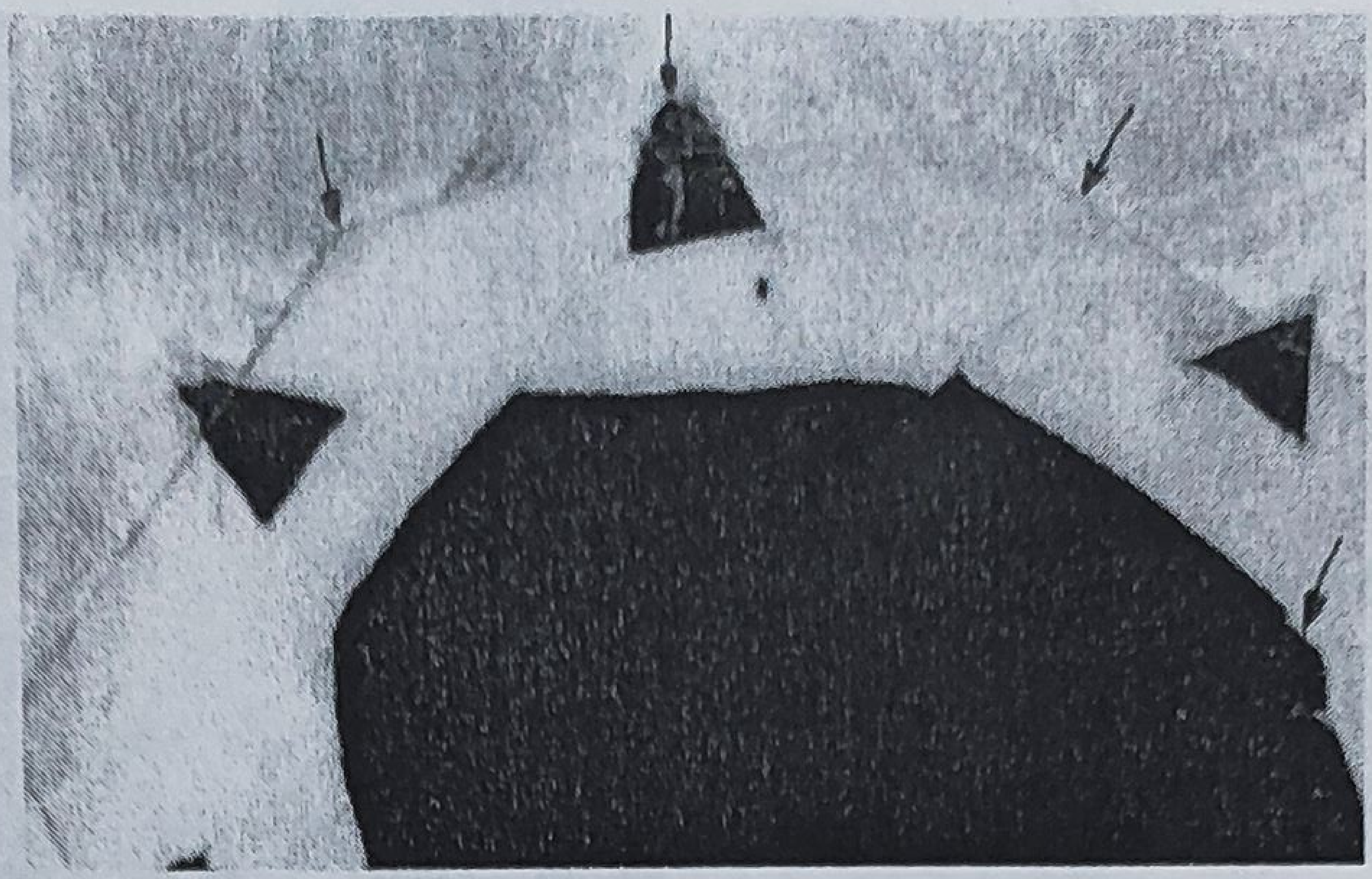
Detaliu al imprimării microtextului de pe bancnota contrafăcută (stânga) şi pe cea autentică

Imagini realizate în transparenţă; se observă deosebirile în redarea filigranului pe bancnota autentică (stânga) şi cea contrafăcută

Aversul şi reversul unei bancnote de 500.000 de lei contrafăcută

Detaliu al realizării ferestrei transparente. Săgeţile indică marginea peliculei transparente folosită pentru a imita acest element de protecţie şi decupările cu aspect neregulat ale suportului din hârtie

13. Contrafacerea prin editare computerizată – este o metodă care a proliferat în ultimii ani pentru falsificarea documentelor de identitate, paşapoarte, vize, alte documente oficiale şi, nu în ultimul rând, a bancnotelor, cecurilor de călătorie şi, mai nou, a cărţilor de credit.

Pe o imprimantă performantă pot fi contrafăcute componente grafice (desen, conturul, rubricaţia, ştampile, parafe etc.), stocate în diferite fişiere, obţinându-se astfel noi documente, prin următoarele tehnici:

– tehnica de zoom, care permite mărirea sau micşorarea coordonatelor unui document;

– modificarea sau înlocuirea totală sau parţială a textului de completare (dimensiunile, grosimea şi forma fonturilor);

– scoaterea unor componente grafice din documente;

– prin comanda *move*, elementele constitutive ale documentelor (sigle, ştampile etc.) pot fi translatate în orice direcţie şi la orice distanţă de locul iniţial;

– comenzile *rotate* şi *rotate & sken* determină rotirea obiectelor în jurul unui centru de rotaţie sau înclinarea acestora sub un control precis al unghiurilor;

– prin comenzile *stretch* şi *mirror* se obţin metrizări şi dilatări ale obiectelor selectate etc.[138]

13. Falsificarea timbrelor[139]

• Falsurile pot fi *totale*, când o piesă filatelică este contrafăcută în întregime, sau *parţiale*, care constau în intervenţii care schimbă caracteristicile piesei filatelice în scopul sporirii valorii şi a interesului filatelic.

Falsurile pot fi sistematizate astfel:

– imitarea completă a clişeului unei mărci poştale (desen, hârtie, gumă, dantelură), prin procedeele cunoscute la falsificarea bancnotelor: litografiere, zincografiere, fotocopiere etc.;

– alterarea sau schimbarea culorii pe cale chimică;

– realizarea unei alte danteluri sau a unei mărci nedantelate dintr-una dantelată;

– regumarea, spălarea hârtiei;

– crearea artificială a unui filigran;
– aplicarea de ştampile sau supratipare false;
– restabilirea caracteristicilor iniţiale ale unor mărci care au suferit deteriorări, fără a se indica expres, pe piesele respective, efectuarea reparaţiei;
– reconstituiri de mărci prin lipirea mai multor fragmente;
– falsuri prin folosirea clişeelor originale.

Falsurile se mai pot împărţi în:
– falsuri în dauna poştei, atunci când mărcile poştale false sunt destinate francării corespondenţei;
– falsuri filatelice, când contrafacerile sunt destinate colecţionarilor.
• La mărcile poştale româneşti se cunosc falsuri totale sau parţiale începând de la emisiunea „Cap de bour" (1858) până la emisiunile „Ferdinand" (1920), cu excepţia a 5 emisiuni.[140]
• Pentru îngreunarea contrafacerilor, administraţiile poştale au recurs la elemente de siguranţă: hârtii cu filigran sau cu fire de mătase; includerea în desenul mărcilor a unor cifre sau litere, schimbarea culorilor etc. Cataloagele specializate[139] atrag atenţia asupra falsurilor, subliniind caracteristicile de desen care permit identificarea contrafacerilor. De exemplu, la emisiunea „Căişori" (1903) se detaliază următoarele caracteristici: pălăria surugiului, caii înaintaşi (capul, gâtul, coama, primul picior din plan); cartuşul cu ROMANIA; ramura de ornamentaţie de deasupra cartuşului (Catalogul mărcilor poştale româneşti, 1974).
• Prima lege din lume care a prevăzut pedepsirea falsificatorilor de mărci poştale a fost decretul austriac Z 18625 din 6.04.1854, urmată de legea promulgată în Franţa la 11.07.1885.
• Printre *falsurile devenite celebre,* amintim:
– falsificări de ştampile pentru transformarea unor mărci poştale comune, în stare nouă, în „rarităţi" prin: obliterări, înlăturări de ştampile comune şi înlocuirea lor cu ştampile „rare", contrafăcute;
– aplicări de mărci poştale autentice pe scrisori circulate, trecând ansamblul prin ştampile false, pentru a le mări valoarea filatelică.
• Falsuri din Verona (1853) şi din Milano (1857) a unor valori filatelice din prima emisiune austriacă pentru Lombardo – Veneţia. Mărcile poştale false în stare neuzată şi cele aplicate pe scrisori circulate prin poştă constituie mari rarităţi filatelice.
• Falsuri „Moroiu", după denumirea falsificatorului (C. Moroiu), sunt contrafaceri ale primelor mărci poştale clasice româneşti „Cap de bour", executate la Bucureşti în anul 1888.
• Falsuri „Sperati", executate în condiţii grafice excepţionale sub toate aspectele (hârtie, desen, culoare, cerneală, ştampile etc.), încât identificarea lor prezintă dificultăţi chiar pentru cei mai buni experţi. Autorul lor, Jean de Sperati (1884–1957), se considera un artist, creatorul „Filateliei de artă". În lucrarea sa, „Filatelia fără experţi", a reprodus textul expertizei celebrului profesor **Edmond Locard**, care, la 12 iulie 1943 şi apoi la 4 ianuarie 1944, atestase autenticitatea timbrelor realizate de falsificator. British Philatelic Association i-a cumpărat colecţia de timbre false pentru suma de 10 milioane franci noi. A lăsat în manuscris 119 pagini dactilografiate ale „Tehnicii complete a timbrelor de artă", în care îşi descria procedeele „artei" sale. Jean de Spirati şi-a exersat talentul şi în falsificarea primelor mărci poştale româneşti: piesa de 108 parale (albastru pe roz) din emisiunea Moldova, 1858, „Cap de bour",

tipar de mână și valoare de 80 parale (roșu-cărămiziu pe hârtie azurată) din cea de a doua emisiune „Cap de bour“ (1.04.1861), tipar de mână[142].

Falsurile lui Sperati, chiar cele ale timbrelor imprimate prin litografiere, considerate foarte periculoase, pot fi depistate datorită unor caracteristici generale: litografia „mănâncă“ albul; spațiile albe, dintre liniile imprimate, sunt mai mici în falsuri; liniile paralele sau încrucișate, care formează fondul desenului la timbrul original, sunt frecvent întrerupte; apăsarea lor este mai relevantă în fals decât în original. Hârtia a suferit transformări datorită procedeelor chimice, fiind mult mai poroasă iar reacția sa la ultraviolete este diferită de cea a timbrelor originale.

• Falsuri „de Thuin“ (Raul de Thuin, un belgian stabilit în Mexic). Se citează faptul că, la o licitație, dintre cele 2.000 de piese expuse, 500 erau falsuri executate de Thuin (mărci vechi americane, spaniole, albaneze, colonii engleze etc.). Printre acestea se aflau și mărci poștale clasice și ștampile românești[143].

• Printre falsurile de răsunet[144] comise în a doua parte a secolului XX se regăsesc și două emisiuni engleze (Bătălia de la Hastings și Felicitări de Crăciun) pe care este în relief imaginea în bronz auriu a reginei Elisabeta a II-a. Falsificatorii au introdus mărcile într-o baie de alcool, obținând varietăți de culoare (bronzul a căpătat o culoare argintie). De pe mărcile ude au șters chipul reginei, realizând o nouă categorie de falsuri, în care imaginea apare numai în relief, fără bronz. O a treia categorie de falsuri au obținut-o prin aplatizarea reliefului cu mașina de călcat, astfel că chipul reginei a dispărut complet[145].

• **Profesorul Em. Stancu** citează și un alt gen de falsuri, de o factură aparte, așa numitele „timbre apocrife“, fictive sau presupuse a fi autentice, cum este cazul emisiunii „Principatul Andorei“, care au fost create pur și simplu de imaginația falsificatorului[146].

• Piesele rare sunt recunoscute de experți prin certificate de autenticitate, iar pe cele mai des întâlnite se poate face câte un semn ori chiar pot fi semnate pe verso. Filateliștilor începători li se recomandă să testeze timbrele suspecte cu benzină, într-o farfurioară de preferință de culoare neagră, în care se vor evidenția eventualele reparații sau modificări pe care le-a suferit, iar după uscare marca poștală nu este afectată.

Falsificatorii versați au falsificat integral sau parțial, chiar și certificate de expertiză (text, semnătură, amprentele timbrului sec) sau au inventat experți, aplicând pe verso o apostilă de expertiză cu nume de consonanță germanică.

O carte excelentă despre falsuri, cu trimiteri la mărcile poștale franceze, este „Falsuri și trucaje“, de Jean-François Brun, Paris, 1980.

14. Falsificarea operelor de artă

Falsificarea operelor de artă a devenit astăzi o afacere extrem de profitabilă, la dimensiuni greu de imaginat, fiind întreținută, pe de o parte de pictori talentați și comercianți abili, pe de altă parte de oamenii cu bani, care investesc din ce în ce mai mult în acest domeniu fascinant și sigur în același timp.

„Falsificatorii și traficanții cunosc punctele slabe din psihologia parveniților, cuprinși brusc de demonul colecționării obiectelor de artă. Ei știu că această manie e destinată să mascheze de o manieră elegantă lacunele din cultura lor și simultan reprezintă o modalitate de a investi capitalurile ce prisosesc“.

„Nu, experienţa m-a învăţat că un falsificator nu e «genial» decât în măsura în care are de-a face cu un fraier. Unul nu merge fără celălalt.“

(**Guy Isnard,** comisarul divizionar, şeful primului serviciu de combatere a falsurilor de artă din Direcţia judiciară a Siguranţei Naţionale franceze)[147].

Iată câteva **falsuri celebre**, citate de poliţistul francez:

• Cărămidarul englez Edward Simpson a fabricat între anii 1841–1862 unelte „preistorice“ din silex, vândute muzeelor şi colecţionarilor. Un ghinion a demascat impostura: un colecţionar a spălat uneltele murdare şi „antichităţile“ s-au sfărâmat pentru simplul motiv că bucăţile de silex erau lipite cu piatră acră fiartă. Acest banal incident a pus capăt şi titlului de expert pe care falsificatorul îl primise de la un muzeu britanic (sic!).

• *O placă de oţel*, pe care era gravată Judecata lui Hristos, de către un *centurion*, martor al supliciului, a fost vândută lordului Howard pentru suma de 2890 franci aur (!).

• Ludovic al XVIII-lea, proprietarul Manufacturii din Sèvres, a cumpărat farfurii false, datate din secolul al XVIII-lea, cu toate că stilul şi modelul acestora erau necunoscute în propria sa fabrică.

• Falsurile Corot au inspirat următoarea butadă:

„Corot este autorul a trei mii de tablouri, dintre care zece mii au fost vândute americanilor“ (Alfred Capus). La acestea se adaugă alte treizeci de mii vândute în Europa, cu precizarea că aceste cifre sunt valabile pentru anii ’70 ai secolului trecut“.

• Galeria de artă Otto Wacker a pus în vânzare, în 1925, 30 de tablouri de Van Gogh, autentificate chiar de celebrul dr. Baart de la Faille, şi menţionate ca atare în lucrarea sa „Oeuvre de Vincent van Gogh, Catalogue Raisonné“. Ulterior, expertul a revenit cu o completare, precizând că cele treizeci de picturi sunt falsuri, dar rămâne inexplicabilă atitudinea sa de mai târziu, în lunga anchetă care a urmat, prin care revine şi la această constatare, declarând că cinci din cele treizeci de tablouri sunt autentice. Wacker a fost condamnat, în final, la un an şi şapte luni închisoare, 30.000 mărci amendă şi pierderea drepturilor civile pe o durată de trei ani.

• Han van Meegeren se înscrie, indiscutabil, în galeria marilor falsificatori. El a fost arestat la 25 mai 1945 sub acuzaţia că a pactizat cu inamicul şi, prin intermediul lui, cinci tablouri inedite ale lui Vermeer au ajuns în colecţia mareşalului Gönung.

Unul dintre tablouri, „Pelerinii la Emmaus“ fusese autentificat de dr. Abraham Bredius, o autoritate necontestată în materie, ca o capodoperă de tinereţe a lui Vermeer. Tabloul a rezistat nu numai restauratorilor, dar şi celor „patru probe de autenticitate“ ale vremii, între care figura radiografia grundului şi analiza microscopică şi spectrală a principalilor coloranţi.

„Tabloul Vermeer al lui van Meegeren şi-a cucerit locul în istoria artelor“. (**Frank Arnau**)

Van Meegeren a demonstrat cum a realizat falsurile dar nu a fost crezut decât după ce a pictat *în prezenţa poliţiştilor, fără model*, „Isus printre învăţaţi“ (sau „Isus printre scribi“). A fost condamnat abia la 22 octombrie 1947, la un an închisoare, dar n-a mai apucat să picteze în detenţie, aşa cum i se aprobase de instanţă, pentru că a plecat în lumea umbrelor la 30 decembrie 1947. El a demonstrat două adevăruri simple:

• *„Falsificatorul cel mai primejdios este cel care, în afara îndemânării, cunoaşte şi iubeşte cu adevărat creaţiile pe care le imită“*. (**Guy Isnard**) şi

• *„Un expert este omul care se înşală de cele mai puţine ori“*. (**Jean Cailleux**)

Concluzia este una singură: părerea celui mai autorizat expert de artă trebuie să fie întărită de o expertiză criminalistică!

• Catalogul expoziției din 1952, „Omagiu lui Leonardo da Vinci" a pus în evidență o listă de 61 de copii ale marelui renascentist, astfel că e justificată o altă butadă: „*Gioconda nu mai e o persoană, ci o idee fixă!*" (**George Sand**). Nu trebuie să ne mai surprindă apariții de genul celor semnate de Jean Margot: „Mic tratat de Giocondologie" și „Giocondoclastie".

• Și o informație de ultimă oră: un tablou atribuit lui Rembrandt a fost vândut, recent, la Quebec, pentru 19 milioane de dolari canadieni (12 milioane de dolari americani). Originalitatea tabloului a fost confirmată, în 1851, de un expert argentinian dar, printr-o nouă expertiză, s-a stabilit cu certitudine că tabloul a fost pictat de unul dintre elevii maestrului. Deși nu lipsit de valoare, piesa nu merită o sumă atât de mare. Noua expertiză a fost necesară deoarece, în ultimii 25 de ani, 800 de tablouri, despre care se știa că îi aparțin lui Rembrandt, s-au dovedit a fi falsuri, după cum a declarat Olivier Chalifoux.

Clasificarea falsurilor de tablouri[148]:

• Falsificarea unei picturi prin copiere sau imitarea manierei de a picta (culori, compoziție, tehnici de lucru).

• Falsificatorul poate folosi materiale vechi, de epocă: un tablou vechi, veritabil, pictat pe lemn, pânză sau metal, prin îndepărtarea parțială sau totală a vechii imagini; un panou din Evul Mediu poate proveni fie de la un tablou pictat de un necunoscut, fie de la un alt tablou care nu mai poate fi restaurat.

• Aplicarea unei picturi vechi, autentice, pe o pânză nouă și o pictură nouă, falsă, pe o pânză veche (procedeul denumit maruplaj).

• Ramele autentice au un curs foarte ridicat. Vechii rămari colaborau cu pictorii, unele au forma pervazurilor înclinate, sau sunt ostentativ nedecorate, din lemn de nuc. Trebuie să se acorde atenție și cleiurilor insolubile, obținute din materiale folosite în epocă.

Surse ale autenticității

• Unii falsificatori au folosit, pentru suporturi, scânduri provenite din dulapuri vechi sau doage de butoaie, îmbătrânite sub cărbuni.

• Procurarea vopselurilor prezintă dificultăți pentru Evul Mediu, deoarece unele substanțe au dispărut. Așa de exemplu, varul natural „Cinabrese" nu are un înlocuitor care să dea aceeași imagine la analiza spectrală. Falsificatorul găsește amănunte prețioase în tratatul cu rețete de pictură „Schedula diversarium artium", scris în anul 1120 de călugărul Rudger Theophilos, dar va avea suficiente dificultăți pentru verniurile intermediare, pentru că se cunoaște foarte puțin sau deloc despre materiile prime folosite. Hubert von Eyck era recunoscut pentru amestecurile sale, obținute prin fierbere, cu o mare luminozitate și un luciu puternic. Culoarea tempera emulsionată i-a permis aplicarea de straturi suprapuse realizate în tempera și pictura în ulei.

Max Doerner consideră în tratatul său, „Materialele de pictură și utilizarea lor", că se pot realiza opere în maniera și la perfecțiunea maeștrilor flamanzi, fără utilizarea tehnicilor inițiale, printr-un proces complicat, în 7 faze, dar care nu poate înșela un ochi avizat.

Velazquez avea o tehnică a culorilor specială, Rubens a realizat un galben deosebit, se pare printr-un aliaj de plumb-cositor etc.

• Contrafacerea unei lucrări originale prin transformarea unor amănunte decisive (de exemplu, schimbarea imaginii unui episcop în cea de împărat, prin modificarea mitrei într-o coroană).

• Falsificarea semnăturii prin următoarele procedee:

– Răzuirea semnăturii inițiale, chituirea locului, refacerea grundului și aplicarea unei semnături imitate;

– Transformarea semnăturii originale într-un ornament (fald de perdea, ramură cu flori etc.) și înscrierea unei semnături false, într-un alt loc;

– Transformarea parțială a unor semnături: Eibl devine Leibl, Cuylenborch se transformă în Poelenborgh;

• Falsul este legitimat prin alte falsuri, aflate pe spatele tabloului: certificate, expertize, sigilii ale unor muzee sau colecții, ștampile ale birourilor vamale, diverse însemnări ca: „din colecția poetului X"; „tabloul a fost dăruit de pictor lui Y"; numere de ordine ale galeriilor de artă la care au fost expuse etc.

Semnătura exercită o atracție deosebită asupra profanilor, care o consideră o garanție a autenticității, deși cel mai ușor de falsificat este tocmai semnătura.

Se neglijează faptul că semnătura a fost uzitată de pictori de-abia din secolul al XVII-lea. Correggio, Rafael, Veronese și alți mari maeștri nu-și semnau operele deoarece le consacrau caselor princiare sau pontificale la care erau atașați.

Se știe însă că, în secolul al XIV-lea, unii artiști semnau pe rama tabloului, iar din secolul al XV-lea se obișnuia, în chip de semnătură, introducerea autoportretului maestrului în compoziția lucrării. Singurul care n-a agreat acest stil a fost van Eyck. Totuși, în secolul al XIV-lea se cunosc și pictori care își semnau picturile: Simone Memmi semna „Simon de Cenis" sau „Simon Martini"; Andrea di Cione, zis Orcagna, scria la baza frescelor sale: „Anno domini MCCCLVII. Andreas Cionis de Florentia me pinxit".

Michelangelo se pare că a semnat o singură operă: „La Vergine della Febbre", dintr-o pură întâmplare.

Rembrandt își semna fie cu caractere obișnuite, fie cu prima jumătate a numelui, sau în mod fantezist: „Rambrandt, 1633". Rubens a semnat de puține ori, cu monograma PR, dar experții consideră că putea să fie, mai degrabă, sigla atelierului său. D. Vinckenboons „semna" cu un cintezoi pe o creangă (în flamandă, „Vink" înseamnă cintezoi, iar „Boon" copac), iar italianul Benvenuto Tisio, zis și Garofalo, folosea o monogramă în formă de garoafă. Lucas Cranach picta, într-un colț, un dragon înaripat și încoronat, ținând în gură un inel.

• Vechimea picturilor sau a desenelor poate fi realizată prin metode ingenioase:

– Van Meegeren utiliza pânze din secolul al XVII-lea, înlăturând stratul superior al picturii dar păstrând cracheurile pentru „autenticitate". De asemenea, cu o periuță de dinți, peste care trecea rapid cu degetul, împroșca tabloul cu particule minuscule de apă negricioasă (apă colorată ușor cu sepia).

– Craclarea, care dă o aparență de autenticitate și vechime, se obține cu două verniuri volatile uscate în timpi diferiți.

– Desenele lui Fragonard erau falsificate pe paginile de gardă ale cărților vechi. Hârtia poate fi învechită artificial prin afumare sau prin tratare cu coajă de nucă, zaț de cafea, zeamă de cicoare sau ceai, aplicate cu îndemânare, sau foile sunt tamponate cu un burete îmbibat în apă și apoi sunt frecate ușor cu praf.

– Peste o gravură veche se așază o hârtie îmbătrânită, după care foile, așezate una peste alta, sunt introduse sub presă. Rizurile gravurii imprimă un relief pe hârtie, care va fi trasat cu creionul.

• Ca mod de operare am putea reține și copierea tablourilor în absența amfitrionilor, urmată de înlocuirea celor autentice cu falsuri. A excelat, cu acest procedeu, Oscar Rodriguez, poreclit „Bătrânul caiman", descendent din Insulele Canare. Specialitatea casei – Pablo Picasso. Prin substituirea unor originale cu falsuri a fost păgubită și celebra colecție Wainberg din București. Cazul este în derulare, cele mai multe tablouri au fost recuperate, mai rămâne doar stabilirea filierei, care, se știe, comportă dificultăți.

• *Stabilirea falsurilor*

Trebuie să pornim de la trei premize:

1. „Falsul perfect, ca și crima perfectă, nu există" (**Jean Nicolier**).

2. „Oricât de abil ar fi executat un fals, el se va distinge întotdeauna de tabloul original prin sentimentul de penibil pe care-l creează și prin senzația de lucru mort pe care o inspiră celor ce știu să comunice cu operele autentice" (**Georges Ronault**).

3. „Expertiza falsurilor în operele de artă impune, pe lângă examinarea sub aspect artistic, *o investigare complexă criminalistică*, pentru determinarea vechimii tabloului, a pigmentației, a caracteristicilor straturilor de pictură etc." (**Emilian Stancu**)[149].

Examinarea unui fals în operele de artă presupune:

a. *Expertiza artistică*, presupunând o analiză iconografică și o analiză iconologică. *Analiza iconografică* permite atribuirea operei unui pictor după stil și tehnici de lucru.

Se cunosc erori de stil la *plasarea semnăturii*: F.W. Rohrich, cel mai prolific falsificator al lui Lucas Cranach, a plasat semnătura pe cele 30 de copii ale tabloului „Patriciană cu fiul", în mod inexplicabil pe borul pălăriei femeii.

• O acuarelă de Monet este falsă din start datorită faptului că artistul nu a folosit acest procedeu.

Analiza iconografică a stilului este necesară îndeosebi la falsificarea desenelor atribuite unor artiști ca: Paul Klee, Toulouse-Lautrec, Rodin, Picasso.

Analiza iconologică oferă neconcordanțe între conținutul și compoziția operei de artă.

Este de notorietate cazul „curcanului buclucaș", care apărea în picturile murale „originale" ale unui pictor necunoscut, datate din secolele XII–XIV, la catedrala Schleswig, descrise într-un album, apărut în 1940, sub semnătura istoricului de artă Alfred Stange. Ceea ce nu știa istoricul de artă dar nici „pictorul necunoscut", curcanul a fost adus în Europa abia în anul 1550. Maestrul «goticului timpuriu» a fost identificat la 13 ani de la publicarea albumului, în persoana lui Lothar Malskat, născut la 3 mai 1913 la Königsberg. Pentru personajele picturilor murale, „maestrul" a apelat la cei apropiați: tatăl, sora, prietenul, paracliserul și o actriță de film.

În anul 1952, poliția franceză a identificat un fals după maeștri italieni, semnat Boscoli și intitulat „Coborârea de pe cruce", care avea, la piciorul crucii, *un clește modern*, pe care cumpărătorul nu-l remarcase. Ca și faptul că nu era nici un pictor cu acest nume.

„Când «geniul» întâlnește credulitatea (hrănită cu ignoranță) și când singurul criteriu al *cumpărătorului este realizarea unui «bun plasament», studiul psihologic al fraierului mi se pare gata făcut*" (**Guy Isnard**). Și tot el: *„Greșeala falsificatorului rezidă în lipsa sa de cultură, în necunoașterea istoriei artei*".

Cele două analize trebuie completate cu *metoda pedigree-ului: „Să încerci să ajungi la origini, să regăsești urme (ale trecerii tabloului, nota noastră), să faci să vorbească martorii care au văzut cutare sau cutare operă într-o colecție sau care au auzit vorbindu-se de ea, aceasta este munca unui anchetator*" (**Guy Isnard**).

b. Expertiza criminalistică tehnică devine, în cele mai multe cazuri, obligatorie, tocmai datorită lui „Errare humanum est“, care a compromis infatuarea multor „experți“ ai operelor de artă.

Expertiza criminalistică presupune[150]**:**

– macro și microfotografia la microscopul electronic cu baleiaj;
– difracția de raze x;
– microanaliza cu excitație laser;
– microspectrometria;
– analiza chimică a pigmenților;
– cromatografia în fază gazoasă etc.

Cu ajutorul *macrofotografiei*, de exemplu, pot fi depistate semnături aplicate ulterior, inscripții, semnături disimulate; de asemenea, se pot obține date despre structura pensulației artistului, realitatea și autenticitatea crachelurilor.

Spectrografia prin difracție permite descompunerea spectrului culorii și detectarea plumbului cu care falsificatorii acoperă spatele tabloului pentru a nu permite pătrunderea razelor X.

Cu *ultraviolete pe unde scurte* a fost depistat un Tițian sub o pictură denaturată de restaurări succesive.

Deoarece razele röentgen dau greș la tablourile pictate pe metal, se va recurge la *lămpi de cuarț, lămpi fluorescente* și alte mijloace de cercetare optico-chimică.

Analiza pigmenților se poate face prin *cromatografie în fază gazoasă* sau prin *autoradiografie cu neutroni*[151].

c. Expertiza altor genuri de fals ale operelor de artă vizează:

– *obiectele de ceramică:* prin termoluminiscență, iar obiectele din sticlă prin radioizotopi;
– *vechimea sticlei* se stabilește prin analiză radioizotopică;
– *pentru lemnul vechi* este necesară activarea cu carbon 14.

În concluzie, expertizarea unei opere de artă trebuie să înceapă printr-o expertiză artistică, să continue prin procedee tactice și să se definitiveze în laboratorul criminalistic.

Căci, parafrazând celebrul aforism al lui Einstein: „Geniul înseamnă 1% inspirație și 99% transpirație“, Gerard Messadie a găsit o formulă fericită pentru complexitatea unei investigații în domeniul operelor de artă: „*Descoperirea unui fals în artă reprezintă 1 la sută intuiție și 99 la sută cercetare de laborator*“.

Ar mai fi de adăugat că, după o lungă perioadă de haos legislativ, la data de 25 octombrie 2000 a intrat în vigoare Legea nr. 182 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil, în baza căreia, la Inspectoratul General al Poliției s-a înființat un serviciu specializat care, printre altele, are ca atribuții și combaterea falsificării operelor de artă.

Note la Capitolul IX

1. **Ion Mircea,** „*Criminalistica*“, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1989, p. 181.

2. *Ibidem*, p. 182; **Tamaş Laurenţiu,** „*Curs de tehnică criminalistică*“, Vol. IV, Procuratura Generală – Cursul de perfecţionare a lucrătorilor operativi, 1962, p. 295.

3. **Adrian Frăţilă, Radu Constantin,** „*Expertiza grafică şi raţionamentul prin analogie*“, Editura Tehnică, Bucureşti, 2000, p. 84.

4. **Lucian Ionescu,** „*Expertiza criminalistică a scrisului*“, Editura Junimea, Iaşi, 1973, p. 39–40.

5. *Ibidem*.

6. **L. Bidian, I. Vicol,** „*Îndrumarul specialistului în grafoscopie*“, Bucureşti, 1970, p. 16.

7. **M. Constantinescu,** „Expertiza scrisului de mână în limba română“, în *Tratat practic de criminalistică,* Vol. II, Editura Ministerului de Interne, 1978, p. 115.

8, 9. **A. Frăţilă, R. Constantin,** *op.cit.,* p. 84–86.

10. **Emilian Stancu,** „*Tratat de criminalistică*“, Editura Actami, Bucureşti, 2001, p. 294–295.

11. **L. Ionescu,** *op.cit.*, p. 75.

12. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 294.

13. **A. Frăţilă, R. Constantin,** *op.cit.*, p. 123.

14. A se vedea, despre caracteristicile unui scris: **L. Ionescu,** *op.cit.,* p. 77 şi urm.; **Petru Dume,** „Expertiza scrisului cursiv“, în *Tratat practic de criminalistică*, Vol. II, Editura M.I., 1978, p. 119 şi urm.; **Camil Suciu,** „*Criminalistică*“, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972, p. 490–491; **A. Athanasiu,** „*Scris şi personalitate*“, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1970, p. 22, **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 292–296; **L. Bidian, I. Vicol,** *op.cit.*, p. 40 şi urm.

15. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 294.

16. **P. Dume,** *op.cit.*, p. 119–120.

17. **Adrian Frăţilă, Radu Constantin,** *op.cit.*, p. 128. A se vedea şi **Andrei Athanasiu,** „*Tratat de grafologie. Cunoaşterea personalităţii prin scris*“, Editura Humanitas, 1998. După unghiul de înclinaţie, scrierea poate fi:
– scriere *foarte înclinată*, mai puţin de 30 de grade;
– scriere *înclinată*, până la 60 de grade;
– scriere *redresată*, de la 60 la 80 de grade;
– scriere *dreaptă (verticală)*, în jur a 90 de grade;
– scriere *înclinată la stânga*, depăşind 90 de grade;
– scriere *foarte înclinată la stânga (răsturnată)*, mai mult de 120 de grade.

18. **P. Dume,** *op.cit.*, p. 127; **Andrei Athanasiu** tratează continuitatea sub 6 aspecte: a. Coeziunea (Continuitatea legăturilor); b. Regularitatea (egalitatea); c. Stabilitatea (variabilitatea); d. Fermitatea; e. Închiderea; f. Dezvoltarea. A se vedea „*Tratat de grafologie. Cunoaşterea personalităţii prin scris*“, p. 145–162.

19. *Ibidem.*

20. **A. Frăţilă, R. Constantin,** *op.cit.,* p. 131.

21. **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 492 şi urm.; **P. Dume,** *op.cit.*, p. 131 şi urm.; **L. Ionescu,** *op.cit.*, p. 104 şi urm.

22. **L. Ionescu,** *op.cit.*, p. 105.

23. **Jean Gayet,** „L'expertise d'ecritures en France au XVII siècle", în „*Revue Internationale de Police Criminelle*", nr. 169/1963, p. 166, citat de **L. Ionescu** şi **Petre Dume.**

24. **L. Ionescu,** *op.cit.*, p. 109–110; **Dumitru Sandu,** în „*Dicţionar de criminalistică*", Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984, p. 175.

25. Depasante sunt elementele semnelor grafice care depăşesc în sus ori în jos linia de bază a scrisului (de exemplu, minusculele: b, d, f, g, h, l, p, t) iar nedepasante sunt cele care nu depăşesc linia de bază a scrisului (minusculele a, c, e, m, n, o, u).

26. **L. Ionescu,** *op.cit.*, p. 111 şi urm.; **Petru Dume,** *op.cit.*, p. 132.

27. **Sorin Alămoreanu,** „*Elemente de criminalistică*", Editura Alma Mater, Cluj-Napoca, 2000, p. 109.

28. **P. Dume,** *op.cit.*, p. 132.

29. **L. Ionescu,** *op.cit.*, p. 113; **I. Mircea,** *op.cit.*, p. 204.

30. **L. Ionescu,** *op.cit.*, p. 114–115.

31. *Ibidem,* p. 116.

32. **Gheorghe Stoiculescu,** „*Examinarea criminalistică a scrisului de mână la gemeni*", R.C. nr. 5/1999, p. 23–24; nr. 1/2000, p. 28–30; nr. 2/2000, p. 31.

33. Le lois de l'écriture, Libr. Vuibert, Paris, citat de **A. Athanasiu,** „*Tratat de grafologie*", p. 64–65.

34, 35. **L. Ionescu,** *op.cit.*, p. 176.

36. *Ibidem*, p. 177.

37. *Ibidem*, p. 205.

38. **S. Alămoreanu,** *op.cit.*, p. 110.

39. **L. Ionescu,** *op.cit.*, p. 213.

40. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 310.

41. **L. Ionescu,** *op.cit.*, p. 175–176.

42. *Ibidem*, p. 237–241.

43. **S. Alămoreanu,** *op.cit.*, p. 110–111.

44. **R. Constantin, P. Drăghici, M. Ioniţă,** „*Expertizele – mijloc de probă în procesul penal*", Editura Tehnică, Bucureşti, 2000, p. 118; **A. Frăţilă, R. Constantin,** „*Expertiza grafică şi raţionamentul prin analogie*", p. 144.

45. **R. Constantin, P. Drăghici, M. Ioniţă,** *op.cit.*, p. 118–119; **A. Frăţilă, R. Constantin,** *op.cit.*, p. 144.

46. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 298; **R. Constantin, P. Drăghici, M. Ioniţă,** *op.cit.*, p. 120.

47. **R. Constantin, P. Drăghici, M. Ioniţă,** *op.cit.*, p. 121–122.

48. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 298.

49. **L. Ionescu,** *op.cit.*, p. 155–174.

50. **S. Alămoreanu,** *op.cit.*, p. 102–103.

51. **R. Constantin, P. Drăghici, M. Ioniţă,** *op.cit.*, p. 123 şi următoarele.

52. *Ibidem*, p. 123–125.

53. **A. Athanasiu,** *op.cit.*, p. 10–27.

54. **R. Constantin, P. Drăghici, M. Ioniţă,** *op.cit.*, p. 140–141.

55. **D. Sandu,** în „*Dicţionar de criminalistică*", p. 97.

56. **A. Frăţilă,** „*Scrisul – oglinda personalităţii*", Editura Colosseum, Bucureşti, 1995, p. 7.

57. **Elena Bogdanovici,** „*Raport între grafologie și expertiza grafică. Paralelism istoric*", Tipografia Vremea, București, 1944, p. 16; **Radu Constantin,** „*Expertiza grafică și grafologică – paralelism (aspecte comune și deosebiri)*" în Revista Criminalistică, nr. 2/2002, p. 39–40; nr. 3/2002, p. 5–7.

58. **Dan Toma Dulciu, Ion C. Rogojanu,** „*Biblioteca Eminescu. Arhive, biblioteci-ambrozie și aguridă*", Editura Geea, 1998, p. 5-40.

59. **Vasile Voiculescu,** Opera Literară, Vol. III, „*Dramaturgia. Documente biografice. manuscrise sechestrate – manuscrise regăsite*". Ediție îngrijită și prefațată de Roxana Sorescu. Editura Cartex 2000, București, 2004, p. 608-612.

60. **D. Sandu,** „*Falsul în acte*", Editura Dacia, Cluj Napoca, 1977.

61. *Ibidem*, p. 9.

62. **S. Alămoreanu,** *op.cit.*, p. 115–116.

63. **Clement I.L., RISI B,** „*L'expertise scientique des documents falsifies ou contrefaits*", Part I, Revue Internationale de Police Criminelle, nr. 3/1983, p. 66; **S. Alămoreanu,** *op.cit.*, p. 116.

64. **D. Sandu,** *op.cit.*, p. 11.

65. **S. Alămoreanu,** *op.cit.*, p. 118.

66. **Vasiliu T., Antoniu G.** și alții, „*Codul penal comentat și adnotat. Partea generală*", Editura Științifică, București, 1972, p. 251–252.

67. **S. Alămoreanu,** *op.cit.*, p. 119.

68. **D. Sandu,** *op.cit.*, p. 21.

69. **I. Mircea,** *op.cit.*, p. 182–183; **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 455–456; **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 279–280.

70. **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 456; **D. Sandu,** *op.cit.*, p. 183–200; **P. Dume,** „Reconstituirea actelor rupte", în *Tratat practic de criminalistică*, Vol. III, Editura M.I., 1980, p. 307–308; **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 280–281; **I. Mircea,** *op.cit.*, p. 183.

71. **V. Crăciun,** „Folosirea polimerilor în criminalistică", în „*Probleme de medicină judiciară și criminalistică*", Vol. III, Editura Medicală, București, 1965, p. 141; **I. Mircea,** *op.cit.*, p. 183.

72. **I. Mircea,** *op.cit.*, p. 183.

73. **D. Sandu,** *op.cit.*, p. 200–205; **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 456–458.

74. A se vedea, pe larg, **Ion Anghelescu,** „Reconstituirea actelor arse", în „*Tratat practic de criminalistică*", Editura M.I., 1980, p. 308–318.

75. **D. Sandu,** *op.cit.*, p. 202–204.

76. **Henry G. Wells,** „*Știința judiciară*", Londra, 1969, p. 271; **Paul L. Kirk,** „*Crime Investigation – Physical Evidence and the Police Laboratory*", Interscience Publishers Inc., New York, SUA, 1966, p. 459–460; **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 281.

77. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 282; **Ilona Buta,** „Examinarea actelor supuse acțiunii îndelungate a apei", în „*Tratat practic de criminalistică*", Vol. III, p. 310–318.

78. **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 463.

79. **S.A. Golunski,** *op.cit.*, p. 178; **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 464.

80. **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 464–468.

81. **I. Mircea,** *op.cit.*, p. 185.

82. **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 467.

83. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 288; **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 467–468.

84. **I. Mircea,** *op.cit.*, p. 186.

85. **D. Sandu,** *op.cit.*, p. 127.

86. *Ibidem*, p. 186–189.

87. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 285–286; **D. Sandu,** *op.cit.*, p. 180–186; **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 181–186; **Edmond Locard,** „*Les faux en écriture et leur expertise*“, **Ed. Payot,** Paris, 1959, p. 345–349; **Lucian Ionescu,** „Despre stabilirea vechimii actelor dactilografiate“ în „*Probleme de medicină judiciară şi de criminalistică*“, Vol. V, Editura Medicală, Bucureşti, 1966, p. 130.

88. **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 472–475; **D. Sandu,** *op.cit.*, p. 66–76; **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 301–302.

89. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 302.

90. **I. Mircea,** *op.cit.*, p. 180; **Ed. Chiriac,** „Aplicarea metodei difuzo-copiative în studiul şi expertizarea documentelor“, în „*Probleme de medicină legală şi judiciară*“, Vol. V, Editura Medicală, Bucureşti, 1966, p. 161–162; **S. Alămoreanu,** *op.cit.*, p. 123: betagrafia prin contact constă în suprapunerea imaginii clişeu obţinută prin radiaţii beta, pe un clişeu diapozitiv al actului realizat în lumină normală, după care se obţine o fotografie color cu cele două clişee suprapuse, astfel că locul ştergerii va deveni vizibil.

91. **D. Sandu,** *op.cit.*, p. 66.

92. *Ibidem*.

93. **Alexandru Radu,** „Examinarea holografică“, în „*Tratat practic de criminalistică*“, Vol. III, p. 282–284.

94. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 303–304.

95. **S. Alămoreanu,** *op.cit.*, p. 125.

96. *Ibidem*.

97. **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 476.

98. **Gh. Hristea,** „Examinarea actelor al căror conţinut a fost alterat prin adăugiri“, în „*Tratat practic de criminalistică*“, Vol. III, p. 285–289.

99. **Ioan Vicol,** „Examinarea traseelor intersectate“, în „*Tratat practic de criminalistică*“, Vol. III, p. 300–307; **D. Sandu,** *op.cit.*, p. 145–147; **L. Boboş,** „Stabilirea falsului prin adăugiri în acte“, în culegerea „*20 de ani de expertiză criminalistică*“, Editura Ministerului Justiţiei, Bucureşti, 1978, p. 140–142; **R. Constantin, V. Bogdan, S. Georgescu,** „*Determinarea succesiunii trăsăturilor intersectate*“, R.C. nr. 4/2002, p. 36–38.

100. **D. Sandu,** *op.cit.*, p. 28–30; **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 478–479; **I. Vicol,** *op.cit.*, p. 292–293.

101. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 307; **D. Sandu,** *op.cit.*, p. 32–34; **I. Vicol,** *op.cit.*, p. 293–294.

102. **A. Frăţilă, R. Constantin,** *op.cit.*, p. 43–53.

103. **L. Ionescu,** *op.cit.*, p. 201–203.

104. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 310.

105. **A. Frăţilă, R. Constantin,** *op.cit.*, p. 49.

106. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 310.

107. **A. Frăţilă, R. Constantin,** *op.cit.*, p. 49.

108. **A. Frăţilă, R. Constantin,** *op.cit.*, p. 52.

109. **A. Ciopraga, I. Iacobuţă,** „*Criminalistica*“, Editura Fundaţiei Chemarea, Iaşi, 1997, p. 189.

110. **Vicenţiu Stanciu, Ioan Vicol, Diomid Perciun,** „Examinarea scrisului dactilografiat", în *„Tratat practic de criminalistică"*, Vol. III, p. 332.

111. **D. Sandu,** *op.cit.*, p. 153.

112. **I. Mircea,** *op.cit.*, p. 194.

113. **V. Stanciu, I. Vicol, D. Perciun,** *op.cit.*, p. 334–336; **L. Boboş,** „Noi procedee de stabilire a falsurilor prin adăugare la documentele dactilografiate", în *„Probleme de medicină legală şi criminalistică"*, Editura Medicală, Bucureşti, 1969, p. 210.

114. **I.R. Constantin, A.J. Nichifor,** „Expertiza scrisului dactilografiat în scopul identificării dactilografului", în *„Tratat practic de criminalistică"*, Vol. II, p. 179–193.

115. **Jean Gayet,** în *„Manuel de police scientifique"*, Paris, 1861, p. 249–250 enumeră greşelile de dactilografie ale dactilografilor profesionişti cu ocazia unor concursuri. A se vedea **I.R. Constantin, A.J. Nichifor,** *op.cit.*, p. 184–185.

116. **I. Mircea,** *op.cit.*, p. 195.

117. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 312.

118. **I.R. Constantin, A.J. Nichifor,** *op.cit.*, p. 189.

119. **W.R. Harrison,** *„Cercetarea falsului în documente"*, Cardiff, 1958, p. 20–23.

120. **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 481; **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 313–314.

121. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 314.

122. **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 420.

123. **S. Alămoreanu,** *op.cit.*, p. 153.

124. **S. Alămoreanu,** *op.cit.*, p. 154.

125. **Nicolae Buzatu,** „Mijloace şi modalităţi de depistare a valorilor monetare şi false" în *„Criminalistica, revistă de informare, documentare şi opinii"*, nr. 2/1999, p. 16.

126, 127, 128. *Ibidem*, R.C. nr. 3/1999, p. 15.

129, 130. *Ibidem*, nr. 5/1999, p. 14 şi nr. 1/2000, p. 16–17.

131. **I. Hurdubaie,** *„Bancnotele, între hârtie şi polimer – o experienţă australiană"*, R.C. nr. 3/2001, p. 25–27.

132. **Traian Pometcu,** *„Noi elemente privind introducerea bancnotelor de polimer în România"*, în R.C. nr. 4/1999, p. 25.

133. **Nicolae Buzatu,** *„Contrafaceri performante ale dolarului american"*, în R.C. nr. 2/2001, p. 16.

134. **Nicolae Buzatu,** *„Elemente de protecţie ale bancnotelor străine"*, R.C. nr. 3/2000, p. 16–17 (lira italiană şi drahma grecească); nr. 4/2000, p. 16–17 (schillingul austriac şi francul elveţian); nr. 5/2000, p. 16–17 (pesetas – Spania; guldenul olandez; francul francez); nr. 6/2000 (dolarul canadian; lira sterlină); **N. Buzatu, N. Savu,** *„Prima contrafacere a bancnotei de 500.000 lei"*, R.C. nr. 5/2002, p. 21; **I. Hurdubaie,** *„Elemente noi privind protecţia bancnotelor împotriva contrafacerii"*, R.C. nr. 1/1999, p. 16–18; **Traian Pometcu,** *„Punerea în circulaţie a bancnotei reproiectate cu valoarea nominală de 10.000 lei"*, în R.C. nr. 3/1999, p. 16; *„Bancnota cu valoare nominală de 2000 lei"*, R.C., nr. 3/1999, p. 17; *„Bancnota de 50.000 lei reproiectată"*; R.C. nr. 2/2002, p. 17; *„Bancnota de polimer cu valoare nominală de 500.000 lei – emisiune 2000"*, R.C. nr. 6/2000, p. 15; **Traian Pometcu, Nicolae Buzatu,** *„Elemente de siguranţă ale bancnotei de polimer cu valoare nominală de 50.000 lei, emisiunea decembrie 2001"*, R.C. nr. 1/2002, p. 16; *„Elementele de siguranţă ale bancnotei de polimer cu valoare nominală de 100.000 lei, emisiunea noiembrie 2001"*, în R.C. nr. 1/2002, p. 14.

135. **Traian Pometcu,** *„A început numărătoarea inversă... EURO... înaintea lansării!"*, R.C. nr. 6/2001, p. 16–17 și *„Elementele de siguranță ale bancnotelor EURO"*, R.C. nr. 1/2002, p. 18.

136. **Neil Goodman,** *„Răspunsul Interpolului la contrafacerea EURO"*, R.C. nr. 6/2000, p. 13–14; **Traian Pometcu,** *„Prima contrafacere a monedei EURO din România – bancnota de 50 EURO"*, R.C. nr. 6/2002, p. 18–19.

137. **A. Ionaș,** *„Detecția electronică și identificarea documentelor"*, R.C. nr. 3/2000, p. 3–5 (ESDA = Electro Static Detection Aparatus).

138. **Gheorghe Ene,** *„Contrafacerea documentelor prin editare computerizată"*, R.C. nr. 3/2000, p. 18–20; **N. Buzatu,** *„Cecurile de călătorie American Express"*, R.C. nr. 4/2001, p. 16–17; **N. Buzatu,** *„Carte de credit falsificată"*, R.C. nr. 3/2001, p. 28; **Florin Răican,** *„Contrafacerea vizelor Schengen"*, R.C. nr. 5/2001, p. 12; **Gheorghe Neremza,** *„Noul tip de pașaport românesc – elemente de siguranță"*, R.C. nr. 3/2002, p. 19–22.

139. **Kiriac Dragomir, Aurel Surpățeanu,** *„Catalogul mărcilor poștale românești"*, București, 1974; **Lucian Belcea,** *„ABC filatelic"*, Editura Ion Creangă, București, 1973, p. 44–47; **Marcel Dănescu,** *„Filatelia de la A la Z"*, Editura Sport-Turism, București, 1987, p. 126–127; **Nicolae Tripcovici,** *„Filatelia, pasiune, studiu, competiție"*, Editura Sport-Turism, București, 1985, p. 188–199.

140. **Marcel Dănescu,** *op.cit.*, p. 126: *„Îngerii"* (1906); *„25 ani de la proclamarea regatului"* (1906); *„Obolul"* (1907); *„Gravate"* (1908). După 1920 au mai fost falsificate emisiunile: „Jubileul Societății Române de Geografie" (1927); mărcile cu supratipar „8 iunie 1930", „75 ani de la apariția mărcilor Cap de bour, 1859–1933" (1932 – s-au semnalat falsuri la valoarea de 10 lei. Falsificatorii au profitat de faptul că această serie a fost imprimată pe coli cu o margine liberă foarte lată, au procurat astfel de margini și au imprimat pe ele alte mărci, false).

141. Primele cataloage: *„Falsification des timbres-poste"*, Bruxelles, 1862, aparținând lui **I.B. Moens** și *„Forged Stamps: How to Detect Them"* („Mărci false: Cum pot fi depistate"), de **E. Pemberton** și **Thornton Lewes.** La noi, o astfel de lucrare de o calitate excepțională aparține unor specialiști recunoscuți și în străinătate: **Kiriac Dragomir** și **Aurel Surpățeanu,** *„Catalogul mărcilor poștale românești"*, 1974.

142. **K. Dragomir, A. Surpățeanu,** *„Catalogul mărcilor poștale românești"*, p. 163–164.

143. **Guy Isnard,** *„Un Sherlock Holmes printre tablouri"*, Editura Meridiane, București, 1976, p. 304–310.

144. **Marcel Dănescu,** *op.cit.*, p. 127.

145. **Lucian Belcea,** *op.cit.*, p. 45.

146. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 319; **M. Gruz-Gonzales,** *„Falsification de timbre-poste"*, în RIPC, nr. 368, mai 1983, p. 130–132.

147. **Guy Isnard,** *„Un Sherlock Holmes printre tablouri"*, Editura Meridiane, București, 1976.

148. **Frank Arnau,** *„Arta falsificatorilor – falsificatorii artei"*, Editura Meridiane, București, 1970; **Guy Isnard,** *„Un Sherlock Holmes printre tablouri"*, Editura Meridiane, București, 1976; **Jean Grenier,** *„Arta și problemele ei"*, Editura Meridiane, București, 1974; **Winfried Löschburg,** *„Răpirea Giocondei"*, Editura „Meridiane", 1972; **George Bernier,** *„Arta și comerțul"*, Editura Meridiane, 1979, **Lucian Ionescu,** *„Aspecte tehnico-criminalis-*

tice ale determinării autenticității operelor de artă cu referire specială la tablouri", în *„20 de ani de expertiză criminalistică"*, p. 118–121; **P.F. Ceccaldi,** *op.cit.,* p. 115–119; **M. Clerre,** *„Manuel de police tehnique"*, p. 149–150; **Em. Stancu,** *op.cit.,* p. 320–322; **Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță,** *op.cit.,* p. 207–208; **Mark Jones,** *„Fake? The Art of deception"*, University of California Press, 1990, Berkeley and Los Angeles.

149. **Em. Stancu,** *op.cit.,* p. 320.

150. **I.R. Constantin,** *„Expertiza picturilor"*, **Alexandru Radu,** *„Examinarea spectrochimică a materialului pictural"*, **I.R. Constantin și Alexandru Radu,** „Unele rezultate obținute pe plan mondial", în *„Tratat practic de criminalistică"*, Vol. III, cap. XII, p. 356–362; **P. Pfeferli,** *„L'examen d'eclats de peinture en criminalistique"*, în RIPC, nr. 6–7, iunie–iulie 1983, p. 209–214; **Gerard Messadie,** „La détection scientifique des faux artistique – 1% d'intuition et 99% de «Labo»" în *„Science et Vie"*, septembrie 1982, p. 90–103; **F. Arnau,** *op.cit.*; **H.H. Pars,** *„Viața aventuroasă a operelor de artă"*, Editura Meridiane, București, 1974; **G. Isnard,** *op.cit.*; **C. Cenirini,** *„Tratat de pictură"*, Editura Meridiane, 1977; **Em. Stancu,** *op.cit.,* p. 320–321.

151. **Em. Stancu,** *op.cit.,* p. 322.

CAPCANE CRIMINALISTICE

1. Noțiuni generale

Prin *capcană*, autorii *Micului dicționar enciclopedic* (Editura Enciclopedică Română, 1972), înțeleg „dispozitiv de prindere a unor animale“, indicând și un al doilea sens: „mijloc viclean pentru a prinde sau a demasca pe cineva“.

Această ultimă accepțiune este valabilă pentru a defini activitatea „*inteligentă*“ (și nu vicleană) a organelor judiciare pentru demascarea (identificarea și dovedirea) infractorilor care comit anumite genuri de infracțiuni, de obicei săvârșite în mod repetat din același loc.

Autorii *Dicționarului de criminalistică* definesc doar capcana chimică: „procedeul științific care constă în utilizarea unor substanțe sau soluții chimice, într-un loc precis determinat, în scop preventiv și pentru identificarea persoanei care a venit în contact cu locul marcat“.

Împărtășim punctul de vedere potrivit căruia **capcana criminalistică** este definită drept activitatea tehnico-științifică și tactică a organelor judiciare, prin folosirea de substanțe chimice și instalații mecanice electronice sau electromagnetice, pentru identificarea și probarea vinovăției infractorilor.

Asemenea procedee de identificare a răufăcătorilor s-au folosit în toată istoria umanității, avându-se în vedere caracterul lor practic.

Poate prima „capcană“ cunoscută o reprezintă *gâștele de pe Capitoliu*, care au salvat Roma în anul 390 î.Hr. Acestea, prin țipetele lor, au pus în gardă pe romani asupra atacului pe care galii îl declanșaseră în timpul nopții.

Valoarea probantă a indicatorilor tehnici stabiliți prin capcane se estimează numai în raport cu celelalte probe de care dispun organele de anchetă.

2. Tipuri de capcane criminalistice. Cerințe generale de organizare

În funcție de mijloacele folosite în realizarea acestor procedee, ele se împart în două tipuri:

a. Capcane chimice

Sunt acele procedee în care se folosesc substanțe sau soluții colorate, vizibile sau invizibile, substanțe care marchează obiectele urmărite (sustrase de infractori) sau locurile obligatorii de trecere, și care vor fi detectate pe corpul sau îmbrăcămintea autorilor, după ce s-a comis infracțiunea.

Pentru reușita acestui procedeu, cazurile în care se vor folosi trebuie să răspundă următoarelor condiții:

– să se comită infracțiuni repetate în același loc (ex.: furtul de bani, în mod repetat, dintr-o casă de bani);

– cercul de suspecți să fie bine delimitat (ex. salariații unei societăți comerciale);

– să se folosească substanțe chimice netoxice, care nu se găsesc în comerț și nu sunt la îndemâna populației;

– activitatea de marcare a bunurilor ce se sustrag trebuie să se facă în secret;
– la obiectele marcate chimic nu trebuie să aibă „acces" decât infractorii.

b. Capcanele fizice

Această a doua mare categorie de capcane (numite uneori și sisteme de alarmare) sunt acele procedee care semnalează prezența infractorilor, fie în locul unde se consumă actul infracțional, fie prin semnalizarea locului unde se ascunde bunul furat.

În realizarea acestor capcane se folosesc în unele cazuri surse de radiații atomice (izotopi radioactivi), de ultrasunete, radiații infraroșii.

De cele mai multe ori aceste surse sunt incluse în circuite electronice care pun în funcțiune, la sesizarea infractorului în câmpul infracțiunii, camera de filmat video, sisteme de alarmare sonore și luminoase, închiderea unor uși, blocarea unor căi de acces etc.

O clasificare a acestor capcane ar putea fi următoarea:
– capcane electronice;
– capcane foto-video;
– capcane cu ultrasunete;
– capcane radioactive.

Pentru reușita capcanelor fizice trebuie să fie respectate următoarele cerințe:
– secretul amplasării lor;
– funcționarea continuă în perioadele critice;
– asigurarea nepenetrării locului păzit de către persoane inocente.

3. Aplicarea și constatarea capcanelor criminalistice

În cazul capcanelor criminalistice chimice, aplicarea se face în baza unui proces-verbal unde se consemnează modalitatea în care s-a aplicat capcana, locul, data și motivația aplicării ei.

La aplicarea capcanei vor participa și doi martori asistenți.

La realizarea capcanei, după ce a fost depistat infractorul, se întocmește un nou proces-verbal, de această dată de constatare a prezenței substanțelor chimice folosite la marcarea obiectelor.

Și în acest caz vor participa doi martori asistenți. La procesul-verbal se vor atașa planșe fotografice cu imagini foto reprezentând urmele substanței folosite pentru marcare, descoperite pe corpul sau îmbrăcămintea autorului.

În procesul-verbal se va menționa și declarația făptuitorului.

În privința capcanelor fizice, depistarea făptuitorului la locul faptei va fi consemnată într-un proces-verbal de constatare a infracțiunii în flagrant, respectându-se dispozițiile Codului de procedură penală.

4. Folosirea rezultatelor capcanelor criminalistice în cercetarea penală

Dacă în dovedirea faptei penale nu există decât capcana criminalistică, mai bine zis procesul-verbal de constatare, dovedirea vinovăției nu este completă.

Așa cum am mai menționat, ea va trebui să fie completată cu alte probe.

În toate cazurile de depistare a infractorului trebuie să se execute o cercetare la locul faptei pentru descoperirea și ridicarea urmelor create de infractor. De cele mai multe ori la locul faptei se descoperă urme papilare, urme biologice sau de încălțăminte.

De regulă, probațiunea infracțiunii prin capcane criminalistice se completează cu expertizele criminalistice dactiloscopice sau traseologice.

PARTEA a III-a
CRIMINALISTICA TACTICĂ

CERCETAREA LOCULUI FAPTEI

1. Noţiunea, scopul şi importanţa cercetării locului faptei

1.1. Noţiunea

Cercetarea locului faptei constituie o activitate procedurală **iniţială** care are ca scop perceperea nemijlocită a locului în care s-a săvârşit o infracţiune, descoperirea, fixarea şi ridicarea urmelor create prin activitatea infracţională, precum şi stabilirea mijloacelor materiale de probă, în scopul identificării făptuitorului.[1] Cercetarea locului faptei poate fi şi **suplimentară,** când are loc ulterior constatării infracţiunii, în mod repetat sau ori de câte ori este necesar.[2]

• În literatura de specialitate se apreciază importanţa deosebită care se atribuie cercetării locului faptei pentru identificarea făptuitorului şi soluţionarea cauzei penale.[3]

• Codul de procedură penală, în art. 30 alin. ultim, defineşte **locul săvârşirii infracţiunii** ca „locul unde s-a desfăşurat activitatea infracţională, în totul sau în parte, ori locul unde s-a produs rezultatul acesteia".

• Se impune însă precizarea că cei mai mulţi teoreticieni consideră că sintagma **„locul săvârşirii infracţiunii"** este acoperitoare pentru expresia **„faţa locului"**, folosită de legiuitor în art. 129–131 C.pr.pen. cu precizarea că se au în vedere:

– locul propriu-zis al săvârşirii infracţiunii (încăpere sau suprafaţă de teren);

– locul în care se află obiectele care au servit la comiterea infracţiunii sau obiectul care constituie produsul infracţiunii;

– căile de acces sau de retragere a făptuitorului (făptuitorilor) ori a părţii vătămate.[4]

Aceste locuri formează, în majoritatea cazurilor, un tot unitar, deşi între ele pot fi şi distanţe foarte mari.

• Potrivit art. 129 alin. 1 din Codul de procedură penală, cercetarea locului faptei poate fi dispusă când este necesar:

– să se efectueze constatări cu privire la situaţia locului săvârşirii infracţiunii;

– să se descopere şi să se fixeze urmele infracţiunii;

– să se stabilească poziţia şi starea mijloacelor materiale de probă şi împrejurările în care a fost săvârşită infracţiunea.

• Cercetarea locului faptei se impune şi în scopul **percepţiei nemijlocite a scenei infracţiunii,** chiar dacă a trecut un anumit timp de la comiterea infracţiunii iar faţa locului a suferit modificări.[5]

1.2. Caracteristicile cercetării locului faptei:

• Constituie o activitate **iniţială** a investigării unei infracţiuni.[6] Este **obligatorie** în cazul infracţiunilor în care au avut loc moartea victimei, vătămări corporale grave, furturi din

locuințe, furturi de și din autoturisme, tâlhării și violuri urmate de moartea victimei, tâlhării, accidente de circulație cu moartea victimei și fuga de la locul faptei, incendii, explozii, calamități. Cercetarea locului faptei este posibilă și obligatorie chiar și în situațiile în care evenimentul a fost reclamat cu întârziere (de ex. tâlhăria reclamată după externarea victimei);

• Este o activitate **imediată,** care trebuie să se efectueze într-un termen cât mai apropiat de comiterea infracțiunii;[7]

• Constituie, în principiu, **o activitate irepetabilă,** datorită modificărilor la care este supusă fața locului;[8]

1.3. Importanța cercetării locului faptei:

– **constituie, de cele mai multe ori, singura modalitate de obținere a probelor în faza inițială;**[9]

– este un element probator deosebit de relevant pentru aflarea adevărului;[10]

– contribuie la identificarea făptuitorului, stabilirea datelor necesare privind personalitatea acestuia și modul de operare folosit.[11]

1.4. Sarcinile cercetării locului faptei derivă atât din prevederile art. 129 Cod procedură penală cât și din experiența acumulată în practica și literatura de specialitate:[12]

– investigarea locului în care a fost săvârșită infracțiunea pentru stabilirea naturii acesteia și împrejurările în care a fost comisă;

– descoperirea, fixarea, ridicarea și examinarea urmelor și a altor mijloace de probă;

– determinarea drumului parcurs de infractor (iter criminis);

– stabilirea modului de operare a făptuitorului (făptuitorilor);

– precizarea timpului săvârșirii infracțiunii;

– identificarea persoanelor care au tangență cu cauza cercetată: făptuitori, martori, victime, persoane responsabile civilmente;

– elaborarea primelor versiuni pentru orientarea investigațiilor ulterioare.

1.5. Aspecte de ordin procesual:

• **În faza de urmărire penală** cercetarea locului faptei se efectuează **după începerea urmăririi penale** care se poate dispune[13] **imediat sau pe parcursul investigării criminalistice.**

• De regulă se efectuează **în prezența martorilor asistenți,** afară de cazul când acest lucru nu este posibil.

Cercetarea se poate efectua **în prezența părților,** dar neprezentarea părților încunoștințate nu împiedică efectuarea cercetării.

Învinuitul sau inculpatul reținut ori arestat poate fi adus la cercetare. Dacă nu poate fi adus la cercetare, organul de urmărire penală îi pune în vedere că are dreptul să fie reprezentat și îi asigură, la cerere, reprezentarea.

Potrivit art. 172 C.pr.pen., modificat prin Legea nr. 32/1990, apărătorul învinuitului sau inculpatului are dreptul să asiste la efectuarea oricărui act de urmărire penală; deci și la cercetarea locului faptei.

• **În faza de judecată,** potrivit art. 129 alin. 4 C.pr.pen., instanța de judecată efectuează și cercetarea locului faptei în condiții de contradictorialitate,[14] cu citarea părților și în prezența procurorului, când participarea acestuia la judecată este obligatorie.

Persoanele care se află sau vin la locul faptei pot fi împiedicate, potrivit art. 129 alin. ultim C.pr.pen., să comunice între ele sau cu alte persoane, ori să plece înainte de terminarea cercetării.

• **Cercetarea locului faptei se consemnează într-un proces-verbal care trebuie să cuprindă**[15]**:**

a. datele menţionate în art. 91 C.pr.pen.:

– data şi locul unde este încheiat;

– numele, prenumele, calitatea celui care îl încheie şi unitatea din care face parte;

– numele, prenumele, ocupaţia şi adresa martorilor asistenţi;

– descrierea amănunţită a celor constatate, precum şi a măsurilor luate; modificările survenite; persoanele care le-au făcut; în ce scop; (persoanele găsite la locul faptei);

– numele, prenumele, ocupaţia şi adresa persoanelor la care se referă procesul-verbal, obiecţiile şi explicaţiile acestora;

– menţiunile prevăzute de lege pentru cazurile speciale.

b. alte date prezente de art. 131 C.pr.pen.:

– descrierea amănunţită a situaţiei locului;

– urmele găsite, fixate şi ridicate;

– obiectele examinate şi cele ridicate, cu descrierea caracteristicilor de identificare;

– descrierea metodelor folosite pentru ambalare, etichetare şi sigilare;

– împrejurările negative constatate şi măsurile luate pentru clasificarea lor;

– măsurile luate faţă de victime, făptuitori, obiecte implicate în eveniment;

– fotografiile judiciare efectuate: fotografia de orientare, fotografia schiţă, fotografia obiectelor principale, fotografiile de detaliu şi măsurătorile fotografice, precizându-se marca aparatului folosit şi a filmului;

– menţiuni cu privire la înregistrările efectuate: înregistrarea pe bandă videomagnetică ori înregistrări foto şi video-digitale;

– menţiuni despre întocmirea **planului-schiţă,** cu precizarea scării la care s-a întocmit ori despre desenul schiţă realizat;

– rezultatul folosirii câinelui de urmărire;

– observaţiile persoanelor participante, mijloacelor materiale de probă ridicate de la locul faptei şi a celor lăsate în custodie şi obiecţiile făptuitorului;

– ora începerii şi ora terminării cercetării locului faptei, cu precizarea condiţiilor meteorologice şi de vizibilitate pe parcursul cercetării;

– **numărul de exemplare şi destinaţia acestora. Procesul verbal trebuie să fie întocmit într-un stil clar, precis şi concis, să prezinte în mod obiectiv situaţia constatată la locul faptei.** Procesul-verbal se semnează de către organul judiciar, martori asistenţi şi de alte persoane, pe fiecare pagină, iar locurile rămase libere se barează.

• **În procesul-verbal nu se consemnează opiniile experţilor sau ale martorilor asistenţi cu privire la modul în care s-a comis fapta şi persoana făptuitorului.**

• **Este preferabil ca procesul-verbal** să fie redactat la locul faptei, pentru a nu se omite amănunte relevante pentru cercetare.

2. Reguli tactice privind pregătirea cercetării locului faptei

2.1. Organul de urmărire penală, la primirea sesizării (plângere, denunţ sau sesizare din oficiu, conform art. 221 din C.pr.pen.) trebuie să ia de îndată următoarele măsuri, indiferent dacă este sau nu competent potrivit art. 213 din C.pr.pen.:

– identificarea persoanei care a făcut plângerea sau denunţul;

– stabilirea unor date de primă sesizare despre infracţiunea comisă, locul şi timpul săvârşirii, numărul victimelor şi starea acestora, dacă se cunoaşte făptuitorul, natura şi întinderea pagubelor cauzate;

– raportarea telefonică a evenimentului la eşalonul superior;

– dispunerea unor măsuri urgente pe care trebuie să le ia organele locale de poliţie până la sosirea echipei de cercetare; pentru salvarea victimelor, paza şi conservarea locului faptei, interzicerea pătrunderii curioşilor, identificarea şi audierea sumară a mărtorilor oculari, identificarea şi reţinerea făptuitorilor;

– constituirea echipei de cercetare, din care fac parte: procurorul criminalistic care este şeful echipei, ofiţeri de judiciar şi cercetări penale, ofiţerul criminalist, medicul legist, subofiţerul care conduce câinele de urmărire şi alţi specialişti, după caz;

– asigurarea participării părţilor civile, civilmente responsabile, a victimelor, făptuitorilor ori a apărătorilor acestora;

– pregătirea mijloacelor tehnico-ştiinţifice criminalistice adecvate:

– trusa criminalistică universală;

– trusa foto şi trusele criminalistice specializate;

– laboratoare criminalistice mobile;

– aparatura de detecţie;

– mijloace tehnice de identificare după semnalmentele exterioare;

– deplasarea cu maximă urgenţă la locul faptei.

2.2. Reguli tactice specifice cercetării locului faptei:

a. Cel care ajunge primul la locul faptei trebuie să ia, de urgenţă, următoarele măsuri:

• **Acordarea primului ajutor victimelor,** chiar cu riscul modificării locului faptei.

• **Marcarea aspectului iniţial al locului faptei** şi stabilirea modificărilor survenite, înlăturându-se persoanele curioase.

• **Înlăturarea unor pericole iminente** – incendii, explozii, inundaţii etc.

• **Protejarea şi conservarea urmelor** faţă de condiţiile meteorologice.

• Identificarea şi audierea **martorilor** oculari.

• Consemnarea unor **împrejurări care pot să dispară:** prezenţa unor mirosuri, poziţia mobilei, funcţionarea unor aparate electro-casnice etc., precum şi ora sosirii.

• Identificarea şi reţinerea **persoanelor suspecte.**

• **Înştiinţarea organului judiciar competent** să efectueze cercetarea locului faptei potrivit art. 213 C.pr.pen.

b. În faza de pregătire[16], **în câmpul infracţional pătrunde doar şeful echipei,** care dispune:

• **Fixarea căilor de acces** pentru ceilalţi membri ai echipei şi a priorităţilor: medic legist, ofiţer criminalist, câine de urmărire.

• Interzicerea oricăror activităţi care pot deruta cercetarea: **fumat, curăţirea hainelor, crearea altor urme.**

• **Alegerea martorilor asistenţi** dintre persoanele care nu au legături de rudenie cu făptuitorul ori cu părţile vătămate.

• Obţinerea unor informaţii utile privind stabilirea **cercului de suspecţi** dintre persoanele aflate în anturajul victimei ori bănuite de către aceasta. Informaţiile vor fi completate cu datele furnizate de făptuitor, rude, vecini, martori oculari.

• Investigarea persoanelor găsite la locul faptei pentru a se stabili date concludente privind **situaţia iniţială a locului faptei.**

2.3. Efectuarea cercetării propriu-zise se va desfăşura în două faze: faza statică şi faza dinamică, stabilite convenţional, după următoarele **reguli tactice generale**[17] **:**

a. Cercetarea locului faptei se va face de îndată, evitându-se însă graba şi superficialitatea.[18]

Deplasarea la locul faptei, de la anunţarea evenimentului trebuie să se facă **în cel mai scurt timp posibil.** Orice manager trebuie să-şi stabilească, periodic, ca **obiectiv prioritar,** obţinerea unui timp optim.

b. Cercetarea locului faptei trebuie să se facă în baza unui plan judicios şi riguros.

Experienţa demonstrează că **fiecare caz nu seamănă cu altul,** dar abordarea oricărui eveniment trebuie să se facă în baza unei planificări riguroase, stabilindu-se toate activităţile care trebuie executate şi succesiunea acestora. Şeful echipei va stabili **sarcini precise pentru fiecare participant,** imprimând reguli stricte şi pentru cei care sunt conduşi de orgolii şi se cred atotştiutori.

Criminalistul trebuie, din start, să fie lăsat să-şi facă treaba sa, fără să fie „dădăcit" şi supervizat. Şeful echipei îi va cere însă criminalistului să-şi planifice cercetarea judicioasă a fiecărei porţiuni de teren, după o succesiune stabilită de comun acord.

c. Cercetarea locului faptei trebuie să fie obiectivă.

Intuiţia şi orgoliul[19] trebuie lăsate la o parte, pentru că pot influenţa în rău cercetarea.

Trebuie impusă regula că toate urmele de la locul faptei au iniţial aceeaşi valoare, chiar dacă, aparent, se contrazic sau par lipsite de importanţă.

Trebuie, în acelaşi timp, să se evite excesul de fotografii judiciare, dar să nu rămână nici o porţiune de teren necercetată. Într-un caz de omor în care s-au făcut atâtea fotografii încât se putea deschide o expoziţie, într-una singură obiectivul a „prins", absolut întâmplător, un pietroi aflat la 3 m de scara pe care făptuitorul a urcat în balcon. Urmele descoperite în locuinţă nu-l indicau ca autor pentru că era un vizitator obişnuit al victimei. El a devenit suspectul principal în momentul în care, după o cercetare minuţioasă, s-a probat că a pătruns în locuinţă pe acea scară, sprijinită de banalul pietroi, care aştepta să i se dea importanţa cuvenită.

d. Cercetarea locului faptei trebuie să fie sistematică şi completă.

Criminalistul trebuie să fie înarmat cu multă răbdare şi să cerceteze sistematic fiecare porţiune a locului faptei, insistând să descopere urme în locuri în care un vizitator obişnuit n-ar avea ce căuta (în dulapuri de haine, sub pat, pe vitrine, în spatele unor piese de mobilier etc.). Aceste urme pot fi relevante pentru cauză, asigurând succesul cercetării şi, ulterior, al probaţiunii.

Trebuie **să se evite excesul de fotografii** dar să nu rămână nici un detaliu nefixat de obiectivul aparatului de fotografiat. Nici nu ştii când îţi poate dezlega enigma! Într-un caz de omor, un bolnav psihic, care era un obişnuit al locuinţei victimei, a recunoscut că a pătruns prin balcon, pe o scară găsită la cercetarea locului faptei, aruncată la câţiva metri. Suspectul a devenit credibil doar când a demonstrat că a fixat scara cu un banal pietroi care fusese „surprins" într-o singură fotografie, în apropierea scării. Nimeni nu i-a dat nici o importanţă, deşi s-a dovedit indispensabil pentru cauză.

e. Echipa de cercetare va fi condusă de un şef care va coordona toate activităţile şi va direcţiona investigarea. În cazul investigării omorului, şeful echipei va fi un procuror, de regulă criminalist. Şeful echipei va fi atent să se respecte normele tactice şi metodice, de la descoperirea urmelor până la ridicarea, ambalarea şi transportul lor în condiţii de siguranţă.

Şeful va distribui sarcinile şi tot el va corobora toate datele şi informaţiile obţinute, direcţionându-le într-un singur sens: **identificarea făptuitorului.** De tactul său vor depinde motivaţia şi profesionalismul întregii echipe.

f. Respectarea strictă a normelor procedurale.

• Normele legale trebuie respectate fără nici o abatere, indiferent cât de tentante ar fi unele „procedee" care au asigurat succesul unei operaţiuni cu care se împăunează unii.

• Rutina trebuie acceptată doar ca rigoare profesională, încadrată strict în litera şi spiritul legii!

• Relaţiile cu mass media trebuie să fie corecte, bazate pe încredere reciprocă.

Experienţa arată că ziariştii trebuie să fie lăsaţi **suficient de aproape dar niciodată în câmpul infracţional, iar la terminarea cercetării să se ţină cont de posibilitatea repetării acesteia, astfel că locul faptei ar fi bine să nu devină o „scenă" de spectacol.** Trebuie, de asemenea, să se manifeste o grijă deosebită pentru protejarea unor date de intimitate ale cauzei, care l-ar avertiza pe făptuitor. În acelaşi timp, să se aibă în vedere că presa poate ajunge şi singură la datele fierbinţi ale cazului şi ignorarea ori desconsiderarea ziariştilor ar putea fi extrem de păgubitoare pentru anchetă.

Iată de ce, presei trebuie să i se dea un „os de ros" suficient de „tare" pentru senzaţional dar care să asigure secretizarea datelor de maximă importanţă pentru caz.

• Procesul-verbal de cercetare a locului faptei trebuie **să fie analizat imediat de şeful competent.** Se mai pot umple unele lacune sau se pot înlătura scăpări ori erori care, altfel, ar putea să conducă, inevitabil, doar la un nou caz cu autor neidentificat.

3. Fazele cercetării locului faptei

În teorie şi practică se face distincţie între două faze: statică şi dinamică, dar stabilirea lor are un caracter convenţional-didactic, deoarece ele formează un tot unitar.

3.1. În faza statică se vor desfăşura următoarele activităţi:

• **Fotografierea de ansamblu a persoanelor care au fost găsite la locul faptei.** Nici nu-ţi poţi da seama cât de utilă poate deveni pe parcursul investigării!

Se discută mult despre *posibila întoarcere* a făptuitorului la locul infracţiunii datorată fenomenului de *amnezie postinfracţională*: *„Infractorul nu se simte în siguranţă, nu-şi poate aminti dacă totul a fost pus la punct, dacă nu cumva a comis greşeala fatală trădătoare. Din*

acest motiv, cu greu poate rezista impulsului imperativ de a se reîntoarce la locul infracțiunii, întoarcere care îi este fatală în cele mai multe cazuri.“ (**T. Bogdan**)

• Delimitarea teritorială a zonei cercetate;

• Parcurgerea locului faptei pentru **cunoașterea ambianței** și identificarea unor repere pentru investigare;

• **Orientarea locului** faptei din punct de vedere topografic și criminalistic;

• Determinarea punctului de începere, precum și a sensului și direcției cercetării;[20]

Punctul de plecare îl poate constitui centrul infracțiunii, după care se examinează zonele adiacente până la periferie (**cercetare excentrică**), dar punctul de inițiere îl poate constitui și periferia, cu deplasarea, spre centru, în spirală (**cercetarea concentrică**).

Locul faptei poate fi împărțit în sectoare, stabilindu-se succesiunea examinării acestora sau poate fi cercetat numai într-o anumită direcție (în sens liniar).

• Stabilirea eventualelor modificări survenite la locul faptei;

• Marcarea drumului de acces în câmpul infracțional;

• Stabilirea stării și poziției obiectelor care au legătură cu cauza și sunt purtătoare de urme;

Executarea fotografiilor de orientare și de ansamblu după regulile de tehnică criminalistică; realizarea înregistrărilor video și a schiței locului faptei;

• Folosirea câinelui de urmărire pentru prelucrarea urmei de miros uman;[21]

În această fază pot fi obținute date și informații care să conducă la identificarea făptuitorului.[22] **Nu se permite atingerea sau schimbarea poziției obiectelor din câmpul infracțional!**

3.2. În faza dinamică, cea mai importantă etapă a cercetării locului faptei, se vor executa următoarele activități:

• Examinarea minuțioasă a cadavrului și a obiectelor purtătoare de urme;

• Fotografierea obiectelor principale și a cadavrului;

• Executarea măsurătorilor fotografice bidimensionale;

• Descoperirea, fixarea și ridicarea urmelor;

• Descoperirea și examinarea mecanismelor de comitere a infracțiunii;

• Definitivarea schiței **locului faptei** sau ale **schițelor:** schița de orientare, schița locului faptei, schița unei porțiuni de la locul faptei și a obiectelor principale, schița urmelor și schița de detaliu;

• Ambalarea, etichetarea și sigilarea urmelor;

• Audierea persoanelor suspecte, a martorilor și a victimei, cu respectarea regulilor tactice ale ascultării. Dacă este posibil, declarațiile să fie înregistrate pe bandă magnetică și videomagnetică;[23]

• Stabilirea **semnalmentelor și portretului robot ale făptuitorului și declanșarea, după caz, a urmăririi generale;**

• **Clarificarea împrejurărilor negative sau controversate,** care au fost create de făptuitor pentru a deruta cercetările.[24] Este necesar să se facă o cercetare sistematică și amănunțită a locului faptei, pentru a se da un răspuns corect întrebărilor care s-au pus pe parcursul cercetării privind existența sau inexistența unor urme specifice, sau să se clarifice împrejurări care nu puteau fi explicate (ușa încuiată cu cheia pe dinăuntru, ferestre închise).

Clarificarea acestor împrejurări se impune mai ales în cazul infracțiunilor comise cu arme de foc, când un omor comis prin împușcare poate fi disimulat în sinucidere, dar și invers, când sinucigașul și-a disimulat fapta în omor;

• Fixarea rezultatelor în procesul-verbal de cercetare a locului faptei;

• Reluarea şi repetarea cercetării locului faptei;

• Reluarea cercetării locului faptei se impune atunci când, datorită unor **fenomene naturale** (întuneric, furtună, ploaie etc.) cercetarea a fost întreruptă sau au survenit alte cauze de pericol pentru viaţa, sănătatea şi avutul persoanelor.[25]

Reguli tactice:

• Şeful echipei să solicite ca fiecare component al echipei să-şi noteze cronologic toate activităţile şi constatările: data şi ora începerii şi terminării investigaţiei, descrierea locului faptei, persoanele identificate şi verificate, informaţiile obţinute, în general **toate datele de interes operativ,** care pot deveni o adevărată „comoară".

• Măsuri de protejare, chiar de pază, dacă situaţia impune.

• Cercetarea trebuie continuată de către aceeaşi echipă.

• În procesul-verbal de cercetare a locului faptei se vor menţiona **perioada de întrerupere** şi **cauzele care au generat-o.**

• Deşi, în principiu, **irepetabilă,** cercetarea locului faptei se poate repeta atunci când s-a constatat că a fost efectuată superficial ori pe parcursul anchetei s-au stabilit noi indicii despre alte urme sau corpuri delicte.

4. Truse criminalistice moderne folosite la cercetarea locului faptei[26]

4.1. Trusa criminalistică universală, care conţine:

• materiale pentru fotografiere: aparate foto, obiective, inele intermediare, filme, blitz, baterii, trepied, lămpi, filtre (colorate şi de polarizare);

• materiale pentru căutarea, descoperirea, relevarea, fixarea şi ridicarea urmelor papilare: lupă, surse de lumină, lampă de ultraviolete, prafuri şi reactivi de evidenţiere, pensule cu păr de veveriţă şi magnetice, pulverizator cu vapori de iod, folii adezive albe şi negre;

• materiale pentru executarea mulajelor urmelor de adâncime: cancioc, şpaclu, lingură pentru prepararea amestecului, bandă flexibilă pentru înconjurarea urmei (unde se va turna amestecul), pensulă pentru curăţarea urmei, ghips şi alte materiale de mulare, materiale dentare, lac, substanţe speciale sub formă de spray;

• materiale pentru amprentarea persoanelor: placă, rulou, tuş, fişe mono şi decadactilare, pastă, hârtie special impregnată pentru reacţii chimice, mănuşi chirurgicale, linguriţă pentru amprentarea cadavrelor;

• materiale pentru prelevarea substanţelor, inclusiv a celor biologice: aspirator, pensete, pipete, capsule, soluţii, bumbac absorbant, bandă adezivă, magnet;

• materiale pentru întocmirea desenelor şi a schiţelor: riglă, echer, raportor, hârtie milimetrică, planşetă, calc, compas, busolă, şabloane, piuneze, creioane negre şi colorate;

• materiale pentru marcarea locului şi efectuarea de măsurători: centimetru, bandă cu pătrate albe şi negre, jetoane numerotate (cu stativ), cretă;

• materiale de ambalare: pungi de plastic, saci de hârtie, flacoane de sticlă, sfoară, cuie, scândurele, etichete;

• instrumente: fierăstrău, cleşte, patent, ciocan, şurubelniţă, burghiu, daltă, foarfecă, truse de chei.

4.2. Materiale complementare

- proiectoare şi grup electrogen;
- aparat laser portabil;
- lampă polilight;
- convertizor de imagine infraroşie;
- aparat de filmat, video şi de înregistrare audio;
- materiale pentru protejarea urmelor şi a obiectelor;
- cizme de cauciuc, mască de gaze, ochelari de protecţie;
- echipament de protecţie pentru incendii şi explozii;
- aparat de sudură;
- scară, sapă, corzi etc.

4.3. Detectoare

- detector de metale;
- detector de substanţe radioactive (pentru zonele calamitate);
- detector de cadavre (reacţie la gazele de putrefacţie);
- detector electrostatic pentru urmele de călcare.

4.4. Truse cu destinaţie specială

- truse pentru identificarea drogurilor;
- truse pentru marcarea obiectelor cu prafuri fluorescente („capcane chimice");
- truse pentru examinarea documentelor;
- truse pentru examinarea cadavrelor cu identitate necunoscută;
- truse pentru urme biologice;
- truse pentru urme lăsate de armele de foc.

5. Truse criminalistice moderne

Trusele criminalistice trebuie să răspundă nevoilor speciale pentru teren şi pot fi adaptate, în funcţie de numeroase criterii, la solicitări, pentru a asigura maximum de eficienţă în căutarea, relevarea, fixarea şi ridicarea urmelor de toate categoriile.

Pe măsură ce ştiinţa criminalistică a progresat, abordând cu mijloace din ce în ce mai precise categorii de urme noi, căutarea şi ridicarea acestora au devenit activităţi care, dincolo de atenţia, măiestria şi intuiţia criminalistului, implică precizie, acurateţe, asigurarea deplină împotriva contaminării sau alterării urmei.

Indiferent de simplitatea sau complexitatea lor, trusele trebuie să îndeplinească următoarele cerinţe:

- să răspundă exact activităţilor prezumate;
- să poată fi manevrate cu uşurinţă;
- să permită exploatarea cu maximă acurateţe a urmelor investigate;
- să permită aplicarea unor procedee de lucru sigure;
- să nu afecteze urmele prin materialele utilizate;
- să nu contamineze urmele;
- să asigure conservarea adecvată a urmelor;
- să corespundă legislaţiei specifice;

• să asigure independenţa tehnică a operaţiunilor în condiţii de teren;
• să poată fi completate uşor pentru ciclurile de lucru următoare;
• să conţină instrucţiunile necesare pentru lucru, dacă este necesar;
• să aibă un preţ acceptabil;
• să corespundă standardelor de calitate în domeniu.

5.1. Criterii de clasificare a truselor

a. *După dotare:*
• simple;
• complexe.
b. *După domeniul de utilizare:*
• dedicate;
• combinate;
• universale.
c. *După tehnologia utilizată:*
• permit acţiunea asupra urmelor prin procese fizice;
• permit acţiunea asupra urmelor prin procese chimice;
• permit acţiunea asupra urmelor prin procese combinate;
• permit acţiunea asupra urmelor prin mijloace electronice.
d. *După destinaţie*:
• pentru urme papilare;
• pentru urme de instrumente, încălţăminte şi mijloace de transport;
• pentru urme biologice;
• pentru urme ale tragerii cu arme de foc;
• pentru urme de metal;
• pentru urme ale incendiilor şi exploziilor;
• pentru amprentarea cadavrelor;
• pentru accidente de circulaţie;
• pentru testarea drogurilor;
• pentru marcări chimice.
e. *După regimul de utilizare:*
• de folosinţă îndelungată;
• de unică folosinţă.

5.2. Truse pentru relevarea urmelor papilare

5.2.1. Trusa tip patrulă

Această trusă este ideală pentru acele unităţi de poliţie ale căror lucrători ce acţionează în patrule au în competenţă şi efectuarea unor cercetări lipsite de complexitate. Trusa este însoţită de instrucţiuni pentru utilizare.

Materiale:
• pulbere neagră pentru relevarea urmelor papilare;
• bandă adezivă pentru ridicarea urmelor papilare;
• pensulă standard din fibre de sticlă pentru relevarea urmelor papilare;
• cartoane suport pentru urme;
• mănuşi pentru protecţie;
• casetă din polimer cu dimensiunile de 203 X 196 X 90 mm.

5.2.2. *Trusa tip detectiv*

Trusa este compactă, de buzunar, organizată într-un etui, fiind destinată căutării şi revelării rapide a urmelor papilare. Trusa conţine:

- pulbere neagră pentru relevarea urmelor papilare;
- pulbere albă pentru relevarea urmelor papilare;
- pulbere roşie-argintie pentru relevarea urmelor papilare;
- folii transparente cu suport ataşat;
- folii albe cu suport ataşat;
- folii negre cu suport ataşat;
- două pensule din păr natural;
- lupă 3X;
- etui cu dimensiunile de 171 X 100 X 50 mm.

5.2.3. *Trusa tip tehnician*

Este considerată o trusă semiprofesională destinată unităţilor cu situaţie operativă nu foarte încărcată şi de complexitate medie. Conţine instrucţiuni de utilizare şi cuprinde următoarele materiale:

- pulbere neagră pentru relevarea urmelor papilare;
- pulbere albă pentru relevarea urmelor papilare;
- bandă adezivă pentru ridicarea urmelor papilare;
- folii transparente cu suport ataşat;
- folii albe cu suport ataşat;
- folii negre cu suport ataşat;
- două pensule din păr natural;
- foarfecă;
- lupă 3X;
- mănuşi de protecţie;
- casetă din polimer cu dimensiunile 203 X 196 X 90.

5.2.4. *Trusa Scott*

Această trusă oferă un număr mai mare de pulberi şi folii fiind destinată acelor unităţi de poliţie care au un număr mai mare de infracţiuni, fiecare trusă este însoţită de instrucţiuni de utilizare.

Trusa cuprinde:

- pulbere neagră pentru relevarea urmelor papilare;
- pulbere albă pentru relevarea urmelor papilare;
- pulbere argintie pentru relevarea urmelor papilare;
- 3 pensule din fibre naturale;
- folii transparente cu suport ataşat;
- folii albe pe suport ataşat;
- folie neagră pe suport ataşat;
- folie albă pe suport cauciucat;
- folie neagră pe suport cauciucat;
- foarfecă;
- lupă 3X;
- mănuşi de protecţie;
- pungi pentru probe.

Trusa este organizată într-o geantă din polimer.

5.2.5. Trusa expert

Această trusă este una din cele mai bune pentru căutarea, relevarea şi ridicarea urmelor papilare. Trusa oferă criminaliştilor aproape toate metodele de relevare a urmelor papilare şi întregul echipament pentru aplicarea acestora.

Componentele trusei permit utilizatorului să realizeze cu succes relevarea urmelor atât în teren, cât şi în laborator.

Trusa cuprinde următoarele materiale:

- pulbere neagră pentru relevarea urmelor papilare;
- pulbere albă pentru relevarea urmelor papilare;
- pulbere neagră-argintie;
- pulbere gri-argintie;
- pulbere roşie-argintie safecracker;
- pulbere magnetică neagră;
- pulbere magnetică albă;
- pulbere magnetică argintie;
- pulbere roşie-argintie;
- pensulă magnetică;
- cyanuacrylat pachete;
- fiole de iod şi aplicatoare;
- ninhydrină spray;
- nitrat de argint spray;
- soluţie de microparticule în pulverizator;
- folii transparente pentru ridicarea urmelor papilare;
- bandă transparentă pentru ridicarea urmelor;
- folii pe suport cauciucat albe şi negre;
- lupă 3X;
- lanternă;
- ruletă;
- bandă pentru marcarea probelor;
- foarfecă;
- riglă foto;
- bloc-notes;
- recipient cu apă;
- şervete de unică folosinţă;
- pungi pentru ambalarea probelor pentru diverse dimensiuni;
- mănuşi de protecţie;
- şerveţele speciale pentru curăţire.

Trusa este organizată într-o geantă de material plastic cu dimensiunile de 45 X 38 X 20 cm.

5.2.6. Trusa Krimesite imager

Krimesite imager utilizează tehnologia de intensificare a imaginii reflectate sub incidenţa radiaţiilor ultraviolete cunoscută sub numele prescurtat de RUVIS pentru a localiza urmele papilare care sunt invizibile cu ochiul liber pe cele mai multe suprafeţe netede, fără utilizarea prealabilă a nici unui fel de tratament cu pulberi, substanţe chimice sau vapori. Acest procedeu de examinare nu este afectat de lumina înconjurătoare, ceea ce înseamnă că poate fi utilizat în orice îm-

prejurare la lumina zilei sau în întuneric afară sau în interior. Aparatura este construită să amplifice radiația u.v. reflectată de 254 nm și nu este influențată de alte lungimi de undă.

Utilizând această tehnologie, la fața locului se pot găsi rapid urmele papilare chiar la distanță de obiectul examinat, rezultând astfel o creștere a eficienței în căutarea urmelor și sunt evitate situațiile în care s-ar putea neglija examinarea anumitor suprafețe. Utilizarea tehnologiei RUVIS are avantajul că urmele sunt examinate printr-o metodă nedistructivă și necorozivă. Poate fi adăugat și avantajul că la fața locului sunt evitate situațiile de îmbâcsire a obiectelor, a suprafețelor în locuințe, birouri sau vehicule cu pulberi și substanțe chimice greu de curățat.

Complexul Master RUVIS cuprinde 2 echipamente RUVIS și anume:

- cyclop;
- scan-n-find;
- aparatură foto digitală;
- printer digital.

Unul dintre echipamentele RUVIS este folosit de un examinator, cel de-al doilea fiind utilizat de un alt operator care înregistrează imaginile observate în ultraviolet prin sistemul cyclop.

Tot în categoria truselor care pot fi utilizate în domeniul urmelor papilare pot fi incluse și trusele echipate cu surse de lumină bluemaxx, acestea în funcție de putere fiind utilizate pentru cercetarea unor zone mai întinse sau mai restrânse. Puterea maximă pentru super bluemaxx este de 1,5 mil. candele, ceea ce permite examinarea unor suprafețe întinse în încăperi sau în alte locuri.

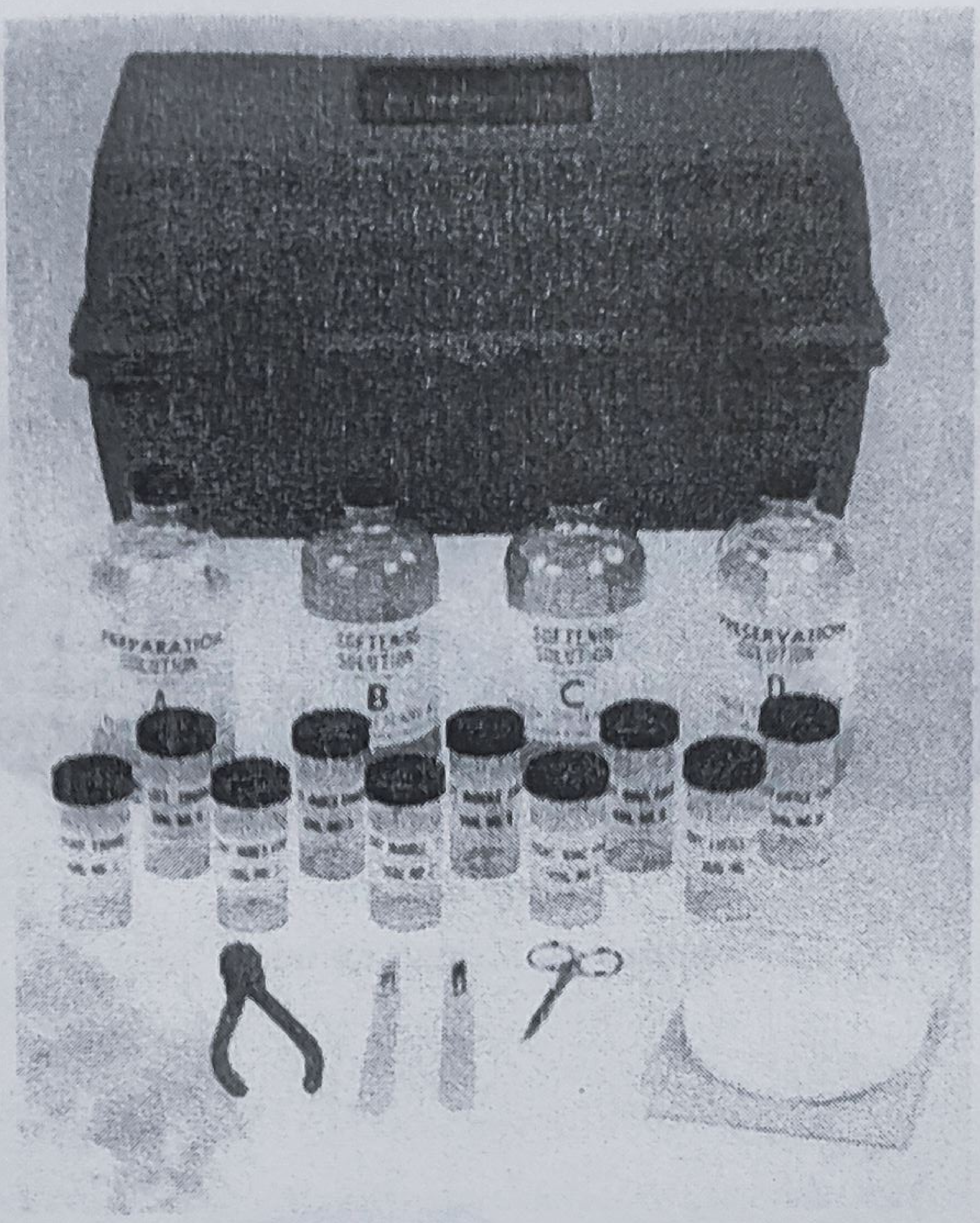
5.3. Alte modele de truse

- **truse pentru mulaje;**
- **truse pentru ridicare electrostatică a urmelor de încălțăminte;**
- **truse pentru recoltarea microparticulelor;**
- **truse pentru cercetarea incendiilor;**
- **truse pentru recoltarea urmelor la incendii și explozii;**
- **truse pentru marcări (capcane);**
- **truse pentru recoltarea urmelor de tragere;**
- **truse pentru recoltarea urmelor de metal;**
- **truse pentru serii deteriorate;**
- **truse pentru urme biologice;**
- **truse pentru detectarea drogurilor;**
- **truse pentru desen;**
- **truse pentru marcare teren;**
- **truse pentru amprentare.**

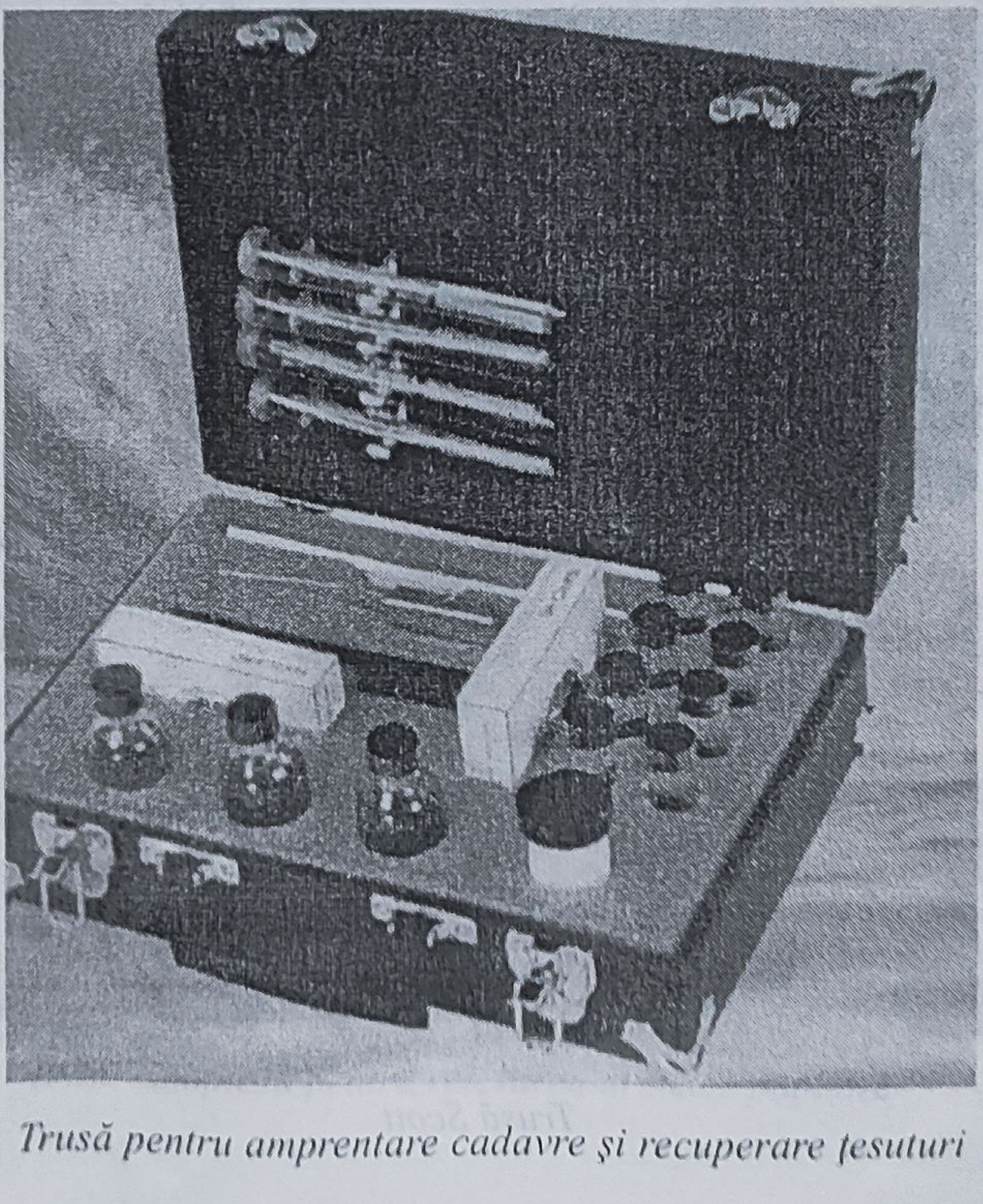
Alături de toate trusele menționate, producătorii de echipamente criminalistice livrează seturi speciale de materiale destinate recoltării urmelor biologice în cazul infracțiunilor la viața sexuală, seturi pentru recoltarea urmelor ce vor fi analizate cu MEB, seturi pentru recoltarea urmelor din teren și a probelor pentru analizele ADN.

Fără a considera clasificările prezentate sau enumerarea truselor complete ca exhaustive, se poate afirma cu certitudine că asistăm la o specializare tot mai clară a mijloacelor de intervenție în teren, că aceste mijloace cunosc o diversificare și adecvare accentuată în raport cu specificul faptei și al metodelor de investigare ulterioară a urmelor.

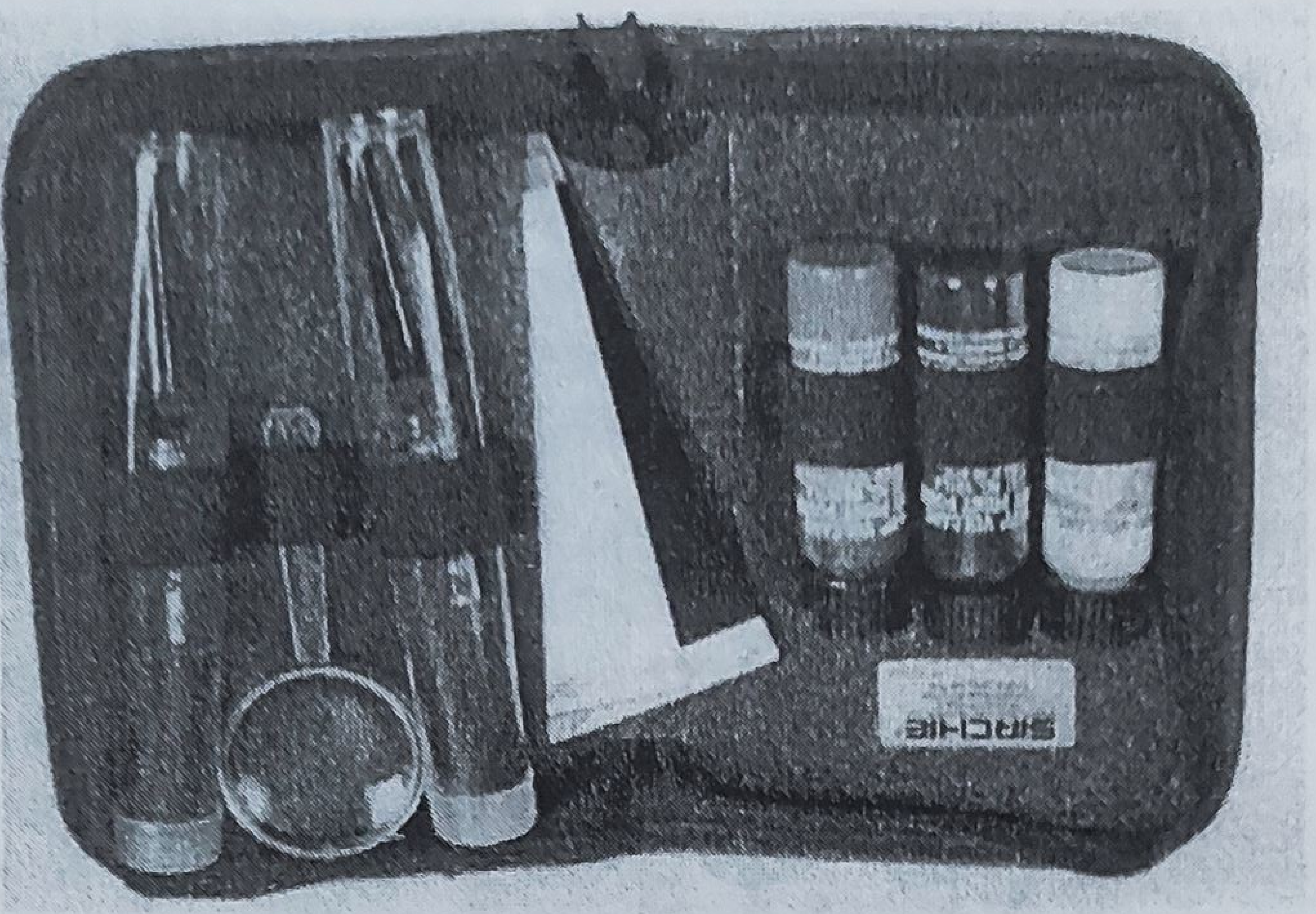
Prezentăm în continuare diverse modele de truse criminalistice utilizate în prezent:

Trusă pentru recoltare epidermă în vederea amprentării cadavrelor

Trusă pentru amprentare cadavre și recuperare țesuturi

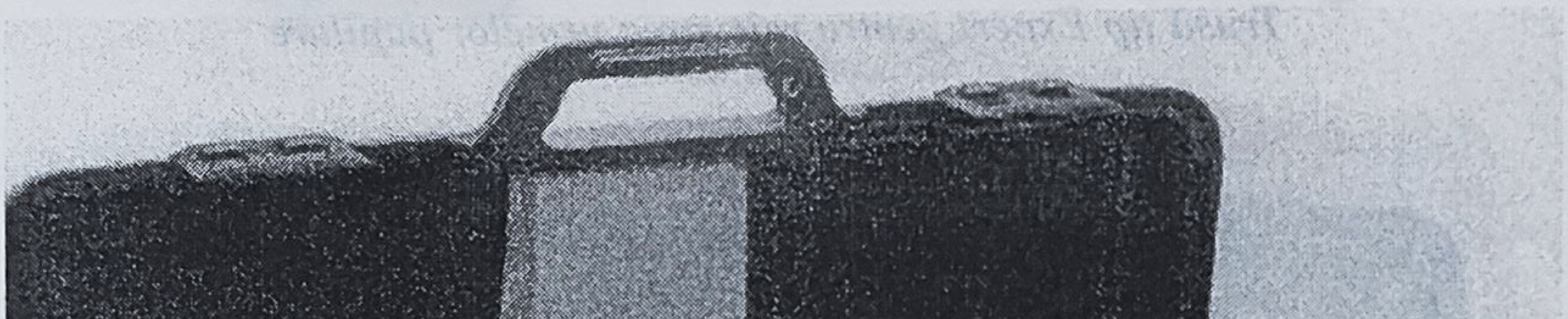
Trusă tip detectiv

Trusă Scott

Trusă tip patrulă de poliţie

Trusă complexă pentru relevarea urmelor papilare

Trusă tip Expert pentru relevarea urmelor papilare

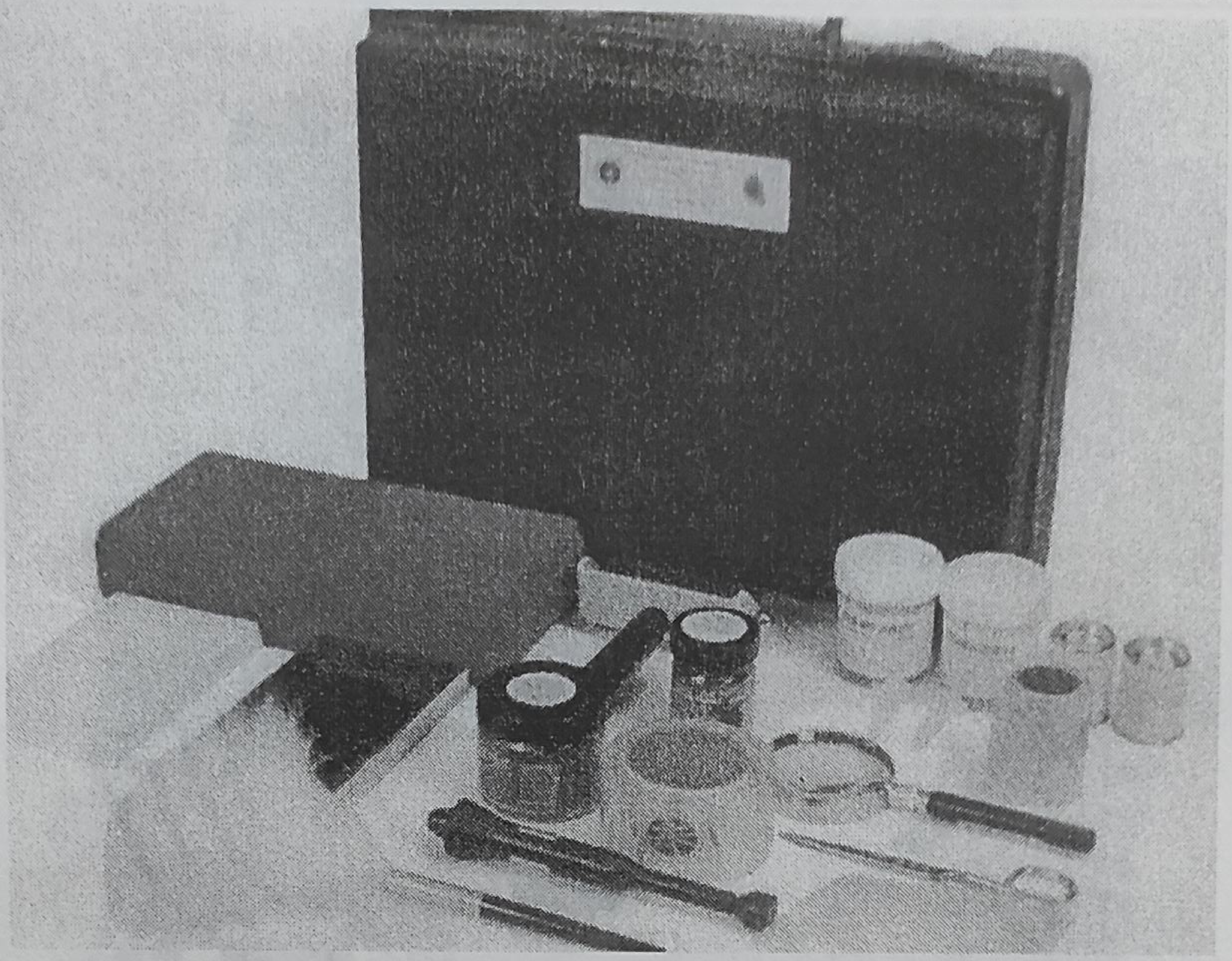
Trusă tip Specialist pentru relevarea urmelor papilare

Trusă universală

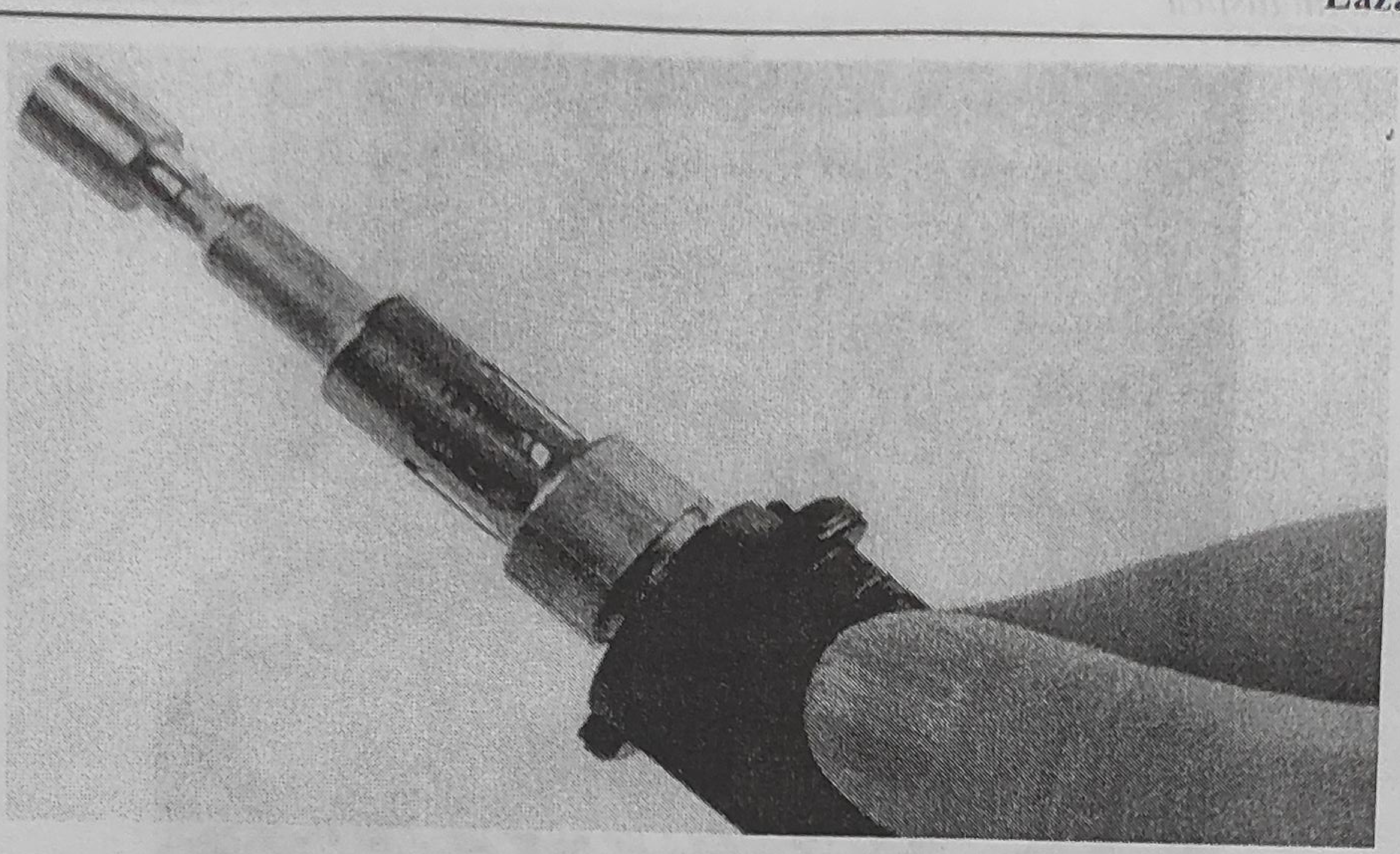
Trusă tip „spargere" pentru relevarea urmelor papilare

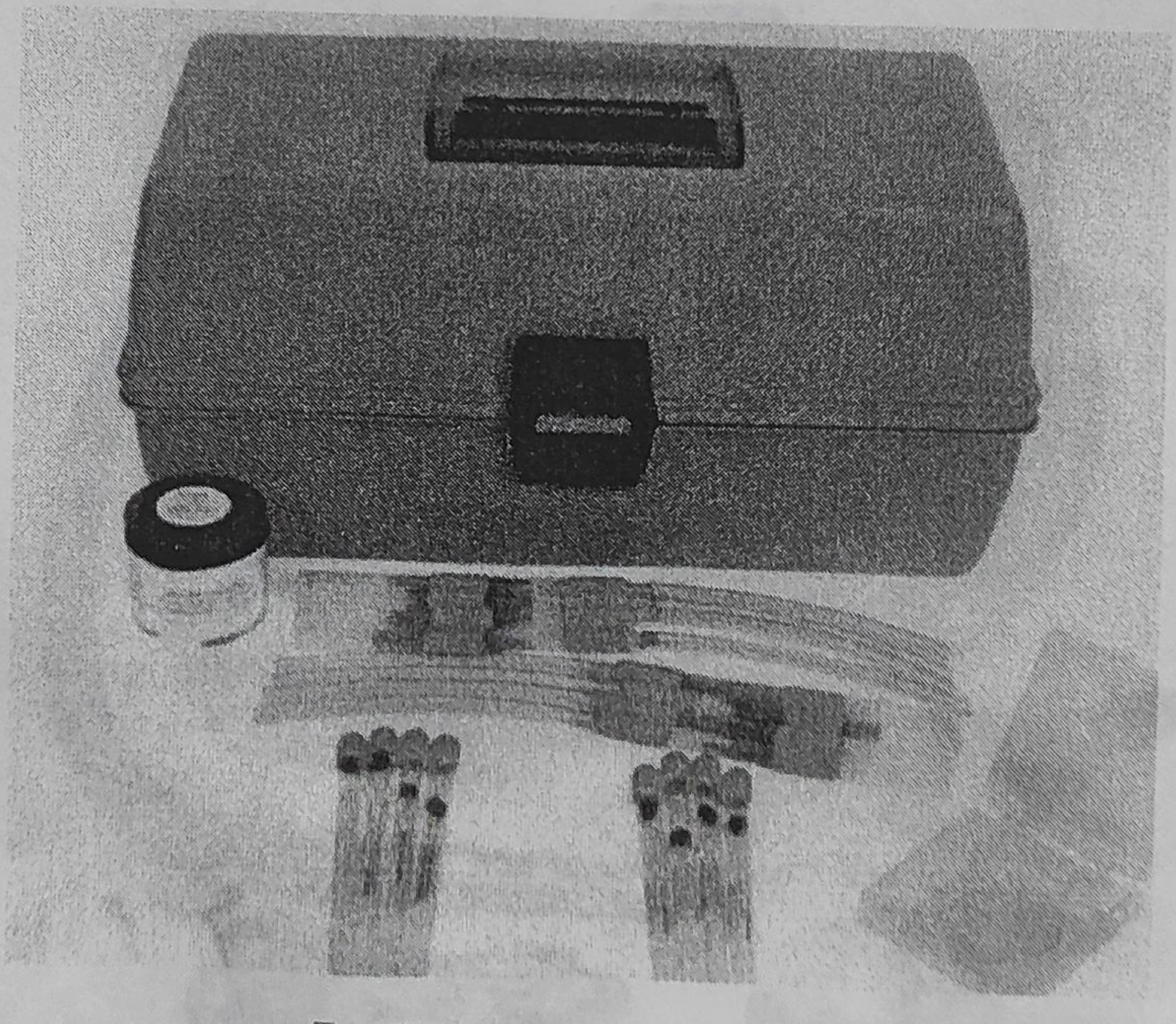
Trusă combinată pentru relevarea urmelor papilare

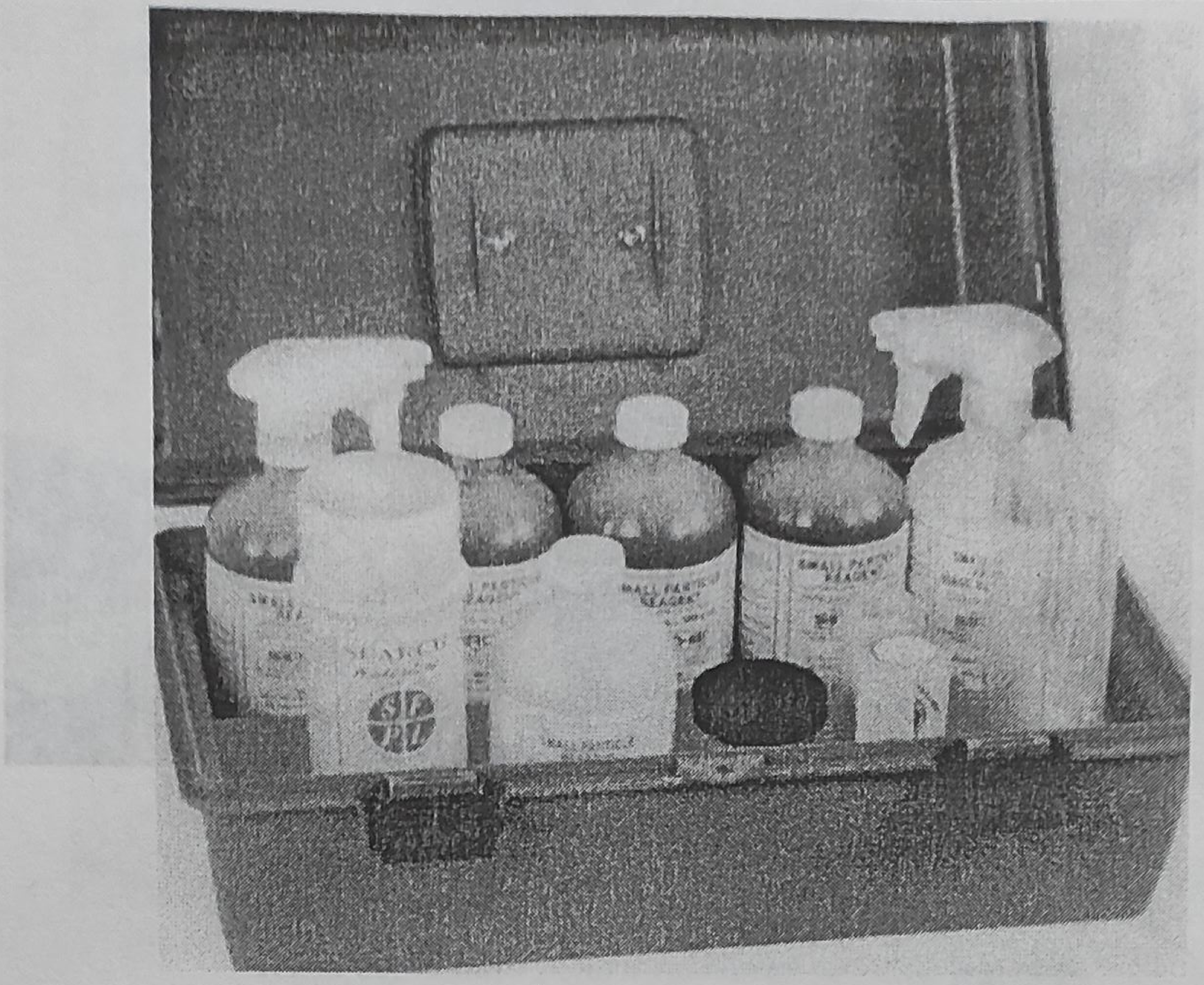
Vaporizator cu gaz pentru cyanoacrilat

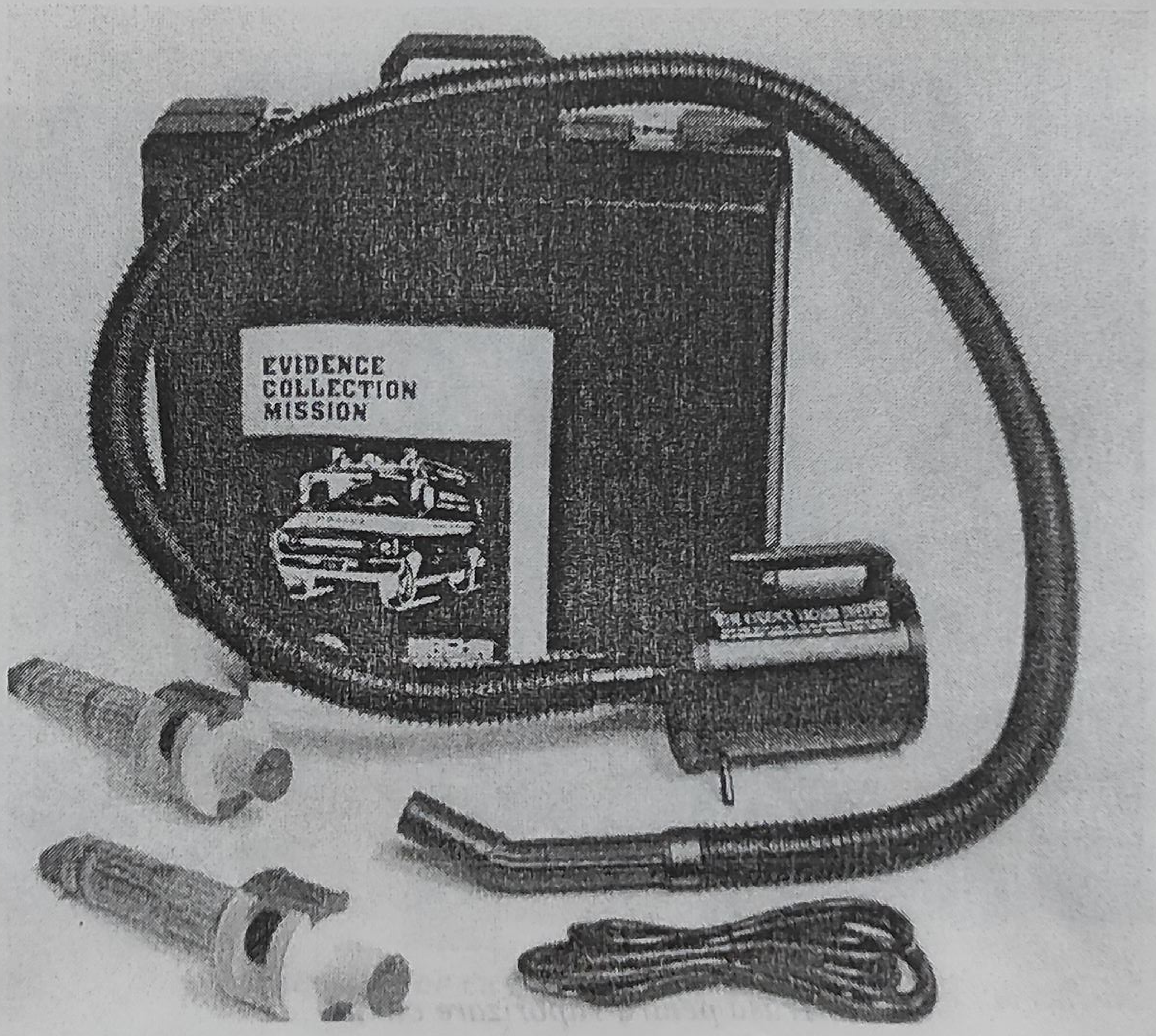
Detaliz vaporizator

Trusă pentru vaporizare cu iod

Trusă pentru relevarea urmelor papilare cu microparticule

Trusă pentru recoltarea microparticulelor prin aspirare

Trusă pentru mulaje

Trusă pentru recoltarea urmelor de tragere

Trusă RUVIS pentru căutarea urmelor papilare latente

6. Măsuri de prim ajutor

În cazurile în care se înregistrează victime, până la sosirea personalului medical de specialitate echipa complexă de cercetare a locului faptei trebuie să ia măsuri de prim ajutor. Reproducem pasaje de interes pentru criminaliști, fotografii și desene dintr-o carte deosebit de utilă apărută la Editura Ministerului Administrației și Internelor sub coordonarea chestorului medic dr. Mihai Marius Dan.[27]

6.1. Posibilități de evaluare a funcțiilor vitale la locul accidentului

Vorbiți cu accidentatul, punându-i întrebări, pentru a afla dacă este orientat în timp și spațiu.

• Victima este conștientă, răspunde la întrebări, dă relații despre împrejurările accidentului și despre datele sale de identitate;

• Victima este confuză, răspunde la întrebări prin gemete, acuză oboseală;

• Victima este inconștientă, nu răspunde la întrebări, având reacții doar la atingerea leziunilor traumatice.

Observați accidentatul

• Stabiliți dacă respiră prin urmărirea mișcărilor toracice sau ascultarea, la nivelul gurii, a zgomotelor respiratorii ori prin ascultarea cu urechea a aerului respirat

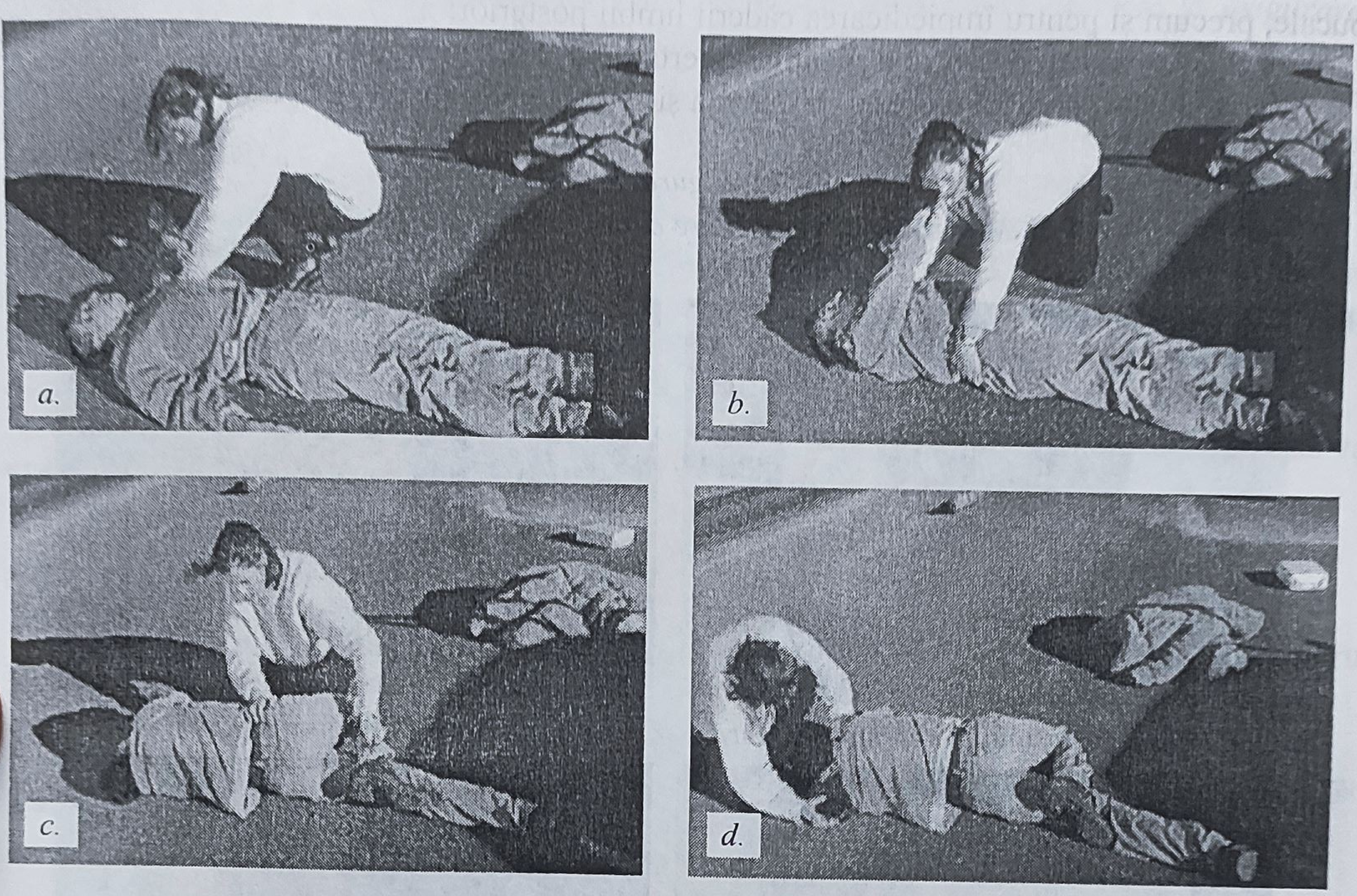
• Descrieți culoarea feței: normală, palidă, cu broboane de transpirație etc.

Solicitați ajutorul serviciului medical de urgență (961; 112)

Întoarceți accidentatul cu fața în sus, fără a răsuci gâtul și trunchiul, pentru a aplica măsurile de resuscitare.

6.2. Menţinerea funcţiilor vitale la victima conştientă:

- Lăsaţi victima în poziţia în care aţi găsit-o;
- Asiguraţi-vă că nu există un pericol iminent;
- Anunţaţi serviciul medical de urgenţă.

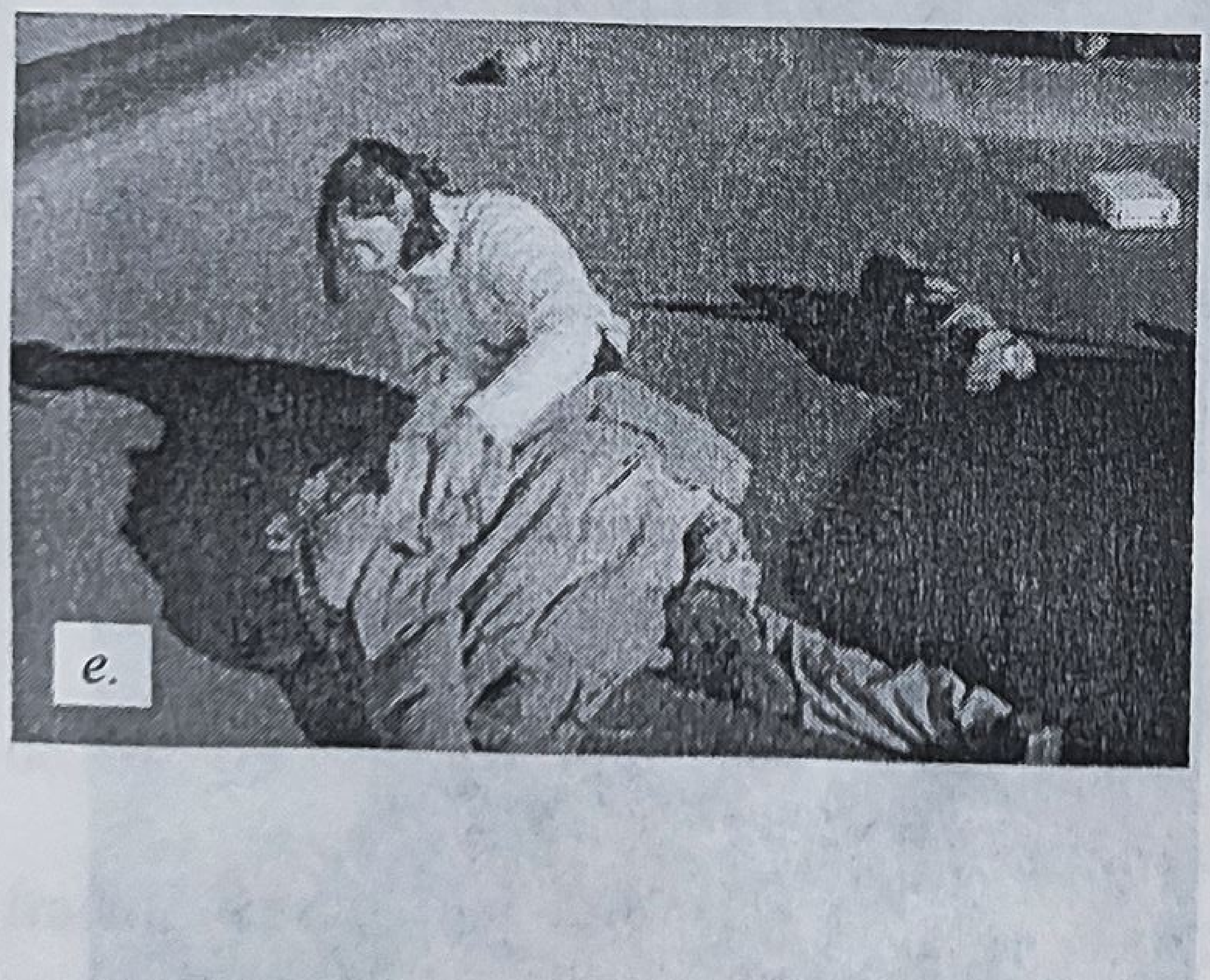

Figura 2.
Aşezarea victimei inconştiente în poziţie laterală stabilă de siguranţă

6.3. Asigurarea funcţiilor vitale la victima inconştientă:

a) Victima respiră şi are puls

• Se asigură victima în poziţie laterală stabilă de urgenţă – PLSS pentru a împiedica inhalarea conţinutului gastric (vomă), a secreţiilor şi sângelui provenit de la eventualele leziuni bucale, precum şi pentru împiedicarea căderii limbii posterior;

• Se înclină capul pentru a menţine libertatea căilor asiguratorii;

• Se anunţă serviciul medical de urgenţă şi se continuă supravegherea victimei.

Figura 3

Manevrele de resuscitare cardio-pulmonară (RCP

a. Pensarea nasului şi deschiderea gurii

b. Respiraţia gură la gură

c. Repere pentru masajul cardiac extern

d. Poziţionarea palmei la adult

e. Poziţia mâinilor pentru compresiune

f. Masajul cardiac extern

b) Victima nu respiră şi are puls

• Victima este aşezată pe spate, pe un plan dur;

• Se asigură libertatea căilor respiratorii prin înclinarea capului (hiperextensia gâtului) şi ridicarea mandibulei (maxilarului inferior.)

Dacă victima este traumatizată, prin înclinarea capului se pot agrava eventualele *leziuni ale coloanei cervicale*, fiind necesară aplicarea unui colier cervical şi *asigurarea căilor aeriene numai prin subluxaţia mandibulei.*

• Se pensează nasul victimei între policele şi indexul de la o mână, în timp ce mâna cealaltă menţine mandibula ridicată şi gura întredeschisă (fig. 3 a). Salvatorul inspiră adânc şi îşi plasează buzele peste buzele victimei, asigurând etanşeitatea între cele două orificii şi insuflă în gura acesteia aerul expirat, urmărind în acelaşi timp expansiunea toracelui (fig. 3 b). După aceasta, eliberează gura victimei şi lasă toracele acesteia să se decomprime spontan, pentru a ieşi aerul. Manevra este cunoscută sub numele de *respiraţie gură la gură.* Este important să se obţină cel puţin două insuflaţii eficiente din 5 încercări.

• Se face apel către serviciul de urgenţă (ambulanţa).

• Se revine la victimă şi se aplică 10 insuflaţii. După fiecare set de 10 insuflaţii se va evalua efectul.

c) Victima nu respiră şi nu are puls

• Se anunţă serviciul de ambulanţă (961)

• Se asigură *respiraţie gură la gură şi se adaugă masajul cardiac extern,* pentru menţinerea circulaţiei sanguine.

• Se stabileşte zona de aplicare a masajului cardiac extern (fig. 3 c, d).

• Se apasă pe stern în jos şi vertical, cu palmele suprapuse şi degetele întrepătrunse (fig. 3 e, f), realizând o depresiune a acestuia de 4-5 cm.

• Frecvenţa compresiunilor va fi de 60-80 pe minut.

• Se combină respiraţia gură la gură cu compresia sternului. Dacă manevra este executată de o singură persoană, după 15 compresii se aplică două respiraţii gură la gură, după care se aplică încă 15 compresii şi operaţiile se reiau. Dacă manevra este executată de două persoane, se asigură un ritm de o insulfaţie la 5 compresii sternale.

• Manevra se continuă până la apariţia primei inspiraţii spontane, a tusei sau mişcărilor victimei, după care se verifică pulsul la artera caroţidă.

Dacă manevrele de resuscitare au indus reluarea şi întreţinerea spontană a funcţiilor vitale (puls şi respiraţie), se vor lua următoarele măsuri:

• Degajarea hainelor strânse în jurul gâtului, centura sau cordonul, şireturile de la pantofi.

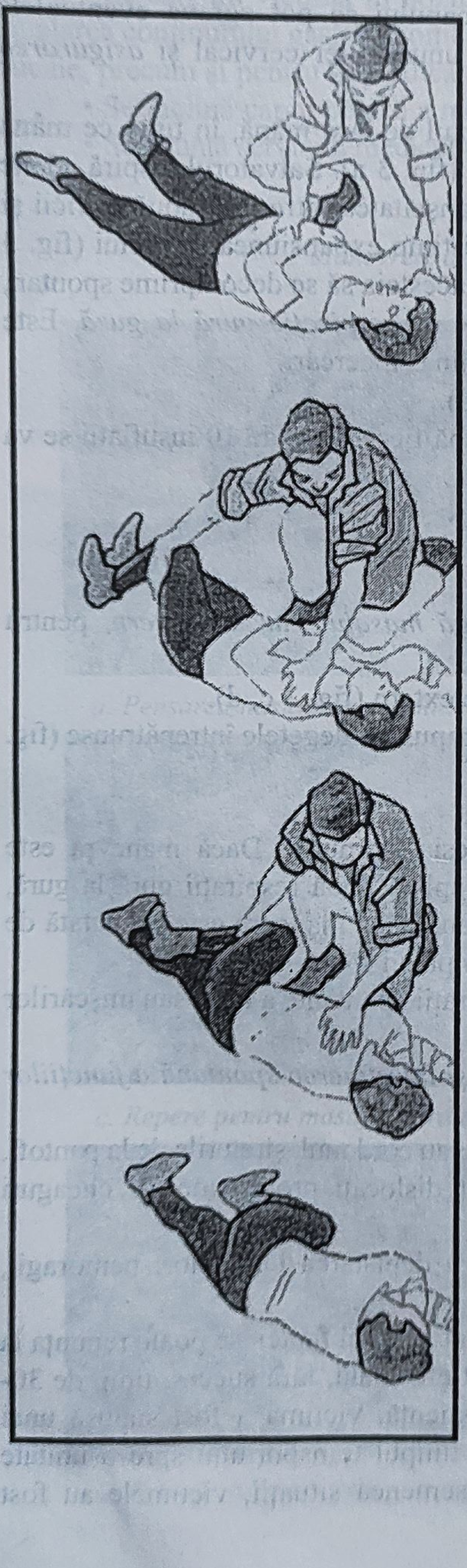
• Se evacuează eventualii corpi străini din gură: dinţi dislocaţi, proteze mobile, cheaguri de sânge etc.

• Se continuă examinarea atentă a victimei pentru depistarea leziunilor: hemoragii, fracturi etc.

NOTĂ: Dacă personalul medical nu s-a prezentat la locul faptei, se poate renunţa la manevra de resuscitare cardio-respiratorie după ce a fost efectuată, fără succes, timp de 30-40 de minute. Dacă, înaintea instalării stării de inconştienţă, victima a fost supusă unei temperaturi scăzute, resuscitarea va fi continuată şi pe timpul transportului spre o unitate spitalicească, *indiferent de timpul scurs*, întrucât, în asemenea situaţii, victimele au fost readuse la viaţă şi după 3-4 ore.

6.4. Măsuri de prim ajutor în stările de pierdere a conştinţei:

- Se asigură permeabilitatea căilor respiratorii.
- Dacă victima respiră şi are puls, va fi aşezată în poziţia laterală de siguranţă (Fig. 4)

1. Aşezaţi membrul superior stâng pe pământ, cu un unghi de 90° între antebraţ şi braţ

2. Apucaţi de umărul stâng şi sub genunchiul stâng

3. Întoarceţi accidentatul pe partea dreaptă

4. Plasaţi mâna stângă sub bărbie. Capul este aplecat pe spate

• Victima este supravegheată, verificându-se pulsul şi respiraţia. Dacă acestea sunt absente, se procedează la resuscitarea cardio-pulmonară.

6.5. Măsuri de prim ajutor în cazul plăgilor

Îndepărtează îmbrăcămintea din jurul plăgilor;

Curăţă suprafaţa plăgilor de corpurile străine (pământ, ţesături etc.);

Opreşte hemoragia (figura 5)

• presiune directă pe plagă prin intermediul pansamentului,

• aplică o pungă de gheaţă peste pansament;

• comprimă (apasă) vasul care sângerează: deasupra plăgii, dacă este o hemoragie de tip arterial (sânge de culoare roşu-deschis, care ţâşneşte în ritmul pulsaţiilor inimii), şi sub plagă, dacă este o hemoragie venoasă (sânge de culoare roşu închis, care se prelinge continuu, fără pulsaţii);

• aplică un „tourniquet" (figura 5), deasupra plăgii în cazul hemoragiilor arteriale, sub plagă în cazul hemoragiilor venoase; de garou leagă o etichetă pe care notează data şi ora aplicării acestuia;

• ridică membrul traumatizat, dacă este posibil.

Dacă obiectul tăios se află înfipt în plagă (cuţit, cui etc.) lasă-l pe loc şi asigură-l împotriva mişcărilor prin bandajare specială (*vezi plaga înjunghiată*);

Curăţă cu soluţie dezinfectantă (betadină sau apă oxigenată) zona din jurul plăgii;

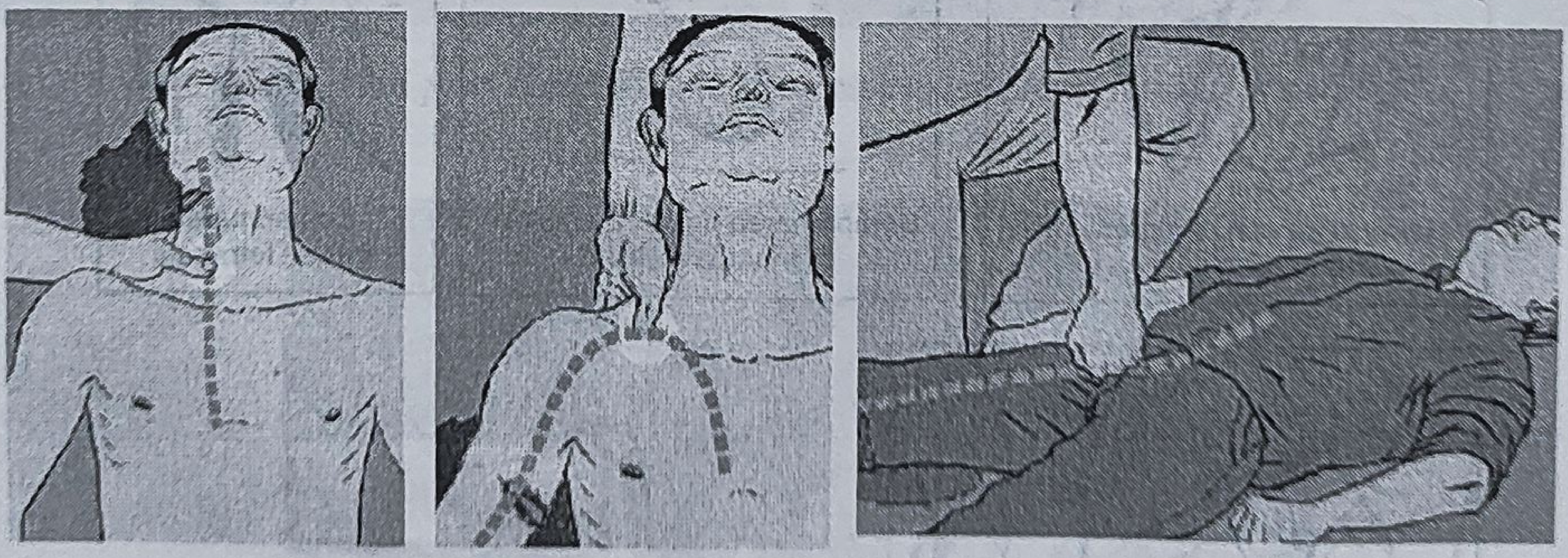
Aplică pansament steril, uscat;

Imobilizează segmentul de membru afectat;

Calmează durerea, încurajează accidentatul;

Dacă accidentatul a pierdut mult sânge, aşează-l în poziţia culcat cu picioarele ridicate la 30 cm de sol;

Supraveghează victima în timpul transportului (hemoragia şi semnele vitale).

d. Hemostază prin comprimarea trunchiurilor arteriale principale, în puncte de elecţie situate deasupra plăgii

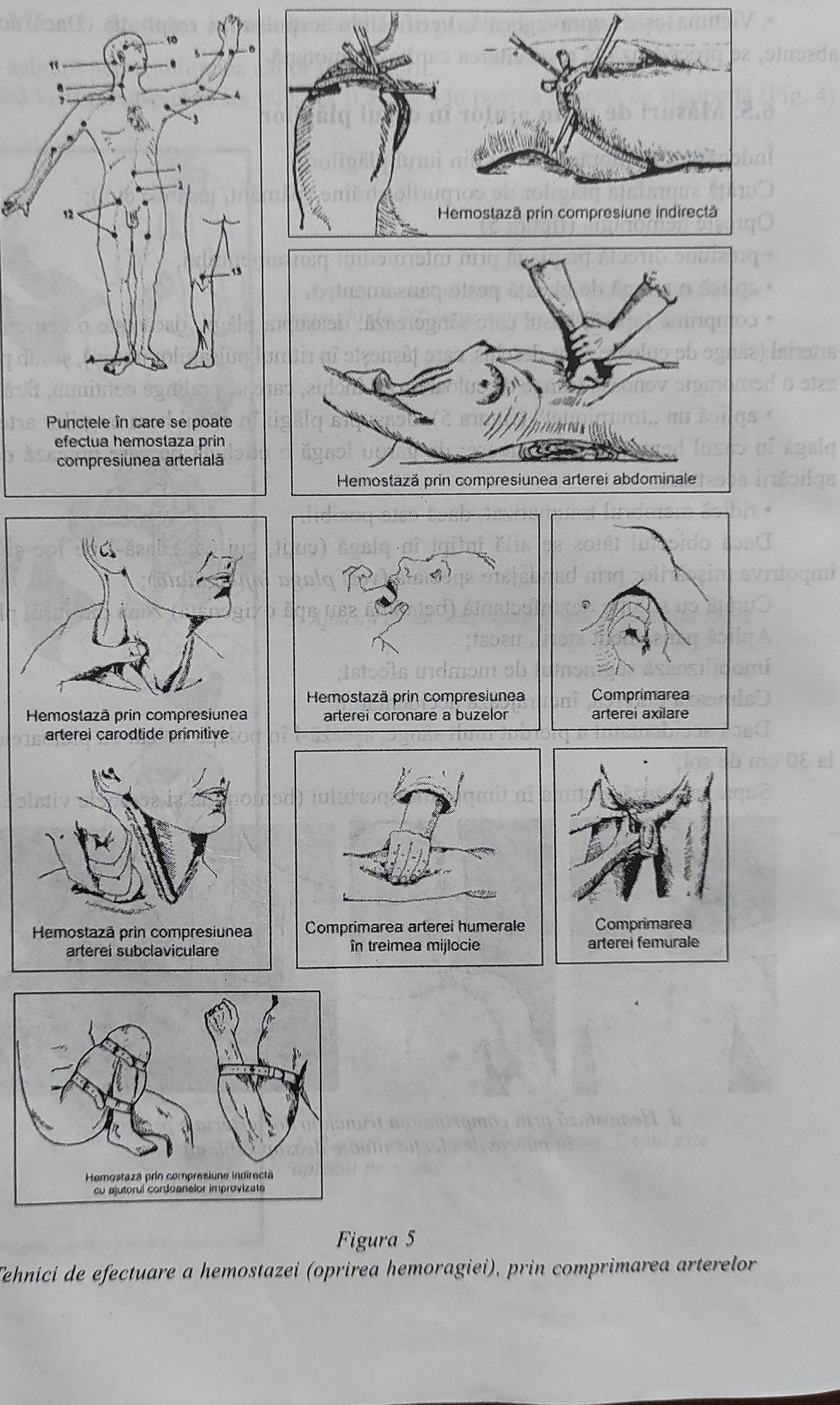
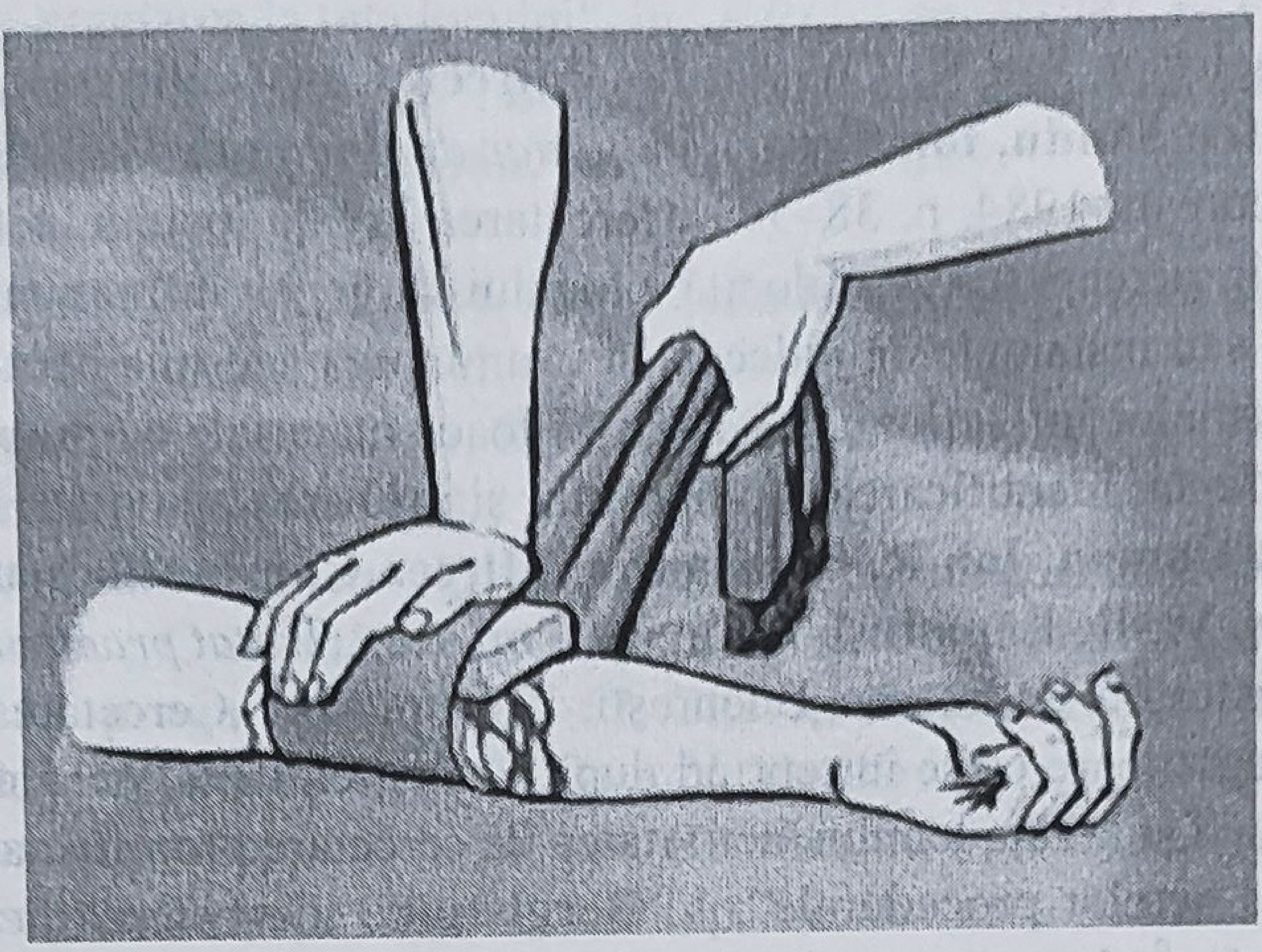

Figura 5

Tehnici de efectuare a hemostazei (oprirea hemoragiei), prin comprimarea arterelor

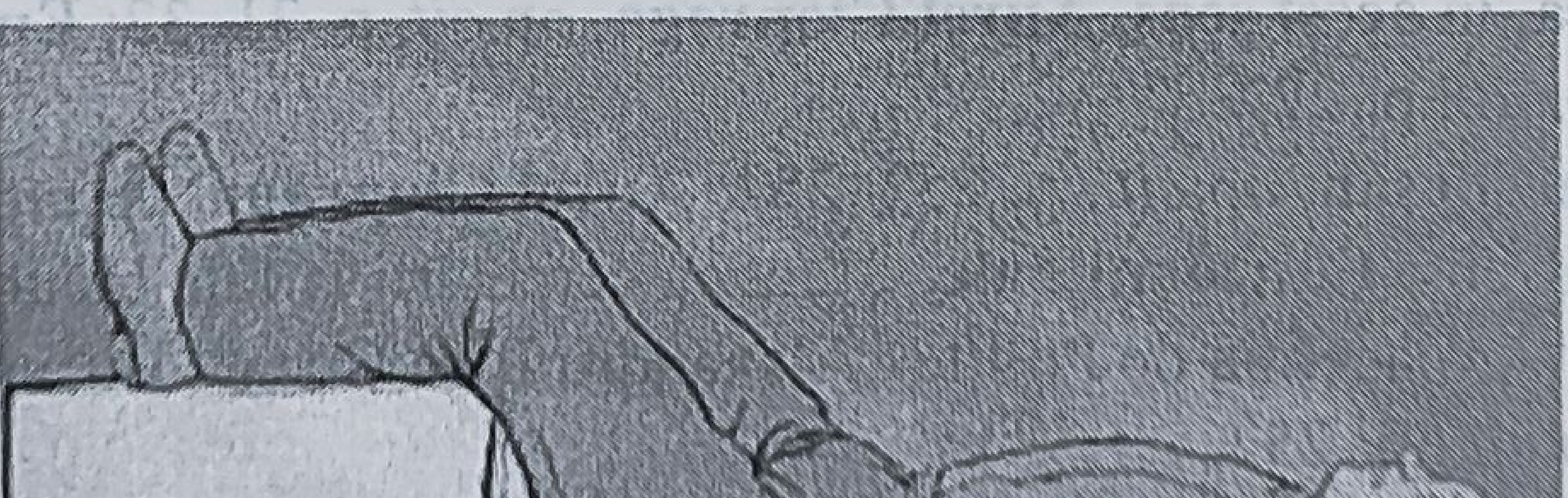
Primul ajutor pentru oprirea hemoragiilor

a. Oprirea hemoragiei prin pansament compresiv

b. Hemostază prin compresiune urmată de aplicarea unui „Tourniquet“

c. Oprirea hemoragiei prin pansament compresiv

Note la Capitolul I

[1] **Ion Anghelescu, Ion R. Constantin, Mircea Constantinescu, Nicolae Dan, Ion Grigorescu, Dumitru Sandu, Ion Sima**, *„Dicționar de criminalistică"*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984, p. 38–39: „Cercetarea la fața locului, activitate de urmărire penală care constă în perceperea nemijlocită a locului săvârșirii infracțiunii de către organele de urmărire penală sau instanțele de judecată și examinarea acestuia pentru descoperirea, fixarea și ridicarea urmelor infracțiunii și a altor mijloace materiale de probă, stabilirea modului cum s-a comis fapta, identificarea făptuitorului și probarea activității infracționale"; **Ion Anghelescu, Lupu Coman, Ion R. Constantin, Mircea Constantinescu, Ion Grigorescu, Alexandru Hasnaș, Vasile Lăpăduși, Octavian Pop** ș.a., *„Tratat practic de criminalistică"*, Vol. l, Editura Ministerului de Interne, București, 1976, p. 421: „Cercetarea la fața locului cuprinde măsurile pregătitoare ce se întreprind după săvârșirea faptei penale, la sediul organului de urmărire penală și la fața locului, activitatea de cercetare propriu-zisă, interpretarea urmelor și întocmirea actelor procedurale"; **V. Bergheșan.** *„Cercetarea penală (criminalistică-Teorie și practică). Îndrumar complet de cercetare penală"*, Editura și Tipografia Icar, București, 2002, p. 251: …cercetarea la fața locului este activitatea procedurală și de tactică criminalistică al cărei obiect îl constituie perceperea nemijlocită a locului unde s-a săvârșit o faptă de natură penală, căutarea, descoperirea, relevarea, fixarea, ridicarea și examinarea mijloacelor de probă, inclusiv precizarea poziției și stării acestora."

[2] **V. Dongoroz,** *„Curs de procedură penală"*, București, 1942, p. 233; **N. Volonciu,** *„Drept procesual penal"*, Editura didactică și Pedagogică, București, 1973, p. 280.

[3] **Camil Suciu,** *„Criminalistică"*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1972, p. 503; **Emilian Stancu,** *„Tratat de criminalistică"*; Editura Actami, București, 2001, p. 325–326, **Ion Mircea,** *„Criminalistica"*, Editura Lumina Lex, București, 1998, p. 226; **Aurel Ciopraga,** *„Criminalistica. Tratat de tactică"*, Editura Gama, Iași, 1996, p. 31; **Vasile Bercheșan, Constantin Pletea, Ion Eugen Sandu,** „Cercetarea la fața locului", în *„Tratat de tactică criminalistică"*, p. 25 și urm.; **Ion Anghelescu,** *„Considerații asupra locului cercetării faptei"*, în R.R.D. nr. 11 / 1973, p. 114–115; **Ion Neagu,** *„Drept procesual penal. Partea generală"*, Editura Euro-trading, București, 1992, Vol. ll, p. 102 și urm.

[4] A se vedea, în acest sens, **Aurel Ciopraga,** *op.cit.* p. 31–32; **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 326, **I. Mircea,** *op.cit.*, p. 227.

[5] **Vasile Bercheșan,** *op.cit.*, p. 252–254; **Aurel Ciopraga,** *op.cit.*, p. 33.

[6] În același sens, **C. Aioanițoaie,** „Tactica cercetării la fața locului", în *„Curs de criminalistică. Anexă"*; Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza", București, 1985, p. 2; **Vasile Bercheșan,** *op.cit*, p. 252.

[7] **N. Volonciu,** *op.cit.*, p. 280.

[8] **Aurel Ciopraga,** *op.cit.*, p. 34; **Emilian Stancu,** *op.cit.*, p. 328.

9 **V. Bercheșan,** *op.cit.*, p. 252.

10 **Charles E. O'Hara,** *„Fundamentals of Criminal Investigation, Second edition, Ilinois"*, 1973, p. 47; **N. Volonciu,** *op.cit.*, p. 279; **N. Iorga,** *op.cit.*, p. 287.

11 **Emilian Stancu,** *op.cit.*, p. 326.

12 **Aurel Ciopraga,** *op.cit.*, p. 38–43; **Emilian Stancu,** *op.cit.*, p. 329–330; **A.N. Vasiliev,** *„Kriminalistika"*, Moscova, 1961, p. 270; **Lupu Coman** și **Ion R. Constantin** în *„Tra-*

tat practic de criminalistică", Vol. I, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1976, p. 26; **Vladimir Stoica,** „Cercetarea la faţa locului", în *„P.P.C."*, nr. 2/1981, p. 112–114; **Sorin Alămoreanu,** *„Elemente de criminalistică"*, Editura Alma mater, Cluj Napoca, 2000, p. 161–162.

13 În acest sens, **Vasile Bercheşan,** *op.cit.*, p. 253–254.

14 **N. Volonciu,** *op.cit.*, p. 280.

[15] **Emilian Stancu,** *op.cit.*, p. 344–350; **Vasile Bercheşan,** *op.cit.*, p. 260–263.

[16] **Emilian Stancu,** *op.cit.*, p. 341.

[17] **A. Ciopraga,** *op.cit.* p. 59–64; **Sorin Alămoreanu,** *op.cit.*, p. 164–165.

[18] **S. Alămoreanu,** *op.cit.* p. 164.

[19]. **I. Mircea,** *„Criminalistica"*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1978, p. 238.

[20]. **Camil Suciu,** *„Criminalistică"*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972, p. 512–513, **Aurel Ciopraga,** *op.cit.*, p. 66–67; **Charles E.O. Hara,** *op.cit.*, p. 50–55; **I. Mircea,** *op.cit.*, p. 150; **V. Stoica,** *op.cit.*, p. 113; **A.N. Vasiliev,** *op.cit.*, p. 281–282.

[21] **Vasile Bercheşan,** *op.cit.*, p. 259; **V. Bercheşan, C. Pletea, I.E. Sandu,** *„Tactică Criminalistică"*, Editura Carpaţi, Craiova, 1992, p. 44–46.

[22] **E. Stancu,** *op.cit.*, p. 342; **A. Ciopraga,** *op.cit.* p. 67; **I. Mircea,** *„Criminalistica"*, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1998, p. 234.

[23] **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 343–344; **V. Bercheşan, C. Pletea, I.E. Sandu,** *op.cit.*, p. 46–49; **L. Coman, I.R. Constantin,** „Unele particularităţi ale cercetării la faţa locului în infracţiunile de omor şi în cazul cadavrelor neidentificate", în *„Tratat practic de criminalistică"*, Vol. I, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1976, p. 433–466; **C. Suciu,** *op.cit.* p. 513–514; **A. Ciopraga,** *op.cit.*, p. 71.

[24] **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 344; **I. Mircea,** *op. cit*, p. 237; **A. Ciopraga,** *op.cit.*, p. 71–73; **S. Alămoreanu,** *op.cit.*, p. 168–171.

[25] **A. Ciopraga,** *op.cit.*, p. 74–76.

[26] **Lucian Petrică,** expert criminalist. „Materiale şi truse criminalistice moderne destinate investigării locului faptei" în *„Investigarea criminalistică a locului faptei"*, Bucureşti, 2004, p. 194-210.

[27] *Manual de prim ajutor*. Coordonator chestor **doctor Mihai Marius Dan**. Ediţia a II-a, Editura Ministerului Administraţiei şi Internelor, 2004, p.9-31.

ORGANIZAREA ŞI PLANIFICAREA CERCETĂRII PENALE

1. Necesitatea şi importanţa planificării cercetării penale

• Planificarea urmăririi penale constituie **o metodă tactică fundamentală**[1], care imprimă un caracter ştiinţific[2] activităţii de descoperire şi cercetare a infracţiunilor; începe încă în faza actelor premergătoare, de la verificarea datelor iniţiale şi elaborarea primelor versiuni, până la documentarea finală a împrejurărilor în care s-a comis infracţiunea.[3]

Desfăşurarea planificată a anchetei constituie, în acelaşi timp, o premisă importantă pentru **creşterea fermităţii** împotriva elementelor infractoare.[4]

Pe de altă parte, planificarea cercetării reprezintă un **proces complex de analiză**[5] a activităţilor care trebuie executate şi a succesiunii lor logice[6], constituindu-se într-un ghid care conferă **perspectivă şi eficienţă** investigării.

• **Planificarea cercetării penale asigură:**

– caracterul organizat al investigării criminalistice a cazului cercetat;
– respectarea strictă a dispoziţiilor legale şi a regulilor metodologice criminalistice;
– respectarea drepturilor conferite de lege părţilor implicate în procesul penal;
– lămurirea completă a împrejurărilor în care s-au comis infracţiunile, inclusiv prin extinderea cercetărilor;[7]
– celeritatea urmăririi, cu economisire de forţe şi timp;[8]
– folosirea tuturor metodelor, procedeelor şi mijloacelor tehnico-tactice adecvate cazului cercetat;
– repararea pagubelor cauzate prin infracţiune;
– prevenirea săvârşirii altor infracţiuni;
– constituie un **permanent autocontrol** al celor care efectuează cercetarea, precum şi un mijloc de control asupra calităţii activităţilor executate.

1.1. Principiile planificării:

*1.1.1. **Principiul individualităţii***, potrivit căruia în planificarea cercetării trebuie să se ţină cont de particularităţile fiecărui caz, cum ar fi: natura faptei comise, locul şi timpul săvârşirii, mobilul şi scopul infracţiunii, condiţiile şi împrejurările favorizatoare.

Fiecare cauză penală are **elemente specifice**, chiar dacă este comisă de aceeaşi persoană, în aceleaşi condiţii de loc şi de timp, cu aceleaşi moduri de operare.[9]

*1.1.2. **Principiul dinamismului***, care se prezintă sub două aspecte:

a. dinamismul şi promptitudinea cercetării criminalistice, cu consecinţe directe în planul eficienţei şi al operativităţii;

b. capacitatea de **adaptare permanentă** la datele noi care apar în timpul cercetării.[10]

În literatura criminalistică au existat opinii potrivit cărora sunt considerate ca principii ale planificării **legalitatea,** care este însă un principiu de bază al procesului penal, precum și **continuitatea,** care face parte din natura planificării.[11]

• **Structura și conținutul planului de urmărire penală:** planul de urmărire penală **nu este obligatoriu,** dar este imperios necesar în cauzele complexe sau în care, încă din faza inițială, s-au conturat mai multe versiuni. Planul este util numai dacă a fost întocmit în **momentul oportun** și după **o analiză riguroasă** a datelor obținute. **Un anchetator experimentat nu va renunța la planificarea cercetării chiar dacă instrumentează un caz în aparență simplu.**

• **Principalele elemente ale planului de cercetare penală:**

– activitățile care urmează a fi executate în orice etapă, pentru *clarificarea împrejurărilor în care s-a comis fapta,* precum și cu privire la persoana făptuitorului;

– *identificarea, urmărirea* și *prinderea infractorilor*;

– *repararea prejudiciului cauzat;*

– *măsuri asiguratorii;*

– măsuri preventive;

– versiunile care trebuie să fie verificate etc.

• **În practică și-a dovedit utilitatea formula celor 7 întrebări:**

– ce faptă s-a comis?

– unde s-a comis?

– când s-a comis?

– cine este făptuitorul?

– cum a comis fapta?

– cu ajutorul cui?

– în ce scop?

Acestei formule i s-au adus și critici, susținându-se că nu stabilește lucrul cel mai important – conținutul infracțiunii, fiind necesar ca cercetările care se efectuează într-o cauză să fie efectuate în legătură directă cu elementele infracțiunii, deoarece contribuie la stabilirea acestora.[12]

• Practica a impus **formula celor 4 întrebări,** care elucidează problemele unei infracțiuni, pornindu-se de la elementele constitutive ale acesteia:[13]

a. stabilirea obiectului infracțiunii;

b. latura obiectivă, **raportul de cauzalitate între acțiune sau interacțiune și urmările faptei,** circumstanțele de loc, timp și mod în care a fost comisă fapta;

c. identificarea subiecților infracțiunii (activ-pasiv) și a celorlalți participanți (complici, tăinuitori, instigatori);

d. latura subiectivă: vinovăția, lipsa vinovăției, culpa, scopul, mobilul.

2. Versiunile de urmărire penală

• **Versiunea criminalistică** – este *„rezultatul unui proces de gândire în cadrul căruia, pe baza datelor faptice stabilite la un moment dat, a cunoștințelor și experienței organului de urmărire penală, se elaborează presupuneri cu privire la un anumit fapt sau mai multe care au importanță pentru cauză“.*[14] (Dicționar de criminalistică, 1984)

• *„Versiunea, din punctul de vedere al procesului de gândire, este o ipoteză, presupunere a unei posibilități pornind de la unele date cunoscute, fie direct, în mod nemijlocit, fie prin deducții, ținând seama de experiență generalizată a activității de anchetă și cercetare penală."*[15]

• *„Versiunea, rezultat al unui complex proces de gândire, constituie o ipoteză, adică o explicație probabilă a unui fenomen, eveniment– întemeiată pe informațiile existente la un moment dat al investigațiilor – în scopul determinării adevăratului caracter și conținut al fenomenului dat, astfel încât această presupunere să se transforme într-o certitudine sau, dimpotrivă, să fie înlăturată."*[16]

• *„Versiunile sunt presupunerile logice ale organului de urmărire penală referitoare la faptă, în ansamblul ei sau la unele împrejurări ale acesteia."*[17]

• Versiunea mai *„poate fi definită drept o presupunere, o supoziție (ipoteză), elaborată pe baza unor date deținute într-un anumit moment al urmăririi penale, date prin care s-ar putea explica faptele și împrejurările unei cauze, ea urmând să facă obiectul verificării de către organul de urmărire penală"*.[18]

„Versiunea este rezultatul unui proces complex de analiză, în cadrul căruia, pe baza datelor administrate în cauză se emit presupuneri, se dau diferite explicații privitoare la natura faptei, conținutul acesteia, modul de comitere și ascundere a urmelor infracțiunii, participanți, forma de vinovăție, mobilul și scopul urmărit, cauzele și condițiile care au generat sau favorizat săvârșirea acesteia."[19]

Versiunea are trăsături comune cu ipoteza, ca metodă științifică de cunoaștere, specifică fenomenelor naturii și vieții sociale, dar cele două noțiuni se deosebesc prin domeniul de aplicare al fiecăreia, astfel că nu este recomandabil să fie considerate ca sinonime.[20]

• **Elaborarea versiunilor de urmărire penală** trebuie să aibă la bază următoarele criterii:

– Să fie rezultatul unor date suficiente din punct de vedere cantitativ și corespunzătoare sub raport calitativ. Dacă sunt lipsite de temei se repercutează negativ asupra cercetărilor.[21]

Datele pot proveni din **surse procesuale** (declarațiile învinuitului sau inculpatului, declarațiile martorilor, procesul-verbal de cercetare la locul faptei, înscrisuri, constatări tehnico-științifice și medico-legale, expertize, mijloacele materiale de probă), precum și din **surse neprocesuale** (investigații, zvonuri, acțiuni operative de urmărire etc.), cu obligația organului de urmărire penală de a materializa aceste date în probe, ceea ce presupunere și verificarea lor.[22]

– Se bazează pe pregătirea profesională și experiența anchetatorului.

Flerul și intuiția anchetatorului sunt rezultatul unor solide cunoștințe juridice și rodul dăruirii profesionale și abnegației cu care abordează fiecare caz. Atitudinea de superficialitate, de încredere nejustificată în calitățile sale dăunează grav activității de urmărire penală.[23]

Versiunile trebuie să fie clare, precise și elaborate pe baza unor forme de raționament:

– **raționamentul deductiv,** care constituie operația logică în care gândirea trece de la general la particular, iar concluzia decurge cu necesitate din premise;[24]

– **raționamentul inductiv,** care *constituie raționamentul în care gândirea trece de la cunoștințe despre fapte și lucruri individuale, la cunoștințe despre ceea ce este esențial și general în faptele și obiectele individuale;*[25]

– **raționamentul prin asemănare** (analogia), potrivit căruia, pe baza asemănării între două sau mai multe fenomene în privința unor însușiri, se trage concluzia că există asemănări probabile și în privința altor însușiri.

• *„Versiunea, din punctul de vedere al procesului de gândire, este o ipoteză, presupunere a unei posibilităţi pornind de la unele date cunoscute, fie direct, în mod nemijlocit, fie prin deducţii, ţinând seama de experienţă generalizată a activităţii de anchetă şi cercetare penală.“*[15]

• *„Versiunea, rezultat al unui complex proces de gândire, constituie o ipoteză, adică o explicaţie probabilă a unui fenomen, eveniment– întemeiată pe informaţiile existente la un moment dat al investigaţiilor – în scopul determinării adevăratului caracter şi conţinut al fenomenului dat, astfel încât această presupunere să se transforme într-o certitudine sau, dimpotrivă, să fie înlăturată.“*[16]

• *„Versiunile sunt presupunerile logice ale organului de urmărire penală referitoare la faptă, în ansamblul ei sau la unele împrejurări ale acesteia.“*[17]

• Versiunea mai *„poate fi definită drept o presupunere, o supoziţie (ipoteză), elaborată pe baza unor date deţinute într-un anumit moment al urmăririi penale, date prin care s-ar putea explica faptele şi împrejurările unei cauze, ea urmând să facă obiectul verificării de către organul de urmărire penală“.*[18]

„Versiunea este rezultatul unui proces complex de analiză, în cadrul căruia, pe baza datelor administrate în cauză se emit presupuneri, se dau diferite explicaţii privitoare la natura faptei, conţinutul acesteia, modul de comitere şi ascundere a urmelor infracţiunii, participanţi, forma de vinovăţie, mobilul şi scopul urmărit, cauzele şi condiţiile care au generat sau favorizat săvârşirea acesteia.“[19]

Versiunea are trăsături comune cu ipoteza, ca metodă ştiinţifică de cunoaştere, specifică fenomenelor naturii şi vieţii sociale, dar cele două noţiuni se deosebesc prin domeniul de aplicare al fiecăreia, astfel că nu este recomandabil să fie considerate ca sinonime.[20]

• **Elaborarea versiunilor de urmărire penală** trebuie să aibă la bază următoarele criterii:

– **Să fie rezultatul unor date suficiente din punct de vedere cantitativ şi corespunzătoare sub raport calitativ.** Dacă sunt lipsite de temei se repercutează negativ asupra cercetărilor.[21]

Datele pot proveni din **surse procesuale** (declaraţiile învinuitului sau inculpatului, declaraţiile martorilor, procesul-verbal de cercetare la locul faptei, înscrisuri, constatări tehnico-ştiinţifice şi medico-legale, expertize, mijloacele materiale de probă), precum şi din **surse neprocesuale** (investigaţii, zvonuri, acţiuni operative de urmărire etc.), cu obligaţia organului de urmărire penală de a materializa aceste date în probe, ceea ce presupunere şi verificarea lor.[22]

– **Se bazează pe pregătirea profesională şi experienţa anchetatorului.**

Flerul şi intuiţia anchetatorului sunt rezultatul unor solide cunoştinţe juridice şi rodul dăruirii profesionale şi abnegaţiei cu care abordează fiecare caz. Atitudinea de superficialitate, de încredere nejustificată în calităţile sale dăunează grav activităţii de urmărire penală.[23]

Versiunile trebuie să fie clare, precise şi elaborate pe baza unor forme de raţionament:

– **raţionamentul deductiv,** care constituie operaţia logică în care gândirea trece de la general la particular, iar concluzia decurge cu necesitate din premise;[24]

– **raţionamentul inductiv,** care *constituie raţionamentul în care gândirea trece de la cunoştinţe despre fapte şi lucruri individuale, la cunoştinţe despre ceea ce este esenţial şi general în faptele şi obiectele individuale;*[25]

– **raţionamentul prin asemănare** (analogia), potrivit căruia, pe baza asemănării între două sau mai multe fenomene în privinţa unor însuşiri, se trage concluzia că există asemănări probabile şi în privinţa altor însuşiri.

Raționamentele prin analogie sunt totdeauna probabile, deci trebuie tratate cu spirit critic.[26] Ele sunt folosite de practicieni pentru identificarea autorului pe baza **modului de operare.**[27]

– Elaborarea versiunilor se face **numai pentru faptele care pot avea mai multe explicații.**

2.1. Clasificarea versiunilor:

– **versiuni principale,** care se referă la faptă, în întregul ei, sau la elementele constitutive ale acesteia (subiect, latură subiectivă, obiect, latură obiectivă);

– versiunile privitoare la **natura faptei** săvârșite au o importanță deosebită, deoarece se va stabili dacă s-a comis o faptă care atrage răspunderea penală sau culpa;

– versiunile privitoare la **subiectul infracțiunii** pornesc de la date faptice ca: urmele descoperite la locul faptei, modul de operare, relatările martorilor despre semnalmentele și îmbrăcămintea făptuitorului ș.a. Ele sunt importante pentru formarea cercului de bănuiți;[28]

– versiunile care se referă la **latura subiectivă** a infracțiunii au în vedere forma motivației și mobilul;

– versiunile care privesc **obiectul infracțiunii** se elaborează rar, întrucât se suprapun cu versiunile referitoare la mobilul și scopul infracțiunii. **Obiectul infracțiunii** este cunoscut de la început sau devine cunoscut pe măsura verificării celorlalte versiuni;

– versiunile care au în vedere **latura obiectivă** a infracțiunii privesc modurile de operare, locul și timpul infracțiunii, împrejurările în care a fost comisă.

2.2. Verificarea versiunilor trebuie să se facă pe baza unor reguli generale:

– verificarea versiunilor se face **concomitent,** fără a li se acorda unora un regim preferențial;

– verificarea versiunilor trebuie să se facă prin **toate procedeele** care oferă explicații pentru **toate problemele** abordate;

– ordinea activităților de verificare a versiunilor se va stabili în funcție de specificul fiecărui caz.

– **toate versiunile elaborate vor fi verificate în mod obligatoriu,** în final rămânând una singură – **versiunea de lucru.**[29]

• **Planul de urmărire penală** poate avea diferite forme, după cum se impune elaborarea uneia sau mai multor versiuni. În cauzele complexe, cu mai multe fapte și participanți, se vor întocmi **planuri pe episoade** sau **scheme,** precum și **fișe** pentru fiecare participant.[30] În cauzele simple, planul de cercetare va cuprinde activitățile ce urmează a fi întreprinse sau se va rezuma la o **fișă de cercetare penală.**

Note la Capitolul II

[1] **Emilian Stancu,** „*Tratatul de criminalistică*“, Editura Actami, Bucureşti, 2001, p. 279–370.

[2] **Aurel Ciopraga,** „*Criminalistica. Tratat de tactică*“, Editura Grama, Iaşi, 1996, p. 11.

[3] **Nicolae Bracaciu, Gheorghe Zăhărăchescu,** „Precizări cu privire la organizarea şi planificarea urmăririi penale – Planul de urmărire penală“, în „*Ghidul procurorului criminalist*“, Vol. I, Editura Helicon, Timişoara, 1994, p. 24–25.

[4] **Vasile Bercheşan,** „*Cercetarea penală (criminalistica-teorie şi practică). Îndrumar complet de cercetare penală*“, Editura şi Tipografia Icar, Bucureşti, 2002, p. 89; **V. Bercheşan,** „*Metodologia investigării criminalistice a omorului*“, Editura Paralela 45, Piteşti, 1998, p. 242; **C. Aioaniţoaie, Emilian Stancu,** „Planificarea urmăririi penale“, în „*Tratat de tactică criminalistică*“, Editura Carpaţi, Craiova, 1992, p. 17.

[5] **V. Bercheşan,** „*Cercetarea penală…*“, p. 89.

[6] **Sorin Alămoreanu,** „*Elemente de criminalistică*“, Editura Alma-mater, Cluj-Napoca, 2000, p. 171–172.

[7] **V. Bercheşan,** „*Cercetarea penală…*“, p. 90.

[8] **C. Aioaniţoaie, Em. Stancu,** op.cit., p. 18.

[9] **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 372, care citează lucrarea „*Organizarea activităţii de anchetă penală*“, elaborată de Institutul de Cercetări Criminalistice al Procuraturii României, Bucureşti, 1964, p. 20–22.

[10] **Em. Stancu,** *op.cit.* p. 372; **S.A. Golunski,** „*Criminalistica*“, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1961, p. 251–252; **Camil Suciu,** „*Criminalistică*“, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972, p. 502; **Gheorghe Zăhărăchescu,** „Precizări cu privire la organizarea şi planificarea urmăririi penale-planul de urmărire penală“, în Rev. „*P.C.C.*“, nr. 2/ 1981, p. 86.

[11] **Camil Suciu,** „*Criminalistică*“, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972, p. 227; „*Cercetarea penală…*“, p. 90–91; **Ion Mircea,** „*Criminalistica*“, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1998, p. 145–146; **C. Ioaniţoaie, Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 18–19. În sens contrar: **Emilian Stancu,** „*Tratat de criminalistică*“, Editura Actami, Bucureşti, 2001, p. 371; **N. Bracacui, Ghe. Zăhărăchescu,** *op.cit.* p. 29;

[12] **N. Bracaciu, Ghe. Zăhărăchescu,** *op.cit.*, p. 33.

[13] **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 375.

[14] *Dicţionar de criminalistică,* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984, p. 214.

[15] **Camil Suciu,** „*Criminalistică*“, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972, p. 499.

[16] **A. Ciopraga,** *op.cit.*, p. 21.

[17] **I. Mircea,** „*Criminalistica*“, op.cit., p. 223.

[18] **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 376–377.

[19] **Vasile Bercheşan,** „*Cercetarea penală (criminalistică-teorie şi practică). Îndrumar complet de cercetare penală*“, p. 93.

[20] **N. Bracaciu, Ghe. Zăhărăchescu,** *op.cit.*, p. 38.

[21] **A. Ciopraga,** *op.cit.*, p. 22.

[22] **N. Bracaciu, Ghe. Zăhărăchescu,** *op.cit.*, p. 39–40.

[23]. **A. Ciopraga,** *op.cit.*, p. 24.

[24] I. Didilescu, V. Pavelcu, „*Logica*", Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1967, p. 99; A. Ciopraga, *op.cit.*, p. 24.

[25] A. Ciopraga, *op.cit.*, p. 25; I. Didilescu, V. Pavelescu, *op.cit.*, p. 135.

[26] N. Bracaciu, Ghe. Zăhărăchescu, *op.cit.* p. 43–44.

[27] A. Ciopraga, *op.cit.* p. 26.

[28] V. Bercheşan, „*Cercetarea penală...*", p. 96.

[29] V. Bercheşan, *op.cit.*, p. 97.

[30] Em. Stancu, *op.cit.*, p. 384.

Capitolul III

TACTICA ASCULTĂRII UNOR CATEGORII DE PARTICIPANȚI ÎN PROCESUL PENAL

1. Tactica ascultării martorilor

1.1. Reglementarea procesual-penală

• Potrivit art. 78 C.pr.pen., *martorul este persoana care are cunoștință despre vreo faptă sau vreo împrejurare de natură să servească la aflarea adevărului în procesul penal.*

Poate fi martor orice persoană fizică, indiferent de situația socială, vârstă, sex, religie, cetățenie, cu anumite defecțiuni senzoriale (orbi, surzi) sau de natură psihică.[1]

• Sunt exceptate să depună ca martor persoanele obligate să păstreze secretul profesional (preot, medic, avocat ș.a.), cu excepția faptelor care aduc atingere siguranței statului. Soția și rudele apropiate ale învinuitului sau inculpatului pot să depună ca martori dacă acceptă. Persoana vătămată poate fi martor numai dacă nu se constituie parte civilă sau nu participă în proces ca parte vătămată (art. 82 C.pr. pen.).

• Potrivit art. 83 C.pr.pen., martorul este obligat să se înfățișeze la locul, ziua și ora arătate în citație și are datoria să declare tot ce știe cu privire la cauză.[2]

Nerespectarea acestor obligații poate atrage o sancțiune cu amendă, aducerea cu mandat sau sancțiunea penală pentru săvârșirea infracțiunii de mărturie mincinoasă (art. 260 C.pen.).

• Drepturilor martorilor sunt protejate prin art. 68 C.pr.pen.: este oprit de a se întrebuința violența, amenințări ori alte mijloace de constrângere, precum și promisiuni sau îndemnuri, în scopul de a se obține probe.

1.2. Psihologia martorilor. Relativitatea depoziției martorilor

„Sub aspect psihologic, mărturia constă în observarea și memorarea involuntară a unui act și apoi reproducerea acestuia, scriptic sau oral în fața instanței."

• Specialiștii consideră că procedeele tactice de ascultare trebuie tratate în strânsă legătură cu psihologia martorului (evident a celui de bună-credință, căci cel de rea credință este infractor).[3] Cercetările de psihologie judiciară au scos în evidență **fragilitatea mărturiei**[4], prin imposibilitatea ființei umane de a reda cu fidelitate evenimentul la care a asistat, și de aici un scepticism justificat în evaluarea forței probante a depoziției.[5]

• Cercetările pluridisciplinare făcute în țară și străinătate evidențiază concluzii și paradoxuri care invită la o analiză atentă în practica judiciară.

• În urma unor experimente interesante, „**W. Stern** ajunge la unele concluzii ca":

a. exactitatea amintirilor nu este o regulă ci o explicaţie;

b. uitarea la bărbaţi este mai accentuată decât la femei;

c. amintirile femeilor de cele mai multe ori sunt inexacte".

W. Stern mai susţine că un răspuns fals la o întrebare poate avea 4 surse:

a. Întrebarea provoacă în mod mecanic subiecţilor o asociaţie falsă.

b. Întrebarea, referindu-se la o lacună în memoria martorului, acesta tinde s-o completeze, fie încercând diverse posibilităţi, fie completând lacuna printr-un procedeu logic.

c. Răspunsul nu este rezultatul convingerii martorului ci un produs al fricii sau al sugestiei.

d. Răspunsul este o minciună.

• Cercetările lui **Ed. Claparède:**

„a. În mărturie nu este important numai să reţii, ci să-ţi dai seama exact de ceea ce nu ai reţinut.

b. Valoarea mărturiei nu este în raport cu numărul martorilor, căci adesea o infimă minoritate poate avea dreptate faţă de majoritatea imensă."

Chiar dacă aceste concluzii au şi ele gradul lor de relativitate[6], este important să reţinem că studierea psihologiei martorului ne oferă date ştiinţifice pentru elaborarea unei tactici adecvate prin care să obţinem o depoziţie cât mai apropiată de realitate.[7]

1.3. Principalele cauze ale relativităţii mărturiei:

• Imperfecţiunea organelor de simţ ale omului;

• Particularităţile generale ale psihicului (activismul, subiectivismul, selectivitatea, construcţionismul etc);

Datorită aCestor procese psihice unii specialişti susţin că **o mărturie sinceră nu este totodată neapărat şi veridică.[8] (Al. Roşca)**

• Pretenţia organului judiciar de a considera depoziţia martorului o reproducere fidelă a evenimentului la care a asistat.

Drumul de la eveniment la mărturie parcurge mai multe faze[9], fiecare în parte fiind supusă unor factori de influenţă care constituie tot atâtea surse de distorsionare (bruiaje).

1.3.1. recepţia senzorială, realizată prin **senzaţii şi percepţii,** cu rol decisiv în formarea unei mărturii, depinde de: **ereditate, vârstă, grupul tipologic** perceptiv de care aparţine martorul (analitic şi sintetic), precum şi de următorii **factori de bruiaj:**

a. Structuri şi configuraţii (Gestalt = configuraţie, formă, în limba germană) la nivelul cortexului, care fac ca oamenii să perceapă întregul înaintea părţilor şi, totodată, întregul (Gestalt) să fie mai mult decât suma părţilor.[10]

b. Constanţa percepţiei – care determină corectarea imaginii;

c. Fenomenul de iluzie (iluzii dimensionale, optico-geometrice);

d. Starea de expectanţă (de aşteptare, care recepţionează numai anumiţi stimuli);

e. Emotivitatea, care poate deforma realitatea;

f. Efectul „halo", specific în cazul escrocilor, care fac o impresie bună prin aspectul exterior şi limbaj (extinderea detaliului asupra întregului).

*1.3.2. **faza de prelucrare a informaţiilor**,* cu bruiaje determinate de experienţa stocată, profesiunea, semnificaţia dată unor cuvinte şi fenomene, capacitatea de apreciere a timpului, distanţelor, vitezei etc.

*1.3.3. **faza de stocare a informaţiilor***, influenţată de **calităţile memoriei** (apartenenţa la tipul auditiv sau cel vizual), de **capacităţile intelectuale** (influenţate, la rândul lor de oboseală, consum de alcool, tutun etc.), precum şi de modalitatea stocării (în memoria primară sau de scurtă durată ori în memoria secundară sau de durată relativ lungă).

*1.3.4. **faza de reactivare a informaţiilor***, care depinde de factori ca: timpul scurs de la eveniment, sugestibilitatea, capacitatea de verbalizare, atitudinea faţă de eveniment şi anchetator, precum şi de alte fenomene, cum sunt: condiţiile de forţare a memoriei, repetiţia, reconstrucţia logică; schimbarea de rol, presiunea publicului, presiunea anchetatorului, starea de incertitudine, persistenţa în eroare.

*1.3.5. **faza mărturiei***

Cunoscând profilul psihologic al martorului, vom putea să aflăm gradul de credibilitate pe care trebuie să-l acordăm mărturiei, atât în ansamblul ei cât mai ales în părţile componente.

• *Pe lângă aceşti factori de bruiaj, trebuie să se ţină cont, încă de la început, de alţi factori, obiectivi şi subiectivi, din perspectivă criminalistică.*[11]

• **Factori de natură obiectivă:**

a. vizibilitatea, influenţată de condiţii de iluminare (întuneric, umbră, soare, lumină crepusculară, lumină artificială etc.), condiţii meteorologice (ploaie, ceaţă, ninsoare) şi unele obstacole;

b. audibilitatea, influenţată de direcţia de propagare a fenomenelor solare[12], distanţa dintre sursa sonoră şi organul receptor[13], precum şi de iluzii acustice[14];

c. durata percepţiei (tactilă sau olfactivă). *Aprecierea timpului în care a decurs o acţiune de obicei tinde să fie denaturată. Astfel, orice fapt care durează mai puţin de 5 minute tinde să fie subapreciat, subaprecierea fiind cu atât mai mare cu cât durata evenimentului a fost mai scurtă*". **(W. Stern)**

d. disimularea înfăţişării (deghizări)[15].

• **Factori de natură subiectivă**[16]**:**

a. Calitatea organelor de simţ;

b. Personalitatea şi gradul de instruire ale martorului („experienţa anterioară a individului, structurată în **personalitatea** sa, exprimată în aprecieri, în atitudini şi în sistemul de valori, determină perceperea situaţiei de moment, dând o anume direcţie acţiunii sale.") **(T. Bogdan)**

c. Vârsta şi inteligenţa;

d. Temperamentul;

e. Stările de oboseală (alcool, medicamente, droguri etc.);

f. Stările afective;

g. Atenţia (voluntară sau involuntară). *„Relatări cu privire la exteriorul persoanelor, în special culoarea părului, forma bărbiei, felul îmbrăcămintei etc., dacă în momentul perceperii lor nu au fost urmărite cu atenţie conştientă, nu prezintă nici un fel de garanţie de fidelitate.*" **(W. Stern)**

h. Tipul perceptiv (analitic sau sintetic).

1.4. Reguli tactice aplicate în ascultarea martorilor:

1.4.1. Etapa identificării17 și pregătirii pentru audierea martorilor:

• Se va stabili dacă martorul este **rudă cu vreuna din părți sau dacă a suferit o pagubă** în urma infracțiunii, pentru respectarea prevederilor art. 80 C.pr.pen. (soț sau rudă apropiată) și art. 82 C.pr.pen. (persoană vătămată);

• Dacă martorul cade sub incidența art. 79 C.pr.pen., adică este obligat a **păstra secretul profesional**;

• **Selectarea martorilor** în raport cu datele pe care le dețin;[18]

• Stabilirea eventualelor **relații de dușmănie sau prietenie** față de infractor;[19]

• Stabilirea **profilului psihologic** al martorilor: pregătire, ocupații, condițiile în care au perceput fapta, atitudinea lor față de fapta comisă.[20]

• Se stabilesc măsuri pentru **verificarea declarațiilor** date de învinuiți, martori și victime.

• Se stabilesc **ordinea și modalitatea chemării martorilor,** evitându-se contactul dintre martori, ori dintre martori și persoanele interesate în cauză (învinuit, parte vătămată, parte civilă). În măsura în care este posibil, se va ține cont de programul de activitate și funcția martorului.

• Se stabilește **locul audierii,** de regulă la sediul organului judiciar. Din considerente de ordin tactic sau de altă natură, martorii pot fi audiați la locul de muncă, la domiciliu sau reședință, la spital, la locul săvârșirii faptei etc.

• Elaborarea **planului de ascultare,** care va cuprinde: problemele ce urmează a fi clarificate, succesiunea întrebărilor. Planul va fi **adaptat** în funcție de situațiile neprevăzute care apar pe parcursul cercetării.

• Primirea martorului într-o manieră corectă, crearea unui **cadru sobru** de ascultare.[21]

1.4.2. Etapa relatării libere

• **Stabilirea identității martorului:** Potrivit art. 84 C.pr.pen., martorul va fi întrebat mai întâi despre nume, prenume, etate, adresă și ocupație. Dacă există îndoieli asupra identității martorului, aceasta se stabilește prin orice mijloc de probă.

• Martorul va fi întrebat dacă este **soț sau rudă** a vreuneia dintre părți și în ce raporturi se află cu acestea, precum și dacă a suferit o pagubă de pe urma infracțiunii (art. 84 alin. ultim C.pr.pen.).

• Înainte de ascultare, potrivit art. 85 C.pr.pen. **martorul depune următorul jurământ:** *Jur că voi spune adevărul și că nu voi ascunde nimic din ceea ce știu. Așa să-mi ajute Dumnezeu!* sau *Jur pe onoare și conștiință că voi spune adevărul și că nu voi ascunde nimic din ceea ce știu.*

Martorii, care, din motive de conștiință sau confesiune, nu depun jurământul, vor rosti formula: *Mă oblig.*

• Martorului i se face cunoscut **obiectul cauzei** și i se arată care sunt faptele sau împrejurările pentru dovedirea cărora a fost propus ca martor, cerându-i-se să declare tot ce știe cu privire la aceasta (art. 86 C.pr.pen.)

• Martorul va fi lăsat să **relateze liber** tot ceea ce știe. Organul judiciar va asigura un climat psihologic favorabil confesiunii, manifestându-se într-un mod calm și încurajator[22], fără a-l întrerupe.

• Reamintim că *se interzice cu desăvârșire folosirea oricăror violențe, amenințări ori alte mijloace de constrângere, precum și promisiuni sau îndemnuri,* în scopul de a se obține probe (art. 68 C.pr.pen.).

1.4.3. Etapa formulării de întrebări va fi parcursă în situaţia în care relatarea liberă nu a acoperit toate aspectele percepute de martor.[23]

• Întrebările pot fi: de **completare**, de **prezentare**, de **reamintire** şi de **control.**

• Întrebările trebuie să fie **scurte, clare şi precise.**[24] **Să nu sugereze** răspunsul, să evite aşa-numita sugestibilitate de statut, specifică celor cu un nivel socio-cultural redus, care nu vor să supere anchetatorul. De asemenea, întrebările nu trebuie să conţină intimidări. *„În cazul identificării de obiecte sau persoane, se recomandă prezentarea simultană electivă, care este mai puţin sugestivă."*[25] **(W. Stern) De asemenea, W. Stern a stabilit tipurile de întrebări care, puse martorului, au un grad mai mare sau mai mic de sugestibilitate:**

– o întrebare *determinativă* (de ex.: *„Ce culoare avea haina agresorului?"*) sau o întrebare complet disjunctivă (de ex.: *„Agresorul avea haina pe el sau nu?"*) nu sunt în sine prea sugestive;

– întrebările *incomplet disjunctive* (de ex.: *„Haina agresorului a fost neagră sau albastră?"*) sunt puternic sugestive.

• În timpul ascultării martorului, atât în etapa relatării libere cât şi în etapa formulării întrebărilor, anchetatorul nu trebuie să-şi exteriorizeze sentimentele, să asculte cu atenţie dar fără ostentaţie, iar modularea vocii să nu exprime o stare de nemulţumire.

• Declaraţiile martorului se consemnează în **scris, pe formular tipizat,** de regulă de către organul de cercetare penală. Pe cât posibil, trebuie evitate ştersăturile ori corecturile; dacă totuşi apar, trebuie certificate prin semnăturile martorului şi organului de cercetare penală. În cuprinsul declaraţiilor nu trebuie folosite cuvinte indecente ori termeni care sunt în neconcordanţă cu pregătirea martorului.[26]

• **Verificarea** declaraţiilor se va face pe baza altor probe existente la dosar, prin repetarea audierii, reformularea întrebărilor, confruntări şi chiar reconstituiri.

• **Aprecierea** declaraţiilor presupune atât compararea faptelor stabilite prin intermediul martorilor, cât şi studierea directă sau indirectă a calităţii surselor din care provin datele.[27]

În aprecierea declaraţiilor trebuie să ţinem cont de unele concluzii ale cercetării în domeniul psihologiei judiciare:

– *„Relatările martorilor pot conţine patru feluri de denaturări. Fie că martorul adaugă ceva realităţii (denaturare prin adiţie), fie că el omite (denaturare prin omisiune), fie că substituie unele evenimente sau persoane altora (denaturare prin substituire) şi, în fine, el mai poate denatura şi prin transformare"* (T. Bogdan)

Aceste *denaturări ale martorului de bună-credinţă* depind de mulţi factori: timpul scurs de la fapta relatată, timpul de memorie şi calităţile memoriei martorului, sexul, vârsta, profesia, cultura martorului, starea afectivă în momentul depoziţiei, personalitatea martorului şi *nu în ultimul rând atitudinea şi intervenţia anchetatorului.* **(T. Bogdan)**

– „Declaraţia martorului, chiar aceea dată în condiţii care ne îndreptăţesc s-o considerăm veridică, adesea se dovedeşte neveridică. Declaraţia cea mai demnă de crezut, dată cu dorinţa sinceră de a spune numai adevărul şi întreg adevărul, se bazează pe condiţiile memoriei care reţine ceea ce la timp i-a atras atenţia martorului. Dar atenţia este un instrument destul de imperfect pentru percepţie, iar memoria însăşi denaturează cu timpul imaginile imprimate de atenţie (!) şi le lasă uneori să devină cu totul palide. Acest gen de urcare şi scădere a memoriei o împinge la o suplinire inconştientă a lacunelor ce s-au format şi, puţin câte puţin, în retransmiterea celor văzute şi auzite se strecoară născocirea şi autoînşelarea. (A.F. Koni) Şi tot A.F. Koni: „Se ştie că asupra oamenilor impresionabili, înţelegerea dintr-o dată a primejdiei prin care au trecut acţionează în mo-

dul cel mai puternic; numai gândindu-se la această primejdie şi la gravitatea urmărilor ce ar fi putut avea loc, inima lor începe să bată la fel de tare ca şi în cazul când ar avea pericolul în faţă.“

1.5. Măsuri speciale introduse în Codul de procedură penală prin Legea nr. 281 din 24 iunie 2003:

a. Protecţia datelor de identificare a martorului (art. 861 C. pr. pen.):

• Martorului i se poate încuviinţa să nu declare date privind identitatea sa reală, localitatea de domiciliu ori de reşedinţă, dacă există probe sau indicii temeinice că prin aceasta ar fi periclitate viaţa, integritatea corporală sau libertatea lui ori a altei persoane, atribuindu-i-se o altă identitate sub care urmează să apară în faţa organului judiciar.

• Această măsură poate fi dispusă de către procuror în cursul urmăririi penale, iar în cursul judecăţii de instanţă, în baza unei cereri motivate formulată de procuror, martor sau oricare altă persoană îndreptăţită.

• Datele despre identitatea reală a martorului se consemnează într-un proces-verbal, care va fi păstrat într-un loc special, în plic sigilat, în condiţii de maximă siguranţă, la sediul parchetului care a efectuat sau a supravegheat efectuarea urmăririi penale ori, după caz, la sediul instanţei.

• Documentele privind identitatea reală a martorului vor fi introduse în dosarul penal numai după ce procurorul, prin ordonanţă sau, după caz, instanţa prin încheiere, a constatat că a dispărut pericolul care a determinat luarea măsurilor de protecţie a martorului.

• Declaraţiile martorilor cărora li s-a atribuit o altă identitate pot servi la aflarea adevărului numai în măsura în care sunt coroborate cu fapte şi împrejurări ce rezultă din ansamblul probelor existente în cauză. Precizarea făcută de legiuitor este în concordanţă cu modificarea art. 63 alineat 2 C. pr. pen.: *„Probele nu au valoare mai dinainte stabilită. Aprecierea fiecărei probe se face de organul de urmărire penală sau de instanţa de judecată în urma examinării tuturor probelor, administrate, în scopul aflării adevărului.“*

• Pot fi audiaţi ca martori cărora li s-a atribuit o altă identitate: investigatorii sub acoperire, precum şi experţii.

b. Modalităţi speciale de ascultare a martorului (art. 862 C. pr. pen.):

• Pentru a se asigura o protecţie eficientă martorilor cărora li s-a atribuit o altă identitate, investigatorilor sub acoperire şi experţilor care sunt audiaţi ca martori, procurorul sau, după caz, instanţa poate admite ca aceste categorii de persoane să fie ascultate *fără a fi prezente fizic* la locul unde se află organul de urmărire penală sau în sala în care se desfăşoară şedinţa de judecată, prin intermediul mijloacelor tehnice.

• Declaraţia martorului se va face în prezenţa procurorului, iar dacă este făcută prin intermediul unei reţele de televiziune, imaginea şi vocea vor fi distorsionate pentru ca martorul să nu fie recunoscut.

• Declaraţia martorului se înregistrează prin mijloace tehnice video şi audio şi se redă integral în formă scrisă.

• În cursul urmăririi penale, se întocmeşte un proces-verbal în care se redă cu exactitate declaraţia martorului şi acesta se semnează de procurorul care a fost prezent la ascultarea martorului şi de organul de urmărire penală şi se depune la dosarul cauzei. Declaraţia transcrisă va fi semnată şi de martor şi va fi păstrată în dosarul depus la parchet, într-un loc special, în plic sigilat, în condiţii de maximă siguranţă.

• În acelaşi mod se va proceda şi în cursul judecăţii, cu precizarea că declaraţia martorului va fi semnată de procurorul care a fost prezent la ascultarea martorului şi de preşedintele completului de judecată.

• Casetele video şi audio în care a fost înregistrată declaraţia martorului, în original, vor fi sigilate cu sigiliul parchetului sau, după caz, al instanţei de judecată şi vor fi păstrate în aceleaşi condiţii de maximă siguranţă.

• În alineatul ultim al art. 862 se prevede că se aplică în mod corespunzător dispoziţiile art. 78 (martorul), 85 (jurământul martorilor) şi ale art. 86 alin. 1 şi 2 (modul şi limitele ascultării martorului) din C. pr. pen.

c. Protejarea deplasărilor martorului (art. 865 C. pr. pen.):

„Procurorul care efectuează sau supraveghează cercetarea penală ori, după caz, instanţa de judecată poate dispune ca organele poliţiei să supravegheze domiciliul ori reşedinţa martorului ori să-i asigure o reşedinţă temporară supravegheată, precum şi să-l însoţească la sediul parchetului sau al instanţei şi înapoi la domiciliu sau la reşedinţă.“

Aceste măsuri vor fi ridicate de procuror sau, după caz, de instanţă, când se constată că a încetat pericolul care a impus luarea lor.

1.6. Protecţia martorilor

Prin Legea nr. 682 din 19 decembrie 2002 se reglementează „asigurarea protecţiei şi asistenţei martorilor a căror viaţă, integritate corporală sau libertate este ameninţată ca urmare a deţinerii de către aceştia a unor informaţii ori date cu privire la săvârşirea unor infracţiuni grave, pe care le-au furnizat sau au fost de acord să le furnizeze organelor judiciare şi care au un rol determinant în descoperirea infractorilor şi în soluţionarea unor cauze“. (art. 1).

Prin **martor protejat** se înţelege martorul, membrii familiei sale şi persoanele apropiate acestuia incluse în Programul de protecţie a martorilor (art. 2 lit. c).

Membrii de familie ai martorului protejat sunt soţul sau soţia, părinţii şi copiii acestuia (art. 2 lit. d), iar persoana apropiată a martorului protejat este persoana cu care acest martor este legat prin legături afective puternice (art. 2 lit. e).

Oficiul Naţional pentru Protecţia Martorilor, aflat în subordinea Poliţiei Române, va încheia un protocol de protecţie cu martorul protejat privind protecţia şi asistenţa care trebuie acordate martorului protejat, obligaţiile celor două părţi, precum şi situaţiile în care încetează protecţia şi asistenţa.

Procurorul, prin ordonanţă, sau instanţa prin încheiere se vor pronunţa, de la data primirii propunerii, în cel mai târziu 5 zile asupra propunerii de includere în Program.

Calitatea de martor protejat se dobândeşte în momentul semnării Protocolului de protecţie.

Măsurile de protecţie, singure sau cumulat, sunt cele prevăzute de art. 12 pct. 2: a) protecţia datelor de identitate a martorului protejat; b) protecţia declaraţiei acestuia; c) ascultarea martorului protejat de către organele judiciare, sub o altă identitate decât cea reală sau prin modalităţi speciale de distorsionare a imaginii şi vocii; d) protecţia martorului aflat în stare de reţinere, arestare preventivă sau în executarea unei pedepse privative de libertate, în colaborare cu organele care administrează locurile de deţinere; e) măsuri sporite de siguranţă la domiciliu, precum şi de protejare a deplasării martorului la şi de la organele judiciare; f) schimbarea domiciliului; g) schimbarea identităţii; h) schimbarea înfăţişării.

În cadrul schemei de sprijin se pot lua următoarele măsuri de siguranță: a) reinserția în alt mediu social; b) recalificarea profesională; c) schimbarea sau asigurarea locului de muncă; d) asigurarea unui venit până la găsirea unui alt loc de muncă (art. 12).

Programul încetează în una din următoarele situații prevăzute de art. 17: a) la cererea martorului protejat, exprimată în formă scrisă și transmisă către O.N.P.M.; b) dacă în cursul procesului penal martorul protejat depune mărturie mincinoasă; c) dacă martorul protejat comite o infracțiune; d) dacă sunt probe sau indicii temeinice că, ulterior includerii în Program, martorul protejat a aderat la un grup sau organizație criminală; e) dacă martorul protejat nu respectă obligațiile asumate prin semnarea Protocolului de protecție sau dacă a comunicat date false cu privire la orice aspect al situației sale; f) dacă viața, integritatea corporală sau libertatea martorului protejat nu mai este amenințată; g) dacă martorul protejat decedează.

Încetarea Programului se dispune de procuror prin ordonanță sau de către instanță prin încheiere.

2. Ascultarea martorilor minori și a altor categorii de martori

2.1. Ascultarea martorilor minori

• Potrivit art. 81 C.pr.pen., minorul poate fi ascultat ca martor. Până la **14 ani** ascultarea lui se face în prezența unuia dintre părinți ori a tutorelui sau a persoanei căreia îi este încredințat minorul spre creștere și educare.

• Minorul care nu a împlinit 14 ani **nu depune jurământ** însă i se atrage atenția să spună adevărul (art. 85 alin. ultim. C.pr.pen.)

• Ascultarea minorului parcurge aceleași etape ca și în cazul majorului dar se particularizează în raport cu vârsta, dezvoltarea sa fizică și psihică, precum și cu mediul din care provine.[28]

– Perioada de la **1–3 ani** nu prezintă interes pentru ancheta judiciară;

– Perioada de la **3–6 ani** se caracterizează prin instabilitate și percepție inegală a spațiului și timpului;

– Perioada de la **6 la 10 ani** este definită prin creșterea funcțiilor cognitive, dezvoltarea memoriei și a capacității de redare, precum și prin apariția primelor trăsături de caracter. Minorul începe să facă distincție între adevăr și minciună;

– Perioada de la **10 la 14 ani** este caracterizată printr-o conduită contradictorie, determinată de parcurgerea pubertății: memoria se dezvoltă, minorul are aptitudini pentru interpretarea fenomenelor, dar, în același timp, este dispus să exagereze, putând fi ușor influențabil;

– Perioada de la **14 la 18 ani** îl apropie de major, dar trebuie să se țină seama de lipsa lui de experiență.

„Depozițiilor făcute de copii trebuie să li se acorde puțin credit. Copii sub 7 ani, sub nici un motiv nu sunt capabili de a depune mărturie. Când într-un proces singura dovadă este depoziția unui copil, declarațiile acestuia nu pot constitui o bază pentru o sentință de condamnare.“ **(W. Stern)**

• Organul judiciar trebuie să aibă în vedere că atitudinea și comportamentul minorului sunt influențate de părinți, rude și alte persoane interesate, precum și de dorința de a-și da importanță ori chiar de incapacitatea de a discerne adevărul (mai ales până la **10–12 ani**).

• Minorul poate fi audiat la sediul organului judiciar sau într-un **loc familiar** (școală, cămin, domiciliu).

• **Termenul de citare** se recomandă să fie cât mai scurt.[29]

• Anchetatorul trebuie să manifeste **răbdare şi tact,** să i se adreseze într-un limbaj accesibil şi să formuleze cu multă grijă întrebările, ţinându-se seama de pericolul sugestionării minorilor.[30]

• Consemnarea declaraţiilor trebuie să se facă la nivelul de înţelegere al minorilor.

2.2. Ascultarea vârstnicilor

• După vârsta de **65 ani** intervine procesul îmbătrânirii, care se accentuează după **70–75 ani,** constatându-se scăderea recepţiei senzoriale (vizuală şi auditivă) şi apariţia sindromului de personalizare, însoţit de stări de isterie, frustrare, egoism, irascibilitate, ranchiună, dorinţă de răzbunare.[31]

2.3. Ascultarea unor martori cu handicap

• Ascultarea surdo-muţilor trebuie să ţină cont de nivelul dezvoltării lor psihice şi intelectuale, manifestându-se mult calm şi răbdare, deoarece pot deveni irascibili.

• Ascultarea martorilor nevăzători trebuie să ţină seama de posibilitatea acestora de a recunoaşte persoanele după voce şi de a interpreta evenimentele după zgomotele produse.[32]

2.4. Ascultarea persoanelor care nu cunosc limba română

Persoanele care nu cunosc limba română sunt audiate în prezenţa unui interpret, ţinându-se cont de zona de provenienţă, gradul de pregătire, particularităţile sistemului judiciar din ţara de origine. **Obligaţiile interpretului** sunt asemănătoare cu cele ale martorului.[33] El trebuie să traducă fidel şi corect şi să păstreze secretul datelor de care a luat cunoştinţă.

2.5. Ascultarea bolnavului mintal se va face cu multă prudenţă, în prezenţa unui specialist. (A se vedea Legea sănătăţii mintale şi a protecţiei persoanelor cu tulburări psihice, nr. 487 din 11 iulie 2002, publicată în Monitorul Oficial nr. 589 din 8 august 2002.)

3. Tactica ascultării părţii vătămate

3.1. Aspecte procesuale

• **Persoana vătămată** este, potrivit art. 24 alin. 1 din C.pr.pen., *persoana care a suferit prin fapta penală o vătămare fizică, morală sau materială, dacă participă în procesul penal.* Dacă partea vătămată exercită acţiunea civilă în procesul penal se numeşte parte civilă (art. 24 alin. 2 C.pr.pen.). Persoana chemată în procesul penal să răspundă, potrivit legii civile, pentru pagubele provocate prin fapta învinuitului sau inculpatului se numeşte **parte responsabilă civilmente.**

• Persoana vătămată se poate constitui parte civilă în contra învinuitului sau inculpatului şi persoanei responsabile civilmente (art. 15 alin. 1 C.pr.pen.).

Constituirea ca parte civilă se poate face în cursul urmăririi penale, precum şi în faţa instanţei de judecată, până la citirea actului de sesizare (art. 15 alin. 2 C.pr.pen.).

Calitatea de parte civilă a persoanei care a suferit o vătămare prin infracţiune nu înlătură dreptul acestei persoanei de a participa în calitate de parte vătămată în aceeaşi cauză (art. 15 alin. e C.pr.pen.).

• Persoana vătămată poate fi consultată ca martor, dacă nu este constituită parte civilă sau nu participă în proces ca parte vătămată (art. 82 C.pr.pen.).

• Declaraţiile părţii vătămate, ale părţii responsabile civilmente, făcute în cursul procesului penal, pot servi la aflarea adevărului numai în măsura în care sunt coroborate cu fapte sau împrejurări ce rezultă din ansamblul probelor existente în cauză.

După cum vedem, persoana vătămată prin infracţiune poate să compară în procesul penal în diverse poziţii procesuale, fiind purtătoarea unor informaţii preţioase pentru organele judiciare.[34]

Prin susţinerea învinuirii, partea vătămată urmăreşte agravarea situaţiei inculpatului, în timp ce, prin exercitarea acţiunii civile are în vedere obţinerea unor **despăgubiri.** Participarea părţii vătămate ca martor în procesul penal trebuie să fie nuanţată de martorul propriu-zis, atât sub raportul psihologiei sale particulare cât şi al scopului urmărit – acela de a fi considerată mai presus faţă de orice pretenţie materială sau de a urmări, voalat, o rezolvare prin aplicarea unei pedepse cât mai mari.

Persoana vătămată percepe fapta în care este implicată, de multe ori lapidar şi chiar contradictoriu, datorită **rapidităţii acţiunii** exercitate de infractor şi a **emoţiei de frică** şi **disperare** care îi controlează procesele psihice în acele momente.

• Declaraţia persoanei vătămate este importantă întrucât conţine informaţii deosebit de utile privind identificarea şi stabilirea vinovăţiei făptuitorului dar, în acelaşi timp, poate să conţină şi exagerări prin deformarea realităţii comiterii faptei ori a prejudiciului cauzat. Din această cauză, declaraţiile părţii vătămate, ale părţii civile şi ale părţii responsabile civilmente pot servi la aflarea adevărului numai în măsura în care sunt coroborate cu fapte sau împrejurări ce rezultă din ansamblul probelor existente în cauză.[35]

• Potrivit art. 76 alin 1 din C.pr.pen., în exercitarea rolului activ al organelor judiciare, organul de urmărire penală sau instanţa de judecată are obligaţia să cheme, spre a fi ascultate, persoana care a suferit o vătămare prin infracţiune, precum şi persoana civilmente responsabilă.

• Înainte de ascultare, persoanei vătămate i se pune în vedere că poate participa în proces ca parte vătămată, iar dacă a suferit o pagubă materială, că se poate constitui parte civilă. De asemenea, i se atrage atenţia că declaraţia de participare în proces ca parte vătămată sau de constituire ca parte civilă se poate face în tot cursul urmăririi penale, iar în faza primei instanţe de judecată, până la citirea actului de sesizare (art. 76 alin. 2 C.pr.pen.).[36]

• Ascultarea părţii vătămate, a părţii civile şi a părţii responsabile civilmente se face potrivit dispoziţiilor privitoare la ascultarea învinuitului sau inculpatului, care se aplică în mod corespunzător.

Încălcarea regulilor privind ascultarea persoanei vătămate cade sub incidenţa art. 197 din C.pr.pen. (încălcările care atrag nulitatea), dar poate fi înlăturată, de fapt cele mai multe ori, prin reascultare.

3.2. Particularităţi ale percepţiei:

Ceea ce particularizează modul de percepţie a faptelor de către victima infracţiunii este senzaţia de suferinţă fizică sau morală.[37]

Senzaţiile de durere pot fi resimţite în orice regiune a corpului, cu posibilitatea de a fi localizate în zona lezată, atât sub aspectul **intensităţii** (vie, surdă, pulsatilă, zdrobitoare, străpungătoare), cât şi a **durerii** (continue sau trecătoare). Deşi percepe senzaţia de durere, victima are o percepţie nesigură a cauzei care o determină[38], precum şi a obiectului vulnerant.[39]

Victima nu poate preciza cu exactitate date ca: numărul loviturilor primite sau, în cazul participației, cine i-a produs cea mai gravă leziune.[40]

3.2.1. Sub raport tactic criminalistic interesează[41] mecanismul de producere a senzațiilor:

a. senzațiile tactile (de presiune, de atingere), care sunt determinate de deformarea pielii ca efect al presiunii; după un timp aceste senzații nu mai sunt percepute[42], ceea ce poate favoriza comiterea unor infracțiuni în locurile aglomerate (furturi din buzunare, poșete, tâlhării stradale cu smulgerea lănțișoarelor ș.a.);

Persoana vătămată ar putea fi considerată de rea credință dar trebuie procedat cu tact și răbdare pentru stabilirea locului și momentului în care s-a acționat asupra sa, în vederea identificării martorilor oculari și apoi a făptuitorilor, care, se știe, acționează de regulă în grup, cu moduri de operare care le asigură succesul operațiunii.

b. senzațiile gustative[43], care interesează în intoxicațiile alimentare și tentativele de otrăvire: gustul caracteristic (dulce, amar, acru, sărat) poate fi anihilat în amestec cu alte băuturi sau dacă substanța toxică este administrată în doze mici și în mod succesiv;

c. senzațiile olfactive, relative, deoarece datele percepute de om sunt informe, impalpabile și inconstante[44]; trebuie reținut și faptul că poate interveni fenomenul de **adaptare olfactivă,** care afectează percepția senzațiilor, cel al **iluziilor olfactive,** care se poate transmite celor prezenți, precum și **autosugestia.**

3.3. Particularitățile procedeelor tactice de cercetare a persoanei vătămate:

• **Denaturările involuntare,** care constau în exagerarea gravității faptei datorită efectului stării emoționale. Frica și groaza determină atât denaturarea faptelor reale cât și fabulația, mai ales în cazul infracțiunilor comise prin violență. Sunt supraevaluate, îndeosebi, timpul petrecut de infractor în câmpul infracțional, durata și intensitatea aplicării violențelor, durata imobilizării victimei etc., distanțele parcurse, ca și stările de frustrare.

Se va manifesta **o atitudine prudentă** din partea anchetatorului, care trebuie să verifice și prin alte probe depoziția persoanei vătămate.

• **Denaturările Voluntare,** datorate relei credințe a persoanei vătămate, care urmărește agravarea situației făptuitorului ori obținerea unor avantaje prin exagerarea suferințelor fizice sau morale.

• **Denaturări prin „schimbarea de rol“.** Partea vătămată devine, dintr-o persoană modestă „cineva“ în centrul atenției autorităților, către care se îndreaptă simpatia și compasiunea celor din jur.

• Denaturarea deliberată poate avea scopul de a înlătura orice contribuție a persoanei vătămate la săvârșirea faptei (**victima activantă,** care are un rol important în desfășurarea infracțiunii și **victima precipitantă,** care, prin comportament și ținută vestimentară, poate incita la săvârșirea unor infracțiuni ca tâlhăria și violul).

• **Denaturări deliberate în favoarea infractorului,** ca urmare a unor înțelegeri survenite între victimă și făptuitor, fie datorită unor relații de rudenie, de prietenie, de subordonare etc., fie datorită obținerii unui folos material mai mare decât cel care i-ar fi revenit pe cale judiciară.

• Renunțarea la calitățile de parte vătămată și parte civilă, în favoarea celei de martor, poate fi justificată de sentimente de milă și compasiune dar poate să ascundă și sentimente de răzbunare față de făptuitori ori să fie rezultatul unei înțelegeri pentru un avantaj material.

Din punct de vedere **tactic** trebuie să se stabilească **adevăratele motive** care i-au motivat atitudinea, mai ales când s-a cauzat un prejudiciu moral sau material însemnat.

• Ascultarea părţii vătămate constituie, de regulă, **debutul investigaţiei criminalistice,** având o deosebită importanţă pentru identificarea şi prinderea autorului, stabilirea împrejurărilor comiterii infracţiunii, descoperirea şi conservarea urmelor etc. Ascultarea poate interveni şi după un anumit interval de la comiterea infracţiunii (după spitalizare) ori se poate repeta pentru înlăturarea unor contradicţii şi erori generate de starea emoţională a victimei. De asemenea, poate fi făcută la locul faptei pentru obţinerea unor informaţii mai fidele.

• Ancheta trebuie să ia în considerare şi posibilitatea ca persoana vătămată, care compare în procesul penal şi ca parte civilă sau numai în această calitate, **să pretindă dispariţia unor bunuri** care nu au existat în realitate, sau **să exagereze** cantităţile ori calităţile acestora.

Persoana vătămată poate să pretindă comiterea unei **fapte ireale,** datorită raporturilor de duşmănie cu pretinsul făptuitor.

În faza relatării libere dar şi în cea a formulării întrebărilor trebuie să se clarifice unele aspecte care pot avea relevanţă pentru cauză: raporturile anterioare ale victimei cu făptuitorul; dacă s-a produs şi un prejudiciu material, întinderea acestuia; dacă s-a comis fapta reclamată; natura relaţiilor dintre pretinsa parte vătămată şi pretinsul făptuitor; verificarea situaţiei materiale în situaţia în care se pretinde pe nedrept reparaţia unui prejudiciu.

• Când prin infracţiune s-au pus în pericol sănătatea, integritatea corporală sau viaţa victimelor, se vor folosi procedee tactice diferenţiate, în raport cu gravitatea leziunilor sau a suferinţei. Ascultarea victimelor aflate sub supraveghere medicală se va face cu avizul iar uneori şi în prezenţa medicului curant.

Declaraţiile victimelor date în stări agonice, cunoscute sub denumirea de **depoziţii ale muribunzilor,** prezintă interes numai dacă sunt date în **prezenţa organului judiciar**. Psihologia persoanei a cărei moarte e cauzată de infracţiune e dominată de sentimentul de **frustrare** că moare nerăzbunat, de aceea astfel de declaraţii date in extremis trebuie privite cu circumspecţie.

Note la Capitolul III

1. **Emilian Stancu,** „*Tratat de criminalistică*", Editura Actami, Bucureşti, 2001, p. 386.

2. **Ion Neagu,** „*Drept procesual penal*", Editura Academiei Române, Bucureşti, 1988, p. 271 şi „*Drept procesual penal-partea generală*", Vol. Il, Editura Euro-Trading, Bucureşti, 1992, p. 79; **Nicolae Volonciu,** „*Drept procesual penal*", Editura Paideia, Bucureşti, 1995, p. 175–178; **Gr. Teodoru, L. Moldovan,** „*Drept procesual penal*", Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1979, p. 135.

3. **Camil Suciu,** „*Criminalistică*", Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972, p. 577–578; **Aurel Ciopraga,** „*Criminalistica. Tratat de tactică*", Editura Gama, Iaşi, 1996, p. 165.

4. **Tiberiu Bogdan,** „*Probleme de psihologie judiciară*"; Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1973, p. 146 şi „*Curs de psihologie judiciară*", Tipografia învăţământului, Bucureşti, 1957, p. 196–199; **Tiberiu Bogdan, Ioan Sântea, Rodica Drăgan-Cornianu,** „*Comportamentul uman în procesul judiciar*", Editura Ministerul de Interne, Bucureşti, 1983, p. 108.

5. **Aurel Ciopraga,** „*Evaluarea probei testimoniale în procesul penal*", Editura Junimea, Iaşi, 1979, p. 10–11 şi „*Criminalistica. Tratat de tactică*", Editura Gama, Iaşi, 1986, p. 182–184.

6. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 387.

7. **T. Bogdan, I. Sântea, R. Drăgan-Cornianu,** *op.cit.*, p. 140.

8. **Al. Roşca,** 1934 şi **E. Altavilla,** 1955, citaţi de **T. Bogdan, I. Sântea, R. Drăgan Cornianu** în *op.cit.*, p. 108.

9. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 390–392; **T. Bogdan, I. Sântea, R. Drăgan-Cornianu,** *op.cit.* p. 108–120; **Nicolae Dan,** „Rolul senzaţiilor şi percepţiilor în procesul formării declaraţiilor martorilor şi informaţiilor", în Rev. „*Probleme de medicină şi criminalistică*", Editura Medicală, Bucureşti, 1965, p. 88, **Al. Roşca,** „*Psihologie generală*", Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1975, p. 236–237.

10. **T. Bogdan, I. Sântea, R. Drăgan-Cornianu,** *op.cit.*, p. 111.

11. **Em. Stancu,** *op.cit.* p. 392–394; **A. Ciopraga,** „*Criminalistica. Tratat de tactică*", Editura Gama, Iaşi, 1996, p. 168–179; **C. Suciu,** *op. cit,* p. 578–579; **I. Mircea,** „*Criminalistica*", Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1998, p. 262; **V. Bercheşan, I.E. Sandu,** în „*Tratat de tactică criminalistică*", Ministerul de interne, Editura Carpaţi, Craiova, 1992, p. 124–130.

12. **Al. Roşca** (red.) „*Tratat de psihologie experimentală*", Editura Academiei, Bucureşti, 1963, p. 95; **Al. Roşca** (red.), „*Psihologia generală*", Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1966, p. 202.

13. **Al. Roşca** (red.), „*Psihologia generală*", p. 201.

14. **A. Ciopraga,** „*Criminalistica. Tratat de tactică*", p. 170.

15. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 393.

16. **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 578–580; **A. Ciopraga şi I. Iacobuţă,** „*Criminalistica*", Editura Chemarea, Iaşi, 1997, p. 302; **T. Bogdan,** „*Probleme de psihologie judiciară*", Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1973, p. 164–166; **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 393–394.

17. **Camil Suciu,** *op.cit.*, p. 582–583.

18. **I.E. Sandu, V. Bercheşan,** „*Tratat de tactică criminalistică*", p. 131–135.

19. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 401.

20. **N. Mitrofan, V. Zdrenghea şi T. Butoi,** „*Psihologie judiciară*", Editura Şansa, Bucureşti, 2000, p. 159.

21. **Em. Stancu,** *op.cit.,* p. 404.

22. **Ion Mircea,** „Despre tactica audierii primare a martorului“, în *„Studia Universitas Babeş-Bolyai*“, Jurisprudentia, Cluj-Napoca, 1973, p. 272, **Em. Stancu,** op.cit., p. 405.

23. **A. Ciopraga,** „*Criminalistica. Tratat de tactică*“, p. 219–222.

24. **C. Suciu,** *op.cit.,* p. 583.

25. **T. Bogdan, I.Sântea, R. Drăgan-Cornianu,** *op.cit.,* p.129; **Septimiu Chelcea,** „*Chestionarul de investigaţie psihologică, ştiinţifică şi enciclopedică*“, Bucureşti, 1975, p. 201 şi urm; **A. Ciopraga,** *op.cit.,* p. 223–224; **Em. Stancu,** *op.cit.* p. 408–409. Exemple de întrebări sugestive: complet sau incomplet disjunctive şi întrebări implicative.

26. **V. Bercheşan,** „*Cercetarea penală (criminalistică-teorie şi practică) Îndrumar complet de cercetare penală*“, p. 125–126).

27. **Nicolae Dan,** „Aprecierea declaraţiilor martorilor şi informaţiilor“ în revista *„Probleme de Medicină Judiciară şi de criminalistică“*, Vol. V, Editura Medicală, Bucureşti, 1966, p. 124 şi urm; **Em. Stancu,** *op.cit.,* p. 410; **A. Ciopraga,** „*Criminalistica. Tratat de tactică*“, p. 225–236.

28. **Em. Stancu,** *op.cit.,* p. 411–415; **Tiberiu Bogdan, Ilie Stănculescu,** „*Psihologia copilului şi psihologia pedagogică*“, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1971, p. 48 şi urm; **Ursula Şchiopu** şi **Emil Verza,** „*Psihologia vârstelor (ciclurile vârstei)*“, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1981, p. 39–220.

29. **Em. Stancu,** *op.cit.,* p. 412; **V. Schiopu, E. Verza,** *op.cit.,* p. 197.

30. **V. Bercheşan, E. Sandu,** „*Tratat de tactică criminalistică*“, Ministerul de Interne, Editura Carpaţi, Craiova, 1992, p. 148–149; **I. Mircea,** „Despre tactica audierii primare a minorilor“, din revista *Studia Universitatis Babeş-Bolyai*, Jurisprudenţia, Cluj-Napoca, 1975, p. 61 şi urm.

31. **Em. Stancu,** *op.cit.,* p. 415–416.

32. *Ibidem,* p. 416.

33. *Ibidem,* p. 417.

34. **Aurel Ciopraga,** „*Elemente de psihologie şi de tactică a audierii persoanei vătămate*, în Analele ştiinţifice ale Universităţii „Alex. I. Cuza“, Iaşi, tomul xxx, 1984, p. 63–74 şi „*Criminalistica. Tratat de tactică*“, Editura Gama, Iaşi, 1996, p. 300; **C. Aioaniţoaie, V. Bercheşan,** „Ascultarea părţii vătămate, părţii civile şi părţii responsabile civilmente“, în *„Tratat de tactică criminalistică“*, Ministerul de Interne, Editura Carpaţi, Craiova, 1992, 150–151.

35. **Em. Stancu,** *op.cit.,* p. 427.

36. **Aurel Ciopraga,** „*Criminalistica. Tratat de tactică*“, p. 303.

37. **Grigore Davidescu,** *„5 simţuri?... 5 părţi spre cunoaştere“*, Editura Albatros, 1972, p. 268–278.

38. **Enrico Altavilla,** *„Psihologia judiciaria*“, Vol. ll, Unione tipografico, Editrice torinese, 1955, p. 665.

39. **Kertesz Imre,** *„Bažele psihologice ale tacticii de audiere“*, Budapesta, 1965, p. 122.

40. **Aurel Ciopraga,** „*Criminalistica...*“, p. 304.

41. **Aurel Ciopraga,** *op.cit.,* p. 304–309.

42. **Al. Roşca** (red.), *„Psihologia generală*“, ediţia a ll-a, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1957, p. 230–231.

43. **Al. Roşca,** *op.cit.,* p. 211.

44. **Grigore Davidescu,** *op.cit.,* p. 15 şi 77.

TACTICA ASCULTĂRII ÎNVINUITULUI SAU INCULPATULUI

1. Aspecte de drept procesual penal

• *Învinuitul sau inculpatul reprezintă figura centrală a procesului penal.* Întreaga activitate procesuală se desfăşoară în jurul faptei penale săvârşite de această persoană şi în vederea tragerii sale de răspundere.[1] Prin declaraţiile sale sincere contribuie la justa soluţionare a cauzei.

• Învinuitul este persoana faţă de care se efectuează urmărirea penală cât timp nu a fost pusă în mişcare acţiunea penală împotriva sa (art. 229 C.pr.pen.). **Inculpatul este persoana împotriva căreia s-a pus în mişcare acţiunea penală şi care este parte în procesul penal** (art. 23 C.pr.pen.).

• Importanţa învinuitului sau inculpatului[2] constă în:

– este purtătorul celor mai ample şi mai fidele informaţii despre fapta cercetată;

– este partea cea mai interesată în procesul penal, astfel că declaraţiile sale trebuie să aibă pondere în dosar;

– dacă n-a comis fapta incriminată, poate să probeze nevinovăţia sa, prevenindu-se o eroare judiciară.

• Declaraţiile învinuitului sau inculpatului nu mai constituie „**regina probelor**" deoarece probele nu au valoare mai dinainte stabilită (art. 63 C.pr.pen.) iar, pe de altă parte, declaraţiile învinuitului sau ale inculpatului, făcute în cursul procesului penal, pot servi la aflarea adevărului numai în măsura în care sunt coroborate cu fapte şi împrejurări ce rezultă din ansamblul probelor existente în cauză (art. 69 C.pr.pen.).

• *Învinuitul sau inculpatul nu este obligat să probeze nevinovăţia sa* (art. 66 alin. C.pr.pen.), până la stabilirea vinovăţiei operând **prezumţia de nevinovăţie.**[3]

Sarcina administrării probelor revine organului de urmărire, care adună probele atât în favoarea cât şi în defavoarea învinuitului sau inculpatului, chiar dacă învinuitul sau inculpatul recunoaşte fapta (art. 202 alin. 1 şi 2 C.pr.pen.).

• *Învinuitul sau inculpatul are dreptul, nu obligaţia, să dea declaraţii* (**Nemo tenetur contra se**).[4]

• Se interzice întrebuinţarea de **promisiuni, ameninţări sau violenţe** împotriva unei persoane aflate în curs de cercetare, anchetă penală ori de judecată, pentru obţinerea de declaraţii (art. 266 alin. 2 C.pen. – cercetarea abuzivă).

• Declaraţia învinuitului sau inculpatului poate fi **retractabilă.**[5]

2. Psihologia învinuitului sau inculpatului

2.1. După săvârşirea infracţiunii, marcat de tensiune psihică, învinuitul sau inculpatul recurge la acţiuni ca[6]:

– plecarea precipitată de la locul faptei;
– dispariţia de la domiciliu;
– revenirea la locul faptei pentru a afla mersul anchetei;
– crearea unor alibiuri;
– ascunderea faptei prin simularea sau comiterea altor infracţiuni;
– ascunderea sau distrugerea unor mijloace materiale de probă.

2.2. În momentul interogatoriului, specialiştii recomandă identificarea unor **manifestări viscerale sau somatice** care îl dau de gol pe învinuit sau inculpat[7]:

– schimbări în ritmicitatea activităţii cardiace;
– schimbări în presiunea sanguină;
– fenomene de **vasodilataţie** sau **vasoconstricţie** (unii devin palizi, alţii roşesc);
– schimbări în ritmicitatea respiraţiei;
– dereglări în fonaţie (modul de emitere a sunetelor);
– descreşterea bruscă a salivaţiei;
– contracţia sau relaxarea subită a muşchilor scheletici;
– creşterea timpului de reacţie;
– transpiraţie abundentă etc.

2.3. Încercări de simulare (contrafacere) sau disimulare (ascundere)[8]:

– tăcerea sau refuzul de a da declaraţii;
– motivarea faptei prin „moment de rătăcire";
– încercările de sinucidere sau automutilare;
– simularea nebuniei;
– prezentarea de alibiuri „fabricate" înainte sau în timpul interogatoriului;
– recunoaşterea unor fapte minore.

2.4. Recunoaşterea sau mărturisirea sinceră a învinuitului sau inculpatului, fără a opune nici o rezistenţă[9], poate fi determinată de:

– sentimente de remuşcare;
– nevoia de a se elibera de povara faptei comise;
– nevoia de a se confesa, de a se explica;
– orgoliu;
– dorinţa de a evita condamnarea unei persoane nevinovate.

2.5. Recunoaşterea poate fi şi nesinceră:

– invitatul poate retracta primele declaraţii, după atenuarea sentimentului de vinovăţie, motivând că le-a dat sub impulsul emoţiei;
– datorită instinctului de conservare poate să facă mărturii false;
– recunoaşterea unei infracţiuni mai uşoare pentru a scăpa de o alta mai gravă;

– **recunoaşterea este forţată,** datorită constrângerii executate de adevăratul făptuitor sau chiar de către organul judiciar;

– recunoaşterea poate fi **parţial sinceră,** deoarece omite unele împrejurări sau adaugă circumstanţe false pentru a-şi ameliora situaţia;

– din motive de **răzbunare** faţă de organul judiciar, recunoaşte fapta de care a luat cunoştinţă de la adevăratul autor. *Recunoaşterea trebuie să fie coroborată cu alte mijloace materiale de probă şi se verifică temeinic dacă la data comiterii infractorul nu era în imposibilitatea comiterii faptei: plecat în străinătate, internat în spital, arestat preventiv sau aflat în executarea pedepsei– deşi nici aceste situaţii nu trebuie considerate tabu.*

2.6. Cea mai tipică atitudine a învinuitului sau inculpatului este de a nu recunoaşte învinuirea ce i se aduce pentru a se sustrage de la răspundere.

Tactica anchetei trebuie stabilită în raport cu **personalitatea infractorului** (tip tenace, abil, perfid, inteligent) sau în funcţie de **trăsăturile temperamentale** ale acestuia (tip emoţional sau neemoţional), fiind necesară stabilirea motivelor care îl determină să nu recunoască sau să facă mărturisiri eronate.

Pentru adoptarea tacticii celei mai adecvate se are în vedere **organizarea riguroasă a pregătirii ascultării**[10]**:**

a. Studierea dosarului cauzei: procesul-verbal de cercetare la locul faptei, urmele descoperite şi ridicate, declaraţiile victimei şi ale martorilor oculari ş.a.

b. Cunoaşterea personalităţii învinuitului sau inculpatului (caracter, temperament, aptitudini); mediul familial sau social în care s-a format; cercul de relaţii; antecedentele penale; grad de inteligenţă; pasiuni şi vicii.

c. Întocmirea **planului de ascultare,** care să cuprindă:

– problemele ce urmează a fi clarificate;
– materialul probator (probe directe, indirecte, mijloace materiale de probă);
– stabilirea modalităţii de citare;
– ordinea în care se va face ascultarea;
– alegerea momentului oportun în care urmează a fi prezentate probele;
– asigurarea prezenţei apărătorului.

2.7. Etapele ascultării învinuitului sau inculpatului:

a. Verificarea identităţii învinuitului sau inculpatului

• Potrivit art. 70 alin. 1 din C.pr.pen., *învinuitul sau inculpatul, înainte de a fi ascultat, este întrebat cu privire la nume, prenume, poreclă, data şi locul naşterii, numele şi prenumele părinţilor, cetăţenie, studii, situaţia militară, loc de muncă, ocupaţie, adresă, antecedente penale şi alte date necesare pentru stabilirea situaţiei sale personale.*

• Ascultarea învinuitului sau inculpatului va avea loc la sediul organului de cercetare penală sau al magistratului;

• Ascultarea învinuitului are loc numai în faza de urmărire penală, pe când ascultarea inculpatului se face atât în faza de urmărire penală cât şi în faza de judecată;[11]

• Anchetatorul (poliţist sau magistrat) va crea o atmosferă de seriozitate, lipsită de aroganţă şi de duritate, propice confesiunii;

• Ascultarea nu poate avea ca obiect decât fapta pentru care se efectuează urmărirea penală sau, după caz, judecata.

• Aducerea la cunoştinţă a învinuirii se face numai **în prezenţa apărătorului,** ales sau numit din oficiu (Constituţia României, art. 23 alin.5).

• Potrivit art. 237 alin. 4 C pr. pen., *organul de cercetare penală va continua urmărirea şi fără a-l asculta pe inculpat, când acesta este dispărut, se sustrage de la ascultare sau nu locuieşte în ţară (prin urmărire generală sau internaţională, conform normelor metodologice elaborate de Ministerul de Interne).*

b. Etapa relatării libere

• Fiecare învinuit sau inculpat va fi audiat separat (art 71 alin. 1 C.pr.pen.)

• Învinuitului sau inculpatului i se aduce la cunoştinţă fapta care formează obiectul cauzei, dreptul de a avea un apărător, precum şi dreptul de a nu face nici o declaraţie, atrăgându-i-se totodată atenţia că ceea ce declară poate fi folosit şi împotriva sa. Dacă învinuitul sau inculpatul dă o declaraţie, i se pune în vedere să declare tot ce ştie cu privire la fapta şi la învinuirea ce i se aduce în legătură cu aceasta.

Dacă învinuitul sau inculpatul consimte, organul de urmărire penală, înainte de a-l asculta, îi cere să dea o declaraţie, scrisă personal, cu privire la învinuirea ce i se aduce (art. 70, alineatele 2 şi 3 modificate prin Legea 281/2003).

• Dacă sunt mai mulţi învinuiţi sau inculpaţi, fiecare este anunţat fără să fie de faţă ceilalţi (art. 71 alin. 2 C.pr.pen.).

• Organul de urmărire penală, înainte de a-l asculta pe învinuit, îi cere să dea o declaraţie scrisă personal cu privire la învinuirea ce i se aduce (art. 70 alin. C.pr. pen.).

• Pe timpul ascultării, anchetatorului îi este interzis să citească sau să-i reamintească învinuitului sau inculpatului declaraţiile făcute anterior (art. 71 alin. 4 C.pr.pen.).

• **Se interzice categoric** recurgerea la promisiuni, ameninţări, violenţe sau alte forme de constrângere pentru obţinerea de declaraţii sau mărturisiri.[12]

• Învinuitul sau inculpatul este mai întâi lăsat să declare tot ce ştie în cauză (art. 71 alin. 3 C.pr.pen.). Se recomandă să nu fie întrerupt decât dacă se depărtează de la obiectul cauzei.

Reguli tactice speciale:

• **Refuzul învinuitului sau inculpatului** să dea o declaraţie scrisă personal ori imposibilitatea de a face acest lucru se consemnează într-un proces-verbal.[13]

• Ori de câte ori învinuitul sau inculpatul se găseşte în **imposibilitatea de a se prezenta** pentru a fi ascultat, organul de urmărire penală sau instanţa de judecată procedează la ascultarea acestuia la locul unde se află. (art. 74 C.pr.pen.).

• La ascultarea **învinuitului sau inculpatului minor care nu a împlinit 16 ani,** se citează, pe lângă **avocat, delegatul autorităţii tutelare, tutorele, curatorul** sau **persoana în îngrijirea ori supravegherea căreia se află minorul.** Citarea acestor persoane este obligatorie la efectuarea prezentării materialului de urmărire penală (art. 481 alin. 1 şi 2 C.pr.pen.).

• În cazul infracţiunii flagrante, declaraţia învinuitului se consemnează în cuprinsul procesului-verbal de constatare la persoana I singular. (art. 467 alin. a C.pr.pen.)[14]

• Dacă învinuitul sau inculpatul nu cunoaşte limba română, i se asigură folosirea **limbii materne,** posibilitatea de a lua cunoştinţă de piesele dosarului şi dreptul de a vorbi în instanţă şi de a pune concluzii prin traducător. (art. 7 şi 8 C.pr.pen.).

c. Ascultarea dirijată (formularea de întrebări):

• Potrivit art. 72 C.pr.pen., după ce învinuitul sau inculpatul a făcut declaraţia, i se pot pune întrebări cu privire la fapta care formează obiectul cauzei şi la învinuirea ce i se aduce. De asemenea, este întrebat cu privire la probele pe care înţelege să le propună.

• Întrebările pot fi:

– cu caracter general, privind fapta în ansamblul ei;

– întrebări-problemă, pentru lămurirea unor aspecte;

– întrebări de detaliu (de prezentare, de completare şi de control), care privesc lămurirea unor amănunte.

• Întrebările trebuie formulate:

– într-un mod clar şi concis;

– la nivelul de înţelegere al învinuitului sau inculpatului;

– să determine răspunsuri complete, nu de genul DA sau NU;

– să nu fie sugestive (implicative sau disjunctive).

• Reguli privind consemnarea declaraţiilor învinuitului sau inculpatului.

– Declaraţiile se consemnează de către organul de cercetare penală în scris (art. 73 alin. 1 C.pr.pen.)

– Declaraţia scrisă se citeşte învinuitului sau inculpatului, iar dacă cere, i se dă să o citească. Dacă este de acord cu conţinutul, o semnează pe fiecare pagină şi la sfârşit (art. 73 alin. 1 C.pr.pen.) În acelaşi mod vor semna şi organul de cercetare penală, apărătorul, reprezentantul legal.

– În fiecare declaraţie se vor consemna *ora începerii şi ora încheierii ascultării* învinuitului sau inculpatului (art. 73 alin. 1 C. pr.pen. modificat prin Legea 281/2003).

– Dacă învinuitul sau inculpatul revine asupra vreuneia din declaraţiile sale ori are de făcut completări, rectificări sau precizări, acestea se consemnează şi se semnează în aceleaşi condiţii (art. 73 alin. 4 C.pr.pen.).

– Declaraţia nu trebuie să conţină expresii triviale.[15]

– Dacă învinuitul sau inculpatul nu ştie carte, declaraţia îi va fi citită de o altă persoană sau de către organul de cercetare penală.

În cazul învinuiţilor sau inculpaţilor **refractari,** îndeosebi din categoria recidiviştilor, care revin succesiv asupra declaraţiilor, se recomandă consemnarea relatărilor sub formă de **întrebări şi răspunsuri.**[16]

2.8. Procedee tactice de ascultare a învinuitului sau a inculpatului:

a. Procedeul ascultării progresive, în care probele sunt prezentate gradat, începând cu cele de mai mică importanţă;[17]

b. Procedeul ascultării frontale, când învinuitului sau inculpatului i se înfăţişează cele mai convingătoare probe;

c. Tactica ascultării repetate, în situaţiile declaraţiilor contradictorii şi mincinoase;

d. Tactica prezentării de către anchetator a întregului drum parcurs de infractor. Se recomandă doar când sunt probe temeinice, căci, altfel, operează regula potrivit căreia învinuitului sau inculpatului nu i se prezintă dintr-o dată informaţiile deţinute, ci **în mod gradat şi la anumite intervale de timp;**[18]

e. Tactica ascultării încrucişate[19], efectuată de două sau mai multe persoane în acelaşi timp. Se recomandă **cu rezerve,** pentru a nu deruta învinuitul sau inculpatul ori pentru a nu se deconspira informaţii nedorite;

f. Tactica ascultării succesive a învinuitului sau inculpatului de către două persoane, o variantă a ascultării încrucişate. În ambele situaţii, învinuitul poate să devină mai comunicativ faţă de unul din anchetatori;

g. Tactica întâlnirilor surpriză: învinuitului i se oferă posibilitatea ca, din „**întâmplare**", să vadă unul sau mai mulţi complici;

h. Tactica exploatării complexului de vinovăţie a învinuitului sau a inculpatului sensibil;

i. Când există mai **mulţi învinuiţi sau inculpaţi** se va exploata veriga cea mai slabă.[20]

În toate situaţiile, să se dispună măsuri urgente de **verificare a alibiurilor şi probelor aduse** de învinuit sau inculpat în apărarea sa, **în mod riguros,** pe zile şi ore, insistându-se asupra **golurilor de timp** pe care infractorul nu le poate justifica.

2.9. În duelul psihologic dintre anchetator şi învinuit[21] trebuie să se ţină seama de următoarele reguli:

• „*Un anchetator ar trebui să aibă înţelepciunea proverbială a biblicului Solomon, răbdarea lui Hristos, logica lui Aristotel, rigurozitatea ştiinţifică a lui Pasteur şi inventivitatea lui Edison.*" **(Tiberiu Bogdan)**

• „*Organul judiciar trebuie să aibă multiple calităţi: creativitatea în gândire, capacitate de prelucrare cu obiectivitate şi simţ critic, capacitatea de stabilire a contactului psihologic cu persoana ascultată, evitarea exagerărilor în interpretarea declaraţiilor, controlarea sentimentelor de simpatie sau antipatie.*" **(Emilian Stancu)**

• „*Nu este suficient să ştii să pui întrebări, ci trebuie să înveţi să asculţi.*" **(Camil Suciu)**

• „*Cel care ascultă trebuie să fie un bun psiholog, să fie inteligent şi cult, să se poată concentra asupra problemelor ce trebuie lămurite şi să cunoască bine mentalitatea învinuiţilor.*" **(Camil Suciu)**

• **Învinuitul sau inculpatul va fi dominat doar de cel care are o ţinută corectă şi îngrijită.**

• „*Este obligatorie exprimarea clară, în limbaj inteligibil interlocutorului, dar nu se recomandă utilizarea jargonului infracţional.*" **(Tiberiu Bogdan)**

• **Va avea câştig de cauză doar cel care vorbeşte puţin şi la obiect.**

• „*Orice infractor este un frustrat, dar nu orice frustrat devine logic şi infractor.*" **(Tiberiu Bogdan)** Evitarea privirii de către infractor este mai degrabă un semn de frustrare decât de personalitate.

• „*Importanţa mediului: în circumstanţe excepţionale, orice om poate deveni delincvent.*" **(J. Pinatel)**

• **Chiar şi infractorul cel mai înrăit trebuie tratat ca om şi merită să i se acorde o şansă.**

• Surpriza trebuie gândită ca un trăsnet ivit din senin.

• Răbdarea este cheia succesului în cea mai complicată cauză şi cu cel mai pervers infractor.

• *Deformaţia profesională poate avea drept consecinţă orientarea unilaterală a investigaţiilor. Dar efectul cel mai periculos îl constituie bănuiala excesivă faţă de cei care compar în faţa ta, fie ca învinuit sau inculpat, fie chiar şi ca martori.* **(Aurel Ciopraga)**

• *„Duplicitatea infractorului este a doua lui natură. El nu se maschează numai în perioada în care comite fapta infracţională, ci tot timpul. El joacă rolul omului cinstit, al omului cu preocupări cu totul deosebite decât cele ale specialităţii infracţionale. Acest joc dă o* ***artificialitate*** *întregului comportament al infractorului, îi denaturează chiar şi actele şi faptele obişnuite, cotidiene, ceea ce îl face uşor dispensabil pentru un bun observator."* ***(Tiberiu Bogdan)*** *Eminentul nostru psiholog recomanda, pentru înţelegerea actului infracţional şi apoi a infractorului, câteva elemente de mare importanţă:*

a. antecedentele învinuitului sau inculpatului;
b. starea de spirit de moment;
c. situaţia declanşatoare (obiectivă);
d. perceperea subiectivă a situaţiei din spaţiul psihologic.

3. Mijloace tehnico-ştiinţifice de constatare a comportamentului simulat

3.1. Problematica tehnicii experimentale de detectare a comportamentului simulat a făcut obiectul unor lucrări de psihologie, psihologie judiciară, precum şi de tactică criminalistică.[22]

• **Le Clere** a încercat să stabilească **unele reguli după care se pot detecta minciuna, vinovăţia sau inocenţa:**[23]

• *Răspunsul vinovatului este mai lent şi ezitant, cel al inocentului este spontan, detaliat şi deseori indignat;*

• *Vinovatul suportă mai greu privirea, spre deosebire de inocent, care, însă, roşeşte mai uşor;*

• *Inocentul face apel la corectitudinea sa şi caută să demonstreze că nu ar avea nici un interes pentru faptele care i se impută;*

• *Inocentul dă mai greu explicaţii privind modul în care şi-a petrecut timpul, spre deosebire de vinovat care oferă imediat un excelent alibi;*

• *Inocentul este consecvent în declaraţiile pe care le face.*

3.2. Indicatori fiziologici de depistare a emoţiei:[24]

– modificarea activităţii cardiovasculare (puls şi tensiune arterială);
– respiraţie regulată şi mai grea;
– reacţia electrodinamică (R.E.D.);
– modificarea caracteristicilor normale ale vocii;
– modificarea caracteristicilor scrierii (viteză de execuţie şi presiune).

Primul aparat de „detectare a minciunii" a fost realizat în **1925,** în Statele Unite, de către Larson.

3.3. Mijloace tehnice de detectare a simulării:

a. Poligraful, care înregistrează sub formă grafică: tensiunea arterială şi pulsul; dereglările respiraţiei; rezistenţa electrodinamică (R.E.D.); presiunea musculară executată de mâinile şi picioarele celui ascultat.[25]

b. Detectorul de stres emoţional în voce (P.S.E.), care valorifică microtremurul vocii, determinat de stările neurovegetative specifice emoţiei.[26]

c. Detectorul de stres emoţional în scris.

3.4. Organizarea şi desfăşurarea testării la poligraf[27]

a. Pregătirea testării:

– Încăpere izolată fonic, sobru mobilată şi tapetată, fără ornamente, tablouri etc., care ar putea distrage atenţia persoanei testate. Încăperea trebuie să aibă o ventilaţie adecvată şi o temperatură constantă.

– Cunoaşterea personalităţii celui ascultat.

– Supunerea acestuia la un examen medical,

– Persoana ce urmează a fi examinată nu trebuie să fie ascultată anterior în calitate de învinuit.

– Consimţământ scris.

b. Dialogul pre test

– Celui testat i se dau explicaţii privind principiile de funcţionare ale aparatului şi drepturile ce le are în legătură cu acest procedeu.

– Instructaj privind modul de comportare pe timpul examinării.

– Explicaţii cu privire la răspunsurile date.

– Instalarea persoanei la poligraf.

c. Testarea propriu-zisă

– Întrebări scurte, clare şi precise, la care se răspunde cu „da" sau „nu".

– **Întrebări neutre** (pentru liniştirea subiectului), **întrebări de control,** pentru stabilirea răspunsurilor afirmative şi negative, necesare comparării cu răspunsurile la întrebările critice; întrebări cu conţinut efectogen (referitoare direct la faptă).

De regulă se pun 10 întrebări, care pot fi formulate chiar împreună cu persoana testată.

d. Interpretarea diagramei pe baza comprimării răspunsurilor sincere la întrebările neutre ca şi a celor nesincere cu caracter de control, cu răspunsurile la întrebările cu încărcătură efectogenă.

3.5. Actualele înregistrări poligrafice sunt relativ imperfecte, manifestându-se uneori neîncrederea pentru posibilitatea producerii unor erori datorate factorilor frenatori menţionaţi de reputaţii experţi **John E. Reid şi Fred E. Inbau:**[28]

a. tulburarea excesivă a subiectului, provocată de frica de a fi învinuit pe nedrept;

b. tulburări de ordin fiziologic: afecţiuni cardiovasculare, insuficienţe respiratorii, stări apropiate de şoc;

c. tulburări de ordin psihic: debilitate mintală, nevroze, psihonevroze, psihopatii;

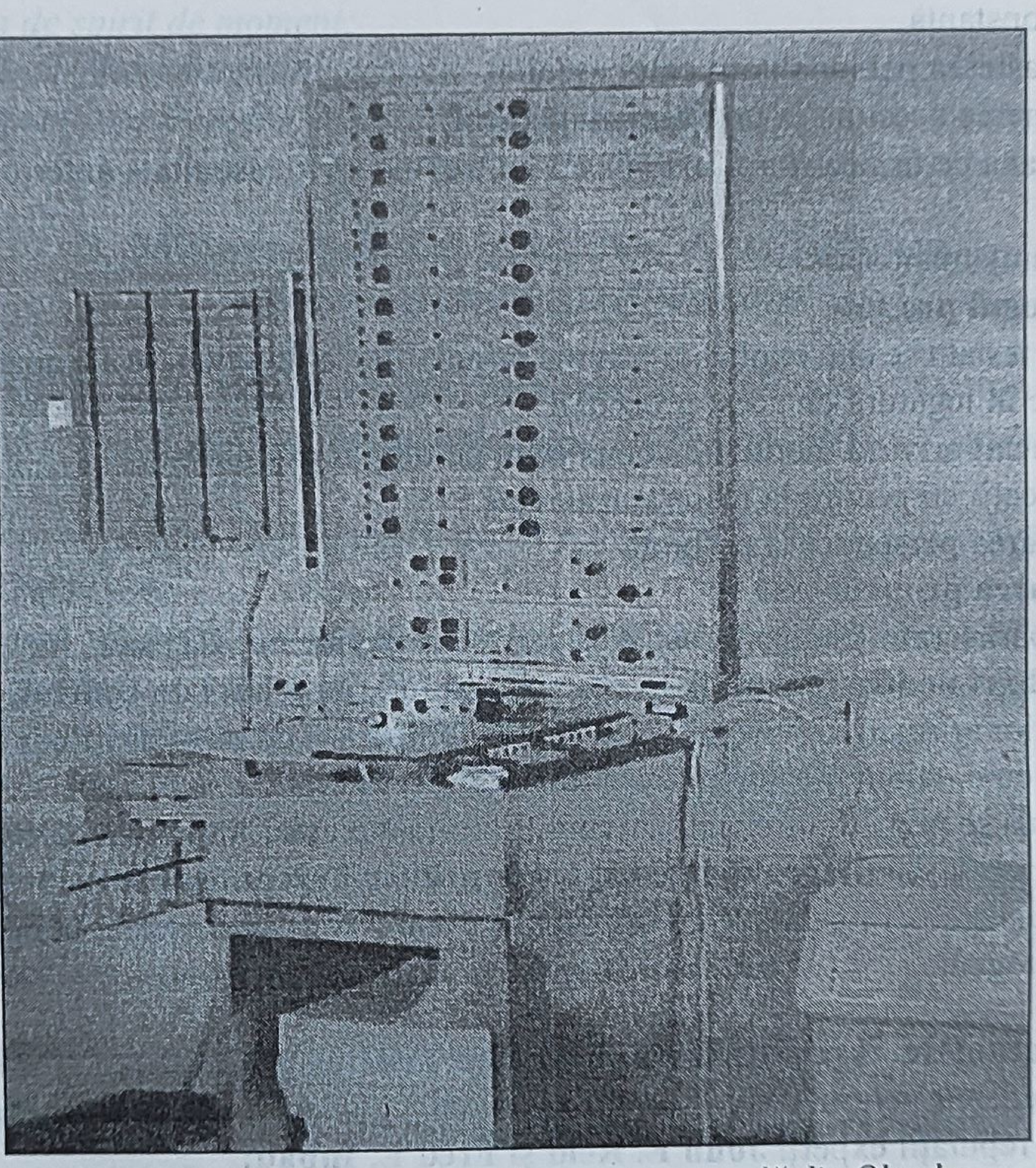
d. instabilitate emotivă.

• Din punct de vedere legal, testarea cu ajutorul tehnicilor poligraf **nu face parte dintre mijloacele de probă** enumerate în dispoziţiile art. 64 C.pr.pen. şi **nici nu trebuie să facă**. Atât vinovăţia cât şi nevinovăţia unei persoane trebuie demonstrate prin probe ştiinţifice, indubitabile. A exagera rolul tehnicii poligraf constituie o greşeală care poate avea repercusiuni grave asupra respectării drepturilor procesuale ale persoanei, dar şi a-l ignora înseamnă o greşeală la fel de mare, care poate prejudicia bunul mers al anchetei în labirintul spre Adevăr.[29]

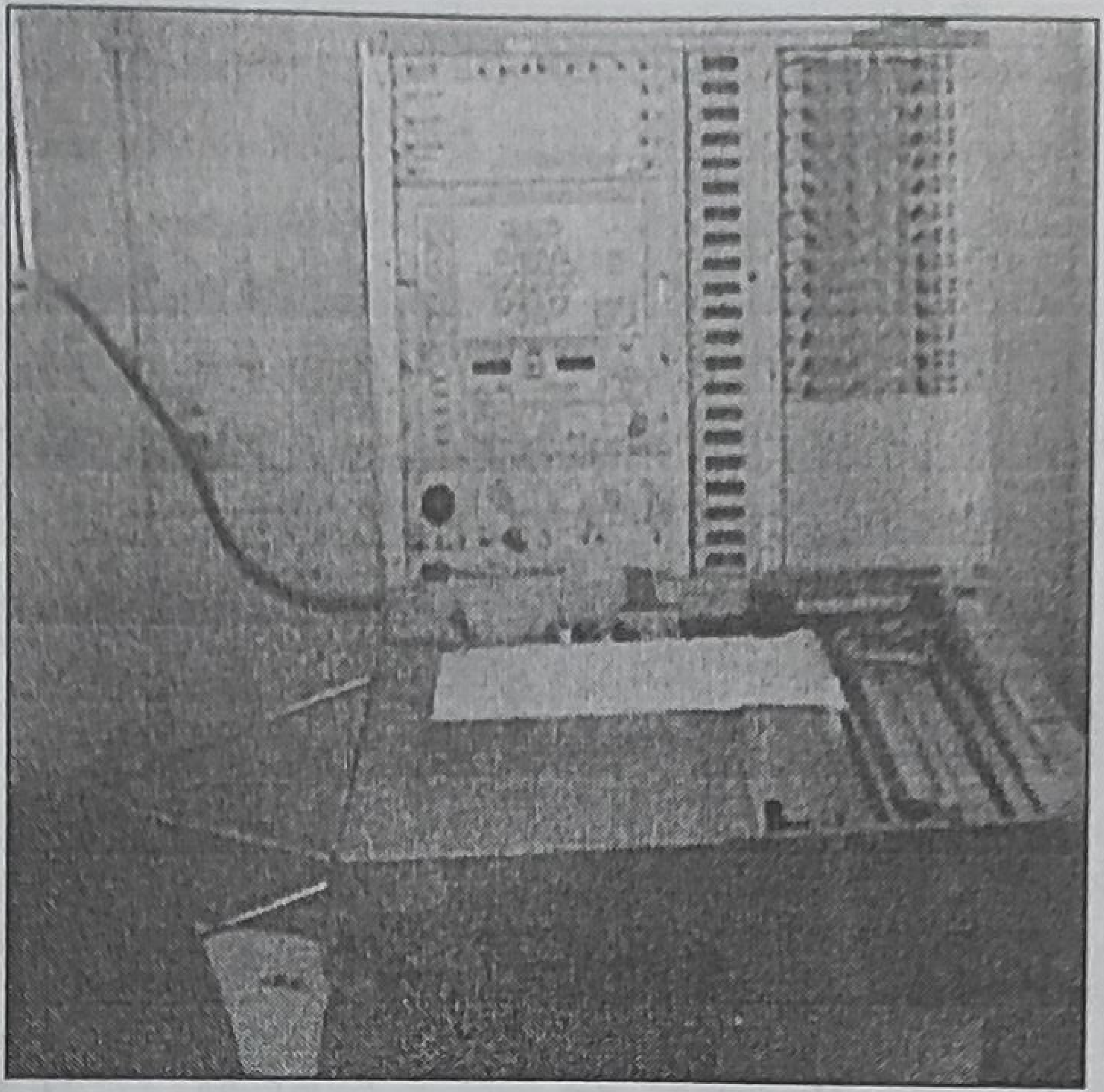
• Unii specialişti au inclus acest mod de investigare a sincerităţii, **în mod nejustificat,** în categoria constatărilor tehnico-ştiinţifice (art. 112 şi 113 C.pr.pen.).[30] Într-adevăr, constatarea tehnico-ştiinţifică se efectuează **asupra materialelor şi datelor** puse la dispoziţie de organul judiciar (art. 113 C.pr.pen.), pe când testele sincerităţii se efectuează **asupra** personalului.

Pe de altă parte, interpretarea că detectarea tensiunii psihice nu este strict interzisă de lege poate conduce la încălcarea prezumţiei de nevinovăţie (art. 66 C.pr.pen.).

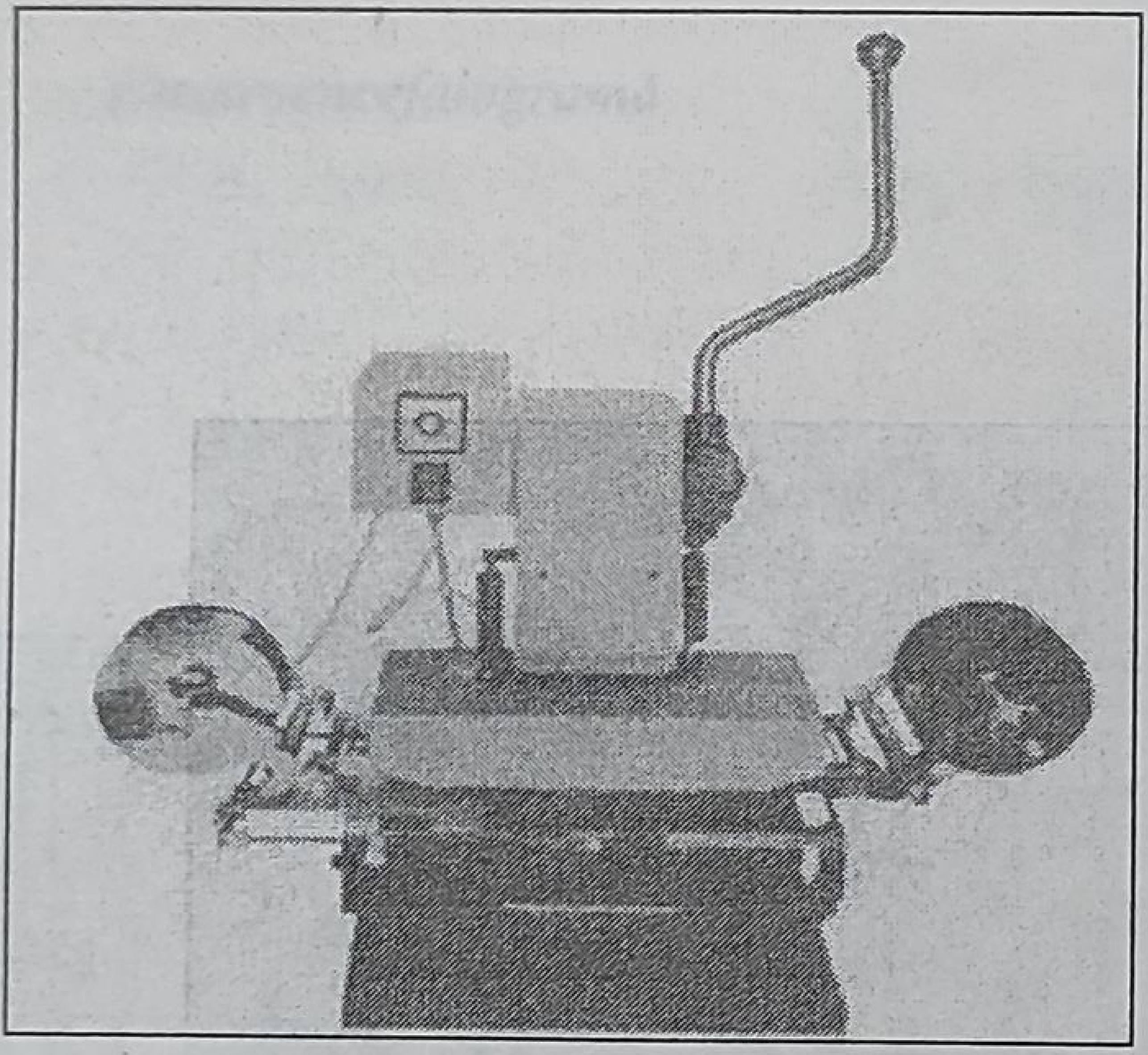
• Rezultatele obţinute prin tehnica poligraf o recomandă ca **metodă de investigare extrajudiciară**[31] care, prin caracterul său introspectiv, asigură mărturisirii o reală forţă probatorie.[32]

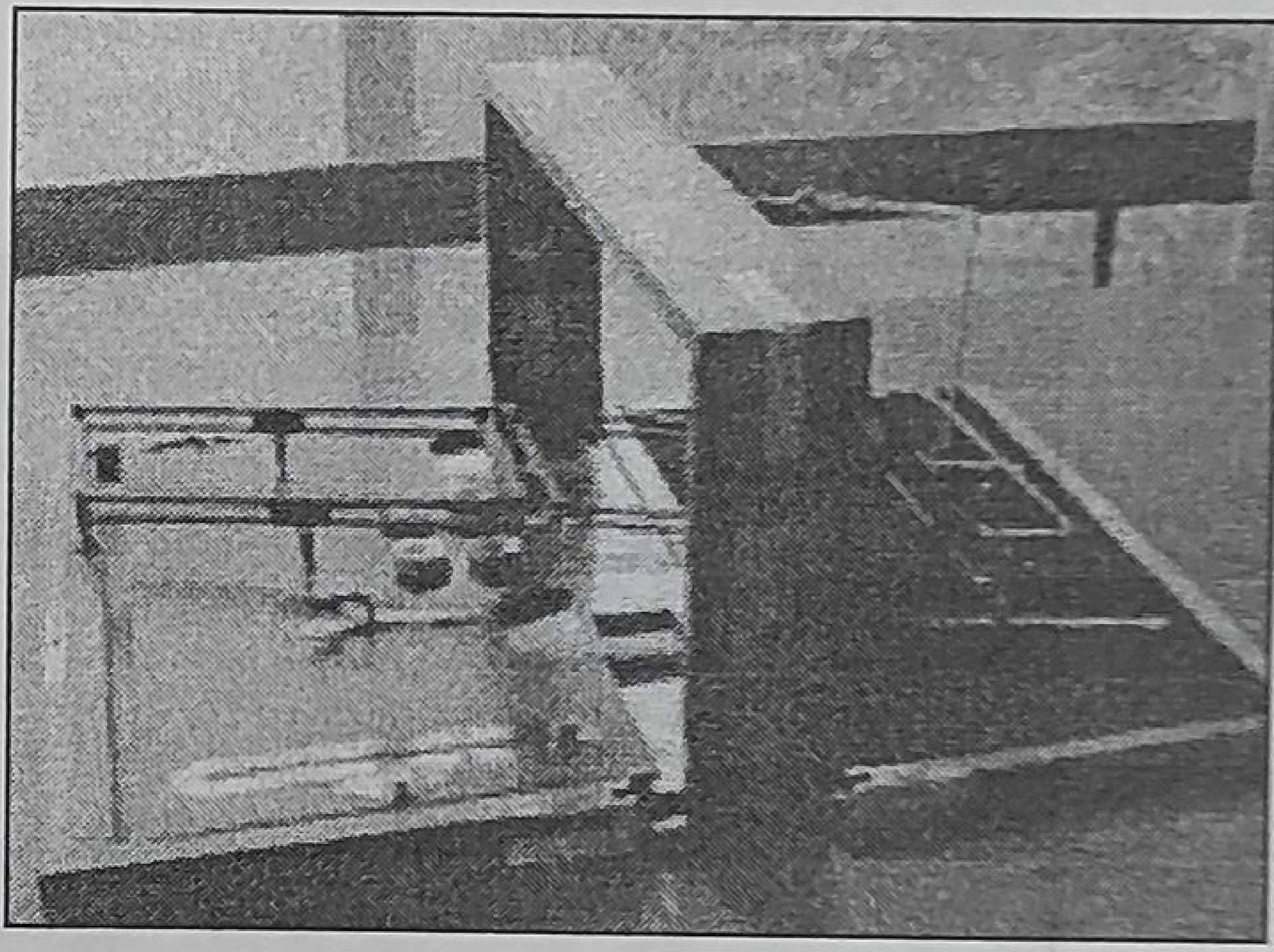
***Poligraf** utilizat de organele de cercetare penală din Olanda*

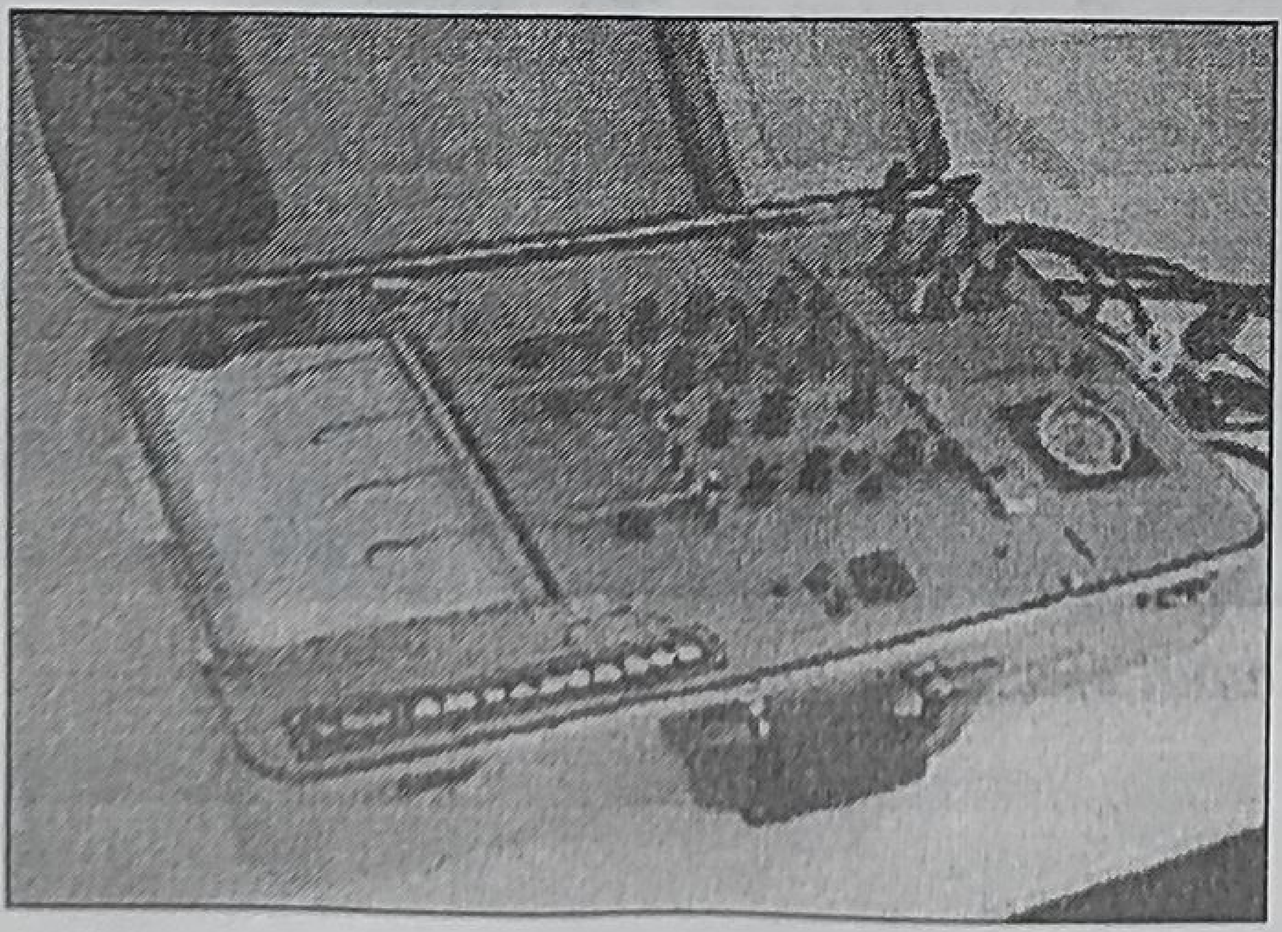
Poligraf utilizat de organele de cercetare penală din Ungaria

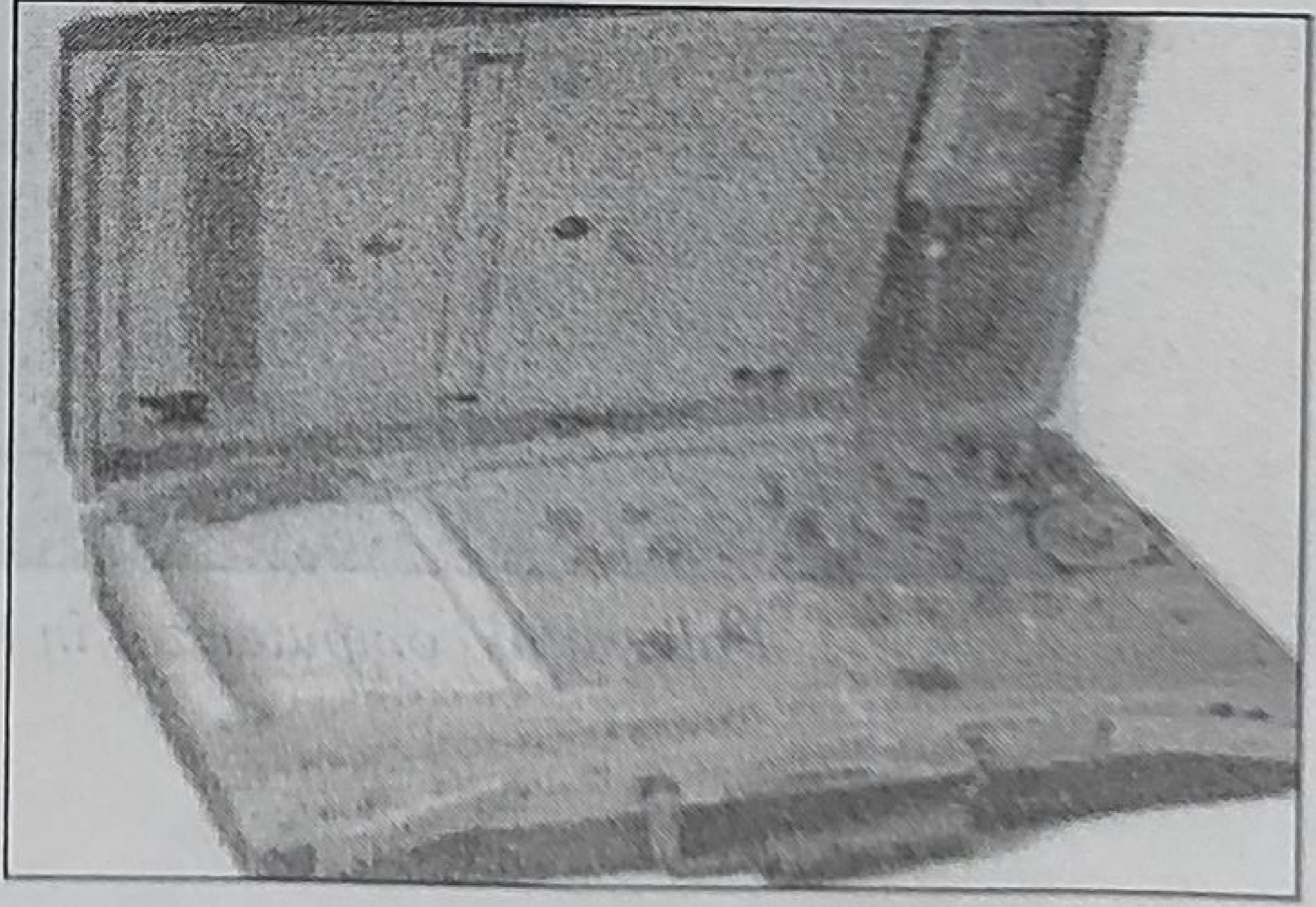

Mecanism de detectare a stresului în voce

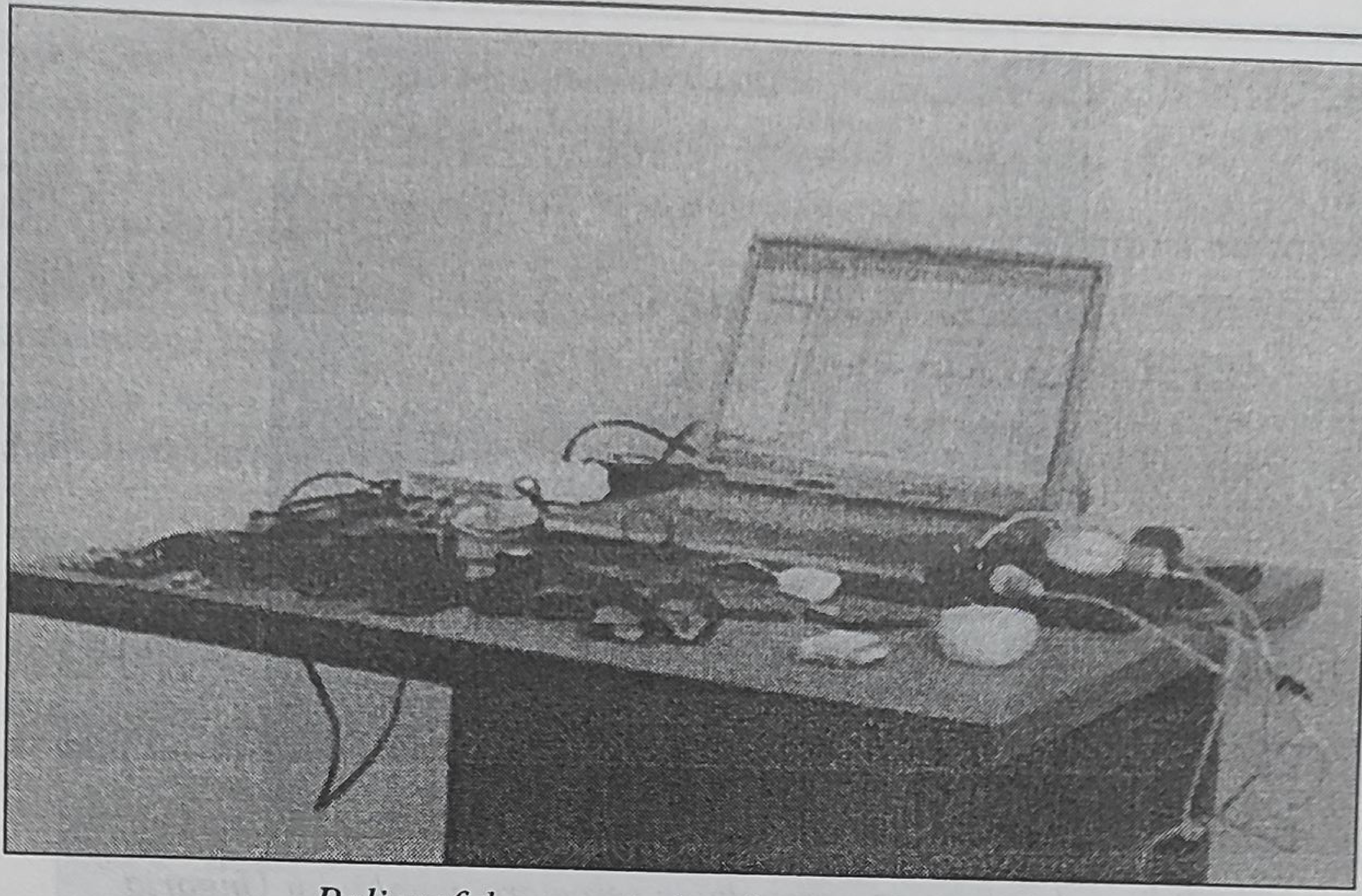

Mecanism de detectare a stresului în scris

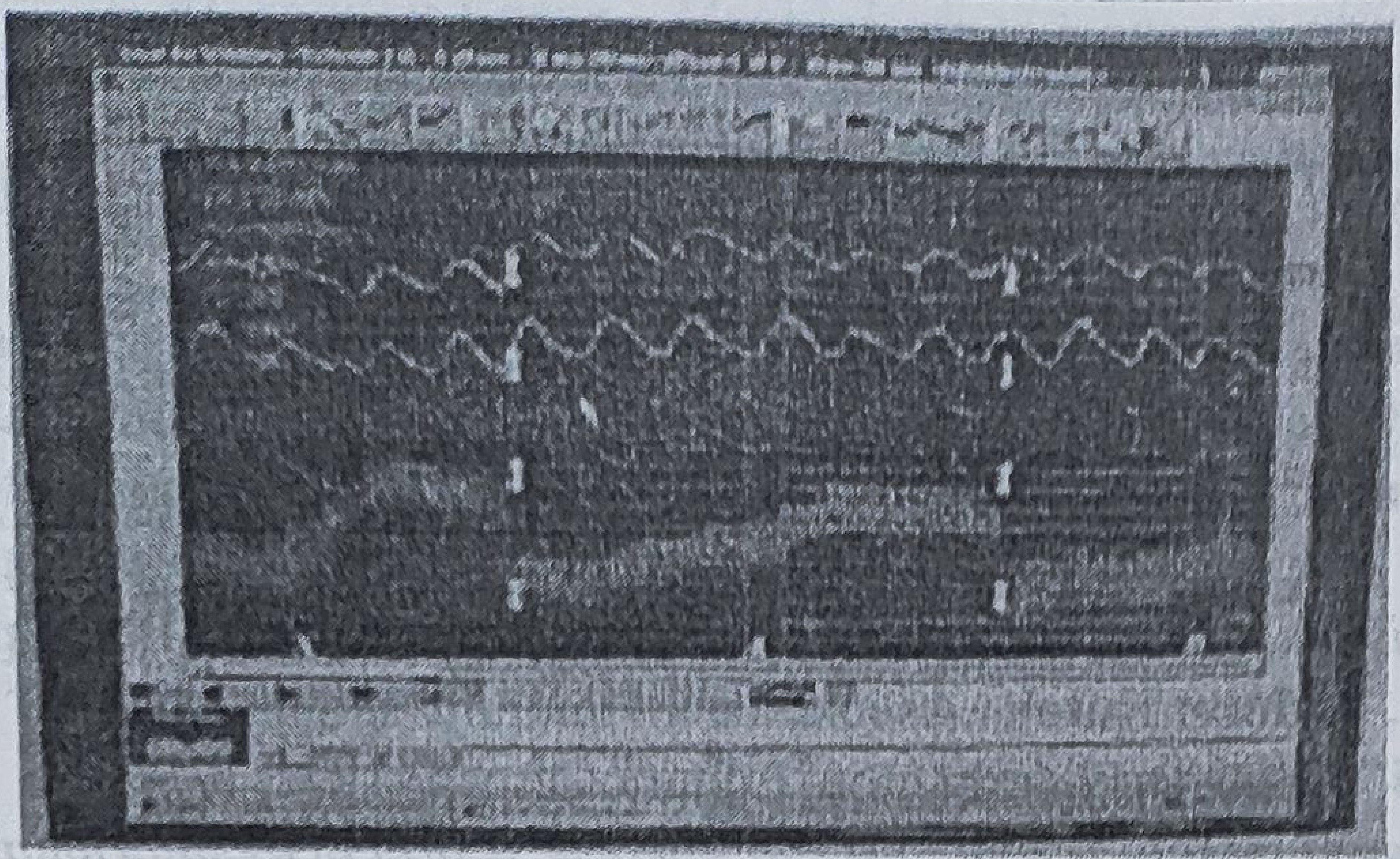
Modele de poligraf portabile

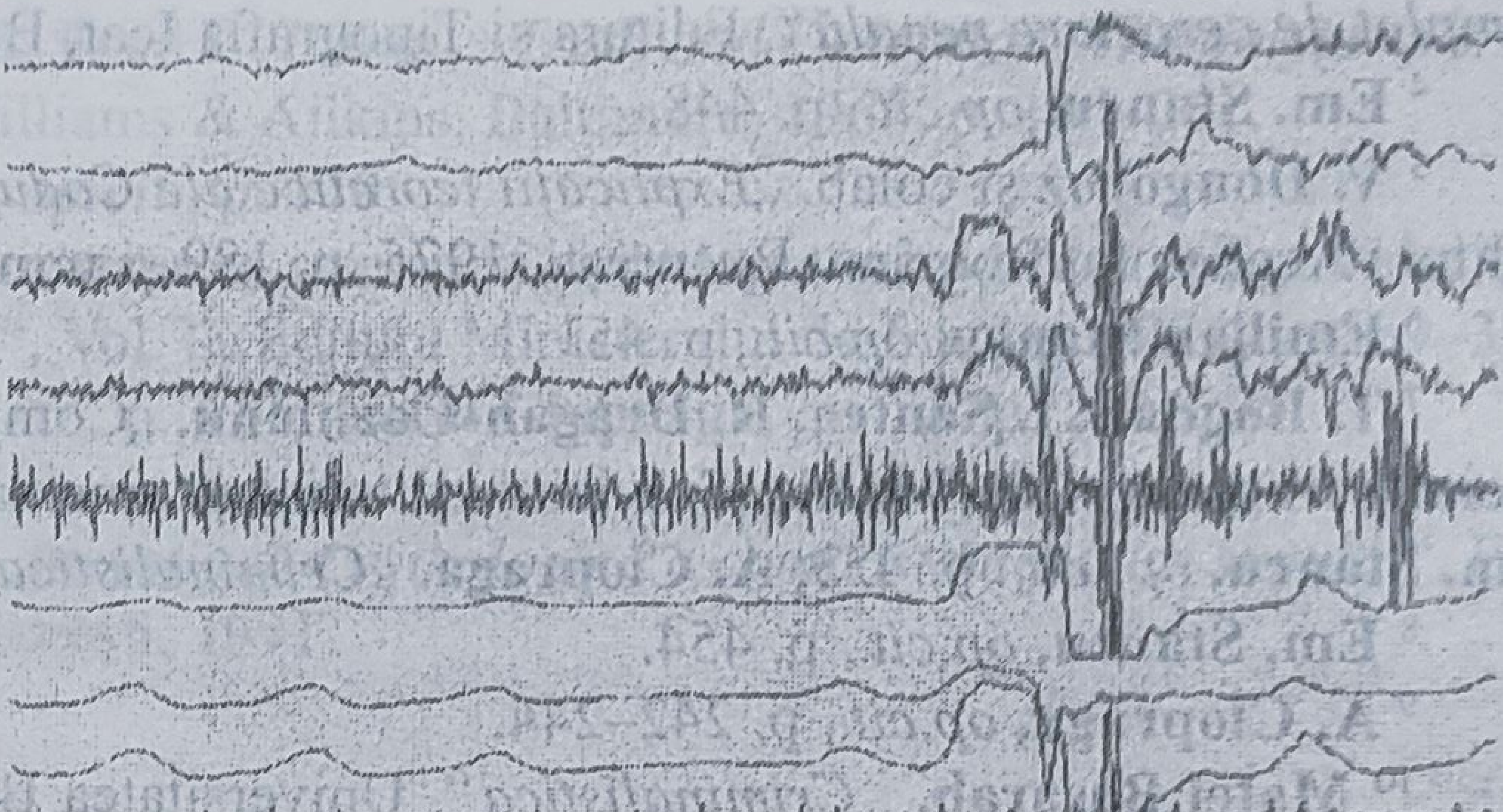
Poligraful computerizat înainte de testare

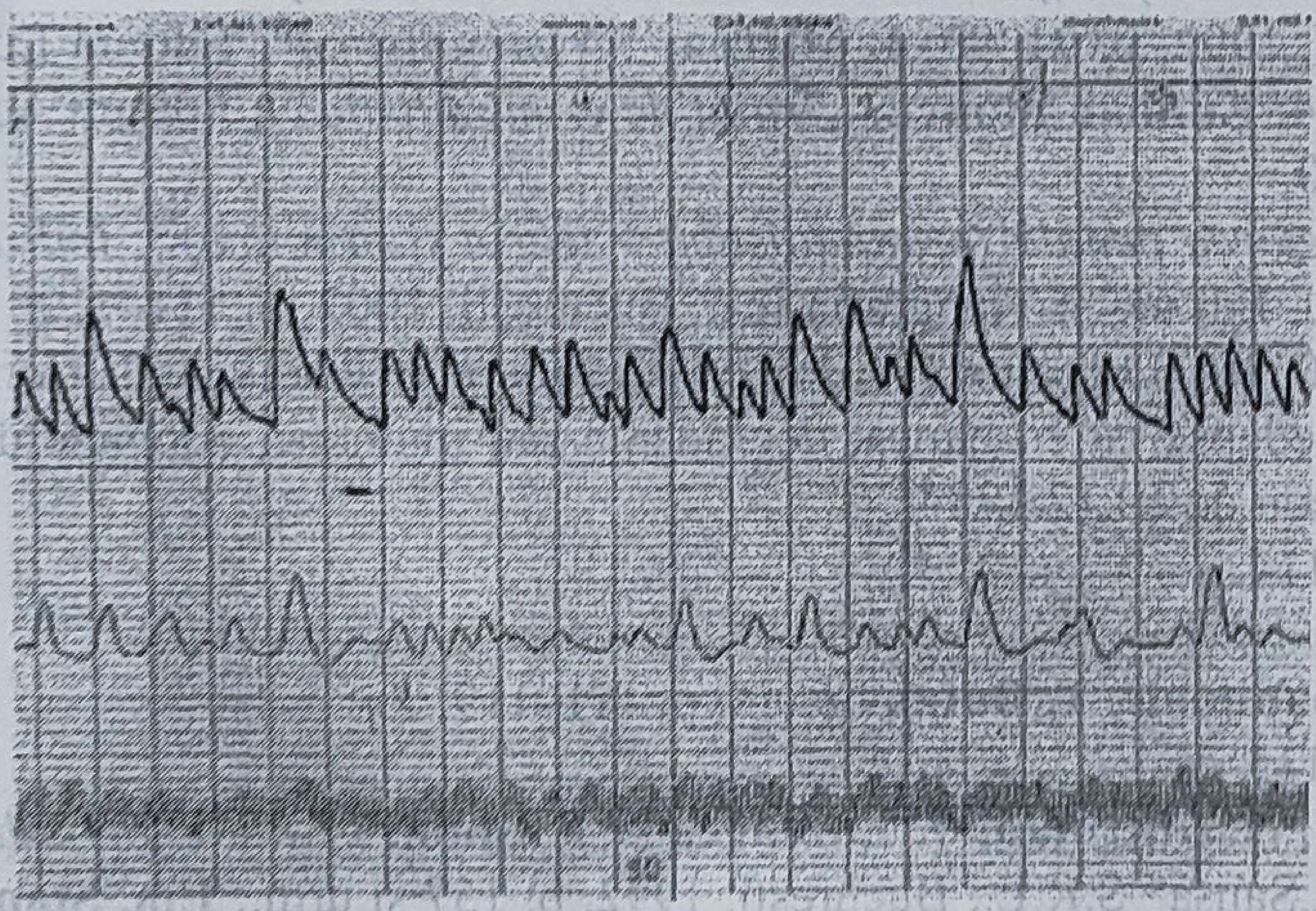
Poligraful computerizat în timpul efectuării unei testări

Biodiagramă computerizată

Electroencefalogramă

Biodiagramă analizată

Note la Capitolul IV

[1] **N. Volonciu,** „*Drept procesual penal*" – Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972, p. 85.

[2] **Grigore Theodoru** şi **Lucia Moldovan,** „*Drept procesual penal*", Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972, p. 130; **Ion Mircea,** „*Criminalistica*", Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1998, p. 156; **Emilian Stancu,** „*Tratat de criminalistică*", Editura Actami, Bucureşti, 2001, p. 447; **Ion Neagu,** „*Drept procesual penal*", Editura Academiei, Bucureşti, 1989, p. 156; **Aurel Ciopraga,** „*Criminalistica. Tratat de practică*", Editura Grama, Iaşi, 1996, p. 237–238; **Constantin Aioaniţoaie, Tudorel Butoi,** „Ascultarea învinuitului sau inculpatului", în „*Tratat de tactică criminalistică*", Ministerul de Interne, Editura Carpaţi, 1992, p. 90.

[3] **Vasile Bercheşan,** „*Cercetarea penală (criminalistică – teorie şi practică). Îndrumar complet de cercetare penală*", Editura şi Tipografia Icar, Bucureşti, 2002, p. 109.

[4] **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 448.

[5] **V. Dongoroz** şi colab. „*Explicaţii teoretice ale Codului de procedură penală român*", Editura Academiei Române, Bucureşti, 1975, p. 189 şi urm.

[6] **Emilian Stancu,** *op.cit.*, p. 451.

[7] **T. Bogdan, I. Sântea, R. Drăgan-Cornianu,** „Comportamentul uman în procesul judiciar", Ministerul de Interne, Serviciul editorial şi cinematografic, Bucureşti, 1983, p. 50; **Em. Stancu,** *op. cit,*. p. 453; **A. Ciopraga.** „*Criminalistica. Tratat de tactică*", p. 241–242.

[8] **Em. Stancu,** *op.cit.,* p. 454.

[9] **A. Ciopraga,** *op.cit.,* p. 242–244.

[10] **Matei Basarab,** „*Criminalistica*", Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca, 1968; **Constantin Aioaniţoaie, Tudorel Butoi,** în „*Tratat de tactică criminalistică*", Ministerul de Interne, Editura Carpaţi, Craiova, 1992, p. 91–99; **I. Mircea,** „*Criminalistică*", Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1998, p. 274; **Emilian Stancu,** „*Tratat de criminalistică*", Editura Actami, Bucureşti, 2001, p. 457–460.

[11] **Vasile Bercheşan,** „*Cercetarea penală (criminalistica – teorie şi practică)". Îndrumar complet de cercetare penală)*. Editura şi Tipografia Icar, Bucureşti, 2002, p. 111–112.

[12] Art. 266 alin. 2 şi art. 267 C.pen. Legea nr. 19/1990 privind aderarea României la Convenţia asupra torturii sau altor pedepse cu cruzimea, degradante sau inumane, adoptate de Adunarea generală a O.N.U. la data de 10.12.1984.

[13] **V. Bercheşan,** *op.cit.*, p. 114.

[14] *Ibidem,* p. 112.

[15] Pentru detalii, vezi **C. Aioaniţoaie, T. Butoi,** *op.cit.*, p. 111–119.

[16] **V. Bercheşan,** *op.cit.*, p. 115.

[17] A se vedea, pentru detalii, **N. Mitrofan, V. Zdrengea** şi **T. Butoi,** „*Psihologie judiciară*", Casa de editură şi presă „Şansa" S.R.L., Bucureşti, 1992, p. 157 şi urm.; **Em. Stancu,** *op.cit.,* p. 466; **A. Ciopraga,** *op.cit.*, p. 260–262.

[18] **A. Ciopraga,** *op.cit.,* p. 258 şi 263; **A. Ciopraga,** „Sondarea sentimentului de culpabilitate-procedeu psihotactic de interogare a învinuiţilor sau inculpaţilor şi martorilor de rea-credinţă", în „*Probleme de criminalistică şi de criminologie*", Vol. 1–2, 1987, p. 124 şi urm.

[19] **Camil Suciu,** op.cit., p. 593.

[20] **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 466.

[21] **Camil Suciu,** *op.cit.*, p. 591.

[22] **Alexandru Roşca,** „*Metodologie şi tehnici experimentale în psihologie*“, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1971; **Tiberiu Bogdan,** „Probleme de psihologie judiciară“, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1978; **Tiberiu Bogdan, Tudorel Butoi, Ion Anghelescu, A. Jean Nichifor,** „Constatarea stresului psihologic“, în „*Tratat practic de criminalistică*“, Vol. l, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1978, p. 369–413; **Em. Stancu,** *op.cit.,* p. 470–478; **A. Ciopraga,** *op.cit.* p. 282–299.

[23] **Marcel Le Clerc,** „*Manuel de police tehnique*“, Editura Police Revue, Paris, 1974, p. 287–288.

[24] **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 472.

[25] *Idem*, p. 473.

[26] *Ibidem*, p. 473.

[27] **A. Ciopraga,** *op.cit.*, p. 286–299; **Em. Stancu,** op.cit., p. 474–475.

[28] **John E. Reid, Fred E. Inbau,** „*Lie Detector and Criminal Interogation*“, Baltimore, 1953, p. 65 şi urm.; **John E. Reid, Fred E. Inbau,** „*Truth and Deception, The polygraph, Lie Detector Technique*“, Editura Williams & Ailkins, Baltimore, 1966, p. 194–251.

29. În acest sens, **I. Neagu,** *op.cit.*, p. 170.

[30] **T. Bogdan, T. Butoi,** „Constatarea stressului psihologic cu ajutorul poligrafului“, în „*Tratat practic de criminalistică*“, Vol. ll, Editura Ministerului de Interne, 1978, p. 369–394. În sens contrar, **Em. Stancu,** *op.cit.,* p. 477; **Aurel Ciopraga,** *op.cit.,* p. 296–297.

[31] **Em. Stancu,** *op.cit.,* p. 478.

[32] **V. Zdrenghea, T. Butoi,** „*Investigaţia psihologică a comportamentului simulat*“, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1991.

REGULI ŞI PROCEDEE TACTICE ÎN EFECTUAREA UNOR ACTE DE URMĂRIRE PENALĂ

1. Tactica efectuării confruntării

1.1. Confruntarea, activitate de criminalistică tactică şi urmărire penală, *constă în ascultarea simultană a două persoane care au fost audiate anterior, între care există contradicţii şi neclarităţi.*[1]

• **Confruntarea nu este un mijloc de probă,** deoarece nu este enumerată în art. 64 C.pr.pen., dar constituie un **procedeu probatoriu cu caracter complementar**[2], o excepţie de la regula ascultării separate a participaţiei la proces, o formă specială de interogatoriu.[3]

• Constituie un mijloc tactic[4] de verificare a declaraţiilor, de precizare a poziţiei învinuitului sau inculpatului faţă de fapta comisă, având şi *o semnificaţie tactică a momentului psihologic creat prin punerea «faţă în faţă» a persoanelor care au făcut declaraţii contradictorii.*[5]

• Elimină nepotrivirile dintre declaraţiile date în aceeaşi cauză, datorate unor cauze independente sau dependente de voinţa celor ascultaţi.[6]

• Contribuie la obţinerea unor probe noi.

• Întăreşte declaraţiile anterioare, în special în cazurile persoanelor care au o atitudine oscilantă sau încearcă să retracteze declaraţiile date anterior.[7]

• Confruntarea este o **activitate facultativă,** recurgerea la acest procedeu fiind la latitudinea organului judiciar.[8]

• Oportunitatea confruntării rezultă din art. 87 C.pr.pen.: *Când se constată că există contraziceri între declaraţiile persoanelor consultate în aceeaşi cauză, se procedează la confruntarea acelor persoane, dacă aceasta este necesară pentru lămurirea cauzei.*

Doctrina dar şi practica atrag atenţia asupra **efectului negativ al confruntării,** când persoanele ascultate reuşesc să se pună de acord sau se „creează"[9] noi dubii care, potrivit legii, sunt în favoarea infractorului, astfel că **la confruntare trebuie să se recurgă numai dacă nu există un alt mijloc de verificare a probelor.**

• *Confruntarea poate fi efectuată între persoanele care au fost ascultate în calitate de învinuit sau inculpat, martori, parte vătămată, parte civilă, parte civilmente responsabilă, experţi sau interpreţi.*[10]

• **Tactica criminalistică nu recomandă confruntarea dintre partea vătămată sau partea civilă şi învinuit sau inculpat, deoarece au interese contradictorii, dar această recomandare nu trebuie privită ca interdicţie.**[11]

1.2. Reguli tactice

a. În etapa pregătirii confruntării:

• Studierea atentă a declarațiilor pentru determinarea contradicțiilor și naturii acestora (esențiale, neesențiale).

• Stabilirea persoanelor care urmează a fi confruntate și natura relațiilor dintre acestea (prietenie, dușmănie, de subordonare etc.)

• Ascultarea prealabilă în vederea confruntării, cu privire la faptele și împrejurările în care au apărut contraziceri esențiale.

Persoana considerată sinceră va fi întrebată dacă își menține declarațiile și i se aduce la cunoștință că urmează să fie confruntată.[12]

Persoana considerată nesinceră este ascultată pentru a se vedea dacă își menține declarațiile și dacă apar alte contradicții.

• Stabilirea locului, momentului tactic și ordinii confruntării.

• Întocmirea unui plan **al confruntării,** în care vor fi consemnate întrebările și situațiile mai dificile.[13]

b. În etapa confruntării propriu-zise:

• Se recomandă ca persoanele confruntate să stea cu fața spre organul judiciar sau chiar față în față.

• Persoanelor confruntate li se atrage atenția că nu au voie să-și facă semne sau să vorbească între ele. Întrebările și răspunsurile vor fi adresate numai prin organul judiciar.

• Dacă una din persoanele confruntate are calitatea de martor, va depune jurământul în condițiile art. 85 C.pr.pen.

• Când contradicțiile există între declarațiile mai multor persoane, este recomandabil să se efectueze mai multe confruntări **în mod succesiv.**[14]

• Este **contraindicat** să se înceapă confruntarea cu citirea declarațiilor date anterior și cu adresarea întrebării dacă își mențin declarațiile.[15] **(Aurel Ciopraga)**

• Prima serie de întrebări urmărește să stabilească **dacă persoanele confruntate se cunosc,** împrejurările în care s-au cunoscut și natura relațiilor existente între ele.

• A doua serie de întrebări vizează **eliminarea contrazicerilor esențiale.**

• Ultima serie de întrebări oferă persoanelor confruntate posibilitatea de a-și pune reciproc întrebări, de a preciza unele aspecte și de a face ultimele declarații.

• Întrebările și răspunsurile date de persoanele confruntate vor fi consemnate de organul judiciar.

• Persoanele confruntate **vor semna după fiecare răspuns,** precum și la sfârșitul procesului-verbal.

• La sfârșitul procesului-verbal se va face mențiunea dacă au participat și alte persoane: apărător, interpret, reprezentant legal.

• Dacă una din persoanele confruntate **refuză să semneze** procesul-verbal de confruntare ori este în imposibilitatea de face acest lucru, organul judiciar va consemna într-un proces-verbal.[16]

• Când una din persoanele ce urmează a fi confruntată este în imposibilitatea de a se prezenta la sediul organul judiciar, confruntarea se va efectua la locul unde se află aceasta (unitate militară, loc de detenție, spital etc.).

• Când rezultatul confruntării este negativ sau parțial pozitiv, se va continua activitatea de administrare a noi probe.[17]

2. Tactica efectuării prezentării pentru recunoaştere

2.1. Noţiuni introductive

• *Prezentarea pentru recunoaştere este o metodă de identificarea propriei tactici criminalistice, pe baza căreia, diverşi subiecţi procesuali (martori, persoane vătămate etc.) sunt chemaţi să recunoască persoane sau obiecte care au legătură cu o cauză penală.*[18] • Este un **procedeu probatoriu suplimentar care se constituie într-o ascultare de tip special.**[19]

• **Nu este reglementată distinct în categoria mijloacelor de probă** enumerate de art. 64 C.pr.pen., fiind o modalitate de ascultare a persoanelor, îmbrăcând forma unor declaraţii ale martorilor, părţii vătămate, ale invinuitului sau inculpatului.

• **Procesul psihic de recunoaştere** este o formă a reactivării[20], care este marcat, în prima fază, de fenomenul **déjà vu,** adică senzaţia de a mai fi văzut persoana sau obiectul care se prezintă pentru recunoaştere. Se impune însă ca fenomenul déjà vu să fie localizat în spaţiu şi timp, proces influenţat de factori subiectivi (vârstă, inteligenţă, organe de simţ, atenţie, stări de oboseală, tulburări psihice) şi factori obiectivi (durata, percepţia, condiţiile de vizibilitate existente în momentul percepţiei, elementele de asemănare între diferite categorii de persoane şi obiecte).

Aceste elemente sunt deosebit de importante, astfel că prezentarea pentru recunoaştere nu trebuie să fie influenţată de **elemente de sugestie,** chiar indirecte.[21]

„Se ştie însă din practică, şi s-a dovedit şi experimental, că recunoaşterea este extrem de dificilă. Cel care nu are obişnuinţa de a se orienta în spaţiu greşeşte adesea la precizări topografice, iar în privinţa identificării unor persoane văzute numai o singură dată şi numai câteva clipe cât a durat participarea martorului la actul infracţional – posibilităţile de recunoaştere ale unui om obişnuit sunt foarte limitate.“ (**Tiberiu Bogdan**)

• Reguli stabilite de **F. Gorphe:**

a. *Asemănarea vagă şi fenomenul «déjà vu» pot produce erori fatale.*

b. *Siguranţa cu care martorul îl recunoaşte pe inculpat nu este promptă, iar ezitarea nu poate fi considerată ca un semn al erorii.*

c. *Martorul nu poate, în toate cazurile, să descrie obiectul sau persoana care apoi îi va fi reprezentată. Această incapacitate însă nu constituie semnul vreunei erori.*

d. Descrierea corectă nu dovedeşte nici posibilitatea de recunoaştere şi nici conservarea exactă a imaginii memoriale.

e. Posibilitatea de a recunoaşte supravieţuieşte posibilităţii de localizare. (Ni se întâmplă adesea să recunoaştem pe cineva fără să putem relata de unde îl cunoaştem.)

f. Recunoaşterea este mult mai influenţabilă prin memorie.

Dar aceste reguli sunt departe de a fi complete şi exacte:

a. Sunt constatate frecvent nesiguranţa şi ezitările martorilor la **recunoaşterea cadavrelor,** chiar dacă aparţin unor persoane din anturajul martorilor. Explicaţia a fost dată de marele savant *Mina Minovici*: cadavrele pot fi greu recunoscute datorită, în primul rând, alterărilor şi modificărilor provocate de descompunere, dar şi din alte cauze: poziţia statică a cadavrelor, poziţia orizontală şi nuditatea lor. Din aceste motive Mina Minovici a recomandat **toaletarea cadavrelor.**

b. Dificultăţi se constată şi la **recunoaşterea persoanelor** după fotografii, datorită micşorării proporţiilor, astfel că trebuie să se manifeste o maximă precauţie, pentru a se evita grave erori judiciare, adesea cu consecinţe imprevizibile.

• Prezentarea pentru recunoaştere se regăseşte atât în dispoziţiile care reglementează ascultarea diferitelor categorii de persoane, cât şi în cele privitoare la înscrisuri. Procesul-verbal de prezentare pentru recunoaştere va constitui mijloc de probă ca orice înscris.[22]

2.2. Etapele prezentării pentru recunoaştere

2.2.1. Pregătirea prezentării pentru recunoaştere

a. Studierea materialului cauzei pentru:

• Determinarea obiectului prezentării pentru recunoaştere: identificarea unor persoane, cadavre, părţi din cadavru, bunuri, animale.[23]

• Stabilirea subiecţilor procesuali chemaţi să facă recunoaşterea.[24]

• Să existe un proces penal aflat în desfăşurare, cu alte cuvinte să se fi dispus începerea urmăririi penale.[25]

b. Ascultarea prealabilă a persoanei care face recunoaşterea, chiar dacă a mai fost audiată, pentru a se stabili dacă a perceput semnalmentele persoanei care urmează a fi recunoscută sau caracteristicile de identificare ale obiectelor.

c. Organizarea prezentării pentru recunoaştere:

• Prezentarea pentru recunoaştere trebuie să se facă în condiţii cât mai asemănătoare percepţiei iniţiale:[26]

– recunoaşterea persoanei după înfăţişare: vârstă, talie, îmbrăcăminte, încălţăminte, elemente de deghizare;

– recunoaşterea după voce şi vorbire: vorbire clară şi neclară, vorbire peltică, bâlbâiala, graseierea; folosirea unor regionalisme, termeni argotici, accent zonal sau al unei alte limbi (în condiţii cât mai apropiate de cele ale percepţiei cu privire la: tema discuţiei, folosirea unor cuvinte reţinute de martor, intensitatea vocii, distanţă etc.)[27]

– recunoaşterea după mers;

– recunoaşterea după miros;

– recunoaşterea după fotografie.

„Dificultăţi mai prezintă şi **recunoaşterea persoanelor după fotografii.** Faptul că fotografia – chiar «reuşită» transpune în «negru-alb» polihromia realităţii, că micşorează proporţiile, că arată un moment static, că arată în plan ce s-a perceput spaţial şi că totul este un efect de contraste luminoase, denaturează realitatea în măsură mare, astfel încât, persoane cunoscute sau văzute numai o dată şi fugar sunt greu de recunoscut. Şi în acest caz, pentru o mai mare certitudine e bine să se prezinte fotografia celui incriminat alături de altele." **(Tiberiu Bogdan)**

• Prezentarea cadavrelor pentru recunoaştere: se recomandă să se facă **după efectuarea toaletei cadavrului.**

• Prezentarea obiectelor pentru recunoaştere: obiectul ce urmează a fi recunoscut trebuie prezentat între obiecte de aceeaşi natură, dimensiuni, formă, culoare.

d. În toate situaţiile trebuie respectate următoarele reguli[28]:

• Prezentarea pentru recunoaştere se efectuează, de regulă, **în faza iniţială a cercetării.**

• Realizarea în condiţii de **operativitate,** cu economisire de timp şi forţe;

• Persoana prezentată pentru recunoaştere se recomandă să facă parte dintr-un grup de cel puţin **trei persoane** cu **semnalmente şi vestimentaţie asemănătoare;**

• Prezentarea pentru recunoaştere a persoanelor din grup trebuie făcută **numai la sediul organului de urmărire penală;**

• *Este interzis ca persoanele participante să părăsească încăperea pe durata efectuării recunoaşterii, de asemenea, se interzice intrarea altor persoane în încăpere.*

• În situaţia în care nu pot fi procurate obiecte cu caracteristici asemănătoare, prezentarea pentru recunoaşterea obiectului în litigiu se va face individual.

• *Identificarea cadavrului după fotografii trebuie făcută cu o anume rezervă, până la identificarea certă.*

• Respectarea dispoziţiilor privitoare la **asistenţa juridică.**

• În situaţia minorilor, a persoanelor cu handicap (orbi, surdo-muţi), precum şi în cazul celor care nu cunosc limba română, se va asigura prezenţa reprezentantului legal-părinte, tutore, curator etc. – ori a interpretului.

e. Etapele prezentării pentru recunoaştere:

• Persoanele care constituie grupul sunt introduse în încăpere şi prezentate pentru recunoaştere în **prezenţa a cel puţin doi martori asistenţi.**

• Persoanelor din grup şi martorilor asistenţi li se aduce la cunoştinţă obiectul activităţii ce urmează a se executa, atrăgându-li-se atenţia că nu au voie să discute între ele, să gesticuleze ori să-şi facă semne.

• Este introdusă în încăpere persoana prezentată pentru recunoaştere, solicitându-i-se în mod expres să ocupe **locul pe care îl doreşte în grup.**

• Este introdusă persoana care face recunoaşterea, căreia i se atrage atenţia că are obligaţia să declare adevărul, sub sancţiunea legii penale pentru mărturie mincinoasă, şi i se cere să indice dacă recunoaşte vreo persoană şi să precizeze împrejurările în care a cunoscut-o.

• **Persoana recunoscută din grup este legitimată, stabilindu-i-se datele de identificare.**

• Persoanei care a făcut recunoaşterea i se cere să declare în ce împrejurări a cunoscut persoana indicată şi după ce criterii a făcut recunoaşterea.

• Persoanei recunoscute i se cere să declare cu privire la recunoaşterea sa şi la relatările persoanei care a indicat-o.

• În cuprinsul procesului-verbal sunt prezentate toate momentele prezentării pentru recunoaştere în succesiunea lor; declaraţiile persoanei care a făcut recunoaşterea şi a celei recunoscute se consemnează la persoana I singular.

• În cuprinsul procesului-verbal se fac menţiuni cu privire la **efectuarea fotografiilor judiciare** şi/sau a **filmului judiciar.**

• Dacă persoana recunoscută refuză să semneze procesul-verbal, se va face menţiune în acest act, întocmindu-se şi un proces-verbal separat.

• Se consemnează modul în care s-a făcut recunoaşterea, **condiţiile de loc şi de luminozitate.**

• Cadavrele se prezintă pentru recunoaştere îmbrăcate, individual, după ce anterior persoana care face recunoaşterea a fost ascultată şi s-a declarat de acord să facă identificarea.

• *Obligaţia încheierii procesului-verbal subzistă şi în situaţia în care persoana chemată să facă recunoaşterea nu a realizat identificarea, indicând o altă persoană, obiect sau animal.*

3. Tactica efectuării percheziţiei şi a ridicării de obiecte şi înscrisuri

3.1. Noţiune şi importanţă

Percheziţia este un act de urmărire penală şi de criminalistică tactică prin care se caută şi se ridică, din anumite locuri sau asupra unor persoane, obiecte ce prezintă importanţă pentru descoperirea şi administrarea probelor într-o cauză penală sau pentru demascarea infractorului.[29]

• Este considerată ca un **procedeu auxiliar** de descoperire şi atragere a unor mijloace de probă.[30]

• Percheziţia a mai fost definită ca *„un act procedural destinat căutării şi ridicării unor obiecte care conţin sau poartă urme ale unei infracţiuni, a corpurilor delicte, a înscrisurilor, fie cunoscute, fie necunoscute organului judiciar şi care pot servi la aflarea adevărului“*.[31]

• *„Ridicarea de obiecte şi înscrisuri reprezintă o activitate procedurală mai puţin complexă decât percheziţia deoarece se cunosc obiectele şi însemnările, locurile în care se află, precum şi persoana care le deţine. Ridicarea de obiecte şi înscrisuri poate fi însoţită de percheziţie, atunci când se neagă existenţa şi deţinerea obiectelor şi înscrisurilor solicitate ori se refuză predarea.“*[32]

• Ridicarea de obiecte şi înscrisuri este reglementată în art. 96–99 C.pr.pen., iar percheziţia în art. 100–111. C.pr.pen.

3.1.1. Percheziţiile[33] pot fi clasificate după mai multe criterii, astfel:

a. După locul de efectuare: percheziţii corporale; percheziţii domiciliare; percheziţii la locul de muncă; percheziţii în locurile deschise publicului;

b. După temeiul legal: percheziţii efectuate pe baza autorizaţiei procurorului, percheziţii efectuate pe baza consimţământului scris al persoanei percheziţionate; percheziţii efectuate în caz de infracţiuni flagrante.

c. După timpul de efectuare: percheziţii efectuate în timpul zilei; percheziţii efectuate în timpul nopţii.

Potrivit Constituţiei României, art. 27 şi a Codului de procedură penală, art. 103, percheziţia domiciliară şi ridicarea de obiecte şi înscrisuri se pot face de organul de cercetare penală numai **între orele 6–20, iar pe timpul nopţii numai în caz de infracţiune flagrantă.** Percheziţia începută între orele 6–20 poate continua şi în timpul nopţii. Percheziţia domiciliară şi ridicarea de obiecte şi înscrisuri *se pot face de procuror şi în timpul nopţii*.

d. După persoanele participante: percheziţii la care participă numai organele de urmărire penală; percheziţii la care participă şi specialişti.

e. După numărul persoanelor la care se efectuează: percheziţii efectuate la o singură persoană; percheziţii efectuate la mai multe persoane, care, de regulă, se efectuează **simultan.**

Prin Legea nr. 281 din 24 iunie 2003 şi prin Ordonanţa de urgenţă nr. 109 din 24 octombrie 2003 privind modificarea Codului de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial nr. 748 din 26 octombrie 2003 – dispoziţiile procedurale care reglementează efectuarea percheziţiei au suferit importante modificări, astfel:

• Percheziţia poate fi domiciliară sau corporală.

• Spre deosebire de vechea reglementare, în care autorizarea percheziţiei domiciliare era făcută de procuror, de data aceasta *numai instanţa de judecată poate dispune efectuarea percheziţiei*, prin încheiere motivată, la cererea procurorului, în cursul urmăririi penale, sau din oficiu, în cursul judecăţii (art. 100 alin. 2 C. pr. pen.).

• Instanţa de judecată va dispune efectuarea percheziţiei în două situaţii: când o persoană refuză să predea un obiect sau un înscris, tăgăduind existenţa sau deţinerea acestora, precum şi atunci când există indicii temeinice că efectuarea unei percheziţii este necesară pentru descoperirea şi strângerea probelor.

• *Percheziţia domiciliară poate fi dispusă numai după ce a fost începută urmărirea penală.*

• *Percheziţia domiciliară* se dispune în cursul urmăririi penale în camera de consiliu, fără citarea părţilor. Participarea procurorului este obligatorie.

• *Percheziţia corporală* poate fi dispusă, după caz, de organul de cercetare penală, de procuror sau de judecător.

• Organul judiciar care urmează a efectua percheziția este obligat ca, în prealabil, să se legitimeze și să prezinte autorizația dată de instanță.

• Operațiunile ce decurg din actul percheziției se vor efectua de organul judiciar în prezența martorilor asistenți (art. 104 alin. 3 C. pr. pen.). Potrivit noii formulări a Codului de procedură penală, organele judiciare care efectuează percheziția în cazul urmăririi penale sunt procurorul sau organul de cercetare penală, însoțiți, după caz, de lucrători operativi (art. 101 C. pr. pen.).

• Percheziția domiciliară se poate face între orele 6.00 –20.00, iar în celelalte ore numai în caz de infracțiune flagrantă sau când percheziția urmează să se efectueze într-un local public. Percheziția începută între orele 6.00–20.00 poate continua și în timpul nopții. Spre deosebire de vechea reglementare, *procurorul nu mai are dreptul să facă percheziția domiciliară pe timpul nopții (art. 103 C. pr. pen.).*

• În situația în care percheziția este efectuată la sediul unei instituții publice sau persoane juridice de interes public ori la orice altă persoană juridică de interes privat, organul judiciar este obligat să se legitimeze și să prezinte reprezentantului persoanei juridice autorizația dată (art. 111 alin. 1 litera C. pr. pen.).

• **Persoane, obiecte și înscrisuri care se caută cu ocazia efectuării percheziției:**[34]

– persoane care se sustrag de la urmărire, judecată sau executarea pedepsei;
– persoanele dispărute;
– cadavre sau părți din acestea;
– obiecte care conțin sau poartă urmele infracțiunii;
– obiecte, înscrisuri sau valori care au servit sau au fost destinate săvârșirii de infracțiuni;
– obiecte, înscrisuri sau valori produs al infracțiunii;
– bunuri și valori procurate cu sumele de bani rezultate din infracțiune;
– bunuri mobile și imobile susceptibile să facă obiectul indisponibilizării prin măsuri asiguratorii;
– bunuri sau valori deținute contrar dispozițiilor legale (arme, muniții, materiale explozive, produse ori substanțe toxice sau stupefiante ș.a.);
– bunuri, înscrisuri sau valori provenite din infracțiuni săvârșite anterior și ai cărei autori nu au fost descoperiți.

3.1.2. Reguli tactice generale și speciale ce trebuie respectate la efectuarea percheziției

a. Reguli generale:

• Percheziția să nu fie făcută la voia întâmplării ci în baza unei **pregătiri riguroase**[35], care să determine: **scopul urmărit** (natura obiectelor ce urmează a fi descoperite); **oportunitatea efectuării; cunoașterea exactă a locului percheziției,** cu particularități pentru locurile închise (adresa exactă, dispunerea încăperilor și a dependințelor, persoanele care locuiesc și cele care le frecventează, vecinii, amplasarea unor garaje și magazii etc.)[36] și **pentru locurile deschise** (sedii ale unor firme, societăți comerciale).

• Declarația scrisă de consimțământ se ia **numai la sediul organului de cercetare penală.**

• Percheziția se efectuează **numai între orele 6–20, cu excepția infracțiunilor flagrante ori când se face în locurile deschise publicului** (art. 103 C.pr.pen.).

• Înainte de a se trece la efectuarea percheziției domiciliare este **obligatorie percheziția corporală** (art. 106 alin. 1 C.pr.pen.), efectuată de o **persoană de același sex** cu cea percheziționată (art. 106 alin. 2 C.pr.pen.)

• Organul judiciar este obligat **să se legitimeze** și, în cazurile prevăzute de lege, să prezinte autorizația dată de procuror (art. 104 alin. 1 C.pr.pen.).

• Percheziţia domiciliară se efectuează **în prezenţa persoanei în cauză,** iar în lipsa acesteia, în prezenţa unui reprezentant, a unui membru al familiei, sau a unui vecin având capacitate de exerciţiu (art. 104 alin. 2 C.pr.pen.).

• Când persoana la care se face percheziţia este reţinută sau arestată, va fi adusă la percheziţie. Dacă nu poate fi adusă, percheziţia domiciliară se va face în prezenţa persoanelor menţionate mai sus (art. 104 alin. 4 C pr. pen.).

• Organul judiciar care efectuează percheziţia are dreptul să deschidă, chiar prin forţare, încăperile sau alte mijloace de păstrare în care s-ar putea găsi obiectele sau înscrisurile căutate, dacă cel în măsură să le deschidă refuză aceasta (art. 105 alin. 1 C.pr.pen.).[37]

• Obiectele, înscrisurile sau valorile se prezintă persoanei de la care sunt ridicate şi celor care asistă, pentru a fi recunoscute şi a fi însemnate de către acestea spre neschimbare, după care se etichetează şi se sigilează (art. 107 alin. 1 C.pr.pen.).

• Obiectele care nu pot fi însemnate ori pe care nu se pot aplica etichete şi sigilii se împachetează sau se închid pe cât posibil laolaltă, după care se aplică sigilii (art. 107 alin. 2 C.pr.pen.).

• Obiectele care nu pot fi ridicate se sechestrează şi se lasă în păstrare fie celui la care se află, fie unui custode (art. 107 alin. 3 C.pr.pen.)

• Organul judiciar este obligat să se limiteze la ridicarea obiectelor şi înscrisurilor care au legătură cu fapta (art. 105 alin. 2 C.pr.pen.).

• Obiectele sau înscrisurile a căror circulaţie sau deţinere este interzisă se ridică totdeauna (art. 105 alin. 2 C.pr.pen.).

• Când urmează a fi percheziţionate şi spaţii deţinute în comun, se va solicita expres acest lucru magistratului ori, după caz, se va obţine consimţământul scris al persoanelor care locuiesc împreună cu persoana care urmează a fi percheziţionată.

• Percheziţia se va efectua şi în situaţia în care persoana în cauză a predat obiectele, înscrisurile şi valorile solicitate. Se are în vedere **descoperirea altor obiecte, înscrisuri sau valori** ori descoperirea şi ridicarea celor deţinute contrar dispoziţiilor legale.

• Organul judiciar trebuie să ia măsuri ca faptele şi împrejurările din viaţa personală a celui percheziţionat şi care nu au legătură cu cauza, să nu devină publice.

• Percheziţia trebuie să aibă un **caracter inopinat** şi să se efectueze ca măsură operaţională. În unele situaţii, percheziţia poate fi **amânată în scop tactic.**[38]

• Pentru succesul percheziţiei se asigură mijloacele tehnice necesare: surse de iluminare, truse de chei, unelte, diverse sonde şi detectoare (pentru metale, cadavre), aparatură de fotografiat, filmare şi înregistrare videomagnetică.

• Echipa care va efectua percheziţia trebuie să aibă în componenţă un număr suficient de poliţişti, specialişti din diferite domenii, precum şi martori asistenţi.

b. Reguli speciale:

• Percheziţia începută între orele 6–20 poate continua şi în timpul nopţii (art. 103 C.pr.pen.).

• În incinta unei unităţi sau organizaţii publice din cele prevăzute de art. 145 C.pen., percheziţia se efectuează în prezenţa reprezentantului acesteia (art. 111 lit.b C.pr.pen.).

• În cazul percheziţiilor efectuate la o unitate la care se referă art. 145 C.pen., martorii asistenţi pot face parte din personalul unităţii (art. 111 lit.c C.pr.pen.).

• Regulile privitoare la prezenţa apărătorului sau interpretului în astfel de unităţi se aplică în mod corespunzător (art. 172 C.pr.pen.).

• Bunurile perisabile, obiectele din metale sau pietre preţioase, mijloacele de plată străine, titlurile de valoare interne, obiectele de artă şi de muzeu, colecţiile de valoare precum

şi sumele de bani care fac obiectul cauzei penale se *ridică în mod obligatoriu* (art. 165 alin.2 C.pr.pen.).

• Senatorii, deputaţii şi alte persoane care se bucură de imunitate nu pot fi supuşi percheziţiei, *cu excepţia infracţiunilor flagrante* (Constituţia României, art. 69 alin.2).

3.1.3. Etapele efectuării percheziţiei:

• **Deplasarea echipei** la locul percheziţiei se face, cum am prezentat, cu operativitate, pentru realizarea elementului surpriză. Mijlocul de transport folosit va fi oprit într-un loc care să nu fie vizibil din locuinţa ce urmează a fi percheziţionată.

• Şeful echipei va lua măsuri de **blocare şi supraveghere a căilor de acces** ale obiectivului percheziţionat.[39]

• **Intrarea în locul ce urmează a fi percheziţionat** se face potrivit particularităţilor fiecărui caz (se bate la uşă sau se pătrunde în forţă).[40]

• Prevenirea încercărilor de semnalizare în exterior.

• Contracararea acţiunilor violente şi a încercărilor de sinucidere.

• Percheziţia corporală a persoanelor găsite la locul percheziţiei.

• Punerea sub control a mijloacelor de comunicare cu exteriorul: telefoane, sonerii, interfoane etc.

• Percheziţia se va efectua cu minuţiozitate, metodic şi sistematic, dintr-o anumită direcţie.

• În prezenţa martorilor asistenţi, se va solicita persoanei percheziţionate să predea toate bunurile, înscrisurile sau valorile ce au legătură cu cauza penală, precum şi cele deţinute contrar dispoziţiilor legale.

• Se trece apoi la efectuarea controlului în toate încăperile şi dependinţele, inclusiv în spaţiile folosite cu alte persoane.

• Obiectele, înscrisurile sau valorile descoperite vor fi fotografiate, prezentate martorilor asistenţi şi persoanei percheziţionate, împachetate şi sigilate, cu redarea locurilor în care au fost găsite sau ascunse.[41]

• Descoperirea şi clarificarea unor **împrejurări negative sau controversate.**[42]

• Nu se permite ieşirea din locuinţă a persoanelor găsite la începerea percheziţiei.

• Persoanele care intră în locuinţă în timpul efectuării percheziţiei vor fi legitimate şi li se va cere să rămână pe loc.

• Dacă bunurile descoperite sunt lăsate în custodia altei persoane, i se atrage atenţia că nu are voie să le folosească, să le înstrăineze, să le distrugă ori să le schimbe destinaţia, în caz contrar săvârşind infracţiunile de rupere de sigilii (art. 243 alin. 2 C.pen.) şi sustragere de sub sechestru (art. 244 alin. 1 şi 2 C.pen.).

• Pe întreaga durată a percheziţiei se va urmări starea emoţională a persoanei percheziţionate: dereglarea respiraţiei, schimbarea vocii, congestionarea feţei, modificarea timpului de latenţă, crisparea, efectuarea unor gesturi şi mişcări nefireşti etc.[43]

• Percheziţia trebuie efectuată cu respectarea riguroasă a dispoziţiilor legale şi a regulilor care impun o comportare civilizată.[44]

3.1.4. Fixarea rezultatelor percheziţiei

• Potrivit art. 108 alin. 1 C.pr.pen., despre efectuarea percheziţiei şi ridicarea de obiecte şi înscrisuri se întocmeşte proces-verbal. Acesta constituie mijloc de probă în procesul penal.

• Procesul-verbal trebuie să cuprindă, în afară de menţiunile prevăzute în art. 91 C.pr.pen., şi următoarele menţiuni:[45]

– data şi locul încheierii;

– baza legală a efectuării percheziţiei;

– datele de identificare ale martorilor asistenţi;

– precizarea faptului că organul judiciar s-a legitimat, a arătat scopul sosirii şi, după caz, a prezentat autorizaţia emisă de procuror;

– menţiuni despre legitimarea persoanelor găsite în locuinţă;

– precizarea că i s-a solicitat persoanei percheziţionate să predea bunurile, înscrisurile sau valorile ce interesează cauza penală ori pe cele deţinute contrar dispoziţiilor legale;

– răspunsul dat de cel percheziţionat;

– numărul încăperilor, dependinţelor, anexelor şi spaţiile folosite în comun, supuse percheziţiei;

– rezultatul căutărilor, obiectele, înscrisurile şi valorile descoperite şi locurile unde acestea se aflau;

– precizarea că obiectele, înscrisurile sau valorile descoperite au fost arătate persoanei percheziţionate şi martorilor asistenţi, au fost însemnate spre neschimbare, ambalate şi sigilate;

– menţiunea expresă că, în afara bunurilor, înscrisurilor ori valorile descoperite şi descrise în procesul-verbal, nu s-a mai ridicat altceva;

– eventuale obiecţiuni ale percheziţionatului şi martorilor asistenţi;

– condiţiile de luminozitate, ora începerii şi ora terminării percheziţiei.

• Procesul-verbal trebuie redactat în *termeni clari şi precişi*.

• O copie a procesului-verbal se lasă persoanei la care s-a făcut percheziţia sau de la care s-au ridicat obiectele şi înscrisurile, ori reprezentantului acesteia sau unui membru al familiei, iar în lipsă, celor cu care locuieşte sau unui vecin şi, dacă este cazul, custodelui (art. 108 alin. 4 C.pr.pen.).

• Cu ocazia percheziţiei se vor efectua *fotografii de ansamblu, fotografii-schiţă* ale încăperii sau spaţiului în care au fost descoperite obiectele sau înscrisurile, precum şi *fotografii de detaliu* ale acestora şi a ascunzătorilor.[46]

Fixarea rezultatelor percheziţiei se mai poate face prin înregistrare pe bandă videomagnetică şi desen-schiţă.

3.2. Ridicarea de obiecte şi înscrisuri

• *Ridicarea de obiecte şi înscrisuri este definită ca activitatea de urmărire penală şi de tactică criminalistică prin intermediul căreia organul de urmărire sau instanţa de judecată asigură obiectele şi documentele ce pot servi ca mijloc de probă în procesul penal.*[47]

• Ea se constituie într-o activitate de sine stătătoare şi nu trebuie să fie confundată cu activitatea de căutare, relevare, fixare şi ridicare a urmelor şi mijloacelor materiale de probă desfăşurată cu ocazia cercetării locului faptei, şi nici cu aceea care se efectuează în cadrul percheziţiei.

• Obiectele şi înscrisurile ce pot servi ca mijloc de probă în procesul penal pot fi clasificate[48] astfel:

– obiecte şi înscrisuri care au fost folosite ori erau destinate să servească la săvârşirea infracţiunii;

– obiecte ce reprezintă produsul infracţiunii;

– obiecte şi înscrisuri care conţin sau poartă o urmă a faptei comise;

– orice alte obiecte şi înscrisuri care pot servi la aflarea adevărului în cauza investigată.

• Ca şi percheziţia, ridicarea de obiecte şi înscrisuri are caracterul de *procedeu auxiliar* de descoperire şi strângere a unor mijloace de probă.[49]

• Ridicarea de obiecte şi înscrisuri se realizează prin două modalităţi: ridicarea la cerere şi ridicarea silită.[50]

De regulă, pentru ridicarea de obiecte şi înscrisuri organul judiciar se prezintă la domiciliul persoanei sau la unitatea care le deţine. După ce se legitimează şi arată scopul sosirii, va avea loc o operaţiune Voluntară de predare, care se consemnează într-un proces-verbal în care se precizează obiectele şi înscrisurile ridicate.

Dacă persoana sau unitatea ce le deţine refuză predarea, neagă existenţa sau deţinerea acestora ori nu permite intrarea în locuinţă sau unitate, se poate recurge la ridicarea silită potrivit art. 99 C.pr.pen. sau la ridicarea silită prin efectuarea unei percheziţii în prezenţa martorilor asistenţi.

Organul de cercetare penală se poate găsi în dificultate căci, până la obţinerea autorizaţiei procurorului, persoana poate să distrugă sau să ascundă obiectul sau înscrisul în litigiu. Pentru a se preveni o astfel de posibilitate, organul de cercetare penală trebuie să obţină din timp de la procuror, autorizaţia de ridicare silită sau de percheziţie.

• Potrivit art. 98 C.pr.pen., organul de cercetare penală, cu încuviinţarea procurorului, ori instanţa de judecată, dacă interesul urmăririi penale sau al judecăţii cere, poate dispune ca orice unitate poştală sau de transport să reţină şi să predea scrisorile, telegramele şi orice altă corespondenţă, obiectele trimise de învinuit sau inculpat ori adresate acestuia fie direct, fie indirect.

Literatura de specialitate recomandă ca, până la conturarea elementelor constitutive ale infracţiunii, corespondenţa să fie *controlată şi nu reţinută*, în strictă conformitate cu legea.[51] **(Em. Stancu)**

• Ridicarea de obiecte şi înscrisuri ce pot servi ca mijloc de probă în procesul penal constituie *o obligaţie pentru organul de urmărire penală sau instanţa de judecată* (art. 96 C.pr.pen.).

• Orice unitate la care se referă art. 145 din Codul penal, în posesia căreia se află un obiect sau înscris ce poate servi ca mijloc de probă, este obligată *să-l prezinte şi să-l predea sub luare de dovadă* organului de urmărire penală sau instanţei de judecată, la cererea acestora (art. 97 alin. 1 C.pr.pen.).

• Dacă organul de urmărire penală sau instanţa de judecată apreciază că şi o copie de pe un înscris poate servi ca mijloc de probă, reţine numai copia. (art. 97 alin. 2 C.pr.pen.).

• Dacă obiectul sau înscrisul are caracter secret, prezentarea sau predarea se face în condiţii care să asigure păstrarea secretului (art. 97 alin. 3 C.pr.pen.).

4. Tactica efectuării reconstituirii

4.1. Aspecte de drept procesual

• Potrivit art. 130 C.pr.pen., *organul de urmărire penală sau instanţa de judecată, dacă găseşte necesar pentru verificarea şi precizarea unor date, poate să procedeze la reconstituirea locului faptei, în întregime sau în parte, a modului şi a condiţiilor în care a fost săvârşită fapta.*

După unii autori, reconstituirea este *o activitate procedurală auxiliară*, un procedeu probatoriu destinat realizării scopului procesual penal.[52]Alţi autori consideră reconstituirea drept o formă auxiliară a cercetării locului faptei, efectuată ca experiment judiciar.[53]

Reconstituirea poate fi definită ca o activitate procedurală şi de tactică criminalistică, ce constă în reproducerea artificială a împrejurărilor în care a fost săvârşită infracţiunea sau

un alt fapt ce prezintă importanţă în cauză, pentru a se stabili dacă fapta s-a comis ori putea fi comisă în împrejurările date.[54]

• *Obiectul reconstituirii* constă în reproducerea cu caracter experimental, în întregime sau în parte, a faptelor cercetate, a cauzelor şi condiţiilor în care au fost săvârşite.[55]

• *Funcţiile reconstituirii*:

– verificarea unor date privind *mecanismul producerii* infracţiunii (latura obiectivă), cauzele şi condiţiile care l-au generat.[56]

– verificarea sincerităţii celor care au participat la săvârşirea infracţiunii prin testarea posibilităţilor de percepţie.

• *Procedeu prin care se verifică alte mijloace de probă:*

– mijloc de obţinere a unor noi probe.[57]

4.2. Din punct de vedere terminologic, deşi în actualul Cod de procedură penală legiuitorul a folosit cu consecvenţă termenul de reconstituire, în literatura de specialitate şi în practică s-au folosit şi expresii ca „experiment judiciar" sau „experiment de anchetă"[58], considerate improprii de alţi specialişti.[59]

Considerăm că termenul consacrat, de reconstituire, este preferabil pentru a se evita orice confuzii.

4.3. Principalele categorii de reconstituiri:[60]

• Reconstituirea efectuată pentru verificarea posibilităţii de observare, percepere, memorare şi reproducere în raport cu factori obiectivi şi subiectivi;

• Reconstituirea efectuată pentru stabilirea posibilităţilor de săvârşire a infracţiunii într-un anumit mod, la condiţiile date de timp şi spaţiu.

• Reconstituirea efectuată pentru a stabili dacă învinuitul sau inculpatul posedă deprinderile necesare pentru săvârşirea unei anumite fapte.

• Reconstituirea destinată verificării posibilităţii de producere a unor rezultate de către activităţi determinate.

• Reconstituirea destinată stabilirii traseului parcurs de făptuitor până la locul faptei, în câmpul infracţional şi la părăsirea acestuia.

4.4. Valoarea probatorie a reconstituirii este dată de măsura în care se coroborează cu celelalte probe administrate în cauză. Nu trebuie neglijat faptul că reconstituirea conduce la descoperirea unor probe noi sau contribuie decisiv la reţinerea ca probe concludente a unor simple indicii ori la înlăturarea acestora ca fiind lipsite de valoare.[61]

4.5. Dispunerea şi organizarea reconstituirii

• Reconstituirea se dispune **în orice moment al desfăşurării procesului penal,** prin rezoluţie a organului judiciar, după începerea urmăririi penale sau, în faza de judecată, printr-o încheiere dispusă de către instanţă.

• Organul judiciar trebuie să aprecieze **necesitatea şi oportunitatea** folosirii acestui procedeu, nefiind statornicită o regulă potrivit căreia reconstituirea s-ar efectua în faza finală a cercetărilor.

4.6. Reguli generale de efectuare a reconstituirii:

4.6.1. Reconstituirea presupune ***o organizare judicioasă pe baza unui plan*** care are în vedere, în principal, următoarele:

– determinarea **scopului reconstituirii**;

– stabilirea **activităţilor care urmează a fi executate**;

– stabilirea **persoanelor participante** (învinuiţi, inculpaţi, martori, persoane vătămate ale căror declaraţii se verifică, specialişti de profil, martori asistenţi);

– asigurarea mijloacelor tehnice necesare.

4.6.2. Reconstituirea se efectuează în condiţii cât mai apropiate de loc, timp şi mod cu cele în care s-a săvârşit fapta cercetată:

– dacă la locul infracţiunii au survenit modificări, se va reface aspectul iniţial;

– organul judiciar nu trebuie să se raporteze la timpul astronomic ci la condiţiile existente în momentul săvârşirii faptei, de care depind posibilităţile de vizibilitate, de audibilitate şi de orientare;[62]

– să se ţină seama de **condiţiile atmosferice** existente la data comiterii faptei (vânt, soare, ploaie, zăpadă etc.);

– condiţiile de **distanţă**;

– prezenţa unor zgomote specifice;

– particularităţi ale terenului (nisipos, împădurit etc.);

– să se folosească aceleaşi obiecte sau instrumente de care s-a servit infractorul;[63]

– reconstituirea să se execute cu atenţie şi cât mai exact posibil. Împrejurările esenţiale pentru cauza penală vor fi reconstituite chiar de mai multe ori, în aceleaşi condiţii, precum şi în condiţii modificate deliberat (la verificarea aptitudinilor de percepere auditivă a unor fenomene);[64]

– sunt obligatorii regulile privitoare la prezenţa apărătorului, reprezentantului legal sau interpretului;

– reconstituirea trebuie să se desfăşoare într-o atmosferă de **calm şi sobrietate, fără exagerări,**[65] evitându-se sugestiile;

Organul judiciar trebuie să atragă atenţia participanţilor să nu divulge rezultatele reconstituirii.

4.7. Reguli speciale:

• Nu se reproduc fapte care pun în pericol siguranţa statului, avutul public, viaţa, integritatea corporală, sănătatea, onoarea şi demnitatea persoanelor.[66]

• Dacă instrumentul utilizat este vulnerant, poate fi înlocuit cu o imitaţie (pistol, cuţit etc. care ar putea primejdui viaţa participanţilor).

• Infractorul aflat în arest, pe timpul reconstituirii nu va fi ţinut încătuşat.

• **Nu vor fi reconstituite:** scenele propriu-zise ale infracţiunilor sexuale, **nu se va folosi cadavrul victimei** pentru reconstituirea omorului, nu se vor reproduce scenele de vătămare în locuri periculoase.[67]

• **Nu se va trage cu arma de foc** la locul faptei, ci doar în poligoane şi nu se vor folosi materiale explozive sau de incendiere decât în locuri special amenajate.

4.8. Fixarea rezultatelor reconstituirii se va face prin proces-verbal, în care vor fi consemnate toate activitățile desfășurate, cu indicarea procedeelor utilizate, a rolului îndeplinit de fiecare participant.

• Se precizează **condițiile atmosferice** (nori, precipitații, vizibilitate), condițiile în care au fost repetate anumite secvențe și rezultatul obținut, înlocuirea unor instrumente.

• **În partea finală**[68] a procesului-verbal se vor consemna:

– ora începerii și ora terminării;

– faptul că procesul-verbal a fost citit participanților, care confirmă exactitatea celor consemnate;

– declarațiile participanților;

– efectuarea de fotografii judiciare, schițe, filmări sau videofonograme judiciare;

– atragerea atenției participanților de a nu divulga rezultatele reconstituirii;

– semnăturile organului judiciar și ale participanților.

Note la Capitolul V

[1] **Emilian Stancu,** „*Tratat de criminalistică*", Editura Actami, Bucureşti, 2001, p. 479. **Aurel Ciopraga,** „*Criminalistica. Tratat de tactică*", Editura Gama, Iaşi, 1996, p. 324; **Vasile Bercheşan,** „*Cercetarea penală (Criminalistica – teorie şi practică). Îndrumar complet de cercetare penală*", ediţia a II-a revizuită şi adăugită, Editura şi Tipografia Icar, Bucureşti, 2002, p. 126–127; **C. Aioaniţoaie, T. Butoi,** „Confruntarea" în „*Tratat de tactică criminalistică*", Ministerul de Interne, Editura Carpaţi, Craiova, 1992, p. 166–168.

[2] **Grigore Theodoru** şi **Lucia Moldovan,** „*Drept procesual penal*", Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, p. 137; **Vintilă Dongoroz** ş.a., „*Explicaţii teoretice ale Codului de procedură penală român*", Partea generală, Vol. I, p. 210–211.

[3] **Aurel Ciopraga,** *op.cit.*, p. 324.

[4] **Camil Suciu,** „*Criminalistică*", Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1992, p. 594 şi urm.

[5] **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 480.

[6] **Aurel Ciopraga,** *op.cit.*, p. 324.

[7] **V. Bercheşan,** *op.cit.*, p. 127.

[8] **Traian Pop,** „*Drept procesual penal*", Tipografia naţională, Vol. III, Cluj, 1947, p. 428, **A. Ciopraga,** *op.cit.*, p. 325.

[9] **A. Ciopraga,** *op.cit.*, p. 326, **Em Stancu,** *op.cit.*, p. 481, **Ion Mircea,** „*Criminalistica*", Univ. „Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca, 1992, p. 163, **S.I. Rozemblint,** „*Criminalistica*", sub redacţia lui C.A. Golunscki, Editura Ştiinţifică, 1961, p. 343.

[10] **Vintilă Dongoroz** ş.a., „*Explicaţii teoretice ale Codului de procedură penală român*", Partea generală, Vol. I, p. 211.

[11] **V. Bercheşan,** *op.cit.*, p. 127–128.

[12] **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 596; **M. Basarab,** *op.cit.*, p. 276; **Constantin Aioaniţoaie, T. Butoi,** op.cit., p. 192–193; **Em Stancu,** *op.cit.*, p. 482–483; **V. Bercheşan,** *op.cit.*, p. 128.

[13] **Em. Stancu,** *op.cit.*, **p. 484.**

[14] *Idem.*

[15] **A. Ciopraga,** *op.cit.*, p. 331.

[16] **V. Bercheşan,** *op.cit.*, p. 130.

[17] **A. Ciopraga,** *op.cit.*, p. 333.

[18] **Emilian Stancu,** *op.cit.*, p. 487.

[19] **Aurel Ciopraga,** „*Evaluarea probei testimoniale în procesul penal*", Editura Junimea, Iaşi, 1979, p. 159 şi urm.; **Constantin Aioaniţoaie** şi **Emilian Stancu,** „Prezentarea pentru recunoaştere", în „*Tratat de tactică criminalistică*", Editura Carpaţi, Craiova, 1992, p. 178 şi urm.; **V. Bercheşan,** „*Cercetarea penală. (Criminalistică. Teorie şi tactică) Îndrumar complet de cercetare penală*", ediţia a II-a, Editura şi Tipografia Icar, Bucureşti, 2002, p. 130.

[20] **Tiberiu Bogdan, „Probleme de psihologie judiciară"**, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1973, p. 168–196.

[21] **Emilian Stancu,** *op.cit.*, p. 489.

[22] **Vasile Bercheşan,** *op.cit.*, p. 130–131.

[23] **Constantin Aioaniţoaie, Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 182–184.

[24] **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 490.

[25] **V. Bercheşan,** *op.cit.*, p. 131.

[26] **Camil Suciu,** *op.cit.*, p. 531–537; **C. Aioaniţoaie, Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 182.

[27] **A. Ciopraga,** *op.cit.*, p. 348–351.

[28] **V. Bercheşan,** *op.cit.*, p. 131–132.

[29] **Nicolae Volonciu,** „*Tratat de drept procesual penal*", Editura Meteor, Bucureşti, 1994, p. 113; **Ion Neagu,** „*Drept procesual penal*", Vol II, Editura EuroTrading, Bucureşti, 1992, p. 162; **Grigore Theodoru** şi **Lucia Moldovan,** „*Drept procesual penal*", Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972, p. 142; **Emilian Stancu,** „*Tratat de Criminalistică*", Editura Arami, Bucureşti, 2001, p. 499; **Camil Suciu,** „*Criminalistică*", Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972, p. 538; **Constantin Aioaniţoaie, Vasile Bercheşan, Ioan Boţoc,** „Percheziţia", în „*Tratat de tactică şi Criminalistică*", Editura Carpaţi, 1992, p. 206.

[30] **C. Bulai** în „*Explicaţii teoretice ale Codului de procedură penală român*", Vol. I., p. 236–238.

[31] **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 499.

[32] **Aurel Ciopraga,** „*Criminalistica. Tratat de tactică*", Editura Gama, Iaşi, 1996, p. 110.

[33] **Constantin Aioaniţoaie, Vasile Bercheşan, Ioan Boţoc,** *op.cit.*, p. 208–209.

[34] **Camil Suciu,** *op.cit.*, p. 539; **Aurel Ciopraga,** *op.cit.*, p. 110; **Constantin Aioaniţoaie, Vasile Bercheşan, Ioan Boţoc,** *op.cit.*, p. 207–208; **Emilian Stancu,** *op.cit.*, p. 501; **Vasile Bercheşan,** *op.cit.*, p. 272–273.

[35] **Em. Stanciu,** *op.cit*, p. 502–526; **Aurel Ciopraga,** *op.cit.*, p. 110–144; **V. Bercheşan,** *op.cit.*, p. 278–280.

[36] **Em. Stancu,** *op.cit*, p. 503.

[37] A se vedea şi **V. Dongoroz ş.a.,** *op.cit.*, p. 241 şi 251; **C. Aioniţoiaie, V. Bercheşan, I. Boţoc,** *op.cit.*, p. 220.

[38] **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 504.

[39] **S.A. Golunski,** *op.cit.*, p. 301.

[40] **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 511.

[41] **C. Aioaniţoaie, V. Bercheşan, Ioan Boţoc,** *op.cit.*, p. 231.

[42] **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 515.

[43] **Al. Roşca,** „*Metodologie şi tehnici experimentale în psihologie*", Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1991, p. 150 şi urm., **Tiberiu Bogdan,** „*Curs de psihologie judiciară*", Tipografia învăţământului Bucureşti, 1957, p. 381–383.

[44] **A. Ciopraga,** *op.cit.*, p. 140.

[45] **V. Bercheşan,** *op.cit.*, p. 283–284.

[46] **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 517.

[47] **Constantin Aioaniţoaie** şi **Eugen Pălănceanu,** „Ridicarea de obiecte şi înscrisuri", în „*Tratat de tactică criminalistică*", Editura Carpaţi, Craiova, 1992, p. 194; **V. Bercheşan,** *op.cit.*, p. 284.

[48] **N. Volonciu** „*Tratat de procedură penală. Parte generală*", Vol. I, Editura Paideia, Bucureşti, 1993, p. 376–378.

[49] **V. Dongoroz** ş.a., *op.cit.*, p. 238.

[50] **A. Ciopraga,** *op.cit.*, p. 144.

[51] **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 528; **Camil Suciu,** *op.cit.*, p. 560; **A. Ciopraga,** *op.cit*, p. 145.

[52] **V. Dongoroz, Gh. Darniga, S. Kahane, D. Lucinescu, A. Neneş, M. Popovici, P. Sârbulescu, V. Stoian**, în „*Noul cod de procedură penală şi codul penal anterior, prezentare comparativă*", Editura Politică, Bucureşti, 1969, p. 81, **Em. Stancu**, *op.cit.*, p. 529.

[53] **Camil Suciu**, „*Criminalistică*", p. 528; **Ion Neagu**, „*Drept procesual penal*", p. 286; **A. Ciopraga**, „*Criminalistica. Tratat de tactică*", p. 89; **M. Basarab**, „*Criminalistică*", p. 298.

[54] A se vedea şi **C. Aioaniţoaie, Em. Stancu**, „Reconstituirea", în „*Tratat de tactică criminalistică*", Editura Carpaţi, Craiova, 1992, p. 255; **V. Bercheşan**, *op.cit.*, p. 330 şi „*Probele şi mijloacele de probă – mic îndrumar de cercetare penală*", Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1994, p. 197.

[55] **Traian Pop**, „*Drept procesual penal*", Tipografia naţională Cluj, 1947, p. 429: reconstituirea constă din reprodusa faptului sau a unei părţi (episod) al infracţiunii, sau a circumstanţelor relevante sau a unui mijloc de probă; **N. Volonciu**, „*Drept procesual penal*", p. 280; **Gr. Teodoru** şi **L. Moldovan**, „*Drept procesual penal*", p. 144; **I. Neagu**, *op.cit.*, p. 156; **Em Stancu**, *op.cit.*, p. 529–530.

[56] **M.I. Salamanov**, în „*Criminalistica*" sub redactarea lui **S.A. Golunski**, p. 292–293.

[57] **C. Suciu**, *op.cit.*, p. 528; **A. Ciopraga**, *op.cit.*, p. 90; **C. Aioaniţoaie** şi **Em. Stancu**, *op.cit.*, p. 255 şi urm.

[58] A se vedea **Dumitru Ceacanica** „Importanţa cunoaşterii elementelor de diferenţiere dintre reconstituire şi experimentul judiciar", în „*Probleme de criminalistică şi de criminologie*", nr. 4, p. 155–163; **Emilian Stancu**, „Reglementarea reconstituirii în legislaţia penală actuală; posibilitatea efectuării experimentului judiciar" în „*Probleme de criminalistică şi de criminologie*" nr. 1, 1982, p. 100–107 şi „*Tratat de Criminalistică*", p. 531–532; **Adrian Frăţilă**, „Experimentul judiciar şi experimentul criminalisticii", în „*Probleme de criminalistică şi de criminologie*", nr. 1–2, 1989, p. 119 şi urm.

[59] **Aurel Ciopraga**, *op.cit.*, p. 453–456, pct. 77, **V. Bercheşan**, *op.cit.*, p. 330–331.

[60] **V. Bercheşan**, *op.cit.*, p. 331; **Em Stancu**, *op.cit.*, p. 532–533; **A. Ciopraga**, *op.cit.*, p. 92–98.

[61] **V. Bercheşan**, *op.cit.*, p. 333.

[62] **Em. Stancu**, *op.cit.*, p. 535.

[63] **V. Bercheşan**, *op.cit.*, p. 334–335; **A. Ciopraga**, *op.cit.*, p. 102–103.

[64] **A. Ciopraga**, *op.cit.*, p. 103.

[65] **Em. Stancu**, *op.cit.*, p. 537.

[66] **V. Bercheşan**, *op.cit*, p. 335.

[67] **C. Suciu**, *op.cit.*, p. 535.

[68] **A. Ciopraga**, *op.cit.*, p. 105.

CONSTATAREA TEHNICO-ŞTIINŢIFICĂ ŞI EXPERTIZA CRIMINALISTICĂ

1. Constatarea tehnico-ştiinţifică şi constatarea medico-legală. Aspecte procesual-penale

Organele de urmărire penală sunt obligate să apeleze la specialişti de profil, din domenii diverse, ca: fizică, biologie, chimie, traseologie, balistică etc. pentru *„dezvăluirea adevăratei semnificaţii a urmelor şi mijloacelor materiale de probă aflate la faţa locului.“*[1] Importanţa expertizei în procesul judiciar a fost subliniată de toţi specialiştii.[2]

• Potrivit art. 112 C.pr.pen., constatarea tehnico-ştiinţifică are un *caracter de urgenţă*[3], fiind impusă de existenţa unui pericol de dispariţie a unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situaţii de fapt.

• Constatarea tehnico-ştiinţifică şi constatarea medico-legală, deşi enumerate ca mijloace de probă în cuprinsul art. 64 C.pr.pen., sunt mai degrabă *procedee de probaţiune*, adică *„moduri de a opera asupra anumitor mijloace de probă“*, în vederea stabilirii exacte a valorii lor probatorii.“[4]

• Constatarea tehnico-ştiinţifică se efectuează, de regulă, de către specialişti sau tehnicieni care funcţionează în cadrul ori pe lângă instituţia de care aparţine organul de urmărire penală (art. 112 alin. 2 C.pr.pen.), cu prezentarea subliniată de doctrină, *fără ca aceştia să aibă atribuţii de organ de urmărire penală.*[5]

Această incompatibilitate determinată de necesitatea asigurării obiectivităţii şi corectitudinea urmăririi penale[6] rezultă în mod expres din dispoziţia legii. *„Celui însărcinat cu efectuarea constatării nu i se pot delega şi nici acesta nu-şi poate însuşi atribuţii de organ de urmărire penală sau de organ de control*“ (art. 113 alin. 2 C.pr.pen.).

Nu există însă incompatibilitate între participarea specialistului sau tehnicianului la efectuarea cercetării locului faptei sau a altor activităţi şi calitatea de specialist sau tehnician însărcinat cu efectuarea unei constatări tehnico-ştiinţifice în aceeaşi cauză, datorită poziţiei procesuale independente de care se bucură aceşti specialişti şi tehnicieni.[7]

De fapt, **este recomandabil ca specialistul sau tehnicianul care a participat la cercetarea locului faptei să efectueze şi constatarea tehnico-ştiinţifică, deoarece are posibilitatea să cunoască în mod nemijlocit datele cauzei penale.**

• Constatarea tehnico-ştiinţifică poate fi efectuată şi de către specialişti sau tehnicieni care funcţionează în cadrul altor organe (art. 112 alin. 2 C.pr.pen.).

• Potrivit art. 114 alin. 1 C.pr.pen., *constatarea medico-legală* se dispune în caz de moarte violentă, de moarte a cărei cauză nu se cunoaşte ori este suspectă, sau când este nece-

sară o examinare corporală asupra învinuitului ori persoanei vătămate pentru a constata pe corpul acestora existenţa urmelor infracţiunii.

• Constatarea tehnico-ştiinţifică şi constatarea medico-legală se pot dispune dacă:

– s-a început urmărirea penală în cauză;

– organul de cercetare penală a ridicat şi asigurat mijloacele materiale de probă ori poate să pună la dispoziţia specialiştilor persoanele implicate.

• În cazurile prezentate de lege (art. 221 alin. 2 C.pr.pen.) să existe plângerea prealabilă, sesizarea ori autorizarea organelor competente.

2. Clasificarea[8] constatărilor tehnico-ştiinţifice şi medico-legale:

– ***constatarea tehnico-ştiinţifică dactiloscopică***, având ca obiect examinarea urmelor digitale, palmare sau plantare, pentru identificarea degetului, palmei ori piciorului care le-a creat cu ajutorul detaliilor desenului papilar;[9]

– *constatarea tehnico-ştiinţifică traseologică*, având ca obiect studierea urmelor ca impresiuni ale structurii exterioare a obiectelor, ca resturi detaşate din obiect ori ca modificări produse de fenomene, în vederea identificării persoanei sau obiectului creator;[10]

– *constaTarea tehnico-ştiinţifică balistică*, pentru identificarea armei de foc, a făptuitorului şi pentru stabilirea împrejurărilor săvârşirii infracţiunii, pornind de la studierea urmelor împuşcăturii;

– *constatarea tehnico-ştiinţifică a actelor* (examEn tehnic al documentelor), care are ca obiect stabilirea autenticităţii unor înscrisuri, examinarea materialelor din care sunt constituite, determinarea vechimii documentelor, examinarea textelor dactilografiate pentru stabilirea tipului şi modelului maşinii de scris;

– *constatarea tehnico-ştiinţifică grafică (grafoscopică)*, pentru identificarea scriptorului pe baza scrierii;

– *constatarea tehnico-ştiinţifică fotografico-judiciară*, pentru fixarea cu ajutorul fotografiei a unor situaţii de fapt care se pot schimba ori pentru examinarea fotografiei de semnalmente, în scopul identificării de persoane şi cadavre;

– *constatarea tehnico-ştiinţifică fonobalistică*, pentru identificarea armei de foc pe baza urmelor sonore ale împuşcăturii;

– *constatarea tehnico-ştiinţifică biocriminalistică biologică*, prin care, pornind de la urmele materie de natură umană, animală sau vegetală, sunt clarificate împrejurări ale săvârşirii infracţiunii, apartenenţa de gen ori sunt identificate instrumentele folosite la comiterea faptei etc.;[11]

– *constatarea tehnico-ştiinţifică a stresului*, cu ajutorul tehnicii poligraf şi a detectorului de stres psihologic în voce;[12]

– *constatarea tehnico-ştiinţifică chimică*, pentru lămurirea unor probleme legate de compoziţia chimică a unor substanţe, calitatea şi provenienţa acestora, conţinutul de substanţe toxice din diferite alimente sau produse, evidenţierea unor reacţii şi procedee chimice etc.;[13]

– *constatarea tehnică*, pentru stabilirea cauzelor şi împrejurărilor care au generat calitatea necorespunzătoare a unor produse, lucrări, instalaţii etc.;

– *constatarea tehnico-ştiinţifică merceologică*, pentru lămurirea unor aspecte legate de originea unor produse, condiţiile de fabricare, calitatea şi preţul acestora ş.a.;

– *constatarea zootehnică și veterinară*, privind clarificarea unor împrejurări legate de respectarea regulilor zootehnice de îngrijire și întreținere a animalelor și păsărilor;

– *constatarea agrotehnică și agroalimentară*, privind calitatea semințelor folosite pentru consum și însămânțări, cauzele infectării unor culturi ori produse agroalimentare ș.a.

• *Constatarea medico-legală poate fi:*

– *constatarea medico-legală* propriu-zisă, având ca scop stabilirea cauzelor morții, mecanismul de producere a leziunilor pe corpul victimei sau făptuitorului, consecințele activității infracționale asupra integrității corporale sau sănătății persoanei vătămate;

– *constatarea medico-legală psihiatrică*, având ca obiect determinarea tulburărilor psihice ale învinuitului sau inculpatului de natură a-i diminua sau înlătura discernământul pentru fapta comisă.

3. Expertiza criminalistică. Aspecte procesual-penale

• *Expertiza criminalistică* poate fi definită ca o activitate de cercetare științifică a urmelor și mijloacelor materiale de probă, în scopul identificării persoanelor, animalelor, obiectelor, substanțelor sau fenomenelor, al determinării anumitor însușiri sau schimbării intervenite în conținutul, forma și aspectul lor.[14]

Dacă s-a considerat că nu există o expertiză proprie criminalisticii[15], în lucrările de specialitate se subliniază Importanța expertizei criminalistice în lămurirea unor situații specifice procesului civil sau penal.[16]

• În principiu, expertiza *este facultativă*, fiind dispusă de organul de urmărire penală ori instanța de judecată, la cerere sau din oficiu, atunci când, pentru lămurirea unor fapte sau împrejurări ale cauzei, în vederea aflării adevărului sunt necesare cunoștințele unui expert (art. 116 C.pr.pen.).

• **Este obligatorie efectuarea unei expertize psihiatrice în cazul infracțiunii de omor deosebit de grav, precum și atunci când organul de urmărire penală sau instanța de judecată are îndoieli asupra stării psihice a învinuitului sau inculpatului** (art. 117 alin 1. C.pr.pen.). **De asemenea, efectUarea unei expertize este obligatorie pentru a se stabili cauzele morții, dacă nu s-a întocmit un raport medico-legal** (art. 117 alin. ultim C.pr.pen.).

• Între expertiza și constatarea tehnico-științifică există unele *deosebiri* (expertiza se poate efectua numai după punerea în mișcare a acțiunii penale; la expertiză pot participa și experți comandați de părți), între cele două mijloace de probă există *asemănări evidente în plan tehnic criminalistic.*[17]

• În literatura de specialitate s-au evidențiat elementele de interferență, îndeosebi între criminalistică și medicina legală, concretizate în efectuarea unei *expertize complexe.*[18] De altfel, s-au și făcut propuneri de „lege ferenda" pentru o reglementare autonomă a acestei categorii de expertize.[19]

4. Valoarea probatorie și clasificarea expertizelor

• Expertizei nu i se acordă, teoretic, o valoare probatorie deosebită, dat fiind faptul că legea nu recunoaște o ierarhie a probelor, dar în practică se bucură de o autoritate binemeri-

tată, deoarece este făcută de specialişti care se bazează pe cele mai noi cuceriri ale ştiinţei. Totuşi, nu se exclude necesitatea coroborării rezultatelor expertizei cu celelalte probe şi mijloace de probe administrate în cauză.[20]

• Credem însă că este discutabilă posibilitatea efectuării unei expertize criminalistice *numai după punerea în mişcare a acţiunii penale*, impunându-se revizuirea acestei reglementări, deoarece, în practică, se recurge, de regulă, la expertiză, **după începerea urmăririi penale**.

• De asemenea, ni se pare întemeiată propunerea de autorizare a expertizelor extrajudiciare şi de reînfiInţare a corpului experţilor grafici, care ar uşura soluţionarea multor litigii.[21]

• **Expertizele criminalistice urmează aceeaşi clasificare ca şi constatările tehnic-ştiinţifice.**[22] Vom avea: expertiza dactiloscopică; expertiza traseologică: expertiza balistică; expertiza grafică sau expertiza criminalistică a scrisului; expertiza tehnică a documentelor; expertiza fotografico-judiciară; expertiza biocriminalistică; expertiza fizico-chimică; expertiza fonobalistică; expertiza tehnică; expertiza contabilă; expertiza zootehnică şi veterinară, expertiza agrotehnică; expertiza agroalimentară, expertiza merceologică, expertiza filatelică etc., precum şi expertiza medico-legală şi expertiza psihiatrică sau neuropsihiatrică.

• Spre deosebire de constatările tehnico-ştiinţifice sau medico-legale, expertizele sunt efectuate de *specialişti* care îşi desfăşoară activitatea în instituţii de specialitate ori de către *experţi oficiali*, aflaţi în evidenţa birourilor locale de expertize.

• *Prima expertiză* în domeniile traseologiei, dactiloscopiei, balisticii judiciare, al cercetării înscrisurilor şi a tuturor categoriilor de mijloace materiale de probă, cu excepţia celor ce intră în competenţa serviciilor de medicină legală, se face la laboratoarele judeţene din sistemul Ministerului Justiţiei.[23]

Institutul Naţional de Expertize Criminalistice, aflat în acelaşi sistem, efectuează orice expertiză criminalistică, precum şi prima expertiză în accidentele de circulaţie, inceNdii şi explozii, care au caracterul de expertiză complexă. Din anul 1990, în cadrul Ministerului Justiţiei a fost înfiinţat un Birou de expertize tehnice.

În sistemul Ministerului Public, activitatea de investigaţie criminalistică este condusă de către *Serviciul de criminalistică din cadrul Secţiei de Urmărire Penală şi Criminalistică a Parchetului General de pe lângă Curtea Supremă de Justiţie.*

La nivelul parchetelor de pe lângă curţile de apel şi tribunalele judeţene funcţionează *cabinete de criminalistică*, având sarcini în domeniul supravegherii şi efectuării anchetei penale proprii, precum şi de generalizare a celor mai noi metode şi mijloace tehnico-ştiinţifice în activitatea de urmărire penală.

• În cadrul Inspectoratului General al Poliţiei funcţionează Institutul de Criminalistică la nivelul central şi laboratoare de criminalistică la unităţile teritoriale, cu rezultate deosebite în domeniile traseologiei, fonocriminalisticii, al cercetării urmelor biologice sau al antropologiei judiciare, precum şi al identificării urmelor papilare prin sistemul AFIS-2000 etc.

5. Reguli tactice la dispunerea constatărilor tehnico-ştiinţifice şi a expertizelor criminalistice

• Dispunerea expertizei se va face de către organul de urmărire penală care va aprecia *oportunitatea* examinării de specialitate şi va stabili obiectul constatării tehnico-ştiinţifice sau

al expertizei, astfel ca să nu se întârzie efectuarea acestui act dacă este indispensabil, dar nici să nu se efectueze dacă nu este necesar.[24]

• Oportunitatea expertizei se stabileşte şi în raport cu momentul desfăşurării, pentru a nu fi nici tardivă dar nici prematură.[25]

• Obiectul expertizei judiciare constă din clarificarea unor fapte sau împrejurări care reclamă cunoştinţe de specialitate din diverse domenii.[26]

• Expertul nu este chemat pentru a-şi exprima părerea cu privire la vinovăţia sau nevinovăţia unei persoane, ci doar despre faptele şi împrejurările cauzei.

• Întrebările trebuie formulate clar şi precis şi limitate la specialitatea expertului.[27] Se vor evita formulările confuze ori greşite.[28] Întrebările pot fi formulate împreună cu expertul ori prin consultare a altui specialist.

• Organul judiciar trebuie să pună la dispoziţia expertului urme şi obiecte ce se constituie în mijloace materiale de probă, precum şi modele de comparaţie sau obiecte presupuse a fi creat urmele descoperite la locul faptei.

Organul judiciar este obligat să verifice calitatea şi autenticitatea acestor materiale, să cunoască provenienţa lor şi să verifice dacă au fost ridicate în condiţiile stabilite de lege şi consacrate de tactica criminalistică.[29]

• Expertul este numit de organul de urmărire penală sau instanţa de judecată (art. 118 alin. 2 C.pr.pen.), cu excepţia expertizei medico-legale, în care expertul va fi desemnat de unitatea din care face parte (art. 119 alin. 2 C.pr.pen.).

Fiecare dintre părţi are dreptul să ceară un expert pentru a participa la efectuarea expertizei (art. 118 alin. ultim C.pr.pen.).

• Părţile au dreptul să recuze expertul în condiţiile art. 51 C.pr.pen.: în cursul urmăririi penale sau în cursul judecăţii, de îndată ce au aflat despre existenţa cazului de incompatibilitate.

• Expertul este obligat să facă *declaraţii reale*, deoarece potrivit art. 260 alin. ultim C.pen., dispoziţiile privind mărturia mincinoasă se aplică în mod corespunzător şi expertului sau interpretului.

• Experţii au dreptul la sume de bani, pentru acoperirea cheltuielilor de transport, întreţinere, cazare şi pentru îndeplinirea însărcinării date (art. 190 C.pr.pen.).

• În situaţia în care expertiza este obligatorie (art. 117 alin. 1 şi 3 C.pr.pen.), organul judiciar nu are dreptul să aprecieze necesitatea sau utilitatea acestui procedeu judiciar.[30]

6. Efectuarea expertizei criminalistice

Expertul parcurge, de regulă, următoarele etape[31]:

a. Studierea şi însuşirea obiectului lucrării:

– verificarea ambalajului;

– dacă materialul trimis corespunde cantitativ şi calitativ;

– poate solicita lămuriri suplimentare organului judiciar.

Legea consacră posibilitatea acordată expertului de a lua cunoştinţă de materialele cauzei: „Expertul are dreptul să ia cunoştinţă de materialul dosarului necesar pentru efectuarea expertizei" (art. 121 alin. 1 C.pr.pen.).

Potrivit opiniilor majoritare exprimate în literatura de specialitate, precum şi a practicii judiciare, expertului i se recunoaşte un drept nelimitat de a lua cunoştinţă de orice date care ar putea interesa efectuarea expertizei, inclusiv dosarul cauzei.[32]

b. Examinarea separată a materialului în litigiu, pentru sesizarea particularităţilor sau semnalmentelor exterioare, care fac posibilă identificarea obiectului căutat:

– obiectele vor fi fixate prin fotografii de examinare şi înregistrări video;

– se obţin modele tip de comparaţie cu obiectele suspecte (arme de foc, instrumente de spargere), în aceleaşi condiţii în care s-au produs urmele în litigiu.

c. Examinarea comparativă a urmelor ridicate de la locul faptei cu modelele de comparaţie create artificial prin procedeele confruntării, juxtapunerii şi suprapunerii.

Confruntarea se realizează pe cale statistică (tabelul sinoptic), pe bază de diagramă ori prin verificarea în cartotecile şi colecţiile criminalistice.

d. Demonstraţia[33], care implică existenţa unei teze de *demonstrat şi fundamentul demonstraţiei*.

Se poate realiza pe mai multe planuri[34]: planul logicii, planul logicii metodice, planul criteriilor matematice şi planul vizual.

Expertul trebuie să se pronunţe atât asupra caracteristicilor generale şi individuale coincidente, cât şi a celor necoincidente, care le diferenţiază.

e. Concluzia

Concluziile pot fi: certe, de excludere, de probabilitate şi de imposibilitatea stabilirii (Nu se poate, N.S.P.).

Răspunderea expertului pentru corectitudinea, obiectivitatea şi precizia concluziilor formulate este personală. Cu toate acestea, opiniem că şeful unităţii din care face parte trebuie să verifice concluziile sub raportul fundamentării lor ştiinţifice pentru ca, atunci când constată erori de formulare sau demonstraţii insuficient argumentate, să recomande revizuirea sau chiar refacerea lucrării.[35]

Conducătorul instituţiei nu poate însă exercita un control asupra chestiunilor de fond, asupra concluziilor la care a ajuns expertul.[36] Răspunderea expertului este personală, astfel că el semnează singur raportul sau alături de ceilalţi experţi în cazul expertizei complexe.

• Dacă într-o cauză penală se urmăreşte lămurirea doar a unui aspect sau a unor aspecte determinate, organul judiciar va aprecia dacă este necesar să pună la îndemâna expertului întregul dosar ori anumite piese, avându-se în vedere, desigur, caracterul secret al urmăririi penale.[37]

Potrivit art. 121 C.pr.pen., expertul poate cere lămuriri organului de urmărire penală sau instanţei de judecată cu privire la anumite fapte ori împrejurări ale cauzei.

7. Redactarea raportului de expertiză

• Potrivit art. 123 C.pr.pen., raportul de expertiză trebuie să cuprindă 3 părţi:

a. *Partea introductivă*, în care menţionează organul de urmărire penală sau instanţa care a dispus efectuarea expertizei, data la care s-a dispus, numele şi prenumele expertului, data şi locul unde a fost efectuată, data întocmirii raportului de expertiză, obiectul acesteia şi întrebările la care expertul urma să răspundă, materialul pe baza căruia a fost efectuată expertiza şi dacă părţile care au participat la aceasta au dat explicaţii în cazul expertizei.

b. *Partea descriptivă*, care va cuprinde descrierea în amănunt a operaţiilor de efectuare a expertizei, obiecţiile sau explicaţiile părţilor, precum şi analiza acestor obiecţii ori explicaţii în lumina celor constatate de expert;

Partea descriptivă trebuie să oglindească toate etapele procesului de cercetare, mijloacele tehnico-ştiinţifice şi metodologia utilizate.

c. *Partea finală*, în care sunt prezentate concluziile raportului de expertiză.

Prin formularea concluziilor expertul trebuie să răspundă la obiectivele stabilite în termeni clari şi precişi, evitându-se formulările echivoce, incomplete sau tehniciste.[38]

• Literatura de specialitate[39] şi practica expertizei criminalistice disting următoarele categorii de concluzii: categorice sau certe, de probabilitate şi de improbabilitate:

a. Concluziile categorice sau certe, care pot fi *afirmative* (de identificare) sau *negative* (de excludere).

Concluzia certă conţine o aserţiune categorică[40], fiind o concluzie adevărată în înţeles obiectiv, având menirea de a înlătura orice dubii, stabilind fie identitatea, fie neidentitatea unei persoane sau unui obiect.[41]

b. Concluziile de probabilitate, care nu stabilesc certitudinea, ci doar probabilitatea, posibilitatea existenţei sau inexistenţei unui obiect sau fenomen, o ipoteză a expertului[42] bazată pe elemente obiective şi nu pe impresiile sale subiective. Atât literatura de specialitate cât şi practica judiciară susţin fără rezerve admisibilitatea şi utilitatea concluziilor probabile.[43]

Concluziile de probabilitate sunt apropiate de cele certe, dar nu se confundă cu acestea.[44]

Concluziile de probabilitate se datoresc faptului că datele aflate la îndemâna expertului nu sunt suficiente cantitativ sau calitativ, dar ele sunt utile şi pertinente, pot constitui punctul de plecare pentru elaborarea celor mai verosimile versiuni ori pot sugera organului judiciar noi piste, exploatarea altor date şi informaţii care erau considerate nesemnificative.

c. Concluziile de imposibilitate a soluţionării problemei (n.s.p.), care sunt determinate fie de calitatea materialului supus examinării sau a materialului de comparaţie, fie limitelor cunoaşterii şi a inexistenţei unor procedee tehnico-ştiinţifice adecvate materialului. De asemenea, pot avea drept cauze modul defectuos de relevare, ridicare şi fixare a urmelor de la locul faptei sau de expediere către laboratorul de expertize.[45]

• Concluziile de imposibilitate demonstrează probitatea expertului, care trebuie să le argumenteze temeinic,[46] de aceea nu trebuie considerate un rebut.[47]

8. Suplimentul de expertiză

• Potrivit art. 124 alin. 1 C.pr.pen., când organul de urmărire penală sau instanţa de judecată constată, la cerere sau din oficiu, că expertiza nu este completă, dispune efectuarea unui supliment de expertiză fie de către acelaşi expert, fie de către altul.

Obiectul suplimentului de expertiză poate fi constituit din materialele examinate iniţial, dacă nu s-a răspuns la toate întrebările ori s-a răspuns parţial sau din materiale descoperite ulterior.[48]

9. Lămuriri cerute expertului

• Potrivit art. 124 alin. 2 C.pr.pen., când se socoteşte necesar, se cer expertului lămuriri suplimentare – în scris, ori se dispune chemarea lui spre a da explicaţii verbale asupra raportului de expertiză.

• Ascultarea expertului se face potrivit dispoziţiilor privitoare la ascultarea martorilor (art. 124 alin. 2 C.pr.pen.).

• Lămuririle suplimentare în scris pot fi cerute şi serviciului medico-legal, laboratorului de expertiză criminalistică ori institutului de specialitate care a efectuat expertiza (art. 124 alin. ultim C.pr.pen.).

10. Efectuarea unei noi expertize

• Potrivit art. 125 C.pr.pen., dacă organul de urmărire penală sau instanţa de judecată are îndoieli cu privire la exactitatea concluziilor raportului de expertiză, dispune efectuarea unei noi expertize.

Organul judiciar trebuie să deţină date obiective care să-i justifice îndoielile şi să facă verosimilă presupunerea că, printr-o nouă examinare, se vor formula alte concluzii.[49]

Îndoielile organului judiciar pot fi generate de următoarele situaţii:[50]

– concluziile raportului de expertiză sunt contrazise de probele existente în cauză;
– insuficientă argumentare a concluziilor;
– constatarea unei erori sau omisiuni;
– inutilizarea celor mai noi procedee tehnico-ştiinţifice;
– organul judiciar are dubii cu privire la competenţa profesională ori obiectivitatea expertului.

Obiectul noii expertize poate fi mai larg decât al primei expertize, în raport cu datele noi pe care le-a obţinut organul judiciar. Dacă şi în urma noii expertize organul judiciar are îndoieli, va cere o nouă examinare, evident altor specialişti.

Note la Capitolul VI

[1] **Aurel Ciopraga,** *„Criminalistica. Tratat de tactică*", Editura Gama, Iași, 1996, p. 386.

[2] **Traian Pop,** *„Drept procesual penal"*, Vol. III, Tipografia Națională, Cluj, 1947, p. 341; **A. Hinselrad** și **I. Stolnescu,** *„Procesul civil în România*", Editura Științifică, București, 1966, București, 1986, p. 180; **I. Neagu,** *„Drept procesual penal"*, p. 191.

[3] **Em. Stancu,** *„Tratat de Criminalistică*", Editura Actami, București, 2001, p. 352.

[4] **Vasile Bercheșan,** *„Cercetarea penală (Criminalistică – teorie și practică)". Îndrumar complet de cercetare penală"*, ediția a II-a revizuită și adăugită, Editura și Tipografia Icar, București, 2002, p. 215.

[5] **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 352; **A. Ciopraga,** *op.cit.*, p. 392.

[6] **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 352.

[7] **A. Ciopraga,** *op.cit.*, p. 392.

[8] **V. Bercheșan,** *op.cit.*, p. 217–219.

[9] **C. Aioanițoaie, C. Pletea,** „Constatarea tehnico-științifică și expertiză", în *„Tratat de tactică criminalistică"*, Editura Carpați, Craiova, 1992, p. 240.

[10] **I. Cosa, C. Aioanițoaie,** „Constatarea tehnico-științifică și expertiza judiciară", în *„Curs de tactică criminalistică"*, Vol. I, Academia de poliție „Alexandru I. Cuza", București, 1983, p. 47.

[11] **E. Gacea, F. Ionescu,** „Microundele. Urmele biologice", în *„Curs de tehnică criminalistică"*, Vol. I, Academia de poliție „Alexandru I. Cuza", București, 1998, p. 213.

[12] **I. Cosa, C. Aioanițoaie,** *op.cit.*, p. 48.

[13] **I. Cosa, C. Aioanițoaie,** *op.cit.*, p. 49–50.

[14] **R. Constantin, L. Coman, M. Constantinescu, L. Moesy,** „Considerații generale privind constatarea tehnico-științifică și expertiza criminalistică", în *„Tratat practic de criminalistică"*, Vol. II. Editura Ministerului de Interne, București, 1978, p. 19; **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 353; **V. Bercheșan,** *op.cit.*, p. 224–225; **Nicolae Dan,** „Expertiza criminalistică în procesul penal și civil", în culegerea *„Școala românească de criminalistică"*, Editura Ministerului de Interne, București, 1975, p. 64–65.

[15] **E. Mihuleac,** *„Expertiza judiciară*", Editura Științifică, București, 1971, p. 20.

[16] **Ilie Stoenescu** și **Savelly Zilberstein,** *„Drept procesual civil – Teorie generală*", Editura Didactică și Pedagogică, București, 1977, p. 400.

[17] **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 354.

[18] **Moise Terbancea,** „Expertiza complexă medico-legală și criminalistică, mijloc eficient de probă în procesul judiciar", în culegerea de referate *„20 de ani de expertiză criminalistică la Ministerul Justiției"*, Editura Ministerului de Justiție, București, 1979, p. 35–39; **M.P. Salamanov,** în „Criminalistica" sub redacția lui **S.A. Golenski,** *op.cit.*, p. 375.

19 **Lucian Ionescu,** *„Propuneri pentru o reglementare proprie a expertizelor complexe*", R.R.D. nr. 3/1978, p. 14–17.

[20] **V. Bercheșan,** *op.cit.*, p. 227.

[21] **Sorin Alămoreanu,** *„Elemente de criminalistică"*, Editura Alma Mater, Cluj-Napoca, 2000, p. 38–40.

[22] **V. Bercheșan,** *op.cit.*, p. 227–228.

[23] **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 355.

[24] **Camil Suciu,** *op.cit.*, p. 571.

[25] **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 358.

[26] **Emil Mihuleac,** *„Expertiza judiciară"*, p. 141.

[27]. **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 571.

[28] **Dumitru Sandu,** „Unele aspecte privind interpretarea concluziei raportului de expertiză", în *„20 de ani de expertiză criminalistică"*, p. 53–54.

[29] **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 360; **V. Bercheşan,** *op.cit.*, p. 221–222.

[30] **V. Bercheşan,** *op.cit.*, p. 230.

[31] **I.R. Constantin, L. Coman, M. Constantinescu, L. Mocsy,** „Consideraţii generale privind constatarea tehnico-criminalistică şi expertiza criminalistică", în *„Tratat practic de criminalistică"*, Vol. II, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1978, p. 19–23; **Lucian Ionescu, Dumitru Sandu,** *„Identificarea criminalistică"*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1990, p. 102–103.

[32] **Edmond Locard,** *„Les faux en écriture et leurs expertises"*, **Payot, Paris,** 1959, p. 29; **Grigore Teodoru,** *„Curs de drept procesual penal. Partea generală"*, Iaşi, 1959, p. 449; **Emil Mihuleac,** *„Expertiza Judiciară"*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1971, p. 218. În sens contrar, **Matei Basarab,** *„Criminalistica"*, p. 321–322.

[33] **Mocsy T. Ladislau,** „Demonstraţia – etapă de lucru importantă în activitatea de expertiză criminalistică", în: *„20 de ani de expertiză criminalistică"*, p. 68; **Ion Anghelescu,** „Norme de deontologie şi erori ce pot apărea în expertiza criminalistică", în *„Tratat practic de criminalistică"*, Vol. IV, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1982, p. 251.

[34] **I.R. Constantin, L. Coman, M. Constantinescu, L. Mocsy,** *op.cit.*, p. 23.

[35] **A. Ciopraga,** *op.cit.*, p. 409; **S. Alămoseanu,** *op.cit.*, p. 46–47.

[36] **A. Ciopraga,** *op.cit.*, p. 409.

[37] **A. Ciopraga,** *op.cit.*, p. 412; **Mircea Constantinescu,** „Consideraţii privind concluziile în identificarea criminalistică", în *„Prezent şi perspectivă în ştiinţa criminalistică"*, p. 225–229; **Lucian Ionescu, Dumitru Sandu,** *op.cit.*, p. 197–233.

[38] **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 363.

[39] **A. Ciopraga,** *op.cit.*, p. 428–436; **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 364–365; **Lucian Ionescu,** *„Concluzia raportului de expertiză criminalistică a scrisului şi aprecierea valorii sale probante"*, Buletinul Intern al Procuraturii Generale a României, Probleme de criminalistică şi criminologie nr. 2–3/1983, p. 43–54; **Lucian Ionescu, Dumitru Sandu,** *op.cit.*, p. 197–233; **Mircea Constantinescu,** „Consideraţii privind concluziile în identificarea criminalistică", în *„Prezent şi perspectivă în ştiinţa criminalistică"*, op.cit., p. 225–229.

[40] **S.A. Golunski,** *op.cit.*, p. 383.

[41] **A. Ciopraga,** *op.cit.*, p. 428–429.

[42] **S.A. Golunski,** *op.cit.*, p. 383; **Alexandru Buuş,** *„Concluziile probabile în expertiza criminalistică"*, Justiţia Nouă, nr. 1, 1965, p. 45; **Dumitru Sandu,** *„Unele aspecte privind interpretarea raportului de expertiză"*, p. 61–63.

[43] **A. Ciopraga,** *op.cit.*, p. 432; **M. Basarab,** *„Criminalistica"*, p. 325–326; **Camil Suciu,** *op.cit.*, p. 573; **Vintilă Dongoroz,** *„Explicaţii teoretice ale Codului de procedură penală Român, Partea generală"*, Vol. I, p. 282 şi 286; **Emil Mihuleac,** *op.cit.*, p. 278–280; **S.A.**

Golenski, *op.cit.*, p. 383; **Ed. Locard**, *„Expertise des documents écrits“*, Lyon, 1925, p. 29; **Ed. Locard**, *„Les faux en écriture et leur expertise“*, Paris, 1959, p. 29.

[44] **Em. Stancu**, *op.cit.*, p. 364; **I.R. Constantin, L. Coman, M. Constantinescu, L. Mocsy**, *„Tratat practic de criminalistică“*, Vol. II, p. 17 şi 24; **Dumitru Sandu**, *„Unele aspecte privind interpretarea concluziei raportului de expertiză“*, p. 61.

[45] **Em. Stancu**, *op.cit.*, p. 365.

[46] **A. Ciopraga**, *op.cit.*, p. 435; **Mocsy Tiberiu Ladislau**, *„Expertiza criminalistică în dreptul procesual român“ (Teză de doctorat)*, Universitatea „Alex.I. Cuza“, Iaşi, Facultatea de Drept, 1975, p. 143.

[47] **Em. Stancu**, *op.cit.*, p. 365.

[48] **A. Ciopraga**, *op.cit.*, p. 416.

[49] **Emil Mihuleac**, *op.cit.*, p. 249.

[50] **A. Ciopraga**, *op.cit.*, p. 418–419.

CÂTEVA CONSIDERAŢII PRIVIND APLICAREA PSIHOLOGIEI ÎN PRACTICA JUDICIARĂ

(în colaborare cu Ioan Sântea)

O examinare relativ simplă a activităţii umane ne dezvăluie faptul că aceasta este îndreptată spre atingerea unor anume scopuri, că se declanşează într-un anumit mod sau că se realizează după unele regularităţi. Deci, oamenii acţionează în baza unor motive care constituie imbolduri ce incită, condiţionează, dirijează sau opresc activităţile lor, cum ar fi: starea de frustrare, relaţiile conflictuale, fenomenele afectiv-emoţionale (gelozia, răzbunarea, mânia, furia), anumite scopuri (în toată diversitatea lor) etc. Bineînţeles că aceste motivaţii se manifestă în mod particular la fiecare om. Unii dau curs realizării unor scopuri care pot încălca legea, alţii refuză ferm o asemenea alternativă, iar alţii amână realizarea pentru a pregăti mai bine acţiunea sau pentru a se opri la un moment dat. De aici rezultă caracterul de individualitate, dar şi cel de mare diversitate al acţiunilor omului, ca şi cel de mare dificultate în ceea ce priveşte interpretarea acestora din punct de vedere psihologic, în principal din cauza motivaţiei acţiunii şi a personalităţii celui care o înfăptuieşte.

Necesitatea utilizării competente a psihologiei de către fiecare ofiţer de poliţie sau magistrat apare, cu deosebire, în acele cazuri complexe când dovezile materiale sunt insuficiente, când se impune un ritm alert al cercetărilor sau când acestea se desfăşoară de un timp îndelungat şi ajung în impas. Şi mai pregnantă apare această exigenţă dacă avem în vedere faptul că, în multe situaţii, deşi era posibil, psihologia nu a fost folosită, întârziindu-se ori chiar prejudiciindu-se înfăptuirea justiţiei. Pe acest traiect sinuos – şi de multe ori dificil – începând de la primul contact al organelor judiciare cu un om şi până la finalizarea în instanţă a situaţiei sale, psihologia are disponibilităţi nebănuite şi poate contribui, direct ori indirect, la obţinerea unor soluţii drepte şi eficiente. Sigur că această capacitate ţine de asigurarea unui minimum de cunoştinţe psihologice şi de adaptarea lor în mod diferenţiat în raport cu specificul fiecărei situaţii.

Aşadar, motivaţia răspunde la întrebarea de ce omul intră într-o activitate şi determină, totodată, direcţia preferenţială către care tinde, alegând una dintre mai multe variante posibile. În această ecuaţie intervin, după cum s-a arătat în alte capitole, o serie de factori, fiecare cu influenţa lui specifică. Dintre aceştia amintim, pe lângă dorinţele sau aşteptările individului, anumite determinante cognitive, situaţionale şi afectiv-emoţionale. Aşa cum ştim, comportamentul uman este multideterminat, un rol deosebit în acest context avându-l fenomenele emoţionale, care trebuie considerate printre cele mai puternice motive de acţiune. Nu vrem să revenim prea mult asupra acestor resorturi, ci doar să subliniem efectul lor special asupra conduitei: ele produc o sensibilă reducere a activităţii raţionale – printr-un mecanism de blocaj psihic – precum şi dereglări în recepţia senzorială, stocarea şi reactivarea memorială, fenomene care au numeroase şi importante repercusiuni în ceea ce priveşte acurateţea şi valoarea declaraţiilor diverşilor participanţi în procesul penal.

Aplicarea psihologiei în activitatea judiciară nu trebuie privită ca un scop în sine. Ea este determinată de convingerea fermă în potenţele multivalente ale acesteia în toate fazele cercetării infracţiunilor, a descoperirii făptuitorilor şi administrării probelor în vederea tragerii lor la răspundere penală. Începând chiar cu reclamarea infracţiunii ori efectuarea cercetării la locul faptei, cu interpretarea urmelor, a depoziţiilor victimei, autorilor ori a martorilor şi continuând cu examinarea conduitei lor specifice, pe tot parcursul anchetei şi al judecăţii apar nenumărate aspecte de interes psihologic; acestea trebuie observate, examinate şi valorificate pentru a putea ridica pe un plan superior calitatea tuturor actelor de urmărire penală şi judecată întreprinse. Chiar şi în activitatea de prevenire a infracţiunilor ori în cea penitenciară sau de reinserţie socială a infractorilor există o sumedenie de probleme care pretind o examinare de asemenea natură din partea celor abilitaţi. În situaţii speciale, când se impune o adâncire a acestui studiu – care depăşeşte capacitatea de examinare a ofiţerilor de poliţie, procurorilor sau magistraţilor – este indicat să se facă apel la experţi în psihologie pentru a se asigura rezolvarea problemelor complexe şi dificile. Se cunoaşte, îndeobşte, solicitarea unui asemenea sprijin calificat în ceea ce priveşte realizarea portretului psihologic al prezumtivului autor în cazurile de infracţiuni grave, mai ales ale celor comise prin mare violenţă.

Fără îndoială că nu ne propunem să inventariem nenumăratele situaţii în care se impune o examinare de manieră psihologică a unor stări de fapt sau de manifestări comportamentale. Dorim să subliniem, în principal, posibilităţile largi ce le au în acest sens toţi cei care sunt chemaţi, prin lege, să înfăptuiască ancheta penală şi judecarea inculpaţilor, pe baza realizării unei pregătiri de bază în acest domeniu. În consecinţă, vom proceda la tratarea unei cât mai variate game de situaţii, care considerăm noi că permit o asemenea aplicaţie.

1. Contribuţia psihologiei la elaborarea concepţiei de acţiune

În primul rând, apreciem că există un câmp larg de aplicare a cunoştinţelor psihologice în materia elaborării concepţiei de acţiune în cazurile complexe de infracţiuni, cum ar fi cele de omor. Fără îndoială că, în asemenea cazuri, este esenţială interpretarea corectă şi valorificarea raţională a constatărilor şi concluziilor desprinse din cercetarea locului faptei, expertiza medico-legală şi examinarea ştiinţifică a urmelor descoperite; pe aceeaşi treaptă valorică trebuie puse şi informaţiile obţinute de la martori ori prin investigaţiile efectuate în caz. Dar, dacă la acestea adăugăm plusul valoric oferit de analiza psihologică a acestor date – mai ales a celor referitoare la mobil, modul de operare şi comportamentul specific al celor posibil implicaţi în cauză – atunci vom asigura un nivel de înţelegere, interpretare şi valorificare, care ne va putea deschide noi unghiuri de abordare sau, uneori, chiar modalităţi şi căi noi de rezolvare. Există şi unele situaţii speciale când urmele sunt puţine ori chiar lipsesc, când nu aveam informaţii utile şi, de fapt, nu avem date exploatabile, fiind în mare impas. Cu deosebire în astfel de cazuri limită poate interveni salvator interpretarea sub aspect psihologic a mobilului presupus al faptei, al modificării comportamentului unei persoane, precum şi a conduitei suspecte şi nemotivate a reclamantului ori alte aspecte semnificative.

În alte cazuri, deşi se constată la locul faptei numeroase urme, care explică parţial modul de operare ori de pătrundere, precum şi desfăşurarea în timp şi în spaţiu a acţiunilor făptuitorului, nu rezultă suficiente date care să justifice admiterea unui singur mobil al săvârşirii infracţiunii, impunându-se promovarea simultană a două sau mai multe posibile motivaţii. Sigur că, o asemenea realitate este de natură să îngreuneze activitatea de identificare a autorilor, aceasta fiind

necesar a se organiza și desfășura concomitent pe mai multe planuri, fapt ce va duce firesc la întârzieri ori la nevoia de a diversifica investigațiile pentru a depăși dificultăți suplimentare.

Așa a fost situația într-un caz de omor, comis cu ani în urmă în municipiul Cluj-Napoca, victimă o femeie de 32 ani, divorțată și mamă a unui băiețel de 11 ani. Aceasta a locuit, și după divorț, împreună cu fostul soț, până în apropierea producerii evenimentului, când împreună cu copilul și o rudă paralizată s-a mutat într-un apartament cumpărat. Cadavrul acesteia a fost găsit chiar de către fiul ei, care locuia temporar la bunica lui, dar venise să-și viziteze mama. În perioada comiterii faptei, victima era singură în apartament, deoarece ruda acesteia era internată în spital, unde a decedat până la descoperirea cadavrului.

Echipa de cercetare a găsit victima pe dușumea, în fața canapelei pe care dormea în mod obișnuit. Prezenta numeroase leziuni în regiunea fronto-parietală, cu înfundări de țesut osos și cu distrugeri de materie cerebrală ca urmare a aplicării cu intensitate a mai multor lovituri. Au mai fost constatate unele zone tumefiate în regiunea parietală dreaptă. Raportul de expertiză medico-legală a conchis, fundamentat pe lucrările efectuate la autopsie și unele examene de laborator, că moartea victimei a fost violentă, că s-a datorat dilacerării cerebrale și că a intervenit cu patru-cinci zile anterior. S-a apreciat că leziunile constatate au putut fi produse prin lovituri active, aplicate cu diferite corpuri dure (unele cu muchie) și cu pumnul. Victima a avut o alcoolemie de 0,38 grame la mie.

Cu prilejul cercetării efectuate în câmpul infracțional au fost evidențiate câteva constatări, dintre care menționăm pe cele mai importante:

• ușa de la intrarea în apartament a fost găsită închisă, dar neîncuiată, deși vecina a susținut că era încuiată – cu două zile mai înainte –, când a încercat să vorbească ceva cu victima;

• în tot apartamentul au fost descoperite numeroase pete de sânge (pe canapea și pe pereți, în dulap, baie, precum și pe palier și în fața apartamentului vecin); pe masă s-a găsit o sticlă care mai conținea puțin coniac și două păhărele; pe dușumea se aflau părțile dezmembrate ale unui fier de călcat, un ciocan de plastic cu miez metalic și un taburet cu un picior rupt, toate prezentând pete suspecte a fi de sânge;

• în a doua cameră – pe pervazul ferestrei – au fost găsite patru librete CEC, precum și o cutie pentru bijuterii, din care lipsea doar un medalion din aur (care a fost găsit sub frigider);

• pe o poliță a dulapului de haine au fost descoperite și ridicate trei fragmente de urme papilare, care erau impregnante cu sânge; din acel loc s-a stabilit că lipsea o mare sumă de bani, ce reprezenta partea cuvenită victimei din vânzarea vechii locuințe.

Din investigațiile efectuate a rezultat că victima întreținea relații sexuale cu diverși bărbați, anterior evenimentului, fiind „combinată" cu un inginer, care era șeful fostului ei soț, motiv care a precipitat și divorțul, determinat, în fond, de unele conflicte mai vechi. Soțul a aflat despre o bătaie ce a avut loc la școală, cu două zile înainte de eveniment, între copilul lor și un coleg – situație în care tatăl acestuia din urmă i-a luat, cu titlul de pedeapsă, fâșul și geanta cu cărți.

Interpretarea corelată a datelor prezentate a condus inițial la acceptarea simultană a mai multor mobiluri: gelozia – motivată psihologic pentru soț și răzbunarea – posibilă din partea amantului, care a avut unele neînțelegeri cu victima în ultima perioadă și cunoștea despre deținerea la domiciliu a unor sume importante de bani.

Ca urmare a adâncirii analizei ansamblului de date ale cazului, s-a conchis că cel mai plauzibil mobil ar fi gelozia manifestată de către soț, chiar dacă din locuință a dispărut o sumă de bani, jaful fiind considerat doar ca o acțiune subsidiară, realizată pe baza unui imbold spontan, intervenit după săvârșirea omorului și nu ca un scop formulat anterior. Susținerea

acestei concluzii – care a fost confirmată de practică – s-a bazat pe mai multe argumente psihologice ce au permis nuanțarea interpretării și, în final, creditarea ipotezei geloziei ca fiind cea mai justificată, ca factorul motivațional care explica cel mai bine circumstanțele esențiale ale săvârșirii omorului. Astfel, s-a apreciat că numărul mare al leziunilor și gravitatea acestora exprimau, mai degrabă, o „descărcare“ nervoasă specifică unui asemenea mobil, autorul lovind în neștire, până ce victima nu s-a mai mișcat. De asemenea, pătrunderea în locuință s-a făcut, cât mai probabil, cu acordul victimei ori de către o persoană care avea cheie și cunoștea faptul că aceasta a rămas singură în apartament, unde se mutase de curând. Instrumentele folosite la atac denotă o acțiune realizată cu mijloace găsite la îndemână, la locul faptei, și nu ca un act dinainte pregătit, care ar fi specific mobilului jaf sau chiar răzbunării. S-a apreciat, deci, că ar fi vorba, cât mai probabil, despre un omor săvârșit în mod spontan, folosindu-se la atac, de exemplu, fierul de călcat cu care lucra victima în momentul critic. Pe de altă parte, s-a luat în considerare situația că fostul soț, pe lângă faptul că nu era credibil în justificarea timpului critic – a încercat mereu, chiar și cu câteva zile înaintea producerii evenimentului, să-și determine soția să întrețină cu el raporturi sexuale; de asemenea, că s-a manifestat foarte violent când a aflat de bătaia angajată de copil, împrejurare care s-a presupus că i-a precipitat acțiunea și l-a „condus“ în apartamentul victimei pentru a-i reproșa că nu se preocupă de educația copilului.

În practică se constată adeseori situații când, în faza inițială a cercetărilor nu se examinează aprofundat datele cazului și, mai ales, posibila explicație psihologică a motivelor acțiunii făptuitorilor sau a martorilor importanți. Din această cauză se elaborează un număr mare de versiuni, unele care nu sunt justificate și susținute cu argumente temeinice, superficialitate care îngreunează procesul de descoperire a infractorilor și irosește multe eforturi.

Așa s-a procedat, de pildă, în cazul unui omor comis în orașul C., județul Timiș, victima fiind un bărbat cu identitatea necunoscută, al cărui cadavru a fost găsit pe o stradă de cartier, având buzunarele pantalonilor întoarse pe dos și șlițul desfăcut, cu expunerea la vedere a organului sexual. La autopsie s-a stabilit că moartea a fost provocată ca urmare a sugrumării victimei. Cercetarea efectuată la locul găsirii cadavrului s-au încheiat cu descoperirea mai multor fragmente de urme plantare, a unor capete de țigări „Mărășești“, și a unui briceag a cărui lamă era introdusă între cărămizile gardului din apropiere. Cu destul operativitate, a fost identificată victima în persoana lui G. S., muncitor la un parchet forestier. S-a stabilit apoi că aceasta a fost văzută în grădina de vară a unui restaurant, până la ora închiderii, căutând o femeie în vederea întreținerii unor raporturi sexuale. Buletinul de analiză biocriminalistică a evidențiat faptul că sângele victimei conține două grame la mie alcool, deci era în stare avansată de ebrietate.

În baza acestor date, ca urmare a unei analize superficiale, au fost promovate patru versiuni de lucru:

- *omorul a fost comis în scop de jaf de către elemente infractoare din localitate;*
- *că a fost săvârșit, cu mobil de răzbunare, de către colegi ai victimei, care au venit împreună cu el în delegație;*
- *că ar fi avut mobil sexual și ar fi fost comis de către persoane obsedate sexual;*
- *că ar fi fost săvârșit în scop de jaf, către un individ împreună cu o femeie de moravuri ușoare.*

Observăm din această simplă enumerare că primele trei ipoteze de lucru nu aveau o susținere temeinică și că, de fapt, ultima este cea care apare ca fiind mai apropiată și motivată de interesele și comportamentul victimei. Se impunea deci, cu prioritate, a fi introduse în cercul de bănuiți femei cu un astfel de profil, care locuiau în cartierul respectiv. Asemenea informații utile au fost obținute chiar în faza inițială a cercetărilor, dar, nefiind adâncite și verificate

temeinic, s-a întârziat rezolvarea cazului timp de trei ani. Atunci s-a revenit la această variantă şi a fost descoperit autorul în persoana unui bărbat care trăia cu o nepoată a „gazdei", unde a fost condusă victima în acea noapte. Datorită unui conflict spontan, intervenit în problema alegerii a aceleiaşi femei, victima a fost lovită de către autor şi, apoi, cu ajutorul celor două femei, a transportat-o pe o stradă lăturalnică din apropiere, unde a ucis-o prin sugrumare şi a regizat locul faptei. Deci superficialitatea s-a manifestat atât în ceea ce priveşte elaborarea ipotezelor cât şi, ulterior, în modul de desfăşurare a activităţii de verificare a acestora.

Într-un alt caz de omor, cunoscut sub numele de „Cazul Anca", cercetările efectuate cu privire la personalitatea şi conduita victimei au reliefat faptul că aceasta era o fire Volubilă, *căreia îi făcea plăcere să poarte discuţii nevinovate cu bărbaţi necunoscuţi. Concluzia era de natură să crediteze teza că putea să accepte relaţii ocazionale şi, deci, să evolueze spre angajarea unei legături întâmplătoare cu o persoană ce putea fi periculoasă.*

Această apreciere se impunea a fi corelată cu posibilitatea de a fi fost acostată de un bărbat cu afecţiuni psihice, prin considerarea, sub aspect psihologic, a concluziilor medico-legale privind modul în care a fost ucisă. O asemenea explicaţie verosimilă a fost promovată iniţial şi se putea constitui ca un temei al succesului în identificarea autorului, dar, ulterior, direcţia cercetărilor a fost schimbată radical, din raţiuni ce le vom prezenta mai târziu, la finalul capitolului.

Remarcăm faptul că în practica judiciară se întâlnesc destul de frecvent interpretări eronate ale conduitei unor persoane, situaţii care aduc numeroase prejudicii în progresul cercetărilor. Sunt destule circumstanţe când, din această cauză, unele persoane sunt omise din cercul de bănuiţi – şi ca urmare nu sunt verificate, deşi ar putea fi autorii unor infracţiuni – iar, altele, dimpotrivă, sunt considerate ca atare, fără a exista o motivaţie corespunzătoare. Asemenea greşeli de orientare sunt datorate, de multe ori, faptului că cei care acţionează pentru descoperirea făptuitorilor şi cercetarea lor nu apreciază semnificaţia comportamentului acestora şi nu prevăd drept criterii importante de orientare anumite manifestări comportamentale, atât în procesul de determinare cât şi în cel de verificare a unor persoane bănuite.

Astfel, într-un caz complex, petrecut în oraşul C. N., amantul primei victime, dintr-o serie neagră de omoruri, a relatat că aceasta a fost în locuinţa lui, în seara anterioară uciderii ei, când şi-a uitat acolo umbrela. Martorul era inginer şi era cunoscut ca un om serios, aflat în relaţii bune cu victima, care nu avea, deci, nici un interes s-o lichideze, cu atât mai mult să comită un omor în nişte condiţii cu totul speciale. Victima a fost aşteptată şi lovită în cap la intrarea în blocul unde locuia. După aceea, a fost transportată într-o grădină din spatele blocului. În continuare, victima a fost aruncată peste un zid înalt pe când se afla în stare de inconştienţă. Din acel loc a fost transportată cca 70 de metri peste şosea şi pe o pantă mare, până la albia Someşului, în apa căruia a fost aruncată. Cauza morţii s-a stabilit a fi lovitura puternică, de la cap, care s-a combinat cu asfixia prin înec, constatare care evidenţiază faptul că victima mai trăia în momentul contactului cu apa.

Am arătat aceste circumstanţe particulare ale modului de săvârşire a omorului pentru a remarca neconcordanţa totală între personalitatea şi conduita amantului şi cea a autorului presupus, care trebuia căutat în rândul unor bolnavi mintal cu discernământul grav afectat. Susţinem această teză deoarece autorul a acţionat în condiţii de mare risc, victima locuind într-un bloc de nefamilişti, situat într-o zonă de mare circulaţie (la orele 23.30), împrejurare care pe un om normal l-ar fi oprit de la executarea unor acte gratuite şi riscante. De

temeinic, s-a întârziat rezolvarea cazului timp de trei ani. Atunci s-a revenit la această variantă și a fost descoperit autorul în persoana unui bărbat care trăia cu o nepoată a „gazdei", unde a fost condusă victima în acea noapte. Datorită unui conflict spontan, intervenit în problema alegerii a aceleiași femei, victima a fost lovită de către autor și, apoi, cu ajutorul celor două femei, a transportat-o pe o stradă lăturalnică din apropiere, unde a ucis-o prin sugrumare și a regizat locul faptei. Deci superficialitatea s-a manifestat atât în ceea ce privește elaborarea ipotezelor cât și, ulterior, în modul de desfășurare a activității de verificare a acestora.

Într-un alt caz de omor, cunoscut sub numele de „Cazul Anca", cercetările efectuate cu privire la personalitatea și conduita victimei au reliefat faptul că aceasta era o fire Volubilă, căreia îi făcea plăcere să poarte discuții nevinovate cu bărbați necunoscuți. Concluzia era de natură să crediteze teza că putea să accepte relații ocazionale și, deci, să evolueze spre angajarea unei legături întâmplătoare cu o persoană ce putea fi periculoasă.

Această apreciere se impunea a fi corelată cu posibilitatea de a fi fost acostată de un bărbat cu afecțiuni psihice, prin considerarea, sub aspect psihologic, a concluziilor medico-legale privind modul în care a fost ucisă. O asemenea explicație verosimilă a fost promovată inițial și se putea constitui ca un temei al succesului în identificarea autorului, dar, ulterior, direcția cercetărilor a fost schimbată radical, din rațiuni ce le vom prezenta mai târziu, la finalul capitolului.

Remarcăm faptul că în practica judiciară se întâlnesc destul de frecvent interpretări eronate ale conduitei unor persoane, situații care aduc numeroase prejudicii în progresul cercetărilor. Sunt destule circumstanțe când, din această cauză, unele persoane sunt omise din cercul de bănuiți – și ca urmare nu sunt verificate, deși ar putea fi autorii unor infracțiuni – iar, altele, dimpotrivă, sunt considerate ca atare, fără a exista o motivație corespunzătoare. Asemenea greșeli de orientare sunt datorate, de multe ori, faptului că cei care acționează pentru descoperirea făptuitorilor și cercetarea lor nu apreciază semnificația comportamentului acestora și nu prevăd drept criterii importante de orientare anumite manifestări comportamentale, atât în procesul de determinare cât și în cel de verificare a unor persoane bănuite.

Astfel, într-un caz complex, petrecut în orașul C. N., amantul primei victime, dintr-o serie neagră de omoruri, a relatat că aceasta a fost în locuința lui, în seara anterioară uciderii ei, când și-a uitat acolo umbrela. Martorul era inginer și era cunoscut ca un om serios, aflat în relații bune cu victima, care nu avea, deci, nici un interes s-o lichideze, cu atât mai mult să comită un omor în niște condiții cu totul speciale. Victima a fost așteptată și lovită în cap la intrarea în blocul unde locuia. După aceea, a fost transportată într-o grădină din spatele blocului. În continuare, victima a fost aruncată peste un zid înalt pe când se afla în stare de inconștiență. Din acel loc a fost transportată cca 70 de metri peste șosea și pe o pantă mare, până la albia Someșului, în apa căruia a fost aruncată. Cauza morții s-a stabilit a fi lovitura puternică, de la cap, care s-a combinat cu asfixia prin înec, constatare care evidențiază faptul că victima mai trăia în momentul contactului cu apa.

Am arătat aceste circumstanțe particulare ale modului de săvârșire a omorului pentru a remarca neconcordanța totală între personalitatea și conduita amantului și cea a autorului presupus, care trebuia căutat în rândul unor bolnavi mintal cu discernământul grav afectat. Susținem această teză deoarece autorul a acționat în condiții de mare risc, victima locuind într-un bloc de nefamiliști, situat într-o zonă de mare circulație (la orele 23,30), împrejurare care pe un om normal l-ar fi oprit de la executarea unor acte gratuite și riscante. De

asemenea, victima putea foarte bine să fie abandonată în grădina amintită și nu trecută peste un zid de 2 metri (greu de imaginat cum!) și apoi transportată până la râu.

Cu toate acestea, inginerul a continuat încă mult timp să fie considerat ca suspect principal, deși, ulterior, au mai fost înregistrate, pe raza localității, mai multe omoruri și tentative, toate săvârșite în împrejurări deosebite, cu mod de operare și mobil bizare. Situația aceasta era de natură a înlătura orice dubiu cu privire la acest „suspect" inocent, cu atât mai mult cu cât omorul amintit făcea parte dintr-o serie neagră de fapte care nu puteau nicidecum reprezenta o acțiune a inginerului, cunoscut ca un om absolut normal. Singura explicație valabilă ce am identificat-o, relativ la această atitudine „conservatoare" – ca să nu-i spunem inconștientă – întâlnită la un ofițer cu o bună experiență în domeniu, privește caracterul fixist și inflexibil al gândirii și conduitei acestuia, dublate de o ambiție rău înțeleasă, suspicionând că cei care-i contraziceau „argumentele" ar dori doar pentru ei succesul și i-ar îngrădi libertatea de a gândi.

O altă observație necesară se referă la rolul foarte important pe care-l poate avea examinarea sub aspect psihologic a modului de operare și coroborarea concluziilor desprinse din mobilul faptei, în sensul că acestea completează fericit credibilitatea mobilului dedus pe o altă cale, anume cea criminalistică. Pe o asemenea bază, uneori chiar în absența unor urme materiale, se poate stabili motivat că o serie de fapte asemănătoare produse în timp, chiar cu ani buni mai înainte, sau, sub raport spațial, în localități și la distanțe mari unele față de altele, constituie un lanț infracțional, o serie de acte ale aceluiași făptuitor, cunoscut sau nu.

Un asemenea exercițiu deosebit de util a fost realizat în cazul crimelor săvârșite în Capitală de Râmaru Ion, încă în perioada cât acesta nu a fost identificat și prins. Cu acest prilej, un colectiv de specialiști a analizat mai multe cazuri de omoruri și violuri rămase în evidență cu autori neidentificați și, în final, a selecționat un omor, o tentativă de omor, precum și un viol săvârșit în circumstanțe bizare într-un cimitir cu mai mult de un an în urmă, cazuri pentru care a motivat – cu argumente psihologice și caracteristici ale modului de operare – că au un grad mare de probabilitate de a fi comise de către autorul seriei de omoruri de dată recentă. S-au luat în considerare argumente comportamentale particulare ale făptuitorului, cum ar fi atacarea prin surprindere și cu mare violență a victimelor, împrejurările speciale de spațiu și timp pentru realizarea actului sexual, care toate evidențiau acțiunea unui obsedat sexual de mare calibru.

Cu prilejul cercetării criminalului, acesta a recunoscut și săvârșirea infracțiunilor menționate, susținerile lui coroborându-se cu constatările medico-legale și criminalistice, precum și cu identificarea unor corpuri delicte, astfel că activitatea desfășurată în această direcție a dus și la rezolvarea altor spețe cu un ridicat grad de dificultate.

Din practica muncii de cercetare au rezultat numeroase alte concluzii cu privire la rolul explicativ al psihologiei judiciare în rezolvarea unor aspecte delicate și dificile ce apar frecvent într-o serie de cazuri complexe. Ne vom referi, în continuare, la unele pe care le considerăm mai importante.

Adeseori, apar situații când este greu de descifrat adevăratul mobil al comiterii unor omoruri, deoarece se întâlnesc simultan elemente specifice unei motivații de ordin sexual cu cele caracteristice unui jaf. În asemenea spețe, este foarte important să realizăm un diagnostic diferențial și să stabilim care este mobilul principal, prin examinarea datelor ce susțin prioritatea unui mobil față de altul, pentru a putea orienta investigațiile în direcția bună și a nu irosi energiile. Dacă ele ponderează teza mobilului sexual, jaful fiind considerat doar ca o acțiune subsidiară, realizată de multe ori spontan, atunci vom reuși să economisim timp și să pășim spre

rezolvare pe un gen de scurtătură. Ca urmare, în toate situaţiile de acest gen este necesar să apelăm şi la instrumentele psihologiei, care aduc cu generozitate în ajutor o serie nebănuită de explicaţii comportamentale. O situaţie similară se întâlneşte în cazurile când se constată lipsa unui mobil clar ori acesta poate fi considerat bizar, putând reflecta acţiunea unui bolnav mintal. În unele speţe se observă o mare analogie între faptele comise de bolnavii mintal şi cele săvârşite de către persoane care se află în stare avansată de ebrietate, al căror comportament este dezordonat ori chiar aberant (sau cel puţin confuz), putând produce un tablou al locului faptei apropiat de cel remarcat, de regulă, în cazul celor cu afecţiuni psihice. Bineînţeles că, dacă nu putem asigura o diferenţiere clară, vom fi obligaţi, în cele din urmă, să promovăm în mod egal cele două ipoteze de lucru pentru a nu comite o greşeală şi mai mare şi a neglija o pistă posibilă de soluţionare. În cazul Râmaru s-a stabilit limpede, de la bun început, faptul că luarea unor obiecte de la victime (de exemplu ceasuri) a constituit o acţiune subsidiară a autorului, aşa cum s-a adeverit şi în finalul cercetărilor. Dacă însă făptuitorul ia de la victime doar obiecte de lenjerie ori fire de păr sau altele care pot simboliza sexul, atunci este clar că o asemenea ispravă confirmă integral mobilul sexual. Ca urmare, asemenea obiecte se vor constitui obligatoriu în obiective de urmărit, verificându-se prezenţa acestora la viitorii bănuiţi şi devenind probe certe.

Referitor la situaţia specială a omorurilor comise de către bolnavii mintal, considerăm necesar să analizăm câteva aspecte importante, deduse din activitatea de identificare a unor astfel de făptuitori. De regulă, acţiunea lor pare a fi nemotivată, incoerentă sau cel puţin bizară, tabloul ce îl oferă cercetătorilor fiind absurd, încărcat cu aspecte gratuite ori de-a dreptul înspăimântător. Pentru a realiza o minimă înţelegere a acestuia, este necesar să avem în vedere ansamblul constatărilor criminalistice, medico-legale şi comportamentale, care, bine considerate, ne oferă unele elemente de orientare utile, ce pot servi – încă din faza iniţială a investigaţiilor – la elaborarea ipotezei că autorii ar putea face parte din rândul bolnavilor mintal. Cele mai valoroase indicii în acest sens pot fi:

- gravitatea şi multitudinea leziunilor, care ajung, uneori, până la acte de ferocitate sau manifestări de sadism (mutilări, decapitări, secţionarea victimei în timpul vieţii ş.a.);
- specificul şi numărul victimelor, acţiunea lor fiind îndreptată adeseori asupra copiilor sau membrilor familiei, evoluând chiar până la distrugerea unei familii întregi;
- executarea în câmpul infracţiunii a unor acţiuni bizare sau fără scop practic (aplicarea a numeroase lovituri după ce victima a decedat, activităţi nefireşti sau riscante, părăsirea locului faptei pe o direcţie luminată ori foarte circulată, deşi existau alte posibilităţi);
- lipsa de prudenţă sau curajul nesăbuit, manifestate prin atacarea victimelor în timpul zilei, în locuri publice, în condiţii de inferioritate fizică sau numerică ş.a.;
- folosirea unor obiecte care prin caracteristicile şi destinaţia lor nu au, de regulă, valoare de agent vulnerant ori pot fi periculoase chiar şi pentru făptuitor (veselă, scrumiere, cioburi de sticlă, substanţe inflamabile);
- repetarea la scurt timp a unor acţiuni criminale, cu mod de operare similar.

În procesul activităţii de identificare a unor astfel de autori este indicat să prezumăm specificul modului de gândire şi acţiune al bolnavilor mintal, precum şi aşa-zisa motivare a faptei şi a modalităţilor de înfăptuire. O asemenea încercare de reprezentare specifică privind desfăşurarea acţiunii criminale şi a conduitei făptuitorului este determinată de necesitatea stabilirii *iter criminis* (drumul parcurs de criminal), în scopul descoperirii locurilor unde am putea găsi urme sau corpuri delicte. Aceasta înseamnă că trebuie să presupunem unele fapte şi mişcări ale acestuia şi să intuim unde ar fi putut ascunde cadavrul, corpurile delicte, îmbrăcămintea victimei ori cea proprie, pentru a putea axa probaţiunea pe terenul probelor

materiale. În activitatea de cercetare a bolnavilor mintal mai este necesar să se ia în considerare concluzia de mare utilitate orientativă, care relevă faptul că aceştia, de regulă, îşi pun în aplicare planurile în mediul apropiat lor, deci în familie sau cercul lor limitat de cunoscuţi ori în zonele învecinate domiciliului. Explicaţia psihologică a acestui comportament rezidă în capacitatea lor limitată de a se mişca şi orienta în medii şi locuri care nu le sunt bine cunoscute.

În cazul persoanelor care suferă de afecţiuni psihice grave, deci care din punct de vedere juridic nu răspund penal pentru faptele comise, se pune problema stabilirii cu rigoare a discernământului – realitate psihologică importantă – care de multe ori este greu de estimat şi constituie apanajul experţilor în psihiatrie, singurii în măsură a conchide dacă cel examinat are sau nu conştiinţa clară a faptelor săvârşite. Sunt destule situaţii când acest lucru este dificil de realizat, deoarece există cazuri de simulare reuşită a unor boli. Din aceste motive s-a statuat, chiar şi prin lege, ca examinarea lor să fie făcute doar de către o comisie de specialişti şi în condiţii de internare şi supraveghere de durată, evitându-se astfel riscul unor aprecieri eronate.

Într-un mod cu totul diferit se pune problema în cazul persoanelor care nu suferă de asemenea boli grave (paranoia, schizofrenie ş.a.) dar care au tulburări psihice care nu afectează esenţial discernământul. În literatura de specialitate, dar şi în practica judiciară, această categorie largă de oameni este cunoscută ca fiind cea a psihopaţilor, care au tulburări evidente de comportament, diferenţiate în funcţie de dominanta care se manifestă în conduita lor, fiind clasificaţi ca psihopaţi impulsivi, agresivi, cu obsesii sexuale şi multe altele. Aceştia ridică probleme cu totul deosebite, deoarece au discernământul păstrat şi, ca urmare, sunt capabili să conceapă planuri de acţiune diabolice, cu prevederea celor mai mici detalii şi o preocupare expresă de a nu lăsa urme ori de a introduce elemente de diversiune la locul faptei, în scopul vădit al îngreunării cercetărilor. Unii dintre ei sunt capabili de o viclenie deosebită şi urmăresc chiar şi realizarea unei „crime perfecte". Având păstrată capacitatea de autocontrol, aceştia se comportă prudent, atât în timpul săvârşirii infracţiunilor cât şi în viaţa de toate zilele, astfel încât, de regulă, nu atrag atenţia celor din jurul lor; în majoritatea cazurilor sunt consideraţi oameni cu un comportament normal sau doar puţin deosebit de al celorlalţi. Din această cauză, este dificilă identificarea lor ca oameni problemă ori ca bănuiţi de comiterea unor fapte grave ca omoruri, incendieri, ameninţări cu bombe, violuri ori sau acte de pedofilie.

Semnificativă în acest sens ni se pare a fi chiar şi aprecierea medicilor psihiatri, care recunosc că până şi lor le este greu să diagnostigheze asemenea devieri comportamentale; această stare de lucru evidenţiază nota de dificultate ce apare, în plus, în faţa agenţilor de poliţie, care nu-i pot descoperi la timp în comunităţile mari de cetăţeni.

Pe cale de consecinţă, aceste greutăţi continuă să apară şi în activitatea de identificare a autorilor, impunându-se, deci, pe lângă pregătirea minimală în domeniul psihologiei judiciare, şi asigurarea unei bune colaborări cu specialiştii, atât în faza determinării şi cercetării eventualilor suspecţi din rândul acestora cât şi, ulterior, în procesul judecării, pentru a-i determina la recunoaştere şi menţinerea acesteia în faţa instanţei.

Confirmarea dureroasă a acestei realităţi a fost dată, în practică, de numeroase infracţiuni grave comise de cei menţionaţi, cum ar fi cazurile „Anca", „Rîmaru", minorul Şerban E. din Capitală. Vom ilustra totuşi situaţia prin câteva exemple semnificative, prezentate în sinteză, care vizează abuzarea sexuală a copiilor.

Un infractor recidivist din judeţul B. obişnuia să ademenească fetiţe între 5 – 7 ani, sub pretextul plimbării lor cu bicicleta. Astfel a ademenit, condus pe câmp şi violat un număr

de 4 fetițe, din care una a fost abandonată în stare gravă, cu hemoragie puternică, care i-a pus în primejdie viața.

Un alt caz se referă la minora S. E., din orașul O, care a fost ademenită și condusă la domiciliul infractorului, unde a fost violată atât pe cale vaginală cât și rectal. În timpul celui de-al doilea act sexual, criminalul i-a aplicat în cap două lovituri de satâr și i-a bătut un șurub în cutia craniană. Apoi a transportat și ascuns cadavrul fetiței într-un canal de gaze din afara orașului.

Un alt caz ne-a permis desprinderea altei învățăminte utile în materie. În orașul C., a dispărut, în timp ce se întorcea de la un magazin alimentar, fetița L. V., în vârstă de 7 ani. Sesizată de întârzierea acesteia, mama ei a căutat-o la magazin, unde a aflat că a făcut cumpărăturile necesare și a plecat. Deoarece nu s-a mai întors până seara, tatăl ei a făcut reclamație la poliție. Timp de patru zile investigațiile nu au putut evidenția aspecte de interes. Apoi, la scurte intervale de timp, au fot primite trei anonime, fiecare dintre ele cu un alt stil de scris. Despre una s-a stabilit, prin expertiză, că a fost scrisă cu mâna stângă. Din conținutul acesteia rezulta că fetița trăiește și s-ar afla la locuința necunoscutului. Tot expertiza a stabilit că alte trei anonime au fost scrise de către aceeași persoană. În plus, s-a reușit, prin metode speciale, ridicarea de pe acestea a unei urme digitale.

După două săptămâni, un cetățean a găsit – pe trotuarul din fața școlii unde învăța dispăruta – o valiză în care, stupoare! se afla trunchiul decapitat și dezmembrat al unei fetițe de 6-8 ani, congelat și acoperit cu un strat subțire de pământ. Procedându-se la examinarea solului, au fost identificate și unele bucățele de hârtie care, prin reconstituire, au dus la concluzia că ar proveni dintr-un plan director al orașului. Cu toate acțiunile de scotocire întreprinse, nu au mai fost găsite și celelalte segmente ale corpului (capul și membrele). În urma necropsiei, a rezultat că asasinul a decapitat fetița în timp ce se afla în viață. După un an de zile de căutări febrile, a fost identificat autorul în persoana unui tehnician dentist, în vârstă de 45 de ani, element declasat, care, încă din tinerețe, a practicat prin bâlciuri hipnotismul și grafologia. S-a stabilit că locuia în perimetrul conturat prin cercetări, încă din faza inițială, și practica arte de perversiune sexuală cu minore. Chiar și dispăruta a fost atrasă în acest joc, cu mult timp anterior evenimentului fatal, fiind colegă de clasă cu o fetiță ce locuia în curte cu autorul. Numai după ascultarea cu tact a acestei fetițe, în prezența mamei sale, a confirmat practicarea acestor acte de perversiune.

Autorul a recunoscut comiterea asasinatului și a indicat faptul că membrele și capul le-a fixat într-o masă de ghips și apoi le-a aruncat în apa unui râu. A arătat că anonimele le-a scris pentru derutarea cercetărilor, motiv pentru care pe una a scris-o cu mâna stângă, iar pe alta a imprimat un deget al fetiței. În perioada acțiunilor de urmărire, criminalul s-a oferit să-l ajute pe tatăl victimei în rezolvarea cazului, prin folosirea hipnozei. A realizat o astfel de ședință în locuița victimei, folosind drept „mediu" un vagabond vizat de el. Cu acest prilej, l-a sfătuit pe tată fetiței dispărute să informeze poliția despre faptul că autorul ar domicilia într-o direcție opusă celei unde locuia el. După săvârșirea odioasei crime s-a mutat în alt oraș, încercând să-și piardă urma. La acest ultim domiciliu a fost găsit un manuscris intitulat: „O crimă perfectă", în care eroul negativ era chiar el. Acțiunile criminale descrise corespundeau cu cele folosite în cazul prezentat, ilustrând prezența unei obsesii de durată a criminalului în ceea ce privește răpirea și uciderea unei fetițe.

Considerăm util a face și unele sublinieri referitoare la cazurile în care realitatea domeniului ne oferă „întâlniri" nedorite cu cadavre ciopârțite ori segmente de cadavru

abandonate în diverse locuri. Mentalitatea comună de la noi promovează credinţa că acestea sunt expresia indubitabilă a cruzimii de care este capabil şi/sau care îl caracterizează pe autor. Reminiscenţe ale acestei viziuni se mai întâlnesc, din păcate, şi în rândul unor specialişti, situaţie care trădează doar o examinare sentimentală a problemei. În multe cazuri, unii medici legişti au afirmat în concluziile lor, şi sub autoritatea pregătirii, că făptuitorul posedă cunoştinţe medicale, dacă nu cumva sunt chiar specialişti, luând în considerare modul reuşit (şi fără urme suplimentare) în care au efectuat disecarea ori dezarticularea segmentelor. Ca urmare, acordându-se creditul necesar unor asemenea susţineri, ca de exemplu, în cazul „Anca", au fost luate măsuri susţinute de identificare şi verificare a unor posibili bănuiţi din lumea medicală, orientare care a dus la pierdere de timp şi a provocat suferinţe gratuite unor oameni. Cunoaştem faptul că această concluzie nu a fot confirmată şi că autorul nu a avut nici o legătură cu domeniul, nici măcar sub aspectul pregătirii teoretice. De altfel, nu cunoaştem nici un asemenea caz de confirmare. Ce ne spune o asemenea constatare? Poate doar simplul fapt că unii medici legişti au manifestat superficialitate în examinare şi au lansat concluzii „măreţe"! Poate şi împrejurarea mai uşor de verificat că autorii au fost „inspiraţi" în „operaţia" ce au efectuat-o şi au urmat cu lama cuţitului, în mod simplu şi firesc – poate şi cu îndemânarea dobândită din alte meserii – articulaţiile corpului şi, uite-aşa, „absolut din întâmplare" (vorba lui G. Topârceanu) au realizat o „performanţă" care i-a uimit pe medicii legişti şi prin care au ţinut să iasă din anonimat.

Tot la fel de „curioasă" este şi aprecierea multora – inclusiv a unor jurişti, magistraţi – care apreciază ca obligatorie concluzia că ne aflăm în faţa unei crime săvârşită cu cruzime, atunci când este vorba de segmente de cadavru, cum s-a procedat – tot în „Cazul Anca" – atunci când procurorul a cerut instanţei, iar aceasta a acceptat, schimbarea încadrării juridice a faptei în omor comis prin cruzime. A fost vorba doar de o răutate în plus din partea acestor magistraţi? Ei ar fi avut motiv să susţină o asemenea concluzie, doar dacă expertiza medico-legală ar fi constatat faptul că secţionarea a fost efectuată în timp ce victima mai trăia. Dar, cum operaţiunea a fost realizată post-mortem, nu se mai punea, în fapt, o asemenea problemă.

Iar adevărul simplu şi obiectiv acesta este: în realitate autorii nu dau semne speciale de cruzime când realizează astfel de operaţiuni, ci rămân disperaţi să iasă din impasul în care au intrat şi să scape de cadavru. Or, cum să scape de cadavru, dacă este întreg şi nu au la dispoziţie un autovehicul? Şi dacă ar avea – nu există alte motive de temere? Atunci nu este obligatoriu să treacă la porţionarea şi apoi la transportarea segmentelor? Un asemenea comportament are o explicaţie psihologică foarte clară. Este, de fapt, o reacţie a făptuitorului faţă de situaţia gravă în care singur a ajuns şi această reacţie este de teamă, frică, spaimă, un suiş întreg de sentimente care îi pot provoca o situaţie de panică. Tot psihologic se explică şi faptul că aceste operaţiuni se fac, de regulă, în mod precipitat şi, deci, cu posibile greşeli. Aceasta este explicaţia cea mai probabilă a comportamentului lor. Cunoscând bine acest dat obiectiv, avem şansa sau, mai bine zis, izvorul care ne poate asigura dobândirea unor noi probe (hârtii sau obiecte de îmbrăcăminte ori saci aflaţi la îndemână, în casă ori dependinţe, probe care adeseori nu sunt bine verificate, deşi se cunoaşte faptul că graba îi îndeamnă pe autori să greşească).

În situaţii fericite, se pot găsi nu numai diverse înscrisuri, mărci, microurme, obiecte uitate în haine etc., dar chiar şi urme papilare, cum a fost, de exemplu, în „Cazul Anca" – un caz al tuturor posibilităţilor. Numai că, graţie unui „model superior de anchetă", acestea nu au fost folosite sub nici un aspect. Nu au fost folosite nici măcar ca probă în apărarea nevinovatului Samoilescu. Pur şi simplu au fost ignorate atât de către Miliţie cât şi de Procuratură. S-a evitat aducerea lor în discuţie în rechizitoriu pentru ca nu cumva să se

sesizeze instanța de importanța lor și să dicteze vreo măsură „necugetată", cum ar fi fost restituirea dosarului pentru refacerea cercetărilor. Cei implicați au urmărit să-și asigure succesul cu orice preț, ceea ce au realizat dar cu caracter temporar.

Un domeniu special de aplicare a psihologiei în practica judiciară îl constituie ce al **disparițiilor de persoane**, unele din aceste cazuri finalizându-se cu calificarea lor drept omoruri, sinucideri ori accidente. Sigur că există numeroase situații când se adeverește că dispariția unor persoane este voluntară, motivată de diverse interese. Dar... și este un dar cu cântec, în destule împrejurări asemenea dispariții sunt suspecte de la bun început, prezentând o gamă largă de elemente contradictorii ori insuficient justificate. Întrucât probațiunea este greu de realizat, mai ales că organele judiciare sunt lipsite de constatările și concluziile rezultate din cercetarea câmpului infracțiunii și expertiza medico-legală a cadavrului, este absolut necesar ca polițiștii și magistrații implicați în soluționarea cazului să se bizuie pe aportul substanțial ce-l poate oferi psihologia judiciară. Aceasta poate contribui din plin la interpretarea corectă a împrejurărilor și a motivației specifice a celui dispărut, precum și a comportamentului martorilor invocați ori a suspecților vizați a avea vreun interes în dispariție. Aceste aspecte practice, ce se cer a fi clarificate, constituie pilonii oricărei cercetări în asemenea cazuri. Este foarte important ca în orice situație, când se decelează suspiciuni privind adevărata cauză a absenței unei persoane, respectivul caz să fie considerat ca un posibil omor și să se întreprindă, la timp, măsurile care mai târziu nu mai pot fi luate. Astfel, este necesar a se efectua o căutare specială a elementelor de interes – asemănător cercetării locului faptei într-un caz de crimă, atât în locuința dispărutului cât și la locul lui de muncă. Cu acest prilej, se va urmări ridicarea și conservarea unor categorii largi de urme ce pot fi enumerate exemplificativ. Avem în vedere, în special, ridicarea tuturor urmelor sau înscrisurilor care pot asigura în viitor identificarea certă a victimei (fire de păr, urme papilare, obiecte și lenjerie intimă, documente medicale, inclusiv radiografii dentare, contracte, carduri, jurnale și acte personale ș.a.) cât și stabilirea clară a faptului dacă în acele locuri nu există urme care să demonstreze săvârșirea unui omor (pete de sânge; urme de săpătură proaspătă în pivniță, dependințe, curte, grădină; substanțe interzise, medicamente speciale etc.). Prin investigațiile ce vor fi efectuate și ascultarea membrilor familiei sau a posibililor suspecți se va urmări obținerea de date utile privind mișcarea în timp și spațiu a persoanei dispărute, îndeosebi cu una-două zile anterior evenimentului, personalitatea și relațiile acesteia, existența unor stări conflictuale sau motive speciale de dispariție, justificarea timpului critic de către cei bănuiți și orice alte împrejurări cu relevanță.

Toate aceste date vor fi interpretate din punct de vedere psihologic, stabilindu-se dacă dispărutul (a) avea motive serioase să dispară ori dacă nu cumva acestea nu existau, iar dispariția a avut loc în împrejurări neverosimile, ciudate chiar. În raport cu concluziile desprinse se va stabili planul viitor de acțiune. La nevoie, concluziile și aspectele semnificative vor fi discutate și cu specialiști psihologi, urmărindu-se punerea la punct a unei strategii de abordare a suspecților care să asigure demascarea lor sau determinarea acestora să greșească și să se autodemaște prin comportamentul lor. De altfel, orice modificare nejustificată a conduitei acestora după eveniment va fi serios analizată și interpretată, uneori chiar și după ani de zile, fiind posibil să se considere „salvați" după un anume timp, să nu se mai controleze suficient și să ofere indicii despre trecutul lor (discuții la băutură, martori influențați, care să afirme că au văzut ulterior dispărutul (a), scrisori pretinse a fi trimise de dispărut și alte asemenea manifestări).

Vom exemplifica modul în care au folosit asemenea interpretări ale unor comportamente în câteva cazuri de dispariţii.

În judeţul H. exista în lucru, de circa 7 ani, un asemenea caz de dispariţie cu suspiciuni de omor, care nu a putut fi rezolvat până atunci. Doi ofiţeri, specialişti din aparatul central, s-au deplasat acolo pentru a încerca să valorifice unele informaţii recent apărute. Era vorba despre relatările făcute unui martor, de către fiul dispărutului şi sora acestuia, în sensul că s-au săturat de atâta tracasare din partea poliţiei şi ar fi dispuşi să se descarce sufleteşte, să scape, deci, de presiune. Considerându-se a fi un moment psihologic „fierbinte", s-a organizat cu grijă cercetarea surorii bănuitului principal şi s-a reuşit obţinerea unei recunoaşteri cu caracter de generalitate, care releva faptul că, recent, într-o discuţie cu fratele ei, acesta i-a mărturisit că el este vinovat de dispariţia tatălui lor, fără a dori să precizeze însă nimic concret. Ne-a mai precizat că are impresia că fratele ei s-ar fi spovedit preotului din sat.

Odată câştigată această poziţie în anchetă, s-a trecut la cercetarea fiului dispărutului. După ceasuri lungi de negaţii, combinate cu ezitări şi o stare sufletească „grea", s-a creat un moment special de presiune, spunându-i-se că sora lui a mărturisit, iar preotul – nedorind să-şi încalce jurământul – ne-a confirmat tacit, la insistenţele noastre, că într-adevăr acesta i s-a spovedit referitor la o faptă deosebită. Pus în faţa acestei noi situaţii, bănuitul de până atunci, copleşit de povara sufletească ce o purta de atât timp, a recunoscut comiterea omorului şi ne-a indicat locul din grajd unde şi-a îngropat părintele, pe care l-a ucis într-un moment de furie, din cauza unor neînţelegeri privind averea.

Într-un alt caz de dispariţie, înregistrat pe raza judeţului M., deşi apăreau explicaţii contradictorii în relatările soţului, acesta a acceptat să-i fie controlată locuinţa, prilej cu care nu s-a descoperit nimic suspect. Neglijenţa cu care s-a efectuat această cercetare a făcut ca rezolvarea cazului să treneze circa doi ani. În final, s-a reuşit soluţionarea cazului prin descoperirea cadavrului dispărutei în grădina proprie, aspect care – fără îndoială – era mai lesnicios să fie observat la început, când săpătura era încă proaspătă.

În alt caz, petrecut în judeţul T., un paznic care curăţa un canal de irigaţie a găsit lângă grătarul acestuia, în apă, o anvelopă de camion, care împiedica parţial scurgerea apei. A rămas supefiat când a observat că de anvelopă era legat cu sârmă un cadavru de sex feminin, căruia îi lipseau capul şi membrele superioare. Echipa care s-a deplasat pentru cercetare a constatat suplimentar că victima era complet goală, iar sârma folosită la legare era asemănătoare aceleia care se foloseşte la amorsarea explozibilului în mină. Prin secarea canalului au mai fost găsite două pietroaie, legate cu acelaşi fel de sârmă, care, probabil, se intenţionase a fi folosite la ancorarea în apă a anvelopei. Nu au fost, însă, găsite celelalte componente ale cadavrului.

Autopsia efectuată nu a putut determina cauza medicală a morţii, dar a stabilit că aceasta a intervenit de circa 20 de zile, că secţionarea capului şi a braţelor s-a realizat post-mortem, cu un corp tăios, iar a claviculelor cu ajutorul unei lame de ferăstrău.

În acestă fază a cercetărilor, necunoscându-se identitatea victimei, s-au formulat două ipoteze: una, că omorul ar fi fost săvârşit din răzbunare ori gelozie, de către soţul sau amantul victimei, a doua că omorul ar fi fost comis, din motive încă nedeterminate, de cineva din categoria numeroşilor rezidenţi existenţi în localitate.

Investigaţiile au permis identificarea unui miner a cărui soţie, în vârstă de 21 de ani, ar fi dispărut – după susţinerile lui – în timp ce el se afla la serviciu. A motivat că nu a reclamant cazul deoarece soţia lui ar mai fi plecat de acasă, în mai multe rânduri. De fapt, a rezultat că, în ultimul timp, relaţiile dintre cei doi erau tensionate, întrucât soţul aflase că, în lipsa lui,

aducea bărbați la domiciliu, inclusiv pe unii care erau doar în trecere prin oraș. Au apărut și doi martori, care au declarat că au văzut victima, la o săptămână după data dispariției, în județul vecin, în compania unor șoferi. S-a mai stabilit că, după dispariție, soțul era foarte retras și că ar fi vopsit parchetul din locuință; de asemenea, că lucrurile acesteia ar fi fost duse de către soț la o soră, care locuia în cartier, fapt care s-a și confirmat.

Pe baza acestor date, s-a trecut la cercetarea soțului, care la început a negat și a afirmat că obiectele de îmbrăcăminte găsite la sora lui erau cele pe care le-a lăsat soția lui și pe care vroia să le vândă pentru a-și recupera o parte din suma mare pe care a luat-o ea, la plecare. Ulterior, a mărturisit că și-a ucis soția, deoarece l-a insultat, l-a lovit peste față și i-a spus că nu-l poate suferi. Această jignire s-a adăugat numeroaselor scene anterioare, când nu accepta să se apropie de ea, nici măcar s-o sărute, îl făcea mitocan etc., toate necazurile lui adunându-se și transformându-se într-o reacție explozivă, necontrolată. A arătat, în continuare, modalitatea în care a omorât-o și secționat-o, după ce a ținut cadavrul două zile în lada studioului. În acest timp s-a gândit cum să scape din această nenorocire, a secționat-o și transportat-o în locul unde a fost găsită; capul și brațele le-a dus în spatele unei stații de benzină, în niște mărăcini, unde au și fost găsite. Și în acest caz, informațiile care au condus la rezolvare au fost cele privind cunoașterea sub aspect psihologic a naturii relațiilor dintre soți, rezultând că erau două personalități total diferite, care nu se completau, ci se ciocneau în permanență, nu numai pentru lucruri importante ci și din cauza unor mici mizerii zilnice. Pe această bază, rezolvarea cazului s-a „simplificat" mult, în numai șase zile.

Un alt exemplu concludent, referitor la valoarea deosebită ce o poate avea o corectă interpretare psihologică a comportamentului persoanelor posibil implicate, ne-o oferă dispariția comandantului unei unități militare speciale, petrecută în orașul T., din județul C. Acesta a dispărut în drum spre locuință, seara târziu, după ce în prealabil a consumat o cantitate mare de vin, împreună cu un coleg, la o cramă din oraș. Pe drumul spre casă trebuia să traverseze un podeț, peste râu, situație care a fost apreciată ca o posibilă capcană, mai ales că era în stare de ebrietate. Ca urmare, au fost luate măsuri serioase de scotocire a albiei râului, pentru a găsi victima care nu a apărut nici după patru zile. Concomitent, au fost întreprinse investigații susținute și pentru verificarea versiunii privind săvârșirea unui omor, deoarece au apărut mai multe informații referitoare la existența unor stări conflictuale între rude. Suspiciunea aceasta a fost și mai mult creditată după ce s-au obținut date suplimentare despre acutizarea unui conflict dintre dispărut și un cumnat, care era susținut și de către soția ofițerului.

Pentru a cunoaște în mod nemijlocit persoanele potențial implicate în conflict, s-a stat de vorbă ore în șir cu fiecare membru al familiei, mai întâi cu soția dispărutului. Cu acest prilej am constatat direct că aceasta era o femeie modestă și liniștită, care suporta cu stoicism o sumedenie de greutăți, deoarece soțul era zgârcit și îi lăsa, zilnic, o sumă extrem de mică pentru cheltuielile casei și pentru pregătirea școlară a celor două fiice, în vârstă de 18 și 19 ani. Soția se resemnase în fața situației, care nu se schimba în mai bine de mulți ani. N-a avut niciodată o reacție de înfruntare a soțului și nici nu se gândea că o asemenea atitudine ar avea vreun rost, fiind mulțumită că poate să-și îngrijească fetele. A negat cu îndârjire existența vreunui conflict cu soțul ori între acesta și cumnatul lui. Aprecia că asemenea susțineri sunt doar răutăți la adresa familiei, existând destui care-i invidiau, apreciind că ar avea resurse financiare. A presupus că invocarea vreunui conflict nu poate fi făcută decât pe seama unor discuții mai aprinse, avute în casă, împreună cu fratele ei, după data dispariției, când acesta – admițând varianta posibilă a decesului soțului – a insistat să-și revendice cu fermitate drepturile de moștenire în raporturile

cu ceilalţi competitori. Dar de aici până la a se susţine un conflict grav, de natură a provoca un omor sau accident, considera că este un lucru imposibil şi aberant. Toate aceste relatări, care au fost dublate de manifestări evidente de sinceritate şi durere, de fapt de o tristeţe gravă care-i însoţea respiraţia, au fost confirmate integral şi fără nici o rezervă de către cele două fete. Pe acestea le-am abordat separat, pentru a ne putea convinge de convergenţa susţinerilor şi a reacţiilor lor, chiar cu privire la numeroase detalii considerate drept criterii de verificare. Comportamentul cumnatului era în limite fireşti, netrădând nici un element de suspicionare.

Ca urmare a concluziilor desprinse din comportarea familiei, care era mai degrabă de compătimit decât de acuzat, ne-am convins cu toţii că teza unui omor, comis în familie, nu are suport şi am procedat la intensificarea controlului albiei râului. Drept rezultat al acestei ultime orientări, cadavrul acestuia a fost găsit la o distanţă foarte mare de locul presupus al căderii. În afara leziunilor proprii înecului şi târârii cadavrului pe cursul apei, nu au fost depistate altele, care să orienteze lucrurile în direcţia unui omor.

2. Consideraţii psihologice privind cercetarea locului faptei

Un subiect delicat şi care nu a constituit până acum obiectul studiului este cel al valorificării sub aspect psihologic a unor elemente tehnice ale practicii de exploatare a urmelor ridicate şi a constatărilor efectuate cu prilejul cercetării locului faptei sau, ulterior, cu ocazia prezentării bănuiţilor (inculpaţilor) a rezultatului expertizelor efectuate asupra acestora. Considerăm că o astfel de abordare este de natură a lărgi câmpul de acţiune al psihologiei şi, mai ales, a adăuga un plus calitativ activităţii de valorificare a urmelor. O asemenea examinare la locul faptei – realizată direct de către cei care efectuează investigaţia – ne permite o bună orientare a cercetărilor, deoarece va putea aduce în discuţie numeroase elemente de detaliu, care sunt semnificative şi, adeseori, conturează mai bine anumite concluzii. De pildă, avem în vedere nevoia de a se înţelege cu claritate comportamentul şi mişcarea infractorului (lor) la locul faptei, exigenţă care pretinde şi luarea în considerare a normelor explicative ale psihologiei. Aceasta învederează o serie de factori, îndeosebi de ordin emoţional, care influenţează conduita infractorilor şi face posibilă apariţia unor greşeli din cauza grabei, a unei prea mari încrederi în sine ori dimpotrivă, a lipsei de concentrare în unele momente, a surprizei (în faţa unor situaţii neprevăzute) sau chiar a panicii (în posibile cazuri de surprindere). Influenţa unor asemenea factori se poate face simţită nu numai strict în zona delimitată a locului faptei, ci şi mai departe, pe căile posibile de acces, ori, ulterior, pe direcţiile probabile de retragere, când pe fondul unei detensionări şi senzaţii de uşurare, făptuitorul se poate manifesta mai puţin controlat. Iată, deci, că există şi argumente psihologice care întăresc concluzia desprinsă din practică, subliniind ideea că locul faptei nu trebuie privit doar ca spaţiul îngust în care se comite infracţiunea ci, şi mai larg, incluzându-se căile de acces şi de retragere, pe direcţia cărora se pot descoperi diverse urme de valoare sau chiar corpuri delicte (urme de încălţăminte, obiecte abandonate, agenţi vulneranţi, pete de sânge, capete de ţigări, urme ale unui loc de pândă, înscrisuri căzute etc.). Pe această bază ştiinţifică se axează şi necesitatea folosirii câinilor de urmărire, în anumite condiţii, care vor prelua urmele de miros prezente.

Pentru exemplificare, amintim cazul Râmaru din Bucureşti, când prin extinderea cercetărilor, în cazul victimei U. M., a fost descoperită într-un tomberon, dintr-o curte alăturată, o cârpă care prezenta pete şi mânjituri de sânge pe baza cărora au putut fi identificate două grupe de sânge: atât a prezumtivului autor, cât şi a victimei. Într-un caz de omor din judeţul S.,

cadavrul victimei L.C. a fost găsit pe un drum de câmp, iar pe fâşul cu care era îmbrăcat au fost identificate mai multe fire de paie, deşi în zona locului faptei era doar iarbă. La distanţă de circa 100 m a fost găsită şi ridicată o urmă de potcoavă ce avea orientarea spre şosea. Pe baza acestor constatări s-a tras concluzia că victima a fost ucisă de către persoane care au folosit pentru deplasare – cât mai probabil – o căruţă în care se aflau resturi de paie, fapt ce s-a confirmat o dată cu descoperirea criminalului. Această constatare a avut relevanţă şi în ceea ce priveşte reducerea cercului de suspecţi, fiind folosită ca un criteriu de verificare a acestora.

Pe asemenea explicaţii comportamentale se bazează şi concluziile referitoare la faptul că, teoretic, nu există crime perfecte şi că orice cercetare la locul faptei – dacă este bine efectuată – se finalizează cu descoperirea şi ridicarea unor urme, sau cel puţin a unor microurme, impunându-se a se stărui în căutare şi a nu pleca de acolo cu mâna goală, chiar şi în situaţiile cele mai vitrege. La nevoie este recomandabil ca, în speţe unde nu suntem mulţumiţi cu prima cercetare, să luăm măsuri – ori de câte ori este posibil – de sigilare sau protejare a locului faptei, în vederea unei posibile reveniri.

Se cunosc destule cazuri când, mai ales în infracţiunile de omor, autorii revin la locul faptei ori participă la înmormântarea victimei, fapt ce demonstrează că între victimă şi autor se creează o relaţie greu de descifrat, un gen de cuplu bizar, pe seama nevoii necontrolate a făptuitorului de a se întoarce la „opera" lui, ori din alte motive: fie curiozitatea, fie dorinţa de a afla mersul ori rezultatul cercetărilor. Un asemenea interes firesc îi poate oferi unele date în plus pentru a-şi formula apărarea, pentru a influenţa unii martori ori a deruta cercetările. În opoziţie cu asemenea manifestări, apar, destul de frecvent, situaţii când autorii intră în panică şi dispar imediat după comiterea infracţiunilor, încercând să scape de răspunderea penală prin fugă ori ascundere în locuri necunoscute. Este bine ca, în cazurile din urmă, să nu fim prea siguri pe asemenea concluzii, pentru a nu greşi, fiind necesar să verificăm cu atenţie dacă această plecare, aparent precipitată, nu este determinată de alte cauze, care pot fi justificate (în delegaţie, staţiune, vizită la rude etc.). Pentru a putea identifica asemenea persoane cu manifestări suspecte la aceste evenimente este bine ca atât cu prilejul efectuării cercetării câmpului infracţiunii cât şi al înmormântării, să executăm filmări ale asistenţei sau cel puţin fotografii, asigurând baza necesară pentru o viitoare determinare de noi suspecţi (sau chiar martori).

Aşa de exemplu, cu prilejul cercetării la locul faptei unei crime comise în judeţul S., printre curioşi a fost remarcată prezenţa unei persoane cu un comportament ciudat, care era agitată şi făcea diverse mişcări ce se doreau să ilustreze mersul calului. Acesta era un surdomut, ce lucra ca îngrijitor de vite şi locuia în cartierul ţigănesc al comunei învecinate. Cum nu a fost înţeles, pe moment, s-a luat măsura îndepărtării lui, pentru a nu mai deranja echipa operativă, căreia încerca să i se adreseze. Mai târziu, pe baza unor noi analize a datelor cazului, inclusiv sub aspect psihologic, s-a admis şi realizat contactul cu surdomutul – prin intermediul unui specialist care-i înţelegea discursul – stabilindu-se că, de fapt, era singurul martor ocular al faptei.

Dar revenirea la locul faptei nu este un fenomen întâlnit numai în cazul făptuitorilor, ci şi în rândul celor însărcinaţi cu cercetarea. Este necesar ca aceştia să înţeleagă că, ori de câte ori nu sunt edificaţi cu anumite realităţi şi manifestări din câmpul infracţiunii, este recomandabil să se întoarcă la sursă şi să încerce acolo – ca în faţa altarului unui profet – să rememoreze faptele, să-şi reprezinte desfăşurarea şi succesiunea operaţiilor, să intuiască şi argumenteze cele mai probabile motivaţii şi reacţii care privesc pe cei doi actori principali ai

cuplului victimă-autor. Nu arareori, în asemenea condiții particulare, pot apare diverse aspecte noi, neobservate inițial ori care au fost interpretate de o altă manieră.

Demn de remarcat în acest sens este omorul comis în județul H., victimă I. F.; aceasta a plecat de la domiciliu, împreună cu autorul, pentru a găsi un vrăjitor care să-i limpezească motivul morții unei fiice, decedată din cauza unui cancer. Victima a mai făcut asemenea încercări și anterior, timp de mai mulți ani, și se pare că-l cunoștea pe cel cu care a plecat. Cercetările, deși au avut o mare amploare și s-au desfășurat susținut timp de mai mulți ani, au ajuns în impas. După nouă ani de zile de la eveniment, a fost numit, să reia și să asigure cercetările, un ofițer tânăr, absolvent al unui curs de specialiști în acest domeniu. Impunându-se să cunoască și să judece cât mai bine documentația realizată în cauză, ofițerul a conchis că este nevoie să examineze problemele la fața locului, undeva pe câmp, lateral de șoseaua națională și la intersecția unor drumuri între mai multe localități. Cu acest prilej, nu numai că s-a edificat asupra situației, dar a gândit o modalitate nouă de acțiune, care a dus, în final, la rezolvare. Așa, de pildă, a observat că prin locul faptei trece și o cărare care ducea într-un sat vecin. Prin investigațiile efectuate acolo a identificat o persoană bănuită, care corespundea ca descriere fizionomică și comportamentală cu relatările martorilor. În plus, respectivul era nepotul unei așa-zise vrăjitoare, prin care s-a stabilit că a cunocut victima și i-a promis că o va ajuta. Sprijinul acordat a fost însă diabolic, exprimând acțiunea unei persoane cu tulburări de comportament.

Nu lipsită de interes este problema contribuției psihologiei în procesul larg ce trebuie întreprins la locul faptei – dar și în continuare – pentru explicarea mișcării victimei și a autorului (lor) în timpul comiterii infracțiunii, fapt care ne poate oferi indicii privind posibilul mobil, încercările de autoapărare ale victimei, locurile unde a pândit autorul și alte aspecte. Importanța unor asemenea observații rezultă limpede din faptul că o asemenea interpretare ne poate orienta mai bine și asupra direcțiilor și locurilor unde echipa de cercetare trebuie să caute urme.

Așa, de exemplu, într-un caz prezentat mai înainte – care s-a constituit într-un fascinant exercițiu aplicativ al valențelor psihologiei – doi specialiști din Inspectoratul General al Poliției ne-am deplasat la locul faptei, care era încă sigilat, pentru a ne edifica asupra mecanismului intim al desfășurării acțiunii criminale. Apartamentul a rămas liber în toată această perioadă, victima locuind singură. În speță era arestată o persoană, cu trei luni înainte, împotriva căreia existau multe indicii de vinovăție, dar, practic, nici o probă materială. A surprins faptul că cercetările s-au limitat, la versiunea privindu-l pe cel arestat. Situația acestuia nu părea că are șanse de clarificare și de progres, multe dintre indiciile existente împotriva lui putând fi apreciate și ca simple coincidențe ori interpretări forțate.

Acolo ne-am dat seama, pe viu, că ne aflăm în fața unui caz delicat, care prezenta multe semne de întrebare, lipsite de răspunsuri clare. Îndoiala ne-a cuprins când am observat zona mare de împrăștiere a petelor de sânge, care aveau formă de evantai și acopereau o parte din dușumea, lada studioului și pereții din acel colț al camerei. O asemenea împrăștiere a sângelui era de natură să lase pete și pe îmbrăcămintea făptuitorului, ori la cel arestat nu s-au găsit haine cu urme de sânge, nici măcar de pete spălate. Ne-a mirat și constatarea din procesul-verbal de cercetare a locului faptei, care menționa împrejurarea că toporul corp delict a rămas înfipt în capul victimei, medicul legist, care era un om voinic, reușind numai cu greu să-l scoată din plagă. Or, era greu de presupus că bănuitul arestat – care era și el puternic – a acceptat să lase corpul delict la fața locului, cu atât mai mult cu cât s-a dovedit a fi al lui (lăsat în mod obișnuit în holul comun, cel arestat fiind vecin cu victima).

Mai importantă pentru noi a fost asociația ce am realizat-o între această situație și informația că fratele soției victimei, deci cumnatul acestuia, era un bărbat mic de statură și destul de plăpând. Ca urmare, am admis posibilitatea ca el să fie adevăratul autor al crimei. Din punct de vedere psihologic, această variantă apărea chiar mai verosimilă decât cea pe care s-a mărșat până atunci, deoarece motivația acțiunii era mai credibilă, acesta putându-se răzbuna pentru nenumăratele bătăi și suferințe îndurate de către sora lui. În plus, apărea ca valabil și un nou element psihologic – complexul de inferioritate fizică – fiind mai plauzibil faptul că victima a primit mai multe lovituri puternice în cap, deși oricare dintre ele putea provoca moartea. Acest fapt putea releva temerea deosebită sub care a acționat autorul, care a lovit cu disperare, de teamă ca nu cumva victima să mai poată reacționa.

Sub același aspect am apreciat și descoperirea unui fragment de urmă papilară pe comutatorul electric, care ar fi trebuit să fie acționat dacă autorul ar fi fost vecinul, care cunoștea faptul că lumina din hol era suficientă pentru a putea vedea corespunzător în camera victimei.

Orientând cercetările pe această nouă direcție, s-a ajuns curând la stabilirea adevărului prin probe indubitabile, în sensul că „piticul" era criminalul. Ca urmare a situației nou apărute, procurorul s-a îndurat să dispună punerea în libertate a celui nevinovat, dându-și seama că a greșit grav.

Într-un caz de dublu asasinat, ce a avut loc în Municipiul B., cu prilejul cercetării efectuate la locul faptei s-a stabilit că unul dintre instrumentele folosite de către autor – un toporaș cu formă specială – a fost luat dintr-un loc unde prezența lui ar fi fost foarte greu de bănuit, respectiv a fost agățat într-un locaș ascuns în spatele unei debarale, fiind greu de observat chiar și în situația când criminalul ar fi deschis ușa. Pe baza acestei constatări semnificative, s-a conchis că autorul cunoștea locul de ascundere, motiv pentru care nu a venit în apartament cu instrumente pregătite dinainte. Deducția respectivă a fost întărită și de constatarea că persoana care a descoperit victimele a găsit ușa de la intrarea în apartament semi-închisă, iar, la cercetare, nu s-au constatat urme de forțare ale broaștei, presupunându-se că autorul ar poseda cheia locuinței – foarte probabil cea pierdută de fetiță cu circa două săptămâni anterior evenimentului. Era firesc ca, pe baza unei astfel de interpretări psihologice, să se reducă cercul de suspecți la cei din imediata vecinătate a locului faptei, limitându-se mult și benefic sfera investigațiilor. Cu prilejul cercetării sale, criminalul a recunoscut că a găsit cheia menționată în zona de joacă pentru copii, a recunoscut-o, după un semn special, și a probat-o anterior săvârșirii celor două omoruri. Deoarece a afirmat că a aruncat cheia de pe balconul apartamentului unde locuia, aceasta a fost căutată și găsită. Este limpede că o asemenea constatare nu trebuia „divulgată" cu nici un preț, într-o astfel de eventualitate existând pericolul de a nu mai fi găsită. O altă remarcă – la fel de importantă – trebuie desprinsă din analiza post factum a cazului, anume că era obligatorie schimbarea broaștei de la intrarea în apartament, după pierderea cheii de către copil, pe această bază putându-se realiza chiar și prevenirea săvârșirii asasinatelor, cu atât mai mult cu cât făptuitorul a fost un minor de 15 ani, dar care avea serioase tulburări comportamentale. Este de presupus că un rol deosebit în ceea ce privește incitarea la comiterea omorului l-a avut găsirea întâmplătoare a cheii, fapt care i-a stimulat imaginația și convingerea că, astfel, își va putea procura ușor sume de bani, prin pătrunderea în locuință (mai ales că minorul avea și o fire aventurieră).

Într-un al caz de omor, din județul B., cu privire la care s-a prezumat un mobil sexual, victima, de sex feminin, a fost găsită pe o bancă din parc, fiind complet dezbrăcată. Cadavrul era neidentificat. Avea părul răvășit și îmbibat cu sânge. Cu prilejul examenului extern al

cadavrului, s-au constatat numeroase leziuni: unele muşcate, altele tăiate, un infiltrat hemoragic masiv la nivelul pielii capului, precum şi o leziune sângerândă deasupra regiunii parietale. S-a conchis că moartea victimei a fost violentă şi s-a datorat şocului acut traumatic, ca urmare a numeroaselor leziuni şi lovituri craniene, a mai multor plăgi tăiate şi a fracturilor costale. La nivelul gâtului, erau prezente leziuni caracteristice sugrumării, dar care nu au constituit cauza de morţii. Victima avea o îmbibaţie alcoolică de 1,85 la mie şi a fost violată.

Cercetarea locului faptei a relevat un tablou încărcat şi atipic, cu o distribuţie fără nici o logică a urmelor de pantofi, de cioburi, sânge, de târâre, precum şi a obiectelor de îmbrăcăminte, care erau răspândite pe o suprafaţă foarte mare. Pe baza interpretării urmelor, în ansamblul lor, s-a concluzionat că acestea pot releva acţiunea unor persoane aflate sub influenţa consumului de băuturi alcoolice, care, cel mai probabil, fac parte din rândul persoanelor declasate, cu mod de viaţă parazitar. Era firesc, astfel, ca întreaga activitate de investigare să fie dirijată în rândul acestei categorii de persoane, atât pentru identificarea victimei cât şi a eventualilor suspecţi.

Prin prezentarea cadavrului agenţilor de poliţie, victima a fost identificată rapid. S-a stabilit că era condamnată pentru furt, că frecventa cârciumile şi consuma băuturi alcoolice, în mod obişnuit, că avea relaţii sexuale cu diverşi bărbaţi, inclusiv în acel parc, şi că a fost observată de către doi martori împreună cu un necunoscut, care a încercat să întreţină cu ea raporturi sexuale pe o bancă.

După identificarea autorului, care provenea din rândul vagabonzilor, acesta a relatat că se cunoştea cu victima de mai mult timp şi i-a dat întâlnire în parc. Au consumat acolo conţinutul a două sticle pentru frecţie şi a încercat să aibă raport sexual, dar victima s-a opus şi s-a manifestat isteric, aruncându-şi hainele şi lenjeria intimă la întâmplare şi pe o mare suprafaţă. A condus-o apoi la marginea parcului, pe şantierul unui bloc în construcţie, unde şi-a satisfăcut poftele, iar apoi a târât-o până la o bancă. Deoarece a observat că aceasta a ajuns într-o stare de inconştienţă, a lăsat-o în această situaţie şi a plecat.

În cazul unui furt de valoare mare, comis la un magazin din oraşul M., s-a constatat, cu prilejul cercetării efectuate la locul faptei, că autorii au cunoscut numeroase aspecte concrete, unele dintre ele foarte greu de sesizat, poate doar printr-o observaţie de durată. Interpretându-se situaţia şi sub aspect comportamental, s-a dedus că un asemenea volum de informaţii precise era greu de presupus că s-ar fi putut realiza prin prezenţa repetată în zonă a făptuitorilor, o asemenea împrejurare putând fi de-a dreptul periculoasă pentru ei. S-a conchis că este mult mai probabil ca asemenea informaţii să fie obţinute doar de către cineva care locuia în imediata apropiere a locului faptei, poziţie ce ar fi permis o observare permanentă. Prin valorificarea acestei interpretări comportamentale au fost organizate verificări amănunţite la căminul de nefamilişti din zonă, fiind descoperiţi autorii, care au confirmat valoarea concluziei menţionate.

Se mai impun câteva consideraţii privind adevărul că, tot la locul faptei, imediat după terminarea cercetării, este util să se stabilească – ajutaţi fiind şi de interpretarea psihologică a datelor cazului – câteva probleme esenţiale care vor face obiectul investigaţiilor ce se vor efectua, de urgenţă, în zona locului faptei. Avem în vedere direcţii şi obiective concrete de atins pe această cale, care diferă de la caz la caz şi care nu pot fi enumerate limitativ. Cu titlul orientativ, arătăm că ne referim la identificarea unor martori din imediata apropiere, a unor mijloace de transport care au lăsat urme specifice, cunoaşterea relaţiilor conflictuale ori suspecte ale victimei în raport cu mobilul prezumat al cazului, urmărirea unor obiecte cu caracteristici de identificare care lipsesc de la victime, ori a faptului dacă anumiţi suspecţi,

identificaţi sau apăruţi temporar în zonă, au posedat agenţi vulneranţi asemănători celor folosiţi la atacarea victimei ş.a.

Tot aici pot apare şi unele probleme specifice ce se impun a fi rezolvate la autopsie – separat de cele general valabile în cazurile de acest gen şi care ar putea fi omise, dacă nu ar fi pretinse expres, în acele momente (de exemplu, recoltarea ţesutului din zonele muşcate ale victimei, a impresiunilor digitale şi a mulajului dentar în cazul cadavrelor segmentate ori neidentificate, prelevarea conţinutului vaginal, bucal şi anal în cazurile de omoruri cu mobil sexual, dozarea alcoolului în sângele victimei, recoltarea probelor pentru determinarea grupei sangvine şi a caracterului secretor ori nesecretor şi multe alte cerinţe în raport cu specificul cazului).

O importanţă deosebită în orice activitate de cercetare (urmărire) penală o are **respectarea secretului** unor constatări făcute la locul faptei ori cu prilejul expertizei medico-legale. Acest principiu are nu numai o justificare raţional-metodologică ci şi una psihologic-comportamentală, vizând asigurarea cunoaşterii unor aspecte cheie doar de către cei legal însărcinaţi cu soluţionarea cazului. O asemenea abordare nu trebuie privită ca o îngrădire a dreptului la informare a opiniei publice, ci ca o experienţă ştiinţifică – pe deplin confirmată de practică – privind apărarea cu stricteţe a secretului menţionat faţă de orice curiozitate manifestată de persoane interesate. Se cunoaşte şi aviditatea după detalii semnificative a mass-mediei, care adeseori exercită presiuni ce pot dăuna grav finalizării cercetărilor.

Respectarea acestei cerinţe este impusă de necesitatea de a se putea stabili adevărul într-o cauză şi, în consecinţă, de a putea verifica, pe această cale, veridicitatea susţinerilor unor martori, suspecţi ori inculpaţi. Se protejează astfel adevărul potrivit căruia anumite secvenţe esenţiale ale desfăşurării activităţii la faţa locului nu pot fi cunoscute decât de către cei care au participat la săvârşirea infracţiunii. Ca urmare, în absenţa unei posibile influenţări a acestora prin presă ori prin alte neglijenţe – eventual chiar din partea celor ce ar trebui să le securizeze – putem conchide cu certitudine asupra gradului de implicare în caz a celor care relatează mecanismul intim de săvârşire a actului infracţional. Deci, nu discutăm aici despre pretenţiile exagerate ale celor ce efectuează cercetarea ori de dorinţa lor de a evita, pe parcurs, apariţia unor greutăţi suplimentare, ci pur şi simplu despre nevoia de a păstra intacte şansele de verificare ale adevărului în cauzele judiciare.

Un exemplu în acest sens este cel oferit de dublul asasinat săvârşit în judeţul B. Pe parcursul cercetărilor, prezumtivul autor a declarat că, în momentul în care a încercat să părăsească locuinţa, a fost surprins de către una dintre victime. Când, de fapt, se considera salvat, în sensul că era pe punctul de ieşi din casă, victima i-a prins în prag un picior, prin împingerea cu putere a uşii, fapt care l-a înfuriat. Ca urmare, a scos cuţitul şi a lovit-o prin geam, care, astfel, s-a spart pe o rază mare. Cu prilejul cercetării efectuate la faţa locului, s-a constatat respectiva împrejurare, însă nu s-a observat şi faptul că perdeluţa de la acel geam prezenta o tăietură de cuţit care era bine mascată de desenul acesteia. Apreciindu-se ca deosebit de importantă declaraţia, s-a procedat la completarea cercetării locului faptei, identificându-se această tăietură. Or, acest fapt nu a fost cunoscut până în acel moment nici de către cei care au efectuat iniţial cercetarea, rezultând fără nici un dubiu că autorul omorului era cel care a prezentat acest detaliu; era, de altfel, singurul care o cunoştea. Dacă un asemenea fapt semnificativ ar fi fost făcut public, în orice mod, sigur că atunci el şi-ar fi pierdut valoarea probantă, care în speţă a fost excepţională.

Un alt aspect pe care vrem să-l subliniem se referă la eroarea de neadmis pe care o comit unii poliţişti sau procurori începători, lipsiţi de experienţă ori superficiali. Dornici de a

obţine rezultate rapide, aceştia comit imprudenţa ca în discuţiile cu prezumtivii autori să introducă detalii sau aspecte semnificative, referitoare la împrejurările comiterii faptei sau la modul de operare, situaţie cu implicaţii grave care poate duce la recunoaşteri false ori contradictorii. Se înţelege că se încurcă nebănuit de mult cercetările, mai ales sub aspectul corectei interpretări a comportamentului celor posibil implicaţi.

Aşa s-a întâmplat în cazul unei tentative de omor, săvârşite în judeţul T., în care o persoană ce nu avea legătură cu infracţiunea a recunoscut „săvârşirea" ei.

O asemenea situaţie a fost posibilă, în principal, din cauza sugerării de către anchetatori neexperimentaţi a unor detalii ale săvârşirii faptei, neglijenţă gravă care s-a suprapus pe un fond de mare sugestibilitate a făptuitorului, care era debil mintal.

Un alt aspect, demn de remarcat, se referă la atenţia deosebită ce trebuie acordată interpretării corecte a datelor ce ni le oferă câmpul infracţiunii. O apreciere greşită a unora dintre acestea poate fi extrem de dăunătoare, astfel încât se prejudiciză grav rezolvarea cazului.

Vom ilustra ideea doar cu un singur exemplu. În cazul seriei de omoruri comise cu mobil sexual, în Capitală, de către Rîmaru Ion, s-a găsit la locul faptei, în cazul U.M., o adeverinţă de scutire medicală. Din cauza îmbibării ei masive cu sânge şi apă, aceasta mai avea păstrat doar textul tipărit, toate datele de identificare completate pe ea fiind şterse iremediabil. Prezenţa acesteia la locul faptei a fost interpretată, iniţial, ca fiind întâmplătoare, motiv pentru care nu a fost pusă în valoare decât după circa două luni. Cu această ocazie, pe baza verificării unui număr de zeci de mii de fişe medicale, s-a reuşit identificarea unui cerc restrâns de bănuiţi, din rândul cărora, ulterior, a fost identificat asasinul. Dacă se rămânea la prima interpretare, întreaga operaţiune ar fi fost compromisă.

O asemenea analiză dobândeşte valenţe deosebite când se axează pe explicaţii psihologice comportamentale, indicând posibila prezenţă la autor a unei stări de agitaţie şi, deci, a unui autocontrol redus, ca urmare a tensiunii ce-l stăpânea în timpul săvârşirii unei crime. Este mai firesc ca el să fi pierdut adeverinţa la locul faptei şi aceasta să nu fi ajuns acolo din pură întâmplare.

3. Aspecte referitoare la ascultarea victimelor şi a martorilor

De regulă, infracţiunile care au ca urmare producerea unor vătămări grave ale sănătăţii, integrităţii corporale ori ale proprietăţii, sunt fapte care se reclamă de către cei prejudiciaţi. Nu discutăm despre situaţiile excepţionale când sunt reclamate fapte imaginare, deoarece, în asemenea cazuri, avem de-a face cu persoane care suferă de afecţiuni psihice, lucru ce se poate constata, uneori, chiar din conţinutul sesizării, ori ulterior, cu prilejul primelor verificări.

Cu titlu de exemplu, amintim cazul unei femei în vârstă, care a trimis o sută de reclamaţii referitoare la uciderea soţului ei, situaţie nereală, deoarece s-a stabilit indubitabil faptul că acesta a decedat din cauze patologice, iar urmele de pe piele, pe care le invoca – inclusiv prin susţinerea mai multor martori – erau, de fapt, semne specifice procesului de putrefacţie intervenit.

Chiar şi în cazul reclamaţiilor din prima categorie, trebuie să observăm şi să verificăm conţinutul lor, deoarece există şi unele în care apar o serie de indicii care relevă existenţa unor motivaţii interesate ori împrejurări îndoielnice ale comiterii faptei sesizate. Astfel de situaţii putem întâlni în cazuri de pretinse violuri – urmărindu-se obţinerea unor avantaje materiale sau de alt ordin – a unor morţi suspecte, dar care sunt reclamate drept omoruri, din motive de

răzbunare ori pentru a înlătura persoanele vizate de la moştenire. Sunt şi situaţii când se reclamă darea de mită, scontându-se pe înlăturarea unor persoane din anumite afaceri. Toate aceste aspecte trebuie decelate şi examinate din punct de vedere motivaţional şi comportamental, precum şi sub aspectul relaţiilor şi a personalităţii celor implicaţi.

Vom stărui în continuare asupra unor aspecte psihologice ce trebuie studiate şi clarificate în cazul unor infracţiuni grave cum sunt cele de ordin sexual (viol, acte de pedofilie, trafic de minore ori prostituţie), unele cazuri de înşelăciune, şantaj, răpiri, consum şi trafic de droguri, dare de mită sau pretinderea unor taxe de protecţie. Astfel de fapte de regulă nu se reclamă, din cauza unor ameninţări grave faţă de ei ori familie, a temerii de a nu fi şi ei sancţionaţi penal ori de a suporta alte consecinţe nedorite care le-ar afecta imaginea în serviciu sau în comunitatea din care fac parte. Este limpede că, atunci când acestea sunt totuşi reclamate, ele pot acoperi şi unele situaţii dubioase sau ilegale, fiind necesar să descoperim şi să analizăm resortul care a condus la o asemenea mişcare surprinzătoare. Fără îndoială că ne referim la orice alte situaţii decât cele apărute recent, pe baza noii proceduri penale, care absolvă de pedeapsă pe cei ce reclamă asemenea infracţiuni înainte de începerea urmăririi penale, chiar dacă şi ei au o participaţiune. În asemenea cazuri funcţionează, în principal, interesul clar de a scăpa de pedeapsă şi, de multe ori, teama.

În cazurile de viol, există numeroase situaţii când victimele infracţiunii, chiar dacă au suferit consecinţe serioase, nu reclamă faptele respective sau pe cei care le-au comis – în cazurile când sunt cunoscuţi – din numeroase motive, dintre care enumerăm ca fiind mai frecvente şi importante: temerea de autor(i), de multe ori aceştia proferând la adresa lor ameninţări grave, inclusiv cu moartea sau cu repetarea violului; mentalitatea, frecvent întâlnită la noi, că se fac de râs în faţa comunităţii şi nu vor mai putea trăi liniştite ori nu se vor putea căsători, ele sau fetele lor; traumatismele psihice ce le-au suportat şi dorinţa de a nu-şi mai reaminti scenele umilitoare prin care au trecut, în eventualitatea că vor da curs cercetărilor şi vor compărea în instanţă; neîncrederea unora în organele de poliţie, considerând că acestea nu s-au implicat ferm în descoperirea autorilor şi tragerea lor la răspundere penală (în alte cazuri pe care le cunosc ori despre care au auzit); protejarea morală a lor şi a copiilor, în perspectiva vieţii, cunoscând că nici eventualitatea condamnării autorilor nu poate şterge urmele traumatismului suferit.

Această motivaţie este mai puternică în cazul când este vorba de minori(e) care au ajuns victimele unor acte de viol, corupere şi perversiune sexuală, practicarea unor acte de pedofilie ori atragerea lor în reţele de prostituţie organizată. În asemenea situaţii, pe lângă motivaţia personală a victimelor – care este similară celei menţionate, dar cu o apreciere mai severă a consecinţelor – apare şi un refuz ferm al părinţilor, mai ales a mamelor, care nu acceptă să devină actorii unui spectacol ruşinos. Cunoaşterea acestor factori psihologici, atunci când sunt temeinic analizaţi, în raport cu specificul fiecărui caz în parte, poate asigura alegerea unei maniere adecvate de ascultare a victimelor, în general, şi a minorilor în special, creând o atmosferă de înţelegere şi de apropiere sufletească, astfel ca traumele acestora să fie reduse până la un nivel suportabil. De asemenea, cercetările trebuie orientate în direcţia identificării altor cazuri similare, comise în zonă, dar nereclamate, şi, mai ales, a celor cu victime în rândul minorilor; pe o asemenea bază se realizează şi o operaţie de asanare a perimetrului sau localităţii respective, prin stabilirea întregii activităţi infracţionale a făptuitorilor, care în mod obişnuit nu sunt la prima faptă.

Pentru a sublinia şi mai clar acuitatea problemelor abordate ne vom referi la un exemplu semnificativ.

Imediat după prânz, fetița B. C. din Craiova, în vârstă de 8 ani, a dispărut din fața blocului în împrejurări suspecte. Cazul a fost publicat în presă, dar nu au apărut informații suplimentare, altele decât cele stabilite prin investigațiile efectuate de poliție. După câteva zile, cadavrul acesteia a fost găsit într-o lizieră de protecție a căii ferate, la circa 1,5 km depărtare de locuință. Examinarea medico-legală a stabilit faptul că a fost victima unui viol, după care – fiind încă în viață, într-o stare de șoc cauzată de o hemoragie puternică, ce a intervenit consecutiv rupturilor provocate în zona genitală – a fost spânzurată cu propriul fular de creanga unui arbust. Apreciindu-se circumstanțele deosebite în care a avut loc violul – pe timp de iarnă și viscol, în câmp deschis – și faptul că fetița a fost spânzurată, deși încă mai trăia, s-a considerat că singura ipoteză plauzibilă este aceea a omorului comis cu mobil sexual, de către un bărbat cu afecțiuni psihice din categoria psihopaților sexual ori din rândul oligofrenilor.

Urmare unei activități susținute timp de peste două luni de zile, a fost identificat un suspect, înapoiat mintal, care a locuit temporar în apropierea locuinței victimei și se ocupa cu efectuarea unor munci grele în schimbul unor venituri mici. A mai rezultat că a cunoscut și victima, jucându-se uneori cu aceasta în fața blocului și oferindu-i dulciuri. Dormea într-o magazie, consuma zilnic băuturi și era mereu într-o stare de excitație alcoolică. După săvârșirea faptei, a dispărut din zonă și a locuit la rudele sale dintr-o comună apropiată. Probațiunea realizată asigura trimiterea în judecată și condamnarea lui, deoarece expertiza psihiatrică a stabilit că avea discernământ scăzut, dar răspundea sub aspect penal.

Un fapt curios, care reflectă naivitatea oamenilor din zonă, este acela că, pe baza cunoașterii superficiale a criminalului – fiind perceput ca un om necăjit, ascultător și prietenos –, au considerat că nu poate prezenta nici un pericol, deși acesta ademenea diverse fetițe și uneori mergea cu ele în oraș. Nu numai că nu-l considerau ca un potențial pericol, dar îl compătimeau, atitudine ce s-a manifestat, în parte, și după ce s-a aflat că este autorul unei fapte abominabile.

Pe parcursul cercetărilor au fost identificate mai multe persoane cu comportament sexual deviant, în sarcina cărora au fost probate 27 cazuri de viol și corupție sexuală asupra unor fetițe din oraș – multe nefiind reclamate. Două dintre acestea ne-au reținut atenția.

C. S., în vârstă de 32 ani, muncitor necalificat la moara din apropierea victimei menționate mai înainte, cu șase condamnări anterioare pentru violuri comise cu mod de operare apropiat, a săvârșit și două tentative de viol asupra celor două surori ale sale, una fiind în vârstă de numai 10 ani, care au reușit să scape doar fugind în stradă aproape dezbrăcate. Familia hotărâse să nu-l mai reclame pentru aceste fapte ca să nu ajungă din nou în penitenciar.

Un alt caz se referă la o fetiță de 8 ani (M. M.) care profita de orice prilej pentru a pleca din casă pentru a merge în locuința unui vecin, de 54 de ani, care era cocoșat și desfășura diverse munci ocazionale. În schimbul unor dulciuri sau a unor sume mici de bani, cocoșatul supunea fetița la acte de sodomie. Într-o asemenea împrejurare, a fost surprins de către sora fetiței – care avea în acel moment 19 ani. Aceasta însă nu a reclamat cazul și nu a spus nimănui nimic, deoarece pe vremea când avea 10 ani a fost și ea deflorată și supusă la acte de perversiune sexuală de către același individ.

În continuare, ne vom referi la gama diversă de fenomene care vizează ori aduce prejudicii materiale și morale prin inducerea în eroare și înșelarea bunei credințe a cetățenilor, speculându-se cu abilitate dorința unora de a obține cât mai lesnicios anumite venituri, bunuri sau servicii, prin modalități pe care nu le consideră numaidecât extralegale. Fără îndoială că gradul de extensie al acestor forme de înșelăciune este în relație funcțională cu nivelul de

cultură şi informare al cetăţenilor, precum şi cu trăsăturile morale şi psihosociale ale victimelor. Dacă acestea, prin comportarea lor, nu ar ajuta practic actul de reuşită al escrocilor şi traficanţilor de influenţă, s-ar putea realiza o diminuare semnificativă a acestor infracţiuni. În cercetarea acestor cazuri trebuie să ţinem seama şi de profilul autorilor unor asemenea fapte care sunt abili, dispun de imaginaţie creativă, viclenie şi inteligenţă, au stăpânire de sine şi control comportamental, sunt buni cunoscători ai slăbiciunilor omeneşti, au o reală forţă de convingere şi un antrenament susţinut în realizarea unor asemenea manopere dolosive. Numai astfel pot fi explicate unele cazuri neverosimile cărora le cad victime oameni cu un bun nivel de cultură şi informare, dar care intră în joc prea siguri pe ei şi cu convingerea că nu vor putea fi înşelaţi. Or tocmai aceasta este capcana pentru marea majoritate a victimelor, care consideră că lor nu li se poate întâmpla aşa ceva. Carenţele psiho-sociale ale victimelor au la origine, pe lângă unele mentalităţi dăunătoare, de alte caracteristici negative de comportament cum sunt credulitatea şi aviditatea, tendinţa de îmbogăţire facilă, uşurinţa sau imprudenţa manifestate în stabilirea relaţiilor, greşita apreciere a riscurilor unor acţiuni pripite, temerea de a nu pierde ocazii favorabile sau omisiunea verificării minimale a ofertelor infractorilor.

Cel înşelat, fiind păgubit material, se adresează cu plângere organelor de poliţie, dar nu în toate cazurile. Există unele forme de înşelăciune în cadrul cărora autorul îi creează victimei convingerea că, o dată ce acceptă oferta şi intră în joc devine şi el responsabil, adică devine complice la săvârşirea infracţiunii, ceea ce în unele situaţii poate fi chiar adevărat. Ne referim la cazurile de înşelăciune care propun procurarea de diplome, paşapoarte, diverse aprobări pentru lucru în străinătate ori alte înlesniri de pe urma cărora victimele încearcă să profite deşi la un moment dat îşi dau seama că s-au ales doar cu falsuri, care, dacă sunt folosite pot aduce necazuri mari.

Un exemplu relevant de asemenea înşelăciune s-a petrecut în regiunea viticolă Panciu, unde numeroşi viticultori au fost păcăliţi cu sume foarte mari de bani de către in infractor recidivist din Bucureşti, care le-a promis că, printr-o tehnică relativ simplă – pe care le-a şi demonstrat-o – le dublează sumele de bani cu care participă la afacere. Deoarece li s-a spus clar că, dacă vor reclama,vor fi pedepsiţi, împreună cu el, pentru falsificare de monedă, chiar şi după momentul când a fost descoperită escrocheria, aceştia au depus rezistenţă şi nu au dorit să depună plângere.

Implicaţii psihologice deosebite întâlnim şi în ceea ce priveşte **ascultarea martorilor**, activitate care prin frecvenţa şi importanţa ei în procesul penal se constituie ca un domeniu de prim interes ce trebuie să câştige în eficienţă. Practic, nu există caz în care să nu fie necesar a fi ascultaţi martori. În unele dosare complexe, cu ramificaţii teritoriale şi relaţii interumane de mare amploare, se impune obţinerea a zeci şi sute de declaraţii, fiecare cu nota ei de contribuţie specifică, fie în apărare, fie în inculpare. Spectrul larg de aspecte psihologice în acest domeniu a fost prezentat într-un capitol special al lucrării, unde sunt relevate cele mai importante manifestări la care ne putem aştepta din partea martorilor. Diversitatea de caracteristici individuale, de personalitate, de vârstă, sex, cultură, profesiune sau mediu în care trăiesc martorii, este completată cu poziţia particulară pe care o au în cadrul procesului judiciar, de participanţi la administrarea probaţiunii – deci a justiţiei –, uneori în calitate de martori oculari ori chiar de martor unic. Această realitate mozaicată îşi pune pecetea şi asupra activităţii ofiţerilor de poliţie şi a magistraţilor, cerându-le o pregătire specială (şi de ordin psihologic) pentru a manifesta solicitudinea cuvenită pentru a fi capabili să-şi adapteze comportamentul în funcţie de poziţia specială a fiecărui martor.

Considerăm că nu se poate concepe nici o ascultare de martor fără a cunoaşte dinainte un minimum de date de orientare (vârstă, pregătire, profesie, antecedente morale şi juridice). Acestea trebuie să fie completate cu analiza poziţiei pe care martorul o are în cercetare, ca martor important sau care conturează doar aspecte circumstanţiale şi, bineînţeles, a relaţiei pe care o are cu inculpatul, pentru a se observa dacă nu prezintă interes un special în cauză, postură care va fi necesar a fi relevată şi corect interpretată.

Orice ascultare de martor, chiar în condiţiile unei dinamici deosebite a cercetărilor, trebuie să fie realizată în baza unei concepţii tactice şi psihologice adecvate, care este particulară în fiecare caz. Înainte de a intra în fondul problemelor, este necesar să se realizeze o atmosferă propice care să asigure un început de colaborare cu martorul, pe baza unei discuţii deschise, care să exprime şi încrederea ce i se acordă. Ca urmare, se vor discuta iniţial diverse chestiuni mai puţin angajante, referitoare la familie, serviciu, necesitatea de a se stabili adevărul în speţă şi importanţa ce o are în acest sens depoziţia lui.

Separat de aceste aspecte generale, care îşi au importanţa lor, o atenţie deosebită trebuie acordată martorilor şi datorită cunoaşterii mecanismului psihologic pe baza căruia se realizează mărturia. Aceasta, fără a fi influenţată de reaua credinţă, se înfăptuieşte de multe ori incomplet, lacunar sau chiar distorsionat – din cauza emoţiilor ori condiţiilor improprii în care au recepţionat evenimentul. Sunt şi alţi factori care influenţează negativ mărturiile, cum ar fi înclinarea firească a omului ca, după un anumit timp de la producerea faptei, să manifeste o tendinţă de completare, neobservată şi necontrolată raţional, a zonelor rămase libere, care iniţial nu au fost înregistrate în memorie. De aceea, este necesar ca mai ales, atunci când martorul este audiat după un timp mai îndelungat, să nu insistăm fără rost asupra unor puncte neclare ale derulării evenimentului, deoarece astfel ne facem părtaşi la posibile distorsionări ale adevărului. Efecte similare şi de nedorit putem obţine şi în situaţiile când unii martori importanţi sunt ascultaţi pentru a se încerca schiţarea unui portret robot, nefiind indicat să stăruim în obţinerea unei descrieri complete atunci când observăm că martorul are ezitări.

Aceeaşi atitutine se impune şi în cazurile frecvente când martorilor li se prezintă pentru identificare (recunoaştere) diverse persoane sau obiecte, operaţiune realizată cu grave defecţiuni şi abuzuri în cazul „Anca".

Atenţie specială trebuie acordată ascultării minorilor care au tendinţa naturală de a-şi completa reprezentarea lacunară ce o au asupra evenimentului, de a-şi folosi imaginaţia creatoare şi a spune chiar şi unele minciuni, postându-se în poziţii de o mai mare importanţă.

Ne-am referit mai înainte la unele cazuri speciale când, din motive de temere şi de ameninţare, nu sunt reclamate unele infracţiuni grave, cum sunt cele din domeniul crimei organizate. Temeri similare se observă şi în cazul martorilor acestor infracţiuni, care refuză să relateze date cunoscute despre astfel de infractori, considerându-i periculoşi pentru ei ori pentru cei apropiaţi. În practica organelor de cercetare, s-a observat faptul că mulţi dintre ei sunt capabili să-şi angajeze răspunderea şi să arate lucrurile importante ce le cunosc, însă numai după arestarea răufăcătorilor, asemenea măsură susţinându-le încrederea şi sentimentul de siguranţă de care au nevoie. În acelaşi spirit trebuie înţeleasă şi modificarea recentă a legii penale, care permite luarea unor măsuri deosebite de protecţie a unor martori importanţi, creîndu-se astfel condiţii suplimentare pentru asigurarea probaţiunii prin contribuţia unor martori, care, altfel, ar fi păstrat tăcerea.

4. Aspecte caracteristice în cazul ascultării și interogării învinuiților sau inculpaților

În lucrarea sa – *Zadig* – marele filosof Voltaire a statornicit un principiu cu valoare fundamentală pentru orice cercetare umană, deci și judiciară, considerând că este mai bine să scape de pedeapsă doi indivizi decât să fie sancționat un nevinovat. Teza aceasta, care se întemeiază pe argumentele luminoase ale umanismului, vizând apărarea cu orice preț a drepturilor omului, a statuat un adevăr capital, aflat în deplină consonanță cu tendințele de manifestare ale libertății omului sub toate formele. Pe parcursul evoluției istorice, acest adevăr s-a transferat în mod firesc și în domeniul dreptului, întruchipându-se în norma promovată astăzi ca prezumție de nevinovăție, care afirmă răspicat că nimeni nu poate fi considerat vinovat înainte de a fi condamnat definitiv pentru săvârșirea unei fapte. Pe lângă frumusețea morală a acestui principiu de conduită juridică, se realizează concomitent protecția necesară a celor implicați într-un proces judiciar, aceștia având asigurată apărarea până în ultimul moment al finalizării oricărei judecăți. Pe această cale se asigură și evitarea erorilor judiciare care, de regulă, sunt fructul superficialității și al lipsei de profesionalism în administrarea probelor.

Această orientare rațională a procesului penal exclude practica anterioară – când, de multe ori, probațiunea se realiza plecând de la autor la obținerea de probe, deci invers față de reglementarea actuală, care promovează desfășurarea urmăririi penale și a judecății prin respectarea dreptului oricărei persoane de a nu fi calificată drept infractoare mai înainte de a se încheia toate fazele procesului penal.

Pornind de la această abordare teoretică, care trebuie să fie înfăptuită cu fermitate și în activitatea practică, observăm că am ajuns la dezbaterea unei zone de mare interes, care pretinde în mod imperios asigurarea respectării acestui principiu. De fapt, ascultarea și interogarea inculpatului constituie un teritoriu complex, delicat și dificil, unde se intersectează tot ceea ce constituie esențialul în cadrul procesului penal. Toate celelalte activități pot fi considerate complementare – chiar dacă în majoritatea lor aduc o contribuție substanțială la stabilirea adevărului și, multe ori, pot înlocui chiar și orice explicații ale inculpatului, pentru a demonstra modul de săvârșire a infracțiunii, identitatea și vinovăția autorului. Dar în absența acestei verigi, de neînlocuit, nu se poate ajunge la stabilirea integrală a adevărului, fiind de presupus că anumite aspecte, ce sunt cunoscute doar de către autor, nu vor putea fi altfel elucidate complet și sub toate laturile posibile. Se cunoaște principiul potrivit căruia mărturisirea infractorului nu constituie probă decât în cazul când conținutul acesteia se coroborează cu celelalte probe ale cazului. Dar, în unele spețe, cum sunt cele ale unor dispariții suspecte – când se demonstrează că în realitate este vorba de un omor – cercetarea nu poate fi încheiată, iar procesul nu poate evolua spre o finalizare prin condamnare decât în situația când este descoperit și examinat cadavrul. Or, în destule situații, adevărul despre locul unde se află acesta nu îl cunoaște decât făptuitorul, care are libertatea de a arăta sau nu acest fapt.

Înainte de a intra în examinarea propriu-zisă a particularităților ascultării inculpaților, dorim să subliniem o problemă esențială privind aplicarea psihologiei judiciare. Considerăm că eșafodajul teoretic al acesteia este doar în curs de elaborare, până în prezent literatura de specialitate relevând doar o serie de procese și mecanisme psihice care-și pot găsi valorificarea în acest domeniu și mai puțin observații pertinente privind unele modalități posibile de aplicare. Cum recomandările nu se bazează temeinic pe cercetări specifice – acestea fiind încă rare și sigur neîndestulătoare – este delicat să apreciem cum pot fi ele transpuse în practică. Chestiunea este și mai sensibilă dacă avem în vedere că aplicarea nu poate fi asigurată eficient decât de către

specialişti în materie. Aceştia în mod sigur ar putea obţine rezultate superioare celor realizate până în prezent de către practicienii care se bucură de oarecare informare psihologică ori sunt înzestraţi cu un fler profesional şi o intuiţie remarcabile. Este necesar să sesizăm, de asemenea, şi situaţia particulară când încercarea de a aplica astfel de recomandări poate deveni un instrument periculos, ce poate conduce fie la rezultate nedorite, fie chiar la prejudicii serioase ori eşecuri greu de acceptat sau de remontat. Atunci care poate fi soluţia optimă, dacă ea există? Noi considerăm că nu există o formulă care să aducă doar beneficii şi să înlăture orice consecinţe indezirabile. Ca urmare, trebuie să se continue, cu convingere şi consecvenţă, calea aplicării în procesul judiciar a noţiunilor, explicaţiilor şi mecanismelor psihologiei de către cei implicaţi direct în această activitate. Bineînţeles că se impune, concomitent, implementarea unei strategii graduale de pregătire în domeniu a ofiţerilor de poliţie şi a magistraţilor, chemaţi prin lege la realizarea justiţiei, fiecare categorie pe specificul ei de atribuţiuni. Un asemenea proiect cuprinzător ar avea o valoare deosebită, atât pentru prezent, dar mai ales pentru perspectiva imediată. El va trebui să fie completat cu asigurarea unui cât mai direct şi substanţial aport al experţilor în psihologie şi psihiatrie judiciare, atât în planul asigurării pregătirii celor vizaţi cât şi în cel al rezolvării personale şi/sau în parteneriat a unor probleme care pretind o asemenea intervenţie. Acest din urmă aspect obligă instituţiile implicate să angajeze personalul necesar din categoria unor asemenea experţi şi să-i implice, totodată, în desfăşurarea unei activităţi de cercetare, asigurându-le condiţii specifice şi, mai ales, punerea nemijlocită la dispoziţie a subiecţilor care vor face obiectul unor examinări complexe şi de durată. Poate ar fi util ca un asemenea demers ştiinţific să fie realizat în cadrul unei structuri organizaţionale comune pentru toate instituţiile beneficiare. Ar fi foarte utile nişte cercetări aprofundate în domeniul infractorilor recidivişti sau a celor ce acţionează în zona crimei organizate.

În contextul oricărei activităţi de cercetare (urmărire) penală, avem de-a face cu învinuiţi (inculpaţi) de săvârşirea unor infracţiuni, persoane care trebuie să dea explicaţii cu privire la modul lor de săvârşire. De asemenea, putem întâlni, adeseori, în dosarele în care autorii sunt neidentificaţi, persoane care sunt bănuite că ar fi comis fapta respectivă, dar împotriva cărora nu avem probe, ci doar unele suspiciuni motivate. Nu dorim să face diferenţieri juridice între aceste categorii, nici să le definim cu rigoare. Considerăm doar că, generic vorbind, acestea au o poziţie relativ apropiată una de alta. Aşadar, în orice cercetare, este necesar ca anchetatorul să lămurească toate circumstanţele în care a avut loc infracţiunea. Această exigenţă se poate realiza prin mai multe modalităţi, alegerea celei mai adecvate depinzând atât de specificul fiecărui caz în parte cât şi de caracteristicile psihologice ale celor implicaţi în această relaţie ori ale problemelor concrete ce se cer a fi rezolvate.

Oricare încercare de aplicare a psihologiei în practica judiciară din acest domeniu trebuie să ia în considerare toate observaţiile pertinente din capitolul special al acestei lucrări, care prezintă concluziile unor cercetări întreprinse pe parcursul unui număr mare de ani. Acestea pot spori valoarea oricărei anchete judiciare, atunci când sunt observate de către anchetatori iscusiţi, care pot nuanţa folosirea lor de-a lungul întregului proces de audiere – interogare şi, în mod deosebit, în momentele cheie ale cercetării penale. O asemenea posibilitate se cere a fi bine pregătită, cunoscând realitatea că cei interogaţi au diverse interese în anchetă şi, în consecinţă, atitudini foarte diferenţiate, care vizează apărarea cât mai bună a propriei situaţii juridice, dar, nu de puţine ori, şi a altor persoane din rândul familiei, rudelor ori ale altor participanţi la săvârşirea infracţiunii. Calitatea de a prevedea asemenea reacţii particulare permite anchetatorului să nu fie luat prin surprindere şi să-şi aleagă din timp tactica cea mai performantă. Prezumăm, deci, existenţa unui proces compex de gândire,

anterior începerii ascultării, care este bine să fie particularizat în raport cu momentele importante (sau fierbinți) apărute pe parcurs.

În cazurile fericite, când avem șansa de a ne confrunta cu persoane care, din diverse motive, sunt dispuse la colaborare și la recunoașterea faptelor ilegale comise, situația se simplifică mult. Totuși, și în asemenea situații, trebuie să manevrăm chibzuit cu „armele" psihologice, să stimulăm încrederea celui vizat și să facem tot ce este necesar pentru ca acesta să nu ajungă la retractarea susținerilor anterioare. Dificultățile mari, uneori de nesurmontat, apar frecvent în situațiile când se impune interogarea unor persoane suspectate pentru săvârșirea unor infracțiuni foarte grave și cu pedepse mari sau a unora cu experiență câștigată în detenție ori în viața cotidiană, trăită în medii și printre persoane cu comportament deviant, sau care au comis diverse infracțiuni și datorită abilității de care au dat dovadă nu au putut să fie prinși și condamnați. Este limpede că o persoană cu trecut infracționist, cu experiență de ani de zile dobândită într-un mediu care promovează și cinstește fărădelegea – creând adeseori eroi din rândul lor – nu este de așteptat să facă benevol o cerere de a se întoarce în penitenciar. Ca urmare, în orice situație de interogare, își apără libertatea și alte interese cu disperare și, de multe ori, chiar și cu pricepere, rezistând până la sfârșit oricărei încercări de demascare ori recunoscând doar gradual – pe măsura prezentării unor probe de neînlăturat – o parte din activitatea infracțională desfășurată. Se întâmplă ca aceștia să recunoască ușor – uneori chiar cu o suspectă grabă – săvârșirea unor infracțiuni de mică gravitate. O asemenea conduită trebuie a fi considerată suspectă. Ea este, însă, pragmatică pentru infractor, care în mod sigur încearcă să scape dintr-un cleşte în care a fost prins, acceptând primirea unei pedepse mici în locul alteia distrugătoare ce i s-ar aplica pentru o infracțiune mult mai gravă ca periculozitate socială.

Pentru a înfrânge cerbicia unor astfel de infractori, nu este de admis, în nici o situație și în numele nici unui scop, să fie folosite metode antiumane cum ar fi aplicarea de corecții fizice ori chiar a torturii psihice și fizice. De asemenea, nu este permisă folosirea hipnozei sau narcoticelor, care reduc capacitatea de apărare a celui supus unor asemenea probe. Se impune ca în orice situație, oricât de dificilă ar fi ea, singurul demers legal admisibil să fie cel al folosirii cu iscusință și la momentul oportun a arsenalului psihologiei judiciare și a criminalisticii, singurele care respectă drepturile persoanei interogate. În practică, tentația de a face apel la alte metode nu este total eradicată. În mentalitatea unor anchetatori, care nu cunosc ori nu apreciază corect forța de nebănuit a unei dispute inteligente, mixată cu valorificarea trăirilor celui interogat, asemenea metode ilegale exercită încă o fascinație deosebită, fiind considerate drept căi sigure de obținere a succesului în cercetare. În fapt, ele nu exprimă decât limitele unui astfel de personaj, incompetența și neputința lui de a rezolva rațional situațiile dificile pe care trebuie să le clarifice.

În activitatea pe care au desfășurat-o, timp de mulți ani, cu predilecție în domeniul omorurilor, autorii acestor rânduri au întâlnit și situații când s-a făcut apel la asemenea practici care de fiecare dată s-au dovedit ineficiente și lamentabile. Ne amintim, cu tristețe, de unele cazuri de acest gen. Un coleg, care avea ani buni de serviciu, a ajuns în situația jalnică de a se ruga de un infractor, pe care-l ancheta, solicitându-i să-l ajute în rezolvarea cazului, motivând că este aspru criticat de către șefi pentru nereușită. Un altul, înfumurat și autoconsiderat ca imbatabil „în ale interogatoriului", dorind să demonstreze cât este de eficient, a făcut o demonstrație deplorabilă, chiar aberantă. După ce a introdus în camera de anchetă persoana despre care a fost încunoștințat că va fi pusă în libertate, deoarece nu existau probe împotriva ei, aflându-se în ziua când expira o reținere de cinci zile – legală cu ani în urmă

– a spus răspicat că va face imediat rost de probe. Ne-am gândit ironic că va urma un act inspirat de magie. Spectacolul a fost însă de o calitate mizerabilă, chiar de nesuportat. Omul era speriat și stătea cu șapca în mână, într-o stare de așteptare temătoare. Ofițerul a strigat intempestiv la el și i-a cerut să nu mai țină șapca în mână, ci s-o pună undeva. Dezorientat, respectivul a pus-o în cuier. Foarte supărat, ofițerul s-a repezit la el și l-a lovit brutal cu piciorul la nivelul tibiei, pretinzând că-i murdărește cuierul cu șapca lui. Neștiind, practic, ce atitudine să mai adopte, respectivul a luat șapca și a pus-o din nou, pe birou. Scena s-a repetat de mai multe ori, cu zbierături ori loviri, până când am rămas înmărmuriți și fără replică, în fața unei asemenea revărsări primitive de violență și ură, care ne era prezentată drept model de anchetă. În final, s-a cerut ofițerului să înceteze cu asemenea demonstrație halucinantă, punându-l în libertate pe cel care în acel moment era în postura unui om nevinovat.

Într-o altă situație deosebită, când nu s-a mai identificat nici un alt procedeu capabil să ducă la rezolvare, s-a acceptat și organizat folosirea narcoanalizei într-un caz de omor. Printre alte întrebări rămase fără răspuns, cel supus acestei probe a fost întrebat unde a ascuns cadavrul, moment după care, persoanele importante ce asistau au auzit o adresă comună, care amintea ceva despre mama lor. Rezultatul a fost nul pentru anchetă. Deci și călătoriile făcute în teritorii periculoase pentru sănătate – în raport cu doza injectată – nu s-au dovedit a fi eficiente, rămânând doar ca expresii neputincioase ale minții încețoșate a anchetatorilor, încețoșare care în nici un caz nu se datora folosirii unui narcotic.

O modalitate verificată în practică, ce poate asigura succesul în situațiile când anchetatorii se confruntă cu indivizi versați, care-și apără cu îndârjire pielea și încearcă prin orice mijloace să nu cedeze ori să-și „negocieze“ cât mai scump interesele – eventual prin negarea oricărei implicații într-o faptă penală – este cel al repetării declarațiilor acestora, cu accent pe dezvoltarea atentă a relatărilor care se referă la detalii semnificative ale cazului. O asemenea tactică presupune folosirea cu pricepere a numeroaselor mecanisme psihologice care facilitează apariția unor fisuri sau chiar contradicții în declarații. Orice reluare a discursului despre desfășurarea unei fapte – ori chiar a unei înlănțuiri de infracțiuni – creează o tensiune deosebită, o presiune de ordin psihic care favorizează apariția unor greșeli în declarații. Acestea pot fi determinate atât de posibile carențe ale concentrării subiectului supus interogării cât și de slăbiciunile firești ale procesului memorizării. În situațiile când acest din urmă resort psihic funcționează aparent perfect, neobservându-se aproape nici o diferență între susținerile făcute, în timp, este necesar a se suspiciona fie prezența unei înțelegeri intervenite între inculpați, fie o pregătire anterioară, deci o exersare realizată de către un subiect care se așteaptă a fi interogat.

Procedeul repetării declarațiilor va fi cu atât mai reușit cu cât se va pretinde subiecților explicarea în detaliu a comportamentului propriu sau al altor participanți. Sublinierea este valabilă și în ceea ce privește clarificarea, prin toate mijloacele legale, a modului în care inculpatul (bănuitul) justifică modul cum și-a folosit perioadele anterioare și cele postinfracționale. Insistența noastră pe acest aspect are o motivație specială, deoarece, pe lângă interpretarea psihologică ce se impune a fi realizată asupra comportamentului din această perioadă, există și nenumărate posibilități de cercetare prin care se verifică, punct cu punct, orice pas, orice mișcare a celui vizat. Această asigurare suplimentară este de natură a permite, în final, interpretarea corectă a conduitei inculpatului (bănuitului), deoarece manifestările și, deci, susținerile sale, sunt apoi verificate pe teren – ori de câte ori este posibil – și, astfel, se pot trage concluzii care reflectă cât mai bine realitatea.

Infractorii, mai ales cei cu experienţă, apreciază pericolul iminent rezultat din interpretări psihologice de acest gen sau refuză expres orice explicaţie, şi prezintă ca motivaţii situaţii confirmate care nu pot fi verificate ori despre care cred, că vor fi confirmate de către martori contactaţi înainte ori imediat după săvârşirea faptei.

Asemenea comportamente în anchetă pot fi enumerate la nesfârşit. Am ales însă câteva cazuri care ni se par reprezentative. Unul se referă la atitudinea în anchetă a autorului unui dublu asasinat, săvârşit în judeţul B., care a susţinut răspicat că nu este el făptuitorul, deoarece în timpul respectiv a fost prezent la o serbare populară ce a avut loc în piaţa oraşului, loc unde a fost observat de către mulţi cunoscuţi şi chiar de către persoane pe care nu le cunoştea. Cu prilejul verificării acestei susţineri, s-a stabilit că ele se confirmă în parte, în sensul că prezenţa lui – care a fost ostentativă şi provocator afişată – a fost sesizată până la o oră care-i permitea săvârşirea faptei. Apariţia lui mai târzie a fost, de asemenea, remarcată, dar tot prin acte scandaloase şi provocatoare, urmărind cu tot dinadinsul să fie observat. S-a stabilit, astfel, faptul că a lipsit de la petrecere o perioadă de timp îndestulătoare pentru comiterea crimelor, situaţie care s-a transformat ulterior într-o pârgie de soluţionare a speţei.

Într-un alt caz, tot de omor, din judeţul B., iniţial au fost găsite un schelet uman şi resturi de îmbrăcăminte, în interiorul unei păduri, într-un loc izolat şi greu accesibil. Craniul victimei era descărnat şi prezenta o spărtură în zona occipitală. Constatările de la locul faptei nu au permis stabilirea sexului, deoarece îmbrăcămintea găsită era bărbătească. Au fost găsite, însă, şi o perucă de femeie şi un sutien. Expertiza medico-legală a conchis că, în speţă, era vorba de un cadavru de sex feminin, între 20 – 30 ani, iar cauza morţii, care data de peste două săptămâni, a constitut-o fractura craniană, ce a putut fi produsă prin lovirea cu un corp contondent. Examinarea obiectelor de îmbrăcăminte a stabilit că acestea prezentau urme de rupere. În zona învecinată se aflau mai mulţi stejari, tăiaţi de pe picior cu securea. Victima a fost identificată uşor, prin compararea datelor unei dispariţii semnalate în zonă, cu peste 20 de zile în urmă. Aceasta avea 24 ani, era necăsătorită şi locuia singură, dar în curte se afla şi un frate, care era căsătorit. Era o fire veselă, cu un comportament bărbătesc şi devenea violentă când cineva îi făcea avansuri nepotrivite. Anterior dispariţiei, a început să-şi construiască un gard pentru terminarea căruia mai avea nevoie de lemn de stejar care se găsea la circa 14 km de locuinţă.

Au fost eliminaţi succesiv mai mulţi bănuiţi, suspiciunile de comitere a omorului conturându-se, în principal, cu privire la un vecin al victimei. Cu prilejul ascultării sale, acesta a declarat că, în seara anterioară dispariţiei, a fost acasă la victimă, unde a fost servit cu o ţuică şi s-au înţeles ca dimineaţa să plece la pădure, într-un loc situat cam la 7 km de sat. Ca urmare, s-a pregătit fiecare cu cele necesare, victima urmând să facă rost şi de o căruţă. A aşteptat-o în locul respectiv până seara, dar aceasta nu a venit. A afirmat că declaraţia lui poate fi confirmată prin găsirea, în locul de aşteptare, a unor resturi alimentare (coji de ouă) şi capete de ţigări, deoarece a fumat un pachet întreg de ţigări Snagov. Deoarece cercetările nu au confirmat susţinerile lui, a revenit şi a cerut o nouă verificare, motivând că nu s-a căutat exact în locul indicat de el. A mai susţinut că a plecat singur la pădure, victima urmând să vină mai târziu.

S-a procedat din nou la cercetarea locului pretins de către bănuit, ocazie cu care au fost găsite patru capete de ţigări Snagov, lângă rădăcina unui stejar şi altele la circa 100 de metri distanţă. Faptul în sine a prezentat, până la urmă, relevanţa necesară, deoarece expertiza criminalistică a stabilit că acestea prezentau caracteristicile stingerii lor iniţiale într-o

scrumieră – după urmele de presare – concluzie care indica aducerea lor acolo, după prima cercetare efectuată de către poliție.

S-a continuat verificarea alibiului prezentat și, astfel, au fost obținute dovezi care au infirmat definitiv versiunea infractorului. Au fost identificați mai mulți martori care l-au văzut coborând, seara, din direcția locului găsirii cadavrului, inclusiv un conducător auto care l-a transportat pe o porțiune de drum. De asemenea, a fost găsită, în locuința victimei, o plasă din rafie pe care aceasta a luat-o cu alimente, când a plecat la pădure. Or, practic, aceasta nu putea fi adusă acolo decât de către vecinul ei. Ar fi fost foarte interesant dacă această probă surpriză ar fi putut fi prezentată suspectului, care își apăra cu îndârjire poziția de inocent, aleasă de el în anchetă, până în acel moment. Dar, din păcate, „experimentul" nu a mai putut fi făcut, deoarece bănuitul, transformat în această fază a cercetărilor în inculpat, a dispărut și a fost găsit decedat, după o lună de zile; cadavrul acestuia – aflat în stare avansată de putrefacție – era agățat într-un laț, prins de creanga unui copac, într-un cimitir. Asupra cadavrului au fost găsite actele de identitate, precum și o scrisoare care cerea își iertare soției și victimei, subliniind că pe aceasta din urmă a iubit-o mult, dar ea nu l-a acceptat.

O altă problemă de mare interes în cercetarea infractorilor este cea privind evaluarea sub aspect psihologic – nu numai criminalistic – a **modului de operare**, care, pe bună dreptate poate fi considerat a fi o marcă a personalității și comportamentului acestora. Modul de operare – ca mijloc practic de propulsare a cercetărilor – este contestat astăzi de către unii autori, care observă cu îndreptățire că mulți infractori își schimbă frecvent modul de săvârșire a infracțiunilor. Acest adevăr parțial nu poate conduce la aprecierea că modul de operare și-a epuizat resursele și nu mai prezintă decât o valoare relativă, de orientare generală, ci trebuie reconsiderat, deoarece se dovedește a fi încă o cheie cu valențe nebănuite.

Că este așa ne-o confirmă nenumăratele situații când, pe baza lui, au fost rezolvate serii de fapte infracționale, unele deosebit de grave, iar altele petrecute la distanțe mari în timp și spațiu. Ar fi greu de presupus că s-ar putea evolua spre rezolvarea acestora din urmă în absența unui valoros instrument de lucru cum este modul de operare, care trebuie abordat de fiecare dată și din punct de vedere psihologic. Se știe că, în practică, există o serie de criterii și caracteristici de ordin criminalistic care mediază corelarea între diverse fapte. Adevărul este că, atunci când acest proces de asociere posibilă între unele spețe se realizează pe baza unor urme, performanța trebuie considerată a fi lesnicios de obținut. S-ar putea deduce că, în absența acestora, corelarea ar fi greu de realizat într-o serie de fapte care aparent nu exprimă același stil de lucru, ci reproduc doar parțial anumite caracteristici. Problema nu rezidă, așadar, numai în repetarea riguroasă a particularităților modului de operare ci, mai ales, în sesizarea unor elemente caracteristice care nu sunt totdeauna vizibile la o primă vedere.

Consecințele negative, menționate în acest capitol, se referă la situațiile când o asemenea examinare se realizează formal sau cu caracter limitat și nu se valorifică toate secvențele relevante, inclusiv cele privind detaliile, sau toate verigile modului de operare cum ar fi: căile de acces și retragere, obiectivele vizate și bunurile urmărite, modalitatea aleasă pentru pătrunderea în locuință ori pentru atac, comportarea concretă la locul faptei – corelate cu natura și poziția urmelor găsite, ori, dimpotrivă, evitarea lăsării acestora – prezența unor acte semnificative de modificare a tabloului infracțional de revenire periodică în zonele unde a mai comis infracțiuni ori unde are diverse legături ș.a. Numai studierea aprofundată a tuturor acestor aspecte – atât în detaliu cât și în conexiunea lor – poate asigura o valorificare superioară a caracteristicilor modului de operare.

Toate aceste aspecte ne îndreptățesc să afirmăm că ele exprimă, prin excelență, secvențe relevante ale unui comportament uman care trebuie observat, studiat și decodat și din punct de

vedere psihologic, pentru a realiza o interpretare corectă și aprofundată a motivației și a caracteristicilor întâlnite în procesul înfăptuirii obiectivelor urmărite de infractori.

Un asemenea examen este pretențios, deoarece, de multe ori, obligă la observarea și aprecierea unor manifestări sau reacții greu sesizabile, altele ușor modificate ori mascate iar, uneori, chiar atipice. În examinarea acestora, trebuie să luăm în considerare concluziile psihologiei, care subliniază că tendința la repetare a unor praxeme comportamentale este specifică învățării în general și că, în cadrul acestui proces, omul se manifestă uneor necontrolat, executând cu consecvență anumite acte reflexe – repetitive – care pot duce la demascarea lui. Numai dacă realizăm o asemenea examinare complexă a modului de operare – ca expresie reflectată a mecanismelor psihologice intime – vom putea verifica dacă și în ce măsură acesta continuă să asigure succesul într-o serie de situații complicate.

Că este așa și nu altfel dorim să ilustrăm concluzia cu două cazuri deosebit de grave care au fost rezolvate pe această bază. Ne referim la faptul că în județul B. a fost descoperit autorul unui omor în persoana unui escroc, care a păcălit victima – o femeie în vârstă – și i-a luat, cu acea ocazie, o cantitate mare de bijuterii de valoare. Anterior săvârșirii crimei, a contactat victima și a asigurat-o că are posibilitatea să-i valorifice la un preț bun bijuteriile, situație pe care aceasta i-a relatat-o unei vecine. În practică se cunoaște faptul că escrocii evită cu stăruință să ajungă la comiterea unei fapte grave, cum este omorul. Această observație de ordin general a fost acceptată inițial, dar pe parcursul cercetărilor, realitatea a arătat, totuși, faptul că – din motive necunoscute – autorul a depășit o asemenea barieră. Această constatare a fost tranferată inspirat la un caz de dublu asasinat, rămas cu autori necunoscuți de doi ani, comis într-un județ vecin. Și în acest caz, criminalul a urmărit obținerea unor valori mari, respectiv a unei colecții deosebite de timbre. Victimele erau tot bătrâni, care erau foarte circumspecți, nu aveau relații sau vizite și dispuneau de încuietori sigure. Dar acestea au fost găsite intacte! Împrejurarea aceasta era de natură să aducă în prim plan întrebarea firească privind profilul psihologic al criminalului, care a putut depăși toate aceste rezerve manifestate de către victime față de orice persoană necunoscută. Un răspuns adecvat putea fi aducerea în discuție a escrocului reprofilat în criminal, care lămurea acest aspect și mai puncta și alte criterii, respectiv urmărirea unor bunuri de mare valoare și lăsarea a cât mai puține urme la locul faptei. Odată realizată această corelare a cazurilor, au fost luate măsuri de coordonare a cercetărilor și a informațiilor, ajungându-se la descoperirea aceluiași autor în cele două spețe.

Un alt exemplu de valorificare a modului de operare îl constituie cel al furturilor înregistrate pe raza județului H., unde timp de două luni, la interval de 3-4 zile, au fost înregistrate numeroase furturi, comise în majoritate pe timp de zi, prin spargerea sau forțarea geamurilor sau a ușilor, urmărindu-se cu precădere însușirea de aparatură electronică, bijuterii ori sume de bani. La fața locului au rămas foarte puține urme, stabilindu-se că autorul a acționat cu mănuși. Din investigațiile efectuate a rezultat informația că, în două cazuri, a fost observat în apropiere un tânăr brunet, de statură mijlocie și cu constituție astenică, îmbrăcat într-un trening de culoare albastră. Un martor, care ulterior a fost victima unui furt analog, a afirmat că, înainte cu două zile, a fost vizitat de către un tânăr cu semnalmentele descrise, care s-a interesat dacă poate să-i închirieze o cameră.

În aceeași perioadă, a fost reclamată și comiterea unei grave tâlhării, victimele fiind două persoane în vârstă. Au fost transportate la spital în stare gravă, dar după cinci zile bărbatul a murit fără a putea da nici o informație despre caz. Soția lui a relatat că-și amintește doar faptul că a apărut la ușă un tânăr slab, îmbrăcat într-un trening, care i-a

vorbit frumos și a întrebat-o dacă îi poate închiria o cameră. Nu mai știa ce s-a petrecut ulterior și dacă acesta a lovit-o. S-a trezit doar la spital. A mai relatat că nu aveau în locuință sume mari de bani, dar aveau două librete C.E.C. cu economiile lor pentru înmormântare. Fiica victimelor a precizat apoi că, din locuința părinților au fost furate, în afara banilor și a libretelor, o lanternă adusă din străinătate și o bijuterie breloc cu inițialele R. I.

O vecină, care îi aproviziona zilnic cu lapte, a sunat la ușa din spate a locuinței, în jurul prânzului, moment în care dinăuntru a ieșit un tânăr, care avea o anvelopă în mână. Întrebându-l ce caută acolo, acesta, foarte calm, i-a răspuns că este nepotul doctorului (deci cunoaștea unde a intrat) și că l-a dus la spital, deoarece s-a simțit rău. I-a mai spus că revine peste vreo trei ore. Când s-a întors, laptele era tot la ușă, fapt ce a determinat-o să intre în casă, ușa fiind deschisă, ocazie cu care i-a găsit pe cei doi soți în stare gravă, fiecare dintre ei în altă cameră.

Acest caz de tâlhărie cu urmări mortale a fost analizat ca făcând parte din același lanț infracțional – estimându-se datele caracteristice ale cazurilor, respectiv modul de operare similar și semnalmentele cunoscute. Un accent deosebit în această apreciere s-a pus pe repetarea pretextului folosit la tatonarea terenului, anterior comiterii furtului, și portul invariabil al treningului, care au fost interpretate ca marcă a făptuitorului. Autorul a fost identificat și condus la poliție, chiar în ziua când a avut loc înmormântarea doctorului. Corespundea bine sub aspectul semnalmentelor, avea mai multe tatuaje pe corp și juca la început rolul unui bolnav mintal. Deoarece nu avea asupra lui acte de identitate, a afirmat că este elev și a prezentat verbal niște date de identificare, pretinzând că este băiatul familiei S. O dată cu verificarea acestor susțineri, s-a constatat că într-adevăr era găzduit acolo, împreună cu prietena sa, dar că și-a atribuit o identitate falsă. De fapt, era infractor recidivist, eliberat din detenție în urmă cu trei luni. La percheziție au fost găsite numeroase obiecte din cele furate, mai puțin unele vândute și inelul breloc.

Cu prilejul cercetării sale, autorul a recunoscut relativ ușor faptul că a comis opt furturi din locuințe. Întrebat dacă a mai săvârșit și alte infracțiuni, a afirmat răspicat că nu, observându-se precauția și chiar îndârjirea față de orice încercare de a fi apropiat în vreun fel de tâlhărie amintită, faptă mult mai gravă. S-a decis ca el să nu fie cercetat direct sub acest aspect, încercându-se mai întâi obținerea unor probe concludente. Ca urmare a investigațiilor efectuate cu privire la bijuteria breloc, s-au stabilit indicii utile, rezultând că aceasta a fost văzută de către gazda lui. Ulterior a fost vândută unei frizerițe. Deoarece aceasta nu a fost mulțumită – după consultarea unui bijutier – i-a restituit-o, iar el a oferit-o gazdei, drept recompensă, cum de altfel i-a mai făcut cadou și alte bunuri furate. Motivul acestei oferte l-a constituit teama de a nu fi reclamat, deoarece gazda și-a dat seama cu ce se ocupă. În final, bijuteria atât de mult căutată a fost găsită îngropată în pământ, în atelierul pe care gazda îl avea într-o comună apropiată.

Întrucât inculpatul nu cunoștea faptul că această probă materială importantă a fost recuperată de către poliție, anchetatorii au hotărât să-i confere impactul unei surprize. Fiindu-i prezentată acestuia, după o discuție obișnuită de precizare a modului de acțiune în cazul furturilor, infractorul s-a descumpănit și a recunoscut fără mari probleme săvârșirea tâlhăriei, afirmând că nu se aștepta nicidecum la găsirea ei, mai ales că a avut asigurarea că a fost foarte bine ascunsă.

Considerăm că această modalitate de interogare are o valoare deosebită și este indicat a fi folosită ori de câte ori apar asemenea prilejuri pe parcursul cercetărilor. Acest procedeu are virtuți deosebite, în special din punct de vedere psihologic, deoarece acționează ca un berbec medieval care sparge zidul defensiv cu care s-a înconjurat infractorul. În fața surprizei nu mai

reuşeşte, de regulă, să-şi controleze comportamentul închis şi sigur de până atunci. Se creează o stare de şoc, de degringoladă, mai ales sub aspect emoţional, ca urmare a unui mic cutremur interior, infractorul fiind învăluit brusc de nesiguranţă şi o de căldură de nesuportat. La această reacţie necontrolată se adaugă firesc şi aspectul cognitiv, inculpatul realizând că este pierdut. În momentul acesta de debusolare nu mai poate judeca limpede atitudinea potrivită şi cedează nervos. Pe parcurs, cei care sunt mai încrezători în forţele proprii încearcă o repliere, menită a urmări dacă mai are alte posibilităţi de circumstanţiere a răspunderii penale la care se aşteaptă.

Prezentăm în acest sens două exemple semnificative. Unul este cel al omorului comis din gelozie într-o comună din judeţul D.; scena crimei se prezenta ca într-o tragedie shakespeariană. Existau numeroase bălţi şi pete de sânge, începând dintr-o cameră, continuând pe pervazul ferestrei şi apoi în curte, unde se aflau mai multe cărări de asemenea urme care reflectau o mişcare de urmărire a victimei în jurul unui şopron, mişcare reluată de trei ori. Victima prezenta numeroase leziuni produse prin lovirea cu un instrument tăios (un briceag ce aparţinea unui cumnat). În cauză erau cercetaţi doi bănuiţi, cumnatul victimei fiind şi arestat, deoarece au rezultat date că întreţinea raporturi sexuale cu aceasta, în lipsa concubinului (care era paznic la primărie şi nu era considerat ca fiind suspect).

O echipă de doi specialişti de la Bucureşti a fost trimisă să rezolve cazul, a cărui cercetare trena de trei luni. Au continuat cercetarea bănuiţilor, dar au abordat şi versiunea că autor ar putea fi concubinul, teză axată pe date psihologice: era foarte gelos, îşi bănuia concubina de relaţii extraconjugale, se interesa de mersul cercetărilor – oferindu-se chiar să ajute – şi era foarte viclean. După o discuţie generală, de observare şi cunoaştere psihologică, i s-a cerut să descrie amănunţit comportamentul avut după ce a aflat de găsirea victimei, când s-a repezit peste aceasta şi şi-a aruncat pufoaica exact în balta de sânge. Suspicionând conduita lui, s-a realizat şi o cercetare la primărie, unde s-a descoperit o pată de sânge – cu grupa victimei – situată deasupra patului în care se odihnea.

Cum prin cercetări s-a stabilit faptul că noul bănuit, concubinul victimei, nu a mai fost în camera respectivă, după eveniment, s-a conchis motivat că prezenţa neobservată a petei, în acel loc, dovedeşte clar că, la data crimei, acesta a lipsit câtva timp de la primărie şi s-a întors după uciderea concubinei. Din cauza tulburării în care se afla în acel moment şi a neatenţiei consecutive, a lăsat această urmă fatală. Fiind confruntat cu noua realitate stabilită, acesta, după câteva momente de ezitare, a recunoscut comiterea omorului şi a explicat convingător întreaga acţiune desfăşurată la faţa locului.

O speţă complicată este cea a unui omor comis în localitatea T., judeţul D., caz în care autorul a încercat să mascheze crima într-un accident de cale ferată. Victima a fost lovită de tren şi rostogolită pe o distanţă mare. Autopsia a demonstrat faptul că victima era încă în viaţă în momentul secţionării, cadavrul mai prezenta câteva leziuni la cap, respectiv fracturi lineare, fără înfundare, care puteau fi produse cu un corp dur. La faţa locului s-a găsit o porţiune de teren îmbibată cu sânge, situată cu circa 100 metri în faţa locului unde s-a produs impactul cu trenul. În apropierea acesteia se afla o geantă goală şi o bucată dintr-un ziar, editat în alt judeţ.

Victima a fost identificată pe baza impresiunilor papilare, fiind în evidenţă pentru comiterea unui furt. Din investigaţii a rezultat că domicilia, în alt judeţ, era necăsătorită şi pensionată medical, suferind de oligofrenie şi psihopatie polimorfă. A mai rezultat că întreţinea raporturi sexuale, de mai mulţi ani, cu un conducător de tren şi că ar fi plecat de-acasă împreună cu un bărbat de statură mică. Anterior săvârşirii omorului, victima a fost văzută împreună cu un bărbat pe linia ferată, de către trei martori, din care doi au observat

doar o scenă de ceartă, iar unul a fost martor ocular și a asistat la întreaga desfășurare a faptelor, ascunzându-se după niște boscheți.

Nu după mult timp a fost identificat acest bărbat, care, în faza inițială a cercetărilor, a susținut că, în acel timp, a fost la serviciu și a dormit în stația unde lucra, fapt demonstrat cu mai mulți martori. Poziția de negare i-a fost zdruncinată definitiv în momentul când anchetatorii i-au prezentat declarația martorului ocular, de existența căruia acesta nu bănuia nimic. Apoi, cu prilejul confruntării realizate, a recunoscut săvârșirea asasinatului și încercarea nefinalizată de a înscena un accident de tren.

Un efect emoțional apropiat se poate obține și pe o altă cale, respectiv prin prezentarea unor dovezi copleșitoare obținute din cercetarea unuia dintre participanți. Anume cel observat cu un psihic mai slab, în cazurile când autorii au acționat în grup. O asemenea situație trebuie întotdeauna să fie exploatată sub aspect psihologic, fiind cunoscut îndeobște faptul că atunci când avem de anchetat grupuri, apar șanse suplimentare de reușită, fiind greu de acceptat că toți membrii au aceeași tărie psihică și morală.

Exploatarea acestui avantaj psihologic este de natură să ajute la rezolvarea mai lesnicioasă și rapidă a cazului, chiar când prezumăm existența unei înțelegeri prealabile cu privire la atitudinea ce va fi realizată în anchetă și conținutul declarațiilor ce le vor face. Oricât de cuprinzătoare ar fi o asemenea înțelegere, ea poate fi răsturnată prin metoda riguroasă și sistematică a axării discuțiilor pe detaliile cazului, despre care am vorbit anterior. Odată obținută o recunoaștere a faptelor (faptei), se impune doar să gândim bine alegerea momentului propice de prezentare a acesteia celorlalți coparticipanți. După specificul personalității, se va alege fie calea prezentării declarațiilor cu aceste dezvăluiri edificatoare, fie cea a efectuării unei confruntări între cei vizați; acest din urmă procedeu este recomandat doar atunci când avem siguranța că cel folosit pentru înfrângerea rezistenței psihice a celuilalt are o atitudine fermă în susținerile lui. Procedeul tactic al confruntării are însă avantajul că se realizează „pe viu“ și inculpatul nu se mai poate îndoi de realitatea faptului că însăși complicele lui îl învinovățește și explică mecanismul intern al săvârșirii infracțiunii.

Pentru exemplificare, prezentăm cazul unui omor comis în orașul B., județul D., când victima a surprins la furt de păsări doi infractori. Asumându-și riscul, victima a alergat după ei și l-a prins pe unul – cel mai mic de statură – în momentul când încerca să iasă pe poartă. Acesta l-a lovit năpraznic cu cuțitul, direct în inimă, astfel încât sângele, care a țâșnit cu forță, a acoperit toată suprafața porții, dând aparența că a fost proaspăt vopsită. Cercetările au fost orientate într-o direcție corectă și, pe baza unor informații utile, s-a ajuns la descoperirea celor doi, împotriva cărora nu existau însă probe concludente. Cunoscându-se că unul dintre ei era o fire mai slabă, chiar cu manifestări de timiditate – el fiind și cel care a fugit speriat și a scăpat de urmărire – s-a organizat cercetarea acestuia. Argumentul hotărâtor pentru recunoaștere l-a constituit afirmația anchetatorilor că a fost văzut și recunoscut de către martori, în timp ce se îndepărta de locul faptei, situație care s-a suprapus pe credința acestuia că va scăpa cu o pedeapsă mai mică, deoarece nu el a săvârșit omorul. Ne amintim o situație hazlie ce a intervenit pe parcursul cercetării lui. Cum la percheziția domicială nu a fost găsit nici un cuțit, a fost întrebat în glumă cu ce taie cartofii. A răspuns că îi taie cu cuțitoaia, termen local pentru un instrument folosit în tâmplărie. În continuare, colegul l-a întrebat pe un ton ironic: „Bine, mă, dar ce cartofi ai? Ai cumva cartofi mari, de două persoane? Ai cartofi sovietici, care sunt cei mai mari din lume? S-a insistat pe problema cuțitelor, s-a formulat, în subsidiar, și învinuirea că el ar fi comis omorul, motiv pentru care

ar fi aruncat toate cuțitele din casă. În fața unei astfel de eventualități, grave pentru el, ne-a relatat, de fapt, cea mai importantă secvență a mărturisirii făcute. Ne-a spus că, în noaptea săvârșirii omorului, a fost vizitat acasă de către autor, care era travestit în femeie și era împreună cu mama lui. Cu acest prilej, s-au înțeles ce să declare la cercetări– susținând că au fost la domiciliu; de asemenea, a insistat să nu recunoască nici în cazul că vor fi bătuți, deoarece nu au ce să le facă, până la urmă. L-a asigurat de loialitatea lui, sens în care i-a dezvăluit că a ascuns cuțitul în locuință, sub streașina de stuf, unde nu va putea fi găsit.

Pe baza acestor relatări, s-a apreciat că este indicat să fie căutat mai întâi cuțitul corp delict, deoarece acest inculpat era infractor recidivist, având la acea oră încă doi frați în închisoare; cuțitul a fost găsit în locul indicat și prezenta încă pete suspecte a fi de sânge, la nivelul îmbinării lamei cu mânerul. Din acel moment nu a mai fost nici o problemă deosebită de rezolvat, putându-se realiza probațiunea chiar și fără recunoașterea autorului. Aceasta a fost însă obținută, deoarece declarația complicelui a fost cu totul neașteptată pentru el și deosebit de edificatoare.

Înspre finalul acestui capitol, care s-a dorit a fi o pledoarie în favoarea psihologiei în general, și a celei judiciare, în particular, vom prezenta un caz complex, care oferă un prilej deosebit de meditare asupra necesității de implementare a psihologiei în procesul judiciar. Exercițiul de apreciere propus este, de fapt, unul invers, care demonstrează nu aplicarea fericită în practică a cunoștințelor ci, dimpotrivă, neglijarea ori chiar sfidarea lor, atitudine care a adus prejudicii foarte grave mai multor oameni și instituții. Ni se pare indicat ca, mai întâi, să prezentăm în sinteză datele esențiale ale acestui caz aberant. În acest fel putem oferi cititorului atât o orientare generală – pentru înțelegerea contextului faptelor – cât și posibilitatea de a observa personal unele aspecte semnificative privind comportamentul posibil al anchetatorilor și al inculpatului. După aceea, vom reveni și vom distinge problemele psihologice mai importante.

În Capitală, au fost descoperite pe rând, în diferite zone, mai multe segmente ale unui cadavru de sex feminin, caz care a creat mare vâlvă și a rămas cunoscut în istoria criminalisticii drept „Cazul Anca". Examinarea medico-legală a permis desprinderea unor concluzii orientative cu privire la faptul că era vorba despre o tânără de circa 20-25 ani, ucisă în ultimele două zile, și că segmentarea a fost făcută de către un specialist ori, cel puțin, de către o persoană cu temeinice cunoștințe de anatomie. Cu ajutorul impresiunilor digitale s-a reușit identificarea victimei, în speță fiind vorba despre o tânără din provincie, care venise să dea examen de admitere la o facultate din București. Aceasta a locuit la o cunoștință, care a reclamat dispariția ei.

Cazul a făcut senzație și, într-o perioadă relativ scurtă de timp – pe lângă suspecții posibili din lumea medico-sanitară, considerați apți a efectua segmentarea –, a fost identificat un suspect, care, încă de la prima lui audiere, a declarat că a cunoscut victima, cu un an mai înainte, în mod întâmplător, în timpul unei călătorii cu tramvaiul. Cu acest prilej, au fixat o întâlnire pentru ziua următoare, la domiciliul lui. Deși nu se aștepta ca victima să facă acest pas, a așteptat-o, aceasta a venit și după unele discuții i-a propus să întrețină raporturi sexuale, lucru pe care ea l-a refuzat. Fiind un tip necontrolat, și-a ieșit din fire și a încercat s-o bruscheze, dar fără rezultat. În momentul când se pregătea de plecare, i-a pretins acesteia să-i dea lănțișorul de la gât – ca amintire – deoarece altfel nu îi va da drumul. I-a mai promis că i-l va restitui când se va răzgândi și îl va căuta din nou.

Pe baza relațiilor date de către bănuit, care a afirmat că a vândut bijuteria unei salariate de la un magazin comercial, aceasta a fost identificată și s-a recuperat lănțișorul. Deoarece investigațiile efectuate au relevat că suspectul era un afemeiat – deși era căsătorit

și avea copii –, că se comporta irascibil, uneori chiar violent, s-a apreciat că ar putea fi presupusul autor al abominabilei fapte. În acest sens, mai pledau și alte informații, anume că dispunea de cheile de la garsoniera tatălui său, locul respectiv fiind considerat pretabil săvârșirii omorului și dezmembrării cadavrului. De asemenea, câteva martore l-au descris ca având înclinații spre perversiuni sexuale. Coordonarea și conducerea întregii acțiuni de descoperire a făptuitorului și de administrare a probelor a fost încredințată generalului B. V., care nu era specialist în materie, dar și-a asumat întreaga răspundere.

Din noianul de manevre dictate de B.V., vom selecta și sublinia doar câteva care ni se par edificatoare pentru a demonstra abuzul grav săvârșit în dirijarea cercetărilor. La o săptămână după înregistrarea cazului și obținerea primelor informații, a redactat o informare către cabinetul unu din acea vreme, în care, fără nici o rezervă, pe baza unor simple presupuneri și coincidențe, a raportat că autorul a fost descoperit și că se lucrează, în continuare, pentru completarea probatoriului. A mai adăugat că făptașul nu justifică timpul critic și că la domiciliul lui au fost găsite câteva lucrări de sexologie, care învederau – printre unele sublinieri – obsesiile lui sexuale în relațiile cu femeile. Enormitatea faptului în sine a rezultat pe parcurs, în sensul că, odată făcută această mișcare eronată, nu a mai fost capabil să dea înapoi nici un pas; mai mult, n-a admis nici o replică și a continuat un război total împotriva rezervelor formulate de către specialiști. Astfel, a pretins efectuarea repetată, de peste douăzeci de ori, a unor „cercetări" criminalistice în garsoniera amintită, cu intenția vădită de a descoperi orice urmă de sânge ori de altă natură, care să demonstreze prezumția – cu nimic justificată – că acolo ar fi avut loc omorul și segmentarea cadavrului. Deși nu s-a identificat nimic de interes în multe încercări disperate, în final au fost găsite, în sifonul de la baie, unele urme de sânge uman, fără a se putea determina grupa sanguină. Subliniem faptul că aceste urme puteau fi mult anterioare cazului și de o cu totul altă proveniență.

Cercetările au fost „organizate" după o formulă irațională, cu trei ședințe de analiză pe zi, pe baza prezentării unor rapoarte scrise, care practic blocau definitiv pe toți cei însărcinați cu distribuirea sarcinilor și verificarea calității investigațiilor efectuate de către subordonați. Din cauza acestei birocrații bicisnice, care centraliza toate informațiile cauzei, s-a creat la un moment dat o atmosferă de lucru imposibilă. Zeci de polițiști așteptau ore în șir momentul când vreunul dintre participanții la așa-zisele analize devenea disponibil pentru a le transmite ce aveau de întreprins în continuare. Fiind presat să-și onoreze cât mai repede cuvântul dat – anume că a rezolvat cazul – generalul a impus un sistem de lucru antiuman, de dimineața până târziu în noapte, inclusiv duminica, timp de câteva luni, astfel încât tot efectivul ajunsese la un grad deosebit de oboseală fizică și nervoasă. Fisurile unui asemenea „stil" de organizare s-au manifestat și pe alte planuri, în sensul că, dorind cu orice preț rezultate, se verificau de-a valma – fără nici o selecție – orice fel de date, unele evident fără nici o relevanță. Cum orice verificare de informații se ordona să fie realizată doar în câteva ore, cel mult într-o zi, era limpede că acestea nu puteau fi de calitate, că reflectau adeseori simple supoziții ori, ceea ce era și mai grav, erau raportate automat că nu se confirmă. În asemenea condiții, chiar și o informație care putea fi de reală valoare, era tratată la fel, toată lumea fiind în mare criză de timp și convinsă că lucrează în gol, fără nici o perspectivă clară de rezolvare.

Suspectul a continuat să fie cercetat, cu toată „forța de convingere", pentru tâlhărie, apreciindu-se că i-ar fi smuls victimei lănțișorul de la gât. Fără îndoială că au fost comise abuzuri și în cercetarea directă a bănuitului, care continua să nege orice legătură cu comiterea omorului. Acesta n-a fost dispus să accepte nici varianta ce i-a fost propusă, la un moment dat, anume că ar fi lovit victima cu pumnul și, în cădere, aceasta s-ar fi izbit cu capul de lada studioului, variantă

care, dacă ar fi fost admisă, i-ar fi redus cu mult pedeapsa. În fapt, această versiune nu corespundea adevărului, deoarece victima a fost ucisă prin strangulare şi sufocare, fiindu-i introduse forţat pe gât benzi de hârtie igienică, aşa cum a rezultat de la început, cu prilejul examinării medico-legale şi cum s-a confirmat ulterior, după aproape trei ani, când a fost identificat adevăratul autor. Precizăm că această identificare s-a realizat din întâmplare, criminalul – care era bolnav mintal – destăinuindu-i-se unui prieten, la local, că deţine la domiciliu un craniu uman. Ce s-ar fi întâmplat cu nevinovatul dacă nu ar fi intervenit pronia cerească? Sigur ar fi stat în închisoare încă mulţi ani, până expirau cei 25 de ani de închisoare, pedeapsă aplicată de instanţă fără a sta mult pe gânduri şi fără a examina cu răspundere probele, multe din acestea îndoielnice sau contradictoriale ori în flagrantă contrazicere cu realitatea. Referitor la aspectele juridice şi morale ale acestui caz de excepţie ni se pare necesar a mai releva câteva aspecte importante pentru a permite o mai bună conturare a situaţiei. În anchetarea martorilor şi a inculpaţilor au fost folosite metode de tortură fizică şi psihică, care i-au determinat să facă declaraţii pe placul celor ce i-au anchetat, unele dintre acestea aberante, care contraziceau evident realitatea şi exprimau, fără îndoială, doar efectul presiunilor exercitate asupra lor ori încercarea disperată de a-şi apăra libertatea şi copiii. Au fost arestaţi – fără motiv legal – soţia inculpatului şi un alt martor, prima peste 8 luni, iar al doilea peste 50 de zile. O serie de expertize ca, de exemplu, cea psihologico-psihiatrică au fost făcute de instituţii care nu aveau competenţa legală şi s-a ajuns la unele concluzii greşite. Altele au fost efectuate cu privire la aspecte care practic nu erau relevante (de exemplu, cea cu privire la unghiul de deschidere a degetelor mâinii), fiind folosite în acuzare chiar şi în instanţă, fără a se preciza faptul că au o valoare foarte relativă, deoarece mai mulţi dintre martori – deci nu numai „inculpatul" – aveau aceleaşi dimensiuni. De asemenea, au fost efectuate unele acte de urmărire penală, cum ar fi prezentarea pentru identificare a unor obiecte, presupuse a fi corpuri delicte, fără a se respecta normativele şi metodele corecte. Enumerarea ar putea fi detaliată însă apreciem că nu mai este cazul, deoarece ne-am putea încurca în hăţişul de erori şi, mai ales, de abuzuri grave.

Dorim să ne referim mai pe larg la unele probleme de ordin psihologic, deoarece suntem îndreptăţiţi să apreciem că, dacă acestea ar fi fost respectate, ar fi asigurat singure evitarea acestei aşa-zise erori judiciare.

Avem motive temeinice să susţinem adevărul că prin folosirea cu pricepere a cunoştinţelor psihologice, care obligă la o aprofundare a examinării motivaţiei faptei şi comportamentului celor implicaţi, se ridică o barieră greu de trecut în calea oricărei evoluţii negative a cercetărilor, în direcţia de nedorit a comiterii unor erori. Ar fi suficient, de exemplu, să conchidem că un bănuit nu corespunde mobilului săvârşirii unei infracţiuni grave. Or, o asemenea constatare ar obliga anchetatorii să întreprindă noi cercetări, care să probeze acest fapt esenţial şi să înlăture îndoiala apărută la un moment dat. Astfel s-ar închide cercul verificărilor şi ar fi înlăturate unele premise înşelătoare, care ar putea conduce la greşeli grave. În fapt, în cazul prezentat nu este vorba doar de nepricepere în interpretarea corectă a acestor semnale psihologice de prim rang, ci, mai degrabă, de neluarea lor în considerare, cu bună ştiinţă, urmărindu-se obţinerea cu orice preţ a succesului.

Or, asemenea atitudine din partea celor chemaţi să respecte legea este o ticăloşie fără margini, la care au participat nu numai ofiţeri de poliţie ci şi procurori şi magistraţi care nu şi-au îndeplinit rolul de supraveghere a aplicării legii.

Sub aspect psihologic au existat în acest caz o serie de situaţii care, fiecare în parte şi, mai ales, în ansamblul lor, puteau şi trebuiau să constituie un ghid valoros de orientare a cercetărilor.

În acest sens pledează, în primul rând, constatarea esențială că „viitorul criminal" a recunoscut de la primul contact cu anchetatorii că a cunoscut anterior victima. Această mărturisire era de natură să indice cât mai probabil manifestarea unui om inocent, mai ales că afirmația a fost făcută în circumstanțe speciale, când cunoșteau toți bucureștenii cazul. Dacă luăm în considerare și suplimentarea acestei mărturisiri, respectiv recunoașterea împrejurării că a primit de la victimă un lănțișor de aur, ca garanție a unei revederi, atunci observăm că „inculpatul" s-a plasat – în deplină cunoștință de cauză – într-o situație de mare pericol, ceea ce nu este deloc rațional și prudent din partea unui om care era considerat inteligent. Acesta a afirmat deschis și cu fermitate că nu este vinovat de atrocitățile ce i se impută și a susținut motivat că nu avea nici un interes să se încurce într-o asemenea situație riscantă. Ca dovadă în acest sens, a afirmat că după ce a cedat primului impuls și a luat victimei lănțișorul și-a dat seama că nu are nici un rost să o mai întâlnească. În acest sens pledează și faptul că imediat după acest moment a vândut lănțișorul, situație de natură a compromite orice relație viitoare cu victima, care dorea cu insistență să-și recapete bijuteria, motivând că nu are cum să explice părinților absența ei. Afirmația aceasta este confirmată de adevărul stabilit clar de către anchetă, în sensul că victima l-a căutat de mai multe ori la telefon, atât de la Sibiu, cât și din București și de fiecare dată a evitat să o întâlnească, deoarece nu mai putea practic cum să-i restituie un obiect pe care nu-l mai avea. În plus, trebuie avut în vedere faptul că așa zisul inculpat era căsătorit și avea copii, realitate care trebuia să-l facă prudent în ceea ce privește continuarea unei relații întâmplătoare. Nici explicația avansată de către anchetatori, în sensul că era un afemeiat și chiar un obsedat sexual, nu are un fundament rațional și psihologic serios, deoarece un asemenea om putea ușor să-și facă o relație cu o altă femeie, fără a intra neapărat într-un joc complicat și riscant cu o fată virgină, cum era victima, în pofida atitudinii ei aparent ușuratice.

Și mai importantă, sub aspectul concluziilor, trebuie apreciată atitudinea fermă, chiar dârză și consecventă a „inculpatului", care și-a susținut permanent nevinovăția – chiar și în fața instanței – în pofida unei uriașe presiuni psihice și fizice care a durat peste un an de zile. A recunoscut la un moment dat, pentru puțin timp, o variantă de acuzare sugerată de către anchetatori, care-l putea avantaja dacă el ar fi fost autorul faptei. Această recunoaștere este doar rezultatul maltratării la care a fost supus, la care s-a adăugat o împrejurare specială și neverosimilă pentru el. Ne referim la faptul că, la un moment dat, propria lui soție l-a acuzat de săvârșirea crimei, afirmând că și ea, împreună cu mama inculpatului, au participat la finalizarea acțiunilor, la dezmembrarea și transportarea segmentelor. O asemenea enormitate era de natură să-l facă a-și pierde total cumpătul și să creadă că soția lui ar dori să scape de el și să se răzbune nu numai pe el dar și pe mama lui. Enormitatea fabulației anchetatorilor a speriat-o cumplit și pe soția „inculpatului", astfel încât, după multe luni de arestare ilegală și îndepărtare de copii – care au ajuns într-o instituție de asistență – a cedat nervos și a acceptat să semneze o declarație sinistră pentru un om care știa că nimic din conținutul ei nu era adevărat. A semnat în principal din cauza limitelor psihice la care a ajuns și a lipsei de perspectivă pentru familia ei, mai ales pentru copii, deoarece i s-a spus, și a fost faptic convinsă, că altfel nu poate scăpa de arest și de închisoare. Deci a acceptat un pachet de cuvinte ticluite de anchetatori pentru a-și recâștiga libertatea – așa cum practic s-a și întâmplat după ce a adăugat și ea un pietroi la gâtul soțului. Sigur că în asemenea circumstanțe numai despre adevăr și justiție nu mai putem vorbi.

O altă împrejurare capitală a constituit-o cea a sinuciderii părinților așa-zisului inculpat. Atât tatăl – care era internat în spital – cât și mama lui, s-au sinucis unul după altul, într-un răstimp de 24 de ore, la o perioadă relativ scurtă de timp după arestarea băiatului. Drama aceasta deosebită – ale cărei cauze nu au fost elucidate – a fost interpretată de către

anchetatori ca o probă în acuzare, ca expresie nemijlocită a recunoaşterii implicării în crimă a băiatului lor, fapt care le-a depăşit rezistenţa psihică şi i-a dus la suicid. Or cercetările nu au stabilit dacă în acel moment cunoşteau adevărata situaţie, ceea ce admite ca mai probabilă teza unei cedări nervoase în faţa unei presiuni create de arestarea băiatului, fără a cunoaşte dacă acesta era sau nu vinovat. A afirma, fără nici un temei, că sinuciderea lor era o dovadă a recunoaşterii vinovăţiei este cel puţin o impietate, dacă nu o mârşăvie fără seamăn, care manipulează până şi fenomenul morţii şi-l aduce acolo unde convine unor neaveniţi.

Ar mai fi un fapt cu anumită relevanţă. Ne referim la modul abuziv în care anchetatorii au procedat la înlăturarea alibiului „inculpatului" prin determinarea unei martore (prietenă de familie) să declare că vizita acestuia la domiciliul ei a avut loc cu două zile mai târziu decât a declarat ea iniţial. Numai că şi această declaraţie a fost obţinută abia după ce martora a fost reţinută la poliţie câteva zile, fără însă a se efectua formalităţile legale necesare. Or şi această revenire în declaraţii – în afara faptului că este cu cântec – este cel puţin discutabilă. Cum să apreciem o asemenea situaţie? Că martora şi-a adus mai bine aminte despre ziua când a avut loc vizita după o perioadă de timp mai mare de la eveniment? Atunci cum să înţelegem declaraţia anterioară a aceluiaşi martor, declaraţie dată la câteva zile după ce vizita a avut loc? Dacă avem în vedere mecanismele intime de funcţionare ale memoriei şi ale reproducerii datelor furnizate de către aceasta, atunci avem motive serioase să acordăm credit primei declaraţii şi să suspicionăm că următoarea nu este corectă, că ea a fost obţinută prin influenţă şi chiar abuz. Ar mai fi un aspect important de subliniat. Se cunoaşte faptul că orice declaraţie adevărată se înlănţuie fericit cu alte depoziţii care reflectă succesiunea reală a faptelor şi contribuie astfel la evidenţierea unei situaţii clare, care nu admite existenţa unor puncte contradictorii în structura ei. Or realitatea a fost că această modificare de atitudine a fost imprimată de anchetatori şi, prin nefirescul ei, nu numai că era în contradicţie cu alte mărturii, dar nu aducea nici un strop de lumină în cercetare. Dimpotrivă, încurca doar lucrurile.

Iată cum o seamă de manifestări care puteau demonstra modul de exprimare comportamentală a unui om inocent au fost răstălmăcite şi transformate într-un eşafodaj explicativ al acuzării. Busola psihologică a fost pervertită într-o operaţiune de înmulţire a realităţii cu minus unu.

5. Alte zone de interes pentru psihologie

Un domeniu vitregit în care nu s-a încercat până acum folosirea psihologiei, de importanţă primordială în combaterea infracţionalităţii, este cel al **prevenirii** unor fapte ilegale de natură penală. Or problema în sine apare de neînţeles întrucât nu este firesc ca un asemenea instrument de lucru să nu fie aplicat cu convingere, deşi el poate aduce beneficii inestimabile.

Ne gândim la înfăptuirea unei concepţii mai cuprinzătoare în acest domeniu, care încă este marcat negativ de perpetuarea unei mentalităţi înguste. Se apreciază, de regulă, că rostul activităţii poliţiei este mai ales cel de descoperire şi tragere la răspundere penală a infractorilor – pe această cale realizându-se indirect şi o puternică influenţă preventivă. Abordarea aceasta este adevărată, dar, în acelaşi timp, limitată. Ea trebuie să fie revizuită şi completată cu înţelegerea faptului că nu este raţional să se renunţe la realizarea nemijlocită a unei game largi de influenţe preventive, ce apar frecvent ca posibile în desfăşurarea întregii munci de poliţie. Sunt numeroase aspecte practice care pot asigura realizarea, concomitentă, atât a obiectivului reprimării, cât şi a celui de prevenire a infracţiunii în cazuri concrete. Pe

de altă parte, apare ca imperios necesară organizarea separată a unei activităţi speciale de prevenire, care să depăşească posibilităţile de realizare fructificate doar într-o serie de cazuri concrete. Bineînţeles că o asemenea înţelegere a muncii de prevenire pretinde ca activitatea generală de prevenţie să fie realizată într-o strânsă colaborare cu toate instituţiile guvernamentale şi neguvernamentale care, prin atribuţiunile şi mijloacele lor de intervenţie, pot contribui la înfăptuirea unei largi şi concertate activităţi de informare a publicului. Avem în vedere îndeosebi informarea privind cunoaşterea normelor legale în acest domeniu, a conduitei recomandate în situaţiile de pericol – când ar putea ajunge în postura de victime – şi a exigenţelor ce se impun a fi respectate pentru a-şi asigura o autoprotecţie eficientă; o asemenea informare trebuie să se refere şi la cunoaşterea metodelor de acţiune ale infractorilor, a pretextelor şi a mijloacelor prin care realizează ademenirea, obţinerea concursului ori chiar implicarea victimelor prin înşelarea bunelor credinţe.

În componenţa echipelor însărcinate cu elaborarea concepţiei de lucru şi a mijloacelor ei de înfăptuire este necesar să fie cuprinşi – la diverse nivele operaţionale – psihologi, care, împreună cu specialişti în criminologie şi sociologie, precum şi cu ofiţeri, procurori, magistraţi anume selecţionaţi, să asigure modularea şi nuanţarea mijloacelor de intervenţie în raport cu cerinţele relevate de către cercetările psihologice. Deosebit de această sferă de aplicabilitate trebuie să subliniem şi nevoia clară de a transfera învăţămintele psihologice direct asupra cetăţenilor pretabili a deveni victime prin conştientizarea lor asupra pericolului la care se pot expune şi a atitudinilor necesare ce trebuie să le ia pentru autoapărare; pe această cale, apreciem că s-ar putea asigura realizarea unui spor calitativ al acţiunii de prevenire, care nu ar mai fi privită ca o cenuşăreasă.

Un asemenea program impune adoptarea metodelor generale de prevenţie în funcţie de cunoaşterea cauzelor generatoare de infracţiuni, a particularităţilor unor victime potenţiale (inclusiv minori), precum şi a diversităţii deosebite a situaţiilor care pot influenţa, determina ori chiar avantaja săvârşirea de infracţiuni.

Fără îndoială că aplicarea psihologiei în viaţa socială oferă un câmp larg de implementare care în prezent este privit mai mult sub aspect teoretic. Dinamica socială, prin numeroasele ei exigenţe privind dezvoltarea, creează în mod obiectiv premise durabile pentru o astfel de evoluţie a oricărui demers care vizează îmbunătăţirea vieţii oamenilor. O asemenea perspectivă nu priveşte numai îmbunătăţirea performanţelor economice ci şi perfecţionarea celor sociale, morale, culturale şi spirituale.

Într-o asemenea abordare este necesar a se diversifica şi intensifica procesul general de aplicare a psihologiei. Fără a dezvolta acest subiect, încercăm să-i creionăm deschiderile spre viitor. Un domeniu necesar a fi luat în considerare este cel care priveşte activitatea magistraţilor şi implicarea în justiţie, sub diverse forme, a unui mare număr de specialişti. Considerăm că până acum nu s-au realizat activităţi cu adresă specială în acest domeniu, deşi el cuprinde – în întreaga lui desfăşurare – o suită de momente importante ce urmăresc statuarea adevărului şi a dreptăţii, ca valori sociale supreme. Pe lângă aspectele specifice la care ne-am referit până acum, care îşi pot găsi o bună aplicare şi în această activitate, se impune o diversificare a preocupărilor şi cercetărilor menite a nuanţa şi adecva normele psihologice la perfecţionarea comportamentului autorităţilor implicate în înfăptuirea actului de justiţie. Am remarca doar faptul că în activitatea magistraţilor nu se manifestă o preocupare expresă de valorificare a cunoştinţelor de psihologie judiciară nici măcar în motivarea unor acte importante cum sunt elaborarea rechizitoriului sau a deciziilor judecătoreşti, conduita împricinaţilor fiind privită sec, fără nici o culoare sau evidenţiere a

resorturilor care motivează comportamentul uman. Bineînţeles că nu propunem o înlocuire a definirii juridice a conduitei participanţilor ci doar o completare a explicării acesteia, care apreciem că poate fi îmbunătăţită prin mijlocirea psihologiei.

Depăşind zona juridică a problematicii, considerăm că apare necesitatea lărgirii sferei de aplicabilitate a psihologiei în numeroase alte sectoare de activitate, cum ar fi: administraţia publică, relaţiile de muncă, comerciale şi de afaceri, învăţământul, ocrotirea sănătăţii şi asistenţa socială, integrarea în viaţa socială a unor categorii marginalizate, viaţa de familie ş.a. În fiecare din aceste domenii cerinţele umane sunt specifice şi diverse, întrucât oamenii implicaţi în asemenea relaţii au aşteptări, trebuinţe, personalităţi şi comportamente diferenţiate, motivate de procese psihice care trebuie a fi bine cunoscute şi înţelese. Numai pe o asemenea bază s-ar putea asigura o rezolvare optimală a cerinţelor acestora. Iată de ce criminaliştii pledează, ori de câte ori au ocazia, în favoarea psihologiei judiciare ca un partener de nădejde pe drumul sinuos şi cel mai adesea spinos la capătul căruia trebuie să trimfe doar Adevărul.

PARTEA a IV-a

CRIMINALISTICA METODOLOGICĂ

Capitolul 1

METODOLOGIA INVESTIGĂRII OMORULUI

1. Noţiuni introductive

Dreptul la viaţă este un drept natural fundamental statuat în cele mai importante documente ale drepturilor omului. Astfel, potrivit art. 3 din „Declaraţia Universală a Drepturilor Omului" adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. la 10 decembrie 1948, „Orice om are dreptul la viaţă, la libertate, la inviolabilitatea persoanei".

În Convenţia pentru protecţia omului şi a libertăţilor fundamentale[1], art.2 alin.1 se precizează: „Dreptul oricărei persoane la viaţă este protejat de lege. Moartea nu poate fi aplicată în mod intenţionat, în afară de executarea unei sentinţe capitale pronunţată de către un tribunal în cazul în care infracţiunea este sancţionată de lege cu această pedeapsă".

România a aderat la această Convenţie prin Legea nr. 30 din 18 mai 1994, ca o expresie a alinierii ţării noastre la exigenţele legislative ale Uniunii Europene.

„Viaţa constituie bunul cel mai de preţ al persoanei umane şi, în acelaşi timp, condiţia indispensabilă a existenţei şi perpetuării individului"[2].

Constituţia României garantează dreptul la viaţă în art. 22, iar ca o expresie a înlăturării oricărui arbitrariu în garantarea acestui drept, prin art. 22 alin. 3 se interzice pedeapsa cu moartea.

Cât priveşte problematica **începutului vieţii**[3], majoritatea penaliştilor noştri, bazaţi pe cele mai noi argumente ale anatomopatologiei, susţin că este legată de **declanşarea procesului biologic al naşterii,** astfel că moartea violentă a nou-născutului se poate produce intrauterin (antepartum), în timpul naşterii (perinatal) şi după naştere (postpartum)[4].

„Dreptul absolut la viaţă include protejarea vieţii încă din momentul concepţiei (deoarece legea pedepseşte avortul) şi până în momentul morţii clinice (deoarece legea pedepseşte orice formă de eutanasie)."[5]

În noul Cod penal aprobat prin Legea nr. 301 din 28.06.2004, publicat în „Monitorul Oficial" Partea I, nr.575 din 29 iunie 2004, care va intra în vigoare la 29 iunie 2005, omorul, în raport cu gravitatea sa, îmbracă următoarele forme:

- **Omorul simplu**: uciderea unei persoane (art. 174 C. pen.);
- **Omorul calificat**: omorul săvârşit în vreuna din următoarele împrejurări:

a. cu premeditare;
b. asupra soţului sau unei rude apropiate;
c. asupra unui minor care nu a împlinit vârsta de 15 ani;
d. profitând de starea de neputinţă a victimei de a se apăra;
e. asupra unei femei gravide;
f. prin cruzimi;
g. asupra a două sau mai multor persoane;
h. pentru a săvârşi sau a ascunde săvârşirea unei tâlhării sau piraterii;

i. în timpul sau în legătură cu îndeplinirea îndatoririlor de serviciu sau publice ale victimei (art. 179 C. pen.);

Pruncuciderea: uciderea copilului nou-născut, săvârşită imediat după naştere de către mama aflată într-o stare de tulburare pricinuită de naştere (art. 180 C. pen.);

Uciderea din culpă: omorul săvârşit fără intenţie (art. 181 C. pen.);

Lovirile sau vătămările cauzatoare de moarte (art. 188 C. pen.), ca infracţiune preterintenţionată, care presupune o intenţie (directă sau indirectă), asupra faptei iniţiale (de lovire sau de vătămare) şi culpa (uşurinţa sau neglijenţa) asupra rezultatului mai grav produs.

Legea incriminează tentativa de omor în cazul formelor de omor comise cu intenţie.

2. Probleme specifice pe care le ridică investigarea omorului

Suprimarea vieţii unei persoane, indiferent de rasă, religie, sex, pregătire, înseamnă suprimarea unui adevărat univers, astfel că este de la sine înţeles stresul la care sunt supuşi cei care au atribuţii de identificare a făptuitorului şi de asigurare a probaţiunii, mai ales când omorul este intens mediatizat.

Chiar dacă, în faza iniţială, un caz pare simplu sau complex, investigarea omorului trebuie să aibă un **caracter organizat,** pentru a nu scăpa nici un amănunt, acest lucru fiind valabil şi atunci când autorul a fost identificat imediat şi a recunoscut cu lux de amănunte fapta comisă.

Pe parcursul cercetărilor poţi avea surprize: să fi participat mai mulţi făptuitori sau, pur şi simplu, suspectul nr. 1 să nu aibă nici o contribuţie.

„*Cazurile cele mai simple în aparenţă pot fi cele mai complicate*" **(Lacassagne)**[6]

• Investigarea omorului trebuie să răspundă la cele **7 întrebări fundamentale:** *ce faptă s-a comis?, unde?, când?, cum?, în ce scop?, cu ce mijloace? cine a comis-o?*. Uneori trebuie să se clarifice şi identitatea victimei.

2.1. Ce faptă s-a comis?

Rolul principal în stabilirea naturii şi cauzelor morţii îl are medicul legist, care, după autopsia cadavrului şi rezultatele de laborator anatomopatologice, va putea da un verdict clar, care va fi coroborat, fireşte, şi cu concluziile anchetei.

Stabilirea naturii morţii are de cele mai multe ori o importanţă deosebită pentru identificarea criminalului, astfel că echipa de cercetare a locului faptei trebuie să lucreze contra cronometru şi, prin interpretarea urmelor şi a datelor rezultate din investigaţii şi audierea martorilor oculari, să elaboreze **primele versiuni** pentru direcţionarea cercetărilor în vederea identificării şi prinderii criminalului.

2.1.1. Clasificarea medico-legală[7] a morţii face distincţie între:

a. Moarte naturală, care se produce după uzura fiziologică a organismului şi care nu necesită investigarea criminalistică ori autopsia medico-legală, cu excepţia cazurilor în care cauza morţii a fost atribuită în mod eronat antecedentelor patologice;[8]

b. Moarte patologică, care se produce dintr-o cauză internă, patologică, fără o intervenţie determinantă a factorului extern.

Poate fi **lentă** sau **rapidă,** numită şi **moarte subită** (repentină). Moartea subită se caracterizează printr-o declanşare rapidă la persoane aparent sănătoase, astfel că sunt totdeauna **suspecte** pentru organul de urmărire penală şi necesită autopsie. Poate fi generată de afecţiuni

cardio-vasculare (leziuni endocardice, afecţiuni **respiratorii** (la sugari şi bătrâni), **cerebrale** (boli ale aparatului digestiv, ale splinei sau aparatului uro-genital etc.);

O problemă deosebită o ridică aşa numita **moarte prin inhibiţie**[9] care se produce aproape instantaneu, la unele persoane lovite peste abdomen sau testicule, fără să se găsească, la autopsie, leziuni care să explice cauza morţii. De asemenea, prin strangulare se poate cauza oprirea bruscă a inimii sau a respiraţiei, înainte de a se produce asfixia, fiind un caz de moarte violentă.

c. Moarte violentă, care se datorează unui factor extern: mecanic, fizic ori chimic. Moartea se produce rapid (minute, ore) ori lent, prin complicaţii. Din categoria morţilor violente fac parte: omorul, sinuciderea şi accidentul.

Investigaţia va trebui să concluzioneze dacă moartea a fost violentă şi, în caz afirmativ, dacă este consecinţa unei omucideri, sinucideri sau a unui accident.[10]

2.1.2. Cauza morţii

Infracţiunea de omor este o infracţiune comisivă. Ea se poate săvârşi atât printr-o acţiune cât şi printr-o inacţiune.[11]

• Omorul poate fi comis prin **acţiune directă,** când autorul provoacă moartea victimei prin împuşcare, otrăvire, sufocare, lovire etc.;

• Omorul poate fi comis prin **acţiune indirectă,** când autorul pune în mişcare o forţă materială (asmute un animal periculos asupra victimei) ori expune victima la situaţii periculoase;

• Omorul poate fi săvârşit şi prin **inacţiune,** când autorul nu îndeplineşte un act la care era obligat prin lege.

Acţiunea sau inacţiunea de ucidere trebuie să aibă ca urmare imediată moartea victimei. De asemenea, între acţiunea de ucidere şi moartea victimei trebuie să existe o **legătură de cauzalitate.** Există legătură de cauzalitate şi când, pe lângă acţiunea făptuitorului, la producerea morţii au concurat şi alte cauze preexistente (starea de boală sau de uzură a organismului), concomitente (acţiunea factorilor atmosferici) sau survenite (complicaţii în timpul tratamentului medical), cu condiţia să nu fi fost întreruptă legătura de cauzalitate dintre fapta infractorului şi moartea victimei (altminteri ne aflăm în faţa tentativei).[12]

2.1.3. Cauzele medico-legale ale morţii pot fi următoarele:[13]

a. zdrobirea organelor vitale (traumatisme craniocerebrale, leziuni ale inimii sau ale aortei);

b. paralizia sistemului nervos central (generată de facturi craniene, hemoragii intracraniene, leziuni ale creierului);

c. paralizia inimii ca urmare a leziunilor traumatice (contuzii, împunsături, împuşcături), a acţiunilor toxice şi a proceselor distrofice (miocardite toxiinfecţioase);

d. asfixia, întâlnită în asfixiile mecanice, toxice (cianuri, CO_2, clorat de potasiu) sau ca urmare a leziunilor traumatice sau toxice ale centrului respirator;

e. şocul hemoragic, cauză frecventă de moarte după leziuni traumatice. Şocul, sindrom clinic cu origini variate: traumatic, hemoragic, electric, caloric, combustional etc.;

g. emboliile trombotice, aeriene, gazoase, grăsoase (în anumite condiţii);

h. moartea prin frig;

i. moartea prin şoc hipertermic;

j. moartea prin inaniţie;

k. moartea prin inhibiţie (lovituri la gât, epigastru, testicule, regiunea precardiacă). Diagnosticul se poate da numai după excluderea altor cauze.

Șocul psihic poate fi admis ca o probabilitate, după excluderea celorlalte cauze cunoscute de cauze naturale și violente ale morții.

2.2. Unde s-a comis fapta?

Echipa complexă de cercetare a locului faptei trebuie să stabilească dacă locul în care a fost găsit cadavrul coincide cu locul în care s-a săvârșit omorul. Nu sunt puține cazurile când răspunsul la această întrebare poate fi aflat doar la finalizarea cercetărilor. Locul săvârșirii faptei, cel mai bogat în urme, oferă prin întreaga sa ambianță date pentru identificarea criminalului, a persoanelor care l-au ajutat, modul de operare, mijloacele de transport folosite, drumul parcurs de victimă și de infractor, relațiile anterioare dintre aceștia, scopul și motivul faptei etc.

Lipsa urmelor de sânge, când cadavrul prezintă numeroase urme de violență, lipsa unor părți din cadavru ca și existența unor urme de sânge sau de târâre pe traseul parcurs de infractor sunt împrejurări negative care constituie tot atâtea indicii că omorul a fost săvârșit în alt loc.

2.3. Când s-a comis omorul?

Stabilirea timpului comiterii faptei prezintă o importanță deosebită atât pentru asigurarea probațiunii și demontării alibiului fabricat de criminal, cât și pentru încadrarea juridică a omorului în formele calificate prevăzute de art. 179 C.pen.

Cunoașterea cât mai exactă a momentului în care s-a comis omorul, în raport cu modificările biochimice și morfologice cadaverice, prezintă o importanță deosebită în soluționarea unor versiuni ale anchetei.

2.3.1. Fazele procesului tanatologic:

a. Agonia constă în dereglarea gravă a funcțiunilor vitale (circulație, respirație, sistem nervos) și se caracterizează prin stare de inconștiență, dispariția pulsului, oprirea respirației, dilatarea pupilelor, abolirea reflexelor.

Medicul legist poate fi consultat cu privire la existența unor leziuni produse în această fază a morții, ca și despre responsabiltatea muribundului;

b. Moartea aparentă este o stare specială a organismului, cu o activitate cardio-respiratorie slabă, care poate evolua spre reanimare sau spre moarte clinică;

c. Moartea clinică este starea în care, cu actualele mijloace de examinare nu se pot detecta semne ale aparatului circulator, respirator sau nervos. În această fază este posibilă reanimarea prin restabilirea funcțiilor vitale;

d. Moartea biologică este stadiul ireversibil al morții.

Semnele morții[14] coincid cu semnele cadaverice precoce astfel că, până la apariția lor, trebuie să se încerce mijloacele de reanimare, îndeosebi în cazuri de asfixii mecanice, electrocutări, intoxicații cu CO, sincopă anestezică, șoc hemoragic, asfixia noului născut.

2.3.2. Semnele cadaverice precoce:[15]

a. Răcirea cadavrului – începe în cursul agoniei, cadavrul pierde un grad pe oră, ajungând după 10–24 ore la temperatura mediului ambiant. După 10–20 ore de la moarte, temperatura intrarectală este de 20 grade, fapt care dovedește moartea reală;[16]

b. Deshidratarea cadavrului apare ca o consecință a încetării circulației și evaporării apei din straturile cutanate superficiale. Pielea și mucoasele se întăresc, au inițial o culoare

galbenă, apoi brună. Cadavrul poate să piardă în câteva zile 10–18 kg iar în anumite condiții se mumifică prin uscare;

c. Lividitățile cadaverice sau petele cadaverice sunt datorate încetării circulației sanguine și a cumulării sângelui în zonele delicve (apropiate de sol) necompensate. Aceste pete pot fi observate după 30 minute – o oră după moarte, inițial pe gât, generalizarea lor necesitând 12–16 ore;

d. Rigiditatea cadaverică este o contractură musculară cadaverică, soldată cu înțepenirea articulațiilor. Se instalează de obicei la 2–3 ore după moarte, începând cu mușchii feței, după 6–12 ore la mușchii gâtului și la membrele superioare, instalându-se după 24 ore la toate grupele musculare. **Procesul începe de la cap (legea Nysten),** ducând la o poziție a corpului cu o ușoară îndoire a antebrațelor și degetelor și extensia extremităților inferioare. Rigiditatea se menține 1–2 zile, apoi urmează faza de rezoluție, în ordinea apariției (cap-trunchi-extremități).

Rigiditatea este un semn cert de moarte reală, iar sub formă de spasm cadaveric (ultim semn de viață) oferă date despre atitudinea victimei în momentul morții (armă ținută strâns în mâna victimei). De asemenea, poate orienta cercetările la descoperirea cauzei morții (intoxicații cu stricnină, tetanos);[17]

Nu trebuie însă supraapreciată importanța rigidității cadaverice, deoarece:

– *Nu are nici un suport științific credința unora că în ochii mortului se fixează pentru totdeauna imaginea criminalului;*

– *Globul ocular este afectat rapid prin deshidratare, corneea devine opalescentă iar la nivelul pupilei apare o pată albicioasă (pata Larcher);*

– *Este eronată și părerea că pe fața victimei se fixează expresii de teamă, emoție puternică sau de surpriză deoarece mușchii feței au, de cele mai multe ori, trăsături relaxate;*

e. Autoliza reprezintă procesul incipient de alterare celulară și începe imediat cu încetarea metabolismului celular. Acest proces este condiționat de o activitate enzimatică, acționând anarhic o dată cu instalarea morții. Sângele hemolizat (din care au fost distruse celulele roșii) îmbibă pereții vasculari, dându-le o colorație vișinie după 12–14 ore.

În raport cu evoluția modificărilor cadaverice, cercetările medico-legale au fost concluzionate în tabele ale tanatocronologiei, cele mai importante aparținând unor specialiști de marcă: B. Muller, Simonin, Rech.

• **De mare valoare sunt constatările lui Vibert:**[18]

– corp suplu și lividități absente sau schițate: moartea s-a produs sub 6 ore;

– corp rigid cu lividități ce dispar la presiune: de la data morții nu au trecut mai mult de 6–12 ore;

– corp rigid și cu lividități imuabile: de la instalarea morții au trecut 24 ore;

– rigiditatea dispărută și apariția petei de putrefacție abdominală: de la moarte au trecut 36 ore.

• **Creșterea părului și a unghiilor după moarte este doar aparentă.** Fenomenul se datorează faptului că, pe măsură ce corpul se deshidratează, pielea din jurul unghiilor sau a rădăcinii părului se contractă și se usucă, producând o falsă senzație de creștere.

• **După Leon Derobert,**[19] **semnele precoce și semitardive sunt următoarele:**

– corpul cald și suplu, cu corneea umedă și transparentă, fără lividități: moartea s-a produs în 1–2 ore;

– apariția lividităților la nivelul gâtului, răcirea și rigiditatea articulației maxilarului se fac la 3–4 ore;

– apariția petei negre scleroticale: moartea s-a produs de aprox. 6 ore;

– confluenţa lividităţilor pe suprafaţa mare şi rigiditatea întregii musculaturi scheletice, însoţită de pierderea transparenţei corneei: moartea s-a instalat de 8–10 ore;

– persistenţa la presiune a lividităţilor şi nemodificarea poziţiei lor este specifică pentru aproximativ 12 ore.

• **Semne cadaverice tardive:**

a. Putrefacţia reprezintă procesul complex biochimic distructiv care transformă substanţele proteice complexe în elemente de bază anorganice.[20] Procesul începe în cavitatea abdominală, unde flora intestinală degajă hidrogen sulfurat, care, combinându-se cu hemoglobina, imprimă peretelui abdominal o culoare verde. În condiţii de temperatură moderată, această pată apare în primele 24 de ore iar dacă temperaturile sunt scăzute ea poate să apară chiar după 48–72 ore, când devine difuză şi cuprinde întregul abdomen, apoi toracele şi, mai rar, faţa.

b. Conservarea naturală a cadavrului:

– **Mumificarea** – reprezintă o formă de conservare a cadavrelor care sunt expuse la temperaturi înalte, cu lipsa de umiditate şi ventilaţie bogată. Greutatea cadavrului se micşorează considerabil, până la 5–6 kg. Urmele de violenţă se păstrează relativ bine;[21]

– **Adipoceara** – constă într-un proces de saponificare a grăsimilor realizat în apă, în special în cele neaerate (fântâni părăsite, lacuri). Grăsimea devine sfărâmicioasă, cu miros rânced, de culoare alb-cenuşie sau cu nuanţe gălbui. Adipoceara conservă organele interne şi unele leziuni traumatice;

– **Congelarea naturală** a cadavrelor păstrează timp nelimitat starea iniţială a organelor. După dezgheţarea corpului procesele de putrefacţie evoluează într-un ritm rapid;

– **Lignificarea** este un proces de conservare naturală sub acţiunea acidului tanic prezent în bălţile cu turbă.

c. Conservarea artificială a cadavrului se face în scop igienic, fie pentru a împiedica putrefacţia, fie pentru studii medico-legale, identificare ori în scopuri estetice pentru cadavrele expuse în mausolee. Pentru o conservare mai durabilă se injectează vasele mari ale cadavrului cu soluţii conservante, cum sunt amestecul de formaldehidă cu alcool sau cu acid fenic.

Practica medico-legală românească prezintă următorul tablou sinoptic pentru stabilirea datei morţii:[22]

– **1–3 ore.** Începe răcirea cadavrului cu 1–3°C, în cazul în care temperatura mediului este jumătate din temperatura corporală; apariţia lividităţilor care dispar la digitopresiune. Rigiditatea se schiţează la muşchii feţei şi articulaţia temporo-mandibulară; nu a început autoliza;

– **3–6 ore.** Începe deshidratarea, corneea este opalescentă, apar pergamentări pe scrot. Lividităţile sunt extinse, dispar la digitopresiune. Rigiditatea este incipientă la muşchii membrelor superioare; se reface după manopere mecanice. Începe autoliza în mucoasa gastrică, rinichi, suprarenale;

– **6–12 ore.** Lividităţile nu dispar la digitopresiune. Rigiditatea cuprinde membrele inferioare;

– **24–72 ore.** Rigidităţile sunt pe cale de rezoluţie, proces care este complet în 48–72 ore. Apare pata verde a putrefacţiei în fosa iliacă dreaptă, apare circulaţia postumă;

– **Peste 48–72 ore.** Evoluţia putrefacţiei este condiţionată de factorii meteorologici şi de factori individuali.

2.4. Cum s-a săvârşit fapta?

Modul în care a fost comis omorul este stabilit prin interpretarea datelor obţinute de criminalişti şi medicul legist, prezentând o importanţă deosebită pentru o încadrare corectă a faptei (de exemplu, art. 179 C.pen.: cu premeditare, pentru a săvârşi, a ascunde săvârşirea unei tâlhării sau piraterii; prin cruzimi).

Premeditarea **presupune** *„atât existenţa unei deliberări anterioare, cât şi exteriorizarea acesteia prin săvârşirea de acte materiale de pregătire a omorului"*. Pentru existenţa premeditării se vor avea în vedere: împrejurările în care s-a comis fapta, timpul scurs de la luarea hotărârii până la săvârşirea omorului, precum şi activităţile exterioare desfăşurate de făptuitor pentru procurarea instrumentelor, stabilirea modalităţilor de înfăptuire, găsirea victimei etc. Nu interesează motivele sau scopul acţiunii (inacţiunii), fiind o circumstanţă personală, care nu se transmite celorlalţi participanţi, astfel că trebuie să fie probată pentru fiecare în parte.

Omorul comis **pentru a înlocui sau ascunde săvârşirea unei infracţiuni** operează ca agravantă în cazul oricărei infracţiuni (consumată, tentativă), cu excepţia infracţiunilor de tâlhărie şi piraterie, care fac obiectul agravantei prevăzute de art. 179 lit.h, C.pen.

Prin **cruzimi** se are în vedere intenţia autorului omorului de a provoca victimei, în mod conştient, o moarte lentă, cu suferinţe îndelungate (de exemplu, provocarea de arsuri, smulgerea părului, a unghiilor etc.). Cel care participă la chinuirea victimei va fi coautor şi nu complice, chiar dacă nu ia parte la aplicarea loviturii decisive.[23]

La stabilirea modului în care a fost săvârşit omorul se mai au în vedere: natura şi evoluţia relaţiilor dintre victimă şi agresor, posibilitatea disimulării omorului prin sinucidere sau accident etc.[24]

2.5. Cu ce mijloace s-a comis omorul?

În raport cu mijloacele şi procedeele folosite de făptuitor, distingem următoarele modalităţi prin care se suprimă viaţa victimei:

a. Omorul săvârşit cu arme albe şi corpuri contondente

Cunoaşterea caracteristicilor leziunilor găsite pe corpul victimei prezintă o importanţă deosebită pentru identificarea instrumentului vulnerant şi implicit pentru asigurarea probaţiunii.

Profesorul Vladimir Beliş **clasifică agenţii traumatici mecanici** astfel:

• **Corpuri contondente cu suprafaţă mică (până la 16 cm^2):**
– suprafaţă neregulată (piatră, pumn);
– suprafaţă regulată (cu forme geometrice);
– sferică, cilindrică (piatră, băţ);
– poliedrică (ciocan, cărămidă);

• **Corpuri contondente cu suprafaţă mare:**
– plană (scândură, sol cu suprafaţă plană);
– neregulată (vehicule, sol cu proeminenţe);

• **Obiecte cu vârfuri sau lame ascuţite:**
– înţepătoare (arc, furcă, pilă);
– înţepătoare-tăietoare (briceag, cuţit cu vârf ascuţit);
– tăietoare (brici, sticlă, lamă);
– tăietoare-despicătoare (topor, satâr, sapă).

Aspectul unei leziuni traumatice mecanice depinde atât de caracteristicile agentului vulnerant, cât şi de unii factori cum sunt: intensitatea loviturii, direcţia de lovire sau înclina-

rea obiectului vulnerant în raport cu suprafaţa corporală, precum şi de poziţia în mişcare a agresorului, agentului vulnerant şi a victimei.[25]

În categoria armelor albe intră obiectele cu vârfuri sau lame ascuţite, acestea fiind cel mai des întâlnite în practica medico-legală.[26]

• **Obiectele înţepătoare** produc leziuni înţepate, de regulă de dimensiuni mai mici decât cele ale obiectului înţepător.

Forma orificiului, la exterior, va depinde de forma obiectului înţepător. Orificiile punctiforme, lăsate de ace sau după injecţii, necesită o examinare cu lupa pentru a putea fi diferenţiate de muşcăturile insectelor.

• **Obiectele înţepătoare-tăietoare** produc leziuni cu margini netede, unghiuri ascuţite, liniare sau frânte, superficiale sau profunde.

• **Plăgile tăiate ale mâinilor** au semnificaţia unor acte de apărare activă iar **plăgile tăiate ale gâtului** conduc la ipoteza unui act criminal sau suicidal.

• **Obiectele despicătoare** (topor, sapă, hârleţ) produc leziuni despicate, tăiate pe tegumente, precum şi fracturi. Cu aceste obiecte se produc, de regulă, leziuni heteroagresive, dar se cunosc şi cazuri de leziuni autoagresive, de tipul lovirilor repetate în cap în scop de suicid ale bolnavilor psihic.

• Multitudinea şi intensitatea leziunilor pot conduce la stabilirea numărului de făptuitori sau a autorului unic, dar nu exclud nici suicidul.

• Leziunile de ezitare, accesibile, multiple, superficiale şi paralele indică suicidul. Dacă leziunile sunt bizare nu se va exclude suicidul (suicid cu plagă precordială şi trei plăgi cardiace, prin împingerea cuţitului din spate până la atriu şi cu legarea mâinilor, cu retenţia cuţitului în abdomen într-o despicare de tip hara-kiri etc.);

• Leziunile unice sau multiple, asociate cu leziuni de apăsare, pledează pentru omor;.

• Cercetarea biocriminalistică a corpurilor delicte pe care pot rămâne urme de sânge, ţesuturi specifice etc. poate contribui la identificarea autorului.

b. Omorul săvârşit prin împuşcare

• La locul faptei leziunile vor fi examinate de medicul legist, în raport cu acţiunea **factorilor primari** (glonţ şi fragmente din glonţ) şi a **factorilor secundari** (pulbere nearsă, funingine, gaze şi, rar, flăcări);

• Factorii primari determină **urme principale ale tragerii,** materializate în orificiu de intrare, canal şi orificiu de ieşire, ca excepţie pot realiza un singur canal de intrare (plăgi oarbe) iar factorii secundari determină **urme secundare** (tatuaj încrustat, rupturi provocate de gaze, arsuri cu urme de funingine, urme de unsoare, inelul de metalizare);

• Se va stabili distanţa şi direcţia din care s-a tras.

Pentru diferenţierea sinuciderii de omor se va ţine cont de urmele secundare ale împuşcăturii, de urmele lăsate pe mâna victimei şi de direcţia din care s-a format urma. De regulă, sinucigaşii trag în tâmplă, în frunte, în inimă sau în cerul gurii. Pe mâna sinucigaşului pot fi descoperite arsuri provocate de gaze, funingine, resturi organice provenite din propriul corp, ori leziuni provocate de reculul închizătorului.[27]

• La locul faptei se vor căuta arma şi muniţia trasă, pentru examinări balistice complexe. În majoritatea cazurilor de sinucidere arma se află în apropierea cadavrului dar sunt şi situaţii în care nu se găseşte (a fost aruncată de sinucigaş înainte de a muri sau a fost luată de o altă persoană);

• Urmele factorilor secundari (cele de funingine, de pe mâini ori de pe haine) sunt determinante în **diferenţierea omuciderii de sinucidere** ori a încercării de **disimulare a omorului** prin sinucidere sau accident;[28]

c. Omorul săvârşit prin asfixii

Asfixiile sunt „tulburări ale metabolismului gazos caracterizate prin privarea brutală de oxigen, ca fenomen principal, şi creşterea consecutivă a bioxidului de carbon, ca fenomen secundar".[29] Fenomenul, impropriu denumit astfel înseamnă lipsă de puls (asfigmos). Termenul sinonim, mai exact, este anoxie.

• „*Moartea prin asfixie se poate datora: spânzurării, sugrumării, astupării căilor respiratorii, înfundării laringelui sau a traheii, compresiunii toracice şi înecării.*"[30]

• **Spânzurarea** se datorează strângerii gâtului într-un laţ sub acţiunea greutăţii corpului, chiar şi în situaţia în care membrele corpului au un punct de sprijin.

Moartea prin spânzurare se caracterizează prin **şanţul de spânzurare,** care poate fi complet sau parţial, mai accentuat în partea opusă nodului, cu o lăţime egală cu cea a laţului. Uneori, datorită greutăţii corpului, laţul poate forma mai multe şanţuri, ca şi în cazul omorului. Şanţul de spânzurare poate fi oblic, la spânzurarea pe verticală, şi orizontal, la spânzurările în poziţia culcat (de exemplu, sub pat).

Diferenţierea sinuciderii de omucideri se face pe baza interpretării modului de dispunere a petelor cadaverice (de exemplu, dacă se vor situa deasupra laţului sau pe spatele cadavrului, moartea s-a produs înainte de spânzurare)[31], a datelor furnizate de medicul legist, precum şi a urmelor descoperite în câmpul infracţional.

Moartea prin spânzurare a fost cercetată „pe viu" de Nicolae Minovici, al şaptelea copil al familiei Ştefan Minovici, născut la Râmnicu Sărat. Este autorul primului tratat de medicină legală, „*Manual tehnic de medicină legală*" *(1904)* şi al unor importante studii: „*Moartea subită la epileptici" (1904); „Studiu asupra spânzurării"* (Atelierele Grafice I.V. Socec – 1904), care înmănunchează experienţele de comprimare mecanică a gâtului (26 de secunde cea mai lungă), menţionate în tratatele lui Lacassagne şi Bokarius; creează metoda de folosire a ochilor artificiali cu ocazia fotografierii cadavrelor, pentru care a fost medaliat cu aur la Expoziţia internaţională de la Roma (1912); *„Rupturile spontane de cord", „Osteologia medico-legală, anomaliile congenitale ale cordului*", precum şi „Le vagabondage" (1937) împreună cu I. Stănescu; „*Paricidul în medicina legală*" (1938, prezentată la Bonn); „*Endocrinologia şi antropologia în medicina legală*", împreună cu C.I. Parhon; „*Etica responsabilităţii medicale" (1939); „Deontologia medicală" (1937)* şi „*Secretul profesional" (1938)*. Împreună cu M. Kernbach a publicat „*Tehnica autopsiei medico-legale" (1932, 600 de pagini).* A înfiinţat Institutul medico-legal la Cluj; a organizat reeducarea prin muncă, acordând, cu ajutorul Primăriei Bucureşti, asistenţă socială pentru 13.000 de cerşetori şi vagabonzi (1902). **Înfiinţează prima şcoală de antropologie pentru pregătirea ofiţerilor şi a agenţilor de poliţie pe lângă serviciul antropometric condus de dr. Andrei Ionescu.**

În 1896 obţine **primele succese româneşti în identificarea infractorilor cu ajutorul urmelor papilare, pe care le urmăreşte timp de 12 ani, purtând o corespondenţă, pe această temă, cu J. Vucetici.**

În 1926 este ales primar al sectorului 3 Bucureşti iar în 1934 primar al comunei Băneasa. Refuză funcţiile de ministru de interne şi prefect al Capitalei. În 1936 a fost ales preşedinte al Colegiului medicilor din România şi senator în Parlament din partea medicilor. În acelaşi an a înfiinţat *Revista de medicină legală.* Despre viaţa şi opera sa a scris profesorul Gheorghe Scripcaru („*Medicina legală expertată în România,* Editura „Cugetarea", Iaşi, 2000).

• **Strangularea** (sugrumarea) se realizează prin strângerea gâtului cu mâinile sau cu un laţ;

Sinuciderea prin strangulare poate fi posibilă doar cu ajutorul laţului. Semnele caracteristice sugrumării sunt urmele lăsate de degete şi unghii pe pielea gâtului, unde se pot descoperi şi urme papilare, precum şi urme de luptă (escoriaţii şi echimoze);

• **Asfixiile prin ocluziunea** orificiilor respiratorii se aplică în cazul infracţiunilor de viol, tâlhărie ori pruncucidere, asupra persoanelor bolnave sau în vârstă. Constă în astuparea nasului şi a gurii cu mâna sau cu obiecte ca: pernă, prosop, plapumă, făină, nisip etc.;

• **Asfixiile prin obturarea căilor respiratorii** se datorează astupării laringelui sau faringelui prin pătrunderea unor corpuri străine: cârpe, hârtie etc. Se pot datora şi unor accidente prin aspirarea bolului alimentar sau a vomei (la bolnavii mintali, bătrâni şi la persoane aflate în stare de ebrietate avansată);

• **Asfixii prin compresiune toraco-abdominală** se întâlnesc în cazuri de panică a mulţimii, în cazul unor accidente sau catastrofe, nefiind exclusă nici activitatea criminală.

• În toate aceste cazuri de asfixii se vor examina cu atenţie materialul din care este confecţionat laţul şi modul în care a fost realizat nodul. Laţul şi nodul vor fi desenate ori fotografiate şi vor fi descrise în procesul-verbal;

• **Înecarea** este o moarte violentă prin asfixie, datorată obturării căilor respiratorii cu o substanţă în stare lichidă sau vâscoasă. Înecul poate fi datorat unui accident, unei sinucideri, unui omor sau a unei încercări de disimulare a omorului. Cadavrul prezintă, uneori, echimoze şi zgârieturi, care pot să nu fie de natură infracţională. Ne putem afla în prezenţa unei sinucideri sau a unui omor şi în situaţia în care de cadavru au fost legate obiecte grele;

d. Omorul prin otrăvire poate fi rezultatul cel mai adesea al unui accident sau sinucideri. Omorul prin otrăvire este destul de rar, deoarece presupune posibilitatea făptuitorului de a avea acces în intimitatea victimei.

• *Omorul prin otrăviri lente* este comis, în majoritatea cazurilor, de femei, fiind greu de descoperit.[32]

• Otrăvirile pot fi cauzate şi de intoxicaţii, care sunt astfel clasificate în practica medico-legală:[33]

– intoxicaţii cu substanţe caustice (acidul azotic, acidul clorhidric, acidul sulfuric, acidul acetic);

– intoxicaţii pe baze caustice: hidroxidul de sodiu (soda caustică, hidroxidul de potasiu şi amoniacul);

– intoxicaţii cu sărurile metalelor grele şi ale metaloizilor (intoxicaţii cu arsenic, mercur şi plumb);

– intoxicaţii cu oxid de carbon şi acid cianhidric;

– intoxicaţii cu alcool etilic şi metilic;

– intoxicaţii cu anestezice;

– intoxicaţii cu alcaloizi, barbiturice;

– intoxicaţii alimentare.

c. Moartea violentă datorată altor factori

– moartea produsă de diferite energii fizice: căldură, frig, energie electrică, radiaţii, presiune atmosferică;

– moartea produsă prin accidente auto, navale şi aeriene;

– moartea datorată unor agenţi psihici: frică deosebită, bucurie excesivă, supărare.[34]

2.6. Mobilul săvârşirii faptei

Mobilul săvârşirii faptei interesează atât pentru stabilirea cercului de suspecţi în vederea identificării autorului, cât şi pentru încadrarea juridică a faptei. Pentru a ajunge la autor trebuie să se stabilească cercul de relaţii de la vecini, colegi de serviciu, prieteni, rude, concurenţă, până la relaţii extraconjugale sau de natură infracţională.

Mobilul săvârşirii faptei interesează atât pentru stabilirea cercului de suspecţi în vederea identificării autorului, cât şi pentru încadrarea juridică a faptei. Pentru a ajunge la autor trebuie să se stabilească cercul de relaţii de la vecini, colegi de serviciu, prieteni, rude, concurenţă, până la relaţii extraconjugale sau de natură infracţională.

În România, cele mai multe omoruri se comit în mod spontan (peste 80%), pe fondul alcoolului, după o schemă simplă: alcool, discuţii, contraziceri, insulte şi în final un obiect contondent sau înţepător-tăietor care soluţionează pentru totdeauna disputa.

O analiză atentă demolează uneori „spontaneitatea“ actului criminal: între făptuitor şi victimă au avut loc şi alte manifestări violente, care puteau fi cunoscute şi aplanate. Soluţia este, aparent, simplă – alcoolul!

În 2001, din cele 559 omoruri, 14% au avut ca mobil răzbunarea, 3,8% gelozia, 1,7% jaful. În ceea ce priveşte instrumentele folosite, pe primul loc se află cuţitul, urmat de obiecte contondente; asfixia mecanică 2,2%, armele de foc 0,6%. Ar mai fi de spus că 33% sunt săvârşite de rude apropiate (pentru pământ, moşteniri), iar 64% dintre autori şi 34,3% dintre victime au fost sub influenţa alcoolului.

Prognoză pentru viitor? Drogurile vor constitui şi pentru România motorul criminalităţii

• Întrebarea pe care şi-o pun tot mai pregnant psihanaliştii:[35] **dacă „violenţa ucigaşă se poate naşte într-o fiinţă umană relativ normală?“.**

– Iată şi câteva răspunsuri, care ar putea explica actul criminal (sublinierile ne aparţin): „**Cortizonul în exces afectează serios hipocampusul,** regiunea din sistemul limbic unde cercetătorii cred că sunt stocate şi procesate amintirile timpurii“. S-a observat că **„animalele grav traumatizate elimină nişte hormoni care le alterează anatomia creierului“.**

Majoritatea criminalilor condamnaţi la moarte, examinaţi în penitenciarele americane, erau **„oameni grav vătămaţi fizic şi psihic“.**

„Contrar a ceea ce cred mulţi psihiatri legişti, **nebunii pot pune la cale acte diabolice.** De fapt, cele mai teribile crime pe care le-am studiat au fost plănuite în cele mai mici detalii şi apoi săvârşite de către cei mai psihotici ucigaşi. **Gândurile şi credinţele maniacale pot da naştere unor crime foarte amănunţit orchestrate.“**

Declanşarea Holocaustului, după cum au relevat specialiştii care au studiat societatea germană, a fost posibilă datorită unor factori ca: „declinul economic, tulburările sociale, obiceiurile părinţilor de a-şi pedepsi foarte drastic copiii, ca şi credinţa răspândită printre cei mai mulţi nemţi că victimele nu erau oameni“.

• „Majoritatea dintre noi nu putem ucide o altă fiinţă umană, decât poate în cazuri de legitimă apărare. **Se pare că trebuie să fi fost supus în copilărie unui tratament şi unor suferinţe intolerabile** (asta dacă nu suferi de vreo leziune organică sau o psihoză oarecare), pentru a putea depăşi acest prag“.

„Ar putea vreunul dintre noi, oamenii obişnuiţi, să ajungă un criminal? S-ar putea transforma cineva pe lumea asta într-un ucigaş? Probabil că da – cel puţin aşa cred. **Cu anumite probleme de ordin neurologic sau psihiatric şi crescut fiind într-un mediu abuziv şi vio-**

lent, oricare dintre noi ar putea deveni criminal. Creierul nu este atât de elastic cum am dori. Şi nu e afectat doar de lovire, leziuni cerebrale sau accidente de maşină. Ştim acum că **stresul emoţional intens şi permanent poate schimba însăşi structura creierului, deci cu atât mai mult funcţiile sale. Nimeni nu este imun.** I se poate întâmpla fiecăruia dintre noi".[36]

• **„Cât de multe ştim despre lucrurile care ne fac agresivi?**[37] Sau, o întrebare şi mai bună: cât de multe vrem să ştim? Cât de curioşi suntem? Uneori ne purtăm de parcă habar n-avem de motivele pentru care unii oameni se transformă în criminali. Însă, în realitate, ştim mai multe despre resorturile violenţei decât vrem să recunoaştem. Aşa că facem pe proştii. **A înţelege înseamnă uneori a ierta, dar în ziua de azi lumea nu e dispusă să ierte cu uşurinţă. Ştim, de pildă, că, în majoritatea cazurilor, ucigaşii sunt făcuţi, nu născuţi. O mare parte din teoriile genetice vehiculate în anii '70, precum sindromul xxy, au fost puse sub semnul întrebării".**

„La ora aceasta e mai sigur să afirmi că **nu s-a descoperit nici o anomalie genetică asociată în mod clar comportamentului criminal.** Nici un grup naţional, etnic, rasist sau religios nu s-a dovedit a fi născut mai violent decât altul. Asta nu înseamnă că, din când în când, unul sau altul dintre grupuri n-a dorit să se distingă în acest sens. Există, fireşte, o condiţie genetică normală, caracterizând cam cincizeci la sută din populaţia umană, care e asociată comportamentului violent: **sindromul xy sau genul masculin. Nu poţi condamna agresivitatea bărbaţilor, condiţionată social.** Aproape la toate speciile animale – urşi, cimpanzei, chiar şi la peşti sau reptile – masculii sunt mai agresivi decât femelele. Hormonii masculini, **androgenii,** nu sunt probabil străini de acest fenomen. Dacă sunt lipsiţi de aceşti hormoni, în anumite stadii ale evoluţiei lor, masculii nu mai dezvoltă agresivitatea specifică sexului.

Oricum, deşi în societatea noastră **bărbaţii comit cam de nouă ori mai multe crime decât femeile**[38], cei mai mulţi bărbaţi nu sunt violenţi. A avea un creier masculinizat sau o cantitate mare de androgen în sânge nu e suficient pentru a deveni o fiinţă umană violentă. Şi totuşi, pare oarecum mai dificil pentru bărbaţi decât pentru femei să-şi controleze impulsurile violente. **Poate că, în cazurile de crimă, faptul că este bărbat ar trebui considerat circumstanţă atenuantă.** E o părere".

• **„Ce altceva mai ştim despre geneza violenţei? Ştim că instinctele noastre de bază, agresivitatea şi sexualitatea, ca şi senzaţiile de plăcere, se nasc în ceea ce numim îndeobşte sistemul limbic** – acele structuri cerebrale primitive, de profunzime, despre care am mai discutat şi care au conexiuni răspândite în tot restul creierului. Ştim că **sentimentul nostru de teamă este localizat predominant în amigdale,** un nucleu de celule ascuns în interiorul fiecărui lob temporal. Prin urmare, distrugerea acestor nuclee face să dispară frica, în vreme ce stimularea lor o induce. Nu putem trăi fără acele amigdale. Însă **teama e adesea sursa paranoiei. O anume cantitate de frică e necesară pentru supravieţuire; pe de altă parte, dacă avem prea multă, putem deveni periculoşi".**

• „Există de asemenea dovezi că **necesităţile primitive provenind din sistemul limbic sunt modulate şi controlate de lobii frontali.** Când sunt barate căile dintre creierul nostru primitiv şi cortexul frontal, nu mai deţinem controlul asupra necesităţilor. Acest tip de leziune poate apărea în urma unor accidente sau răniri. Dacă sunt întrerupte conexiunile dintre lobii frontali şi sistemul limbic, cum mai putem fi socotiţi responsabili pentru ieşirile noastre? Cât de vinovat poate fi de o coliziune un şofer de camion, atunci când l-au lăsat frânele? Mai ştim că **unele leziuni cerebrale difuze, o consecinţă comună a bătăilor, ne fac mai iritabili şi impulsivi.** Afectarea oricărei regiuni a creierului nostru face mult mai dificil autocontrolul".

• **„Începem să înțelegem acum neurochimia creierului și efectele neurotransmițătorilor specifici asupra comportamentului.** Neurotransmițători precum **norepinefrina, dopamina** sau **serotonina** ne afectează gândirea, emoțiile și temperamentul".

„Studiile asupra oamenilor au arătat că **indivizii extrem de violenți ar putea avea concentrații mai joase de serotonină cerebrală decât ceilalți. Se nasc așa, sau li se întâmplă ceva pe parcurs care face să le scadă stocul inițial?** Oricare ar fi explicația, comportamentul moral, conform legii, pare a fi incompatibil cu ei".

• **„Anumiți agenți de stres pot scădea nivelul de serotonină cerebrală, ducând deci la modificarea comportamentului** (...) Durerea și frica reduc de asemenea nivelul de serotonină și favorizează comportamentul violent. În acest mod sunt antrenați să lupte câinii pit-bull. Căldura, înghesuiala, disconfortul și evoluția într-un mediu dominat de membri agresivi ai speciei sporesc și ele agresivitatea animalelor".

Cred că aceste considerații sunt suficient de convingătoare pentru a ne determina să studiem cu intransigență, dar și cu mai mult curaj, mecanismele violenței.

Câteva cauze certe ale profilului criminal:

• **copilăria abrutizată** de violența familială[39] sau a străzii, marcată de abuzuri sexuale, violente sau incestuoase, de prostituție și proxenetism;

• **impactul mediului social** la care indivizul „atentează", Voluntar sau involuntar: obișnuința și apoi dependența de un drog: alcoolul sau barbituricele;

• **stresul de zi cu zi,** imposibilitatea de adaptare, generate de sărăcie;

• **o educație din ce în ce mai precară,** care duce la frustrare, și de aici la o agresivitate din ce în ce mai pronunțată, ca o formă de război al individului mai întâi cu el însuși și apoi cu toată lumea;

• ar trebui să luăm în serios **drumul serotoninei,** de la comportamentul agresiv până la crima abominabilă.

Criminalistica, știință pluridisciplinară, poate contribui la efortul general al societății pentru prevenirea și combaterea criminalității violente, atât prin identificarea mecanismului complex care o generează cât și prin identificarea operativă a făptuitorilor, pentru a fi trași la răspundere penală într-un moment cât mai apropiat de cel al comiterii infracțiunii.

Credem că celebra butadă a marelui nostru savant Mihail Kernbach, medic legist și criminalist cum se autodefinea cu înaltă competență și îndreptățită mândrie[40] – **„Crima este forța propulsivă a virtuții"**, este mult mai necesară în formulă inversată: **virtutea este forța propulsivă a combaterii crimei.**

2.7. Cine a comis omorul?

Este cea mai importantă întrebare, deoarece investigarea criminalistică are ca obiective principale identificarea autorului faptei și probarea vinovăției acestuia.

Subiect activ al infracțiunii de omor poate să fie orice persoană responsabilă penal, cu excepția agravantei prevăzută de art. 175 lit.c, C.pen.: asupra soțului sau a unei rude apropiate. Omorul poate fi comis și de mai multe persoane, în calitate de coautori, instigatori și complici, situație în care se impune stabilirea gradului de participație și a vinovăției fiecăruia în parte.

• Participarea mai multor persoane poate fi indicată de urmele de mâini și de picioare descoperite la locul faptei, de mucuri ale unor țigări de mărci diferite, precum și de numărul și natura leziunilor descoperite pe corpul victimei sau al victimelor.

• În situaţia în care avem un **autor prezumtiv** al omorului, indiferent dacă recunoaşte sau nu fapta, se va proceda la **examinarea amănunţită a îmbrăcămintei şi a corpului** pentru a se descoperi pete de sânge, spermă, fire de păr, ori leziuni ca urmare a luptei cu victima. Este foarte important să se recolteze **depozitul subunghial iar îmbrăcămintea să fie ridicată** şi transportată la laborator. Dacă prezintă escoriaţii, echimoze, leziuni, va fi expertizat de medicul legist.

De asemenea, se vor verifica, în regim de maximă urgenţă, **alibiurile invocate de făptuitori,** fără să se excludă posibilitatea ca aceştia să aibă înţelegeri prealabile cu unii martori (rude apropiate, prieteni).

În acelaşi timp se impune efectuarea unor **percheziţii simultane** la locuinţele (domiciliu, reşedinţe, case de vacanţă) şi locurile de muncă ale suspecţilor pentru a se descoperi: documente care atestă relaţii intime ori de natură conflictuală cu victima; îmbrăcăminte purtătoare de urme ale luptei cu victima; urme biologice (sânge, fire de păr); obiecte corp delict. În paralel se vor efectua percheziţii şi la locuinţele şi locul de muncă ale victimei, insistându-se asupra unor înscrisuri (scrisori, agende, note, înregistrări ale convorbirilor telefonice etc.) care să ateste natura relaţiilor dintre victimă şi suspecţi.

• În situaţia în care nu se cunosc autorii, se vor executa portrete-robot care, împreună cu semnalmentele stabilite în baza audierii martorilor oculari, vor fi date în urmărire generală şi transmise mass-mediei (posturi naţionale şi locale de radio-televiziune, ziare). **Anumite intimităţi ale investigării nu vor fi făcute publice pentru a nu alerta făptuitorii.**

• Dacă făptuitorii au dispărut, vor fi daţi imediat în urmărire generală, **făcându-se menţiunea că a fost începută urmărirea penală** de către procuror. Vor fi difuzate fotografii recente, împreună cu semnalmentele, insistându-se asupra unor semne particulare, particularităţi ale vocii, ale mersului, ale îmbrăcămintei, cercul de relaţii, dacă este înarmat, alte date de interes operativ.

• Dacă omorul a fost comis prin **cruzimi** ori s-a stabilit un **mobil bizar**, în cercul de bănuiţi vor fi incluse persoane care suferă de boli mintale, apelându-se la specialişti pentru realizarea unui profil **psihologic** sau **psihiatric** al făptuitorului. În cazuri deosebite este recomandabil ca şi **locul faptei** să fie interpretat de un psiholog sau, preferabil, de un psihocriminalist. De cele mai multe ori, locul faptei poartă „amprenta" personalităţii făptuitorului care, în febra investigaţiei, poate scăpa criminalistului. De asemenea, dacă se găsesc înscrisuri ale autorului, se recomandă **cercetarea grafologică** în paralel cu **expertiza grafică.**

Într-un caz de pedofilie cu moartea victimei (un minor de 13 ani), la locul faptei s-a simulat o sinucidere. Victima era legată la gât cu o bucată de frânghie iar cealaltă bucată era înfăşurată de un copac. Psihologul consultat a făcut o descriere interesantă a topografiei locului faptei (dealul Căpriţa din Iaşi) şi a concluzionat că nodul făcut la frânghie este opera unui om priceput. Într-adevăr, autorul, Chirică Viorel, care poate constitui obiectul unei cercetări psiho-criminalistice complexe, ne-a convins, la reconstituire, prin îndemânarea şi rapiditatea cu care a înnodat frânghia. Lucrase, într-o perioadă (ceea ce noi nu ştiam în acea fază a anchetei), la o firmă în care ambala produse în saci, pe care îi lega cu sfoară.

• Cercetarea bolnavilor psihic trebuie să se efectueze cu respectarea normelor prevăzute în **Legea sănătăţii mintale şi a protecţiei persoanelor cu tulburări psihice nr. 487/2002.**[41]

Revendicarea comiterii unui omor de către astfel de persoane se va analiza cu multă precauţiune şi va fi luată în calcul numai dacă este coroborată cu datele intime ale investigaţiei, ştiut fiind faptul că bolnavii mintal îşi fac un titlu de glorie speculând amănunte furnizate de mass media. Şi, evident, investigaţia nu trebuie influenţată în nici un mod de către cei care fac cercetări preliminare.

E bine ca anchetatorul să se consulte cu un psihiatru sau, dacă acest lucru nu este posibil, să studieze câteva lucrări de specialitate[42], pentru a şti care sunt manifestările specifice fiecărei boli în parte. În felul acesta economiseşte timp şi poate evita orice capcană care l-ar conduce la grave erori judiciare. Este suficient să amintim un caz: D.S. internat la Spitalul de psihiatrie Grajduri, jud. Iaşi, care este în stare să-ţi recunoască orice grozăvie pentru ... o pungă de bomboane. L-am văzut pe un post de televiziune recunoscând un omor şi mai multe tâlhării cu moduri de operare deosebite şi poate aş fi dat crezare unor „anchete" dacă nu l-aş fi cunoscut graţie investigaţiilor directe cât şi cu sprijinul specialiştilor psihiatri.

• Iată câteva concluzii ale unei activităţi îndelungate de cercetare[43] a criminalilor psihopaţi:

– „*Omorul calificat – deosebit de grav – cu provocarea unor răni multiple şi gratuite asupra unei victime decedate sau pe cale de a muri, spune foarte multe lucruri despre atacator. Aceşti agresori par să nu se mai poată opri. Este cazul criminalilor psihotici, furia cu care ucid atinge adesea cote tulburătoare. Uneori reacţionează la ameninţări imaginare, crezându-se în legitimă apărare. Vocile pe care îşi închipuie că le aud le spun să continue, să-şi mutileze victima sau să violeze cadavrul. Sunt cazuri în care confundă victima cu persoane din anturajul apropiat – mame incestuoase, taţi violenţi, fraţi zeflemitori*".

– „*... în cazurile de omor deosebit de grav, criminalul era de obicei psihotic, maniac sau schizofrenic, suferea de vreo disfuncţie cerebrală, era sub influenţa alcoolului sau a drogurilor, ori exista vreo combinaţie a celor expuse mai sus*".

– Trebuie să-i dăm mai mult credit psihiatrului, care, de multe ori, nu este încurajat să-şi susţină punctul de vedere;

„*Terenul unde se întretaie crima, personalitatea multiplă şi legea este smârcos şi nesigur. Psihiatrii sau neurologii destul de curajoşi pentru a se aventura pe el o fac asumându-şi o doză considerabilă de risc*".

„*Mărturia neurologului este întotdeauna mai credibilă decât cea a psihiatrului. Creierul poate fi vizualizat, mintea, în schimb, este invizibilă*".

Psihiatrul, neurologul, psihologul îl pot sprijini pe criminalist să înţeleagă cauzele şi mecanismul acţiunii criminale, care, de cele mai multe ori, îşi au izvorul în experienţele traumatice din copilărie: psihoză, leziuni cerebrale, abuzul fizic, prostituţie şi pornografie.

3. Teoreticienii şi practicienii deopotrivă nu exclud şi o a opta întrebare, poate cea mai importantă în prima fază a anchetei: **Cine este victima?** De la victimă se porneşte întotdeauna pe drumul, adesea sinuos, **de la extaz la agonie,** uneori foarte îndelungat, al identificării criminalului. Identificarea cadavrului se face prin combinarea procedeelor de tehnică şi tactică ale criminalisticii. Amprentele şi semnele de pe mâini, dantura, cicatricele, tatuajele, diformităţile, îmbrăcămintea şi obiectele de uz personal etc. completate şi aprofundate cu datele obţinute prin investigaţii şi audieri de martori încununează, de regulă, efortul colectivului însărcinat să investigheze omorul.

Dar, în practica judiciară, se pot pune şi două întrebări de mare dificultate:

a. dacă poate fi atrasă răspunderea penală în situaţia în care, cu toate eforturile depuse, nu există un cadavru? Răspunsul este afirmativ, atunci când sunt probe indubitabile că autorul omorului a ars cadavrul sau l-a aruncat în apele mării etc.;

b. dacă au vreo valoare actele de urmărire penală în situaţia în care nu se cunosc nici autorul faptei şi nici victima? Răspunsul este negativ, cu precizarea că, până la împlinirea termenului de prescripţie, cercetarea nu poate şi nu trebuie să fie abandonată.

3. Particularităţi ale investigării omorului

3.1. Competenţe de cercetare

Potrivit art. 209 alin. 3 C.pr.pen., *urmărirea penală se efectuează în mod obligatoriu de către procuror*. Infracţiunile de omor, omor calificat şi omor deosebit de grav (art. 178 şi 179 C.pen.), ca şi pruncuciderea, ca formă particulară de omor supusă unei sancţiuni atenuate (art. 180 C.pen.) au fost date în competenţa exclusivă a procurorului pentru că au un grad de pericol social mai accentuat, precum şi un grad mai ridicat de complexitate. Faptul că, în practică, organele de poliţie au o contribuţie decisivă în identificarea făptuitorului şi administrarea probaţiunii se justifică astfel:

• Organele de poliţie au o *competenţă materială generală de cercetare* conferită de art. 207 C.pr.pen.: „*Cercetarea penală se efectuează de organele de cercetare ale poliţiei, pentru orice infracţiune care nu este dată în mod obligatoriu în competenţa altor organe de cercetare*", cu completările de rigoare prevăzute de art. 213 C.pr.pen. pentru *cazuri urgente*: „*Organul de cercetare penală este obligat să efectueze actele de cercetare penală ce nu suferă amânare, chiar dacă acestea privesc o cauză care nu este de competenţa lui. Lucrările efectuate în astfel de cazuri se trimit, de îndată, prin procurorul care exercită supravegherea activităţii organului ce le-a efectuat, procurorului competent*". Actele încheiate de organele de cercetare penală se pot corobora de către procuror cu actele de urmărire efectuate personal[44].

• Organele de cercetare penală ale poliţiei dispun de multiple posibilităţi de informare cu privire la comiterea unor astfel de fapte şi, de asemenea, se pot deplasa cu operativitate la locul faptei pentru a lua primele măsuri care se impun, inclusiv de reţinere a făptuitorului.

În cazurile în care nu se cunosc iniţial făptuitorii, organele de poliţie dispun de un potenţial uman competent, precum şi de un potenţial informativ specializat. În situaţia în care, în ciuda eforturilor (de regulă, la soluţionarea unui caz de omor îşi dau concursul toate cadrele de la nivelul unui inspectorat judeţean de poliţie) autorii nu au fost identificaţi şi dosarul se înregistrează în evidenţă cu A.N., este de la sine înţeles de ce investigaţiile sunt continuate de către poliţie.

• Argumentarea teoretică a participării organelor de poliţie alături de procuror, la investigarea unui omor, rezidă şi din textele art. 4 şi 202 C.pr.pen., care obligă organul de urmărire penală să aibă un rol activ pentru strângerea probelor necesare, aflării adevărului şi lămuririi cauzei sub toate aspectele, pe bază de probe aşa cum sunt definite în art. 62–64 C.pr.pen.

De asemenea, din formulările art. 65 C.pr.pen.: „Sarcina administrării probelor în procesul penal revine organului de urmărire penală şi instanţei de judecată", rezultă că legiuitorul înţelege prin expresia „organ de urmărire penală" că sarcina probaţiunii şi lămuririi cauzei sub toate aspectele revine atât organelor parchetului, cât şi organelor de cercetare ale poliţiei, textele de lege nefăcând nici o diferenţiere în acest sens.

• Pe de altă parte, atât sarcinile conferite prin lege organelor parchetului cât şi organelor de cercetare ale poliţiei sunt subordonate scopului procesual penal (art. 1 C.pr.pen.): „Constatarea la timp şi în mod complet a faptelor care constituie infracţiuni, astfel ca orice persoană care a săvârşit o infracţiune să fie pedepsită potrivit vinovăţiei sale şi nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală". Între cele două organe, care fac parte din structuri diferite, există atât raporturi de subordonare, cât şi de colaborare, unele activităţi ale acestora condiţionându-se reciproc (de exemplu, procurorul nu poate interoga făptuitorul, dacă acesta nu a fost identificat şi pus la dispoziţie de către organul de poliţie).

În ceea ce privește competența unității de parchet pentru investigarea omorului, aceasta revine parchetului de pe lângă tribunalul județean sau al municipiului București deoarece, potrivit art. 27 alin. 1, pct. 1 lit.a C.pr.pen., competența de judecată a infracțiunii de omor în primă instanță revine tribunalului.

Dacă, însă, procurorul din parchetul de pe lângă tribunalul competent să judece cauza în primă instanță nu se poate deplasa în timp util la locul săvârșirii faptei sau nu se poate deplasa deloc, va putea delega un procuror de la unitatea de parchet subordonată, pe teritoriul căreia s-a comis omorul. Procurorul desemnat va îndeplini acte de urmărire penală nu în numele unității locale din care face parte, ci în numele parchetului de pe lângă tribunalul județean, competent să efectueze urmărirea penală pentru o astfel de infracțiune[45].

3.2. Constituirea echipei complexe de cercetare

Organul de poliție (post de poliție, poliție orășenească sau municipală), sesizat prin vreunul din modurile prevăzute de art. 221 C.pr.pen., *va lua primele măsuri la locul săvârșirii faptei*, până la sosirea echipei oprative complexe, competentă să efectueze cercetarea locului faptei, astfel:

– se va deplasa cu *maximă operativitate* la locul săvârșirii faptei;

– va acorda primul ajutor pentru *salvarea victimelor*, chiar cu riscul distrugerii unor probe;

– va lua măsuri pentru *înlăturarea unor pericole iminente* (oprirea unor conducte de gaze, întreruperea unor surse de energie electrică, îndepărtarea unor obiecte inflamabile etc.);

– *asigurarea pazei locului faptei* pentru protejarea și conservarea urmelor infracțiunii, a mijloacelor materiale de probă și a mediului ambiant;

– nu se va permite accesul persoanelor care nu au atribuțiuni de salvare a victimelor sau de cercetare;

– în caz de intemperii, urmele și mijloacele materiale de probă vor fi protejate cu materiale curate și ușoare, fără mirosuri specifice;

– *îndepărtarea curioșilor;*

Practica recomandă să se facă primele fotografii, în care să fie cuprinse persoanele găsite la locul faptei:

– identificarea martorilor oculari;

– identificarea și reținerea persoanelor suspecte sau chiar a făptuitorului.

Toate operațiunile și constatările efectuate, de la poziția victimelor și prezența unor mirosuri specifice, până la impresii, date și informații furnizate ad-hoc vor fi notate într-un carnețel pentru a fi informată echipa complexă de cercetare.

• Șeful unității de poliție care a fost sesizată de comiterea omorului, după ce a luat măsuri de stabilire a *veridicității sesizării* (mai ales în cazurile reclamate prin telefon) și a dispus efectuarea primelor măsuri la locul săvârșirii faptei, va raporta evenimentul, prin telefon, inspectoratului județean de poliție.

Toate aceste activități trebuie să se deruleze cu precizie, ca într-o cursă contra cronometru, pentru prinderea făptuitorului și probarea activității infracționale, știut fiind faptul că timpul operează în favoarea infractorului. Șeful inspectoratului de poliție va lua măsuri pentru constituirea, în regim de urgență, a echipei complexe de cercetare, condusă de un procuror de la parchetul de pe lângă tribunalul județean sau de procurorul desemnat de către primul procuror al acestei unități de parchet, din care mai fac parte: un ofițer de poliție judiciară, ofițer criminalist; tehnician-criminalist, conductor de câine de urmărire, ofițer de cerceta-

re penală, medic legist şi alţi specialişti, în raport cu specificul cazului. Va pune la dispoziţie echipei mijloacele de transport şi aparatura necesară pentru cercetarea locului faptei: laborator şi truse criminalistice, mijloace de detecţie etc.

În continuare va lua următoarele măsuri:

– va alarma efectivele necesare pentru prinderea făptuitorilor, înarmate cu armament în raport cu datele care se cunosc despre periculozitatea infractorilor;

– datele de identificare, semnalmentele, ţinuta vestimentară şi mijloacele de deplasare ale făptuitorilor cunoscuţi dar care au fugit de locul săvârşirii faptei ori necunoscuţi – vor fi comunicate inspectoratelor de poliţie judeţe limitrofe şi celor mai apropiate puncte de trecere a frontierei;

– va raporta evenimentul prin telefon eşalonului superior (Inspectoratul General al Poliţiei) şi va solicita, dacă este cazul, urmărirea generală a făptuitorilor după datele care se cunosc, insistându-se pe relaţiile infracţionale ale acestora din alte judeţe. Se va solicita urmărirea generală şi pentru obiectele corp-delict sau a obiectelor sustrase de la locul săvârşirii faptei, dacă se cunosc elemente de identificare.

– va desemna echipe pentru investigarea anturajului infractorilor dispăruţi şi pentru prinderea acestora, implicându-se *personal* pentru a lua decizii rapide în raport cu desfăşurarea investigării. El se va deplasa, din aceleaşi raţiuni, la locul săvârşirii faptei sau va delega unul dintre locţiitori.

Succesul operaţiunii depinde, de cele mai multe ori, de luciditatea şi rapiditatea primelor măsuri luate, începând cu ofiţerul de serviciu sesizat şi culminând cu inspectorul şef. A nu se uita că cele mai grave evenimente se comit, ca un făcut, în timpul liber al efectivelor sau pe timpul nopţii.

3.3. Echipa complexă de cercetare, deplasată cu maximă operativitate la locul faptei, va lua următoarele măsuri:

• Verificarea stării victimei, de către medicul legist, pentru a se stabili dacă mai este sau nu în viaţă. Dacă victima este în viaţă, va fi transportată la cel mai apropiat spital, sub supravegherea medicului legist.

Înainte de a se ridica victima, se notează şi se marchează locul şi poziţia în care a fost găsită.

• Procurorul, care este întotdeauna şeful echipei, va lua următoarele măsuri:

– se va informa de la poliţiştii care au ajuns primii la locul săvârşirii faptei despre: poziţia iniţială a victimei sau a cadavrului; modificările survenite în aspectul iniţial al locului faptei (când au fost făcute, de către cine, în ce scop);

– va lua cunoştinţă despre măsurile luate de poliţişti, dispunând continuarea acestora, completarea sau reluarea lor;

– va dispune măsuri pentru identificarea martorilor oculari şi a persoanelor suspecte;

– va organiza sau, după caz, va suplimenta măsurile de pază a locului faptei, inclusiv a celor care privesc înlăturarea unor pericole iminente;[46]

– va dispune culegerea de informaţii despre victimă şi autor;

– va delimita locul ce urmează a fi cercetat, de regulă mai întins decât locul propriu-zis al săvârşirii omorului, pe baza informaţiilor furnizate de poliţiştii care au ajuns primii, de martori oculari sau de persoanele care au sesizat săvârşirea infracţiunii.

Locul săvârşirii unui omor[47] poate cuprinde următoarele elemente:

– sectorul sau porţiunea de teren, locurile, segmentul de drum ori încăperea în care a fost descoperit cadavrul sau părţi din acesta, precum şi împrejurimile;

– sectorul sau porţiunea de teren, locurile, segmentul de drum ori încăperea unde au început activităţile pregătitoare şi s-au desfăşurat în total sau în parte activităţile violente de suprimare a vieţii victimei, de deposedare a acesteia de lucrurile ori valorile pe care le avea asupra sa, ori unde a survenit decesul;

– sectorul sau porţiunea de teren, locurile, segmentul de drum ori încăperea unde au început activităţile pregătitoare şi s-au desfăşurat în total sau în parte activităţile violente de suprimare a vieţii victimei, de deposedare a acesteia de lucrurile ori valorile pe care le avea asupra sa, ori unde a survenit decesul;

– sectorul sau porţiunea de teren, locurile, segmentul de drum ori încăperea în care s-au descoperit abandonate sau uitate corpurile delicte (mijloacele folosite la suprimarea vieţii victimei) ce poartă urmele săvârşirii omorului şi împrejurimile acestora;

– locul unde cadavrul a fost transportat şi abandonat (pentru a se ascunde adevăratele împrejurări ale morţii şi pentru derutarea organelor de cercetare penală), dezmembrat, sau îngropat (pentru a se ascunde omorul săvârşit), când nu coincide cu locul săvârşirii omorului, precum şi împrejurimile acestuia;

– locul unde a fost abandonat autovehiculul furat, cu care a fost transportat cadavrul pentru a fi ascuns;

– căile de acces (drumuri, curţi, poteci, culoare, balcoane) spre locul unde s-a săvârşit omorul;

– itinerariul folosit pentru părăsirea locului faptei;

În foarte multe cazuri, locurile amintite mai sus sunt atât de apropiate unul de celălalt încât toate formează un spaţiu omogen, dar se poate ca între ele să fie şi distanţe foarte mari (de exemplu în cazul unui omor comis de la distanţă, prin împuşcare).

În ambele situaţii, indiferent de distanţa dintre locul sau locurile în care s-a comis omorul şi unde au fost identificate mijloace materiale de probă, acestea constituie un tot unitar şi nu pot fi tratate separat.

3.4. Tactica efectuării cercetării propriu-zise a locului săvârşirii unui omor

3.4.1. Regulile tactice aplicate în cercetarea locului săvârşirii unei infracţiuni:

a. Cercetarea locului faptei să se efectueze cu **operativitate;**

b. Cercetarea şi fixarea aspectului locului faptei, a urmelor infracţiunii şi mijloacelor materiale de probă trebuie efectuate **în mod obiectiv,** independent de orice idee preconcepută sau de alte anticipări;

c. Cercetarea locului faptei trebuie **să fie completă,** acordându-se atenţie detaliilor sau „lucrurilor mărunte";

d. Cercetarea locului faptei **nu trebuie anticipată ca durată,** în timp;

e. Cercetarea locului faptei trebuie să fie efectuată **în mod organizat,** respectându-se o anumită succesiune a activităţilor;

f. Utilizarea aparaturii şi tehnicii criminalistice în raport cu natura şi particularităţile faptei şi a locului săvârşirii acesteia;

g. Înregistrarea corectă a tuturor constatărilor făcute, a datelor şi informaţiilor care prezintă interes pentru cauză;

h. Studierea comportamentului învinuitului sau inculpatului reţinut sau arestat, prezent la cercetarea locului faptei;

i. Cercetarea în echipă, care presupune:

– o conducere unică (procurorul);[48]

– conlucrarea fără rezerve, pe toate planurile, între membrii echipei;[49]

– informarea permanentă a conducătorului cercetării, care va centraliza toate datele obţinute;[50]

j. Evitarea pătrunderii la locul faptei a persoanelor neautorizate sau neavenite[51].

3.4.2. Cercetarea locului săvârşirii omorului în faza statică

Obiectele, urmele şi mijloacele materiale de probă sunt cercetate în starea lor statică, fără atingerea sau modificarea poziţiei lor.

În această fază se vor executa următoarele activităţi:

a. Constatarea morţii victimei, după semnele morţii reale şi a modificările cadaverice;

b. Orientarea şi examinarea generală a locului faptei

• Cercetarea locului faptei poate să înceapă din exterior către interior sau invers, iar când suprafaţa este întinsă, situată în câmp deschis, se procedează la parcelarea acesteia sau la deplasarea în spirală, dinspre exterior către interior;

• Când cercetarea locului faptei urmează să se desfăşoare *pe o navă sau aeronavă străină aflată pe teritoriul ţării noastre,* vor fi îndeplinite formalităţile necesare – obţinerea acordului scris al comandanţilor, care solicită efectuarea cercetărilor şi respectarea regulilor speciale de acces la bordul acestora – iar activităţile de cercetare vor fi desfăşurate numai în prezenţa comandanţilor navelor sau aeronavelor respective (art. 3, 171 C.pen. şi art. 221, alin. 2 C.pr.pen.). În mod necesar, echipa de cercetare va fi însoţită de 1–2 translatori de la ambasada statului căruia îi aparţine nava sau aeronava şi care vor participa la efectuarea cercetărilor în totalitatea lor, semnând actele ce vor fi încheiate cu această ocazie;

• Când cercetarea locului faptei urmează să se desfăşoare **pe o navă sau aeronavă** românească, urmează a fi respectate aceleaşi condiţii de accept şi acces la bordul acestora;

• Când la locul faptei există situaţii care prezintă pericol potenţial, inclusiv pentru viaţa sau sănătatea membrilor echipei de cercetare (atmosfera explozivă, mediu puternic toxic, incendii încă nestinse etc.) activitatea de cercetare a locului faptei va începe după ce s-a înlăturat orice posibilitate de *producere a unor noi accidente*. În situaţia aceasta, echipa de cercetare va fi însoţită de specialişti pirotehnişti, chimişti, fizicieni sau de altă specialitate, în raport cu situaţia de la locul faptei. Operaţiunile de lichidare a pericolelor se vor întreprinde de îndată, de către grupe de intervenţie specializate, chiar cu riscul producerii unor modificări şi întârzierea începerii cercetării locului faptei;

• În situaţia în care, la solicitare, cercetarea locului faptei urmează să se desfăşoare în incinta unor *oficii consulare străine*, reprezentanţe străine, ambasade sau alte sedii aparţinând unor organizaţii internaţionale, organele de urmărire penală se vor preocupa de obţinerea *acordului scris al şefului oficiului* consular, reprezentanţei, ambasadorului sau reprezentantului organizaţiei internaţionale respective, după caz, întreaga activitate urmând a se desfăşura în prezenţa acestora. Organele de urmărire penală vor fi însoţite în mod obligatoriu de un translator care va facilita comunicarea şi care va semna şi procesul-verbal ce se va întocmi cu această ocazie (art. 3 şi 171 C.pen. şi art. 221 alin. 2 C.pr.pen.).

• Dacă cercetarea locului faptei se va desfăşura *în zonă împădurită,* zonă muntoasă, peşteră, prăpastie, în mod necesar organele de urmărire penală vor solicita sprijinul unor func-

ţionari sau pădurari din cadrul ocoalelor silvice pentru a ajunge la locurile respective, alpinişti atestaţi şi chiar militari din unităţile de vânători de munte, pentru a le facilita desfăşurarea unor activităţi, cum ar fi coborârea sau urcarea aparaturii criminalistice şi a membrilor echipei de cercetare.

În faza statică a cercetării se va căuta să se stabilească şi aspecte legate de natura infracţiunii cercetate, timpul când a fost comisă, felul în care s-a desfăşurat. Pentru stabilirea timpului când s-a comis infracţiunea se va ţine seama de *starea resturilor de mâncare, de felul îmbrăcămintei victimei sau agresorului, respectiv dacă poartă urme de ploaie* care a căzut *la un timp* cunoscut, dacă ceasul victimei funcţionează sau nu. *Dacă ceasul victimei a fost lovit în timpul agresiunii şi s-a oprit din acest motiv, timpul va fi indicat cu precizie.*

În raport cu obiectele care lipsesc victimei (când este găsită dezbrăcată în loc deschis) sau bunurile de valoare sustrase din locuinţă (obiecte de îmbrăcăminte la modă, aparatură electronică, valori, bijuterii) se poate stabili şi scopul infracţiunii.

c. Prelucrarea urmei de miros

De regulă, începerea prelucrării urmei de miros se dispune în faza statică, înaintea folosirii celorlalte mijloace criminalistice. Urmele de miros trebuie interpretate în coroborare cu celelalte urme: de picior, de încălţăminte, de mâini, ale mijloacelor de transport, ale obiectelor pierdute sau abandonate de făptuitor ori victimă.

d. Stabilirea identităţii şi calităţii victimei

Victima este, de cele mai multe ori, cheia soluţionării cazului, fiind persoana care, *„fără să-şi fi asumat conştient riscul, deci fără să vrea, ajunge să fie jertfită în urma unei acţiuni sau inacţiuni criminale“*[52].

În situaţia în care, la locul faptei, victima este găsită în viaţă şi poate să vorbească, înainte de a fi transportată la spital va fi întrebată cu privire la identitatea sa şi semnalmentele făptuitorului.

Sub aspectul stabilirii identităţii victimei, o atenţie deosebită trebuie acordată audierii persoanei care a făcut prima sesizare cu privire la săvârşirea omorului, care trebuie întrebată în legătură cu domiciliul victimei, persoanele care mai cunosc victima şi despre fapta comisă, eventual locul de muncă, pentru a putea fi identificată cu ajutorul colegilor de serviciu.

Pentru stabilirea identităţii victimei, în situaţia în care asupra cadavrului nu se găsesc acte de identitate, vor fi audiate şi persoanele care locuiesc în apropierea locului săvârşirii faptei, martorii oculari, precum şi martorii asistenţi, aria investigaţiilor extinzându-se atât cât este necesar pentru stabilirea identităţii exacte a acesteia.

O altă problemă care se pune în legătură cu victima este aceea a stabilirii calităţii acesteia în raport cu făptuitorul, fapt ce contribuie la încadrarea juridică a infracţiunii de omor, eventual din omor simplu în omor calificat sau omor deosebit de grav. Astfel, una din agravantele care duc la schimbarea încadrării juridice a infracţiunii de omor în omor calificat priveşte calitatea de soţ sau rudă apropiată a autorului faptei săvârşite.

Pentru existenţa agravantei în prima variantă, calitatea de soţ trebuie să existe în momentul săvârşirii faptei şi se probează cu certificatul de căsătorie. În legătură cu acest aspect, în practica judiciară au fost exprimate numeroase puncte de vedere care nu au legătură cu subiectul tratat şi nu ne vom opri asupra lor.

În ceea ce priveşte al doilea aspect al calificării infracţiunii de omor prevăzut de art. 179 lit.b, C.pen.pen., acesta se referă la rude apropiate. În înţelesul art. 164 (1) C.pen.pen, „Rude apropiate sunt ascendenţii şi descendenţii, fraţii şi surorile, copiii acestora, precum şi

persoanele devenite prin adopţie, potrivit legii, astfel de rude". (2) Dispoziţiile din legea penală privitoare la rude apropiate, în limitele prevăzute de alin. (1), se aplică, în caz de adopţie, atât persoanei adoptate, cât şi descendenţilor acesteia şi în raport cu rudele fireşti.

În anumite situaţii, când autorul sau autorii nu pot fi identificaţi în baza primelor probe identificate la locul faptei şi a primelor investigaţii efectuate, o mare importanţă prezintă stabilirea întregului cerc de rude apropiate ale victimei, efectuarea de investigaţii în rândul acestora cu privire la natura relaţiilor dintre ele şi victimă, existenţa eventualelor stări conflictuale şi mobilul acestora. Dispariţia suspectă de la domiciliu a uneia sau unora dintre rudele victimei, imediat după comiterea faptei care s-a dovedit a fi comisă în scop de jaf, ridică semne de întrebare şi poate reprezenta o ipoteză de canalizare a cercetărilor.

Cunoscând identitatea victimei, mai ales când omorul a fost săvârşit în scop de jaf, organele de urmărire penală vor trebui să stabilească dacă aceasta se afla sau nu în stare de neputinţă de a se apăra (art. 179 lit.d, C.pen.pen.) şi, pe cale de consecinţă, dacă făptuitorul a profitat de acea stare. Astfel se găsesc în situaţia de nu se putea apăra persoanele grav bolnave, cele care suferă de o infirmitate fizică sau psihică, persoanele aflate în stare de inconştienţă, persoanele aflate în stare de epuizare fizică, cele în vârstă înaintată şi în vârstă fragedă, de asemenea şi acelea a căror forţă este vădit disproporţionată de cea a făptuitorului.

În dreptul penal, în ansamblu, şi în mod deosebit în contextul analizat, calitatea victimei priveşte şi ocupaţia acesteia, respectiv dacă în momentul săvârşirii omorului aceasta se afla sau nu în îndeplinirea îndatoririlor de serviciu sau publice şi dacă omorul s-a săvârşit în legătură cu aceste calităţi (art. 179 lit.i, C.pen.).

Pentru a putea reţine această agravantă, cercetarea trebuie să lămurească dacă omorul a fost sau nu determinat de nemulţumirea justă sau injustă a făptuitorului faţă de modul în care victima şi-a îndeplinit faţă de el îndatoririle de serviciu sau publice. În lipsa unei astfel de legături, fapta constituie infracţiune de omor simplu.

În situaţia în care se stabileşte că funcţionarul, victimă a unei infracţiuni de omor, îşi depăşise atribuţiunile de serviciu, nemaiputând fi considerat că acţiona în cadrul acestora, potrivit funcţiei sale, fapta inculpatului constituie infracţiune de omor.

Aşadar, activităţile de stabilire a identităţii şi calităţii victimei unei infracţiuni de omor, care se desfăşoară în faza statică, au o importanţă practică deosebită pentru direcţionarea cercetărilor şi stabilirea corectă a împrejurărilor care atrag încadrarea juridică corectă a infracţiunii de omor săvârşite;

e. Stabilirea şi marcarea drumului de acces în locul săvârşirii infracţiunii;

f. Fixarea prin fotografiere şi filmare a ansamblului locului săvârşirii omorului, a poziţiei urmelor şi a mijloacelor materiale de probă.

În această fază se execută: fotografia şi filmarea de orientare, fotografia şi filmarea panoramică, fotografia şi filmarea schiţă sau a obiectelor principale (a cadavrului şi a altor obiecte şi puncte principale ale faptei). Tot în această fază se întocmesc desene şi schiţe ce redau poziţia obiectelor principale, aflate în perimetrul locului cercetat, se fixează prin măsurare poziţia şi mărimea tuturor obiectelor, distanţa dintre ele, numărul şi felul urmelor descoperite;

g. Sectorizarea locului faptei în sectoare principale şi secundare, care vor fi cercetate temeinic, mai întâi static, operaţiunea fiind impusă de nevoile practice ale investigării;

h. Stabilirea eventualelor modificări survenite în câmpul infracţional;

i. Asigurarea şi selecţionarea martorilor asistenţi.

4.4.3. Cercetarea locului săvârşirii omorului în faza dinamică se execută în scopul căutării, descoperirii, identificării, relevării, fixării, ridicării, conservării, examinării şi interpretării urmelor şi a altor mijloace materiale de probă, precum şi al determinării drumului parcurs de făptuitor în câmpul infracţiunii.

Faza dinamică a cercetării locului faptei sau stadiul detaliat al cercetării constă în examinarea amănunţită a fiecărei urme sau obiect purtător de urme, deplasându-le de la locul şi poziţia unde au fost descoperite, pentru a le asigura condiţii optime de examinare. În această fază se caută şi se ridică urmele vizibile şi latente de mâini, urmele de picioare, ale instrumentelor folosite la suprimarea vieţii victimei, urmele mijloacelor de transport, ale armelor de foc etc.; se fac fotografii de detaliu ale cadavrului, ale obiectelor şi urmelor, precum şi măsurători fotografice la scară.

În faza dinamică a cercetării locului faptei se execută următoarele activităţi:

- examinarea propriu-zisă a cadavrului;
- executarea fotografiilor şi a filmărilor de detaliu;
- clarificarea împrejurărilor negative;
- ridicarea, ambalarea şi sigilarea obiectelor şi urmelor descoperite cu ocazia cercetării locului faptei;
- întocmirea schiţei locului faptei.

La examinarea cadavrului se vor avea în vedere:

– *constituţia generală* a cadavrului, ţinându-se cont de: statură, care poate fi scundă (până la 160 cm), mijlocie (între 160–170 cm), înaltă (peste 170 cm). Pentru femei valorile trebuie coborâte cu 5 cm; *constituţie fizică (corpolentă)*, determinată de dezvoltarea sistemului osos, de masa musculară şi de stratul adipos care, poate fi solidă (robustă), mijlocie (atletică) şi slabă (uscăţivă); *aspectul general,* care poate fi apreciat ca: sportiv, elegant, greoi, atletic, sau legat de o anumită profesie: marinar, militar, balerin etc. Se va menţiona şi culoarea pielii:

• *semne particulare*, respectiv *cicatricele*, care vor fi descrise în cele mai mici detalii (culoare, forme, mărime, amplasare); *culoarea pielii* care poate constitui un indiciu al stării de sănătate (galben-cenuşiu la hepatici, roşie la alcoolici); *petele, negii, aluniţele sau alte semne din naştere*, care se descriu atent (mărimea, forma, poziţia, culoarea); *modificările în sistemul funcţional ori al unor organe sau părţi din acestea* şi care pot fi de natură medicală (de exemplu o paralizie facială poate duce la căderea comisului gurii în zona afectată), congenitală (de exemplu platfusul, picioare în formă de X, O, K, strabismul), traumatică (de exemplu amputarea unui deget, pierderea unui ochi);

• Tot în categoria semnelor particulare se includ *ridurile feţei,* care se descriu ca formă, adâncime şi zona unde se găsesc, *ridurile frontale,* care au forme orizontale, arcuite, sinoase, uneori forma literei „V"; *ridurile oculare, ridurile bucale,* care sunt aşezate în jurul gurii; *semnele particulare ca urmare a practicării unor meserii; tatuajul,* care poate fi mistic, patriotic, războinic, erotic, afectiv, profesional, criminal, homosexual (clasificare făcută de prof.dr. Nicolae Minovici) şi care se descrie ca formă, subiect reprezentat, mărime, culoare, poziţie în care se află pe corp. Este recomandabil ca, pe lângă descriere, tatuajul să fie fotografiat la scară;

– *semnalmente anatomice (trăsăturile statice).* Cu prilejul tratării acestora se va avea în vedere descrierea detaliilor elementelor feţei şi a organelor corpului omenesc privite în individualitatea lor, începând cu partea superioară a corpului;

– *existenţa leziunilor.* Pentru constatarea existenţei leziunilor va fi examinat în mod amănunţit întregul corp al cadavrului, începând cu capul victimei, gâtul, regiunea toracelui, a

abdomenului, regiunea dorsală, a membrelor superioare și a membrelor inferioare. Leziunile vor fi descrise ca poziție, formă, mărime, amplasare;

– *existența fracturilor*. Se va proceda ca în cazul leziunilor. În procesul de examinare, cadavrul nu va fi dezbrăcat de haine, acest lucru va fi executat în cadrul examinării medico-legale, după transportarea la unitatea medico-legală. De asemenea, amprenta, toaletarea și restaurarea cadavrului se vor efectua la sediul unității medico-legale, operațiuni la care vor colabora medicul-legist și expertul criminalist;

– se vor examina cu grijă *pumnii strânși și unghiile cadavrului,* în care pot fi găsite numeroase microurme, recoltându-se *depozitul subunghial,* care, de asemenea poate conține urme provenite de la făptuitor. Vor fi cercetate *orificiile naturale* ale cadavrului, îndeosebi gura, în care se pot găsi materiale folosite la sufocarea acesteia, sau urme de natură biologică, orificiul anal, orificiul vaginal. Se va avea în vedere determinarea modului de săvârșire a omorului (prin asfixii mecanice, factori fizici, substanțe toxice, arme de foc, sau explozivi, factori biologici sau psihici), ținând seama de leziunile și fracturile cauzate, poziția cadavrului și corpurile delicte găsite la locul săvârșirii omorului;

– se vor face mențiuni cu privire la *semnele cadaverice* (răcirea cadavrului, lividitățile cadaverice, rigiditatea cadaverică, dezhidratarea).

La cadavrele cu identitate necunoscută, examinarea și descrierea se vor referi cu deosebire la: vârsta aparentă, talia și diametrele mai importante, tipul constituțional, culoarea părului și a ochilor, starea dentiției și formula dentară, depozitul subunghial, semnele de putrefacție și stadiul acestora, mirosul, poziția cadavrului (înclinația corpului, raportul de poziție a extremităților față de trunchi, dacă se află în apă, în mal, în pământ, sub dărâmături) culoarea pielii și a mucoaselor, scurgeri de produse biologice, urme lăsate de noduri și legături pe cadavru.

Echipa de cercetare va cerceta cu atenție *locul de sub cadavru*, unde este posibil să se găsească diferite urme sau microurme, care prin examinare și interpretare să lămurească parțial ceea ce s-a petrecut la locul faptei. Cu această ocazie se va stabili și *corespondența dintre locul în care a fost găsită victima și locul real al comiterii omorului.*

3.5. Fixarea rezultatelor cercetării locului faptei

Fixarea urmelor descoperite la locul faptei se va face prin descriere și cu ajutorul mijloacelor tehnice (art. 129 și 131 C.pr.pen.).

Fixarea prin *descriere* se va face prin procesul-verbal de cercetare a locului faptei, întocmit în strictă conformitate cu prevederile art. 91 și 131 C.pr.pen., pentru a servi ca mijloc de probă (art. 89 și 90 C.pr.pen.).

Fixarea *cu ajutorul mijloacelor tehnice* (art. 131 alin. 3 C.pr.pen.) se face prin: schița locului faptei; planul-schiță, desenul-schiță, fotografia judiciară, filmul judiciar, înregistrările pe bandă magnetică sau video-magnetică, vizate de către organul de urmărire penală și anexate procesului-verbal de cercetare la locul faptei.

3.6. Reluarea sau repetarea cercetării locului faptei

3.6.1. Reguli privind reluarea cercetării locului faptei

În practică s-au ivit cazuri deosebite care au impus întreruperea și reluarea cercetării locului faptei, cum ar fi: întinderea foarte mare a locului infracțiunii sau particularități care au impus desfășurarea activităților într-un interval mare de timp; s-au ivit și situații care nu au permis continuarea cercetării, cum au fost: lăsarea nopții (în cazul unei cercetări care tre-

buie făcută neapărat la lumina zilei), începerea unei ploi torenţiale (în cazul cercetării efectuate în loc deschis), descoperirea unor surse de pericol, de natură să pericliteze sănătatea şi integritatea fizică a membrilor echipei de cercetare (de explozie, de intoxicare, de incendiere etc. care impun întreruperea cercetării până la înlăturarea lor), necesitatea invitării unui specialist (fără de care cercetarea criminalistică a locului faptei nu poate continua), defectarea mijloacelor de fixare în faza statică a cercetării locului faptei şi nevoia înlocuirii acesteia.

La întreruperea cercetării locului faptei se iau măsuri de protejare şi conservare a urmelor care nu au fost examinate, prin încuierea şi sigilarea locului infracţiunii, acolo unde situaţia permite aceasta, sau prin asigurarea pazei cu cadre proprii pe toată perioada de timp până la reluare, astfel încât să se evite orice modificare a câmpului infracţional de către persoanele interesate sau în mod întâmplător.

După eliminarea cauzelor care au impus întreruperea cercetării locului faptei, aceasta va fi reluată din oficiu. Din punct de vedere tactic se recomandă ca reluarea cercetării locului faptei să fie efectuată de aceeaşi echipă, cu aceiaşi martori asistenţi, care au deja o viziune asupra locului faptei şi pentru a se asigura continuitatea între activităţile anterioare şi cele care urmează a fi întreprinse.

Datele obţinute se consemnează, de regulă, în continuarea procesului-verbal a cărei întocmire a început în aceeaşi zi, la o oră anterioară sau în ziua anterioară, cu precizarea exactă a perioadei de întrerupere şi a cauzelor care au determinat-o.

3.6.2. Reguli privind repetarea cercetării locului faptei

Cercetarea locului faptei, indiferent de natura infracţiunii comise, se efectuează ca regulă generală o singură dată, ocazie cu care se descoperă, se fixează şi se ridică toate urmele şi se constată toate împrejurările în care fapta a fost săvârşită.

Cu toate acestea, în practică se ivesc şi **situaţii când repetarea cercetării locului faptei se impune cu necesitate, când:**

– prima cercetare s-a efectuat în condiţii neprielnice (noapte, viscol, ploaie etc.);

– prima cercetare s-a efectuat necorespunzător sub aspect calitativ, iar unele urme, esenţiale pentru lămurirea unor aspecte ale cauzei, au fost omise;

– în raport cu fapta săvârşită se presupune, în mod logic, că la locul faptei trebuiau să se găsească şi alte urme şi mijloace materiale de probă, a căror prezenţă nu a fost constatată cu ocazia primei cercetări;

– este necesară descoperirea, în baza declaraţiilor făptuitorului, a unor obiecte ascunse la locul faptei şi care nu au fost găsite iniţial;

– este necesară verificarea unor noi versiuni.

Datele obţinute cu ocazia repetării cercetării locului faptei se vor consemna într-un proces-verbal separat, care va fi apreciat în coroborare cu procesul-verbal întocmit iniţial.

4. Dispunerea constatărilor şi expertizelor medico-legale

4.1. Constatarea medico-legală se dispune de către organele de urmărire penală în următoarele condiţii (art. 114, C.pr.pen.):

– în caz de moarte violentă;

– în caz de moarte a cărei cauză nu se cunoaşte ori este suspectă;

– când este necesară o examinare corporală asupra învinuitului ori persoanei vătămate pentru a constata pe corpul acestora existența urmelor infracțiunii.

În art. 29 din Decretul nr. 446/1966 se menționează că expertiza și constatarea medico-legală pe cadavru, pe lângă cele două cazuri menționate în art. 114, alin. 1 C.pr.pen., mai este obligatorie și în următoarele situații:

– când moartea survine pe neașteptate în instituții, căi publice, locuri de deținere etc.;

– când moartea este pusă în legătură cu deficiențe în acordarea asistenței medicale, în aplicarea măsurilor de profilaxie ori de protecție a muncii;

– în cazul decesului survenit în primele 24 de ore de la internarea bolnavului în spital;

– când nu se poate preciza identitatea cadavrului.

Cum aceste cazuri nu sunt prevăzute de art. 114 C.pr.pen. dar sunt în același timp prevăzute într-o lege specială, apreciem că acestea sunt subsumate celei de a doua situații, prevăzute de art. 114 C.pr.pen., în care se efectuează obligatoriu constatarea medico-legală, și anume în situația de moarte a cărei cauză nu se cunoaște ori este suspectă.

Ca și constatările tehnico-științifice, cele medico-legale trebuie să fie efectuate într-un moment apropiat de momentul săvârșirii infracțiunii, altfel acestea ar putea rămâne fără obiect. Ca o excepție de la această regulă, în literatura de specialitate se apreciază că, atunci când constatarea medico-legală presupune exhumarea pentru stabilirea cauzelor morții, aceasta se poate face atât în timpul urmăririi penale cât și în timpul judecății și chiar după rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești într-o revizuire întemeiată pe dispozițiile art. 394, lit.a C.pr.pen. (când s-au descoperit fapte sau împrejurări ce nu au fost cunoscute de instanță la data soluționării cauzei). Exhumarea în vederea constatării cauzelor morții se face numai cu încuviințarea procurorului (art. 114, alin. 2, C.pr.pen.), care are obligația de a stabili obiectul constatării și întrebările la care trebuie să răspundă specialistul.

Constatările medico-legale se dispun prin **rezoluție motivată** de către organele de cercetare penală și de către procuror.

Constatarea medico-legală se efectuează asupra persoanelor sau cadavrelor indicate de către organele de urmărire penală.

Problematica ce trebuie lămurită în cazul săvârșirii unui omor, prin constatarea medico-legală, este diferită, în raport cu agenții traumatici cu care s-a acționat asupra victimei.

Astfel, în cazul morții violente prin *traumatisme mecanice*, medicul legist va fi solicitat să lămurească următoarele probleme:

– felul morții;

– numărul leziunilor și care din acestea sunt cauzatoare de moarte, ordinea în care au fost cauzate și zona în care au fost aplicate;

– efectele leziunii cauzatoare de moarte asupra organismului;

– care este cauza nemijlocită a morții;

– dacă prin modul de producere și caracteristicile lor leziunile au fost create cu unul sau mai multe obiecte vulnerabile, și natura acestuia (acestora), de una sau mai multe persoane;

– în ce poziție s-a aflat victima în momentul producerii leziunilor pe toată suprafața corpului, în funcție de înclinația raportată la poziția orizontală, profunzimea și gravitatea acestora;

– care este mecanismul de producere a leziunilor și raportul de cauzalitate dintre traumatismele produse și efectele sale.

În cazul morții produsă prin *folosirea armelor de foc,* constatarea medico-legală trebuie să lămurească următoarele probleme:

– felul morții;

– dacă leziunile sunt sau nu produse prin armă de foc;
– orificiul sau orificiile de intrare şi ieşire şi forma acestora;
– diagnosticul leziunilor produse prin arma de foc faţă de leziunile produse de alţi agenţi traumatici;
– prezenţa factorilor secundari;
– numărul şi succesiunea împuşcăturilor;
– legătura cauzală dintre leziunile constatate şi producerea morţii;
– posibilitatea autoproducerii leziunilor – în condiţiile rezultate din cercetarea locului faptei – pentru diferenţierea omorului de sinucidere;
– distanţa şi direcţia din care s-a tras;
– arma cu care s-a tras;
– alte probleme în raport cu urmele infracţiunii, relevate cu ocazia cercetării locului faptei.

În cazul morţii produse prin *traumatisme chimice*, constatarea medico-legală trebuie să răspundă la următoarele întrebări:
– dacă moartea s-a datorat sau nu unei otrăviri;
– care este nautra, cantitatea şi calea de pătrundere în organism a substanţei toxice, forma şi condiţiile în care aceasta a fost ingerată;
– data aproximativă a ingerării toxicului, raportată la data survenirii decesului;
– mijloacele prin care s-a putut procura substanţa otrăvitoare, având în vedere natura ei – medicament, substanţe folosite în anumite ramuri industriale sau utilizate în gospodăriile individuale;
– prezenţa pe cadavru a urmelor cutanate datorate ingerării toxicului şi în ce constau acestea.

În cazul morţii prin asfixii mecanice, indiferent de natura acestora: **asfixii prin compresiune** – spânzurarea, sugrumarea, strangularea sau prin **ocluzia căilor respiratorii,** prin corpuri străine de natură solidă ori înec, trebuie de asemenea să se acorde o mare atenţie problemelor la care trebuie să răspundă medicul legist, pentru a se stabili dacă nu cumva prin simularea unei sinucideri (prin spânzurare sau aruncarea cadavrului în apă), s-a căutat să se ascundă omorul săvârşit în alt loc decât acela în care a fost descoperit cadavrul.

Obiectivele orientative pot fi îmbogăţite cu altele în raport cu particularităţile fiecărui caz de omor.

Spectrul modalităţilor traumatice în cazul omorului reprezintă un cadru mult mai larg decât aspectele prezentate. Indiferent de modalitatea concretă de săvârşire a omorului, medicului legist îi revine sarcina elucidării aspectelor multiple ce privesc organismul uman şi factorii de ordin biologic, de natură a constitui probe în procesul penal. Constatările medico-legale se fac de către medicii care funcţionează în cadrul instituţiilor şi serviciilor medico-legale, organizate conform Decretului nr. 446/1996.

4.2. Potrivit art. 117 C.pr.pen., organul de urmărire penală sau instanţa de judecată, trebuie să dispună efectuarea expertizei:

– în cazul infracţiunii de omor deosebit de grav (art. 179 C.pen.pen.);
– când are îndoială asupra stării psihice a învinuitului sau inculpatului;
– dacă nu s-au stabilit cauzele morţii prin intermediul unei constatări medico-legale anterioare.

Din formularea dispoziţiilor art. 117 C.pr.pen., rezultă că, în cazul omorului deosebit de grav este obligatorie efectuarea expertizei psihiatrice, chiar dacă infracţiunea a rămas în

faza de tentativă. Efectuarea acestui gen de expertiză este obligatorie ori de câte ori organele de urmărire penală sau instanţa de judecată au îndoieli asupra stării psihice a învinuitului sau inculpatului (art. 117, alin. 1 C.pr.pen.).

Criteriile de bază, în aprecierea **„îndoielii asupra stării psihice“** a învinuitului ori inculpatului, constau într-o conduită anormală a persoanei în timpul desfăşurării procesului penal, care ar pune sub semnul întrebării starea sa psihică; o conduită şi un comportament anormal în timpul comiterii faptei penale; când infracţiunea este lipsită de un mobil evident sau când apar manifestări bizare de conduită; documente medicale care atestă o suferinţă psihică cu antecedente, o boală psihică ori un traumatism cranian pentru care a fost internat sau tratat ambulatoriu de o unitate de specialitate.

În practica judiciară s-a statuat necesitatea efectuării expertizei psihiatrice în cazul în care inculpatul a suferit o boală psihică ori un traumatism cranian, după care a fost internat în spital, anterior momentului săvârşirii infracţiunii de omor pentru care este cercetat.

Expertiza psihiatrică asupra învinuitului sau inculpatului se efectuează în instituţii sanitare de specialitate. În vederea efectuării expertizei, organul de cercetare penală, cu aprobarea procurorului sau instanţei de judecată, dispune internarea învinuitului sau inculpatului pe timpul necesar efectuării expertizei. Această măsură este **executorie**, iar în caz de opunere se aduce la îndeplinire prin organul de poliţie.

Internarea învinuitului sau inculpatului permite o observaţie clinică minuţioasă, evită erori de diagnostic, stabilind şi o eventuală simulare sau disimulare.

Examenul psihologic complex aduce un aport foarte important în stabilirea discernământului, el nu poate lipsi în expertiza medico-legală psihiatrică a minorului.

Expertiza psihiatrică se efectuează de o comisie formată dintr-un medic legist şi din doi medici psihiatri. În funcţie de necesităţile impuse de caz, în comisie poate fi cooptat un specialist în psihiatrie infantilă, un medic neurolog, psiholog, psihopedagog (examinările psihologice sunt examinări complementare înscrise în documentaţia clinică a cazului).

Comisia de expertiză trebuie să aibă întreaga documentaţie medicală la data examinării, putând solicita şi prelungirea termenului observaţiei sau orice examinare necesară pentru stabilirea unui diagnostic corect.

În afara acestei documentaţii, comisia trebuie să studieze şi dosarul cauzei, pentru a cunoaşte manifestările pe care le-a avut persoana expertizată înainte, în timpul săvârşirii faptei şi ulterior, antecedentele sale penale, modul de comportament în familie, societate, la locul de muncă, şcoală etc. Deci, în facilitarea desfăşurării expertizei psihiatrice un rol deosebit revine organului de urmărire penală, care are obligaţia de a administra probe atât în favoarea cât şi în defavoarea învinuitului sau inculpatului, respectiv să administreze documente din care să rezulte comportarea acestuia (art. 202, alin. 1, C.pr.pen.).

Dacă avem în vedere cauzele care înlătură caracterul penal al faptei, şi care se fundamentează pe lipsa de discernământ a făptuitorului (constrângerea fizică, art. 27 C.pen.; constrângerea morală, art. 28 C.pen.; cazul fortuit, art. 29 C.pen.; minoritatea făptuitorului, art. 30 C.pen.; iresponsabilitatea, art. 32 (1)C.pen.; eroarea de fapt, art. 33 (1) C.pen.), atunci se pot deduce obiectivele expertizei.

Expertiza psihiatrică se dispune pentru a se constata dacă învinuitul sau inculpatul are capacitatea psihico-fizică de a răspunde penal ori dacă starea sănătăţii îl împiedică sau nu să ia parte la procesul penal.

Concluziile expertizei medico-legale psihiatrice se constituie ca act oficial sub forma raportului de expertiză, care se înaintează organului judiciar ce a solicitat efectuarea aceste-

ia. Expertul psihiatric răspunde, pe baza cunoştinţelor sale de specialitate, numai cu privire la faptul dacă persoana supusă expertizei suferă sau nu de vreo tulburare psihică, care îi afectează capacitatea normală de a înţelege şi de a-şi dirija voinţa potrivit scopului propus.

În cazul în care expertiza psihiatrică nu s-a făcut în condiţiile prevăzute de lege, respectiv cu internare într-o instituţie de specialitate (art. 42 din Regulamentul de aplicare a Decretului nr. 466/1966 şi art. 117, alin. 2, C.pr.pen.), urmează ca instanţa să dispună o nouă expertiză.

Importanţa expertizei psihiatrice rezultă din faptul că, în raport cu concluziile sale, organul de urmărire penală sau instanţa de judecată – singura în măsură să se pronunţe dacă învinuitul sau inculpatul este responsabil sau nu de fapta săvârşită – pot dispune şi pronunţa măsuri capitale pentru soarta procesului penal. Astfel, în raport cu concluziile experţilor, organul de urmărire penală sau instanţa de judecată vor dispune, după caz, scoaterea de sub urmărire penală sau achitarea (art. 11, pct. 1, lit.b şi pct. 2, lit.a, C.pr.pen.), fie suspendarea urmăririi penale, respectiv a judecăţii (art. 239 şi 303, C.pr.pen.).

Dacă nu există nici o îndoială asupra stării psihice a inculpatului, expertiza psihiatrică nu este obligatorie şi cererea se va respinge; simpla afirmaţie că inculpatul a suferit de o maladie psihică şi împrejurarea că el ar fi comis fapta fără o motivaţie anume nu sunt suficiente pentru a dispune efectuarea expertizei[53].

În afară de expertiza medico-legală psihiatrică, o a doua expertiză care se dispune în cazul săvârşirii unei infracţiuni de omor, este **expertiza medico-legală,** care are ca obiectiv stabilirea cauzelor morţii unei persoane şi a împrejurărilor care au determinat producerea acesteia.

Expertiza medico-legală are drept obiect cadavrul uman sau părţi din cadavru, situaţie în care cuprinde întreaga tanatologie sau persoană care necesită o apreciere din punct de vedere medico-legal, dispunerea ei fiind determinată de întrunirea cumulativă a următoarelor condiţii:

– nu s-a efectuat anterior o constatare medico-legală pentru stabilirea cauzelor morţii;

– necesitatea lămuririi unor fapte sau împrejurări ale cauzei care nu au fost clarificate îndeajuns prin constatarea medico-legală efectuată iniţial sau nu există raportul de constatare medico-legală (art. 117 alin. 3 C.pr.pen.).

– pentru lămurirea împrejurărilor sau cauzelor morţii este necesară folosirea cunoştinţelor unui expert (art. 116 C.pr.pen.) medico-legal.

În cazul infracţiunii de omor deosebit de grav, expertiza fiind apreciată ca necesară din partea legii, organul de urmărire penală sau instanţa de judecată nu au căderea de a aprecia necesitatea acesteia, ci *vor recurge obligatoriu la acest procedeu probatoriu, chiar dacă nu întrevăd posibilitatea unor concluzii certe,* în raport cu materialul documentar care poate fi pus la dispoziţia experţilor.

În unele situaţii – altele decât aceea de obligativitate a dispunerii efectuării expertizei – legea cere organelor judiciare să aprecieze numai necesitatea folosirii experţilor, nu şi măsura în care aceştia vor fi în stare să clarifice împrejurările cauzei puse în discuţie.

Instanţa de judecată poate dispune efectuarea expertizei atât înainte de începerea cercetării judecătoreşti, adică atunci când se propun de către procurori, ori părţi, probe noi – cu menţionarea împrejurărilor ce urmează a fi dovedite pentru lămurirea cauzei sub toate aspectele – cât şi ulterior, în timpul efectuării cercetării judecătoreşti (art. 320 şi 330 C.pr.pen.).

Deşi legea nu obligă la dispunerea efectuării unei expertize până la un anume moment al desfăşurării procesului penal, se înţelege că aceasta va fi dispusă ori de câte ori obiectul supus expertizării este susceptibil de dispariţie sau degradare.

Expertiza medico-legală pe cadavru include examinarea exterioară, examinarea interioară (autopsie) şi eventual exhumarea, examinarea locului faptei şi cercetările complementare de laborator (histopatologice, toxicologice, hematologice, bacteriologice etc.).

Obiectivele expertizei medico-legale în cazul săvârşirii unor infracţiuni de omor sunt complexe, în raport cu felul morţii cercetate, împrejurările în care aceasta a intervenit, locul în care a fost descoperit cadavrul şi timpul scurs de la săvârşirea omorului, natura agenţilor traumatici implicaţi.

Acurateţea unor concluzii din partea expertului depinde şi de formularea întrebărilor la care acesta este solicitat să răspundă. Obiectul expertizei şi întrebările la care trebuie să răspundă expertul se stabilesc de către organul de urmărire penală sau instanţa de judecată. Astfel, întrebările la care trebuie să răspundă expertul (medicul legist) trebuie formulate precis şi clar şi limitate la specialitatea acestuia.

În cazul expertizei medico-legale ca şi a celorlalte expertize criminalistice care se pot efectua cu ocazia instrumentării unei infracţiuni de omor, întrebările puse expertului medico-legal sau celorlalţi experţi pot fi formulate cu ajutorul acestora sau printr-o consultare cu alţi specialişti în domeniu. În vederea asigurării obiectivităţii acestei categorii de mijloace de probă, în raport cu celelalte probe administrate în cauză, experţilor nu li se pot delega atribuţii care aparţin organelor de urmărire penală şi nici ei nu-şi pot însuşi atribuţiile de organ de urmărire penală sau organ de control.

Expertiza medico-legală va clarifica următoarele etape:

– care este cauza nemijlocită a morţii;

– dacă este vorba de omor, sinucidere sau accident ori moartea se datorează unei boli;

– care este data instalării morţii;

– dacă pe corpul victimei există sau nu leziuni traumatice (locul de amplasare pe corpul victimei, natura acestora, mecanismul de producere, obiectele sau instrumentele cu care au fost create, dimensiunile şi gravitatea acestora, ordinea în care au fost create şi vechimea, poziţia în care s-a aflat victima în raport cu unghiul acestora);

– care din loviturile existente pe corpul victimei au fost cauzatoare de moarte şi de ce;

– ce instrumente şi procedee s-au folosit pentru cauzarea morţii sau ascunderea acesteia;

– dacă la săvârşirea omorului s-au folosit acte de cruzime şi în ce au constat acestea;

– dacă parte din leziunile produse pe corpul victimei s-au datorat atitudinii de apărare a acesteia în faţa agresiunii;

– dacă omorul a fost săvârşit de una sau mai multe persoane (bărbaţi sau femei şi bărbaţi);

– dacă între victimă şi agresor (agresori) a avut loc o luptă;

– dacă omorul a fost săvârşit din imprudenţă;

– dacă locul unde a fost descoperit cadavrul corespunde locului comiterii omorului;

– mecanismul de producere a altor urme (fracturi, înfundări) ale agresiunii, existente pe corpul victimei;

– care este raportul de cauzalitate dintre traumatismele produse pe corpul victimei şi efectele acestora;

– alte probleme care apar medicului legist, necesare pentru clarificarea tuturor aspectelor medico-legale în cauză, în funcţie de cauza nemijlocită a morţii sau procedeele folosite pentru disimularea acesteia.

În cazul identificării de ţesuturi şi organe de natură umană descoperite cu ocazia cercetării locului faptei, şi care au legătură cu săvârşirea omorului (de exemplu dispariţia persoanei de la domiciliu), expertul medico-legal poate fi solicitat să răspundă la următoarele probleme:

– dacă organul sau țesutul prezentat spre examinare este de natură umană;
– dacă urmele provin de la o singură persoană sau de la mai multe persoane;
– care sunt sexul, vârsta, talia și grupa sanguină ale persoanei;
– care sunt caracteristicile individuale ale urmei prezentate;
– ce semne de violență prezintă urma, cu ce fel de instrumente au putut fi create, dacă leziunile au avut caracter vital sau au fost create post-mortem și care este succesiunea lor;
– ce malformații congenitale sau dobândite prezintă organul ori țesutul supus examinării;
– ce corpuri străine sunt aderate sau penetrate în urmă;
– care a fost poziția făptuitorului în raport cu corpul victimei în momentul creării leziunilor și eventual profesia calificată a făptuitorului;
– care este data aproximativă a instalării morții în raport cu modificările anatomice produse în structura organului sau țesutului supus examinării;
– care sunt factorii de faună, floră sau de altă natură, ce au acționat asupra urmei;
– alte probleme care apar medicului legist ca necesare pentru clarificarea aspectelor medico-legale în cauză.

În cazul identificării de urme de natură osteologică (scheletul uman în întregul lui, oase disparate sau fragmente de os și cartilagii), experții pot fi solicitați să răspundă la următoarele întrebări:

a. când se prezintă urma de natură osteologică:
– dacă osul sau resturile osoase sunt de natură umană;
– care este sexul, vârsta și talia aproximativă ale persoanei;
– ce malformații congenitale sau dobândite prezintă osul trimis spre examinare;
– ce semne de violență prezintă osul, cu ce fel de instrumente au fost create și dacă leziunile au avut caracter vital;
– dacă semnele de violență au fost create în timpul vieții sau post-mortem și care este succesiunea creării lor;
– ce corpuri străine sunt aderate sau penetrate în osul supus examinării;
– care erau direcția și poziția în care se afla făptuitorul în raport cu corpul victimei în momentul creării leziunilor și eventual profesia calificată a făptuitorului;
– care a fost starea neuropsihică a făptuitorului în procesul săvârșirii infracțiunii;
– care este data aproximativă a instalării morții în raport cu modificările anatomice ale oaselor supuse examinării;
– care sunt factorii de faună, floră sau de altă natură, ce au acționat asupra cadavrului;
– alte probleme care sunt considerate necesare pentru clarificarea aspectelor medico-legale în cauză.

b. când se prezintă urma de natură osteologică și alte segmente de os:
– dacă osul descoperit la locul faptei a făcut corp comun (sau este parte componentă) cu segmentul de os prezentat pentru comparare (ori pentru constituirea întregului).

În cadrul expertizei medico-legale se impune a fi realizată **o colaborare permanentă între medicul legist și organele de urmărire penală,** începând chiar cu formularea întrebărilor, în sensul cunoașterii și informării reciproce a competenței limitelor legale și științifice medicale până la care se poate acționa.

Dispunerea expertizelor criminalistice și tehnice, presupune, în principiu, aceleași activități pregătitoare ca și în cazul constatărilor tehnico-științifice. Aceste etape sunt:

a. stabilirea necesității și oportunității dispunerii expertizei (art. 116, C.pr.pen.)

În vederea lămuririi cauzei sub toate aspectele, organele de urmărire penală sau instanța de judecată au latitudinea de a aprecia, dacă în cauza respectivă, aflată pe rol, este utilă și concludentă efectuarea unor anumite expertize;

b. fixarea obiectului expertizei și a întrebărilor la care urmează să răspundă expertul (art. 120 alin. 2, C.pr.pen.)

Organul de urmărire penală sau instanța de judecată trebuie să stabilească obiectul expertizei, categoria urmelor și a mijloacelor materiale de probă supuse expertizei și care nu trebuie să exceadă competența expertului. Obiectul expertizei și întrebările trebuie stabilite în mod clar, sistematic și obiectiv, încât să nu rezulte părerea organului care dispune efectuarea acesteia;

c. recomandarea și desemnarea expertului

Pentru efectuarea expertizei tehnice, organul de urmărire penală sau instanța de judecată vor solicita prin adresa biroului local pentru expertize recomandarea unui număr de experți, din care unul va fi nominalizat pentru efectuarea expertizei dispuse în cauză;

d. chemarea părților și a expertului

Hotărând asupra efectuării expertizei, organul de urmărire penală sau instanța de judecată stabilește un termen pentru convocarea părților și a expertului, în vederea punerii în discuție a obiectului expertizei și a întrebărilor la care urmează să răspundă expertul (art. 120, alin. 1, C.pr.pen.);

e. lămuriri date părților și expertului.

5. Dispunerea expertizelor criminalistice

În raport cu diversitatea urmelor și microurmelor infracțiunii și mijloacelor materiale de probă, relevate cu ocazia cercetării locului faptei, a faptelor sau împrejurărilor cauzei care se impun a fi lămurite, diferă și obiectul expertizelor criminalistice. Astfel, în faza urmăririi penale de instrumentare a împrejurărilor în care a fost săvârșit un omor, pot fi dispuse una sau mai multe expertize criminalistice, după cum urmează:

• *Expertiza dactiloscopică*, având ca obiect examinarea urmelor digitale, palmare, plantare, pentru identificarea degetului, palmei ori piciorului care le-a creat, cu ajutorul detaliilor desenului papilar;

• *Expertiza traseologică*, având ca obiect examinarea urmelor ca impresiuni ale structurii exterioare a obiectelor, ca resturi detașate din obiect ori ca modificări produse de fenomene, în vederea identificării persoanei sau obiectului creator, a lămuririi împrejurărilor legate de formarea acestor urme și aflarea adevărului;

• *Expertiza balistică*, efectuată pentru identificarea armei de foc și a făptuitorului și stabilirea împrejurărilor săvârșirii infracțiunii, pornind de la studierea urmelor unor astfel de arme, a fenomenelor legate de împușcătură și a urmelor împușcăturii;

• *Expertiza grafică*, dispusă în vederea identificării scriptorului pe baza scrisului și a scrierii;

• Constatarea tehnico-științifică a documentelor, al cărei obiect îl constituie stabilirea autenticității unor înscrisuri, examinarea materialelor din care sunt constituite actele scrise – hârtie, cerneală, creion etc., determinarea vechimii documentelor, examinarea textelor dactilografiate pentru stabilirea tipului și modelului mașinii de scris, examinarea impresiunilor de ștampilă și sigilii ș.a.;

• *Expertiza fonobalistică*, prin care se poate identifica arma de foc pe baza urmelor sonore ale împușcăturii;

• *Expertiza fotografico-judiciară*, la care se apelează pentru fixarea cu ajutorul fotografiei a unor situaţii care se pot schimba ori pentru examinarea fotografiei de semnalmente, în scopul identificării de persoane şi cadavre;

• *Expertiza biocriminalistică* care, studiind urmele şi microurmele materie de natură umană, animală sau vegetală – sânge, salivă, spermă, meconiu, mucus, diferite secreţii, fire de păr, puf, fulgi, pene, urme de miros, particule de alge, ciuperci, muşchi, licheni, ferigi, plante cu frunze, particule de flori, de fructe, resturi de seminţe, furnizează elemente pentru lămurirea unor împrejurări ale săvârşirii omorului, stabilirea apartenenţei de gen, identificarea unor elemente în comiterea faptei;

• *Expertiza chimică*, menită să conducă la lămurirea unor probleme legate de stabilirea compoziţiei unor produse sau substanţe, precum particule de praf metalic, de vopsea, coloranţi, cerneluri, tuşuri, paste de scris, prafuri profesionale, de pământ, de tencuială, particule de materii specifice unor locuri şi medii, resturi de răşini, de materiale plastice, sintetice, resturi de hârtie, calitatea şi provenienţa acestora, conţinutul unor substanţe toxice din diferite alimente ori produse, evidenţierea unor reacţii şi procedee chimice, necesare elucidării unor aspecte sau împrejurări ale cauzei;

• *Expertiza merceologică*, în situaţia în care, pentru stabilirea unor împrejurări ale cauzei, se impune lămurirea unor probleme legate de originea unor produse, precum particule de sticlă, produse textile, noduri şi legături, urme de hârtie, condiţiile de fabricare, anul fabricaţiei, calitatea;

• *Expertiza toxicologică*, în situaţia în care pentru lămurirea unor împrejurări ale cauzei, se impune analiza unor substanţe toxice sau stupefiante etc.

6. Particularităţi ale cercetării omorului în cazul cadavrelor dezmembrate sau al cadavrelor nedescoperite

În cercetarea cadavrelor dezmembrate şi ale cadavrelor nedescoperite, în linii mari se vor respecta aceleaşi reguli, cu unele particularităţi[54].

Un rol important revine expertizei medico-legale, care va stabili dacă fragmentele descoperite aparţin aceluiaşi corp, sexul, vârsta şi talia aproximativă a victimei, data şi cauza morţii.

Craniul cadavrului, după toaletare poate, de exemplu, să conducă la identificare prin supraproiecţia lui peste fotografia persoanei dispărute.

Identificarea este posibilă şi pe baza desenelor papilare, dacă starea de putrefacţie permite ori dacă infractorul nu a distrus amprentele, ori chiar după particularităţile scheletului sau după intervenţii ortopedice[55].

De mare importanţă este cercetarea ambalajelor în care au fost găsite fragmentele pentru identificarea unor eventuale urme[56].

Se vor culege informaţii şi se vor audia persoanele care pot furniza date cu privire la modul în care au fost descoperite fragmentele, despre persoanele dispărute etc. Se vor efectua percheziţii la domiciliul, în grădinile şi dependinţele victimelor şi ale suspecţilor[57].

Se va întocmi fişa C, pe baza căreia se vor lua în evidenţă cadavrele neidentificate, în care se vor consemna datele obţinute din examenele medico-legale şi informaţii,

7. Particularitățile cercetării omorului în cazul în care cadavrul nu a fost descoperit

• Se vor efectua investigații complexe cu privire la persoana dispărută: domiciliu, loc de muncă, rude, prieteni, la spitale, aziluri de bătrâni, penitenciare.

• Vor fi identificate stările conflictuale în care ar putea fi implicată victima: de ordin familial, împrumuturi neonorate, certuri și amenințări cu parteneri de afaceri, starea psihică și fizică înainte de dispariție.

• După declarațiile martorilor se va stabili traseul parcurs în ziua dispariției, punându-se accent pe stabilirea semnalmentelor, a ținutei vestimentare, precum și pe atitudinile comportamentale din acele momente[58].

Se vor face verificări în evidențele Ministerului de Interne și ale Ministerului Justiției, pentru a se stabili dacă nu se află în stare de arest preventiv ori execută o pedeapsă privativă de libertate sau a părăsit țara. De asemenea, se vor face verificări la cartoteca antropologică a cadavrelor cu identitate necunoscută (CIN) și a persoanelor cu identitate necunoscută (PIN), întocmindu-se fișa D. Se va declanșa urmărirea generală și, dacă e cazul, și cea internațională.

„*Odată formată convingerea că persoana a fost victima unui omor, se va proceda la strângerea de probe care să conducă la identificarea autorului, în cadrul urmăririi penale*“[59].

8. Metodologia recoltării probelor pentru examenul bio-criminalistic în infracțiunile de omor[60]

Regulă generală: *toate urmele se fotografiază, după ce se stabilesc poziția, forma, dimensiunea și locul în care se află.*

8.1. Agentul vulnerant incriminat (despicător, tăietor, înțepător-tăios):

• *Suprafețele pe care se găsesc urmele* vor fi ambalate pentru a se evita orice factor de risc (frecare, oxidare etc.);

• *Capetele libere ale armelor albe* vor fi fixate în mod diferențiat: cu dopuri de plută pentru cuțite, cu sârmă sau sfoară pentru topoare și alte instrumente, după care se leagă de o placă de carton sau lemn.

• *Îmbrăcămintea purtătoare de urme* provenite prin tăiere, despicare sau înțepare va fi împachetată în așa fel încât să nu fie afectate porțiunile purtătoare de urme. Se recomandă să se trimită expertului atât îmbrăcămintea victimei, cât și a agresorului.

Dacă urmele de sânge se găsesc pe *bucăți mici de stofă,* se recomandă păstrarea acestora în eprubete sau între plăci de sticlă ale căror margini vor fi lipite și apoi închise ermetic.

8.2. Îmbrăcămintea și tegumentele provenite din cazuri de împușcare

Urmele lăsate de factorii secundari ai împușcăturii pe îmbrăcăminte vor fi conservate prin ambalarea îmbrăcămintei într-o hârtie curată, astfel ca *orificiul de intrare* să fie protejat pe o distanță de 10–15 cm.

Dacă *îmbrăcămintea este voluminoasă*, după cercetarea cu lupa se va decupa porțiunea de îmbrăcăminte având 5–8 cm în jurul orificiului de împușcare.

Se trimit la laborator toate *straturile suprapuse*, indicându-se ordinea lor. Acestea vor fi prinse cu ace de gămălie şi se vor ambala în hârtie cerată, iar zona limitrofă a orificiului va fi acoperită cu o bucată de formă circulară cu diametrul cca 20 cm, care va fi însăilată pe linia celor două diametre pentru a fi prinse toate straturile.

Tegumentele recoltate de la cadavre, care prezintă orificii de împuşcare, vor fi recoltate cu o rază de cel puţin 5 cm în jurul acestor orificii, fără ţesut adipos.

Tegumentele nu se vor spăla, fiind trimise la laborator în *stare proaspătă* sau *conservate în formol*.

8.3. Urmele de dinţi

Urmele de dinţi *vor fi fotografiate* pentru a se evita alterarea lor (mai ales a celor de pe alimente).

Fotografia se execută atât asupra obiectului purtător de urmă, cât şi asupra mulajului.

Urmele de dinţi găsite pe cadavre vor *fi fotografiate în mărime naturală, cu lumină laterală* pentru evidenţierea detaliilor, după care se vor face mulaje după traseul muşcăturii pe tegumente. Vor fi decupate porţiunile de piele cu muşcături şi se vor fixa cu ace de gămălie pe plăci de lemn, *evitându-se conservarea lor cu formol*.

În cazul alimentelor purtătoare de urme de dinţi, înainte de turnarea mulajului urma va fi întărită cu un strat de lac incolor (şerlac) sau cu colodium în eter.

Pentru mulaje se recomandă ghips de calitate superioară pastă Momax, plastilină, pastă Kerr, Latex sau polimeri (stiracril, stomalgină etc.).

Persoanele suspecte vor face cel puţin două muşcături în ghips dentar, în parafină înmuiată sau în plastilină. De pe urme şi mulaje se vor scoate pozitive care se vor compara cu dantura persoanei bănuite.

8.4. Petele de sânge

Petele de sânge vor fi păstrate în locuri uscate şi lipsite de lumină, acoperite cu hârtie curată sau fixate cu ace de obiectele purtătoare.

Se recomandă trimiterea suporturilor purtătoare de urme împreună cu fotografii ale acestora executate la locul faptei (pentru a se realiza o imagine a ambientului).

8.5. Firul de păr

Se va recolta cu ajutorul unei pensete şi se va introduce în eprubetă, separat de alte fire.

Se recomandă ca firele de păr să nu fie colectate în plicuri, deoarece prin frecare se distrug substanţele care au aderat la păr.

Firele de păr *vor fi căutate sistematic*: pe hainele şi corpul victimei; pe obiectele corp delict, în cheaguri de sânge, în lenjeria de pat, pe podea, pe obiectele de uz personal etc.

„Firele de păr se recoltează împreună cu toate impurităţile aderente, iar în cazul înglobării în cruste, acestea se ridică în întregime"

Pentru compararea firelor de păr ridicate de la locul faptei cu firele de păr de la persoanele bănuite *se recomandă ca părul din zona capilară (frunte, regiune parietală şi temporo-occipitală) să fie recoltat prin pieptănare şi prin depilare, iar părul de pe corp numai prin depilare.*

9. Metodologia recoltării probelor pentru examenul serologic în infracţiunile de omor[61]

„Orice eroare, aparent minoră, orice omisiune a unui detaliu cât de mărunt poate îngreuna rezolvarea unor etape ulterioare, sau poate chiar compromite o acţiune de mare importanţă, antrenând consecinţe din cele mai grave.“

Urmele biologice găsite în câmpul infracţional vor fi recoltate în aşa fel *„încât să se creeze cele mai favorabile condiţii pentru conservarea elementelor specifice de grup sanguin – antigene şi anticorpi naturali – şi să se ia măsurile ce se impun ca probele să parvină cât mai curând la laboratorul de specialitate. Aceste precauţiuni sunt necesare deoarece umezeala, căldura, contactul cu diferite substanţe, flora de putrefacţie şi învechirea sunt factorii ce degradează produsele biologice, făcând imposibilă prelucrarea lor cu rezultate pozitive.“*

Petele de sânge găsite pe îmbrăcăminte, textile, hârtie, lemne, pietre, pământ etc. vor fi uscate departe de orice sursă de uscare, iar apoi vor fi ambalate în hârtie sau eprubete şi se vor eticheta.

Se interzice recoltarea obiectelor ude în ambalaje din material plastic.

Obiectele metalice purtătoare de urme de sânge se lasă la uscat într-un loc ferit de căldură şi umezeală. Se vor ambala cu atenţie deoarece aderenţa petelor de sânge la metal este de regulă redusă.

Petele de sânge de pe obiecte ce nu pot fi deplasate vor fi recoltate, pe cât posibil, cu fragmente din suport. Dacă acest lucru nu este realizabil, *se vor rade cu un obiect ascuţit sau cu o lamă de ras. Este interzisă recoltarea prin ştergere cu tampoane de vată sau tifon înmuiate în apă.*

Dacă *s-au descoperit corpuri delicte pătate cu sânge* este obligatorie recoltarea de sânge de la cadavru. Proba, de cca 5 ml, va fi *recoltată din cord* şi va fi introdusă într-un flacon de sticlă cu dop etanş (sângele recoltat din craniu conţine lichid cefalorahidian care este lipsit de aglutinine, iar cel recoltat din torace sau din cavitatea abdominală conţine componente care provoacă false reacţii prin apariţia unor aglutinări nespecifice).

Se va specifica *vârsta victimei*, deoarece sângele noilor născuţi este lipsit de aglutinine, iar cel al bătrânilor are un titru scăzut, mergând până la dispariţia acestor anticorpi.

Se va specifica, de asemenea, *dacă victima a fost transfuzată înainte de deces*, menţionându-se cantitatea şi grupa sângelui.

Dacă sângele recoltat de la cadavru prezintă *semne de putrefacţie*, pe lângă proba recoltată în flacon se recomandă să se picure sânge pe o lamă de sticlă şi pe o pânză curată sau un fragment de tifon, care vor fi lăsate să se usuce şi apoi vor fi ambalate (în sângele uscat procesele de putrefacţie sunt mult încetinite).

Dacă se găsesc pete de sânge pe hainele sau obiectele unor suspecţi, este obligatorie examinarea medico-legală a acestora şi recoltarea unor probe de sânge pentru comparaţie (cca 5 ml sânge recoltat intravenos, fără anticoagulant).

În toate cazurile se recomandă *recoltarea depozitului subunghial* de la victimă şi agresor prin tăierea unghiilor şi nu prin radere cu un vârf ascuţit.

În cazurile de *viol cu moartea victimei*, prezintă o *importanţă deosebită petele de spermă*, atât pentru că fac dovada existenţei actului sexual, cât şi prin stabilirea apartenenţei de grup a agresorului. Proprietatea de a secreta antigene grup specifice în salivă, spermă, secreţie vaginală etc. o au persoanele denumite secretoare care la rasa albă reprezintă cca 80% din populaţie.

Obiectele purtătoare de urme de spermă vor fi uscate, ambalate în hârtie şi etichetate.

Cadavrul victimei va fi examinat cu atenţie şi se vor recolta secreţii conţinând spermă din vagin, rect, cavitate bucală.

Se vor face două frotiuri pe lame de sticlă, precum şi tampoane din tifon sau vată, care vor fi uscate, ambalate şi etichetate separat. Frotiurile vor fi colorate pentru evidenţierea spermatozoizilor, iar tampoanele vor fi macerate în ser fiziologic pentru determinarea antigenelor prin metoda absorbţiei.

Dacă *agresorul este azoospermic*, indicii asupra spermei se vor obţine prin *reacţia Florence* efectuată cu macerat din tampon.

Recoltarea probelor de sânge şi salivă de la victimă este importantă pentru determinarea grupei sanguine şi a statutului secretor ale agresorului (cunoscând antigenele victimei se pot deduce antigenele provenite de la agresor şi implicit grupa de sânge din care face parte).

Saliva va fi recoltată de la cadavru prin introducerea unei fâşii de hârtie de filtru în gură, după care se va usca şi se va ambala.

Este obligatorie recoltarea probelor de păr de la cadavru, pentru comparaţie.

Dacă se găsesc fire de păr capilar, probele de comparaţie se vor recolta din toate regiunile corpului, iar dacă se găsesc fire de păr pubian sau din alte regiuni ale corpului, se vor recolta probe pentru comparaţie din toate regiunile cadavrului.

Probele de păr pentru comparaţie, atât de la victimă cât şi de la agresor, se vor recolta prin smulgere şi nu prin tăiere, deoarece bulbul este purtător de antigene şi pentru a se măsura cu exactitate lungimea firelor.

„*Rezultatul examinărilor de laborator depinde în foarte mare măsură de modul corect de prelevare a probelor şi de operativitatea cu care ele ajung la laborator. Probele incorect recoltate şi învechite sunt greu de analizat, necesită timpi mai îndelungaţi de prelucrare şi numeroase repetări, irosesc cantităţi mai mari de reactivi şi seruri, consumă energie şi timp de lucru, de multe ori fără nici un rezultat*“ (Lic Vasiliu, Moise Terbancea).

Note la Capitolul I

1. Convenţia a avut iniţial 15 semnatari, fiind adoptată la Roma la 4 noiembrie 1951 şi a intrat în vigoare la 3 septembrie 1953, cuprinzând 11 protocoale adiţionale.
2. **George Antoniu,** „*Codul penal comentat şi adnotat. Partea specială*" Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1975, p. 68.
3. **Costică Bulai,** „*Curs de drept penal, Partea specială*", ediţia a II-a, T.U.B. 1976, p. 96; **George Antoniu,** „*Codul penal al României, comentat şi adnotat. Partea specială*", Vol. I. Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1975, p. 70; **R.M. Stănoiu,** „*Explicaţii teoretice ale codului penal român*", Vol. III, p. 181, **O.S. Stoica,** „*Drept penal, Partea specială*", Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1976, p. 64.
4. **Gheorghe Scripcaru** şi **Moise Terbancea,** „*Medicină legală*", Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1970, p. 163.
5. **Gheorghe Scripcaru** şi **Moise Terbancea,** „*Patologie medico-legală*", ediţia a II-a, revizuită şi adăugită, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983, p. 117.
6. **N. Minovici** şi **M. Kernbach,** „*Tehnica autopsiei medico-legale*", Cluj, 1926, p. 147.
7. **M. Kernbach,** „*Medicina judiciară*", Editura Medicală, Bucureşti, 1958, p. 78–85.
8. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 558.
9. **M. Kernbach,** op.cit., p. 84.
10. A se vedea: **M. Kernbach,** *op.cit.*, p. 85, **I. Moraru,** *op.cit.*, p. 63 şi urm.; **Viorel Panaitescu,** „*Medicina legală*", p. 33; **Gh. Scripcaru** şi **M. Terbancea,** „*Medicina legală*", p. 67 şi urm.
11. **T. Vasiliu, D. Pavel, G. Antoniu** şi alţii, „*Codul penal comentat şi adnotat. Partea specială*", Vol. I, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1975, p. 72–75.
12. **C. Bulai, A. Filipaş, C. Mitrache,** „*Instituţii de drept penal. Curs selectiv pentru examenul de licenţă*", Editura Trei Bucureşti, 2002, p. 282–283.
13. **Z. Ander, I. Bilegan, V. Molnar,** „*Medicina legală*", Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1966, p. 40–43.
14. **Mina Minovici,** „*Tratat complet de medicină legală*", Atelierele grafice Socec & Co, Societate Anonimă, Bucureşti, 1930, Vol. II p. 882 şi urm., **M. Kernbach,** *op.cit.*, p. 88 şi urm., **I. Moraru,** *op.cit.*, p. 70 şi urm., **Z. Ander, I. Bilegan, V. Molnar,** *op.cit.*, p. 32 şi urm., **Gh. Scripcaru** şi **M. Terbancea,** „*Patologie medico-legală*", p. 71–75.
15. **I. Quai, M. Terbancea, V. Mărgineanu,** „*Introducere în teoria şi practica medico-legală*", Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978, Vol. I, p. 25–30, **N.V. Popov,** „*Medicina Judiciară*", Editura de Stat pentru Literatura Ştiinţifică, Bucureşti, 1954, p. 46–54, **Z. Ander, I. Bilegan, V. Molnar,** *op.cit.*, p. 32–35.
16. **M. Kernbach,** *op.cit.*, p. 88.
17. **Gh. Scripcaru, M. Terbancea,** „*Patologie medico-legală*", p. 59–60; **N.I. Popov,** *op.cit.*, p. 53.
18. **Gh. Scripcaru, M. Terbancea,** „*Patologie medico-legală*", p. 74–75.
19. **Leon Derobert,** „*Medicina legală*", Editura Flammarion, Paris, 1976.
20. **I. Quai, M. Terbancea, V. Mărgineanu,** „*Introducere în teoria şi practica medico-legală*", p. 30 şi urm.
21. **Z. Ander, I. Bilegan, V. Molna,,** „*Medicina legală*", p. 38.
22. **I. Quai, M. Terbancea, V. Mărgineanu,** *op.cit.*, p. 34–35.
23. **T. Vasiliu, G. Antoniu** şi alţii, „*Codul penal comentat şi adnotat*", p. 82–83.

24. *Ibidem*, p. 92.
25. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 545.
26. **Vladimir Beliş, Constanţa Naneş, Eugeniu Gacea, Virgil Dragomirescu, Natalia Drugescu,** „*Medicina legală*“, Editura „Teora“, Bucureşti, 1992, p. 42.
27. **Gh. Scripcaru, M. Terbancea,** „*Patologie medico-legală*“, ediţia a II-a rezăvută şi adăugită, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983, p. 143–152.
28. **Camil Suciu,** *op.cit.*, p. 613.
29. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 566.
30. **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 605.
31. **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 605.
32. **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 610.
33. **M. Kernbach,** „*Medicina judiciară*“, p. 356–401.
34. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 567.
35. **Dorothy Otnow Lewis,** „*Vinovaţi de demenţă. Pe coridoarele morţii un psihiatru dezvăluie mecanismele minţii criminalilor în serie*“, Editura Allfa, Bucureşti, 2001.
36. În acest sens, **Tudorel Butoi, Ioana Teodora Butoi,** „*Psihologie judiciară. Tratat universitar*“, Vol. I şi II, Editura Fundaţiei România de mâine, Bucureşti, 2001.
37. **Tudorel Severin Butoi** şi **Ioana Teodora Butoi,** „*Psihanaliza crimei. Femeia asasin*“, Societatea ştiinţă şi tehnică SA Bucureşti, 2001.
38. Recomandări: **Gh. Scripcaru,** „*Bioetica – o perspectivă europeană*“; **Gh. Scripcaru, T. Pirozynski,** „*Criminologie clinică şi relaţională*“, Editura Symposion, Iaşi, 1995; **Alexandru Nacu, Anatol Nacu,** „*Psihiatrie judiciară*“, Chişinău, 1997; **Antoine Porot, Maurice Porot,** „*Toxicomaniile*“, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1999; **Pauline Morand de Jouffrey,** „*Psihologia copilului*“, Editura Teora, Bucureşti, 1998; **Carol Friedmann,** „*Psihiatrie*“, Ex Ponto, Constanţa, 2000; **Albert Ogien,** „*Sociologia devianţei*“, Editura Polirom, Iaşi, 2002, **Vasile Astărăstoaie, Ortansa Stoica,** „*Genetică versus bioetică*“, Editura Polirom, Iaşi, 2002; **Gh. Scripcaru, Petru Boişteanu, Vasile Astărăstoaie, Vasile Chiriţă, Călin Scripcaru,** „*Psihiatrie medico-legală*“, Editura Polirom, Iaşi, 2002, **Virgil-Tiberiu V. Dragomirescu,** „*Expertiza medico-legală în psihiatria judiciară*“, Editura viaţa medicală românească, Bucureşti, 2002, **Valentin Iftenie,** „*Medicina legală*“, Editura Ştiinţelor medicale, Bucureşti, 2002.
39. A se vedea şi **Paul Fick,** „Atac la preşedinte“, Editura Domino, Bucureşti, 1996: tipologia „copiilor adulţi ai unor alcoolici“ (CAA).
40. **M. Kernbach,** „Crima – fenomen biologic universal şi permanent“, Universitatea Regele Ferdinand I din Cluj la Sibiu, tipografia „Carte Românească“ din Cluj, Sibiu, 1943: „Medic legist şi criminalist, am studiat crima ca un fenomen ce interesa eclusiv justiţia: identificarea infractorului şi identificarea infracţiunii“.
41. Legea nr. 487 din 11 iulie 2002, publicată în Monitorul Oficial nr. 589 din 8 august 2002.
42. **Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuţă,** op.cit., p. 371–372.
43. **V. Predescu,** „Psihiatrie“, Editura Medicală, Bucureşti, 1976; **Constantin Gorgos,** „Vademacum în psihiatrie“, Editura Medicală, Bucureşti, 1985; **Petre Brânzei, Aurelia Sârbu,** „Psihiatrie“, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1981; **Petre Brânzei,** „Itinerar psihiatric“, Editura Junimea, Iaşi, 1985.
44. Pentru toate citatele care urmează, a se cedea **Dorothy Otnow Lewis,** op.cit.
45. Trib. Supr., Sec. pen., Devizia nr. 5035/1991, C.D., p. 462.
46. Curtea Supremă de Justiţie, Decizia Secţiei penale nr. 1665 din 3 iulie 1992, C.D. 1993, p. 452.

47. **Constantin Aioaniţoaie, Vasile Bercheşan, Ion N. Dumitraşcu, Constantin Pletea, Ion-Eugen Sandu,** „Tratat de metodică criminalistică", Vol. I, Editura Carpaţi, Craiova, 1994, p. 34.

48. În acest sens, **Vasile Bercheşan** şi **Ion N. Dumitraşcu,** „Cercetarea omorului", în Tratat de metodică criminalistică", Editura „Carpaţi", Craiova, 1994, p. 32.

49. **M. Le Clere,** „Manual de police tehnique", Editura Police-Revue, Paris, p. 210.

50. **Em Stancu,** op.cit., p. 335.

51. **Ovidiu Năstase, Vasile Greblea,** „Prelegeri la cursurile de perfecţionare a procurorilor criminalişti" din cadrul Parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Justiţie, 1992.

52. **Em. Stancu,** op.cit., p. 337.

53. **Tiberiu Bogdan, Ioan Sântea, Rodica Drăgan-Cornianu,** „Comportamentul uman în procesul judiciar", Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1983, p. 93.

54. **George Antoniu** şi **Nicolae** Volonciu „Practica judiciară penală", Editura Academiei Române, 1993, p. 142.

55. **Camil Suciu,** op.cit., p. 617; **Em. Stancu,** op.cit., p. 584; **V. Bercheşan,** op.cit., p. 68; **I. Mircea,** op.cit., p. 321.

56. **Gh. Asanache,** „Cazuri particulare de aplicare în procesul stabilirii identităţii unor cadavre necunoscute a metodei supraproiecţiei, utilizând clişee radiografice, vizualizând diverse sectoare anatomo-fotografice ale sistemului osteo-auricolar", în Buletinul de Criminologie şi Criminalistică, p. 113–119.

57. **Em. Stancu,** op.cit., p. 584.

58. **I. Mircea.,** op.cit., p. 321.

59. **Em. Stancu,** op.cit., p. 586.

60. **Moise Terbancea, Ion Enescu, Anca Simionescu, Dana Constantinescu, Camelia Baltag**, Institutul de Medicină Legală „Mina Minovici" Bucureşti, în *„Ghidul procurorului criminalist"*, Vol. I, Ediţia îngrijită de Ieronim Ursu şi Ioan Doru Cristescu. Editura Helicon, Timişoara, 1994, p. 201-207.

61. **Lia Vasiliu, Moise Terbancea**, Institutul de Medicină Legală „Mina Minovici" Bucureşti, în *„Ghidul procurorului criminalist"*, Vol. I, p. 208-217.

Capitolul II

METODOLOGIA INVESTIGĂRII INFRACŢIUNII DE PRUNCUCIDERE

1. Consideraţii generale

1.1. ***Potrivit art. 180 C.pen.,* pruncuciderea constă în uciderea copilului nou-născut, săvârşită imediat după naştere de către mama aflată într-o stare de tulburare pricinuită de naştere.**

Infracţiunea de pruncucidere, ca şi celelalte infracţiuni contra vieţii, constituie o faptă de pericol social deosebit de grav prin care se cauzează moartea unei fiinţe umane – copilul nou-născut, din cauza unor stări psihofiziologice speciale care, fără a echivala cu inconştienţa, şi deci a exclude vinovăţia, sunt de natură să explice în anumite condiţii şi într-o oarecare măsură, uciderea copilului[1].

Pruncuciderea este în esenţă o formă particulară de omor supusă unei sancţiuni atenuate[2]. Legiuitorul a ţinut cont de datele oferite de ştiinţa medicală, potrivit cărora, din cauza naşterii şi imediat după aceea, femeia poate avea o tulburare psihică şi fizică de natură a o determina la uciderea propriului său copil[3].

Pentru existenţa infracţiunii se cer îndeplinite următoarele cerinţe esenţiale:

a. Uciderea propriului copil, nou-născut;

b. Copilul să se fi născut viu;

c. Uciderea să fie cauzată de starea de tulburare pricinuită de naştere.

1.2. Calitatea de *nou-născut* se obţine din procesul naşterii, care începe prin contracţii uterine specifice, însoţite de dureri şi apoi de desprinderea treptată a copilului de organismul matern, urmată de expulzarea acestuia[4]. În aceste faze se pot ivi complicaţii de care trebuie să se ţină cont la stabilirea condiţiei de nou-născut viu.

Un copil se naşte viu atunci când se manifestă prin mişcare, ţipete, respiraţie, deci atunci când şi-a început propria existenţă. Respiraţia este considerată cel mai sigur mijloc prin care se manifestă viaţa extrauterină, bazată pe „docimazia pulmonară“, care, la rândul ei este axată pe constatarea că greutatea plămânului respirat este cu jumătate mai mică decât a plămânului nerespirat. Deoarece sunt excepţii de la această regulă (la prematuri, stări de îngheţ, putrefacţie etc.), în fiecare caz concret medicul legist va stabili dacă viaţa intrauterină s-a păstrat de-a lungul procesului naşterii şi momentul în care s-a instalat moartea. Chiar dacă nu a primit viaţă extrauterină, din momentul declanşării naşterii el este considerat fiinţă, *distinctă de organismul mamei,* şi beneficiază de protecţie penală[5].

În momentul în care mama acționează pentru a-i suprima viața, *copilul trebuie să fie viu, nu neapărat viabil*[6].

Starea copilului de „nou-născut“ este apreciată de unii oameni de știință *sub o oră*, până la tăierea cordonului ombilical, iar de alții până *la 24 ore*, când apar primele semne de mumificare a cordonului ombilical, sau chiar *un timp mai îndelungat*, până la căderea cordonului ombilical. Datorită acestor controverse, în doctrină s-a apreciat că, în tăcerea legii, termenul maxim al stării de nou-născut poate fi *15 zile de la naștere*, care reprezintă, de altfel, termenul maxim până la care poate avea loc căderea cordonului ombilical[7]. Alți autori plasează această perioadă într-un interval de 30 zile, astfel că decizia aparține medicului legist, în raport cu particularitățile fiecărui caz. Nu are relevanță dacă nou-născutul este un copil normal sau anormal, ci numai dacă s-a născut viu[8].

În concluzie, infracțiunea de pruncucidere există și atunci când se suprimă viața copilului *în timpul nașterii, după expulzarea din uter și înainte de a se elimina placenta*[9]. Dacă uciderea copilului a fost comisă după termenul de 15 zile, se va reține infracțiunea de omor, chiar dacă persistă starea de tulburare psihică post natală[10].

În ce privește accidentele prin care își poate pierde viața nou-născutul, este necesară expertiza medico-legală pentru a face distincție între accidentele survenite întâmplător și accidentele active, provocate de mamă[11].

1.3. ***Subiect activ*** al infracțiunii de pruncucidere nu poate fi decât mama noului-născut. Pruncuciderea este o infracțiune cu autor unic, calificat. Infracțiunea este susceptibilă de participație sub forma instigării și a complicității[12].

Unele instanțe au sancționat pe cel care ajută mama la uciderea copilului nou-născut ca pentru complicitate la infracțiunea de pruncucidere[13], în timp ce altele au reținut complicitate la infracțiunea de omor calificat sau simplu, după cum este sau nu rudă cu copilul ucis[14].

Împărtășim punctul de vedere al doctrinei potrivit căreia pruncuciderea nu este o infracțiune proprie, distinctă de omor, ci o formă atenuată a omorului[15].

Ca atare, persoana care instigă sau ajută mama la uciderea copilului răspunde pentru instigare sau complicitate la omor calificat, potrivit art. 179 lit.d și după caz, și lit.a C.pen.[16] iar dacă este rudă apropiată cu nou-născutul ucis, răspunderea participantului se stabilește și potrivit art. 179 lit.b C.pen.[17]

1.4. Starea de tulburare pricinuită de naștere

Starea de tulburare este o condiție esențială a infracțiunii de pruncucidere și de aceea trebuie să fie stabilită, pe lângă alte mijloace de probă, *în mod obligatoriu prin expertiză medico-legală*[18].

Tulburarea pricinuită de naștere poate fi de *natură psihică* (de exemplu, cauzată de *febra puerperală*, datorită pătrunderii în uter a unui agent patogen)[19] dar și de factori fizici (hemoragii în timpul nașterii, șoc obstetrical etc.).

M. Kernbach susține că starea psihică a mamei se datorează *agravării unor psihoze preexistente nașterii*[20], astfel că trebuie să se stabilească antecedentele patologice ale mamei, constituția psiho-somatică[21], evoluția sarcinii, condițiile în care a avut loc nașterea etc. Alți

autori[22] consideră că stările psihofiziologice anormale sunt datorate naşterii. În acest sens s-a pronunţat şi practica judiciară[23].

1.5. Locul şi timpul săvârşirii infracţiunii

Prin *„loc al faptei"* în cazul infracţiunii de pruncucidere se vor avea în vedere următoarele elemente[24]:

– locul unde s-a produs naşterea;

– locul unde s-a săvârşit infracţiunea;

– locul unde s-au descoperit cadavrul noului-născut, părţi din acesta ori urme din care să rezulte că a fost incinerat, îngropat, devorat de animale etc.;

– itinerariul parcurs de autoarea infracţiunii ori de alte persoane de la locul naşterii şi până la locul în care a fost abandonat cadavrul;

– locul unde au fost descoperite instrumente, obiecte, recipiente etc. ce au servit la naştere, transportarea cadavrului sau suprimarea vieţii noului-născut.

Incriminarea nu prevede condiţii de loc, dar locul faptei fiind, după cum ştim, cel mai bogat în urme, constituie punctul de plecare în stabilirea cercului de suspecţi şi în identificarea martorilor, precum şi în descoperirea unor urme care pot contribui la încadrarea juridică a faptei – în pruncucidere sau omor[25].

Cu privire la *timpul comiterii infracţiunii*, este necesar ca ancheta să coroboreze concluziile expertizei medico-legale cu date stabilite din investigaţii şi audierea martorilor şi a învinuitei sau inculpatului:

– intervalul de timp în care a căzut cordonul ombilical ori s-a produs pergamentarea acestuia;

– prezenţa pe tegumente a urmelor de sânge şi a unei substanţe de culoare alb-gălbuie, conţinând glicogen şi colesterol, denumită vernix caseosa[26];

– existenţa pielii de culoare roşie – eritemul fiziologic sau eritemul noului-născut, care dispare în câteva zile de la naştere[27];

– prezenţa bosei sero-sanguine, care dispare în 2–3 zile de la naştere;

– părul din zona capului lung de 1–3 cm;

– descuamarea în regiunea abdominală, care începe după 24 ore şi atinge apogeul între 3–5 zile[28];

– unghiile de la mâini depăşesc pulpa degetului iar testiculele sunt coborâte în scrot[29];

– faptul că nou-născutul se află în viaţă în momentul comiterii faptei;

– evidenţierea caracteristicilor morfo-fiziologice, pentru a demonstra atât starea de nou-născut cât şi pentru reţinerea unor eventuale circumstanţe atenuante, în cazul în care copilul, deşi născut viu, era neviabil[30].

1.6. Rezultatul produs prin infracţiune

Urmarea socialmente periculoasă trebuie să aibă ca rezultat moartea copilului nou-născut. Dacă s-a produs un alt rezultat, cum ar fi vătămarea gravă a sănătăţii ori infirmitatea copilului, un astfel de rezultat nu prezintă interes pentru pruncucidere, deoarece nu este incriminată tentativa[31].

În situaţia în care, deşi s-a produs activitatea de ucidere, dar rezultatul constând în moartea victimei nu s-a produs din motive independente de voinţa făptuitoare, aceasta va răspunde, în raport cu numărul de zile de îngrijiri medicale necesare pentru vindecare, pentru infracţiunea de vătămare corporală[32].

Între actul de agresiune comis de mamă asupra propriului copil şi rezultatul constând în moartea copilului nou-născut, trebuie să existe un raport de cauzalitate.

2. Particularităţi ale investigării pruncuciderii

2.1. Cercetarea locului faptei[33]

• **Leziunile cranio-cerebrale şi cele dispuse pe corpul victimei** oferă indicii privind metodele şi mijloacele folosite pentru uciderea copilului şi ascunderea infracţiunii.

• **Pe corpul cadavrului** trebuie să se caute urmele ce atestă starea de nou-născut, menţionate, precum şi alte indicii din care rezultă că nou-născutul nu a primit îngrijiri după naştere[34]:

– corpul murdar, plin de sânge şi sebum;

– cordonul ombilical rupt.

• **Se vor căuta urme şi mijloace de probă specifice[35]:**

– lenjerie de corp, cârpe, tifon, vată medicinală etc.;

– ambalajele în care a fost găsit cadavrul: pungi, sacoşe, valize etc., pe care se pot descoperi urme;

– obiecte ori instrumente care au servit la suprimarea vieţii noului-născut: obiecte contondente, instrumente tăioase, înţepătoare etc.;

– instrumente de natură medico-chirurgicale ce au fost folosite la naştere;

– urme specifice naşterii: placenta, sânge, lichid amniotic, rufe, cârpe etc.; sânge, secreţie vulvo-vaginală, fire de păr ş.a. – provenite de la naştere sau altele, provenite de la victimă: sânge, lanugo, anexele fetale etc.[36];

– urme de natură patologică: secreţie purulentă vulvo-vaginală, fragmente degenerate (malign sau benign) din epiteliul coreal etc.[37];

– la cadavrele dezmembrate sau în stadiu avansat de putrefacţie, sistemul osos prezintă caracteristici deosebite pentru a se stabili dacă nou-născutul a fost născut viu[38].

Urmele vor fi căutate în locuinţă, anexe (magazii, hambare, latrine), precum şi în terenurile din apropiere (grădină, livadă etc.)[39].

• În locul în care a fost găsit cadavrul se vor căuta şi alte categorii de urme: plantare, de încălţăminte, ale mijloacelor de transport etc.

2.2. Stabilirea intenţiei de ucidere a copilului nou-născut

În cazul pruncuciderii **intenţia de a ucide** se manifestă ca intenţie **spontană,** repentină sau impetuoasă, cauzată de tulburarea psihică, fiind incompatibilă cu permeditarea[40].

În audierea învinuitei sau inculpatei trebuie să se urmărească următoarele probleme principale[41]:

– motivele care au determinat-o să ducă sarcina până la capăt;

– cine este tatăl copilului şi relaţiile în care se află cu acesta;

– cine a avut iniţiativa uciderii noului-născut şi împrejurările în care s-a hotărât suprimarea vieţii acestuia;

– locul unde a născut şi motivele alegerii acelui loc;

– acţiunile întreprinse pentru a ascunde sarcina faţă de familie, rude, colegi de serviciu etc.;

– persoanele care au asistat-o la naştere;

– îngrijirile acordate noului-născut;

– modul în care a suprimat viaţa noului-născut;

– obiectele sau instrumentele de care s-a folosit, provenienţa acestora, locul unde le-a ascuns sau abandonat după comiterea faptei;

– activităţile desfăşurate în vederea ascunderii infracţiunii: modul de transportare a cadavrului, traseul parcurs, modalităţile de ascundere ori îngropare a noului-născut;

– persoanele care au ajutat-o la săvârşirea infracţiunii şi contribuţia fiecăreia la pregătirea, executarea şi ascunderea urmărilor faptei;

– complicaţiile survenite după naştere, medicii sau alte persoane care au ajutat-o.

Din declaraţiile învinuitei sau inculpatei trebuie să rezulte atât calitatea de mamă a noului-născut cât şi latura subiectivă a infracţiunii.

2.3. Identificarea şi audierea persoanelor care au descoperit cadavrul[42]

Se vor avea în vedere următoarele aspecte:

– împrejurările în care au descoperit cadavrul;

– semnalmentele persoanelor care au abandonat coletul în care se afla nou-născutul; caracteristicile îmbrăcămintei, încălţămintei şi mersului acestora;

– itinerariile folosite de persoanele care au abandonat cadavrul;

– mijlocul de transport folosit – marcă, tip, culoare, număr de înmatriculare;

– dacă au văzut alte persoane în locul în care a fost abandonat cadavrul;

– existenţa unor modificări ale locului faptei: cine le-a făcut, când, în ce scop.

2.4. Expertiza medico-legală

Expertiza medico-legală trebuie să lămurească[43] următoarele aspecte:

– starea de nou-născut şi particularităţile morfologice caracteristice care o atestă;

– durata vieţii intrauterine;

– viabilitatea fătului[44];

– dovezile instalării vieţii extrauterine prin apariţia respiraţiei pulmonare, demonstrată de rezultatele docimaziei histologice pulmonare ori gastro-intestinale sau, în cazul putrefacţiei avansate, de starea fibrei elastice[45];

– durata vieţii extrauterine şi probele care o confirmă;

– dacă fătul a primit sau nu îngrijiri după naştere;

– cauza morţii noului-născut: patologică sau violentă – fie accidentală, fie comisivă.

2.4.1. Expertiza psihiatrico-legală se realizează de o comisie formată dintr-un medic legist şi doi medici psihiatri[46].

Examenul psihiatric trebuie să se efectueze cât mai aproape de momentul comiterii faptei, urmărindu-se stabilirea semnelor de naştere, precum şi aprecierea tulburărilor pricinuite de naştere:

– dacă femeia supusă examinării prezintă semne ale naşterii, recente sau vechi;

– datele care dovedesc naşterea recentă;
– modificări la nivelul organelor genitale şi ale uterului;
– prezenţa şi caracteristicile secreţiei lactate;
– existenţa urmelor de violenţă în regiunea abdominală sau pe organele genitale;
– dacă s-au produs hemoragii după naştere, sau pierderea cunoştinţei, cauzele acestora;
– stabilirea capacităţii de discernământ în momentul naşterii şi a comiterii faptei.

2.4.2. Dispunerea constatărilor tehnico-ştiinţifice sau a expertizelor criminalistice

Pentru realizarea unei investigaţii complexe a pruncuciderii, în raport cu urmele descoperite la locul faptei şi pentru identificarea autoarei infracţiunii şi a altor participanţi se pot dispune constatări tehnico-ştiinţifice sau expertize criminalistice diverse: dactiloscopice, traseologice, grafoscopice şi grafologice, chimice, biocriminalistice etc.[47]

Expertizele biocriminalistice vor examina, în principal, petele de sânge, pentru determinarea grupei de sânge din sistemul ABO – O I, A II, B III, A IV, precum şi ADN-ul care limitează cercul persoanelor suspecte.

Prin *expertiza dactiloscopică* se poate stabili dacă amprentele cadavrului nou-născut şi ale presupusei mame conţin dermatoglife caracteristice care să confirme rudenia, întrucât în structura dermatoglifelor noului-născut se regăsesc şi elemente provenite de la mamă[48].

Examinarea odontologică judiciară oferă date cu privire la maturitatea noului-născut, durata vieţii intrauterine şi viabilitatea sa, iar *osteologia judiciară* poate stabili date certe referitoare la maturitatea fătului şi naşterea la termen.

2.5. Alte activităţi ce se întreprind pentru administrarea probelor

2.5.1. Elaborarea versiunilor cu privire la autoarea infracţiunii îşi au punctul de plecare în rezultatele cercetării locului faptei şi datele medico-legale privind examinarea cadavrului[49].

• De asemenea, pentru elaborarea versiunilor prezintă o importanţă deosebită declaraţiile martorilor care au descoperit cadavrul şi investigaţiile făcute în teren în jurul femeilor semnalate cu o viaţă dezordonată[50].

2.5.2. Reconstituirea se recomandă în cazurile când se impune stabilirea traseelor parcurse de mama pruncucigaşă de la locul unde a suprimat viaţa fătului până la locul abandonării cadavrului, pentru a verifica aptitudinile făptuitoarei de a desfăşura anumite activităţi ori de a verifica afirmaţiile acesteia despre naşterea precipitată sau despre producerea involuntară a leziunilor[51].

2.5.3. Percheziţia şi ridicarea de înscrisuri se recomandă în toate cazurile, urmărindu-se descoperirea obiectelor sau instrumentelor care au produs moartea noului-născut, a obiectelor şi mijloacelor de transport, precum şi lenjeriei şi îmbrăcămintei purtătoare de urme. Se vor ridica, de asemenea, scrisori, reţete, fişe medicale – din care rezultă starea de graviditate, starea psihică, locurile spitaliceşti în care s-a tratat, persoanele care au ajutat-o la comiterea actului pruncucigaş etc.[52]

Note la Capitolul II

1. **Teodor Vasiliu, Doru Pavel, George Antoniu, Dumitru Lucinescu, Vasile Papadopol, Virgil Rămureanu,** *„Codul penal comentat și adnotat. Partea specială“*, Vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1975, p. 100–101.

2. **Vintilă Dongoroz, Siegfried Kahane, Ion Oancea, Iosif Fodor, Nicoleta Iliescu, Constantin Bulai, Rodica Mihaela Stănoiu, Victor Roșca,** *„Explicații teoretice ale Codului penal român“*, Vol. III, Partea specială, Editura Academiei, București, 1971, p. 202–203.

3. **Vasile Bercheșan, Ion-Eugen Sandu,** „Cercetarea infracțiunii de pruncucidere“, în *„Tratat de metodică criminalistică“*, Editura „Carpați“, Craiova, 1994, p. 78.

4. **I. Moraru,** *„Medicina legală“*, Editura Medicală, București, 1967, p. 629; **V.I. Beliș** ș.a., *„Medicina legală“*, Editura Teora, București, 1992, p. 146.

5. **Alexandru Boroi,** *„Pruncuciderea și uciderea din culpă“*, Editura Ministerului de Interne, București, 1992, p. 21.

6. **Dongoroz** și colab., *op.cit.,* p. 203; **Teodor Vasiliu** și colab., *op.cit.,* p. 177; **Gh. Nistoreanu, Al. Boroi, I. Molnar, V. Dobrinoiu, I. Pascu, V. Lazăr,** *„Drept penal. Partea specială“*, Editura Europa Nova, București, 1999, p. 112;

7. **Teodor Vasiliu** și colab., *op.cit.*, p. 102.

8. Tribunalul Suprem, col. pen., decizia nr. 704/1962, Justiția nouă nr. 7/63, p. 176.

9. **Teodor Vasiliu** și colab., *op.cit.*, p. 101.

10. Tribunalul Suprem, secția penală, decizia nr. 1101, 1984, în RRD nr. 6, 1985, p. 74.

11. **I. Quai, M. Terbancea, V. Mărgineanu, L. Popa,** *„Introducere în teoria și practica medico-legală“*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1979, p. 182.

12. A se vedea, pe larg, **Al. Boroi,** *op.cit.*, p. 38–44.

13. Tribunalul Suprem, col.pen., decizia nr. 23/1955, în C.D., 1955, Vol. II, p. 10.

14. Tribunalul Popular raion Cluj, sentința penală nr. 3596/1955, în „Legalitatea populară“ nr. 4/1956, p. 462.

15. **V. Dongoroz** și colab., *op.cit.,* p. 203; **Al. Boroi,** *op.cit.*, p. 39.

16. **O. Loghin,** „Sancționarea participanților în cazul pruncuciderii“, în *„RRD“*, nr. 1/1973, p. 94; **Gh. Nistoreanu** și colab., *op.cit.*, p. 113.

17. Plenul Tribunalului Suprem, decizia de îndrumare nr. 2/1976, C.D., 1976, p. 44.

18. Plenul Tribunalului Suprem, decizia de îndrumare nr. 2/1976 (extras); **V. Bercheșan, Ion-Eugen Sandu,** *op.cit.*, p. 85.

19. **Ion-Eugen Sandu,** „Metodica cercetării infracțiunii de pruncucidere“, în *„Curs de criminalistică“*, Vol. III, Academia de poliție „A.I. Cuza“, București, 1977, p. 26.

20. **M. Kernbach,** *„Medicina judiciară“*, Editura Medicală, București, 1958, p. 440.

21. **N. Drugescu,** „Pruncuciderea“, în *„Medicina legală“*, Editura Teora, București, 1992, p. 150.

22. *Ibidem,* p. 146.

23. Tribunalul Suprem, Secția penală, decizia nr. 3865/1971.

24. **V. Bercheșan, I.E. Sandu,** *op.cit.*, p. 81–82.

25. *Ibidem*, p. 82.

26. **N. Drugescu,** *op.cit.*, p. 146.

27. **V. Bercheșan, I.E. Sandu,** *op.cit.,* p. 83.

28. **M. Kernbach,** *op.cit.*, p. 430.
29. **N. Drugescu,** *op.cit.*, p. 146.
30. **V. Bercheşan, I.E. Sandu,** *op.cit.*, p. 83; **M. Kernbach,** *op.cit.*, p. 424.
31. **Al. Boroi,** *op.cit.*, p. 27.
32. *Ibidem.*
33. **V. Bercheşan, I.E. Sandu,** *op.cit.*, p. 87. În acest sens, **N. Drugescu,** *op.cit.*, p. 150; **Vl. Beliş, C. Naneş,** „*Traumatologia mecanică în practica medico-legală şi judiciară*“, Editura Academiei, Bucureşti, 1985, p. 99; **M. Kernbach,** *op.cit.*, p. 437.
34. **V. Bercheşan, I.E. Sandu,** *op.cit.*, p. 88; **M. Kernbach,** *op.cit.*, p. 431.
35. **V. Bercheşan, I.E. Sandu,** *op.cit.*, p. 88.
36. **I.E. Sandu,** *op.cit.*, p. 32–33.
37. *Ibidem.*
38. **M. Kernbach,** *op.cit.*, p. 423–424.
39. **V. Bercheşan, I.E. Sandu,** *op.cit.*, p. 89.
40. **Al. Boroi,** *op.cit.*, p. 29.
41. **V. Bercheşan, I.E. Sandu,** *op.cit.*, p. 93.
42. *Ibidem,* p. 89–90.
43. **I. Moraru,** *op.cit.*, p. 34.
44. **Al. Boroi,** *op.cit.*, p. 34.
45. **V. Bercheşan, I.E. Sandu,** *op.cit.*, p. 90.
46. **N. Drugescu,** *op.cit.*, p. 147–148; A se vedea **Virgil-Tiberiu V. Dragomirescu,** „*Expertiza medico-legală în psihiatria judiciară*“, Editura Viaţa Medicală Românească, Bucureşti, 2002.
47. **V. Bercheşan, I.E. Sandu,** *op.cit.*, p. 91.
48. **Ion-Eugen Sandu,** *op.cit.*, p. 42.
49. **V. Bercheşan, I.E. Sandu,** *op.cit.*, p. 91.
50. **I.E. Sandu,** op.cit., p. 37.
51. **V. Bercheşan, I.E. Sandu,** *op.cit.*, p. 95.
52. *Ibidem.*

METODOLOGIA INVESTIGĂRII INFRACȚIUNILOR DE FURT ȘI TÂLHĂRIE

1. Considerații generale

Infracțiunile de furt și tâlhărie sunt principalele infracțiuni care, prin frecvență și pericolul social ridicat, constituie un potențial stres în viața de zi cu zi a românilor, reprezentând peste 70 de procente din peisajul criminalității comise în România.[1]

Furtul este definit, în forma sa simplă, în art. 249 (1) C.pen. ca fiind *luarea unui bun mobil din posesia sau detenția altuia fără consimțământul acestuia în scopul însușirii lui pe nedrept.*

Tâlhăria, în varianta tip, este incriminată în art. 252 C.pen., constând în *furtul săvârșit prin întrebuințarea de violențe sau amenințări ori prin punerea victimei în stare de inconștiență sau neputință de a se apăra, precum și furtul urmat de întrebuințarea unor astfel de mijloace pentru păstrarea bunului furat sau pentru înlăturarea urmelor infracțiunii, ori pentru că făptuitorul să-și asigure scăparea.*

Atât furtul cât și tâlhăria sunt infracțiuni îndreptate împotriva patrimoniului, cu precizarea că tâlhăria este o infracțiune complexă, cuprinzând în elementul său material o acțiune principală – cea de furt și o acțiune adiacentă – cea de violență, de amenințare sau de folosire a celorlalte mijloace de constrângere.[2]

Prin noțiunea de *patrimoniu* înțelegem atât *proprietatea publică*, ai cărei titulari exclusivi sunt statul și unitățile administrativ-teritoriale, precum și *proprietatea privată*, al cărei titular poate fi orice subiect de drept (persoane fizice, organizații sociale care au personalitate juridică, societăți comerciale, regii autonome, fundații, asociații cu scop lucrativ, cetățeni străini sau apatrizi, statul și unitățile administrativ teritoriale etc.)[3]

Obiectul proprietății publice îl constituie bunurile prevăzute în mod expres în Legea fundamentală: bogățiile de orice natură ale subsolului, căile de comunicație, spațiul aerian, apele cu potențial energetic valorificabil și cele ce pot fi folosite în interes public, plajele, marea teritorială, resursele naturale ale zonei economice și ale platoului continental, precum și alte bunuri stabilite de lege.[4] Pentru a putea fi exploatate privat, bunurile proprietate publică pot fi închiriate sau concesionate.[5]

Pentru existența infracțiunii de furt trebuie întrunite cumulativ următoarele cerințe:

• O acțiune de luare a unui bun mobil

Prin „a lua" se înțelege „a scoate bunul din sfera de stăpânire a persoanei în posesia sau detenția căreia se găsea sau trebuia să se găsească".[6]

Acțiunea de luare poate fi săvârșită în orice mod (prin apucare, dosire, detașare, consumare etc.), *prin orice mijloace* (cu propria mână, cu ajutorul unor animale dresate, prin racordări la surse de energii etc.). Luarea se poate realiza chiar și prin inacțiune (de exemplu, cel care predă o masă de bunuri omite să predea unele bunuri pe care le reține pentru el).[7]

• Lucrul sustras să fie un bun mobil, adică să poată fi deplasat, transportat, transferat dintr-un loc în altul[8]

Bunul mobil poate fi animat sau neanimat (animale, păsări domestice, precum şi orice vieţuitoare care s-ar găsi în stăpânirea unei persoane; cele neanimate pot fi în stare lichidă, gazoasă, solidă). Banii, titlurile de credit şi orice alte valori, echivalând bani, sunt bunuri mobile.[9]

Sunt bunuri mobile: părţi detaşate dintr-un bun imobil (uşi, ferestre etc.);[10] arborii, recoltele, după ce au fost desprinse de sol, precum şi fructele, după ce au fost desprinse de tulpini[11]; adaosuri detaşabile dintr-un cadavru uman (proteză, perucă, picior, mână etc.)[12]; acele energii care sunt susceptibile de a fi sustrase şi care au o valoare economică (electrică, termică, hidraulică etc.); înscrisurile de orice fel, precum şi vehiculele, indiferent dacă au fost sustrase în scopul de a fi însuşite sau numai în scopul folosirii lor temporare.

• Bunul să se fi aflat în posesia sau detenţia unei alte persoane

Termenii *posesie* şi *detenţie* au înţelesul de simplă stăpânire de fapt. Un obiect care nu se află în stăpânirea unei persoane este un *lucru extrapatrimonial* şi nu poate forma obiectul material al infracţiunii de furt (*res nullius, res derelictae*).[13]

• Bunul să fie luat fără consimţământul celui deposedat, adică fără permisiunea sau îngăduinţa acestuia. Consimţământul celui care posedă sau deţine bunul trebuie să fi intervenit anterior acţiunii de luare.[14]

• Acţiunea de luare să aibă o **urmare imediată,** adică scoaterea bunului din sfera de stăpânire a celui deposedat şi lipsirea acestuia de posibilitatea de a mai dispune de acel bun.

• Să existe **o legătură de cauzalitate** între acţiunea de luare şi urmarea imediată.

Potrivit art. 250 C.pen. *furtul este calificat când a fost săvârşit în următoarele împrejurări:*

(1) a. de o persoană având asupra sa o armă, o substanţă narcotică sau paralizantă;
b. de o persoană persoană mascată, deghizată sau travestită;
c. într-un loc public;
d. într-un mijloc de transport în comun;
e. în timpul nopţii;
h. prin efracţie, escaladare sau prin folosirea fără drept a unei chei adevărate ori a unei chei mincinoase.

(2) Furtul privind:
a. un bun care face parte din patrimoniul cultural;
b. un act care serveşte pentru dovedirea stării civile, pentru legitimare sau identificare;
c. ţiţei, produse petroliere sau gaze naturale;
d. echipamente, instalaţii şi componente ale acestora, dacă sunt bunuri de interes general.

(3) Furtul care a produs consecinţe deosebit de grave.

Potrivit art. 160 C. pen., prin ***consecinţe deosebit de grave*** se înţelege o pagubă materială mai mare de 3 miliarde lei sau o perturbare deosebit de gravă a activităţii, cauzate vreuneia dintre unităţile la care se referă art. 159 ori alte persoanei juridice sau fizice.

Termenul ***public***, potrivit art. 159 înseamnă „tot ce priveşte autorităţile publice, instituţiile publice sau alte persoane juridice de drept public."

La rândul ei, *tâlhăria*, potrivit art. 253 (1) şi (2) C.pen., poate fi săvârşită în *două variante agravante:*

• *Prima variantă agravantă există atunci când tâlhăria a fost săvârşită în următoarele împrejurări:*

a. de o persoană având asupra sa o armă, o substanţă narcotică sau paralizantă;
b. de o persoană mascată, deghizată sau travestită;

c. în timpul nopţii;
d. într-un loc public;
e. într-un mijloc de transport;
f. într-o locuinţă sau dependinţe ale acesteia;
g. în timpul unei calamităţi;
h. a avut vreuna din urmările prevăzute în art. 187 C.pen.: (1) vătămare care necesită pentru îngrijiri medicale mai mult de 60 de zile; (2) pierderea unui simţ sau organ, încetarea funcţionării acestora, o infirmitate permanentă fizică sau psihică, sluţirea, avortul ori punerea în primejdie a vieţii persoanei.

• *A doua variantă agravantă există atunci când tâlhăria a produs consecinţe deosebit de grave sau a avut ca urmare moartea victimei.*

2. Principalele probleme[15] care trebuie clarificate prin investigarea furtului şi a tâlhăriei

2.1. Stabilirea exactă a locului şi a timpului săvârşirii faptei prezintă importanţă pentru:

• încadrarea corectă a infracţiunii de furt sau tâlhărie: de exemplu furtul sau tâlhăria săvârşite într-un loc public sau într-un mijloc de transport ori în timpul nopţii;
• locul faptei este cel mai bogat în urme;
• locul şi timpul oferă indicii preţioase pentru formarea cercului de suspecţi, verificarea alibiurilor acestora;
• selecţionarea martorilor oculari, verificarea sincerităţii persoanei vătămate privind bunurile sau valorile despre care pretinde că a fost deposedată;
• determinarea precisă a bunurilor sustrase pentru estimarea cuantumului prejudiciului cauzat, precum şi a caracteristicilor de identificare, pentru darea în urmărire locală sau generală în vederea prinderii făptuitorilor

2.2. Modurile de operare folosite

Cunoaşterea modului de operare prezintă un interes operativ deosebit pentru:
• stabilirea căilor de acces ale infractorilor;
• dacă a acţionat unul sau mai mulţi infractori;
• vicii sau deprinderi profesionale;
• cât timp s-a aflat în locul faptei;
• dacă a cunoscut amplasarea locului faptei;
• identificarea şi ridicarea obiectelor care au servit la săvârşirea infracţiunii;
• formarea cercului de suspecţi;
• încadrarea juridică a faptei săvârşite.

2.2.1. Moduri de operare folosite la săvârşirea furtului din locuinţe:

a. pătrunderea în locuinţe după un *studiu prealabil* ori ca urmare a *„vânzării de ponturi“*. Hoţii profesionişti se orientează asupra locuinţelor care sunt prevăzute cu geamuri ter-

mopan ori cu instalaţii de aer condiţionat acţionând, de regulă, între orele 8–13, iar în blocuri de locuinţe, de la etajele superioare spre cele inferioare;

b. pătrunderea în locuinţe sub diferite pretexte (cititori de contoare de gaze sau electricitate, postaşi, telefonişti, folosindu-se de legitimaţii false sau profitând de credulitatea unor persoane.[16]

În această categorie intră şi „*furturile de bună ziua*" ori cele comise prin „împrietenire", ademenirea copiilor, ori profitând de naivitatea şi neatenţia victimelor;

c. *Prin efracţie:*

- Spargerea geamurilor cu pumnul sau cu un obiect;
- Forţarea uşilor şi ferestrelor prin folosirea forţei fizice;
- Folosirea cheilor originale, a cheilor potrivite, a şperaclelor (denumite în argou „pontoarce"), precum şi a unor instrumente perfecţionate, denumite pistol-şperaclu sau „cupometru";[17]
- Folosirea „*ruptorului*", dacă uşa este prevăzută cu broască şi butuc;
- Folosirea „*extractorului*" pentru yale de tip rotund;
- Forţarea uşilor cu ajutorul unor instrumente ca: levier, scoabă, rangă, bare metalice, menglină de smulgere a butucului yalei sau prin utilizarea unui instrument special, denumit buldozer;
- Distrugerea toartei lacătului prin tăiere, pilire, îndoire, rupere sau smulgere;
- Pătrunderea în balcoane prin coborâre de pe acoperişul locuinţei;
- Pătrunderea prin spargerea plafonului sau a zidurilor ori a chepengurilor.
- Tăierea cu pânza de bomfaier a buloanelor de la balamale sau a zăvoarelor caselor de bani. Tăierea pereţilor laterali cu gura de lup sau cu aparat de sudură ori bormaşină electrică.

2.2.2. Moduri de operare folosite la furtul din buzunare, poşete sau genţi

- De regulă se operează în mijloace de transport în comun sau în locuri aglomerate: magazine, pieţe, gări, săli de spectacol, stadioane etc.
- Infractorii îşi aleg victimele dintre persoanele care lasă impresia că au bani asupra lor dar care sunt şi neatente, obosite, preocupate, fiind preferate victimele din categoria femeilor, bătrânilor sau provincialilor.[18]
- Infractorii sustrag portofelele fie introducând degetul arătător şi mijlociu în buzunarul victimei, fie recurgând la tăierea părţii de jos a buzunarului sau la tăierea poşetei, folosindu-se de instrumente de tăiat minuscule, mascate între degete.[19]
- De asemenea, infractorii recurg la busculade, în special la urcarea sau coborârea din mijloacele de transport ori în pieţe, magazine, săli de spectacole.
- Portofelul sustras este trecut din mână în mână la complici, care dispar imediat.
- Furtul din buzunare, poşete, genţi sau sacoşe se înscrie printre cele mai frecvente *infracţiuni flagrante.*[20] Odată prins în flagrant delict, infractorul este percheziţionat, se cercetează locul în care a fost prins şi împrejurimile, pentru a se stabili eventuale obiecte sau arme aruncate, se audiază victima şi martorii oculari şi se insistă pe descoperirea şi cercetarea întregii filiere de infractori. De asemenea, se vor efectua percheziţii domiciliare şi la locurile de muncă ale infractorilor.

2.2.3. Moduri de operare folosite la violarea sigiliilor de plumb21

- Mişcarea plumbului pe sfoară până la lărgirea orificiilor. Lărgirea se poate realiza şi cu un vârf ascuţit iar extragerea nodului se poate efectua şi prin tăierea plombei în lateral sau cu o lamă ascuţită.

• Introducerea aceleiași sfori, reînnodată, sau a alteia și strângerea din nou, cu mâna sau prin lovire. Sigiliul tăiat lateral poate fi lipit cu plumb topit.

2.2.4. Moduri de operare folosite la furturile de și din autovehicule

• Cele mai multe furturi se comit pe timpul nopții, dar se întâlnesc și în cursul zilei, îndeosebi în parcările aglomerate, uneori și cu complicitatea unor paznici, după urmărirea victimei.

• Ușile sunt deschise prin spargerea geamurilor, prin chei potrivite ori prin forțarea încuietorilor cu șurubelnițe, sârme de oțel etc.

• Contactul poate fi realizat prin legătura directă a firelor de contact.

• Sistemele de pornire ori de alarmare, oricât ar fi de sofisticate, sunt anihilate cu ușurință, indiferent de tipul autoturismului, pentru că infractorii sunt „școliți" în Occident, acționează în bande și dispun de mijloace ultramoderne.

• Când sunt prinși conducând autoturisme furate declară că le-au cumpărat de la persoane necunoscute. Trebuie să se acționeze cu promptitudine pentru a li se „demonta" orice alibi și să se coopereze cu unitatea de poliție de la locul de naștere deoarece pot figura cu antecedente penale sau pot fi învinuiți ori inculpați în mai multe dosare aflate în diferite faze ale cercetării judiciare.

• Furturile autoturismelor de lux din străinătate pot fi comise în dauna societăților de asigurare, prin înțelegere cu proprietarii. Autoturismele sunt reclamate ca furate după trecerea frontierei.

• Seriile de motor sunt modificate prin poansonare iar înscrierea în circulație se face folosindu-se documente falsificate.

Mașinile furate vor fi date în regim de urgență în urmărire generală pentru a se preveni scoaterea lor peste graniță.

De asemenea, se va acționa la atelierele de reparații, garaje, agenții particulare pentru intermedierea vânzării, târguri de mașini etc.

Cercetarea criminalistică la locul faptei se va face *în mod obligatoriu* și la abandonul autovehiculelor furate, examinându-se cu atenție fiecare piesă, portierele, clanțele, aripile, capota, anvelopele, osiile și mai cu seamă interiorul autoturismelor.[22]

În toate cazurile se vor efectua percheziții domiciliare și se vor solicita constatări tehnice sau expertize criminalistice și tehnice.

2.2.5. Moduri de operare folosite la comiterea tâlhăriilor:

• Smulgerea lănțișoarelor, a genților și poșetelor în stradă;

• Deposedarea victimelor în holul, liftul sau scara blocurilor, uneori după o prealabilă urmărire;

• Pătrunderea în locuințe și agresarea persoanelor despre care au obținut informații că dețin sume de bani ori valori;

• Identificarea, urmărirea și deposedarea persoanelor care depun sau ridică sume de bani ori care au încheiat diferite tranzacții;

• Atacarea persoanelor care mânuiesc valori monetare (factori poștali, casieri, patroni, taximetriști, funcționari de la unitățile CEC, LOTO, PECO etc.);

• Atacarea autoturismelor care transportă valori monetare;

• Atacarea persoanelor aflate sub influența alcoolului ori în stare de ebrietate;

• Atacarea și jefuirea persoanelor care poartă asupra lor arme și muniții (paznici, pădurari, militari etc.).

Tâlhăriile comise în ultimii ani se caracterizează prin comiterea lor de către persoane care acţionează în grup, cu folosirea spray-urilor, asupra străinilor sau patronilor, de predilecţie în centrele urbane.

2.3. Cercetarea făptuitorilor

Subiect activ al infracţiunii de furt sau tâlhărie poate fi orice persoană care îndeplineşte condiţiile generale ale răspunderii penale.

• Agravanta participării la furt a două sau mai multor persoane operează atunci când se constată prezenţa tuturor participanţilor la locul faptei, în momentul săvârşirii acesteia.[23]

• Furtul săvârşit de un major împreună cu un minor constituie furt calificat chiar dacă minorul nu răspunde penal[24], dar, în acelaşi timp, constituie şi o agravantă prevăzută de art. 89 lit.c C.pen. – săvârşirea infracţiunii de către un infractor major împreună cu un minor.[25]

• În situaţia în care unii dintre inculpaţi au ameninţat victima, iar alţii au deposedat-o de bunuri, toţi sunt coautori ai infracţiunii de tâlhărie.[26]

• Pentru a se reţine şi infracţiunea de asociere în vederea săvârşirii de infracţiuni, trebuie să existe o întovărăşire de oarecare durată, în vederea realizării unui scop infracţional comun, şi nu o simplă înţelegere, întâmplătoare şi spontană.[27] Pentru existenţa infracţiunii este suficient ca între făptuitori să fi intervenit un consens fără echivoc, privind constituirea şi scopul asocierii, fapta consumându-se în momentul realizării acestui consens.[28]

2.4. Cauzele şi împrejurările care au favorizat săvârşirea furtului sau tâlhăriei

Cunoaşterea acestor cauze şi împrejurări oferă organelor de urmărire penală realizarea actului preventiv prin alegerea celor mai eficiente metode de combatere a unor astfel de infracţiuni.[29] Amintim: insuficienta preocupare pentru folosirea sistemelor de pază şi alarmare; neasigurarea cu încuietori corespunzătoare, gratii la geamuri; neglijenţă şi lipsă de răspundere din partea personalului de pază; păstrarea în locuinţe sau unităţi comerciale a unor sume importante de bani, valută sau bijuterii; posibilitatea valorificării cu uşurinţă a bunurilor provenite din furturi sau tâlhării în talciocuri, consignaţii, case de amanet, târguri etc., fără a exista o reglementare legală strictă etc.

3. Unele particularităţi ale investigării furtului şi tâlhăriei

3.1. Cercetarea locului faptei

a. Cercetarea locului faptei este necesară şi obligatorie în toate cazurile de furt şi tâlhărie, chiar când infracţiunea este reclamată după 2–3 săptămâni (la externarea victimei tîlhăriei), atât pentru stabilirea cercului de suspecţi cât şi pentru identificarea martorilor oculari;

b. Prin *loc al faptei* se înţelege:
– locul în care s-au aflat bunurile şi valorile sustrase;
– itinerarul parcurs de infractor pentru a ajunge la locul faptei;
– locul în care făptuitorii s-au ascuns şi au pândit victima;
– itinerarul parcurs de infractor după comiterea faptei;
– locurile în care au fost ascunse obiectele corp-delict sau obiectele şi valorile provenite din săvârşirea infracţiunii;
– locurile în care s-au ascuns infractorii pentru a scăpa de urmărire.

c. Prin cercetarea sistematică a locului faptei se stabilesc date privind:
– numărul făptuitorilor;
– perioada în care au operat;
– căile de acces ale infractorilor;
– mijloacele şi metodele folosite;
– bunurile sustrase;

d. La locul faptei vor fi descoperite *urme de mâini şi de picioare; urme ale instrumentelor de spargere folosite; urme biologice* (pete de sânge, fire de păr) care pot conduce la identificarea făptuitorilor; *urme olfactive* care vor fi exploatate cu ajutorul câinelui de urmărire; urme sub formă de resturi de obiecte (pilitură, rumeguş, peliculă de vopsea etc.), urme care indică anumite *deprinderi sau specializări* ale infractorului; *microurme* pe îmbrăcămintea şi corpul infractorului etc. Aceste categorii de urme vor fi căutate, fixate şi ridicate inclusiv pe itinerariile folosite de infractori după comiterea faptei;

e. Practica demonstrează că, la locul faptei, infractorii pot comite erori grave: renunţarea la portul mănuşilor şi folosirea unor pahare; pierderea unor obiecte personale sau a unor corpuri delicte, autoaccidentări etc. De asemenea, în multe situaţii infractorii au fost identificaţi după urmele de mănuşi folosite în câmpul infracţional;[30]

f. O deosebită importanţă o prezintă *clarificarea împrejurărilor negative sau controversate* care pot fi rezultatul unor *încercări de simulare* a furtului sau tâlhăriei;[31]

g. În cazul în care victima infracţiunii de tâlhărie a fost supusă unor violenţe fizice este obligatorie examinarea ei de către medicul legist, pentru a stabili:
– natura şi vechimea leziunilor;
– instrumentele cu care au fost cauzate;
– gravitatea leziunilor;
– dacă victima putea să-şi producă singură leziunile (în situaţia în care există indicii de simulare a tâlhăriei);

h. În procesul-verbal de cercetare a locului faptei vor fi consemnate, în detaliu, toate constatările făcute, fotografiile judiciare executate, schiţa locului faptei etc.

3.2. Alte forme de furt:

a. furturi din hoteluri;
b. furturi de la garderobele sălilor de spectacol;
c. furturi din ştranduri sau de pe plajă;
d. furturi de bagaje sau furturi prin substituirea bunurilor cu un obiect asemănător;
e. furturi de la persoanele adormite sau în stare de ebrietate;
f. furturi de la persoanele tratate cu cafea, ceai, prăjituri, sucuri etc. în care au fost introduse substanţe *care produc adormirea victimelor*, specifice îndeosebi pe trenurile de călători;
g. furturile de animale;
h. furturile obiectelor de artă, multe *la comandă*, din partea unor colecţionari sau traficanţi;

• La toate aceste forme de furt întâlnim situaţii în care infractorii, când sunt surprinşi asupra faptei ori sunt urmăriţi, recurg la forme de violenţă deosebit de agresive, astfel că furtul se transformă automat în tâlhărie;

i. furtul aşa-numit de identitate. „*Hoţii de identitate*“ îşi procură date de identificare, de exemplu numerele cărţilor de credit sau numerele de asigurare socială, cu scopul de a se substitui victimelor şi de a obţine anumite foloase ori de a comite unele infracţiuni în numele acestora.

3.3. Ascultarea martorilor

• Practica judiciară demonstrează că identificarea şi audierea martorilor oculari *chiar cu ocazia cercetării locului faptei* sunt activităţi deosebit de importante pentru investigarea furtului sau tâlhăriei, deoarece depoziţiile lor nu au suferit alterări ca urmare a trecerii timpului sau a unor influenţe de natură subiectivă.[32]

• Principalele probleme care trebuie clarificate cu ocazia audierii martorilor:
– distanţa de la care au perceput fapta;
– condiţiile atmosferice şi de vizibilitate;
– activităţile desfăşurate de făptuitori şi de către victimă;
– semnalmentele făptuitorilor, ţinuta vestimentară ori datele de identificare, dacă îi cunoaşte;
– leziunile produse victimei;
– caracteristicile obiectelor sustrase de la victimă;
– mijlocul de transport folosit de infractori;
– posibilitatea de a recunoaşte autorii faptei după fotografii în eventualitatea prezentării pentru recunoaştere;
– raporturile pe care le au cu făptuitorii sau cu partea vătămată.

3.4. Ascultarea părţii vătămate urmăreşte clarificarea următoarelor aspecte:
– caracteristicile bunurilor sau valorilor sustrase;
– împrejurările în care s-a comis furtul sau a fost ameninţată şi lovită de către agresor;
– semnalmentele făptuitorului sau, dacă îl cunoaşte, datele de identificare;
– suma cu care se constituie parte civilă în proces;
– leziunile constatate prin acte medico-legale şi pretenţiile civile pe care le are;
– posibilitatea de a identifica făptuitorul ori bunurile de care a fost deposedată;
– modul în care şi-a petrecut timpul înainte şi după comiterea infracţiunii.[33]

Se va avea ţine cont, în cazul audierii victimei unei tâlhării, de tulburarea psihică prin care a trecut, datorită căreia poate să exagereze semnalmentele agresorului sau să nu-şi amintească nimic.

3.5. Efectuarea de percheziţii

Făptuitorului, odată identificat şi prins, i se vor efectua percheziţie corporală, precum şi percheziţii la domiciliu, loc de muncă, ori la complici.

Cu ocazia percheziţiilor se au în vedere atât recuperarea prejudiciului cauzat, cât şi descoperirea unor urme şi mijloace de probă, a instrumentelor folosite la săvârşirea faptei ori a altor obiecte a căror deţinere este interzisă de lege.

3.6. Ascultarea învinuitului sau inculpatului se face cu asigurarea dreptului la apărare şi cu aplicarea metodelor de tactică adecvate.

Când nu există suficiente dovezi pentru dovedirea vinovăţiei, cercetările vor începe cu audierea martorilor şi numai după aceea va fi ascultat învinuitul sau inculpatul.[34] Dacă probele sunt indubitabile, se recomandă să fie audiat mai întâi invinuitul şi apoi să fie ascultaţi martorii.

Se vor consemna toate cererile de probe solicitate în apărare, care vor fi verificate temeinic, procedându-se, dacă situaţia impune, la confruntări, reconstituiri, prezentarea pentru

recunoaştere etc. O atenţie deosebită se va acorda verificării alibiurilor, demonstrării faptului că învinuitul sau inculpatul se afla, la data respectivă, în locul unde s-a reclamat comiterea furtului sau a tâlhăriei. Se cunosc erori judiciare datorate recunoaşterii din grup a făptuitorului de către martori oculari de bună-credinţă, ajungându-se la condamnări care ar fi fost evitate dacă s-ar fi luat în considerare apărarea inculpatului cu privire la locul în care se afla la data săvârşirii infracţiunii care i se impută.

3.7. Pe durata investigării furtului sau tâlhăriei se pot efectua prezentări pentru recunoaşterea de persoane sau obiecte, reconstituiri (care pot confirma şi o eventuală înscenare)[35] sau se pot dispune constatări tehnico-ştiinţifice şi expertize criminalistice sau medico-legale.

Note la Capitolul III

1. Conform datelor statistice furnizate de Inspectoratul General al Poliţiei, furturile şi tâlhăriile au reprezentat în anul 2002 74% din totalul infracţiunilor judiciare.

2. A se vedea, în acest sens, pe larg: **Vintilă Dongoroz, Siegfried Kahane, Ion Oancea, Iosif Fodor, Nicoleta Iliescu, Constantin Bulai, Rodica Mihaela Stănoiu, Victor Roşca,** „*Explicaţii teoretice ale Codului penal român*", Vol. III, partea specială, Editura Academiei, Bucureşti, 1971, p. 434–435; **Teodor Vasiliu, Doru Pavel, George Antoniu, Dumitru Lucinescu, Vasile Papadopol, Virgil Rămureanu,** „Codul penal comentat şi adnotat", partea specială, Vol. I, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1975, p. 294–296.

3. **Constantin Aioaniţoaie, Vasile Bercheşan,** „Cercetarea infracţiunilor de furt şi tâlhărie", în „Tratat de metodică criminalistică", Academia de Poliţie A.I. Cuza, Editura „Carpaţi", Craiova, 1994, p. 164–165; **M. Constantinescu,** „Constituţia României comentată şi adnotată", Regia autonomă „Monitorul oficial", Bucureşti, 1992, p. 295.

4. Constituţia României, art. 135 alin.

5. Ibidem, art. 135 alin. 5; În acelaşi sens, **M. Constantinescu** ş.a., op.cit., p. 296; **C. Aioaniţoaie** şi **V. Bercheşan,** op.cit., p. 165.

6. **V. Dongoroz** ş.a., op.cit., p. 463.

7. Ibidem, p. 463.

8. **Gh. Beleiu,** „Drept civil român, introducere în Dreptul civil, subiectele dreptului civil", Casa de editură şi presă „Şansa" S.R.L., Bucureşti, 1992, p.89.

9. **Gh. Nistoreanu, Al. Boroi, I. Molnar, Vasile Dobrinoiu, Ilie Pascu, Valerică Lazăr,** „Drept penal", Partea Specială, Editura Europa Nova, Bucureşti, 1999, p. 203.

10. **D. Lucinescu,** „Codul penal comentat şi adnotat", Partea Specială, Vol. I, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1975, p. 256.

11. **Octavian Loghin,** „Drept penal român, Partea specială", Vol. I, Casa de editură şi presă „Şansa" S.R.L., Bucureşti, 1994, p. 218.

12. **V. Dongoroz** ş.a., op.cit., p. 459.

13. Ibidem, p. 459.

14. Ibidem, p. 464.

15. **S.A. Golunski,** „Criminalistica", Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1961, p. 466–475; **C. Aioaniţoaie, V. Bercheşan,** op.cit., p. 167–180; **Emilian Stancu,** „Tratat de criminalistică", Editura Actami, Bucureşti, 2001, p. 590–593; **Camil Suciu,** „Criminalistică", Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972, p. 624–625; **Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuţă,** „Criminalistica", Editura Fundaţiei Chemarea, Iaşi, 1997, p. 392–394; **Gh. Bunea,** „Cercetarea infracţiunilor de furt, problemă majoră a perioadei de tranziţie", Editura Mediamira, Cluj-Napoca, 2002, p. 12–19.

16. **Em. Stancu,** op.cit., p. 598–599.

17. **Lucian Ionescu,** „*Criminalistica, Note de curs*", Universitatea Creştină „Dimitrie Cantemir", 2002, p. 59–60.

18. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 600.

19. **Ion Mircea,** *op.cit.*, p. 331.

20. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 600.

21. **Lucian Ionescu,** *op.cit.*, p. 60.

22. **Ion Mircea,** „Metode de urmărire a autovehiculelor dispărute de la locul faptei", în „*Studia Universitatis Babeş-Bolyai*, Series Iurisprudentia", Cluj-Napoca, 1966, p. 163.

23. Tribunalul Suprem, Secţia penală, Decizia nr. 567/1970.
24. Tribunalul Suprem, Secţia penală, Decizia nr. 1352/1970 şi Decizia nr. 4993/1970.
25. **C. Aioaniţoaie, V. Bercheşan,** *op.cit.*, p. 175; în acelaşi sens, Tribunalul Suprem, Secţia penală, Decizia nr. 1628/1971.
26. Tribunalul Suprem, Secţia penală, Decizia nr. 4605/1971.
27. **C. Aioaniţoaie, V. Bercheşan,** *op.cit.*, p. 175; în acelaşi sens, Tribunalul Suprem, Secţia penală, Decizia nr. 2635/1971 (extras).
28. Tribunalul Suprem, Secţia penală, Decizia nr. 2495/1976 (extras).
29. **C. Aioaniţoaie, V. Bercheşan,** *op.cit.*, p. 180.
30. **Viorel Cătuna,** „Urma din mănuşa chirurgicală poate duce la identificarea persoanei care a purtat-o", Rev. „*Criminalistica*", anul I, nr, 5, noiembrie 1999; **Constantin Bara, Mihăiţă Tesau,** „Spărgători identificaţi după urmele de... mănuşi", în Rev. „*Criminalistica*", anul I, nr. 3, iulie 1999.
31. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 593.
32. **C. Aioaniţoaie, V. Bercheşan,** *op.cit.*, p. 192.
33. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p.594.
34. **A. Ciopraga, I. Iacobuţă,** *op.cit.*, p. 396.
35. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 597.

METODOLOGIA INVESTIGĂRII ACCIDENTELOR DE MUNCĂ ȘI A AVARIILOR DIN DOMENIILE MINIER ȘI PETROCHIMIC

1. Definiția accidentului de muncă

Prin Legea nr. 90 din 23 iulie 1996, intrată în vigoare la 23 septembrie 1996[1] au fost abrogate dispozițiile cuprinse în Legea nr. 5/1965 cu privire la protecția muncii, precum și dispozițiile H.C.M. nr. 2896/1966 privind declararea, cercetarea și evidența accidentelor de muncă și a bolilor profesionale; H.C.M. nr. 304/1975 privind acordarea, utilizarea și întreținerea echipamentului de protecție și echipamentului de lucru; H.C.M. nr. 1672/1974 privind planificarea, finanțarea și raportarea cheltuielilor de protecție a muncii; H.C.M. nr. 2494/1969 privind stabilirea și sancționarea contravențiilor în domeniul muncii și ocrotirilor sociale.

Legea stabilește un sistem unitar de măsuri și reguli aplicabile tuturor participanților la procesul de muncă[2], precum și obligații privind realizarea măsurilor de protecție a muncii.

Prin *accident de muncă* în sensul art. 23 (1) din Legea nr. 90/1996, se înțelege **vătămarea violentă a organismului, precum și intoxicația acută profesională, care au loc în timpul procesului de muncă sau în îndeplinirea îndatoririlor de serviciu, indiferent de natura juridică a contractului în baza căruia se desfășoară activitatea și care provoacă incapacitate temporară de muncă de cel puțin 3 zile, invaliditate ori deces.**

Este, de asemenea, accident de muncă:

a. accidentul suferit de elevi, studenți și ucenici în timpul efectuării practicii profesionale;

b. accidentul suferit de cei care îndeplinesc sarcini de stat sau de interes public, inclusiv în cadrul unor activități culturale, sportive, în timpul și din cauza îndeplinirii acestor sarcini;

c. accidentul suferit de orice persoană ca urmare a unei acțiuni întreprinse din proprie inițiativă, pentru prevenirea sau înlăturarea unui pericol care amenință avutul public sau pentru salvarea de vieți omenești;

d. accidentul survenit în timpul și pe traseul normal al deplasării de la locul de muncă la domiciliu și invers;

e. accidentul cauzat de activități care nu au legătură cu procesul muncii, dacă se produce la sediul persoanei juridice sau la adresa persoanei fizice, ori în alt loc de muncă organizat de acestea în timpul programului de muncă.

Accidentul de muncă este deci un eveniment neașteptat, determinat de o vătămare violentă a unei persoane participante la procesul de producție, de natură să întrerupă desfășurarea normală a muncii și să aducă prejudicii fizice morale și materiale victimei, ca și unității în care a avut loc[3].

Accidentul de muncă nu trebuie confundat cu un eveniment fortuit, imprevizibil, deoarece, în majoritatea cazurilor, este posibil de preîntâmpinat[4].

Potrivit art. 24 din Legea nr. 90/1996, accidentele de muncă se clasifică astfel:

a. accident care produce incapacitate temporară de muncă de cel puţin 3 zile;

b. accident care produce invalidităţi;

c. accident mortal;

d. accident colectiv, când sunt accidentate cel puţin trei persoane în acelaşi timp şi din aceeaşi cauză.

2. Competenţa cercetării accidentelor de muncă

Potrivit art. 26 alin. 1 din Legea nr. 90/1996 şi art. 14 din Normele metodologice, accidentele de muncă sunt cercetate:

a. de către persoana juridică, în cazul accidentului care a produs incapacitate temporară de muncă;

b. de către inspectoratele de stat teritoriale pentru protecţia muncii, în cazul accidentelor care au produs invaliditate, deces, precum şi al accidentelor colective, precum şi în cazul accidentelor de muncă, care au produs incapacitate temporară de muncă salariaţilor angajaţi la persoane fizice;

c. de către Ministerul Muncii şi Protecţiei Sociale, în cazul accidentelor colective de muncă, generate de evenimente deosebite ca avariile şi exploziile.

• Potrivit art. 26 alin. 21 *rezultatul cercetării accidentului de muncă* se va consemna într-un proces-verbal, care va stabili:

a. cauzele şi împrejurările în care a avut loc accidentul;

b. prevederile din normele de protecţie a muncii care nu au fost respectate;

c. persoanele care se fac răspunzătoare de nerespectarea normelor de protecţie a muncii;

d. sancţiunile aplicate;

e. persoana juridică sau fizică la care se înregistrează accidentul de muncă;

f. măsurile ce trebuie luate pentru prevenirea altor accidente.

• Potrivit art. 26 alin. 3, *în caz de deces al persoanei accidentate în muncă*, unitatea medico-legală competentă este obligată să înainteze inspectoratului de stat teritorial pentru protecţia muncii, în termen de 7 zile de la data decesului, o copie de pe raportul de constatare medico-legală.

Pentru *cercetarea criminalistică a accidentelor de muncă* se constituie o echipă complexă, **condusă de procuror,** şi din care fac parte: organele de poliţie, specialişti din domeniul în care a avut loc accidentul, şi medicul legist dacă s-a produs vătămarea sau moartea unei persoane[5].

3. Principalele aspecte ce trebuie clarificate[6] prin investigarea accidentelor de muncă

3.1. Stabilirea cauzelor accidentului

• Cauze de natură tehnică şi cauze de natură organizatorică;

• În cazul exploziilor şi incendiilor, accidentele de muncă pot fi generate de acţiuni intenţionate.

3.2. Stabilirea împrejurărilor în care a avut loc accidentul

3.3. Determinarea consecințelor accidentului și a raportului de cauzalitate între acțiune-inacțiune și rezultatul produs.

3.4. Stabilirea prevederilor legale care au fost încălcate

3.5. Identificarea persoanelor care răspund de organizarea și conducerea procesului de producție: persoanele care au obligația să ia măsurile de protecție a muncii și persoanele care sunt obligate să le respecte.

3.6. Măsurile ce trebuie luate pentru prevenirea altor accidente

4. Particularitățile cercetării la locul faptei a accidentelor de muncă

4.1. Faza statică:

a. Stabilirea modificărilor produse la locul avariei: când au fost făcute, de către cine, în ce scop, urmărindu-se *modificarea intenționată* a locului fpatei.

Legea interzice orice schimbare la locul faptei, după producerea accidentului, cu *o singură excepție*: dacă s-ar putea produce alte accidente sau s-ar periclita viața și sănătatea oamenilor. De aceea, principala prioritate constă în identificarea locului în care se găsesc victimele și luarea tuturor măsurilor pentru evacuarea și salvarea vieții acestora, chiar cu riscul modificării situației de fapt și deteriorării unor urme[7]. Locul accidentului se fixează prin executarea fotografiei, de schițe și, dacă este posibil, de înregistrări videomagnetice ori de filmare;

b. Îndepărtarea persoanelor fără atribuții de cercetare;

c. Interzicerea accesului și asigurarea pazei locului faptei în scopul protejării și conservării urmelor;

d. Stabilirea poziției, stării inițiale a instalațiilor, mașinilor și utilajelor[8].

4.2. Faza dinamică

• *Examinarea cadavrului* de către medicul legist sub îndrumarea procurorului criminalist: în prealabil se va fixa poziția cadavrului prin fotografiere, filmare sau schiță, după care se va realiza examinarea minuțioasă a obiectelor de îmbrăcăminte și a leziunilor externe vizibile[9].

• *Examinarea instalațiilor, mașinilor și utilajelor*: obiectele purtătoare de urme vor fi inscripționate și ambalate, fiind transportate pentru cercetări în condiții de laborator. În această categorie sunt incluse și registre, jurnale, înregistrări, diagrame etc. care privesc desfășurarea procesului tehnologic[10].

• Clasificarea eventualelor *împrejurări negative sau controversate*.

• Inițierea primelor măsuri tehnice și organizatorice de prevenire a altor evenimente[11].

• Concomitent cu cercetarea locului faptei vor fi audiate: victimele, persoanele care răspund de tehnica securității muncii și de controlul respectării acestor reguli. De asemenea, vor fi identificați și audiați martorii oculari și se vor executa investigații privind starea victimei, dacă era neglijentă, dacă înainte de accident a fost obosită sau bolnavă etc.[12]

4.3. Fixarea rezultatelor cercetării locului faptei se face prin proces-verbal întocmit conform prevederilor art. 90, 91 şi 131 C.pr.pen. de către procuror şi organele de poliţie. Se va întocmi şi proces-verbal de către comisia inspectoratului de stat pentru protecţia muncii[13], care va cuprinde: cauzele şi împrejurările în care a avut loc accidentul; prevederile din normele de protecţie a muncii care nu au fost respectate; persoanele care se fac răspunzătoare de nerespectarea normelor de protecţie a muncii; sancţiunile aplicate; persoana juridică sau fizică la care se înregistrează accidentul de muncă; măsurile ce trebuie luate pentru prevenirea altor accidente.

Ambele procese-verbale vor fi însoţite de fotografii, schiţe, înregistrări videomagnetice şi filmări.

4.4. Audierea martorilor[14]

• Selectarea martorilor se va face ţinându-se cont de raporturile în care se află cu părţile implicate în accident: persoana vătămată, învinuitul sau inculpatul.

• Se va avea în vedere că martorii pot fi influenţaţi sau ameninţaţi să nu declare adevărul de către conducătorul locului de muncă, adeseori vinovat de producerea accidentului, sau de către persoanele vătămate, care vor să obţină pensie de invaliditate ori alte înlesniri necuvenite.

• Martorilor li se va cere să precizeze dacă s-au făcut modificări la locul accidentului, în ce au constat, cum le-a făcut şi în ce scop; raporturile în care se află cu victima accidentului; dacă s-au făcut instructaje de protecţie a muncii; dacă au primit echipamentul de protecţie corespunzător; dacă s-au făcut presiuni asupra lor din partea responsabililor cu protecţia muncii.

4.5. Audierea învinuitului sau inculpatului

• Stabilirea sarcinilor de serviciu privind protecţia muncii, conform fişei postului, ce măsuri a luat pentru respectarea lor, care sunt cauzele şi împrejurările care au generat accidentul. Se vor consemna şi verifica apărările formulate de învinuit sau inculpat.

4.6. Audierea părţii vătămate

Deoarece sunt interesate să obţină pensie de invaliditate sau alte drepturi necuvenite, acuzând sau apărând fără drept persoanele răspunzătoare de nerespectarea normelor de protecţie a muncii, declaraţiile persoanelor vătămate trebuie privite cu multe rezerve[15].

4.7. Dispunerea de expertize judiciare:

a. Expertize tehnice, care vor avea ca obiect stabilirea cauzelor funcţionării defectuoase sau nefuncţionării instalaţiilor şi utilajelor;

b. Expertize criminalistice, îndeosebi a celor traseologice, pentru interpretarea urmelor descoperite la locul faptei;[16]

c. Experimente de natură mecanică, fizico-chimică ori chimice;[17]

d. Reconstituiri;

e. Expertize medico-legale pentru examinarea victimelor[18].

5. Particularităţi metodice privind investigarea accidentelor de muncă sau a avariilor din domeniul minier

5.1. Principalele cauze ale accidentelor de muncă din domeniul minier

Doctrina subliniază necesitatea unei pregătiri specifice a organelor de urmărire penală[19], pentru cunoaşterea domeniului specific.

Principalele cauze sunt[20]:

a. Accidente de muncă în legătură cu deschiderea şi susţinerea lucrărilor miniere:

• nerespectarea monografiilor de armare a galeriilor;

• neînlocuirea la timp a susţinerilor deteriorate sau deplasate şi a celor care nu prezintă siguranţă;

• încălcarea normelor tehnice de armare;

• neinstruirea şi nedotarea personalului muncitor cu materiale de protecţie;

b. Accidente de muncă în legătură cu circulaţia şi transportul în subteran:

• neamenajarea spaţiilor de securitate pentru mijloacele de transport şi circulaţia persoanelor;

• cuplarea sau decuplarea din mers a vagoanelor;

• nerespectarea normelor de circulaţie în subteran;

c. Accidente de muncă în subteran:[21]

• explozii provocate de nerespectarea regulilor de efectuare a puşcărilor sau de păstrare-manipulare a explozivilor, precum şi datorită acumulărilor de metan peste limita admisă;

• incendiile sunt provocate de flacără deschisă şi focuri de mină (incendii endogene), datorită autoaprinderii cărbunelui ori a rocilor autoinflamabile;

• intoxicaţii cu gaze rezultate din puşcări sau explozii, datorate nerespectării normelor tehnice privind aerajul.

5.2. Cercetarea locului faptei

5.2.1. În faza de pregătire a cercetării:

• La locul accidentului pătrund mai întâi echipele de intervenţie pentru salvarea victimelor şi înlăturarea unor pericole iminente de producere a altor accidente, care pot cauza modificări ale situaţiei iniţiale sau distrugerea parţială ori totală a urmelor.

• Se va delimita locul producerii accidentului.

• Se vor audia concomitent conducătorii proceselor de producţie, martorii oculari şi victimele aflate la spital.

5.2.2. În faza statică:

• Se vor examina starea şi poziţia instalaţiilor, a utilajelor şi victimelor.

• Se vor executa măsurători privind distanţele dintre victimă şi utilajele aflate la locul faptei.

• Se vor efectua fotografii, înregistrări videomagnetice şi schiţe ale locului faptei.

• Se va stabili punctul din care începe cercetarea dinamică.

5.2.3. În faza dinamică:

• Se recomandă ca cercetarea să înceapă din locul în care se află victima.

• Examinarea amănunţită a corpului victimei, a îmbrăcămintei şi a materialelor de protecţie.

• Examinarea instalațiilor și utilajelor, pentru descoperirea și ridicarea urmelor. În cazul exploziilor se vor căuta capetele de detecție a concentrării de gaz metan, care uneori sunt înfășurate cu cârpe sau ziare pentru a nu indica la dispecerat concentrația reală (uneori se forțează nota, minerii bazându-se pe indiciile furnizate de șobolani).

• Se efectuează fotografii de detaliu.

6. Particularități metodice ale investigării accidentelor de muncă sau a avariilor din domeniul petrochimic

6.1. Factori vulnerabili la incendii și explozii în industria chimică și petrochimică:

• Folosirea unor substanțe, materii prime ori derivate, în majoritatea lor inflamabile sau explozive;

• Procesele fizico-chimice și procedeele tehnologice de prelucrare se desfășoară la temperaturi și presiuni ridicate, care trebuie ținute sub control;

• Se depozitează în permanență o cantitate de produse cu un grad ridicat de inflamabilitate;

• Nu se respectă regulile de exploatare a instalațiilor și utilajelor.

6.2. Factori obiectivi de pericol:[22]

6.2.1. Pericolul de incendiu este determinat de ***procesele chimice sau fizico-chimice specifice prelucrării produselor petroliere sau a derivaților acestora:***

• procese de descompunere termică ce necesită temperaturi între 400°C și peste 1000°C;

• procese de hidrogenare;

• procese de oxidare (etilena și parafina) cu un grad pronunțat de incendiu;

• procese de clorurare, care presupun substanțe volatile și inflamabile;

• procese de polimerizare.

6.2.2. Pericolul de incendiu este generat de proprietățile fizico-chimice ale produselor petroliere:

• temperatura de inflamabilitate sau de autoaprindere foarte scăzută;

• volatilitatea și corozivitatea ridicate;

• încărcarea cu electricitate statică, prin frecare, la trecerea prin conducte, poate provoca scântei care generează aprinderea amestecurilor explozive.

6.3. Cauzele accidentelor de muncă sau avariilor în industria petrochimică[23]

• Principalele cauze constau în nerespectarea normelor privind *disciplina muncii*:

a. cauze privind predarea și preluarea în mod necorespunzător a schimbului (utilaje cu defecțiuni sau incidente);

b. prezentarea sau primirea la lucru a personalului cu o capacitate redusă de muncă (oboseală, îmbolnăviri, alcool); lipsa unor aptitudini psihice și fizice pentru un anumit loc de muncă;

c. organizarea necorespunzătoare a procesului de producție (lucrări de revizii de proastă calitate, neluarea unor măsuri operative de remediere a unor defecțiuni etc.);

d. lipsa de supraveghere și control a locurilor de muncă;

e. cauze subiective: neglijenţa personalului în efectuarea unor lucrări ori executarea acestora fără acordul sau controlul celor care poartă responsabilitatea procesului de producţie, subestimarea pericolelor etc.

6.4. Cercetarea locului faptei

Deplasarea la locul faptei se va face cu maximă operativitate pentru salvarea victimelor şi înlăturarea altor pericole.

6.4.1. În faza statică a cercetării:

- Fixarea prin fotografiere şi înregistrare video-magnetică a locului faptei;
- Paza şi conservarea urmelor;
- Obţinerea primelor date despre eveniment;
- Identificarea şi audierea martorilor oculari;

6.4.2. În faza dinamică a cercetării:

- Examinarea minuţioasă a locului faptei, pentru descoperirea urmelor şi mijloacelor materiale de probă, fără a se porni de la idei preconcepute;[24]
- Delimitarea corectă a locului faptei;
- Studierea sau ridicarea documentelor referitoare la funcţionarea instalaţiilor.

6.4.3. Fixarea rezultatelor cercetării se va face prin proces-verbal, însoţit de planşe fotografice, de desene schiţă, de relevări. Este recomandabil să se efectueze fotografii panoramice şi fotografii aeriene, inclusiv fotografii spectroscopice[25].

Note la Capitolul IV

1. Publicată în Monitorul Oficial al României – Partea I nr. 157 din 23.07.1996, republicată în temeiul art. III din Legea nr. 177 din 18.10. 2000, publicată în M.O. nr. 522 din 24.10. 2000 – Partea I, dându-se o nouă numerotare a textelor.

2. **Aurel Ciopraga, D. Iacobuță,** *„Criminalistica"*, Editura Fundației „Chemarea", Iași, 1997, p. 404.

3. **Emilian Stancu,** „*Tratat de criminalistică*", Editura Actami, București, 2001, p. 642; **P. Pufan,** „*Psihologia muncii*", Editura Didactică și Pedagogică, București, 1978, p. 216. Cu privire la problematica juridică a protecției muncii, a se vedea: **S. Ghimpu, I.T. Ștefănescu, Ș. Beligrădeanu, Gh. Mohanu,** *„Dreptul muncii", tratat,* Vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980; **S. Ghimpu,** *„Dreptul muncii"*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1985; **I.T. Ștefănescu,** „*Dreptul muncii*", Editura Lumina Lex, București, 2000; **Constantin Buga,** *„Protecția muncii"*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980.

4. **S. Ghimpu, A. Ţiclea,** „*Dreptul muncii*", Editura All Beck, București, 1997, p. 430 și urm.

5. **A. Ciopraga, I. Iacobuță,** *op.cit.*, p. 404.

6. **Camil Suciu,** *„Criminalistică"*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1972, p. 637–639; **Emilian Stancu,** *op.cit.,* p. 645–646; **Emilian Stancu,** „Particularități metodologice privind cercetarea accidentelor de muncă și a avariilor din domeniile minier și petrochimic", în „*Ghidul procurorului criminalist*", Ministerul Public, Editura Helicon, Timișoara, 1994, p. 126–130; **Constantin Aioaniţoaie,** *„Curs de criminalistică"*, Vol. III, „*Metodica criminalistică*", partea a II-a, editat de Școala militară de ofițeri a Ministerului de Interne, București, 1977, p. 63 și urm.; **A. Ciopraga, I. Iacobuță,** *op.cit.,* p. 406–407; **I. Mircea,** „*Criminalistica*", Editura Lumina Lex, București, 1999, p. 334–335; **S.A. Golunski,** „*Criminalistica*", Editura Științifică, București, 1961, p. 537–538.

7. **Vasile Vintilescu,** „Cercetarea la fața locului în echipă în cazul accidentelor de muncă" în Revista „*Criminalistica*", nr. 3, anul 2002, p. 15.

8. **Emilian Stancu,** „*Tratat de criminalistică*", p. 648; **S.P. Mitricev, P.I. Tarasov-Rodionov,** *„Criminalistica"*, Partea a II-a, București, 1954, p. 136; **I. Mircea,** *op.cit.*, p. 334.

9. **Vasile Vintilescu,** în Revista „*Criminalistica*", nr. 4, anul 2002, p. 17.

10. **A. Ciopraga, I. Iacobuță,** *op.cit.*, p. 409; **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 648.

11. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 648.

12. **I. Mircea,** *op.cit.,* p. 335.

13. **A. Ciopraga, I. Iacobuță,** *op.cit.*, p. 409.

14. *Ibidem,* p. 410.

15. *Ibidem*, p. 411–412.

16. **T.C. Medeanu,** „Dispunerea și valorificarea constatărilor tehnico-științifice și expertizelor tehnice în accidentele de muncă", în *R.C.C.*, nr. 1/ 1999, p. 175 și urm.

17. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 650.

18. **Gh. Scripcaru, M. Terbancea,** „*Patologie medico-legală*", ediția a II-a, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983, p. 32; **Vl. Beliș,** „*Medicină legală – curs pentru facultățile de drept*", Editura Juridică, București, 2000, p. 160 și urm.

19. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 651; **V. Greblea, Szoke Şt., T. Medeanu,** „Aspecte specifice privind cercetarea la faţa locului în accidentele de muncă produse în sectorul minier“, în *PCC*, nr. 2/1981, p. 18–19; **A. Comşa, N. Cozma, C. Ciuceanu,** „Aspecte din practica de urmărire penală şi de judecată din judeţul Hunedoara cu privire la tragerea la răspundere penală în infracţiunile contra protecţiei muncii din sectorul minier“, în rev. *PCC*, nr. 2/1981, p. 28–32.

20. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 652; **Elena Hindoreanu,** „Posibilităţi şi limite de expertizare în caz de avarii în lucrările miniere subterane“, în rev. *PCC* nr. 2/1981, p. 77–84.

21. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 654–655; **A. Badea,** „Măsuri de prevenire şi evitare a unor accidente în industria petrochimică“, în rev. *PCC* nr. 3/1981, p. 111–120.

22. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 655–656. A se vedea şi **Pompiliu Bădulescu, Valeriu Macriş,** „*Prevenirea incendiilor*“, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1975, p. 213 şi urm.

23. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 657–658; **Ionel Crăciun,** „Organizarea activităţii de prevenire şi stingere a incendiilor în industria petrochimică“, Vol. I, în „*Obligaţiile şi răspunderile personalului încadrat în muncă*“, Editată de Ministerul Industriei Chimice, Bucureşti, 1984, p. 55 şi urm.

24. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 659. Cu privire la cercetarea urmelor de explozii şi de incendii, a se vedea şi **J. Gayet,** „ABC de police scientifique“, Editura Payot, Paris, 1973, p. 149; **H.G. Wells,** „*Ştiinţa judiciară*“, Londra, 1969, p. 231 şi urm.; **C.E. O'Hara,** „*Principii de bază ale cercetărilor penale*“, Editura C.C. Thomas, Illinois, SUA, 1976, p. 233 şi urm.; „*Metodologia cercetării incendiilor*“; **C. Suciu,** *op.cit.*, p. 323 şi urm.; **E. Stancu,** „*Investigarea ştiinţifică a infracţiunilor*“, Vol. I, TUB, 1986, p. 242–248.

25. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 660.

INVESTIGAREA CRIMINALISTICĂ A ACCIDENTELOR DE TRAFIC RUTIER

1. Scurt istoric al automobilului

Definiția accidentului de trafic rutier

• Primele vehicule rutiere au fost puse în mișcare folosindu-se forța vântului, apoi forța aburului sub presiune (*Griffith* în *1824* și după aceea *Charles Dietz*), culminând cu realizarea motoarelor cu ardere internă.

La începuturi, drept combustibil s-au folosit praful de pușcă, gazul de iluminat și petrolul, iar din *1877* consemnăm primul motor cu ardere internă care funcționează cu benzină, datorat mecanicului german Nicolaus Otto.

• Constructorul primului motor cu ardere internă este considerat însă *Gottlieb Daimler*, care a obținut cei mai importanți parametri ceruți de automobil: putere mare la dimensiuni reduse, suplețe, turație ridicată.[1]

• În rândul pionierilor se înscriu: *Louis Renault*, care, în *1899*, înființează „Societatea Frații Renault", care va construi, în *1903, primele două taxiuri* iar în *1906, primul autobuz*. În SUA, primul automobil este construit în *1895* de către *Charles Daryea*.

• *„Strămoșul automobilului modern este considerat automobilul Mercedes 1901, model care, abandonând forma veche, a stârnit o deosebită senzație, utilizând radiatorul tip fagure, motorul plasat în față, schimbătorul de viteze, arborele cardanic și rulmenții cu bile pentru lagăre*".

• România a introdus automobilul în circulație printre primele țări din Europa, în anul 1890: un Peugeot de 4 H.P. iar în 1900 a importat din Franța primul camion cu abur (Gardner – Serpollet) pentru transportul gunoaielor.

În anul 1904 se elaborează primul regulament de circulație și, tot atunci, se înființează Automobil Club Român, care număra 27 membri, printre care și două femei celebre în epocă: Martha Bibescu și Yvonne Cămărășescu.

România a fost printre primele 6 țări din lume care a organizat curse de automobile (după Franța, SUA, Germania, Anglia și Italia), iar în 1805 a inaugurat turismul automobilistic internațional (cursa Galați – Ispahan).

Ar mai fi de adăugat, tot din sursele furnizate de Constantin Gorgos, că România s-a înscris printre primele țări în domeniul inventării automobilului: automobilul cu aburi „Văsescu", construit la Paris în 1880; automobilul „Persu" în formă aerodinamică, precum și convertizorul sonic-mecanic realizat de Gogu Constantinescu.

Cunoașterea parametrilor autovehiculului prezintă o importanță deosebită, alături de factorii drum și uman, pentru producerea și deci implicit pentru prevenirea accidentelor de circulație.

O definiție a accidentului de trafic rutier ne-o oferă **Camil Suciu:** *„acel eveniment de circulație petrecut pe drumurile publice în care au fost lezate persoane și s-au produs pagube materiale*"[2]. O altă definiție, mai complexă și mai exactă, consideră accidentul ca fiind *„un eveniment pro-*

dus pe drumurile publice, constând din coliziunea a două sau mai multe vehicule, ori a unui vehicul cu un alt obstacol, lovirea sau călcarea pietonilor ş.a. având ca rezultat vătămarea integrităţii corporale ori moartea unei persoane, pagube materiale, precum şi stânjenirea circulaţiei"[3].

2. Cauzele accidentelor de circulaţie

a. Accidentele datorate factorului uman au, în ordine, următoarele cauze: excesul de viteză, neatenţia pietonilor, depăşirea neregulamentară şi neasigurarea priorităţii de trecere, conducerea sub influenţa băuturilor alcoolice[4].

Alte cauze: conducerea imprudentă; nesemnalizarea la schimbarea direcţiei de mers; neasigurarea la trecerile de nivel cu calea ferată; oboseala, boala, adormirea la volan; nerespectarea culorii semaforului electric sau a semnalelor agentului de poliţie rutieră; conducerea fără permis etc.[5]

În raport cu pericolul de accidentare, interesează: vârsta (conducătorii auto mai în vârstă produc mai puţine accidente decât cei tineri), experienţa şi calificarea profesională, oboseala, funcţia vederii şi alcoolismul[6].

Statisticile demonstrează că, în medie, din 5 accidente rutiere grave, trei au loc din vina conducătorilor auto şi două din cea a pietonilor; bărbaţii se accidentează de patru ori mai mult decât femeile; nivelul mortalităţii cel mai ridicat este la persoanele din grupa de vârstă 18–25 ani[7];

b. Accidentele datorate factorilor tehnici: defecţiuni ale sistemului de frânare, direcţie, iluminare şi de semnalizare. Pare incredibil, dar din totalul accidentelor rutiere factorilor tehnici le revin până la 5%[8]. De cele mai multe ori aceştia trebuie corelaţi cu factorul uman, „*în sensul lipsei de preocupare pentru construirea, întreţinerea şi revizia corespunzătoare a autovehiculelor*"[9];

c. Accidentele datorate factorilor rutieri: „lăţimea, declinitatea, curbura, natura şi starea îmbrăcămintei, indicatoarele, refugiile, spaţiile verzi etc"[10], la care am adăuga alte surse de pericol ca: intersecţiile, podurile înguste, drumurile neiluminate, monotonia unor căi rutiere.

În concluzie, accidentele de circulaţie au la bază trei factori: omul, automobilul şi drumul, dintre care rolul predominant îl are primul.

Cercetările de specialitate au relevat 14 factori psihici generatori de accidente:

„• deficienţe în sfera atenţiei (concentrare redusă, instabilitate, fixitate);

• operativitate redusă a funcţiilor decizionale (lentoare, unilateralitate, slaba anticipare, deficit de informaţie etc.);

• slaba rezistenţă afectivă în situaţii critice (emotivitate, anxietate, frică);

• impulsivitatea şi agresivitatea (slabul echilibru psihomotor, nesocotirea pericolului, a regulilor de circulaţie şi a prezenţei celorlalţi participanţi la trafic);

• reactivitatea motorie scăzută (timp de reacţie mare, discrepanţa între momentul apariţiei stimulului şi cel al efectuării operaţiilor motorii);

• slabul autocontrol (dezorganizarea generală a comportamentului în situaţiile critice);

• nivelul scăzut al capacităţii de anticipare a evenimentelor în spaţiul rutier;

• simţ de răspundere scăzut (slaba conştientizare a complexităţii şi implicaţiilor sociale ale comportamentului la valori);

• ambiţia (centrarea unilaterală pe propriul Eu, exacerbarea tendinţelor de autoevidenţiere şi autoafirmare etc.);

• indisciplina (nesocotirea condiţiilor respective ale circulaţiei rutiere; încălcarea regulilor de circulaţie);

• supraestimarea propriului nivel de competenţă (a însuşirilor şi capacităţilor);

• vitezomania, „beţia vitezei" şi plăcerea pe care o resimte cel în cauză;

• nervozitatea (rezistenţă scăzută la acţiunea factorilor perturbatorii), la frustraţie; instabilitatea modului de abordare şi reacţie la stimulii externi);

• oboseala (disfuncţia generală a sistemului personalităţii, cauzată de suprasolicitarea neuropsihică la volan).

În nici unul din cazurile analizate nu a fost prezent doar un singur factor dintre cei enumeraţi; cel mai frecvent s-au conjugat 3–4 asemenea factori. Se confirmă astfel că accidentul de circulaţie este *multicondiţionat*, neputând fi explicat printr-o singură variabilă psihofiziologică (atunci când el este atribuit componentei umane a traficului)"[11].

Accentuăm consecinţele nefaste ale alcoolului, consumului excesiv de medicamente şi al stupefiantelor. La 0,5gr‰ alcool în sânge se triplează riscul de accidentare; la 1‰ riscul este de 5 ori mai mare, la 1,5‰ de 15 ori iar la 2‰ de 55 ori[12].

3. Fapte şi împrejurări pe care trebuie să le lămurească investigarea criminalistică

a. Locul producerii accidentului[13]

Accidentul de trafic rutier este considerat doar acela care a avut loc pe un *drum public*, adică pe o cale de comunicaţie amenajată pentru circulaţia vehiculelor şi aflată în administrarea unui organ de stat, dacă este deschisă circulaţiei publice. Potrivit reglementărilor în vigoare, drumurile care nu sunt deschise circulaţiei publice vor fi marcate, la intrare, cu inscripţii vizibile din care să rezulte că este interzisă circulaţia publică. Evenimentele care au fost în afara drumului public vor cădea sub incidenţa infracţiunilor la regimul protecţiei muncii.[14]

b. Mecanismul producerii accidentului, adică acţiunile sau inacţiunile care au produs accidentul de trafic rutier interesează pentru identificarea persoanei care va fi trasă la răspundere penală[15].

Investigarea criminalistică va urmări următoarele probleme[16]:

3.1. Caracteristicile şi starea drumului public (categoria din care face parte; lăţimea părţii carosabile; existenţa sau lipsa arostamentului, a trotuarelor în localităţi, precum şi a şanţurilor; învelişul părţii carosabile etc.).

3.2. Condiţiile meteorologice şi starea de vizibilitate

Se iau în calcul factorii care influenţează vizibilitatea: condiţiile meteorologice (ceaţa, ploaia, ninsoarea, lapoviţa, poleiul), precum şi conducerea pe timp de noapte – care solicită la maximum sistemul nervos şi afectează capacitatea de conducere[17].

3.3. Intensitatea traficului rutier, care diferă în raport cu anumite luni, zile şi ore.

3.4. Starea şi comportamentul participanţilor: oboseală, alcool, fumat excesiv, folosirea unor medicamente, viteza de deplasare a pietonului[18] etc.

3.5. Starea tehnică a autovehiculului angajat în accident

Interesează *tipul coliziunii: frontală, faţă-spate, laterală, coliziunea cu autovehiculul depăşit*, ţinându-se cont de următoarele concluzii:

• *„mişcarea autovehiculului în timpul coliziunii şi calculul traiectoriei după ciocnire pot fi analizate prin teoria impactului bidimensional şi dinamica mişcării plane a corpului rigid;*

• *deformaţia autovehiculului în timpul coliziunii este dependentă nu numai de viteză, ci şi de locul impactului; viteze de impact mai mici pot cauza deformări mari dacă ciocnirea are loc în vecinătatea centrului de greutate al caroseriei autovehiculului*“[19].

Stabilirea stării tehnice a autovehiculului în momentul producerii accidentului şi a raportului de cauzalitate între acestea şi accident oferă posibilitatea evaluării corecte a pagubelor produse, precum şi a încadrării juridice a faptelor[20].

4. Leziunile specifice accidentului rutier

Practica medico-legală[21] descrie următoarele mecanisme lezionale:

a. şoc direct (proiectare sau ejectare);

b. prin forţele cinetice şi vibratorii create;

c. leziuni mixte.

Leziunile la pietoni sunt cauzate de *mecanisme simple*: leziuni de impact direct; leziuni de proiectare; leziuni de călcare; leziuni de agăţare şi târâre, precum şi de *mecanisme asociate:* lovire şi cădere, lovire-proiectare; lovire, basculare şi proiectare; lovire-cădere, călcare, lovire-cădere şi târâre.

Cunoaşterea şi aprecierea corectă a leziunilor specifice[22] accidentului de trafic rutier prezintă importanţă pentru:

• identificarea urmelor aflate pe autovehiculul angajat în accident;
• stabilirea locurilor ocupate de pasageri în momentul impactului;
• evidenţierea şi clarificarea *împrejurărilor negative sau controversate*;
• elaborarea versiunilor şi a măsurilor de cercetare corespunzătoare.

5. Particularităţi ale cercetării locului faptei în cazul accidentelor de trafic rutier[23]

5.1. Accepţiunea de loc al săvârşirii infracţiunii în cazul accidentelor de trafic rutier

Sintagma *„locul săvârşirii infracţiunii“* folosită de C.pr.pen. în art. 30 alin.ultim este, aşa cum am mai subliniat, acoperitoare pentru expresia *„faţa locului“*, pe care legiuitorul nu o defineşte.

În cazul accidentelor de trafic rutier, în accepţiunea de loc al săvârşirii faptei sau de faţa locului vom avea în vedere:

a. segmentul de cale rutieră în care a avut loc evenimentul, adică:

– locul impactului autovehicul-pieton;
– locul impactului autovehicul-autovehicul sau autovehicul – alt obstacol;
– locul în care a căzut însoţitorul din autovehicul, de pe scară ori din remorcă;
– porţiunea din carosabil pe care a fost târâtă victima;
– traseul parcurs de autovehicul pe carosabil din momentul impactului sau al coliziunii până la oprire.

b. porţiunile de teren învecinate de drumul public în care au ajuns autovehiculele sau părţi din acestea după accident;

c. locurile în care s-au descoperit rezultatele accidentului (ateliere, curţi, garaje etc. în care a fost abandonat sau ascuns autovehiculul, precum şi locul în care a fost descoperit corpul victimei);

d. căile folosite pentru fuga de la locul accidentului[24].

5.2. Primele măsuri la locul accidentului

Echipajul de poliţie rutieră trebuie să se deplaseze cu *operativitate* la locul accidentului şi până la sosirea echipei complexe de cercetare, va lua următoarele măsuri:

a. Acordarea primului ajutor pentru salvarea victimelor

Victimele pot fi transportate la spital cu orice autovehicul deţinut de persoane fizice sau juridice ori cu autovehiculul angajat în accident. Victima va fi identificată după actele pe care le are asupra sa ori a discuţiilor, dacă este în viaţă. Cadavrul cu identitate necunoscută va fi fotografiat, după regulile fotografiei de identificare, ori descris, după metoda portretului vorbit, urmând a fi prezentat pentru recunoaştere[25]. *Reţinem regula că salvarea victimelor se face cu prioritate, chiar cu riscul distrugerii urmelor.* Dacă este necesar, se va solicita sprijin de specialitate pentru descarcerarea victimelor;

b. Asigurarea pazei locurilor accidentului şi luarea măsurilor adecvate de conservare a urmelor;[26]

c. Înlăturarea pericolelor iminente;

d. Identificarea persoanelor implicate în accident şi a martorilor oculari;

e. Raportarea evenimentului pentru a se dispune măsuri de urmărire şi prindere a conducătorului auto, în cazul în care acesta a părăsit locul faptei, precum şi pentru trimiterea unei echipe specializate, dacă va fi cazul;

f. Descongestionarea circulaţiei şi asigurarea fluenţei traficului rutier;

g. Cercetarea făptuitorului (dacă este cunoscut) şi luarea măsurilor procedurale care se impun.

Iată şi recomandările făcute de **A. Swenson şi O. Wendel**:[27]

„• Sosit la locul faptei, lucrătorul de poliţie va fi pregătit să acţioneze metodic şi prudent.

• Să nu înceapă lucrul cu opinie preconcepută faţă de cele întâmplate. Observaţi tot ce cade în orizontul dumneavoastră vizual. Lăsaţi să se facă presupunerile de către cel care va urma.

• Faceţi tot posibilul pentru reţinerea infractorului pe loc; la reţinere stabiliţi imediat indiciile ce se găsesc asupra sa.

• Încercaţi să salvaţi viaţa victimei sau să-i uşuraţi suferinţele. Aceasta nu trebuie să vă scape din vedere continuarea acţiunilor.

• Izolaţi locul pe care îl luaţi sub pază; pentru aceasta probabil că trebuie folosite orice mijloace ce se găsesc la dispoziţia dvs., de exemplu: să fie împrejmuit cu frânghii.

• Încuiaţi uşile, izolaţi locul cu scânduri sau mobile, ca să nu se permită accesul străinilor.

• Locul să fie izolat pe o suprafaţă mai mare. Dacă infracţiunea a fost săvârşită în drum, folosiţi pentru împrejmuirea locului mijloace de transport.

• Nu permiteţi distrugerea probelor prin atingere, folosire ori alte deteriorări posibile. Aveţi grijă ca acestea să nu fie distruse chiar de dvs., din neatenţie. Faceţi tot posibilul pentru a păstra probele directe; pentru aceasta trebuie să manifestaţi spirit inventiv, de exemplu când este ploaie, inundaţie sau incendiu.

b. porțiunile de teren învecinate de drumul public în care au ajuns autovehiculele sau părți din acestea după accident;

c. locurile în care s-au descoperit rezultatele accidentului (ateliere, curți, garaje etc. în care a fost abandonat sau ascuns autovehiculul, precum și locul în care a fost descoperit corpul victimei);

d. căile folosite pentru fuga de la locul accidentului[24].

5.2. Primele măsuri la locul accidentului

Echipajul de poliție rutieră trebuie să se deplaseze cu *operativitate* la locul accidentului și până la sosirea echipei complexe de cercetare, va lua următoarele măsuri:

a. Acordarea primului ajutor pentru salvarea victimelor

Victimele pot fi transportate la spital cu orice autovehicul deținut de persoane fizice sau juridice ori cu autovehiculul angajat în accident. Victima va fi identificată după actele pe care le are asupra sa ori a discuțiilor, dacă este în viață. Cadavrul cu identitate necunoscută va fi fotografiat, după regulile fotografiei de identificare, ori descris, după metoda portretului vorbit, urmând a fi prezentat pentru recunoaștere[25]. *Reținem regula că salvarea victimelor se face cu prioritate, chiar cu riscul distrugerii urmelor.* Dacă este necesar, se va solicita sprijin de specialitate pentru descarcerarea victimelor;

b. Asigurarea pazei locurilor accidentului și luarea măsurilor adecvate de conservare a urmelor;[26]

c. Înlăturarea pericolelor iminente;

d. Identificarea persoanelor implicate în accident și a martorilor oculari;

e. Raportarea evenimentului pentru a se dispune măsuri de urmărire și prindere a conducătorului auto, în cazul în care acesta a părăsit locul faptei, precum și pentru trimiterea unei echipe specializate, dacă va fi cazul;

f. Descongestionarea circulației și asigurarea fluenței traficului rutier;

g. Cercetarea făptuitorului (dacă este cunoscut) și luarea măsurilor procedurale care se impun.

Iată și recomandările făcute de **A. Swenson și O. Wendel**:[27]

„• *Sosit la locul faptei, lucrătorul de poliție va fi pregătit să acționeze metodic și prudent.*

• *Să nu înceapă lucrul cu opinie preconcepută față de cele întâmplate. Observați tot ce cade în orizontul dumneavoastră vizual. Lăsați să se facă presupunerile de către cel care va urma.*

• *Faceți tot posibilul pentru reținerea infractorului pe loc; la reținere stabiliți imediat indiciile ce se găsesc asupra sa.*

• *Încercați să salvați viața victimei sau să-i ușurați suferințele. Aceasta nu trebuie să vă scape din vedere continuarea acțiunilor.*

• *Izolați locul pe care îl luați sub pază; pentru aceasta probabil că trebuie folosite orice mijloace ce se găsesc la dispoziția dvs., de exemplu: să fie împrejmuit cu frânghii.*

• *Încuiați ușile, izolați locul cu scânduri sau mobile, ca să nu se permită accesul străinilor.*

• *Locul să fie izolat pe o suprafață mai mare. Dacă infracțiunea a fost săvârșită în drum, folosiți pentru împrejmuirea locului mijloace de transport.*

• *Nu permiteți distrugerea probelor prin atingere, folosire ori alte deteriorări posibile. Aveți grijă ca acestea să nu fie distruse chiar de dvs., din neatenție. Faceți tot posibilul pentru a păstra probele directe; pentru aceasta trebuie să manifestați spirit inventiv, de exemplu când este ploaie, inundație sau incendiu.*

• Întocmiţi, dacă puteţi, un tabel sistematic al martorilor şi toate informaţiile obţinute de la ei.

• Informaţi-i pe şefii dvs. Rugaţi-i să vă asigure ajutor medical, dacă este nevoie.

• Având de a face cu răniţi, ţineţi minte despre importanţa informaţiilor privind situaţia şi starea lor, pe care urmează să le prezentaţi ulterior.

• În cazurile de spânzurare, ţineţi minte despre importanţa păstrării intacte a nodului.

• Să nu vă atingeţi de cadavru, arme şi corpuri delicte; ele trebuie să stea neatinse până la sosirea anchetatorilor.

• La sosirea şefului, prezentaţi un raport cât se poate de complet despre tot ce s-a întâmplat, inclusiv despre măsurile luate, însemnările despre starea timpului, situaţia atmosferică ş.a.

• În toate cazurile fiţi exact şi sistematic; nu acceptaţi ca succesul anchetei să fie pus la îndoială din cauza dezorientării iniţiale a dvs. Sarcina dvs. este de a păstra probele.

• Dvs. nu trebuie să fiţi un post de scotocire, ci un post de pază; se poate întâmpla ca cele mai bune probe să fie distruse prin căutarea zadarnică de probe noi.

• Nu permiteţi reporterilor, spectatorilor sau martorilor să vă atragă în discuţii interminabile.“

6. Desfăşurarea cercetării locului faptei

6.1. În faza statică[28]:

• Fixarea de ansamblu a locului accidentului, executându-se fotografii judiciare operative de orientare, schiţă, fotografii ale obiectelor principale şi măsurători fotografice, acordându-se o importanţă deosebită urmelor vizibile (de frânare).

• Stabilirea poziţiei şi a raportului de distanţă dintre autovehicule, dintre victimă şi vehicul, dintre vehicul şi urme.

6.2. În faza dinamică[29] se vor executa următoarele activităţi:

a. Se execută **fotografia obiectelor principale,** pentru a se reda poziţia şi locul cadavrului în raport cu autovehiculul, cu urmele de frânare sau derapare ori cu părţile mai importante ale autovehiculului purtătoare de urme ale accidentului;

b. Fotografia de detaliu va fixa urme de impact pe autovehicule, urme de pe cadavru sau îmbrăcămintea acestuia, urme de sânge sau de vopsea, cioburi etc. În ambele situaţii este preferabil ca fotografierea să se execute la scară;

c. Se vor căuta următoarele categorii de urme:

• *Urme existente pe corpul şi îmbrăcămintea victimei*[30]. Această activitate se va face la locul accidentului sau la spital. Dacă se apreciază ca oportună, se va lua măsura ridicării cearşafurilor sau păturilor folosite pe durata transportului, pe care pot fi descoperite urme[31]. Aceste urme pot clarifica *„împrejurările negative“* sau *„controversate“*[32].

• *Urme lăsate de pneurile autovehiculelor*, care apar la frânări violente, la derapaje şi în viraje strânse executate la viteze mari, ori la viraje bruşte. Aceste urme pot oferi indicii despre direcţia de deplasare a autovehiculelor, tipul sau marca acestora, gradul de uzură sau se poate realiza identificarea individuală prin expertiza traseologică. Urmele lăsate de roţi se fixează prin fotografiere la scară, prin măsurare, se ridică prin mulaje şi se descriu cât mai fidel în procesul-verbal.

Pe baza lungimii urmei de frânare se calculează viteza inițială a unui autovehicul, după formula:

$$Va = \frac{1,8}{Ke} t \langle gf(max) + \frac{26gF(red)S(pat)}{Ke}$$

în care Va = viteza inițială de aflat; 1,8 = valoare constantă; Ke = coeficientul eficacității frânelor; t ‹ = timpul scurs de la începerea procesului de frânare până la frânarea constantă; g = gravitatea (9,81 m/sec^2); f(max) = valoarea (maximă) a coeficientului de aderență în timpul frânării; F (red) = valoarea (redusă) a coeficientului de aderență, aleasă între valoarea minimă și cea maximă, în raport cu forma și intensitatea urmei de frânare; S (pat) = spațiul de frânare cu roțile blocate (patinare) exprimat în metri[33].

• *Urme biologice:* sânge, fire de păr, resturi de țesut, urme digitale etc.

Urmele de sânge pot fi sub formă de stropi, picături, scurgeri, pete sau bălți. După forma lor se poate determina poziția victimei în momentul impactului iar după culoare se poate aprecia vechimea (1–2 zile: culoare maro dacă sunt expuse la soare sau 5–6 zile dacă se află la umbră)[34];

• *Urme sau pete de ulei, vaselină, benzină sau alte substanțe.* Interesează forma, dimensiunea, culoarea, fiind descrise amănunțit în procesul-verbal și fotografiate. Pot indica defecțiuni la motor, la instalația de ungere, de frânare, ori defecțiuni la radiator sau rezervor. Se ridică în eprubele separate pentru fiecare substanță;

• Urme provenite din spargerea farurilor, lanternelor de poziție, a geamurilor sau parbrizelor[35];

• Urme de sol, părți din caroserie, ornamente de pe autovehicul, garnituri de cauciuc. Pot oferi indicii despre natura autovehiculului implicat și destinația acestuia[36].

7. Efectuarea unor acte de urmărire penală

7.1. Probleme specifice privind constatarea și expertiza tehnică auto[37] (art. 112 și urm. C.pr.pen. și Decretul nr. 79/1971 privind expertiza contabilă și expertiza tehnică):

7.1.1. Stabilirea vitezei de circulație a autovehiculelor înainte de impact:

• Determinarea vitezei cu ajutorul diagramei tahograf;

• Determinarea vitezei inițiale după urmele de frânare;

• Determinarea vitezei inițiale, în cazul frânării cu toate roțile, când urmele de frânare sunt continue, iar drumul este orizontal;

• Determinarea vitezei inițiale când frânarea s-a efectuat cu toate roțile, urmele de frânare sunt continue iar drumul are profilul longitudinal înclinat;

• Determinarea vitezei de impact la ciocnirile frontale;

• Frânarea motocicletei etc.

7.1.2. Determinarea timpului de oprire:

• timpul scurs între momentul începerii procesului de frânare și cel al producerii accidentului;

• timpul în care autovehiculul se deplasează frânat;

• timpul de frânare după ciocnire;

• timpul total de oprire etc.

7.1.3. Stabilirea spaţiului de oprire a autovehiculului:

- spaţiul parcurs datorită întârzierilor voluntare;
- spaţiul efectiv de frânare până la oprire etc.;

7.1.4. Determinarea distanţei la care se afla autovehiculul în momentul angajării pietonului să traverseze drumul

7.1.5. Stabilirea vitezei şi spaţiului de frânare ale tractoarelor

7.1.6. Stabilirea vitezei şi spaţiului de frânare ale troleibuzelor şi tramvaielor

7.1.7. Evaluarea daunelor38 produse de autovehicule în accidentele de circulaţie:

- Stabilirea avariilor suferite de autovehicul;
- Stabilirea coeficientului de uzură;

7.1.8. Alte precizări:

• *Alegerea şi numirea experţilor* trebuie să se facă numai dintre specialiştii cuprinşi în listele oficiale de experţi (Decretul nr. 79/1971);

• Formularea întrebărilor să privească problemele de strictă specialitate ale experţilor. Este greşit să se ceară întrebări de genul: *„Ce reguli de circulaţie s-au încălcat şi de către cine?"*, *„Cine se face vinovat de producerea accidentului?"* sau *„În ce constă vinovăţia învinuitului?"*[39].

7.2. Constatările tehnico-ştiinţifice şi expertizele criminalistice cele mai des întâlnite sunt: traseologice, chimice, biocriminalistice şi dactiloscopice.

Constatarea tehnico-ştiinţifică şi expertiza traseologică[40] vor putea stabili:

- natura urmei: cu care piesă a autovehiculului a fost creată;
- mecanismul de formare a urmelor;
- direcţia şi viteza de deplasare a autovehiculului;
- identificarea generică a autovehiculului;
- identificarea individuală a autovehiculului care a lăsat urma;
- identificarea obiectelor de îmbrăcăminte sau încălţăminte care au creat urma.

Constatarea sau expertiza criminalistică mai pot avea ca obiect *reconstituirea întregului după părţile componente*, variantă a identificării criminalistice[41] (după natura fragmentelor de sticlă de far, pelicule de vopsea, fragmente din lampa de poziţie şi semnalizare etc.)

Aceste probleme complexe şi complicate, cu implicaţii directe asupra răspunderii penale şi civile a învinuitului, reclamă, dacă mai este cazul să semnalăm, întocmirea procesului-verbal de constatare cu exigenţă şi obiectivitate, în termeni clari şi precişi, fotografii judiciare operative, măsurători fotografice etc.

7.3. Expertiza medico-legală va stabili: cauza morţii; mecanismul de formare a leziunilor; numărul de zile de îngrijiri medicale necesare pentru vindecare etc., concluziile fiind relevante pentru încadrarea juridică a faptei comise.

• *Expertiza stării de intoxicaţie alcoolică* este singura modalitate de determinare a alcoolemiei.

• Prin expertiză medico-legală se mai pot stabili: starea de sănătate a conducătorului auto sau a victimei (boli psihice, cardiovasculare, de nutriţie etc.), care pot avea relevanţă în producerea accidentelor de circulaţie[42].

Note la Capitolul V

1. *„Ce ştim şi ce nu ştim despre accidentul de circulaţie"*, Editura Medicală, Bucureşti, 1976, p. 16.

2. **Camil Suciu**, *„Criminalistică"*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972, p. 640.

3. **Emilian Stancu**, *„Tratat de criminalistică"*, Editura Actami, Bucureşti, 2001, p. 664.

4. **Em. Stancu**, *op.cit.*, p. 665; **Dumitru Vicol**, „Cauzele care generează producerea accidentelor de circulaţie şi caracteristicile individuale ale şoferilor în raport cu pericolul de accidentare", în *„Omul, strada, vehiculul"*, Bacău, 1976, p. 149.

5. **Eugeniu-Mimi Gacea**, *„Investigarea criminalistică a accidentelor de trafic rutier". Teză de doctorat*, Universitatea Spiru Haret, Bucureşti, 2002, p. 14.

6. **Dumitru Vicol**, *op.cit.*, p. 149–153.

7. **Neculai Nistor, Mihalache Stoleru**, *„Expertiza tehnică a accidentului de circulaţie"*, Editura Militară, Bucureşti, 1987, p. 9–10; **Mircea N. Costin**, *„Răspunderea penală şi civilă pentru încălcarea regulilor de circulaţie pe drumurile publice"*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978, p. 25–28.

8. **N. Nistor, M. Stoleru**, *op.cit.*, p. 11.

9. **Em. Stancu**, *op.cit.*, p. 665.

10. **N. Nistor, M. Stoleru**, *op.cit.*, p. 12.

11. **Constantin Doru Blaj**, *„Comportamentul la volan"*, Editura Medicală, Bucureşti, 1982, p. 189–190. A se vedea şi **M.Şt. Constantinescu**, *„Accidentele de circulaţie"*, Editura Medicală, Bucureşti, 1969, p. 38–145 care pune accent pe următorii factori: neatenţia, imprudenţa şi temeritatea; oboseala, antrenamentul şi modul de viaţă al conducătorului auto; capacitatea vizuală; viteza excesivă; reflexul de frânare (*„frânarea nu este sinonimă cu oprirea maşinii"*); conducerea sub influenţa băuturilor alcoolice (iată ce înseamnă „un pahar", cum se scuză, de cele mai multe ori, cei culpabili: „un pahar de vin de 10° conţine 8 g alcool pur; un pahar de vin de 13° conţine 11 g alcool pur; o sticlă de bere de 4° conţine 8 g alcool pur; o sticlă de bere de 8° conţine 16 g alcool pur; un păhărel de 50 ml ţuică – 10–12 g alcool pur; un păhărel de 50 ml lichior de 20–60° conţine 8–12 g alcool pur; un păhărel de 50 ml coniac de 60° conţine 30 g alcool pur"); fumatul (!) sub două aspecte: prin jenarea mişcărilor şi distragerea atenţiei conducătorului, dar mai ales prin efectul intoxicaţiei tabagice asupra atenţiei şi reflexelor; alimentaţie necorespunzătoare (diminuarea reflexelor datorită unui prânz abundent sau a conducerii pe nemâncate) etc.

12. **Gh. Scripcaru, M. Terbancea**, *„Patologie medico-legală"*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1978, p. 219–228; **D. Banciu, I. Droc, I. Banciu, S. Droc, A. Berdac, N. Slavov, C. Perju**, „Unele aspecte ale consumului de alcool în accidentele rutiere", în *„Aspecte medico-sociale ale accidentului rutier"* (coord. C. Grădinaru), Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1977, p. 77–84; **Paul Blidaru**, *„Primul ajutor în accidente auto. Manual pentru şcoli profesionale"*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1978, p. 14–16; **C. Gorgos**, *op.cit.*, p. 56.

13. **Eugeniu-Mimi Gacea**, *op.cit.*, p. 54–60.

14. Ordonanţa de Urgenţă a Guvernului nr. 195 din 12 decembrie 2002, publicată în Monitorul Oficial nr. 958 din 28.12.2002.

15. **I. Bolocan, I. Stanca**, *„Accidentul de circulaţie"*, Editura Militară, Bucureşti, 1977, p. 18.

16. **Eugeniu-Mimi Gacea**, *op.cit.*, p. 55–69.

17. **C. Aioaniţoaie, V. Bercheşan**, *„Metodica cercetării infracţiunilor săvârşite ca urmare a nerespectării normelor privind circulaţia pe drumurile publice. Curs de criminalistică – Anexă"*, Academia de Poliţie A.I. Cuza, Bucureşti, 1985; **V. Bercheşan**, *„Metodologia investigării infracţiunilor"*, Editura Paralela 45, 2000, p. 149.

Note la Capitolul V

1. *„Ce ştim şi ce nu ştim despre accidentul de circulaţie"*, Editura Medicală, Bucureşti, 1976, p. 16.

2. **Camil Suciu,** *„Criminalistică"*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972, p. 640.

3. **Emilian Stancu,** *„Tratat de criminalistică"*, Editura Actami, Bucureşti, 2001, p. 664.

4. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 665; **Dumitru Vicol,** „Cauzele care generează producerea accidentelor de circulaţie şi caracteristicile individuale ale şoferilor în raport cu pericolul de accidentare", în *„Omul, strada, vehiculul"*, Bacău, 1976, p. 149.

5. **Eugeniu-Mimi Gacea,** *„Investigarea criminalistică a accidentelor de trafic rutier". Teză de doctorat,* Universitatea Spiru Haret, Bucureşti, 2002, p. 14.

6. **Dumitru Vicol,** *op.cit.*, p. 149–153.

7. **Neculai Nistor, Mihalache Stoleru,** *„Expertiza tehnică a accidentului de circulaţie"*, Editura Militară, Bucureşti, 1987, p. 9–10; **Mircea N. Costin,** *„Răspunderea penală şi civilă pentru încălcarea regulilor de circulaţie pe drumurile publice"*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978, p. 25–28.

8. **N. Nistor, M. Stoleru,** *op.cit.*, p. 11.

9. **Em. Stancu,** *op.cit.*, p. 665.

10. **N. Nistor, M. Stoleru,** *op.cit.*, p. 12.

11. **Constantin Doru Blaj,** *„Comportamentul la volan"*, Editura Medicală, Bucureşti, 1982, p. 189–190. A se vedea şi **M.Şt. Constantinescu,** *„Accidentele de circulaţie"*, Editura Medicală, Bucureşti, 1969, p. 38–145 care pune accent pe următorii factori: neatenţia, imprudenţa şi temeritatea; oboseala, antrenamentul şi modul de viaţă al conducătorului auto; capacitatea vizuală; viteza excesivă; reflexul de frânare (*„frânarea nu este sinonimă cu oprirea maşinii"*); conducerea sub influenţa băuturilor alcoolice (iată ce înseamnă „un pahar", cum se scuză, de cele mai multe ori, cei culpabili: „un pahar de vin de 10° conţine 8 g alcool pur; un pahar de vin de 13° conţine 11 g alcool pur; o sticlă de bere de 4° conţine 8 g alcool pur; o sticlă de bere de 8° conţine 16 g alcool pur; un păhărel de 50 ml ţuică – 10–12 g alcool pur; un păhărel de 50 ml lichior de 20–60° conţine 8–12 g alcool pur; un păhărel de 50 ml coniac de 60° conţine 30 g alcool pur"); fumatul (!) sub două aspecte: prin jenarea mişcărilor şi distragerea atenţiei conducătorului, dar mai ales prin efectul intoxicaţiei tabagice asupra atenţiei şi reflexelor; alimentaţie necorespunzătoare (diminuarea reflexelor datorită unui prânz abundent sau a conducerii pe nemâncate) etc.

12. **Gh. Scripcaru, M. Terbancea,** *„Patologie medico-legală"*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1978, p. 219–228; **D. Banciu, I. Droc, I. Banciu, S. Droc, A. Berdac, N. Slavov, C. Perju,** „Unele aspecte ale consumului de alcool în accidentele rutiere", în *„Aspecte medico-sociale ale accidentului rutier"* (coord. C. Grădinaru), Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1977, p. 77–84; **Paul Blidaru,** *„Primul ajutor în accidente auto. Manual pentru şcoli profesionale"*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1978, p. 14–16; **C. Gorgos,** *op.cit.*, p. 56.

13. **Eugeniu-Mimi Gacea,** *op.cit.*, p. 54–60.

14. Ordonanţa de Urgenţă a Guvernului nr. 195 din 12 decembrie 2002, publicată în Monitorul Oficial nr. 958 din 28.12.2002.

15. **I. Bolocan, I. Stanca,** *„Accidentul de circulaţie"*, Editura Militară, Bucureşti, 1977, p. 18.

16. **Eugeniu-Mimi Gacea,** *op.cit.*, p. 55–69.

17. **C. Aioaniţoaie, V. Bercheşan,** *„Metodica cercetării infracţiunilor săvârşite ca urmare a nerespectării normelor privind circulaţia pe drumurile publice. Curs de criminalistică – Anexă"*, Academia de Poliţie A.I. Cuza, Bucureşti, 1985; **V. Bercheşan,** *„Metodologia investigării infracţiunilor"*, Editura Paralela 45, 2000, p. 149.

18. **N. Vlăsceanu**, *„Drum cu prioritate“*, Editura ACR, 1983, p. 23.
19. **N. Nistor, M. Stoleru**, *op.cit.*, p. 109–113.
20. **E.M. Gacea**, *op.cit.*, p. 64–65; **V. Bercheşan**, *op.cit.*, p. 151.
21. **Gh. Scripcaru, M. Terbancea**, *op.cit.*, p. 233 şi urm.; **Vl. Beliş, C. Naneş, E.M. Gacea, V. Panaitescu, N. Drugescu**, *„Medicină legală“*, Editura Teora, Bucureşti, 1992, p. 93–95.
22. **E.M. Gacea**, *op.cit.*, p. 66–67.
23. **Em. Stancu**, *op.cit.*, p. 667–670; **Lupu Coman, Gh. Diniţă**, *„Cercetarea la faţa locului a accidentelor de circulaţie“*, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1970; **E.M. Gacea**, *op.cit.*, p. 70–144; **Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuţă**, *„Criminalistica“*, Editura Fundaţiei Chemarea, Iaşi, 1997, p. 416–420; **Ion Mircea**, *„Criminalistica“*, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1999, p. 335–337; **Ion Mircea**, „Cercetarea la faţa locului a accidentelor de circulaţie, element necesar în urmărirea autovehiculelor dispărute de la locul faptei“, în Revista *„Studia Universitatis Babeş-Bolyai“*, Cluj-Napoca, 1964, p. 156–157; **Lupu Coman**, „Unele particularităţi ale cercetării la faţa locului în cazul infracţiunilor contra siguranţei circulaţiei rutiere“, în *„Tratat practic de criminalistică“*, Vol. I, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1976, p. 439–440; **Vladimir Stoica**, „Cercetarea accidentelor de circulaţie“, în *„Ghidul procurorului criminalist“*, Vol. II, Editura Helicon, Timişoara, 1994, p. 161–203; **S.A. Golunski**, *„Criminalistica“*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1961, p. 552–559.
24. **A. Ciopraga, I. Iacobuţă**, *op.cit.*, p. 417; **C. Aioaniţoaie** ş.a., *„Tactica cercetării la faţa locului, Curs de criminalistică – Anexă“*, Academia de Poliţie A.I. Cuza, Bucureşti, 1985, p. 27; **E.M. Gacea**, *op.cit.*, p. 72.
25. **E.M. Gacea**, *op.cit.*, p. 74.
26. **Em. Stancu**, *op.cit.*, p. 668.
27. În lucrarea *„Descoperirea infracţiunilor – Metode moderne de investigare criminală“*, Stokholm, 1954, p. 31.
28. **Em. Stancu**, *op.cit.*, p. 669; **Lupu Coman, Gh. Diniţă**, *„Cercetarea la faţa locului a accidentelor de circulaţie“*, p. 19.
29. **Vladimir Stoica**, *op.cit.*, p. 167 şi urm.
30. **E.M. Gacea**, *op.cit.*, p. 93.
31. **Gh. Păşescu**, *„Interpretarea criminalistică a urmelor la locul faptei“*, Editura Naţional, 2000, p. 205.
32. **O. Pop** şi **I. Anghelescu**, „Interpretarea tehnico-ştiinţifică a urmelor descoperite la faţa locului“, în *„Tratat practic de criminalistică“*, Vol. I, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1976, p. 470; **E.M. Gacea**, *op.cit.*, p. 102.
33. **N. Nistor, M. Stoleru**, *op.cit.*, p. 177–179.
34. **V. Stoica**, *op.cit.*, p. 169–174.
35. **E.M. Gacea**, *op.cit.*, p. 108.
36. **Em. Stancu**, *op.cit.*, p. 669.
37. **E.M. Gacea**, *op.cit.*, p. 111.
38. A se vedea **N. Nistor, M. Stoleru**, *op.cit.*, p. 201 şi urm.
39. A se vedea şi **Gh. Botea**, *„Răspunderea civilă delictuală în accidentele de circulaţie“*, Editura Casa Europeană, Bucureşti, 1992.
40. **Vl. Stoica**, *op.cit.*, p. 194 şi urm.
41. **E.M. Gacea**, *op.cit.*, p. 149–150.
42. **L. Ionescu, D. Sandu**, *„Identificarea criminalistică“*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1990, p. 123 şi urm.

METODOLOGIA INVESTIGĂRII CRIMINALISTICE A INFRACȚIUNILOR DIN DOMENIUL TRAFICULUI DE DROGURI

1. Considerații introductive

Traficul de stupefiante a devenit astăzi o realitate crudă pentru lumea contemporană. România, după 1990, din țară de tranzit s-a înscris treptat în lista țărilor consumatoare – de la cele mai ușoare până la drogurile de mare risc –, și plătește, anual, un tribut din ce în ce mai greu în rândul tinerilor.

Drogurile constituie motorul criminalității în țările dezvoltate, căci, de la mirajul iluzoriu se ajunge la disperarea devastatoare care „înghite", ca un sac fără fund sume tot mai mari a căror proveniență nu poate fi decât de natură infracțională: de la furtul simplu până la crimă. Adevărate rețele criminale împânzesc astăzi Terra. Se manipulează bani, sume fabuloase cu peste 6 zerouri, înfloresc economii subterane clădite pe corupție la cele mai înalte niveluri iar explozia violenței tinde să spulbere orice bariere. Toate țările sunt nevoite să aloce fonduri la fel de fabuloase – în raport cu cele alocate nevoilor sociale, învățământului și culturii – pentru curmarea acestui flagel care pune în pericol însăși ființa umană.

Cele mai vechi atestări referitoare la stupefiante – macul și derivatele sale – le avem înregistrate pe tăblițele semerienilor vechi de peste 7000 de ani. Scriponius Largus a menționat opiul medicinal în anul 46 î.H. **Opiul** va fi folosit de timpuriu în terapia medicală. Din el vor fi extrase **morfina** (chimistul I. Sequine în 1804 și farmacistul F. Serturner în 1805), **narcotina și codeina** (R.I. Robiquet în 1817), iar mai apoi **papaverina** (G. Fr. Merk). **Heroina** va fi descoperită de chimistul german **H. Dreser** în 1897, fiind ferm convins că a descoperit remediul împotriva tuberculozei. **Hașișul Sativa L.** a fost cunoscută din antichitate, iar **marijuana** a fost menționată încă din anul 2737 î.H., fiind utilizată pentru tratarea constipației și reumatismului. **L.S.D.** a fost sintetizat de A. Hofnian în 1938, care îi va simți efectele nocive pe propria sa piele abia în 1943. Unul dintre cele mai recente droguri, **ICE** (gheață), extras din metamfetamină va produce nu mai puțin de 14 ore de halucinații.[1]

Prima conferință internațională privind stupefiantele a avut loc în anul 1900 la Shanghai, din inițiativa S.U.A., dar abia în 1912, la Haga, a fost semnată prima Convenție internațională privind stupefiantele.

România va adera la 21 iunie 1928 la Convenția Internațională de la Geneva din 19 februarie 1925 și Protocolul anexă, la 9 aprilie 1933 la Convenția de la Geneva privind limitarea fabricării și reglementării distribuirii stupefiantelor din 13 iulie 1933, iar la 7 noiembrie 1948 la Convenția privind punerea sub control a unor noi categorii de droguri și limitarea fabricării și distribuirii stupefiantelor. Prin Decretul nr. 12 din 27 ianuarie 1965 se

prevăd măsuri împotriva persoanelor care comercializează droguri, iar ulterior se va perfecţiona cadrul legal prin art. 312 C. pen., abrogat prin Legea nr. 143/2000, în conformitate cu prevederile Convenţiei internaţionale privind opiul din 19 februarie 1925 şi ale Convenţiei de la Geneva din 13 iulie 1931. Totodată, România va adopta Legea nr. 73/1969 privind regimul produselor şi substanţelor stupefiante şi Instrucţiile nr. 103/1970 pentru executarea prevederilor ce decurg din această lege.[2]

În noul Cod penal, care va intra în vigoare la data de 29 iunie 2005, infracţiunile care privesc traficul ilicit de droguri au fost introduse în Capitolul IV, Crime şi delicte contra sănătăţii publice, art. 386-389, iar traficul de substanţe toxice în art. 390.

2. Definiţia şi clasificarea drogurilor

2.1. Definiţii. Explicarea unor termeni

Potrivit Dicţionarului explicativ al limbii române (DEX), **drogul** este o substanţă de sorginte vegetală, animală sau minerală care se întrebuinţează la prepararea unor medicamente sau ca stupefiant.[3]

Observatorul francez al drogurilor şi toxicomanilor (O.F.D.F.) prezintă pentru drog următoarea definiţie: „*produs natural sau sintetic, consumat în vederea modificării stării de conştienţă, având potenţial de uzanţă nociv, de abuz sau de dependenţă, a cărui folosire poate fi legală sau nu*". În această definiţie sunt incluse: stupefiantele (Convenţia ONU 1961), substanţele psihotrope (Convenţia ONU 1971), alcoolul, tutunul, dizolvantele, ciupercile halucinogene şi substanţele sintetice vitale (apă, aer), cafeaua, ciocolata, medicamentele psihoactive care nu se folosesc pentru modificarea stării de conştienţă.[4]

Drogul, în accepţia Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii (OSM), este substanţa care, absorbită de un organism viu, îi modifică una sau mai multe funcţii. În sens farmacologic, drogul este o substanţă utilizată sau nu în medicină, a cărei folosire abuzivă poate crea dependenţă fizică şi psihică sau tulburări grave ale activităţii mintale, ale percepţiei şi ale comportamentului. În sens larg, potrivit convenţiilor internaţionale, *prin drog se înţelege substanţele supuse controlului prin Convenţia Unică asupra stupefiantelor din 1961 şi substanţele psihotrope al căror control este prevăzut de Convenţia din 1971*.[5]

2.2. În înţelesul Legii nr. 143 din 26 iulie 2000, drogurile sunt plantele şi substanţele stupefiante ori psihotrope sau amestecurile care conţin asemenea plante şi stupefiante, înscrise în tabelele I-III; **droguri de mare risc** – sunt drogurile înscrise în tabelele nr. I-II; **drogurile de risc** – drogurile înscrise în tabelul nr. III; **precursori** – substanţele utilizate stabilite ca atare prin ordin al ministerului sănătăţii.

Potrivit Legii nr. 143/2000, prin **consum ilicit de droguri** se înţelege consumul de droguri aflate sub control naţional, fără prescripţie medicală; toxicoman este persoana care se află în stare de dependenţă fizică şi/sau psihică de consumul de droguri, constatată de una dintre unităţile sanitare stabilite în acest sens de Ministerul Sănătăţii; prin **cura de dezintoxicare şi supravegherea medicală** se înţelege măsurile ce pot fi luate pentru înlăturarea dependenţei fizice şi/sau psihice faţă de droguri.

În art. 1 pct. 10 din lege se defineşte **livrarea supravegheată** – ca fiind metoda folosită de instituţiile sau organele legale abilitate, cu autorizarea şi sub controlul procurorului, care constă în permiterea trecerii sau circulaţiei pe teritoriul ţării de droguri, ori precursori, suspecţi de a fi

expediați ilegal, sau de substanțe care au înlocuit drogurile ori precursorii, în scopul descoperirii activităților infracționiste și al identificării persoanelor implicate în aceste activități. De asemenea, **investigatori acoperiți** sunt polițiști special desemnați să efectueze, cu autorizarea procurorului, investigații în vederea strângerii datelor privind existența infracțiunii și identificarea făptuitorilor și acte premergătoare, sub o altă identitate decât cea reală, atribuită sub o altă identitate decât cea reală, atribuită pentru o perioadă determinată.

3. Clasificarea drogurilor

Legea nr. 143/2000 clasifică drogurile în:

- **Droguri de mare risc**: heroina, mescalina, morfina, amfetamina, cocaina, codeina, opium ș.a.;
- **Drogurile de risc**: canabis, rezină de canabis, ulei de canabis, diazepam ș.a.

3.1. Convenția Unică asupra stupefiantelor din 1961, precum și, mai recent, Raportul Mondial al OIPC Interpol din 1999 clasifică substanțele psihotrope în grupe de droguri:

- **Stimulente**: amfetaminele și derivațiile lor;
- **Depresive**: LSD, MDMA-Ecstasy, mescalina, psilocybina, phencyclidina, marijuana.

Prin **substanțele psihotrope**, în sens larg, se înțelege substanțe de origine sintetică ori naturală capabile să influențeze activ psihicul și comportamentul uman, iar în sens restrâns substanțe a căror acțiune farmacodinamică implică efecte pronunțate asupra proceselor mentale și emoționale.[6]

3.2. În nomenclatura internațională, substanțele psihotrope sau halucinogene se împart în 4 grupe:[7]

A. **Droguri care inhibă centrii nervoși**: canabis, opiacee, opiu, morfina, derivații de moerfină, heroina, metadona, petidina, codeina, barbiturice, tranchilizante;

B. **Droguri care stimulează centrii nervoși**: cocaina, amfetamina, crack-ul;

C. **Droguri halucinogene**: LSD, Ecstasy, Phencyclidina (PCP), Peyote (mescalina), Psilocybina și Psilocyna;

D. **Inhalanți**: solvenți organici, lacuri, vopsele („Aurolac"), gaz, adezivi, benzine ușoare.

3.3. Într-o altă clasificare generală, drogurile se împart în două categorii mari:[8]

A. **Substanțe psihotrope**, care se pot subclasifica în substanța de origine naturală, semisintetică sau sintetică și în raport cu efectele psihofizice;

B. **Substanțe psihoactive** (naturale, semisintetice și sintetice), care se subclasifică în 9 categorii: 1. alcoolul; 2. opiacee: latex, morfină, heroină ș.a.; 3. cocaina și derivatele ei; 4. canabisul, marijuana; 5. halucinogene; 6. tranchilizante, sedative, hipnotice (barbiturice și benzadiazepine); 7. solvenți organici; 8. stimulente psihice (amfetamine); 9. droguri folosite ca medicamente.

3.4. O altă clasificare a drogurilor care generează abuzul[9]: 1. drogurile naturale, semisintetice și sintetice; 2. produse extrase din canabis; 3. cocaina și celelalte substanțe extrase din coca; 4. barbituricele și celelalte sedative hipnotice; 5. tranchilizantele minore; 6. amfetaminele și substanțele analoage; 7. LSD și alte halucinogene; 8. așa-zisele „Designer Drugs"; 9. solvenții organici și inhalanți.

3.5. Reținem, în final, clasificarea făcută de Organizația Mondială a Sănătății:[10]

I. După modul de acțiune:

1. **psiholeptice** (depresive): hipnotice, neuroleptice, tranchilizante;
2. **psihoanaleptice** (stimulente): opiacee (opiul, morfina, heroina ş.a.); amfetamine;
3. **psihodisleptice** (helucinogene): halucinogene propriu-zise (haşiş, mescalină etc.), halucinogene depersonalizate (L.S.D., psilocybină ş.a.);

II. După modul de producere:

1. produse de natură vegetală: opiacee, canabis, cocaină, peytol ş.a.;
2. produse de natură sintetică: mescalina, psilocybina, L.S.D. ş.a.

4. Principalele droguri întâlnite în traficul ilegal[11]

4.1. Opiul este obținut în urma incizării macului de opiu (Papaver Somniferum), o plantă anuală care produce flori albe, violete sau purpurii cu patru petale. Opiul provine doar din planta cu flori albe.

Opiul este latexul obținut prin tăierea capsulelor (12), care se întăreşte şi devine maroniu spre brun. Are gust amar şi miros de amoniac. Se mai colectează şi prin extracție chimică din mac. Principalii componenți ai opiului sunt: morfina, noscapina, papaverina, codeina, tebaina şi narceina, iar derivații: morfina, heroina, precum şi laudanum, paregoric, codeina şi opiacee sintetice. La noi în țară se cultivă în Câmpia Moldovei, Câmpia Timişului, Podişul Transilvaniei.

Opiul se poate ingera sub formă de decoct, iar cel preparat se fumează cu ajutorul unei pipe. Drossul (reziduul combustic) poate fi utilizat din nou.

4.2. Morfina este principalul derivat al opiului. A fost obținută pe cale chimică în anul 1805, fiind denumită de Friederich Serturner, în 1817, în onoarea lui Morfeu, zeul somnului. Se găseşte sub formă de tablete ori cuburi, are gust amar, este solubilă la umiditate. Este utilizată frecvent în medicină, pentru calmarea durerilor postoperatorii, a celor provocate de arsuri sau fracturi, precum şi în ultima fază a bolilor incurabile. Se prezintă sub formă de comprimate (pulbere albă, bej sau maron), supozitoare şi fiole. Pe piața ilicită este vândută în pachete.

4.3. Heroina. Se obține prin sinteză din morfină sau chiar direct din capsulele de papaver somniferum. În stare naturală, heroina este o pulbere brun-verzuie care prin diluție devine albă. Are gust amar, este solubilă în apă şi alcool. OMS a interzis folosirea morfinei în scop terapeutic, astfel că este fabricată în laboratoare clandestine din triunghiul de Aur, Mexic şi Europa occidentală (Franța, Italia) prin folosirea **anhidridei acetice** de la care primeşte gustul amar şi mirosul slab de oțet. Pe piața ilicită circulă două tipuri: heroina nr. 3 şi 4.

Heroina nr. 3 – Heroina de fumat se prezintă sub formă de granule sau de pudră, având diferite culori: de la brună, gri închis, la roşie. Toxicomanii o amestecă, pentru a induce în eroare organele judiciare, cu lactoză, zahăr pudră, lapte praf şi alte ingrediente.

Heroina nr. 4 – Heroina de injectat. Conține până la 98% clorhidrat de diacetilmorfină şi se prezintă sub forma unei pulberi fine. Se vinde în amestec cu lactoză, cafeină ori alte ingrediente.

Heroina psihedelică (sau Special K32) – este un drog de ultimă oră, considerat cu impactul cel mai mare asupra tinerilor, după L.S.D. – 25 şi Ecstasy.

Efectele nefaste: greţuri, depresiunea centrilor nervoşi, încetinirea ritmului cardiac; pe termen lung: hemoragii, infecţii, hepatite virale, SIDA (ca urmare a modului neigienic de administrare).

4.4. Canabisul. Este denumirea generică pentru produsele vegetale obţinute din cânepa de cultură, din care se produce marijuana. Canabisul Satira L. este o plantă anuală care creşte în zonele cu climă caldă sau temperată, denumită popular cânepă indiană. Are o înălţime de 1-3 m, frunze lungi, strălucitoare şi lipicioase, acoperite în partea superioară cu perişori.

Din cannabis Sativa L. se prepară: **Marijuana,** prin macerarea frunzelor, somităţilor florare şi fructifere ale plantelor mascule şi femeie după ce au fost uscate; **Ganja,** conţinând fluorescenţele şi tulpinile plantei femeie; **Haşişul,** rezina de pe frunzele şi fluorescenţele plantei, presată în turte; **Haşişul lichid,** obţinut în laborator prin extracţii din plante femeie cu solvent organic.

Din vârful nefertilizat al florii plantei femeie se obţine **Sinsemilla**. În traficul ilicit, marijuana se prezintă sub formă de turte sau de pulbere. Haşişul sub formă lichidă sau uleioasă are culoarea verde închis.

În urma consumării permanente, canabisul generează halucinaţii, perturbări de memorie, angoasă şi panică, tulburări cardio-vasculare, sterilitate, afecţiuni oculare.

Dependenţa psihică este foarte puternică. Marijuana, considerată mult timp un relaxant muscular şi un calmant împotriva durerilor, are efecte nocive: provoacă astm, bronşite, afecţiuni cardiace şi numeroase forme de cancer; afectează, de asemenea, sistemul imunitar care protejează împotriva infecţiilor şi bacteriilor, precum şi sistemul endocrin care controlează hormonii şi metabolismul. Semne de avertisment[13]: ochii iritaţi; tuse cronică; ţinută neîngrijită; menstră neregulată la femei; iritabilitate; lapsusuri; paranoia; suspiciune şi ostilitate; treceri fără motiv de la pasivitate la agresivitate; stare de oboseală şi apatie sau de depresie; dificultăţi de vorbire ş.a.

4.5. Cocaina. Este principalul alcaloid al frunzelor de coca, extrasă printr-un procedeu chimic. Se prezintă sub formă de pudră cristalină albă, de unde şi denumirea de „zăpadă" în argou. Deseori este combinată cu o pudră albă, acidul boric sau bicarbonatul de sodiu. Sub formă pulverulentă se prizează, iar sub formă de soluţii poate fi injectată intravenos.

Efecte: creează o puternică dependenţă psihică, produce dereglări digestive, greţuri, pierderea greutăţii, convulsii şi psihoze paranoice.

Cocaina bază, vândută pe stradă, sub formă de clorhidrat, este tratată cu o bază, obţinându-se acidul clorhidric şi cocaina bază care este dizolvată într-un solvent (eter), după care cocaina pudră se cristalizează. Cristalele se zdrobesc şi sunt plasate într-o pipă specială din sticlă. Produce, prin fumat, o euforie mai mare decât cocaina.

Crackul. Se prezintă sub formă de cristale obţinându-se dintr-un amestesc de clorhidrat de cocaină şi amoniac sau bicarbonat de sodiu, care se încălzeşte. Numele de crack vine de la zgomotul produs de bicarbonatul de sodiu, când substanţa este fumată. Se utilizează prin prizare, injectare, fumare, inhalare.

Majoritatea produselor obţinute din arborele de coca: frunzele de coca, pasta de coca, cocaina bază şi crackul sunt stimulenţi puternici ai sistemului neurocerebral (SNC).

Frunzele de coca înlătură senzaţiile de foame şi oboseală, conţinând 0,5-1% cocaină. **Pasta de coca** se obţine prin pulverizarea frunzelor, după care sunt înmuiate în var sau alte substanţe alcaline la care se adaugă kerosen, benzină sau alţi derivanţi ai petrolului. După omogenizare, soluţia se filtrează, se adaugă acid sulfuric şi se amestecă din nou până se evaporă kerosenul. Se obţine cocaina-bază sub forma de precipitat. Se adaugă carbonat de

sodiu sau amoniac în soluţie, după care precipitatul este spălat cu kerosen şi răcit, obţinându-se pastă de coca.

Deşi Sigmund Freud a descris cocaina (1884-1887) ca pe o sursă euforică, efectele sunt nocive: accelerează respiraţia, măreşte temperatura corpului, provoacă insomnii, induce starea de comă, poate să producă o stare de tremur şi convulsii mergând până la un colaps al sistemului nervos central care poate să conducă la insuficienţă respiratorie şi/sau stop cardiac.

Asupra psihicului are ca efecte: paranoia, delirul de persecuţie, halucinaţiile vizuale, auditive şi tactile, nervozitate, depresie, acte iraţionale. Provoacă tulburări de comportament, precum şi moartea prin supradozare.

4.6. Droguri halucinogene

a) ***L.S.D. – dietilamida acidului dextro-lisergic*** face parte din categoria drogurilor halucinogene, care, în cantităţi foarte mici (25 micrograme) determină halucinaţii, senzaţii de plutire, de călătorie în afara propriului corp, care pot persista peste 12 ore după administrare. Se prezintă sub forma unui lichid incolor, inodor şi insipid sau ca o pudră albă capsulată. Poate fi conservat pe fluturaşi adezivi, timbre şi capsule de diferite forme şi culori. Provoacă halucinaţii care pot deveni tulburătoare şi chiar înfricoşătoare. Consumatorul devine paranoic şi anxios. Alte efecte: creşterea ritmului cardiac şi a tensiunii arteriale, dilatarea pupilelor, tremuratul mâinilor, răceală, umezirea palmelor, iar uneori frisoane şi greţuri;[14]

b) ***Ecstasy*** – unul dintre cele mai periculoase droguri halucinogene, uşor de fabricat. Este supranumit: Adam, X-TC, „partydrog", „drog de discotecă". Se prezintă sub formă de pilule albe, galbene sau maro. Se consumă sub formă de pilule sau se aspiră, dar se poate şi injesta. Unii introduc pilula în anus. În prima fază consumatorul se simte fericit şi relaxat. Efecte: creşterea frecvenţei pulsului, a temperaturii şi a tensiunii arteriale; creşterea încrederii; rinoree, pierderea apetitului. Creşterea dozei provoacă halucinaţii, convulsii, comportamente iraţionale, insomnie, anxietate, paranoia, depresie. Cele mai grave efecte se întâlnesc la consumatori care suferă de hipertensiune arterială, boli de inimă, diabet, epilepsie, boli mentale. Supradoza produce moartea prin hipertermie, hiponatremie (scăderea natriului în sânge), atac cerebral sau cardiac;

c) ***Mescalina***, principalul alcloid din cactusul Peyotl se prezintă ca o pulbere albă, cristalină, sau sub formă lichidă şi se consumă pe cale orală, se fumează ori este injectată pe cale intravenoasă. Este un drog halucinogen mai slab decât L.S.D.

5. Reglementarea juridică a regimului drogurilor şi precursorilor

Cadrul juridic reglementat prin Legea nr. 143/2000 privind combaterea traficului şi consumului ilicită a drogurilor a fost perfecţionat, astfel că în noul Cod Penal publicat în Monitorul Oficial nr. 575 din 29 iunie 2004, care intră în vigoare la un an după publicare, au fost prevăzute 4 infracţiuni (art. 386-389) în Capitolul IV, Crime şi delicte contra sănătăţii publice, în care faptele incriminate au fost mai bine sistematizate iar pedepsele au fost înăsprite.

– **Traficul ilicit de droguri**, art. 386 „*(1) Cultivarea, producerea, fabricarea, experimentarea, extragerea, prepararea, transformarea, oferirea, punerea în vânzare, vânzarea, distribuirea, livrarea cu orice titlu, trimiterea, transportul, procurarea, cumpărarea, deţinerea sau alte operaţiuni privind circulaţia drogurilor de risc, fără drept, se pedepsesc cu închisoare strictă de la 3 la 15 ani şi interzicerea unor drepturi.*

(2) Dacă faptele prevăzute în alin. (1) au ca obiect droguri de mare risc, pedeapsa este detenţiunea severă de la 15 la 20 de ani şi interzicerea unor drepturi.

(3) Cu pedeapsa prevăzută în alin. (2) se sancţionează şi introducerea sau scoaterea din ţară, precum şi importul ori exportul de droguri de risc, fără drept, în scopurile prevăzute la alin. (1).

(4) Dacă fapta prevăzută în alin. (3) are ca obiect droguri de mare risc, pedeapsa este detenţiunea severă de la 15 la 25 de ani şi interzicerea unor drepturi.

(5) Organizarea, conducerea sau finanţarea faptelor prevăzute în alin. (1) – (4) se sancţionează cu maximul pedepsei prevăzute pentru fapta comisă, iar dacă acest maxim este neîndestulător se poate aplica o pedeapsă până la maximul ei general."

– Nerespectarea dispoziţiilor privind administrarea ilicită de droguri, art. 387 „*(1) Cultivarea, producerea, fabricarea, experimentarea, extragerea, prepararea, transformarea, cumpărarea sau deţinerea, introducerea şi scoaterea din ţară de droguri pentru consum propriu, fără drept, se pedepsesc cu închisoare strictă de la 2 la 5 ani."*

(2) Punerea la dispoziţie, cu intenţie, cu orice titlu, a unui local, a unei locuinţe sau a oricărui alt loc amenajat în care are acces publicul pentru consumul ilicit de droguri ori tolerarea consumului ilicit în asemenea locuri se pedepseşte cu închisoare strictă de la 3 la 10 ani şi interzicerea unor drepturi.

(3) Prescrierea drogurilor de mare risc, cu intenţie, de către medic, fără ca aceasta să fie necesară din punct de vedere medical, se pedepseşte cu închisoare strictă de la un an la 5 ani.

(4) Cu pedeapsa prevăzută în alin. (3) se sancţionează şi eliberarea sau obţinerea, cu intenţie, de droguri de mare risc pe baza unei reţete medicale prescrise în condiţiile prevăzute în alin. (3) sau a unei reţete medicale falsificate.

(5) Administrarea de droguri de mare risc unei persoane, în afara condiţiilor legale, se pedepseşte cu închisoare strictă de la un an la 5 ani.

(6) Furnizarea, în vederea consumului, de inhalanţi chimici toxici unui minor se pedepseşte cu închisoare strictă de la un an la 3 ani.

(7) Îndemnul la consumul ilicit de droguri, prin orice mijloace, dacă este urmat de executare, se pedepseşte cu închisoare strictă de la un an la 5 ani, iar dacă îndemnul nu este urmat de executare, pedeapsa este închisoarea strictă de la un an la 2 ani sau zile-amendă.

(8) Organizarea, conducerea sau finanţarea faptelor prevăzute în alin. (1) – (7) se sancţionează cu maximul pedepsei prevăzute pentru fapta comisă, iar dacă acest maxim este neîndestulător se poate aplica o pedeapsă până la maximul ei general."

– Traficul şi administrarea ilicită de droguri care au avut ca urmare moartea victimei, art. 388. – *Dacă faptele prevăzute în art. 386 alin. (1), (2) şi (5) şi art. 387 alin. (1), (3)-(6) şi (8) au avut ca urmare moartea victimei, pedeapsa este detenţiunea severă de la 15 la 25 de ani şi interzicerea unor drepturi.*

– Nerespectarea dispoziţiilor privind regimul precursorilor, art. 389 – „*(1) Producerea, sinteza, extracţia, experimentarea, deţinerea, transportul, vânzarea, plasarea pe piaţă sau efectuarea oricăror alte operaţiuni cu precursori, fără drept, se pedepsesc cu închisoare strictă de la un an la 5 ani.*

(2) Cu pedeapsa prevăzută în alin. (1) se sancţionează şi comercializarea de precursori către agenţii economici sau persoane fizice neautorizate.

(3) Dacă faptele prevăzute în alin. (1) și (2) sunt săvârșite în scopul producerii sau fabricării ilicite a altor droguri decât cele de mare risc, pedeapsa este închisoarea strictă de la 3 la 20 ani.

(4) Trecerea peste frontieră a precursorilor, fără documente legale, se pedepsește cu închisoare strictă de la 3 la 12 ani.

(5) Producerea, fabricarea, importul, exportul, oferirea, vânzarea, transportul, livrarea cu orice titlu, trimiterea, procurarea, cumpărarea sau deținerea de precursori, echipamente ori materiale, în scopul utilizării lor la cultivarea, producerea sau fabricarea ilicită de droguri de mare risc, se pedepsesc cu închisoare strictă de la 3 la 10 ani și interzicerea unor drepturi.“

În lupta antidrog au fost atrase toate forțele: familia, școala, biserica, organizații nonguvernamentale, organizații sportive.

Guvernul român a declanșat un Program național de prevenire a traficului și consumului de droguri, în cadrul programului Phare „Lupta împotriva drogurilor“. La data de 06.12.2002 s-a înființat Agenția Națională Antidrog, instituție cu personalitate juridică subordonată Ministerului Administrației și Internelor, care are menirea de a eficientiza activitatea ministerelor, instituțiilor și organizațiilor civile în lupta antidrog.

Un rol important în lupta împotriva acestui flagel îl au: Observatorul de Droguri și Toxicomanie, din Ministerul Sănătății și Familiei, subordonat direct Centrului European de Monitorizare a Drogurilor și Consumului de Droguri, de la Lisabona, precum și cooperarea cu instituțiile internaționale de profil: INTERPOL, EUROPOL, Centrul SECI; Programul Națiunilor Unite pentru Controlul Drogurilor; Programul Phare cu competențe: „Înfrățire instituțională (twinning)“, „Lupta împotriva drogurilor“, UNDP – Phare, Proiectul precursori, Proiectul droguri sintetice – obiective de perspectivă etc., Proiectul de cooperare EMCDDA – de sprijinire a țărilor candidate la aderarea la Uniunea Europeană prin transpunerea acquisului comunitar.

6. Moduri de operare folosite de traficanții de droguri

Din datele oferite de OIPC – INTERPOL și din practica organelor Poliției Române specializate în combaterea criminalității în domeniul drogurilor rezultă următoarele moduri de operare folosite de infractori pentru mascarea, ascunderea și traficarea drogurilor (15):

6.1. Modalități de ascundere:

a) Fabricarea mijloacelor de ascundere a drogurilor (cutii, etichete etc.) la fabricile de conserve, înlocuindu-se produsele alimentare cu droguri;

b) Producerea pe cale artizanală a mijloacelor de ascundere (capace, cutii, etichete etc.);

c) Înlocuirea produsului alimentar al cutiilor de conserve cu droguri, fie prin deschiderea normală a cutiei, fie prin efectuarea unor orificii care, după golirea conținutului și introducerea drogurilor vor fi cositorite, ori prin tăierea transversală a cutiei și confecționarea altui capac.;

d) Îmbibarea țesăturilor cu stupefiante. Cocaina dizolvată în alcool se îmbibă pe obiecte de lenjerie;

e) Folosirea sistemului poștal;

f) Folosirea curierilor.

6.2. Metode de mascare a mirosurilor specifice unor droguri:

– ambalarea în containere închise ermetic;

– împachetarea în cartoane speciale sau canistre de tablă în care s-au introdus pești uscați sau bile contra moliilor (în special pentru transportul marijuanei);

– introducerea în colete a unor esențe de ceapă sau usturoi pentru derutarea câinilor specializați.

6.3. Modalități tehnice de depistare a drogurilor:

– dispozitive cu raze X pentru controlul bagajelor de călători;

– percheziționarea coletelor suspecte, în cazurile în care dispozitivele cu raze X nu dau rezultat ca urmare a învelirii drogurilor în staniol sau hârtie indigo;

– folosirea unor tehnici sofisticate (aparatură de control, avioane AWACS – cu avertizare timpurie) pentru controlul avioanelor, elicopterelor și navelor maritime care transportă droguri.

6.4. Modalități de ascundere în trafic a drogurilor

6.4.1. Locuri de ascundere în mijloace de transport:

a) Mijloace de transport auto: ascunzători special amenajate sau în plafon, tapiseria scaunelor, faruri, bord, torpedou, roata de rezervă etc.;

Autoturismele suspecte sunt date, de regulă, în consemn la punctele de frontieră dar vameșii pot să se sesizeze și după aspectul general al autoturismelor, bagaje și mai ales după starea de nervozitate ori de emoție a pasagerilor. În cazul autobuzelor și autocamioanelor, verificările au la bază atât comportamentul general al pasagerilor și șoferilor cât și modul de aranjare a bagajelor și mărfurilor care poate oferi indicii că se ascund sau se maschează droguri. Nu de puține ori autobuze de călători ori autocamioane de marfă sunt „însoțite" de investigatori acoperiți ori fac obiectul livrării supravegheate;

b) Vagoanele de cale ferată oferă multiple posibilități de ascundere: în toalete, compartimente ori chiar în instalațiile exterioare ale vagoanelor;

c) În avioane, pe lângă bagaje pot exista, de asemenea, numeroase locuri de ascundere, cu complicitatea personalului de bord sau din aeroporturi;

d) Pe vapoare: în dulapuri, rafturi, magazii, lăzi frigorifice, elice, colaci, și centuri de salvare etc.

6.4.2. Locuri de ascundere în obiecte de îmbrăcăminte sau pe corp:

– în *cavitățile anatomice* ale femeilor și bărbaților;

– în *obiecte de îmbrăcăminte*: reverul hainei, epoleți, interiorul cravatei, buzunare, căptușeală, cataramele curelelor, șlițul și manșetele pantalonilor, pălării, șepci, pantofi, tocuri false;

– *ascunzători* realizate în corsete, sutiene, coafură, proteze, săculeți fixați pe abdomen;

– *plăcuțele de canabis* pot fi modelate sub formă de talpă interioară și acoperite cu branțul din piele al fabricii;

– în *obiecte de uz casnic și personal*: valize cu fund dublu, bastoane, umbrele, stilouri, pixuri, etui, genți, în cărți, pudriere, rujuri, jucării, tablouri, păpuși, lumânări de ceară sau parafină, spray-uri; ghivece de flori, cutia benzilor de casetofon etc.;

– în *alimente, băuturi și țigări*: cutii de conserve, în fructe, salam, brânzeturi, cârnați, ouă, pâine, cuburi de zahăr îmbibate cu LSD, ciocolată amestecată cu droguri etc.

6.5. Moduri de operare folosite de traficanții de droguri

6.5.1. Fabricarea drogurilor

– *droguri legale*, fabricate în scopuri medicale, pot face ca obiectul traficului ilicit: codeina, methadena, amfetaminele, depresivele (diazepam);

– *culturi clandestine* de mac opaceu, canabis, planta de coca, ciuperci halucinogene, cânepă indiană ș.a.;

– fabricarea în *laboratoare clandestine* amenajate în subsoluri, depozite, clădiri părăsite, construcții izolate, bucătării etc., care sunt trădate de mirosul de acetonă, amoniac sau alte substanțe chimice;

– în afara *marijuanei*, celelalte droguri produse prin sinteze, ca și cele sintetice în totalitate, necesită pentru fabricare tehnologii și precursori.

6.5.2. Transportul drogurilor se face cu diferite mijloace, de la corpul uman până la autovehicule, avioane, nave etc.

– sunt folosite autovehicule cu numere false de înmatriculare sau cu numere de tranzit (de tip Z și W);

– drogurile se ascund și în TIP-uri cu sau fără știrea personalului de deservire;

– în TIR-uri se ascund, de regulă, împreună cu produse alimentare perisabile (carne, fructe, legume) pentru a nu fi oprite un timp îndelungat la control;

– sunt preferate autoturisme particulare care nu apar în evidențele poliției.

6.5.3. Distribuirea drogurilor

– Opiul este ambalat în săculețe de pânză și vândut sub formă de turte.

– Pe marfa ambalată (opiu sau morfină) se pot aplica mărci de recunoaștere: cărți de joc, fluturi etc. ori etichete cu sloganuri de calitate (*opiul cel mai bun, refuzați alte produse* etc.)

– Drogurile se vând pe stradă, în piețe, parcuri, școli, bodegi sau restaurante de lux, fiind, de foarte multe ori, scoși la „înaintare“ minori supravegheați de o adevărată rețea de plasament. În această activitate sunt folosite și prostituate alimentate și controlate de „pești“.

– Toxicomanii își procură drogurile pe cale pașnică dar pot deveni și violenți când nu mai dispun de mijloace financiare.

7. Modalități tactice și metodologice folosite în investigarea traficului de droguri[16]

7.1. Metode tactice

a) Metode prevăzute în Legea nr. 143/2000:

– *Folosirea investigatorilor acoperiți* autorizați de către procuror;

– *Procurarea de droguri, substanțe chimice, esențiale și precursori* în vederea descoperirii activităților infracționale;

– *Folosirea și supravegherea sistemelor de telecomunicații sau informatice* cu respectarea dispozițiilor art. 911 – 916 Cod pr. pen.;

b) *Supravegheri și verificări*, verificări de registre, corespondențe și evidențe financiar-contabile, inclusiv cele pe suport informatic, care au legătură directă sau indirectă cu bunuri importate, exportate sau tranzitate pe teritoriul național;

c) Supravegherea și verificarea operativă a clădirilor, depozitelor sau terenurilor unde s-ar putea afla droguri sau percursori;

d) Prelevarea de probe în vederea identificării și expertizării bunurilor suspecte;

e) Livrarea supravegheată, când drogurile sunt luate sub control de polițiile mai multor țări pentru depistarea și neutralizarea rețelelor internaționale de traficanți.

7.2. Metode tehnico-științifice de depistare

– Folosirea câinelui detector de droguri, special dresat;
– Folosirea dispozitivelor cu raze X pentru controlul bagajelor și a locurilor greu accesibile;
– Folosirea aparaturii de examinare neutronică;
– Folosirea radarelor, a navelor rapide, a avioanelor AWACS (radar cu rază foarte mare de scanare), precum și a sateliților.

7.3. Identificarea toxicomanilor[17]

a) *Simptome fizice legate de consumul de droguri:*
– pleoape căzute;
– privire în gol;
– ochi roșii;
– pupile dilatate sau contactate;
– ten anormal de palid;
– insomnie;
– somn la ore neobișnuite;
– guturai;
– tuse slabă;

b) *Schimbări de comportament:*
– depresie;
– anxietate;
– plictiseală, indiferență;
– letargie;
– lipsă de vlagă;
– pierderea memoriei imediate;
– pierderea puterii de concentrare;
– purtarea ochelarilor de soare în momente nepotrivite

c) *Indicii fizice:*
– pachete mici de aluminiu:
– miros de marijuana în cameră, mijloc de transport sau impregnat în haine și păr;
– esențe parfumate sau deodorante pentru mascarea mirosurilor specifice;
– picături pentru ochi;
– țigări rulate;
– țigări pe jumătate scuturate și mărunțite;
– cleștișori metalici pentru țigări de marijuana, cu extremitățile înnegrite sau gudronate;
– prafuri, substanțe vegetale, ciuperci;

– capsule sau comprimate de origine necunoscută;
– pipe, accesorii de pipe, filtre;
– cântar, trusă pentru experienţe chimice;
– linguriţe, paie, lame de ras, oglinzi;
– săculeţi de plastic;
– flacoane de sticlă;
– cuţite cu capăt ars;
– arzător cu propan;
– înţepături, cruste, cicatrice.

d) *Identificarea pe baza registrelor aflate la proprietarii de farmacii, a reţetelor cu timbru sec onorate de policlinici, spitale şi farmacii, pentru aceeaşi persoană; condicele camerelor de gardă; evidenţele unităţilor de intervenţie şi salvare*[18]

8. Documentarea investigării în vederea începerii urmăririi penale[19]

În raport cu locul şi modul de operare putem avea următoarele mijloace de probă:

8.1. În situaţia traficanţilor depistaţi la punctele de trecere a frontierei de stat

a) *Procese-verbale* încheiate pe vameşi sau poliţişti de frontieră, în care se menţionează: persoanele depistate asupra cărora s-au găsit droguri; locurile unde au fost ascunse; metodele de ascundere; forme de ambalare şi etichetare;

b) *Rapoarte de constatare tehnico-criminalistică sau buletine de analiză* din care să rezulte dacă produsele sunt sau conţin droguri;

c) *Declaraţii* ale altor persoane audiate sau ale complicilor;

d) *Fotografii judiciare;*

e) *Obiecte sau înscrisuri găsite asupra traficanţilor*, care se ridică în conformitate cu prevederile art. 96-99 Cod pr.pen.:

*„**Ridicarea de obiecte şi înscrisuri**: Art. 96. – Organul de urmărire penală sau instanţa de judecată are obligaţia să ridice obiectele şi înscrisurile ce pot servi ca mijloc de probă în procesul penal.*

***Predarea obiectelor şi înscrisurilor**: Art. 97 – orice unitate la care se referă art. 145 din Codul penal sau orice persoană în posesia căreia se află un obiect sau un înscris ce poate servi ca mijloc de probă este obligată să-l prezinte şi să-l predea sub luare de dovadă organului de urmărire penală sau instanţei de judecată, la cererea acestora.*

Dacă organul de urmărire penală sau instanţa de judecată apreciază că şi o copie de pe un înscris poate servi ca mijloc de probă, reţine numai copia.

Dacă obiectul sau înscrisul are caracter secret, prezentarea sau predarea se face în condiţii care să asigure păstrarea secretului.

***Reţinerea şi predarea corespondenţei şi a obiectelor**: Art. 98. – Organul de cercetare penală, cu încuviinţarea procurorului, ori instanţa de judecată, dacă interesul penal sau al judecării cere, poate dispune ca orice unitate poştală sau de transport să reţină şi să predea scrisorile, telegramele şi orice corespondenţă, ori obiectele trimise de învinuit sau inculpat, ori adresate acestuia fie direct, fie indirect.*

Corespondenţa şi obiectele ridicate care nu au legătură cu cauza se restituie destinatarului.

– capsule sau comprimate de origine necunoscută;
– pipe, accesorii de pipe, filtre;
– cântar, trusă pentru experienţe chimice;
– linguriţe, paie, lame de ras, oglinzi;
– săculeţi de plastic;
– flacoane de sticlă;
– cuţite cu capăt ars;
– arzător cu propan;
– înţepături, cruste, cicatrice.

d) *Identificarea pe baza registrelor aflate la proprietarii de farmacii, a reţetelor cu timbru sec onorate de policlinici, spitale şi farmacii, pentru aceeaşi persoană; condicele camerelor de gardă; evidenţele unităţilor de intervenţie şi salvare*[18]

8. Documentarea investigării în vederea începerii urmăririi penale[19]

În raport cu locul şi modul de operare putem avea următoarele mijloace de probă:

8.1. În situaţia traficanţilor depistaţi la punctele de trecere a frontierei de stat

a) *Procese-verbale* încheiate pe vameşi sau poliţişti de frontieră, în care se menţionează: persoanele depistate asupra cărora s-au găsit droguri; locurile unde au fost ascunse; metodele de ascundere; forme de ambalare şi etichetare;

b) *Rapoarte de constatare tehnico-criminalistică sau buletine de analiză* din care să rezulte dacă produsele sunt sau conţin droguri;

c) *Declaraţii* ale altor persoane audiate sau ale complicilor;

d) *Fotografii judiciare;*

e) *Obiecte sau înscrisuri găsite asupra traficanţilor*, care se ridică în conformitate cu prevederile art. 96-99 Cod pr.pen.:

„***Ridicarea de obiecte şi înscrisuri**: Art. 96. – Organul de urmărire penală sau instanţa de judecată are obligaţia să ridice obiectele şi înscrisurile ce pot servi ca mijloc de probă în procesul penal.*

***Predarea obiectelor şi înscrisurilor**: Art. 97 – orice unitate la care se referă art. 145 din Codul penal sau orice persoană în posesia căreia se află un obiect sau un înscris ce poate servi ca mijloc de probă este obligată să-l prezinte şi să-l predea sub luare de dovadă organului de urmărire penală sau instanţei de judecată, la cererea acestora.*

Dacă organul de urmărire penală sau instanţa de judecată apreciază că şi o copie de pe un înscris poate servi ca mijloc de probă, reţine numai copia.

Dacă obiectul sau înscrisul are caracter secret, prezentarea sau predarea se face în condiţii care să asigure păstrarea secretului.

***Reţinerea şi predarea corespondenţei şi a obiectelor**: Art. 98. – Organul de cercetare penală, cu încuviinţarea procurorului, ori instanţa de judecată, dacă interesul penal sau al judecării cere, poate dispune ca orice unitate poştală sau de transport să reţină şi să predea scrisorile, telegramele şi orice corespondenţă, ori obiectele trimise de învinuit sau inculpat, ori adresate acestuia fie direct, fie indirect.*

Corespondenţa şi obiectele ridicate care nu au legătură cu cauza se restituie destinatarului.

Ridicarea silită de obiecte sau de înscrisuri: *Art. 99 – Dacă obiectul sau înscrisul cerut nu este predat de bunăvoie, organul de urmărire penală sau instanța de judecată dispune ridicarea silită.*

În cursul judecății dispoziția de ridicare silită a obiectelor sau înscrisurilor se comunică procurorului, care ia măsuri de aducere la îndeplinire prin organul de cercetare penală". Astfel de înscrisuri sunt: note de plată a cazării la hoteluri, adrese, notițe, numere de telefon, vize de pașapoarte etc.

8.2. În cazul traficanților depistați în interiorul țării noastre:

a) *Procese-verbale* de prindere în flagrant întocmite cu respectarea strictă a prevederilor art. 91 Cod. pr. pen.

b) *Fotografii operative* privind: drogurile găsite, locuri de ascundere, persoane implicate etc.

c) *Date* furnizate de martori oculari.

d) *Obiecte și înscrisuri* ridicate de la traficanți.

8.3. În cazul persoanelor depistate că sustrag stupefiante din spitale:

– *Procese-verbale* de prindere în flagrant pentru probarea intenției de a fi folosite de toxicomani.

– *Procese-verbale* de constatare: pentru a se stabili persoanele care au ridicat stupefiante și eventualii complici;

– *Condici de prescriere* a substanțelor stupefiante în care apar adăugiri sau modificări.

8.4. În cazul prescrierii de stupefiante prin rețete cu timbru sec, eliberate fără să fie necesar:

a) *Rețetele cu timbru sec*, caietele cu evidența acestor rețete aflate asupra medicilor;

b) *Procese-verbale de constatare* din care să rezulte că persoanele cărora li s-au prescris stupefiantele nu există sau sunt decedate;

c) *Acte de expertiză medicală* din care să rezulte că stupefiantele au fost prescrise unor persoane care nu sufereau de afecțiunile trecute în rețete și nici nu necesitau un astfel de tratament;

d) *Declarațiile persoanelor* pentru care s-au prescris stupefiantele fără să cunoască acest fapt sau fără să primească medicamentele.

9. Particularități ale cercetării locului faptei[20]

9.1.1. Pe lângă *trusa criminalistică* se vor folosi *truse specializate*: truse cu reactivi pentru testarea stupefiantelor; truse de control (periscop) pentru verificarea locurilor greu accesibile din autoturisme, aparatura radiografierii unor obiecte în care sunt ascunse stupefiantele.

9.1.2. În faza statică a cercetării locului faptei se va pune accent pe:

– salvarea eventualelor victime intoxicate cu stupefiante;

– efectuarea fotografierii sau filmării judiciare operative pentru evidențierea stupefiantelor, a locurilor în care au fost ascunse;

– descoperirea obiectelor corp-delict și a urmelor vizibile;

– efectuarea percheziției corporale asupra persoanelor găsite la locul faptei;

– darea spre prelucrare a urmelor de miros câinelui de urmărire.

9.1.3. În faza dinamică a cercetării locului faptei se vor întreprinde următoarele măsuri:

– examinarea de către medic a persoanelor suspecte că sunt sub influența drogurilor, în vederea recoltării probelor de sânge și urină;

– examinarea minuțioasă a îmbrăcămintei, bagajelor, coletelor și a altor obiecte;

– identificarea ascunzătorilor, prin demonstrarea instalațiilor suspecte;

– examinarea conținutului real al unor conserve, alimente, băuturi alcoolice și răcoritoare;

– se vor fixa prin fotografiere și filmări de detaliu: urmele de injecție, resturi de pulberi, pipe, țigări, notițe, agende, înscrisuri etc. găsite asupra persoanelor suspecte, precum și obiectele găsite în ascunzători;

– se acordă atenție deosebită ambalării și ridicării corpurilor delicte, păstrându-se, pe cât posibil, ambalajul original pentru a se evita contaminarea probelor. Probele suspectate că ar conține solvenți volatili vor fi ambalate în containere etanșeizate;

– toate pachetele vor fi sigilate și apoi etichetate;

– fixarea rezultatelor cercetării se va face prin *proces-verbal* la care se pot atașa, fotografii, schițe, desene, role de film sau benzi videomagnetice.

10. Reguli speciale pentru realizarea flagrantului[21]

10.1. Pregătirea constatării infracțiunii flagrante ***presupune realizarea următoarelor activități preliminare:***

a) *Stabilirea oportunității și necesității* constatării infracțiunii flagrante prin măsuri de supraveghere, interceptării telefonice și alte măsuri operative;

b) *Obținerea unor date complexe* cu privire la făptuitor și activitatea sa infracțională: domiciliul și reședințele, anturaj, complici, moduri de operare folosite, de unde procură drogurile, modul de distribuire etc.;

c) *Pregătirea mijloacelor tehnice criminalistice*: trusa pentru testarea stupefiantelor cu dispozitive pentru prelevări de aer, aparate de fotografiat și video;

d) *Stabilirea momentului și a modului de acțiuni*, componența echipei, analiza specificității fiecărui caz;

e) *Stabilirea martorilor asistenți.*

10.2. Realizarea efectivă a prinderii în flagrant presupune următoarele activități:

a) *Identificarea martorilor oculari*, apelându-se la persoane de bună-credință aflate la locul faptei;

b) *Stabilirea activității ilicite desfășurate în momentul constatării*;

c) *Declinarea calității de către organul judiciar* și luarea tuturor măsurilor pentru încetarea activității ilicite;

d) *Acordarea primului ajutor persoanelor intoxicate;*

e) *Identificarea făptuitorului* pe baza actelor de identitate sau a datelor menționate de acesta;

f) *Efectuarea percheziției corporale* este *obligatorie* în toate cazurile, extinzându-se asupra bagajelor și autoturismului făptuitorului. Se vor căuta: substanțe sau produse stupefiante ori toxice, țigări, băuturi, înscrisuri (note de cazare, note de plate a unor servicii), hărți, telefoane mobile, adrese, numere de telefon, dar și arme albe și arme de foc;

9.1.3. În faza dinamică a cercetării locului faptei se vor întreprinde următoarele măsuri:
– examinarea de către medic a persoanelor suspecte că sunt sub influenţa drogurilor, în vederea recoltării probelor de sânge şi urină;
– examinarea minuţioasă a îmbrăcămintei, bagajelor, coletelor şi a altor obiecte;
– identificarea ascunzătorilor, prin demonstrarea instalaţiilor suspecte;
– examinarea conţinutului real al unor conserve, alimente, băuturi alcoolice şi răcoritoare;
– se vor fixa prin fotografiere şi filmări de detaliu: urmele de injecţie, resturi de pulberi, pipe, ţigări, notiţe, agende, înscrisuri etc. găsite asupra persoanelor suspecte, precum şi obiectele găsite în ascunzători;
– se acordă atenţie deosebită ambalării şi ridicării corpurilor delicte, păstrându-se, pe cât posibil, ambalajul original pentru a se evita contaminarea probelor. Probele suspectate că ar conţine solvenţi volatili vor fi ambalate în containere etanşeizate;
– toate pachetele vor fi sigilate şi apoi etichetate;
– fixarea rezultatelor cercetării se va face prin *proces-verbal* la care se pot ataşa, fotografii, schiţe, desene, role de film sau benzi videomagnetice.

10. Reguli speciale pentru realizarea flagrantului[21]

10.1. Pregătirea constatării infracţiunii flagrante *presupune realizarea următoarelor activităţi preliminare:*

a) *Stabilirea oportunităţii şi necesităţii* constatării infracţiunii flagrante prin măsuri de supraveghere, interceptării telefonice şi alte măsuri operative;
b) *Obţinerea unor date complexe* cu privire la făptuitor şi activitatea sa infracţională: domiciliul şi reşedinţele, anturaj, complici, moduri de operare folosite, de unde procură drogurile, modul de distribuire etc.;
c) *Pregătirea mijloacelor tehnice criminalistice*: trusa pentru testarea stupefiantelor cu dispozitive pentru prelevări de aer, aparate de fotografiat şi video;
d) *Stabilirea momentului şi a modului de acţiuni*, componenţa echipei, analiza specificităţii fiecărui caz;
e) *Stabilirea martorilor asistenţi.*

10.2. Realizarea efectivă a prinderii în flagrant presupune următoarele activităţi:

a) *Identificarea martorilor oculari*, apelându-se la persoane de bună-credinţă aflate la locul faptei;
b) *Stabilirea activităţii ilicite desfăşurate în momentul constatării*;
c) *Declinarea calităţii de către organul judiciar* şi luarea tuturor măsurilor pentru încetarea activităţii ilicite;
d) *Acordarea primului ajutor persoanelor intoxicate;*
e) *Identificarea făptuitorului* pe baza actelor de identitate sau a datelor menţionate de acesta;
f) *Efectuarea percheziţiei corporale* este *obligatorie* în toate cazurile, extinzându-se asupra bagajelor şi autoturismului făptuitorului. Se vor căuta: substanţe sau produse stupefiante ori toxice, ţigări, băuturi, înscrisuri (note de cazare, note de plate a unor servicii), hărţi, telefoane mobile, adrese, numere de telefon, dar şi arme albe şi arme de foc;

g) *Dispunerea măsurilor procedurale* cu privire la făptuitor, obiecte, valori şi înscrisuri descoperite. Făptuitorul va fi supravegheat şi păzit atât pentru a nu fugi, cât şi pentru a nu distruge mijloacele materiale de probe. Obiectele purtătoare de urme vor fi trimise la laboratoarele de specialitate pentru identificarea substanţelor stupefiante.

10.3. Una din cele mai importante *măsuri tactice* care se dispune în cazul investigării traficului de droguri este **efectuarea obligatorie a percheziţiei domiciliare**[22], care va viza, *simultan*, toate locuinţele, anexele, depozitele şi alte locuri stabilite cu ocazia documentării activităţii făptuitorului, prin echipe stabilite din timp, ori prin comisie rogatorie. Această măsură se ia în cazul în care infractorii au acţionat pe teritoriul mai multor ţări, astfel că la ora H, organele judiciare vor acţiona simultan, rolul de coordonator revenind punctului de comandă stabilit de Europol sau de Centrul SECI. La percheziţiile domiciliare poate fi folosit cu succes câinele dresat antidrog.

10.4. Dispunerea de constatări tehnico-ştiinţifice şi expertize[23]

– Constituie principalele modalităţi ştiinţifice de dovedire a existenţei stupefiantului pe baza caracteristicilor proprii fiecărui stupefiant (structură moleculară, punct de topire, stare de agregare etc.)[24]

– Sarcina identificării drogurilor este de competenţa specialiştilor şi a laboratoarelor de profil;

– Lucrătorii de poliţie sau vameşii pot proceda la o primă identificare prin folosirea trusei de reactivi;

– Întrebările la care trebuie să răspundă specialistul trebuie să fie formulate clar şi precis: dacă substanţa este sau conţine stupefiante; natura stupefiantului şi denumirea; puritatea, concentraţia, umiditatea, greutatea stupefiantelor; dacă au fost sau nu falsificate; dacă sunt sustrase sau nu dintr-o fabrică; dacă eşantionul de probă are aceeaşi compoziţie cu substanţele incriminate.

Pentru analiză se trimit şi: seringi, fiole, pahare, pipe, resturi de ţigări etc.

– Specialiştii pot formula următoarele concluzii: *cert pozitivă* („substanţa supusă examinării este haşiş"); *cert negativă* („substanţa supusă examinării nu este stupefiant"); *de probabilitate* („substanţa supusă examinării este, probabil, haşiş"); de *imposibilitate* („Nu se poate stabili dacă substanţa supusă examinării este stupefiant"). [25]

– Pentru identificarea stupefiantelor şi a altor toxice se folosesc gazcromatografe portabile, fiind necesară o cantitate redusă de substanţă.

10.5. Metode de identificare a drogurilor[26]

Testele de rutină folosite de specialişti pentru identificarea drogurilor sunt: testele de culoare, testele microcristaline, cromatografia, spectrofotometria şi spectrometria de masă.

Testele de culoare sunt indicatori utili ai prezenţei drogurilor, dar nu sunt concludente în identificarea unor droguri necunoscute:

– *Marquis.* În prezenţa acestui reactiv, heroina, morfina şi majoritatea derivaţilor opiumului se colorează în purpuriu, iar în prezenţa amfetaminei şi a metilfetaminei se colorează în orange-brun;

– *Dillie-Koppanyi.* La testarea barbituricelor, reactivul se colorează în albastru-violet;

– *Duquenois-Levine.* Se foloseşte în testarea marijuanei (culoare purpurie);

– *Von Urk*. Prezintă culoarea albastru-purpuriu în prezenţa LSD-ului;

– *Scott*. Evidenţiază cocaina;

Testele microcristaline. Sunt specifice numai testelor color. O picătură de reactiv determină o precipitare cristalină a unor cantităţi mici de drog. La microscop, forma şi măsura cristalelor prezintă caracteristici specifice fiecăruidrog.

Cromatografia pe strat subţire şi cromatografia de gaze sunt tehnici de analiză prin separarea fracţiilor care compun drogurile.

Spectrofotometria este utilizată ca tehnică de probabilitate în aprecierea identităţii unui drog pe baza absorbţiei selective a luminii în zonele UV şi IR ale spectrului electromagnetic. Spectrul ultraviolet nu este concludent pentru identificare. Spectrul infraroşu este unic pentru fiecare componentă a unei substanţe, reprezentând o veritabilă *amprentă* a acestora.

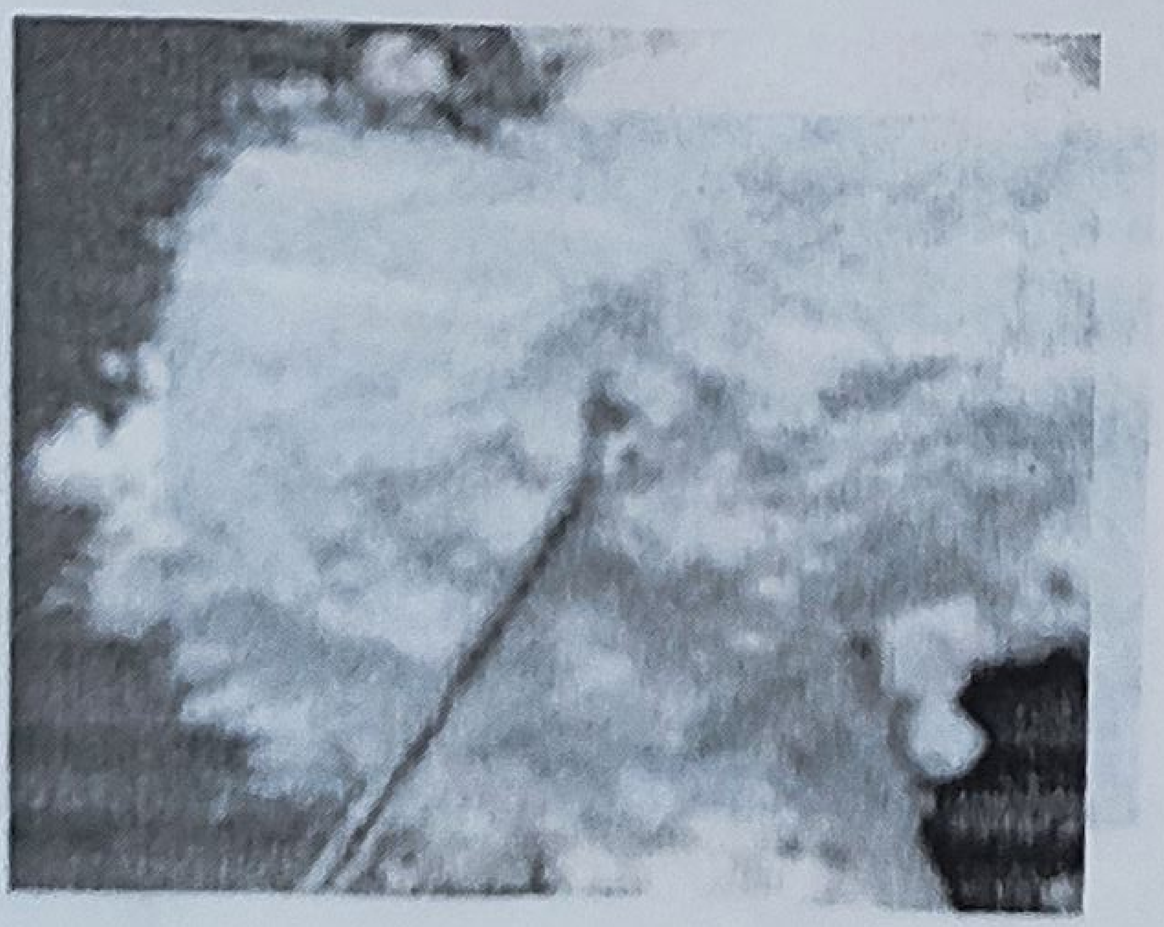
Spectrometria de masă este o tehnică valoroasă de identificare, putând separa drogul propriu-zis de restul substanţelor aflate în compoziţia drogului amalgamat.

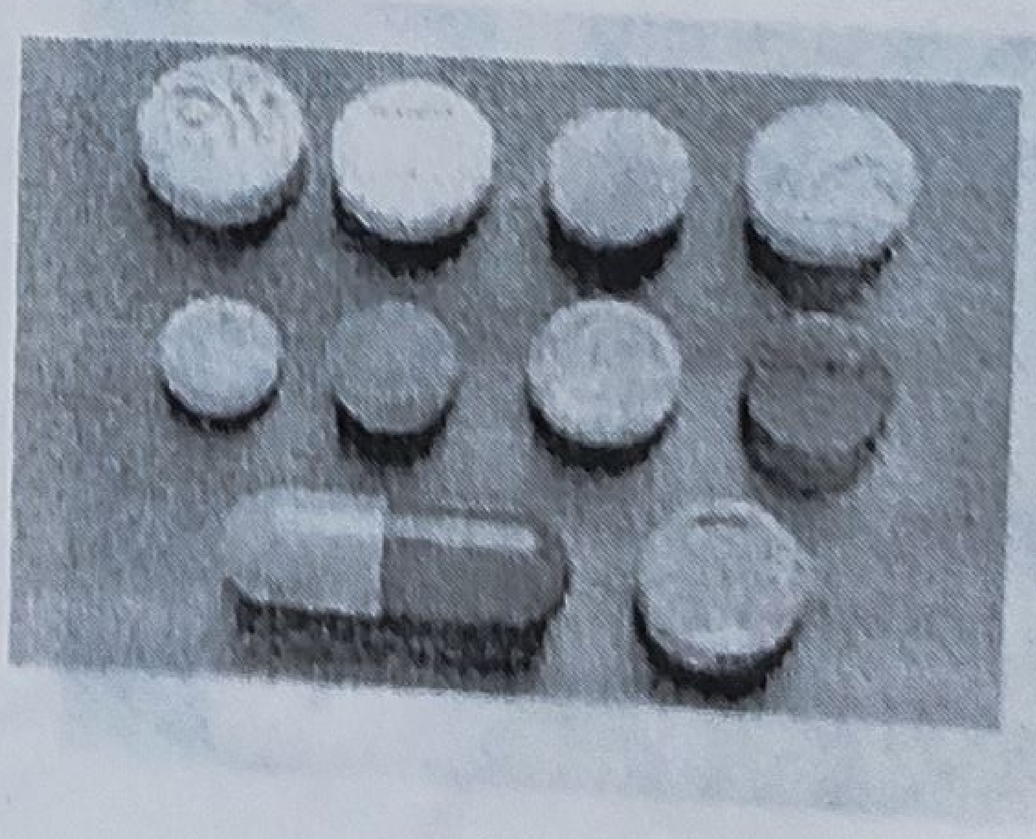

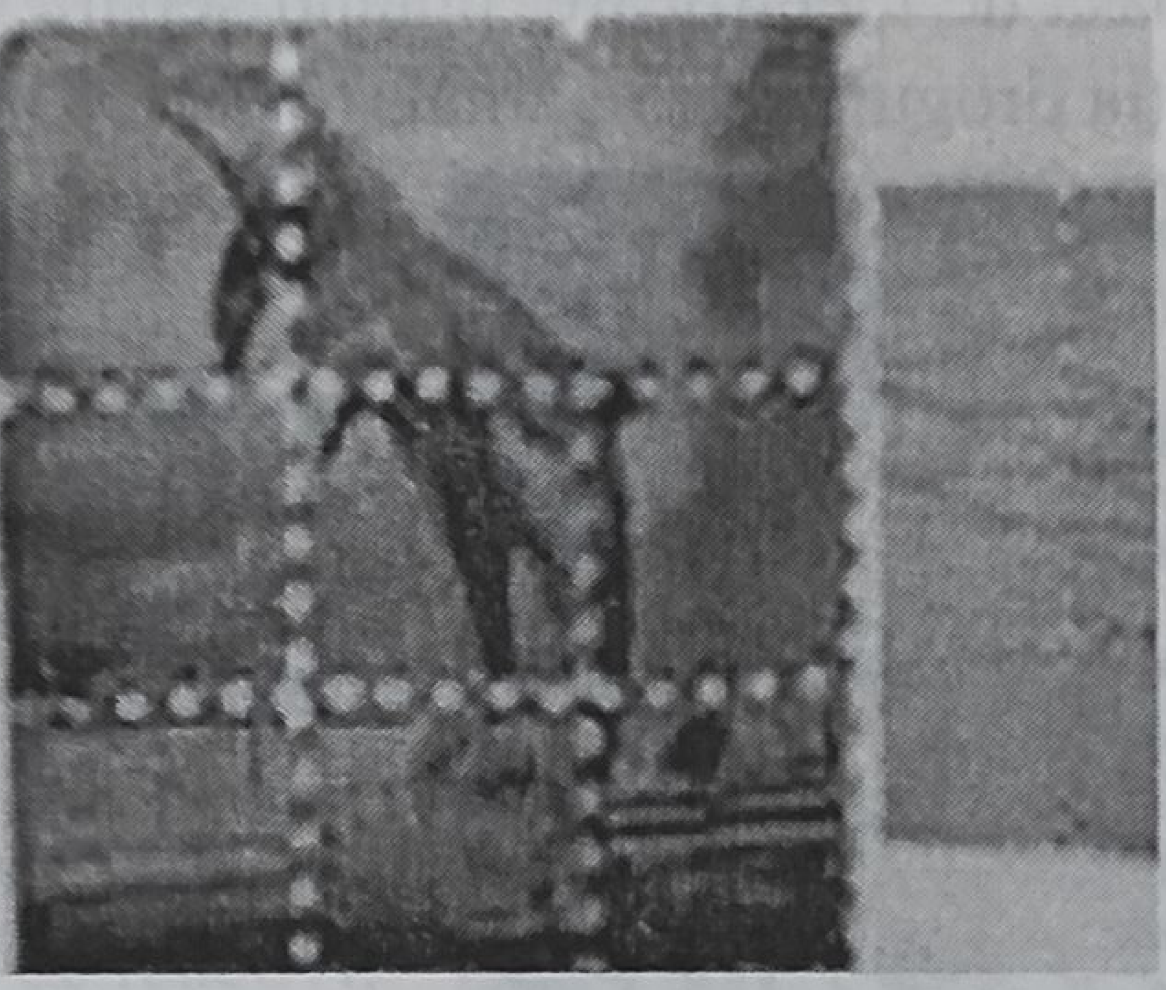

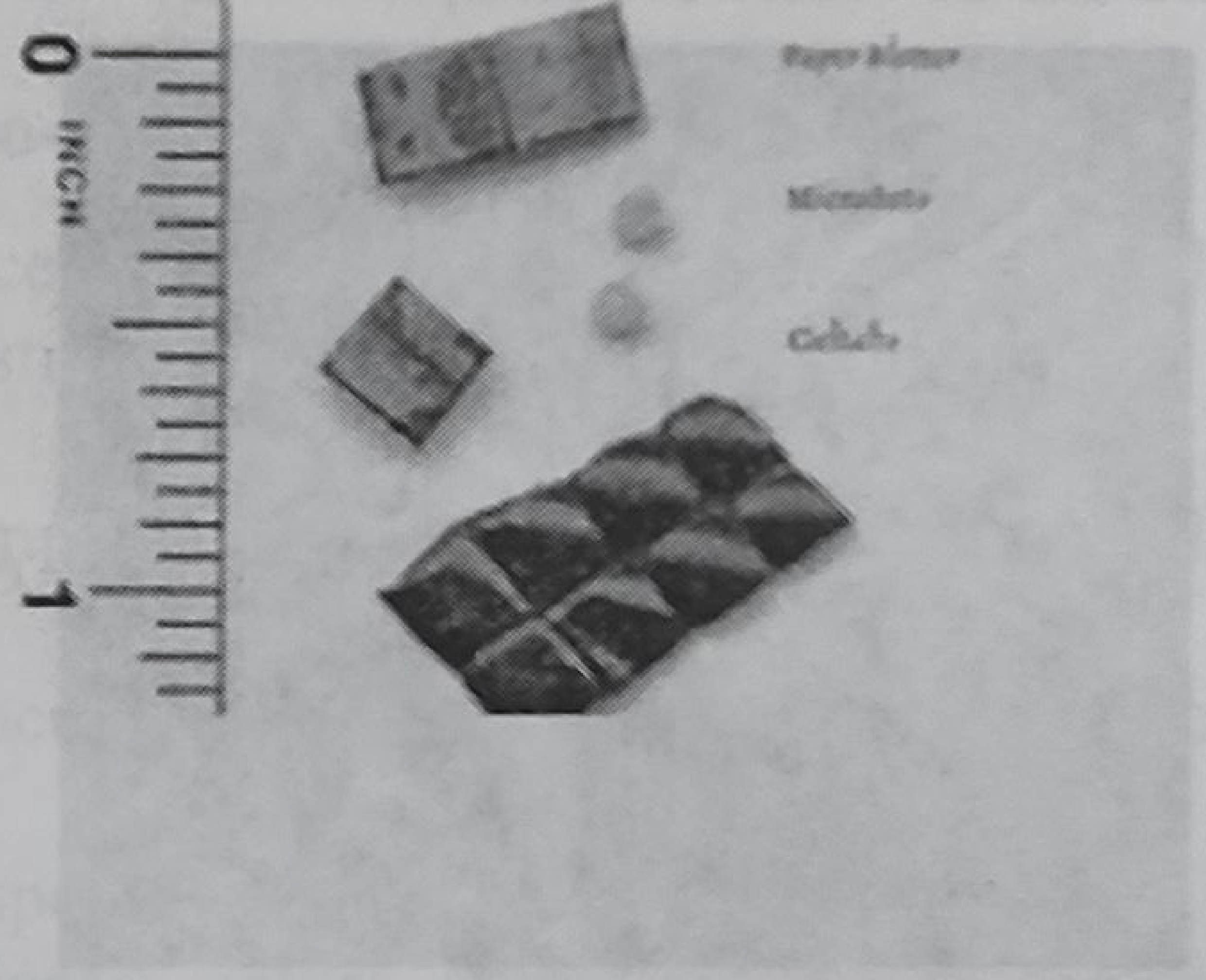

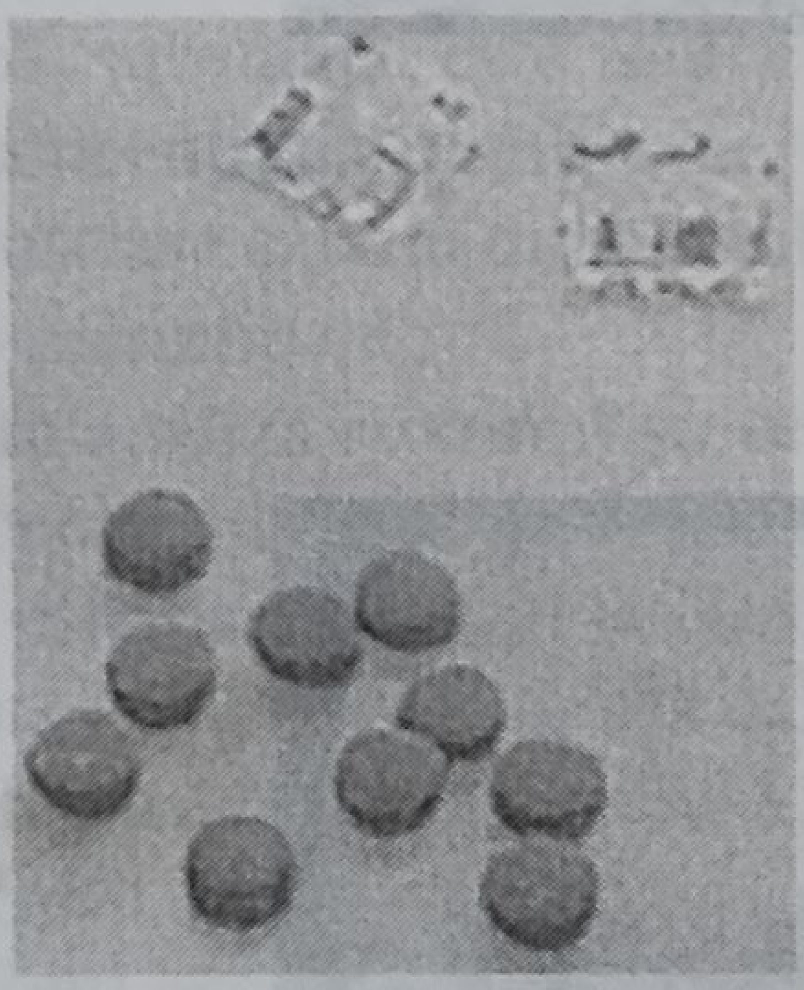

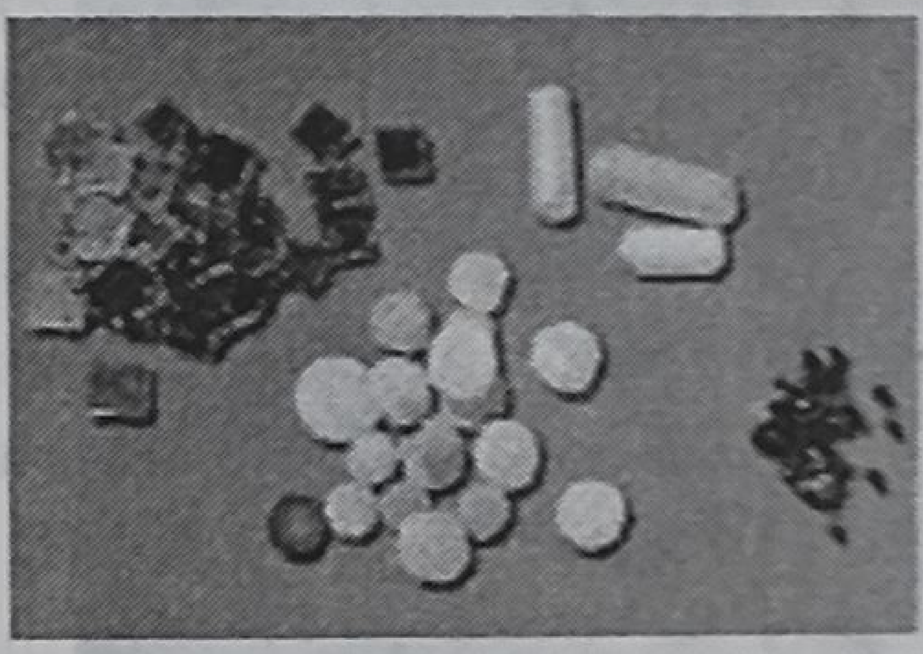

0
INCH
1

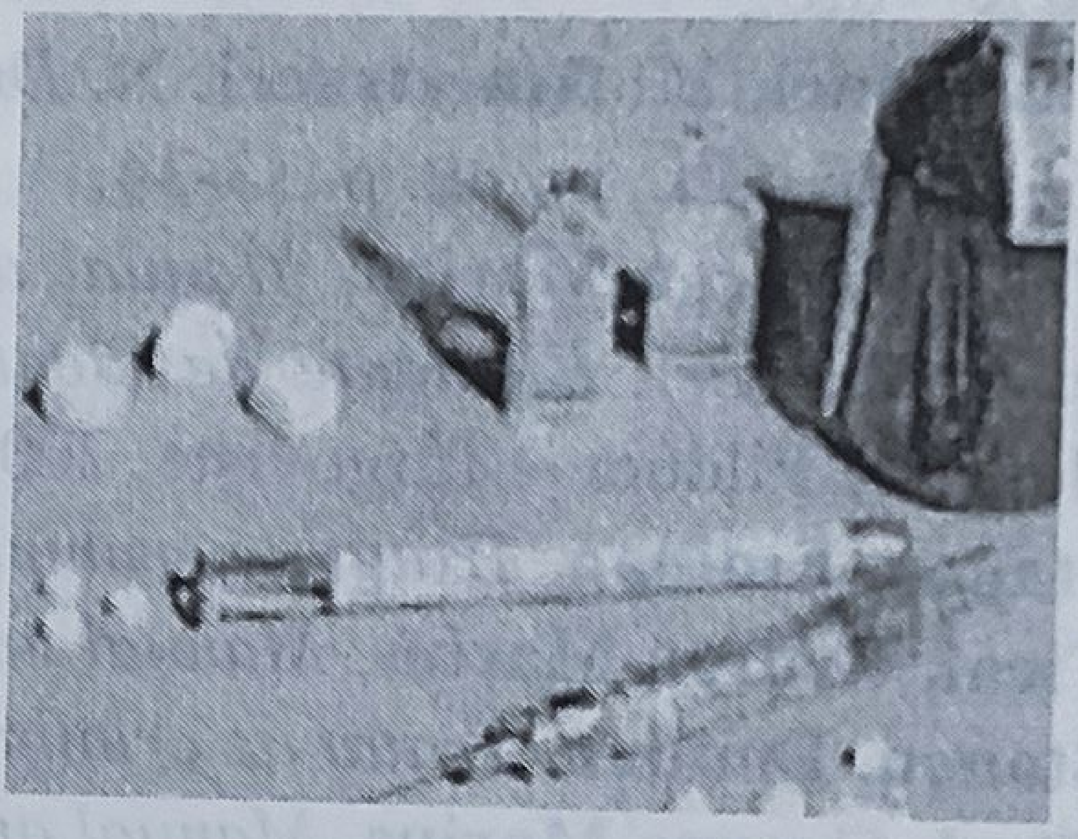

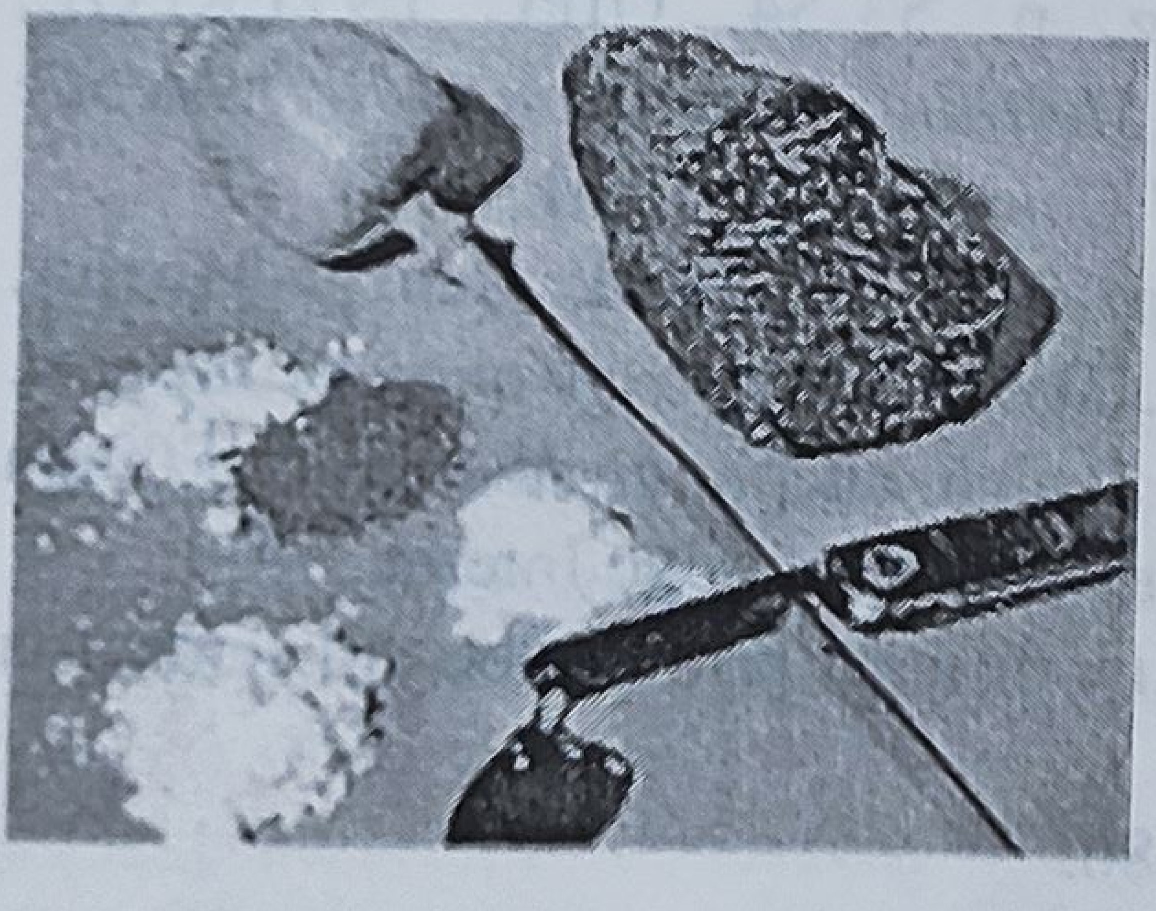

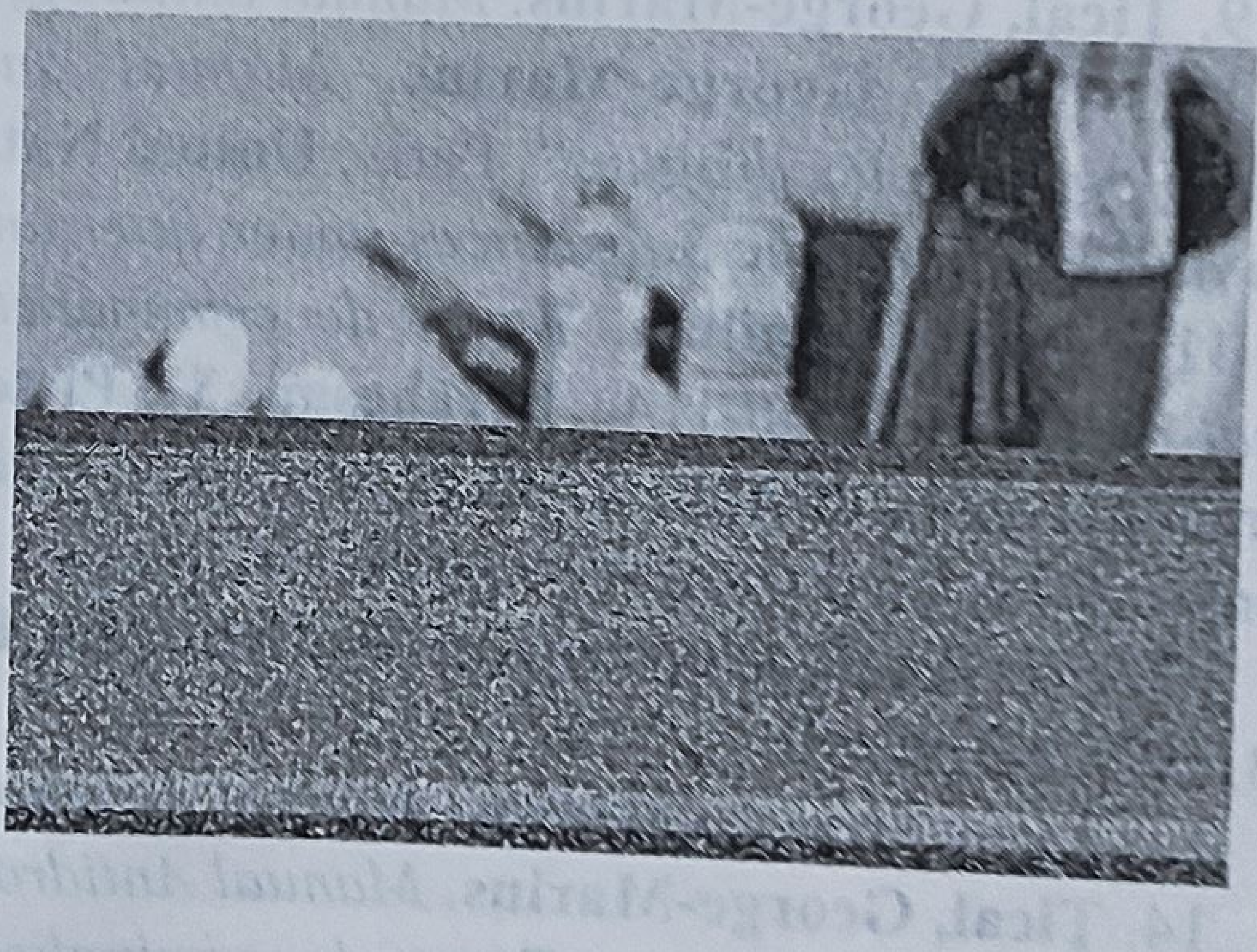

Note la Capitolul VI

1. **Drăgan, Jenică**. *Aproape totul despre... droguri*. Editura Militară, Bucureşti, 1994 şi *Dicţionar de droguri*, Editura Naţional, Bucureşti, 2000; **Savenko, V.G.; Sergheev, A.N.; Poluektov, S.S.; Sorokin V.I.; Filipov, N.A.** *Răspândirea narcoticelor*, Editura M.A.L., Moscova, 1992; **Grigorescu, E.** *Din ierburi s-au născut medicamente*, Editura Albatros, Bucureşti, 1987; **Gorun, G.S.**. *Paradisuri arficiale. Toxicomaniile.* Editura Viaţa Medicală Românească, Bucureşti, 2003; **Alecu, Gh.** *Incriminarea traficului şi consumului ilicit de droguri*, Editura Europolis, Constanţa, 2004.

2. **Stancu, Emilian**. *Tratat de Criminalistică.* Ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Universul Juridic, Bucureşti, 2002. p. 619.

3. **DEX** – drog

4. **Charpenel, Y.; Maestracci, N.** *Drogues et toxicomanies.* Editura O.F.D.T., Paris, 1999, p. 253; **Alec, Gh.**, *op.cit.* p. 33-34.

5. **Ţical, George-Marius**. *Manual antidrog. Prevenirea şi combaterea traficului şi consumului de droguri. Elemente de identificare şi efectele drogurilor. Curs universitar.* Editura Pildner & Pildner – Târgovişte, 2003, p. 48.

6. **Stancu, Emilian**. *Tratat de criminalistică*, p. 620.

7. **Ţical, George-Marius**. *Manual antidrog*, p. 49.

8. **Stancu, Emilian**. *Tratat de criminalistică*, p. 621.

9. **Ţical, George-Marius**. *Manual antidrog*, p. 55.

10. **Ţical, George-Marius**. *Manual antidrog*, p. 53-54. OIPC INTERPOL, „*Terminologie sur les drogues*", Paris; **United Nations**, *Multilingual Dictionary of Narcotic Drugs and Psychotropic Substances under International Control*, New York, 1983.

11. **Stancu, Emilian**. *Tratat de criminalistică*, p. 621-623; **Ţical, George-Marius**. *Manual antidrog*, p. 56-114.; **Bercheşan, V., Pletea, C.** *Drogurile şi traficanţii de droguri*. Editura Paralela 45, Ploieşti, 1998. p. 67 şi urm.; **Drăgan, Jenică**. *Dicţionar de droguri*, Editura Naţional, 2000; *Dicţionar enciclopedic de droguri*, Editura Ministerului de Interne, 1991.

12. **Convenţia asupra stupefiantelor din 1961**, modificată prin protocolul semnat la 25.03.1971 la Geneva.

13. **Ţical, George-Marius**. *Manual Antidrog*, p. 86.

14. **Ţical, George-Marius**. *Manual Antidrog*, p. 99-101.

15. **Emilian, Stancu**. *Tratat de criminalistică*, p. 626-631; **Stelian, Ţurlea.** *Bomba drogurilor*. Editura Humanitas, Bucureşti, 1991, p. 167 şi urm.; **C. Ţuhaşu**. Moduri de operare inedite utilizate de traficanţii de droguri, în *Buletinul Informativ al Poliţiei Antidrog* nr.1, Compania Tipoart, Bucureşti, 1991; **Ion, Suceavă**. *Flagelul stupefiantelor*, Editura M.I., Bucureşti, 1986; **Vasile, Bercheşan, Constantin Pletea**. *Drogurile şi traficanţii de droguri*, Editura Paralela 45, Piteşti, 1998; **Gheorghe Alecu**. *Incriminarea traficului şi consumului de droguri*. Editura Europolis, Constanţa, 2004, p. 195-206.

16. **Emilian, Stancu**. *Tratat de criminalistică*. Ediţia a II-a revăzută şi adăugită, p. 632 şi urm.; **Vasile, Bercheşan, Constantin Pletea**. *Tratat de metodică criminalistică*, Editura Carpaţi, Craiova, 1994, p. 284 şi urm. şi *Drogurile şi traficanţii de droguri*, Editura Paralela 45, Piteşti, 1997, p. 90 şi urm.; **H.G. nr. 1359** din 20 decembrie 2000 privind Regulamentul de aplicare a dispoziţiilor Legii nr. 143/2000.

17. **Țical, George-Marius**. *Manual Antidrog*, p. 125-126.
18. **Emilian, Stancu**. *Tratat de criminalistică*, p. 633.
19. **Vasile, Bercheșan**; **Constantin Pletea**. *Drogurile și traficanții de droguri*, p. 90 și urm.; **Emilian Stancu**. *Tratat de criminalistică*, p. 632 și urm.
20. **Stancu, Emilian**. *Tratat de criminalistică*, p. 635-636.
21. **Stancu, Emilian**. *Tratat de criminalistică*, ediția a II-a, p. 637-638.
22. **Suciu, Camil**. *Criminalistică*. Editura Didactică și Pedagogică, București, p. 560.
23. **Stancu, Emilian**. *Tratat de criminalistică*, ediția a II-a, p. 640-641.
24. **Beliș, Vladimir**. *Tratat de medicină legală*. Editura Medicală, București, 1995, Vol. II, p. 288 și urm.
25. **Ion, Grigorescu**. Expertiza urmelor de substanțe toxice, în *Tratat practic de criminalistică*, Vol. III, Ministerul de Interne, Serviciul Editorial și Cinematografic, 1980, p. 528.
26. **Stancu, Emilian**. *Tratat de criminalistică*, ediția a II-a, p. 642-643.

Capitolul VII

METODOLOGIA INVESTIGĂRII FAPTELOR DE CORUPȚIE

1. Considerații generale

1.1. Aspecte comune ale noilor reglementări privind faptele de corupție

Corupția este un concept prioritar normativ și desemnează încălcarea normelor morale și legale care guvernează exercitarea unei funcții publice[1].

Corupția a fost asemănată cu un monstru care are mai multe capete, fiind greu sau chiar imposibil de cuprins într-o singură definiție[2].

„Reprezentând o problemă socială complexă, ale cărei modalități de manifestare, consecințe sociale și căi de soluționare interesează atât opinia publică, cât și nivelul instituționalizat al controlului social, corupția este concepută de segmentele sociale oneste ca fiind un fenomen deosebit de grav și periculos, capabil să submineze structurile de putere, realizarea reformei economice, creșterea nivelului de trai al populației și edificarea statului de drept. Corupția este în ultimă instanță cel mai mare dușman al democrației"[3].

În țările subdezvoltate corupția este favorizată fie de lipsa de autoritate a puterii și de incapacitatea acesteia de a reacționa eficient față de acest fenomen, fie de caracterul dictatorial al puterii care constituționalizează puterea la nivelurile superioare ale ierarhiei politice[4].

Combaterea corupției este o problemă de mare interes pentru organismele internaționale[5] și una din prioritățile României în efortul general de depășire a greutăților pe care le ridică perioada de tranziție.

România a adoptat Legea nr. 78 din 8 mai 2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție[6], care conferă noi instrumente în plan administrativ și penal, alături de Ordonanța de urgență nr. 43 din 4 aprilie 2002 privind înființarea Parchetului Național Anticorupție[7], pentru eficientizarea activităților de prevenire și combatere a acestui flagel care tinde să amenințe, ca o caracatiță, drepturile și libertățile cucerite cu sângele tinerilor în decembrie 1989.

1.2. Categorii de persoane cărora le este aplicabilă Legea nr. 78/2000 (art. 1):

a. care exercită o funcție publică, indiferent de modul în care au fost investite, în cadrul autorităților publice sau instituțiilor publice;

b. care îndeplinesc, permanent sau temporar, potrivit legii, o funcție sau o însărcinare, în măsura în care participă la luarea deciziilor sau le pot influența, în cadrul serviciilor publice, regiilor autonome, societăților comerciale, companiilor naționale, societăților naționale, unităților cooperatiste sau al altor agenți economici;

c. care exercită atribuții de control potrivit legii;

d. care acordă asistență specializată unităților, prevăzute la lit.a și b, în măsura în care participă la luarea deciziilor sau le pot influența;

e. care, indiferent de calitatea lor, realizează, controlează sau acordă asistență specializată, în măsura în care participă la luarea deciziilor sau le pot influența, cu privire la: operațiuni care antrenează circulația de capital, operațiuni de bancă, de schimb valutar sau de credit, operațiuni de plasament, în burse, în asigurări, în plasament mutual ori privitor la conturile bancare și cele asimilate acestora, tranzacții comerciale interne și internaționale;

f. care dețin o funcție de conducere într-un partid sau într-o formațiune politică, într-un sindicat, într-o organizație patronală ori într-o asociație fără scop lucrativ sau fundație;

g. alte persoane fizice decât cele prevăzute la lit.a, f, în condițiile prevăzute de lege.

1.3. Reguli speciale de comportament

Persoanele cărora le este aplicabilă Legea nr. 78/2000 sunt obligate:

• Să îndeplinească îndatoririle ce le revin din exercitarea funcțiilor, atribuțiilor sau însărcinărilor încredințate, cu respectarea strictă a legilor și a normelor de conduită profesională, și să asigure ocrotirea și realizarea drepturilor și intereselor legitime ale cetățenilor, fără să se folosească de funcțiile, atribuțiile ori însărcinările primite, pentru dobândirea pentru ele sau pentru alte persoane de bani, bunuri sau alte foloase necuvenite (art. 2).

• Persoanele care exercită o funcție publică, prevăzute în art. 1, precum și persoanele care dețin o funcție de conducere, de la directori inclusiv, în sus, în cadrul regiilor autonome, companiilor naționale, societăților naționale, societăților comerciale la care statul sau o autoritate a administrației publice locale este acționar, instituțiilor publice implicate în realizarea procesului de privatizare, Băncii Naționale a României, băncilor la care statul este acționar majoritar, au obligația să își declare averea în condițiile prevăzute de Legea nr. 115/1996 privind declararea și controlul averii demnitarilor, magistraților, funcționarilor publici și a unor persoane cu funcții de conducere.

• Nedepunerea declarației de avere atrage declanșarea din oficiu a procedurii de control al averii în condițiile Legii nr. 115/1996.

• Persoanele care îndeplinesc o funcție publică în cadrul autorităților sau instituțiilor publice ori care exercită atribuții de control sunt obligate să declare, în termen de 30 de zile de la primire, orice donație directă ori indirectă sau daruri manuale primite în legătură cu exercitarea funcțiilor sau atribuțiilor lor, cu excepția celor care au o valoare simbolică.

2. Organele care au atribuții în aplicarea legii

2.1. Autorități judiciare

Potrivit Ordonanței de Urgență nr. 43 din 4 aprilie 2002, urmărirea penală se efectuează în mod obligatoriu de către procurori specializați din cadrul Parchetului Național Anticorupție, dacă infracțiunile prevăzute în Legea nr. 78/2000 sunt săvârșite în una din următoarele condiții:

a. dacă, indiferent de calitatea persoanelor care le-au comis, au cauzat o pagubă materială mai mare decât echivalentul în lei a 100.000 euro sau o perturbare deosebit de gravă a activității unei autorități publice, instituții publice sau oricărei alte persoane juridice;

b. de către deputaţi, senatori, membrii Guvernului, secretari de stat şi asimilaţii acestora, judecătorii Curţii Constituţionale, membrii, judecătorii, procurorii şi controlorii financiari ai Curţii de conturi şi ai camerelor de conturi judeţene, preşedintele Consiliului Legislativ, avocatul poporului, guvernatorul şi viceguvernatorul Băncii Naţionale a României, preşedintele Consiliului Concurenţei, magistraţi, ofiţeri superiori, generali, mareşali, amirali, notari publici, executori judecătoreşti, consilieri judeţeni şi locali, primari, prefecţi, subprefecţi, persoane cu funcţii de conducere şi de control în cadrul autorităţilor publice centrale şi locale sau în cadrul instituţiilor publice, membrii consiliilor regiilor autonome de interes naţional sau local, al companiilor şi societăţilor naţionale, societăţilor comerciale la care statul sau o autoritate a administraţiei publice locale este acţionar, instituţiilor publice care au atribuţii în procesul de privatizare şi al unităţilor centrale financiar-bancare.

• Celelalte infracţiuni prevăzute în Legea nr. 78/2000 sunt de competenţa serviciilor Parchetului Naţional Anticorupţie, care funcţionează la nivelul parchetelor de pe lângă Curţile de Apel.

2.2. Autorităţi administrative (art. 14 din Ordonanţa de Urgenţă nr. 43/2002)

• Persoanele cu atribuţii de control sunt obligate să sesizeze Parchetul Naţional Anticorupţie cu privire la orice date sau informaţii din care rezultă că s-a săvârşit una din infracţiunile atribuite în competenţa Parchetului Naţional Anticorupţie.

• Persoanele cu atribuţii de control sunt obligate ca în cursul efectuării actului de control să procedeze la *asigurarea şi conservarea urmelor infracţiunii, a corpurilor delicte şi a oricăror mijloace de probă ce pot servi organelor de urmărire penală.*

• Serviciile şi organele specializate în culegerea şi prelucrarea informaţiilor au obligaţia de a pune la dispoziţia Parchetului Naţional Anticorupţie, de îndată, datele şi informaţiile deţinute în legătură cu săvârşirea infracţiunilor privitoare la corupţie.

• Serviciile şi organele specializate în culegerea şi prelucrarea informaţiilor, la cererea procurorului general al Parchetului Naţional Anticorupţie sau a procurorului anume desemnat de acesta, îi vor pune la dispoziţie, la sediul lor, datele şi informaţiile neprelucrate în legătură cu săvârşirea infracţiunilor privitoare la corupţie.

• Potrivit art. 24 din Legea nr. 78/2000, persoanele cu atribuţii de control, care cunosc operaţiuni ce antrenează circulaţia de capitaluri sau alte activităţi prevăzute de lege, privind sume de bani, sau bunuri sau alte valori ce se presupune că provin din infracţiuni de corupţie sau asimilate acestora ori din infracţiuni ce au legătură cu acestea, au obligaţia să sesizeze organele de urmărire penală abilitate de lege.

Îndeplinirea cu bună-credinţă a acestor obligaţii nu constituie o încălcare a secretului profesional sau bancar şi nu atrage răspunderea penală, civilă sau disciplinară. Neîndeplinirea cu rea-credinţă a obligaţiilor menţionate constituie infracţiuni şi se pedepsesc, potrivit art. 262 C.pen. (nedenunţarea unor infracţiuni).

2.3. Alte dispoziţii procedurale prevăzute în Ordonanţa de Urgenţă nr. 43/2002

• Când există indicii temeinice cu privire la săvârşirea infracţiunilor de corupţie prevăzute de Legea nr. 78/2000, *în scopul strângerii de probe sau al identificării autorului, procurorii Parchetului Naţional Anticorupţie pot să dispună, pe o durată de cel mult 30 de zile, următoarele măsuri:*

– punerea sub supraveghere a conturilor bancare şi a conturilor asimilate acestora;

– punerea sub supraveghere sau sub ascultare a liniilor telefonice;

– accesul la sisteme informaţionale;
– comunicarea de acte autentice sau sub semnătură privată, de documente bancare, financiare ori contabile[8].

Pentru motive temeinice, aceste măsuri pot fi prelungite de procuror prin ordonanţă motivată, fiecare prelungire neputând depăşi 30 de zile.

De asemenea, sunt prevăzute următoarele măsuri:
– folosirea investigatorilor sub acoperire din rândul ofiţerilor de poliţie special desemnaţi în acest scop, care pot efectua investigaţii numai cu autorizarea motivată a procurorului general al Parchetului Naţional Anticorupţie;
– protecţia martorilor, a experţilor şi a victimelor, potrivit legii;
– după începerea urmăririi penale, secretul bancar şi cel profesional nu sunt opozabile procurorilor din Parchetul Naţional Anticorupţie şi nici instanţei de judecată;
– verificarea conturilor bancare şi a conturilor asimilate acestora, măsură care poate fi efectuată numai la cererea procurorului general al Parchetului Naţional Anticorupţie sau a procurorului anume desemnat de acesta;
– aplicarea dispoziţiilor art. 118 din Codul penal privind confiscarea bunurilor. Dacă bunurile care fac obiectul infracţiunii nu se găsesc, se confiscă echivalentul lor în bani sau bunurile dobândite în locul acestora;
– luarea măsurilor asiguratorii prevăzute de Codul de proceuudră penală pentru aducerea la îndeplinire a confiscării bunurilor (art. 163 C.pr.pen.);
– persoanele care au atribuţii în aplicarea legii sunt obligate să respecte secretul profesional cu privire la datele şi informaţiile obţinute în această calitate;
– persoana care a comis una dintre infracţiunile atribuite în competenţa Parchetului Naţional Anticorupţie, iar în timpul urmăririi penale denunţă şi facilitează identificarea şi tragerea la răspundere penală a altor persoane care au săvârşit astfel de infracţiuni beneficiază de reducere la jumătate a limitelor prevăzute de lege;
– dacă infracţiunile prevăzute în Legea nr. 78/2000 sunt flagrante, urmărirea şi judecata se efectuează potrivit art. 465 şi art. 467–479 din Codul de procedură penală, iar dacă nu sunt flagrante urmărirea penală şi judecata se efectuează potrivit procedurii de drept comun.

3. Categorii de infracţiuni

• În înţelesul Legii nr. 78/2000 sunt infracţiuni de corupţie propriu-zise prevăzute în art. 254–257 din Codul penal (mită, primirea de foloase necuvenite şi traficul de influenţă), precum şi infracţiunile prevăzute în legi speciale, ca modalităţi specifice ale infracţiunilor prevăzute la art. 254–257 din Codul penal, în funcţie de calitatea persoanelor care săvârşesc sau faţă de care se săvârşesc faptele ori în raport cu sectoarele care incriminează astfel de fapte menţionăm: Legea privind încuviinţarea adopţiei, care incriminează fapta părintelui, tutorelui sau ocrotitorului legal care pretinde sau primeşte bani sau alte foloase în scopul adopţiei unui copil; Legea privind donarea de sânge, utilizarea terapeutică a sângelui şi organizarea transfuzională de sânge, Legea electorală etc.[9]

• În cuprinsul legii sunt prevăzute şi infracţiuni asimilate infracţiunilor de corupţie (art. 10–13), iar în art. 17 sunt prevăzute infracţiuni care sunt în legătură directă cu infracţiunile de corupţie sau cu cele asimilate acestora.

Prin organizaţie sau asociaţie criminală se înţelege „o pluralitate constituită de infractori, care au ca scop săvârşirea uneia sau mai multor infracţiuni. Variantele clasice ale pluralităţii constituite sunt complotul (art. 167 C.pen.) şi asocierea în vederea săvârşirii de infracţiuni (art. 323 C.pen.). Specific organizaţiilor sau asociaţiilor criminale le este gradul înalt de organizare, stabilitatea în timp, caracterul clandestin, mijloace de care dispun etc."[10].

3.1. Infracţiuni de corupţie propriu-zise

Sunt considerate infracţiuni de corupţie propriu-zise, în sensul Legii nr. 78/2000:

• Faptele incriminate în art. 254 C.pen. (luarea de mită sau corupţia pasivă); art. 255 C.pen. (darea de mită sau corupţia activă); art. 256 C.pen. (primirea de foloase necuvenite) şi art. 257 C.pen. (traficul de influenţă).

• Faptele incriminate în legi speciale, dacă prin calitatea făptuitorului sau a persoanei faţă de care se săvârşesc ori prin specificul sectorului de activitate în care se comit, asemenea fapte apar ca modalităţi specifice ale infracţiunilor prevăzute la art. 254–257 C.pen.

Legea nr. 78/2000 stabileşte următoarele *modalităţi agravate ale infracţiunilor de corupţie* prevăzute în Codul penal:

• Fapta de luare de mită, prevăzută la art. 254 din Codul penal, dacă a fost săvârşită de o persoană care, potrivit legii, are atribuţii de constatare sau de sancţionare a contravenţiilor ori de constatare, urmărire sau judecare a infracţiunilor, se sancţionează cu pedeapsa prevăzută la art. 254 alin. 2 din Codul penal privind săvârşirea infracţiunii de către un funcţionar cu atribuţii de control.

• Fapta de dare de mită săvârşită de o persoană care îndeplineşte o funcţie cu atribuţii de constatare şi sancţionare a contravenţiilor, de urmărire sau judecare a infracţiunilor sau faţă de un funcţionar cu atribuţii de control se sancţionează cu pedeapsă prevăzută la art. 255 din Codul penal, al cărei maxim se majorează cu 2 ani.

• Infracţiunile de primire de foloase necuvenite şi trafic de influenţă, dacă au fost săvârşite de persoane care îndeplinesc funcţii de constatare şi sancţionare a contravenţiilor, de urmărire şi judecare a infracţiunilor sau de coautorat[11] se sancţionează cu pedeapsa prevăzută la art. 256 din Codul penal, respectiv la art. 257 din Codul penal, al cărei maxim se majorează cu 2 ani.

• Prevederile art. 254–257 din Codul penal se aplică şi managerilor, directorilor, administratorilor şi cenzorilor societăţilor comerciale, companiilor şi societăţilor naţionale, ai regiilor autonome şi ai oricăror alţi agenţi economici.

• Faptele de corupţie sunt considerate şi mai grave, dacă sunt săvârşite în interesul unei organizaţii, asociaţii sau grupări criminale ori al unuia dintre membrii acesteia sau pentru a influenţa negocierile tranzacţiilor comerciale internaţionale ori schimburile sau investiţiile internaţionale; maximul pedepsei prevăzute de lege pentru aceste infracţiuni se majorează cu 5 ani.

3.2. Infracţiuni asimilate infracţiunilor de corupţie

3.2.1. Potrivit art. 10 din Legea nr. 78/2000, sunt pedepsite cu închisoare de la 5 la 15 ani şi interzicerea unor drepturi următoarele fapte, dacă sunt săvârşite în scopul obţinerii pentru sine sau pentru altul de bani, bunuri sau alte foloase necuvenite:

a. stabilirea, cu intenţie, a unei valori diminuate, faţă de valoarea comercială reală, a bunurilor aparţinând agenţilor economici la care statul sau o autoritate a administraţiei publice locale este acţionar, comisă în cadrul acţiunii de privatizare sau cu ocazia unei tranzacţii

comerciale, ori a bunurilor aparţinând autorităţilor publice sau instituţiilor publice, în cadrul unei acţiuni de vânzare a acestora, săvârşită de cei care au atribuţii de conducere, de administrare sau de gestionare;

b. acordarea de credite sau de subvenţii cu încălcarea legii sau a normelor de creditare, neurmărirea, conform legii sau normelor de creditare, a destinaţiilor contractate ale creditelor sau subvenţiilor ori neurmărirea creditelore restante;

c. utilizarea creditelor sau a subvenţiilor în alte scopuri decât cele pentru care au fost acordate.

3.2.2. Potrivit art. 11 din lege, fapta persoanei care, în virtutea funcţiei, a atribuţiei ori a însărcinării primite, are sarcina de a supraveghea, de a controla sau de a lichida un agent economic privat, de a îndeplini pentru acesta vreo însărcinare, de a intermedia sau de a înlesni efectuarea unor operaţiuni comerciale sau financiare de către agentul economic privat ori de a participa cu capital la un asemenea agent economic, dacă fapta este de natură a-i aduce direct sau indirect foloase necuvenite, se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 7 ani.

Dacă fapta prevăzută la alin. (1) a fost săvârşită într-un interval de 5 ani de la încetarea funcţiei, atribuţiei ori însărcinării, aceasta se pedepseşte cu închisoare de la 1 la 5 ani.

3.2.3. Art. 12 din lege prevede că sunt pedepsite cu închisoarea de la 1 la 5 ani următoarele fapte, dacă sunt săvârşite în scopul obţinerii pentru sine sau pentru altul de bani, bunuri ori alte foloase necuvenite:

a. efectuarea de operaţiuni financiare, ca acte de comerţ, incompatibile cu funcţia, atribuţia sau însărcinarea pe care o îndeplineşte o persoană ori încheierea de tranzacţii financiare, utilizând informaţiile obţinute în virtutea funcţiei, atribuţiei sau însărcinării sale;

b. folosirea, în orice mod, direct sau indirect, de informaţii ce nu sunt destinate publicităţii ori permiterea accesului unor persoane neautorizate la aceste informaţii.

3.2.4. Potrivit art. 13 din lege, fapta persoanei care îndeplineşte o funcţie de conducere într-un partid sau într-o formaţiune politică, într-un sindicat ori într-o asociaţie fără scop lucrativ sau fundaţie şi care foloseşte influenţa ori autoritatea sa în scopul obţinerii pentru sine ori pentru altul de bani, bunuri sau alte foloase necuvenite se pedepseşte cu închisoare de la 1 la 5 ani.

3.2.5. Formele infracţiunilor. Modalităţi agravate

• De regulă, *tentativa este posibilă şi se pedepseşte.* Întrucât infracţiunile prevăzute în art. 10–13 din Legea nr. 78/2000 sunt infracţiuni de pericol, *„tentativa perfectă nu este posibilă deoarece în ipoteza în care acţiunea incriminată este realizată în întregime, în mod automat se produce şi urmarea imediată şi se ajunge la consumarea faptei"*[12].

• Maximul pedepsei pentru faptele prevăzute la art. 12 şi 13 se majorează cu 3 ani, dacă faptele au fost săvârşite în interesul unei organizaţii, asociaţii sau grupări criminale sau al unuia dintre membrii acesteia sau pentru a influenţa negocierile tranzacţiilor comerciale internaţionale, schimburile sau investiţiile internaţionale.

• Incriminările prevăzute în art. 10–13 au un *caracter subsidiar*, deoarece potrivit art. 16 din lege se prevede că, dacă faptele prevăzute în aceste texte constituie, potrivit Codului penal sau unor legi speciale, infracţiuni mai grave, acestea se pedepsesc în condiţiile şi cu sancţiunile stabilite în aceste legi.

3.3. Infracțiuni în legătură directă cu infracțiunile de corupție

În înțelesul Legii nr. 78/2000, următoarele infracțiuni sunt în legătură directă cu infracțiunile de corupție sau cu infracțiunile asimilate acestora, prevăzute la art. 10–13:

a. tăinuirea bunurilor provenite din săvârșirea infracțiunilor de corupție sau a infracțiunilor asimilate acestora, precum și favorizarea persoanelor care au comis o astfel de infracțiune;

b. asocierea în vederea săvârșirii unei infracțiuni de corupție sau a unei infracțiuni asimilate ori a unei fapte de tăinuire sau favorizare conexă acestor infracțiuni;

c. falsul și uzul de fals săvârșite în scopul de a ascunde comiterea unei infracțiuni de corupție ori a uneia asimilate sau săvârșite în realizarea scopului urmărit printr-o asemenea infracțiune;

d. abuzul în serviciu contra intereselor publice, săvârșit în realizarea scopului urmărit printr-o infracțiune de corupție sau a uneia asimilate;

e. infracțiunile de spălare a banilor, prevăzute în Legea nr. 21/1999 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, atunci când banii, bunurile sau alte valori provin din săvârșirea unei infracțiuni de corupție sau unor infracțiuni asimilate acestora;

f. contrabanda cu bunuri provenite din săvârșirea unei infracțiuni sau săvârșită în realizarea scopului urmărit printr-o asemenea infracțiune;

g. infracțiunile prevăzute în Legea nr. 87/1994 pentru combaterea evaziunii fiscale, săvârșite în legătură cu infracțiunile de corupție și cele asimilate acestora;

h. infracțiunea de bancrută frauduloasă și celelalte infracțiuni prevăzute în Legea nr. 31/1990 privind societățile comerciale, republicată, cu modificările și completările ulterioare, săvârșite în legătură cu infracțiunile de corupție și cele asimilate acestora;

i. traficul de stupefiante, nerespectarea regimului armelor de foc și al munițiilor, traficul de persoane în scopul practicării prostituției, săvârșite în legătură cu o infracțiune de corupție sau cele asimilate acestora.

4. Crime și delicte de corupție prevăzute în noul Cod penal

În titlul VI, Crime și delicte contra intereselor publice, Capitolul I, crime și delicte de corupție prevăzute în noul Cod penal[13], legiuitorul a prevăzut 5 articole, dintre care patru au corespondențe în Codul penal anterior: luarea de mită (art. 308), darea de mită (art. 309), primirea de foloase necuvenit (art. 310) și trafic de influență (art. 312), cu precizarea că au fost preluate unele incriminări și din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, iar cea de a cincea, remunerația injustă (art. 311) este nou introdusă[14]

4.1. Luarea de mită

Constituie *delictul* de luare de mită prevăzut în art. 308 alin. (1) C. pen. fapta funcționarului public care, direct sau indirect, pentru sine sau pentrul altul, pretinde ori primește bani sau alte foloase care nu i se cuvin ori acceptă promisiunea unor astfel de foloase sau nu o respinge, în scopul de a îndeplini, a nu îndeplini ori a întârzia îndeplinirea unui act privitor la îndatoririle sale de serviciu sau în scopul de a face un act contrar acestor îndatoriri.

Constituie *delictul* de luare de mită, potrivit art. 308 alin. (2) fapta prevăzută în alin. (1), dacă a fost săvârșită de un funcționar sau de o persoană care exercită un serviciu de interes public.

De asemenea, constituie tot *delict* de luare de mită, potrivit art. 308 alin (3), fapta prevăzută în alin. (1) săvârșită de următoarele persoane:

a) funcţionarii sau persoanele care îşi desfăşoară activitatea pe baza unui contract de muncă ori alte persoane care exercită atribuţii similare, în cadrul unei organizaţii publice internaţionale la care România este parte;

b) membrii adunărilor parlamentare ale organizaţiilor internaţionale la care România este parte;

c) funcţionarii sau persoanele care îşi desfăşoară activitatea pe baza unui contract de muncă ori alte persoane care exercită atribuţii similare, în cadrul Comunităţilor Europene;

d) persoanele care exercită funcţii judiciare în cadrul instanţelor internaţionale a căror competenţă este acceptată de România, precum şi funcţionarii de la grefele acestor instanţe;

e) funcţionarii unui stat străin;

f) membrii adunărilor parlamentare sau administrative ale unui stat străin.

Potrivit alineatului (4) al art. 308, constituie *crimă* luarea de mită care a avut consecinţe deosebit de grave.

Subiect activ al infracţiunii de luare de mită este întotdeauna un funcţionar[15].

În accepţiunea art. 161 C. pen., „funcţionar public" este persoana care exercită permanent sau temporar o însărcinare de orice natură, în serviciul unei autorităţi publice, instituţii publice sau unei alte persoane juridice de drept public (art. 159 C. pen.).

Prin „funcţionar", în înţelesul art. 162 C. pen. se înţelege „orice persoană care exercită o însărcinare în serviciul unei persoane juridice de drept privat."

Subiect activ poate fi şi o persoană care exercită un serviciu de interes public care, potrivit art. 163 C. pen., este persoană particulară care exercită o profesie de interes public, pentru care este necesară o abilitare specială a autorităţilor publice şi care este supusă controlului acestora.

Din textul art. 308 alin. (3) rezultă că au calitatea de subiet activ calificat şi următoarele persoane:

• funcţionarii sau persoanele care îşi desfăşoară activitatea pe baza unui contract de muncă ori alte persoane care exercită atribuţii similare în cadrul unei organizaţii publice internaţionale în care România este parte;

• membrii adunărilor parlamentare ale organizaţiilor internaţionale la care România este parte;

• funcţionarii sau persoanele care îşi desfăşoară activitatea pe baza unui contract de muncă ori alte persoane care exercită atribuţii similare în cadrul Comunităţilor Europene;

• persoanele care exercită funcţii judiciare în cadrul instanţelor internaţionale a căror competenţă este acceptată de România, precum şi funcţionarii de la grefele acestor instanţe;

• funcţionarii unui stat străin;

• membrii adunărilor parlamentare sau administrative ale unui stat străin.

Subiecţi activi infracţiunii de luare de mită sunt şi categoriile de persoane prevăzute în art. 1 literele a-g, din Legea nr. 78/2000 privind prevenirea, descoperirea şi sancţionarea infracţiunilor de corupţie, modificată prin Legea nr. 161/2003. Este de remarcat faptul că sfera subiecţilor activi cuprinde şi persoane liber profesioniste care nu au calitatea de persoane care exercită un serviciu de interes public în sensul prevăzut de art. 163 C. pen.[16]

Astfel, potrivit art. 1 lit. e din lege, răspund pentru fapte de corupţie persoanele care, indiferent de calitatea lor, realizează, controlează sau acordă asistenţă specializată, în măsura în care participă la luarea deciziilor sau le pot influenţa, cu privire la operaţiuni care antrenează circulaţia de capital, operaţiuni de bancă, de schimb valutar sau de credit, operaţiuni de plasament, în burse, în asigurări, în plasament mutual ori privitor la conturile bancare şi cele asimilate acestor, tranzacţii comerciale interne şi internaţionale.

Elementul material al infracţiunii de luare de mită este alcătuit din următoarele modalităţi normative alternative: „primirea", „pretinderea", „acceptarea" sau „nerespingerea" unor „promisiuni", toate privitoare la foloase injuste.[17]

„A pretinde" – înseamnă formularea unei cereri fără dubiu[18] din partea făptuitorului din care să rezulte că doreşte să primească folosul nelegal. Iniţiativa aparţine făptuitorului şi poate fi făcută prin orice mijloc de comunicare (cuvinte, gesturi, scrisori ş. a.

„A primi" presupune intrarea efectivă în posesia făptuitorului a folosului ilicit.

„Acceptarea promisiunii" semnifică acordul explicit al făptuitorului de încuviinţare a ofertei de mituire.

„Nerespingerea promisiunii" înseamnă atitudine de pasivitate a făptuitorului care acceptă în mod taci promisiunea de mituire.

Pentru realizarea laturii obiective a infracţiunii de luare de mită trebuie îndeplinite anumite cerinţe esenţiale[20]:

1. Pretinderea, primirea, acceptarea sau nerespingerea promisiunii să se refere la bani sau alte foloase.
2. Banii sau alte foloase să nu reprezinte o datorie legală funcţionarului sau unităţii unde acesta îşi îndeplineşte atribuţiile de serviciu.
3. Pretinderea, acceptarea, primirea sau nerespingerea ofertei de mituire să aibă loc anterior sau să fie concomitentă acţiunii sau inacţiunii funcţionarului.
4. Actul vizat de mituitor să facă parte din îndatoririle de serviciu ale funcţionarului.

Luarea de mită este o infracţiune de pericol, astfel că raportul de cauzalitate rezultă ex re.

Forma de vinovăţie cu care se săvârşeşte această infracţiune este intenţia, directă sau indirectă[21]

4.2. Darea de mită

Constituie *delictul* de luare de mită, prevăzut în art. 309 alin. (1) C. pen., promisiunea, oferirea sau darea, direct sau indirect, de bani sau alte foloase unui funcţionar public sau unui funcţionar sau unei persoane care exercită un serviciu de interes public, pentru sine sau pentru altul, în scopul de a îndeplini, a nu îndeplini ori a întârzia îndeplinirea unui act privitor la îndatoririle sale de serviciu sau în scopul de a face un act contrar acestor îndatoriri.

Constituie *delictul* de luare de mită, prevăzut în art. 309 alin. (2), promisiunea, oferirea sau darea direct ori indirect, de bani sau alte foloase unui funcţionar al unui stat străin sau al unei organizaţii publice internaţionale, pentru a îndeplini sau a nu îndeplini un act privitor la îndatoririle sale de serviciu, în scopul obţinerii unui folos necuvenit în cadrul operaţiunilor economice internaţionale. Valorile sau orice alte bunuri care au făcut obiectul luării de mită se confiscă, iar dacă acestea nu se găsesc, condamnatul este obligat la plata echivalentului lor în bani.

Constituie de asemenea, delictul de dare de mită, prevăzut în art. 309 alin (3) C. pen., promisiunea, oferirea sau darea, direct ori indirect, de bani sau alte foloase uneia dintre persoanele prevăzute în art. 308 alin. (3), pentru sine sau pentru altul, în scopul de a îndeplini, a nu îndeplini ori a întârzia îndeplinirea unui act privitor la îndatoririle sale de serviciu sau în scopul de a face un act contrar acestor îndatoriri.

Subiect activ poate fi orice persoană fizică, inclusiv funcţionarul public sau funcţionarul care acţionează ca persoană particulară. De asemenea, subiect activ poate fi şi o persoană juridică.[22]

Infracţiunea poate fi săvârşită şi prin intermediar.

Elementul material al faptei este alcătuit din trei modalităţi alternative: promisiune, oferire, dare de bani sau ale foloase.

Promisiunea înseamnă un angajament asumat de către o persoană de a remite funcţionarului bani sau alte foloase. Promisiunea se poate face în mod direct sau indirect, verbal, în scris sau prin orice alt mod.

Oferirea presupune iniţiativa făptuitorului de a prezenta funcţionarului bani, bunuri sau alte foloase pentru ca acesta, dacă le acceptă, să şi le poată însuşi.

Darea constă în acţiunea făptuitorului de a remite funcţionarului bani, bunuri sau alte foloase.

Oricare dintre aceste modalităţi normative şi alternative trebuie să fie realizată anterior efectuării sau neefectuării actului de serviciu care poate fi licit sau ilicit.

Potrivit art. 309 alin. (4), darea de mită nu constituie infracţiune dacă mituitorul a fost constrâns prin orice mijloace de către cel care a luat mită. Constrângerea trebuie să aibă un caracter real şi să fie anterioară promisiunii ori ofertei efectiv înfăptuite.[23]Art. 309 alin. (5) prevede şi o cauză de nepedepsire: mituitorul nu se pedepseşte dacă denunţă autorităţilor fapta mai înainte ca organul de urmărire să fie sesizat pentru acea infracţiune. Recunoaşterea faptei în faţa organului de cercetare nu echivalează cu denunţarea.[24]

Darea de mită se poate săvârşi şi prin intermediar.

Forma vinovăţiei rezidă numai în intenţie, directă sau indirectă.

Potrivit art. 309 alin. (6), banii, valorile sau orice alte bunuri care au făcut obiectul dării de mită se confiscă, chiar dacă oferta nu a fost urmată de acceptare, iar dacă nu se găsesc, condamnatul este obligat la plata echivalentului lor în bani.

4.3. Primirea de foloase necuvenite

Constituie delictul de primire de foloase necuvenite prevăzut în art. 310 C. pen., primirea de către un funcţionar public, direct sau indirect, de bani ori alte foloase după ce a îndeplinit un act în virtutea funcţiei sale şi la care era obligat în temeiul acesteia.

În art. 310 alin. (2) este prevăzută o variantă atenuată a delictului prevăzut în alin. (1), şi anume fapta săvârşită de un funcţionar sau de o persoană care exercită un serviciu de interes public.

Potrivit alin. (3), dispoziţiile din alin. (1) se aplică şi persoanelor prevăzute în art. 308 alin. (2).

Subiecţi activi ai infracţiunii pot fi:

• un funcţionar public, funcţionar sau persoană care exercită un serviciu de interes public, conform art. 161-163 C. pen.;

• persoanele enumerate în art. 308 alin. (3) C. pen.:

– funcţionarii sau persoanele care îşi desfăşoară activitatea pe baza unui contract de muncă ori alte persoane care exercită atribuţii similare în cadrul unei organizaţii publice internaţionale la care România este parte;

– membrii adunărilor parlamentare, ale organizaţiilor internaţionale la care România este parte;

– funcţionarii sau persoanele care îşi desfăşoară activitatea pe baza unui contract de muncă ori alte persoane care exercită atribuţii similare în cadrul Comunităţilor Europene;

– persoanele care exercită funcţii judiciare în cadrul instanţelor internaţionale a căror competenţă este acceptată de România, precum şi funcţionarii de la grefele acestor instanţe;

– funcţionarii unui stat străin;

– membrii adunărilor parlamentare sau administrative ale unui stat străin.

Făptuitorul poate intra în posesia folosului necuvenit direct sau prin intermediar.

Forma de vinovăţie rezidă numai în intenţie, directă sau indirectă.

Pentru existenţa infracţiunii este necesar ca bunurile să fie primite de funcţionar după ce a îndeplinit un act la care era obligat în temeiul funcţiei sale, cu alte cuvinte un act care intră în atribuţiile sale de serviciu. Legiuitorul a avut în vedere ca actul înfăptuit de funcţionar şi pentru care primeşte folosul necuvenit să fie întotdeauna licit. În caz contrar se va reţine infracţiunea de abuz în serviciu contra intereselor personale. Dispoziţiile care însumează abuzul în serviciu vor fi incidente şi dacă folosul necuvenit este remis funcţionarului din eroare.

Infracţiunea este instantanee, deci se consumă în momentul primirii banilor sau foloaselor, după îndeplinirea actului de către funcţionar.

Potrivit art. 310 alin. (4), banii, valorile sau orice alte bunuri se confiscă, iar dacă acestea nu se găsesc, condamnatul este obligat la plata echivalentului lor în bani.

4.4. Remuneraţia injustă

Constituie delictul prevăzut în art. 311 alin. (1) fapta funcţionarului public care, în virtutea funcţiei, avea sub supraveghere sau control o persoană juridică de drept privat, de a primi însărcinări retribuite de la o asemenea persoană, înainte de a se fi îndeplinit 3 ani de la data pensionării, a demisiei, destituirii sau revocării.

Subiect activ al infracţiunii poate fi numai o persoană fizică, de exemplu funcţionar public care în virtutea funcţiei avea sub supraveghere sau sub control o persoană juridică de drept privat şi care, înainte de a se îndeplini 3 ani de la data pensionării, a demiterii, destituirii sau revocării, primeşte însărcinări retribuite de la o asemenea persoană.

Potrivit art. 311 alin. (2), conducătorii unor asemenea persoane juridice de drept privat se consideră complici la comiterea faptei prevăzute în alin. (1).

Forma de vinovăţie rezidă în intenţie, directă sau indirectă.

4.5. Traficul de influenţă

Constituie delictul de trafic de influenţă, prevăzut în art. 312 alin (1) C. pen. primirea ori pretinderea de bani sau de alte foloase ori acceptarea de promisiuni, daruri, direct sau indirect, pentru sine ori pentru altul, săvârşite de către o persoană care are influenţă sau lasă să se creadă că are influenţă asupra unui funcţionar public sau a unui funcţionar pentru a-l determina să facă, să nu facă ori să întârzie un act ce intră în atribuţiile sale de serviciu sau să facă un act contrar acestor atribuţii.

Conform art. 312 alin. (2) constituie de asemenea delict şi promisiunea, oferirea sau darea de bani, de daruri ori alte foloase, direct sau indirect, unei persoane care are influenţă sau lasă să se creadă că are influenţă asupra unui funcţionar public sau a unui funcţionar, pentru a-l determina să facă, să nu facă ori să întârzie un act ce intră în atribuţiile sale de serviciu sau să facă un act contrar acestor atribuţii.

Sunt incriminate două delicte: vânzarea de influenţă (traficul de influenţă pasiv) şi cumpărarea de influenţă (traficul de influenţă activ).[25]

Subiect activ poate fi orice persoană fizică sau chiar un funcţionar care se manifestă ca un simplu terţ.

Elementul material al faptei se săvârşeşte înainte de a se interveni pe lângă funcţionar sau cel mult chiar în momentul intervenţiei. Va exista trafic de influenţă şi în situaţia când

făptuitorul nu se adresează funcţionarului pe lângă care a lăsat impresia că are influenţă, precum şi atunci când intervenţia făptuitorului pe lângă un asemenea funcţionar a eşuat.[26]

Infracţiunea se săvârşeşte numai cu intenţie, directă sau indirectă .

Dacă subiectul activ are calitatea de funcţionar care are şi el atribuţii în legătură cu actul de serviciu pe care urmează să-l îndeplinească funcţionarul, de a cărui favoare se prevalează făptuitorul, va exista concurs ideal de infracţiune între luare de mită şi trafic de influenţă.[27]

Traficul de influenţă pasiv se poate săvârşi în una dintre modalităţile normative, alternative: primirea ori pretinderea de bani sau alte foloase; acceptarea de promisiuni, de daruri. Traficul de influenţă activ se poate săvârşi în 3 modalităţi normative, alternative: promisiunea, oferirea sau darea de bani, de daruri ori alte foloase.

Potrivit art. 312 alin. (6), prin funcţionar se înţelege oricare dintre persoanele prevăzute în art. 308 lin. (3), adică:

• funcţionarii sau persoanele care îşi desfăşoară activitatea pe baza unui contract de muncă ori alte persoane care exercită atribuţii similare în cadrul unei organizaţii publice internaţionale la care România este parte;

• membrii adunărilor parlamentare ale organizaţiilor internaţionale la care România este parte;

• funcţionarii sau persoanele care îşi desfăşoară activitatea pe baza unui contract de muncă ori alte persoane care exercită atribuţii similare în cadrul Comunităţilor Europei;

• persoanele care exercită funcţii judiciare în cadrul instanţelor internaţionale a căror competenţă este acceptată de România, precum şi funcţionarii de la grefele acestor instanţe;

• funcţionarii unui stat străin;

• membrii adunărilor parlamentare sau administrative ale unui stat străin.

Infracţiunea poate fi săvârşită şi de o persoană juridică.

Banii, valorile sau orice ale bunuri care au făcut obiectul infracţiunii prevăzute în alin. (1) sau (2) se confiscă iar dacă acestea nu se găsesc, condamnatul este obligat la plata echivalentului lor în bani. Potrivit art. 312 alin. (3) C. pen., făptuitorul nu se pedepseşte dacă denunţă autorităţii fapta mai înainte ca organul de urmărire să fi fost sesizat pentru acea faptă.

5. Particularităţi ale investigării criminalistice a infracţiunilor de corupţie

5. 1. Cercetarea locului faptei

În cazul investigării infracţiunilor de corupţie cercetarea locului faptei urmează regulile generale, dar se impune precizarea că procesul-verbal de constatare a infracţiunii flagrante are o valoare probatorie deosebită, astfel că el constituie un veritabil examen pentru procurorul criminalist care conduce cercetarea.

Probaţiunea în cazul infracţiunilor de corupţie se realizează cu foarte multe dificultăţi deoarece atât funcţionarul corupt cât şi persoana care îl corupe îşi iau măsuri de precauţie şi lasă puţine urme materiale.

Iată de ce locul faptei capătă o semnificaţie aparte şi trebuie să i se asigure o importanţă deosebită, mai ales că, de cele mai multe ori constituie singura modalitate de obţinere a probelor.

Ocultismul şi confidenţialitatea care caracterizează infracţiunile de corupţie reclamă o pregătire riguroasă a membrilor echipei de cercetare încă din faza sesizării şi respectarea cu

stricteţe a secretului operaţiunilor. Un argument în susţinerea acestei idei îl constituie şi faptul că, în cazurile complexe infracţiunile de corupţie constituie modalitatea de exercitare a crimei organizate cu ramificaţii până în cele mai înalte sfere ale puterii.

Mai mult ca oricând, se impune respectarea cu stricteţe a regulilor de tactică:

a) *Faza pregătitoare*

• Şeful echipei de cercetare a locului faptei este întotdeauna procurorul, deoarece acesta are în competenţă exclusivă cercetarea faptelor de corupţie, în raport cu criteriile stabilite de legiuitor.

Se impune precizarea că şeful echipei trebuie să fie singura persoană care cumulează toate datele şi informaţiile, atât pentru a asigura deplina conspirativitate a activităţilor planificate cât şi pentru a-şi asuma conducerea efectivă a întregii activităţi.

Subliniem faptul că, în cazul infracţiunilor flagrante momentul ales pentru efectuarea cercetării locului faptei este, de cele mai multe ori, extrem de important pentru întregirea elementului material al infracţiunii.

Neluarea în calcul a tuturor circumstanţelor specifice fiecărui caz în parte, inclusiv a rolului nefast pe care îl poate juca întâmplarea, poate să conducă la un eşec lamentabil, mai ales în realizarea flagrantului.

• Un rol decisiv îl au datele şi informaţiile puse la dispoziţie de structuri specializate ori obţinute de cei care instrumentează cazul. În baza lor se va contura personalitatea făptuitorului sau a grupării infracţionale, bunurile mobile şi imobile ale acestora, poziţionarea lor în spaţiu pentru a permite efectuarea simultană a unor activităţi procedurale.

• În raport cu aceste informaţii se vor asigura resursele materiale necesare acţiunii: mijloace de transport, mijloace de comunicaţie, laboratorul mobil sau truse criminalistice specializate cu toate accesoriile, de la sfoară, plastilină, plicuri de hârtie, sigilii, mănuşi chirurgicale până la creioane fluorescente de marcat, lămpi cu lumină ultravioletă, tehnică fotografică, audio şi video, acumulator şi baterii electrice.

• Componenţa echipei de cercetare va fi stabilită în raport cu specificul fiecărui caz, de cele mai multe ori impunându-se o echipă pluridisciplinară din care fac parte procurori, ofiţeri de poliţie judiciară, specialişti din diverse domenii şi, bineînţeles, unul sau mai mulţi criminalişti în accepţiunea restrânsă a termenului.

• Deplasarea la locul faptei trebuie să fie făcută cu maximă operativitate, dar numai după ce s-au stabilit cu exactitate configuraţia locului faptei, modalităţile de acces, asigurarea şi supravegherea locaţiei prin posturi de pază şi supraveghere.

• Pentru succesul acţiunii este necesar să se asigure elementul surpriză, astfel că se vor lua în calcul modalităţile legendate de pătrundere în scena infracţiunii.

b) *Reguli privind cercetarea propriu-zisă:*

• La locul faptei echipa se va legitima şi va prezenta scopul venirii.

• Vor fi legitimate, percheziţionate şi supravegheate persoanele care fac obiectul activităţii de cercetare.

• Toate activităţile să se desfăşoare în prezenţa unor martori asistenţi.

• Garantarea dreptului la apărare, mai ales în cazul infracţiunilor flagrante, prin aducerea la cunoştinţa persoanelor vizate că au dreptul să fie asistate de un apărători.

• Asigurarea prezenţei unui interpret autorizat dacă una din părţile implicate nu cunoaşte limba română.

• Instituirea interdicției ca persoanele care interesează cauza să părăsească locul faptei sau să comunice între ele.

• Îndepărtarea curioșilor.

• Supravegherea locului faptei pentru a se preîntâmpina încercări de sinucidere, de ascundere sau de distrugere a unor probe materiale.

• Declanșarea, în paralel cu cercetarea locului faptei, a unor percheziții domiciliare, ridicări de obiecte și înscrisuri ori alte activități procesuale.

• Prezența reprezentantului persoanei juridice pe întreaga durată a cercetării.

• Fotografierea și/sau filmarea activităților executate la locul faptei în ordinea lor succesivă, atât pentru identificarea și conservarea unor urme cât și pentru a se dovedi, ulterior, dacă va fi cazul, că au fost respectate regulile procedurale. În paralel cu filmarea este indicat să se descrie eventualele urme ori corpuri delicte, indicându-se dimensiunile lor, locul în care au fost găsite, operațiunile de ridicare și conservare, insistându-se și asupra observațiilor formulate de părți ori de martorii asistenți.

Facem și aici precizarea că este de preferat tehnica digitală pentru efectuarea fotografiilor judiciare.

• Descoperirea, ridicarea și conservarea urmelor și a altor probe materiale.

Șeful echipei trebuie să asigure criminalistului cercetarea atentă, chiar dacă aceasta poate dura mai multe ore, a locului faptei, pentru descoperirea urmelor și a probelor materiale relevante pentru cauză.

Vor fi căutate urmele de substanțe fluorescente,[28] care prezintă o relevanță deosebită în cazul infracțiunilor de corupție, mai ales la constatarea infracțiunilor flagrante. Astfel de urme pot furniza indicii despre locurile unde au fost păstrate bancnotele tratate chimic sau despre obiectele atinse de persoanele vizate.

Pot fi evidențiate și alte urme care, pe parcursul cercetărilor, pot prezenta interes: urme papilare, urme plantare, urme ale mijloacelor de transport, banderole sau benzi elastice cu care au fost prinse sumele de bani.

De mare interes sunt obiecte și înscrisuri care pot deveni mijloace de probă, iar în caz contrar vor fi restituie aparținătorilor.

Percheziția și ridicarea computerelor vor viza nu numai Unitatea Centrală de Prelucrare a Datelor și ansamblul de componente hardware, software, precum și datele conținute în Unitatea Centrală.[29]

Procesul-verbal de cercetare a locului faptei este de preferat să fie întocmit la locul faptei în timpul sau după terminarea cercetării. Cu titlu de excepție, pentru motive bine întemeiate, procesul-verbal va fi întocmit în vecinătatea locului faptei sau la sediul parchetului într-un interval de timp cât mai apropiat de momentul finalizării acțiunii.

În acest act important pentru probațiune, vor fi descrise, în mod cronologic, toate activitățile și constatările efectuate, într-un stil obiectiv, concis dar precis și amănunțit. Vor fi consemnate declarațiile părților implicate – denunțător, persoane cercetate, martori asistenți, insistându-se asupra obiecțiilor sau observațiilor acestora în legătură cu derularea cercetării sau cu consemnările făcute.

Vor fi întocmite schițe și desene ale locului faptei care, împreună cu planșele fotografice fac parte integrantă din procesul-verbal.

În final se vor menționa momentul începerii și terminării cercetării, eventuale cauze care au condus la întreruperea cercetării (condiții climaterice, lumină, volum mare de

activităţi), măsurile luate pentru ridicarea şi conservarea urmelor, cât şi măsurile dispuse pentru asigurarea locului faptei.

5. 2. Constatarea infracţiunii flagrante

Procedura infracţiunii flagrante se aplică potrivit prevederilor art. 21 din Legea nr. 78/2000 şi art. 465-467 din Codul de procedură penală.

Conform art. 405, alin. (1) C. pr. pen. este flagrantă infracţiunea descoperită în momentul săvârşirii sau imediat după săvârşire.

Constatarea infracţiunii flagrante va avea ca obiect prinderea făptuitorului (făptuitorilor) în momentul comiterii faptei sau într-un timp cât mai apropiat de acesta.[30]

O dată cu prinderea infractorului se realizează şi alte deziderate:

• întreruperea activităţii ilicite şi, implicit, diminuarea pericolului social;

• obţinerea unei probaţiuni elocvente privind vinovăţia infractorului;

• tragerea la răspundere penală a făptuitorului într-un timp cât mai apropiat de cel al săvârşirii infracţiunii;

• recuperarea prejudiciului cauzat, ridicarea bunurilor deţinute ori primite ilegal;

• stoparea fenomenului infracţional prin caracterul preventiv al aplicării ferme a legii.

Etapele realizării flagrantului

a. Verificări prealabile:

• La primirea sesizării, organul de urmărire penală va verifica dacă persoana reclamată are calitatea de subiect activ al unei infracţiuni de corupţie: funcţionar public, funcţionar sau persoană care exercită un serviciu de interes public.

Dacă făptuitorul nu are vreuna din aceste calităţi dar a pretins sau a primit foloase necuvenite ori a acceptat promisiunea lor, fapta ar putea întruni elementele constitutive ale infracţiunii de înşelăciune. De asemenea, pentru corecta încadrare a faptei şi aprecierea oportunităţii organizării flagrantului se va verifica dacă actul intră sau nu în îndatoririle sale de serviciu.[31]

Se va verifica dacă banii sau alte foloase pretinse nu sunt datoraţi în mod legal funcţionarului sau unităţii unde acesta îşi îndeplineşte sarcinile de serviciu.

• În baza datelor şi informaţiilor obţinute se au în vedere:

– verificarea credibilităţii denunţătorului;

– stabilirea locaţiei unde urmează a fi primiţi banii sau alte foloase;

– identificarea persoanelor implicate în actul de corupţie, solicitându-se investigaţii complexe, precum şi supravegheri operative, după caz, pentru cunoaşterea unor date de strictă utilitate: domiciliu, reşedinte, legături infracţionale, moduri de operare etc.;

– împreună cu denunţătorul se vor stabili principalele momente ale realizării flagrantului, precum şi unele consemne pentru comunicarea surprinderii în flagrant;

– responsabilităţile fiecărui membru al echipei;

– modalităţile de pătrundere în biroul, locuinţa, autoturismul în care se derulează actul de corupţie;

– modul de supraveghere a locului vizat pentru prevenirea distrugerii unor corpuri delicte sau urme ale infracţiunii;

– mijloacele logistice şi tehnice necesare: autoturisme, trusa criminalistică, aparatură foto şi camere de filmat, tehnică pentru realizarea comunicaţiilor etc.;

– succesiunea activităţilor care vor fi realizate pentru obţinerea probelor materiale, îndeosebi pentru găsirea banilor sau foloaselor care fac obiectul actului de corupţie;
– modul de acţiune în situaţii neprevăzute;
– întocmirea unui plan de acţiune şi efectuarea unui instructaj final.
• Este recomandabil ca toate aceste activităţi să facă obiectul unor procese-verbale întocmite cu respectarea dispoziţiilor procedurale, folosindu-se tehnicile de înregistrare şi eventuale declaraţii de la martori.

b) Declanşarea acţiunii de prindere în flagrant:

• Marcarea chimică a banilor şi / sau bunurilor care fac obiectul infracţiunii, precum şi a ambalajelor acestora

Despre această operaţiune se va întocmi un proces-verbal care va cuprinde: data încheierii, numele şi calitatea persoanei care execută marcarea, numele şi prenumele denunţătorului, adresa acestuia, referiri la funcţionarul care a pretins mită şi a motivelor expuse, locul unde urmează să se înmâneze banii sau foloasele necuvenite, seria bancnotelor ori caracteristicile bunurilor, substanţa cu care s-a făcut marecarea şi cuvântul inscripţionat („MITĂ").

Se interzice marcarea banilor sau bunurilor de către cel care va realiza flagrantul pentru a nu fi purtător de urme în câmpul infracţional. Banii sau foloasele vor fi înmânate deţinătorului doar cu puţin timp înainte de realizarea flagrantului pentru a se evita pierderea ori deteriorarea acestora.

• În această fază se vor instala mijloacele tehnice de înregistrare audio sau video pentru care s-a obţinut autorizarea prevăzută de art. 911 şi urm. din C. pr. pen.

• Instruirea denunţătorului cu privire la modul de desfăşurare a acţiunii, insistându-se să aibă un comportament firesc pentru ca funcţionarul să nu realizeze că operaţiunea este supravegheată.[32] Se vor stabili, de asemenea, consemnele pentru semnalizarea momentului în care a înmânat banii ori a unor eventuale împrejurări care presupun amânarea surprinderii în flagrant.

Echipa care va supraveghea derularea acţiunii va fi amplasată în locurile prevăzute în plan care oferă posibilitatea comunicării cu denunţătorul precum şi a blocării căilor de acces pentru împiedicarea pătrunderii în zonă a unor persoane sau autovehicule care ar putea rata acţiunea.

c. Surprinderea în flagrant

Momentul de vârf al acţiunii solicită o intervenţie precisă a echipei deoarece orice pas greşit poate avea consecinţe nedorite, uneori ireparabile, asupra realizării flagrantului. Este preferabil să se treacă la acţiune după ce denunţătorul a semnalizat consumarea actului infracţional. În felul acesta factorul surpriză va acţiona ca un paratrăznet asupra făptuitorului care, pus în faţa evidenţei, nu are altceva de făcut decât să-şi recunoacă fapta.

Echipa nu trebuie să-şi permită relaxarea sau slăbirea atenţiei ci să acţioneze în continuare cu precizie pentru ca făptuitorul să nu ascundă sau să distrugă urmele infracţiunii.

După declinarea calităţii membrilor echipei şi prezentarea motivelor prezenţei la locul faptei, se va trece la imobilizarea şi percheziţia corporală a infractorului în prezenţa martorilor asistenţi.

Locul faptei (imobil, autoturism, loc de muncă etc.) va fi investigat pentru a se descoperi banii sau foloasele ilicite şi alte urme care certifică actul infracţional.

Funcţionarul corupt va fi examinat temeinic pentru relevarea urmelor de substanţă chimică pentru a se proba primirea bunurilor marcate de la denunţător.

Considerăm că nu este indicat să se acţioneze înaintea sau în timpul consumării actului infracţional decât în varianta în care se urmăreşte prevenirea unui pericol social ridicat.

Fixarea rezultatului constatării infracțiunii flagrante se face prin proces-verbal întocmit în condițiile prevăzute în art. 91 și 467 C. pr. pen. Indiferent cât durează acțiunea de surprindere în flagrant, în procesul-verbal trebuie să fie consemnate operațiunile efectuate, banii, bunurile sau alte foloase găsite, urmele descoperite și modul de prelevare și conservare a acestora, declarațiile învinuitului, ale martorilor și ale denunțătorului.

Procesul-verbal constituie un mijloc de probă care, coroborat cu declarațiile martorilor, denunțătorului și făptuitorului ori cu alte probe materiale este în măsură să stabilească vinovăția funcționarului corupt.

Practica demonstrează că acțiunea de prindere în flagrant este sortită eșecului dacă nu se găsesc banii marcați, chiar dacă pe mâinile sau pe îmbrăcămintea funcționarului se evidențiază praful fluorescent. Probarea infracțiunii este nu de puține ori foarte dificilă chiar dacă se găsesc banii în încăperea funcționarului dar pe mâinile și îmbrăcămintea acestuia nu se relevă praful fluorescent. Iată de ce pregătirea și desfășurarea acțiunii trebuie să se deruleze în baza unui plan riguros și să fie realizate de un personal calificat, bine instruit. Orice neglijență, aparent minoră, poate să constituie portița de scăpare a unui funcționar versat în astfel de practici. Ca să nu mai vorbim de aspecte care vizează neverificarea credibilității denunțătorului ori neverificarea calității și sarcinilor de serviciu ale funcționarului vizat.

Situațiile prezentate constituie argumente elocvente ale unui adevăr recunoscut deopotrivă de teoreticieni și practicieni: investigarea infracțiunilor de corupție necesită cunoștințe temeinice ale tehnicii și tacticii criminalistice[33], dar și curaj, obiectivitate și, nu în ultimul rând, o remarcabilă stăpânire de sine.

6. Tactica ascultării participanților la acte de corupție

6.1. Ascultarea învinuitului (inculpatului)

După cum se știe, învinuitul sau inculpatul este actorul principal al procesului penal. În cazul faptelor de corupție acest personaj are o configurație aparte, dată atât de pregătirea sa profesională, cât și de experiența de viață.[34] Dacă adăugăm și faptul, de loc de neglijat, că un astfel de individ este asistat de apărători versați, este de la sine înțeles de ce se impune pregătirea deosebită a duelului psihologic de către un anchetator experimentat și cu o solidă pregătire juridică și criminalistică.

Anchetatorul va studia cu atenție datele și informațiile cauzei pentru a fi în măsură ca în raport cu personalitatea învinuitului sau inculpatului și cu împrejurările și modalitate în care s-a comis fapta, să elaboreze un plan de ascultare realist.

În această fază, a pregătirii ascultării, anchetatorul va trebui să stabilească:

• funcția și atribuțiile de serviciu ale învinuitului sau inculpatului;

• dacă actul săvârșit se încadrează în aceste atribuții;

• în ce a constat acțiunea sau inacțiunea sa: dacă a îndeplinit sau nu a îndeplinit o sarcină de serviciu, dacă a întârziat ori a efectuat un act contrar îndatoririlor sale;

• dacă este cunoscut cu antecedentele penale și cu moduri de operare;

• cine a avut inițiativa remiterii banilor sau foloaselor necuvenite;

• în ce constau sumele de bani sau foloasele pretinse, primite, acceptate sau nerespinse;

• împrejurările în care l-a cunoscut pe cel de la care a pretins și a primit banii sau foloasele necuvenite;

• locul şi timpul în care a primit sau urmează să primească banii ori foloasele;

• dacă există alţi participanţi se vor clarifica rolul acestora, cota parte ce le-a revenit din bunurile pretinse şi primite;

• dacă sumele de bani pretinse şi primite reprezentau o datorie faţă de funcţionar sau de instituţia din care acesta face parte;

• în ce a constat constrângerea exercitată de funcţionar asupra celui care a dat banii sau foloasele;

• alte persoane care au cunoştinţă despre împrejurările comiterii faptei pentru a fi audiate ca martori;

• probele pe care învinuitul sau inculpatul le solicită în apărarea sa.

În cazul *traficului de influenţă* trebuie să se aibă în vedere faptul că infracţiunea se consumă în momentul în care infractorul, prevalându-se de influenţa reală sau presupusă pe care o are pe lângă un funcţionar sau funcţionar public, pretinde bani sau alte valori pentru a-l determina să efectueze un act sau să nu efectueze un act, indiferent dacă va interveni sau nu pe lângă acest funcţionar.

6.2. Ascultarea denunţătorului, martorului sau părţii vătămate

În înţelesul art. 223 C.pr.pen., denunţătorul este persoana care încunoştiinţează organul de urmărire penală, oral sau în scris, despre comiterea infracţiunii. Este considerat denunţ doar sesizarea semnată, în caz contrar aceasta va îmbrăca aspectul unei simple informări. Legea nr. 78/200 face precizarea expresă, în art. 25 alin. 3, că sesizările anonime nu se iau în considerare.

Încă din faza pregătitoare este necesar să se verifice persoana denunţătorului sub aspectul moralităţii şi a interesului personal pe care îl urmăreşte.

Verificarea credibilităţii denunţătorului este o operaţiune stringentă atât asupra relevanţei pe care o are în asigurarea probaţiunii, cât şi a atacurilor pe care le poate declanşa apărarea funcţionarului pentru a deturna acuzarea, ţintindu-se moralitatea şi buna-credinţă a celui care a reclamat că i s-au pretins bani sau foloase necuvenite.

Martorul trebuie să fie încurajat să coopereze în anchetă pentru stabilirea adevărului dându-i-se asigurări că va fi protejat. Anchetatorul trebuie să-l convingă că gestul său nu va fi apreciat ca o turnătorie ci ca o contribuţie la stârpirea fenomenului de corupţie.[35]

Protecţia martorului a fost reglementată pentru prima dată în legislaţia românească de art. 18 din O.U.G. nr. 43/2002. Această măsură poate fi dispusă din oficiu de organul de urmărire penală sau la cererea procurorului, a martorului în cauză ori a oricărei persoane îndreptăţite, iar în cursul judecăţii de către instanţă.

Astfel, se prevede că procurorii Parchetului Naţional Anticorupţie pot dispune măsuri specifice de protecţie a martorilor, a experţilor şi a victimelor. Datele despre identitatea reală a martorului şi domiciliul său vor fi consemnate într-un proces-verbal, iar plicul sigilat va fi păstrat la sediul parchetului sau al instanţei de judecată, într-un loc special amenajat şi în condiţii de maximă siguranţă. Documentele privind identitatea reală a martorului vor fi prezentate instanţei de judecată în condiţii de maximă confidenţialitate.

În acest context a fost adoptată Legea nr. 682/2002[36], care precizează, încă din primul articol, că „prezenta lege reglementează asigurarea protecţiei şi asistenţei martorilor a căror viaţă, integritate corporală sau libertate este ameninţată ca urmare a deţinerii de către acesta a unor informaţii ori date cu privire la săvârşirea unor infracţiuni grave, pe care le-au furnizat

sau au fost de acord să le furnizeze organelor judiciare şi care au un rol determinant în descoperirea infractorilor şi în soluţionarea unor cauze".

În art. 2 lit. h din această lege se precizează expres că în sintagma „*infracţiuni grave*" intră şi *infracţiunile de corupţie*.

În urma includerii martorului în Programul de protecţie, Oficiul Naţional pentru Protecţia Martorilor are obligaţia de a întocmi o schemă de sprijin pentru fiecare martor protejat, care să cuprindă măsuri de protecţie şi asistenţă.

Măsurile de protecţie care pot fi prevăzute, singure sau cumulat, sunt:

• protecţia datelor de identitate a martorului protejat;

• protecţia declaraţiei acestuia;

• ascultarea martorului protejat sub o altă identitate decât cea reală sau prin modalităţi speciale de distorsionare a imaginii şi vocii;

• protecţia martorului aflat în stare de reţinere, arestare preventivă sau în executarea unei pedepse privative de libertate, în colaborare cu organele care administrează locurile de deţinere;

• măsuri sporite de siguranţă la domiciliu, precum şi de protejare a deplasării martorului la şi de la organele judiciare;

• schimbarea domiciliului;

• schimbarea identităţii;

• schimbarea înfăţişării.

Măsurile de asistenţă privesc:

• reinserţia în alt mediu social;

• recalificarea profesională;

• schimbarea sau asigurarea locului de muncă;

• asigurarea unui venit până la găsirea unui loc de muncă.

Martorii trebuie să aibă încredere în autorităţi, să fie convinşi că viaţa lor personală, a familiei şi interesele lor vor fi protejate faţă de orice pericol care ar putea veni din partea celor corupţi. Pentru obţinerea cooperării, martorilor trebuie să li se explice că este posibil să se ajungă la proces şi în acest caz obligaţia să spună adevărul chiar în public în faţa instanţei de judecată.[37]

În depoziţia sa, martorul trebuie să răspundă unor probleme esenţiale pentru anchetă:

• Împrejurările în care l-a cunoscut pe făptuitor.

• Înţelegerea care a intervenit între ei şi cine a avut iniţiativa.

• Sumele de bani sau foloasele care i-au fost pretinse; dacă le-a predat efectiv.

• Locul şi timpul prevăzut pentru întâlnire; eventuale consemne pretinse de funcţionar.

• Dacă predarea banilor sau foloaselor s-a făcut direct sau prin intermediar.

• Actul vizat care trebuie să-l întocmească, să nu-l întocmească sau să-l amâne funcţionarul.

• Atitudinea făptuitorului după comiterea faptei ş.a.[38]

6.3. Efectuarea confruntării

Confruntarea este un procedeu tactic care contribuie la eliminarea contradicţiilor între declaraţiile a două persoane (învinuit– învinuit, învinuit-martor sau persoană vătămată, martor-martor), având şi rolul de a obţine noi informaţii sau de a confirma unele date obţinute în aceeaşi cauză.[39]

În acelaşi timp, confruntarea poate determina părţile implicate în procesul penal să coopereze.

Trebuie însă să se aprecieze cu maximă exigenţă oportunitatea confruntării. Dacă nu este bine pregătită şi nu se realizează impactul psihologic scontat, atunci poate avea rol de

bumerang: pe de o parte martorul poate fi expus unor eventuale acte de răzbunare sau compromitere[40], pe de altă parte dubiile care vor persista ori se vor amplifica nu fac decât să-l avantajeze pe învinuit sau inculpat potrivit principiului *in dubio pro reo*.

6.4. Constatarea stresului psihologic cu ajutorul poligrafului

Un alt gen de confruntare, de data aceasta interioară, cu sine însuşi, o poate provoca folosirea poligrafului.

„*Tehnicile poligraf, abordând în mod indirect planul conştiinţei subiectului, caută să evidenţieze dacă acesta redă cu fidelitate şi în mod sincer «ceea ce ştie», adică elementele de conţinut ale «realităţii subiective», în fapt matricea – patternul infracţional ca achiziţie mentală «amintirea faptei» – pe care o poartă în planul conştiinţei sale (elemente de timp şi de loc legate de fapte, de modul de operare şi de împrejurările care au declanşat comportamentul infracţional).*“[41]

Presiunea psihologică exercitată asupra individului, fie el învinuit (inculpat) sau martor (persoană vătămată) îl poate determina să coopereze cu organul judiciar. Acest lucru este valabil atât în cazul verificării credibilităţii denunţătorului cât şi în cazul martorilor mincinoşi sau al martorilor care refuză colaborarea, pentru a-i determina să se răzgândească.[42]

Trăirile lăuntrice evidenţiate de tehnica poligraf sunt o sursă de investigaţie benefică dar şi un instrument al anchetatorului experimentat pentru a triumfa în duelul psihologic cu părţile angajate în procesul penal.

6.5. Efectuarea de percheziţii şi de ridicări de obiecte şi înscrisuri

Efectuarea percheziţiilor în investigarea faptelor de corupţie a devenit o obligaţie pentru organul de urmărire penală, care decurge nu neapărat din normele procesuale (art. 100-111 Cod procedură penală) cât din realităţile evidenţiate de practica judiciară. Într-adevăr, prin percheziţie se asigură atât completarea probaţiunii pentru faptele de corupţie cercetate (descoperirea bunurilor sau foloaselor necuvenite, a unor înscrisuri sau fotografii care pot dovedi săvârşirea infracţiunii de către învinuit sau inculpat), cât şi găsirea unor probe noi care concretizează întreaga conduită infracţională a participanţilor.

Pentru reuşita percheziţiei, în funcţie de particularităţile fiecărui caz, organul judiciar va trebui să dispună de date suficiente privind: caracteristicile obiectelor, valorilor sau ale actelor căutate, persoana care le deţine şi configuraţia locurilor în care s-ar putea afla, metodele tactice de efectuare propriu-zisă, persoanele participante, mijloacele materiale folosite, „fără să piardă din vedere încadrarea întregii activităţi – de la început până la sfârşit – în limitele prevăzute de lege“.[43]

Înainte de a se trece la efectuarea percheziţiei se va face un instructaj amănunţit, astfel ca fiecare participant să cunoască sarcinile pe care le are, modalităţile de acţiune pentru prevenirea sinuciderii ori a dispariţiei făptuitorului, împiedicarea distrugerii sau ascunderii obiectelor şi valorilor căutate ori a altor probe materiale.

De asemenea, se vor perfecta măsurile care privesc deplasarea şi pătrunderea în locul percheziţionat, asigurarea simultaneităţii în cazurile în care sunt implicate mai multe locaţii în aceeaşi localitate sau în localităţi aflate la mare distanţă unele de altele, mijloacele de comunicaţii pentru rezolvarea unor situaţii neprevăzute ş.a.

Percheziția corporală a persoanelor aflate în locurile percheziționate este absolut necesară atât pentru preîntâmpinarea unei eventuale riposte cu arme albe sau de foc, cât și pentru găsirea unor probe relevante pentru cauză.

Agendele, corespondențele, caietele, registrele, casete video și audio, cel mai adesea purtătoare de probe sau de indicii cu privire la relațiile infracționale ale percheziționatului vor fi studiate, iar dacă acest lucru nu este posibil, vor fi ridicate.[44]

6.6. Folosirea investigatorilor sub acoperire

Agentul acoperit sau **investigatorul sub acoperire** este acea persoană care, în numele sau cu acceptul autorității legitime, se implică într-o anumită formă de participație la săvârșirea unei infracțiuni, pentru a dovedi vinovăția celorlalți participanți și a asigura tragerea lor la răspundere penală.[45]

Instituția agentului sub acoperire a fost introdusă în legislația română prin Legea nr. 143/2000 privind combaterea traficului și consumului de droguri.[46] Potrivit art. 21 din lege, „procurorul poate autoriza folosirea investigatorilor acoperiți pentru descoperirea faptelor, identificarea autorilor și obținerea mijloacelor de probă în situațiile în care există indicii temeinice că a fost săvârșită sau că se pregăteșre comiterea unei infracțiuni din cele prevăzute de lege."

Prin adoptarea O.U.G. nr. 43/2002, folosirea investigatorilor acoperiți a fost prevăzută în mod expres pentru incriminarea faptelor de corupție. În art. 17 se prevede că, atunci când sunt indicii temeinice că s-a săvârșit sau că se pregătește săvârșirea unei infracțiuni de corupție, care nu poate fi descoperită sau făptuitorii nu pot fi identificați prin alte mijloace, pot fi folosiți, în vederea strângerii datelor privind existența infracțiunii și identificării persoanelor față de care există presupunerea că au săvârșit o infracțiune, investigatori sub acoperire. Aceștia sunt ofițeri de poliție din Ministerul Administrației și Internelor, special desemnați în acest scop și care pot efectua investigații în materia infracțiunilor de corupție cu autorizarea motivată a Procurorului General al Parchetului Național Anticorupție.

Investigatorul acoperit acționează sub o altă identitate decât cea reală, ceea ce presupune nu numai schimbarea datelor de stare civilă ci și a oricăror altor date care privesc ocupația, funcția, studii, loc de muncă ș.a.

Activitatea investigatorilor acoperiți se derulează cu respectarea prevederilor constituționale și ale tratatelor și convențiilor la care România este parte. De asemenea, activitatea desfășurată de către investigatorii acoperiți, precum și de către magistrații care autorizează, este supusă regulilor secretului profesional.

Pentru a fi admisibilă această probă, în doctrină se consideră necesară îndeplinirea următoarelor condiții:[47]

• Să existe date sau indicii temeinice privind pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni; legea nu cere existența unor probe, ci doar a unor indicii temeinice, a unor informații suficient de convingătoare în sensul pregătirii sau săvârșirii unei infracțiuni de corupție.

• Să privească o infracțiune pregătită sau săvârșită în condițiile faptelor de corupție sau crimei organizate sau care constituie o amenințare la adresa siguranței naționale, trafic de stupefiante și de arme, spălarea banilor, falsificarea de monedă ori alte infracțiuni grave.

• Infracțiunile să fie aflate în faza de pregătire sau care au fost săvârșite și să nu poată fi descoperite sau făptuitorii să nu poată fi identificați prin alte mijloace.

• Scopul investigatorilor acoperiţi este de a desfăşura activităţi în vederea strângerii datelor privind existenţa infracţiunilor şi identificarea persoanelor faţă de care există presupunerea că au săvârşit o infracţiune.

Considerăm că folosirea agentului sub acoperire nu contravine prevederilor art. 69 Cod procedură penală[48](*„Este oprit a se întrebuinţa violenţe, ameninţări ori alte mijloace de constrângere, precum şi promisiuni sau îndemnuri, în scopul de a obţine probe. De asemenea, este oprit de a determina o persoană să săvârşească sau să continue săvârşirea unei fapte penale, în scopul obţinerii unei probe.“)* deoarece acesta acţionează numai cu ordinul expres al procurorului şi în limita mandatului acestuia, fiindu-i interzis să folosească violenţa, ameninţarea sau îndemnul pentru obţinerea probaţiunii.

6.7. Metode specifice de investigare a faptelor de corupţie[49]

Art. 27 al Legii nr. 78/2000 şi art. 16 al O.U.G. nr. 43/2002 prevăd patru modalităţi de investigare a infracţiunilor de corupţie:

• punerea sub supraveghere a conturilor bancare ale celor cercetaţi şi a conturilor asimilate acestora;

• punerea sub supraveghere sau sub ascultare a liniilor telefonice;

• accesul la sistemele informaţionale;

• solicitarea comunicărilor actelor autentice sau sub semnătură privată, a documentelor bancare, financiare ori contabile.

6.7.1. Punerea sub supraveghere a conturilor bancare şi a conturilor asimilate acestora

Această instituţie probatoare se dispune pentru a verifica sumele de bani care se tranzacţionează de către persoane suspecte de a fi comis infracţiuni de corupţie ori pentru a stabili operaţiuni financiar-bancare ilicite.

Potrivit prevederilor art. 27 din Legea nr. 78/2000 şi a art. 16 din O.U.G. nr. 43/2002, pentru a dispune punerea sub supraveghere a conturilor bancare şi a conturilor asimilate acestora, trebuie îndeplinite următoarele condiţii:

a) Să existe indicii temeinice că se pregăteşte comiterea unei infracţiuni de corupţie sau că s-a comis o asemenea infracţiune.

b) Indiciile temeinice să privească săvârşirea sau pregătirea unei infracţiuni de corupţie atribuite prin lege în competenţa Parchetului Naţional Anticorupţie.

c) Persoana care pregăteşte comiterea uneia dintre infracţiunile de corupţie prevăzute de lege sau a comis o asemenea infracţiune să aibă conturi bancare sau asimilate acestora şi să le folosească în operaţiuni financiar-bancare.

d) Punerea sub supraveghere a conturilor bancare şi a conturilor asimilate acestora să fie utilă pentru aflarea adevărului.

În legătură cu datele obţinute prin luarea acestei măsuri, art. 21 din O.U.G. nr. 43/2002 prevede în mod expres obligaţia persoanelor care efectuează urmărirea penală, a specialiştilor precum şi a personalului auxiliar de specialitate de a respecta secretul profesional.

6.7.2. Punerea sub supraveghere sau sub ascultare a liniilor telefonice

Punerea sub supraveghere sau sub ascultare a liniilor telefonice se face potrivit prevederilor art. 27 din Legea nr. 78/200 şi art. 16 alin. 1 lit. b din O.U.G. nr. 43/2002, atunci

când sunt indicii temeinice cu privire la săvârşirea unei infracţiuni de corupţie, şi se dispune în scopul strângerii de probe sau al identificării făptuitorului.

Măsura poate fi dispusă de procurorii Parchetului Naţional Anticorupţie pe o durată de cel mult 30 de zile, conform art. 16 alin. 1 din O.U.G. nr. 43/2002. Pentru motive temeinice, măsura poate fi prelungită de procuror prin ordonanţă motivată, fiecare prelungire neputând depăşi 30 de zile. Merită să subliniem şi faptul că această măsură se ia numai după începerea urmăririi penale.

6.7.3. Accesul la sistemele informaţionale

Pentru a se autoriza accesul la sistemele informaţionale, potrivit art. 27 din Legea nr. 78/2000 şi art. 16 alin. 1 lit. c din O.U.G. nr. 43/2002 trebuie să fie îndeplinite, cumulativ, următoarele condiţii:

- să existe indicii temeinice cu privire la săvârşirea unei infracţiuni de corupţie;
- indiciile să privească pregătirea unei infracţiuni de corupţie;
- persoana care pregăteşte comiterea unei infracţiuni de corupţie să folosească asemenea sisteme informaţionale;
- accesul la aceste sisteme să fie util pentru strângerea de probe sau identificarea făptuitorului infracţiunii de corupţie.

Măsura se ia de către procurorul Parchetului Naţional Anticorupţie, prin ordonanţă, pe o durată de cel mult 30 de zile. Pentru motive temeinice, măsura accesului la sisteme informaţionale poate fi prelungită, prin ordonanţă motivată, de către acelaşi procuror, fiecare prelungire neputând depăşi 30 de zile.

Dispoziţiile art. 911-915 Cod de procedură penală, privind înregistrările audio sau video, la care actele normative speciale fac trimitere, se aplică în mod corespunzător.

În doctrină se apreciază că accesul la sistemele informaţionale se poate face şi în cadrul percheziţiei. Organul judiciar, asistat de un specialist în informatică, va efectua percheziţia cu precauţii speciale atât la dezasamblarea sau asamblarea echipamentelor unui computer, cât şi pentru integritatea şi accesibilitatea datelor pe care le conţin.[49]

6.7.4. Înscrierile cu caracter autentic al funcţionarilor

Această măsură este prevăzută în mod expres în art. 27 alin. 1 lit. d din Legea nr. 78/200 şi art. 16 alin. 4 din O.U.G. nr. 43/2002 şi se dispune atunci când există indicii temeinice că s-a comis o infracţiune de corupţie sau că se pregăteşte comiterea unei asemenea infracţiuni, în scopul strângerii de probe sau al identificării făptuitorului. Metoda este indicată atunci când activitatea infracţională se derulează în timp, iar făptuitorul foloseşte în mod constant acte contabile sau financiare autentice sau sub semnătură privată. De asemenea, se poate folosi şi pentru verificarea unor tranzacţii financiare asupra cărora planează suspiciunea că sunt suspecte, chiar dacă făptuitorul nu le întocmeşte ori nu le foloseşte.

6.8. Înregistrările audio sau video

Înregistrările audio sau video au fost introduse prin Legea nr. 141/1996 pentru modificarea şi completarea Codului de procedură penală şi sunt reglementate în art. 911-915.

În doctrina juridică s-a opinat că înregistrările audio sau video sunt procedee tehnice de relevare şi conservare a probelor, iar rezultatul folosirii lor – banda magnetică, filmul, fotografia, casetă video fac parte din categoria generală a mijloacelor materiale de probă.[50]

Potrivit art. 911 Cod de procedură penală, convorbirile telefonice pot fi înregistrate pe bandă magnetică dacă sunt date sau indicii temeinice privind pregătirea sau săvârşirea unei infracţiuni pentru care urmărirea penală se face din oficiu, iar interceptarea este utilă. Înregistrările audio sau video pot servi ca mijloace de probă dacă din conţinutul convorbirilor înregistrate rezultă fapte sau împrejurări de natură să contribuie la aflarea adevărului. Autorizarea procurorului se dă pentru durata necesară înregistrării, până la cel mult 30 de zile, în afară de cazul în care legea dispune altfel. Autorizarea poate fi prelungită în aceleaşi condiţii, pentru motive temeinice justificate, fiecare prelungire neputând depăşi 30 de zile. Înregistrările audio sau video pot fi făcute şi la cererea motivată a persoanei vătămate privind comunicările ce-i sunt adresate, cu autorizarea procurorului anume desemnat de procurorul general.

Organul de urmărire penală este obligat ca după efectuarea înregistrărilor să întocmească un proces-verbal care să cuprindă, pe lângă datele generale prevăzute în art. 91 alin. 1 lit. a-e C. pr. pen., următoarele menţiuni: autorizarea dată de procuror, numărul sau numerele posturilor telefonice între care se poartă convorbirile, numele persoanelor care le poartă, dacă sunt cunoscute, data şi ora fiecărei convorbiri, numărul de ordine al rolei sau casetei pe care s-a făcut imprimarea.

Înregistrările convorbirilor telefonice sunt redate în formă scrisă şi se ataşează la procesul-verbal după ce au fost certificate pentru autenticitate de către organul de urmărire penală, verificate şi contrasemnate de procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală. La procesul-verbal se ataşează caseta cu rola care conţine înregistrarea convorbirii, în original, sigilată de către organul de urmărire penală cu sigiliul său propriu.

Potrivit art. 915, înregistrările audio, video sau de imagini pot fi supuse expertizei tehnice la cererea procurorului, a părţilor ori din oficiu. De asemenea, aceste înregistrări pot servi ca mijloace de probă dacă nu sunt interzise de lege.

Concluziile expertului, deşi nu sunt obligatorii pentru procuror, pot servi la lămurirea cauzei şi la aflarea adevărului.

Note la Capitolul VII

1. **D. Baciu, S.M. Rădulescu,** „*Corupţia şi crima organizată în România*“, Editura Continent XXI, 1994, p. 16.

2. **Costică Voicu, Florin Sandu, Alexandru Boroi, Ioan Molnar,** „*Drept penal al afacerilor*“, Editura Rosetti, Bucureşti, 2002, p. 440. Sunt citate două lucrări: **E. Hinsch Bollin,** „*Official Opening of the Fifth International Anti-Corruption Conference*“, Amsterdam, martie, 1992 şi **I.A. Gardiner,** *Defining Corruption*, A. Report to the Fifth International Anti-Corruption Conference.

3. **Costică Voicu, Florin Sandu, Alexandru Boroi, Ioan Molnar,** *op.cit.*, p. 441.

4. **Vasile Dobrinoiu,** „*Corupţia în dreptul penal român*“, Editura Atlas Lex, Bucureşti, 1995, p. 6.

5. A se vedea Rezoluţia ONU nr. 3514 din 15 decembrie 1975 cu privire la practicile de corupţie în tranzacţiile internaţionale.

6. Publicată în Monitorul Oficial nr. 219 din 18 mai 2000.

7. Publicată în Monitorul Oficial nr. 244 din 11 aprilie 2002.

8. În doctrină s-a exprimat opinia că aceste măsuri se pot dispune numai în măsura în care s-a început urmărirea penală. A se vedea, în acest sens, **Crişu Anastasiu,** „*Aspecte procesuale ale legii privitoare la corupţie*“, Revista de Drept penal nr. 1/2001, p. 51.

9. **Costică Voicu, Florin Sandu, Alexandru Boroi, Ioan Molnar,** *op.cit.*, p. 446 (nota nr. 7).

10. *Ibidem*.

11. *Ibidem*.

12. **Ion Mircea,** „*Criminalistica*“, ed. a II-a, Editura Fundaţiei „Chemarea“, Iaşi, 1994, p. 330.

13. **Ion Mircea,** „*Criminalistica*“, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1999, p. 341.

14. **George Antoniu**. „*Noul Cod penal. Codul penal anterior. Studiu comparativ.*“ Editura All Beck, Bucureşti, 2004, p. 373-377.

15. **Costică Bulai, Avram Filipaş, Constantin Mitrache**, *Instituţii de drept penal. Curs selectiv pentru examenul de licenţă,* Editura Trei, Bucureşti, 2001, p. 440.

16. **Alexandru Boroi, Gheorghe Nistoreanu**. *Drept penal. Partea specială.* Ediţia a treia, Editura All Beck, Bucureşti, 2005, p. 350.

17. **Costică Bulai, Avram Filipaş, Constantin Mitrache**, *op. cit.*, p. 440.

18. *Ibidem*, p. 440.

19. **Alexandru Boroi, Gheorghe Nistoreanu**, *op. cit.*, p. 351.

20. **Alexandru Boroi, Gheorghe Nistoreanu**, *op. cit.*, p. 352-353.

21. **Costică Bulai, Avram Filipaş, Constantin Mitrache**, *op. cit.*, p. 442.

22. **Alexandru Bucoi, Gheorghe Nistoreanu**, *op. cit.*, p. 356.

23. **Costică Bulai, Avram Filipaş, Constantin Mitrache**, *op. cit.*, p. 445; Tribunalul Suprem, secţia penală, decizia nr. 786/1977, C.D./1977, p. 287; Tribunalul Suprem, secţia penală, decizia nr. 2878/1972, C.D./1972, p. 358.

24. **Costică Bulai, Avram Filipaş, Constantin Mitrache**, *op. cit.*, p. 445; Tribunalul Suprem, secţia penală, decizia nr. nr. 4171/1970, C. D./1970, p. 411.

25. **Alexandru Boroi, Gheorghe Nistoreanu,** *op. cit.*, p. 368.

26. **Costică Bulai, Avram Filipaş, Constantin Mitrache**, *op. cit.*, p. 448.)

27. *Ibidem*, p. 448-449.

28. **Nelu Ciobanu**, „Investigarea criminalistică a locului faptei în cazul infracţiunilor de corupţie“, în *Revista de Criminologie, Criminalistică şi Penologie* nr. 4//2003, p. 176-183.
29. **Emilian Stancu**, *Tratat de Criminalistică*, ediţia a III-a revizuită şi adăugită, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2004, p. 695.
30. **Ioan Lascu, Codruţa Laura Lascu**, *„Corupţia şi crima organizată“*, Editura Alma Mater, Sibiu, 2003, p. 332.
31. **Alexandru Bori, Gheorghe Nistoreanu**, *op. cit.*, p. 350-351.
32. **Ioan Lascu, Codruţa Laura Lascu**, *op. cit.*, p. 235.
33. **Emilian Stancu,** *op. cit.*, p. 761.
34. În acest sens, **Emilian Stancu**, *op.cit.*, p. 688.
35. **Ioan Lascu, Codruţa Laura Lascu**, *op. cit.*, p. 258.
36. Publicată în Monitorul Oficial nr. 964 din 28 decembrie 2002.)
37. **Ioan Lascu, Codruţa Laura Lascu**, *op. cit.*, p. 259.
38. A se vedea **Emilian Stancu**, op. cit., p. 692.
39. **Constantin Aioniţoiaie, Tudorel Butoi**, „Confruntarea“, în *Tratat de tactică criminalitică*, ediţia a II-a, revăzută şi completată, Editura Carpaţi, 1992, p. 168; **Emilian Stancu,** *op. cit.*, p. 692.
40. **Emilian Stancu**, *op. cit.*, p. 693.
41. **Ioana Teodora Butoi, Tudorel Badea Butoi**, *„Psihologia interogatoriului judiciar – invasiune mentală, manipulare – coerciţie – intervenţie psihanalitică – detecţia comportamentelor duplicitare (simulate)*“, Editura Enmar, Bucureşti, 2002, p. 45-46.
42. **Ioan Lascu, Codruţa Laura Lascu,** *op. cit.*, p. 261.
43. **Ion Mircea**, *„Criminalistica*“, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 2002, p. 298.
44. **Emilian Stancu**, *op. cit.*, p. 694.
45. **Ioan Lascu, Codruţa Laura Lascu**, *op. cit.*, p. 247.
46. Publicată în Monitorul Oficial nr. 362 din 3 august 2000.
47. **Ioan Lascu, Codruţa Laura Lascu,** *op. cit.*, p. 248.
48. **Ioan Lascu, Codruţa Laura Lascu**, *op. cit.*, p. 240-242.)
49. **Emilian Stancu,** *op. cit.*, p. 695.)
50. **Ion Gheorghe Gorgăneanu**, *„Noi perfecţionări privind perfecţionarea legislaţiei procesuale penale*“, în Revista de Drept Penal nr. 2/1996, p. 34.)

METODOLOGIA INVESTIGĂRII CRIMINALISTICE A INFRACȚIUNILOR INFORMATICE

(în colaborare cu Mihai Chiper)

1. Aspecte generale

Apariția, acum mai bine de 50 de ani, a primelor calculatoare electronice a declanșat o adevărată evoluție în societatea noastră. Consecința primordială a avansului tehnologic apărut a reprezentat-o tranziția de la societatea industrială la societatea informațională.

Computerul a devenit în ultimul deceniu o componentă firească a vieții noastre, o stare de fapt, o unealtă tehnologică în continuă perfecționare, a cărui pătrundere în toate aspectele vieții sociale, culturale, economice, educaționale a punctat această evoluție.

Dezvoltarea tehnologiei cibernetice și utilizarea pe scară largă a sistemelor informatice a adus după sine și o serie de riscuri. Dependența din ce în ce mai accentuată a agenților economici, a instituțiilor publice și chiar a utilizatorilor de sisteme informatice ce le gestionează în mare măsură resursele, face ca aceștia să fie tot mai vulnerabili la impactul pe care îl poate avea criminalitatea informatică.

Studiile efectuate de organizații independente de renume au indicat o creștere considerabilă a victimelor infracțiunilor cibernetice peste tot în lume, în special în Statele Unite. Institutul privind securitatea computerelor (CSI), în colaborare cu biroul FBI din San Francisco au finalizat de curând sondajul pe care îl efectuează anual cu privire la cel puțin 500 companii care se ocupă cu tehnologia informației și comerțul electronic. Peste 90% dintre cei chestionați au raportat că au fost victime ale unui atac reușit asupra rețelei de computere iar 80% dintre aceste companii au suferit o pagubă financiară. Paguba totală suferită de către aceste companii, având în vedere pierderile aferente producției, veniturilor și recuperării rețelei, a fost de cel puțin 450.000.000 $.

Intrușii într-o rețea de computere sustrag adesea date personale neprotejate referitoare la clienții unei companii. În ultimii ani, au fost sustrase baze de date referitoare la clienți din sute de bănci și de companii care se ocupă cu comerțul electronic, permițând astfel hoților să își asume alte identități în mod ilegal și să sustragă bani compromițând numerele cărților de credit și conturile. Acești hoți cibernetici au sustras practic milioane de numere de cărți de credit emise de bănci și au înșelat clienții și comercianții din toată lumea cu milioane de dolari. Se estimează că anul acesta vor fi tranzacționați 300 miliarde dolari USD prin Internet, o mare parte din acești bani fiind obținuți prin înșelăciune.

România a fost identificată drept una dintre primele cinci ţări din lume care generează intruziuni în computere şi înşelăciuni în tranzacţiile prin Internet. O serie de site-uri renumite de pe Internet cât şi publicaţiile cu profil comercial au avertizat comercianţii americani să nu vândă sau să trimită produse cumpărătorilor cu adrese în România. Unele companii au luat chiar măsuri drastice de blocare a accesului în website-uri de la adrese care provin din România, suspendând practic comunicaţiile cu întreaga ţară. Faptele acestora au impact asupra comercianţilor şi consumatorilor cinstiţi din România. Atacurile permanente asupra computerelor şi planurile de înşelăciune lansate din România, precum şi creşterea numărului de comercianţi americani care refuză să tranzacţioneze cu România au cu siguranţă un impact negativ asupra economiei ambelor ţări.

2. Importanţa investigării infracţiunilor informatice

Aspectele tehnice şi legale complexe pe care le ridică infracţiunile cibernetice necesită ca fiecare autoritate competentă să desemneze persoane care sunt însărcinate cu infracţiunile tehnologiei avansate şi care au o bază solidă de cunoştinţe în domeniul computerelor şi telecomunicaţiilor. Complexitatea acestor tehnologii cât şi schimbarea lor permanentă şi rapidă creează nevoia ca anchetatorii să devină specialişti în infracţiunile cibernetice; cu alte cuvinte, este vorba despre aceia ale căror atribuţii sunt cercetarea sau anchetarea infracţiunilor cibernetice şi a altor infracţiuni înrudite, incluzând intruziunile în computer, înşelăciunea prin Internet, analiza digitală judiciară şi alte cercetări înrudite în care este utilizat computerul ca mijloc de comunicare (de exemplu, un caz de terorism în care subiecţii comunică prin poşta electronică sau prin releul de chat prin Internet).

Prin consolidarea resurselor de investigare se vor asigura mijloacele necesare prin care cercetătorii vor afla mai multe în timp scurt şi se vor adapta la schimbările tehnologice. În plus, se va asigura existenţa unui „magazin cu o singură oprire" în care atât anchetatorii, agenţiile guvernamentale şi oficialii, cât şi publicul vor depune şi vor primi informaţii referitoare la atacurile direcţie. În cele din urmă, un grup permanent de specialişti va dezvolta şi va menţine legăturile internaţionale cu autorităţile legale din exterior, în vederea unei cooperări internaţionale eficiente.

Schimbările de rutină asociate investigării infracţiunilor cibernetice necesită o pregătire permanentă. Tehnologia progresează rapid. În plus, tehnicile de atac, planurile de înşelăciune, instrumentele şi tacticile folosite de infractori evoluează continuu. Astfel, anchetatorii infracţiunilor cibernetice trebuie să participe cu regularitate la şedinţele de pregătire în vederea adaptării la aceste schimbări, în principiu pentru a putea ţine pasul cu infractorii. În timp ce un program de pregătire trebuie să se adapteze la cerinţele şi pregătirea specifică a anchetatorilor, configurarea unui curs elementar va furniza cunoştinţele tehnice esenţiale pe care trebuie să le posede orice anchetator şi procuror.

În plus, pregătirea trebuie susţinută şi cu privire la alţi participanţi în sistemul justiţiei penale, incluzând procurorii şi judecătorii. Toţi participanţii din sistemul judiciar, de la anchetatori la judecători trebuie să aibă cunoştinţele necesare în vederea unei anchete ofensive, a unei judecăţi corecte şi a unei condamnări corespunzătoare infractorilor din domeniul tehnologiei avansate.

Din analiza datelor referitoare la criminalitatea informatică, putem evidenţia următoarele tendinţe de evoluţie în viitor:

• *Infracţiunile informatice devin din ce în ce mai frecvente.* Societatea informaţională depinde din ce în ce mai mult de calculatoare. Componente importante ale vieţii sociale sunt

coordonate de sisteme informatice. Ca o consecinţă, atacurile prin intermediul şi asupra acestora se vor înmulţi.

• *Infracţiunile informatice pot fi comise în zilele noastre de orice persoană şi pot atinge, virtual, toate persoanele.* Dacă sistemele informatice constituiau, la apariţia lor, un atribut al mediilor ştiinţifice, militare şi guvernamentale, în ziua de astăzi, datorită creşterii performanţelor, corelată cu reducerea preţurilor, ele au devenit disponibile pentru oricine.

• *Infracţiunile informatice au un caracter din ce în ce mai mobil, şi din ce în ce mai internaţional.* Procesarea electronică a datelor este din ce în ce mai mult convergentă cu domeniul telecomunicaţiilor. Infracţiunile informatice sunt în măsură sporită comise prin intermediul reţelelor de telecomunicaţii.

• *Infracţiunile informatice şi reţeaua Internet constituie în mod special o atracţie pentru grupările crimei organizate.* Anonimitatea oferită de reţelele mondiale de calculatoare, precum şi metodele de criptare a transmiterii mesajelor prin intermediul acestora, corelate cu imposibilitatea forţelor de menţinere a ordinii publice de a controla fluxul de informaţii prezintă avantaje deosebite pentru grupările crimei organizate, inclusiv cele cu caracter transnaţional.

3. Conceptul de „Criminalitate informatică"

Criminalitatea informatică reprezintă un fenomen al zilelor noastre, reflectat în mod frecvent în mass-media. Un studiu indică chiar că teama de atacuri informatice depăşeşte în intensitate pe cea faţă de furturi sau fraude obişnuite. Cercetările criminologice asupra infracţiunilor realizate prin sistemele informatice se află încă în stadiul tatonărilor. Chiar şi cele realizate până în acest moment tind să schimbe modul clasic în care sunt privite infracţiunile în sistemele actuale de justiţie penală.

Doar o mică parte din faptele penale legate de utilizarea sistemelor informatice ajung la cunoştinţa organelor de cercetare penală, astfel încât este foarte greu de realizat o privire de ansamblu asupra amplorii şi evoluţiei fenomenului. Dacă este posibil să se realizeze o descriere adecvată a tipurilor de fapte penale întâlnite, este foarte dificilă prezentarea unei sinteze fundamentale asupra întinderii pierderilor cauzate de acestea, precum şi a numărului real de infracţiuni comise, numărul cazurilor de infracţiuni informatice fiind în continuă creştere. S-a estimat că doar 5% din faptele comise sunt sesizate de organele de urmărire penală. Pentru a contracara această lipsă de informaţie, s-a recurs la procedeul sondajelor. Ultimul sondaj efectuat de Computer Crime Institute şi Federal Bureau of Investigation (FBI) în 2003 indică pierderi de 201.797.340 de dolari în cazul a 538 de întreprinderi şi instituţii din SUA chestionate. În cursul anului 2003, serviciile specializate din România au cercetat doar 200 de infracţiuni de natură informatică din care 50% au fost licitaţii electronice frauduloase, 30% bunuri comandate on-line fraudulos, 10% au privit accesul neautorizat la sisteme informatice şi 10% s-au referit la transmiterea de viruşi, pornografie infantilă, folosirea de identităţi false.

În acelaşi timp, investigaţiile în domeniul infracţionalităţii informatice sunt, prin natura lor, complexe şi implică utilizarea de echipamente sofisticate, cu costuri ridicate. De asemenea, pregătirea personalului de specialitate este un proces de durată şi implică mari costuri. Asemenea investigaţii sunt consumatoare de timp. Un investigator în domeniul criminalităţii informatice poate lucra la maximum 3-4 cazuri pe lună, în timp ce un investigator tradiţional poate soluţiona între 40 şi 50 de cazuri în aceeaşi perioadă de timp.

Prin infracţiune informatică în sens larg se înţelege orice infracţiune în care un calculator sau o reţea de calculatoare este obiectul unei infracţiuni, sau în care un calculator sau o reţea de calculatoare este instrumentul sau mediul de înfăptuire a unei infracţiuni.

Prin infracţiuni informatică în sens restrâns se înţelege *orice infracţiune în care făptuitorul interferează, fără autorizare, cu procesele de prelucrare automată a datelor.*

Conţinutul noţiunii de faptă penală de natură informatică este deosebit de variat, fiind abordat din diferite perspective în cadrul lucrărilor de specialitate. Astfel, în raportul **Comitetului European pentru Probleme Criminale,** infracţiunile informatice sunt sistematizate în următoarele categorii:

• Infracţiunea de fraudă informatică;
• Infracţiunea de fals în informatică;
• Infracţiunea de prejudiciere a datelor sau programelor informatice;
• Infracţiunea de sabotaj informatic;
• Infracţiunea de acces neautorizat la un calculator;
• Infracţiunea de interceptare neautorizată;
• Infracţiunea de reproducere neautorizată a unui program informatic protejat de lege;
• Infracţiunea de alterare fără drept a datelor sau programelor informatice;
• Infracţiunea de spionaj informatic;
• Infracţiunea de utilizare neautorizată a unui program informatic protejat de lege.

Manualul Naţiunilor Unite pentru prevenirea şi controlul infracţionalităţii informatice sintetizează următoarele categorii de infracţiuni:

• Fraude prin manipularea calculatoarelor electronice;
• Fraude prin falsificarea de documente;
• Alterarea sau modificarea datelor sau a programelor pentru calculator;
• Accesul neautorizat la sisteme şi servicii informatice;
• Reproducerea neautorizată a programelor pe calculator protejate de lege.

În studiul „*Aspecte legale ale infracţionalităţii informatice în cadrul societăţii informaţionale*" (studiul COMCRIM), realizat pentru Comisia Europeană de către prof. dr. Ulrich Sieber, de la Universitatea din Wurzburg, Germania, sunt prezentate următoarele categorii şi subcategorii de infracţiuni informatice:

• Atingeri aduse dreptului la viaţa privată;
• Infracţiuni cu caracter economic;
• Penetrarea sistemelor informatice în scopul depăşirii dificultăţilor tehnice de securitate („hacking");
• Spionajul informatic;
• Pirateria programelor pentru calculator;
• Sabotajul informatic;
• Frauda informatică;
• Distribuirea de informaţii cu caracter ilegal sau prejudiciabil (propagandă rasistă, difuzare de materiale pornografice etc.);
• Alte infracţiuni:
• Infracţiuni contra vieţii;
• Infracţiuni legate de crima organizată;
• Războiul electronic.

Infracţiunile informatice pot fi clasificate urmând diverse criterii. Vom utiliza pentru clasificarea infracţiunilor informatice criteriul rolului avut de sistemele informatice în comiterea infracţiunii. Din această perspectivă, infracţiunile informatice se clasifică în:

• *Infracţiuni săvârşite cu ajutorul sistemelor informatice*, în care sistemele informatice constituie un instrument de facilitare a comiterii unor infracţiuni. Este vorba de infracţiuni „tradiţionale", perfecţionate prin utilizarea sistemelor informatice şi

• *Infracţiuni săvârşite prin intermediul sistemelor informatice*, în care sistemele informatice, incluzând şi datele stocate în acestea, constituie ţinta infracţiunii. Aceste infracţiuni pot fi săvârşite doar prin intermediul sistemelor informatice. Ele au făcut obiect al reglementarii în ultimii ani.

Amintim aici şi un rol pe care sistemele informatice îl pot juca în ancheta criminalistică: acela de mediu de stocare şi regăsire a indiciilor sau probelor ce privesc modul de săvârşire a unei infracţiuni.

La nivel internaţional, Consiliul Europei a iniţiat o serie de reglementări cu privire la criminalitatea informatică. Astfel, dacă în 1995 a fost adoptată **Recomandarea nr. R (95) 13** cu privire la problemele de procedură penală legate de tehnologiile informaţionale, la 23 noiembrie 2001 a fost semnată, la Budapesta, **Convenţia privind criminalitatea informatică**. Convenţia îşi propune să prevină actele îndreptate împotriva confidenţialităţii, integrităţii şi disponibilităţii sistemelor informatice, a reţelelor şi a datelor, precum şi a utilizării frauduloase a unor asemenea sisteme, reţele şi date, prin asigurarea incriminării unor asemenea conduite şi prin încurajarea adoptării unor măsuri de natură a permite combaterea eficace a acestor tipuri de infracţiuni, menite să faciliteze descoperirea, investigarea şi urmărirea penală a acestora atât la nivel naţional, cât şi internaţional, precum şi prin prevederea unor dispoziţii materiale necesare asigurării unei cooperări internaţionale rapide şi sigure. Convenţia a fost ratificată de România prin **Legea nr. 64/2004** (pentru ratificarea Convenţiei Consiliului Europei, la 23 noiembrie 2001). După ratificarea, în martie 2004, de către al cincilea stat, Convenţia a intrat în vigoare la data de 4 iulie 2004.

4. Infracţiuni săvârşite cu ajutorul sistemelor informatice

Cele mai multe infracţiuni informatice sunt acele infracţiuni în care „modus operandi" nu este îndreptat împotriva funcţionării corespunzătoare a unui sistem informatic, sau asupra informaţiilor cuprinse în el, ci rezultatul procesării datelor este utilizat pentru înfăptuirea unor infracţiuni clasice. Făptuitorii fac astfel apel la mijloace netradiţionale pentru înfăptuirea unor infracţiuni cu caracter „tradiţional".

Iată câteva reglementări din legislaţia României:

• Infracţiunea de *aducere, fără drept, a operei* (creaţiei intelectuale protejate prin legea dreptului de autor) la cunoştinţă publică, reglementată de art. 140, lit. a din Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor şi drepturile conexe;

• Infracţiunea de *reproducere, fără drept, a unei opere*, reglementată de art. 142, lit. a din Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor şi drepturile conexe;

• Infracţiunea de *spălare a banilor*, reglementată de art. 23 din Legea nr. 21/1999, pentru prevenirea şi sancţionarea spălării banilor;

• Infracţiunea de *trădare prin transmitere de secrete*, reglementată de art. 272 din Codul penal;

• Infracţiunea de *divulgare a secretului care periclitează siguranţa statului*, reglementată de art. 290 din Codul penal şi art. 12 alin. 2 din Legea nr. 51/1991 privind siguranţa naţională;
• Infracţiunea de *divulgare a secretului profesional*, reglementată de art. 214 din Codul penal;
• Infracţiunea de *gestiune frauduloasă*, reglementată de art. 258 din Codul penal;
• Infracţiunea de *falsificare de monede sau de alte valori*, reglementată de art. 464 din Codul penal;
• Infracţiunea de *falsificare a instrumentelor de plată electronice*, reglementată de art. 27 din Legea nr. 365/2002;
• Infracţiunea de *falsificare a instrumentelor oficiale*, reglementată de art. 468 din Codul penal;
• Infracţiunea de *fals material în înscrisuri oficiale*, reglementată de art. 470 din noul Cod penal;
• Infracţiunea de *divulgare a secretului economic*, reglementată de art. 451 din noul Cod penal;
• Infracţiunea de *deturnare de fonduri*, reglementată de art. 454 din Codul penal;
• Infracţiunea de *propagandă naţionalist-şovină*, reglementată de art. 363 din Codul penal.

Legea nr. 21/1999, pentru prevenirea şi sancţionarea spălării banilor a introdus pentru prima dată în legislaţia română noţiunea de „infracţiuni săvârşite prin intermediul calculatoarelor". Potrivit textului art. 23 lit. a, constituie *infracţiunea de spălare a banilor* [...] *schimbarea sau transferul de valori, cunoscând ca acestea provin din săvârşirea unor infracţiuni:* [...] *infracţiunile săvârşite prin intermediul calculatoarelor* [...] *în scopul ascunderii sau disimulării originii ilicite acestora, precum şi în scop de tăinuire sau de favorizare a persoanelor implicate în astfel de activităţi sau presupuse că s-ar sustrage consecinţelor juridice ale faptelor lor*. Prin noul Cod penal, Titlu X, precum şi prin Legea nr. 161/2003, Titlul III (Prevenirea şi combaterea criminalităţii informatice) care se referă la unele măsuri pentru asigurarea transparenţei în exercitarea demnităţilor publice, a funcţiilor publice şi în mediul de afaceri, prevenirea şi sancţionarea corupţiei precum şi în Legea dreptului de autor şi a drepturilor conexe (Legea nr. 8/1996).

Legea nr. 161/2003, Titlul III privind prevenirea şi combaterea criminalităţii informatice reglementează trei categorii de infracţiuni:

1.Infracţiuni contra confideţialităţii şi integrităţii datelor şi sistemelor informatice:
• Infracţiunea de *acces ilegal la un sistem informatic*, prevăzută şi pedepsită de art. 440 din noul C.pen., art. 42 din Legea 161/2003;
• Infracţiunea de *interceptare ilegală a unei transmisii de date informatice*, prevăzută şi pedepsită de art. 441 din noul C.pen. şi art. 43 din Legea nr. 161/2003;
• Infracţiunea de *perturbare a funcţionării sistemelor informatice*, prevăzută şi pedepsită de art. 45 din Legea nr. 161/2003 şi art. 444 din noul C.pen.;
• Infracţiunea de *a realiza operaţiuni ilegale cu dispozitive sau programe informatice*, prevăzută şi pedepsită de art. 44 din Legea nr. 161/2003.

2. Infracţiuni informatice:
• Infracţiunea de *fals informatic*, prevăzută şi pedepsită de art. 445 din noul Cod penal;
• Infracţiunea de *fraudă informatică*, prevăzută şi pedepsită de art. 446 din noul Cod penal.

3. Pornografia infantilă prin sisteme informatice:

• Infracţiunea de *pornografie infantilă prin intermediul sistemelor informative*, prevăzută şi pedepsită de art. 238 din noul Cod penal şi art. 59 din Legea nr. 161/2003.

Legea dreptului de autor reglementează următoarele infracţiuni:

• Infracţiunea de *permitere a accesului public la bazele de date pe calculator*, care conţin sau constituie opere protejate;

• Infracţiunea de *punere la dispoziţia publicului ale unor mijloace tehnice de neutralizare a protecţiei programelor pentru calculator.*

4.1. Accesul ilegal la un sistem informatic

Infracţiunea de *acces fără drept la un sistem informatic* este prevăzută în art. 42 din Legea criminalităţii informatice. Textul de lege prevede:

(1) Accesul, fără drept, la un sistem informatic constituie infracţiune şi se pedepseşte cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă, conform Legii nr. 161/2003, iar noul Cod penal prevede o pedeapsă cu închisoare strictă de la 1 an la 3 ani sau cu zile amendă.

(2) Dacă fapta prevăzută în alin. (1) este săvârşită prin încălcarea măsurilor de securitate, pedeapsa este închisoarea de la 3 la 12 ani.

Reglementarea legală urmăreşte să protejeze sistemele informatice şi datele stocate pe acestea de accesul neautorizat. Sistemul informatic este definit de lege ca fiind orice dispozitiv sau ansamblu de dispozitive interconectate sau aflate în relaţie funcţională, dintre care unul sau mai multe asigură prelucrarea automată a datelor, cu ajutorul unui program informatic. Un program informatic este de asemenea definit de lege ca fiind un ansamblu de instrucţiuni care pot fi executate de un sistem informatic în vederea obţinerii unui rezultat determinat. Prin măsuri de securitate, legea înţelege folosirea unor proceduri, dispozitive sau programe informatice specializate, cu ajutorul cărora accesul la un sistem informatic este restricţionat sau interzis pentru anumite categorii de utilizatori.

Obiectul juridic special îl constituie relaţiile sociale care vizează securitatea sistemului informatic, inviolabilitatea acestuia şi care sunt de natură a garanta confidenţialitatea şi integritatea atât a datelor cât şi a sistemelor informative.

Obiectul material este constituit din componentele sistemului informatic asupra căruia s-a îndreptat activitatea infracţională (cum ar fi discurile de stocare a datelor) sau prin intermediul cărora s-a realizat accesul fără drept (de exemplu, componentele reţelelor informatice).

Subiect activ poate fi orice persoană iar subiectul pasiv este proprietarul sistemului informatic sau al datelor de pe acesta.

Latura obiectivă. Elementul material al infracţiunii se realizează printr-o activitate de acces fără drept la un sistem informatic. Accesul fără drept la un sistem informatic înseamnă, în sensul legii, că persoana respectivă se află în una din următoarele situaţii:

a. nu este autorizată, în temeiul legii sau al unui contract;

Persoanele care operează în bazele de date cu personaul unei instituţii o fac în baza autorizării primite de la conducerea instituţiei, deoarece ele respectă legislaţia muncii şi pe cea privitoare la datele personale.

b. depăşeşte limitele autorizării;

Depăşirea limitelor autorizării poate însemna accesul la resurse din Internetul companiei / instituţiei aflate la nivele de acces superioare celor permise utilizatorului.

c. nu are permisiunea, din partea persoanei fizice sau juridice competente potrivit legii, să o acorde, de a folosi, administra sau controla un sistem informatic ori de a desfăşura cercetări ştiinţifice sau de a efectua orice altă operaţiune într-un sistem informatic.

Accesul poate fi realizat în mai multe tipuri de acţiuni:

• Autentificarea (authenticate) – prezentarea identităţii cuiva unui program şi, dacă este nevoie, verificarea acestei identităţi, cu scopul de a primi acces pe sistemul ţintă;

• Evitarea (bypass) – evitarea unui proces sau program folosind o metodă alternativă de a accesa ţinta;

• Citire (read) – obţinerea conţinutului unui mediu de date;

• Copiere (copy) – reproducerea ţintei fără a o modifica;

• Furt (steal) – preluarea posesie unei ţinte, fără a păstra o copie în locaţia originală.

Unele dintre aceste modalităţi de acces (cum ar fi evitarea sau autentificarea) se realizează prin încălcarea măsurilor de securitate, îndeplinind ipoteza formei agravante a infracţiunii, prevăzută în alin. 2 al art. 42 din Legea nr. 161/2003.

Latura subiectivă este determinată de intenţie, directă sau indirectă.

Consumarea se realizează în momentul obţinerii propriu-zise a accesului la sistemul informatic atacat, indiferent de consecinţele accesului asupra sistemului informatic şi a datelor conţinute de acesta. Momentul accesului poate fi determinat prin mijloace tehnice specifice (fişiere jurnal etc.).

Tentativa se pedepseşte, potrivit prevederilor art. 47.

Sancţiunea. Infracţiunea de acces ilegal la un sistem informatic este sancţionată cu închisoare de la 3 luni la 6 ani sau cu amendă. Varianta agravantă este sancţionată cu închisoare de la 3 la 13 ani.

4.2. Interceptarea ilegală a unei transmisii de date informatice

Infracţiunea de interceptare, fără drept, a unei transmisii de date informatice care nu este publică este prevăzută în art. 43 al Legii criminalităţii informatice. Textul de lege prevede:

(1) *Interceptarea, fără drept, a unei transmisii de date informatice care nu este publică şi care este destinată unui sistem informatic, provine dintr-un asemenea sistem sau se efectuează în cadrul unui sistem informatic, constituie infracţiune şi se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 7 ani.*

(2) *Cu aceeaşi pedeapsă se sancţionează şi interceptarea, fără drept, a unei emisii electromagnetice provenite dintr-un sistem informatic ce conţine date informatice care nu sunt publice.*

Reglementarea legală protejează transmisiile de date informatice din cadrul sau între sisteme informatice, indiferent de modul cum se realizează acestea. Datele informatice sunt definite ca fiind orice reprezentare a unor fapte, informaţii sau concepte într-o formă care poate fi prelucrată printr-un sistem informatic, în aceeaşi categorie fiind inclus şi orice program informatic care poate determina realizarea unei funcţii de către un sistem informatic.

Obiectul juridic special îl constituie relaţiile sociale ce protejează confidenţialitatea comunicaţiilor. Secretul corespondenţei este un drept constituţional, art. 28 din Constituţia României republicată prevăzând că:

Secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poştale, al convorbirilor telefonice şi al celorlalte mijloace legale de comunicare este inviolabil.

Reglementarea constituie până la un punct o paralelă a infracțiunii clasice de violare a secretului corespondenței, prevăzută la art. 195 din Codul penal. Comunicațiile în formă electronică pot însă să se refere la mai mult decât simpla corespondență, protejată în virtutea dreptului la viață privată. Din ce în ce mai multe activități sunt informatizate, atât în cadrul mediului de afaceri, cât și în sectorul public.

„Transparența în administrarea informațiilor și serviciilor publice prin mijloace electronice", Titlul II, din Legea nr. 161/2003 creează Sistemul Electronic Național (SEN) și urmărește „promovarea utilizării Internet-ului și a tehnologiilor de vârf în cadrul instituțiilor publice". Strategia Guvernului privind informatizarea administrației publice prevede de asemenea că „trebuie încurajate crearea arhivelor, garantarea calității datelor conținute și permiterea accesului larg și complet la acestea prin intermediul portalurilor de informații, care ușurează accesul prin Internet și explorarea bazei de date a administrației publice". Toate aceste comunicații conțin date ce trebuie protejate de interceptarea lor ilegală.

Obiectul material este constituit de suportul fizic prin intermediul căruia se realizează accesul, indiferent că transferul de informații se realizează prin intermediul unor rețele prin cabluri sau de tip WLAN (una dintre situațiile reglementate de alin. 2 al art. 43). O altă situație de interceptare, prevăzută de ipoteza alin. 2 al art. 43 este cunoscută sub numele de interceptarea cablurilor și a semnalelor emise (Wiretapping, Eavedropping on Emanations).

Subiectul activ poate fi orice persoană iar subiectul pasiv este proprietarul datelor interceptate fără drept.

Latura obiectivă. Elementul material este caracterizat prin acțiunea de interceptare, prin orice mijloc și folosind orice tip de unelte, a unei comunicații de natură informatică.

Latura subiectivă este caracterizată de intenție.

Consumarea se realizează în momentul realizării interceptării datelor. Infracțiunea este continuă, epuizarea ei intervenind în momentul în care interceptarea încetează din orice motiv.

Tentativa se pedepsește, potrivit prevederilor art. 47.

Sancțiunea. Infracțiunea de interceptare ilegală a unei transmisii de date informatice se sancționează cu închisoare de la 2 la 7 ani.

4.3. Alterarea integrității datelor informatice

Infracțiunea este reglementată de art. 44 din Legea criminalității informatice, textul de lege precizând:

(1) *Fapta de a modifica, șterge sau deteriora date informatice ori de a restricționa accesul la aceste date, fără drept, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani.*

(2) *Transferul neautorizat de date dintr-un sistem informatic se pedepsește cu închisoare de la 3 la 12 ani.*

(3) *Cu pedeapsa prevăzută la alin. (2) se sancționează și transferul neautorizat de date dintr-un mijloc de stocare a datelor informatice.*

Reglementarea legală urmărește să protejeze datele informatice stocate în cadrul sistemelor informatice, urmărind să împiedice modificarea, ștergerea sau deteriorarea datelor informatice, restricționarea accesului la ele, transferul neautorizat de date dintr-un sistem informatic sau dintr-un mijloc de stocare a datelor informatice.

Obiectul juridic special îl constituie pe de o parte relațiile sociale ce protejează încrederea în corectitudinea datelor stocate în sistemele informatice și pe de altă parte relațiile

Reglementarea constituie până la un punct o paralelă a infracțiunii clasice de violare a secretului corespondenței, prevăzută la art. 195 din Codul penal. Comunicațiile în formă electronică pot însă să se refere la mai mult decât simpla corespondență, protejată în virtutea dreptului la viață privată. Din ce în ce mai multe activități sunt informatizate, atât în cadrul mediului de afaceri, cât și în sectorul public.

„Transparența în administrarea informațiilor și serviciilor publice prin mijloace electronice", Titlul II, din Legea nr. 161/2003 creează Sistemul Electronic Național (SEN) și urmărește „promovarea utilizării Internet-ului și a tehnologiilor de vârf în cadrul instituțiilor publice". Strategia Guvernului privind informatizarea administrației publice prevede de asemenea că „trebuie încurajate crearea arhivelor, garantarea calității datelor conținute și permiterea accesului larg și complet la acestea prin intermediul portalurilor de informații, care ușurează accesul prin Internet și explorarea bazei de date a administrației publice". Toate aceste comunicații conțin date ce trebuie protejate de interceptarea lor ilegală.

Obiectul material este constituit de suportul fizic prin intermediul căruia se realizează accesul, indiferent că transferul de informații se realizează prin intermediul unor rețele prin cabluri sau de tip WLAN (una dintre situațiile reglementate de alin. 2 al art. 43). O altă situație de interceptare, prevăzută de ipoteza alin. 2 al art. 43 este cunoscută sub numele de interceptarea cablurilor și a semnalelor emise (Wiretapping, Eavedropping on Emanations).

Subiectul activ poate fi orice persoană iar subiectul pasiv este proprietarul datelor interceptate fără drept.

Latura obiectivă. Elementul material este caracterizat prin acțiunea de interceptare, prin orice mijloc și folosind orice tip de unelte, a unei comunicații de natură informatică.

Latura subiectivă este caracterizată de intenție.

Consumarea se realizează în momentul realizării interceptării datelor. Infracțiunea este continuă, epuizarea ei intervenind în momentul în care interceptarea încetează din orice motiv.

Tentativa se pedepsește, potrivit prevederilor art. 47.

Sancțiunea. Infracțiunea de interceptare ilegală a unei transmisii de date informatice se sancționează cu închisoare de la 2 la 7 ani.

4.3. Alterarea integrității datelor informatice

Infracțiunea este reglementată de art. 44 din Legea criminalității informatice, textul de lege precizând:

(1) *Fapta de a modifica, șterge sau deteriora date informatice ori de a restricționa accesul la aceste date, fără drept, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani.*

(2) *Transferul neautorizat de date dintr-un sistem informatic se pedepsește cu închisoare de la 3 la 12 ani.*

(3) *Cu pedeapsa prevăzută la alin. (2) se sancționează și transferul neautorizat de date dintr-un mijloc de stocare a datelor informatice.*

Reglementarea legală urmărește să protejeze datele informatice stocate în cadrul sistemelor informatice, urmărind să împiedice modificarea, ștergerea sau deteriorarea datelor informatice, restricționarea accesului la ele, transferul neautorizat de date dintr-un sistem informatic sau dintr-un mijloc de stocare a datelor informatice.

Obiectul juridic special îl constituie pe de o parte relațiile sociale ce protejează încrederea în corectitudinea datelor stocate în sistemele informatice și pe de altă parte relațiile

sociale ce protejează confidenţialitatea datelor stocate în sistemele informatice sau pe alte mijloace de stocare.

Obiectul material este constituit de suportul material (hard disk sau al sistem de stocare a datelor) pe care se află datele modificate şterse, deteriorate, transferate sau la care a fost restricţionat accesul.

Subiectul activ poate fi orice persoană, iar subiectul pasiv este proprietarul datelor modificate, şterse, deteriorate, transferate sau la care a fost restricţionat accesul.

Latura obiectivă. Elementul material constă în acţiunile de:

– modificare, sau
– ştergere, sau
– deteriorare, sau
– transferare, sau
– restricţionare a accesului la datele respective.

Latura subiectivă este caracterizată de intenţie.

Consumarea se realizează în momentul în care se produce una din acţiunile caracteristice elementului material. Infracţiunea este continuă, epuizarea ei intervenind în momentul în care încetează aceste acţiuni.

Tentativa se pedepseşte, potrivit prevederilor art. 47.

Sancţiunea. Infracţiunea de alterare a datelor informatice se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 7 ani pentru situaţiile prevăzute la alin. 1 şi cu închisoare de la 3 la 12 ani pentru cea prevăzută în alin. 2

4.4. Perturbarea funcţionării sistemelor informatice

Infracţiunea, prevăzută de art. 45 al Legii criminalităţii informatice, este reglementată de următorul text de lege:

Fapta de a perturba, fără drept, funcţionarea unui sistem informatic, prin introducerea, transmiterea, modificarea, ştergerea sau deteriorarea datelor informatice sau prin restricţionarea accesului la aceste date constituie infracţiune şi se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 15 ani.

Reglementarea legală urmăreşte să protejeze datele informatice stocate în cadrul sistemelor informatice. Observăm că spre deosebire de infracţiunea reglementată în articolul 44, accentul este pus aici pe efectul pe care îl au pentru sistemele informatice afectate acţiunile asupra datelor informatice (introducerea, transmiterea, modificarea, ştergerea, deteriorarea, restricţionarea accesului).

Obiectul juridic special îl constituie relaţiile sociale ce protejează integritatea datelor informatice conţinute pe suporturile specifice sistemelor informatice. Aşa cum arătam mai sus, acţiunile asupra datelor conţinute de sistemele informatice este reglementată de art. 44, iar efectele pe care aceste acţiuni le au asupra sistemelor informatice care le conţin şi-a găsit reglementarea în prevederile art. 45.

Obiectul material este dat de sistemul informatic a cărui activitate este grav perturbată de făptuitor. Ţintele atacului sunt:

• *Componentă (component)* – una din părţile care formează un calculator sau o reţea;

• *Calculator (computer)* – un dispozitiv care constă în una sau mai multe componente asociate, incluzând unităţi de procesare şi periferice şi care este controlat de programe stocate intern;

• *Rețea (network)* – un grup interconectat de calculatoare, echipamente de comutare și ramuri de interconectare;

• *Internet (internetwork)* – o rețea de rețele.

Perturbarea gravă poate avea ca obiect fie întregul sistem informatic, fie părți ale acestuia sau servicii sau programe deservite sau rulate de acesta.

Subiect activ poate fi orice persoană, subiectul pasiv fiind proprietarul sistemului atacat.

Latura obiectivă. Elementul material îl constituie consecințele pe care acțiunile de:

• introducere de date; sau

• transmitere de date; sau

• modificare de date; sau

• ștergere de date; sau

• deteriorare a datelor informatice; sau

• restricționarea accesului la date informatice îl au asupra sistemului informatic care le conține.

Latura subiectivă este determinată de intenție.

Consumarea se realizează în momentul producerii de perturbări asupra sistemului informatic, indiferent de momentul în care a avut loc acțiunea asupra datelor, acțiune ce face obiectul infracțiunii de la art. 44.

Tentativa se pedepsește, potrivit prevederilor art. 47.

Sancțiunea. Infracțiunea de perturbare a funcționării sistemelor informatice se sancționează cu închisoare de la 3 la 15 ani.

4.5. Operațiuni ilegale cu dispozitive sau programe informatice

Infracțiunea este prevăzută în art. 46 din Legea criminalității informatice. Textul de lege prevede:

(1) Constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoarea de la unu la 6 ani:

a. *fapta de a produce, vinde, importa, distribui sau pune la dispoziție, sub orice altă formă, fără drept, a unui dispozitiv sau program informatic conceput sau adaptat în scopul săvârșirii uneia din infracțiunie prevăzute în art. 42-45;*

b. *fapta de a produce, vinde, importa, distribui sau pune la dispoziție, sub orice altă formă, fără drept, a unei parole, cod de acces sau alte asemenea date informatice care permit accesul total sau parțial la un sistem informatic în scopul săvârșirii uneia din infracțiunile prevăzute în art. 42-45.*

(2) Cu aceeași pedeapsă se sancționează și deținerea, fără drept, a unui dispozitiv, program informatic, parolă, cod de acces sau dată informatică dintre cele prevăzute în alin. (1) în scopul săvârșirii uneia din infracțiunile prevăzue în art. 42-45.

Înscrierea acestei infracțiuni în lege urmărește să limiteze accesul la instrumente (dispozitive, programe informatice, parole, coduri de acces etc.) care permit săvârșirea infracțiunilor reglementate de legea criminalității informatice.

Obiectul juridic special îl constituie relațiile sociale ce protejează buna funcționare a sistemelor informatice de către cei îndreptățiți să le utilizeze în scopul pentru care acestea au fost create.

Obiectul material este dat de dispozitive sau programele informatice ce facilitează înfăptuirea infracţiunilor de la art. 42-45 (infracţiunea de acces ilegal la un sistem informatic; infracţiunea de interceptare ilegală a unei transmisii de date informatice; infracţiunea de alterare a integrităţii datelor informatice şi infracţiunea de perturbare a funcţionării sistemelor informatice).

Obiectul material se concretizează în:

• dispozitive;
• programe informatice;
• parolă;
• cod de acces;
• de natură a permite accesul total sau parţial la un sistem informatic.

Conform prezentării, uneltele pot consta în:

• Script sau program;
• Agent independent: – Virus; sau
– Cal Troian;
• Program integrat
• Unelte distribuite; sau
• Interceptor de date.

Subiectul activ îl constituie acea persoană care:

• produce; sau
• vinde; sau
• importă; sau
• distribuie; sau
• pune la dispoziţie sau deţine mijloacele de înfăptuire a infracţiunilor contra confidenţialităţii şi integrităţii datelor şi sistemelor informatice.

Latura obiectivă. Elementul material este concretizat de acţiunile de producere, vindere, importare, distribuire sau punere la dispoziţie sau, în ipoteza alin. 2 al art. 46, deţinerea de unelte de natură a permite săvârşirea infracţiunilor amintite.

Latura subiectivă este caracterizată de intenţie. Nu este necesar a se proba intenţia de a utiliza efectiv unealta pentru săvârşirea de infracţiuni.

Consumarea se realizează în momentul producerii, vinderii, importării, distribuţiei, punerii la dispoziţie sau deţinerii mijloacelor de înfăptuire a infracţiunilor contra confidenţialităţii şi integrităţii datelor şi sistemelor informatice. Deţinerea caracterizează o infracţiune continuă.

Tentativa se pedepseşte, potrivit prevederilor art. 47.

Sancţiunea. Infracţiunea de săvârşire de operaţiuni ilegale cu dispozitive sau programe informatice se sancţionează cu închisoare de la 1 la 3 ani.

4.6. Falsul informatic

Infracţiunea este prevăzută în art. 48 din Legea criminalităţii informatice. Textul de lege prevede:

Fapta de a introduce, modifica sau şterge, fără drept, date informatice ori de a restricţiona, fără drept accesul la aceste date, rezultând date necorespunzătoare adevărului, în scopul de a fi utilizate în vederea producerii unei consecinţe juridice, constituie infracţiune şi se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 7 ani.

Reglementarea urmărește protejarea securității juridice prin încriminarea tuturor acelor acțiuni care pot, prin modificarea unor date aflate pe suport informatic, să atragă după sine consecințe juridice sau asupra cărora își manifestă efectele informația modificată.

Obiectul juridic special îl constituie relațiile sociale circumscrise protejării securității circuitului juridic.

Obiectul material îl constituie suportul relațiilor sociale circumscrise protejării securității circuitului juridic.

Obiectul material îl constituie suportul pe care se află stocate datele informatice alterate în scopul producerii de consecințe juridice.

Subiect activ poate fi orice persoană, subiect pasiv fiind fie proprietarul datelor informatice alterate în scopul producerii de consecințe juridice fie cei afectați de modificările respective.

Latura obiectivă. Elementul material este dat de acțiunea de a:

– introduce; sau

– modifica; sau

– șterge; sau

– restricționa accesul la date informatice, în scopul producerii de efecte juridice.

Latura subiectivă este caracterizată de intenția directă.

Consumarea se realizează în momentul inițierii procesului de alterare a datelor.

Tentativa se pedepsește, potrivit prevederilor art. 50.

Sancțiunea. Infracțiunea de fals informatic se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani.

4.7. Frauda informatică

Infracțiunea este prevăzută în art. 49 din Legea criminalității informatice. Textul de lege prevede:

Fapta de a cauza un prejudiciu patrimonial unei persoane prin introducerea, modificarea sau ștergerea de date informatice, prin restriționarea accesului la aceste date ori prin împiedicarea în orice mod a funcționării unui sistem informatic, în scopul de a obține un beneficiu material pentru sine sau pentru altul, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoarea de la 3 la 12 ani.

Obiectul juridic special îl constituie relațiile sociale ce protejează patrimoniul unei persoane.

Obiectul material este dat de sistemele informatice care conțin datele informatice alterate sau care sunt împiedicate să funcționeze ca urmare a activității făptuitorului.

Subiect activ poate fi orice persoană, iar subiect pasiv poate fi orice persoană fizică sau juridică, afectată patrimonial prin acțiuni asupra sistemelor informatice pe care le deține sau pe care le utilizează.

Latura obiectivă. Elementul material îl constituie acțiunea de a:

• introduce date informatice; sau

• modifica date informatice; sau

• șterge date informatice; sau

• restricționa accesul la date informatice; sau

• împiedica funcționarea unui sistem informatic.

Latura subiectivă este caracterizată de intenție.

Consumarea se realizează la momentul acțiunii ce are ca rezultat cauzarea prejudiciului patrimonial.

Tentativa se pedepseşte, potrivit prevederilor art. 50.

Sancţiunea. Infracţiunea de fraudă informatică se sancţionează cu închisoare de la 3 la 12 ani.

4.8. Pornografia infantilă prin intermediul sistemelor informatice

Infracţiunea este prevăzută în art. 51 din Legea criminalităţii informatice. Textul de lege prevede

(1) *Constituie infracţiune şi se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 12 ani şi interzicerea unor drepturi, producerea în vederea răspândirii, oferirea sau punerea la dispoziţie, răspândirea sau transmiterea, procurarea pentru sine sau pentru altul, de materiale pornografice cu minori prin sisteme informatice, ori deţinerea, fără drept, de materiale pornografice cu minori într-un sistem informatic sau un mijloc de stocare a datelor informatice.*

(2) *Tentativa se pedepseşte.*

Această infracţiune se află la limita între infracţiunile săvârşite cu ajutorul sistemelor informatice şi cele din sistemele informatice. Infracţiunea de pornografie infantilă este reglementată de legislaţia penală română în vigoare. Introducerea prevederilor de faţă în legea criminalităţii informatice dă naştere unei noi infracţiuni, diferită de cea reglementată anterior. Acest lucru se înscrie pe linia protecţiei copiilor prin diferite instrumente legislative la nivelul Uniunii Europene.

Pornografia infantilă este reglementată de alte două legi, şi anume:

a. Legea nr. 678/2001 privind prevenirea şi combaterea traficului de persoane, care, la art. 18, prevede:

(1) *Fapta de a expune, a vinde sau a răspândi, a închiria, a distribui, a confecţiona ori de a deţine în vederea răspândirii de obiecte, filme, fotografii, diapozitive, embleme sau alte suporturi vizuale, care reprezintă poziţii ori acte sexuale cu caracter pornografic, ce prezintă sau implică minori care nu au împlinit vârsta de 18 ani, sau importarea ori predarea de astfel de obiecte unui agent de transport sau de distribuire în vederea comercializării ori distribuirii lor constituie infracţiunea de pornografie infantilă şi se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 7 ani.*

(2) *Faptele prevăzute la alin. (1) săvârşite de o persoană care face parte dintr-un grup organizat, se pedepsesc cu închisoare de la 3 l a10 ani.*

b. Legea 196/2003 privind prevenirea şi combaterea pornografiei, care la art. 12, prevede:

(1) *Distribuirea materialelor cu caracter obscen, care prezintă imagini cu minori având un comportament explicit sexual, se pedepseşte cu închisoarea de la 1 la 5 ani.*

(2) *Cu aceeaşi pedeapsă se pedepseşte şi deţinerea de materiale prevăzute la alin. (1), în vederea răspândirii lor.*

Obiectul juridic special îl constituie relaţiile sociale ce urmăresc protejarea minorilor.

Obiectul material reprezintă suporturile de stocare a datelor din sistemele informatice ce conţin materialele pornografice cu minori. Prin materiale pornografice cu minori legea înţelege orice material care prezintă un minor având un comportament sexual explicit sau o persoană majoră care este prezentată ca un minor având un comportament sexual explicit ori imagini care, deşi nu prezintă o persoană reală, simulează, în mod credibil, un minor având un comportament sexual explicit.

Subiect activ poate fi orice persoană.

Latura obiectivă. Elementul material este constituit din două modalităţi alternative de executare şi anume:

- producerea în vederea răspândirii; sau
- oferirea; sau
- punerea la dispoziție; sau
- răspândirea; sau
- transmiterea; sau
- procurarea pentru sine sau pentru altul.

de materiale pornografice cu minori prin sisteme informatice; și:

- deținerea, fără drept, de materiale pornografice cu minori într-un sistem informatic sau un mijloc de stocare a datelor informatice.

Observăm că legea nu determină ce înseamnă deținerea legitimă de materiale pornografice cu minori, nici categoriile de persoane îndreptățite la deținerea lor legitimă.

Latura subiectivă este caracterizată de intenție.

Consumarea se realizează în momentul declanșării acțiunii de producere, oferire, punere la dispoziție, răspândire, transmitere, procurare sau deținere.

Tentativa se pedepsește, potrivit prevederilor alin. 2 al art. 51.

Sancțiunea Infracțiunea de pornografie infantilă prin intermediul sistemelor informatice se pedepsește cu închisoarea de la 3 la 12 ani și interzicerea unor drepturi.

4.9. Permiterea accesului public la bazele de date pe calculator ce conțin sau constituie opere protejate

Infracțiunea de permitere, fără drept, a accesului public la bazele de date pe calculator care conțin sau constituie opere protejate este prevăzută în art. 140, lit. c din Legea nr. 8/1996, privind dreptul de autor și drepturile conexe. Textul de lege prevede:

Constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la o lună la 2 ani sau amendă de la 200.000 lei la 3 milioane lei, dacă nu constituie o infracțiune mai gravă, persoane care, fără a avea autorizarea sau, după caz, consimțământul titularului drepturilor recunoscute prin prezenta lege.

...

c) permite accesul public la bazele de date pe calculator, care conțin sau constituie opere protejate.

Reglementarea legală urmărește să protejeze drepturile autorului unor baze de date pe calculator, baze de date ce constituie în sine opere protejate, sau conțin astfel de opere protejate. Prin **autor**, legea înțelege persoana fizică sau persoanele fizice care au creat opera. Prin **operă protejată**, legea înțelege opera originală de creație intelectuală în domeniul literar, artistic sau științific, oricare ar fi modalitatea de creație, modul sau forma concretă de exprimare și independent de valoarea și destinația acesteia. Legea nu definește noțiunea de bază de date. Prin **bază de date** se înțelege o colecție de date organizată conform unei structuri conceptuale care descrie caracteristicile acestor date și relațiile dintre entitățile lor corespondente, destinată unuia sau mai multor domenii de aplicație.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale ce asigură respectarea dreptului patrimonial distinct și exclusiv al autorului de a autoriza accesul public la bazele de date pe calculator, în cazul în care aceste baze de date conțin sau constituie opere protejate.

Obiectul material îl formează opera sau operele protejate, fie că este vorba de baza de date în întregul său, fie de componente ale acesteia.

Subiectul. Infracţiunea poate fi săvârşită de orice persoană. Subiectul pasiv al infracţiunii este autorul operei protejate.

Latura obiectivă a infracţiunii constă în fapta persoanei care permite, fără autorizarea sau consimţământul titularului dreptului de autor, accesul public la bazele de date pe calculator, în cazul în care aceste baze de date conţin sau constituie opere protejate, dacă fapta nu constituie o infracţiune mai gravă. Din definiţia legală a infracţiunii, rezultă următoarele condiţii care se cer a fi întrunite cumulativ:

a. săvârşirea unei fapte de permitere a accesului public la bazele de date pe calculator;
b. bazele de date pe calculator să conţină sau să constituie opere protejate;
c. fapta să fie săvârşită fără autorizarea sau consimţământul titularului dreptului de autor;
d. fapta să nu constituie o infracţiune mai gravă.

Urmarea imediată constă în accesul public la bazele de date protejate în tot sau în parte de dreptul de autor, fapt ce conduce la apariţia unui prejudiciu material cauzat titularului dreptului de autor prin utilizarea neautorizată şi fără plata remuneraţiei cuvenite.

Latura subiectivă Infracţiunea este săvârşită cu vinovăţie sub forma intenţiei directe, întrucât făptuitorul are cunoştinţa rezultatului faptei de a permite accesul public la bazele de date, şi urmăreşte acest rezultat prin fapta sa, săvârşită fără autorizaţie sau consimţământ.

Consumarea acestei infracţiuni are loc în momentul în care făptuitorul permite accesul, chiar şi a unei persoane, la bazele de date protejate. Permiterea accesului în mod repetat, pentru mai multe persoane, constituie infracţiune continuată, a cărei epuizare are loc în momentul în care ultima persoană a avut acces la bazele de date respective.

Tentativa nu este prevăzută.

Sancţiunea. Infracţiunea se pedepseşte cu închisoare de la o lună la 2 ani sau cu amendă de la 200.000 la 3.000.000 lei.

4.10. Punerea la dispoziţia publicului a mijloacelor tehnice de neutralizare a protecţiei programelor pentru calculator

Infracţiunea de punere la dispoziţia publicului în orice mod şi cu orice titlu a unor mijloace tehnice de ştergere neautorizată sau de neutralizare a dispozitivelor tehnice de protecţie a programelor pentru calculator este reglementată de art. 143, lit. a din Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor şi drepturile conexe. Textul legal prevede:

– Constituie infracţiune şi se pedepseşte cu închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă de la 500.000 lei la 5 milioane lei, dacă nu constituie o infracţiune mai gravă, fapta persoanei care:

a) pune la dispoziţia publicului prin vânzare sau prin orice alt mod de transmitere cu titlu oneros ori cu titlu gratuit mijloace tehnice destinate ştergerii neautorizate sau neutralizării dispozitivelor tehnice care protejează programul pentru calculator.

Înscrierea acestei infracţiuni în lege urmăreşte să apere dreptul titularului de autor asupra unui program pentru calculator de a proteja programul împotriva oricărui acces neautorizat la funcţiile acestuia, ori la datele obţinute sau oferite de calculator în urma utilizării lor. Acest drept nu este expressis verbis formulat în lege, el fiind dedus prin interpretarea corelată a dispoziţiilor privitoare la drepturile autorului programului pentru

calculator şi a celor referitoare la prevenirea prejudiciilor produse titularului dreptului de autor sau exploatării normale a programului pentru calculator.

Prin **program pentru calculator** se înţelege o secvenţă de declaraţii şi/sau instrucţiuni într-un limbaj de programe necesare soluţionării unei anume funcţiuni sau a unei probleme. Observăm o inconsistenţă terminologică a legiuitorului care denumeşte în Legea criminalităţii informatice aceeaşi noţiune prin sintagma *program informatic. Mijloacele tehnice de protecţie a programelor pentru calculator* sunt acele modalităţi soft (componente ale programelor pentru calculator), caracteristice securităţii programelor pentru calculator, ce sunt introduse de autor în vederea prevenirii faptelor de copiere şi distribuire neautorizată a programelor.

Obiectul juridic special îl constituie relaţiile sociale ce se formează şi se dezvoltă în domeniul protecţiei programelor pentru calculator.

Obiectul material este format de mijloacele tehnice destinate ştergerii neautorizate sau neutralizării mijloacelor de protecţie a programelor pentru calculator.

Subiectul. Infracţiunea poate fi săvârşită de orice persoană fizică, ce poate răspunde penal. Subiectul pasiv al infracţiunii este titularul drepturilor patrimoniale de autor asupra programului de calculator. În materia programelor pentru calculator, prin derogare de la dispoziţiile comune, titularul drepturilor patrimoniale de autor este, în lipsa unor convenţii contrare, angajatorul, în cazul în care programele pentru calculator sunt create de unul sau mai mulţi angajaţi, în exercitarea funcţiunilor de serviciu sau după instrucţiunile angajatorului.

Latura obiectivă constă în fapta persoanei care pune la dispoziţia publicului, în orice mod, mijloace tehnice destinate ştergerii neautorizate sau neutralizării dispozitivelor tehnice de protecţie a programelor pentru calculator, dacă fapta nu constituie o infracţiune mai gravă. Punerea la dispoziţia publicului poate fi realizată prin vânzare sau prin alte moduri de transmitere cu titlu oneros sau cu titlu gratuit. Din definiţia legii, reies următoarele condiţii ce trebuie întrunite cumulativ:

a. săvârşirea unei fapte de punere la dispoziţia publicului a unor mijloace tehnice destinate spargerii protecţiei programelor pentru calculator;

b. mijloacele tehnice să realizeze ştergerea sau neutralizarea elementelor de protecţie a programului pentru calculator;

c. fapta să fie săvârşită prin vânzare sau prin orice alt mijloc de transmitere cu titlu oneros sau gratuit;

d. fapta să nu constituie o infracţiune mai gravă.

Urmarea imediată constă în starea de pericol pentru integritatea programului pentru calculator, fapt ce permite utilizarea acestuia fără permisiunea titularului dreptului de autor.

Latura subiectivă. Infracţiunea ese săvârşită sub forma intenţiei directe.

Consumarea infracţiunii are loc în momentul în care mijloacele tehnice respective sunt puse în orice mod (inclusiv prin distribuire prin mijloace de natură electronică) la dispoziţia publicului. Infracţiunea este continuă, epuizarea ei intervenind în momentul în care punerea la dispoziţia publicului încetează, din orice motiv.

Tentativa nu este incriminată.

Sancţiunea acestei infracţiuni este închisoarea de la 2 luni la 3 ani.

calculator şi a celor referitoare la prevenirea prejudiciilor produse titularului dreptului de autor sau exploatării normale a programului pentru calculator.

Prin **program pentru calculator** se înţelege o secvenţă de declaraţii şi/sau instrucţiuni într-un limbaj de programe necesare soluţionării unei anume funcţiuni sau a unei probleme. Observăm o inconsistenţă terminologică a legiuitorului care denumeşte în Legea criminalităţii informatice aceeaşi noţiune prin sintagma *program informatic. Mijloacele tehnice de protecţie a programelor pentru calculator* sunt acele modalităţi soft (componente ale programelor pentru calculator), caracteristice securităţii programelor pentru calculator, ce sunt introduse de autor în vederea prevenirii faptelor de copiere şi distribuire neautorizată a programelor.

Obiectul juridic special îl constituie relaţiile sociale ce se formează şi se dezvoltă în domeniul protecţiei programelor pentru calculator.

Obiectul material este format de mijloacele tehnice destinate ştergerii neautorizate sau neutralizării mijloacelor de protecţie a programelor pentru calculator.

Subiectul. Infracţiunea poate fi săvârşită de orice persoană fizică, ce poate răspunde penal. Subiectul pasiv al infracţiunii este titularul drepturilor patrimoniale de autor asupra programului de calculator. În materia programelor pentru calculator, prin derogare de la dispoziţiile comune, titularul drepturilor patrimoniale de autor este, în lipsa unor convenţii contrare, angajatorul, în cazul în care programele pentru calculator sunt create de unul sau mai mulţi angajaţi, în exercitarea funcţiunilor de serviciu sau după instrucţiunile angajatorului.

Latura obiectivă constă în fapta persoanei care pune la dispoziţia publicului, în orice mod, mijloace tehnice destinate ştergerii neautorizate sau neutralizării dispozitivelor tehnice de protecţie a programelor pentru calculator, dacă fapta nu constituie o infracţiune mai gravă. Punerea la dispoziţia publicului poate fi realizată prin vânzare sau prin alte moduri de transmitere cu titlu oneros sau cu titlu gratuit. Din definiţia legii, reies următoarele condiţii ce trebuie întrunite cumulativ:

a. săvârşirea unei fapte de punere la dispoziţia publicului a unor mijloace tehnice destinate spargerii protecţiei programelor pentru calculator;

b. mijloacele tehnice să realizeze ştergerea sau neutralizarea elementelor de protecţie a programului pentru calculator;

c. fapta să fie săvârşită prin vânzare sau prin orice alt mijloc de transmitere cu titlu oneros sau gratuit;

d. fapta să nu constituie o infracţiune mai gravă.

Urmarea imediată constă în starea de pericol pentru integritatea programului pentru calculator, fapt ce permite utilizarea acestuia fără permisiunea titularului dreptului de autor.

Latura subiectivă. Infracţiunea ese săvârşită sub forma intenţiei directe.

Consumarea infracţiunii are loc în momentul în care mijloacele tehnice respective sunt puse în orice mod (inclusiv prin distribuire prin mijloace de natură electronică) la dispoziţia publicului. Infracţiunea este continuă, epuizarea ei intervenind în momentul în care punerea la dispoziţia publicului încetează, din orice motiv.

Tentativa nu este incriminată.

Sancţiunea acestei infracţiune este închisoarea de la 2 luni la 3 ani.

5. Particularitățile investigării criminalistice a infracționalității informatice

Investigarea criminalistică a sistemelor informatice prezintă o serie de particularități care o diferențiază în mod fundamental de alte tipuri de investigații. În această secțiune vom prezenta pe scurt elementele esențiale ale acestui tip de investigație.

Investigarea criminalistică a sistemelor informatice poate fi definită ca:

Utilizarea de metode științifice și certe de asigurare, strângere, validare, identificare, analiză, interpretare, documentare și prezentare a probelor de natură digitală obținute din surse de natură informatică în scopul facilitării descoperirii adevărului în cadrul procesului penal.

5.1. Un posibil model în domeniul investigațiilor criminalistice de natură informatică cuprinde următorii pași:

1. **Identificarea incidentului** – recunoașterea unui incident și determinarea tipului acestuia. Nu reprezintă efectiv o etapă a investigației criminalistice dar are un impact semnificativ asupra următoarelor etape.

2. **Pregătirea investigației** – pregătirea instrumentelor, verificarea procedurilor, obținerea documentelor ce permit percheziția etc.

3. **Formularea strategiei de abordare** – formularea unei strategii în funcție de tehnologia implicată și de posibilele consecințe asupra persoanelor și instituțiilor implicate. Scopul formulării acestei strategii este să maximizeze potențialul obținerii de probe relevante minimizând în același timp impactul negativ asupra victimei.

4. **Asigurarea probelor** – izolarea, asigurarea și păstrarea probelor de natură fizică și digitală.

5. **Strângerea probelor** – înregistrarea ambianței fizice și copierea probelor digitale folosind practici și proceduri comune și acceptate.

6. **Examinarea probelor** – examinarea în profunzime a probelor, în căutarea elementelor care sunt în legătură cu fapta penală investigată. Acest lucru presupune localizarea și identificarea probelor, precum și documentarea fiecărui pas, în scopul facilitării analizei.

7. **Analiza probelor** – determinarea semnificației probelor și relevarea concluziilor cu privire la fapta investigată.

8. **Prezentarea probelor** – sintetizarea concluziilor și prezentarea lor într-un mod inteligibil pentru nespecialiști. Această sinteză trebuie susținută de o documentație tehnică detaliată.

9. **Restituirea probelor** – dacă este cazul, returnarea către proprietarii de drept a obiectelor reținute în timpul investigației. De asemenea se apreciază oportunitatea confiscării obiectelor.

Investigarea criminalitică a sistemelor informatice trebuie să prezinte o serie de caracteristici specifice, necesaare asigurării unui grad înalt de corectitudine a concluziilor rezultate. Aceste caracteristici sunt:

1. autenticitatea (dovada sursei de proveniență a probelor);
2. credibilitatea (lipsa oricăror dubii asupra credibilității și solidității probelor);
3. completitudinea (prelevarea tuturor probelor existente și integritatea acestora);
4. lipsa interferențelor și contaminării probelor ca rezultat al investigației sau al manipulării probelor după ridicarea acestora.

De asemenea, investigaţia criminalistică mai presupune:

1. existenţa unor proceduri pre-definite pentru situaţiile întâlnite în practică;
2. anticiparea posibilelor critici ale metodelor folosite, pe temeiul autenticităţii, credibilităţii, completitudinii şi afectării probelor oferite;
3. posibilitatea repetării testelor realizate, cu obţinerea unor rezultate identice;
4. anticiparea probelor legate de admisibilitatea probelor;
5. acceptarea faptului că metodele de cercetare utilizate la un moment dat pot face subiectul unor modificări în viitor.

În legătură cu acest ultim aspect, se reliefează o particularitate a investigaţiei criminalistice a sistemelor informative, şi anume modificarea tehnicilor criminalistice într-un timp foarte scurt, modificare dată de avansul tehnologic extrem de rapid ce se manifestă la nivel global în domeniul informaticii.

5.2. Probele digitale

Probele digitale sunt acele informaţii cu valoare doveditoare pentru organele de urmărire penală şi pentru instanţele judecătoreşti, care sunt stocate, prelucrate sau transmise prin intermediul unui sistem informatic. Ele sunt definite ca:

Orice informaţie cu valoare probantă care poate fi stocată, prelucrată sau transmisă într-un format digital.

Probele digitale cuprind probele informatice, probele audio digitale, video digitale, cele produse sau transmise prin telefoane mobile, faxuri digitale etc.

Una dintre particularităţile acestui tip de probe este că ele aparent nu sunt evidente, fiind conţinute în echipamentele informatice ce le stochează. Este nevoie de echipamente de investigaţie şi de software-uri specifice pentru a face ca aceste probe să fie disponibile, tangibile şi utilizabile.

Un alt aspect este legat de faptul că astfel de probe sunt foarte „fragile" în sensul că pot fi modificate sau pot dispărea foarte uşor prin metode care de multe ori sunt la îndemâna făptuitorilor. Din această cauză investigatorii trebuie să ia măsuri speciale de protecţie pentru a strânge, păstra şi examina aceste probe. Păstrarea acestor tipuri de probe a devenit o preocupare crescândă a investigatorilor din întreaga lume.

5.3. Prelevarea probelor

O dată ajunşi la locul în care se află sistemele informatice ce fac obiectul percheziţiei, investigatorii se vor asigura de accesul la acestea. Recomandarea Consiliului Europei (95) 13 menţionează ca necesară includerea în legislaţiile naţionale penale a obligaţiei de a permite accesul la sistemele informatice, atât din partea celor care răspund de, cât şi a oricăror persoane ce au cunoştinţă de modul de funcţionare a acestora. Pe lângă accesul fizic, aceste persoane au datoria de a furniza şi informaţiile referitoare la securitatea sistemului, informaţii care să permită investigatorilor accesul la datele stocate în sistemele informatice respective.

Înainte de a trece la examinarea sistemelor informatice, nu trebuie neglijate procedurile criminalistice tradiţionale de analiză a spaţiului percheziţionat, cum ar fi prelevarea probelor fizice (amprente, alte urme materiale). De asemenea, poate avea relevanţă imaginea aflată pe ecranul monitorului în momentul pătrunderii organelor de cercetare penală. Aceasta poate fi păstrată prin fotografiere, filmare etc.

O primă decizie ce trebuie luată priveşte analiza sistemului informatic la faţa locului sau ridicarea acestuia şi analiza în laborator.

În luarea acestei decizii, trebuie avute în vedere următoarele aspecte:
• calitatea superioară a analizei efectuate în condiţii de laborator;
• măsura în care ridicarea sistemului informatic afectează activitatea suspectului.
În acest sens, trebuie reţinute recomandările Camerei Internaţionale de Comerţ ce menţionează regula evitării ridicării sistemelor informatice ale întreprinderilor, dacă aceasta ar duce la afectarea desfăşurării activităţilor lor normale.
Următoarele criterii sunt utile în aprecierea oportunităţii ridicării sistemelor informatice:
• a. *criteriul volumului probelor*
Particularitatea sistemelor informatice de a permite stocarea unui volum mare de informaţie într-un spaţiu de dimensiuni fizice reduse face ca investigaţia să necesite un volum mare de timp pentru obţinerea probelor relevante. Astfel de cercetări pe o perioadă de timp mare pot fi conduse mult mai eficient în laborator.
• b. *criteriul dificultăţilor de natură tehnică*
1. problema evitării distrugerii datelor în decursul investigaţiei. Analiza sistemelor informatice de către investigatori ce nu au cunoştinţe suficiente asupra echipamentului sau programelor utilizate poate duce la distrugerea din greşeală a datelor.
2. problema reconstituirii sistemului în laborator. Datorită varietăţii foarte mari a componentelor tehnice ale calculatoarelor, pentru ca sistemul să poată funcţiona corect în laborator este necesară ridicarea tuturor echipamentelor prezente la locul percheziţiei. În cazul ridicării parţiale a componentelor sistemului, este posibilă prezenţa unor incompatibilităţi fie între echipamentele sistemul informatic ridicat şi cele din laborator (de exemplu incompatibilitatea calculatorului cu echipamentele periferice – imprimante etc.), fie între programele de pe sistemul ridicat şi echipamentele din laborator.
Odată decisă ridicarea sistemului informatic aflat la locul percheziţiei, trebuie luate măsuri care să permită reconstituirea exactă a acestuia în laborator. În primul rând, trebuie consemnat modul de aranjare în spaţiu a echipamentelor sistemului informatic ridicat. Aceasta se poate face fie prin fotografierea sistemului din toate unghiurile, fie prin filmare video. În procesul de fotografiere sau filmare, este necesar să se insiste asupra cablajelor ce conectează diferitele componente ale echipamentului. Consemnarea, în variantă foto sau video, are relevanţă şi pentru a arăta starea în care se găsea echipamentul în momentul ridicării, prevenind astfel plângerile legate de o eventuală deterioare a acestuia în decursul anchetei.
În procesul de ridicare a componentelor sistemului trebuie să fie avută în vedere necesitatea păstrării integrităţii şi identităţii datelor. Orice avariere a suportului pe care se află datele duce în mod inevitabil la distrugerea acestora. Organele de cercetare penală trebuie instruite în mod special pentru a proteja probele de natură electronică.
Procedura ridicării sistemelor informatice este următoarea:
Etapa 1 : închiderea sistemului. Dacă sistemul a fost găsit închis în momentul pătrunderii investigatorilor, nu trebuie sub nici un motiv pornit. Se va proceda în continuare trecând la celelalte etape. Dacă sistemul a fost găsit deschis, el trebuie închis pentru a se putea proceda la ridicarea lui. Pentru închiderea sistemului se pot folosit următoarele procedee:
• deconectarea de la alimentarea cu energie electrică;
• închiderea conform procedurii normale.
Prima alternativă este de preferat în cazul în care investigatorul nu are cunoştinţe de informatică. Unele calculatoare dispun de surse de alimentare neîntreruptibile (UPS). În acest caz, pe lângă deconectarea de la sistemul de alimentare cu energie electrică, trebuie oprit şi acest sistem. Deconectarea nu va proceda, în cele mai multe cazuri, pierderea de date, dar

poate evita ştergerea unor informaţii relevante, cum ar fi fişierele temporare, care se pot şterge în cadrul procesului normal de închidere a calculatorului.

Cea de-a doua alternativă este de preferat atunci când calculatorul este conectat la reţea sau atunci când investigatorul este asistat de o persoană care are cunoştinţe asupra modului de funcţionare a sistemului respectiv, precum şi asupra procedurilor ce sunt folosite pentru închiderea lui.

Etapa a 2-a : etichetarea componentelor. În cazul în care se impune dezasamblarea, fiecare componentă a sistemului trebuie etichetată înainte de modificarea configuraţiei, în vederea ridicării probelor. În cazul cablurilor, se etichetează atât cablul, cât şi suporturile de unde au fost debranşate. În cazul existenţei unor suporturi care nu au conectate cabluri, este recomandabil ca să fie etichetate „neocupat". Se poate realiza şi o schiţă a componentelor, cu precizarea simbolurilor folosite pentru etichetare.

Etapa a 3-a : protejarea la modificare. Toate suporturile magnetice de stocare a datelor trebuie protejate împotriva modificării conţinutului lor. Unele tipuri de hard-discuri au contacte speciale care realizează protejarea la scriere. În cazul dischetelor, protejarea se va face prin mutarea martorului de permitere a modificărilor în poziţia „închis".

Etapa a 4-a : ridicarea propriu-zisă. Ridicarea probelor trebuie făcută cu multă grijă, evitându-se orice avariere a componentelor. Este recomandabilă împachetarea componentelor în ambalajul original, dacă acesta poate fi găsit, sau în ambalaje speciale ce asigură protecţia electrostatică a acestora. De asemenea, toate suporturile magnetice de stocare a datelor vor fi ambalate şi sigilate în aşa fel încât accesul la ele nu este permis până la desfacerea în laborator.

5.4. Făptuitorul

În timpul investigaţiei, dacă făptuitorul este prezent, organul de urmărire penală trebuie să împiedice orice apropiere a acestuia de sistemul informatic. Mai ales dacă făptuitorul are pregătire superioară în domeniul informatic, acesta poate altera voit datele aflate pe calculatorul său, fără ca investigatorii să poată sesiza acest lucru. Calculatorul făptuitorului poate conţine unele comenzi ce pot produce pierderea datelor, comenzi ce pot fi mascate sub numele unor comenzi uzuale ale sistemului de operare folosit.

Dacă făptuitorul insistă să ajute investigatorii în procesul de închidere a calculatorului sau a procesului de ridicare a componentelor sistemului, aceştia îi pot cere făptuitorului să le descrie operaţiunile pe care acesta doreşte să le execute, şi chiar să le scrie pe hârtie. Investigatorii nu vor urma indicaţiile făptuitorului, ci le vor remite experţilor ce efectuează analiza probelor. Aceştia vor putea fi avertizaţi în acest mod de eventualele capcane introduse de suspect.

5.5. Rolul altor persoane

De la persoanele prezente la percheziţie, sau de la alte persoane care au cunoştinţă de modul de operare a sistemului informatic respectiv pot fi obţinute informaţii importante. Fiecare martor trebuie ascultat asupra modului în care sunt folosite sistemele informatice ridicate. Sunt relevante modalităţile de introducere, sortare şi stocare a datelor pe computer, precum şi practicile referitoare la diverse aspecte legate de utilizarea lui corectă.

În cazurile în care se anchetează incidente legate de pătrunderea neautorizată în sisteme informatice ale unor întreprinderi, de cele mai multe ori specialiştii întreprinderii – victimă sun cele mai importante ajutoare ale investigatorilor. Astfel, investigatorii nu trebuie să

folosească tehnici de pătrundere activă în sistem pentru prelevarea probelor, bucurându-se de sprijinul celor care administrează sistemul.

În unele situații speciale calculatoarele altor persoane, situate la aceeași locație pot deține probe relevante. De exemplu, se citează cazuri în care documente relevante au fost găsite în calculatorul secretarelor persoanelor investigate.

5.6. Transportarea probelor în laborator

Transportarea probelor reținute trebuie făcută cu multă grijă, având în vedere fragilitatea lor. Este necesar să fie luate precauțiuni legate de protejarea față de șocuri fizice, umiditate, căldură și mai ales de influența undelor electromagnetice. În legătură cu acest din urmă aspect trebuie evitată plasarea echipamentelor în apropierea surselor de radiații electromagnetice, cum ar fi aparate de fax, copiatoare, stații radio, telefoane celulare. Este recomandabilă măsurarea cu instrumente speciale a câmpului electromagnetic în spațiile unde sunt depozitate echipamentele ridicate.

5.7. Analiza probelor

Odată aduse în laborator, componentele trebuie asamblate pentru a reconstitui sistemul original. Pentru aceasta se vor folosi fotografiile sau casetele video filmate înainte de ridicarea probelor, respectându-se conexiunile originale, precum și informațiile obținute de la martori în legătură cu practicile de utilizare a sistemului informatic respectiv.

Primul pas în analiza probelor de natură electronică este legat de necesitatea asigurării veridicității lor. Pentru a putea dovedi veridicitatea probelor, este necesară ambalarea și sigilarea acestora în modul amintit mai sus.

Primul pas în asigurarea protecției împotriva modificării datelor din sistemele informatice trebuie făcut chiar în timpul percheziției, prin luarea măsurilor de protejare fizică la scriere a mediilor de stocare.

Se recomandă ca analiza criminalistică a conținutului discului să se realizeze pe o copie a discului original, realizată în laborator cu ajutorul unor programe și dispozitive speciale. Procedeul nu presupune doar copierea tuturor fișierelor aflate pe disc, ci a întregului conținut al discului, sector cu sector, inclusiv fișierele temporare, fișierele de schimb, fișierele șterse, chiar informația aflată pe porțiunile avariate ale discului etc. O asemenea copiere se realizează cu ajutorul unor programe speciale. Se recomandă realizarea a două copii, pe una dintre ele realizându-se analiza propriu-zisă, cealaltă fiind o copie de rezervă.

Copierea trebuie realizată după un procedeu demn de încredere. Pentru a putea avea această caracteristică, copierea trebuie:

- să asigure posibilitatea verificării de către terți; instanța de judecată sau partea adversă trebuie să poată să verifice acuratețea copiei realizate;
- să aibă ca rezultat copii sigure, ce nu pot fi falsificate;
- să se efectueze în prezența făptuitorului dar și a unui martor care va semna un proces-verbal întocmit de organele de cercetare penală prin care se constată activitatea de copiere la care acesta a luat parte.

Este recomandată consemnarea detaliată a întregului proces de copiere, indicând echipamentele, programele și mediile de stocare utilizate.

Păstrarea în siguranță a probelor se realizează în primul rând prin copierea conținutului sistemelor informatice originale, și desfășurarea investigației criminalistice asupra unei copii de lucru, având aceleași caracteristici cu originalul.

Ca o metodă de siguranță în plus, se poate realiza autentificarea matematică a conținutului unui mediu de stocare, fie el hard-disc sau dischetă, mediu optic etc. Acest procedeu constă în realizarea prin procedee matematice a unei imagini a mediului de stocare respectiv, imagine ce poate servi ca referință în cazul în care este contestată integritatea acestuia. Autentificarea se realizează cu ajutorul unor programe speciale ce oferă un grad de siguranță de 1 la câteva milioane.

5.8. Pregătirea membrilor echipei ce participă la investigație

Natura infracțiunilor cere ca cercetarea penală să se realizeze în cadrul unei echipe de investigatori. Necesitatea investigației în echipă reiese din nevoia garantării unei obiectivități sporite și eficiente, derivată din conjugarea competențelor și specializărilor membrilor echipei. Datorită caracteristicilor speciale ale echipamentelor ce fac obiectul investigației, cât și a metodelor întrebuințate în investigarea criminalistă a sistemelor informatice, membrii echipei de investigatori trebuie să posede cunoștințe și aptitudini adecvate specificului investigației.

Se apreciază că un bun investigator trebuie să posede:

• cunoștințe suficiente asupra tehnicilor informatice, care să îi permită să înțeleagă filozofia funcționării unui sistem informatic, să analizeze documentația tehnică și să apeleze, dacă este nevoie, la tehnici informatice evoluate care să-l ajute în atingerea scopului urmărit;

• cunoștințe suficiente asupra tehnicilor utilizate de firme, în special asupra sistemelor contabile, pentru a putea înțelege caracteristicile sistemelor care ar putea face obiectul unor fraude, astfel încât să poată stabili atât modul de operare cât și să dirijeze investigația până acolo unde ar putea găsi probele delictului;

• cunoștințe suficiente asupra tehnicilor de securitate internă, astfel încât investigația să poate fi efectuată cu rapiditate și fiabilitate, și să fie îndreptată în direcția jută.

Pe lângă nivelul de cunoștințe al anchetatorilor, au fost reliefate aptitudinile ce trebuie să existe sau să fie dezvoltate în persoana investigatorilor, pentru ca aceștia să poată conduce ancheta. Astfel, putem aminti: personalitate extrovertită (datorită faptului că, în general, specialiștii în domeniile tehnice, și în special informatice, posedă mai puține abilități de comunicare inter-umană), înclinare spre detaliu (foarte importantă, mai ales având în vedere specificul probelor electronice: abundența informațiilor aflate pe un spațiu de stocare de dimensiuni fizice reduse; cu toate acestea, este importantă păstrarea unei viziuni de ansamblu asupra anchetei), gândire logică, comunicare bună (importantă mai ales pentru a asigura prezentarea rezultatelor investigației într-un mod relevant, atât în scris, cât și în fața instanței), obiectivitate. Pregătirea investigatorilor în domeniul infracțiunilor informatice este o preocupare permanentă a organelor de cercetare penală din întreaga lume.

5.9. Instrumente (echipamente și programe pentru calculator) necesare investigației

Investigarea criminalistică a sistemelor informatice necesită utilizarea unor instrumente specifice. Cu titlul de exemplu se pot menționa programe pentru copierea exactă a conținutului memoriei fizice, pentru analiza și compararea fișierelor, pentru catalogarea conținutului discului, pentru validarea și autentificarea matematică a datelor, pentru recuperarea fișierelor șterse, programe de decriptare sau programe antivirus. Este necesar ca programele de calculator folosite de organele de urmărire penală să fie înregistrate din punct de vedere al protecției drepturilor de autor aparținând producătorilor acestor programe.

6. Reguli de bază pentru obţinerea de probe digitale de către anchetatori

• Caută orice cablu vizibil sau rupt. Dacă ai îndoieli referitoare la siguranţa în manipulare, întreabă un expert.
• Asigură-te că ai dreptul să percheziţionezi şi să ridici probe.
• NU folosi tastatura sau mouse-ul.
• NU încerca să examinezi conţinutul calculatorului, ai putea altera probele.
• Înregistrează toate acţiunile de ridicare a probelor.
• Dacă sistemul informatic este închis, NU îl deschide.
• Dacă sistemul informatic este deschis, fotografiază ecranul înainte de a merge mai departe.
• NU închide sistemul informatic după procedura normală. Scoate direct cablul de alimentare din calculator, nu din priză. Asigură-te că faci acest lucru în deplină siguranţă.
• NU ignora celelalte tipuri de probe, cum ar fi amprentele de pe echipamente.

7. Standarde în domeniul probelor digitale

Pentru a se asigura că probele digitale sunt strâse, asigurate, examinate sau transferate de o manieră care să asigure păstrarea acurateţei şi a încrederii în acestea, se vor stabili şi respecta un sistem eficient de control al calităţii. Procedurile Operaţionale Standard (POS) vor constitui baza sistemului de control al calităţii ce trebuie să fie sprijinite de înregistrări corespunzătoare şi să facă apel la proceduri, echipamente şi materiale de scară largă.

7.1. Standarde şi criterii

– Toate organizaţiile care realizează investigaţii asupra probelor digitale vor respecta un document de tip POS. Toate aspectele legate de politicile şi procedurile referitoare la probele digitale vor fi evidenţiate în mod clar în POS, document emis de conducerea instituţiei.
– Conducerea instituţiei va reevalua POS anual în scopul asigurării eficienţei acestora.
– Procedurile folosite trebuie să fie acceptate pe scară largă în domeniu sau sprijinite de date obţinute şi întregistrate corect din punct de vedere ştiinţific.
– Instituţia va deţine copii scrise ale procedurilor tehnice.
– Instituţia va folosi hardware şi programe informatice corespunzătoare şi eficiente pentru îndeplinirea procedurilor de investigare şi examinare.
– Toate acţiunile în legătură cu investigaţia, depozitarea, examinarea sau transferul probelor digitale trebuie să fie înregistrate în scris şi să fie disponibile pentru evaluare şi pentru prezentare în instanţă.
– Orice acţiune care poate să altereze, să producă pagube sau să distrugă orice aspect al probelor originale trebuie să fie realizată doar de persoane calificate, conform procedurilor investigaţiilor informatice.

7.2. Principii în domeniul probelor digitale

1. În procesul de obţinere a probelor digitale, acţiunile întreprinse nu trebuie să modifice probele.

2. Atunci când este necesar ca o persoană să aibă acces la probele digitale originale, această persoană trebuie să fie competentă din punct de vedere criminalistic.

3. Toate activitățile în legătură cu investigația, depozitarea, examinarea sau transferul probelor digitale trebuie să fie în întregime înregistrate în scris, păstrate și să fie disponibile pentru evaluare.

4. O persoană este responsabilă pentru toate activitățile în legătură cu probele digitale atâta timp cât ele se află în posesia acesteia.

5. Orice instituție responsabilă cu investigarea, accesarea, depozitarea sau transferarea probelor digitale este responsabilă de respectarea acestor principii.

8. Proceduri model de examinare criminalistică a sistemelor informatice

8.1. Examinarea hard-disk-ului

• Sunt stabilite condiții sterile din punct de vedere criminalistic. Toate mediile de stocare folosite în timpul procesului de examinare sunt pregătite recent, curățite de date neesențiale verificate anti-virus și testate înainte de utilizare;

• Sistemul informatic original este examinat fizic. Se realizează o descriere a hardware-ului care este înregistrată. Se comentează orice element ieșit din comun întâlnit în timpul examinării fizice a sistemului informatic.

• Sunt luate toate precauțiunile în timpul copierii sau accesului la mediile de stocare originale în scopul de a preveni transferul de viruși, programe distructive sau orice alte conținuturi inadvertente de pe / pe mediile de stocare originale;

• Sunt verificare conținutul CMOS și ceasul intern, iar corectitudinea datei și orei este înregistrată. Data și ora ceasului intern este în mod frecvent importantă în stabilirea datei și orei crării sau modificării unor fișiere.

• În mod normal, mediile de stocare originale nu sunt folosite în investigare. O copie identică sau o imagine fidelă a mediului de stocare original va fi realizată. Această copie sau imagine va fi folosită pentru examinarea propriu-zisă. Va fi înregistrată o descriere detaliată a procesului de creare a copiei sau imaginii.

• Copia sau imaginea hard-disk-ului original va fi examinată și întregistrată.

• Data de boot-are precum și fișierele de comandă operaționale și de configurare a sistemului, definite de utilizator (cum ar fi CONFIG.SYS sau AUTOEXEC.BAT) sunt examinate și întregistrate.

• Toate fișierele șterse, care mai pot fi recuperate, vor fi salvate. Atunci când este util sau posibil, primul caracter al fișierelor recuperate va fi modificat din Hex E 5, în „-" sau în alt caracter unic, în scop de identificare.

• Se realizează, în mod normal, o listare a tuturor fișierelor conținute de mediul de stocare examinat, indiferent dacă acesta conțin sau nu potențiale probe.

• Dacă este cazul, spațiul nealocat este examinat pentru identificarea de date ascunse sau pierdute.

• Spațiul inactiv corespunzător fiecărui fișier este examinat pentru identificarea de date ascunse sau pierdute.

• Se examinează conținutul fiecărui fișier de date din directoarele rădăcină și fiecare sub-director (dacă este cazul).

• Fişierele protejate cu parolă sunt deblocate şi examinate.

• Se realizează o imprimare sau o copie a tot ceea ce aparent constituie probe. Fişierul sau locaţia de unde aceste posibile probe au fost obţinute este notat(ă) pe fiecare foaie imprimată. Toate probele sunt marcate, numerotate în ordine, asigurate şi transmise în mod corespunzător.

• Fişierele de date ale utilizatorului care nu au putut fi accesate prin mijloace vor fi examinate folosind aplicaţia implicită.

• Comentariile şi concluziile vor fi documentate.

8.2. Examinarea dischetelor

• Sunt stabilite condiţii sterile din punct de vedere criminalistic. Toate mediile de stocare folosite în timpul procesului de examinare sunt curăţite de date neesenţiale, verificate anti-virus şi testate înainte de utilizare;

• Mediul de stocare original este examinat fizic. Se realizează o descriere a dischetei care este înregistrată. Se marchează discheta în scop de identificare.

• Sunt luate toate precauţiunile în timpul copierii sau a accesului la mediile de stocare originale în scopul de a preveni transferul de viruşi, programe distructive sau orice alte conţinuturi inadvertente de pe / pe discheta originală. Datorită limitărilor hardware şi ale sistemelor de operare, acest lucru nu este tot timpul posibil.

• Este testată capacitatea de protejare la scriere a drive-ului de dischetă.

• O copie a dischetei originale, protejată la scriere, este realizată pe altă dischetă. Această copie va fi folosită pentru examinarea propriu-zisă. Va fi înregistrată o descriere detaliată a procesului de creare a copiei.

• Copia dischetei originale va fi examinată şi înregistrată. Orice aspect ieşit din comun va fi notat.

• Datele de boot-are, precum şi fişierele de comandă operaţionale şi de configurare a sistemului, definite de utilizator (dacă sunt prezente) sunt examinate şi înregistrate.

• Toate fişierele şterse, care mai pot fi recuperate, vor fi salvate. Atunci când este util sau posibil, primul caracter al fişierelor recuperate va fi modificat din HEX E 5 în „-" sau în alt caracter unic, în scop de identificare.

• Spaţiul nealocat este examinat pentru date ascunse sau pierdute.

• Spaţiul inactiv corespunzător fiecărui fişier este pentru date ascunse sau pierdute.

• Se examinează conţinutul fiecărui fişier de date din directoarele rădăcină şi fiecare sub-director (dacă este cazul).

• Fişierele protejate cu parolă sunt deblocate şi examinate.

• Dacă discheta conţine aparent probe ce pot fi folosite, se realizează o listare a tuturor fişierelor conţinute pe dischetă, indiferent dacă acestea conţin sau nu potenţiale probe. Listarea va indica ce fişiere au fost imprimate, copiate sau în orice alt mod recuperate.

• Se realizează o imprimare sau o copie a tot ceea ce aparent constituie probe. Fişierul sau locaţia de unde aceste posibile probe au fost obţinute sau notat (ă) pe fiecare foaie imprimată. Toate probele sunt marcate, numerotate în ordine şi asigurate şi transmise în mod corespunzător.

• Programele executabile de interes specific vor fi examinate. Fişierele de date ale utilizatorului care nu au putut fi accesate prin alte mijloace vor fi examinate folosind aplicaţia implicită.

• Comentariile şi concluziile vor fi documentate în mod corespunzător.

LECTURI RECOMANDATE:

Tudor Amza, Cosmin-Petronel Amza *„Criminalitatea informatică"*, Lumina Lex, Bucureşti, 2003; **Ion Angheloriu, Gyorfi Eugen, Victor Patriciu** *„Securitatea şi protecţia informaţiei în sistemele electronice de calcul"*, Editura Militară, Bucureşti, 1986; **Gini Couter, Annette Marquis**. *„Ghidul dumneavoastră în lumea calculatorului"*. Editura All, Bucureşti, 1998; **Ioan Dascălu, Ion Tomescu, Diţă Bondarici**. *„Frauda în domeniul cardurilor"*. Editura Sfinx, 2000; **Constantin Dumitrescu, Alexandru Dunea**. *„Informatică Juridică"*, Editura Solness, Timişoara, 1998; **Preston Gralla**. *„Internetul"*, Editura All, 2003; **Preston Gralla**. *„Cum funcţionează Internetul"* Editura All, Bucureşti, 2003; **David Icove, Karl Seger; William von Storch**. *„Computer Crime: A Crimefighter's Handbook"*, Editor Deborah Russell, 1995; **Lars Klander**. *„Anti Hacker – Ghidul securităţii reţelelor de calculatoare"*, Editura All Educaţional, 1998; **Iosif Lucaci, Robert Marin**. *„Investigarea fraudelor informatice"*, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 2002; **Daniel Martin**. *„La criminalité informatique"*, Presses Universitaires de France, Paris, 1997; **Victor-Valeriu Patriciu, George Şerban**. *„Internetul şi dreptul"*, Editura All Beck, Bucureşti, 1999; **Teodor Popa**. *„Cardul bancar"*, Editura Universităţii din Oradea, 2002; **Douglas Thomas, Brian Loader**. *„Cybercrime: Low Enforcement, Security and Surveillance in the information age"*, London, 2000; **Ioana Vasiu**. *„Criminalitatea informatică"*, ediţia I, Editura Nenuia, 1998. Ediţia a II-a, 2001; **M. Wasik**. *„Crime and the Computer"*. Oxford University Press, 1994.

Uniunii Latine. Prefaţă de **Olsen A. Ghirardi** [,] Rectorul Universităţii Naţionale din Cordoba (Argentina). Uniunea Latină, 2003, 332 [-334] p.

BIBLIOGRAFIE

TRATATE

AIOANIŢOAIE, Constantin; **SANDU**, Ion-Eugen, coordonatori. Autori: **AIOANIŢOAIE**, Constantin; **BERCHEŞAN**, Vasile; **BUTOI**, Tudorel; **MARCU**, Ilie; **PĂLĂNCEANU**, Eugen; **PLETEA**, Constantin; **SANDU**, Ion-Eugen; **STANCU**, Emilian. *Tratat de tactică criminalistică*. Ediţia a II-a, revăzută şi completată. Editura Carpaţi, Craiova, 1992, 328 p. Bibliografie la p. 326-328.

AIOANIŢOAIE, Constantin; **BERCHEŞAN**, Vasile, coordonatori. Autori: **AIOANIŢOAIE**, Constantin; **BERCHEŞAN**, Vasile; **DUMITRAŞCU**, Ion N.; **PLETEA**, Constantin; **SANDU**, Ion-Eugen. *Tratat de metodică criminalistică*. Vol. I. Editura Carpaţi, Craiova, 1994, 376 p. Bibliografie la p. 365-367. Tablă de materii şi în limbile engleză, franceză şi germană.

ALECU, Gheorghe. *Criminalistică*. Ovidius University Press, Constanţa, 2004, 934 p. Bibiliografie la p. 907-920.

BERCHEŞAN, Vasile; **RUIU**, Marin. *Tratat de tehnică criminalistică*. Editura Little Star, Bucureşti, 2004, 752 p. Bibliografie la p. 750-752.

GEBERTH, Vernon J., *Practical Homicide Investigation. Tactics, Procedures and Forensic Techniques*. Second edition. Elsevier, New-York, Amsterdam, London, Tokyo, 1988, 599 p.

GOLUNSKI, S.A.(sub redacţia), autori: **A.N. Vasiliev, A.I. Vinberg, S.A. Golunski, E.A. Doliţki, G.B. Karnovici, G.I. Kocearov, F.A. Kustanovici, G.M. Minkovski, S.P. Mitricev, S.I. Rozemblet, N.A. Şelivanov, V.I. Terebilov, N.V. Terziev, M.P. Şalamov, B.I. Şevcenko, A.A. Eisman**, *Criminalistica*. Traducere din limba rusă, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1961, 567 p.

GROSS, Hans, *Criminalpsychologie* [de] Dr. Hans Gross. Graz, 1898, XII + 721 p.

GROSS, Hans, *Manuel practique d'instruction judiciare à l'usage des Procureurs, des Juges d'Instruction.* Traduit de l'allemand par Boucart Wintzweiller. Preface de Gardeil. Paris, Marchal & Billard, 1899. 2 Vol. Vol. I, XXVII + 514 p.; Vol. II, 484 p. Ediţie princeps în 1891.

GROSS, Hans, *Kriminal – Psychologie Zweite Auflage* [de] Dr. Hans Gross. Leipzig, F.C. W. Vogel, 1905, XII + 701 p.

GROSS, Hans, *Handbuch für Untersuchungsrichter*. München, Schweitzer, 1908.

GROSS, Hans, *Criminal investigation, A practical textbook for magistrates, police officers and lawyers of... by John Adam... and J. Collyer Adam*. Third edition. Edited by Norman Kendal, London, Sweet & Maxwell, 1934.

IŞCENCO, E.P.; **TOPORCOV, A.A.**, *Criminalistica. Manual*. Sub redacţia E.P. Işcenco. Moscova, Firma juridică „Contract" – Infra, 2003, 748 p.

JAEGER, Rolf Rainer, coordonator, *Tratat de criminalistică: competenţă criminalistică. Ştiinţe criminalistice. Drept comentat şi tactică criminalistică pentru studiu şi practică.* Ediţie revăzută şi adăugită, Editura Schmidt Römhild, Lübeck, Berlin, Essen, 2002. Vol. I, 1600 p. şi Vol. II, 1566 p.

KUBE, Edwin; TIMM, Klaus Jürgen, *Entwicklungsbedingungen und Tendenzen der Kriminalistik (Condiţii de dezvoltare şi tendinţe în criminalistică),* în Kube / Störzer / Timm (publ.) *Kriminalistik-Handbuch für Praxis und Wissenschaft (Manual de criminalistică pentru practică şi ştiinţă)*, Vol. II, 1994, p. 788.

LOCARD, Edmond, *Traité de criminalistique.* Tomes I et II. *Les empreintes et les traces dans l'enquete criminelle.* Avec 250 figures. Joannè Desvigne et ses Files, Lyon, 1931, 500 + 500 p.

LOCARD, Edmond, *Traité de criminalistique.* Tomes III-IV. *Les preuves de l'identité,* avec 76 figures. Joannè Desvigne et ses Files, Lyon, 1932, 432 [-440] p.

LOCARD, Edmond, *Traité de Criminalistique.* Tomes V-VI. *L'expertise des documentes écrits, avec 180 figures. Les correspondances secrètes. Les falsifications.* Joannès Desvigne et Cie, Lyon, 1935-1936[1], 486 p. (V) [242] 1014 p. (VI).

LOCARD, Edmond, *Traité de Criminalistique.* Tome VII. *L'Enquête criminelle.* Desvignes, Lyon, 1939, 350 p.

NICEFORO, Alfredo, *La police et l'enguête judiciaire scientifique, par Prof. Alfredo Niceforo avec préface du Docteur Lacassagne et nombreux documentes photographiques des services d'identité judiciarie de Paris,* Berlin, Dresde et Lausanne, Paris, Librairie Universelle, 1907, î2ş file + VII + 445 [-447] p. + 1 f. pl.

O'BRIEN, K.P.; SULLIVAN, R.C., *Criminalistics. Theory and practice.* Holbrook Press, London, 1976.

O'HARA, Charles E., *Fundamentals of Criminals Investigation (Principiile fundamentale ale investigaţiei criminale).* Charles C. Thomas Publisher, Springfield Illinois, USA, fourth edition. Traducere manuscris, 1976, 771 p.

PANTELEEV, I.F.; SELIVANOV, N.A., *Criminalistica. Manual.* Literatura juridică, Moscova, 1988, 672 p.

REISS, R.-A., *Docteur ès sciences, Professeur à l'Université de Lausanne, Manuel de Police Scientifique (Technique),* Vol. I, *Vols et homicides, Préface de M. Louis Lépine, préfet de police de Paris, avec 149 figures dans le texte. Librairie Payot & Cie, Lausanne;* Félix Alcan. Paris, 1911, 515 p.

SALTEVSKI, M.V., *Kriminalistika.* Rybikon, Harcov, 1997

SELIVANOV, N.A., *Ghidul criminalistic* [de] Dr. habilitat în drept, profesor universitar N.A. Selivanov, conducătorul colectivului de autori şi responsabil de redacţie. Editura Norma, Moscova, 2000, 727 p.

STANCU, Emilian, *Criminalistica.* Vol. I, Tehnică criminalistică, 376 p. + 48 pl.; Vol. II, Tactica şi metodologia criminalistică, 399 p. + 36 pl. Editura Actami, Bucureşti, 1995, Bibliografie la p. 380-385.

STANCU, Emilian, *Criminalistica.* Ediţia a II-a, adăugită. Vol.I, 376 p. + 44 pl. ilustr.; Vol. II, 432 p. + 44 pl. ilustr. Editura Actami, Bucureşti, 1997.

STANCU, Emilian, *Criminalistica.* Ediţia a III-a. Vol.I, 377 p.; Vol. II, 495 p, Editura Actami, Bucureşti, 2000.

STANCU, Emilian, *Criminalistica. Ştiinţa şi tehnica investigaţiilor penale* [de] prof. univ. dr. Emilian Stancu. Editura Actami, 2001, Bucureşti, 736 p. Bibliografie la p. 709-714 (Universitatea din Bucureşti, Facultatea de Drept).

STANCU, Emilian, *Tratat de criminalistică* [de] prof. univ. dr. Emilian Stancu. Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită. Editura S.C. Universul Juridic SRL, 2002, 704 p. Bibliografie la p. 689-692. (Universitatea din Bucureşti. Facultatea de Drept).

STELZER, E., *Sozialistische Krimmalistik (Criminalistică socialistă)*. Vol. I, *Allgemeine Kriminalistische Theorie und Methodologie (Teorie şi metodologie criminalistică generală)*. Editura Germană a Ştiinţelor, Berlin, 1977.

STELZER, E., *Sozialistische Kriminalistik (Criminalistică socialistă)*. Vol. II, *Naturwissenschaftlich - technische Kriminalistik (Tehnică criminalistică)*. Berlin, Editura Germană a Ştiinţelor, 1979.

STUART, H. James. *Forensic Science. An Introduction to Scientific and Investigative Techniques.* CRC Press, Boca Raton-London-New York – Washington, 2003.

SUCIU, Camil, *Criminalistică*. Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972, 656 p. cu ilustr.

Tratat practic de criminalistică. Vol. I, *Cercetarea la faţa locului*. Coordonatori: **Octavian Pop, Ion Anghelescu, Lupu Coman, Ion R. Constantin, Mircea Constantinescu, Ion Grigorescu, Alexandru Hasnaş, Vasile Lăpăduşi.** Ministerul de Interne, Inspectoratul General al Miliţiei, Institutul de Criminalistică, Serviciul Editorial, Presă şi Propagandă în rândul populaţiei. Bucureşti, 1976, 502 p. Bibliografie la p. 481-482. Tablă de materii şi în limbile franceză, engleză, germană şi rusă.

Tratat practic de criminalistică. Vol. II, *Constatarea tehnico-ştiinţifică şi expertiza urmelor lăsate de om*. Coordonatori: **Octavian Pop, Ion Anghelescu, Lupu Coman, Ion R. Constantin, Mircea Constantinescu, Nicolae Dan, Valeriu Manea, Moise Terbancea, Alexandru Hasnaş, Vasile Lăpăduşi.** Ministerul de Interne, Inspectoratul General al Miliţiei, Institutul de Criminalistică, Serviciul Editorial, Bucureşti, 1978, 431 p. Bibliografie la p. 415-416. Tabla de materii şi în limbile franceză, engleză, germană şi rusă.

Tratat practic de criminalistică. Vol. I, *Expertiza urmelor lăsate de obiecte şi a urmelor materie.* Coordonatori: **Octavian Pop, Ion Angheelscu, Ion R. Constantin, Mircea Constantinescu, Nicolae Dan, Valeriu Manea, Alexandru Radu.** Ministerul de Interne, Inspectoratul General al Miliţiei, Institutul de Criminalistică, Serviciul Editorial şi Cinematografic, Bucureşti, 1980, 581 p. Bibliografie la p. 547-549. Tablă de materii şi în limbile franceză, engleză, germană şi rusă.

Tratat practic de criminalistică. Vol. **IV**, *Expertiza urmelor de produse alimentare, cosmetice, a celor lăsate de animale şi vegetale. Alte metode şi procedee de expertiză criminalistică. Norme de deontologie ale expertului criminalist.* Coordonatori: **Ion Anghelescu, Ion R. Constantin, Sorin Ionescu, Alexandru Radu.** Ministerul de Interne, Inspectoratul General al Miliţiei, Institutul de Criminalistică. Serviciul Editorial şi Cinematografic, Bucureşti, 1982. 306 p. Bibliografie la p. 289-290. Tablă de materii şi în limbile franceză, engleză, germană şi rusă.

Tratat practic de criminalistică, Vol. **V**, *Cartoteci şi colecţii de identificare criminalistică*. (Uz intern). Coordonator **Ion Anghelescu.** Ministerul de Interne, Inspectoratul General al Miliţiei, Institutul de Criminalistică, Serviciul Editorial şi Cinematografic, Bucureşti, 1985, 272 p.

VASILIEV, A.N., *Kriminalistika*. Izdatelistvo Moskovskogo Universiteta, 1980.

WELLS, H.J., *Forensic science*. Sweet Maxwell Ltd., London, 1968.

CURSURI ŞI MANUALE

AIOANIŢOAIE, Constantin; BADEA, Ion; CORA, Ioan; CREŢU, Ovidiu, *Curs de criminalistică. Metodică*. Colaborator Eugeniu Gacea. Bucureşti, Ministerul de Interne, Şcoala militară de ofiţeri activi. Catedra de criminalistică, 1971, 264 p.

AIOANIŢOAIE, **Constantin**; **CORA**, **Ioan**; **SANDU**, **Ion-Eugen**; **BERCHEŞAN**, **Vasile**; **BOŢOC**, **Ioan**; **MARCU**, **Ilie**, *Curs de tactică criminalistică*. 2 Vol. Ministerul de Interne, Şcoala militară de ofiţeri activi, Bucureşti, 1983, (litografiat), Vol. I, 134 p.; Vol.**II**, 140 p.

AIOANIŢOAIE, Constantin; **BERCHEŞAN**, Vasile; **BOŢOC**, Ioan; **PLETEA**, Constantin; **MARCU**, Ilie, *Curs de criminalistică. Anexă*. Ministerul de Interne, Bucureşti, 1985, (litografiat), 307 p.

AIOANIŢOAIE, Constantin; STĂNICĂ, Tudor; VASILE, Gheorghe, coordonatori. Autori: AIOANIŢOAIE, Constantin; BERCHEŞAN, Vasile; BOŢOC, Ioan; BUTOI, Tudorel; COCA, Nicolae; FLOREA, Gheorghe; MANDACHE, Ion; MARCU, Ilie; OLARU, Alexandru; PĂLĂNCEANU, Eugen; PLETEA, Constantin; SANDU, Ion-Eugen; SCARLET, Gheorghe; SIMA, Ion; STANCU, Emilian; TUDOR, Stănică; VASILE, Gheorghe, *Tactica criminalistică*. Ministerul de Interne, Serviciul Editorial şi Cinematografic, 1989, 290 p. Bibliografie la p. 289-290.

ALĂMOREANU, Sorin, *Elemente de criminalistică.* Editura Alma-Mater, Cluj-Napoca, 2000, 224 p. Bibliografie la p. 221-224.

ALĂMOREANU, Sorin, *Criminalistica. Note de curs*. Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2000, 204 p. Bibliografie la p. 199-202 (Fundaţia Universitatea „Bogdan-Vodă". Universitatea „Bogdan-Vodă").

AUTORENKOLLEKTIV (**COLECTIV**)*: Handbuch fur Kriminalisten, Ministerium des Innern der DDR* (*Manual pentru Criminalişti, Ministerul de Interne al RDG*). Ediţia a 2-a. Publikationsabteilung (Direcţia Publicaţiilor), Berlin, 1987, 296 p.

AVERIANOVA, **T.V.**; **BELKIN**, **R.S.**; **CORUHOV**, **Iu.G.**; **ROSSINSKAIA**, **E.R.**, *Criminalistica. Manual.* Sub redacţia profesorului universitar R. S. Belkin. Editura Norma, Moscova, 2001, 990 p.

BALTHAZARD, Bayle, Payent et Ruby, *Précis de police scientifique*. Paris, 1922.

BALTHAZARD, V., *Précis de Police Scientifique. A l'usage des magistrats, officiers de police judiciaire, médecins légistes, inspecteurs de la sureté, gardiens de prisonns*. Librairie, J.-B. Baillière et Fils, Paris, 1934, 127 p.

BASARAB, Matei, *Criminalistică*. Litografia Universităţii „Babeş Bolyai", Cluj-Napoca, 1969.

BERCHEŞAN, V; **DUMITRAŞCU I. N.**, *Probele şi mijloacele de probă (mic îndrumar de cercetare penală*). Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1994, 290 p. + **IV** anexe.

BERCHEŞAN, Vasile, *Metodologia investigării infracţiunilor. Curs de criminalistică.* Vol. I, Editura Paralela 45, Piteşti, 1998, 377 p. Bibliografie la p. 373-377.

BERCHEŞAN, Vasile, *Cercetarea penală (criminalistica – teorie şi practică). Îndrumar complet de cercetare penală*. Editura şi Tipografia Icar, Bucureşti, 2002, 420 p. Bibliografie la p. 416-420.

BERCHEŞAN, Vasile, *Valorificarea ştiinţifică a urmelor infracţiunii. Curs de tehnică criminalistică.* Vol. I, Editura Little Star, Bucureşti, 2002, 234 p. Bibliografie la p. 233-234.

BERCHEŞAN, Vasile, *Valorificarea ştiinţifică a urmelor infracţiunii*, Curs de tehnică criminalistică. Vol. I, Editura Little Star, Bucureşti, 2003, 246 p.

BÈROUD, Georges, *Compendiu de criminologie şi de poliţie ştiinţifică*. Traducere din limba franceză. Cu o prefaţă de Eugen Bianu. Tipografia Vremea, f. a., 128 [-132] p. + 1 f. pl., Bibliografie la p. 131.

BÉROUD, Dr. Georges, *Précis de criminologie et de police scientigique*. Préface de M.A. Rol. Paris, Payot, 1938, 146 [-152] p. cu ilustr.

BISCHOFF, Marc, *La Police scientifique. Les homicides. Les incendies criminels. Les faux. Les fausse maonuaie. Avec 45 figures hors texte.* Paris, 1938, 236 p. + **XXIV** planşe.

BRODAG, W.-D., *Kriminalistik (Criminalistica).* Editura R. Boorberg, Stuttgart, 1995.

BRSACH, Carl-Ernst, *Kriminalistiche Handlungslehre* în Kube / Störzer / Timm (publ.) *Krimmalistik-Handbuch für Praxis und Wissenschaft,* (*Manual criminalistic pentru practică și știință*). Vol. I. Editura Boorberg, Stuttgart 1992, p. 167 și urm.

BUQUET, Alain. *Manuel de criminalistique moderne. La science et la recherche de la preuve.* Presses Universitaires de france, Paris, 2003, 264 p. Bibliografie la p. 263-264.

BUZATU Nicolae; CORNEAN, Dumitru; CÂRPINEAN, Cristian, *Criminalistica.* Editura Dacia Europa Nova, Lugoj, 2003, 267 p. Bibliografie la p. 266-267.

CÂRJAN, Lazăr, *Curs de criminalistică.* Editura Curtea Veche, București, 2003, 450 p. Bibliografie la p. 441-450.

CÂRJAN, Lazăr, *Compendiu de criminalistică.* Ediția a III-a revăzută, adăugită și actualizată. Editura Fundației „România de Mâine", București, 2004, 384 p. Bibliografie la p. 383-384.

CECCALDI, Pierre Fernand, *La criminalistique.* Presses Universitaires de France, Paris, 1962.

CECCALDI, P.F.; CHEVET, C.; MARANO, PH., *Criminalistique.* Laboratorul de identificare judiciară a Prefecturii poliției din Paris, 1980.

CIOPRAGA, Aurel; IACOBUȚĂ, Ioan, *Criminalistica.* Editura Fundației „Chemarea", Iași, 1997, 437 p. Bibliografie la p. 425-431.

CIOPRAGA, Aurel; IACOBUȚĂ, Ioan, *Criminalistica.* Editura Junimea, Iași, 2001, 427 [-428] p. Bibliografie la p. 408-416.

CLAGES, Horst, *Kriminalistik-Lehrbuch für Ausbildung und Praxis (Manual de criminalistică pentru pregătire și practică).* Ediția a 2-a. Editura Richard Boorberg, Stuttgart, 1994.

CLAGES, H., *Kriminalistik - Lehrbuch für Ausbildung und Praxis (Criminalistică, Manual pentru pregătire și practică).* Ediția a 3-a. Editura R. Boorberg, Stuttgart, 1997.

COLESNICENCO, A.N.; CONOVALOVA, V.E., *Caracteristica criminalistică a infracțiunilor. Manual.* Harkov (Ucraina), 1985, 193 p.

Combaterea crimei organizate – evoluție, tipologii, legislație, particularități. Curs. Volumul I [de] dr. **Damian Miclea** București, Editura Ministerului Administrației și Internelor, 2004, 263 p. Bibliografie la p. 257-263. Vol. II [de] **George-Marius Țical**, Editura Ministerului Administrației și Internelor, 2003, 264 p. + 58 fig. Bibliografie la p. 241-244.

CORA, Ioan; DUMITRESCU, Constantin; VOCHESCU, Ion; GACEA, Mimii Eugeniu, *Curs de criminalistică. Tehnică criminalistică.* Vol. I și II. Ministerul de Interne, Școala de ofițeri activi, București, 1969.

CORA, Ioan; NIȚĂ, Gheorghe; BRATU, Gheorghe, *Curs de Criminalistică.* Vol. I, *Tehnică criminalistică,* Partea I. Ministerul de Interne, Școala militară de ofițeri, București, 1975, 256 p.

CORA, Ioan; NIȚĂ, Gheorghe; BRATU, Gheorghe; SIMA, Ion; DUMITRESCU, Constantin; VOCHESCU, Ion; GACEA, Eugeniu Mimii; IONETE, Dumitru, *Curs de Criminalistică.* Vol. I, *Tehnică criminalistică,* Partea a II-a. Ministerul de Interne, Școala militară de ofițeri, București, 1975, 171 p.

CRÂLOV, I.F., *În lumea criminalisticii.* Editura Universității din Leningrad, Leningrad, 1980, 254 p.

CULCEA, Dumitru, *Criminalistică. Note de curs.* Editura Național, București, 1998, 125 p.

DRĂGAN, Jenică; OANCEA, Ioan; NICULAE, Gheorghe. *Îndrumar practic juridic în probleme de tehnică și tactică criminalistică.* Editura Ministerului Administrației și Internelor, 2004, 343 p. Bibliografie la p. 341-343.

ERZINÇLIOGLU, Zaharia. *Forensic. True Crime Scene Investigations.* Barnes & Noble Books, 2002, 256 p.

FILIPOV, A.G., *Criminalistica. Manual.* Sub redacţia profesorului universitar A.G. Filipov. Moscova, Jurisprudenţa, 2000, 352 p.

GAYET, JEAN, *Manuel de police scientifique. Les traces. Les expertises d'armes. Les incendies et les explosions. Les faux en écriture: textes dactylographiés et textes manuscrites. Les fausses mounaies.* Préface de Jacques Bourret. Avec 23 figures. Paris, Payot, 1961, 462 p. cu ilustr. (Bibliothéque Scientifique).

GEERDS, Groß, *Handbuch der Kriminalistik (Manual de criminalistică).* 1977.

GEERDS, Friedrich, *Kriminalistik (Criminalistică).* Editura Schmidt-Römhild pentru literatură poliţienească de specialitate, Lübeck, 1980.

GENGE, Ngaire E. *Police scientifique: le dossier. Quand la science traque le crime.* Traduit de l'américain par Paul Benita. Éditions J'ai lu, 2003, 350 p.

GHEORGHIŢĂ, Mihai, *Criminalistica. Partea I, Introducere în criminalistică* [de] Doctor habilitat în Drept, profesor universitar interimar Mihai Gheorghiţă, ULIM, Chişinău, 1995, 144 p.

GHEORGHIŢĂ, Mihai, *Tezele generale ale tacticii criminalistice* [de] Doctor habilitat în Drept, profesor universitar interimar Mihai Gheorghiţă. Editura ARC, Chişinău, 2004, 121 p.

GROSS, Hans, *Gesammelte Kriminalistiche Aufsatz,* Leipzig, 1902.

GROSS, Hanss. *Manuel pratique D'INSTRUCTION JUDICIARE / al'usage/des procureurs, des juges d'instruction/ des Officiers et des Agents de police judiciaire, Fonctionnaires de la police, Gendarmes, Agents du service de la sûreté etc.* De dr. Hanss Gross [,] conseiller de justice a Graz (Antriche). Traduit de l'allemand par mm. Bourcart [,] professuer à la Faculté de droit de Nancy şetş Wintzweiller [,] professeur d'allemand au Lycée de nancy. Avec un Préface de M. Gardeil [,] professeur de droit criminel a la Faculté de Nancy. Tome premier, 514 p. Tome deuxième, 484 p. Paris, Marchal & Billard. Imprimeurs –éditeurs, Libraires de la cour de cassation. Maison principale: Place Dauphine, 27. Sucursale Rue Soufflot, 7. 1899.

GODDEFROY, E., *Manuel élémentaire de police scientifique.* Larcier, Bruxelles, 1922.
GODDEFROY, E., *Manuel de police technique.* Bruxelles, 1931.

IABLOCOV, N.P., *Criminalistica. Manual.* Editura Norma, Moscova, 2001, 372 p.

IONESCU, Lucian, *Criminalistica, Note de curs.* Universitatea Creştină „Dimitrie Cantemir", Bucureşti, 2002, 141 p. Bibliografie la p. 139.

Îndrumar practic de criminalistică pentru subofiţeri de miliţie [de] Coordonatori: **Ion Anghelescu, Ilie Vasiliniuc.** Colectivul de autori: **Ion Anghelescu, Ilie Vasiliniuc, Ion Petre, Mircea Constantinescu, Dionisie Păcurar, Ion Sandu, Petre Cravă.** Ilustrarea îndrumarului: **Ion Petre, Eugen Dumitrescu, Gheorghe Gheorghe, Ion Voinescu.** Ministerul de Interne, Inspectoratul General al Miliţiei, Institutul de Criminalistică, Serviciul Editorial şi Cinematografic, 1984, 379 p.

KUBE, Edwin; STÖRZER,Hans Udo/ Timm, Klaus Jürgen (Hrsg) *„Kriminalistik - Handbuch fur Praxis und Wissenschaft" (Manual de criminalistică pentru practică şi ştiinţă).* Vol. I, 1992, Vol. II, 1994. Editura Richard Boorberg Stuttgart.

LE CLERE, Marcel, *Manuel de police technique.* Editura Police Revue, Paris, 1974.

LEFTER, Alexandru; TUN, Ion; DINU, Ion; STAN, Niţă Ion; MIHĂLCIOIU, Serghie; POPA, Ştefan, *Cercetarea penală – aspecte teoretice şi practice.* Coordonatori: **CÂRJAN, Lazăr; MANOLOIU, Constantin; POPESCU, Ion.** Editura Global Print, Bucureşti, 1999, 397 p.

LOCARD, **Edmond**, *Manuel de technique policière*. Avec 43 figures. Paris, Payot, 1923, 291 p. + 1 tab.

LOCARD, **Edmond**, *Manuel de technique policière* (Les constats – Les empreintes digitales – Les traces – Les taches – L' expertise des documents écrits – Les correspondances secrètes – La fausse mounaie – Les armes et les explosifs – Les drogues – L'identification des récidivistes – L'expert et l'expertise. 2e édition, entièrement refondue et considérablement augmentée, avec 43 figures. Payot, Paris, 1934.

LOCARD, **Edmond**, *La Criminalistique, à l'usage des gens du monde et des auteurs de roman policiers*. Desvigne, Lyon, 1937, 159 p.

LOCARD, **Edmond**, *Manuel de technique policière, Les constats. Les empreintes digitales. Les traces, Les taches. L'expertise des documents écrits. Les correspondances secrètes. La fausse mounaie. Les armes et les explosifs. Les drogues. L'identification des récidivistes*. 3e édition, entièrement refondue et augmentée, avec 43 figures. Payot, Paris, 1939, 366 p.

LOCARD, **Edmond**, *Manuel de technique policière. Les constats. Les empreintes digitales. Les traces, Les taches. L'expertise des documents écrits. Les correspondances secrètes. La fausse mounaie. Les armes et les explosifs. Les drogues. L'identification des récidivistes*. 4e édition corrigée, avec 38 figures. Payot, 106, Boulevard St.-Germain, Paris, 1948, 308 p.

LOUWAGE, **F.E.**, *Curs de poliţie tehnică şi tactică de poliţie criminală*. Traducere. Cu o prefaţă de dr. Eugen Bianu. Tiparul „Cartea Românească",Bucureşti, 1940, XVI+357 p.

MANEA, Valeriu; **DUMITRESCU**, Constantin; **NIŢĂ**, **Gheorghe**; **VOCHESCU**, Ion; **DUMITRAŞCU**, Ion; **GACEA**, Mimii Eugeniu; **IONESCU**, Florin; **CORA**, Ioan; **SIMA**, Ion, *Curs de tehnică criminalistică*. Vol. I. Ministerul de Interne, Şcoala de ofiţeri activi, Bucureşti, 1983, 178 p.

MANEA, Valeriu; DUMITRESCU, Constantin; GACEA, Mimii Eugeniu; IONESCU, Florin; CORA, Ioan; PLETEA, Constantin, *Curs de tehnică criminalistică*. Vol. II. Ministerul de Interne, Şcoala de ofiţeri activi, Bucureşti, 1983, 240 p.

MANEA, Valeriu (coordonator), *Curs de tehnică criminalistică*. 2 Vol. Ministerul de Interne, Şcoala militară de ofiţeri, Catedra de criminalistică, 1983, 250 p. litografiate.

Manual de poliţie technică. Bucureşti, 1931, 319 p. cu ilustr. (Inspectoratul General al Jandarmeriei).

Manual de 1 Poliţie technică, 2 Medicina legală, 3 Igienă. Bucureşti, 1935, 252 p. + 94 p. + 69 [-71] p. (Inspectoratul General al Jandarmeriei).

MIRCEA, Ion, *Criminalistica* [de] Lector dr. Ion Mircea. (Uz intern). Cluj-Napoca, 1976, 270 p. cu ilustr. (Multigrafiat) (Universitatea „Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca, Facultatea de Drept).

MIRCEA, Ion, *Criminalistica*. Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1978, 208 p. cu fig. (Ministerul Educaţiei şi Învăţământului). Bibliografie la p. 195-203.

MIRCEA, Ion, *Criminalistica*. Editura Fundaţiei Chemarea, Iaşi, 1992, 429 [-431] p. cu ilustr.

MIRCEA, Ion, *Criminalistica*. Ediţia a II-a. Editura Fundaţiei Chemarea, Iaşi, 1994.

MIRCEA, Ion, *Criminalistica*. Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1998, 351 p.

MITRICEV, **S.P.**; **TARASOV**, **P.I.** – **RODIONOV**, *Criminalistica*, Partea a II-a [de] prof. S.P. Mitricev şi P.I. Tarasov-Rodionov coordonatori. Autori: **A.I. VINBERG**, doctor în ştiinţe juridice; **V.P. KOLMAROV**, candidat în ştiinţe juridice; **S.P. MITRICEV**, candidat în ştiinţe juridice; **V.M. NIKIFOROV**, candidat în ştiinţe juridice; **M.I. SAVIŞCHII**, candidat în ştiinţe juridice; **P.I. TARASOV-RODIONOV**, docenţi; **B.M. ŞAVER**, candidat în ştiinţe juridice.

Tradus după originalul din limba rusă. Institutul Panunional de cercetări Criminalistice al Procuraturii U.R.S.S., 1954, 193 p.

MITRICEV,S.P; SALAMANOV, M.P., *Kriminalistika*. Izdatelstva juridiceskaia literatura, Mockva, 1963.

PĂŞESCU, Gheorghe, *Criminalistica. Teste grilă*. Universitatea Creştină „Dimitrie Cantemir", Bucureşti, 2002, 133 p.

POLEVOI, N.S., *Informatica şi cibernetica în drept. Manual*. Sub redacţia N.S. Polevoi, Literatura juridică, Moscova, 1993, 528 p.

REISS, R.-A., *Manuel de police scientifique*. Payot, Paris, 1911.

REISS, R.-A. *Manuel de / Police Scientifique (Tehnique)* Tome premier, Vols et Homicides, Préface de M. Louis Lépine [,] prèfet de olice de Paris par Docteur ès sciences, Prefesseur a L'Université de Lausanne. Avec 149 figures dans le texte. Lausanne [,] Librairie Payot & Cie 1, rue de Bourg, 1. Paris, Félix Alcan. 108, boulevard St.-Germain, 108. 1911. 515 î516] p.

RUIU, Marin, *Valorificarea ştiinţifică a urmelor infracţiunii. Curs de tehnică criminalistică*. Vol. II, Editura Little Star, Bucureşti, 2003, 255 p. Bibliografie la p. 254-255.

SÍDERMAN, Harry; **FONTELL**, Ernst, *Handbok i Kriminalteknik*. Stockholm, 1930.

SÖYLEMEZ, Ahmet, *Kriminalistik ve suc yeri incelemesi* [de] Yazan: Ahmet Söylemez (,) Kriminalistik Uzmani. Em. Gn. Md. Iüçü Polis Laboratuvarlari Em. Daire Başkani, Istanbul Polis Okulu ve Florya Polis Eíitim Merkezi Öíretim Üyesi, Istanbul, 1982, 278 p.

SPECKHARDT, K.H.; WIESBACHER, F.; ANDERS, P. ş.a., *Handbuch für Kriminalisten (Manual pentru criminalişti)*, ediţia a 2-a, *Ministerium des Innern – Publikationsabteilung (Ministerul de Interne – Direcţia Publicaţiilor*), Berlin, 1987.

STANCU, Emilian, *Criminalistica*. Vol. I, *Tehnica criminalistică*. Tipografia Universităţii Bucureşti, 1981, 299 p.

STANCU, Emilian, *Criminalistica*. Vol. II, *Elemente de tactică şi de metodologie criminalistică*, Tipografia Universităţii Bucureşti, 1983, 310 p.

STANCU, Emilian, *Investigarea ştiinţifică a infracţiunilor*. Curs de criminalistică pentru învăţământul juridic universitar şi postuniversitar. Partea I. Tipografia Universităţii Bucureşti,1986, 344 p.

STANCU, Emilian, *Investigarea ştiinţifică a infracţiunilor*, Curs de criminalistică pentru învăţământul juridic universitar şi postuniversitar. Partea a II-a şi a III-a. Tipografia Universităţii Bucureşti,1988, 349 p.

STANCU, Emilian, *Criminalistica, ştiinţa investigaţiei infracţiunilor*. Vol. I. Editura Tempus, Bucureşti, 1992, 290 p. + 60 pl. foto.

STANCU, Emilian, *Criminalistica, ştiinţa investigaţiei infracţiunilor*. Vol. II. Editura Proarcadia, Bucureşti, 1993, 282 p. + 30 pl. şi schiţe.

STANCU, Emilian, *Criminalistica – tehnica criminalistică*. Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1994, 446 p. + 142 pl. şi schiţe. Bibliografie la p. 445-447.

SUCIU, Camil, *Curs*. Partea I, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1963, 304 p. cu ilustr. (Universitatea Bucureşti, Facultatea de Ştiinţe Juridice).

ŢICAL, George-Marius, *Manual antidrog. Prevenirea şi combaterea traficului şi consumului de droguri. Elemente de identificare şi efectele drogurilor*. Curs universitar. Editura Pildner & Pildner, Târgovişte, 2003, 192 p. Bibliografie la p. 188-192.

ŢURAI, Constantin, *Elemente de criminalistică şi tehnica criminală (poliţie ştiinţifică). Descoperirea autorilor necunoscuţi după urmele digitale lăsate la locul faptei. Descoperirea autorilor necunoscuţi prin identificarea modului caracteristic în care au operat. Identificarea armelor de foc după tuburile arse şi proiectilele găsite la locul faptei.* Tipografia Prefecturii Poliţiei Capitalei, Bucureşti, 1947, 451 [-455] p.

URSU, Ieronim; CRISTESCU Ioan Doru, (coordonatori), *Ghidul procurorului criminalist.* Vol. I-III. Ministerul Public şi Parchetul de pe lângă Tribunalul Timiş. Editura Helicon, Timişoara, 1994-1999. Vol. I, 241 p.; Vol. II, 248 p.; Vol. I, 255 p.

VĂDUVA, Nicolae, *Criminalistica. Curs de tactică şi metodică.* Editura Universitaria, Craiova, 2002, 386 p. Bibliografie la p. 379-386.

VINBERG, A.I.; MITRICEV, S.M., *Criminalistica, Partea I.* Traducere din limba rusă, Bucureşti, 1953, 363 p. + erată.

VOCHESCU, Ion, *Criminalistica* [de] Conf. univ. dr. Ion Vochescu. Vol. I. Editura Academica, Bucureşti, 2000, 287 p.

MONOGRAFII

FUNDAMENTELE CRIMINALISTICII

Lucrări de sinteză

CÂRJAN, Lazăr. *Istoria Poliției Române de la origini până în 1949*. Prefață de prof. Dr. Paul Ștefănescu. Editura Vestala, București, 2000, 367 p.

CÂRJAN, Lazăr; TRAIAN, Tandin. *Poliția română rediviva*! Editura Călăuza, Deva, 273 p.

CÂRJAN, Lazăr. *Fundamentele Criminalisticii*. Editura **ERA**, 2005, 240 p. (Universitatea Română de Științe și Arte „Gheorghe Cristea", Institutul de Criminalistică din **I.G.P.R.**, Asociația Criminaliștilor din România. Master European - Criminalistică).

Dicționar de criminalistică. Coordonatori: **dr. Nicolae DAN și dr. Ion ANGHELESCU.** Autori: **Ion ANGHELESCU, Ion R. CONSTANTIN, Mircea CONSTANTINESCU, Nicolae DAN, Ion GRIGORESCU, Dumitru SANDU, Ion SIMA.** Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984, 221 p. Bibliografie la p. 219-221.

20 de ani de expertiză criminalistică la Ministerul Justiției. Ministerul Justiției, Laboratorul Central de Expertiză Criminalistică, București, 1979, 218 p. (Lucrările sesiunii de referate și comunicări din 15-16 decembrie 1978).

HURDUBAIE, Ioan; PELE, Gheorghe, *Interpolul și criminalitatea internațională*. Ministerul de Interne – Serviciul Editorial și Cinematografic, București, 1983, 184 p. Bibliografie la p. 179-181.

HURDUBAIE Ioan; TRONECI V., *România în Interpol*. Editura Ministerului de Interne, București, 1994.

LĂPĂDUȘI, Vasile; CÂRJAN, Lazăr; FLORESCU, Adrian; MARIN, Mircea; DUȚĂ, Titus; POPOVICI, Doru; ENACHE, Ion (coordonatori), *Criminalistica, Mileniul III*. Editura Little Star Impex SRL, București, 2001, 336 p.

LĂPĂDUȘI, Vasile; CÂRJAN, Lazăr; GÂDEA, Constantin, *Criminalistica. Almanah 2002*. Editura Little Star Impex SRL, București, 2001, 320 p.

LĂPĂDUȘI, Vasile; ȘTEFAN, Iancu; CÂRJAN, Lazăr; VOINEA, Dan (coordonatori). *Realități și perspective în criminalistică*. Lucrările simpozionului din 29 octombrie 2002. S.C. „Luceafărul" S.A., București, 2003, 378 p.

LĂPĂDUȘI, Vasile; ȘTEFAN, Iancu; VOINEA, Dan; CÂRJAN, Lazăr; ȚĂRMUREAN, Gavril Dorelu (coordonatori). *Investigarea criminalistică a locului faptei*. Lucrarea cuprinde comunicările prezentate la Simpozionul „Investigarea criminalistică a locului faptei", care a

avut loc în perioada 28-29 octombrie 2003, organizat de către Inspectoratul General al Poliţiei Române şi Asociaţia Criminaliştilor din România. Bucureşti, 2004, 541 [-542] p.

LĂPĂDUŞI, Vasile; IANCU, Ştefan; VOINEA, Dan; CÂRJAN, Lazăr; POPA, Gheorghe; ŢÂRMUREANU, Gavril Dorelu (coordonatori). *Rolul şi contribuţia probelor criminalistice şi medico-legale în stabilirea adevărului*. Lucrarea cuprinde lucrările Simpozionului care a avut loc în ziua de 27 octombrie 2004, organizat de Inspectoratul General al Poliţiei Române şi Asociaţia Criminaliştilor din România.

LOCARD, dr. Edmond, *L'Enquête criminelle et les méthodes scientifique, in Bibliothèque de philosophie scientifique*. Flammarion, Paris, 1920, 300 p. (Bibliothèque de Philosophie scientifique).

LOCARD, Edmond, *Policiers de roman et policiers de laboratoire*. Payot, Paris, 1924, 277 [-279] p.

LOCARD, Edmond, *Le crime et les criminels*. La Renaisance du Livre, Paris, î1925?ş, 278 p. + 7 f. pl.

LOCARD, Edmond, *L'analyse des poussières en criminalistique*, în R.I.C., Septembre, 1929.

LOCARD, Edmond, *La malles sanglante de Millery*. Gallimard, Paris, 1935.

Prezent şi perspectivă în ştiinţa criminalistică, Ministerul de Interne, Inspectoratul General al Miliţiei, Institutul de Criminalistică, Serviciul Editorial şi Cinematografic, 1979, 256 p.

Şcoala românească de criminalistică. Coordonatori: **Octavian POP, Ion ANGHELESCU, Vasile LĂPĂDUŞI.** Ministerul de Interne, Inspectoratul General al Miliţiei, Institutul de Criminalistică, Serviciul Cultural, Presă şi Editorial, Bucureşti, 1975, 206 p.

ŞTEFĂNESCU, Paul, *În slujba vieţii şi a adevărului. Pagini din istoria medicinii legale şi a criminalisticii*. Vol. I-1981, 398 p.; Vol. II-1984, 366 p.; Vol. I-1985, 400 p. Editura Medicală, Bucureşti.

ŞTEFĂNESCU, Paul; CÂRJAN, Lazăr, *Ştiinţă versus crimă*. Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2001, 638 p.

MANAGEMENT

ANDREESCU, Anghel; GEGEA, Nicolae; NEDELCU, Gheorghe; PRUNĂ Ştefan, *Noţiuni ale managementului din Ministerul de Interne*. Coordonator Vasile-Gabriel Niţă. Editura Ministerului de Interne, 1998, 296 p.

CIOBANU, Ioan, *Management strategic*. Editura Polirom, Iaşi, 1998, 309 p. + 6 anexe.

MIHULEAC, Emil, *Conducerea. Contribuţii la elaborarea ştiinţei conducerii* [de] Dr. Emil Mihuleac. Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1977, 308 p. Rezumat în limba engleză. Tablă de materii şi în limbile engleză şi rusă.

MIHULEAC, Emil, *Ştiinţa conducerii şi profilul conducătorului* [de] Dr. Emil Mihuleac. Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1977, 368 p. (Ministerul Educaţiei şi Învăţământului). Tablă de materii şi în limbile engleză şi rusă.

MIHULEAC, Emil, *Ştiinţa conducerii: metodologie şi metode de conducere*. Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1982, 456 p. cu fig.

MIHULEAC, Emil, *Știința conducerii. Coordonarea, atribut al conducerii* [de] dr. Emil Mihuleac. Editura Academiei R.S.R., București, 1987, 192 p. Titlul, rezumat și tabla de materii și în limbile engleză și rusă.

MIHULEAC, Emil, *Bazele managementului*. Editura Tempus, București, 1994, 248 p. Bibliografie la sfârșitul fiecărui capitol.

MIHULEAC, Emil; STÂNGACIU, Stan, *Managementul profesionist*. Editura Marko, București, 1994.

MIHULEAC, Emil, *Știința managementului. Teorie și practică*. București, Editura Tempus, 1999, 248 p.

NEAGU, Niculae; APOSTOL, Emil; TĂTUȚ, Mihai, *Controlul în Ministerul de Interne*, Editura Ministerului de Interne, 1997

NEAGU, Niculae, *Managementul schimbării în Ministerul de Interne*. Editura Ministerului de Interne, 2002, 236 p.

REES, David W., *Arta managementului*. Traducere din limba engleză după ediția a III-a de Luminița Roxin. București, Editura Tehnică, 1996, 259 p.

ȚICAL, George-Marius, *Managementul resurselor umane în Ministerul Administrației și Internelor*. Târgoviște, Editura Pildner & Pildner, 2003, 159 p.

CRIMINALISTICĂ TEHNICĂ

Lucrări de sinteză

FORENSIC SCIENCE, *Quality Manual*. London, 2002, 93 p.

GAYET, J., *ABC de police scientifique*. Paris, Payot, 1973.

GOLUBENCO, Gheorghe, *Urmele infracţiunii (Teoria şi practica examinării la faţa locului)* [de] Conf. univ. dr. **Gheorghe Golubenco. Chişinău, Garuda - Art**, 1999, 159 p.

KIRK, P.L., *Crime investigation. Physical evidence and police laboratory*, Interscience Publishers Inc. New York, 1966.

LOCARD, Edmond; PETISNÉ, Gabriel, *Instructions pour les recherches techniques dans les enquêtes criminelles*. Avec 8 figures. Laboratoire de police, 35, rue Saint-JEAN, Lyon, 1924.

MINOVICI, Ştefan, *L'examen du sang au point de vue judiciaire* par le Dr. Stephan Minovici, Professeur agrégé à l'Université de bucarest, directeur du laboratoire de chimie analytique, chimiste légiste. Bucuresci, „Minerva" Inst. de Arte Grafice şi Editură 1903, 28 p.

SWENSON, A.; **WENDELL**, O., *Metode moderne de investigare criminală*. Stockholm, 1954, manuscris din limba rusă de Ghenadie Prusacov, fotografii de **Gheorghe** Teodor, Bucureşti, 1962, 365 p.

ZAMFIRESCU-SPIREA, Neculai, *Logica cercetării criminale. Psihocriminalistica. Curs postuniversitar de poliţie judiciară*. Editura Printeuro, Ploieşti, 2002, 302 p.

ZIRK, W.; **VORDERMAIER**, G., Kriminaltechnik und Spurenkunde (Tehnică criminalistică şi traseologie). Stuttgart, Editura Boorberg, 1998.

Fotografie judiciară

BERTILLON, Alphonse, *La Photographie judiciaire avec un appendice sur la classification et l'identification anthropométriques*. Gauthier-Villars et fils, Imprimeurs-Libraires, Paris, 1890, 115 p.

BUCHHOLTZ, A., *Photogrammetrie. Verfahren und geräte, neumbearbeitete und erweiterte 2. auflage, veb berlag für Bauwesen*. Berlin, 1960, 520 p.

MINOVICI, Ştefan, *Falsurile în documente şi fotografia în serviciul Justiţiei* de Dr. Ştefan Minovici, Profesor agregat la Universitate, Chimist legist. Bucuresci, Inst. de Arte Grafice şi Editură „Minerva", Filip, Moroianu, Popovici şi Tălăşescu, 1900, 24 p. + 6 f. pl.

MINOVICI, Ştefan, *Les faux en écritures et la photographie au service de la justice*. Communication faite au 4-ème Congrès international de chimie appliquée tenu à Paris le 23 jullet 1900, par le Dr. Stéphane Minovici, Professeur à l'Université de Bucarest, chimiste-légiste. Bucarest, Inst. de Arte Grafice şi Editură „Minerva" Filip, Moroianu, Popovici şi Tălăşescu, 1900, 17 p. + 7 f. pl.

PAUL, F., *Handbuch der kriminalische Photographie*. Berlin, 1900.

POPA, Ştefan; STOIAN, Nicolae; NEICU, Ştefan, *Fotografia judiciară*. Editura Ministerului de Interne, 1992, 134 p. Bibliografie la p. 133-134.

REISS, R.-A., *La Photographie judiciaire*. Charles Mendel, Paris, f.a.

Film judiciar

ANGHELESCU, Ion; **BARCIUC**, **Alexandru**, *Filmul judiciar.* Ministerul de Interne, Serviciul cultural, presă și editorial, 1973, 174 p.

Investigarea criminalistică a urmelor infracțiunii

ALĂMOREANU, **Sorin**; **ZAMFIRESCU SPIREA**, **Neculai**, *Introducere în interpretarea fenomenologică a urmelor.* Editura Alma Mater, Cluj-Napoca, 2003, 171 p.

MIRCEA, **Ion**, *Valoarea criminalistică a unor urme de la locul faptei.* Editura Vasile Goldiș, Arad, 1996.

PĂȘESCU, **Gheorghe**, *Interpretarea criminalistică a urmelor la locul faptei.* Editura Național, 2000, București, 528 p., cu 390 ilustr. Bibliografie la p. 511-522.

POPA, **Gheorghe**, *Microurmele – o problemă pentru practica criminalistică românească* [de] **Dr. Gheorghe Popa.** Prefață de prof. univ. dr. Emilian Stancu. Editura Sfinx, 2000, 108 p. Bibliografie la p. 104-106.

REISS, **R.-A.**, *Instructions pour la sauvegrade des preuves an début des enquêtes.* Vaney-Brunier, Lausanne, 1906.

Dactiloscopie

CĂLINESCU, **D.** *Dactiloscopie sau identificarea prin impresiunile digitale de la mâini. Portretul vorbit perfecționat de …* Cu o prefață de dr. N. Minovici. Cu figuri în text. Craiova, 1914, 107 p. (Studiu de poliție științifică).

CONSTANTIN, **Ion R.**; **RĂDULESCU**, **Marius**, *Dactiloscopia.* Ministerul de Interne, Serviciul Cultural, Presă și Editorial, București, 1975, 238 p. Bibliografie la p. 227-229. Tablă de materii și în limbile franceză, engleză și rusă.

CONSTANTINESCU, **Marius**; **SAVA**, **Valentin**, *Identificarea dactiloscopică a cadavrelor.* București, 1938, 12 p. (Extras din Revista de Medicină Legală, anul **II**, No.3-4, 1938).

COTUȚIU, **Lidia**, *Dermatoglifele în practica medicală și judiciară.* Editura PsihOmnia, Iași, 1998, 215 p. Bibliografie la p. 207-215.

CUMMINS, **H.**; **MIDLO**, **C.**, *Finger-prints, palms and soles,.* Blakiston, Philadelphia, 1943; Dover Publications, In., New York, 1961.

DAAE, **A.**, *Fingeraftryksegnalementer.* Tronsen, Kristiana, 1907.

DELEANU, **Paul S.**, *Dactiloscopia în medicina legală.* Tipografia „Presa", București, 1934, 52 p. cu ilustr. (Facultatea de Medicină din București, No.4108).

GALTON, **Francis**, *Figer prints*, London, 1892, 216 p.

GALTON, **Francis**, *Decipherment of blurred finger prints,* London, 1893, 48 p.

CĂLINESCU, **D.** *Dactiloscopie sau identificarea prin impresiunile digitale de la mâini*, Craiova, 1914, 108 p.

GALTON, **F[rancis]**, *Personal identification.* J. Roy, Inst. London, 1888.

GALTON, **F[rancis]**., *Finger-prints + Supplementary chapter.* London, 1892-1893, 2 Vol.; Vol. I, XVI +216 p. + 17 pl.; Vol. II, 18 p. + 16 pl.

GALTON, **F[rancis]**, *Fingers-prints directories.* Macmillan, London, 1895.

HENRY, E.R., *Classification and uses of finger-prints*. C. Routledge, London, 1901.

HERSHELL, *The origin of Finger printing*. Oxford, 1916.

MIHUŢ, Elena Ana. *Identificarea persoanelor după urmele reliefului papilar*. Lumina Lex, Bucureşti, 2004, 301 p. Bibliografie la p. 293-301.

MINOVICI, Nicolás; SAVA, Valentin, *La Dactyloscopie Roumaine*. La Plata, 1935, 27 p. + 2 pl. (Universitad Nacional de La Plata Dacultad de Ciencias Juridicas y Sociales. Nuseo Uncetich. Biblioteca de la „Revista de Identificacion y Ciencias Penales" Numero 18).

PĂŞESCU, Gheorghe; CONSTANTIN, R. Ion, *Secretele amprentelor papilare*. Editura Naţional, Bucureşti, 1996, 359 [-360] p. + 2 Anexe, p.343-357 + 249 ilustr. Bibliografie la p. 358-359.

SAVA, Valentin, *Dactiloscopia în serviciul justiţiei*. Extras din Revista de Drept Penal şi Ştiinţă Penitenciară, Imprimeria Penitenciarului Corecţional „Văcăreşti", Bucureşti, 1930, 24 p.

SAVA, Valentin, *Registrul internaţional de identificare la distanţă*. Bucureşti, 1931, 14 p. (Extras din Revista „Poliţia Modernă" no. 44, Octombrie 1929).

SAVA, Valentin, *Manual de dactiloscopie*. Imprimeria şi legătoria Penitenciarului Văcăreşti, Bucureşti, 1943, 128 p. Bibliografie la p. 125-126.

STAHL, Henri [H], *Despre autografe*. Institutul de Arte Grafice E. Marvan, Bucureşti, 1936, 28 p. + 8 fig. şi 56 schiţe grafologice.

ŢURAI, Constantin, *Elemente de poliţie tehnică. Dactiloscopia. Cazierul dactiloscopic. Fişierul de identificare. Expertiza dactiloscopică*. Cu 35 clişee explicative în text. [Bucureşti, 1937], 104 p.

ŢURAI, Constantin; LEONIDA, C. Ioan, *Dermatoglifologia – amprente palmo-plantare*. Editura Medicală, Bucureşti, 1971, 254 [-256] p. Bibliografie la p. 250-254.

ŢURAI, Constantin; LEONIDA, C. Ioan, *Amprentele papilare. Palmoscopia şi plantoscopia în medicină*. Editura Medicală, Bucureşti, 1979, 488 p. cu fig. şi tabele. Bibliografie la p. 483-487.

ŢURAI, Constantin, *Enigmele unor amprente*. Albatros, Bucureşti, 1984, 208 [-212] p.

Urma care nu se şterge. (uz intern) Traducere realizată de Egy Gerda, Bucureşti, 1973, 169 [-172] p. (Ministerul de Interne).

VUCETICH, Juan, *Conferencia sobre et sistema dactiloscopico*. La Plata, 1901.

WEHDE, Albert and BEFFEL, John Nicholas, *Finger prints can be forged*. Chicago, 1924.

WINDT and **KODICEK,** *Daktiloskopie*. W. Braumuller, Wien, 1904.

Amprenta genetică (ADN)

ASTĂRĂSTOAE, Vasile; STOICA, Ortansa, *Genetică versus bioetică*. Editura Polirom, Iaşi, 2002, 256 [-258] p. Bibliografie la p. 251-256.

COQUOZ, Raphaël. Preuve par L'AND. *La génétique au service de la justice*. Presses polytechniques et universitaires romandes, Lausanne, 2003, 327 p. (Collection Sciences Forensiques).

GROZA, Ionel Lulu; MIXICH, Francisc, *Identificarea medico-legală prin amprenta genetică (ADN)*. Editura MJM, Craiova, 2003, 79 p. Bibliografie la p. 197-199.

Tehnici de identificare

Portretul vorbit și alte metode criminalistice de identificare

ANGHELESCU, Ion, *Expertiza criminalistică a vocii și vorbirii.* Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978.

ALTAVILLA, Enrico, *Il riconoscimento e la ricognizione delle persone e delle case.* Roma, Foro Italiano, 1935

ANGHELESCU, Ion, *Rezultatele primelor cercetări în identificarea persoanelor după voce.* Ministerul de Interne, Serviciul Cultural, Presă și Editorial, 1971.

Atlas. Portret vorbit. București, 1962, 111 p. cu ilustr. (Direcția Generală a Miliției. Serviciul Tehnico-Științific).

BERTILLON, Alphonse, *Identification antropométrique. Instructions signalétiques.* Imprimerie administrative, Melun, 1893.

DUMITRESCU, Constantin; GACEA, Mimii Eugeniu, *Elemente de antropologie judiciară.* Editura Ministerului de Interne. București, 1993, 200 p.

HRISTENCO, Dumitru, *Radiestezia – metodă de investigare și analiză energetică.* Ediția a II-a, adăugită. Editura Teora, 1996, 125 p.

IONESCU, Lucian; SANDU, Dumitru, *Identificarea criminalistică.* Editura Științifică, 1990, București, 247 p. Bibliografie la p. 234-239. Rezumat în limba engleză.

À L'Henri, René, *Manual de radiestezie. Teorie și practică.* Traducere din limba franceză de Giuliano Sfichi. Polirom, Iași, 2000, 189 p.

LOCARD, Edmond, *L'identification des récidivistes.* Avec 85 figures. Maloine, Paris, 1909, IV + 428 p. (Bibliothèque de Criminologie).

LIN, Henry B., *Ce dezvăluie fața ta. Secretele chinezești ale citirii fețelor.* Traducere din limba engleză de Oana Negureanu. Editura Samizdat, 1999, 190 p.

PANGHE, Corneliu; DUMITRESCU, Constantin, *Portretul vorbit.* Ministerul de Interne, Inspectoratul General al Miliției, Institutul de Criminalistică. Serviciul Cultural, Presă și Editorial, București, 1974, 133 p.

POPA, Gheorghe; NECULA, Ionel. *Metode și tehnici criminalistice de identificare a persoanei.* Editura ERA, București, 2005, 124 p. Bibliografie la p. 122-124 (Universitatea Română de științe și Arte „Gheorghe Cristea", Institutul de Criminalistică din I.G.P.R., Asociația Criminaliștilor din România. Master european - Criminalistică).

SANNIE, Ch.; GUERIN, D., *Elements de police scientifique. La signalment descriptif (Portrait parle). Les marques particulieres et l'utilisation du signalment individuel.* Paris, Hermann & Cie, Editeurs, Paris, 1938, 88 p.

Tatuaje

LACASSAGNE, A., *Les tatouage.* Baillère, Paris, 1881.

LOCARD, Edmond, *Le tatouage chez les Hébreux.* Lyon, 1909.

MINOVICI, Nicolae S., *Tatuajurile în România*. Teză.... de N.S. Minovici, Şeful Serviciului anthropometric, Asistent pe lângă catedra de medicină legală de la Facultatea de Medicină din Bucuresci, (Stab. grafic I.V. Socecu, 1898, IX + 146 p. cu ilustr. + 58 f. pl + 9 f. cu text explicativ. (Facultatea de Medicină din Bucuresci, No. 458).

MINOVICI, Nicolae S., *Tatuajurile în România* [de] Doctorul Nicolae S. Minovici, Şeful Serviciului anthropometric, asistent pe lângă catedra de medicină legală de la Facultatea de Medicină din Bucuresci, (Stab. grafic I.V. Socecu), 1898, IX + 145 p. cu ilustr. + 7 f. + 59 f. pl. (Institutul medico-legal din Bucuresci).

Balistică judiciară

ANGHELESCU, Ion, *Expertiza fonobalistică judiciară*. Ministerul de Interne, Serviciul Cultural, Presă şi Editorial, 1975, 143 p. Bibliografie la p. 127-128. Rezumate în limbile franceză, engleză, germană şi rusă.

KUSTANOVICI, F.A., *Sudebnaia Balistica (Balistica judiciară)*. Gosiurizdat, Mockva, 1956, traducere manuscris, 381 p.

MANEA, Valeriu, *Determinarea distanţei de la care s-a produs împuşcătura prin examenul urmelor descoperite pe ţintă*. Pentru uz intern. Bucureşti, î1967ş. 72 p. cu ilustr. + Erată. Bibliografie la p. 72. (Ministerul Afacerilor Interne. Direcţia Generală a Miliţiei. Serviciul criminalistic).

MĂCELARU, Vasile, *Balistica judiciară*. Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1972, 176 p. cu ilustr. alb-negru şi tabele.

POPA, Gheorghe, *Investigarea criminalistică a infracţiunilor la regimul armelor, muniţiilor şi materialelor explozive*. Editura Macarie, Târgovişte, 2001, 224 p.

ŞCHIOPU, Dan, *Contribuţii la etiologia şi morfologia leziunii de impact în împuşcarea cu pistoletul*. Teză de doctorat, conducător ştiinţific **Gheorghe Scripcaru**. Iaşi, Institutul de Medicină şi Farmacie, 1978, 217 p.

Grafoscopie judiciară. Examinarea criminalistică a documentelor suspecte

Documente suspecte

ADAM, T., *Afacerea Dreyfus. Istoricul documentat al unui proces celebru*, de T. Adam. [Partea I, fasc. 1-13; II, fasc. 14-30]. Bucureşti [Tip. şi Fonderia de Litere Thoma Basilescu], 1898, 478 p.

ALĂMOREANU, Sorin, *Clasic şi modern în examinarea documentelor suspecte*. Editura Alma Mater, Cluj-Napoca, 2003.

ANDRONESCU, Şerban, *Cadmos. Scurtă istorie a scrisului*. Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1966, 360 p.

BIDIAN, Liviu; VICOL, Ioan, *Îndrumarul specialistului în grafoscopie*. Inspectoratul General al Miliţiei, Institutul de Criminalistică, 1970, 126 p.

BOGDANOVICI, Hélène, *Altérations graphiques dans quelques maladies nerveuses et mentales*. Thèse, Éditions Médicales Norbert Maloine. Paris, 1930, 94 p. Bibliografie la p. 91-92.

BOGDANOVICI, Elena, *Raport între grafologie şi expertiza grafică. Paralelism istoric*. Tipografia Vremea, Bucureşti, 1944, 120 p.

BOIA, Aurel, *Introducere în grafologie și expertiza grafică. Elemente de anatomie grafică.* Tiparul Universitar, București, 1944, 63 p.

BOIA, Aurel, *Exercitarea funcțiunii de expert grafic. Constatări și propuneri* [de] Aurel Boia, Doctor în Filozofie și Litere (,) Expert grafolog pe lângă Curți și Tribunale. București, 1943, 24 p.

BOIA, Aurel, *Stenodactilografia [Manual].* Editura Didactică și Pedagogică, București, 1973, 200 p. cu fig. Bibliografie la p. 197.

DULCIU, Dan Toma; ROGOJANU, Ion C., *Biblioteca Eminescu. Arhive, biblioteci-ambrozie și agurida.* Inspectoratul pentru Cultură al Județului Botoșani, Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu", Editura Geea, 1998, 40 p.

DUMITRESCU, Alexandru Șt. *Descoperirea falsurilor în acte și documente prin ajutorul fotografiei.* Cu o prefață de H. Stahl, profesor de expertiză grafică la Școala Superioară de Arhivistică și Palografie, Tipografia „Geniului", București, VI (Cotroceni), 1928, 54 p. (Arhivele Statului, Școala Superioară de Arhivistică și Paleografie).

DUMITRESCU, Alexandru Șt., *Recunoașterea falsurilor în administrație și prevenirea lor.* Cu o prefață de Intendentul general Florescu, directorul Intendenței Stabilimentelor Centrale, Tipografia Revista Geniului, 1938, 115 p.

ECO, Umberto, *Limitele interpretării.* Traducere din limba italiană de Ștefania Mincu și Daniela Bucșă. Editura Pontica, Constanța, 1996, 412 p. Bibliografie la p. 387-405.

EPISCOPESCU, Nicolae, *Les Experts et les Expertises en écritures par Nicolas Episcopescu, Expert en écritures, Membre de la Société de Graphologie. Quelques mots sur les experts. Les étude de l'écriture. L'étude des documents, avec l'aide de la lumière transmise. L'étude l'examen optiques. La necessité de photographie des actes. La Chimie. Autres conoraissances nécessaires. Les expertises les plus fréquentes; chois de termes de comparaison; conclusions imprécis, donteuses; le moyen de les écarter.* Paris, A. Michalon, 1910, 37 p. + 1 f.

FRĂȚILĂ, Adrian, *Expertiza testamentară.* Editura Colosseum, București, 1995, 71 p. cu 11 fig.

FRĂȚILĂ, Adrian; PĂȘESCU, Gheorghe, *Expertiza criminalistică a semnăturii.* Editura Național, 1997, 300 p. cu 141 fig. și ilustr. 2 Anexe. Bibliografie la p. 290-292. Tablă de materii și în limba engleză.

FRĂȚILĂ, Adrian; RADU, Constantin, *Expertiza grafică și raționamentul prin analogie.* Editura Tehnică, București, 2000, 172 p., 107 fig. Bibliografie la p. 171-172.

FRĂȚILĂ, Adrian; PĂȘESCU, Gheorghe, VASILESCU, Andreea Diana, *Expertiza criminalistică a scrisurilor dezorganizate.* Editura Continent XXI, București, 2002, 124 p. 23 fig.

FRĂȚILĂ, Adrian; PĂȘESCU, Gheorghe, VASILESCU, Andreea Diana, *Expertiza criminalistică a cifrelor.* Editura Oscar Print, București, 2003, 95 p. 49 fig.

FRĂȚILĂ, Adrian; MIREA, Constantin, *Reconstituirea judiciară.* Editura Global Lex, București, 88 p., 14 fig.

FRĂȚILĂ, Adrian; VASILESCU, Andreea Dana, *Concluzia raportului de expertiză criminalistică.* Editura Continent XXI, București, 2001, 126 p. 29 fig.

FRĂȚILĂ, Adrian, *Cum să ne ferim de hoți, escroci și falsificatori.* Editura Științifică & Tehnică, București, 1997, 168 p., 35 fig.

IONESCU, Lucian, *Expertiza criminalistică a scrisului*. Editura Junimea, Iaşi, 1973, 318 p. Bibliografie la p. 303-316.

KERNBACH, Mihail, *Expertiza grafică ştiinţifică şi experţii caligrafi*. Cluj, 1928, 16 p.

LOCARD, Dr. Edmond, *Les Anonymographes*. Bruxelles, 1923, 14 p. (Extrait de la Révue de Droit Penal et de Criminologie et Archives Internationales de Médecine legale, Mars, 1923).

LOCARD, Edmond, *Expertise des documents ecrits*. Lyon, 1925.

LOCARD, Edmond, *Les faux en ecriture et leur expertise*, Payot, Paris, 1959, 391 p. (Bibliothèque scientifique).

LOCARD, Jacques, *L'analyse destraits de crayon en criminalistique*. Thèse de doctorat èssciences de l'Université de Lyon, Lyon, Pâtissier, 1936.

MINOVICI, Ştefan, *Falsurile în documente şi fotografia în serviciul Justiţiei* de Dr. Ştefan Minovici, Profesor agregat la Universitate, Chimist legist. Bucureşci, Inst. de Arte Grafice şi Editură „Minerva", Filip, Moroianu, Popovic? şi Tălăşescu, 1900, 24 p. + 6 f. pl.

MINOVICI, Ştefan, *Les faux en écritures et la photographie au service de la justice*. Communication faite au 4-ème Congrès international de chimie appliquée tenu à Paris le 23 jullet 1900, par le Dr. Stéphane Minovici, Professeur à l'Université de Bucarest, chimiste-légiste. Bucarest, Inst. de Arte Grafice şi Editură „Minerva" Filip, Moroianu, Popovici şi Tălăşescu, 1900, 17 p. + 7 f. pl.

MINOVICI, Ştefan, *Appareil général macro et microphotographique pour l'identification graphique et l'examen des faux en écriture*. Par le Prof. Dr. St. Minovici. Bucarest (Inst. d'Arts Graphiques „Carol Göbl" S-r Ion St. Rasidescu, 1915 p. 280-290 cu ilustr. (Academia Română) (Extrait du Bulletin de la Section Scientifique de l'Académie Roumaine. III-ème année 1914/15 nr. 9 Paru le 9 avil 1915).

MIRCEA, Marin; BUZATU, Nicolae, *Îndrumar de expertiză grafică*. Ministerul de Interne, Inspectoratul General al Poliţiei, Institutul de criminalistică, Bucureşti, 1996, 33 p.

PANAITESCU, P.P., *Începuturile şi biruinţa scrisului în limba română*. Editura Academiei, [Bucureşti], 1965, 230 p.

STAHL, Henri [H], *Falsuri, fraude şi raze ultraviolete*. Institutul de Arte Grafice E. Mărvan, Bucureşti, 1933, 121 p.

STAHL, Henri [H], *Falsuri amuzante şi falsuri artistice la B.N.R., C.F.R., P.T.T. şi Datoria Publică*. Institutul de Arte Grafice „Marvan", S.A.R., Bucureşti, 1938, 48 p.

STAHL, H[enri] H.; BOIA, Aurel, *Manual de stenografie*. Bucureşti, Editura de Stat, 1949, 204 p.

STAHL, Henri H.; BOIA, Aurel, *Să scriem repede. Cum putem învăţa uşor stenografia*. Editura Tineretului, [Bucureşti], 1960, 84 [-88] p.

STRACHINĂ, Alexandru, *Arheologia scrisului în Dacia. Repere şi mărturii*. Editura AXA, Botoşani, 2001, 137 p.

PELLAT, Solange, *Les lois de l'écriture*. Librairie Vuibert, Paris, 1927, VI + 63 p.

TERZIEV, N.V.; EISMAN, A.A., *Introducere în cercetarea documentelor*. Tipografia Direcţiunii Generale a Miliţiei, 1952, 156 p., fotografii alb-negru, erată.

Opere de artă

ARNAU, Frank, *Arta falsificatorilor, falsificatorii artei,* traducere *din limba franceză de* **Gheorghe** *Szekeley.* Editura Meridiane, Bucureşti, 1970, 304 p.+105 ilustr.

IONESCU, Lucian, *Authenticity judgement with the help of paint-brush traces.* Forensic Science International, 1988.

ISNARD, Guy, *Un Sherlock Holmes printre tablouri*. Traducere din limba franceză de **Pavel Popescu**. Editura Meridiane, Bucureşti, 1976, 409 p.

PARS HANS H., *Viaţa aventuroasă a operelor de artă.* Traducere de **Gheorghe Szekely**. Editura Meridiane, Bucureşti, 1974, 455 p.

Mărci poştale

BELGRADER, Tiberiu; IAROSIEWICZ, Edmund; ŢEBEICA, Val., *Manualul filatelistului.* Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1959, 162 p.

BIRNBACH, Heinrich; BIRNBACH, Bertold, *Moldau-Walachei (Rumänien), die fremden und einheimischen Posten bis 1875, unter besonderer Berücksichtigung der österreichischen Konsulats- bzw.* Feldpost, Berlin, 1930. „Moldau-Walachei".

BIRNBACH, Heinrich, *Die Rekonstruktion der Umdruckblocks der rumänischen Briefmarice-nausgaben von 1866-1872.* Berlin, 1933. „Umdruckblöcke".

COHEN, Edouard, *Contribution à l'Etude des essais des timbres poste de Roumanie.* Lisabonne, 1945.

COHEN, Edouardo, *Considerations sur quelques planches des Emissions Lithographes des Timbres de Roumanie, 1868-72.* (Lisbonne) 1950.

DRAGOMIR, Kiriac, *Mărcile poştale clasice româneşti litografiate în perioada 1865-1872.* Bucureşti, 1971, (Mărcile Litografiate).

DRAGOMIR, Kiriac; SURPĂŢEANU, Aurel, *Catalogul mărcilor poştale româneşti.* Bucureşti, 1974, 624 p.

DRAGOMIR, Kiriac, *Contributions to the Study of The First Moldavia Issue; Romanian Philatelic Studies;* Vol.2, No 4. N.Y. 1978: „Contributions".

DRAGOMIR, Kiriac, *Contribuţii privind circulaţia mărcilor Cuza 1865.* Filatelia Aug. 1980, Bucureşti.

DRAGOMIR, Kiriac, *Contribuţii cu privire la circulaţia primelor mărci poştale româneşti.*"*Cap de Bour*" Almanah Filatelic 1985, Bucureşti („Contribuţii").

FILATELIA - Revista *filateliştilor din Republica Socialistă România* - din 1990, Revista Federaţiei Filatelice Române, Bucureşti.

LOCARD, Edmond, *Manuel du Philatéliste.* 2ᵉ edition. Payot, Paris, 1942, 359 p.

MANOLE, Mircea Gh., *Catalog numismatic – Moneda metalică – 1867-1994.* Consultant ştiinţific Aurică Smaranda. S.C. Zimbrul Carpatin, Bucureşti, 1995.

MANOLE, Mircea Gh., *Catalog numismatic – Bancnote 1853-1897*. Consultant științific Aurică Smaranda. Zimbrul Carpatin, București, 1997.

MANOLE, Mircea Gh., *Catalog numismatic – Moneda metalică – 1867-2004*. Romania Numismatic Catalogue, Metal coin 1867-2004. Prefață de prof. dr. Constantin Preda, președintele Societății Numismatice Române. București, Societatea Comercială de numismatică și filatelie „Impex Zimbrul Carpatin" S.R.L., 2004, 278 [-280] p. cu ilustr. Bibiliografie la p. 274.

MINESCU, Constantin N., *Istoria Poștelor Române. Originea, desvoltarea și legislațiunea lor* de Constantin N. Minescu, Inspectorul Reg. III-a poștală, telegrafică și telefonică. București (Imprimeria Statului), 1916. 662 + 11 p., cu ilustr. + 10 f. pl. + 1 h.

MUREA, Petre, *Istoricul timbrelor poștale românești, 1858-1938. Valoarea și importanța lor culturală și filatelică*. Cu colaborarea și concursul domnilor: Gh. Matheescu-Sinaia, R. Zoscsak expert filatelic și Iancu Ionescu, inspector P.T.T. Tipografia Rapid, Timișoara, 1938, 375 p.

PĂTRĂȘCOIU, Mircea [-] Nicolae, *Catalog specializat al plicurilor și cartoanelor filatelice – Prima zi – România*. Edițiile „Colecționarului", București, 1997, 37 p.

PĂTRĂȘCOIU, Mircea-Nicolae, *Catalog specializat al mărcilor poștale românești cu – Greșeli de machetare – 1958-1998*. București, Edițiile „Colecționarului", 1998, 36 p.

PĂTRĂȘCOIU, Mircea-Nicolae, *Bancă de articole* – Revista „*Filatelia*" – 1954-1999, nr. 1-517. București, 1999, 77 p.; Bancă de articole – Revista „*Magazin de filatelie, cartofilie și numismatică*", 1995-1999, nr. 1-58. București, 1999, 17 p.; Bancă de articole – Revista „*Filatelistul feroviar*", 1995 – 1999, nr. 1-15. București, 1999, 5 p.; Bancă de articole – Revista „*Colecționarul*", 1995-1998, nr.16. București, 1999, 7 p.; Bancă de articole – Revista „*Curierul filatelic*", 1990-1999, nr. 1-105. București, 2000, 26 p.; Bancă de articole – *Almanahul filatelic*, 1977-1990. București, 2000, 26 p.

PÂRLOGEANU, Adrian, *Din lumea interlopă a mărcilor poștale. Crime, falsuri, furturi, escrocherii*. Editura Aldus, Brașov, 1999, 135 p.

RACOVICEANU, Grigore, *Ștampilele poștale folosite în Țările Române până în anul 1881*, București, 1963.

Revista „*Curierul filatelic*", 1990-1999, nr. 1-105. București, 2000, 26 p.; Bancă de articole – Almanahul filatelic, 1977-1990. București, 2000, 26 p.

ROMANIA*. Numismatic catalogue, metal coin*. Societatea Comercială de Numismatică și Filatelie „Impex Zimbrul Carpatin" S.R.L., București, 2004.

STIEDL, Otto E.; BILLIG, Fritz, *Rumanien I (România I) (Moldau-Walachei) (Moldova, Valahia). 81 Vergrößerungen von Originalen und Fälschungen. Sole Agents for the British Empire (81 imagini mărite privind originalele și falsificările. Agenți pe cont propriu pentru Imperiul Britanic)*, Selfridge & Co. Ltd., Philatelia Departament, London, W1, 1938 (Expert, Billiq's großes Handbuch der Fälschungen, Lieferung nr. 42) (Expert, Mare manual Billig privind falsificările, livrarea nr. 42).

STIEDL, Otto E.; BILLIG, Fritz, *Rumanien II (România II). 129 Vergrößerungen von Originalen und Fälschungen. Sole Agents for the British Empire 129 imagini mărite privind originalele și falsificările. Agenți pe cont propriu pentru Imperiul Britanic)*, Selfridge & Co. Ltd., Philatelia

Departament, London, W1, 1938 (Expert, Billiq's großes Handbuch der Fälschungen, Lieferung nr. 43) (Expert, Mare manual Billig privind falsificările, livrarea nr. 43).

STIEDL, Otto E.; BILLIG, Fritz, *Rumanien III (România II), 104 Abbildungen der Originale u(nd) Fälschungen, Sole Agents for the British Empire (104 reprezentări foto ale originalelor și falsurilor. Agenți pe cont propriu pentru Imperiul Britanic),* Selfridge & Co. Ltd., Philatelia Departament, London, W1, 1938 (Expert, Billiq's großes Handbuch der Fälschungen, Lieferung nr. 44) (Expert, Mare manual Billig privind falsificările, livrarea nr. 44).

ŢEBEICA, Val., *Primele mărci poştale româneşti 1858-1861.* Editura Meridiane, Bucureşti, 1962, 213 p. + XXVI.

ŢEBEICA,Valerian, *Die ersten rumänischen Postmarken 1858 -1865*, Bucureşti, 1962.

WASSERMANN, Otto; FRAENKEL, Heinrich, *Rumänien: Ausgaben 1866-1872, Festschrift des Berliner Philatelisten-Club*, Berlin, 1898.

WERTHEIMER-GHIKA, Jacques, *Documentele poştei române,* Vol. I *Cartea mărcilor „Cap de bou"*, Vol. II, *Cartea mărcilor „Principatele Unite"*. Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1945, 187 p + 162 p.

Valori monetare

Banca Națională a României[3], *Falsificarea biletului de bancă de 100 lei* [de] **GHEORGHE Adam-Petrescu** și alții. (Imprimeria Băncii Naționale a României), 1912, 2 f. + 82 p. (Banca Națională a României, Serviciul Biletelor False). Titlul de la începutul textului: Memoriu asupra falsificării biletului de 100 lei, săvârșită de G. Petrescu-Adam și alții; semnat de I.G. Bibicescu, București, 1908, p. 1-15.

BUZATU, Nicolae; POPA, Gheorghe, *Expertiza bancnotelor și a altor instrumente de plată.* S.C. Little Star Impex S.R.L., București, 2003, 118 p. Bibliografie la p. 118.

DODD, Nigel, *Sociologia banilor. Economia, rațiunea și societatea contemporană.* Prefață de Liviu Chelcea, traducere de Mihai-Eugen Avădanei. Institutul European, 2002, 342 p.

DUMITRESCU, Ștefan I., *Moneta. Schimbul, technica și gândirea monetară.* 1944, 590 p.

KIRIȚESCU, Costin C., *Moneda. Mică enciclopedie.* Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, 346 p.

NEGREA, Radu, *Moneda. De la scoicile-monedă la cecul electronic.* Editura Albatros, București, 1988, 239 p.

NEGREA, Radu, *Banii și puterea.* Editura Humanitas, București, 1990, 365 p.

RICHE, A., *Monnaie, médailles et bijoux.* Paris, J.-B. Baillière, 1889.

SECOȘANU, Corneliu, *Numismatica antică. Monete grecești, cuprinzând 68 ilustrații în text și o hartă geografică, Cu o prefață de D-l* Prof. *Nicolae Iorga.* Tipografia ziarului Universul, București, 1939.

SPASSKI, I.G., *Po ciegam ogioi pedkoi moimi (On the track of a rare coin). Uzgateismbo „Sovetckui îygomiuk"*. Ieiuiipad, Mockba, 1964, 104 p.

VOCHESCU, Ion; BERCHEȘAN, Vasile, *Bancnota și falsificatorii de bancnote.* Casa de Editură și Presă „Șansa" S.R.L., București, 1996, 334 p.

Constatări tehnico-științifice și expertize criminalistice

ENESCU, Ion; TERBANCEA, Moise, *Bazele juridice și genetice ale expertizei medico-legale a filiației.* Editura Medicală, 1990, 238 p.

FRĂȚILĂ, A.; VASILESCU, A.D., *Concluzia raportului de expertiză criminalistică.* București, Editura Continent XXI, București, 2001.

MIHULEAC, Emil, *Expertiza judiciară* [de] Dr. Emil Mihuleac. Editura Științifică, București, 1971, 349 [-351] p. Rezumat în limbile engleză și rusă. Tablă de materii și în limbile engleză și rusă. Bibliografie la p. 332-349.

RADU, Constantin; DRĂGHICI, Pompil; IONIȚĂ, Mircea, *Expertizele, mijloc de probă în procesul penal.* Editura Tehnică, București, 2000, 275 p. (Colecția Proverus). Bibliografie la p. 271-275.

VĂDUVA, Nicolae; VĂDUVA, Loredana, *Expertizele. Constatările tehnico-științifice și medico-legale.* Editura Terathopius, Craiova, 1997.

VĂDUVA, Nicolae, *Expertiza judiciară* [de] Col. Nicolae Văduva, doctor în științe juridice. Editura Universitaria, Craiova, 2001, 292 p. Bibliografie la p. 235-260. Rezumat în limbile engleză, rusă, franceză și română.

Cartoteci și colecții de identificare

MINOVICI, Mina, *Catalog de condamnați din întreaga țară în cursul anului 1892.* București, 1893, 223 p.

Regulament pentru funcționarea serviciului de cazier și identificare judiciară... Regulament pentru organizarea și funcționarea Societăților de patronaj și a Consiliului Central de patronaj... București, 1936, 86 p. (Editura Monitorului Oficial).

CRIMINALISTICA TACTICĂ

Lucrări de sinteză

CIOPRAGA, Aurel, *Criminalistica. Elemente de tactică.* Universitatea „A.I. Cuza, Facultatea de Drept, Iaşi, 1986, 358 p. (Multigrafiat).

Comportamentul infracţional. (uz intern). În româneşte de dr. Coman Lupu. Bucureşti, 1972, 141 p. (Ministerul de Interne).

MEDEANU, Tiberiu-Constantin, *Crima şi criminalul.* Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1996.

ZAMFIRESCU-SPIREA, Neculai, *Logica cercetării criminale. Psihocriminalistica. Curs postuniversitar de poliţie judiciară.* Editura Printeuro, Ploieşti, 2002, 302 p.

Investigarea criminalistică a locului faptei

Atlas de semne convenţionale pentru planurile topografice la scările: 1:2.000; 1:1.000; şi 1:5.00. Bucureşti, 1971, 205 p. (Ministerul Agriculturii, Industriei Alimentare, Silviculturii şi Apelor, Direcţia Generală de Fond Funciar şi Cadastru).

COMAN, Lupu, *Cercetarea la faţa locului. Îndrumar.* Ministerul de Interne, Inspectoratul General al Miliţiei, Institutul de Criminalistică, Bucureşti, 1971, 101 p. + 4 f. pl. color.

DAN, Mihai Marius; ISACU, Fulvius; STAICU, Marian, *Manual de prim ajutor.* Editura Ministerului de Interne, 2001, 108 p.

DAN, Mihai Marius (coordonator). *Manual de prim ajutor.* Ediaţia a II-a. Editura Ministerului Administraţiei şi Internelor, 2004. [-175ş 178 p.

GHEORGHIŢĂ, Mihai, *Tactica cercetării la faţa locului. Material ştiinţifico-didactic* [de] Doctor habilitat în Drept, profesor universitar interimar Mihai Gheorghiţă, Î.I. „Angela Levinţa". Chişinău, 2004, 71 p.

LĂPĂDUŞI, Vasile; ŞTEFAN, Iancu; VOINEA, Dan; CÂRJAN, Lazăr; ŢĂRMUREAN, Gavril Dorelu, *Investigarea criminalistică a locului faptei.* Coordonatori: Prof. Vasile Lăpăduşi Chestor Iancu Ştefan [,] General maior magistrat dr. Dan Voinea [,] Chestor dr. Lazăr Cârjan [,] General de divizie(r) Gavril Dorelu Ţărmurean. Lucrarea cuprinde comunicările prezentate la Simpozionul „Investigarea criminalistică a locului faptei", care a avut loc în perioada 28-29 octombrie 2003, organizat de către Inspectoratul General al Poliţiei Române şi Asociaţia Criminaliştilor din România. Bucureşti, 2004, 541 [-542] p.

RUJOIU, Constantin; POPA, Ştefan, STOIAN, Nicolae; NEICU, Ştefan; PETRICĂ, Lucian; ENACHE, Pantelimon; CREŢU, Ilie; GHIORGHICI, Viorel, *Cercetarea la faţa locului.* Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1996.

SWENSON, A.; WENDELL, O., *Techniques of crime scene investigation.* American Elsevier Publishing Company Inc., New-York, 1965.

Tactici de ascultare a unor categorii de participanţi la procesul penal

BOGDAN, Tiberiu, *„Victimologia" lui B. Mendelsohn.* Analele Universităţii din Bucureşti, Seria Ştiinţe Sociale nr. 8, 1957.

BOGDAN, Tiberiu; SÎNTEA Ioan, *Analiza psihosocială a victimei. Rolul ei în procesul judiciar.* Ministerul de Interne, Serviciul Editorial şi Cinematografic, Bucureşti, 1988, 191 p.

BUNECI, Petre; BUTOI, Ioana Teodora, *Martorul pe tărâmul justiţiei.* Editura Pinguin Book, 2004, 150 p. Bibliografie la p. 150.

BUTOI, Tudorel Badea; VOINEA, Dan; IFTENIE, Valentin; BUTOI, Alexandru; NICOLAE, Luminiţa Georgeta; ZĂRNESCU, Constantin; BUTOI, Ioana Teodora; PRODAN, Manuela Cristina, *Victimologie* (Curs universitar). *(Perspectiva juridică, socio-psihologică şi medico-legală asupra cuplului penal victimă-agresor).* Bucureşti, Editura Pinguin Book, Bucureşti, 2004, 214 [-224] p. Bibliografie p.213-214.

CIOFU, Ioan, *Comportamentul simulat. Cercetări psihofiziologice experimentale.* Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1974, 184 [-187] p. cu tabele. Bibliografie la p. 168-179. Sumar şi tablă de materii în limba engleză.

CIOFU, Ioan; GOLU, Mihai, *Tratat de psihofiziologie.* Vol. I, *Senzualitate. Emoţie. Diferenţe individuale.* Cu o prefaţă de acad. Arthur Kreindler. Editura Academiei, Bucureşti, 1978, 357 p., cu ilustr. + erată (I).

CIOPRAGA, Aurel, *Evaluarea probei testimoniale în procesul penal. Studiu psihologic, criminalistic şi procesual.* Iaşi, Editura Junimea, 1979, 271 p. Bibliografie la p. 259-263.

FLORU, Robert, *Psihologia atenţiei.* Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1967, 326 [-328] p. cu fig., grafică şi portret. Rezumat în limbile engleză şi franceză. Bibliografie la p. 290-315.

FLORU, Robert, *Introducere în psihofiziologie.* Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1972, 187 p. (Colecţia „Psyche"). Îngrijită de Aurel Dicu. Rezumat în limba franceză.

FLORU, Robert, *Stressul psihic.* Editura Enciclopedică Română, Bucureşti, 1974, 200 p. (Enciclopedie de buzunar).

FLORU, Robert, *Atenţia.* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1976, 183 p. (Orizonturi, 68).

GHEORGHIU, Vladimir A.; CIOFU, Ion, *Sugestie şi sugestibilitate. Aspecte psihologice şi psihofiziologice.* Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1982, 244 p. cu fig. Titlul şi în limbile engleză şi rusă. Tablă de materii şi în limba engleză. Bibliografie la p. 233-239.

INBAU, Fred E.; REID, John E., *Criminal interrogation and confessions.* Second edition, Baltimore, 1967.

MORAND DE JOUFFREY, Pauline, *Psihologia copilului.* Traducere din limba franceză de Mihaela Larionescu. Editura Teora, Bucureşti, 1998, 120 p.

PIAGET, Jean; INHELDER, Bärbel, *Psihologia copilului* [de] **Jean PIAGET**, profesor la Facultatea de Ştiinţe din Geneva şi Bärbel Inhelder, profesor la Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei de pe lângă Universitatea din Geneva, conferenţiar la Universitatea din Aix-Marseille. Traducerea: Dan Răutu. Editura Didactică şi Pedagogică, 1969, 136 p. Bibliografie la p. 135.

PIAGET, Jean, *Construirea realului la copil.* Traducere de Dan Răutu. Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1976, 320 p. Titlul original în limba franceză: *La construction du réel chez l'enfant.*

PIAGET, Jean, *Judecata morală la copil* Colaboratori: dra. N. Baechler, dra. A.M. Feldweg, dra. M. Lambecier, ... prefaţă de prof. univ. dr.Ursula Şchiopu. Traducere de Dan Răutu. Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1980, 256 p. cu portret aplicat (Lucrări fundamentale de pedagogie). Titlul original în limba franceză: *Le jugement moral chez l'enfant.*

POPA, Teodor, *Mărturia. Forţa probantă. Limite psihologice.* Editura Imprimeriei de Vest, Oradea, 2002, 468 p. Bibliografie la p. 449-460.

PRUNĂ, Ştefan, *Victimizarea judiciară.* Editura Ministerului Administraţiei şi Internelor, 2003, 223 [-224] p. Bibliografie la p. 209-217. Anexe p. 219-223.

RĂDULESCU-MOTRU, Constantin, *Adevăr şi minciună. Psihologia martorului.* Bucureşti, f.a.

ROŞCA, Alexandru, *Delincventul minor.* Studiu psihofiziologic şi social. Prefaţă de Florian Ştefănescu-Goangă. Cluj, 1932, VII + 179 p.

ROŞCA, Alexandru, *Psihologia martorului.* Editura Institutului de Psihologie, Cluj, 1934, XI, 156 p., 1 f. pl. cu fig. şi grafică.

SPĂTARU, Petre, *Aspecte psihosociale şi judiciare în conduita bolnavului psihic.* Ministerul de Interne, Serviciul Editorial şi Cinematografic, 1988, 64 p. Bibliografie la p. 57.

ŞCHIOPU, Ursula, *Curs de psihologia copilului.* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1963, 464 p. (Ministerul Învăţământului. Universitatea Bucureşti).

ŞCHIOPU, Ursula, *Psihologia copilului. Manual pentru institutele şi şcolile pedagogice de învăţători* Elaborat pe baza programei aprobate de Ministerul Învăţământului cu nr. 53.480/1964. Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1965, 233 p. cu fig.

ŞCHIOPU, Ursula, *Psihologia copilului.* Ediţia a II-a revăzută şi completată. Editura Didactică şi Pedagogică, 348 p. (Ministerul Învăţământului, Universitatea Bucureşti). Bucureşti, Bibliografie la p. 331-346.

ŞCHIOPU, Ursula, *Dezvoltarea operativităţii gândirii copilului de 7 – 11 ani.* Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1966, 208 p. cu fig.

ŞCHIOPU, Ursula, *Criza de originalitate la adolescenţi* [de] prof. univ. Ursula Şchiopu. Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1979, 168 p. + 1 f. tab. Bibliografie la p. 165-168.

ŞCHIOPU, Ursula; VERZA, Emil, *Psihologia vârstelor – ciclurile vieţii.* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1981, 397 [-399] p. cu ilustr.

ŞCHIOPU, Ursula; VERZA, Emil, *Psihologia vârstelor – ciclurile vieţii.* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995.

TĂNĂSESCU, I.; FLORESCU, Bujor, *Victima şi agresorul.* Editura INS, Brâncoveni, 1994.

TĂNĂSESCU, Iancu; FLORESCU, Bujor; TĂNĂSESCU, Gabriel, *Studii victimologice.* Editura INS, Bucureşti, 1997.

TODORANU, D., *Psihologia temperamentului. Determinarea şi diagnosticarea temperamentului pe bază de experiment şi chestionar.* Editura Institutului de Psihologie al Universităţii din Cluj, 1932, 170 p. (Studii şi cercetări psihologice publicate de Institutul de psihologie experimentală, comparată şi aplicată al Universităţii din Cluj, director prof. F. Ştefănescu Goană). Bibliografie la p. 165-170.

VERZA, Emil, *Psihologia vârstelor*. Editura Hyperion, 1993.

XENOPOL, Nicolae D., *Psihologia mulţimii*. Bucureşti, Tipografia „Voinţa Naţională“, 1895, 24 p. (Conferinţele Ateneului Român).

ZDRENGHEA, Voicu; BUTOI, Tudorel, *Biodetecţia judiciară*. Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1992, 123 p.

ZLATE, Mielu, *Psihologia socială a grupurilor şcolare*. Editura Politică, Bucureşti, 1972, 303 p. Tablă de materii şi în limbile engleză, franceză, germană şi rusă.

ZLATE, Mielu, *Psihologie socială şi organizaţională industrială. Grupul primar de muncă*. Editura Politică, Bucureşti, 1975, 296 p.

Tehnica poligraf

BUŞ, Ioan; DAVID, Daniel, *Psihologie judiciară, poligraf şi hipnoză*. Ediţia a II-a. Editura Tritonic, 2003, 171 p. Bibliografie la p. 137-143. Anexe 1- 4 la p. 144-167.

BUTOI, Tudorel-Severin B[adea], *Crima sub lupa detectorului de minciuni. Investigaţia conduitelor simulate - tehnica „Lie detector“- Studiu aplicativ de psihocriminalistică judiciară*. Edit Press Mihaela S.R.L., Bucureşti, 1997, 160 p.

REID, John E.; INBAU FRED E., *Lie Detector and Criminal Interrogation*. Baltimore, 1953.

REID, John E.; INBAU, Fred E., *Truth and Deception. The Polygraph („Lie Detector“) Technique*. Second edition, Baltimore, 1977.

Reguli şi procedee tactice de efectuare a unor acte de urmărire penală

BIANU, Eugen, *Tactica şi tehnica percheziţionării. Îndreptar practic profesional*, Bucureşti, 1941, 95 p.

BELKIN, R.S.: *Das Untersuchungsexperiment, Kleine Fachbücherei Heft 12, 1. Auflage*, Verlag des Ministeriums des Innern der DDR, *(Experimentul. Mic manual de specialitate, caiet 12, prima ediţie*. Editura Ministerului de Interne al RDG). Berlin, 1962.

HUNSICKER, Ernst; JAEGER, Rolf; SAPPELT, Heinz, *Möglichkeiten und Grenzen besonderer Beweissicherungsmaßnahmen (Posibilităţi şi limite în luarea măsurilor speciale de asigurare a probelor)*, în *Tratat de criminalistică: competenţă criminalistică. Ştiinţe criminalistice. Drept comentat şi tactică criminalistică pentru studiu şi practică*, ediţie revăzută şi adăugită, coordonator Rolf Rainer Jaeger, Vol. II, Editura Schmidt Römhild, Lübeck, Berlin, Essen, 2002, 140 p.

JAEGER, Rolf, *Sicherstellung, Beschlagnahme, Postbeschlagnahme, Entziehung der Fahrerlaubnis (Asigurarea bunurilor, confiscarea, postconfiscarea, retragerea permisului de conducere)*, în *Tratat de criminalistică: competenţă criminalistică. Ştiinţe criminalistice. Drept comentat şi tactică criminalistică pentru studiu şi practică*, ediţie revăzută şi adăugită, coordonator Rolf Rainer Jaeger, Vol. II, Editura Schmidt Römhild, Lübeck, Berlin, Essen, 2002, 28 p.

CRIMINALISTICĂ METODOLOGICĂ

Metodologia investigării criminalistice a infracțiunilor privitoare la viață și sănătate

BERCHEȘAN, Vasile, *Metodologia investigării criminalistice a omorului*. Editura Paralela 45, Pitești, 1998, 396 p. Bibliografie la p. 381-396.

BOROI, Alexandru, *Aspecte teoretice și practice privind infracțiunile de omor și lovirile sau vătămările cauzatoare de moarte* [de] Lector universitar Boroi Alexandru. Ministerul de Interne, Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza". Serviciul Editorial, 1991, 98 p. Bibliografie la p. 95-96.

BOROI, Alexandru, *Pruncuciderea și uciderea din culpă*. Editura Ministerului de Interne, București, 1992, 126 p.

BOROI, Alexandru, *Infracțiuni contra vieții*. Editura Național, București, 1996, 246 p.

CATTS, P. E.; HASKELL, N. H., *Entomology & Death. A Procedural Guide (Entomologie și moarte. Ghid de procedură)*. Tipografia Joyce, Clemson, 1990.

CEACANICA, Dumitru, *În luptă cu necunoscutul. Cazuistică și studii judiciare*. Ministerul de Interne, Serviciul Cultural, Presă și Editorial, 1976.

CEACANICA, Dumitru, *Însemnările unui criminalist*. București, Editura Militară, 1980, 292 [-295] p.

CEACANICA, Dumitru, *Amintirile unui criminalist.* Cuvânt înainte de Eugen Teodoru. București, Editura Lucky, 1993, 365 [-368] p. cu ilustr. (Colecția Nevermore).

COMAN, Lupu, *Aspecte privind cercetarea la fața locului în infracțiunile de omor*. Maior dr. Lupu Coman. Ministerul de Interne, Inspectoratul General al Miliției, Institutul de Criminalistică, 1975, 105 p.

DIACONESCU, Ion, *Folosirea unor moderne procedee și mijloace tehnice criminalistice în cercetarea infracțiunilor de omor. Valoarea probantă a rezultatelor obținute,* Seminarul de perfecționare profesională a procurorilor criminaliști, Sinaia, 20-24 noiembrie 2000, p. 98-101.

IFTENIE, Valentin; BOROI, Alexandru, *Infracțiunile de lovire și vătămare a integrității corporale a sănătății. Cadru juridic, Aspecte medico-legale.* Editura Juridică, București, 2002, 171 p. Bibliografie la p. 166-171.

JAEGER, Rolf, *Körperverletzungskriminalität (Infracțiuni privind vătămări corporale)*, în *Tratat de criminalistică: competență criminalistică. Științe criminalistice. Drept comentat și tactică criminalistică pentru studiu și practică*, ediție revăzută și adăugită, coordonator Rolf Rainer Jaeger, Vol. I, Editura Schmidt Römhild, Lübeck, Berlin, Essen, 2002, 53 p.

KLOSE; GLAUM; JAEGER, Rolf, *Mord- und Tötungsdelikte (Crimă de omor)* în *Tratat de criminalistică: competență criminalistică. Științe criminalistice. Drept comentat și tactică criminalistică pentru studiu și practică, ediție revăzută și adăugită,* coordonator Rolf Rainer Jaeger, Vol. I, Editura Schmidt Römhild, Lübeck, Berlin, Essen, 2002, 111 p.

MEDEANU, Tiberiu-Constantin, *Crima și criminalul*. Editura Lumina Lex, București, 1999, 327 p.

PETRESCU, Victor; PANAITESCU, D., *Instrucţiuni practice pentru cercetări la faţa locului în crime, spargeri, atentate ... etc.* Bucureşti, Cartea Românească, 1929, 26 p. cu ilustr. + erată (Direcţiunea Generală a Poliţiei).

RABL, W.; HAID, Ch.; KATZGRABER F.; WALSER, B., *Erhängen und Dekapitation, Archiv für Kriminologie, (Spânzurarea şi decapitarea, Arhiva pentru criminologie)*, Vol. 195.

REID, Sue Titus, *Crime and Criminology*. Hinsdale (Illinois), The Dryden Press, î1976ş, XVII + 740 p. cu ilustr.

Seminarul de perfecţionare profesională a procurorilor criminalişti, Sinaia, 20-24 noiembrie 2000, *Tehnica, tactica şi metodica investigării infracţiunilor de omor şi a celor săvârşite cu intenţie, care au avut ca urmare moartea unei persoane* (Ministerul Public, Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiţie, Secţia de studii, control şi reprezentare, Biroul programe şi perfecţionare profesională; Centrul de Resurse Juridice; Phare, Asistance for the Development of the National Institute of Magistracy), 2000, 139 [-142] p.

STAMATOPOL, Victor I., *Ordonanţă definitivă dată în crima de tîlhărie cu omor săvîrşită asupra lui Stroe Belloescu din Bîrlad şi a vizitiului său Nicu Oprişan* [de] V.I. Stamatopol, judecător de instrucţie, cab. II Trib. Covurlui, Galaţi. Bucureşti (Atelierele Grafice Socec & Comp. Societate anonimă), 1913, 91 p. cu ilustr. + 2 f. portr.

ŞTEFĂNESCU, Paul, *Aşii crimei*. Bucureşti, Continent XXI, 1991, 224 p.

TĂTĂRANU, Constantin N., *Crima din strada Soarelui.* Ordonanţa D-lui Jude-Instructor al Cabinetului 5 C N. Tattăranu, doctor în drept de la Facultatea din Paris (Instrucţiune începută la 21 Decembrie 1888 şi terminată la 4 Aprilie 1889). Bucuresci, (Tip. Curţei Regale, propr. F. Göbl Fii).

UŢICĂ, Vasile; FLORESCU, Bujor, *Investigarea şi cercetarea infracţiunilor de mare violenţă – omucideri*. Editura Ministerului Administraţiei şi Internelor, 2003, 248 p.

ZAMFIRESCU-SPIREA, Neculai, *Investigarea ştiinţifică a infracţiunilor de omor rămase cu autori neidentificaţi.* Editura Naţional, 2000, 326 p.

Metodologia investigării criminalistice a sinuciderilor

DURKHEIM, Émile, *Despre sinucidere* [de] Émile Durkheim. În româneşte de Mihaela Calcan, prefaţă de Mihai Dinu Gheorghiu. Institutul European, Iaşi, 1993, 320 [-324] p.

MINOVICI, Nicolae S., *Studiu asupra spânzurării* [de] Dr. Nicolae S. Minovici. Bucuresci, 1904, VI + 239 p. cu ilustr. (Institutul medico-legal din Bucuresci).

PAVESE, Cesare, *Meseria de a trăi (Jurnal 1935 – 1950)* ediţia a II-a revăzută şi adăugită. Traducere din limba italiană, note şi postfaţă de Florin Chiriţescu, prefaţă: prof. univ. Marziano Guglielminetti, Universitatea Torino-Italia. Editura Allfa, 1999, Bucureşti, 440 [-448] p.

Metodologia investigării criminalistice a infracţiunilor privitoare la viaţa sexuală

BONNET, Gerard, *Perversiunile sexuale*. Traducere din limba franceză de Teodora Pavel. Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1999, 166 p.

CREŢULESCU, Vasile, *Prostituţia ca factor de extensiune a boalelor venerice, la noi şi în alte ţări.* Teză... Iaşi, 1931, 40 p. (Facultatea de medicină din Iaşi, No. 1294).

FOUCAULT, Michel, *Istoria sexualității*. Traducere din limba franceză de Beatrice Stanciu și Alexandru Onete. Editura de Vest, Timișoara, 1995, 480 p.

JAEGER, Rolf; **PAULUS**; **MÄRKERT**, Werner, *Sexualdelikte (Delicte sexuale)* în *Tratat de criminalistică: competență criminalistică. Științe criminalistice. Drept comentat și tactică criminalistică pentru studiu și practică, ediție revăzută și adăugită,* coordonator Rolf Rainer Jaeger, Vol. I, Editura Schmidt Römhild, Lübeck, Berlin, Essen, 2002, 129 p.

VIGARELLO, Georges, *Istoria violului (secolele XVI-XX)*. Traducere din limba franceză de Beatrice Stanciu. Editura Amarcord, Timișoara, 1998, 352 p.

Metodologia investigării criminalistice a infracțiunilor de furt și tâlhărie

BUNEA, Gheorghe, *Cercetarea infracțiunilor de furt, problemă majoră a perioadei de tranziție*. Editura Mediamira, Cluj-Napoca, 2002, 161 p.

CIOBANU, Traian, *Cum operează pungașii de buzunare, hoții la bănci și magazine prin sistemul „grant" și escrocii cu aur și monede false*. București, 1945, 31 p.

GORESCU, O.; Dr. L. STăNESCU, *Furtul profesional și Furtul sportiv*. Cu o prefață de Dl. Prof. Dr. C.I. Parhon. București, III + 72 p. + 3 pl. (Probleme de patologie socială).

JAEGER, Rolf, *Diebstahl, Unterschlagung (Furt, înșelăciune)*, în *Tratat de criminalistică: competență criminalistică. Științe criminalistice. Drept comentat și tactică criminalistică pentru studiu și practică, ediție revăzută și adăugită,* coordonator Rolf Rainer Jaeger, Vol. I, Editura Schmidt Römhild, Lübeck, Berlin, Essen, 2002, 51 p.

JAEGER, Rolf, *Einbruchskriminalität, Hehlerei (Spargeri, tăinuire)*, în *Tratat de criminalistică: competență criminalistică. Științe criminalistice. Drept comentat și tactică criminalistică pentru studiu și practică, ediție revăzută și adăugită,* coordonator Rolf Rainer Jaeger, Vol. I, Editura Schmidt Römhild, Lübeck, Berlin, Essen, 2002, 82 p.

JAEGER, Rolf; STETTIEN, *Raub- und Erpressungsdelikte (Tâlhărie și șantaj)*, în *Tratat de criminalistică: competență criminalistică. Științe criminalistice. Drept comentat și tactică criminalistică pentru studiu și practică, ediție revăzută și adăugită,* coordonator Rolf Rainer Jaeger, Vol. I, Editura Schmidt Römhild, Lübeck, Berlin, Essen, 2002, 60 p.

Metodologia investigării criminalistice a accidentului de trafic rutier

ASANDREI, C., *Cercetări asupra dinamicii evenimentelor rutiere pieton-automobil*. Universitatea Transilvania, 2001, 156 p.

BANCIU, D.; **DROC**, I.; **BANCIU**, I.; **DROC**, S.; **BERDAC**, A.; **SLAVOV**, N.; **PERJU**, C., *Unele aspecte ale consumului de alcool în accidentele rutiere*, în *Aspecte medico-sociale ale accidentului rutier*, Editura Sport-Turism, București, 1977.

BLAJ, C.D., *Comportamentul la volan*. Editura Medicală, București, 1982, 214 p.

BLIDARU, Paul, *Primul ajutor în accidente auto. Manual pentru școli profesionale*. Editura Didactică și Pedagogică, București, 1969, 95 p. cu fig.

BOLOCAN, I.; **STANCA**, J., *Accidentul de circulație. Cauzalitate, vinovăție, răspundere*. Editura Militară, [București], 1977, 191 p.

BREBENEL, A.; **VOCHIN**, D., *Autoturisme și performanțe*. Editura Sport-Turism, București, 1983, 483 p.

Buletin informativ. Unele aspecte ale dinamicii accidentelor rutiere. Corpul, 1990-2002.

CANTEMIR, C.; SACHELARIE, A., *Turbotronica M.A.S.(motor cu aprindere prin scânteie)* Iaşi, Editura Gh. Asachi, 1999, 246 p.

Cartea tehnică a anvelopelor. Ministerul Industriei Construcţiilor de Maşini, 1988, 97 p.

CĂPRUCIU, F.; ALEXANDRESCU, P.; DRĂGUŞ, C., *Anvelopele autovehiculelor.* Editura Tehnică, Bucureşti, 1990, 192 p.

COMAN, Lupu, DINIŢĂ, Gheorghe, *Cercetarea la faţa locului a accidentelor de circulaţie. Îndrumări metodice.* Ministerul de Interne, Inspectoratul General al Miliţiei, Institutul de Criminalistică şi Direcţia Circulaţiei, Bucureşti, 1970, 104 p. cu fotografii alb-negru.

CONSTANTIN, Doru Blaj, *Comportamentul la* Volan. Bucureşti, Editura Medicală, 1982.

COSTIN, Mircea N., *Răspunderea penală şi civilă pentru încălcarea regulilor de circulaţie pe drumurile publice.* Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978, 300 p.

Culegere de materiale documentare privind expertiza tehnică în specialitatea „Autovehicule-Circulaţie rutieră". **BCET**, 1994, 135 p.

CYZBORRA, M., *Cercetări teoretice şi experimentale asupra dinamicii sistemelor tractor-încărcător frontal.* Universitatea Transilvania, Braşov, 2003, 79 p.

DURLUŢ, C.; IONESCU, H., *Expertiza tehnică auto.* Oficiul Informaţii şi Documentare – Ministerul Aprovizionării şi Gospodăririi Fondurilor, 1980, 197 p.

DURLUŢ, C.; IONESCU, H., *Îndrumar şi expertize tehnice auto.* **OID-MAGF**, 1986, 289 p.

ENESCU, N.; BUGARIU. M., *Mecanica.* Editura Printech, Bucureşti, 2000, 316 p.

FRĂŢILĂ, Gh.; MĂRCULESCU, Gh., *Sistemele de frânare ale autovehiculelor.* Editura Tehnică, Bucureşti, 1986, 317 p.

FRĂŢILĂ, Gh.; FRĂŢILĂ, M.; SAMOILĂ, St., *Automobile: cunoaştere, întreţinere şi reparaţii.* Editura Didactică şi Pedagogică, 2002, 442 p.

FRUNZĂ, Vasile, *Psihologia circulaţiei rutiere.* Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1975, 287 p. Bibliografie la p. 273-281.

GACEA, Mimii Eugeniu, *Investigarea criminalistică a accidentului de trafic rutier.* Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 2003, 292 p. Bibliografie la p. 287-292.

GAIGINSCHI, Radu; FILIP, Iulian, *Expertiza tehnică a accidentelor rutiere* [de] prof. univ. dr. ing. Radu Gaiginschi; Dr. ing. Iulian Filip. Editura Tehnică, Bucureşti, 2002, 592 p. cu tabele. Bibliografia la sfârşitul fiecărui capitol.

GORGOS, Constantin, *Ce ştim şi ce nu ştim despre accidentele de circulaţie.* Editura Medicală, Bucureşti, 1976, 160 p. cu fig. Bibliografie la p. 151-160.

Instrucţiuni de exploatare a pneurilor. Danubiana Victoria, Centrala Industrială de Producerea Maselor Plastice, 1982, 45 p.

IONESCU, V.; GRĂMESCU, A.M., *Ghidul expertului tehnic.* Editura Ceprohart, Brăila, 1998, 329 p.

JAEGER, Rolf, *Trunkenheit im Verkehr/Gefährdung des Straßenverkehrs Gefährliche Eingriffe in den Straßenverkehr (Beţia în trafic/Periclitarea traficului rutier. Intervenţii periculoase în traficul*

rutier), în Tratat de criminalistică: competenţă criminalistică. Ştiinţe criminalistice. Drept comentat şi tactică criminalistică pentru studiu şi practică, ediţie revăzută şi adăugită, coordonator Rolf Rainer Jaeger, Vol. I, Editura Schmidt Römhild, Lübeck, Berlin, Essen, 2002, 31 p.

LASCU, Ioan; LASCU, Codruţa Laura, *Corupţia şi crima organizată*, Editura Alma Mater, Sibiu, 2003.

LECHNER, D.; MALATERRE, G.; FLEURY, D., *La reconstitution cinematique des accidents.* INRTS Joinville, 1986.

MANEA, C.; STRATULAT, M., *Fiabilitatea şi diagnosticarea automobilelor.* Editura Militară, Bucureşti, 1982, 415 p.

MANEA, L.C.; MANEA, A.T., *Mecatronica automobilului modern.* Vol. I. Editura Matrix Rom, Bucureşti, 2000, 177 p.

MANEA, L.C.; MANEA, A.T., *Mecatronica automobilului modern.* Vol. II. Editura Matrix Rom, Bucureşti, 2000, 140 p.

MARINCAŞ, D.; ABĂITĂNCEI, D., *Fabricarea şi repararea autovehiculelor rutiere.* Editura Didactică şi Pedagogică, 1982, 648 p.

MARINCAŞ, D.; NEGRUŞ, E.; RADU, Gh.; CHIRU, A., *Combustibili, lubrifianţi şi materiale speciale pentru automobile.* Editura Didactică şi Pedagogică, 1983, 340 p.

NAGY, T.; SĂLĂJAN, C., *Exploatarea şi tehnica transportului auto.* Editura Didactică şi Pedagogică, 1982, 318 p.

NEGRUŞ, E.; TĂNASE, F.; SOARE, I.; BEJAN, N., *Încercarea autovehiculelor.* Editura Didactică şi Pedagogică, 1983, 368 p.

NICA, Dan, *Unităţi de măsură.* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 2003, 170 p.

NICULĂIASA, V., *Mişcarea autovehiculelor.* Editura Polirom, Iaşi, 1996, 131 p.

NISTOR, Neculai; STOLERU, Mihalache, *Expertiza tehnică a accidentului de circulaţie.* Editura Militară, Bucureşti, 1987, 293 [-295] p., ilustr.

ODOBLEJA, Ştefan, *Accidentele de automobil. Studiu medico-legal.* Teză…… de Odobleja Ştefan. Tipografia „Avântul", Bucureşti, f.a. 24 [-28] p., (Facultatea de Medicină din Bucureşti).

OPRAN, I.M., *Transmisii automate pentru automobile.* Editura Printech, Bucureşti, 1999, 349 p.

PANĂ, C.; POPA, M.G.; NEGURESCU, N., *Motoare cu ardere internă.* Bucureşti, Editura Matrix Rom, 2000, 218 p.

POŢINCU, Gh.; HARA, V; TABACU, I., *Automobile.* Editura Didactică şi Pedagogică, 1980, 434 p.

PRITZKOW, R., *Cercetări energetice în coliziunile autoturismelor.* Universitatea Transilvania, Braşov, 2003, 83 p.

RAU, Hartmut, *Rekonstruction von Farzeugkolissionen mit hilfe von gewegungsgleichungen.* Berlin, 1975, 156 p.

REGELE, Markus, *Untersuchungen in Bezug auf die Dynamic der PKW-Fahrrad-Kollisionen.* Rottweil, 2000, 159 p.

Regulamente ECE-ONU. Registrul Auto Român, 2001.

SCRIPCARU, Gheorghe; PIROZYNSKI, Tadeusz, *Relaţia om-vehicul-stradă*. Editura Junimea, Iaşi, 1973, 251 [-253] p. cu ilustr.

SELTZ, N.; NAGY, C.; SĂLĂJAN, C.; DIMA, D., *Unele aspecte ale dinamicii accidentelor rutiere*. Corpul, 2001, 250 p.

STOICA, C., *Studii şi cercetări privind legăturile mecanice dintre vehicule rutiere remorcante şi remorcate*. Universitatea Transilvania, Braşov, 2001, 88 p.

STRATULAT, M.; ANDREESCU, C., *Diagnosticarea automobilului*. Bucureşti, Editura Societatea Ştiinţă şi Tehnică S.A., 1998, 320 p.

ŞTOICA, A.O., *Cercetări privind modelarea impactului autoturism-pieton*. Universitatea Transilvania, Braşov, 2002, 74 p.

TURIANU, Corneliu, *Infracţiuni contra siguranţei rutiere* [de] Dr. Corneliu Turianu. Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1986, 215 p.

TURIANU, Corneliu; TURIANU, Cristiana, *Legislaţia rutieră comentată şi adnotată* [de] Dr. Corneliu Turianu şi Cristiana Turianu. Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1988, 464 p.

TURIANU, Corneliu, *Infracţiunile rutiere*. Editura All Beck, Bucureşti, 2000, 237 p.

UNGUREANU, E.D., *Cercetări privind dinamica accidentelor de circulaţie în vederea îmbunătăţirii securităţii rutiere*. Universitatea Transilvania, Braşov, 1997, 226 p.

UNTARU, M.; CÂMPEANU, V.; SELTZ, N.; SOARE, I. *Automobile*. Editura Didactică şi Pedagogică, 1968, 578 p.

UNTARU, M.; PEREŞ, Gh.; STOICESCU, A.; POŢINCU, Gh.; TABACU, I, *Dinamica autovehiculelor pe roţi*. Editura Didactică şi Pedagogică, 1981, 347 p.

UNTARU, M.; SELTZ, N.; PEREŞ, Gh.; FRĂŢILĂ, Gh. POŢINCU, Gh.; TABACU, I.; MACARIE, T., *Calculul şi construcţia automobilelor*. Editura Didactică şi Pedagogică, 1982, 628 p.

URDĂREANU, T.; VASILIU, C.; GORIANU, M.; CANŢĂ, T., *Propulsia şi circulaţia autovehiculelor pe roţi*. Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1987, 404 p.

VĂDUVA, Nicolae, *Metodologia cercetării infracţiunilor prevăzute de noul cod rutier*. Editura Universitaria, Craiova, 2003.

VLĂSCEANU, Haralambie; BEDA, Victor, *Circulaţia rutieră*. Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1968, 160 p. cu fig.

VLĂSCEANU, H.; BUZEA, V.; BADEA, V., *Circulaţia rutieră modernă*. Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1976, 336 p. cu ilustr.

VLĂSCEANU, Haralambie; BUZEA, Valeriu; BEDA, Victor, *Întrebări şi răspunsuri privind circulaţia rutieră*. „Sport-Turism", Bucureşti, 1977, 192 p. cu fig.

VLĂSCEANU, H., *Drum cu prioritate*, Editura ACR, Bucureşti, 1983.

WALZ, F., *„Was ist ein schwerer Unfall'? Definitionen aus biomechanischer Sicht" („Ce este un accident grav?" Definiţii din punct de vedere biomecanic), Institut Rechtsmedizin, Universität Zürich (Institutul de Medicină legală, Universitatea din Zürich).*

RĂDULESCU-MOTRU, Constantin, *Adevăr şi minciună. Psihologia martorului* de **C. Rădulescu-Motru**, Profesor la Universitatea din Bucureşti. Editura Librăriei Leon Alcalay, Bucureşti, 1912, 96 p. (Biblioteca pentru toţi, nr. 773)

RĂDULESCU-MOTRU, Constantin, *Psihologia martorului* de **C. Rădulescu-Motru, Profesor** la Universitatea din Bucureşti. Bucureşti, Libr. Socec & C-ie, 1906, 1 f. + p. 219-247 (Studii Filosofice V).

RĂDULESCU-MOTRU, Constantin, *Mecanismul actului voluntar. Caracterul*. De **C. Rădulescu-Motru,** profesor la Universitatea din Bucureşti. Redacţia revistei „Studii filosofice" (Inst. De Arte Grafice Carol Göbl. S r l, St. Rasidescu), Bucureşti, 1908, 3 f. + p.255-337 [-340] (Studii filosofice **IV** Prima jumătate).

TUCICOV-BOGDAN, Ana; BOGDAN, Tiberiu, *Copiii sunt răi sau înrăiţi?* Societatea pentru răspândirea ştiinţei şi culturii, nr. 258, Bucureşti, 1958, 44 [-48] p.

JUNG, C(arl) G(ustav), *Amintiri, vise, reflecţii*. Consemnate şi editate de **Aniela Jaffé.** Traducere şi notă de **Daniela Ştefănescu**. Bucureşti, Editura Humanitas, 2001, 478 [-480] p. Glosar la p. 461-476.

JUNG, C(arl) G(ustav), *Opere complete*, 18 Vol. Vol. 1, *Arhetipurile şi inconştientul colectiv*. Traducere din limba germană de **Dana Verescu şi Vasile Dem. Zamfirescu**. Bucureşti, Editura Trei, 2003, 462 [-464] p. Bibliografie la p. 403-426 p. Vol. 2, *Psihologia fenomenelor oculte*. Traducere din limba germană de **Dana Verescu**. Bucureşti, Editura Trei, 2003, 254 [-256] p. Bibliografie la p. 223-233. Vol. 3, *Psihogeneza bolilor spiritului*. Traducere din limba germană de **Dana Verescu**. **Cuvânt** înainte de **Vasile Dem. Zamfirescu.** Editura Trei. Bucureşti, 2005, 328 p. Bibliografie la p. 299-308. Vol. 6. *Tipuri psihologice*. Ediţie revăzută şi întregită. Traducere din limba germană de **Viorica Nişcov**. Editura Trei, Bucureşti, 2004, 618 p. Bibliografie la p. 571-582.

RASQUIN, JOSÉ A.N., *Manual de latină juridică*. Traducere din limba spaniolă de **Valeria Neagu**. **Notă** asupra ediţiei de [Acad.] **Marius Sala**, Directorul Biroului din România al Uniunii Latine. Prefaţă de Olsen **A. Ghirardi** [,] Rectorul Universităţii Naţionale din Cordoba (Argentina). Uniunea Latină, 2003, 332 [-334] p.

CUPRINS

PARTEA I
FUNDAMENTELE CRIMINALISTICII

Capitolul I

Capitolul II

Capitolul III

Capitolul IV

Capitolul IV

Capitolul V

Capitolul VI

PARTEA a III-a
CRIMINALISTICA TACTICĂ

Capitolul I

Capitolul II

Capitolul III

Capitolul IV

Capitolul V

Capitolul VI

Capitolul VII

PARTEA a IV-a
CRIMINALISTICA METODOLOGICĂ

Capitolul I

Capitolul II

Capitolul III

Capitolul IV

Capitolul V

Capitolul VI

Capitolul VII

Capitolul VIII

REDUCERE 10 %

pentru orice carte comandată pe adresa editurii

Titlu/Autor	Preţ (lei) preţul conţine TVA	Număr exemplare comandate
DREPT COMERCIAL – practică judiciară – Corneliu Turianu	400 000	
DREPTUL MEDIULUI Florin Făiniş	350 000	
DREPT PROCESUAL PENAL Petre Buneci	550 000	
VICTIMOLOGIE – colectiv (coord. Tudorel Butoi)	250 000	
MARTORUL PE TĂRÂMUL JUSTIŢIEI – Petre Buneci, Ioana Teodora Butoi	149 000	
INTEROGATORIUL - psihologia confruntării în procesul judiciar – Tudorel Butoi	250 000	
TRATAT UNIVERSITAR DE CRIMINALISTICĂ – Lazăr Cârjeanu	650 000	
DREPTUL TRANSPORTURILOR - curs universitar – Florin Făiniş	300 000	
DREPT CIVIL - partea generală; practică judiciară – Corneliu Turianu	250 000	
CONTRACTE CIVILE SPECIALE - practică judiciară – Corneliu Turianu	350 000	
RĂSPUNDEREA CIVILĂ DELICTUALĂ - practică judiciară – Corneliu Turianu	250 000	
DREPTUL DE MOŞTENIRE - practică judiciară – Corneliu Turianu	300 000	
DREPTUL DE PROPRIETATE ŞI ALTE DREPTURI REALE - practică judiciară – Corneliu Turianu	300 000	
DREPTUL FAMILIEI - practică judiciară – Corneliu Turianu	400 000	

REDUCERE 10 %

pentru orice carte comandată pe adresa editurii

REDUCERE 10 %

pentru orice carte comandată pe adresa editurii

Apariția unui nou Tratat de Criminalistică este în sine un eveniment. Cu atât mai mult cu cât autorul, chestor conf. univ. dr. Lazăr Cârjan, prim-vicepreședinte al Asociației Criminaliștilor din România, este o personalitate de remarcabilă autoritate, deopotrivă pentru teoria și practica acestei științe de lungă și frumoasă tradiție în țara noastră.

Demers științific de autentică elevație, de excepțională utilitate atât pentru practicienii profesiei - ca sursă documentară, cât și pentru studenții facultăților de profil - ca material de cercetare și studiu, acest tratat se particularizează prin aceea că, pentru prima dată introduce între copertele sale referiri consistente la istoria criminalisticii românești și universale, aspecte inedite privind raporturile dintre criminalistică și mass-media, conexiunile cu alte științe de contact, precum și o bogată bibliografie sistematizată pe domenii de activitate.

În acest fel, cele patru teme majore - fundamentele criminalisticii, tehnica, tactica și metodologia criminalistică - se întregesc fericit într-o nouă viziune sistematică, propunând o manieră pe cât de novatoare, pe atât de modernă a investigației criminalistice.

Prof. Vasile Lăpăduși,
Secretar General al Asociației Criminaliștilor din România,
redactor-șef al Revistei Române de Criminalistică

973-87323-3-6

9789738732339

PENGUIN BOOK
PUBLISHING HOUSE
WORD KEEPER